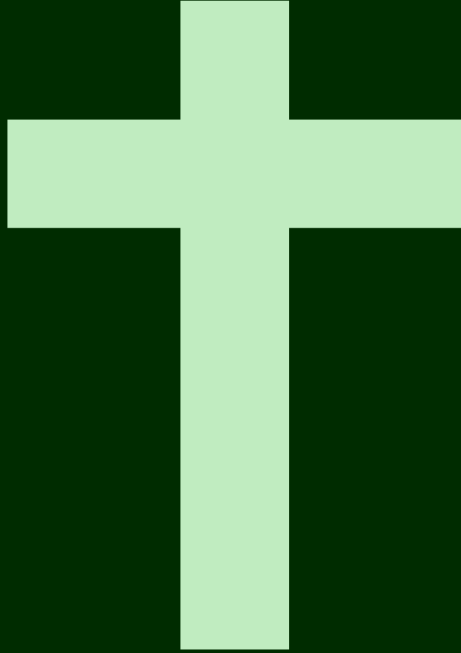

Tupã Je'ẽha

New Testament in Kaapor (BR:urb:Kaapor)

Tupã Je'ẽha
New Testament in Kaapor (BR:urb:Kaapor)

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kaapor

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Kaapor

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-27

Contents

MATÉU	1
MAK	71
RUK	111
JUÁ	182
AT	232
HOM	292
1 KORIN	324
2 KORIN	354
NGARA	374
ESE	386
SIRI	397
KORO	404
1 TESARON	412
2 TESARON	418
1 TIMO	422
2 TIMO	431
TIT	437
SIREMŌ	441
EMBERÉU	443
TIAN	467
1 PETU	475
2 PETU	484
1 JUÁ	490
2 JUÁ	498
3 JUÁ	499
JUN	501
APOKARIP	504

Jesu rehe har Matéu mupinim

Matéu kome'ë paper ke mupinim. Jesu rehe har a'e mupinim. Kome'ë ywy keruhū pe Jesu ixo rahã, ma'e ke a'e ma'ema'e ixo, ame'ë rehe har Matéu mupinim.

Jesu Kirisutu ramūi ta ke (Ruk 3.23-28)

¹ Ko Jesu Kirisutu ramūi ta rer ihë amupinim aĩ. Ihë Matéu. Kome'ë paper ihë amupinim aĩ. (“Kirisutu” aja ihë apandu rahã: “Kapitã keruhū” aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e, aja amujekwa.) Jesu riki Ndawi rainõ ke a'e. (Aja rahã, Ndawi aja kapitã keruhū a'e tĩ.) Ndawi Amarã rainõ. Kuja riki Jesu ramūi ta rer.

² Amarã Isak ru. Isak Jako ru. Jako Junda ru. Imu ta heta. Jako ame'ë ta pái tĩ.

³ Junda Per ru. Sera ru a'e tĩ. Junda rakehar Tam. Per Erõ ru. Erõ Aran ru.

⁴ Aran Amina ru. Amina Nasõ ru. Nasõ Samõ ru.

⁵ Samõ Mboa ru. Hambe Samõ rakehar. Mboa Ombe ru. Mboa rakehar Hut. Ombe Jese ru.

⁶ Jese Ndawi ru. Ndawi kapitã keruhū tĩ. Ndawi Saromã ru. Saromã mõi Uri ambyr rakehar.

Amarã rainõ hetaha ke jande jamanga manga rahã, awa py tumeme (14) hetaha ixo. Pe, Ndawi rehe mangaha uhyk.

⁷ Saromã Homoã ru. Homoã Ambi ru. Ambi Asa ru.

⁸ Asa Josapa ru. Josapa Jorã ru. Jorã Usi ru.

⁹ Usi Jotã ru. Jotã Aka ru. Aka Eseki ru.

¹⁰ Eseki Manase ru. Manase Amon ru. Amon Josi ru.

¹¹ Josi Jekoni ru. Imu ta ru tĩ.

Mambiro ok ta pe jundéu awa ta ke kapitã keruhū raho. Mambiro ok ta pe har tama'e kapitã keruhū raho. Arahã Jekoni ra'yr ta u'ar.

A'erehe Ndawi rainõ ta hetaha jamanga manga rahã, awa py tumeme (14) hetaha ixo. Pe, Jekoni rehe uhyk. Arahã Mambiro ok ta pe jundéu awa ta ke Mambiro ok ta pe har tama'e kapitã keruhū raho.

¹² Mambiro ok ta rehe jundéu awa ta ixo rahã, Jekoni ra'yr u'ar.

A'e Sarati ru. Sarati Soromambe ru.

¹³ Soromambe Ambiu ru. Ambiu Eriakĩ ru. Eriakĩ Asor ru.

¹⁴ Asor Sando ru. Sando Akĩ ru. Akĩ Eriu ru.

¹⁵ Eriu Erea ru. Erea Matã ru. Matã Jako ru.

¹⁶ Pe, Jako Jose ru. Jose Mari ke pyhyk. Mari pusu ngi Jesu u'ar. Jesu mokõi her. “Kirisutu” amõ her tĩ. (“Kirisutu” aja ihë apandu rahã: “Kapitã keruhū” aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e. Jundéu awa ta harõ katu hũ ixo ame'ë ke a'e.)

¹⁷ Mambiro ok ta pe jundéu awa ta ixo. Arahã Jekoni ra'yr ta u'ar. Hainõ ta hetaha jamanga manga rahã, awa py tumeme (14) hetaha ixo. Pe, Jesu rehe mangaha uhyk.

Jesu Kirisutu u'ariha rehe har (Ruk 2.1-7)

¹⁸ Jesu Kirisutu u'ariha kuja riki. Mari Jesu mõi wan ta. “Mari ke ihë apyhyk ta” aja Jose pandu katu. Pe, pyhyk ym rahã we, Mari pusu pe imembyr ihĩ, aja a'e ukwa. Tupã'ãma'e pyrãtãha ihĩ ehe. A'erehe ipusu pe imembyr ihĩ. (Awa ke mujã ym.)

¹⁹ “Mõi! Imembyr” aja Jose ukwa rahã, Mari ke hijar ta tipe. Anĩ. Mari ke muhuxĩ tar ym. Ma'e katu ame'ë ke aja te'eha a'e ma'ema'e ixo ame'ë ke a'e. A'erehe Mari ke a'e muhuxĩ tar ym. A'erehe amõ ta ukwa ym ha rupi Mari pe a'e pandu ta: “Nde ke ihë apyhyk ym ta apo 'y’” aja. Aja a'e ukwa.

²⁰ Aja a'e ukwa ukwa ou rahã, Tupã je'ëha rahoha uhyk uwyr ehe. Ixeraiha pe a'e mujekwa ipe:

—Jose! Nde riki Ndawi rainõ. Mari pyhykiha ngi ekyje ym. Mari ke epyhyk katu. Tupã'ãma'e pyrãtãha ihĩ katu ehe, a'erehe Mari imembyr namõ ixo.

²¹ Imembyr u'ar ta. Sawa'e ra'yr ta. “Jesu” aja her emoĩ ehe. Ma'e ka'u te'eha ke jundéu awa ta ma'ema'e. Ame'ë ke rehe Jesu muhepy ta. A'erehe jundéu awa ta ke Tupã muhã katu ta — aja Jose pe.

²²⁻²³ Upa aja rahã, ymanihar panduha ke uhyk. Yman Tupã je'ëha ke pandu ame'ë ta mupinim. Aja uhyk apo 'y'. Kuja a'eta mupinim:

“Kũjã ixo te'e ame'ë ke imembyr namõ ixo. Imembyr u'ar ta. Sawa'e ra'yr ke.

'Emanue' aja her moĩ ta ehe." ["Emanue" aja pandu rahã: "Jande namõ Tupã ixo" aja ngã ukwa katu.]

²⁴ Pe, Jose upak rahã, Tupã je'ẽha rahoha mujekwa ame'ẽ ke a'e ma'e. Mari ke pyhyk 'y.

²⁵ Imembyr u'ar ym rahã we, Jose pyta ym te ehe. Pe, imembyr u'ar. Sawa'e ra'yr riki. "Jesu" aja her ke Jose moĩ ehe.

2

Warahy uhemihã koty ngi uwyr ame'ẽ ta rehe har

¹ Merẽ ok ta pe Jesu u'ar. Jundéi ywy rehe Merẽ ok ta ihĩ. Arahã Ero jundéu awa tama'e kapitã. Arahã amõ awa sawa'e ta Jerusarẽ ok ta pe uhyk uwyr. (Jundéu awa ym ame'ẽ ta ke a'eta.) Warahy uhemihã koty ngi uhyk uwyr. Jahy rata ta rehe har ukwa katu ame'ẽ ta ke a'eta. Usak usak hũ jahy rata ta rehe tĩ.

² Pe, a'eta pandu:

—My riki u'ar ame'ẽ ke my? A'e riki jundéu awa tama'e kapitã keruhũ wan ta. Warahy uhemihã koty jande jaxo rahã, jahy rata weraha keruhũ rehe jasad. (A'erehe amõ kapitã keruhũ u'ar ta aja jakwa.) A'erehe jande py'a jamoĩ moĩ ta jajur ehe — aja Ero ta pe pandu.

³ Ame'ẽ ke rehe Ero hendu rahã: "Mã! Katu ym ihẽ pe" aja jupandu jupe. Inamõ ixo ame'ẽ ta kapitã ta aja tĩ. "Katu ym" aja pandu pandu a'eta jupe. (Amõ kapitã keruhũ wan ta ame'ẽ ke jumai ta a'eta namõ, aja Ero ta ukwaha naĩ.) A'erehe: "Mã! Katu ym" aja pandu pandu a'eta jupe.

⁴ Jundéu awa tama'e pa'ihu ta ke Ero mujy'ar. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta ke mujy'ar tĩ. A'e pandu:

—My riki Kirisutu u'ar ta my? Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e — aja pandu. ("Mu'am ame'ẽ ke" aja pandu rahã: "Kapitã keruhũ" aja Tupã mu'am, aja mujekwa katu.)

⁵ —Merẽ ok ta pe u'ar ta, Jundéi ywy pe. Kuja Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim:

⁶ "Merẽ ok ta riki Jundéi ywy rehe ihĩ.

Ame'ẽ ok ta ngi kapitã keruhũ uwyr ta. A'erehe ame'ẽ ok ta ke upa ngã ukwa katu.

Ame'ẽ kapitã keruhũ jundéu awa tama'e ke.

A'e riki ma'e Tupã putar my, ame'ẽ ke a'e mujekwa ta. Jundéu awa ta pe mujekwa ta" aja Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim — aja pa'ihu ta pandu Ero pe.

⁷ Warahy uhemihã koty ngi uhyk ame'ẽ ta ke Ero mujy'ar. A'eta jõ mujy'ar. Pe, a'eta namõ Ero pandu pandu. Arahã kuja ukwa. Jahy rata keruhũ uhem, ame'ẽ ngi myja hetaha jahy kanim apo my, ame'ẽ ke ukwa.

⁸ Upa ukwa rahã, Merẽ ok ta pe a'eta ke Ero mondo. Kuja ame'ẽ ta pe pandu:

—Kurumĩ ra'yr ke pekekar katu peho. Pemahem rahã, ihẽ pe pepandu pejur. Aja rahã, ihẽ py'a ke ihẽ amoĩ moĩ katu ta ehe tĩ — aja Ero pandu naĩ.

⁹⁻¹⁰ Pe, a'eta oho. Oho ixo rahã, jahy rata weraha keruhũ rehe a'eta usak tĩ. Warahy uhemihã koty ixo rahã, usak. Ame'ẽ ke rehe a'eta usak tĩ. A'erehe hury katu hũ ixo. Hundutar koty ame'ẽ jahy rata weraha keruhũ wata oho ixo. Pe, kurumĩ ra'yr ixo. Ame'ẽ ok 'ar pe jahy rata weraha pyta, ywa rehe.

¹¹ Hok pe a'eta ixo oho. Kurumĩ ra'yr rehe a'eta usak. Imãi namõ ixo, Mari namõ. Pe, a'eta pynarãi pe a'eta wapyk uĩ. Aja kurumĩ ra'yr rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ. Pe, ma'e katu ame'ẽ ke a'eta me'ẽ me'ẽ ipe. Ko, itatawa ke. Ma'e pihe katu ame'ẽ ke me'ẽ ipe tĩ. Amõ pihe katu ame'ẽ ke me'ẽ ipe tĩ. Her mi.

¹² Pe, a'eta ukwer rahã, a'eta ixerai riki. Ame'ẽ pe Tupã mujekwa:

—Ero pe pepandu ym peho — aja mujekwa.

A'erehe amõ awa rape rupi hekoha pe jywyr oho.

Eji ywy pe Jose ta tyryk oho

¹³ Sawa'e ta ukwa katu te ame'ẽ ta upa jywyr oho rahã, Jose pe Tupã je'ẽha rahoha mujekwa. Ixeraiha pe mujekwa:

—Epu'am. Kurumĩ ra'yr ke epyhyk. Eji ywy pe ekanim eho, imãi namõ. Ero riki kurumĩ ra'yr ke kekar ta. Mahem rahã, jukwa ta, a'erehe pahar ejan eho sengi. Eji ywy pe epyta we rĩ. Ihẽ amujekwa rahã jõ ejywyr — aja ipe.

¹⁴ Pe, pahar Jose pu'am. Kurumĩ ra'yr ke pyhyk. Pe, ame'ẽ pytun rahã, Eji ywy pe oho, ta'yn mãi namõ, Mari namõ.

¹⁵ A'ep a'eta pyta. Jundéi ywy rehe Ero ixo rahã, a'eta jywyr ym. Ero manõ rahã, jywyr. Aja rahã, yman Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ mupinim, aja uhyk. Kuja.

“Ihẽ ra'yr Eji ywy ngi ihẽ amujywy'r aja Tupã pandu” aja amõ mupinim.

Ta'yn ta ke Ero jukwa

¹⁶ Warahy uhemihã koty ngi uwyr ame'ẽ ta Ero koty jywyr ym oho. “Mã! Ihẽ pe te'e” aja Ero ukwa. A'erehe parahy riki. Pe, sonda ta pe a'e pandu:

—Pahar Merẽ ok ta pe peho. Upa katu te kurumĩ ra'yr ta ke pejukwa. Mokõi warahy 'ar ame'ẽ ta ke pejukwa. Upa mokõi warahy 'ar wyr koty ame'ẽ ta ke pejukwa tĩ. Merẽ ok ta rake rupi ixo ame'ẽ ta aja tĩ. Pejukwa tĩ — aja Ero pandu.

Aja riki warahy uhemihã koty ngi uwyr ame'ẽ ta mujekwa ipe. Jahy rata weraha keruhũ uhem rahã, mokõi warahy 'ar aha oho. A'erehe: “Kurumĩ ra'yr ta mokõi warahy 'ar ame'ẽ ta ke pejukwa” aja Ero pandu. (Jesu ke Ero jukwa ta tipe. A'erehe upa kurumĩ ra'yr ta ke Ero jukwa.)

¹⁷ Aja rahã, yman Jeremi pandu ame'ẽ ke uhyk. A'e pandu:

¹⁸ “Hama ok ta pe jixi'uha rehe amõ hendu. Imembyr ta manõ, a'erehe Hakéu jixi'u. Marã ka ym muputu'uha” aja riki.

“Hama ok ta” aja pandu rahã: “Merẽ ok ta” aja ngã ukwa. “Hakéu” aja pandu rahã: “Ame'ẽ ok ta pe har kũjã ta” aja ngã ukwa tĩ.)

Eji ywy ngi Jose ta jywyr

¹⁹ Ero manõ rahã, Eji ywy pe Jose ixo we rĩ. Pe, Tupã je'ẽha rahoha mujekwa ipe. Ixeraiha pe mujekwa ipe.

²⁰ —Kurumĩ ra'yr ke jukwa tar katu ame'ẽ ta upa manõ. A'erehe jundéu awa tama'e ywy pe ejywy'r eho. Kurumĩ ra'yr ke eraho, imãĩ namõ. Pejywy'r peho — aja Tupã je'ẽha rahoha mujekwa.

²¹ A'erehe Jose pu'am. Pe, jundéu awa tama'e ywy pe jywyr oho. Kurumĩ ra'yr ke raho, imãĩ namõ.

²² Ero manõ rahã, henda ke pe Akeráu kapitã. Jundéi ywy pe har tama'e kapitã

a'e. Ame'ẽ ke Jose ukwa rahã, ame'ẽ ywy pe a'e oho tar ym. Kyje ingi, a'erehe a'ep oho tar ym. Pe, ixeraiha pe Tupã mujekwa:

—Ngariréi ywy pe eho — aja mujekwa.

A'erehe Ngariréi ywy pe a'e oho.

²³ Pe, Nasare ok ta pe uhyk oho. Nasare ok ta Ngariréi ywy rehe ihĩ. Pe, a'ep hok ke a'e mujã. Aja rahã, yman Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim, aja uhyk. “Nasare ok ta pe har ke a'e” aja Jesu rehe har ngã ukwa. Aja uhyk.

3

Juã mujahukiha panduha ke

(*Mak 1.1-8; Ruk 3.1-18; Juã 1.19-28*)

¹ Nasare ok ta pe Jesu ixo rĩ. Arahã awa nixói te ame'ẽ pe Juã mujahukiha uwyr. Ame'ẽ awa nixói te ame'ẽ ke Jundéi ywy rehe ihĩ. (Ixoty heta ngã uhyk uwyr.)

² Ame'ẽ ta pe a'e pandu:

—Apandu pehẽ pe. “Tupã kotyhar ta aja pemuruwak.” Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym. Ame'ẽ rehe pepyai. Pexoha pyahu ame'ẽ ke Tupã putar, aja pexo katu. Aja rahã: “Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ” aja pehẽ pe a'e pandu ta — aja ngã pe Juã pandu pandu.

³ Isai riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Kuja a'e mupinim:

“Awa nixói te ame'ẽ pe amõ pandu pandu. Kuja:

‘Jandema'e sawa'e te uwyr ta. A'erehe pe ke pemukatu. (Aja rahã, pexoha ke pemukatu.)

Pe ke pemutatambyk. Aja rahã, oho katu ta a'e' aja pandu” aja Isai mupinim. (Aja rahã ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ngã hijar. Pe, Tupã koty ipy'a ke muruwak ta.) Aja Isai mupinim. (Yman ame'ẽ ke a'e mupinim rahã, Juã rehe har mupinim.)

⁴ Juãma'e mundeha awa rymba ra ke te'e mujã ame'ẽ ke. “Kame” aja ngã rymba rer. (Ymanihar Erima'e mundeha, aja saka ame'ẽ mundeha. Aja rahã, Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke Juã tĩ, aja mujekwa tĩ.) So'o pিরer pe iXu'a rupi pukwar. Tukuxixik mixir ame'ẽ ke a'e u'u. Eir namõ u'u tĩ.

⁵ Jerusarē ok ta ngi heta uhyk uwyr ixoty. Jundēi ywy ngi uhyk uwyr ixoty tī. Jondā y rake rupi ixo ame'ē ta uhyk uwyr ixoty tī.

⁶ Tupā pe kuja a'eta pandu:

—Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e. Jande py'a ngi ame'ē ke ejuhyk — aja a'eta ipe.

Aja pandu ame'ē ta ke Juā mujahuk. Jondā y pe mujahuk.

⁷ Parise ta Juā koty uhyk uwyr tī. Sanduse ta uhyk uwyr ehe tī. Ame'ē ta Moise je'ēha mu'e ame'ē ta ke a'eta. Johu pandu ipe:

—Jande ke emujahuk. Tupā kotyhar ta aja jaxo tar katu tī — aja Juā pe.

Ame'ē ke Juā ukwa rahā, pandu a'eta pe:

—Kupixa amō hapy rahā, tata ngi mbói ujan oho. Aja mbói aja pehē tī. Aja Tupā mupyraraha ngi pehem tar katu. Ipy'a ym ehe ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta. Ame'ē mupyraraha ngi pehem peho aja pehē pe amō pandu my. Anī. Pehem ym ta.

⁸ Mā peja ma'e katu ame'ē ke pema'ema'e. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar, aja ngā pe pemujekwa ta kŷ. Aja rahā jō, Tupā mupyraraha ngi pehem ta.

⁹ —“Amarā riki jande ramūi, a'erehe Tupā kotyhar ta ke jande. (A'erehe jande ke Tupā mupyrara ym ta)” aja pekwaha naī. Anī. Pehem ym ta tī. Pesarahā! Ko apandu pehē pe. Tupā putar rahā, peme'ē ita ta ngi Amarā rainō ta ke a'e muhem ta. Pehē ke ombor, pe, pehē renda ke pe amō ta ke muhem ta. (Aja rahā, kuja mujekwa. Tupā pyrātā te hū. A'e putar rahā, je'ēha rupi amō awa pyahu ame'ē ta ke a'e muhem ta. Hendu katu ehe, ame'ē ta ke muhem ta, aja mujekwa katu.)

¹⁰ —Ma'eywa jaxer rahā, ame'ē i'y ke amō mondok ta. Pe, ame'ē myra ke amō hapy. Pesarahā! Ji riki hapo rake ihī. (Aja rahā, mondok tate, aja mujekwa katu.) Aja ngā tī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ixo rahā, ame'ē ta ke Tupā mupyrara hū ta. (I'y mondok, ame'ēja saka.) Pesarahā! Ji pehī aja ngā ke a'e mupyrara tate tī.

¹¹ Y pe pehē ke ihē amujahuk. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar aja ihē amujekwa amō ta pe. Pesarahā! Ihē raikwer rupi amō uwyr ta. A'e riki

pehē ke Tupā'ā namō mujahuk ta. Tata namō aja tī. Mujahuk ta pehē ke tī. Ihē 'ar koty te we ipy'a hātā te ha a'e. Katu te ame'ē ke a'e, a'erehe ima'e miasu aja ihē axo rahā, ihē katu ym ihē jupe ihē.

¹² Ahúi aja me'ē ngi ipirer ke amō ombor rahā, urupen py'a pe mukatak. Ywate ombor. Aja ixurer ke ombor. Pe, ixurer matyr rahā, upa katu te tata pe ombor ta. Upa ukwái ta. Pe, ahúi aja me'ē ke matyriha renda pe matyr ta. Aja riki awa ta ke tī. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ke Tupā mupyrara tate. Tata keruhū renda pe mupyrara hū ta. (Ixurer ke ukwái ta, ame'ēja saka.) Tupā rehe ipy'a katu ame'ē ta jō ixoty a'e mujy'ar ta. Inamō ixo ta — aja Juā pandu. (“Tupā'ā namō mujahuk ta” aja pandu rahā: “Tupā'ā ke muwyr ta” aja mujekwa. “Tata namō mujahuk ta” aja pandu rahā: “Mupyrara ta” aja mujekwa.)

Jesu ke Juā mujahuk

(Mak 1.9-11; Ruk 3.21-22; Juā 1.31-34)

¹³ Jondā y rake Juā ixo rī. Arahā Jesu uhyk oho ehe. Ngariréi ywy ngi Jesu uhyk uwyr ehe. Pandu:

—Ihē ke emujahuk — aja Juā pe.

¹⁴ —Anī. Ihē ke nde riki eremujahuk ta me'ē te'e. Nde ke ihē amujahuk, anī riki — aja Juā pandu.

¹⁵ Pe, Jesu pandu ipe:

—Anī. Katu riki. Ihē ke emujahuk! Aja rahā, Tupā putar ame'ē ke jama'e ta — aja.

Juā pandu ipe:

—Hā — aja.

(Pe, Jesu ke mujahuk.)

¹⁶ Upa Juā mujahuk rahā, pahar y ngi Jesu uhem oho. Pe, ywa riki pirar, ame'ēja saka Juā usak. Tupā'ā wyjy uwyr ehe ame'ē ke rehe a'e usak. Pykahuran aja saka Jesu rehe wyjy uwyr.

¹⁷ Pe, ywa ngi panduha uwyr:

—Peme'ē ihē ra'yr. Ihē apy'a katu ehe ame'ē ke a'e. Ihē ke a'e muhury katu — aja Jesu rehe har pandu.

4

Jesu ke Satana manga manga tipe (ājā ramūi a'e)

(Mak 1.12-13; Ruk 4.1-13; Emberéu 2.18; Emberéu 4.15)

¹ Ajame'ë ke awa nixói te ame'ë pe Jesu ke Tupã'ã muhyk raho. Ma'e ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ë ke Satana putar tipe. (Ãjã ramüi a'e.) Ame'ë ke a'e manga manga tipe.

² Mokõi awa pypa hetaha (40) wera rahã, ma'e ke Jesu u'u ym te. A'erehe myjahy te hũ.

³ Pe, Satana uhyk ehe. Pandu ipe:

—Tupã ra'yr nde. Kome'ë ita ra'yr ta pe kuja epandu: “Mbeju wan ewak. A'u ta” aja ita ra'yr ta pe — aja Jesu pe.

⁴ Jesu pandu:

—Anĩ. Ita ke mbeju wan amuruwak ym ta. Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ tĩ:

“Marã ka ym humi'u namõ jõ amõ ixo katuha.

Tupã pandu ame'ë ke namõ amõ ixo katu ta tĩ” aja riki panduha ihĩ — aja Satana pe.

⁵ A'engi Jerusarë ok ta pe Jesu ke Satana raho. Ok ta katu te ame'ë ke aja ngã ukwa. A'ep uhyk rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ kupe 'ar pe raho. (Ame'ë renda kupe ipe katu.) Ywatehar te ame'ë pe raho. Ame'ë renda kupe rymy'y rehe muhyk raho.

⁶ Pe, pandu ipe:

—Tupã ra'yr nde. Sengi epor eho. Ywy rehe e'ar ekwa rahã, ahy ym ta nde pe. Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ:

“Ima'e je'ëha rahoha ta pe Tupã pandu ta: ‘Pepyhyk peho!’ aja riki.

Aja rahã, nde po rehe a'eta pyhyk ta. Aja rahã, nde py ke ita rehe nde eretukwa ym ta. Nde eremahy ym ta tĩ.”

Aja panduha ihĩ. (A'erehe sengi nde erepor rahã, ahy ym ta nde pe) — aja Satana pandu ipe.

⁷ Pe, Jesu pandu:

—Anĩ. Apor ym ta. Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ tĩ:

“Tupã riki jandema'e sawa'e te. Ima'e katuha ke mã peja te'e emanga ym” aja panduha ihĩ — aja Jesu.

⁸ A'engi ywy'ã keruhũ 'ar pe Jesu ke Satana muhyk raho. Kome'ë ywy keruhũ rupi heta te hũ kapitã keruhũ ta ixo. Amõ amõ ywy pe ixo. Upa katu te ame'ë ke pahar Jesu pe Satana mujesak. Usak rahã, katu te hũ, aja ukwa.

⁹ Pe, a'e pandu:

—Ihë rehe nde py'a nde eremoĩ moĩ katu rahã, upa katu te jasak ramõ ame'ë ke nde pe ihë amuwyr ta. Nde rehe upa ame'ë ta hendu katu ta — aja Jesu pe.

¹⁰ Pe, Jesu pandu:

—Anĩ. Aja ym ta ihë. (Nde rehe ihë py'a amoĩ moĩ ym te ta.) Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ:

“Tupã rehe jõ nde py'a nde eremoĩ moĩ katu.

A'e riki sawa'e te. A'e ke rehe jõ ehendu katu” aja panduha ihĩ.

—A'erehe ihë ngi eho! Nde rehe ihë ahendu ym te ta — aja Satana pe.

¹¹ A'erehe Satana oho ingi. Pe, Tupã je'ëha rahoha ta wyjy uwyr ehe, Jesu rehe. Usak katu uwyr ehe.

Ngariréi ywy rupi Tupã je'ëha ke Jesu pandu pandu oho

(Mak 1.14-15; Ruk 4.14-15)

¹² Kyndaha pe Juã ke amõ ta kynda raho. Arahã Ero kapitã a'e. (Ngariréi ywy pe har tama'e kapitã a'e.) Juã pandu ipe: “Nema'e ma'eha katu ym” aja ipe. A'erehe kyndaha pe Juã ke Ero kynda. “Juã ke kapitã kynda.” Ame'ë ke Jesu pe amõ ta pandu oho. Ame'ë ke rehe hendu rahã, amõ ywy pe Jesu oho. Ngariréi ywy pe oho.

¹³ Ame'ë ywy rehe Nasare ok ta ihĩ. A'ep Jesu pyta tar ym. A'erehe Kapana'ũ ok ta pe a'e pyta oho. Ypa rake ame'ë ok ta ihĩ. Ypa rer Ngariréi. Ame'ë ok ta wajar Semurõ ywy rake ihĩ. Wajar Natari ywy rake ihĩ tĩ.

¹⁴ Kapana'ũ ok ta pe Jesu pyta rahã, yman Isai mupinim ame'ë ke uhyk. Ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ke Isai. Kuja a'e mupinim:

¹⁵⁻¹⁶ “Weraha keruhũ rehe Semurõ ywy pe har ta usak ta. (Aja rahã, Tupã rehe har ukwa ta.)

Natari ywy pe har ta aja tĩ. Weraha keruhũ rehe usak ta tĩ. Ngariréi ywy pe har ta aja tĩ. Weraha keruhũ rehe usak ta tĩ. (Aja rahã, ame'ë pe har ta Tupã rehe har ukwa ta tĩ.)

Jundéu awa aja ym ame'ë ta ixo a'ep. Tupã rehe har a'eta ukwa ta tĩ.

Y ruwái, Jondã ruwái koty ame'ë ywy ta ihĩ. Ame'ë rupi awa rape asa oho.

Y ramüi koty awa rape oho ixo. Upa ame'ë ywy pe har ta ukwa ym ma'e. Tupã

rehe har ukwa ym te, aja ixo ame'ẽ ta ke a'eta.

Apo upa ame'ẽ ta pe Tupã rehe har amõ mujekwa ta. Ipy'a upak aja saka wera katu te hũ ta" aja Isai mupinim. (A'ep Tupã rehe har Jesu mu'e, a'erehe Tupã rehe har ukwa katu ta.)

¹⁷ Kapana'ũ ok ta pe oho. A'engi kuja Jesu pandu:

—Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e muwyr. Kapitã keruhũ aja mu'am ame'ẽ ke. A'erehe peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Ixoty pehẽ py'a pemuruwak. Aja rahã, ehe har pekwa katu ta — aja ngã pe Jesu pandu.

Pira pyhyk ame'ẽ ta ke Jesu mujy'ar
(Mak 1.16-20; Ruk 5.1-11)

¹⁸ Ypa rymy'y rupi Jesu wata oho ixo, Ngariréi ypa rymy'y rupi. Mokõi sawa'e ta pira pyhyk ixo. Ame'ẽ ta rehe usak. Mokõi imu namõ ixo. Her Simã. ["Petu" aja amõ her tĩ.] Imu rer Andere. Kyhapari pe pira ke a'eta pyhyk ixo.

¹⁹ A'eta pe Jesu pandu:

—Pira ke pepyhyk pexo. Apo har anĩ. Amõ kotyhar ta. Pehẽ ke ihẽ amu'e ta. A'erehe amõ ta py'a ke Tupã koty pemuruwak ta pexo kÿ. (Pira pepyhyk, ame'ẽja saka.) A'erehe ihẽ namõ peho 'y — aja mokõi sawa'e ta pe.

²⁰ Pe, pahar jarusu keruhũ hijar oho. Pe, Jesu namõ a'eta oho.

²¹ A'engi oho we rahã, amõ mokõi imu ta rehe Jesu usak. Tian rehe a'e usak, imu namõ. Imu rer Juã. Semende ra'yr ta ke ame'ẽ ta. Jarusu keruhũ pe ipái namõ kyhapari a'eta mukatu uĩ. Jesu pandu:

—Ihẽ namõ peho 'y — aja riki.

²² Pe, pahar jarusu keruhũ hijar oho. Ipái ke a'eta hijar oho tĩ. Pe, Jesu namõ mokõi imu ta oho.

Tupã rehe har Jesu mu'e
(Ruk 6.17-19)

²³ Upa Ngariréi ywy rupi Jesu wata oho. Inamõ ixo ame'ẽ ta oho tĩ. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'e mu'e. Kuja myrandu katu ke a'e mu'e mu'e. "Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak. Tupã

putar aja pexoha pyahu aja pexo katu. Aja rahã: "Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ" aja a'e pandu ta" aja mu'e. Upa katu te ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu tĩ.

²⁴ Amõ ywy rupi Jesu rehe har ngã pandu pandu oho. Si ywy rupi pandu oho. A'erehe upa ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke ngã raho ipe. Upa ame'ẽ ta ke mukatu. Ko ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ẽ ta ke raho ipe. Manõ manõ ixo ame'ẽ ta ke raho ipe tĩ. Upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ ta ke raho ipe tĩ. Upa katu te ame'ẽ ta ke mukatu.

²⁵ Heta ngã inamõ wata wata oho ixo. Heta ngariréi ywy pe har ta inamõ wata wata oho ixo tĩ. Jande popa ok ta ngi amõ ta wata wata oho ixo. Heta Jerusarẽ ok ta pe har ta inamõ wata wata oho ixo tĩ. Heta jundéi ywy pe har ta aja tĩ. Jondã y ruwái kotyhar ta aja tĩ. Inamõ wata wata oho ixo tĩ.

5

Ywy'ã rehe ihĩ rahã, Jesu mu'e ame'ẽ rehe har

(Ruk 6.20-23)

¹ Heta te hũ ngã rehe Jesu usak. A'erehe ywy'ã rehe jupir oho. A'ep wapyk. Ixotyhar ta juramã jy'ar tĩ.

² Pe, ame'ẽ ta ke a'e mu'e.

Myja me'ẽ rahã hury katu my
(Ruk 6.20-23)

³ Pe, kuja Jesu pandu:

—"Tupã rehe har jakwa ym jande" aja ukwa ame'ẽ ta mã peja hury katu ixo. Ixotyhar ta aja muruwak ta. Pe, inamõ ixo ta, a'erehe mã peja hury katu ixo.

⁴ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ta ma'ema'e, a'erehe pyai ixo. Jixi'u tĩ. Ame'ẽ rehe har Tupã pe pandu. Aja rahã, Tupã ipy'a jywyr ta a'eta rehe. A'erehe mã peja hury katu ixo.

⁵ "Jande katu te jande" aja ym pandu ame'ẽ ta mã peja hury katu ixo.

Ma'e ke Tupã pandu katu, ame'ẽ ke a'eta pe a'e muwyr ta. Katu ame'ẽ ke muwyr ta.

⁶ Amõ myahy rahã, ma'e ke u'u ta. Jyngwéi rahã, y ke u'u ta tĩ. Aja Tupã putar ame'ẽ ke amõ ma'e tar katu te rahã, ame'ẽ ta riki hury katu te ame'ẽ ta ke a'eta.

Upa ame'ë ta putar ame'ë ke Tupã muwyr katu ta.

⁷ Amõ ta rehe amõ ta pyrara usak rahã, ame'ë riki hury katu ame'ë ta ke a'eta.

Ame'ë ta rehe Tupã pyrara usak katu ta tĩ.

⁸ Ipy'a juhyk, aja ixo ame'ë ta riki hury katu ame'ë ta ke a'eta.

Tupã namõ a'eta ixo ta.

⁹ Jumaiha ke mukatu ame'ë ta riki hury katu ame'ë ta ke a'eta.

Ame'ë ta pe Tupã pandu ta: “Pehë riki ihë ra'yr ta” aja riki. A'erehe ame'ë ta rehe a'e usak katu ta.

¹⁰ Tupã putar ame'ë ke amõ ta ma'ema'e rahã, ame'ë ta ke amõ ta mupyrara. Aja rahã, ame'ë ta riki hury katu ame'ë ta ke a'eta. Tupã kotyhar ta ke a'eta aja mujekwa. A'erehe ma'e katu ame'ë ke Tupã muwyr ta a'eta pe.

¹¹⁻¹² —Ihë kotyhar ta ke pehë. A'erehe pehë rehe har amõ ta juru ai. Mupyrara ta tĩ. Pehë rehe har te'e pandu tĩ. Upa aja rahã, pehë rury katu pexo. Ywa pe ma'e katu ame'ë ke pehë pe Tupã me'ë ta, a'erehe mã peja pehë rury katu pexo apo. Pesarahã! Yman Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ke amõ ta mupyrara hũ tĩ. Se pehë nixói rahã, ame'ë ymanihar ta ke amõ ta mupyrara hũ. A'erehe ame'ë ymanihar ta aja pehë ke ngã mupyrara ta apo tĩ. Ihë kotyhar ta ke pehë, a'erehe mupyrara ta pehë ke tĩ — aja Jesu pandu.

*Jukyr aja saka pehë. Weraha aja saka tĩ.
(Mak 9.50; Ruk 14.34-35)*

¹³ Jesu pandu tĩ:

—Jukyr riki ma'e ke muhe'ë katu. Pe, jukyr ngi he'ëha kanim rahã, marã ka ym he'ëha amõ mujywyr ehe. Jaxer riki. Om-bor riki awa. Pe, amõ pyrũ ehe. A'erehe jukyr katu aja katu pexo. “Pehë katu” aja Tupã ukwa. Pe, katuha ke pehijar rahã, jaxer riki pehë. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta aja pejumuruwak tĩ. Katu ym aja.

¹⁴ Tupã rehe har pemujekwa amõ ta pe, a'erehe kome'ë ywy keruhũ pe ma'e muw-eraha aja saka pehë.

—Ywy'ã keruhũ 'ar pe ok ta ihĩ rahã, upa ngã usak katu ehe. Aja saka pehë. Tupã kotyhar ta ke pehë. A'erehe katu ame'ë

ke pema'ema'e, ame'ë ke rehe upa amõ ta usak katu.

¹⁵ —Araparin ke amõ muwera rahã, kúi wyr pe jupyk ym. Ywate henda 'ar pe amõ moĩ. Aja rahã, muwera katu, pe, usak katu ma'e ke amõ.

¹⁶ Aja weraha aja saka pehë tĩ. Aja rahã, katu ame'ë ke jõ pema'ema'e, ame'ë ke ngã pe pemujekwa. Ame'ë ke rehe a'eta usak rahã, jande pái keruhũ pe a'eta pandu ta: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja. A'e riki ywatehar ke — aja Jesu pandu.

Moise je'ëha rehe har

¹⁷ Ngã pe Jesu pandu tĩ:

—Moise je'ëha ke ihë amukanim ajur, aja pekwaha naĩ. Anĩ. Amukanim ym ta. Ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ta mu'e ame'ë ke ihë amukanim ajur tĩ, aja pekwaha naĩ tĩ. Anĩ. Upa ame'ë ke amukanim ym ta tĩ. Upa ame'ë mu'e ame'ë ke ihë amuhyk katu te ta kÿ.

¹⁸ Moise je'ëha mu'e ame'ë ke mukanim ym te ta awa. Ywa pehĩ rahã, marã ka ym amõ mukanĩha. Upa katu te ame'ë mu'e ame'ë ke amõ hendu katu ta me'ë te'e. Kome'ë ywy keruhũ kohĩ rahã, aja tĩ. Marã ka ym Moise je'ëha mu'e ame'ë ke amõ mukanĩha. 'Ar rehe angaha uhyk rahã, Moise je'ëha upa ta.

¹⁹ Arahã Tupã namõ jaxo ta, a'erehe arahã Moise je'ëha upa. A'erehe ihë apandu pehë pe. Amõ riki Moise je'ëha rehe hendu katu. Ame'ë riki katu te ame'ë ke a'e. Amõ ta ke mu'e: “Pehendu katu ehe tĩ” aja. Ame'ë riki katu te tĩ. Tupã ixo ame'ë pe ixo ta rahã, a'e riki katu te aja Tupã mujekwa ta.

—Amõ ta anĩ. Upa katu te Moise je'ëha rehe amõ hendu ym. Pe, amõ ta pe pandu: “Pehendu ym ehe tĩ” aja mu'e. Ame'ë riki Tupã renda rehe ta'yr te mi katu ame'ë ke a'e.

²⁰ Myja katu ame'ë ke amõ ma'ema'e my? Ame'ë ke Moise je'ëha mu'e. Ame'ë ke amõ ma'ema'e. Aja rahã: “Pehë katu” aja sawa'e ta pandu. Ame'ë ke a'eta putar. Parise ta aja tĩ. Katu ame'ë ke ma'ema'e tĩ. Aja rahã: “Pehë katu” aja sawa'e ta pandu. Ame'ë ke putar katu tĩ.

—Pehë anĩ. Tupã putar aja katu ame'ë ke pema'ema'e rahã jõ, Tupã ixo ame'ë pe

peho katu ta. Aja Tupã putar ame'ë ke pema'ema'e rahã: “Pehë katu” aja Tupã pandu. Ame'ë ke peputar katu. A'erehe katu ame'ë ke pema'ema'e katu — aja Jesu pandu.

Pahar ka'u te'eha ma'eha ke amõ mukatu ta me'ë te'e

(Ese 4.26; Tian 1.19-20; 1 Juã 2.11)

²¹ (Ma'e ke amõ ipy'a pe ukwa ukwa ixo, ame'ë ke amõ ma'e te, aja Jesu mujekwa.) A'erehe a'e pandu tĩ:

—Ymanihar panduha ke pekwa. Kuja riki. “Amõ ke ejukwa ym. Amõ ke jukwa rahã, ame'ë ke amõ ta mupyrara ta tĩ” aja riki.

²² Apo amõ kotyhar. Apo pehë pe ihë apandu: “Amõ rehe amõ parahy rahã, ame'ë ke a'e jukwa” ame'ëja saka. Aja rahã, ame'ë ke amõ ta mupyrara ta tĩ. Pe, amõ pe amõ pandu: “Katu ym nde” aja. Aja pandu rahã, ame'ë ke kapitã ta mupyrara ta. Pe, amõ pe amõ pandu: “Jaxer ai te'e nde” aja. Aja rahã, ame'ë ke tata keruhũ renda pe Tupã mupyrara ta tĩ.

²³⁻²⁴ A'erehe kuja katu. Tupã rehe nde py'a nde eremoĩ moĩ rahã, ma'e ke Tupã pe nde ereme'ë. Ame'ë ke jumu'eha renda keruhũma'e myrape 'ar pe nde erehapy ta. Upa ukwái ta. Ame'ë ke nde erehapy tate rahã, kuja nde erekwa ere'am: “Éi! Ihë rehe amõ parahy. Aharái riki” aja. Aja rahã, ame'ë ne rymba nde erehapy ame'ë ke ehijar py. Myrape ruwa koty emapyk, pe, parahy ame'ë koty eho. Pahar eho. Pe, emukatu. Upa rahã jõ jumu'eha renda keruhũ pe ejywyr eho. Pe, ma'e ke Tupã pe hany katu. Aja nde py'a emoĩ moĩ katu ehe, Tupã rehe. (Aja rahã jõ nde rehe Tupã ipy'a jywyr katu ta tĩ.)

²⁵ Nde pe amõ pandu: “Tamatarer ke ihë pe nde emujywyr ym. Kapitã pe nde ke ihë araho ta” aja. Aja nde pe pandu rahã, kapitã koty inamõ nde ereho erexo rahã, pahar inamõ pangariha ke emukatu. Kapitã rehe nde erehyk ym rahã we, pangariha ke emukatu. Tamatarer ke emujywyr ipe. Anĩ rahã, kapitã rehe nde erehyk rahã, kapitã pe nde ke ne ruwajan mondo ta. A'engi sonda ta pe nde ke kapitã mondo

ta. A'engi kyndaha pe nde ke sonda ta kynda ta raho.

²⁶ Apandu katu nde pe. A'ep nde erepyta katu ta. Marã ka ym nde erehemihã ingi. Upa katu te tamatarer ke nde eremujywyr ym rahã, marã ka ym nde erehemihã. A'erehe kapitã rehe uhyk ym rahã we, emukatu — aja Jesu pandu.

(A'erehe amõ ta namõ katu aja pexo. Aja Tupã namõ katu aja pexo tĩ. Aja rahã, mupyraraha renda pe peho ym ta tĩ. Kyndaha ngi uhem ym, ame'ëja saka ame'ë.)

Amõ rehe peka'u te'e ym pexo

(Matéu 18.8-9; Mak 9.43-48)

²⁷ (Ma'e ke amõ ipy'a pe ukwa ukwa ixo rahã, ame'ë ke ma'e te, aja Jesu mujekwa tĩ.) A'erehe a'e pandu tĩ:

—Yman pandu ame'ë ke rehe pehendu. Kuja riki. “Amõ sawa'e rehe eka'u te'e ym. Amõ kũjã rehe eka'u te'e ym tĩ” aja.

²⁸ Apo amõ kotyhar. Apo pehë pe ihë apandu katu. Kũjã rehe amõ usak, pe, ipy'a pe ka'u te'e ehe. Aja rahã, amõ kũjã namõ jumusarái aja tĩ. Katu ym aja.

²⁹ A'erehe kũjã rehe nde eresak, pe, a'engi ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e rahã, katu ym. Esak ym. Nde reha ejo'ok, pe, ame'ë ke embor, ame'ëja saka. Esak ym. Nde eresak, pe, nde ereka'u te'eha ke nde erema'e, a'erehe mupyraraha renda pe nde ke Tupã ombor ta. Nde reha nde embor, ame'ëja saka esak ym. Ema'e ym ma'e nde ereka'u te'eha ke. Ame'ë riki i'ar koty te we katuha.

³⁰ —Nde po pe te'e ma'e ke nde erema'e. Aja ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e rahã, nde po pe ema'e ym. Nde po emondok, pe, ame'ë ke embor, ame'ëja saka. Nde po pe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e, a'erehe mupyraraha renda pe nde ke Tupã ombor ta rahã, katu ym. Nde po embor, ame'ëja saka exo. Ema'e ym ma'e nde ereka'u te'eha ke. Ame'ë riki i'ar koty te we katuha — aja Jesu pandu.

Hakehar ke hijar ym ta me'ë te'e

(Matéu 19.9; Mak 10.11-12; Ruk 16.18)

³¹ (Te'e hakehar ke sawa'e hijar rahã, katu ym. Aja Jesu mu'e tar katu.) A'erehe kuja a'e pandu:

—Yman kuja panduha ihĩ tĩ: “Hakehar ke sawa'e hijar rahã, paper rehe a'e mupinim: ‘Nde ke ihẽ aputar ym apo. Ahijar ta nde ke apo’ aja. Ame'ẽ ke hakehar pe me'ẽ. Pe, hijar” aja riki.

³² Apo amõ kotyhar. Apo pehẽ pe ihẽ apandu katu. Hakehar riki ka'u te'e ym amõ rehe. Ame'ẽ ke ixawa'e hijar rahã, katu ym ixawa'e ma'eha. Pe, ame'ẽ kũjã ke amõ sawa'e pyhyk rahã, ixawa'e aja ym ame'ẽ namõ kũjã jumusarái. Katu ym aja. Pe, ame'ẽ sawa'e riki hakehar aja ym ame'ẽ namõ jumusarái tĩ. Katu ym aja. Ixawa'e py katu ym ame'ẽ ke ma'e — aja Jesu pandu.

Ma'e ke pandu ame'ẽ ke ma'e ta me'ẽ te'e (Tian 5.12)

³³ (Ma'e ke amõ pandu rahã, ame'ẽ ke ma'e ta me'ẽ te'e. Aja Jesu mu'e tar katu.) A'erehe a'e pandu tĩ:

—Yman amõ ta pe jande ramũi ta pandu ame'ẽ ke rehe pehendu. Kuja riki: “Tupã ruwa koty aja saka nde erexo. A'erehe ma'e ke nde erepandu ame'ẽ ke ema'e katu. Ame'ẽ panduha emukanim ym” aja pehendu.

³⁴ Apo amõ kotyhar ihẽ apandu. “Ma'e ke nde erepandu ame'ẽ ke nde erema'e katu. Ame'ẽ jõ. Ma'e ruwa koty aja saka nde erexo, aja ym ekwa exo.” Kuja pepandu ym tĩ.

“Ywa pehĩ aja pekwa katu, a'erehe jetehar te japandu” aja pepandu ym.

—Pesarahã! Ywa riki Tupã renda ke. A'erehe: “Ywa pehĩ, jetehar te japandu, aja pekwa” aja pepandu ym tĩ.

³⁵ Ywy keruhũ rehe har aja tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ Tupãma'e ke tĩ. Ipy moĩha aja saka ipe. A'erehe:

“Kome'ẽ ywy keruhũ kohĩ, a'erehe jetehar te japandu” aja pepandu ym.

—Jerusarẽ ok ta aja tĩ. Sawa'e te renda ke ame'ẽ. A'erehe:

“Jerusarẽ ok ta kohĩ. A'erehe jetehar te japandu, aja pekwa” aja pepandu ym tĩ.

³⁶ —Nde pyahu rahã, marã ka ym nde ra nde eremutuwyriha. Marã ka ym nde eremutamũiha. Nde tamũi rahã, marã ka ym nde ra nde eremupihũha. Marã ka ym nde eremupyahuha. A'erehe kuja epandu ym:

“Ihẽ ãkã kohĩ aja pekwa katu. A'erehe jetehar te apandu, aja pekwa tĩ” aja epandu ym.

³⁷ —Kuja jõ epandu katu: “Jetehar te ke apandu. Ihẽ ama'e katu ta” aja. Anĩ rahã: “Anĩ. Ihẽ ama'e ym ta” aja jõ katu. Kuja amõ we nde erepandu: “Jetehar te ihẽ apandu ym rahã, ihẽ ke Tupã mupyrara ta” aja nde erepandu rahã, ame'ẽ riki Satana ngi uhem, ame'ẽja saka. Katu ym aja. (A'erehe aja epandu ym. Satana riki te'e pandu ame'ẽ ke a'e. ãjã ramũi a'e. Aja te'eha te'e pandu ame'ẽ ke a'e) — aja Jesu pandu.

Mã peja mupyraraha pemujywyr ym (Ruk 6.29-30)

³⁸ A'e pandu tĩ:

—Yman pandu ame'ẽ ke rehe pehendu. Kuja riki. “Nde reha ke amõ mupuk rahã, ima'e ke emupuk eho tĩ” aja. “Nde rãi ke amõ mupen rahã, ima'e ke emupen eho tĩ” aja riki.

³⁹ Apo amõ kotyhar. Apo pehẽ pe ihẽ apandu katu. Nde ke amõ mahy rahã, aja juja katu te nde emujywyr ym te ipe. Nde ruwa ke amõ nupã rahã, aja emujywyr ym te ipe tĩ. Mã peja nde ruwa wajar ke a'e nupã tĩ.

⁴⁰ Kapitã ruwa koty nde ke amõ raho, pe, pandu: “Tamatarer mujywyr ym kome'ẽ. Ima'e kamixa ihẽ aputar” aja ipe. Pe, kapitã pandu: “Ere. Ejo'ok!” A'erehe nema'e kamixa ke jo'ok nengi. Aja rahã, amõ we eme'ẽ ipe. Nema'e xirur te'e me'ẽ ipe tĩ.

⁴¹ —Pe, nde pe sonda pandu: “Ihẽma'e sak ke eraho ihẽ pe” aja. Aja peteĩ kiro met nde ererahoha pandu rahã, amõ we eraho. Mokõi kiro met eraho.

⁴² Ma'e ke nde pe amõ pandu: “Ihẽ pe emuwyr” aja. Aja rahã, eme'ẽ ipe. Pe, amõ pandu nde pe: “Kome'ẽ araho ta. Pahar ihẽ amujywyr ta” aja. Aja rahã, nde erepandu ipe: “Ere. Eraho” aja riki — aja Jesu pandu.

Nde ruwajan rehe nde erepy'a katu (Ruk 6.27-28; Ruk 6.32-36; Ruk 23.24; At 7.60; Hom 12.14; Hom 12.17-21)

⁴³ A'e pandu tĩ:

—Yman pandu ame'ẽ ke pekwa. Kuja riki. “Nde rehe katu ame'ẽ ta rehe nde

erepy'a katu" aja. Amō we pehē ramūi ta je'ēha pekwa: "Ne ruwajan rehe eparahy exo" aja pehē ramūi ta pandu.

⁴⁴ Apo amō kotyhar. Apo pehē pe ihē apandu katu. Pehē ruwajan ta rehe epy'a katu. Pehē ke mupyrara ame'ē ta rehe har Tupā namō pepandu pandu katu: "Mā peja a'eta rehe esak katu" aja pepandu Tupā namō.

⁴⁵ Aja rahā, pehē riki jande pái keruhū ra'yr ta. A'e riki ywatehar ke a'e.

—Pesarahā! Katu ame'ē ta rehe warahy ke a'e muwera katu. Katu ym ame'ē ta rehe warahy ke a'e muwera katu tī. Juja katu te Tupā ma'eha. (Aja pehē tī. Upa katu te amō ta pe katu ame'ē ke pema'ema'e tī.) Katu ame'ē ke amō ma'ema'e ame'ē ta rehe aman ke a'e mungyr tī. A'erehe upa ma'eywa hury katu. Katu ym ame'ē ke amō ma'ema'e ame'ē ta rehe aman ke a'e mungyr tī. Juja katu te Tupā ma'eha. (Aja pehē tī. A'erehe upa katu te amō ta pe katu ame'ē ke pema'ema'e tī.)

⁴⁶ —Pehē rehe ipy'a katu ame'ē ta rehe jō pepy'a katu rahā, pehē pe ma'e katu ame'ē ke Tupā me'ē ym ta. Pesarahā! Jaxer ame'ē ta aja ma'e riki. Kapitā rehe tamatarer matyr ame'ē ta riki aja tī. Ipy'a katu ehe ame'ē ta rehe jō a'eta ipy'a katu tī. Juja katu te mujwyr a'eta pe.

⁴⁷ Pehē rehe katu ame'ē ta namō jō pepandu rahā, marā ka ym pehē katuha. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta aja tī. Ipy'a katu ehe ame'ē ta namō a'eta pandu pandu katu tī. (A'erehe pehē ruwajan rehe pepy'a katu tī.)

⁴⁸ Jande pái keruhū riki katu te me'ē ke. Ywatehar ke a'e. A'e aja amō rehe pepy'a katu tī — aja Jesu pandu.

6

Ma'e ke me'ēha rehe har

¹ A'e pandu tī:

—Tupā rehe pehē py'a pemoi mōiha ke rehe amō ta usak, aja peputar. A'erehe amō ta ruwa koty ma'e ke pema'e. Aja rahā: "Peme'ē katu" aja amō ta pandu ta naī. Mā peja aja ym pehē. Amō ta ruwa koty aja pema'e ym. Pema'e rahā, pehē pe ma'e katu ame'ē ke Tupā muwyr ym ta. Ywatehar ke a'e.

² —A'erehe ima'e ym te ame'ē pe ma'e ke nde ereme'ē rahā, ma'e tyapu ym ha rupi eme'ē. (Amō ta ukwa ym ha rupi eme'ē.) Tyapu rahā, amō ta nde rehe usak ta, aja nde erekwa. Usak rahā: "Mā! Katu peme'ē sawa'e" aja nde rehe har pandu naī. Aja riki mokōi ukwaha ta ma'eha. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ima'e ym te ame'ē pe tamatarer me'ē. Ame'ē ke rehe amō ta usak, aja a'eta putar. (Usak rahā: "Mā! Peme'ē katu" aja pandu naī.) Aja mokōi ukwaha ta putar.

—Awa rape rupi wata ixo rahā, ma'e ke me'ē rahā, aja tī. A'eta rehe amō ta usak, aja putar. Usak rahā, amō ta pandu ta: "Mā! Sawa'e katu" aja pandu naī. Ame'ē panduha jō riki ima'e ma'e katu ame'ē pyhykiha. Tupā anī. Ma'e ke ame'ē ta pe muwyr ym te. A'erehe mokōi nde erekwaha aja exo ym nde.

³ Ima'e ym te ame'ē pe ma'e ke nde ereme'ē rahā, amō ta ukwa ym ha rupi eme'ē. Nde rehe katu ame'ē ukwa ym tī. Aja rahā, katu.

⁴ Aja rahā, nde atu erekwa katu ta. Ima'e ym te ame'ē ukwa katu tī. Pehē mokōi jō ukwa katu. Amō ta ukwa ym ha rupi nde erema'eha ke rehe jande pái keruhū usak ta tī. Pe, a'e riki nde pe ma'e katu ame'ē ke muwyr ta — aja Jesu pandu.

Myja me'ē Tupā namō pandu pandu rahā, katu my

(Ruk 11.2-4)

⁵ A'e pandu tī:

—Mokōi ukwaha ta Tupā namō pandu pandu rahā, a'eta rehe amō ta usak, aja a'eta putar. A'erehe jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Tupā namō pandu pandu rahā, a'eta pu'am, pe Tupā namō pandu pandu. Awa rape rupi ixo rahā, Tupā namō pandu pandu tī. Aja rahā, a'eta rehe amō ta usak, aja ukwa. A'eta rehe amō ta usak rahā, pandu: "Mā! Sawa'e ta katu" aja naī. Ame'ē panduha jō riki ima'e ma'e katu ame'ē pyhykiha. A'eta pe Tupā riki muwyr ym te ta ma'e ke. A'erehe Tupā namō pepandu pandu rahā, mokōi pekwhaha ym pehē.

⁶ —Tupā namō nde erepandu pandu rahā, kapy pe eho. Hukwen ke ekynda.

Pe, jande pái keruhũ namõ epandu pandu katu. Nde rehe usak ym awa. Pe, amõ ta ukwa ym ha rupi Tupã namõ nde erepandu pandu rahã, nde rehe jande pái keruhũ usak katu ta. Pe, ma'e katu ame'ẽ ke nde pe a'e muwyr ta.

⁷ Tupã namõ pepandu pandu rahã, amõ we amõ we aja ym pepandu pandu in-amõ. Aja riki Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pandu pandu. Ima'e tupã namõ a'eta pandu pandu rahã, i'i pandu pandu. Aja rahã, tupã hendu ta aja ukwaha naĩ.

⁸ Ame'ẽ ta aja ym pehẽ. Tupã namõ pepandu ym rahã we, upa a'e ukwa katu. Ma'e ke pehẽma'e nixói te, ame'ẽ ke a'e ukwa katu. A'erehe ame'ẽ rehe har i'i ym inamõ pepandu.

⁹ Tupã namõ pepandu rahã, kuja pepandu:

Jande pái keruhũ! Ywa pe har ke nde. Nde rehe har amõ hendu rahã, mã peja pandu: “Mã katu te” aja.

¹⁰ Nema'e jetehar te ke rehe upa katu te awa ta hendu katu ta, ame'ẽ angaha ke rehe ihẽ aharõ hũ axo.

Nde ereputar ame'ẽ ke ywa pe har ta ma'ema'e katu. Aja mã peja kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta aja tĩ. Ma'ema'e katu tĩ.

¹¹ Kome'ẽ wera rahã, jande mi'u ke ja'u ta, ame'ẽ ke jande pe emuwyr.

¹² Jande pe ma'e ka'u te'eha ke amõ ta ma'e rahã, ame'ẽ ta rehe jande py'a jamujywywyr ta. Aja jamujywywyr jaxo rahã, jande rehe nde py'a emujywywyr katu tĩ. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e. Jande rehe nde py'a emujywywyr katu tĩ.

¹³ Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu rahã, ame'ẽ ke jande py'a ngi emukanim. Aja rahã, jama'e ym ta.

Jande ke Satana manga tar katu rahã, a'e ke jande ngi emujan katu.

[Nde riki kapitã keruhũ te. Upa katu te ma'e ke nde eremuhendu katu nde juehe. A'erehe nde rehe hendu katu.

Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke nde.

Katu te hũ ame'ẽ ke nde tĩ.

Aja te'e ta nde erexo tĩ.

Amen. A'e tỹ.]

—Upa aja Tupã namõ pepandu pandu katu.

¹⁴ Pehẽ pe ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, pehẽ py'a pemujywywyr katu ehe. Aja rahã, pehẽ rehe ipy'a ke jande pái keruhũ mujywywyr ta tĩ. Ywatehar ke a'e.

¹⁵ Ma'e peka'u te'eha ke pema'e. Pe, amõ ta rehe pehẽ py'a pemujywywyr ym rahã, pehẽ rehe ipy'a ke jande pái keruhũ mujywywyr ym ta tĩ — aja Jesu pandu.

Ma'e pe'uha ke pehijar rahã, amõ ta usak ame'ẽ ke peputar ym

¹⁶ A'e pandu tĩ:

—Mokõi ukwaha ta ma'e u'uha ke hijar rahã, pyai te aja ame'ẽ ta rehe amõ ta usak. U'u ym, a'erehe myahy aja amõ ta usak. A'erehe amõ ta pandu: “Mã! Huwa xi'a. U'uha hijar my. A'erehe Tupã namõ pandu pandu ixo” aja amõ ta ukwa. Ame'ẽ ta rehe amõ ta usak rahã: “A'eta katu” aja ukwaha naĩ. Ame'ẽ panduha jõ riki ima'e ma'e katu ame'ẽ pyhykiha. Tupã muwyr ym te ta ma'e ke. (A'erehe mokõi pekwaha ym pehẽ.)

¹⁷ —Tupã namõ nde erepandu pandu tar katu, a'erehe ma'e nde ere'uha ke nde erehijar rahã, y pe nde ruwa ekutuk. Nde'a emutyro tĩ.

¹⁸ Aja rahã, nde ere'uha ke nde erehijar, aja amõ ta ukwa ym. Tupã namõ nde erepandu pandu aja amõ ta ukwa ym tĩ. Jande pái keruhũ jõ ukwa katu ta. Usak ym ehe awa ame'ẽ ke a'e. Pe, amõ ta ukwa ym ha rupi nde erema'e, ame'ẽ ke rehe jande pái keruhũ ukwa. Pe, ma'e katu ame'ẽ ke nde pe a'e muwyr ta — aja Jesu pandu.

Ma'e katu ame'ẽ ke ywa pe ihĩ

(Ruk 12.33-34; 2 Timo 4.8; Emberéu 10.34-39; 1 Petu 1.4-5; Apokarip 7.15)

¹⁹ A'e pandu tĩ:

—Kome'ẽ ywy keruhũ pe pexo rahã, heta ym pehẽma'e ke pematyr. Aja ima'ehũ ame'ẽ ta matyr. A'eta ta aja ym pehẽ. Se tarawe mujaxer ta ma'e ke. Puxi hũ tĩ. Pehẽ rok pe ma'e mukanĩha ixex tĩ. Pe, upa mukanim raho. A'erehe heta ym pehẽma'e ke pematyr.

²⁰ Kuja katu. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ma'e ke pema'e rahã, Tupãma'e ma'eha ke

pema'ema'e katu. Ima'e je'êha rehe pehendu katu. Aja rahã, ywa pe ma'e ke pematyr katu, ame'êja saka. Ywa pe pehê rury katuha pematyr, ame'êja saka. A'ep tarawe nixói te ta. (A'erehe ma'e ke mujaxer ym te ta.) Puxi nixói te ta tĩ. (A'erehe mujaxer ym te ta tĩ.) Mukanĩha nixói te ta tĩ. (A'erehe raho ym te ta tĩ.)

²¹ Pehẽma'e ke ihĩ. Ame'ẽ rehe har pehẽ py'a pe pekwa pekwa pexo. A'erehe ywa pe pehẽma'e ke ihĩ rahã, a'ep pehẽ py'a ihĩ ta tĩ, ame'êja saka. Aja rahã, myja Tupã ke pemuhury katu ta my? Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa ta pexo — aja Jesu pandu.

Ma'e katu ame'ẽ ke amõ ma'e rahã, ma'e weraha katu, aja saka

(Ruk 11.34-36; Siri 4.6; 1 Petu 5.7)

²² A'e pandu tĩ:

—Awa reha riki ma'e muweraha aja saka. (Aja rahã, Tupã rehe har ukwa katu, a'erehe ixoha katu aja ixo ta. Ma'e katu ame'ẽ ke ma'e ta tĩ.) A'erehe pehẽ reha katu rahã, pehẽ rete rupi wera katu, ame'êja saka.

²³ Pehẽ reha katu ym rahã, weraha nixói, ame'êja saka. (Aja rahã, Tupã putar, aja ym pexo. Ma'e katu ame'ẽ ke pema'e ym ta tĩ.) Pe, weraha uwe rahã, pytun aja saka. Aja rahã, mãte hũ pytun. (Aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Katu ym aja) — aja Jesu pandu.

Pehẽ rehe Tupã usak katu

(Ruk 16.13; Ruk 12.22-31)

²⁴ A'e pandu tĩ:

—Marã ka ym mokõi ijar pe te'e paraky ame'ẽ paraky katuha. Mokõi jar pe paraky rahã, peteĩhar rehe jõ ipy'a katu ta. Amõ rehe anĩ ta. Peteĩhar jar je'êha rehe hendu katu ta. Amõ jar je'êha rehe anĩ ta. Hendu ym ta ehe. (Aja saka Tupã rehe tĩ.) Tamatarer ke rehe jõ ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, marã ka ym Tupã rehe ipy'a katuha. (Mokõi jar aja saka tĩ.) Upa pyrãtãha namõ tamatarer ke matyr tar katu te hũ ixo. Aja rahã, marã ka ym Tupã putar ame'ẽ ke amõ ma'eha tĩ. (Mokõi jar aja saka tĩ.)

²⁵ —Pehẽ mi'u rehe har pejumupyai ym pexo. “Ma'e ja'u ta my? Nixói ma'e. Jandema'e mundeha nixói. Awa me'ẽ ta jande pe my?” aja pejumupyai ym. Ixoha namõ

amõ ixo rahã, ame'ẽ riki humi'u 'ar koty te we katuha. Awa rete aja tĩ. Awama'e mundeha 'ar koty te we katuha tĩ. A'erehe pehẽ mi'u rehe har pekwa pekwa ym pexo.

²⁶ —Ma'ewyra ta wewe ixo, ame'ẽ rehe pesarahã! Ma'e raĩ ke ame'ẽ ta jytym ym. Ma'eywa matyr ym tĩ. Matyriha renda pe mupyta ym tĩ. Ame'ẽ ta rehe jande pái keruhũ usak katu. Ame'ẽ ta rehe ipy'a katu tĩ.

—Pesarahã! Ma'ewyra ta 'ar koty te we pehẽ rehe jande pái keruhũ ipy'a katuha. (A'erehe pehẽ rehe Tupã usak katu ta tĩ, aja mujekwa katu.)

²⁷ “Myja hetaha warahy 'ar rahã, ko pehẽ pexo ta my” aja pekwa pekwa pexo rahã, yman rahã pexo te we ta rĩ, aja pekwaha naĩ. Anĩ. Marã ka ym pexoha pemupyta te we ta rĩ.

²⁸ —“Ma'e jande jamunde ta my?” aja pejumupyai ym pexo tĩ. Ka'a rupi ma'eputyr ihĩ. Ame'ẽ rehe pesarahã! Paraky ym riki. Ima'e mundeha ke mujã ym tĩ.

²⁹ Katukwer aja amõ usak. Ko ihẽ apandu pehẽ pe. Ymanihar Saromã riki ima'ehũ namõ ixo. Ima'e mundeha katukwer. Apandu pehẽ pe. Peme'ẽ ma'eputyr katu te ha riki Saromãma'e mundeha 'ar koty te we katu te ha.

³⁰ Tupã riki kupi'i ke mujã. Katukwer aja mujã. Apo pehĩ. Koĩ tata renda pe amõ hany. Kupi'i rehe Tupã usak katu. Ame'ẽ ta 'ar koty te we pehẽ rehe Tupã ipy'a katu. Aja rahã, i'ar koty te we pehẽma'e mundeha ke pehẽ pe a'e muwyr ta. Mã! Tupã rehe pejurujar katu ta me'ẽ te'e.

³¹ A'erehe kuja ym pepandu: “Ma'e ihẽ a'u ta my? Myja me'ẽ ihẽma'e mundeha ke ihẽ ajo'ok ta my?” Aja ym pekwa pekwa pexo. Ame'ẽ ke Tupã muwyr ta pehẽ pe.

³² Ame'ẽ rehe har jõ Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ukwa ukwa ixo. Aja te'eha ukwa ukwa ixo. Mã peja aja ym pehẽ. Upa pehẽma'e ke nixói, ame'ẽ ke jande pái keruhũ ukwa katu. A'erehe pehẽ atu pekwa pekwa ym pexo. Pehẽ pe a'e muwyr ta. A'e riki ywatehar ke.

³³ Kuja katu pehẽ pe. Myja Tupã putar ame'ẽ ke pema'ema'e katu ta my? Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa py pexo. Myja ija katu ame'ẽ ke pema'ema'e ta my tĩ? Ame'ẽ

rehe har pekwa pekwa py pexo tĩ. Aja rahã, upa pehẽma'e ke nixói ame'ẽ ke a'e muwyr ta pehẽ pe. Pehẽma'e mundeha rehe har aja tĩ. Pekwa pekwa ym tĩ. A'e muwyr ta.

³⁴ A'erehe koĩ har rehe har pekwa pekwa ym pexo. “Koĩ myja me'ẽ ta my?” aja pekwa pekwa ym pexo. Apo kome'ẽ weraha rehe jõ pesak katu. Koĩ har rehe har anĩ. Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa ym pexo — aja Jesu pandu.

7

Mã peja amõ ta rehe pehẽ juru ai ym
(Ruk 6.37-38; Ruk 6.41-42; Hom 2.1; Hom 14.1; 1 Korin 4.5; Tian 4.11)

¹⁻² A'e pandu tĩ:

—Amõ ta rehe har kuja ym pepandu: “Peme'ẽ ta katu ym” aja. Aja pepandu rahã, aja juja katu te pehẽ rehe har Tupã pandu ta tĩ. A'erehe aja ym pepandu. Myja me'ẽ amõ ta rehe har pepandu, aja juja katu te pehẽ rehe har Tupã pandu ta tĩ. Myja me'ẽ amõ ta pe ma'e ke pema'e, aja juja katu te pehẽ pe Tupã ma'e ta tĩ — aja ngã pe.

³ (Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e, ame'ẽ riki myra kurer aja saka, aja Jesu mujekwa.) A'erehe kuja a'e pandu:

—Ne mu reha ke myra kurer mupuk, ame'ẽ rehe nde eresak. (Aja rahã, ta'yr mi ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e, aja mujekwa.) Mã peja ame'ẽ rehe har ekwa ekwa ym exo. Nde reha rehe myra keruhũ mupuk riki. (Aja rahã, mãte hũ nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e, aja mujekwa.) Mã peja ame'ẽ rehe har ekwa ekwa py exo.

⁴ Nde reha rehe myra keruhũ ihĩ, ame'ẽja saka. A'erehe kuja ym nde mu pe ebandu: “Nde reha ngi myra kurer ke ihẽ ajo'ok ta” aja ebandu ym. (Aja rahã, kuja riki: “Ta'yr mi ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Ame'ẽ ke mã peja ehijar” aja nde erebandu.) Mã! Nde eresak ym my? Nde reha rehe myra keruhũ ihĩ. (Aja rahã, mãte hũ ma'e nde ereka'u te'eha ke nde atu erema'ema'e, aja nde eremujekwa.)

⁵ Mã! Nde katu, aja nde erekwa nde jupe. Anĩ. Mokõi erekwaha namõ erexo. Nde reha ngi myra keruhũ ejujo'ok py nde jupe. (Aja rahã, mãte hũ ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e, ame'ẽ ke nde erehijar katu py.) Aja rahã, upa ma'e ke nde eresak

katu ta. Aja rahã, nde mu reha ngi myra kurer ta'yr mi nde erejo'ok katu ta. (Aja rahã, nde mu pe nde erebandu: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e, ame'ẽ ke ehijar” aja nde erebandu katu) — aja Jesu pandu.

⁶ A'e pandu tĩ:

—Ihẽ amu'e ame'ẽ ke katu te me'ẽ ke. Ame'ẽ ke amõ ta putar ym rahã, ame'ẽ ta pe pemujekwa ym. Hendu tipe rahã, putar ym. Jawar jarõ aja saka jumai mai ta. Je'ẽ je'ẽ hũ ta.

—Ihẽ amu'e ame'ẽ ke katu te me'ẽ ke. Ame'ẽ ke amõ ta jaxer, aja ukwa rahã, ame'ẽ ta pe pepandu ym tĩ. Kure aja saka riki. Jaxer aja ukwaha, a'erehe pyrũ ehe aja saka ta. “Ihẽ amu'e ame'ẽ ke te'e” aja ame'ẽ ta ukwaha naĩ. Putar ym tĩ. (A'erehe ame'ẽ ta pe pepandu ym tĩ) — aja Jesu pandu.

Tupã namõ pepandu pandu

(Ruk 11.9-13)

⁷ Tupã namõ pandu pandu, ame'ẽ rehe har Jesu mu'e rahã, kuja pandu:

—Pehẽma'e nixói te rahã, ame'ẽ rehe har Tupã namõ pepandu pandu katu. Aja rahã, ame'ẽ ke a'e muwyr ta pehẽ pe. Tupã namõ pepandu rahã, pekekar, ame'ẽja saka. Pe, Tupã muwyr rahã, pemahem, ame'ẽja saka. (Amõ rok pe pexe tar katu rahã, pehẽ po penupã nupã. Pe, hukwen ke ijar pirar.) Tupã namõ pepandu pandu rahã, hukwen pirar ame'ẽja saka. Pirar rahã, pepandu ame'ẽ ke a'e muwyr ta pehẽ pe.

⁸ Upa inamõ pandu ame'ẽ ta pe a'e muwyr ta. Amõ kekar rahã, mahem ta. Ipo nupã nupã rahã, hukwen ke a'e pirar ta. Aja saka riki.

⁹ Ipái pe ta'yr pandu: “Papa! Mbeju ihẽ aputar. A'u ta” aja. Aja rahã, ta'yr pe ita ra'yr ke ipái me'ẽ my? Anĩ. Aja ym ta. Mbeju me'ẽ ta ipe.

¹⁰ Pe, ta'yr pandu: “Papa! Pira ka'ẽ ihẽ aputar. A'u ta” aja. Aja rahã, ta'yr pe mbói ke ipái me'ẽ ta my? Anĩ. Aja ym ta. Pira ka'ẽ me'ẽ ta ipe.

¹¹ Awa ta ke te'e pehẽ. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ame'ẽ ta ke pehẽ. Pe, pehẽ ra'yr ta pe ma'e katu ame'ẽ ke peme'ẽ katu. Aja rahã, pehẽ 'ar koty te we ma'e katu

ame'ë ke jande pái keruhũ me'ë ta. Ma'e ke amõ pandu ipe, ame'ë ke a'e muwyr ta. A'e riki ywatehar ke.

¹² —Ma'e katu ame'ë ke pehẽ pe amõ ta ma'e, aja amõ ta pe pema'e katu tĩ. Aja riki Moise je'ëha mu'e. Aja ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ta mu'e tĩ — aja Jesu pandu.

Tupã koty ohoha

(Ruk 13.24; Siri 3.19-20)

¹³⁻¹⁴ A'e pandu tĩ:

—Tupã ixo ame'ë pe ohoha riki hukwen rupi asa oho, ame'ëja saka. Asa oho rahã, uhã te hũ aja ixo. Ame'ë hukwen riki ta'yr mi. Ame'ë hape aja tĩ. Ta'yr mi tĩ. Ame'ë hape ohoha riki janam, ame'ëja saka. Marã ka ym ohoha, ame'ëja saka. Heta ym ame'ë rupi oho ame'ë ta ke.

—Mupyraraha renda pe ohoha anĩ. Hukwen riki tiha. Hape riki aja tĩ. Tiha tĩ. Ame'ë rape ohoha riki sorok katu hũ, ame'ëja saka. Pe, heta te hũ ame'ë rupi wata oho ame'ë ta ke — aja riki.

Ma'eywa ame'ë rehe har

(Ruk 6.43-44; Juã 15.4; Tian 3.11-12)

¹⁵ A'e pandu tĩ:

—Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ran rehe har mã peja pekwa katu. Arapuharan ipy'a pitu te'e aja a'eta ixo tĩ. (Aja rahã, katu ame'ë ta aja pehẽ koty uwyr naĩ.) A'engi ma'e so'o jarõ aja a'eta rehe har amõ ukwa. Ma'e ke jukwa, ame'ëja saka. (Aja rahã, pehẽ pexoha ke mujaxer ta. Pe, pehẽma'e ke te'e raho tar katu tĩ.)

¹⁶ Myja ame'ë ta rehe har pekwa ta my? Kuja. Ima'e ma'eha namõ pekwa ta. Juruwe'y ngi akaju ke amõ po'ok ym. Ju'y ngi ama'yrarý po'ok ym tĩ.

¹⁷ Ma'eywa'y riki katu rahã, i'a katu. Aja amõ katu rahã, ima'e ma'eha katu tĩ. Ma'eywa'y katu ym rahã, anĩ. I'a ym. Aja amõ katu ym rahã, ima'e ma'eha katu ym tĩ.

¹⁸ Ma'eywa'y riki katu rahã, marã ka ym i'a ym ha. I'a katu ta. Ma'eywa'y katu ym rahã, marã ka ym i'a katuha. I'a ym ta.

¹⁹ Ma'eywa i'a ym te rahã, jaxer rahã, ame'ë'y ke ijar mondok. Pe, myra ke hapy. Upa ukwái ta. Aja amõ jaxer rahã, Tupã

mupyrara ta tĩ. (Myra ke hapy, ame'ëja saka tĩ.)

²⁰ Aja riki Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ran rehe har pekwa katu ta. Ma'eywa i'a ym aja a'eta tĩ. Aja rahã, a'eta ma'eha riki katu ym. A'erehe ame'ë ta rehe har pekwa katu ta. A'eta ma'eha namõ a'eta rehe har pekwa katu ta — aja Jesu mujekwa.

Tupã renda pe oho ame'ë ta ke

(Ruk 6.46-47; Ruk 13.25-27; 2 Korin 11.13-15; 2 Korin 13.5; 2 Petu 2.1; 1 Juã 2.3-6; 1 Juã 5.12)

²¹ A'e pandu tĩ:

—Amõ ta pandu: “Nde riki jandema'e sawa'e te” aja ihẽ pe pandu naĩ. Upa katu te ame'ë ta Tupã ixo ame'ë pe oho ym ta. Amõ amõ oho. Upa katu te anĩ. Ihẽ pái keruhũ putar ame'ë ke amõ ma'ema'e. Ame'ë ta jõ henda pe oho katu ta. Ihẽ pái riki ywatehar ke a'e.

²² Ngã ke Tupã mupyrara rahã, heta ihẽ pe pandu ta: “Sawa'e! Nde je'ëha rupi Tupã je'ëha ke japandu pandu riki. Nde je'ëha rupi ãjã ta ke amõ ta py'a ngi jamuhem jamondo riki. Nde je'ëha rupi marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke nema'e pyrãtãha namõ jama'ema'e katu riki” aja ihẽ pe.

²³ Pe, ame'ë ta pe ihẽ apandu ta: “Anĩ. Pehẽ rehe har ihẽ akwa ym te. Ihẽ kotyhar ta ym pehẽ. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ame'ë ta ke pehẽ. Sengi peho. Ihẽ ngi peho” aja riki — aja Jesu pandu.

Ma'e ok mujã ame'ë ta ke

(Ruk 6.47-49)

²⁴ A'e pandu tĩ:

—Pesarahã! Ihẽ je'ëha rehe amõ hendu katu. Pe, aja ma'ema'e rahã, ukwa katu ame'ë ke a'e. Kuja saka. Y rake ok ke a'e mujã. Ok pyter ke a'e jytyka katu te. Ok kangwer aja tĩ. Jytyka katu te tĩ. A'erehe katak ym te.

²⁵ Pe, aman ukyr hũ. Ywytu keruhũ peju hũ tipe. Y tiha tĩ. Upa munde. Y ombor ym. Ywytu keruhũ ombor ym tĩ. Ok pyter ke jytyka katu te. Ok kangwer ke aja tĩ. Jytyka katu te tĩ. A'erehe u'ar ym ame'ë ok.

²⁶ —Pe, amõ riki ihẽ je'ëha rehe hendu tipe. Pe, aja a'e ma'ema'e ym rahã, ka'u te'e ame'ë ke a'e. Kuja saka. Y rake ok ke a'e mujã. Ywy ku'i 'ar pe mujã.

²⁷ Pe, aman ukyr hũ. Y tiha oho. Pe, ywytu keruhũ peju hũ ok rehe. Pahar ame'ẽ ok u'ar. Tũ! Aja riki — aja Jesu mu'e.

(Ok riki amõ ixoha aja saka. A'erehe Jesu je'ẽha rehe amõ hendu katu ta me'ẽ te'e. Je'ẽha mujekwa, aja ma'ema'e ta me'ẽ te'e tĩ.)

Jesu ukwa katu
(Mak 1.22)

²⁸ Upa aja me'ẽ Jesu pandu rahã, hendu ame'ẽ ta pandu:

—Mã! A'e mu'e katu!

²⁹ Moise je'ẽha mu'e, ame'ẽ ta aja ym a'e. Anĩ. Jesu pandu rahã, a'e je'ẽha te reko aja a'e mu'e — aja ukwa.

8

Ahy ixo ame'ẽ ke Jesu mukatu
(Mak 1.40-45; Ruk 5.12-16)

¹ Upa mu'e rahã, ywy'ã ngi Jesu wyjy uwyr. Arahã, heta ngã haikwer rupi wata.

² Pe, pereran ma'e u'u hũ ame'ẽ ke uhyk uwyr ehe. Jesu ruwa koty ipynarãi pe wapyk oho. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pe, pandu:

—Sa'e! Nde ereputar rahã, ihẽ ke nde eremukatu ta, aja akwa katu — aja Jesu pe.

³ Ijywa ke Jesu mupuku. Pe, sawa'e ãkã rehe ipo ke a'e mujar. Pandu ipe:

—Ere. Nde ke ihẽ amukatu tar katu. Nde katu apo 'y — aja Jesu ipe.

Pe, pereran ma'e u'u hũ ame'ẽ ke pahar upa ka'ẽ oho ipe.

⁴ Pe, Jesu pandu ipe:

—Ehendu katu. Nde ke ihẽ amukatu, ame'ẽ ke amõ ta pe epandu ym we rĩ. Pahar jundéu awa tama'e pa'i koty eho. Emujesak nde juehe har ipe. Pe, Moise mupinim, aja ma'e ke pa'i pe eme'ẽ. Ame'ẽ ke pa'i hany ta Tupã pe. Upa ukwái ta. Aja rahã, upa nema'e pere ka'ẽ oho aja ngã pe a'e mujekwa ta — aja sawa'e pe.

Homa awama'e miasu ke Jesu mukatu
(Ruk 7.1-10)

⁵⁻⁶ Kapana'ũ ok ta pe Jesu uhyk oho rahã, homa awa usak ehe. Sonda tama'e kapitã ke a'e. Jesu pe a'e pandu:

—Sa'e! Ihẽma'e miasu ixhya pe túi. Ma'e ahy ipe. Wata ym tĩ. Emukatu ihẽ pe — aja ipe.

⁷ Jesu pandu:

—Hã! Nde rok pe ihẽ amukatu ta aho — aja ipe.

⁸ Kapitã pandu:

—Anĩ. Sa'e! Ihẽ rok pe nde erexe rahã, ihẽ ruxĩ riki. Jundéu awa ym ihẽ. A'erehe eho ym. Sengi epandu: “Epu'am!” Aja rahã, ihẽma'e miasu katu ta oho.

⁹ Akwa katu ihẽ. Ihẽma'e kapitã je'ẽha rehe ihẽ ahendu katu tĩ. Pe, ihẽ je'ẽha rehe amõ sonda ta hendu katu tĩ. Kuja. Amõ pe ihẽ apandu: “Eho!” Pe, pahar a'e oho. Amõ pe ihẽ apandu: “Ejur se!” Pe, pahar a'e uwyr tĩ. Ihẽma'e miasu pe ihẽ apandu: “Ereparaky eho!” Pe, a'e paraky katu oho tĩ. Aja ihẽ je'ẽha rehe hendu katu. A'erehe nde erepandu rahã, ihẽma'e miasu katu ta, aja akwa katu — aja Jesu pe.

¹⁰ Ame'ẽ ke rehe Jesu hendu rahã: “Mã! Katu” aja a'e ukwa. Pe, haikwer rupi tur ame'ẽ ta pe a'e pandu:

—Mã! Sonda tama'e kapitã jurujar katu te ihẽ rehe. Ko apandu pehẽ pe. Aja jundéu awa ta jurujar ym ihẽ rehe. Aja me'ẽ jurujar katu ame'ẽ ke ihẽ amahem ym.

¹¹ Ihẽ apandu. Tupã ixo ame'ẽ pe heta ngã oho ta tĩ. Warahy uhemihã koty ngi heta oho ta. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta oho ta tĩ. Amarã namõ hury katu ta ixo. Isak namõ aja tĩ. Hury katu ta ixo tĩ. Jako namõ aja tĩ. Hury katu ta ixo tĩ. Aja warahy u'ariha koty ngi heta oho ta tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta oho ta tĩ.

¹² Tupã ixo ame'ẽ pe Amarã namõ jundéu awa ta ixo ta tipe. Jurujar ym riki. A'erehe oho ym. Anĩ. Mupyraraha renda pe a'eta ke Tupã ombor ta. A'ep ahy hũ ta, a'erehe jixi'u hũ ta. Tupã rehe parahy hũ tĩ, a'erehe hái ke su'u su'u hũ — aja Jesu pandu.

¹³ Pe, kapitã pe a'e pandu:

—Nde jõ nde rok pe ejywyr eho 'y! Ihẽ rehe nde erejurar katu, a'erehe nde ereputar ame'ẽ ke ihẽ ama'e ta kũ. Ne miasu upa ihẽ amukatu riki — aja ipe.

Arahã pahar kapitãma'e miasu katu oho.

Petu pen ke Jesu mukatu. Heta ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu tĩ.

(Mak 1.29-34; Ruk 4.38-41)

¹⁴ Petu rok pe Jesu uhyk oho rahã, Petu pen rehe a'e usak. Ixyha pe túi. Haku a'e.

¹⁵ Ipo ke Jesu pyhyk. Pahar hakuha maha oho ipe. Pe, kũjã pu'am. Pe, a'eta mi'u ke Jesu ta pe a'e me'ẽ me'ẽ.

¹⁶ Ame'ẽ pytun ramõ rahã, (jundéu awa tama'e putu'uha 'ar upa. A'erehe wata katu apo.) A'erehe ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ẽ ta ke ngã raho ipe. Heta te hũ raho ipe. Ame'ẽ ta ke Jesu mukatu. A'e pandu.

—Ehem eho ingi! — aja.

Aja mukatu. Upa katu te ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke a'e mukatu tĩ.

¹⁷ Ngã ke a'e mukatu rahã, Isai pandu aja Jesu ma'ema'e. Isai riki ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Yman kuja a'e mupinim:

“Jandema'e ahyha ke a'e jo'ok mondo. Jandema'e pyaiha ke mukanim tĩ” aja mupinim.

Ame'ẽ riki Jesu ma'ema'eha.

Jesu namõ amõ ta oho ta tipe

(Ruk 9.57-62)

¹⁸ Ixoty heta ngã jy'ar. Ame'ẽ rehe Jesu usak rahã, jumu'eha ta pe a'e pandu:

—Ypa ruwái koty jahorahã! — aja.

—Ere — aja jumu'eha ta.

¹⁹ Pe, oho tate rahã, Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ke Jesu rehe uhyk uwyr. Pandu ipe:

—Sa'e! Ngã mu'eha nde. Ko ihẽ axo. Ne namõ ihẽ aho ta kũ tĩ — aja Jesu pe.

²⁰ Jesu pandu ipe:

—Hokwar rupi ma'e so'o ukwer. Haity pe ma'ewyra ta ukwer tĩ. Ihẽ anĩ. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ akeriha renda nixóí — aja ipe. (Aja rahã, inamõ oho rahã, ok nixóí ta, aja mujekwa. Sawa'e jetehar te oho ta my, ame'ẽ ke Jesu manga, a'erehe aja pandu.)

²¹ Pe, amõ jumu'eha pandu:

—Sa'e! Anĩ we rĩ. Ne namõ aho ym we ta rĩ. Ihẽ rok pe ajywywyr we ta rĩ. Papa manõ rahã, ihẽ riki ajytywyr ta. Upa rahã, ne namõ ihẽ aho ta kũ — aja Jesu pe.

²² A'e pandu ipe:

—Anĩ. Ihẽ namõ eho apo 'y! Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta manõ, ame'ẽja saka.

Ame'ẽ ta riki manõ te ame'ẽ ta ke jytywyr ta. Nde anĩ. Ihẽ namõ eho apo 'y — aja ipe.

Ywytu keruhũ ke Jesu muputu'u

(Mak 4.35-41; Ruk 8.22-25)

²³ Jarusu keruhũ pe Jesu opor oho. Jumu'eha ta inamõ opor oho tĩ.

²⁴ Oho ixo rahã, pahar ywytu keruhũ ypa rupi peju uwyr. Pe, jarusu keruhũ pe y ke oho rãí. Amõ ta kyje riki. Jesu anĩ. A'e ukwer ou.

²⁵ Pe, ixoty jumu'eha ta oho. Pe, mupak. A'eta pandu ipe:

—Sawa'e! Jande jamanõ tate riki. Emukatu, aja rahã, jamanõ ym ta — aja ipe.

²⁶ Jesu pandu:

—Mã! Pkyje ym pe'am. Tupã rehe peju-rujar katu ta me'ẽ te'e — aja.

Pe, a'e pu'am. Ywytu keruhũ pe a'e pandu:

—Mã peja eputu'u katu ihẽ pe! — aja.

Pe, ywytu keruhũ ke upa putu'u. Y kotok keruhũ pe a'e pandu tĩ:

—Mã peja ewapyk katu! — aja.

Pe, y kotok keruhũ ke wapyk katu.

²⁷ Jumu'eha ta jupandu a'eta jupe:

—Mã! Katu tiki! Pyrãtã te ame'ẽ ke kohĩ. Je'ẽha rehe ywytu keruhũ hendu katu! Y kotok keruhũ aja tĩ. Hendu katu tĩ. Mã! Myja me'ẽ sawa'e ko my? — aja a'eta jupe.

Amõ ta py'a rehe ãjã ihĩ ame'ẽ ta ke Jesu mukatu

(Mak 5.1-20; Ruk 8.26-39)

²⁸ Ypa ruwái rehe Jesu uhyk oho rahã, Jera ywy pe uhyk oho. Jarusu keruhũ ngi uhem oho rahã, mokõi sawa'e ta uhyk uwyr ehe. Kangwerupa rupi har ta ke ame'ẽ ta. Itakwar rupi ixo ame'ẽ ta ke. Ame'ẽ sawa'e ta py'a rehe ãjã ta ihĩ. Parahy war ame'ẽ ta ke a'eta. A'erehe kangwerupa rape rupi wata ym awa.

²⁹ Jesu rehe ãjã ta usak rahã, pahar hãtã a'eta pandu:

—Jesu! Nde riki Tupã ra'yr! Jande pe ema'e ym ma'e ke. 'Ar rehe angaha uhyk ym we rĩ. A'erehe jande ke emupyrara ym we rĩ — aja Jesu pe pandu.

³⁰ Petete kure ta i'ãí. Heta te hũ i'ãí. Kãpĩ u'u ixo.

³¹ A'erehe Jesu pe ãjã ta pandu:

—Jande ke nde eremuhem eremondo rahã, kure ta koty jande ke emondo — aja pandu.

³² Ājã ta pe Jesu pandu:

—Peho! — aja.

A'erehe sawa'e ta ngi ājã ta uhem oho. Kure ta pe ixo oho. (Ka'u te'e hũ uwak.) Pe, upa katu te kure ta ujan oho. Upen te'e hũ ame'ẽ pe u'ar oho. Pe, ypa pe u'ar. Upa katu te y jukwa.

³³ Ame'ẽ ke kure usakiha ta usak rahã, ok ta pe ujan oho. Ok ta pe har ta pe upa pandu pandu. “Kure ta upa manõ. Amõ ta py'a rehe ājã ihĩ ame'ẽ ta ke amõ sawa'e mukatu” aja riki pandu pandu.

³⁴ A'erehe upa ok ta pe har ta usak oho. Pe, Jesu rehe usak rahã, a'eta pandu:

—Jande ywy ngi eho! — aja Jesu pe.

(Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke kohĩ, aja ukwa, a'erehe kyje ingi. Amõ we a'etama'e kanim ta, aja a'eta putar ym tĩ. A'erehe: “Eho” aja Jesu pe a'eta pandu.)

9

Upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ ke Jesu mukatu (Mak 2.1-12; Ruk 5.17-26)

¹ Jarusu keruhũ pe Jesu opor oho tĩ. Ypa aha oho tĩ. Hekoha pe a'e jywyr oho. Kapana'ũ ok ta pe jywyr oho.

² Pe, upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ ke sawa'e ta hupir werur. Kyha aja me'ẽ ke pe a'eta werur. Amõ ke Jesu mukatu ame'ẽ rehe sawa'e ta jurujar katu. Ame'ẽ ke Jesu ukwa rahã, upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ pe a'e pandu:

—Sa'e! Nde rury katu eju. Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Apo nde rehe ihẽ py'a jywyr katu — aja Jesu ipe.

³ Ame'ẽ ke Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta hendu rahã, jupandu pandu a'eta jupe:

—Mã! Katu ym a'e pandu. Tupã jõ riki amõ ta pe pandu katu: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Nde rehe ihẽ py'a jywyr” aja. A'erehe peme'ẽ riki Tupã aja jupe my. Katu ym aja — aja jupandu pandu a'eta jupe.

⁴ Ame'ẽ ipy'a pe ukwa ukwa uĩ ame'ẽ ke Jesu ukwa rahã, pandu:

—Ma'e katu ym, aja pehẽ py'a pe pekwa pekwa ym peĩ.

⁵ Myja me'ẽ riki hãtã ma'eha my? Kuja my: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Nde rehe ihẽ py'a jywyr katu” aja apandu rahã, hãtã ma'eha my? (Ame'ẽ ke rehe usak ym awa.) Anĩ rahã, kuja my? “Epu'am! Ewata eho!” aja apandu rahã, hãtã te ma'eha my? (Ame'ẽ ke rehe usak katu awa.)

⁶ Pesarahã! Tupã jõ riki ahyha mukatu aja pekwaha. Tupã jõ riki ipy'a mujywyr katu ngã rehe aja pekwaha tĩ. Apo ihẽ tĩ. Ihẽ riki Tupã mu'am ame'ẽ ke aja ihẽ amujekwa ta apo 'y. Ihẽ pe Tupã pandu tĩ: “Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Ame'ẽ ta rehe nde py'a emujywyr katu” aja ihẽ pe. Pesarahã! Ame'ẽ ke pekwa ta apo — aja Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta pe Jesu pandu.

A'erehe upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ pe a'e pandu:

—Epu'am. Nde kyha aja me'ẽ ke emupu'a. Nde rok pe ezywyr eho — aja Jesu.

⁷ Sawa'e pu'am. Pe, hok pe jywyr oho.

⁸ (Jesu riki Tupã aja mujekwa sawa'e pe.) Ame'ẽ ke amõ ta ukwa rahã, pandu: “Mã! Katu tiki!” aja. Pe, Tupã pe a'eta pandu tĩ:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Nde riki pyrãtãha ke sawa'e ta pe nde eremuwyr katu — aja.

“Ihẽ namõ eho” aja Matéu pe Jesu pandu (Mak 2.13-17; Ruk 5.27-32)

⁹ A'engi Jesu oho ixo rahã, Matéu rehe a'e usak. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer ke a'e matyr matyr uĩ. Matyriha renda kapy pe a'e wapyk uĩ. Jesu pandu ipe:

—Ihẽ namõ eho 'y — aja.

Matéu pu'am. Upa hijar, pe, inamõ oho.

¹⁰ Pe, Matéu rok pe ma'e ke Jesu u'u uĩ rahã, amõ heta kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ẽ ta inamõ wapyk uĩ tĩ. Inamõ jumu'eha ta ma'e ke u'u uĩ tĩ. Amõ ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta inamõ wapyk uĩ tĩ.

¹¹ Ame'ẽ ke parise ta usak rahã, jumu'eha ta pe je'ẽ je'ẽ:

—Ma'ewã ame'ẽ sawa'e ta jaxer ame'ẽ ta namõ Jesu u'u uĩ my? Tamatarer ke matyr ame'ẽ ta namõ aja tĩ. U'u inamõ tĩ. Katu ym aja — aja parise ta.

¹² A'eta pandu ame'ë ke rehe Jesu hendu. A'erehe a'e pandu:

—Ma'e ahy ixo rahã, mukatuha koty amõ oho. Ahy ym rahã, mukatuha koty oho ym awa. (Aja saka apo. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ë ta ihë rehe uhyk. Ipy'a juhyk. Ame'ë ke a'eta putar, a'erehe ihë rehe uhyk. Katu jupe, anĩ. Ame'ë ta ihë rehe uhyk ym.)

¹³ Pesarahã! Kuja Tupã je'ëha rehe pandu ihĩ. Tupã pandu:

“Ihë rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, ma'e hymba ke ukwái, arapuharan ra'yr ke. Ame'ë ke ihë aputar ym.

Kuja katu te. Amõ ta rehe awa pyrara usak, ame'ë ke ihë aputar katu” aja pandu ihĩ.

—Aja Tupã pandu ame'ë ke pekwa peho. (Tupã je'ëha rehe pesak peho.) Pesarahã! Sawa'e katu aja ukwa jupe, ame'ë ta pe kuja ym ihë apandu: “Tupã koty pehë py'a pemuruwak pemondo” aja apandu ym. Anĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë ta pe kuja ihë apandu katu: “Tupã koty pehë py'a pemuruwak pemondo” aja riki — aja parise ta pe Jesu pandu.

Ma'e u'uha ke hijar, ame'ë rehe har

(Mak 2.18-22; Ruk 5.33-39)

¹⁴ Juã mujahukiha namõ jumu'e ixo ame'ë ta Jesu pe pandu uwyr:

—Jande riki ma'e ja'uha ke jahijar hijar jaxo. Amõ amõ rahã, jahijar. (Aja japyaiha ke jamujukwa Tupã pe.) Tupã namõ japandu pandu rahã aja tĩ. Ma'e ja'uha ke jahijar tĩ. Parise ta aja tĩ. Ma'e u'uha ke a'eta hijar hijar tĩ. Pe, ne namõ jumu'e ixo ame'ë ta aja ym. Ma'e ke a'eta u'u katu. Ma'e u'uha ke hijar ym. Ma'erehe my? — aja Jesu pe.

¹⁵ A'e pandu:

—Sawa'e jumendar rahã, a'eta mi'u matyr. Huryha mujã. Pe, ame'ë pe oho ame'ë ta ma'e u'uha ke hijar ym. Sawa'e namõ ixo rahã, ma'e u'uha ke hijar ym. Pyaiha mujekwa ym. (Ihë namõ ihëma'e jumu'eha ta ixo apo, a'erehe upa ma'e u'uha ke a'eta hijar ym.) Yman rahã, ihë ke amõ ta pyhyk ta raho a'eta ngi. Arahã ihëma'e jumu'eha ta upa ma'e u'uha ke hijar ta. (Aja pyaiha ke mujekwa ta.)

¹⁶ —Kamixa ymanihar sorok rahã, pan jupu'a ym ame'ë ke amõ mujar ym ehe. Mujar ehe rahã, jupu'a we oho. Pe, kamixa ymanihar ke musak we ta. Sorok we ta oho.

¹⁷ Kawĩ mupupur ramõ ame'ë ke hyru ymanihar te pe awa purakar ym. Ame'ë pe purakar rahã, pupur we ixo rĩ. Pe, hyru ymanihar ke mupuk ta. Pe, upa kawĩ jyhë ta oho. Hyru ymanihar ke mujaxer ta tĩ. A'erehe kawĩ mupupur ramõ ame'ë ke hyru pyahu ame'ë pe awa purakar rahã, katu ta tiki. Aja rahã, kawĩ jyhë ym ta. Hyru ke upuk ym ta tĩ — aja Juã namõ jumu'e ixo ame'ë ta pe Jesu pandu.

(Jesu mu'e rahã, myja ixoha katu aja mujekwa. Ixoha pyahu aja saka. A'erehe parise mu'e, aja ymanihar ixoha namõ marã ka ym muparaha, aja Jesu mujekwa.)

“Ihë rajyr emukatu” aja Jái pandu

(Mak 5.21-24; Ruk 8.40-42)

¹⁸ Jesu mu'e uĩ rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda kapitã uhyk uwyr ehe. Huwa koty ipynarãi pe a'e wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ë ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pe, pandu ipe:

—Ihë rajyr manõ ramõ. Ihë rok pe eho-rahã! Nde po ke iãkã rehe emujar! Aja rahã, kwera katu ta tĩ — aja Jesu pe.

¹⁹ —Hã! Aho ta kÿ — aja pandu ipe.

Pe, a'e pu'am. Inamõ oho. Inamõ jumu'e ixo ame'ë ta oho tĩ.

Jesuma'e mundeha ke pyhyk, ame'ë kũjã rehe har

(Mak 5.25-34; Ruk 8.42-48)

²⁰⁻²¹ Oho ixo rahã, Jesu raikwer rupi amõ kũjã oho. Jai ha pupuriha namõ ixo ame'ë ke a'e. Awa py mokõi warahy 'ar rahã, aja te'e a'e ixo. A'e jupandu jupe:

—Ima'e mundeha ke ihë apyhyk rahã jõ, ihë katu ta aho — aja kũjã jupe.

A'erehe Jesuma'e mundeha apyr ke a'e pyhyk.

²² Aja rahã, ixoty Jesu uwak. Pe, usak ehe rahã, pandu ipe:

—Éi kũjã! Upa ma'e ahyha ke amukatu, ame'ë rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde katu apo 'y. Nde rury katu eho apo 'y — aja kũjã pe.

Arahã küjã katu oho.

*Jái rajyr ke Jesu mukwera katu
(Mak 5.35-43; Ruk 8.49-56)*

²³ Jundéu awa tama'e jy'ariha rendama'e kapitã rok pe Jesu ixé oho rahã, takwar ra'yr peju ame'ë ta rehe a'e usak. (Aja te'eha riki jundéu awa ta. Amõ manõ rahã, takwar ra'yr ke peju. Aja pyaiha ke mujekwa.) Amõ ta mutyapu hũ ixo tĩ. (Aja pyaiha ke mujekwa tĩ.)

²⁴ A'e pandu:

—Kar pe upa pehem peho! Kũjãtãi manõ ym riki. Ukwer te'e ou riki — aja Jesu a'eta pe. (Kũjãtãi manõ te aja Jesu ukwa katu tĩ.)

A'eta puka puka hũ ehe. Manõ te, aja ukwa katu, a'erehe puka puka hũ ehe.

²⁵ Kar pe upa a'eta ke a'e mondo rahã, küjãtãima'e kapy pe Jesu ixé oho. Ipo rehe pyhyk. Pe, küjãtãi kwera katu. Pe, pu'am.

²⁶ Ame'ë mukweraha rehe har amõ ta pandu pandu oho. Ame'ë ywy rupi amõ ta pandu pandu oho.

Mokõi sawa'e ta eha ym te ame'ë ta ke Jesu mukatu

²⁷ A'engi Jesu wata oho ixo rahã, mokõi sawa'e ta eha ym te ame'ë ta haikwer rupi oho. Hãtã a'eta pandu:

—Sa'e! Ndawi rainõ ke nde! Tupã mu'am ame'ë ke nde. Jande rehe epyrara esak. Nema'e pyrãtãha namõ jande ke emukatu — aja. (“Tupã mu'am me'ë ke” aja pandu rahã: “Kapitã keruhũ” aja Tupã mu'am, aja mujekwa katu.)

²⁸ Ok pe Jesu ixé oho rahã, eha ym te ame'ë ta uhyk uwyr ehe. A'eta pe a'e pandu:

—Pehẽ ke ihẽ amukatu ame'ë ke ihẽ akwa katu. Ame'ë rehe pejurujar katu my? — aja Jesu.

—A'e tỹ. Jajurujar katu — aja a'eta pandu.

²⁹ Pe, a'eta reha rehe ipo ke a'e mujar. Pandu:

—Ma'e ahyha ihẽ amukatu, ame'ë rehe pejurujar katu. Aja mã peja uhyk apo 'y — aja mokõi sawa'e ta pe.

³⁰ Pe, upa ma'e ke rehe a'eta usak katu. Hãtã Jesu pandu:

—Pehẽ ke ihẽ amukatu, ame'ë rehe har amõ ta pe pepandu ym! — aja pandu tipe.

³¹ Anĩ. A'eta uhem oho rahã, Jesu rehe har upa ame'ë ywy rupi pandu pandu oho.

Sawa'e je'engai ame'ë ke Jesu mukatu

³² Sawa'e ta uhem oho ixo rahã, sawa'e je'engai ame'ë ke Jesu rehe amõ ta muhyk muwyr. Sawa'e py'a rehe ãjã ihĩ, a'erehe je'engai ame'ë ke a'e.

³³ ãjã ke Jesu muhem mondo rahã, sawa'e rembe katak katu tĩ. Pandu pandu u'am tĩ. Pe, upa amõ ta pandu:

—Mã! Katu tiki! Jundéu awa tama'e ywy rupi aja me'ë jasak ramõ te — aja.

³⁴ Pe, parise ta pandu:

—Ãjã tama'e kapitã riki pyrãtãha ke muwyr ipe. A'erehe ãjã ta ke a'e muhem mondo — aja pandu nã.

Heta ame'ë ta rehe Jesu pyrara usak

³⁵ Upa ok ta rupi Jesu ohoho. Upa ok ta hũ rupi a'e oho tĩ. Amõ amõ rupi wata oho. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe mu'emu'e oho. Kuja myrandu katu ke a'e mu'emu'e. “Ma'e peka'u te'eha ke pehijar. Tupã kotyrehẽ py'a pemuruwak. Aja rahã: ‘Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ’ aja a'e pandu ta” aja mu'e. Upa katu te ma'e ahy ixo ame'ë ta ke a'e mukatu tĩ.

³⁶ Heta ame'ë ta rehe a'e usak rahã, ame'ë ta rehe pyrara usak. Ame'ë ta ke amõ ta mupyrara. Usakiha ta nixói tĩ. A'erehe ame'ë ta rehe Jesu pyrara usak. Ame'ë ta riki arapuharan ta aja saka. Usakiha ta nixói, ame'ëja saka. Katu ym aja.

³⁷ A'erehe inamõ jumu'e ixo ame'ë ta pe a'e pandu:

—Ahúi aja me'ë itawa hũ tipe. Pe, matyr ame'ë ta heta ym.

³⁸ Tupã riki ahúi aja me'ë jar aja saka. A'erehe ijar namõ pepandu: “Kupixa pe matyr ame'ë ta ke emondo. Ahúi aja me'ë ke matyr ta” aja — aja Jesu pandu.

(Aja pandu rahã, heta ame'ë ta rehe har Jesu pandu. Tupã rehe har ukwa ym ame'ë ta heta hũ ixo. Ahúi aja me'ë ta heta hũ, ame'ëja saka. Ehe har pandu ame'ë ta heta ym tĩ. Matyr ame'ë ta heta ym tĩ. A'erehe Tupã namõ pandu ta me'ë te'e: “Nde rehe har pandu pandu ame'ë ta ke emondo” aja Tupã pe. Aja Jesu mujekwa.)

10

*Jesu namō jumu'e ixo ame'ē ta ke
(Mak 3.13-19; Ruk 6.12-16)*

¹ Inamō jumu'e ixo ame'ē ta ke Jesu mujy'ar. Awa py mokōi sawa'e ta hetaha ke. A'e pandu:

—Pejur! Pesarahā! Ihē je'ēha rupi ājā ta ke pemuhem ta katu pemondo. Ihē je'ēha rupi upa katu te ma'e ahy ixo ame'ē ta ke pemukatu ta tī — aja awa py mokōi sawa'e ta pe.

² Pe, ame'ē ta ke a'e mondo. Awa py mokōi sawa'e ta ke Jesu mondo. Kuja riki sawa'e ta rer. Ko Simā. Petu aja amō her tī. Amō Andere tī. Simā mu a'e. Amō Tian tī. Semende ra'yr a'e. Imu amō tī. Her Juā.

³ Amō Siri tī. Amō Matoroméu tī. Amō Tome tī. Amō Matéu tī. Amukwehe homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer matyr ame'ē ke a'e. Amō Tian tī. Apéu ra'yr a'e. Amō Tandéu tī.

⁴ Amō Simā tī. Jundéu awa tama'e ywy ngi huwajan ta ke a'e mujan tar katu muhem ame'ē ke a'e. Amō Jun Ikario amō tī. A'e riki Jesu rehe huwajan ta ke muhyk ta werur.

Awa py mokōi sawa'e ta pandu pandu oho

(Mak 6.7-13; Ruk 9.1-6)

⁵ Ame'ē awa py mokōi sawa'e ta ke Jesu mondo. Kuja a'eta pe a'e pandu:

—Jundéu awa aja ym ame'ē ta koty peho ym. Samari ywy pe har tama'e ok ta pe peho ym tī.

⁶ Jundéu awa ta koty jō peho. Tupā rehe har mu'e ame'ē ta nixói ngā pe, a'erehe arapuharan ta kanim ame'ē ta aja saka a'eta. A'erehe ame'ē ta pe jō pepandu pandu peho.

⁷ Kuja pepandu peho: “Ixoty ipy'a ke ngā muruwak rahā, Tupā pandu ta: ‘Pehē rehe ihē rury katu. Ihēma'e ta ke pehē’ aja. A'erehe mā peja pehē py'a ke ixoty pemuruwak” aja pepandu peho.

⁸ Pepandu pandu peho rahā, kuja pema'ema'e tī. Upa ahy ixo ame'ē ta ke pemukatu. Manō ame'ē ta ke pemukwera katu tī. Pereran ma'e u'u hū ame'ē ta ke pemukatu tī. Ipy'a rehe ājā ta ihī ame'ē ta py'a ngi ājā ta ke pemuhem pemondo tī. Pehē pe pyrātāha ke Tupā muwyr. A'erehe

ame'ē pyrātāha namō amō ta ke pemukatu tī. Mukatuha rehe pemuhepy ym.

⁹ —Tamatarer ke peraho ym.

¹⁰ Pehē kupe pe ma'e ryr peraho ym tī. Mokōi kamixa peraho ym tī. Mokōi sapat peraho ym tī. Myra te'e pehē po pe peraho ym tī. (Myra rehe te'e wata ame'ē ke.) Pehē po te'e peho. Pesarahā! Ma'e nixói ame'ē ke parakyha pe ijar muwyr ta me'ē te'e. A'erehe ma'e ke peraho ym. Ma'e ke Tupā riki muwyr ta pehē pe. (Parakyha pe ijar muwyr ta, ame'ēja saka.)

¹¹ —Amō ok ta pe pehyk rahā, hok pe pehē ke muxe ame'ē ke pekekar. Mahem rahā, a'ep pepyta we rī. Ame'ē ok ta pe pexo rahā, ame'ē rok pe jō pepyta. Amō amō ok ta pe peho rahā, aja pema'ema'e tī.

¹² Amō ta rok pe pexe peho rahā, kuja pepandu: “Mā peja pehē rehe Tupā usak katu” aja.

¹³ Pe, ame'ē rok wyr pe har ta pandu: “Ko pejur katu” aja. Pehē po ke pyhyk katu pehē ngi rahā, ame'ē ta rehe Tupā usak katu ta.

—Pe, ame'ē rok wyr pe har ta hok pe pehē ke muxe tar ym rahā, ame'ē ta rehe Tupā hury ym ta.

¹⁴ Hok pe amō ta pehē ke muxe ym rahā, peho rahā, pehē py ngi ywy ku'i pejuhyk pembor. (Tupā ke putar ym ame'ē ta ke ko, aja pemujekwa ngā pe tī.) Ok ta pe har ta pehē ke putar ym rahā, aja pemujekwa tī. Pehē py ngi ywy ku'i pejuhyk pembor tī. (Aja rahā, ame'ē ok ta pe har ta ke Tupā putar ym tī, aja pemujekwa ngā pe tī.)

¹⁵ —Ko ihē apandu pehē pe. Yman rahā ngā ke Tupā mupyrara ta. Sondo ok ta pe har ta ke Tupā mupyrara ta. Ngomo ok ta pe har ta ke Tupā mupyrara ta tī. Ame'ē ta 'ar koty te we pehē rehe hendu ym ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta. Ymanihar ta 'ar koty te we pehē ke putar ym ame'ē ta ke a'e mupyrara ta tī — aja awa py mokōi sawa'e ta pe Jesu pandu.

Pehē ke amō ta mupyrara ta

(Matéu 24.9; Mak 13.9-13; Ruk 21.12-17; 1 Petu 4.12-16)

¹⁶ A'e pandu tī:

—Pehendurahā! Jundéu awa ta koty pehē ke ihē amondo axo. Amō amō ta Tupā

je'ëha putar ym tĩ. Parahy ta. So'o jarõ, ame'ëja saka. A'erehe pesak katu peho. Mã peja pesak katu kÿ! Pehë riki peparahy ym tĩ.

¹⁷ Pesak katu kÿ. Pehë ke amõ ta pyhyk ta. Pe, kapitã ruwa koty pehë ke raho ta. Pehë rehe har je'ë je'ë hũ ta. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pehë ke raho ta tĩ. A'ep pehë rehe har je'ë je'ë hũ ta tĩ. So'o pিরer pu'i pe pehë ke pirok ta tĩ.

¹⁸ —Ihë rehe pejurujar katu, a'erehe kapitã keruhũ ruwa koty pehë ke amõ ta raho ta tĩ. Pehë rehe har a'eta je'ë je'ë hũ ta. Pe, mahy ta. Kapitã ruwa koty aja tĩ. Pehë ke mupyrara ta tĩ. Arahã myrandu katu ke pepandu ta a'eta pe. Jundéu awa aja ym ame'ë ta pe pepandu ta tĩ.

¹⁹ Kapitã ta ruwa koty pehë ke pyhyk raho rahã: “Ma'e ke jande japandu ta my? Myja me'ë jande japandu ta my?” aja pekwa pekwa ym pexo tĩ. Arahã ma'e pepandu ta ame'ë ke pehë pe Tupã mujekwa ta.

²⁰ Arahã pepandu rahã, pehë je'ëha aja ym ta. Anĩ. Tupã'ã muwyr ame'ë je'ëha ke pepandu ta. Jande pái keruhũ I'ã ke muwyr ta pehë pe.

²¹ —Arahã amõ ke kapitã pe imu pandu ta: “Ko Jesu kotyhar ke. Ejukwa” aja pandu ta. Ipái ta aja tĩ. Kapitã pe ta'yr ta ke raho ta tĩ. “Ko Jesu kotyhar ta ke. Ejukwa” aja ta tĩ. Ipái ta ke ta'yr ta raho ta tĩ. “Ko Jesu kotyhar ta ke. Ejukwa” aja ta tĩ.

²² Ihë rehe pejurujar katu, a'erehe pehë rehe upa amõ ta parahy ta. Ihë rehe tapijar te'e we pejurujar katu rahã, Tupã namõ pexo katu ta.

²³ Pehë ke ok ta pe har ta mupyrara rahã, amõ ok ta pe pejan peho. Apandu katu pehë pe. Upa katu te ok ta rupi peho. Ame'ë upa rahã, ihë ajywyr ta. Ko awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur.

²⁴ —Pesarahã! Jumu'eha 'ar koty te we mu'eha katuha. Te'e paraky ame'ë 'ar koty te we ijar katuha tĩ.

²⁵ A'erehe mu'eha aja jumu'eha ixo rahã, katu tiki tĩ. Ijar aja te'e paraky ame'ë ixo rahã, katu tiki tĩ. Pehë riki aja tĩ. (Ihë riki mu'eha aja. Pehë riki jumu'eha ta.) Ihë rehe har amõ ta pandu: “Nde riki Satana”

aja naĩ. (Ãjã ramũi a'e.) Aja rahã, ihë 'ar koty te we pehë rehe har ma'e jaxer ai ame'ë ke amõ ta pandu ta — aja Jesu mujekwa. Awa py mokõi jumu'eha ta pe mujekwa.

Sawa'e tangi pekyje ym. Tupã ngi pekyje. (Ruk 12.2-7)

²⁶⁻²⁸ Awa py mokõi jumu'eha ta pe Jesu pandu tĩ:

—Pehë ke amõ ta mupyrara ta. Anĩ. Sawa'e ta ngi pekyje ym. Pehë pe ihë apandu ame'ë ke amõ ta ukwa ym. Yman rahã upa ame'ë ke amõ ta pe pepandu pandu ta. Upa amõ ta ukwa ta. Ma'e ke rehe pehë jõ pehendu ame'ë ke amõ ta pe pemujekwa ta. Apo ma'e kanim aja ixo ame'ë ke upa mujekwa ta amõ ta pe. Amõ ta ukwa ym ha rupi pekwa ame'ë ke upa pemujekwa ta a'eta pe tĩ.

—Pesarahã! Sawa'e ta ngi pekyje ym. Pehë ke a'eta jukwa rahã, ame'ë jõ riki. Pehë'ã ke marã ka ym mahyha. Tupã anĩ. Pkyje ingi. Pehë ke a'e jukwa rahã, amõ we tĩ. Mupyraraha renda pe pehë ke a'e mupyrara ta. A'erehe pekyje ingi.

²⁹⁻³¹ —Mokõi ma'ewyra ra'yr rehe amõ muhepy rahã, peteĩ tamatarer pu'a ra'yr muhepy. Pe, ame'ë ma'ewyra ra'yr rehe har Tupã usak katu. Jande pái keruhũ pandu ym rahã, ma'ewyra ra'yr manõ ym ta. (Aja rahã, kuja mujekwa katu. Ma'ewyra ra'yr 'ar koty te we pehë rehe jande pái keruhũ usak katu.) Pehë aja tĩ. Pehë ãkã rehe pehë'a ihĩ. Ame'ë hetaha ke a'e ukwa katu. (Ame'ë ke ukwa rahã, upa katu te pehë rehe har a'e ukwa katu tĩ, aja mujekwa katu. A'erehe pehë rehe Tupã usak katu te we ta, aja mujekwa katu tĩ) — aja Jesu pandu.

Kirisutu rehe har ukwa katu ame'ë ta rehe har

(Ruk 12.8-9; 2 Timo 1.8)

³² A'e pandu tĩ:

—Mupyrara ame'ë ta namõ amõ ixo rahã, kuja pandu: “Jesu kotyhar ke ihë” aja pandu. Aja rahã, kuja ehe har ihë riki apandu ta tĩ: “Ihë kotyhar te ke a'e” aja ihë pái keruhũ pe ihë apandu ta. (Aja rahã, ame'ë ke ihë pái keruhũ putar katu tĩ.) Ywatehar ke a'e.

³³ Pe, mupyrara ame'ë ta namõ amõ ixo rahã, kuja pandu: “Ihë anĩ. Jesu ke ihë akwa ym. Ixotyhar ym ihë” aja pandu. Aja rahã, kuja ehe har ihë apandu ta tĩ: “Peme'ë anĩ. Ihë akwa ym peme'ë. Ihë kotyhar aja ym a'e” aja ihë pái keruhũ pe ihë apandu ta. (Aja rahã, ame'ë ke ihë pái keruhũ putar ym tĩ.) Ywatehar ke a'e — aja Jesu pandu.

*Ianam ta jumai ta ame'ë rehe har
(Ruk 12.51-53; Ruk 14.26-27)*

³⁴ A'e pandu tĩ:

—Kome'ë ywy keruhũ pe har ta jumai mai ixo. Ame'ë ke ihë amuputu'u ajur, aja pekwaaha my? Anĩ. Aja ym ajur. Ihë ajur, a'erehe amõ amõ ta jumai mai ta.

³⁵ Ipái ta ihë rehe jurujar katu, a'erehe ta'yr ta je'ë je'ë hũ ta. (Huwajan ta aja saka ta.) Imãi ta ihë rehe jurujar katu, a'erehe imembyr kũjã ta je'ë je'ë hũ ta tĩ. (Huwajan ta aja saka ta tĩ.) Ixawa'e mõi ta ihë rehe jurujar katu, a'erehe imembyr reko ame'ë ta je'ë je'ë hũ ta tĩ. (Huwajan ta aja saka ta tĩ.)

³⁶ Ihë rehe amõ jurujar katu rahã, hok wyr pe har ta je'ë je'ë hũ ta. (Huwajan ta aja saka tĩ.) Amõ ruwajan 'ar koty te we katu ym ha.

³⁷ —Ipái rehe amõ ipy'a katu, ame'ë 'ar koty te we ihë rehe ipy'a katu. Aja jõ rahã, ihë kotyhar te a'e. Imãi rehe aja tĩ. Ipy'a katu tĩ. Pe, i'ar koty te we ihë rehe ipy'a katu. Aja jõ rahã, ihë kotyhar te a'e tĩ. Ta'yr rehe aja tĩ. Tajyr rehe aja tĩ. Ame'ë ta 'ar koty te we ihë rehe ipy'a katu. Aja jõ rahã, ihë kotyhar te a'e tĩ.

³⁸ Ihë kotyhar aja amõ ixo rahã, ame'ë ke amõ ta jukwa tar katu. Ame'ë ngi kyje ym rahã, ihë kotyhar aja ixo ta.

³⁹ Amõ riki ihë kotyhar wan ta. A'erehe ame'ë ke amõ ta jukwa tar katu. A'erehe ihë rehe jurujar tar ym. Hajar, a'erehe jukwaaha ke amõ muputu'u. A'erehe a'e ixo we tipe. Ame'ë ke Tupã putar ym. Inamõ ixo ym ta. Aja ihë tĩ. Aputar ym tĩ. Amõ riki ihë rehe jurujar katu, a'erehe a'e ke amõ ta jukwa. Jurujar katuha ke hilar ym. Aja rahã, Tupã namõ a'e ixo katu ta. Uhã te hũ aja a'e ixo ta — aja Jesu pandu.

*Ma'e katu ame'ë ke Tupã muwyr ta
(Matéu 25.34-40; Mak 9.41; Juã 13.20;
Emberéu 13.1-3; 3 Juã 5-8)*

⁴⁰ A'e pandu tĩ:

—Ihë rehe har pepandu pandu peho. A'erehe pehë pe amõ pandu: “Ihë rok pe pepyta katu” aja. Aja pehë ke hok pe muxe katu rahã, ihë ke a'e muxe katu, ame'ëja saka tĩ. Tupã ke a'e muxe katu tĩ, ame'ëja saka tĩ. Ihë ke Tupã muwyr.

⁴¹ Tupã je'ëha pandu ame'ë ke ko, aja amõ ukwa. A'erehe hok pe a'e muxe katu. Aja rahã, ma'e katu ame'ë ke Tupã muwyr ta ipe. Tupã je'ëha pandu ame'ë pe ma'e katu ame'ë ke Tupã muwyr ta ipe. Aja ok jar pe a'e muwyr ta tĩ. Juja katu te muwyrriha ke. “Ko sawa'e katu” aja amõ ukwa. A'erehe hok pe ame'ë sawa'e ke muxe katu rahã, ma'e katu ame'ë ke Tupã muwyr ta ipe tĩ. Sawa'e katu ame'ë pe ma'e katu ame'ë ke Tupã muwyr ta ipe. Aja ma'e katu ame'ë ke ok jar pe Tupã muwyr ta tĩ. Juja katu te muwyrriha ke.

⁴² Pesarahã! Kuja pekwa katu pexo. “Ko Jesu kotyhar ke” aja amõ ukwa. A'erehe jyngwéi rahã, kúi pe y rysã me'ë ipe. (Aja rahã ipy'a katu ehe aja mujekwa.) Aja rahã y me'ëha pe ma'e katu ame'ë ke Tupã riki muwyr ta tĩ — aja Jesu pandu.

11

*Jesu koty sawa'e ta ke Juã mujahukiha
mondo
(Ruk 7.18-35)*

¹ Awa py mokõi jumu'eha ta pe Jesu upa pandu rahã, ame'ë ok ta ngi a'e oho. Hake rupi amõ ok ta ihĩ. Ame'ë rupi a'e mu'e oho.

² Kyndaha pe Juã mujahukiha ixo. Upa ma'e Jesu ma'ema'e ame'ë rehe har hendu rahã, sawa'e ta ke a'e mondo, Jesu pe. Inamõ jumu'e ixo ame'ë ta ke Juã mondo.

³ Ame'ë ta uhyk rahã, Jesu pe pandu:

—“Amõ sawa'e uwyr ta” aja jande pe Juã pandu. Nde riki ame'ë sawa'e ke my? Ame'ë ym rahã, amõ sawa'e rehe jaharõ ta my? Emujekwa katu jande pe — aja Jesu pe sawa'e ta pandu.

⁴ Jesu pandu:

—Juã koty pejywyr peho. Pesak ramõ ame'ë ke upa pepandu ipe. Pehendu ame'ë ke upa pepandu ipe tĩ.

⁵ Kuja. “Eha ym te ame'ë ke apo ma'e ke rehe usak katu tĩ. Wata ym te ame'ë ke apo wata katu tĩ. Pereran ma'e u'u hũ ame'ë namõ ixo ame'ë ta ke apo upa ka'ë oho ipe tĩ. Ma'e hendu ym te ame'ë ta apo ma'e hendu katu tĩ. Manõ ame'ë ta kwera katu uhem tĩ. Pyrara ixo ame'ë ta pe myrandu katu ke amõ ta pandu raho tĩ.

⁶ Pe, ihë rehe jurujar katuha ke hijar ym rahã, hury katu a'e ixo.” Aja Juã pe pepandu peho — aja Jesu.

A'eta pandu:

—Hã! Japandu ta jaho kÿ — aja sawa'e ta.

(Ahy ame'ë ta ke Jesu mukatu. Manõ ame'ë ta ke mukwera tĩ. Aja rahã, a'e riki Kirisutu. “Kapitã keruhũ” aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e. Jundéu awa ta harõ hũ ame'ë ke a'e aja mujekwa katu.)

⁷ Juã muwyr ame'ë ta jywyr oho ixo rahã, Juã rehe har amõ ta pe Jesu pandu:

—Amukwehe awa nixói te ame'ë pe Juã rehe pesak peho rahã, ma'e pesak peho my? Sawa'e pitu te'e ame'ë rehe pesak peho my? Anĩ. Aja ym Juã. Pyrãtã a'e. Pahar amõ koty koty ukwaha ke mondo ym a'e.

⁸ Ima'e mundeha katu te ame'ë ke namõ ixo. Ame'ë sawa'e rehe pesak peho my? Anĩ. Pesarahã! Aja mundeha katu te ame'ë ke namõ ixo ame'ë ta kapitã keruhũ rok rehe jõ ixo. (Juãma'e aja ym. Ima'e mundeha katu te aja ym namõ ixo.)

⁹ Ihë pe pepandurahã! Awa rehe pesak peho my? Tupã je'ëha pandu ame'ë ke rehe pesak peho my? A'e riki. Pesarahã! Ihë apandu pehë pe. Ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ta 'ar koty te we Juã katuha. (A'erehe Juã rehe pehendu katu ta me'ë te'e.)

¹⁰ Juã rehe har kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. Kuja Ta'yr rehe har Tupã pandu:

“Ne ndutar koty myrandu raho ame'ë ke ko ihë amondo py.

Nde ereho tate rahã, amõ ta py'a ke ihë koty a'e riki muruwak ta mondo” aja panduha ihĩ. (Ame'ë mondo py ame'ë ke Juã.)

¹¹ —Apandu pehë pe. Upa katu te sawa'e ta 'ar koty te we Juã katuha ke. Apo amõ ixo. Apo myrandu katu pandu oho ame'ë ta ixo. Myrandu katu ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ta pandu pandu. Juã pandu ame'ë ke i'ar koty te we katuha. Apo anĩ. Ihëma'e jumu'eha ta myrandu katu ke pandu. Ame'ë ta Juã 'ar koty te we katuha. Ihëma'e jumu'eha ta ukwa ym ame'ë ta ke, aja pekwaha naĩ. Anĩ. Ame'ë ta katu te, aja Tupã pe.

¹² Myrandu ke Juã pandu pandu. “Ixoty pehë py'a ke pemuruwak rahã, Tupã pandu ta: ‘Ihëma'e ta ke pehë’ aja Tupã pandu” aja Juã pandu. Pe, Tupã koty heta ipy'a ke muruwak. Apo ihë apandu ame'ë ke rehe amõ ta heta te hũ jurujar katu tĩ. Putar katu hũ tĩ. A'erehe Tupã koty ipy'a ke muruwak katu.

¹³ Juã uwyr ym rahã we, upa Tupã je'ëha pandu ame'ë ta pandu pandu tĩ. Myja me'ë Tupã kotyhar aja muruwak ta my? Ame'ë rehe har pandu pandu. Aja Moise je'ëha mujekwa tĩ.

¹⁴ Ame'ë ta je'ëha rehe pejurujar tar katu rahã, kuja pekwa ta. Juã riki Eri. Eri riki uwyr ta kÿ, aja yman amõ mupinim. Juã riki ame'ë Eri aja saka.

¹⁵ Pekwa tar katu rahã, pehendu apo.

¹⁶ —Ihë ke putar ym ame'ë ta riki kurumĩ ra'yr ta aja saka. Jumusaráiha ke a'eta mujã. Muhepyha renda pe wapyk. Pe, wajar ta pandu:

¹⁷ “Jande rury katuha ke jajyngar tipe. Pepurahái ym. Japyaiha jajyngar tipe. Pejixi'u ym” aja wajar ta pe.

¹⁸ Hury ym kurumĩ ra'yr ta. Aja riki ihë ke putar ym ame'ë ta tĩ. Juã uwyr rahã, amõ amõ rahã, ma'e u'uha ke a'e hijar. Kawĩ ke a'e u'u ym te tĩ. Pe, ehe har amõ ta pandu: “Ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ë ke a'e. Katu ym a'e” aja naĩ. Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e, aja a'eta putar ym. Jundéu awa ta hury ym ehe. (Jumusaráiha wajar saka.)

¹⁹ —Ko awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ko ihë ajur rahã, upa ma'e ke ihë a'u. Ma'e a'uha ahijar ym. Kawĩ ihë a'u tĩ. Pe, ihë rehe har amõ ta pandu: “Pesak eherahã! Ma'e u'u hũ ame'ë ke a'e. Kawĩ ngi ka'u ame'ë ke a'e” aja naĩ. Amõ we

tĩ. “Ma'e jaxer ame'ë ta rehe katu ame'ë ke a'e. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ë ta rehe katu ame'ë ke a'e tĩ. Katu ym aja” aja riki naĩ. Tupã muwyr ame'ë ke ihẽ, aja a'eta putar ym. Jundéu awa ta hury ym ihẽ rehe. (Jumusaráiha wajar saka.)

—Pesarahã! Tupã rehe amõ jurujar katu rahã, Tupã riki upa ma'e ke ukwa katu, aja amõ ukwa. Pe, ixotyhar aja a'e jumuruwak ta — aja Jesu pandu.

*Jesu ke amõ amõ ok ta pe har ta putar ym
(Ruk 10.13-15)*

²⁰ Amõ amõ ok ta pe marã ka ym amõ ma'eha. Ame'ë ke Jesu ma'ema'e katu tipe. Heta hũ ma'ema'e tipe. A'ep pe har ta hijar ym ma'e ke. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar ym. Tupã koty ipy'a ke muruwak ym. A'erehe a'ep pe har ta rehe har Jesu pandu:

²¹ —Korasĩ ok ta pe har ta! Mãte hũ pehẽ ke Tupã mupyrara ta. Mesái ok ta pe har ta aja tĩ! Mãte hũ pehẽ ke Tupã mupyrara ta tĩ. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke heta te hũ pehẽ ruwa koty ihẽ ama'ema'e tipe. Pehẽ ruwa koty ihẽ ama'ema'e, ame'ë ke ymanihar Tir ok ta pe ihẽ ama'ema'e ta tipe rahã, a'ep pe har ta ma'e ka'u te'eha ke hijar ta tipe. Pan xuru aja me'ë ma'e mundeha ke munde ta tipe. (Aja pyaiha ke mujekwa ta tipe.) Tatimbuk ke iãkã rehe ombor ta tipe tĩ. (Aja pyaiha ke mujekwa ta tipe tĩ.) Ymanihar Sinõ ok ta pe har ta aja tĩ. (Pyaiha ke mujekwa ta tipe tĩ.)

²² —Ko ihẽ apandu. Ngã ke Tupã mupyrara rahã, Tir ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta. Sinõ ok ta pe har ta aja tĩ. Mupyrara ta tĩ. Ame'ë ok ta pe har ta 'ar koty te we Korasĩ ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta. (Ihẽ rehe jurujar ym, a'erehe i'ar koty te we mupyrara ta tĩ.) Aja Mesái ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta tĩ. (Ihẽ rehe jurujar ym, a'erehe i'ar koty te we mupyrara ta tĩ.)

²³ —Kapana'ũ ok ta pe har ta tĩ. “Jande anĩ. Katu te jande” aja pekwaha naĩ. Upa pehẽma'e ok ta ke Tupã mumba ta tĩ. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke pehẽ pyter pe ihẽ ama'ema'e katu tipe. Aja ymanihar

Sondo ok ta pe ihẽ ama'ema'e ta tipe rahã, ame'ë ok ta apo ixo ta tipe tĩ.

²⁴ Pehẽ pe ihẽ apandu katu. Ngã ke Tupã mupyrara rahã, Sondo ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta. Ame'ë 'ar koty te we Kapana'ũ ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta. (Ihẽ rehe jurujar ym, a'erehe i'ar koty te we mupyrara ta tĩ) — aja Jesu pandu.

*Pehẽ py'a ke ihẽ amuhury ta
(Ruk 10.21-22)*

²⁵ Arahã Jesu pandu:

—Papa! Sawa'e te nde! Ywa ke nde eremujã. Kome'ë ywy keruhũ aja tĩ. Nde eremujã tĩ. Ihẽ amu'e ame'ë ke paper rehe jumu'e ym ame'ë ta pe nde eremujekwa katu. A'erehe: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja apandu nde pe. “Jakwa katu jande” aja ukwa ame'ë ta pe anĩ. Nde eremujekwa ym tĩ. “Upa jande jajumu'e” aja ukwa ame'ë ta pe anĩ tĩ. Nde eremujekwa ym tĩ.

²⁶ Aja riki nde ereputar ame'ë ke uhyk riki. Papa! Katu aja — aja ipái keruhũ pe Jesu pandu.

²⁷ Jumu'eha ta pe Jesu pandu tĩ:

—Upa katu te ma'e ke ihẽ pe ihẽ pái keruhũ muwyr. Ta'yr ke ihẽ. Ihẽ rehe har ukwa ym awa. Ihẽ pái jõ ukwa katu. Aja ihẽ pái rehe har ukwa ym awa. Ihẽ jõ akwa katu. Pe, ihẽ aputar ame'ë ta pe ehe har ihẽ amujekwa katu. Aja rahã, ame'ë ta ukwa katu ta ehe har tĩ.

²⁸ —Pehẽ ramũi ukwaha ke pehendu tipe. Hãtã riki ame'ë pema'eha. Pehẽ re'õ, ame'ëja saka tĩ. A'erehe ihẽ koty pejur. Pehẽ py'a ke ihẽ amuhury katu ta.

²⁹ Ihẽ apandu ame'ë ke pema'e. Hãtã ym ame'ë pema'ema'eha. A'erehe ihẽ namõ pejumu'e katu. Hãtã ihẽ aje'ë ym ta. Ihẽ katu. A'erehe ihẽ namõ pejumu'e katu. Aja rahã, pehẽ py'a ke ihẽ amuhury katu ta.

³⁰ Ihẽ apandu ame'ë ke pema'e rahã, hãtã ym riki ame'ë pema'eha. Ihẽ amu'e ame'ë ke pema'e rahã, ame'ë hãtã ym tĩ — aja Jesu pandu.

12

*Jundéu awa tama'e putu'u 'ar rehe har
(Mak 2.23-28; Ruk 6.1-5)*

¹ Heta ym ukwer rahã, ahúi aja me'ë ty rupi Jesu wata ixo. Jumu'eha ta namõ wata

ixo. Arahã jundéu awa tama'e putu'uha 'ar ke. Jumu'eha ta myahy riki. A'erehe ahúí aja me'ẽ ke a'eta po'ok. (Ame'ẽ ke ipo pe kamyrik. Aja pিরer ke ombor.) Pe, u'u ixo.

² Ame'ẽ rehe parise ta usak. Pe, Jesu pe pandu:

—Anĩ. Katu ym u'uha. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, aja nema'e jumu'eha ta kamyrik rahã, katu ym. (Paraky te'e, aja saka. A'erehe katu ym.) Aja Moise je'ẽha rehe panduha ihĩ — aja parise ta pandu.

³ (Amõ rehe pyrara usak ta me'ẽ te'e, aja Jesu mujekwa tar katu) a'erehe pandu:

—Yman Ndawi myahy te riki. Inamõ ixo ame'ẽ ta aja tĩ. Myahy te tĩ. Ame'ẽ ta ma'eha ke Tupã je'ẽha rehe pesak riki.

⁴ Ma'e u'u ame'ẽ ke nixói te rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'eta ixo oho. Pe, mbeju a'ep ihĩ. Ame'ẽ ke u'u. Ame'ẽ mbeju Tupã ruwa koty pa'ihu moĩ, ame'ẽja saka. Pa'i ta jõ ame'ẽ ke u'u katu. Amõ ta u'u rahã, anĩ. Katu ym. A'erehe Ndawi ta u'u rahã, katu ym ta tipe. (Ndawi ta pa'i ta ym. Aja Moise je'ẽha rehe hendu ym.)

⁵ —Amõ we tĩ. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã pame katu te pa'i ta paraky ixo. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rehe paraky ixo. Putu'uha 'ar rahã, paraky rahã, katu ym, aja Moise je'ẽha rehe pesak. Pa'i ta paraky riki. Ame'ẽ katu pehẽ pe. A'erehe: “Mã peja pa'i ta paraky” aja pepandu.

⁶ —Ko amujekwa pehẽ pe. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ riki katu. I'ar koty te we amõma'e katuha kohĩ. Ihẽ riki ame'ẽ. (A'erehe ihẽma'e jumu'eha ta ma'eha katu.)

⁷ Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. (Tupã pandu:)

“Ihẽ rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ rahã, pehẽ rymba ke pehapy tipe. Upa ukwái tipe. Arapuharan ra'yr ke ame'ẽ. Ame'ẽ ke ihẽ aputar ym.

Kuja katu te. Amõ ta rehe pepyrara pesak. Ame'ẽ ke ihẽ aputar katu” aja panduha ihĩ.

—Ame'ẽ pinĩha ke pekwa rahã, ma'e katu ame'ẽ ke amõ ta ma'ema'e ta. Ame'ẽ ta pe: “Pehẽ katu ym” aja pepandu ym ta tipe.

⁸ Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur ame'ẽ ke ihẽ. A'erehe jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, ma'e ke amõ ma'e, ame'ẽ ke ihẽ riki apandu katu — aja Jesu.

Ipo ke upa te'e jupu'a ame'ẽ ke Jesu mukatu

(Mak 3.1-6; Ruk 6.6-11)

⁹ A'engi a'e oho. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'e ixo oho.

¹⁰ A'ep amõ sawa'e ihĩ. Ipo ke upa te'e jupu'a ame'ẽ ke a'e. Amõ sawa'e ta ihĩ tĩ. Jesu rehe a'eta usak katu uĩ. Jesu pe a'eta pandu:

—Putu'uha 'ar rahã, ma'e ahy ixo ame'ẽ ke amõ mukatu rahã, katu ym, aja Moise je'ẽha mujekwa my? — aja ipe.

¹¹⁻¹² Jesu pandu:

—Anĩ. Katu, aja mujekwa. Pesarahã! Pehẽ ngi har amõ riki arapuharan namõ ixo. Putu'uha 'ar rahã, ywykwar pe ame'ẽ u'ar rahã, ame'ẽ ke hykíy ta muhem riki. (Ame'ẽ ke paraky te'e, aja pekwa.) Arapuharan riki katu. Sawa'e riki arapuharan 'ar koty te we katuha. A'erehe putu'uha 'ar rahã amõ ta rehe amõ pyrara usak rahã, katu te tiki, aja Moise je'ẽha mujekwa — aja Jesu.

¹³ Pe, sawa'e pe a'e pandu:

—Nde po epirar 'y! — aja ipe.

Ipo ke sawa'e pirar rahã, upa puku oho ipe. Imembek katu oho ipe tĩ. Wajar aja katu oho.

¹⁴ A'engi parise ta uhem oho. Pe, a'eta jupandu pandu a'eta jupe:

—Myja Jesu ke japyhyk ta my? Pe, jakwa ta — aja parise ta jupe.

Tupãma'e miasu ke

¹⁵ A'e ke amõ ta jukwa tar katu, aja Jesu ukwa rahã, ame'ẽ renda ngi oho. Kapana'ũ ok ta rake ngi oho. Heta ngã haikwer rupi oho tĩ. Upa ahy ixo ame'ẽ ta ke a'e mukatu.

¹⁶ Pe, ame'ẽ ta pe a'e pandu:

—Pehẽ ke ihẽ amukatu. Ihẽ Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke ihẽ. Ame'ẽ ke ngã pe pepandu ym — aja Jesu.

¹⁷ Aja ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu rahã, yman Tupã pandu, ame'ẽ panduha uhyk. Je'ẽha ke Isai mupinim.

¹⁸ Ta'yr rehe har Tupã pandu:

“Ko ihēma'e miasu ke. Ihē kotyhar aja ajo'ok. Ihē apy'a katu ehe. Ihē ke a'e muhury katu tī.

Ihē'ā ke ihē amuwyr ta ipe. Upa awa ta pe ihē rehe har a'e pandu ta.

¹⁹ Hātā a'e pandu ym ta ngā pe. Je'ē je'ē ym ta tī. Awa rape rupi hātā a'e je'ē je'ē ym tī.

²⁰ Amō pitu te'e ame'ē ta pe wewe katu ma'e ke a'e ma'e ta.

Pyrātā ym ame'ē ta rehe a'e pyrara usak ta tī. Aja tapijar te'e we a'e ixo ta. Aja rahā, myrandu katu ke upa ngā ukwa katu ta.

²¹ Pe, ehe har amō ta mujekwa. A'erehe upa amō ta ukwa katu ta ehe har tī” aja Tupā pandu ame'ē ke Isai mupinim.

Jesu rehe har. Satana rehe har tī (ājā ramūi a'e.).

(Mak 3.20-30; Ruk 11.14-23)

²² Ajame'ē ke eha ym te ame'ē ke amō ta werur ipe. Sawa'e py'a rehe ājā ihī, a'erehe eha ym te. Ame'ē je'engai tī. Pe, ame'ē ke Jesu mukatu rahā, ma'e ke sawa'e pandu katu tī. Upa ma'e ke rehe usak katu tī.

²³ Ahy ixo ame'ē ke Jesu mukatu, a'erehe a'eta pandu:

—Mā! Katu tiki! Pyrātā te ame'ē ke a'e! Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke nahā my? Jaharō hū ehe ame'ē ke — aja amō ta pandu.

²⁴ Ame'ē ke parise ta hendu rahā, pandu:

—Anī. Aja ym. Satana riki pyrātāha ke muwyr ipe, a'erehe ājā ta ke Jesu muhem katu mondo — aja riki naī.

²⁵ Ame'ē ta ipy'a pe ukwa ukwa uī, ame'ē ke Jesu ukwa katu, a'erehe a'eta pe pandu:

—Anī. Aja ym. Ihē pe pyrātāha ke Satana muwyr ym te. (Ājā ramūi a'e.) Pesarahā! Ihē amujekwa ta. Ywy pe har ta amō koty koty jy'ar. Pe, jumai mai ngā juehe rahā, pahar jumumba ta ngā juehe riki. (A'erehe jumai mai ym ta ngā juehe.) Ok ta pe har ta aja tī. Ok wyr pe har ta aja tī. Amō koty koty jy'ar, pe, jumai mai a'eta juehe rahā, jumumba ta a'eta juehe tī. (A'erehe jumai mai ym ta a'eta juehe.)

²⁶ Aja ājā ta jumai mai a'eta juehe rahā, Satana koty har ta amō koty koty ixo, aja

mujekwa. Aja rahā, pahar jumumba ta a'eta juehe. (A'erehe ihē pe pyrātāha ke Satana muwyr ym te.)

²⁷ Ājā ramūi riki ihē pe pyrātāha ke muwyr, a'erehe ājā ta ke ihē amuhem amondo, aja pepandu naī. Pesarahā! Ājā ta ke ihē amuhem amondo. Pehē kotyhar ta aja tī. Ājā ta ke muhem mondo tī. Aja rahā, awama'e pyrātāha namō muhem mondo my? Satanama'e pyrātāha namō my? Anī. Aja ym. Aja rahā, ihē aja tī. Satanama'e pyrātāha namō aja ym ihē tī. A'erehe pehē je'ēha pejawy te'e aja pehē kotyhar ta mujekwa katu pehē pe.

²⁸ Pesarahā! Ihē pe Satana pyrātāha ke muwyr ym te. Tupā'ā riki ihē pe pyrātāha ke muwyr. A'erehe ājā ta ke amuhem katu amondo. Aja rahā, ihē riki kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke ihē aja pekwa katu ta me'ē te'e. Peharō katu pexo ame'ē ke ihē.

²⁹ —Sawa'e pyrātā rok pe ma'e ke mukanim ym oho awa. Mukanim oho rahā, sawa'e pyrātā ame'ē jywa ke a'e mujere ta pukwar py. A'engi sawa'ema'e ke upa mukanim ta raho. (Aja ihē riki tī. Satanama'e pyrātāha ngi sawa'e ke ihē riki amuhem. Aja rahā, Satanama'e pyrātāha ke ihē riki amuputu'u aja ihē amujekwa.)

³⁰ —Ihē kotyhar aja amō ixo ym rahā, ihē namō jumai ame'ē ke a'e. Tupā koty ihē namō ngā ke amō mujy'ar ym rahā, ame'ē riki amō koty ihē ngi muhāi mondo a'e. Tupā ruwajan koty mujy'ar mondo.

³¹ Ko ihē apandu pehē pe. Ma'e ka'u te'eha ke ngā ma'ema'e. Ame'ē rehe Tupā ipy'a jywyr katu. Juru ai ehe rahā, ame'ē rehe Tupā ipy'a jywyr katu tī. Tupā'ā rehe juru ai rahā, ame'ē rehe marā ka ym Tupā ipy'a jywyrriha.

³² Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ihē rehe har katu ym amō pandu rahā, ame'ē rehe Tupā ipy'a jywyr ta. Tupā'ā rehe har katu ym amō pandu rahā, ame'ē rehe Tupā ipy'a jywyr ym te ta. Apo jywyr ym te ta. Yman rahā, jywyr ym te ta tī — aja Jesu pandu.

Ma'eywa rehe har
(Ruk 6.43-45)

³³ A'e pandu tī:

—Ma'eywa'y riki hury katu rahã, i'a hũ ta. Ma'eywa'y hury ym rahã, i'a ym ta. A'erehe i'a hũ rahã, ma'eywa'y riki katu aja amõ ukwa katu.

³⁴ Parise ta! Mbóí aja saka pehẽ! Katu ym ame'ẽ ta ke pehẽ, a'erehe mbóí aja saka. Ma'eywa'y katu ym aja saka pehẽ. A'erehe katu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e, ame'ẽ rehe har: “Mã! Katu tiki” aja pepandu ym te. Pehẽ py'a pe peka'u te'eha ke pekwa pekwa pexo. A'erehe ame'ẽ ke pepandu rahã, ma'e jaxer ame'ẽ ke pepandu.

³⁵ Sawa'e katu ame'ẽ ke ipy'a pe katu ame'ẽ ke ukwa ukwa ixo. A'erehe a'e pandu rahã, katu ame'ẽ ke pandu katu. Sawa'e katu ym ame'ẽ ke ipy'a pe ma'e jaxer ame'ẽ ke ukwa ukwa ixo. A'erehe a'e pandu rahã, ma'e jaxer ame'ẽ ke pandu. Pehẽ parise ta katu ym, a'erehe ma'e katu ym ame'ẽ ke pepandu. (Ma'eywa'y katu ym, ame'ẽja saka pehẽ.)

³⁶ —Yman rahã ngã ke Tupã mupyrara rahã, upa ma'e jaxer ame'ẽ ke amõ pandu, ame'ẽ ke Tupã mujekwa ta. Pe, a'e mupyrara ta. Upa katu te amõ tama'e panduha ke a'e mujekwa ta.

³⁷ Ma'e pepandu ame'ẽ ke Tupã ukwa ta. Pe, mupyrara ta. “Nde katu ym” aja a'e pandu rahã, a'e mupyrara hũ ta. “Nde katu” aja a'e pandu rahã, mupyrara ym ta. A'erehe myja me'ẽ pepandu apo, ame'ẽ ke pekwa pekwa katu pexo. (Katu ame'ẽ ke jõ pepandu katu) — aja Jesu pandu.

Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ma'ema'e ame'ẽ ke rehe

*Amõ ta usak tar katu
(Mak 8.11-12; Ruk 11.29-32)*

³⁸ Ajame'ẽ ke Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta uhyk uwyr. Parise ta uhyk uwyr tĩ. Upa ame'ẽ ta Jesu pe pandu:

—Sa'e! Ngã mu'eha nde. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ema'e apo. Jasak ta. (Aja rahã, nde ke Tupã muwyr, aja jakwa katu ta) — aja ipe.

³⁹ Jesu pandu:

—Anĩ. Pehẽ ruwa koty ama'e ym ta. Mã! Tupã rehe har pekwa ym te. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ame'ẽ ta ke pehẽ tĩ. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ama'ema'e katu. Ame'ẽ ke rehe pesak tar

katu. Anĩ ta. Pesarahã! Jon riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Yman pira keruhũ pusu rehe Jon túi. (Manõ ym.) A'erehe uhem ingi rahã: “Ihẽ ke Tupã muwyr” aja Jon mujekwa ngã pe. Jon aja ihẽ tĩ. Aja jõ ihẽ amujekwa ta pehẽ pe tĩ. Amanõha ngi akwera katu ahem rahã, ihẽ ke Tupã muwyr, aja amujekwa ta. (Pira keruhũ pusu ngi Jon uhem, ame'ẽja saka ihẽ tĩ.)

⁴⁰ Pira keruhũ pusu pe Jon túi. Mokõi ukwer rahã, a'ep túi. Aja ihẽ amanõ rahã, mokõi aker rahã, itakwar keruhũ pe ihẽ rete pete'e túi. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ihẽ ajur.

⁴¹ —Yman rahã, ngã ke Tupã mupyrara ta. Arahã Nini ok ta pe har ta pu'am ta. Jon pandu ame'ẽ ke rehe a'eta hendu katu. Pe, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar. Tupã koty ipy'a muruwak mondo. A'erehe yman rahã, Tupã mupyrara rahã, kuja pandu ta: “Jesu je'ẽha rehe pehendu ym. Katu ym pehẽ” aja apo ihẽ ke putar ym ame'ẽ ta pe pandu ta. Jon pandu ame'ẽ ke rehe Nini ok ta pe har ta hendu katu. Pesarahã! Ko ihẽ axo. Jon 'ar koty te we ihẽ katuha. Anĩ. Ihẽ je'ẽha rehe pehendu ym. (A'erehe pehẽ ke Tupã mupyrara hũ ta.)

⁴² —Yman rahã, ngã ke Tupã mupyrara ta. Arahã amõ kũjã pu'am ta. Kapitã keruhũ kũjã ke a'e. Pepaite ngi Saromã mu'e ame'ẽ ke rehe hendu uwyr kwe. A'erehe yman rahã, Tupã mupyrara rahã, ame'ẽ kũjã pandu ta: “Jesu je'ẽha rehe pehendu ym. Katu ym pehẽ” aja apo ihẽ ke putar ym ame'ẽ ta pe pandu ta. Pepaite ngi kũjã uwyr. Amõ wata oho rahã, heta ukwer. Warahy jurukwã koty ngi uwyr. Iapyr koty ngi. Ukwã katuha namõ ma'e Saromã mu'e ame'ẽ ke rehe kũjã hendu uwyr. Pesarahã! Ko ihẽ axo. Saromã 'ar koty te we ihẽ akwa katuha. Anĩ. Pehendu ym ihẽ je'ẽha rehe. A'erehe pehẽ ke Tupã mupyrara hũ ta — aja parise ta pe Jesu pandu.

*Ãjã ta jywyr uwyr
(Ruk 11.24-26)*

⁴³ A'e pandu tĩ:

—Amõ py'a ngi ãjã uhem oho rahã, awa nixóí te ame'ẽ rupi wata wata ixo.

Putu'uha renda ke kekar tipe ixo. Mahem ym.

⁴⁴ A'erehe jupandu jupe: “Sawa'e py'a ngi ihē ahem ajur. Ame'ē pe ajoywyr ta aho. Ihē rok aja saka ihē pe” aja jupandu jupe. Pe, jywyr oho. Pe, uhyk rahā, hok pe nixói amō. Upa peir katu amō. Upa mukatu. Aja saka ipy'a ke.

⁴⁵ Ame'ē ke rehe usak rahā, amō ājā ta rehe oho piam. Awa po wajar mokōi hetaha muhyk. Ame'ē ta riki i'ar koty te we jaxer ai ame'ē ta ke a'eta. Pe, muhyk rahā, sawa'e py'a rehe a'eta ixo oho tī. A'erehe ame'ē sawa'e māte jaxer te apo 'y. Ājā peteī ixo rahā, katu ym. Apo heta ihī, a'erehe i'ar koty te we jaxeriha — aja parise ta pe Jesu pandu.

(Aja awa tī. Juehe ixoha jumukatu aja ixo tar katu. Anī. Tupā rehe jurujar ym. Nixói ma'e, ame'ēja saka. A'erehe i'atu we rahā, ymanihar aja jywyr. Pe, jywyr rahā, i'ar koty te we jaxeriha aja ixo ta.)

Jesu māi rehe har. Imu ta rehe har tī.

(Mak 3.31-35; Ruk 8.19-21; Emberéu 2.11-13)

⁴⁶ Ngā pe Jesu pandu pandu uī rahā, imāi uhyk uwyr. Imu ta uhyk uwyr tī. Hukwen rake soroka pe a'eta pyta. Pe, amō pe pandu:

—Jesu namō japandu tar katu. Epandu eho — aja imāi ta.

⁴⁷ [A'erehe amō pandu Jesu pe:

—Esarahā! Soroka pe ne māi i'āi. Ne mu ta i'āi tī. Ne namō pandu tar katu — aja riki.]

⁴⁸ Pe, Jesu pandu:

—Awa riki ihē māi my? Awa riki ihē mu ta my tī? — aja a'eta pe pandu.

⁴⁹ Pe, jumu'eha ta koty iyywa ke mupuku. Pe, pandu:

—Pesarahā! Ko riki ihē māi. Ko riki ihē mu ta tī.

⁵⁰ Ihē pái keruhū riki ywa pe har ke. A'e putar ame'ē ke amō ma'ema'e rahā, ame'ē riki ihē mu aja saka. Ihē rendyr aja saka tī. Ihē māi aja saka tī — aja Jesu pandu.

13

*Ma'e ra'ī ke muhāi ame'ē rehe har
(Mak 4.1-9; Ruk 8.4-8)*

¹ Ame'ē wera rahā, ame'ē ok ke Jesu hijar oho. Ypa rymy'y rehe uhyk oho. A'ep wapyk. Pe, ngā ke mu'e uī.

² Heta ngā juramā jy'ar ehe. Heta te hū. A'erehe jarusu keruhū pe opor oho. Ame'ē pe wapyk. Ypa rymy'y rehe ngā pu'am u'am.

³ Myja me'ē ma'e ra'ī my, ame'ē ke ngā pe Jesu pandu uī. Kuja riki:

—Ma'e ra'ī ke amō sawa'e muhāi oho.

⁴ Kupixa pe ma'e ra'ī muhāi rahā, awa rape rupi amō ha'ī u'ar. Ame'ē ke ma'ewyra u'u uwyr. Upa u'u.

⁵ Amō ma'e ra'ī ita ty rupi u'ar. Ywy katu ame'ē ke ta'yr mi a'ep. Pe, ha'ī hywōi. Ywy heta ym a'ep, a'erehe pahar hywōi.

⁶ Pe, warahy haku rahā, i'y manō. Hapo ipyp oho ym, a'erehe upa te'e manō.

⁷ Amō ma'e ra'ī juruwe ty rupi u'ar. Juruwe tiha py oho, a'erehe ma'e ra'ī hywōi rahā, hury ym, a'erehe i'a ym.

⁸ Amō ma'e ra'ī ywy katu ame'ē rehe u'ar. Pe, hywōi rahā, hury katu oho. Tiha katu oho. I'a uhem, pe, tyarō. Hymbo rehe heta i'a ihī. Tirī ta (30) aja hetaha. Amō hymbo rehe heta we hū i'a ihī. Sesen ta (60) aja hetaha. Amō hymbo rehe heta te hū i'a ihī. Sē (100) aja hetaha — aja Jesu pandu.

⁹ Ame'ē upa rahā, a'e pandu:

—Pehē pekwa tar katu rahā, ihē apandu ame'ē ke rehe pehendu katu ta me'ē te'e — aja riki.

Myja me'ē ma'e ke my, ame'ē ke Jesu pandu

(Mak 4.10-12; Ruk 8.9-10)

¹⁰ I'i we Jesu rehe jumu'eha ta uhyk rahā, pandu ipe:

—Ngā pe nde erepandu pandu rahā, myja me'ē ma'e ke my aja nde erepandu. Ma'erehe my? — aja ipe.

¹¹ Jesu pandu:

—Apo amō koty Tupā mujekwa. Pyahu ame'ē ke, ame'ēja saka. Kuja. Ixoty ipy'a ke amō muruwak ame'ē ke a'e putar katu. “Ihēma'e a'e” aja a'e pandu. “Ame'ē ke nema'e jumu'eha ta pe emujekwa” aja Tupā pandu ihē pe. Amō ta pe anī. Amujekwa ym ta. (A'erehe myja me'ē ma'e ke my aja apandu pandu.)

¹² Amō ukwa wan rahā, amō we ukwaha ke Tupā muwyr ta ipe. Aja rahā, upa a'e ukwa. (Ukwa tar katu, a'erehe muwyr ta ipe.) Ta'yr te mi amō ukwa rahā, ame'ē ta'yr te mi ukwaha ke Tupā mukanim ta ingi. (Ukwa tar ym, a'erehe mukanim ta ingi.)

¹³ Myja me'ē ma'e ke my aja ngā pe ihē apandu. Ma'erehe my? Kuja riki. A'eta ma'ā tipe. Usak ym ma'e ke. A'eta hendu tipe. Ukwa ym riki.

¹⁴ A'erehe yman Isai pandu aja uhyk. Kuja riki ame'ē:

“Peme'ē ta Tupā je'ēha rehe hendu hendu tipe. Ukwa ym riki. A'eta usak usak tipe. Ukwa ym ma'e ke.

¹⁵ Iākā riki ianam rāi, a'erehe pyhyk ym. Ukwa ym.

Ipyakwar ke kynda, ame'ēja saka. Hendu tar ym.

Eha ke jupyk tī, ame'ēja saka tī. Usak tar ym.

Upa aja ym rahā, upa ma'e ke usak ta. Upa ma'e ke rehe hendu katu ta. Upa ma'e ke ukwa katu ta.

Aja rahā, Tupā koty ipy'a ke a'eta muruwak ta.

Aja rahā, ipy'a ke Tupā mujywyr ta a'eta rehe” aja Isai pandu.

¹⁶ —Pehē anī. (Pehē riki ihēma'e jumu'eha ta ke.) Upa ihē ama'ema'e ame'ē ke rehe pesak. Upa ihē apandu pandu ame'ē ke rehe pehendu tī. A'erehe jetehar te ke pekwa katu riki. A'erehe pehē rury katu ame'ē ta ke pehē.

¹⁷ Ko apandu pehē pe. Ihē rehe pesak. Aja ihē rehe heta ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ta usak tar katu te riki. A'eta usak ym. (Pesak, a'erehe pehē rury katu ame'ē ta ke pehē.) Ihē je'ēha rehe pehendu. Aja ihē je'ēha rehe heta ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ta hendu tar katu te tī. A'eta hendu ym. (Pehendu, a'erehe pehē rury katu ame'ē ta ke pehē) — aja Jesu pandu.

Ma'e raī jytym ame'ē rehe har Jesu mujekwa

(Mak 4.13-20; Ruk 8.11-15)

¹⁸ A'e pandu tī:

—Pehendu katu! Myja me'ē ma'e raī my aja ihē apandu ngā pe. Ame'ē ke ihē amujekwa ta pehē pe.

¹⁹ Apo amō koty Tupā mujekwa. Pyahu ame'ē ke, ame'ēja saka. Kuja. Ixoty ipy'a ke amō muruwak rahā, ame'ē ke a'e putar katu. “Ihēma'e a'e” aja a'e pandu. Ame'ē rehe har amō hendu tipe. Ukwa ym. Ame'ē riki ma'e raī awa rape rupi u'ar, ame'ēja saka. Tupā je'ēha rehe hendu tipe. Pe, ājā ramūi uhyk rahā, ame'ē ke a'e upa mukanim ingi. (Ma'ewyra u'u uwyr, ame'ēja saka.)

²⁰ —Ita ty rupi amō ma'e raī u'ar. Ame'ē riki kuja saka. Tupā je'ēha rehe hendu rahā, hury katu tipe. (Pahar hywōi, ame'ēja saka.)

²¹ Ame'ē Tupā je'ēha ke ipy'a pe pyta ym. Hury wan riki. Tupā je'ēha rehe a'e jurujar katu, a'erehe ame'ē ke amō ta mupyrara rahā, pahar jurujar katuha ke hijar. (Warahy upa jukwa, ame'ēja saka.)

²² —Juruwe ty rupi amō ma'e raī u'ar. Ame'ē riki kuja saka. Tupā je'ēha rehe amō hendu tipe. Ima'e ixoha rehe har a'e ukwa ukwa ixo. “Ma'e ihē a'u ta my? Ma'e ihē amunde ta my?” aja ukwa ukwa ixo. Tamatarer ke a'e matyr tar katu hū tī. A'erehe upa Tupā je'ēha ke mukanim, ame'ēja saka. Upa harái riki. (A'erehe ma'e i'a ym ame'ēja saka.) Aja rahā amō we Tupā rehe har ukwa tar ym.

²³ —Ywy katu, ame'ē pe amō ma'e raī u'ar. Ame'ē riki kuja saka. Tupā je'ēha rehe hendu. Pe, upa ukwa katu. Aja rahā, amō hymbo rehe i'a katu. Tirī ta (30) aja hetaha. Amō hymbo rehe heta we hū i'a ihī. Sesen ta (60) aja hetaha. Amō hymbo rehe heta te hū i'a ihī. Sē (100) aja hetaha. (Aja rahā, Tupā rehe har ukwa katu, a'erehe ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e katu te hū tī. Hymbo rehe i'a heta ihī, ame'ēja saka) — aja Jesu mujekwa jumu'eha ta pe.

Ahúi aja me'ē ran rehe har

²⁴ Amō myja me'ē ma'e ke my, ame'ē ke Jesu pandu:

—Apo apandu ta pehē pe. Yman rahā, upa katu te ngāma'e ma'ema'eha ke Tupā ukwa ta. Katu ame'ē ke ma'ema'e my? Jaxer ame'ē ke ma'ema'e my? Ame'ē ke

ukwa ta. Ame'ë riki kuja saka. Kupixa pe ma'e ra'ĩ katu ame'ë ke sawa'e jytym, ahúí aja me'ë ra'ĩ ke.

²⁵ Amō pytun rahã, amō ta ukwer rahã, kupixa pe sawa'e ruwajan uhyk oho. Pe, ahúí aja me'ë pyter pe ahúí aja me'ë ran ra'ĩ ke jytym. Pe, oho.

²⁶ Ahúí aja me'ë tiha oho. Pe, hymbo uhem tate rahã, ahúí aja me'ë ran tiha oho tĩ.

²⁷ Ame'ë ke miasu ta usak rahã, ijar koty uhyk oho. Pandu ipe: “Sa'e! Nema'e kupixa pe ma'e ra'ĩ katu ame'ë ke jande jajytym. Myja me'ë ahúí aja me'ë ran uhem my?” aja ijar pe.

²⁸ Miasu ta pe ijar pandu: “Ihë ruwajan riki jytym” aja ijar pandu. Miasu ta pandu: “Ahúí aja me'ë ran ke jande jahykýi ta jaho my? Aja nde ereputar my?” aja.

²⁹ “Anĩ. Ahúí aja me'ë ran ke pehykýi pemuhem rahã, ahúí aja me'ë'y ke pehykýi pemuhem ta my tĩ. Juja katu te saka.

³⁰ A'erehe mã peja ihĩ. Ahúí aja me'ë namō ahúí aja me'ë ran pyta. Ahúí aja me'ë itawa ym rahã, mã peja ihĩ. Itawa rahã, parakyha ta pe ihë apandu ta: ‘Ahúí aja me'ë ran ke pemondok py. Pekakwar. Pe, upa hany. Upa rahã, ahúí aja me'ë ke pemondok tĩ. Pe, ame'ë ke matyriha renda pe pematyr’ ” aja ijar pandu — aja Jesu pandu.

*Amō ma'e ra'ĩ rehe har (mosata ra'ĩ)
(Mak 4.30-32; Ruk 13.18-19)*

³¹ Amō myja me'ë ma'e ke my, ame'ë ke Jesu pandu tĩ:

—Kome'ë ywy keruhũ pe Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ë riki kuja saka. Kupixa pe ma'e ra'ĩ ta'yr te mi, ame'ë ke sawa'e jytym. Mosata ra'ĩ ke.

³² Amō ma'e ra'ĩ wyr koty te we ta'yriha ame'ë. Ame'ë hywōi. I'y tiha te hũ oho rahã, kupixa pyter pe tiha te ame'ë ke a'e. Myra aja tihaha, a'erehe ma'ewyra riki haity mujã ehe. Hãkã rehe mujã — aja pandu.

(Aja rahã, Jesu pandu py rahã, Tupã kotyhar ta heta ym te. Ma'e ra'ĩ ta'yr te mi, ame'ëja saka. I'i atu te rahã, ixotyhar ta heta te hũ ta. I'y tiha te hũ, ame'ëja saka, aja mujekwa.)

*Ma'e mupururukiha rehe har
(Ruk 13.20-21)*

³³ Amō myja me'ë ma'e ke my, ame'ë ke Jesu pandu tĩ:

—Kome'ë ywy keruhũ pe Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ë riki kuja saka. Ahúí aja me'ë ku'i pe ma'e mupururukiha ke kũjã mupara. Rar tyryhem mupara. Upa rahã, upa ahúí aja me'ë ku'i pururuk hũ — aja pandu.

(Aja rahã, Jesu pandu py rahã, Tupã kotyhar ta heta ym te. I'i atu te rahã, heta te hũ, aja mujekwa.)

*Myja me'ë ma'e ke my aja Jesu pandu.
Ma'erehe my?
(Mak 4.33-34)*

³⁴ Ngã pe myja me'ë ma'e ke my aja jō Jesu pandu pandu.

³⁵ Aja rahã, yman Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ, aja me'ë uhyk. Kuja riki: “Ngã pe ma'e ke ihë apandu pandu rahã, myja me'ë ma'e ke my aja ihë apandu ta.

Kome'ë ywy keruhũ Tupã mujã, ame'ë ngi har ma'e ke amō ukwa ym. Ame'ë ke ihë apandu pandu ta ngã pe” aja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. Ame'ë panduha uhyk apo 'y.

Ahúí aja me'ë ran rehe har Jesu mujekwa

³⁶ Ngã ke Jesu hijar. Pe, hok pe ixo oho. Jumu'eha ta jō uhyk uwyr ehe. Pandu ipe:

—Ahúí aja me'ë ran rehe har nde erepandu. Ame'ë ke jande pe emujekwa katu — aja ipe.

³⁷ Jesu pandu:

—Ko awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ma'e ra'ĩ katu ame'ë ke sawa'e jytym. Ihë riki ame'ë sawa'e ke.

³⁸ Kupixa riki kome'ë ywy keruhũ aja saka. Ma'e ra'ĩ katu ame'ë riki Tupã kotyhar ta aja saka. Ahúí aja me'ë ran riki Satana kotyhar ta aja saka.

³⁹ Ahúí aja me'ë ran ra'ĩ ke sawa'e ruwajan jytym. A'e riki Satana. (Ãjã ramüi a'e.) Itawa rahã, ijar matyr. Ame'ë riki 'ar rehe angaha uhyk. Parakyha ta riki Tupã je'ëha rahoha ta ke.

⁴⁰ Ahúí aja me'ë ran ke parakyha ta kakwar. Pe, hany. Aja riki 'ar rehe angaha

uhyk ta rahã, (Satana kotyhar ta ke mujy'ar ta tĩ.) Kuja.

⁴¹ Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Pesarahã! Tupã je'ẽha rahoha ta ke ihẽ amondo ta. Parakyha ta aja amondo ta. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ amondo ta. Pe, kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ngi upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta ke Tupã je'ẽha rahoha ta mujy'ar ta. Amõ ta pe ngã pandu: "Ma'e peka'u te'eha ke pema'erahã!" aja. Aja pandu ame'ẽ ta ke Tupã je'ẽha rahoha ta mujy'ar ta tĩ.

⁴² Pe, upa mujy'ar rahã, tata keruhũ renda pe ombor ta. A'ep ahy te hũ ta, a'erehe jixi'u hũ ta. Ahy te hũ, a'erehe hã ke su'u su'u rã.

⁴³ Tupã kotyhar ta anĩ. Tupã je'ẽha rahoha ta mujy'ar ta tĩ. Pe, jandẽ pái keruhũ koty hury katu te ta. Tupã ixo ame'ẽ pe hury katu te ta. Warahy hendy katu rahã, hury katu awa. Aja Tupã kotyhar ta hury katu te ta. Pehẽ pekwa tar katu rahã, ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe pehendu katu ta me'ẽ te'e — aja Jesu pandu.

Kupixa pe ma'e katu ame'ẽ ke amõ mahem

⁴⁴ A'e pandu tĩ:

—Tupã ixo ame'ẽ pe amõ oho tar katu te hũ. Ame'ẽ riki kuja saka. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har kupixa pe tamatarer hũ ke amõ mukanim. Jytym riki. Ame'ẽ ke amõ riki mahem. Pe, amõ renda pe mutyryk. Jytym tĩ. Hury katu a'e. A'erehe upa ima'e ke a'e muhepy. Pe, ame'ẽ tamatarer pe kupixa ke ijar ngi a'e jo'ok oho. Muhepy. Aja putar katu aja mujekwa — aja Jesu pandu.

(Aja rahã, Tupã ixo ame'ẽ pe oho tar katu te hũ, aja mujekwa. A'erehe upa ima'e ke hijar. Pe, ohoha pyhyk katu. Ame'ẽ riki tamatarer keruhũ 'ar koty te we katuha, aja Jesu mujekwa katu.)

Pero rehe har

⁴⁵ Jesu pandu tĩ:

—Tupã ixo ame'ẽ pe amõ oho tar katu te hũ. Ame'ẽ riki kuja saka tĩ. Pu'yr aja ame'ẽ ke. Pero ke. Ituwyr ame'ẽ. Ma'e ra'ĩ jupu'a. Ame'ẽ ke amõ sawa'e kekar. Kome'ẽ ywy keruhũ muhepyha renda rupi kekar kekar ixo. Katu te ame'ẽ ke kekar.

⁴⁶ Pe, amõ katu te ame'ẽ ke sawa'e mahem rahã, upa katu te ima'e ma'e ke muhepy. Pe, ame'ẽ tamatarer pe ame'ẽ pero ke jo'ok oho. Muhepy. Aja putar katu aja mujekwa — aja Jesu.

(Aja rahã, Tupã ixo ame'ẽ pe oho tar katu te hũ, aja mujekwa. A'erehe upa ima'e ke hijar. Pe, ohoha pyhyk katu. Ame'ẽ riki pu'yr hepy te hũ 'ar koty te we katuha, aja Jesu mujekwa katu.)

Kyhapari rehe har

⁴⁷ A'e pandu tĩ:

—Yman rahã, ngã rehe har Tupã ukwa ta. Katu ame'ẽ ke ma'ema'e my? Ka'u te'eha ke ma'ema'e my? Ame'ẽ ke a'e ukwa ta. Ame'ẽ riki kuja saka tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ypa pe kyhapari ke pira pyhykiha ta ombor ombor ixo. Upa ma'e pira ke a'eta pyhyk.

⁴⁸ Kyhapari tyryhem rahã, ypa rymy'y rehe hykýi raho. Pe, wapyk rahã, pira ke amõ koty koty matyr. Amõ u'u katu ame'ẽ ke wasãkã pe mou. U'u ym ame'ẽ ke ombor.

⁴⁹ 'Ar rehe angaha uhyk rahã, aja ta tĩ. Tupã je'ẽha rahoha ta ohoho. Pe, awa ta pyter ngi katu ym ame'ẽ ta ke a'eta mujy'ar. Katu ame'ẽ ta Tupã koty pyta ta.

⁵⁰ Katu ym ame'ẽ ta anĩ. Tata keruhũ renda pe ombor ta. (Ahy hũ ta,) a'erehe jixi'u hũ ta. (Ahy te hũ ta,) a'erehe hã ke su'u su'u riki — aja Jesu pandu.

Ma'e pyahu ame'ẽ ke. Ma'e kwehehar ame'ẽ ke tĩ.

⁵¹ Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Upa ame'ẽ ihẽ apandu ame'ẽ ke pekwa katu my? — aja.

—Upa jakwa katu — aja Jesu pe.

⁵² Pe, a'e pandu:

—Aja rahã, kuja riki. Mu'eha ukwa katu ame'ẽ ke, aja saka. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta Tupã kotyhar ta aja jumuruwak rahã, ok jar aja saka. Matyriha renda pe ima'ehũ namõ ixo. Pe, ame'ẽ ngi ma'e pyahu ame'ẽ ke muhem. Ma'e kwehehar ame'ẽ ke muhem tĩ. (Ame'ẽ riki ma'e ke mu'e, ame'ẽja saka tĩ) — aja Jesu pandu.

(Aja rahã, Jesu rehe har jetehar te jumu'eha ta mu'e ta. Ame'ẽ riki ma'e pyahu, ame'ẽ ke muhem, ame'ẽja saka. Ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke

jetehar te mu'e ta tĩ. Kwehehar ame'ẽ ke muhem, ame'ẽja saka tĩ. Aja Jesu mujekwa katu jumu'eha ta pe.)

*Jesu ke Nasare ok ta pe har ta putar ym
(Mak 6.1-6; Ruk 4.16-30)*

⁵³ Myja me'ẽ ma'e ke my, ame'ẽ ke Jesu upa pandu rahã, ame'ẽ ok ngi oho.

⁵⁴ Hekoha pe a'e jywyr oho, Nasare ok ta pe. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'e mu'e. Hendu ame'ẽ ta pandu:

—Mã! My riki ukwa katuha pyhyk my? Awa a'e ke mu'e my? (Jakwa ym jande.) Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu te. Mã! Jande aja awa te'e a'e tĩ. Myja ame'ẽ ke ma'ema'e my? (Jakwa ym tĩ.)

⁵⁵ Myra rehe ma'eha ame'ẽ ra'yr Jesu. Mari membyr a'e. Imu ta kohĩ tĩ, jande rekoha pe. Tian. Jose amõ tĩ. Jun amõ tĩ. Simã amõ tĩ.

⁵⁶ Upa hendyr ta jande rekoha pe ixo tĩ. My ngi upa ima'e ukwa katuha ke a'e pyhyk my? (Jande jakwa ym) — aja Jesu rehe har pandu.

⁵⁷ A'erehe Jesu ke a'eta putar ym. (A'erehe a'eta pe Jesu pandu:)

—Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke upa amõ ok ta pe har ta putar katu. Hekoha te pe har ta anĩ. Putar ym. Katu ym aja usak ehe. Ianam ta aja tĩ. Katu ym aja usak ehe tĩ. (Aja ihẽ ke ihẽ rekoha pe har ta putar ym tĩ) — aja Jesu.

⁵⁸ Awa te'e a'e, aja jõ a'eta ukwaha naĩ. A'erehe a'ep pe har ta jurujar ym ehe. A'erehe marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke heta a'e ma'e ym. (Aja a'e ke kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e aja Jesu mujekwa tar ym a'ep pe har ta pe.)

14

*Juã mujahukiha manõ ame'ẽ rehe har
(Mak 6.14-29; Ruk 9.7-9)*

¹ Jesu ke amõ ta putar ym. Arahã Jesu ma'ema'eha rehe har Ero hendu. A'e riki ngariréi wywy pe har tama'e kapitam.

² Inamõ ixo ame'ẽ ta pe a'e pandu:

—Jesu riki Juã mujahukiha ke. Juã ke manõha ngi Tupã mukwera katu muhem tĩ. A'erehe pyrãtã te ha namõ ma'e ke Jesu ma'ema'e katu. Marã ka ym amõ ma'eha,

ame'ẽ ke ma'ema'e katu — aja Ero ukwaha naĩ.

³⁻⁴ Amukwehe te kuja ixo. Ero mu ixo. Her Siri. Siri rakehar rer Erondi. Ame'ẽ imu rakehar ke Ero jo'ok raho ingi. A'erehe Juã pandu ipe:

—Peja ym. Ne mu rakehar namõ nde erexo rahã, katu ym tiki — aja Ero pe pandu.

Ame'ẽ panduha ke Erondi putar ym. A'erehe Ero pe kũjã pandu:

—Kyndaha pe Juã ke ekynda eraho — aja ixawa'e pe.

A'erehe sonda ta pe Ero pandu:

—Juã ke pepyhyk peho. Pepukwar, pe, kyndaha pe pekynda peraho — aja riki.

⁵ A'e ke Ero jukwa ta tipe. Juã riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke aja jundéu awa ta ukwa katu. Juã ke jukwa rahã, jundéu awa ta parahy ta. A'erehe Ero kyje. Jundéu awa ta ngi kyje. A'erehe jukwa ym we rĩ.

⁶ (Pe, jukwaha angaha rehe uhyk 'y.) Yman imãi pusu ngi Ero u'ar. Ame'ẽ u'ariha ke ukwa ukwa uĩ ngã. A'erehe huryha amõ ta mujã. Arahã Erondi membyr riki purahái. Imembyr kũjã ke. Ame'ẽ rehe Ero usak rahã, hury katu.

⁷ (A'erehe kũjãtãi pe a'e pandu:)

—Ma'e ke nde ereputar ame'ẽ ke nde pe ihẽ ame'ẽ ta. Jete katu te atu ihẽ apandu. Ihẽ ame'ẽ ta nde pe. Jete katu te atu ihẽ apandu ym rahã, mã peja Tupã ihẽ ke jukwarahã! — aja Ero pandu.

⁸ Pe, kũjãtãi pe imãi pandu: “Juã ãkã ke epandu ipe, Ero pe” aja. A'erehe kũjãtãi pandu:

—Juã mujahukiha ãkã ihẽ aputar. Ita paratu 'ar pe ihẽ pe erur apo — aja Ero pe.

⁹ Ame'ẽ ke rehe Ero hendu rahã, pyai riki. Juã ke jukwa tar ym, a'erehe pyai tipe. A'e pandu ramõ: “Ma'e ke nde ereputar ame'ẽ ke ihẽ ame'ẽ ta nde pe” aja kũjãtãi pe. Ame'ẽ ke rehe upa inamõ ixo ame'ẽ ta hendu tĩ. Panduha aja ma'e ym rahã, huxĩ ta. A'erehe sonda ta pe pandu:

—Kũjãtãi putar ame'ẽ ke pema'e peho — aja Ero.

¹⁰ A'erehe sonda ta ke kyndaha pe mondo. Pe, a'eta Juã ãkã ke mondok ingi.

¹¹ Ita paratu 'ar pe iãkã ke sonda ta werur. Pe, kũjãtãi pe me'ẽ. Ame'ẽ ke imãĩ

pe kũjãtãï raho. (A'erehe Juã manõ te, aja Erondi ukwa katu 'y.)

¹² Juã namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta kyndaha pe oho. Hete ke raho ingi. Pe, jyty m raho. Upa rahã, Jesu pe a'eta pandu oho. “Juã ke sonda ta jukwa” aja Jesu pe pandu oho.

*5.000 hetaha ta pe ngã mi'u ke Jesu me'ẽ
(Mak 6.30-44; Ruk 9.10-17; Juã 6.1-14)*

¹³ “Juã ke amõ ta jukwa” aja Jesu hendu rahã, jarusu keruhũ pe opor oho. Y ruwãï rehe oho. Awa nixóï te ame'ẽ pe oho. Jesu oho ame'ẽ ke rehe ngã hendu. A'erehe ok ta ke hijar, pe, awa rape rupi wata oho. Jesu oho, a'ep a'eta oho tĩ.

¹⁴ Jarusu keruhũ ngi uhem oho rahã, heta ngã rehe Jesu usak. Pyrara a'e usak ngã rehe. Pe, ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu.

¹⁵ Ka'aruk koty rahã, jumu'eha ta uhyk ehe. Pandu ipe:

—Ka'aruk te apo. Ko awa nixóï te ame'ẽ ke ko. Ngã ke emondo sengi. Paite ok ta rupi imi'u ke a'eta jo'ok ta oho — aja Jesu pe.

¹⁶ A'e pandu:

—Anĩ. Ame'ẽ ke pehẽ atu peme'ẽ ngã pe. Aja rahã, a'eta oho ym ta — aja Jesu.

¹⁷ Jumu'eha ta pandu:

—Mbeju ke awa po wajar peteïhar upa jõ kohĩ. Pira ka'ẽ mokõï jõ kohĩ tĩ. Marã ka ym ngã rehe uhykiha.

¹⁸ —Ame'ẽ ke ihẽ pe perur — aja Jesu.

¹⁹ Ngã pe Jesu pandu:

—Kãpĩ 'ar pe upa pewapyk — aja.

Pe, mbeju awa po wajar peteïhar upa a'e pyhyk, mokõï pira ka'ẽ namõ. Ywa rehe a'e ma'ã. Pe, pandu:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande mi'u ke jande pe nde eremuwyr katu — aja Tupã pe.

Pe, mbeju ke a'e mopok. Ame'ẽ ke jumu'eha ta pe me'ẽ. Pandu:

—Ngã pe peme'ẽ me'ẽ peraho — aja Jesu.

²⁰ Upa ngã u'u. Uhyk ngã u'u. Pyta we ame'ẽ ke jumu'eha ta matyr matyr. Wasãkã pe matyr. Wasãkã kuja, awa py mokõï hetaha a'eta matyr.

²¹ Upa ngã u'u. Sawa'e ta u'u. Kũjã ta u'u tĩ. Ta'yn ta u'u tĩ. Sawa'e ta jõ hetaha manga rahã, 5.000 sawa'e ta hetaha.

*Y 'ar rupi Jesu wata te'e
(Mak 6.45-52; Juã 6.15-21)*

²² Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Hok pe ngã ke ihẽ amujywyr ta amondo axo rahã, ypa ruwãï rehe peho. Jarusu keruhũ pe peho. I'i atu rahã we, ihẽ aho ta kũ — aja riki.

²³ Jarusu keruhũ pe jumu'eha ta opor oho. Pe, oho ingi. Pe, amõ ta pe pandu:

—Pehẽ rok pe pejywyr peho — aja ngã pe.

Upa ngã hijar oho rahã, ywy'ã 'ar pe jeje Jesu oho. Tupã namõ a'e pandu pandu oho. Pytun ramõ rahã, a'ep jeje a'e ihĩ.

²⁴ Arahã, ypa pyter pe jarusu keruhũ ihĩ. Ywytuhu juwapi uwyr ehe. A'erehe y kotok nupã hũ ehe.

²⁵ Sapukãï je'ẽ tate rahã, Jesu uhyk uwyr ixo a'eta rehe. Y 'ar rupi a'e pyrũ oho ixo.

²⁶ Ame'ẽ ke rehe jumu'eha ta usak rahã, mukahem hũ ingi. Kuja pandu:

—Ãjã riki peme'ẽ — aja ukwaha naĩ.

Ahem hũ tĩ.

²⁷ Pahar a'eta pe Jesu pandu:

—Anĩ. Ihẽ te'e ko. Pemukahem ym ihẽ ngi! Pehẽ py'ahu te'e — aja Jesu.

²⁸ Pe, Petu pandu:

—Sawa'e! Nde te rahã, ihẽ pe epandu: “Y 'ar rupi ihẽ koty ejur” aja epandu — aja Jesu pe.

²⁹ —Ejur! — aja Jesu ipe.

Pe, jarusu keruhũ ngi Petu uhem oho. Pe, y 'ar rupi Jesu koty a'e wata we oho tipe.

³⁰ Ywytuhu keruhũ jupeju hũ. Ame'ẽ ke a'e ukwa rahã, kyje a'e ingi. A'erehe y pe a'e jypypyk. Hãtã pandu:

—Sawa'e! Ihẽ ke epyhyk! — aja Jesu pe.

³¹ Pahar ipo ke Jesu pyhyk. Pandu ipe:

—Mã! Tapijar te'e we nde erejurujar katu ta me'ẽ te'e. Ma'erehe ihẽ rehe nde erejurujar ym my? Katu ym aja — aja Jesu pandu.

³² Jarusu keruhũ pe a'eta mokõï opor oho. Pe, ywytuhu ke putu'u.

³³ Jarusu keruhũ pe jumu'eha ta ihĩ. Jesu rehe a'eta py'a ke moĩ moĩ katu. A'eta pandu:

—Jetehar te riki. Tupã ra'yr nde — aja jumu'eha ta.

Jenesare wyy pe ahy ixo ame'ẽ ta ke Jesu mukatu

(Mak 6.53-56)

³⁴ Ypa ke a'eta aha oho rahã, Jenesare wyy pe uhyk oho.

³⁵ A'ep pe har ta usak ehe rahã, pandu:

—Ko Jesu uhyk uwyr — aja.

A'erehe ame'ẽ renda juramã rupi amõ ta pandu oho:

—Jesu pete'e ixo. Upa ahy ixo ame'ẽ ta ke peraho ipe — aja.

A'erehe Jesu pe ahy ixo ame'ẽ ta ke ngã werur.

³⁶ Jesu pe ngã pandu:

—Mã peja nema'e mundeha rehe ahy ixo ame'ẽ ta pyhyk. Mã peja mundeha apyr rehe jõ pyhyk — aja riki.

Pe, ima'e mundeha ke pyhyk ame'ẽ ta upa katu te katu oho.

15

Jundéu ramüi je'ẽha rehe har
(Mak 7.1-13)

¹ Ajame'ẽ ke parise ta uhyk uwyr ehe. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Uhyk uwyr ehe tĩ. Jerusarẽ ok ta ngi Jesu rehe uhyk uwyr. A'eta pandu ipe:

² —Ma'erehe jande ramüi mu'e ame'ẽ ke rehe nema'e jumu'eha ta hendu ym my? Ame'ẽ ta u'u rahã, jande ramüi mu'e, aja ipo ke a'eta kutuk ym riki. Katu ym aja — aja Jesu pe.

³ Pe, parise ta pe Jesu pandu:

—Pehẽ tĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe pehendu ym tĩ. Pe, pehẽ atu pemu'e ame'ẽ ke rehe pehendu katu. Katu ym aja.

⁴ Tupã pandu:

“ ‘Nde pái rehe epy'a katu. Ne mõi rehe aja tĩ. Epy'a katu tĩ’ ” aja riki.

—Amõ we tĩ:

“ ‘Papa! Nde jaxer' aja amõ pandu rahã, ame'ẽ ke jundéu awa ta jukwa ta me'ẽ te'e.

‘Mõi! Nde jaxer' aja pandu rahã, aja tĩ. (Aja rahã, ipái ta rehe ipy'a ym, ame'ẽja saka.) Ame'ẽ ke jukwa tĩ’ ” aja Tupã pandu.

⁵ —Apo amõ koty pemu'e. Ma'e ke pehĩ. Ame'ẽ namõ ipái ta rehe usak katu ta me'ẽ te'e. Anĩ. “Ko Tupãma'e apo 'y. Tupã pe ihẽ

ame'ẽ ta, ame'ẽja saka. A'erehe pehẽ pe ihẽ ame'ẽ ym ta apo 'y’ ” aja ipái ta pe.

⁶ Aja rahã, ame'ẽ namõ ipái ta rehe usak ym ta apo 'y. Aja rahã, Tupã pandu ame'ẽ ke rehe pehendu ym. “Nde pái rehe epy'a katu” ame'ẽ rehe pehendu ym. Anĩ. Pehẽ pemu'e ame'ẽ ke rehe pehendu katu. Katu ym aja.

⁷ Parise ta! Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta! Mokõi pekwaha pereko ame'ẽ ta ke pehẽ! Yman pehẽ rehe har Isai mujekwa. Ame'ẽ riki jetehar te ke. Kuja a'e mupinim. Tupã pandu:

⁸⁻⁹ “Peme'ẽ ta riki ihẽ pe pandu: ‘Ne jõ riki katu te me'ẽ ke' aja tipe. Anĩ. Hendu ym ihẽ je'ẽha rehe. Ihẽ rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ ym tĩ.

Hamüi ta je'ẽha ke a'eta mu'e ixo. Kome'ẽ riki Tupã je'ẽha aja a'eta mu'e naĩ’ ” aja Tupã pandu. Aja Isai mupinim.

—Aja riki pehẽ tĩ. (Tupã je'ẽha rehe pehendu ym tĩ) — aja parise ta pe Jesu pandu. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta pe pandu tĩ.

Ma'e mujaxeriha rehe har
(Mak 7.14-23)

¹⁰ Ngã pe Jesu pandu:

—Se pehẽ pejur. Pehendurahã! Aja rahã, pekwa katu ta. Ipo kutukiha rehe har amujekwa ta.

¹¹ Ma'e ke juru pe amõ moĩ. Ipo pe moĩ. Ame'ẽ ke amõ py'a ke mujaxer ym. Anĩ. Ma'e ke amõ pandu ame'ẽ ke juru ngi uhem, ame'ẽja saka. Ame'ẽ riki ipy'a jaxeriha ke mujekwa katu — aja ngã pe.

¹² Pe, jumu'eha ta jõ uhyk uwyr ehe. Pandu ipe:

—Parise ta pe ymanihar Tupã je'ẽha ke nde erepandu ramõ. Arahã nde rehe a'eta parahy riki. Ame'ẽ ke nde erekwa my? — aja Jesu pe.

¹³ A'e pandu:

—A'e tỹ. Akwa riki. Pesarahã! Ihẽ pái keruhũ riki ywatehar a'e. Parise ta mu'e ame'ẽ ke ma'eywa'y aja saka. Ma'eywa'y ke ihẽ pái keruhũ jyty ym rahã, ame'ẽ ke a'e hykýi muhem ta. (Aja rahã, parise ta mu'e naĩ, ame'ẽ ke upa a'e mukanim ta, aja mujekwa.)

¹⁴ Ame'ẽ parise ta rehe har pekwa pekwa ym pexo. Eha ym te ame'ẽ tama'e kapitã ta

ke a'eta. Eha ym te, ame'ēja saka riki. Eha ym te ame'ē ke amō eha ym te ame'ē hykī raho rahā, mokōi riki janāha pe oho ta — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

¹⁵ Amō py'a ke mujaxer, ame'ē rehe har Petu pandu:

—Ma'e amō u'u ame'ē ke rehe har nde erepandu. Ame'ē ke jande pe emujekwa katu. Jakwa ym — aja ipe.

¹⁶ Jesu pandu:

—Mā! Amō ta aja pekwa ym my tī.

¹⁷ Pekwa ta me'ē te'e. Amujekwa ta. Ma'e ke amō juru pe moī rahā, ame'ē ke u'u. Pe, pusu pe oho. A'engi ka'a rahā, uhem tī.

¹⁸ Pe, ma'e ke jurukwar ngi uhem rahā, ame'ē riki ma'e pandu, ame'ēja saka. Aja rahā, ipy'a ngi muhem, ame'ēja saka. Ame'ē riki amō ke jaxeriha mujekwa.

¹⁹ Ipy'a pe upa ma'e ka'u te'eha ke ukwa ukwa ixo. Pe, ukwa ukwa ixo ame'ē ke a'e ma'ema'e tī. Ko amō ke jukwa tar katu. Amō kūjā rehe ka'u te'e tī. Amō sawa'e rehe ka'u te'e tī. Amō ka'u te'eha ma'ema'eha ke putar katu tī. Amōma'e ke mukanim tar katu tī. Te'e pandu tar katu tī. Amō rehe juru ai tar katu tī. Upa aja ukwa ukwa ixo rahā, ame'ē ke ma'ema'e ta tī. Katu ym aja.

²⁰ Upa ame'ē riki amō ke mujaxer ai. Ipy'a ke juhyk ym, aja ixo. Hamūi ta mu'e, aja ipo ke amō kutuk ym ha namō ma'e ke u'u rahā, ame'ē ke amō py'a jaxeriha mujekwa ym — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

Jundéu awa aja ym ame'ē jurujar katu ehe

(Mak 7.24-30)

²¹ A'engi Jesu oho, jumu'eha ta namō. Pe, amō ywy pe oho. Tir ok ta rake ame'ē pe oho. Sinō ok ta rake ame'ē ywy tī.

²² Ame'ē ywype har uhyk uwyr ehe. Kūjā ke a'e. Jundéu awa aja ym ame'ē ke a'e. Hekoha te riki amō ywy ke. Kanaā ywy ke. Jesu pe a'e pandu:

—Sa'e! Ndawi rainō ke nde. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke nde. Pyrātāha namō nde erexo, a'erehe ihē membyr ke nde eremukatu katu, aja akwa katu. A'erehe ihē rehe epyrara esak! Ihē membyr py'a rehe ājā ihī, a'erehe māte ixo — aja kūjā pandu.

²³ Jesu pandu ym te ipe. Jumu'eha ta uhyk uwyr ehe. Pandu:

—Imembyr emukatu. Pe, emondo sengi. Jande raikwer rupi kūjā wata ixo. Mutyapu hū riki. Jixi'u hū riki — aja Jesu pe.

²⁴ A'e pandu:

—Jundéu awa ta pe jō ihē ke Tupā mondo, a'erehe ihē amukatu tar ym. Jundéu awa aja ym kūjā. Jundéu awa ta riki arapuharan ta kanim, ame'ēja saka riki. Tupā ke hijar oho, a'erehe kanim oho, ame'ēja saka — aja Jesu.

²⁵ Ame'ē ke rehe kūjā hendu rahā, uhyk uwyr ehe. Ipynarāi pe wapyk uī. (Aja sawa'e katu te ame'ē ke kohī, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pandu ipe:

—Sa'e! Ihē rehe epyrara esak. Ihē membyr emukatu — aja Jesu pe.

²⁶ A'e pandu:

—Ta'yn ta mi'u ke jawar ta pe ombor rahā, katu ym — aja kūjā pe. (Aja rahā, jundéu awa tama'e ke jundéu awa aja ym ame'ē ta pe me'ē rahā, katu ym, aja Jesu mujekwa.)

²⁷ Kūjā pandu:

—Sa'e! Ame'ē riki jetehar te ke. Anī we rī. Ijarma'e myrape 'ar ngi u'ar ame'ē ke jawar ta u'u riki — aja ipe. (Aja rahā, jawar aja ma'e katu ame'ē ke rehe kūjā harō ta, aja mujekwa katu.)

²⁸ Pe, kūjā pe Jesu pandu:

—Ihē rehe nde erejurar katu te. Ne membyr ke ihē amukatu ame'ē ke nde ereputar. Ame'ē ke ihē ama'e ta kŷ — aja ipe.

Arahā imembyr upa katu oho 'y.

Heta ngā ke Jesu mukatu

²⁹ A'engi Jesu oho tī. Ypa rymy'y rake rupi wata ixo. Ngariréi ame'ē ypa ke. Pe, ywy'ā rehe jupir rahā, wapyk.

³⁰ Heta ngā uhyk uwyr ehe. Ahy ixo ame'ē ta ke a'eta werur. Wata katu ym ame'ē ta ke werur tī. Eha ym te ame'ē ta ke aja tī. Werur ipe tī. Ipy pyrātā ame'ē ta ke aja tī. Je'engai ame'ē ta ke aja tī. Werur ipe tī. Heta ahy ixo ame'ē ta ke werur ipe. Jesu py rake mou. Pe, upa ame'ē ta ke a'e mukatu.

³¹ Je'engai ame'ë ta pandu pandu katu. Ipy pyrâtâ ame'ë ta wata katu tî. Wata katu ym ame'ë ta wata katu tî. Eha ym te ame'ë ta upa ma'e ke rehe ma'ã katu tî. Ma'e ke rehe usak katu tî. Upa aja ngã usak rahã, pandu:

—Mâ! Katu te hũ! — aja riki.

Pandu tî:

—Ne jô riki katu te me'ë ke — aja Tupã pe.

Tupã rehe ipy'a ke jundéu awa ta moï moï. Ame'ë Tupã pe ngã pandu: “Ne jô riki katu te me'ë ke” aja.

*4.000 hetaha ma'e ke u'u
(Mak 8.1-10)*

³² Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Se pejur pehê! Pesarahã! Peme'ë heta ame'ë ta ihê namô ixo. Mahapyr ukwer apo. Ngã mi'u nixói ngã pe. A'erehe ngã rehe apyrara ihê asak. Hok pe amujywyr amondo rahã, myjahyha ixangwer ym. Ngã mi'u ke ihê ame'ë ym rahã, hok pe amujywyr tar ym amondo — aja.

³³ Jumu'eha ta pandu ipe:

—Se awa nixói te ame'ë pe jande jaxo. Myja me'ë heta ame'ë ta pe ngã mi'u ke jame'ë ta my? My ngi jajo'ok ta my? — aja Jesu pe.

³⁴ A'e pandu:

—Myja hetaha mbeju namô pexo my? — aja.

A'eta pandu:

—Kuja, awa po wajar mokõi hetaha kohĩ. Pira ka'ë ta'yr mi kohĩ tî — aja.

³⁵ Pe, ngã pe Jesu pandu:

—Upa pewapyk! Ywy rehe pewapyk — aja.

³⁶ Pe, mbeju ke a'e pyhyk, pira ka'ë namô. Pe, Tupã pe a'e pandu:

—Ne jô riki katu te me'ë ke. Jande mi'u ke jande pe nde eremuwyr katu — aja Jesu pandu.

Mbeju a'e mopok. Pira ka'ë mupen tî. Ame'ë ke jumu'eha ta pe me'ë me'ë. Pandu:

—Ngã pe peme'ë me'ë peraho — aja.

Pe, jumu'eha ta me'ë me'ë raho.

³⁷ Pe, upa ngã u'u. Uhyk ngã u'u. Pyta we ame'ë ke jumu'eha ta matyr matyr. Wasãkã pe matyr. Kuja wasãkã, awa po wajar mokõi hetaha a'eta matyr.

³⁸ Sawa'e ta u'u. Kũjã ta u'u tî. Ta'yn ta u'u tî. Sawa'e ta hetaha ke jô amô manga rahã, kuja, 4.000 sawa'e ta hetaha.

³⁹ Pe, ngã ke Jesu mujywyr mondo, hok pe. Pe, jarusu keruhũ pe a'e opor oho, jumu'eha ta namô. Pe, amô ywy pe oho, Mangandã ywy pe.

16

Marã ka ym amô ma'eha, ame'ë ke Jesu ma'e

*Ame'ë ke amô ta usak tar katu
(Matéu 12.39; Mak 8.11-13; Ruk 12.54-56)*

¹ Amô parise ta uhyk uwyr ehe, Jesu rehe. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta uhyk uwyr ehe tî. Johu ngã pandu ipe:

—Marã ka ym amô ma'eha, ame'ë ke mã peja ema'e. Ywa rehe ma'e ke ema'e. Nde erema'e rahã, nde ke Tupã muwyr aja jakwa katu ta — aja Jesu pe.

A'eta jurujar tar ym. Jesu jawy rahã, marã ka ym ma'eha rahã, a'e ke Tupã muwyr ym, aja ngã pe pandu ta tipe. A'erehe a'eta manga tipe.

² Jesu pandu:

—[Warahy wapyk tate rahã, pepandu: “Ywa riki pirã, a'erehe koï warahy katu ta” aja.

³ Pytuniwe pepandu: “Ywa riki pirã. (Aman pihun tî.) A'erehe apo aman ukyr ta” aja. Mâ! Aman ukryriha rehe har pekwa. Ywa rehe pesak rahã, pekwa. Ihê rehe har anĩ. Ihê ke Tupã muwyr ame'ë ke pekwa ym. Marã ka ym amô ma'eha, ame'ë ke pyrâtãha namô ihê ama'ema'e. Ame'ë ke rehe pesak tipe. Anĩ. Ihê riki Tupã muwyr ame'ë ke ihê aja pekwa ym.]

⁴ Mâ! Katu ym pehê. Tupã rehe har pekwa ym tî. Marã ka ym amô ma'eha, ame'ë ke pyrâtãha namô ihê ama'ema'e. Ame'ë ke rehe pesak tar katu. Anĩ. Ihê amujesak ym ta pehê pe. Kuja jô ihê amujekwa ta pehê pe. Yman Jon pira keruhũ pusu rehe ihĩ. Mokõi a'ep ukwer. Pe, katu jywyr tî. Aja rahã, a'e ke Tupã mondo, aja mujekwa ngã pe. Aja ihê tî — aja Jesu pandu.

(Jon aja Jesu tî. Jesu manô te rahã, katu jywyr ta tî. Manôha ngi kwera katu uhem

tĩ. Aja rahã, Jesu ke Tupã muwyr, aja mujekwa katu tĩ.)

Upa pandu rahã, parise ta ke Jesu hijar oho. Amõ koty oho.

*Parise tama'e mupururukiha rehe har
(Mak 8.14-21)*

⁵ Jarusu keruhũ pe ypa ruwái koty jumu'eha ta oho rahã, mbeju ke raho ym. Harái riki.

⁶ Pe, Jesu pandu:

—Pesak katu pe'am! Mbeju mupuru-rukhiha ke pepyhyk ym, parise tama'e ke. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ tama'e ke aja tĩ. Pepyhyk ym tĩ — aja jumu'eha ta pe.

⁷ A'eta pandu pandu a'eta jupe:

—Mbeju ke jande jarur ym, a'erehe aja Jesu pandu — aja pandu a'eta jupe.

⁸ A'eta pandu pandu a'eta jupe, ame'ẽ ke Jesu ukwa, a'erehe pandu:

—Mbeju ke peharái, ame'ẽ rehe har pepandu ym pexo. Mã! Pehẽ mi'u ke ihẽ riki ame'ẽ katu, ame'ẽ rehe pejurujar ym riki. Katu ym aja.

⁹ Pehẽ mi'u ke ihẽ ame'ẽ katu, pehẽ pe, ame'ẽ ke pekwa ta me'ẽ te'e. Kuja, 5.000 sawa'e ta hetaha pe mbeju awa po wajar peteihar upa ihẽ amopok. Pe, ihẽ ame'ẽ. Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa pexo. Pyta ame'ẽ ke heta wasãkã pemutyryhem. Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa pexo tĩ.

¹⁰ Amõ we tĩ. Kuja, 4.000 sawa'e ta hetaha pe mbeju awa po wajar mokõi ihẽ amopok. Ihẽ ame'ẽ. Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa pexo tĩ. Pyta ame'ẽ ke heta wasãkã pemutyryhem tĩ. Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa pexo tĩ.

¹¹ Mbeju rehe har ihẽ apandu ym riki. Mã! Ame'ẽ ke pekwa ym. Parise tama'e mupururukiha rehe pesak te'e kũ. Sanduse tama'e mupururukiha rehe aja tĩ. Pesak te'e kũ tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

¹² Arahã jumu'eha ta ukwa katu. Mbeju ke mupururukiha amõ moĩ. Ame'ẽ rehe har Jesu pandu ym, aja a'eta ukwa. Parise ta mu'e ame'ẽ ke mbeju mupururukiha aja saka. Ame'ẽ ta mu'e ame'ẽ ke rehe usak te'e kũ. “Pejumu'e ym” aja mujekwa. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta ke rehe aja tĩ. “Pesak te'e kũ. Pejumu'e ym tĩ” aja a'eta ukwa tĩ.

*Jesu rehe har Petu pandu
(Mak 8.27-30; Ruk 9.18-21)*

¹³ Sesaréi Siri ok ta rake amõ henda túi. A'ep Jesu oho. Arahã jumu'eha ta pe a'e pandu:

—Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ rehe har amõ pandu rahã, myja pandu my? — aja.

¹⁴ A'eta pandu:

—Kuja amõ ta: “Juã mujahukiha ke nde” aja je. Amõ ta: “Eri nde. Ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke” aja je. Amõ ta: “Jeremi nde” aja tĩ. Amõ ta: “Amõ Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke nde” aja je — aja ipe.

¹⁵ Jesu pandu:

—Pehẽrahã! Myja me'ẽ ihẽ rehe har pekwa my? — aja.

¹⁶ Simã Petu pandu:

—Kirisutu nde. Tupã mu'am ame'ẽ ke nde. Tupã ra'yr ke nde. Tupã riki uhã te hũ ame'ẽ ke a'e — aja ipe. (“Tupã mu'am ame'ẽ ke” aja pandu rahã: “Kapitã keruhũ” aja mu'am, aja mujekwa katu.)

¹⁷ —Katu tiki, Simã. Juã ra'yr nde. Ihẽ rehe har jetehar te nde erekwa. Ame'ẽ ke kome'ẽ ywy keruhũ pe har mujekwa ym nde pe. Anĩ. Ihẽ pái keruhũ nde pe mujekwa. Ywa pe har a'e.

¹⁸ Petu! Ko apandu nde pe. Ita aja saka nde. Ihẽ rehe har nde erepandu, a'erehe amõ amõ we hũ ngã ke ihẽ amu'e katu ta. (Aja rahã, ihẽ rehe a'eta jurujar katu ta.) Pe, a'eta manõ tipe rahã, pyta ym ta. Yman rahã, kwera katu ta uhem tĩ.

¹⁹ Ihẽ je'ẽha ke nde pe ihẽ amondo. Pe, ihẽ je'ẽha rupi nde erepandu rahã, ihẽ rehe amõ ta jurujar katu ta. Nde erepandu: “Peme'ẽ ema'e ym.” Aja rahã, ame'ẽ ma'eha ke Tupã putar ym tĩ. Nde erepandu: “Ere. Peme'ẽ katu.” Aja rahã, ame'ẽ ma'eha ke Tupã putar tĩ — aja Jesu pandu.

²⁰ Pe, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ihẽ riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke ihẽ. Ame'ẽ rehe har amõ ta pe pepandu ym — aja Jesu.

*Jesu ke amõ ta mupyrara ta
(Mak 8.31-33; Ruk 9.22)*

²¹ Arahã har jumu'eha ta pe Jesu mujekwa katu:

—Jerusarë ok ta pe ihë aho ta me'ë te'e. Ihë ke jundéu awa tamüi ta mupyrara hū ta. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta aja tī. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta aja tī. Mupyrara hū ta ihë ke tī. Pe, ihë ke jukwa ta. Mokōi aker rahā, mahapyrihar wera rahā, ihë ke Tupā mukwera katu ta muhem — aja riki.

²² Jumu'eha ta ngi Jesu ke Petu hykýi raho. Pe, pandu ipe:

—Anī. Sawa'e! Aja ym ta. Nde ke amō ta jukwa ym ta. Tupā putar ym aja — aja Jesu pe naī.

²³ Pe, Petu koty Jesu uwak. Pandu ipe:

—Mā! Nde riki Satana aja saka. (Ājā ramüi a'e.) Ihë ruwajan aja saka. Eho ihë ngi. Nde erekwa erekwa exo, ame'ë ke Tupā muwyr ym riki. Sawa'e ukwaha namō nde erepandu. A'erehe ihë ke nde eremupyta tar katu naī. Katu ym aja — aja ipe.

Jesu kotyhar ta ke

(Mak 8.34-9.1; Ruk 9.23-27)

²⁴ Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ihë namō amō ixo tar katu rahā, ima'e putariha ke hijar. Pe, Tupā putar ame'ë ke ma'ema'e ta me'ë te'e. Pe, ihë namō oho.

²⁵ Amō manō tar ym. A'erehe a'e pandu: “Anī. Jesu rehe ajurujar ym ihë” aja. Aja rahā, Tupā namō ixo ym te ta. Ihë rehe amō jurujar katu, a'erehe a'e ke amō ta jukwa. Aja rahā, Tupā namō aja te'e ta a'e ixo.

²⁶ Upa katu te kome'ë ywy keruhū pe ma'e katu ame'ë ke ihī. Ame'ë ke amō jo'ok. Matyr hū tī. Pe, manō rahā, Tupā namō ixo ym te ta. Aja rahā, marā ka ym katuha. Uhāha rehe marā ka ym ma'e ke muhepyha. Nixói te ma'e.

²⁷⁻²⁸ —Ywa ngi ihë ajywywyr ta tī. Awa ihë tī. Tupā je'ëha rupi ajur. Ihë pái keruhū katuha namō ajywywyr ta. Tupā je'ëha rahoha ta namō ajywywyr ta. Arahā ma'e katu ame'ë ke ihë ame'ë me'ë ta. Katu ame'ë ke amō ma'ema'e katu rahā, ame'ë pe ihë ame'ë hū ta. Katu ame'ë ke amō ma'ema'e we mi rahā, ame'ë pe ihë ame'ë we mi ta tī. Aja myja me'ë amō ma'ema'e, aja ihë ame'ë ta ipe.

—Ko apandu katu pehē pe. Se amō ta ixo. Ihë riki kapitā keruhū, aja a'eta usak ta kŷ.

Ame'ë ke usak ym rahā we, manō ym we ta rī — aja Jesu pandu.

17

Amō koty Jesu uwak

(Mak 9.2-13; Ruk 9.28-36)

¹ Awa po wajar peteī ukwer rahā, ywy'ā keruhū 'ar pe Jesu jupir oho. Petu ke a'e raho tī. Tian amō tī. Imu amō tī. Her Juā. A'eta jō oho.

² A'eta usak ixo ehe rahā, amō koty Jesu uwak. Warahy hendyha aja huwa ke hendy. Ima'e mundeha riki ituwyr te tī. Hendy hū.

³ Pe, Moise ta rehe mahapyr jumu'eha ta usak. Jesu namō Moise pandu pandu u'am. Eri amō tī.

⁴ Pe, Petu pandu:

—Sawa'e! Ko jande ja'am. Katu tiki. Nde ereputar rahā, xipa ihë amujā ta. Mahapyr amujā ta. Nde pe amō. Moise pe amō tī. Eri pe amō tī. (Aja rahā, pepyta we ta rī) — aja riki.

⁵ Ame'ë ke Petu pandu u'am rahā, ywa takāxīha hendy ame'ë ke jupyk. Pe, ame'ë ngi panduha uwyr:

—Ko riki ihë ra'yr. Ihë apy'a katu ehe ame'ë ke a'e. Ihë ke a'e muhury katu. A'e pandu ame'ë ke rehe pehendu katu — aja.

⁶ Ame'ë ke rehe jumu'eha ta hendu rahā, mukahem riki. Pe, ywy rehe u'ar oup. Ywy koty huwa ke ihī.

⁷ Mahapyr sawa'e ta rehe Jesu uhyk uwyr. Ipo ke mujar Petu ta rehe. Pe, pandu:

—Pepu'am! Pekyje ym ingi! — aja.

⁸ A'erehe a'eta ma'ā tī. Nixói awa. Jesu rehe jō a'eta usak.

⁹ Ywy'ā keruhū ngi wyjy uwyr ixo rahā, Jesu pandu:

—Pesak ramō ame'ë ke amō ta pe pepandu ym te. Moise ta namō ihë apandu ame'ë ke. Manōha ngi ihë ke Tupā mukwera katu ta muhem. Arahā jō pepandu katu — aja.

¹⁰ (Eri rehe Petu ta usak ramō,) a'erehe Jesu pe pandu:

—Nde riki Kirisutu. Nde ndutar koty Eri riki uwyr py, aja Moise je'ëha mu'e ame'ë ta pandu. Ma'erehe aja pandu my? Eri uwyr ym rī — aja Jesu pe.

11 A'e pandu:

—Anĩ. Eri upa uwyr. Ihẽ Kirisutu. Ihẽ ndutar koty Eri riki uwyr py ixo. Ngã pe pandu pandu, aja rahã, ihẽ rehe ngã jurujar katu ta. Aja upa ma'e ke a'e mukatu ta.

12 Ko pehẽ pe ihẽ apandu. Eri uwyr riki. Ngã ukwa ym ehe har. A'eta putar, aja a'e ke a'eta mupyrara. Jukwa riki. Aja ihẽ ke ngã mupyrara ta tĩ. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur — aja Jesu pandu.

13 Pe, jumu'eha ta ukwa katu. Eri te rehe har pandu ym. Anĩ. Eri rehe har Jesu pandu rahã, Juã mujahukiha rehe har pandu. Juã riki Eri aja tĩ, aja jumu'eha ta ukwa.

*Kurumĩ ra'yr ke Jesu mukatu
(Mak 9.14-29; Ruk 9.37-43)*

14 Ywy'ã keruhũ ngi jywyr rahã, heta ame'ẽ ta koty Jesu ta jywyr oho. Uhyk rahã, amõ sawa'e uhyk ehe, Jesu rehe. Ipyñarai pe a'e wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.)

15 Pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Ihẽ ra'yr rehe epyrara esak. Manõ manõ a'e ixo. Aja rahã, tata pe a'e u'ar. Amõ rahã, y pe a'e u'ar.

16 Nema'e jumu'eha ta pe ihẽ ra'yr ke ihẽ arur tipe. Mukatu ym a'eta — aja sawa'e pandu.

17 Jesu pandu a'eta pe:

—Mã! Pejurujar ym! Katu ym pehẽ! Pehẽ namõ aja te'eha ihẽ axo ym ta. Aja te'eha pejurujar ym ha ihẽ aputar ym. Kurumĩ ihẽ pe erur — aja ipe.

18 ãjã pe Jesu hãtã pandu. Arahã ãjã uhem oho ingi. Pe, kurumĩ katu u'am.

19 Pe, Jesu pe jumu'eha ta jõ pandu oho. Heta ame'ẽ ta nixói rahã, pandu oho. Kuja:

—Ma'erehe ãjã ke jande jamuhem ym jamondo my? — aja Jesu pe.

20 A'e pandu:

—Tupãma'e pyrãtãha rehe pejurujar katuha uhyk katu ym. Ko apandu pehẽ pe. Tupã rehe amõ jurujar katu rahã, upa katu te ma'e ke a'e ma'ema'e katu ta. Ma'e ra'ĩ riki ta'yr te mi, mosata ra'ĩ ke. Ame'ẽ ta'yriha saka, ta'yr mi jurujar katu ehe rahã, peme'ẽ ywy'ã rehe pepandu: “Sengi

paite etyryk eho!” aja. Aja rahã, tyryk ta. Aja upa ma'e ke pema'e ta.

21 [Peme'ẽ kurumĩ py'a rehe ãjã ihĩ. Ame'ẽ ke amõ muhem mondo rahã, Tupã namõ pandu pandu. Ma'e u'uha ke hijar hijar tĩ. Aja jõ rahã, ãjã ke pemuhem katu ta pemondo] — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe. (“Ywy'am” aja pandu rahã: “Upa ma'e hãtã ma'eha ke” aja a'e mujekwa.)

*“Thẽ amanõ ta” aja Jesu pandu tĩ
(Mak 9.30-32; Ruk 9.43-45)*

22 Ngariréi ywy pe Jesu namõ jumu'eha ta jy'ar uwyr. Arahã Jesu pandu:

—Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ rehe sawa'e ta ke amõ muhyk ta werur.

23 Pe, ihẽ ke ame'ẽ sawa'e ta jukwa ta. Mokõi aker rahã, ihẽ ke Tupã mukwera katu ta muhem — aja jumu'eha ta pe pandu.

Ame'ẽ ke rehe hendu rahã, a'eta pyai ixo.

Tupã rehe jumu'eha renda keruhũma'e tamatarer rehe har

24 Kapana'ũ ok ta pe jumu'eha ta namõ Jesu uhyk uwyr rahã, Petu koty amõ ta uhyk. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rehe tamatarer ke a'eta matyr. (Ame'ẽ tamatarer namõ jundéu awa tama'e pa'i ta ma'ema'e ixo.) Matyr ame'ẽ ta Petu pe pandu:

—Nema'e mu'eha tamatarer me'ẽ my? Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rehe a'e me'ẽ my? — aja riki. (“Nema'e mu'eha” aja pandu rahã: “Jesu ke” aja ukwa.)

25 —A'e tỹ. Me'ẽ katu a'e — aja Petu.

Ok pe Petu ixo oho. (Tamatarer ke rehe oho.) Arahã Jesu pandu py ipe:

—Simã! Myja me'ẽ nde erekwa my? Kome'ẽ ywy keruhũ pe har tama'e kapitã keruhũ pe awa riki tamatarer me'ẽ ipe my? Awa ngi a'e pyhyk my? Ta'yr ta ngi pyhyk my? Amõ ta ngi pyhyk my? — aja Petu pe. (“Ta'yr ta” aja pandu rahã: “Ixotyhar ta ke” aja mujekwa.)

26 A'e pandu:

—Amõ ta ngi tamatarer ke a'e pyhyk — aja Jesu pe.

—Aja rahã, ta'yr ta kapitã keruhũ pe tamatarer me'ẽ ym ta riki. Aja ihẽ tĩ. Tupã

ra'yr ihē. A'erehe Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ihē ame'ē ym ta me'ē te'e.

²⁷ Anī. Peme'ē tamatarer matyr ame'ē ta ke jamuparahy tar ym. A'erehe tamatarer jame'ē ta. A'erehe ypa pe eho. Pinda embor. Pira nde erepyhyk py, ame'ē jurukwar rehe esak katu. A'ep tamatarer nde eremahem ta. Ame'ē ejo'ok. Pe, tamatarer matyr ame'ē ta pe eme'ē. Ame'ē riki Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhūma'e ke. Uhyk katu ta. Nema'e ke rehe uhyk katu ta. Ihēma'e ke rehe aja tī. Uhyk katu ta tī — aja Petu pe Jesu pandu.

18

Amō 'ar koty te we katu ame'ē rehe har
(Mak 9.33-37; Ruk 9.46-48; Siri 2.3-5; 1 Petu 3.4; 1 Petu 5.5)

¹ Arahā, Jesu rehe jumu'eha ta uhyk uwyr. Pandu ipe:

—Nde namō jande riki kapitā keruhū aja jaxo rahā, jande ngi har awa riki amō ta 'ar koty te we katu te me'ē ke my? — aja Jesu pe.

² Pe, ta'yn pe a'e pandu:

—Ejur — aja.

Pe, jumu'eha ta ruwa koty ta'yn ke a'e mupu'am.

³ Pandu:

—Ko apandu pehē pe. Pehē py'a pemuruwak, pe, ta'yn ta aja pehē. Aja ym pehē pexo rahā, ihē namō kapitā keruhū aja pexo ym ta tī.

⁴ Ihē namō kapitā keruhū aja amō ixo rahā: “Katu te ame'ē ke ihē” aja ym ixo. Ta'yn ta aja muruwak. Ame'ē riki amō ta 'ar koty te we katu ame'ē ke.

⁵ Kome'ēja ta'yn ke hok pe mupyta katu, ihē kotyhar ke, a'erehe pandu ipe: “Ko nde erejur katu. Ihē rok pe epyta katu” aja. Aja rahā, ihē ke hok pe mupyta katu tī — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu. (Aja rahā, upa Jesu kotyhar ta rehe amō hury katu rahā, Jesu rehe hury katu tī, aja mujekwa katu.)

“Tupā rehe nde erejurujar katuha ke ehijar”

Aja mu'e ame'ē ke katu ym te
(Mak 9.42; Ruk 17.1-2)

⁶ Jesu pandu tī:

—Ihē rehe amō amō ta'yn ta jurujar katu. Pe, amō pandu: “Mā! Jesu rehe pejurujar katuha ke pehijar” aja. A'erehe ta'yn ta hijar. Aja rahā, mā peja pandu ame'ē jurupy rupi itahu pukwar. Pe, itahu namō a'e ke ypa pe ombor. Pe, y jukwa. (Aja rahā, ta'yn ta ke mu'e ym ta.) Aja manō rahā, Tupā mupyraraha 'ar koty te we katuha. Tupā mupyrara rahā, mupyrara te hū ta.

⁷ Mā! Kome'ē ywy keruhū pe har ta ma'e ke rehe usak. Ma'e ke rehe hendu. A'erehe ihē rehe jurujar katuha ke hijar. Aja rahā, mā katu ym. Aja ihē rehe jurujar katuha ke hijar ame'ē ta ixo. Pe, amō pandu: “Tupā rehe nde erejurujar katuha ke ehijar” aja. A'erehe hijar. Aja rahā, māte hū pandu ame'ē ke Tupā mupyrara ta. “Ehijar” aja pandu ame'ē ke mā katu ym te — aja pandu.

Ma'e ka'u te'eha ke ma'e tar katu ame'ē rehe har
(Mak 9.43-48)

⁸ Jesu pandu tī:

—Nde po pe amō amō ma'e ke nde erema'ema'e, a'erehe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihē rehe nde erejurujar katuha ke nde erehijar. Aja rahā, ame'ē nde erema'eha ke ema'e ym. Nde erema'e ym rahā, nde po ke nde eremondok, ame'ēja saka. Nde po peteī nixói, aja Tupā koty nde ereho ta rahā, katu tiki. Mokōi nde po rahā, mupyraraha renda pe nde ereho ta rahā, katu ym te tiki.

—Nde py aja tī. Amō amō ma'e renda pe nde erewata ereho, a'erehe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihē rehe nde erejurujar katuha ke nde erehijar. Aja rahā, eho ym. Nde ereho ym rahā, nde py nde eremondok, ame'ēja saka. Nde py peteī nixói, aja Tupā renda pe nde ereho ta rahā, katu tiki. Mokōi nde py rahā, mupyraraha renda pe nde ereho ta rahā, katu ym te tiki.

⁹ —Amō amō ma'e ke rehe nde eresak, a'erehe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihē rehe nde erejurujar katuha ke nde erehijar. Aja rahā ma'e ke rehe esak ym. Nde eresak ym rahā, nde reha nde erejo'ok, ame'ēja saka. Nde reha peteī nixói, aja Tupā renda pe nde ereho ta rahā, katu tiki. Mokōi nde reha rahā,

mupyraraha renda pe nde ereho ta rahã, katu ym te tiki — aja Jesu pandu.

Arapuharan kanim ame'ë rehe har (Ruk 15.3-7)

¹⁰ A'e pandu tĩ:

—Kome'ë ta'yn riki jaxer, aja ym pekwa pexo. Ko apandu pehẽ pe. Ima'e Tupã je'ëha rahoha ta riki ihẽ pái namõ ixo. A'erehe ta'yn ta rehe har ihẽ pái namõ a'eta pandu pandu. Ihẽ pái riki ywa pe har a'e — aja Jesu. (“Ta'yn ta rehe har” Jesu pandu rahã: “Ixotyhar ta rehe har” a'e pandu.)

¹¹ [Jesu pandu tĩ:

—Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e, ame'ë ta ke ihẽ amuhã ajur. (Ame'ë ta riki kanim ame'ë ta aja saka.)]

¹² —Pesarahã! Heta arapuharan ta namõ amõ ixo. Kuja, 100 hetaha ke. Pe, peteihar kanim oho rahã, myja me'ë ijar ma'e ta my? Myja me'ë pekwa my? Kuja riki. Heta ame'ë ta ke ijar mupyta. Ywy'ã rehe kãpĩ u'u ixo. Aja mupyta. Pe, kanim ame'ë ke a'e kekar kekar oho.

¹³ Mahem rahã, hury katu a'e. Ko apandu pehẽ pe. Heta ame'ë ta kanim ym. Pe, ame'ë peteihar kanim ame'ë ke rehe heta ame'ë ta 'ar koty te we huryha.

¹⁴ Aja riki pehẽ pái keruhũ tĩ. Ywa pe har a'e. Kome'ë ta'yn ta riki kanim oho ame'ë ke aja a'e putar ym — aja Jesu pandu.

(Aja rahã, amõ ke mupyraraha renda pe oho, ame'ë ke Tupã putar ym, aja Jesu mujekwa katu.)

Imu riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e (Ruk 17.3-4; Ngara 6.1; Tian 5.16; Tian 5.19-20)

¹⁵ A'e pandu tĩ:

—Nde rehe ma'e ka'u te'eha ke ne mu ma'e rahã, ixoty eho. Pe, a'e ma'eha ke emujekwa. “Mã peja ehijar” aja epandu ipe. Pehẽ jõ mokõi pe'am rahã, pepandu pehẽ jupe. Amõ ta ukwa ym ha rupi pepandu pehẽ jupe. Nde rehe hendu katu rahã, nde rehe ne mu ipy'a jywyr ta. Katu ta.

¹⁶ Nde rehe a'e hendu ym rahã, amõ mokõi sawa'e ta ne namõ nde ereho. Mokõi nixói rahã, peteĩ eraho. Aja rahã, ame'ë ta riki ne mu pe nde erepandu ame'ë ke rehe hendu ta tĩ. Pe, ame'ë ta pandu ta

tĩ. “Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke ehijar” aja ta tĩ. Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ.

“ ‘Katu ym nde erema'e' aja amõ pe nde erepandu rahã, ame'ë ke amõ mokõi hendu katu tĩ. Mokõi ym rahã, mahapyr hendu ta.

Pe, nde erepandu, ame'ë ke a'eta mujekwa katu ta tĩ” aja riki panduha ihĩ.

¹⁷ —Pe, ame'ë mokõi sawa'e ta juja katu te pandu ame'ë ke rehe ne mu hendu ym rahã, upa jumu'eha renda pe jy'ar, ame'ë ta pe nde erepandu tĩ. Upa ne mu rehe har epandu. Pe, jumu'eha renda pe jy'ar ame'ë ta ne mu pe pandu ta tĩ. “Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke ehijar” aja ta tĩ. Ame'ë rehe ne mu hendu ym rahã, a'e riki jaxer ai ame'ë ke, aja pekwa ehe har. Tupã rehe ipy'a ym aja ixo ta, aja pekwa ehe har tĩ. Jaxer ame'ë riki ne mu, aja pekwa ehe har tĩ — aja Jesu pandu. (“Amõ imu rehe har” Jesu pandu rahã: “Ixotyhar rehe har” a'e pandu.)

Tupã kotyhar ta ixoha rehe har (Matéu 16.19; Juã 20.23)

¹⁸ A'e pandu tĩ:

—Ko pehẽ pe ihẽ apandu. Kome'ë ywy keruhũ pe Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ë ta pe pepandu: “Pema'e ym” aja. Aja rahã, aja Tupã pandu ta tĩ. Pe, Tupã kotyhar ta pe pepandu: “Katu. Ma'e ke pema'e katu” aja. Aja rahã, aja Tupã pandu ta tĩ.

¹⁹ Ko amõ we ihẽ apandu. Ma'e ke Tupã namõ pepandu pandu. Pehẽ ngi har mokõi ame'ë ta juja katu te pandu rahã, ame'ë ma'e ke jande pái keruhũ muwyr ta ame'ë ta pe. Ywa pe har a'e.

²⁰ Pe, ihẽ rehe ipy'a ke amõ ta moĩ moĩ tar katu, a'erehe jy'ar uĩ. Pehẽ ngi har mahapyrihar jõ jy'ar rahã, ame'ë ta namõ ihẽ axo ta tĩ. Mahapyrihar nixói rahã, mokõihar jõ jy'ar rahã, ame'ë ta namõ ihẽ axo ta tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Amõ rehe ipy'a ke mujwyr ym (Matéu 6.14-15; Ruk 17.3-4; Ese 4.32; Koro 3.13)

²¹ Jesu pe Petu pandu uwyr:

—Sawa'e! Ma'e ka'u te'e ame'ë ke ihẽ pe ihẽ mu ma'e rahã, ihẽ py'a ihẽ amujwyr ehe. Myja hetaha ihẽ py'a amujwyr ta ehe

my? Awa po wajar mokōi hetaha my? — aja ipe.

²² Jesu pandu:

—Anĩ. Awa po wajar mokōi jō aja ym. Heta te hũ nde py'a emujywyr ehe. Marã ka ym nde eremangaha. Aja nde py'a emujywyr ehe.

²³ Amō ta rehe Tupã ipy'a jywyr katu. Ame'ẽ ke pehẽ pe ihẽ amu'e ta. Kuja riki. Yman amō ywyma'e kapitã keruhũ ixo. Myja tamatarer hetaha ke miasu ta jo'ok ingi my? Ame'ẽ ke kapitã keruhũ ukwa ta.

²⁴ A'erehe miasu ta ke amō ta werur werur ipe. Kapitã keruhũ ukwa ukwa uĩ ramō rahã, amō ke amō ta muhyk. Ame'ẽ riki tamatarer heta te hũ kapitã keruhũ ngi jo'ok. Mujywyr ym riki.

²⁵ Marã ka ym mujywyrriha. Nixói te miasuma'e tamatarer. A'erehe kapitã keruhũ pandu: “Kome'ẽ miasu ke emuhepy eho. Amōma'e wan ta. Amō pe te'e paraky ta. Nde eremuhepy rahã, tamatarer ihẽ pe erur. Hakehar ke emuhepy tĩ. Ta'yr ta aja tĩ. Tajyr ta aja tĩ. Upa ima'e ke aja tĩ. Emuhepy. Pe, tamatarer ihẽ pe erur. Muhepyha riki” aja kapitã keruhũ pandu tĩ.

²⁶ Pe, ipynarãi pe miasu wapyk. Kapitã keruhũ ruwa koty wapyk. Pandu ipe: “Eharō we rĩ. Upa katu te tamatarer ke nde pe ihẽ amujywyr ta” aja miasu.

²⁷ Kapitã keruhũ pyrara usak ehe. A'erehe pandu ipe: “Katu. Upa ihẽ aharái apo 'y. Tamatarer ihẽ pe emujywyr ym ta me'ẽ te'e. Eho te'e 'y” aja.

²⁸ —Soroka pe ame'ẽ miasu oho ramō rahã, ianam ke rehe a'e usak, amō miasu ke rehe. Ta'yr te mi tamatarer ke ame'ẽ mujywyr ym. Pe, ame'ẽ jurupy rupi miasu hãtã pyhyk. Pandu ipe: “Ihẽ ngi tamatarer nde ereraho. Ame'ẽ ke emujywyr” aja.

²⁹ Ipynarãi pe ame'ẽ ianam wapyk. Pe, pandu: “Eharō we rĩ. Pe, upa tamatarer nde pe ihẽ amujywyr ta” aja.

³⁰ Miasu pandu: “Anĩ. Aharō ym ta” aja. Pe, ianam ke kyndaha pe kynda raho. Upa katu te tamatarer mujywyr ym rahã, uhem ym ta riki.

³¹ —Ame'ẽ ke amō miasu ta ukwa rahã, parahy riki. Pe, upa katu te ijar pe a'eta pandu oho.

³² A'erehe miasu ke ijar muhyk tĩ. Pandu ipe: “Mã! Jaxer ame'ẽ ke nde. Tamatarer heta te hũ ihẽ pe nde eremujoywyr ym. Upa katu te ihẽ aharái riki. Nde erepandu ihẽ pe. ‘Marã ka ym ihẽ amujywyrriha nde pe. A'erehe eharái katu’ aja riki. A'erehe upa katu te ihẽ aharái.

³³ Nde rehe apyrara ihẽ asak, aja amō miasu rehe nde erepyrara eresak ta me'ẽ te'e” aja ijar.

³⁴ Ame'ẽ miasu rehe kapitã keruhũ parahy. Amō rehe ame'ẽ miasu pyrara ym usak, a'erehe parahy ehe. (Amō sawa'e pe pandu:) “Kyndaha pe peme'ẽ ekynda eraho. Tamatarer upa katu te ihẽ pe mujywyr ym rahã, a'ep a'e ke nupã ta amō” aja kapitã keruhũ pandu — aja Jesu pandu.

³⁵ A'e pandu tĩ:

—Ame'ẽ kapitã keruhũ aja ihẽ pái keruhũ tĩ. Pehẽ mu rehe pehẽ py'a pemujywyr ym rahã, aja pehẽ ke ihẽ pái keruhũ mupyrara ta tĩ. A'e riki ywa pe har a'e — aja Jesu pandu.

19

Hakehar ke hijar ame'ẽ rehe har

(Matéu 5.31-32; Mak 10.1-12; Ruk 16.18; 1 Korin 7.10-11)

¹ Ipy'a jywyrriha rehe har upa pandu rahã, Ngariréi ywy ke Jesu hijar. Pe, Jundéi ywy rehe a'e oho. Jumu'eha ta oho tĩ. Oho rahã, Jondã y ruwái rehe oho.

² Heta ngã haikwer rupi oho tĩ. Pe, ahy ixo ame'ẽ ta ke a'e mukatu a'ep.

³ Amō parise ta uhyk uwyr ehe. Jesu panduha ke a'eta manga uwyr tipe. A'e jawy rahã, a'eta pandu ta tipe: “Jaxer ame'ẽ ke nde erepandu” aja. A'erehe kuja a'eta pandu:

—Upa ma'e amō putar rahã, hakehar ke a'e hijar katu my? Myja me'ẽ jundéu awa ta je'eha mujekwa my? — aja Jesu pe.

⁴ A'e pandu:

—Tupã je'eha rehe pesak riki. Kuja amō mupinim:

“Ma'e ke Tupã mujã py rahã, sawa'e ke a'e mujã. Kũjã ke mujã tĩ” aja riki.

⁵ —Amō we tĩ:

“Jumendar rahã, ipái ta ke sawa'e hijar, pe, hakehar namō ixo katu. Ame'ẽ

mokõihar riki peteihar aja ixo apo 'y' aja.

⁶—A'erehe ame'ë ta riki mokõi ym. Peteihar aja ixo apo 'y. A'erehe peteihar aja Tupã riki mujã. Ame'ë ke sawa'e mumokõi rahã, katu ym tiki — aja Jesu. (“Mumokõi” aja pandu rahã: “Hakehar ke ixawa'e hijar” aja mujekwa.)

⁷Parise ta pandu ipe:

—Aja rahã, ma'erehe Moise pandu my: “Hakehar ke amõ hijar rahã, paper rehe mupinim: ‘Nde ihë rakehar ym apo 'y' aja. Pe, ipái ta koty hakehar ke mujywyr mondo, paper namõ” aja riki Moise — aja Jesu pe.

⁸A'e pandu:

—Jundéu awa ta iãkã jumujanam ngã juehe. Tupã je'ëha rehe hendu tar ym, a'erehe Moise pandu: “Hakehar ke amõ hijar rahã, katu we” aja. Ma'e ke Tupã mujã py rahã, anĩ riki. Hakehar amõ hijar rahã, katu ym arahã.

⁹A'erehe apandu pehë pe. Hakehar ipy'a wapyk katu tipe. Ame'ë ke ixawa'e hijar, pe, amõ kũjã ke pyhyk rahã, hakehar aja ym namõ jumusarái. Katu ym aja — aja Jesu.

¹⁰Jumu'eha ta pandu:

—Aja rahã, amõ jumendar ym rahã, katu tiki — aja ipe.

¹¹Jesu pandu:

—Aja upa sawa'e ma'e ym ta. Tupã mujekwa rahã, pe, sawa'e jumendar ym ta.

¹²Amõ koty koty ukwa, a'erehe amõ amõ sawa'e jumendar ym. Amõ ta marã ka ym jumendariha. Imãi pusu ngi u'ar rahã ngi har aja riki. Marã ka ym jumendariha. Ehe ihĩ ame'ë ke nixói. Aja te'eha u'ar. Amõ ta amõ koty. Ame'ë ta ngi ehe ihĩ ame'ë ke amõ ta mondok, a'erehe marã ka ym jumendariha. Amõ ta Tupãma'e ma'eha ke ma'ema'e, a'erehe jumendar tar ym. Tupã rehe har pandu pandu oho. Ame'ë riki ima'e ma'eha. Ame'ë ke ma'ema'e, a'erehe jumendar tar ym rahã, mã peja ixo te'e — aja Jesu pandu.

*Ta'yn ta rehe har Jesu pandu katu
(Mak 10.13-16; Ruk 18.15-17)*

¹³Ta'yn ta ke amõ ta werur ipe. Ipo ke ta'yn ta ãkã rehe Jesu mujar ame'ë ke a'eta

putar. (Ipo mujar rahã, Tupã usak katu a'eta rehe, aja mujekwa.) Ta'yn ta rehe har Tupã namõ a'e pandu pandu, ame'ë ke a'eta putar tĩ. A'erehe werur ipe. Anĩ. Jumu'eha ta je'ë je'ë:

—Mã! Jesu ma'ema'e ixo. A'erehe perur ym ipe — aja riki.

¹⁴Jesu pandu:

—Anĩ. Mã peja ta'yn ta ihë rehe uhyk katu. Ta'yn ta ke se pemuhyk perur. Pemupyta ym. Aja riki Tupã putar tĩ. Kome'ë ta'yn ta aja me'ë Tupã kotyhar wan ta tĩ — aja jumu'eha ta pe. (Ta'yn ta aja ixo rahã: “Katu te ame'ë ta ke jande” aja ym ukwa, a'erehe pahar Tupã koty ipy'a ke muruwak, aja mujekwa katu.)

¹⁵Pe, ipo ke ta'yn ta ãkã rehe Jesu mujar mujar. Upa rahã, a'engi a'e oho.

*Ima'ehũ namõ ixo, ame'ë rehe har
(Matéu 13.22; Mak 10.17-31; Ruk 18.18-30; 1 Timo 6.6-10; Tian 5.1-3)*

¹⁶Amõ rahã, amõ sawa'e uhyk uwyr ehe. Pandu:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Myja me'ë katu ame'ë ke ihë ama'ema'e rahã, ihë ke Tupã muhã katu ta my? — aja Jesu pe.

¹⁷A'e pandu:

—Katu ame'ë ke nde erema'ema'e, ame'ë rehe har mã peja ihë pe ebandu ym. (Nde erekwa riki.) Katu te ame'ë ke peteihar jõ ixo. Tupã a'e. Nde ke Tupã muhã katu, ame'ë ke nde ereputar rahã, a'e pandu ame'ë ke ema'ema'e katu — aja sawa'e pe.

¹⁸—Ma'e Tupã pandu my? — aja sawa'e pandu ipe.

Jesu pandu:

—Amõ ke ejukwa ym. Amõ kũjã rehe eka'u te'e ym. Amõma'e ke emukanim ym. Amõ rehe har te'e ebandu ym.

¹⁹Nde pái rehe epy'a katu. Ne mãi rehe aja tĩ. Epy'a katu tĩ. Nde erepy'a katu nde juehe, aja ne namõ ixo ame'ë ta rehe epy'a katu tĩ — aja ipe.

(“Ne namõ ixo ame'ë ta” aja Jesu pandu rahã: “Upa amõ ta rehe ipy'a katu ta me'ë te'e” aja mujekwa katu.)

²⁰Sawa'e pandu:

—Upa aja Tupã pandu ame'ë ke rehe ihë ahendu katu. Myja amõ we ihë ama'e rahã, ihë ke Tupã muhã katu ta my? — aja riki.

²¹ Jesu pandu ipe:

—Katu te aja nde erexo tar katu rahã, upa katu te nema'e ke emuhepy eho. Pe, tamatarer nde erepyhyk rahã, upa katu te ame'ë ke ima'e ym te ame'ë ta pe te'e eme'ë me'ë. Aja rahã, ma'e katu ame'ë ke Tupã koty nema'ehũ ta. Pe, ihẽ namõ eho — aja ipe.

²² Ame'ë ke rehe sawa'e hendu rahã, pyai riki. Ima'ehũ namõ ixo ame'ë ke a'e. (Ame'ë ke te'e me'ë tar ym) a'erehe pyai oho ingi. (Ima'e ke muhepy tar ym tĩ.)

²³ Ame'ë ke rehe usak rahã, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ko apandu pehẽ pe. Tupã putar, aja amõ ixo katu. Aja tamatarer rehe ipy'a moĩ moĩ ame'ë ta mã Tupã putar aja ixo tar ym te.

²⁴ Ko apandu tĩ. Awi jupiha kwar rupi marã ka ym amõ rymba asa ohoha. Kame, ame'ë rymba asa ohoha ke. Pe, ima'ehũ namõ ixo ame'ë ta i'ar koty te we marã ka ym Tupã putar aja ixoha — aja Jesu pandu.

²⁵ Ame'ë ke jumu'eha ta hendu rahã, pandu:

—Mãte hũ puki! Aja rahã, awa ke Tupã muhã katu ta my? — aja Jesu pe.

²⁶ Jumu'eha ta rehe Jesu usak. Pe, pandu:

—Ame'ë ke sawa'e ta marã ka ym ma'eha. Tupã anĩ. Upa katu te a'e ma'e katu. Amõ ke a'e riki muhã katu ta — aja Jesu.

²⁷ Pe, Petu pandu:

—Esarahã! Sawa'e pe nde erepandu, aja upa katu te jandema'e ke jahijar jajur. Pe, ne namõ jaxo 'y. A'erehe ma'e jande pe Tupã muwyr ta my? — aja Jesu pe.

²⁸ A'e pandu:

—Hã! Pesarahã! Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ko apandu pehẽ pe. Upa ma'e ke Tupã mupyahu rahã, kapitã keruhũ aja ihẽ axo ta. Ngã ke ihẽ amondo mondo ta axo. Arahã pehẽ riki kapitã wan ta tĩ. Pehẽ awa py mokõi sawa'e ta. Jundéu awa tama'e kapitã ta ke pehẽ tĩ. A'eta ke pemondo mondo ta tĩ.

²⁹ —Ihẽ rehe har amõ pandu tar katu, a'erehe hok ke hijar oho. Imu ta ke hijar tĩ. Hendyr ta ke hijar tĩ. Ipái ke hijar tĩ. Imãi ke hijar tĩ. Ta'yn ta ke hijar tĩ. Kupixa ke hijar tĩ. Aja rahã, upa katu te aja ixo ame'ë

ta pe ma'e heta te hũ Tupã mujywyr ta. Pe, ame'ë ta ke a'e muhã katu ta.

³⁰ —Ixoty uhyk rahã, upa katu te uhyk ame'ë ta rehe juja katu te Tupã me'ë me'ë ta. Tupã kotyhar aja muruwak py, ame'ë ta rehe Tupã usak katu ta. Tupã kotyhar aja a'ejõhar muruwak, ame'ë ta rehe juja katu te a'e usak katu ta tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

20

Kupixa rehe paraky ame'ë ta rehe har

¹ Jesu pandu tĩ:

—Yman rahã, ixotyhar ta pe ma'e katu ame'ë ke Tupã me'ë me'ë. (Juja katu te ngã rehe a'e usak katu ta.) Ame'ë ma'ema'eha kuja riki. Pytuniwe te rahã, parakyha ta pe amõ sawa'e pandu oho. Ame'ë ta rehe usak rahã, sawa'e pandu: “Ihẽma'e kupixa pe peparaky peho.

² Peteĩ wera rahã, peparaky. Peteĩ wera rahã muhepyha, ame'ë tamatarer pehẽ pe ihẽ ame'ë ta” aja kupixa jar pandu. “Katu. Jaho ta kÿ” aja parakyha ta. A'erehe a'eta ke kupixa pe ijar mondo.

³ —Ywa ku'a rahã, ma'e muhepyha renda pe kupixa jar oho tĩ. Amõ sawa'e ta i'ãi rĩ. Te'e ixo.

⁴ Kupixa jar pandu: “Ihẽma'e kupixa pe peparaky peho tĩ. Ma'e katu ihẽ akwa, aja pehẽ pe ihẽ amuhepy ta” aja ijar. “Hã!” aja sawa'e ta. A'erehe ame'ë ta kupixa pe paraky oho tĩ.

⁵ —Warahy jandar rahã, aja tĩ. Muhepyha renda pe kupixa jar oho tĩ. Parakyha ta ke kupixa pe mondo tĩ.

—Warahy ywa ku'a ihon rahã, aja tĩ. Muhepyha renda pe kupixa jar oho tĩ. Amõ sawa'e ta rehe usak rahã, kupixa pe mondo tĩ.

⁶ —Ka'aruk koty rahã, muhepyha renda pe kupixa jar oho rahã, amõ sawa'e ta i'ãi rĩ. Ijar pandu: “Ma'erehe te'e pexo se my?” aja sawa'e ta pe.

⁷ Sawa'e ta pandu: “Peparaky peho. Amuhepy ta” aja jande pe pandu ym awa, aja kupixa jar pe. “Aja rahã, ihẽma'e kupixa pe peparaky peho apo” aja riki kupixa jar. A'erehe ame'ë ta paraky oho tĩ.

⁸ —Pytun ramõ rahã ima'e tamatarer usakiha ame'ë miasu pe kupixa jar pandu:

“Parakyha ta ke emujy'ar. Tamatarer ke eme'ë me'ë. Kupixa pe a'ejôhar oho ame'ë ta pe eme'ë py. Ka'aruk koty oho ame'ë ta pe tamatarer eme'ë py. A'engi warahy ywa ku'a ihon rahã oho ame'ë ta pe eme'ë tĩ. A'engi warahy jandar rahã oho ame'ë ta pe eme'ë tĩ. A'engi ywa ku'a rahã oho ame'ë ta pe eme'ë tĩ. Pe, a'ejôhar pytuniwe rahã oho ame'ë ta pe eme'ë tĩ” aja kupixa jar.

⁹ —Ka'aruk koty paraky oho ame'ë ta pe tamatarer ke miasu me'ë. Peteĩ wera rahã, wetep muhepyha me'ë riki.

¹⁰ A'erehe amõ ta kuja: “Éi! Ame'ë ta 'ar koty te we japaraky, a'erehe ame'ë ta 'ar koty te we tamatarer japyhyk ta” aja pytuniwe rahã paraky oho ame'ë ta ukwaha naĩ. Anĩ. Peteĩ wera rahã, wetep muhepyha a'eta pe miasu me'ë tĩ.

¹¹ —A'eta tamatarer ke pyhyk, pe, je'ë je'ë hũ u'am. Kupixa jar rehe har je'ë je'ë hũ.

¹² A'eta pandu: “A'ejôhar paraky oho ame'ë ta ta'yr te mi paraky, ma'e, ka'aruk koty oho ame'ë ta ke. Jande anĩ. Warahy haku rahã, japaraky hũ. Pytuniwe jaho. Warahy jere rahã jaho tĩ. Pe, ka'aruk koty japutu'u. Japaraky hũ. Jande aja a'eta pe juja katu te nde ereme'ë me'ë. Katu ym aja” aja kupixa jar pe.

¹³ —Je'ë je'ë hũ ame'ë ta ngi har peteĩhar pe kupixa jar pandu: “Sa'e! Ehendurahã! Nde pe upa ihẽ amuhepy riki. Te'e ym ihẽ. Nde ereparaky erehõ rahã, peteĩ wera rahã, wetep muhepyha nde erepyhyk ta, aja nde erekwa. Aja japandu katu riki.

¹⁴ Nema'e tamatarer eraho. Nde rok pe ejoywyr eho. Kome'ë a'ejôhar paraky oho ame'ë pe nde aja ihẽ ame'ë tar katu tĩ.

¹⁵ Ihẽma'e tamatarer namõ ihẽ aputar ame'ë ke ihẽ ama'ema'e katu. Amõ ta rehe ihẽ riki aktyty'ỹ ym. Pehẽ rehe anĩ, aja pekwaha naĩ, a'erehe nde ereje'ë je'ë hũ ihẽ rehe my. Katu ym aja” aja kupixa jar — aja Jesu pandu.

¹⁶ Pe, a'e pandu tĩ:

—Kupixa jar aja Tupã tĩ. Ixotyhar aja a'ejôhar muruwak, ame'ë ta rehe Tupã usak katu ta. Ixotyhar aja muruwak py, ame'ë ta rehe juja katu te a'e usak katu ta tĩ — aja Jesu pandu.

“Ihẽ ke amõ ta jukwa ta” aja Jesu pandu tĩ

“Ihẽ ke Tupã mukwera katu ta muhem” aja pandu tĩ

(Mak 10.32-34; Ruk 18.31-34)

¹⁷ Jerusarẽ ok ta pe a'e oho ixo rahã, jumu'eha ta ke a'e raho. Heta ame'ë ta ngi har jumu'eha ta awa py mokõi jõ mujy'ar. A'eta wata oho ixo rahã, kuja Jesu pandu:

¹⁸⁻¹⁹ —Pehendurahã! Jerusarẽ ok ta pe jaho jaxo. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta kotyhar ta ke ihẽ rehe amõ muhyk ta werur. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta kotyhar ta aja tĩ. Ihẽ rehe muhyk ta werur tĩ. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Upa ame'ë ta ihẽ ke pyhyk ta. Pe, ihẽ pe a'eta pandu ta: “Katu ym nde. Nde eremanõ ta me'ë te'e” aja riki. Pe, jundéu awa aja ym ame'ë ta pe ihẽ ke ame'ë ta raho ta. Pe, ihẽ rehe jundéu awa aja ym ame'ë ta puka puka hũ ta. Ihẽ ke pirok ta tĩ. Pe, myra ngã mupia ame'ë ke rehe ihẽ ke jukwa ta. Mokõi aker rahã, ihẽ ke Tupã mukwera katu ta muhem — aja jumu'eha ta pe pandu.

Tian ta mõi pandu Jesu pe

(Mak 10.35-45)

²⁰ Semende rakehar uhyk uwyr ehe. Mokõi imembyr werur. (Imembyr rer Tian. Juã amõ tĩ.) Ipynarã pe imõi wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ë ke kohĩ, a'erehe hendu katu ta ehe aja mujekwa.) Pe, pandu:

—Ma'e ke ihẽ apandu ta nde pe — aja Jesu pe.

²¹ A'e pandu:

—Ma'e nde pe? — aja ipe.

Tian mõi pandu:

—Nde riki kapitã keruhũ rahã, ko mokõi ihẽ membyr nde rake wapyk ta. Ame'ë ke emanga katu ihẽ pe apo. Nde jywa katu koty peteĩ wapyk ta. Nde jywa'i koty amõ wapyk ta tĩ — aja Jesu pe. (Jesu rake wapyk rahã, amõ ta 'ar koty te we je'ëha te reko, aja mujekwa.)

²² A'e pandu:

—Mã! Upa pepandu ame'ë ke pekwa katu ym. Ihẽ rake pewapyk tar katu rahã, amõ we ta pehẽ pe tĩ. Kuja. Ihẽ apyrara hũ ta axo. Ihẽ aja pepyraraha ke pepyhyk ta katu my tĩ? — aja Jesu.

Tian ta pandu ipe:

—A'e tÿ. Japyhyk katu ta — aja.

²³ Jesu pandu:

—A'e tÿ. Jete! Ihë kotyhar ta ke pehë, a'erehe pehë ke amõ ta mupyrara hũ ta. Ihë ke mupyrara hũ aja ta pehë tĩ. Pesarahã! Ihë rake pewapyk, anĩ. Apandu ym ta ame'ë. “Se ihë jywa katu koty ewapyk. Se ihë jywa'i koty ewapyk” aja ihë apandu ym ta. Ame'ë ke ihë pái jõ pandu katu. A'e riki ame'ë renda mukatu — aja Tian ta pe.

²⁴ Ame'ë ke rehe jande popa jumu'eha ta hendu rahã, imu ta rehe parahy, Tian ta rehe. (A'eta jyty'ym Tian ta rehe, a'erehe parahy.)

²⁵ A'erehe upa jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar. Pe, pandu:

—Jundéu awa aja ym ame'ë tama'e kapitã keruhũ ta mondo mondo hũ ngã ke. Ima'e je'ëha rupi kapitã ta mondo mondo hũ ngã ke tĩ.

²⁶ Pehë anĩ. Aja kapitã ta aja pexo rahã, katu ym. Amõ riki kapitã keruhũ aja ixo tar katu rahã, amõ ta namõ ma'e ke ma'ema'e katu ixo. Te'e paraky ame'ë ta aja mã peja ixo. Aja rahã, katu tiki.

²⁷ Pe, pehë ngi har peteĩ riki amõ ta 'ar koty te we katuha aja ixo tar katu rahã, a'e riki pehë rehe te'e paraky aja mã peja ixo. Aja rahã, katu tiki.

²⁸ A'e riki ihë aja ta tĩ. Pesarahã! Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ihë namõ ma'e ke amõ ma'ema'e, a'erehe ihë ajur my? Anĩ. Aja ym. Amõ ta namõ ihë ama'ema'e. A'erehe ko ihë ajur. Ihë amanõ ta, a'erehe ngãma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe amuhepy. A'erehe heta ngã ke Tupã muhã katu ta — aja Jesu.

Mokõi eha ym te ame'ë ta ke Jesu mukatu (Mak 10.46-52; Ruk 18.35-43)

²⁹ Jeriko ok ta ngi Jesu ta uhem oho ixo rahã, haikwer rupi heta ngã oho tĩ.

³⁰ Awa rape rake mokõi eha ym te ame'ë ta wapyk uĩ. Jesu asa oho ixo, aja a'eta hendu. A'erehe hãtã a'eta pukái:

—Jesu! Ndawi rainõ ke nde! Jande rehe epyrara esak! — aja riki. (“Ndawi rainõ” aja pandu rahã: “Kapitã keruhũ” aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e, aja mujekwa.)

³¹ Mokõihar ta pe heta ame'ë ta pandu:

—Pepandu ym aja — aja tipe.

Eha ym te ame'ë ta i'ar koty te we hãtã pukáiha:

—Sawa'e! Ndawi rainõ ke nde! Jande rehe epyrara esak! — aja riki.

³² Jesu pyta. Pe, pandu:

—Pejur! Ma'e nde pe? Ma'e ihë ama'e ta pehë pe my? — aja.

³³ A'eta pandu:

—Sawa'e! Jande reha ym te. Jande reha ke emukatu. Jasak tar katu — aja.

³⁴ Pe, a'eta rehe Jesu pyrara usak. Eha rehe ipo ke a'e mujar. Pahar upa ma'e ke rehe a'eta usak usak. Pe, haikwer rupi a'eta oho tĩ.

21

Jerusarë ok ta pe jumen 'ar pe Jesu oho (Mak 11.1-11; Ruk 19.28-40; Juã 12.12-19)

¹ Jerusarë ok ta pe uhyk tate rahã, Metaje ok ta pe uhyk py oho. Ame'ë riki ywy'ã rake ihĩ. Ywy'ã rer Oriwéi ty. A'engi mokõi jumu'eha ta ke hundutar koty Jesu mondo.

² Mokõihar ta pe pandu:

—Jande ruwa koty ok ta ihĩ, Mbeta ok ta ke. A'ep pehë mokõi peho. Pehyk rahã, jumen rehe pesak ta. Myra jytyka ame'ë rehe amõ pukwar. Imembyr namõ i'ãi. Ame'ë mokõi pejirar. Pe, se ihë pe pe-muhyk perur.

³ “Ma'erehe jumen pejirar my?” aja amõ pandu rahã, pepandu ipe: “Sawa'e riki putar apo” aja. “Hã!” aja a'e pandu ta. Pahar pehë namõ jumen ta ke a'e mondo ta — aja Jesu pandu.

⁴ Aja rahã, yman Tupã je'ëha pandu ame'ë ke amõ mupinim, aja uhyk tĩ. Kuja riki:

⁵ “Siã ok ta pe har ta pe pepandu: ‘Pesarahã! Pehëma'e kapitã keruhũ petur ixo apo 'y. A'erehe peta kÿ.

“Katu te me'ë ke ihë” aja ym ame'ë ke a'e. Jumen 'ar pe a'e tur ixo. A'erehe kapitã keruhũ a'e, aja pekwa katu ta' aja.” (“Siã ok ta” aja pandu rahã: “Jerusarë ok ta ke” aja mujekwa.)

⁶ Upa Jesu pandu rahã, mokõi jumu'eha ta oho. Upa Jesu pandu, aja a'eta ma'ema'e.

⁷ Jumen ke Jesu pe werur. Imembyr ke werur tĩ. Jumen 'ar pe kamixa ke a'eta mou. Ame'ẽ 'ar pe Jesu wapyk uĩ. Pe, oho. (Kamixa mou rahã, a'e riki kapitã keruhũ aja a'eta ukwa.)

⁸ Awa rape rupi heta ngã kamixa ke mou mou tĩ. Amõ ta pindo ro aja me'ẽ mondok. Ame'ẽ ke awa rape rupi mou mou tĩ. (Aja rahã, kapitã keruhũ ko tur. Jumai ym ha aja uwyr, aja mujekwa katu.) Ame'ẽ 'ar rupi jumen pyrũ oho.

⁹ Jesu ndutar koty heta ngã wata oho. Haikwer rupi aja tĩ. Heta wata oho tĩ. Upa ame'ẽ ta hãtã pandu pandu:

—Ko nde erejur katu! Ymanihar Ndawi aja kapitã keruhũ nde tĩ. Aja Tupã mu'am ame'ẽ ke nde. Sawa'e te je'ẽha rupi nde erejur ame'ẽ ke nde. Mã peja nde rehe Tupã usak katu. Tupã riki katu te ame'ẽ ke a'e — aja ngã pandu pandu.

¹⁰ Jerusarẽ ok ta pe Jesu ixo oho rahã, ngã mutyapu tyapu hũ. Amõ ta pandu:

—Awa ko my? — aja ngã.

¹¹ Amõ ta pandu:

—Ko Jesu. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Nasare ok ta pe har ke a'e — aja. Nasare ok ta riki Ngariréi wyre rehe ihĩ.

Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu oho

(Mak 11.15-19; Ruk 19.45-48; Juã 2.13-22)

¹² Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu ixo oho. Pe, upa ma'e ke muhepy ame'ẽ ta ke a'e muhem mondo ingi. Ma'e ke muhepy jo'ok ame'ẽ ta ke muhem mondo ingi tĩ. Tamatarer muruwak ame'ẽ tama'e myrape ke mujere tĩ. Aja upa tamatarer ke muhãi ombor. (Amõ wyre ngi amõ ta uwyr. Amõ koty tamatarer ke ame'ẽ ta werur. Ame'ẽ ke Jerusarẽ ok ta pe har tama'e tamatarer ke pe muruwak. Ame'ẽ tama'e myrape ke Jesu mujere.) Pykahuran ke muhepy ame'ẽ tama'e myrape ke mujere tĩ.

¹³ Upa ngã pe a'e pandu:

—Mã! Mukanĩha renda aja se pemuruwak. Sengi pehem peho. Tupã pandu ame'ẽ ke amõ mupinim. Kuja riki Tupã pandu:

“Se ihẽma'e jumu'eha renda keruhũ ke.

Ihẽ namõ ngã pandu pandu, ame'ẽ renda ke se” aja Tupã pandu.

—Pehẽ anĩ. Ame'ẽ ke amõ koty pemuruwak. Ma'e ke mukanĩha renda aja pemuruwak — aja upa muhepyha ta pe Jesu pandu.

Pe, muhem mondo ingi. (Muhepyha ta muhepy rahã, ka'u te'eha rupi muhepy, a'erehe mukanĩha aja ame'ẽ ta tĩ.)

¹⁴ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu i'ãi. A'ep eha ym te ame'ẽ ta uhyk ehe. Wata katu ym ame'ẽ ta uhyk ehe tĩ. Upa ame'ẽ ta ke a'e mukatu.

¹⁵ Aja ma'e katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e. Ame'ẽ rehe parise ta usak rahã, parahy ehe riki. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Parahy ehe tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe kurumĩ ra'yr ta hãtã pandu pandu:

—Ko nde erejur katu! Kapitã keruhũ nde. Nde riki katu te me'ẽ ke — aja Jesu pe pandu. Kũjãtãi ra'yr aja tĩ. Pandu pandu tĩ.

Ame'ẽ ke rehe parise ta hendu rahã, Jesu rehe parahy tĩ. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Parahy ehe tĩ.

¹⁶ A'erehe Jesu pe a'eta pandu:

—Kurumĩ ta pandu ame'ẽ ke rehe nde erehendu my? Katu ym jande pe — aja ipe.

—A'e tỹ. Ahendu katu. Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim, ame'ẽ rehe pesak riki. Kuja: “Kurumĩ ra'yr ta ke nde eremu'e, a'erehe a'eta pandu katu: ‘Nde riki katu te me'ẽ ke.’ A'erehe ame'ẽ panduha aja a'eta pandu katu tĩ” — aja Jesu pandu. (Kurumĩ ra'yr ta Tupã rehe har pandu katu, aja Jesu mujekwa. Kũjãtãi ra'yr aja tĩ.)

¹⁷ Parise ta ke Jesu hijar oho. Pe, Mbeta ok ta pe oho. A'ep a'e ukwer.

Sik'y ke Jesu muxirik

(Mak 11.12-14; Mak 11.20-24)

¹⁸ Ku'ẽ rahã, pytuniwe rahã, Jerusarẽ ok ta pe Jesu jywyr oho ixo rahã, myahy a'e.

¹⁹ Awa rape rake ma'eywa'y rehe a'e usak. Sik'y ke. A'erehe uhyk oho ehe tipe. U'u ta tipe. Mahem ym ma'eywa. Ho ke te'e i'ãi. A'erehe ma'eywa'y pe a'e pandu:

—Apo har ma'eywa nixói te ta — aja riki.

Pahar ame'ẽ sik'y xirik oho.

²⁰ Ame'ẽ ke rehe jumu'eha ta usak rahã, a'eta pandu:

—Mâte hũ puki! Pahar sik'y xirik oho! Myja me'ẽ my? — aja.

²¹ Jesu pandu:

—Ko apandu pehẽ pe. Ame'ẽ sik'y ke ihẽ amuxirik. Tupã rehe pejurujar katu rahã, aja pema'e ta tĩ. Pejurujar katuha ke pehijar ym. Aja rahã, ihẽ ama'eha aja pema'e katu ta tĩ. Ame'ẽ jõ ym. Kome'ẽ ywy'ã pe pepandu: “Eho! Ejumbor eho y ramũ pe!” aja. Tupã namõ pepandu, pe, pejurujar katu ehe tĩ. “Mã! Opor ta nahã my? Akwa ym” aja ym pepandu. Aja rahã, ame'ẽ ywy'ã opor ta oho.

²² Pejurujar katu ehe rahã, ma'e ke pepandu pandu inamõ, ame'ẽ ke pehẽ pe Tupã muwyr ta — aja Jesu. (“Ywy'ã keruhũ” aja Jesu pandu rahã: “Upa ma'e hãtã ma'eha ke” aja a'e mujekwa.)

Awa riki Jesu ke muwyr my, ame'ẽ ke amõ ta ukwa tar katu

(Mak 11.27-33; Ruk 20.1-8)

²³ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu jywyr oho. A'e mu'e mu'e ixo rahã, jundéu awa tama'e pa'ihu ta uhyk uwyr ehe. Jundéu awa tama'e kapitã ta uhyk uwyr ehe tĩ. A'eta pandu ipe:

—Sengi muhepyha ta ke nde eremuhem eremondo. Awa je'ẽha rupi nde eremuhem eremondo my? Awa riki nde ke muwyr se my? — aja ipe.

²⁴ Jesu pandu:

—Ihẽ aja tĩ. Pehẽ pe ihẽ apandu ta tĩ. Pe, ihẽ pe pepandu py rahã, awa je'ẽha rupi ma'e ke ihẽ ama'ema'e, ame'ẽ ke ihẽ apandu ta pehẽ pe tĩ.

²⁵ Apo pepandu py ihẽ pe. Sawa'e je'ẽha rupi Juã mujahuk ngã ke my? Awa Juã ke mondo my? A'e ke Tupã mondo my? Sawa'e mondo my? Pepandurahã! — aja Jesu.

Ame'ẽ ke rehe pa'ihu ta hendu rahã, se koty Jesu ngi oho. Pe, pandu pandu a'eta jupe. Jundéu awa tama'e kapitã ta namõ pandu pandu ngã jupe. Kuja:

—Mã! Myja japandu ta ipe my? “Tupã je'ẽha rupi Juã mujahuk” aja japandu ipe rahã, kuja jande pe Jesu pandu ta: “Aja rahã, ma'erehe Juã pandu ame'ẽ ke rehe pejurujar ym my?” aja jande pe Jesu pandu ta.

²⁶ Anĩ. “Sawa'e je'ẽha rupi Juã mujahuk” aja japandu rahã, jande rehe ngã parahy ta. Mahy ta jande ke tĩ. Juã riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e, aja ngã ukwa katu. Sawa'e mondo ym a'e aja ukwa katu. A'erehe jande rehe parahy ta. Mã! Myja japandu ta my? — aja pa'ihu ta pandu pandu a'eta jupe.

²⁷ A'erehe Jesu pe pa'ihu ta pandu:

—Juã rehe har japandu ym ta nde pe — aja.

A'eta pe Jesu pandu:

—Aja rahã, ihẽ aja tĩ. Awa je'ẽha rupi ma'e ke ihẽ ama'ema'e, ame'ẽ ke pehẽ pe ihẽ apandu ym ta tĩ — aja pa'ihu ta pe. Kapitã ta pe pandu tĩ.

Mokõi ta'yr ta ame'ẽ rehe har

²⁸ Amõ we pa'ihu ta pe Jesu pandu. Jundéu awa tama'e kapitã ta pe pandu tĩ:

—Myja pekwa my? Amõ rahã, ipái namõ mokõi ta'yr ta ixo. Pe, u'ar py, ame'ẽ pe ipái pandu oho: “Sa'e! Kupixa pe eparaky eho apo” aja.

²⁹ “Aho ym ta ihẽ” aja ipái pe. I'i atu rahã ipy'a ke muruwak, pe, kupixa pe ta'yr paraky oho.

³⁰ Pe, amõ ta'yr pe ipái pandu oho: “Sa'e! Kupixa pe eparaky eho apo” aja riki. Ta'yr pandu: “Aho ta kÿ” aja tipe. Anĩ. Oho ym riki.

³¹ Mokõi ta'yr ta ngi har awa riki ipái putar ame'ẽ ke ma'e my? — aja Jesu.

—U'ar py ame'ẽ ke — aja pa'ihu ta pandu.

A'erehe Jesu pandu a'eta pe tĩ:

—Ko apandu pehẽ pe. Ame'ẽ ta'yr ta rehe har amujekwa ta pehẽ pe. Amõ ta jaxer ai te aja pekwaha. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ẽ ta ke. Kũjã ka'u te'e ame'ẽ ta jaxer ai aja pekwaha tĩ. Ame'ẽ ta Tupã koty ipy'a ke muruwak, a'erehe Tupã kotyhar ta aja muruwak. (Ta'yr u'ar py, ame'ẽja saka.)

³² Myja Tupã kotyhar aja amõ muruwak my? Ame'ẽ rehe har Juã mujahukiha mujekwa uwyr pehẽ pe. A'e pandu ame'ẽ ke rehe pejurujar ym. Pehẽ pa'ihu ta. Pejurujar ym ehe tĩ. Kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ẽ ta jurujar katu ehe. Kũjã ka'u te'e ame'ẽ ta aja tĩ. Jurujar katu ehe tĩ. Ame'ẽ ke rehe pesak tipe. Anĩ. Pehẽ py'a

ke pemuruwak ym. (Ta'yr iapyr aja pehē tī.) Juā pandu ame'ē ke rehe pejurujar ym, a'erehe Tupā kotyhar ta aja pemuruwak ym tī — aja Jesu pandu.

*Ma'eywa ty usakiha ta rehe har
(Mak 12.1-12; Ruk 20.9-19)*

³³ Amō we pa'ihu ta pe Jesu pandu tī:

—Amō myja me'ē ma'e ke my aja ihē apandu ta. Pehendurahā! Amō sawa'e ixo. Kupixa ke a'e mondok. (Upa hapy.) Pe, ma'eywa'y rākā ra'yr ke a'e jyty. Uwa'y rākā ke. Kupixa rymy'y rupi a'e mukurar kurar. Pe, ma'eywa rykwer jo'okiha renda ke pykūi tī. Kupixa my'y pe myta mujā tī. (Ywate ame'ē ke mujā. Ame'ē ngi usakiha usak usak katu.) Upa mujā rahā, amō ta pe pandu: “Kupixa rehe pesak katu. I'a tyarō rahā, ko amō pehēma'e ta kŷ. Amō i'a ihēma'e ta kŷ” aja. “Ere” aja ame'ē ta pandu. Pe, pepaite kupixa jar usak te'e oho. (Paxia oho.)

³⁴ —I'a tyarō rahā, miasu ta ke kupixa jar mondo, ima'e kupixa pe. Kupixa usakiha ta ngi ma'eywa rykwer ke miasu ta jo'ok we ta tipe oho.

³⁵ Miasu ta ke usakiha ta pyhyk. Amō ke a'eta nupā riki. Amō ke jukwa. Amō rehe ita ke a'eta ombor. Mujan riki. Ijar pe me'ē ym te ma'e rykwer ke.

³⁶ Amō miasu ta ke kupixa jar mondo tī. Mondo py, ame'ē 'ar koty te we hetaha mondo tipe. Ame'ē ta ke usakiha ta juja katu te mahy. Amō ke nupā. Amō ta ke jukwa. Aja riki. Ijar pe me'ē ym te ma'eywa rykwer ke.

³⁷ —Pe, a'ejōhar ta'yr ke kupixa jar mondo. “Ihē ra'yr rehe a'eta hendu katu ta, aja ihē akwa” aja a'e jupe. A'erehe ta'yr ke mondo tipe.

³⁸ Ta'yr rehe usakiha ta usak rahā, a'eta pandu pandu a'eta jupe: “Ko riki kupixa jar ra'yr. Ipái manō rahā, kupixa riki ima'e wan ta. Jajukwa ta peme'ē ke. Aja rahā, kupixa riki jandema'e wan ta” aja a'eta jupe.

³⁹ A'erehe a'eta pyhyk a'e ke. Pe, kupixa ngi hykŷi raho. Pe, jukwa. Ta'yr ke jukwa.

⁴⁰ —Apo kupixa jar uhyk uwyr rahā, usakiha ta pe myja me'ē a'e ma'e ta my? — aja Jesu.

⁴¹ —Ame'ē jaxer ame'ē ta ke kupixa jar jukwa ta. Pe, amō ta pe a'e pandu ta: “Ihēma'e kupixa rehe pesak katu” aja ta. Pe, i'a tyarō rahā, ame'ē ta riki ma'eywa rykwer ke mowok ta. Kupixa jar pe ima'e rykwer ke me'ē ta — aja a'eta pandu ipe.

⁴² A'eta pe Jesu pandu:

—Aja ta riki. Pesarahā! Kuja Tupā je'ēha rehe panduha pesak katu riki. Kuja:

“Ita rehe har ita ok mujāha pandu: ‘Jaxer te'e kome'ē ita ke’ aja.

Anī. Tupā pandu: ‘Peme'ē riki ok pyter wan mupu'am katu riki’ aja.

Aja jandema'e sawa'e te ma'eha riki. Katu te aja jakwa katu” aja panduha ihī.

⁴³ —A'erehe pehē pe ihē apandu. Je'ēha pyahu ke Tupā muwyr. Aja Tupā kotyhar ta aja pemuruwak tar ym. Peputar ym, a'erehe pehē ke a'e putar ym tī. Pe, amō awa ta pe a'e pandu ta: “Ihē kotyhar ta aja pemuruwak” aja. Ame'ē ta putar katu ta. Pe, katu ame'ē ke ame'ē ta ma'ema'e ta. Tupā putar aja a'eta ma'ema'e ta.

⁴⁴ [Kome'ē ita rehe ipy ke amō tukwa rahā, ahy ta. Amō rehe ita u'ar rahā, mupe ta] — aja Jesu pandu.

“Ita rehe har” Jesu pandu rahā: “Juehe har” a'e pandu. “Ipy tukwa” aja pandu rahā: “Jesu ke amō ta putar ym” aja mujekwa. Amō rehe ita u'ar rahā, ame'ē ke Jesu mupyrara hū ta, aja a'e mujekwa katu.)

⁴⁵ Myja me'ē kupixa usakiha ta my, ame'ē ke Jesu pandu. Ame'ē rehe jundéu awa tama'e pa'ihu ta hendu rahā, a'eta rehe har Jesu pandu aja a'eta ukwa. Parise ta rehe har a'e pandu tī, aja a'eta ukwa tī.

⁴⁶ A'erehe a'eta parahy ehe, Jesu rehe. A'erehe Jesu ke a'eta pyhyk ta tipe. Heta ame'ē ta ngi a'eta kyje. Jesu riki Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e, aja heta ame'ē ta ukwa katu, a'erehe heta ame'ē ta ngi parise ta kyje. A'erehe Jesu ke pyhyk ym arahā.

22

*Ta'yr riki jumendar ame'ē rehe har
(Ruk 14.15-24)*

¹ Ngā pe pandu rahā, myja me'ē ma'e ke my aja Jesu pandu pandu. Kuja:

² —Tupã pandu: “Ihẽ kotyhar ta aja pe-muruwak” aja. Ame'ẽ ke putar ame'ẽ ta kuja riki. Amõ rahã, sawa'e ixo. Kapitã keruhũ a'e. Ta'yr riki jumendar, a'erehe imi'u ke ipái matyr. Huryha mujã.

³ Pe, miasu ta pe kapitã keruhũ pandu. “Pepandu peho. Kwehe amõ ta pe ihẽ apandu: ‘Ihẽ mi'u ke pe'u pejur’ aja. Ame'ẽ ta pe pepandu peho: ‘Pe'u pejur apo’ aja.” A'erehe miasu ta pandu oho tipe. Uwyr tar ym ngã.

⁴ —A'erehe amõ miasu ta ke kapitã keruhũ mondo. Kwehe pandu: “Pejur” ame'ẽ ta pe miasu ta pandu we ta oho tĩ. Kuja pandu ta: “Kapitã keruhũ pandu: ‘Ihẽ mi'u ke upa amatyr hũ. Tapi'iruhu upa ihẽ ajukwa. Tapi'iruhu ra'yr ixa ame'ẽ ke ajukwa tĩ. Upa amuka'ẽ riki. Myrape 'ar pe ihĩ apo. Ihẽ ra'yr jumendariha rehe pesak pejur’ aja riki.” Aja miasu ta pandu tipe.

⁵ Ame'ẽ rehe ngã hendu ym tĩ. Pe, ima'e ma'ema'e oho. Amõ riki kupixa pe paraky oho. Amõ riki ima'e muhepyha renda pe paraky oho.

⁶ Amõ ta riki miasu ta ke pyhyk. Pe, nupã hũ. Pe, jukwa.

⁷ Ame'ẽ ukwa rahã, kapitã keruhũ riki parahy. A'erehe sonda ta ke a'e mondo. Pe, miasu ke jukwa, ame'ẽ ta ke sonda ta jukwa tĩ. Ame'ẽ ta rekoha ke sonda ta hapy tĩ. Upa ukwái.

⁸ —Pe, amõ miasu ta ke kapitã keruhũ mujy'ar. A'e pandu: “Jumendariha rehe ihẽ mi'u ke ihẽ amatyr. Kwehe ihẽ apandu: ‘Pejur’ ame'ẽ ta uwyr rahã, katu ym ta tipe. Uwyr tar ym, putar ym, a'erehe u'u rahã, katu ym.

⁹ Apo awa rape rupi peho. A'ep amõ ta ke pemahem rahã, pepandu: ‘Kapitã mi'u matyriha rehe pe'u pejur’ ” aja kapitã keruhũ pandu.

¹⁰ A'erehe miasu ta oho. Awa rape rupi oho. Pe, ame'ẽ rupi wata ame'ẽ ta mujy'ar. Katu ame'ẽ ta ke a'eta mujy'ar. Jaxer ame'ẽ ta ke mujy'ar tĩ. Pe, jumendariha renda ke mutyryhem.

¹¹ —Uwyr ame'ẽ ta rehe kapitã keruhũ usak oho. Pe, amõ rehe usak. Ma'e mundeha nixói riki. (Jumendariha rehe amõ oho rahã, ma'e mundeha katu ame'ẽ

ke ijar me'ẽ ngã pe.) Ame'ẽ ke pyhyk ym. Putar ym, a'erehe munde ym.

¹² Kapitã keruhũ pandu ipe: “Sa'e! Jumendariha rehe amõ oho rahã, ma'e mundeha katu ame'ẽ ke munde. (Ihẽ ame'ẽ, ame'ẽ ke nde eremunde ym.) Myja se nde erexe my?” aja ipe. Ame'ẽ sawa'e je'ẽ ym.

¹³ Pe, miasu ta pe kapitã keruhũ pandu: “Sawa'e po ke pepukwar. Ipyta ke pepukwar tĩ. Pe, soroka pe pembor. A'ep pytun. A'ep ahy ixo, a'erehe jixi'u hũ ta. Ahy hũ, a'erehe hã ke su'u su'u rã!” aja kapitã keruhũ pandu — aja Jesu pandu.

(“Ta'yr jumendariha rehe oho” aja pandu rahã: “Tupã renda pe ohoha” aja mujekwa. “Ma'e mundeha katu ame'ẽ ke Tupã me'ẽ” aja pandu rahã: “Ipy'a juhyk” aja mujekwa. Aja ym rahã, marã ka ym Tupã koty amõ ohoha.)

¹⁴ Pe, Jesu pandu tĩ:

—Heta te hũ ame'ẽ ta pe Tupã pandu: “Ihẽ renda pe pejur” aja. Anĩ. Heta te hũ ame'ẽ ta oho ym. Heta ym ame'ẽ ta rehe a'e katu usak. Ixotyhar ta jõ aja jo'ok riki — aja pandu.

Kapitã keruhũ pe tamatarer me'ẽ ame'ẽ rehe har

(Mak 12.13-17; Ruk 20.20-26)

¹⁵ Parise ta oho ingi. A'eta pandu pandu a'eta jupe. “Jesu pe ma'e ke japandu ta. Pe, je'ẽha a'e jawy rahã, japyhyk ta” aja riki pandu pandu a'eta jupe.

¹⁶ A'erehe ima'e jumu'eha ta ke parise ta mondo. Jesu koty mondo. Ero kotyhar ta ke a'eta mondo tĩ. Ame'ẽ ta Jesu rehe uhyk. (Muka'u te'e tar katu, a'erehe katu ehe har pandu py.) Kuja pandu:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Jetehar te ke nde erepandu, ame'ẽ ke jakwa katu. Myja me'ẽ amõ ixoha ke Tupã putar, ame'ẽ rehe har jetehar nde eremu'e. Amõ ngi nde erekyje ym ha rupi nde eremu'e katu. Upa awa ta rehe juja katu te nde eresak, a'erehe nde erekyje ym ha rupi nde eremu'e katu.

¹⁷ Apo jande pe epandu. Myja me'ẽ nde erekwa my? Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer jame'ẽ rahã, katu my? Anĩ rahã, katu ym my? Myja me'ẽ jundéu awa ta je'ẽha mujekwa my? “Pehẽ

peme'ë katu” aja mujekwa my? “Peme'ë ym” aja mujekwa my? Myja my? Epandu jande pe — aja Jesu pe.

18 A'eta riki katu ym ame'ë ke ma'e tar katu, aja Jesu ukwa. A'erehe kuja a'e pandu:

—Mā! Mokōi pekwha ta ke pehē! Ihē ke pemuka'u te'e tar katu.

19 Kapitā keruhū pe tamatarer ke amō me'ë. Ame'ë tamatarer ke ihē pe pemujesak — aja parise tama'e jumu'eha ta pe.

Tamatarer ke a'eta werur ipe.

20 Pe, Jesu pandu:

—Kome'ë tamatarer rehe awa'ā ihī my? Awa rer ngā mupinim ko my? — aja.

21 —Homa awa tama'e kapitā keruhūma'e ke! Sesama'e riki — aja a'eta pandu. (Sesa riki homa awa tama'e kapitā keruhū.)

A'erehe Jesu pandu:

—Aja rahā, kapitā keruhūma'e ke kapitā keruhū pe peme'ë katu. Tupāma'e ke rahā, pehē py'a pemoī moī katu ehe tī. Ame'ë riki ma'e ke peme'ë, ame'ëja saka — aja pandu.

22 Ame'ë ke rehe a'eta hendu rahā, pandu:

—Mā! Ukwa katu a'e! — aja.

Pe, a'eta oho ingi, Jesu ngi.

Ngā ke Tupā mukwera katu muhem ame'ë rehe har

(Mak 12.18-27; Ruk 20.27-40)

23 Jesu namō parise tama'e jumu'eha ta pandu uwyr. Ame'ë wera rahā, sanduse ta uhyk ehe tī. Ame'ë ta manōha ngi amō kwera ym te ta, aja ukwa ame'ë ta ke a'eta.

24 A'eta pandu:

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Yman kuja Moise mujekwa:

“Sawa'e jumendar, pe, ta'yr ym ipe. Pe, manō rahā, imu riki imu ambyr rakehar ke pyhyk. Pe, a'e ta'yr ipe.

Ame'ë ta'yr riki imu ambyr ra'yr aja saka ngā ukwa” aja Moise mujekwa.

25 —Apo ehendurahā! Se awa po wajar mokōi imu ta ixo kwe. U'ar py ame'ë ke jumendar. Pe, ta'yr ym ipe. Pe, manō. A'erehe imu riki imu ambyr rakehar ke pyhyk tipe tī.

26 Mokōihar aja tī. Sawa'e manō tī. Ta'yr ym ipe tī. A'erehe imu mahapyrihar kūjā ke pyhyk tipe tī. Ame'ë aja tī. Manō tī. Ta'yr

ym ipe tī. Aja upa imu ta riki tī. Imu ambyr rakehar ke pyhyk tipe tī. Pe, manō tī. Ta'yr ym ipe tī.

27 Upa awa po wajar mokōi imu ta manō. Pe, kūjā manō tī.

28 Apo epandurahā! Yman rahā, manō ame'ë ta kwera katu uhem rahā, kūjā riki awa rakehar wan ta my? Se ixo rahā, upa imu awa po wajar mokōi riki pyhyk — aja sanduse ta pandu.

(“Manō ame'ë ta kwera katu ta uhem” aja ukwa ame'ë ta ke muka'u te'e tar katu, a'erehe ame'ë panduha ke sanduse ta pandu.)

29 Pe, Jesu pandu:

—Mā! Tupā je'ēha pekwa ym. Tupāma'e pyrātāha ke pekwa ym tī, a'erehe pehē je'ēha ke pejawy.

30 Yman rahā, ngā kwera katu uhem rahā, jumendar ym te ta awa. Ywa pe Tupā je'ēha rahoha ta ixo. Ame'ë ta aja ngā ixo ta tī. Jumendar ym te ta tī.

31 Apo kweraha rehe har amujekwa ta. Tupā pandu ame'ë rehe har pekwa riki. Paper rehe pesak riki. Tupā pandu:

32 “Ihē rehe ipy'a ke Amarā moī moī katu. Isak aja tī. Jako aja tī. Ipy'a ke a'eta moī moī katu tī” aja Tupā.

—Pesarahā! Ixuwe ixo ame'ë ta jō Tupā rehe ipy'a ke moī moī katu. Manō ame'ë ta anī. Aja rahā, Amarā ta'ā ixuwe katu aja te'e ta ixo 'y. Yman riki manō. I'ā ixuwe katu aja te'e ta ixo 'y. A'erehe tapijar te'e we ipy'a ke moī moī katu Tupā rehe. A'erehe manō ame'ë ta kwera katu ta kŷ, aja Tupā mujekwa katu — aja Jesu pandu.

33 Ame'ë ke rehe sanduse ta hendu rahā, pandu:

—Mā! Mu'e katu a'e — aja Jesu rehe har.

Moise je'ēha katu te me'ë ke ame'ë rehe har

(Mak 12.28-34; Ruk 10.25-28; 1 Juā 5.3)

34 Sanduse ta je'ēha ke Jesu mukanim, aja parise ta hendu. A'erehe a'eta jy'ar uwyr ehe.

35 Ame'ë ta ngi har amō pandu ipe. Jesu je'ēha ke a'e mujawy tar katu, a'erehe kuja pandu ipe:

36 —Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Moise je'ēha ke jande jakwa jaxo. Ame'ë ngi har

myja me'ë riki katu te me'ë ke my — aja Jesu pe.

³⁷ A'e pandu:

—Tupã rehe epy'a katu te. Aja te'eha ehe har ekwa ekwa katu exo. Nde py'a emoĩ moĩ katu ehe tĩ. Aja epy'a katu te ehe.

³⁸ Ame'ë riki Moise je'ëha katu te ame'ë ke. Amõ 'ar koty te we katuha ame'ë.

³⁹ Mokõi katu te ame'ë ke ihẽ apandu py aja tĩ. Kuja. Ne namõ ixo ame'ë ta rehe epy'a katu. Nde juehe nde erepy'a katu, aja amõ ta rehe epy'a katu tĩ.

⁴⁰ Ame'ë mokõi riki katu te me'ë ke. Ame'ë mokõi rehe amõ hendu katu te rahã, upa katu te Moise je'ëha rehe hendu katu, ame'ëja saka — aja Jesu pandu parise ta pe. (“Ne namõ ixo ame'ë ta rehe ipy'a katu ta me'ë te'e” aja Jesu pandu rahã: “Upa amõ ta rehe ipy'a katu ta me'ë te'e” aja mujekwa katu.)

Kirisutu rehe har Jesu pandu
(Mak 12.35-37; Ruk 20.41-44)

⁴¹ Amõ parise ta jy'ar uwyr. Arahã kuja Jesu pandu ngã pe:

⁴² —Kirisutu rehe har, myja me'ë pekwa my? Awa rainõ ke a'e my? Myja ehe har pekwa my?

—Ndawi rainõ ke a'e, aja ehe har jakwa — aja parise ta pandu.

⁴³ Jesu pandu:

—A'e tỹ. Awa a'e tĩ. A'erehe Ndawi rainõ ke a'e. Amõ we tĩ. Tupã'ã mujekwa ame'ë ke Ndawi pandu: “Ihẽma'e sawa'e te” aja Kirisutu pe. (Aja rahã, Tupã a'e tĩ.) Kuja Ndawi pandu:

⁴⁴ “Ihẽma'e sawa'e te pe sawa'e te pandu:

‘Se ihẽ rake ewapyk eĩ. (Aja rahã, katu te ame'ë ke nde, aja amujekwa.) Ne ruwajan ta ke ihẽ amuputu'u ta.

Ame'ë ym rahã we, se ewapyk eĩ.

Nde rehe a'eta hendu ym rahã we, se ewapyk eĩ tĩ’ ” aja Ndawi pandu.

⁴⁵ —“Ihẽma'e sawa'e te” aja Ndawi pandu. Aja rahã, Kirisutu riki ima'e sawa'e te aja mujekwa katu. (Aja rahã, a'e Tupã tĩ, aja Ndawi ukwa katu tĩ.) Aja jõ ym. A'e riki hainõ ke tĩ. (Aja rahã, awa a'e tĩ, aja mujekwa tĩ) — aja Jesu mujekwa.

⁴⁶ Jesu pe marã ka ym je'ëha ke amõ mujwyriha. A'engi ma'e ke amõ ta pandu ym ipe.

23

Ma'e ke parise ta ma'ema'e, ame'ë rehe har
(Mak 12.38-39; Ruk 11.43; Ruk 11.46; Ruk 20.45-46)

¹ Heta ngã pe Jesu pandu. Jumu'eha ta pe pandu tĩ:

² —Moise mupinim, ame'ë ke Moise je'ëha mu'e ame'ë ta mujekwa ngã pe. Parise ta aja tĩ. Mujekwa ngã pe tĩ.

³ A'erehe a'eta mujekwa ame'ë ke rehe pe-hendu katu ta me'ë te'e. Ame'ë ta mu'e, aja pema'ema'e katu tĩ. Kuja jõ anĩ. Parise ta aja pema'ema'e ym. A'eta mujekwa, aja a'eta ma'ema'e ym. Mokõi ukwaha aja a'eta ixo.

⁴ A'eta mu'e ame'ë ke kuja pandu: “Mã peja jande jamu'e ame'ë ke pema'ema'e katu” aja riki. Ame'ë riki mã hãtã te hũ ma'eha. Ame'ë riki ma'e puhýi ame'ë ke xupe pe hupir raho, ame'ëja saka. “Pehẽ namõ jama'e ta. Pehẽ rehe japy'a katu” aja pandu ym te parise ta. (Aja rahã: “Pehẽ namõ pehẽma'e puhýiha ke jahupir ta” aja pandu ym te ta. Katu ym aja.)

⁵ Ma'e ke parise ma'e ixo rahã, ame'ë ke rehe amõ ta usak. Ame'ë ke a'eta putar katu. Amõ ta usak rahã: “Mã! Pehẽ katu” aja amõ ta pandu naĩ. Amõ we tĩ. Tupã je'ëha ke paper rehe a'eta mupinim. Ame'ë ke mupu'a, pe, iyywa rehe pukwar. Ipykã pyter pe pukwar tĩ. Tiha ame'ë ke pukwar. (Aja rahã, Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu, aja ukwaha naĩ.) Kamixa apyr rehe iham pukwar tĩ. Puku ame'ë ke pukwar. (Aja rahã, Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu, aja ukwaha naĩ.)

⁶ Ngã mi'u matyriha ke amõ mujã rahã, kapitã keruhũ rake jõ a'eta wapyk tar katu. Kapitã ta jupe. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe oho rahã, kapitã ta rake jõ a'eta wapyk tar katu tĩ. “Jande katu te ame'ë ke jande” aja mujekwa tar katu naĩ.

⁷ Muhepyha renda rupi wata ixo rahã: “Sa'e ta! Ko pexo. Katu pehẽ” aja amõ ta pandu. Ame'ë ke putar katu tĩ. A'eta pe

amō ta pandu: “Ngā mu'eha pehē” aja a'eta putar katu tī.

⁸ —Pehē anī. Ihēma'e jumu'eha ta ke pehē. Pehē pe: “Ngā mu'eha pehē” aja mā peja amō ta pandu ym ta me'ē te'e. Pehē riki pehē mu pehē juehe, a'erehe pehē pe: “Ngā mu'eha pehē” aja mā peja pandu ym. Peteī riki pehēma'e mu'eha. (Ihē ame'ē.)

⁹ Kome'ē wyw keruhū pe har pe: “Ihē pái keruhū” aja pepandu ym ta me'ē te'e tī. Peteī riki pehē pái keruhū. Ywa pe har jō riki ame'ē, a'erehe wyw pe har pe pepandu ym: “Ihē pái keruhū.”

¹⁰ Pehē pe: “Ihēma'e jar keruhū” aja mā peja amō ta pandu ym ta me'ē te'e. Peteī riki pehēma'e jar keruhū. Kirisutu jō riki pehēma'e jar keruhū. (Ihē ame'ē.)

¹¹ Pehē pyter ngi har peteī riki katu te ame'ē ke aja putar rahā, mā peja amō ta rehe te'e paraky aja ixo.

¹² “Katu te” aja amō ukwa jupe rahā: “A'e katu ym” aja Tupā ukwa. “Katu ym ihē” aja amō ukwa jupe rahā: “A'e katu” aja Tupā ukwa — aja Jesu pandu.

Parise ta riki mokōi ukwaha reko ame'ē ta ke, aja Jesu pandu

(Mak 12.40; Ruk 11.39-42; Ruk 11.44; Ruk 11.52; Ruk 20.47)

¹³ A'e pandu tī:

—Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Mā pehē ke Tupā mupyrara ta. Parise ta! Pehē ke aja tī. Tupā mupyrara ta tī. Upa pehē riki mokōi pekwaha namō pexo ame'ē ta ke pehē. “Ihē kotyhar ta aja pemuruwak” aja Tupā pandu. Parise ta! Pehē anī. Ame'ē ke peputar ym. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Pehē aja tī. Peputar ym tī. Amō ta anī. Putar katu. Ame'ē ta ke pemuka'u te'e, a'erehe Tupā kotyhar ta aja muruwak ym. Ame'ē ta pe: “Anī. Pemuruwak ym” aja pepandu. Katu ym aja. Mā pehē ke Tupā mupyrara ta.

¹⁴ —[Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Parise ta! Mā mokōi pekwaha namō pexo ame'ē ta ke pehē! Te'e peje'ē, pe, ixawa'e manō ame'ē rok ke pejo'ok te'e ingi. A'engi te'e pejo'okiha ke amō ta ngi pemukanim tar katu, a'erehe i'i we Tupā namō pepandu pandu tipe. Aja rahā, katu ame'ē ta ke pehē aja amō ta ukwaha naī. Mā pehē ke Tupā

mupyrara ta. Amō ta 'ar koty te we pehē ke mupyrara ta.]

¹⁵ —Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Parise ta! Mā upa pehē riki mokōi pekwaha namō pexo ame'ē ta ke pehē! Upa katu te ma'e ke pema'e, aja peteī jundéu awa ym ame'ē ke pehē kotyhar aja pemuruwak. Upa pemuruwak rahā, pehē 'ar koty te we a'e riki mupyraraha renda pe oho ta ame'ē ke a'e. (Pehē 'ar koty te we ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ke apo 'y. A'erehe mupyraraha renda pe oho ta ame'ē ke a'e.) Mā pehē johu Tupā mupyrara ta.

¹⁶ —Parise ta! Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Pehē johu riki eha ym te ame'ē ta aja pehē. Pe, amō ta ke pehykíy peraho pexo. Kuja pemu'e:

“Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe itatawa ihī, aja pekwa. A'erehe jete katu te atu ihē apandu. A'erehe apandu ame'ē ke ihē ama'e ta” aja pekwa tī.

—Aja pandu rahā, itatawa rehe har pandu. A'erehe ame'ē panduha ke a'e ma'e te ta, aja pekwa. Anī. Jumu'eha renda keruhū jō pepandu rahā, amō koty pemu'e. Itatawa pandu ym. Kuja amō pandu:

“Tupā rehe jumu'eha renda keruhū pehī, aja pekwa. A'erehe jete katu te atu ihē apandu. A'erehe apandu ame'ē ke ihē ama'e ta” aja pekwa tī.

—Aja pandu rahā, itatawa rehe har pandu ym. A'erehe ame'ē panduha aja amō ma'e ta nahā my? Ma'e ym ta nahā my? Ukwā ym awa, aja pekwa. Aja pemu'e. Mā katu ym pemu'eha.

¹⁷ Mā! Eha ym te ame'ē ta aja pehē! Ma'e riki katu te my? Itatawa riki katu te my? Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū riki katu te my? Pesarahā! Jumu'eha renda keruhū riki katu te tiki. Ame'ē riki itatawa ke mukatuha, ame'ēja saka, a'erehe itatawa 'ar koty te we jumu'eha renda keruhū katuha.

¹⁸ Kuja pemu'e tī:

“Myrape 'ar pe ma'e hymba ke hany, Tupā pe. Ame'ē ke pekwa, a'erehe jete katu te atu apandu. Ihē apandu ame'ē ke ihē ama'e katu ta” aja pekwa katu.

—Aja pandu rahã, hymba rehe har pandu. A'erehe ame'ẽ panduha aja amõ ma'e te ta, aja pekwa. Aja pemu'e. Myrape jõ pandu rahã, anĩ. Ma'e ym ta nahã my. Ukwa ym awa. Kuja amõ pandu:

“Myrape 'ar pe ma'e ke hapy. Ame'ẽ myrape pehĩ, aja pekwa. A'erehe jete katu te atu apandu. A'erehe ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ ama'e katu ta” aja pekwa katu tĩ.

—Aja pandu rahã, hymba rehe har pandu ym. A'erehe ame'ẽ panduha aja amõ ma'e ta nahã my? Ma'e ym ta nahã my? Ukwa ym awa, aja pekwa. Aja pemu'e. Mã katu ym pemu'eha.

¹⁹ Mã! Eha ym te ame'ẽ ta aja pehẽ. Ma'e riki katu te ame'ẽ ke my? Tupã pe hymba ke hapy ame'ẽ ke katu te my? Myrape riki katu te ame'ẽ ke my? Pesarahã! Myrape riki katu te. Ame'ẽ riki ma'e hymba ke mukatuhu, ame'ẽja saka.

²⁰ A'erehe:

“Myrape 'ar pe ma'e ke hapy, ame'ẽ myrape pehĩ, aja pekwa, a'erehe jete katu te atu ihẽ apandu. Ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ ama'e katu ta” aja pekwa tĩ.

—Aja pandu rahã, upa myrape 'ar pe moĩ, ame'ẽ ke pandu. Myrape ke amõ pandu tĩ. A'erehe ame'ẽ panduha aja amõ ma'e ta me'ẽ te'e.

²¹ Pe, amõ pandu:

“Tupã rehe jumu'eha renda keruhũ pehĩ, aja pekwa. A'erehe jete katu te atu ihẽ apandu. Ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ ama'e katu ta” aja pekwa tĩ.

—Aja pandu rahã: “Tupã pete'e ixo, aja pekwa” aja pandu, ame'ẽja saka. Tupã riki jumu'eha renda keruhũ pe ixo, ame'ẽja saka. Pe, jumu'eha renda keruhũ ke amõ pandu tĩ. A'erehe ame'ẽ panduha aja amõ ma'e ta me'ẽ te'e tĩ.

²² Pe, amõ pandu:

“Ywa pehĩ, aja pekwa, a'erehe jete katu te atu ihẽ apandu. A'erehe ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ ama'e katu ta” aja pekwa katu tĩ.

—Aja pandu rahã, ywa pe Tupã ihĩ, aja amõ ukwa. Wapyka ngi je'ẽha mondo mondo, aja ukwa tĩ. A'erehe aja pandu rahã, ame'ẽ panduha aja ma'e ta me'ẽ te'e.

²³ —Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta! Parise ta! Mã! Mokõi pekwaha namõ pexo ame'ẽ ta ke pehẽ! Pehẽma'e kupixa ngi ta'yr mi ma'e ke Tupã pe peme'ẽ me'ẽ. Pehẽ mi'u muhembykiha ke peme'ẽ. Ky'in. Ma'ero muhe'ẽ ame'ẽ ke. Aja peme'ẽ me'ẽ. Katu ame'ẽ. Amõ we anĩ. Moise je'ẽha katu te ame'ẽ ke rehe pehendu ym. Katu ame'ẽ ke amõ ta pe pema'e ym. Amõ ta rehe pepyrara ym pesak. Mã! Kuja riki katu te me'ẽ ke. Ma'e ke pepandu, aja pema'e ta me'ẽ te'e. Te'e peje'ẽ ym. Katu ame'ẽ ke amõ ta pe pema'e ta me'ẽ te'e tĩ. Amõ ta rehe pepyrara pesak ta me'ẽ te'e tĩ. Pehẽma'e ta'yr mi Tupã pe pemujuwyr ta me'ẽ te'e tĩ. Mã! Upa aja pema'e ym. A'erehe pehẽ ke Tupã mupyrara ta.

²⁴ Eha ym te ame'ẽ ta aja pehẽ. Pe, amõ ta ke pehykõi peraho aja saka. Pehẽ pekwaha ke pemu'e, a'erehe pehykõi peraho aja saka. Moise je'ẽha ta'yr te mi, ame'ẽ ke rehe pehendu katu. Moise je'ẽha katu te ame'ẽ ke rehe pehendu ym. Katu ym aja.

²⁵ —Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta! Parise ta! Mã! Mokõi pekwaha namõ pexo ame'ẽ ta ke pehẽ. Kúi soroka ke pejuhyk katu. Ita rekúi ra'yr soroka aja tĩ. Soroka ke pejuhyk tĩ. Jywĩ pe anĩ. Upa ma'e ka'u te'eha pehĩ. Ame'ẽja saka pehẽ. Pehẽ pejahuk riki. Soroka jõ pekutuk katu. Pehẽ py'a pe upa ma'e peka'u te'eha pehĩ, ame'ẽja saka. (Pehẽ py'a juhyk ym, aja pexo.) Amõ tama'e ke pemukanim peraho. Ame'ẽ namõ pexo. Katu ym aja. Amõ ta rehe pekyty'ym tĩ. Mã! Pehẽ ke Tupã mupyrara ta.

²⁶ Parise ta! Eha ym te ame'ẽ ta aja pehẽ! Jywĩ ke pekutuk py, aja pexo. (Aja rahã, pehẽ py'a juhyk, aja pexo ta.) Aja rahã, soroka xi'a ym ta tĩ, aja pexo tĩ. Pehẽ py'a pe ma'e katu ame'ẽ ke pekwa pekwa pexo. Aja rahã, upa juhyk, ame'ẽ ta aja pexo ta tĩ.

²⁷ —Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta! Parise ta! Mã! Pehẽ ke Tupã mupyrara ta! Mokõi pekwaha namõ pexo ame'ẽ ta aja pehẽ tĩ. Kangwerupa pe ita ke amõ mupu'am. “Ko kangwerupa” aja mujekwa. Ame'ẽ ke amõ mutuwyr. Amõ usak rahã, katu aja ukwa. Ywy jywĩ pe ixangwer heta ihĩ. Inẽha pehĩ tĩ.

²⁸ Aja saka riki pehê. Pehê rehe amõ usak rahã, katu, aja ukwaha naĩ. (Kangwerupa pe ita pehĩ, ame'ẽja saka.) Pehê py'a riki upa peka'u te'eha ihĩ. (Ywyjywĩ pe ixangwer pehĩ, ame'ẽja saka.) Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Mokõi pekwaha namõ pexo ame'ẽ ta ke pehê — aja Jesu pandu.

Parise ta ke Tupã mupyrara ta, ame'ẽ rehe har

(Ruk 11.47-51)

²⁹ A'e pandu tĩ:

—Moise je'ẽha mu'e me'ẽ ta! Parise ta! Pehê katu te aja pekwaha pehê jupe! Anĩ. Jaxer ame'ẽ ta ke pehê! Mã! Pehê ke Tupã mupyrara ta! Mokõi pekwaha namõ pexo ame'ẽ ta ke pehê. Ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta kangwer 'ar pe ngã ukwaha pemupu'am. Ita ke pemupu'am. Ymanihar katu ame'ẽ ta kangwer 'ar pe ngã ukwaha pemupu'am tĩ. Ngã harái ym, ame'ẽ ukwaha ke. Ame'ẽ ke pemukatu. Aja rahã, ngã pandu: “Mã! Katu te” aja.

³⁰ Pe, pepandu: “Jande ramõi namõ jaxo ta tipe rahã, a'eta ma'e, aja jama'e ym ta tipe. Ymanihar ta aja Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke jajukwa ym ta tipe tĩ” aja pepandu.

³¹ Mã! Aja rahã, jukwaha ta rainõ ta ke pehê, aja pepandu. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke pehê ramõi ta jukwa. Ame'ẽ jukwaha ta rainõ ta ke pehê. (Aja rahã, ame'ẽ ta aja pema'e ta tĩ, aja pepandu.)

³² Pehê ramõi ta aja tapijar te'e we ma'e peka'u te'eha ke pema'e apo tĩ. Mã peja pehê ramõi ma'eha ke pemumbarahã! Ihê riki Tupã je'ẽha apandu, ame'ẽ ke ihê tĩ. Ihê ke pejukwa ta. Aja rahã, pehê ramõi ta ma'eha ke pemumba ta tĩ, aja ta tĩ.

³³ —Mbói aja pehê tĩ! Mbói ra'yr aja pehê tĩ! Amõ ke mbói ahy su'u rahã, mahy, aja amõ ta ixoha ke pemujaxer riki. Katu ym aja. Mupyraraha renda pe pehê ke Tupã mupyrara ta. Marã ka ym pehemihã.

³⁴ —Ko apandu pehê pe. Pehê koty Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke ihê amondo ta. Ukwã katu ame'ẽ ta ke ihê amondo ta tĩ. Tupã je'ẽha mu'e ame'ẽ ta ke ihê amondo ta tĩ. Ame'ẽ ta ngi har amõ amõ ke pejukwa ta. Amõ ta ke myra ngã mupia ame'ẽ ke

rehe pejukwa ta tĩ. Amõ ta ke jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pemupirok hũ ta tĩ. Hok ngi amõ ta ke pemujan ta pemondo. Amõ amõ ok ta rupi pemujan ta pemondo.

³⁵⁻³⁶ Aja rahã, pehê ke Tupã mupyrara ta. Yman katu ame'ẽ ta ke amõ ta jukwa. Ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta. Pehê riki upa katu te ame'ẽ mupyraraha ke pepyhyk ta. Ambéu riki katu ame'ẽ ke a'e. A'e ke amõ jukwa. A'engi amõ amõ heta katu ame'ẽ ta ke pehê ramõi ta jukwa. Pe, a'ejõhar Sakari rehe uhyk. A'e ke pejukwa tĩ. Mbaraki ra'yr ke a'e. Aja upa katu te jukwa ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta. Ame'ẽ mupyraraha ke pehê aja amõ ta pyhyk ta tĩ. Pehê ke Tupã mupyrara ta. Ko jetehar te apandu pehê pe. Yman katu ame'ẽ ta ke amõ ta jukwa. Upa katu te ame'ẽ jukwaha mupyraraha ke pehê aja ame'ẽ ta pyhyk ta tĩ — aja Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta pe Jesu pandu. Parise ta pe pandu tĩ.

Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe kapy katu te ame'ẽ ke ihĩ. Myrape ihĩ tĩ. Ame'ẽ mokõi pyter pe Sakari ke amõ jukwa. Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, ame'ẽ myrape 'ar pe hymba ke hany. (A'ep ixo rahã, a'e ke jukwa ym ta me'ẽ te'e. Anĩ. Jukwa riki. Katu ym aja.)

Jerusarẽ ok ta pe har ta rehe Jesu ipy'a katu

(Ruk 13.34-35)

³⁷ Jesu pandu tĩ:

—Mã! Jerusarẽ ok ta pe har ta! Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke pejukwa. Tupã muwyr ame'ẽ ta ke ita pe pejapi. Aja pejukwa. Pehê rehe ihê jywa ke ihê amaman tar katu tipe. Sapukái ra'yr ta ke ipypo wyr pe imãi moĩ. Aja saka pehê rehe ihê apy'a katu tipe. Anĩ. Peputar ym ihê ke.

³⁸ A'erehe pehẽma'e Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ke ngã hijar ta oho. (A'ep jy'ar ym te ta ngã tĩ.)

³⁹ Ko apandu pehê pe. Apo har ihê rehe pesak ym te ta. “Jandema'e sawa'e te je'ẽha rupi tur ame'ẽ rehe mã peja Tupã usak katu” aja pepandu rahã jõ, ihê rehe pesak ta tĩ — aja Jesu pandu.

24

Tupã rehe jumu'eha renda keruhũ ke amõ ta mujaxer ta

(Mak 13.1-2; Ruk 21.5-6)

¹ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ngi Jesu uhem oho. Uhem ixo rahã, jumu'eha ta pandu ipe:

—Esarahã! Mã! Katu jumu'eha renda keruhũ ke — aja ipe.

² Jesu pandu:

—A'e tÿ. Pesak katu ehe apo. Yman rahã nixói ta. Ko apandu pehẽ pe. Peme'ẽ ke amõ ta upa mujaxer ta kÿ. Ita mokõi mokõi ihĩ ym te ta. Upa katu te ita ke amõ ta ombor ta. Aja rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha keruhũ muhã ta — aja jumu'eha ta pe.

Ngã mupyraraha ame'ẽ rehe har

(Mak 13.3-13; Ruk 21.7-19; 1 Petu 1.6-7; 1 Petu 2.19; 1 Petu 3.14; 1 Petu 4.12-16)

³ Jumu'eha renda keruhũ ngi uhem rahã, ywy'ã 'ar pe jupir oho. Ywy'ã rer Oriwéi ty. A'ep Jesu wapyk uĩ. Pe, amõ ta nixói rahã, jumu'eha ta jõ pandu uwyr ipe. A'eta pandu:

—Myja rahã, ita mokõi mokõi ihĩ ym ta my? Emujekwa jande pe. Ma'e uhyk rahã, nde erejywy'r ta, aja jakwa ta my? Ma'e uhyk rahã, 'ar rehe angaha uhyk ta, aja jakwa ta my tĩ? — aja Jesu pe.

⁴ A'e pandu:

—Pesak katu kÿ! Mã peja pehẽ ke amõ ta muka'u te'e ym.

⁵ Heta uwyr ta. “Jesu je'ẽha rupi ihẽ ajur” aja pandu te'e ta. “Ko Kirisutu ihẽ. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke ihẽ” aja pandu te'e ta tĩ. Pe, heta ngã ke a'eta muka'u te'e ta.

⁶ Jumai ha tyapuha ke pehendu ta. “Paite amõ ta jumai ixo” aja pehendu ta tĩ. Pemukahem ym ingi. Aja jumaiha uhyk ta. Uhyk rahã, 'ar rehe angaha uhyk ym we rĩ.

⁷ Amõ amõ ywy pe har ta jumai mai ta ngã juehe. Kapitã keruhũ riki amõ kapitã keruhũ namõ jumai mai ta. Amõ amõ ywy pe ngã mi'u nixói te ta. Amõ amõ ywy katak hũ ta.

⁸ Upa aja riki ahy py, ame'ẽja saka. Kũjã imembyr u'ar tate rahã, ahy py. Aja ahyha mangaha riki. I'i we rahã, ahy te ta. (Aja

rahã, amõ we mupyraraha uhyk ta, aja mujekwa katu.)

⁹ —'Ar rehe angaha uhyk ym rahã we pehẽ ke amõ ta pyhyk ta. Sonda ta koty pehẽ ke mondo ta. Pehẽ ke a'eta mahy ta. Pehẽ ngi har amõ amõ ke a'eta jukwa ta tĩ. Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe pehẽ rehe ngã parahy ta. Putar ym ta tĩ.

¹⁰ Arahã, ihẽ rehe jurujar katuha ke heta hijar ta. Pe, ame'ẽ ta sonda ta pe pandu ta: “Pehĩ. Peme'ẽ riki Jesu kotyhar ta ke tĩ. Pepyhyk peho” aja. Ame'ẽ ta parahy ta ngã juehe tĩ.

¹¹ Pe, heta Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ran uwyr ta. Heta hũ ngã ke ame'ẽ ta muka'u te'e hũ ta. A'erehe ihẽ rehe jurujar katuha ke hijar ta.

¹² Ma'e ka'u te'eha ke i'ar koty te we ohoha. Pe, Tupã rehe ipy'a katuha hijar hijar ta oho.

¹³ Pe, a'ejõhar rehe tapijar te'e we ihẽ rehe jurujar katu rahã, ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu ta.

¹⁴ Tupã koty ipy'a ke amõ muruwak rahã, ame'ẽ pe: “Ihẽ kotyhar ke nde” aja Tupã pandu ta. Ame'ẽ myrandu katu ke kome'ẽ ywy keruhũ rupi ihẽ kotyhar ta pandu pandu ta oho. Upa ngã hendu ta. Aja rahã jõ 'ar rehe angaha uhyk ta — aja Jesu mujekwa.

Ahyha keruhũ ngã rehe uhyk ta
(Mak 13.14-23; Ruk 21.20-24)

¹⁵ 'Ar rehe angaha uhyk ta, ame'ẽ rehe har Jesu pandu tĩ:

—Ma'e jaxer ai te ame'ẽ rehe pesak ta tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ixo ta. Kapy katu te ame'ẽ pe ixo ta. Ame'ẽ rehe har Ndanie mupinim yman. A'e riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e tĩ. [Kome'ẽ paper rehe amõ usak rahã, mã peja ekwa katu exo.]

¹⁶ Ame'ẽ jaxer ai te ame'ẽ rehe ngã usak rahã, mã peja ywy'ã koty kanim ujan oho. Jundéi ywy pe har ta kanim ujan oho. (Aja rahã, manõ ym ta.)

¹⁷ —Hok kupe 'ar pe amõ ixo rahã, mã peja hok wyr pe ima'e ke pyhyk ym oho. (I'i pyta ym.) Pahar ujan oho. (Aja rahã, manõ ym ta.)

18 Kupixa pe amõ paraky ixo rahã, mã peja hok pe jywyr ym oho. Kamixa pyhyk ym oho. Pahar ujan oho. (Aja rahã, manõ ym ta.)

19 —Ame'ë 'ar rahã, ipusu pe imembyr ixo, ame'ë ta pyrara ta ixo. (Marã ka ym pahar ujaniha.) Imembyr pe kamby me'ë, ame'ë ta pyrara ta ixo tĩ. (Marã ka ym pahar ujaniha.)

20 Tupã namõ pepandu katu: “Aman ndy'ar rahã anĩ. (Aman heta rahã, jande jajan tar ym)” aja. Kuja tĩ. “Jundéu awa tama'e putu'u 'ar rahã anĩ. (Arahã jundéu awa ta wata ym riki)” aja Tupã namõ pepandu.

21 Ame'ë jaxer ai te ha 'ar rahã, ngã pyrara te hũ ta. Arahã jõ pyrara te hũ ta. Aja pyraraha ke amõ ukwa ym riki. Kome'ë ywy keruhũ Tupã mujã ame'ë ngi har, aja pyrara te ha nixói. Pe, yman rahã, aja uhyk ym ta tĩ. Arahã jõ pyrara te hũ ta ngã.

22 —Arahã jõ aja ahyha keruhũ 'ar ke Tupã muheta ym. Aja ym rahã, nixói te ta awa. Upa manõ ta. Tupã kotyhar ta ixo. A'erehe ahyha keruhũ 'ar ke a'e muheta ym ta.

23 Pe, pehẽ pe amõ pandu: “Pesarahã! Kirisutu kotete ixo” aja. Ame'ë rehe pejuru-rujar ym. Amõ pandu: “Pesarahã! Kirisutu paite ixo” aja. Ame'ë rehe pejuru-rujar ym tĩ.

24 Kirisuturan uhyk ta. Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ran uhyk ta tĩ. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke ame'ë ta ma'ema'e ta tĩ. Aja Tupã kotyhar ta ke muka'u te'e tar katu.

25 Pehendu katu! Aja uhyk ym rahã we, pehẽ pe upa ihẽ apandu. Upa ihẽ amujekwa ko.

26 Pe, amõ ta pandu ta pehẽ pe. “Pesarahã! Awa nixói te ame'ë pe a'e ixo” aja. Ame'ë rehe pejuru-rujar ym. (A'ep peho ym.) Amõ pandu: “Pepaite a'e kanim ixo” aja. Ame'ë rehe pejuru-rujar ym tĩ.

27 —Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Yman rahã, ihẽ ajywyr ajur rahã, upa ngã ukwa katu ta. Tupã pirãha muwera rahã, warahy uhemihã koty ixo ame'ë ta ukwa katu. Warahy u'ariha koty ixo ame'ë ta ukwa katu tĩ. Upa katu te awa ta ukwa katu. Aja ihẽ ajywyr ajur rahã, upa katu te awa ta ukwa katu ta tĩ.

28 Pesarahã! So'o inem ame'ë ke pehẽ rahã, pahar xumukape ukwa katu. (Pe, jy'ar oho ehe.) Aja ihẽ ajywyr ajur rahã, upa katu te awa ta ukwa katu te ta tĩ — aja Jesu pandu.

Jesu jywryriha rehe har

(Mak 13.24-27; Ruk 21.25-28; 2 Tesaron 1.7; 2 Petu 3.10; Apokarip 1.7)

29 A'e pandu tĩ:

—Ame'ë ahyha keruhũ 'ar upa rahã, amõ we mãte ma'e uhyk ta. Warahy uwe ta. Jahy wera ym ta tĩ. Ywa ngi jahy rata u'ar u'ar ta tĩ. Ywa pe ihẽ ame'ë ke Tupã mukatak hũ ta.

30 Ame'ë upa rahã, ihẽ ajywryriha ukwaha ke ywa pe ihẽ amoĩ ta. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ywa takãxĩha 'ar pe ihẽ ajywyr ta ajur. Tupãma'e pyrãtãha namõ ajur ta. A'e katu te ha namõ ajur ta tĩ. Pe, ihẽ rehe kome'ë ywy keruhũ pe har ta usak rahã, jixi'u ta. (“Jande ke mupyrara ta apo” aja ukwa, a'erehe jixi'u ta.)

31 Tupãma'e jumi'a keruhũ tyapu ta. Tupã riki ima'e je'ëha rahoha ta ke muwyr ta. Upa katu te kome'ë ywy keruhũ rupi muwyr ta. Pe, upa katu te Tupã kotyhar ta ke a'eta mujy'ar ta — aja Jesu pandu.

Jesu jywryriha ke ma'eywa'y mujekwa ta ngã pe

(Mak 13.28-31; Ruk 21.29-33)

32 A'e pandu tĩ:

—Ihẽ ajywryriha ke ma'eywa'y mujekwa ta pehẽ pe. Sík'y ke. Hãkã rehe hokyr uhem rahã, warahy haku tate, aja pekwa.

33 Aja ihẽ ajywryriha riki. Ihẽ apandu ramõ, ma'e warahy uwe. Ma'e jahy rata ta katak. Upa aja pesak rahã, ihẽ riki ajywyr tate, aja pekwa katu ta tĩ. (Hãkã rehe hokyr uhem, ame'ëja saka.)

34 Pesarahã! Apandu katu pehẽ pe. Amõ ihẽ kotyhar ta pyrara hũ ta ixo. Upa aja me'ë uhyk ta kÿ. Manõ ym ta rĩ. Upa usak ta. (Anĩ. Tapijar te'e we ihẽ rehe jurujar katu ta rĩ.)

35 Ywa upa kanim ta. Kome'ë ywy keruhũ upa kanim ta tĩ. Ihẽ apandu ame'ë ke anĩ. Ame'ë ke kanim ym te ta. (Aja ihẽ je'ëha rehe jurujar katu ame'ë ta tapijar te'e we ixo ta kÿ.) Apandu, aja me'ë upa katu te uhyk ta kÿ — aja Jesu pandu.

Myja rahã Jesu jywyr ta my?

(Mak 13.32-37; Ruk 12.35-40; Ruk 17.26-30; Ruk 17.34-36; 1 Tesaron 5.2-3; 2 Petu 3.1-15)

³⁶ A'e pandu tĩ:

—Myja rahã, ihẽ azywyr ta my? Ma'e wera rahã, azywyr ta my? My warahy rahã, azywyr ta my? Ame'ẽ ke ukwa ym awa. Ywa pe ixo Tupã je'ẽha rahoha ta ukwa ym tĩ. Ihẽ riki akwa ym tĩ. Ihẽ pái jõ ukwa katu.

³⁷ Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ azywryriha riki kuja. Yman Noe ixo. Arahã aja saka tĩ.

³⁸ Y keruhũ upa ngã ke jukwa. Kuja riki. Y keruhũ uhyk tate rahã, aja te'eha ngã ixo. Amõ ta kekar oho. Pe, so'o ke jukwa rahã, ame'ẽ ke u'u riki. Sawa'e ta kũjã ta ke pyhyk. Kũjã ta sawa'e ta ke pyhyk tĩ. Aja te'e ngã ixo. Jarusu keruhũ pe Noe ixo ym rahã we, aja te'e ngã ixo.

³⁹ Y keruhũ uhyk ta, aja ngã harõ ym. Pe, y keruhũ uhyk rahã, upa katu te y jukwa. Aja ihẽ azywyr rahã, ngã harõ ym rahã, ihẽ azywyr ta. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur.

⁴⁰ —Ihẽ azywyr rahã, kuja ta tĩ. Kupixa pe mokõi sawa'e ta paraky ixo. Peteĩ pyta ta a'ep. Amõ ke Tupã je'ẽha rahoha ta raho ta.

⁴¹ Paratu rok pe mokõi kũjã ta paraky u'am. Peteĩ pyta ta a'ep. Amõ ke Tupã je'ẽha rahoha ta raho ta.

⁴² A'erehe pesak katu pexo. Peta kÿ. Ihẽ azywryriha angaha ke pekwa ym. A'erehe pesak katu pexo. Ihẽ riki pehẽma'e sawa'e te.

⁴³ Ma'e mukanĩha uwyr ame'ẽ ke ok jar ukwa rahã, ukwer ym ta tipe. Harõ ta tipe. Hok pe mukanĩha ixo tate rahã, a'e ke ok jar mujan ta tipe mondo.

⁴⁴ A'erehe pesak katu pexo. Peta kÿ. Pe-harõ ym pexo rahã, ihẽ azywyr ta. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur — aja Jesu pandu.

Miasu katu me'ẽ ke. Katu ym ame'ẽ ke tĩ.
(Ruk 12.41-48)

⁴⁵ (Miasu katu ame'ẽ ta aja ixotyhar ta ixo ta me'ẽ te'e tĩ. Aja Jesu mu'e tar katu.) A'erehe a'e pandu:

—Myja me'ẽ miasu riki ukwa katu ame'ẽ ke my? Myja me'ẽ miasu riki ijar pandu ame'ẽ ke ma'ema'e katu my? Ko apandu ta. Amõ miasu pe ijar pandu: “Amõ miasu ta rehe esak esak katu exo. Myahy rahã, a'eta

mi'u ke eme'ẽ me'ẽ katu a'eta pe” aja ijar. Pe, ijar paxia oho.

⁴⁶ Pe, ijar pandu, aja miasu ma'ema'e ixo. Hok pe jywyr rahã, ame'ẽ ke rehe ijar usak. Aja rahã, ame'ẽ miasu huru katu ta.

⁴⁷ Pesarahã! Ihẽ apandu pehẽ pe. Ame'ẽ miasu pe kuja ijar pandu ta: “Katu ame'ẽ ke nde. Upa katu te ihẽma'e ke rehe nde eresak eresak katu ta apo 'y” aja ta.

⁴⁸ —Aja ym rahã, katu ym. Miasu katu ym ame'ẽ ke rahã, kuja jupandu jupe: “Ihẽ jar pepaite oho. Yman rahã jywyr ta” aja jupe.

⁴⁹ Pe, amõ miasu ta ke a'e nupã nupã ta. Pe, jaxer ame'ẽ ta namõ ma'e ke a'e u'u hũ ta uĩ. Kawĩ ngi ka'u, ame'ẽ ta namõ u'u uĩ. Ka'u tĩ.

⁵⁰ Pe, ijar rehe harõ ym rahã, ame'ẽ wera rahã, ijar jywyr ta. “Apo jywyr ym we ta rĩ” aja pandu rahã, pahar ijar jywyr ta.

⁵¹ Ame'ẽ miasu jaxer ame'ẽ ke ijar pirok hũ te ta. Mokõi ukwaha ta ke amõ ta mupyrara hũ, aja ame'ẽ miasu ke ijar mupyrara hũ ta tĩ. (Ahy te hũ,) a'erehe jixi'u hũ ta. (Ahy te hũ,) a'erehe hã ke su'u su'u ta tĩ — aja Jesu pandu. (A'erehe miasu katu aja Jesu jywryriha rehe ixotyhar ta harõ katu ta me'ẽ te'e tĩ.)

25

Jande popa kũjãtã ta rehe har

¹ Jesu pandu tĩ:

—Ihẽ azywyr rahã, kuja riki Tupã ma'eha. Awa riki inamõ ixo ta my? Awa riki inamõ ixo ym te ta my? Ame'ẽ ke amujekwa ta. Kuja. Amõ rahã, jande popa kũjãtã ta ixo. Pytun rahã, araparin ke kũjãtã ta raho. Sawa'e jumendar ame'ẽ rehe usak oho.

² Awa po wajar peteĩhar upa kũjãtã ta ukwa katu ame'ẽ ta ke. Amõ awa po wajar peteĩhar upa anĩ. Ukwa katu ym riki.

³⁻⁴ Awa po wajar peteĩhar upa kũjãtã ta riki ukwa katu ame'ẽ ta ke a'eta. A'erehe araparin raho rahã, amõ hyru pe tykwer tyryhem raho. Amõ kũjãtã ta anĩ. Ukwa katu ym ame'ẽ ta ke a'eta. A'erehe araparin raho rahã, amõ hyru pe tykwer raho ym.

⁵ Sawa'e jumendar ame'ẽ ke pyta we rĩ. Uhyk ym we rĩ. I'i hũ pyta. A'erehe kũjãtã ta pyhĩ hũ. Pe, ukwer tĩ.

⁶ —Pytun pyter pe amõ pandu: “Petur. Sawa'e jumendar ta ame'ẽ ke petur. Peho. Pesak pehorahã!” aja riki.

⁷ Upa kũjãtãi ta upak. Pe, araparin hapy tĩ.

⁸ Pe, kũjãtãi ukwa katu ame'ẽ ta pe amõ ta pandu. Ukwa katu ym ame'ẽ ta pandu: “Jandema'e araparin uwe tate. Jande pe tykwer pemuwyr we mi” aja.

⁹ “Anĩ. Pehẽ pe jame'ẽ rahã, jandema'e uwe ta tĩ. Upa jande pe uhyk ym tykwer. Muhepyha renda pe pejo'ok peho” aja ukwa katu ame'ẽ ta pandu.

¹⁰ —A'erehe ukwa katu ym ame'ẽ ta jo'ok oho. A'eta nixói rahã, sawa'e jumendar ame'ẽ ke uhyk uwyr. Awa po wajar pe-teĩhar upa kũjãtãi riki araparin hapy, aja ixo. Pe, sawa'e namõ ixo oho. Ngã mi'u matyr ame'ẽ rehe ixo oho. Huryha rehe ixo katu. Upa ixo rahã, hukwen ke amõ kynda katu.

¹¹ —I'i rahã amõ kũjãtãi ta uhyk uwyr tĩ. “Sa'e! Hukwen epirar jande pe” aja riki.

¹² “Anĩ ta. Pehẽ ke ihẽ akwa ym” aja sawa'e jumendar ame'ẽ ke pandu — aja Jesu pandu.

¹³ A'e pandu tĩ:

—Aja riki ihẽ ajoywryha. Myja rahã, ihẽ ajoywyr ta my? Ame'ẽ ke pekwa ym. My warahy rahã, ihẽ ajoywyr ta my? Ame'ẽ ke pekwa ym tĩ. A'erehe pesak katu kũ. Peharõ katu pexo — aja jumu'eha ta pe.

*Mahapyr miasu ta ame'ẽ rehe har
(Ruk 19.11-27)*

¹⁴ Jesu pandu tĩ:

—Ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ kotyhar ta ma'ema'e katu rahã, ma'e katu ame'ẽ ke ihẽ ame'ẽ me'ẽ ta a'eta pe. Ame'ẽ rehe har amujukwa ta apo. Kuja riki. Amõ sawa'e ixo. Pepsaite paxia tate rahã, miasu ta pe a'e pandu: “Upa ihẽma'e ke rehe pesak” aja.

¹⁵ Pe, tamatarer ke a'e me'ẽ me'ẽ. Amõ miasu pe 5.000 itatuwyr tamatarer me'ẽ. Amõ pe 2.000 itatuwyr tamatarer a'e me'ẽ. Amõ pe 1.000 itatuwyr tamatarer a'e me'ẽ. Miasu ta ma'eha ukwa katuha, aja ijar me'ẽ me'ẽ. Upa me'ẽ rahã, pepsaite paxia oho.

¹⁶ —Kuja, 5.000 itatuwyr tamatarer pyhyk, ame'ẽ miasu pahar oho. Ame'ẽ tamatarer namõ muhepy hepy. Pe,

muheta. Amõ 5.000 itatuwyr tamatarer pyhyk. (A'erehe 10.000 hetaha apo 'y.)

¹⁷ Aja amõ miasu tĩ. Kuja, 2.000 itatuwyr tamatarer pyhyk ame'ẽ ke. Tamatarer namõ a'e muhepy hepy tĩ. Pe, muheta tĩ. Pe, amõ 2.000 itatuwyr tamatarer ke a'e pyhyk. (A'erehe 4.000 hetaha apo 'y.)

¹⁸ Amõ miasu anĩ. 1.000 itatuwyr tamatarer pyhyk ame'ẽ ke. Ywykwar ke a'e pykũi oho. Pe, ijarma'e tamatarer ke a'ep a'e mou. Jupyk tĩ.

¹⁹ —Yman rahã, miasu jar jywyr uwyr. Pe, miasu ta ma'ema'eha ke a'e ukwa ta.

²⁰ Kuja, 5.000 itatuwyr tamatarer pyhyk, ame'ẽ miasu uhyk py. Ijar pe 5.000 itatuwyr tamatarer ke a'e mujwyr. A'e pandu: “Sawa'e! Kuja 5.000 itatuwyr tamatarer ihẽ pe nde ereme'ẽ. Esarahã! Ko amõ 5.000 itatuwyr tamatarer ke ihẽ apyhyk. Amuheta riki. A'erehe ko 10.000 hetaha kohĩ” aja ijar pe.

²¹ “Mã! Katu! Nde katu. Ihẽ apandu ame'ẽ ke nde erema'ema'e katu. Ta'yr mi tamatarer namõ nde ereparaky. Apo heta ame'ẽ namõ nde ereparaky ta. Ejur. Ihẽ rury katu riki. Aja nde rury katu nde erexo tĩ” aja ijar ipe.

²² —Pe, amõ miasu uhyk uwyr tĩ. Kuja, 2.000 itatuwyr tamatarer pyhyk ame'ẽ ke a'e. A'e pandu: “Sawa'e! Kuja, 2.000 itatuwyr tamatarer ihẽ pe nde eremuwyr. Ame'ẽ kohĩ. Esarahã! Amõ we 2.000 itatuwyr tamatarer ke ihẽ apyhyk. Amuheta riki. A'erehe ko 4.000 hetaha kohĩ” aja ijar pe.

²³ “Mã! Katu! Nde katu. Ihẽ apandu ame'ẽ ke nde erema'ema'e katu. Ta'yr mi tamatarer namõ nde ereparaky. Apo heta ame'ẽ namõ nde ereparaky ta. Ejur. Ihẽ rury katu riki. Aja nde rury katu nde erexo tĩ” aja ijar ipe.

²⁴ —Pe, kuja, 1.000 itatuwyr tamatarer pyhyk, ame'ẽ miasu uhyk uwyr tĩ. Pandu: “Sawa'e! Amõ rehe nde erepyrara nde eresak ym ame'ẽ ke nde, aja akwa. Amõma'e kupixa ngi ma'e ke nde ere'u. Nde erejytym ym, ame'ẽ kupixa ngi. Amõma'e ke nde erematyr tĩ. Nde erejytym ym ame'ẽ ke, amõ riki jyty. (Aja rahã, amõ riki paraky ame'ẽ ke nde erepyhyk.)

²⁵ Nde ngi ihē akyje. A'erehe nema'e tamatarer ke ywykwar pe ihē amukanim araho. Esarahā! Kō 1.000 itatuwyr tamatarer nema'e ke" aja ijar pe.

²⁶ Ame'ē ke rehe hendu rahā, ijar pandu ipe: "Mā! Nde katu ym! Jyty'ym ame'ē ke nde. Ihē ajytym ym, ame'ē kupixa pe har ma'e ke ihē a'u. Ihē ajytym ym, amō jyty amē'ē ke ihē amatyr, aja nde erekwa katu. Amō paraky ame'ē ke ihē apyhyk, aja nde erekwa katu.

²⁷ Aja rahā, tamatarer renda pe ihēma'e tamatarer ke nde eremupyta ta me'ē te'e. Aja rahā, amō ta riki ihēma'e tamatarer namō paraky ta tipe. Aja muheta ta tipe. Aja rahā, ihē ajywyr rahā, i'ar koty te we ihēma'e tamatarer muheta ta tipe" aja ijar pandu.

²⁸ Pe, amō miasu pe ijar pandu tī: "Tamatarer ejo'ok ingi. Miasu katu ym ame'ē ke ngi ejo'ok. Pe, 10.000 hetaha namō ixo ame'ē pe eme'ē.

²⁹ Ma'e ta'yr mi ame'ē namō amō ma'ema'e rahā, amō we hū amō me'ē ta ipe. Aja rahā, ima'ehū ta. Pe, ma'e ta'yr mi ame'ē namō amō ma'ema'e ym rahā, ame'ē ta'yr mi ame'ē ke amō jo'ok ta ingi. Aja rahā, nixói te ta ima'e ke.

³⁰ Apo kome'ē miasu jaxer ame'ē ke embor eho, soroka pe. Pytuniha renda pe embor. A'ep ahy ta. A'erehe jixi'u ta. Ahy te ta, a'erehe hāi ke su'u su'u ta" aja ijar pandu — aja Jesu pandu.

(Aja Tupā kotyhar ta ma'ema'e ta me'ē te'e tī. Ma'e ke Tupā me'ē, ame'ē namō ma'ema'e katu ta me'ē te'e tī.)

Ngā ke Jesu mupyrara ta, a'ejōhar ame'ē ke

(Apokarip 20.11-14)

³¹ Jesu pandu tī:

—Ko awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Kapitā keruhū aja ihē ajywyr rahā, Tupā je'ēha rahoha ta ihē namō uwyr ta tī. Arahā myrape katu te ame'ē pe ihē awapyk ta aī.

³² Pe, upa katu te kome'ē ywy keruhū pe har ta ke mujy'ar ta. Tupā je'ēha rahoha ta mujy'ar ta. Ihē ruwa koty mujy'ar ta. Pe, ngā ke ihē amondo mondo ta. Se koty amō ta ke ihē amondo ta. Amō ta amō koty. Arapuharan usakiha ta aja saka. Arapuhame ta ke arapuharan ta pyter ngi

mondo mondo. Aja ngā ke ihē amondo mondo ta tī.

³³ Katu ame'ē ta ke ihē jywa katu koty ihē amondo ta. Amō pyta ame'ē ta ihē jywa'i koty ihē amondo ta.

³⁴ Ihē riki kapitā keruhū. Pe, ihē jywa katu koty i'āi, ame'ē ta pe kuja ihē apandu ta: "Pejur! Pehē riki ihē pái ke muhury katu ame'ē ta ke pehē. Ihē pái renda pe pexe peho. Ame'ē renda ke yman a'e mukatu. Kome'ē ywy keruhū a'e mujā rahā, ame'ē renda ke a'e mujā pehē pe tī. Apo pexe peho a'ep.

³⁵ Pesarahā! Ihē myahy rahā, ihē pe pehē mi'u peme'ē. Ihē hyngwéi rahā, y ke ihē pe peme'ē tī. Ihē rehe pesak ramō rahā, pehē rok pe ihē ke pemupyta katu tī.

³⁶ Ihēma'e mundeha nixói rahā, pehēma'e mundeha ihē pe peme'ē tī. Ihē ahy axo rahā, ihē pe puhā peme'ē katu tī. Kyndaha pe ihē axo rahā, ihē rehe pesak pejur tī" aja ihē apandu ta.

³⁷ —Aja rahā, ihē jywa katu koty i'āi ame'ē ta pandu ta. Katu ame'ē ta ke ame'ē ta. Kuja pandu ta: "Sawa'e! Myja rahā nde myahy, pe, jande mi'u nde pe jame'ē my? Jakwa ym. Myja rahā, nde nengwéi, pe, nde pe y jande jame'ē my tī? Jakwa ym tī.

³⁸ Myja rahā, nde rehe jasak ramō, pe, jande rok pe nde ke jamupyta my? Jakwa ym tī. Myja rahā, nema'e mundeha nixói, pe, jandema'e mundeha ke jame'ē nde pe my tī? Jakwa ym tī.

³⁹ Myja rahā, nde ahy nde erexo, pe, nde pe puhā jame'ē katu my? Jakwa ym tī. Myja rahā kyndaha pe nde erexo, pe, nde rehe jasak jaho my? Jakwa ym tī" aja ihē pe.

⁴⁰ —Pe, ihē apandu ta. Ihē riki kapitā keruhū. Kuja apandu ta: "Ko apandu pehē pe. Ko ihē kotyhar ta ixo. Ihē mu ta aja riki. 'Katu ym' aja amō ta ukwaha naī. Ame'ē ta pe ma'e ke pema'ema'e rahā, ihē pe pema'ema'e katu, ame'ēja saka. A'erehe ihē pái renda pe pehē rury katuha namō pexe peho" aja ihē apandu ta.

⁴¹ —Pe, ihē jywa'i koty i'āi, ame'ē ta pe kuja ihē apandu ta: "Peho ihē ngi! Pehē riki Tupā mupyrara ta ame'ē ta ke pehē. Tata keruhū renda pe peho. Ame'ē tata uwe ym te ta. Ame'ē renda ke Tupā mujā.

A'ep Satana ke mupyrara ta. (Ājã ramũi ke a'e.) Ame'ẽ renda ke tata keruhũ renda. Satana kotyhar ta ke a'e mupyrara ta a'ep tĩ. Ame'ẽ renda pe peho.

⁴² Pesarahã! Ihẽ myahy rahã, pehẽ mi'u ihẽ pe peme'ẽ ym. Ihẽ hyngwéi rahã, y ke ihẽ pe peme'ẽ ym tĩ.

⁴³ Ihẽ rehe pesak ramõ rahã, pehẽ rok pe ihẽ ke pemupyta ym tĩ. Ihẽma'e mundeha nixói rahã, pehẽma'e mundeha ke ihẽ pe peme'ẽ ym tĩ. Ihẽ ahy rahã, ihẽ pe puhã peme'ẽ ym tĩ” aja ihẽ jywa'i koty i'ãi ame'ẽ ta pe apandu ta.

⁴⁴ —Pe, a'eta pandu ta ihẽ pe: “Sawa'e! Myja rahã, nde myahy my? Pe, jande mi'u jame'ẽ ym nde pe my. Jakwa ym. Myja rahã, nde nengwéi my? Pe, y jame'ẽ ym nde pe my? Jakwa ym tĩ. Myja rahã, nde rehe jasak ramõ my? Pe, jande rok pe nde ke jamupyta ym my? Jakwa ym tĩ. Myja rahã, nema'e mundeha nixói my? Pe, jame'ẽ ym nde pe my? Jakwa ym tĩ. Myja rahã, nde ahy my? Pe, puhã jame'ẽ ym nde pe my? Jakwa ym tĩ. Myja rahã, kyndaha pe nde erexo my? Pe, nde rehe jasak ym jaho my? Jakwa ym tĩ” aja ta.

⁴⁵ —Ihẽ riki kapitã keruhũ. Kuja ame'ẽ ta pe ihẽ apandu ta. “Ko apandu pehẽ pe. Ihẽ kotyhar ta kohĩ. ‘Ame'ẽ ta katu ym’ aja amõ ta ukwaha naĩ. Ame'ẽ ta pe ma'e ke pema'ema'e ym rahã, ihẽ pe ma'e ke pema'ema'e ym tĩ, ame'ẽja saka” aja ihẽ apandu ta.

⁴⁶ Pe, ame'ẽ ta ke mupyraraha renda pe ihẽ pái mondo ta. A'ep ahyha upa ym te ta. Katu ame'ẽ ta anĩ. Ihẽ pái namõ aja te'e ta ixo. Uhã te hũ ta a'eta — aja Jesu pandu.

26

“Jesu ke japyhyk ta” aja pa'ihu ta pandu pandu

(Mak 14.1-2; Ruk 22.1-2; Juã 11.45-53)

¹⁻² Jywyriha rehe har upa a'e mu'e rahã, jumu'eha ta pe a'e pandu:

—Mokõi jaker rahã, Pasuko 'ar rehe uhyk ta. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'eha rupi ajur. Ihẽ ruwajan ta ke ihẽ rehe amõ muhyk ta werur. Pe, ame'ẽ ta ihẽ ke jukwa ta. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe jukwa ta — aja Jesu.

³ Pe, pa'ihu ta jy'ar oho. Jundéu awa tamũi ta namõ jy'ar oho. Kái rok keruhũ pe jy'ar. Kái riki jundéu awa tama'e pa'i keruhũ.

⁴ A'eta pandu pandu a'eta jupe: “Jesu ke jande japyhyk ta jaho. Ngã ukwa ym ha rupi japyhyk ta. Pe, a'e ke jande jajukwa ta.

⁵ Pasuko 'ar rahã, japyhyk ym we ta rĩ. Anĩ. Arahã japyhyk rahã, ngã parahy ta. Mutyapu tyapu hũ ta. Katu ym aja. A'erehe arahã japyhyk ym we ta rĩ” aja a'eta jupe.

Ma'e piheha ke Jesu ãkã rehe kũjã jyhẽ (Mak 14.3-9; Juã 12.1-8)

⁶ Mbeta ok ta pe Jesu ihĩ. Simã rok pe ihĩ. Ame'ẽ Simã riki yman pere ma'e u'u hũ ame'ẽ namõ ixo. Apo anĩ. Upa ka'ẽ katu.

⁷ Ma'e ke Jesu u'u uĩ rahã, kũjã uhyk uwyr ehe. Ma'e piheha ke a'e werur. Ame'ẽ hepy hũ ame'ẽ ke. Hyru pe werur. Ame'ẽ hyru riki aramba ke te'e mujã ame'ẽ ke. Pe, kyndaha ke mopok rahã, tykwer ke Jesu ãkã rehe kũjã jyhẽ.

⁸⁻⁹ Ame'ẽ rehe jumu'eha ta usak rahã, parahy kũjã rehe. A'eta je'ẽ je'ẽ hũ:

—Mã! Tykwer upa kanim. Ame'ẽ tykwer ke amõ muhepy rahã, tamatarer hũ pyhyk ta tipe. Pe, ame'ẽ tamatarer ke ima'e ym te ame'ẽ ta pe amõ me'ẽ me'ẽ katu ta tipe — aja riki.

¹⁰ Jumu'eha ta panduha ke Jesu ukwa. A'erehe a'eta pe kuja a'e pandu:

—Kũjã rehe har aja ym peje'ẽ je'ẽ. Ma'e katu ame'ẽ ke ihẽ pe a'e ma'e.

¹¹ Ima'e ym te ame'ẽ ta pe ma'e ke peme'ẽ tar katu rahã, pete'e a'eta ixo. Aja te'eha a'eta ixo koropi. Ihẽ anĩ. Aja te'eha pehẽ namõ ihẽ axo ym ta.

¹² Kũjã putar aja a'e ma'e katu. Pesarahã! (Jundéu awa manõ rahã, hete ke amõ ta mupihe te'e, aja te'eha a'eta ma'eha.) Aja ihẽ rehe tĩ. Ihẽ amanõ ym rĩ. Ko ihẽ ke mouha rehe kũjã upa mupihe. (A'erehe ihẽ rehe pyaiha apo mujesak rahã, katu tiki.)

¹³ Pesarahã! Apo ihẽ apandu katu. Ihẽ rehe har myrandu katu ke amõ ta pandu pandu raho. Kome'ẽ ywy keruhũ rupi pandu pandu raho rahã, kome'ẽ kũjã ma'eha rehe har pandu ta tĩ. Kũjã ma'eha ke harái ym ta ngã — aja Jesu pandu.

*Pa'ihu ta koty Jun oho
(Mak 14.10-11; Ruk 22.3-6)*

¹⁴ Pe, jundéu awa tama'e pa'ihu ta koty Jun oho. Jun amō her Ikario. Awa py mokōi jumu'eha ta ngi har peteī a'e.

¹⁵ A'e pandu:

—Jesu rehe pehē ke amuhyk araho rahā, myja tamatarer hetaha peme'ē ta ihē pe my? — aja pa'ihu ta pe.

—Jande pypa, amō jande popa hetaha (30) jame'ē ta nde pe — aja pa'ihu ta pandu.

Pe, itatuwyr tamatarer ke pa'ihu ta manga. Kuja, 30 hetaha me'ē Jun pe.

¹⁶ A'engi Jesu rehe pa'ihu ta ke muhyk ta raho ame'ē angaha ke rehe Jun harō ixo.

*Pasuko 'ar ke Jesu ta ukwa ukwa uī
(Mak 14.12-21; Ruk 22.7-14; Ruk 22.21-23; Juā 13.21-30)*

¹⁷ Pasuko 'ar rahā, jundéu awa ta arapuharan ra'yr ka'ē ke u'u. Arahā mbeju ke mupururukiha nixói ame'ē ke u'u py. Ame'ē 'ar rehe har Jesu pe jumu'eha ta pandu:

—Pasuko 'ar rahā, arapuharan ra'yr ka'ē ke nde ere'u ta. Ame'ē ke jamatyr, aja nde ereputar. My jamatyr ta my? — aja ipe.

¹⁸ Jesu pandu:

—Paite awa ok ta hū ihī, Jerusarē ok ta ke. A'ep peho. A'ep amō sawa'e ixo. Pepandu ipe: “Jandema'e mu'eha pandu: ‘Ihē ahoha angaha rehe uhyk. Ihēma'e jumu'eha ta namō arapuharan ra'yr ka'ē ke ihē a'u ta kŷ. Nde rok pe a'u ta kŷ’ aja ipe” — aja jumu'eha ta pe pandu. (“Ohoha angaha” aja pandu rahā: “A'e manō ta” aja mujekwa.)

¹⁹ Jesu pandu ame'ē ke jumu'eha ta ma'e katu. Pasuko 'ar rahā, a'eta mi'u ke a'eta matyr.

²⁰ Pytun ramō rahā, ame'ē renda pe Jesu ta oho. Pe, awa py mokōi jumu'eha ta namō Jesu wapyk. Arapuharan ra'yr ka'ē ke u'u.

²¹ A'eta u'u uī rahā, Jesu pandu:

—Ko apandu pehē pe. Pehē ngi har peteī ihē rehe ihē ruwajan ta ke muhyk ta werur — aja riki.

²² Ame'ē ke rehe a'eta hendu rahā, a'eta pyai uī. Peteī teī Jesu pe pandu:

—Sawa'e! Ihē ke ame'ē my? — aja ipe.

²³ Jesu pandu:

—Ihē namō arapuharan ra'yr rykwer namō mbeju ke mururu, ame'ē ihē rehe ihē ruwajan ta ke muhyk ta werur.

²⁴ Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Myja ihē amanō ta my, ame'ē ke Tupā je'ēha rehe amō mupinim. Ame'ē panduha aja ihē amanō ta. Aja ihē rehe ihē ruwajan ta ke muhyk ta werur, ame'ē ke mā Tupā mupyrara hū ta. Ame'ē imāi pusu ngi u'ar ym rahā, katu ta tipe — aja jumu'eha ta pe pandu.

²⁵ Jun pandu. A'e riki Jesu rehe huwajan ta ke muhyk ta werur ame'ē ke a'e. Kuja pandu:

—Sawa'e! Ihē ke ame'ē my? — aja.

—A'e tŷ — aja Jesu pandu.

*Jesu manōha ke ukwa ukwa uī ame'ē rehe har
(Mak 14.22-26; Ruk 22.15-20; 1 Korin 11.23-25)*

²⁶ A'eta mi'u ke u'u uī rahā, mbeju ra'yr ke Jesu pyhyk. Tupā namō a'e pandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande mi'u jande pe nde ereme'ē katu” aja. Upa rahā, mbeju ke mopok, pe, jumu'eha ta pe me'ē me'ē. Pandu:

—Ko pepyhyk. Pe'u. Kome'ē riki ihē rete — aja Jesu.

²⁷ Upa rahā. Ita rekúi ra'yr ke a'e pyhyk tī. Ame'ē pe ma'eywa rykwer ihī, uwa rykwer ke. Tupā namō pandu tī: “Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande mi'u jande pe nde ereme'ē katu” aja. Pe, ita rekúi ra'yr ke jumu'eha ta pe me'ē. A'e pandu:

—Pehē johu pe'u.

²⁸ Kome'ē riki ihē ruwy. Ihē ruwy uhem ta, a'erehe Tupā pandu katu ta: “Ihē ra'yr rehe amō jurujar katu rahā, ame'ē ke ihē amuhā katu ta” aja Tupā pandu. Ihē ruwy uhem ta, a'erehe heta ngā rehe ipy'a ke Tupā mujywyr katu ta. Ma'e ka'u te'eha ke ngā ma'ema'e. Ame'ē ta rehe ipy'a ke a'e mujywyr katu ta.

²⁹ Ko apandu pehē pe. Uwa rykwer ihē a'u ym te ta apo 'y. Kapitā keruhū aja ihē ke ihē pái keruhū mu'am ta kŷ. Arahā jō pyahu ame'ē ke pehē namō a'u ta kŷ tī — aja Jesu.

³⁰ Tupā rehe har upa jyngar rahā, ywy'ā koty a'eta oho. Ywy'ā rer Oriwéi ty.

“Jesu ke akwa ym” aja Petu te'e pandu ta (Mak 14.27-31; Ruk 22.31-34; Juã 13.36-38)

³¹ Pe, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Kome'ë pytun rahã, upa katu te ihë ngi pejan ta peho kÿ. Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihï:

“Arapuharan usakiha ke Tupã jukwa ta.

Aja rahã, upa arapuharan ta uhãi ta oho” aja amõ mupinim.

—Aja ihë ke jukwa rahã, upa ihë ngi pejan ta peho tï.

³² Pe, ihë ke Tupã mukwera katu ta muhem rahã, Ngariréi ywy pe pehë ndutar koty ihë aho ta — aja Jesu.

³³ Petu pandu ipe:

—Nde ke ihë ahijar ym te ta. Nengi upa amõ ta ujan ta oho. Ihë anï ta. Nde namõ apyta ta kÿ — aja Jesu pe.

³⁴ Jesu pandu:

—Petu! Ko apandu katu nde pe. Kome'ë pytun upa ym rahã we, sapukái je'ë ym rahã we, mahapyr nde erepandu ta: “Jesu ke akwa ym ihë” aja nde erepandu ta — aja Petu pe Jesu pandu.

³⁵ —Anï. Aja ihë apandu ym te ta. Nde namõ ihë ke amõ ta jukwa rahã: “Nde rehe har akwa ym ihë” aja ihë apandu ym te ta — aja Petu pandu ipe.

Upa amõ jumu'eha ta aja pandu ipe tï.

Ngese renda pe Tupã namõ Jesu pandu pandu

(Mak 14.32-42; Ruk 22.39-46)

³⁶ Pe, amõ renda pe Jesu oho, Ngese renda pe. Jumu'eha ta inamõ oho tï. A'e pandu:

—Se pewapyk we rï. Kotete Tupã namõ apandu ta aho — aja jumu'eha ta pe pandu.

³⁷ Pe, iãkã koty we Petu ke a'e raho. Mokõi Semende ra'yr ta ke a'e raho tï. Tian ke. Juã amõ. Pyai te riki Jesu.

³⁸ Petu ta pe a'e pandu:

—Apyai te hũ ihë ke. Amanõ aja ihë apyaiha tï. Se pepyta we rï. Peker ym we rï — aja.

³⁹ A'engi a'e oho we. Ipixi'a pe u'ar te'e oup. Pe, Tupã namõ pandu pandu:

—Papa! Nde ereputar rahã, ihë apyraraha ngi ihë ke emuhem kÿ. Anï. Ihë

aputar ame'ë ke ema'e ym. Nde ereputar ame'ë ke ema'e katu — aja Jesu.

⁴⁰ Upa pandu rahã, mahapyr jumu'eha ta rehe uhyk tï, Petu ta rehe. A'eta ukwer ou. Mupak rahã, Petu ta pe a'e pandu:

—Mã! Peker peju. Ta'yr mi ihë namõ pesak ym we rï.

⁴¹ Peker ym we rï. Tupã namõ pepandu. Aja rahã pejurujar katuha ke amõ ta manga rahã, pehijar ym ta. Ihë namõ nde erepyta tar katu te. Anï. Nde riki pitu te'e — aja Jesu pandu.

⁴² Pe, Petu ta ngi a'e oho we tï. Tupã namõ pandu tï. Kuja:

—Papa! Ihë apyraraha ke marã ka ym aha oho ihë ngi rahã, ihë py'ahu te'e ahendu katu ta kÿ. Nde ereputar ame'ë ke ihë ama'e ta kÿ — aja Jesu pandu.

⁴³ Upa pandu rahã, Petu ta koty a'e jywyr tï. A'eta ukwer ou tï. Pyhÿi riki.

⁴⁴ Pe, a'eta ngi a'e oho we tï. Tupã namõ pandu tï. Ipái namõ pandu ramõ, aja a'e pandu tï. Mahapyrihar ke a'e pandu.

⁴⁵ Pe, upa rahã, Petu ta koty a'e jywyr tï. Mupak rahã, a'eta pe pandu:

—Mã! Peker peju. Mã! Peputu'u peju we rï. A'ewan pekeriha. Awa ihë tï. Tupã je'ëha rupi ajur. Pesarahã! Ihë ruwajan ta ke ihë rehe amõ muhyk ta werur. Ame'ë angaha ke rehe uhyk oho.

⁴⁶ Pepu'am. Jahorahã! Pesarahã! Ihë ruwajan ta ke ihë rehe amõ muhyk ta werur. Ame'ë ke petur ixo — aja Petu ta pe Jesu pandu.

Jesu ke amõ ta pyhyk

(Mak 14.43-50; Ruk 22.47-53; Juã 18.3-12)

⁴⁷ Jesu pandu u'am rahã, Jun uhyk uwyr ehe. Awa py mokõi jumu'eha ta ngi har peteï a'e. Jun namõ heta amõ ta ixo. Tamarã a'eta pyhyk werur. Kyse puku pyhyk werur tï. Jesu koty heta a'eta ke pa'ihu ta mondo. Ixoty heta a'eta ke jundéu awa tamüi ta mondo tï.

⁴⁸ Ame'ë ta pe Jun pandu ramõ:

—Kuja Jesu ke pekwa ta. Huwa ke ihë apyter. Ame'ë riki Jesu. Pahar pepyhyk a'e ke — aja.

⁴⁹ Jun uhyk rahã, pahar Jesu rehe uhyk oho. Pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Ko nde ere'am — aja.

(Pe, huwa ke a'e pyter.)

⁵⁰ Jesu pandu:

—Mâ! Sa'e! Ame'ë rehe pejur — aja Jun pe.

Pe, ngã uwyr. Jesu jywa ke hâtã a'eta pyhyk.

⁵¹ Jesu namõ ixo ame'ë ta ngi har amõ riki kyse puku ke muhem. Pe, ame'ë pe amõ nambi ke mopok ingi. Jundéu awa tama'e pa'i keruhūma'e miasu nambi ke mopok ingi.

⁵² Pe, Jesu pandu ipe:

—Anĩ. Hyru pe nema'e kyse puku emujy-wyr. Kyse puku namõ jumai ame'ë ke kyse puku pe amõ jukwa ta.

⁵³ Ihẽ pái pe apandu rahã, pahar ihẽ pe Tupã je'ëha rahoha ta ke muwyr ta. Ame'ë ke nde erekwa riki. Heta te hũ a'e muwyr ta. Kuja, 12.000 hetaha ta. Ame'ë ta ihẽ namõ jumai ta. Anĩ. Ame'ë ke aputar ym. (A'erehe apandu ym ta.)

⁵⁴ Tupã je'ëha rahoha ihẽ pe a'e muwyr ta tipe rahã, Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ, aja uhyk ym ta. Ihẽ apyrara ta, aja uhyk ym ta. A'erehe: “Tupã je'ëha rahoha ta ke emuwyr” aja apandu ym ta ihẽ pái pe — aja jumu'eha pe pandu.

⁵⁵ Ngã pe Jesu pandu:

—Ma'e mukanĩha aja ihẽ ke pepyhyk pejur tĩ. A'erehe kyse puku namõ pejur. Tamarã namõ. Wera rahã pame katu te Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhū pe ihẽ amu'e axo. Arahã ihẽ ke pepyhyk ym.

⁵⁶ Apo ihẽ ke pepyhyk. Katu 'y. Aja rahã yman Tupã je'ëha pandu ame'ë ta mupinim, aja upa uhyk apo 'y — aja Jesu pandu.

Pe, Jesu ke upa katu te jumu'eha ta hijar oho. Ujan oho ingi.

Ngã panduha renda pe Jesu ke amõ ta raho

(Mak 14.53-65; Ruk 22.54-55; Ruk 22.63-71; Juã 12.15-16; Juã 18.19-24)

⁵⁷ Jesu ke amõ ta pyhyk. Ame'ë ta jundéu awa tama'e pa'i keruhū rok pe pyhyk raho. Jundéu awa tama'e pa'i keruhū rer Kái. Moise je'ëha ke mu'e ame'ë ta jy'ar a'ep. Jundéu awa tamũi ta aja tĩ. Jy'ar a'ep tĩ.

⁵⁸ Petete Jesu raikwer rupi Petu tur ixo. Jundéu awa tama'e pa'i keruhū rok soroka pe jõ uhyk oho. A'ep harõha ta namõ a'e wapyk. Ma'e Jesu namõ amõ ta ma'e ta my, ame'ë ke Petu ukwa tar katu uĩ tĩ.

⁵⁹ Jesu katu ym, aja pandu te'e ame'ë ta ke pa'ihu ta kekar. A'ep jy'ar ame'ë ta aja tĩ. Pandu te'e ame'ë ta mahem rahã, ame'ë panduha rupi Jesu ke a'eta jukwa ta.

⁶⁰ Pe, a'eta kekar tipe. Heta te'e pandu ehe har tipe. Pe, mokõi sawa'e ta pandu uwyr.

⁶¹ Kuja a'eta pandu:

—Peme'ë sawa'e kuja pandu: “Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhū ke ihẽ upa amai ta. Pe, mokõi aker rahã, amõ pyahu ame'ë ke ihẽ amujã ta” aja peme'ë sawa'e pandu — aja mokõi sawa'e ta pandu.

⁶² Pa'i keruhū pu'am. Pandu Jesu pe:

—Mokõi sawa'e ta pandu. Myja me'ë nde erepandu ta apo my? — aja ipe.

⁶³ Jesu pandu ym. Amõ we pa'i keruhū pandu ipe:

—Tupã je'ëha rupi ihẽ apandu nde pe. Uhã te hũ ame'ë ke a'e. Jetehar te nde erepandu ym rahã, mã peja nde ke Tupã mupyrara. Apo jande pe epandu katu. Kirisutu ke nde my? Kapitã keruhū aja Tupã mu'am ame'ë ke nde my? Tupã ra'yr nde my? — aja.

⁶⁴ Jesu pandu ipe:

—A'e tỹ. Apandu pehẽ pe. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Apo har kupe koty Tupã rake ihẽ awapyk ta aho kỹ. Ame'ë ke pekwa ta. Ywa takãxĩha 'ar pe ihẽ ajywywyr ta ajur tĩ. Ame'ë rehe pesak ta tĩ — aja pandu. (“Tupã rake” aja Jesu pandu rahã: “Tupã a'e tĩ” aja mujekwa.)

⁶⁵ Jesu pandu ame'ë ke rehe pa'i keruhū hendu rahã, ima'e mundeha ke pa'i keruhū musak. (Aja rahã, Tupã parahy tĩ, aja mujekwa naĩ.) Pe, pandu:

—Mâ! Pehendu my! Peme'ë riki Tupã aja jupe. Katu ym aja. Peme'ë rehe har amõ pandu ame'ë ke jakekar ym ta apo 'y.

⁶⁶ Myja pekwa my? — aja.

Amõ ta pandu:

—Katu ym riki a'e. Manõ ta me'ë te'e — aja.

⁶⁷ Pe, Jesu ruwa rehe a'eta tymũ. Nupã tĩ. (Eha ke pan pe jupyk.) Pe, ipo pe huwa ke nupã. Ame'ẽ ta pandu:

⁶⁸ —Kirisutu! Awa nde ke nupã my? Epandu jande pe! — aja Jesu pe.

Jesu rehe har Petu pandu te'e
(Mak 14.66-72; Ruk 22.56-62; Juã 18.17-18; Juã 18.25-27)

⁶⁹ Soroka pe Petu wapyk uĩ rahã, jundéu awa tama'e pa'i keruhũma'e parakyha uhyk uwyr ehe. Kũjã ke. Kuja pandu ipe:

—Jesu namõ nde erexo ame'ẽ ke nde. Jesu ngariréi ywy pe har namõ — aja.

⁷⁰ Pe, Petu te'e pandu:

—Anĩ. Ihẽ akwa ym ehe har. Nde erepandu ame'ẽ ke akwa ym ihẽ — aja.

⁷¹ Pe, soroka pe a'e oho, hukwen rake. Amõ kũjã parakyha usak ehe. Pe, a'ep i'ãi ame'ẽ sawa'e ta pe a'e pandu:

—Jesu Nasare ok ta pe har ke a'e. Inamõ ixo ame'ẽ kohĩ — aja.

⁷² Amõ we Petu te'e pandu tĩ:

—Anĩ. Ihẽ akwa ym ehe har. Jetehar te ihẽ apandu. Akwa ym ehe har. Jetehar te apandu ym rahã, mã peja ihẽ ke Tupã mupyrara katu — aja.

⁷³ A'ep sawa'e ta pu'am u'am. I'i atu rahã, ame'ẽ ta uhyk uwyr ehe, Petu rehe. Pandu ipe:

—A'e riki. Peme'ẽ ta ngi har nde tĩ. Nde je'ẽha riki ngariréi ywy pe har je'ẽha aja jahendu. A'erehe a'eta ngi har nde tĩ, aja jakwa — aja pandu.

⁷⁴ Petu te'e pandu tĩ:

—Jetehar te ihẽ apandu. Jesu rehe har ihẽ akwa ym. Jetehar te ihẽ apandu ym rahã, mã peja ihẽ ke Tupã mupyrara — aja.

Upa Petu pandu rahã, sapukái je'ẽ.

⁷⁵ Pe, Jesu pandu ame'ẽ ke Petu ukwa ukwa u'am. Kuja: “Sapukái je'ẽ ym rahã we, mahapyr kuja nde erepandu ta: ‘Akwa ym ehe har’ aja ihẽ rehe har nde erepandu ta.” Ame'ẽ panduha ke Petu ukwa ukwa u'am apo. A'erehe a'engi a'e uhem oho. Jixi'u hũ. Huxĩ, a'erehe jixi'u hũ.

27

Pirat ruwa koty Jesu pu'am ame'ẽ rehe har
(Mak 15.1; Ruk 23.1-2; Juã 18.28-32)

¹ Pytuniwe te rahã, upa jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu pandu a'eta jupe. Jundéu awa tamũi ta namõ pandu pandu a'eta jupe. Kuja: “Jesu ke jajukwa ta” aja.

² Pe, Jesu ke pukwar. Tupaham pe a'eta pukwar. Pe, kapitã pe raho. Her Pirat. (Homa awa tama'e kapitã a'e.)

Jun manõ ame'ẽ rehe har
(At 1.16-19)

³ Jun riki ngã ke Jesu rehe muhyk raho. Jesu ke pa'ihu ta jukwa ta, aja Jun ukwa rahã, ipy'a ke a'e muruwak. Pe, pa'ihu ta koty a'e oho. Tamũi ta koty oho tĩ. Tamatarer ke a'e mujywy raho. Kuja, 30 itatuwy tamatarer ke a'e raho.

⁴ A'e pandu:

—Katu ym ihẽ. Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e ym te, ame'ẽ ke pehẽ pe ihẽ arur, Jesu ke. Ame'ẽ ke pejukwa ta. Katu ym aja — aja pa'ihu ta pe pandu.

A'eta pandu:

—Jande jakwa ym ame'ẽ. Nde atu erekwa — aja Jun pe.

⁵ Pe, tamatarer ke Jun ombor. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ombor. Pe, a'engi uhem oho. Oho riki. Pe, jurupy rupi tupaham jeje jupukwar. Aja tupaham rehe jixiko manõ.

⁶ Ita tamatarer ke pa'ihu ta pyhyk. Pe, pandu pandu a'eta jupe:

—Kome'ẽ tamatarer riki amõ ke jukwaha muhepyha ke. A'erehe jumu'eha renda keruhũma'e tamatarer renda pe jamoĩ rahã, katu ym. Aja jundéu awa je'ẽha rehe panduha ihĩ — aja pa'ihu ta jupe.

⁷ Pe, a'eta pandu pandu a'eta jupe rahã, kuja a'eta ukwa. Ame'ẽ tamatarer pe ywy ke pa'ihu ta jo'ok. Ame'ẽ ywy riki tujuk pander mujãhama'e ke. Pe, amõ awa ta manõ rahã, a'ep amõ ta jyty m ta. Kangwerupa renda aja riki. (Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jõ a'ep jyty m ta.)

⁸ A'erehe ame'ẽ ywy rehe har ngã pandu: “Huwy namõ muhepy, ame'ẽ ywy ke” aja. Aja apo ixo tĩ.

⁹ Aja yman Jeremi mupinim ame'ẽ ke rehe uhyk apo 'y. Kuja a'e mupinim:

“Ita tamatarer ke a'eta pyhyk. Kuja, 30 itatuwy tamatarer ke pyhyk. Ame'ẽ riki muhepyha ke.

A'eta pandu: 'A'e koty jande ke nde eremuhyk ereraho rahã, kuja, 30 itatuwyr tamatarer ke jame'ë ta nde pe' aja.

10 Ame'ë tamatarer pe ywy ke jo'ok. Ywy pander mujãhama'e ke jo'ok ingi. Aja jandema'e sawa'e te pandu ihë pe" aja Jeremi mupinim.

Jesu namõ Pirat pandu

(Mak 15.2-5; Ruk 23.3-5; Juã 18.33-38)

11 Homa awa tama'e kapitã ruwa koty Jesu pu'am. Jesu pe a'e pandu:

—Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ nde my? — aja.

Jesu pandu:

—A'e tÿ — aja ipe.

12 Jundéu awa tama'e pa'ihu ta je'ë je'ë hũ. Jundéu awa tamũi ta aja tĩ. Ame'ë ta rehe je'ëha ke Jesu mujywy ym te.

13 Pirat pandu ipe tĩ:

—Mãte nde rehe har ame'ë ta je'ë je'ë hũ. Upa nde erehendu. Nde erepandu ym ta my? — aja.

14 Jesu pandu ym te. A'erehe kapitã jupandu jupe: "Mã! Ma'erehe pandu ym my?" aja jupe.

"Jesu ke pejukwa" aja Pirat pandu

(Mak 15.6-15; Ruk 23.13-25; Juã 18.39-19.16)

15 Pasuko 'ar rahã, ngã mi'u ngã matyr. Arahã pame katu te kyndaha ngi sawa'e ke Pirat muhem ta.

16 Arahã kyndaha pe amõ ihĩ. Upa ngã ukwa katu ehe har. Her [Jesu] Mahamba.

17 Pe, ngã jy'ar rahã, Pirat pandu:

—Awa ke pehë pe ihë amuhem ta amondo my? [Jesu] Mahamba, ame'ë katu pehë pe my? Anĩ rahã, Jesu Kirisutu amuhem ta my? — aja ngã pe pandu.

18 A'eta jyty'ym Jesu rehe. A'erehe Jesu ke raho ipe. Aja Pirat ukwa katu.

19 Ngã panduha renda pe Pirat wapyk uĩ rahã, myrandu ke hakehar muwyr ipe. Kuja riki:

—Peme'ë sawa'e ke ma'e katu ym ame'ë ke ma'e ym te. Jukwaha epandu ym. Pytun rahã, ihë kerai ehe. A'erehe a'e ke nde erejukwa rahã, pyraraha uhyk ta jande rehe aja ihë akwaha. A'erehe ihë aker ym te ihë — aja panduha ke Pirat rakehar muwyr.

20 Ngã pe pa'ihu ta pandu pandu. (Kuja Pirat pe pepandu:)

—Mahamba ke emuhem emondo jande pe. Jesu ke ejukwa — aja jundéu awa tamũi ta ngã pe pandu tĩ.

21 Pe, kapitã pandu ngã pe:

—Mokõi sawa'e ta kohĩ. Awa ke ihë te'e amuhem ta amondo my? Myja peputar my? — aja.

A'eta pandu:

—Mahamba ke jande japutar — aja ipe.

22 Pirat pandu:

—Ko Jesu Kirisutu. Myja ihë ama'e ta my? — aja.

A'eta pandu:

—Myra ngã mupi'a ame'ë ke rehe ejukwa — aja.

23 Pirat pandu:

—Ma'ewã my? Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e te ym riki — aja.

Pe, hãtã ngã pandu:

—Myra ngã mupia ame'ë ke rehe ejukwa — aja.

24 Pirat pandu pandu tipe. Pe, ngã mutyapu tyapu tate, aja a'e ukwa rahã, Pirat pandu: "Y ihë pe erur" aja sonda pe. Werur rahã, ame'ë pe ipo ke a'e kutuk. Ame'ë ke rehe ngã usak. Pe, Pirat pandu:

—Ko ihë po ihë akutuk. Aja rahã kome'ë sawa'e ke ihë ajukwa tar ym, aja ihë amujekwa pehë pe. Pehë riki kome'ë sawa'e ke pejukwa tar katu — aja Pirat.

25 Ngã pandu ipe:

—A'e ke jajukwa rahã, mã peja jande rehe pyraraha uhyk. Jande ra'yr ta rehe uhyk tĩ — aja.

26 Pe, Mahamba ke a'eta pe Pirat te'e muhem mondo. Amõ sonda ta pe a'e pandu:

—Jesu ke epirok — aja. (Pirok rahã, jukwa ta ame'ë ke a'e, aja mujekwa katu.)

Aja mahy hũ. Upa rahã, sonda ta pe Jesu ke Pirat me'ë. Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Jesu ke a'eta jukwa ta raho.

Jesu rehe sonda ta puka puka hũ

(Mak 15.16-20; Juã 19.2-3)

27 Pe, homa awa tama'e kapitã rok keruhũ pe Jesu ke Piratma'e sonda ta raho. Heta ngã jy'ar jy'ar uwyr a'ep.

²⁸ Upa katu te Jesuma'e mundeha ke a'eta jo'ok ingi. Pe, pytangwer ame'ẽ ke moĩ ehe. (Kapitã keruhũma'e aja saka. Aja puka puka hũ ehe. “Ko kapitã keruhũ” aja riki puka puka hũ ehe.)

²⁹ Japekã rãkã ke te'e iãkã rehe har a'eta mujã. Ame'ẽ ke iãkã rehe a'eta moĩ. (Aja mahy.) Myra ke ipo pe moĩ tĩ. (Kapitã keruhũma'e aja saka.) Pe, huwa koty ipynarãi pe a'eta wapyk. “Ko kapitã keruhũ” aja puka puka hũ ehe. Katu katu ipe. Kuja pandu ipe tĩ:

—Sa'e! Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ nde! — aja riki puka puka hũ ehe.

³⁰ A'eta tymũ ehe tĩ. (Aja jaxer ai ame'ẽ ke a'e, aja a'eta ukwaha naĩ.) Pe, myra ra'yr pe iãkã ke nupã nupã. Japekã rãkã rehe nupã. (Aja mahy.)

³¹ Upa a'eta puka puka rahã, mundeha ke a'eta jo'ok ingi, pytangwer ame'ẽ ke. Pe, Jesuma'e mundeha ke a'eta mujywyr ipe tĩ. Pe, soroka pe raho. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe jukwa ta raho.

Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Jesu ke amõ ta jukwa

(Mak 15.21-32; Ruk 23.26-43; Juã 19.17-27)

³² Ok ta ngi a'eta uhem oho ixo rahã, amõ sawa'e rehe a'eta usak. Her Simã. Syre ok ta pe har ke a'e. Sonda ta pandu ipe:

—Kome'ẽ myra ngã mupia ame'ẽ ke ehupir eraho. Jesuma'e ke — aja Simã pe. (Jesu ke ngã mahy hũ, a'erehe arahã Jesu pyrãtã ym. A'erehe Simã raho.)

³³ Pe, Ngóu renda pe a'eta uhyk oho. Ame'ẽ renda rehe awa usak rahã, awa ãkã kangwer 'ã ke aja saka.

³⁴ A'ep kawĩ namõ puhã mupara. Iro riki ame'ẽ. (Ahyha muputu'u ame'ẽ ke.) Ame'ẽ ke Jesu pe sonda ta me'ẽ ta tipe. Jesu manga rahã, u'u ym. Putar ym.

³⁵ Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Jesu ke a'eta jukwa. Pe, ima'e mundeha ke a'eta pyhyk pyhyk raho. Ita pinim ra'yr ke a'eta ombor. Amõ ombor, pe, pinĩha i'ar koty te we u'ar rahã, a'e riki mundeha ke pyhyk. Aja Jesuma'e mundeha ke sonda ta pyhyk pyhyk.

³⁶ Pe, upa rahã, a'ep a'eta wapyk. Jesu manõha ke rehe a'eta harõ uĩ.

³⁷ Jesu ãkã 'ar koty ngã ukwaha ke amõ mupinim. Ma'erehe jukwa my? Ame'ẽ ukwaha ke moĩ. Kuja:

“Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ riki kome'ẽ”
aja mupinim.

³⁸ A'ep mokõi ma'e mukanĩha ta ke a'eta jukwa tĩ. Jesu jywa katu koty peteĩ. Ijywa'i koty amõ ke jukwa tĩ. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe jukwa tĩ.

³⁹ A'ep wata oho ame'ẽ ta puka puka hũ ehe. Iãkã ke a'eta mukatak katak ipe. (Aja puka hũ ehe.) Katu katu ipe. Pandu ipe tĩ:

⁴⁰ —Mã! Nde erepandu: “Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ upa ihẽ amai ta. Pe, mokõi aker rahã, amõ amujã ta” aja nde erepandu. Nde riki Tupã ra'yr rahã, myra ngã mupia ame'ẽ ngi ewyjjy ejur. Aja rahã, nde eremanõ ym ta — aja puka puka hũ ehe. Katu katu ipe.

⁴¹ Aja jundéu awa tama'e pa'ihu ta puka puka hũ ehe tĩ. Moise je'ẽha ke mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Jundéu awa tamũi ta aja tĩ. Puka puka hũ ehe tĩ.

⁴² A'eta pandu pandu:

—Amõ ta ke a'e mukatu. A'erehe manõ ym. Mukatu riki. Mã! Jumumanõ ym juehe. A'e riki jundéu awa tama'e kapitã keruhũ. Apo myra ngã mupia ame'ẽ ngi wyjjy uwyr rahã, jande jajurujar katu ta ehe.

⁴³ Tupã rehe a'e jurujar katu. A'e pandu: “Tupã ra'yr ihẽ” aja. Apo jasadak ta. A'e ke Tupã mujy ta muwyr my? Jasadak ta — aja puka puka hũ. Katu katu ipe tĩ.

⁴⁴ Aja ma'e mukanĩha ta puka puka hũ ehe tĩ. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe i'ãi ame'ẽ ta ke a'eta. Katu katu ipe tĩ.

Jesu manõ ame'ẽ rehe har

(Mak 15.33-41; Ruk 23.44-49; Juã 19.28-30)

⁴⁵ Warahy jandar rahã, ame'ẽ ywy pe pytun oho. Warahy uwe riki. Aja te'e warahy ywa ku'ap oho.

⁴⁶ Warahy ywa ku'a ihon rahã, hãtã Jesu pandu:

—Eroi! Eroi! Rema samatani? — aja.

Ame'ẽ jundéu awa je'ẽha kuja riki:

—Tupã! Tupã! Ma'erehe ihẽ ke nde erehijar my? — aja.

⁴⁷ Ame'ë je'ëha rehe a'ep ixo ame'ë ta hendu rahã, amõ koty ukwaha. A'erehe pandu:

—Ymanihar Eri pe a'e pukái — aja a'eta ukwaha naĩ.

⁴⁸ A'eta ngi har peteĩ sawa'e ujan oho. Mandeju aja me'ë pe ma'e rykwer mupyta, kawĩ iro ym te ame'ë ke. Wina aja me'ë rykwer ke. Ame'ë ke u'ywa aja me'ë rehe pukwar. Pe, me'ë ta tipe ipe.

⁴⁹ Pe, amõ ta pandu:

—Anĩ we rĩ. Eharõ we! Jasarahã! Myra ngã mupia ame'ë ngi Eri jo'ok ta uwyr my. Jasak ta — aja.

⁵⁰ Pe, Jesu ahem hũ. Pe, manõ.

⁵¹ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe kyndaha ihĩ. Pan janam te hũ ke. Ame'ë hukwen pehĩ. Ame'ë riki ywate ngi owok riki. Iwyr rehe owokiha upa uhyk oho. (Aja rahã, Tupã koty ohoha apo katu aja mujekwa.) Ywy ke katak hũ tĩ. Ita keruhũ owok hũ tĩ.

⁵² Kangwerupa opok tĩ. Yman manõ, ame'ë ta ngi har amõ amõ Tupã kotyhar ta ke Tupã mukwera katu muhem.

⁵³ Kangwerupa ngi uhem oho. Jesu riki kwera katu uhem rahã, Jerusarẽ ok ta keruhũ pe a'eta ixo oho tĩ. A'ep a'eta rehe heta ngã usak.

⁵⁴ Jesu manõ ame'ë ke rehe sonda tama'e kapitã usak u'am. Sonda ta aja tĩ. Usak u'am tĩ. Pe, ywy katakiha ke rehe a'eta usak. Warahy uwe ame'ë ke rehe usak tĩ. Arahã a'eta pandu:

—Jetehar te ke. Tupã ra'yr te riki peme'ë sawa'e — aja.

⁵⁵ Paite we kũjã ta usak u'am. A'eta riki Ngariréi ywy ngi Jesu namõ uwyr. Inamõ ma'e ke a'eta ma'ema'e.

⁵⁶ Ame'ë kũjã ta namõ Mari Mandare usak u'am. Amõ Mari usak u'am tĩ. Tian mãi ke ame'ë. Jose mãi tĩ. Semende ra'yr ta mãi usak u'am tĩ.

Jesu rete ke mou ame'ë rehe har

(Mak 15.42-47; Ruk 23.50-56; Juã 19.38-42)

⁵⁷ Pytun tate rahã, amõ sawa'e uhyk uwyr. Her Jose. Arimatéi ok ta pe har ke a'e. Jesu namõ jumu'e ixo ame'ë ke a'e tĩ. Ima'ehũ namõ ixo ame'ë ke a'e.

⁵⁸ Pirat koty a'e oho. Pe, pandu:

—Jesu rete ke ihẽ aputar. Amou ta araho — aja.

Pirat pandu amõ pe:

—Jesu rete ke eme'ë ipe — aja.

⁵⁹ Pe, Jesu rete ke a'e mujy muwyr. Pan tuwyr pyahu ame'ë pe hete ke pukek.

⁶⁰ Ima'e itakwar keruhũ pe hete ke Jose mou. Pykũi ramõ ame'ë ke ame'ë. Pe, itahu pe hukwen ke Jose kynda. Pe, a'engi oho.

⁶¹ Itakwar keruhũ rukwen koty Mari Mandare wapyk uĩ. Amõ Mari inamõ wapyk uĩ tĩ.

Itakwar keruhũ rehe harõha ta harõ

⁶² Ku'ë rahã, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar ke. Pirat namõ parise ta jy'ar oho. Pa'ihu ta aja tĩ.

⁶³ A'eta pandu:

—Kapitam! Ame'ë te'e pandu ame'ë ke se ixo rahã, kuja pandu: “Mokõi aker rahã, ihẽ ke Tupã mukwera katu ta muhem” aja. Ame'ë riki te'e aja jakwa ja'am apo.

⁶⁴ A'erehe kuja sonda ta pe epandu: “Itakwar keruhũ rehe peharõ katu pexo. Mokõi peker rahã, peharõ pexo. Pesak katu ehe kũ.” aja epandu a'eta pe. Aja rahã, Jesu rete ke jumu'eha ta mukanim ym ta raho. Mukanim rahã, ngã pe a'eta te'e pandu ta: “A'e manõha ngi kwera katu uhem” aja te'e pandu ta. Ame'ë riki: “Mokõi aker rahã, ihẽ ke Tupã mukwera katu ta muhem” ame'ë 'ar koty te we katu ym te ha — aja parise ta pandu ipe.

⁶⁵ Pirat pandu:

—Pehẽ atu sonda ta ke peraho. Pepandu katu: “Itakwar keruhũ rehe peharõ katu te pexo. Pesak katu kũ” aja sonda ta pe pepandu — aja parise ta pe pandu.

⁶⁶ A'eta oho ingi. Pe, itakwar kyndaha ke yraity aja me'ë pe kynda. Ita keruhũ riki kyndaha ke. Yraity aja me'ë pe mujar. (Amõ pirar rahã, ame'ë ke ukwa ta.) Pe, sonda ta pe a'eta pandu: “Se peharõ katu pe'am. Aja rahã, ixo ym ta awa” aja riki.

28

Jesu kwera katu uhem ame'ë rehe har

(Mak 16.1-10; Ruk 24.1-12; Juã 20.1-10)

¹ Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar upa. Nomin pytuniwe te rahã itakwar keruhũ

rehe Mari Mandare usak oho. Amō Mari namō usak oho tī.

² Pahar ywy ke katak hū. Ywa ngi Tupā je'ēha rahoha wyjy uwyr. Itahu hukwen ke a'e mujere mondo. Ame'ē 'ar pe a'e wapyk uī.

³ Hendy riki ima'e mundeha. Tupā weraha aja hendyha. Mandēju aja ituwyr te hū tī.

⁴ Sonda harōha ta a'ep ixo rī. A'eta ryrī. Kyje riki, a'erehe ryrī. A'eta manō ame'ēja ywy rehe u'ar oup.

⁵ Pe, kūjā ta pe Tupā je'ēha rahoha pandu: —Pekyje ym. Jesu ke pekekar, aja ihē akwa. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe a'e ke amō ta jukwa.

⁶ A'e ke Tupā mukwera katu muhem. A'e pandu aja uhyk apo 'y. Pejur! Mouha renda rehe pesak pejur. Se a'e nixói te 'y.

⁷ Pahar jumu'eha ta pe pepandu peho apo. Kuja: “A'e ke Tupā mukwera katu muhem. Ngariréi ywy pe pehē ndutar koty a'e oho ta. A'ep pehē johu pesak ta ehe.” Ihē apandu ame'ē ke peharái ym — aja Tupā je'ēha rahoha pandu.

⁸ Pe, pahar itakwar keruhū ngi a'eta oho. Kyje riki. Pe, hury katu tī. Jumu'eha ta pe pandu oho. Ujan riki oho.

⁹ Oho ixo rahā, pahar a'eta rehe Jesu uhyk. Pandu:

—Ko ihē ajur — aja.

Ixoty a'eta uwyr. Ipy ke a'eta pyhyk. Ipy'a ke a'eta moī moī katu ehe, Jesu rehe.

¹⁰ A'eta pe Jesu pandu:

—Pekyje ym. Ihē mu ta pe kuja pepandu peho: “Ngariréi ywy pe peho. A'ep ihē rehe a'eta usak ta tī” aja pepandu — aja kūjā ta pe pandu. (“Ihē mu ta” aja pandu rahā: “Upa katu te jurujar katu ehe ame'ē ta ke” aja mujekwa.)

Harōha ta te'e pandu ame'ē rehe har

¹¹ Itakwar keruhū ngi kūjā ta oho ixo rahā, sonda ta ngi har amō ta uhyk oho tī. Jerusarē ok ta keruhū pe harōha ta uhyk oho tī. Pe, jundéu awa tama'e pa'ihu ta pe upa katu te pandu. Ywy katak hū. Itahu rukwen kyndaha amō mujere mondo. Ame'ē ke upa katu te pandu.

¹² Tamūi ta namō pa'ihu ta jy'ar. Pandu pandu a'eta jupe. Pe, kuja a'eta ukwa.

Sonda ta pe tamatarer ke a'eta me'ē me'ē hū.

¹³ Pandu:

—Kuja pepandu ngā pe. “Pytun rahā, jande jaker rahā, Jesu rete ke jumu'eha ta mukanim raho” aja pepandu.

¹⁴ Ame'ē ke homa awa tama'e kapitā hendu rahā, japandu ta ipe: “Sonda ta anī. Ame'ē ta ke emupirok ym” aja. A'erehe pekyje ym ingi. Pehē ke a'e mupyrara ym ta — aja sonda ta pe.

¹⁵ Parise ta ngi tamatarer ke sonda ta pyhyk. Te'e pandu ame'ē muhepyha ke. Pe, parise ta panduha aja sonda ta pandu pandu oho tī. A'erehe sonda ta pandu, aja jundéu awa ta pandu pandu naī apo rī. “Jesu rete ke jumu'eha ta mukanim raho” aja pandu pandu naī apo rī.

Awa py peteī jumu'eha ta pe Jesu mujesak

(Mak 16.14-18; Ruk 24.36-49; Juā 20.19-23; At 1.6-8)

¹⁶ Jesu mujekwa ame'ē ywy'ā pe awa py peteī jumu'eha ta oho. Ngariréi ywy pe ame'ē ywy'ā ihī.

¹⁷ Jesu rehe usak rahā, a'eta py'a ke a'eta moī moī katu ehe. Ame'ē ta ngi har amō amō kuja: “Kome'ē Jesu my? Kwera katu uhem ame'ē ke my?” aja amō ta ukwa ukwa u'am.

¹⁸ A'eta koty Jesu oho. Pe, pandu a'eta pe: —Ihē pe Tupā pandu: “Ywa pe upa katu te nde erema'e tar katu. Ame'ē ke ema'e katu. Peme'ē ywy keruhū pe aja tī. Ema'e katu tī” aja ihē pe.

¹⁹ A'erehe pehē pe ihē apandu: “Upa kome'ē ywy keruhū pe har ta pe pepandu peho. Ihē rehe har pepandu pandu peho. Aja a'eta ke ihē kotyhar ta aja pemuruwak ta. Ame'ē ta ke pemujahuk. (Aja rahā, ihē kotyhar ta ke, aja pemujekwa ta ngā pe.) Jande pái keruhū je'ēha rupi pemujahuk. Ta'yr je'ēha rupi pemujahuk tī. Tupā'ā je'ēha rupi pemujahuk tī.

²⁰ Upa pehē pe ihē amu'e ame'ē ke amō ta pe pemu'e katu tī. Aja rahā, ame'ē ta hendu katu ta tī. Ihē je'ēha rehe hendu katu ta tī. Wera rahā pame katu te pehē namō ihē axo ta kŷ. 'Ar rehe angaha uhyk ym rahā we, aja te'eha pehē namō ihē axo ta kŷ” — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Ура.

Jesu rehe har Mak mupinim

Mak kome'ẽ paper ke mupinim. Jesu rehe har a'e mupinim. Kome'ẽ ywy keruhũ pe Jesu ixo rahã, ma'e ke a'e ma'ema'e ixo, ame'ẽ rehe har Mak mupinim.

Juã mujahukiha rehe har
(*Matéu 3.1-12; Ruk 3.1-18; Juã 1.19-28*)

¹ Myrandu katu ke Mak mupinim werur. Jesu Kirisutu rehe har a'e mupinim. [Tupã ra'yr a'e.]

² Kuja riki a'e uwyriha. Yman paper rehe Isai mupinim. Tupã je'ẽha ke a'e mupinim tĩ. (Kuja, Ta'yr pe Tupã pandu:)

“Ihẽ je'ẽha pandu ame'ẽ ke amondo py ta kÿ. Kuja ngã pe pandu py ta oho:

‘Jandema'e sawa'e te uwyr Tate, a'erehe pe ke pemukatu. (Aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pehijar. Aja pexo katu 'y') aja ihẽ je'ẽha pandu ame'ẽ ke pandu ta.

Ame'ẽ raikwer rupi nde ereho ta” aja Ta'yr pe Tupã pandu.

³ Kuja awa nixói te ame'ẽ pe amõ pandu u'am:

“Kapitã keruhũ uhyk Tate rahã, ma'e ke upa mukatu. Aja jandema'e sawa'e te uhyk Tate.

A'erehe pexoha ke pemukatu.

A'erehe ma'e peka'u te'eha ke pehijar” aja pandu u'am. Aja riki Isai mupinim. (Yman aja a'e mupinim rahã, Juã rehe har mupinim.)

⁴ Pe, awa nixói te ame'ẽ pe Juã mujahukiha uhyk uwyr. (A'ep heta ngã uhyk uwyr ehe.) Ame'ẽ ta pe pandu:

—Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Katu ame'ẽ ke pema'ema'e katu 'y. Aja rahã, pehẽ rehe ipy'a ke Tupã mujywyr ta. Pe, pehẽ ke ihẽ amujahuk ta — aja Juã pandu.

⁵ Juã koty heta ngã uhyk uwyr. Jundéi ywy ngi heta ngã uhyk uwyr ehe. Heta Jerusarẽ ok ta pe har ta uhyk uwyr ehe tĩ. “Ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke upa jande jahijar 'y” aja pandu ame'ẽ ta ke Juã mujahuk. Jondã y pe mujahuk. (Aja

rahã, Tupã kotyhar ta ke a'eta apo 'y, aja mujekwa.)

⁶ Juãma'e mundeha awa rymba ra ke te'e mujã ame'ẽ ke. “Kame” aja ngã rymba rer. Ame'ẽ ra ke ima'e mundeha. (Ymanihar Erima'e mundeha aja ame'ẽ mundeha. Aja rahã, Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke Juã tĩ, aja mujekwa.) So'o pírer pe ixu'a rupi pukwar. Tukuxixik mixir ame'ẽ ke a'e u'u. Eir namõ u'u tĩ.

⁷ Juã pandu:

—Ihẽ raikwer rupi amõ tur. Katu te hũ me'ẽ ke a'e. Ihẽ anĩ. Aja ym ihẽ. A'erehe ima'e miasu aja axo rahã, ihẽ katu ym ihẽ jupe ihẽ.

⁸ Y pe pehẽ ke ihẽ amujahuk. A'e anĩ. Pehẽ ke Tupã'ã namõ mujahuk, ame'ẽja saka — aja ngã pe Juã pandu. (“Tupã'ã namõ mujahuk” aja pandu rahã: “Ngã py'a rehe Tupã'ã ke a'e muwyr ta” aja mujekwa katu.)

Jesu ke Juã mujahuk
(*Matéu 3.13-17; Ruk 3.21-22*)

⁹ Arahã Ngariréi ywy ngi Jesu uhyk uwyr ehe, Juã rehe. Nasare ok ta ngi uhyk uwyr ehe. Pe, y pe Jesu ke Juã mujahuk. Y rer Jondã.

¹⁰ Pe, y ngi Jesu uhem rahã, pahar ywa pirar, ame'ẽja saka Juã usak u'am. Pe, Jesu rehe Tupã'ã wyjy uwyr. Pykahuran aja saka wyjy uwyr ehe.

¹¹ Pe, ywa ngi panduha uwyr:

—Nde riki ihẽ ra'yr. Nde rehe ihẽ apy'a katu. Ihẽ ke nde eremuhury katu — aja Ta'yr pe Tupã pandu.

Jesu rehe Satana uhyk uwyr
(*Matéu 4.1-11; Ruk 4.1-13*)

¹² Pahar awa nixói ame'ẽ pe Tupã'ã Jesu ke muhyk raho.

¹³ A'ep heta ukwer rahã, ixo. Kuja, mokõi awa pypa (40) hetaha wera rahã, a'ep ixo. Arahã, Satana uhyk uwyr ehe. (Ãjã ramüi a'e.) Ma'e ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ẽ ke Satana putar tipe. Manga manga tipe. Anĩ. Jesu ma'e ym te. Ame'ẽ renda pe so'o jarõ ame'ẽ ta ixo tĩ. Pe, Jesu rehe Tupã je'ẽha rahoha ta wyjy uwyr. Usak katu uwyr ehe.

Jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar
(*Matéu 4.12-22; Ruk 4.14-15; Ruk 5.1-11*)

14 Ajame'ë ke kyndaha pe Juã ke amõ ta kynda raho rahã, Ngariréi ywy pe Jesu uhyk oho. Myrandu katu ke pandu oho. Tupã rehe har pandu oho.

15 Kuja pandu:

—Angaha ke rehe uhyk oho apo 'y. Ixotyhar ta ke pehë, aja Tupã putar. A'erehe ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Tupã koty pehë py'a pemuruwak. Pexoha pyahu ame'ë ke Tupã putar, aja pexo katu. Aja rahã, ixotyhar ta ke aja pehë ke a'e muruwak ta. Ame'ë myrandu katu rehe pejurujar katu — aja Jesu pandu ngã pe.

16 Ypa rymy'y rupi Jesu wata ixo rahã, pira pyhyk ame'ë ta rehe usak. Ypa rer Ngariréi. Mokõi sawa'e ta ixo. Her Simã. Imu rer Andere. Kyhapari pe pira pyhyk ixo. Ypa pe ombor ombor ixo.

17 Pe, Jesu pandu:

—Ihë namõ peho 'y. Pira pepyhyk ame'ë ta ke pehë. Apo har anĩ. Amõ kotyhar ta. Pehë ke amu'e ta. Pe, ngã py'a ke Tupã koty pemuruwak ta 'y. Pejur — aja Jesu Simã ta pe.

18 Pahar kyhapari hijar. Pe, Jesu namõ a'eta oho.

19 A'engi Jesu oho we rahã, ame'ë ypa pe amõ mokõi sawa'e ta rehe uhyk oho tĩ. Tian ta rehe uhyk oho. Imu rer Juã. Semende ra'yr ta ame'ë ta. Jarusu keruhũ pe kyhapari mukatu uĩ.

20 Ame'ë ta rehe usak rahã, pandu:

—Pejur. Ihë namõ peho — aja Jesu Tian ta pe.

Pe, Jesu namõ Tian ta oho tĩ. Jarusu keruhũ pe ipái ihĩ. Semende aja her. Parakyha ta namõ ihĩ. Upa ame'ë ta ke Tian ta hijar. Pe, Jesu namõ a'eta oho.

*Ipy'a rehe ãjã ihĩ me'ë ke
(Ruk 4.31-37)*

21 A'engi Kapana'ũ ok ta pe Jesu uhyk uwyr. Inamõ ixo ame'ë ta uhyk uwyr tĩ. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ixo oho. A'ep ngã ke mu'e uĩ.

22 Amõ ta Moise je'ëha mu'e. Aja ym Jesu mu'e. Ukwa katuha namõ mu'e katu. A'erehe hendu ame'ë ta pandu: “Mã! Je'ëha te reko aja pandu katu” aja ngã.

23 Pe, amõ sawa'e jy'ariha renda pe ixo uwyr. Ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ë ke a'e. Pe, hãtã pandu:

24 —Éi! Jesu! Nasare ok ta pe har ke nde. Ma'ewã jande ke nde eremupyrara erejur my? Nde rehe har ihë akwa katu. Tupã koty ngi nde erejur ame'ë ke nde. Ima'e je'ëha ke nde erepandu erejur. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke nixói te nde pe, aja akwa katu — aja hãtã pandu.

25 Pe, ãjã pe Jesu pandu:

—Eje'ë ym! Sawa'e py'a ngi ehem eho — aja ãjã pe.

26 Pe, ãjã sawa'e ke mukatak katak hũ. Ahem hũ riki. Pe, uhem oho ingi.

27 A'ep ixo ame'ë ta mukahem riki. Pandu pandu a'eta jupe:

—Mã! Mã katu tiki? Amõ kotyhar ma'e mu'eha ko. Ima'e je'ëha rupi pandu, pe, ãjã ta hendu katu ehe. Mã! — aja ngã.

28 Pe, Jesu rehe har upa Ngariréi ywy rupi ngã pandu pandu oho. Pahar pandu pandu oho.

*Petu pen ke Jesu mukatu ame'ë rehe har
(Matéu 8.14-15; Ruk 4.38-39)*

29 Ajame'ë ke jundéu awa tama'e jy'ariha renda ke Jesu hijar oho. Simã ta oho tĩ. Pe, Simã rok pe ixo oho. Ame'ë ke Andere rok tĩ. Tian oho tĩ. Juã amõ oho tĩ.

30 A'ep Simã pen haku. A'erehe ixxyha pe túi. Jesu uhyk rahã, pahar amõ ta pandu ipe. “Simã pen haku hũ” aja ipe.

31 A'erehe hake Jesu oho. Ipo rehe pyhyk, pe, mupu'am. Pahar hakuha maha oho ipe. Pe, imi'u Jesu ta pe a'e me'ë me'ë.

*Heta ngã ke Jesu mukatu ame'ë rehe har
(Matéu 8.16-17; Ruk 4.40-41)*

32 Ame'ë pytun ramõ rahã, upa warahy u'ar rahã, (jundéu awa ta putu'uha 'ar upa. A'erehe wata katu apo.) A'erehe ma'e ahy ixo ame'ë ta ke upa katu te ngã werur ipe. Ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ë ta ke ngã werur ipe tĩ.

33 Ok ta pe har ta mãte hũ hukwen rake rupi i'ãi.

34 Ma'e ahy ixo ame'ë ta ke mukatu hũ. Ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ë ta ke upa mukatu tĩ. Jesu rehe har ãjã ta ukwa katu, a'erehe hãtã Jesu pandu: “Epandu ym ihë rehe har” aja ãjã pe.

*Tupã je'êha ke Jesu pandu pandu oho
(Ruk 4.42-44)*

³⁵ Ame'ê ku'ê rahã, sapukái je'ê py rahã, Jesu pu'am. Simã rok ngi uhem oho. Pe, paite we awa nixói te ame'ê pe oho. A'ep Tupã namõ pandu pandu.

³⁶ Pe, Simã upak rahã, Jesu ke kekar oho. Inamõ ixo ame'ê ta kekar oho tĩ.

³⁷ Pe, usak ehe rahã, Simã ta pandu ipe:
—Upa ngã nde ke kekar ixo tipe — aja.

³⁸ Jesu pandu:

—Amõ ta renda rupi jaho ta me'ê te'e. A'ep pe har ta pe Tupã rehe har apandu ta me'ê te'e tĩ. A'erehe ihê ajur. Jahorahã! — aja Simã ta pe.

³⁹ A'erehe upa Ngariréi ywy rupi wata oho. Upa jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pandu pandu oho. Amõ ta py'a ngi ãjã ke muhem mondo tĩ.

*Pereran ma'e u'u hũ ame'ê ke mukatu
(Matéu 8.1-4; Ruk 5.12-16)*

⁴⁰ Pereran ma'e u'u hũ ame'ê ke Jesu rehe uhyk uwyr. Ipyrarã pe wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ê ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pe, pandu:

—Nde ereputar rahã, ihê ke nde eremukatu ta aja akwa katu — aja sawa'e.

⁴¹ Pyrara Jesu usak ehe. Pe, iyywa ke mupuku. Pe, sawa'e ãkã rehe ipo ke a'e mujar. Pandu ipe:

—Ere. Nde ke ihê amukatu tar katu. Nde katu apo 'y — aja sawa'e pe.

⁴² Pahar upa katu ipe 'y. Upa ka'ê oho ipe.

⁴³⁻⁴⁴ Pe, hãtã Jesu pandu ipe:

—Ehendurahã! Nde ke ihê amukatu, ame'ê ke amõ ta pe epandu ym we rĩ. Jundéu awa tama'e pa'i koty eho py. Nde rehe pa'i usak ta. “Katu apo 'y” aja pandu ta. Pe, yman Moise pandu, aja ma'e ke pa'i pe eme'ê. Aja rahã, upa nde pিরer katu, aja ngã ukwa ta tĩ — aja Jesu pandu tipe ipe.

Pe, pahar sawa'e ke muhem mondo.

⁴⁵ Pe, sawa'e oho ingi. (Jesu rehe hendu ym.) Mukatuha rehe har pandu pandu oho. Upa katu te ok ta rupi pandu pandu oho. Pyta we ym awa renda ke. A'erehe ok ta pe marã ka ym Jesu ixeha. Upa ngã ukwa katu ehe har. A'erehe amõ koty pyta. Awa nixói te ame'ê pe pyta. A'ep upa hekoha ngi ngã uhyk oho ehe.

2

*Upa jupyrãtã rãtã ame'ê ke Jesu mukatu
(Matéu 9.1-8; Ruk 5.17-26)*

¹ Ku'ê rahã ha pe we Kapana'ũ ok ta pe Jesu jywyr oho. “Hok pe apo ihĩ” aja amõ ta pandu pandu oho.

² A'erehe heta te hũ ngã jy'ar uwyr ehe. Ok wyr pe soroka nixói te. Hukwen rupi soroka nixói te tĩ. Pe, ngã pe Tupã je'êha ke Jesu pandu pandu uĩ.

³ Arahã tumeme sawa'e ta uhyk uwyr ehe. Ame'ê ta upa jupyrãtã rãtã ame'ê ke muhyk werur.

⁴ Mãte hũ ngã i'ãi. A'erehe marã ka ym Jesu rehe muhykiha. A'erehe ok kupe 'ar pe jupir oho. (Ame'ê ok kupe ipe katu.) Pe, jupyka jo'ok jo'ok. Ixwar ihĩ rahã, upa jupyrãtã rãtã ame'ê ke ame'ê rupi mujy mondo ehe. Kyha aja me'ê 'ar pe sawa'e túi. Tupaham rehe mujy mondo. Pe, Jesu rake mou.

⁵ Ma'e ahyha Jesu mukatu. Ame'ê rehe sawa'e ta jurujar katu. Ame'ê ke Jesu ukwa rahã, jupyrãtã rãtã ame'ê pe pandu:

—Sa'e! Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Apo nde rehe ihê py'a jywyr katu — aja Jesu.

⁶ A'ep Moise je'êha mu'e ame'ê ta wapyk uĩ tĩ. Jesu pandu ame'ê ke rehe hendu rahã, kuja ipy'a pe ukwa ukwa uĩ:

⁷ —Mã! Aja pandu rahã, katu ym. Tupã jõ riki ngã pe pandu katu: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Nde rehe ihê py'a jywyr” aja. A'erehe peme'ê riki Tupã aja jupe my? Katu ym aja — aja a'eta py'a pe a'eta ukwa ukwa uĩ.

⁸ Pe, pahar ame'ê ta ukwaha ke Jesu ukwa tĩ. A'erehe pandu:

—Mã! Pehẽ py'a pe ma'e ke pekwa pekwa ym peĩ.

⁹ Myja me'ê riki hãtã ma'eha my? Kuja my: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Nde rehe ihê py'a jywyr katu” aja apandu rahã, hãtã ma'eha my? (Ame'ê ke rehe usak ym awa.) Anĩ rahã, kuja my? “Epu'am! Nde kyha aja me'ê ke emupu'a! Ewata inamõ eho!” aja apandu rahã, hãtã ma'eha my? (Ame'ê ke rehe usak katu awa.)

¹⁰ —Pesarahã! (Tupã jõ riki ahyha mukatu aja pekwhaha. Tupã jõ riki ngã rehe

ipy'a mujywyr katu aja pekwaha tĩ.) Apo ihẽ tĩ. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'eha rupi ajur. Ihẽ riki kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke ihẽ aja ihẽ amujekwa ta apo. Ihẽ pe Tupã pandu tĩ: “Ma'e ka'u te'eha ke awa ta ma'ema'e. Ame'ẽ ta rehe nde py'a emujywyr katu” aja ihẽ pe. Pesarahã! Ame'ẽ ke pekwa ta apo. Amujesak ta — aja Moise je'eha mu'e ame'ẽ ta pe Jesu pandu.

Pe, jupyrãtã rãtã ame'ẽ pe pandu:

¹¹ —Ko apandu nde pe. Epu'am! Nde kyha aja me'ẽ ke emupu'a! Nde rok pe ejywyr eho — aja Jesu.

¹² Pe, upa ngã usak usak uĩ rahã, sawa'e pu'am. Kyha aja me'ẽ ke mupu'a. Pe, pahar uhem oho. A'erehe ngã pandu:

—Mã! Katu tiki — aja riki.

Pe, Tupã pe pandu tĩ:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Mã! A'eramõ te aja mukatuha jasad py 'y. Katu! — aja ngã.

*Jesu namõ Rewi oho ame'ẽ rehe har
(Matéu 9.9-13; Ruk 5.27-32)*

¹³ A'engi Jesu uhem oho. Pe, ypa rymy'y rehe jywyr oho tĩ, Ngariréi ypa rehe. A'ep heta ngã jy'ar oho ehe tĩ. Ame'ẽ ta ke mu'e uĩ.

¹⁴ A'engi wata oho ixo rahã, amõ sawa'e rehe usak. Her Rewi. (Amõ her: “Matéu” aja.) Apéu ra'yr a'e. Tamatarer matyriha renda pe wapyk uĩ. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr matyr. (A'erehe a'e ke jundéu awa ta putar ym ame'ẽ ke a'e.) Jesu pandu ipe:

—Ihẽ namõ eho 'y — aja ipe.

Rewi pu'am. Upa hijar. Pe, inamõ oho.

¹⁵ I'i atu rahã, Rewi rok pe ma'e ke Jesu ta u'u uĩ. Heta tamatarer matyriha ta inamõ uwyr tĩ. Amõ heta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta aja tĩ. Inamõ uwyr tĩ. Ame'ẽ ta ngi har heta Jesu namõ ma'e ke u'u uĩ. Jumu'eha ta u'u uĩ tĩ.

¹⁶ Pe, amõ Moise je'eha mu'e ame'ẽ ta i'ãi tĩ. Parise kotyhar ta ke ame'ẽ ta. Kuja jumu'eha ta pe ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ:

—Ma'ewã ame'ẽ sawa'e ta jaxer ame'ẽ ta namõ Jesu u'u uĩ my? Tamatarer ke matyr ame'ẽ ta namõ aja tĩ. U'u inamõ tĩ. Katu ym aja — aja Moise je'eha mu'e ame'ẽ ta pandu.

¹⁷ Ame'ẽ ke rehe Jesu hendu rahã, pandu:

—Ma'e ahy ixo rahã, mukatuha koty amõ oho. Ahy ym ixo rahã, mukatuha koty oho ym. (Aja apo. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta ihẽ rehe uhyk. Ipy'a juhyk. Ame'ẽ ke a'eta putar, a'erehe ihẽ rehe uhyk. Mukatuha rehe uhyk, ame'ẽja saka. Katu jupe ame'ẽ ta anĩ. Ame'ẽ ta ihẽ rehe uhyk ym.) Pesarahã! Sawa'e katu aja ukwa jupe, ame'ẽ ta pe kuja ihẽ apandu ym: “Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak pemondo” aja. Anĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta pe kuja ihẽ apandu katu: “Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak pemondo” aja — aja Jesu pandu.

*U'uha ke hijar ame'ẽ rehe har
(Matéu 9.14-17; Ruk 5.33-39)*

¹⁸ Amõ rahã, Juã mujahukiha namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta upa ma'e u'uha ke hijar ixo. Parise ta aja tĩ. Ma'e u'uha ke hijar ixo tĩ. (Aja pyaiha ke mujekwa Tupã pe.) Pe, amõ ta pandu uwyr. Jesu pe pandu:

—Juã mujahukiha namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta upa ma'e u'uha ke hijar ixo. Parise ta namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta aja tĩ. Upa ma'e u'uha ke hijar ixo tĩ. Nde namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta anĩ. Upa ma'e u'uha ke hijar ym. Ma'erehe hijar ym my? — aja Jesu pe.

¹⁹ Jesu pandu:

—Sawa'e jumendar rahã, imi'u matyr. Huryha mujã. Pe, ame'ẽ pe oho ame'ẽ ta ma'e u'uha ke hijar ym. Sawa'e namõ ixo rahã, ma'e u'uha ke hijar ym.

²⁰ (Ihẽ namõ ihẽma'e jumu'eha ta ixo apo, a'erehe upa ma'e u'uha ke a'eta hijar ym.) Yman rahã, ihẽ ke amõ ta pyhyk ta raho a'eta ngi. Arahã ihẽ jumu'eha ta upa ma'e u'uha ke hijar ta. (Aja pyaiha mujekwa ta.)

²¹ —Amõ we tĩ. Kamixa ymanihar ke sorok rahã, pan jupu'a ym ame'ẽ ke amõ mujar ym ehe. Mujar ehe rahã, jupu'a we oho. Pe, kamixa ymanihar ke musak we ta. Sorok riki tiha we ta oho.

²² Kawĩ mupupur ramõ ame'ẽ ke hyru ymanihar te pe amõ purakar ym. Ame'ẽ pe purakar rahã, pupur we ixo rĩ. Pe, hyru ymanihar ke mupuk ta. Pe, upa kawĩ jyhẽ ta oho. Hyru ymanihar ke mujaxer

ta tĩ. A'erehe kawĩ mupupur ramõ ame'ẽ ke hyru katu ame'ẽ pe amõ purakar rahã, katu ta tiki. Aja rahã, kawĩ jyhẽ ym ta. Hyru ke upuk ym ta tĩ – aja ngã pe Jesu pandu.

(Jesu mu'e rahã, myja ixoha katu aja mujekwa. Ixoha pyahu aja saka. A'erehe parise ta mu'e aja ixoha namõ marã ka ym muparaha, aja Jesu mujekwa katu.)

Ahúi aja me'ẽ ke jumu'eha ta po'ok ame'ẽ rehe har

(Matéu 12.1-8; Ruk 6.1-5)

²³ Amõ jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, ahúi aja me'ẽ ty rupi Jesu wata oho ixo. Jumu'eha ta namõ oho ixo rahã, jumu'eha ta amõ amõ po'ok oho. (Ame'ẽ ke ipo pe kamyrik. Aja pিরer ke ombor. Upa ombor rahã, ame'ẽ ke u'u.)

²⁴ Pe, Jesu pe parise ta pandu:

–Anĩ. Katu ym kamyrikiha. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, aja nema'e jumu'eha ta kamyrik rahã, katu ym. (Paraky te'e, ame'ẽja saka. A'erehe katu ym.) Aja Moise je'ẽha rehe panduha ihĩ – aja ipe.

²⁵⁻²⁶ (Amõ rehe pyrara usak ta me'ẽ te'e, aja Jesu mujekwa tar katu) a'erehe pandu:

–Yman Ndawi myahy te riki. Inamõ ixo ame'ẽ ta aja tĩ. Myahy te tĩ. Ame'ẽ ta ma'eha Tupã je'ẽha rehe pesak riki. Ame'ẽ pekwa riki. Ma'e u'u ame'ẽ ke nixói te rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Ndawi ixo. A'ep mbeju ihĩ. Ame'ẽ ke Ndawi u'u. Inamõ ixo ame'ẽ ta pe me'ẽ me'ẽ tĩ. Ame'ẽ ta u'u tĩ. Arahã Amiata pa'i keruhũ. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ. Ame'ẽ mbeju ke Tupã ruwa koty aja saka pa'ihu moĩ. Pa'i ta jõ ame'ẽ ke u'u katu. Amõ ta u'u rahã, anĩ. (Ndawi ta pa'i ym. A'erehe Ndawi ta u'u rahã, katu ym ta tipe. Aja Moise je'ẽha rehe hendu ym) – aja parise ta pe Jesu pandu.

²⁷ Pandu tĩ:

–Putu'uha 'ar ke Tupã mujã py my? Anĩ. Aja ym. Awa ke a'e mujã py. A'engi putu'uha 'ar ke manga. Aja rahã, awa rehe putu'uha 'ar haihu katu, ame'ẽja saka riki. Putu'uha 'ar rehe awa haihu katu, aja ym.

²⁸ A'erehe putu'uha 'ar rahã, ma'e ke amõ ma'e, ame'ẽ ke ihẽ riki apandu katu. Tupã

je'ẽha rupi ajur ame'ẽ ke ihẽ. Awa ihẽ tĩ – aja Jesu.

3

Ipo ke upa te'e jupu'a ame'ẽ ke Jesu mukatu

(Matéu 12.9-14; Ruk 6.6-11)

¹ Amõ wera rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Jesu ixo oho tĩ. A'ep ipo ke upa te'e jupu'a ame'ẽ ke ihĩ.

² A'ep amõ ta ixo. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, Jesu mukatu ta my? Ame'ẽ ke ukwa tar katu. Mukatu rahã: “Katu ym. Putu'uha 'ar rahã, nde eremukatu. (Nde ereparaky te'e aja nde.) A'erehe katu ym nde erema'eha” aja Jesu pe pandu ta tipe. A'erehe ame'ẽ ta Jesu rehe usak usak uĩ.

³ Pe, ipo ke upa te'e jupu'a ame'ẽ pe Jesu pandu:

–Se ejur. Ngã ruwa koty ejur e'am – aja riki.

⁴ Pe, ngã pe Jesu pandu:

–Myja me'ẽ Moise je'ẽha pandu katu my? Myja me'ẽ putu'uha 'ar rahã, amõ ma'e my? Ko katu ame'ẽ ke amõ pe ma'e my? Anĩ rahã, katu ym ame'ẽ ke ma'e my? Ko amõ rehe pyrara usak my? Anĩ rahã, amõ ke jukwa my? Myja me'ẽ katu pehẽ pe my? – aja ngã pe.

Anĩ. Je'ẽ ym ngã.

⁵ Ame'ẽ ta rehe Jesu juramã ma'ã. Parahy ngã rehe. Katu ame'ẽ ke ame'ẽ ta ma'e tar ym, a'erehe Jesu parahy ngã rehe. Amõ we tĩ. Pyrara usak ngã rehe a'e tĩ. Jumen saka jurupy hãtã, aja ngã ixo. Hendu tar ym. Jetehar te ke putar ym tĩ. A'erehe pyrara usak ngã rehe a'e tĩ. Pe, sawa'e pe pandu:

–Nde po epirar 'y – aja Jesu.

Ipo ke sawa'e pirar. Upa puku oho ipe. Imembek katu oho ipe tĩ.

⁶ A'engi parise ta uhem oho. Pahar Ero kotyhar ta namõ jy'ar oho. Ame'ẽ ta namõ pandu pandu.

–Myja Jesu ke japyhyk ta my? Pe, jakukwa – aja riki parise ta jupe.

Yrymy'y rehe heta te hũ ngã jy'ar

⁷ A'engi ypa pe Jesu oho tĩ, Ngariréi ypa pe. Jumu'eha ta oho inamõ tĩ. Haikwer rupi heta te hũ ngã oho tĩ. Ngariréi ywy ngi

heta uhyk oho ehe. Jundéi ywy ngi aja tĩ. Heta ngã uhyk oho ehe tĩ.

⁸ Jerusarē ok ta ngi aja tĩ. Heta ngã uhyk oho ehe tĩ. Inuméi ywy ngi aja tĩ. Uhyk oho ehe tĩ. Jondã y ruwái pe har ta aja tĩ. Heta ngã uhyk oho ehe tĩ. Tĩr ok ta rake ixo ame'ẽ ta aja tĩ. Sinõ ok ta rake ixo ame'ẽ ta aja tĩ. Heta te hũ uhyk oho ehe tĩ. Upa ma'e katu ame'ẽ ke Jesu ma'ema'e ixo, aja ngã hendu, a'erehe johu ngã uhyk oho ehe.

⁹⁻¹⁰ Mã heta te hũ ngã ixo. Ahy ixo ame'ẽ ta ke Jesu mukatu hũ. A'erehe upa katu te ahy ixo ame'ẽ ta ixoty jusosok oho ixo. Ipo ke mujar tar katu ehe. (Aja rahã, katu ta oho.) Ixoty jusosok sosok hũ oho ixo ngã. A'erehe jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Se jarusu keruhũ pemuhyk perur — aja riki.

Pe, jumãtã hũ ngã uwyr ehe rahã, jarusu keruhũ pe Jesu opor ta oho. (Aja rahã, jusosokiha rupi jukwa ym ta.)

¹¹ Ahy ixo ame'ẽ ta ke Jesu mukatu. Pe, ipy'a rehe ãjã ihĩ, ame'ẽ ta usak ehe rahã, Jesu ruwa koty u'ar. (Aja rahã, katu te ame'ẽ ke kohĩ, aja mujekwa katu.) Pe, hãtã pandu:

—Nde riki Tupã ra'yr — aja.

¹² Anĩ. Hãtã Jesu pandu:

—Pepandu ym ihẽ rehe har — aja ãjã ta pe.

Awa py mokõi jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar

(Matéu 10.1-4; Ruk 6.12-16)

¹³ Ajame'ẽ ke ywy'ã rehe Jesu jupir oho. Pe, sawa'e ta pe pandu:

—Pejur! — aja.

Katu usak ame'ẽ ta ke mujy'ar. Sawa'e ta uhyk uwyr ehe.

¹⁴ Kuja, awa py mokõi sawa'e ta ke jo'ok. “Ko ihẽ amondo ame'ẽ ta ke” aja Jesu. Ame'ẽ ta pe pandu tĩ:

—Amõ ta ngi har pehẽ ke ihẽ ajo'ok. Ihẽ namõ pepyta ta. Amõ ta renda rupi pehẽ ke ihẽ amondo ta tĩ. Ame'ẽ rupi Tupã je'ẽha ke pepandu pandu ta peho tĩ.

¹⁵ Ihẽ je'ẽha rupi ãjã ta ke pemuhem ta katu tĩ. Awa ta py'a ngi pemuhem ta katu — aja awa py mokõi sawa'e ta pe.

¹⁶ Jo'ok ame'ẽ ta kuja sawa'e ta rer. Ko Simã. [Amõ her Jesu moĩ ehe. “Petu” aja ipe.]

¹⁷ Amõ sawa'e Tian. Imu Juã. Semende ra'yr ta ame'ẽ ta. [Ame'ẽ ta rehe amõ her ke Jesu moĩ tĩ. “Mboane” aja a'eta pe. Ame'ẽ je'ẽha: “Pahar ipy'a pihun” aja.]

¹⁸ Amõ sawa'e Andere. Siri amõ tĩ. Amõ Matoroméu tĩ. Amõ Matéu. Amõ Tome tĩ. Tian amõ tĩ. Apéu ra'yr ame'ẽ. Tandéu amõ tĩ. Simã amõ tĩ. Sero aja her tĩ. (“Sero” pandu rahã: “Jundéu awa tama'e ywy ngi huwajan ta ke a'e mujan tar katu muhem” aja a'e.)

¹⁹ Amõ Jun Ikario tĩ. A'e riki Jesu rehe huwajan ta ke muhyk werur.

Satana rehe har (Ãjã ramõi a'e)

(Matéu 12.22-32; Ruk 11.14-23; Ruk 12.10)

²⁰ Ajame'ẽ ke hok pe Jesu jywyr oho. Heta te hũ ngã uhyk uwyr ehe tĩ. Ame'ẽ ta pe Tupã je'ẽha pandu pandu hũ. Mukatu hũ ngã ke. Heta te hũ ngã uwyr ehe. A'erehe marã ka ym ma'e ke u'uha uĩ. Jumu'eha ta aja inamõ ixo tĩ.

²¹ Ame'ẽ rehe har ianam ta hendu rahã, Jesu ke oho piam tipe. Amõ ta pandu u'am: —Ka'u te'e riki a'e — aja naĩ.

A'erehe oho piam tipe. (Anĩ. A'eta namõ Jesu oho ym.)

²² Jerusarē ok ta ngi amõ Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta uhyk uwyr ehe. Ame'ẽ ta pandu pandu u'am:

—Ipy'a rehe Mesembu ihĩ, a'erehe ãjã ta ke Jesu muhem katu mondo — aja pandu naĩ. (“Mesembu” aja pandu rahã: “Satana ke” aja ukwa. ãjã ramõi a'e.)

Amõ ta pandu:

—Satana je'ẽha rupi ãjã ke a'e muhem mondo tĩ — aja pandu naĩ tĩ.

²³ Pe, ngã ke Jesu mujy'ar. Myja me'ẽ ãjã ta my, ame'ẽ ke pandu pandu:

—Satana jumuhem ym jumondo.

²⁴ Ka'a rupi har ta jumai mai ngã juehe rahã, jumumba ta ngã juehe. (A'erehe jumai mai ym ta ngã juehe.)

²⁵ Ok wyr pe har ta jumai mai a'eta juehe rahã, jumumba ta a'eta juehe tĩ. (A'erehe jumai mai ym ta a'eta juehe.)

²⁶ Aja ixotyhar ta namō Satana jumai mai a'eta juehe rahā, jumumba ta a'eta juehe tī. (A'erehe jumai mai ym ta a'eta juehe. A'erehe Satana je'ēha rupi ājā ta ke ihē amuhem ym amondo.)

²⁷ —Sawa'e pyrātā rok pe ma'e ke mukanim ym oho awa. Mukanim ta oho rahā, sawa'e pyrātā ame'ē jywa ke mujere pukwar py, pe, sawa'ema'e ke upa mukanim ta raho. (Aja ihē tī. Satanama'e pyrātāha ngi sawa'e ke ihē riki amuhem tī. Aja rahā, Satanama'e pyrātāha 'ar koty te we ihēma'e pyrātāha, aja ihē amujekwa katu.)

²⁸ —Ko apandu katu pehē pe. Upa ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e. Ame'ē rehe Tupā ipy'a jywyr ta. “Tupā! Nde katu ym” aja pandu ame'ē ke rehe aja tī. Ipy'a jywyr ta tī.

²⁹ Tupā'ā pe anī. “Tupā'ā! Nde katu ym. Nde erema'eha katu ym” aja pandu ame'ē ke rehe anī. Ame'ē rehe jō Tupā ipy'a jywyr ym te ta. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha aja te'e ta ixo, a'erehe Tupā ipy'a jywyr ym te ta — aja Jesu pandu.

³⁰ A'eramō amō ta pandu: “Ājā ipy'a rehe ihī” aja Jesu rehe har pandu naī. A'erehe myja me'ē ājā ta my, ame'ē rehe har Jesu pandu.

Jesu anam ta rehe har
(Matéu 12.46-50; Ruk 8.19-21; Emberéu 2.11)

³¹ Imāi uhyk uwyr ehe. Imu ta amō tī. Hukwen rake uhyk u'am. Pe, amō pe imāi pandu:

—Jesu pe epandu eho: “Se ejur” aja ipe — aja imāi.

³² Heta ngā juramā jy'ar ixo ehe. Amō ta pandu ipe:

—Soroka pe ne māi i'āi, ne mu ta namō. Nde pe pandu tar katu — aja Jesu pe.

³³⁻³⁴ Pe, ngā rehe juramā usak. Pandu:

—Pesarahā! Ko riki ihē māi. Amō ta ihē mu ta aja tī.

³⁵ Tupā putar ame'ē ke amō ma'ema'e rahā, ame'ē riki ihē mu aja saka. Ihē rendyr aja tī. Ihē māi aja tī — aja Jesu pandu.

4

Ma'e ra'ī muhāi ame'ē rehe har
(Matéu 13.1-9; Ruk 8.4-8)

¹ Amō rahā, ypa rymy'y rehe Jesu mu'e mu'e uī tī. Heta hū ngā jumātā katu te jy'ar ehe, a'erehe jarusu keruhū pe opor oho. A'ep wapyk uī. Y pe jarusu keruhū túi. Ypa rymy'y rehe upa ngā wapyk uī. Aja Jesu mu'e hū ngā ke.

² Myja me'ē ma'e ra'ī ta my ame'ē ke pandu uī. Mu'e rahā, kuja pandu:

³ —Pehendu katurahā! Ma'e ra'ī ke amō muhāi oho.

⁴ Kupixa pe ma'e ra'ī muhāi rahā, awa rape rupi amō ha'ī u'ar. Ame'ē ke ma'ewyra u'u uwyr. Upa u'u.

⁵ Amō ma'e ra'ī ita ty rupi u'ar. A'ep ywy katu ame'ē ke ta'yr mi. Pe, ha'ī hywōi. Ywy heta ym a'ep, a'erehe pahar hywōi.

⁶ Pe, warahy haku rahā, i'y manō. Hapo ipyp oho ym, a'erehe upa te'e manō.

⁷ Amō ma'e ra'ī juruwe ty rupi u'ar. Juruwe tiha py oho. A'erehe ma'e ra'ī hywōi rahā, hury ym. A'erehe i'a ym.

⁸ Pe, amō ma'e ra'ī ywy katu ame'ē rupi u'ar. Pe, hywōi rahā, hury katu oho. Tiha katu oho. I'a uhem, pe, tyarō. Hymbo rehe heta i'a ihī. Tirī ta (30) aja hetaha. Amō hymbo rehe heta we hū i'a ihī. Sesen ta (60) aja hetaha. Amō hymbo rehe heta te hū i'a ihī. Sē (100) aja hetaha — aja Jesu pandu.

⁹ Pandu tī:

—Pekwa tar katu rahā, ihē apandu ame'ē ke rehe pehendu katu ta me'ē te'e — aja Jesu pandu.

Ma'e ra'ī ame'ē rehe har mujekwa
(Matéu 13.10-17; Ruk 8.9-10)

¹⁰ Jesu jeje ixo rahā, awa py mokōi jumu'eha ta pandu uwyr ipe. Amō ta aja tī. Pandu uwyr ipe tī.

—Jande pe emujekwarahā! Myja me'ē ma'e ra'ī ta my, ame'ē ke emujekwa katu — aja Jesu pe.

¹¹ A'e pandu:

—Apo amō koty Tupā mujekwa. Pyahu ame'ē ke. Kuja. Ixoty ipy'a ke amō muruwak, ame'ē ke a'e putar katu. “Ihēma'e a'e” aja a'e pandu. “Ame'ē ke nema'e jumu'eha ta pe emujekwa” aja Tupā pandu ihē pe. Amō ta pe anī. Amujekwa ym

ta. A'erehe myja me'ë ma'e ke my, ame'ë ke apandu pandu. Ame'ë ke rehe jō ngā hendu tipe.

¹² Aja rahā:

“A'eta usak usak tipe. Anī. Ukwa ym riki. Hendu hendu tipe. Anī. Ukwa ym riki tī.

Ukwa rahā, Tupā rehe ipy'a ke muruwak ta tipe. Pe, ame'ë ta rehe ipy'a ke Tupā mujywyr ta tipe” aja ta — aja Jesu pandu.

Ma'e ra'ī rehe har

(Matéu 13.18-23; Ruk 8.11-15)

¹³ Pe, a'e pandu tī:

—Ko ma'e ra'ī rehe har pekwa ta me'ë te'e. Pekwa ym rahā, amō myja me'ë ma'e ke my, ame'ë ke ihē apandu rahā, pekwa ym ta tī. A'erehe ko amujekwa ta.

¹⁴ Ma'e ra'ī ke amō muhāi oho. Ame'ë riki Tupā je'ēha pandu pandu oho.

¹⁵ Ma'e ra'ī awa rape rupi u'ar. Ame'ë riki kuja. Tupā je'ēha rehe amō ta hendu. Pe, hendu rahā, pahar Satana mukanim uwyr. (Ma'ewyra uwyr, ame'ëja saka.)

¹⁶ —Amō ma'e ra'ī ita ty rupi u'ar. Ame'ë kuja. Tupā je'ēha rehe hendu tipe. Hendu rahā, hury katu tipe. (Pahar hywōi, ame'ëja saka.)

¹⁷ Tupā je'ēha pyta katu ym, a'erehe tapijar te'e we jurujar ym. Tupā je'ēha rehe jurujar, a'erehe amō ta parahy ehe. (Warahy haku, ame'ëja saka.) A'erehe pahar Tupā je'ēha ke hijar. Amō ta puka puka hū ehe, a'erehe pahar Tupā je'ēha ke hijar tī. Katu ym aja.

¹⁸ —Amō ma'e ra'ī juruwe ty rupi u'ar. Ame'ë kuja. Tupā je'ēha rehe hendu tipe.

¹⁹ Ima'e ixoha rehe te'e a'e ukwa ukwa ixo. “Ma'e ihē a'u ta my? Ma'e ihē amunde ta my?” aja ukwa ukwa ixo. Ko tamatarer matyr tar katu hū. Upa ma'e ke matyr tar katu hū. Upa ame'ë ke Tupā je'ēha ke mukanim. (Juruwe jukwa, ame'ëja saka.) Tupā rehe har ukwa ukwa tar ym. Ima'e ke rehe ipy'a katu. Katu ym aja. A'erehe ma'e i'a ym, ame'ëja saka. (Aja rahā, amō we Tupā rehe har ukwa tar ym.)

²⁰ —Amō ma'e ra'ī ywy katu rupi u'ar. Ame'ë ke kuja. Tupā je'ēha rehe hendu katu. Hury katu. I'a heta aja ixo. Tirī ta (30) aja hetaha. Amō amō heta we hū. Sesen ta

(60) aja hetaha. Amō heta te hū. Sē (100) aja hetaha. (Aja rahā, Tupā rehe har ukwa katu, a'erehe ma'e katu ame'ë ke ma'ema'e hū tī. Hymbo rehe i'a ihī, ame'ëja saka) — aja Jesu mujekwa katu jumu'eha ta pe.

Araparin rehe har

(Ruk 8.16-18)

²¹ Jesu pandu tī:

—Araparin amō hapy rahā, pander pe jupyk ym. Myrape wyr pe moī ym tī. Anī. Ywate pukwar. Aja rahā, ok pe amō ta ixo rahā, wera katu a'eta pe.

²² Ihē amu'e ame'ë ke ame'ëja saka. Apo mukanim, ame'ëja saka. I'i atu rahā, upa mujekwa ta ngā pe. Wera katu, ame'ëja saka riki. Apo jupyk, ame'ëja saka. I'i atu rahā, upa pirar ta, ame'ëja saka. (Aja rahā, juehe har Tupā mujekwa ta ngā pe. Wera katu, ame'ëja saka.)

²³ Pekwa tar katu rahā, pehendu katu 'y — aja Jesu pandu.

²⁴ A'e pandu tī:

—Amō pandu rahā, pehendu katu ehe. Pehendu tar ym rahā, pehē pe Tupā mujekwa ym ta. Pehendu tar katu rahā, pehē pe a'e mujekwa katu ta. Jete. I'ar koty te we mujekwa katu ta pehē pe.

²⁵ Kuja riki. Amō ukwa katu rahā, amō we ukwa katuha ke Tupā muwyr ta ipe. Amō ukwa tar ym rahā, ta'yr mi ukwa, ame'ë ke upa mukanim ta ingi. (Aja rahā, ukwa ym te ta) — aja Jesu pandu.

Ma'e ra'ī hywōi ame'ë rehe har

²⁶ Pe, a'e pandu tī:

—Ihē amu'e ame'ë ke myja my? Ame'ë rehe har pehē pe apandu ta. Ame'ë ke kuja. Ywy rehe ma'e ra'ī ke amō muhāi.

²⁷ Pe, ima'e ke rehe a'e ma'ema'e oho ixo. Pytun rahā, aja. Wera rahā aja tī. Ima'e ke ma'ema'e oho ixo tī. Aja ixo rahā, ma'e ra'ī hywōi. Pe, tiha oho. Myja tihaha my, ukwa ym awa.

²⁸ Jeje ywy ngi uhem. Ho uhem py. A'engi i'y. A'engi hākā. A'engi hymbo. Pe, i'a.

²⁹ Tyarō rahā, amō matyr oho. Matyriha angaha ke rehe uhyk oho — aja Jesu pandu. (Aja rahā, kuja mujekwa. Jesu mu'e, ame'ë ke rehe jurujar katu te rahā, ixoha

amō koty muruwak ta. Katu aja muruwak ta, aja mujekwa.)

Ma'e raĩ jytym ame'ẽ ke tĩ
(*Matéu 13.31-32; Matéu 13.34; Ruk 13.18-19*)

³⁰ A'e pandu tĩ:

—Se Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ẽ rehe har pehẽ pe apandu ta tĩ.

³¹ Kuja ma'e raĩ aja saka. Mosata raĩ ame'ẽja saka. Haĩ riki ta'yr te mi.

³² Pe, amō jytym rahã, hywōi katu. Pe, i'y tiha te hũ oho. Kupixa pe har ta pyter pe tiha te ame'ẽ ke a'e. Hãkã ke pia pia hũ. Pe, ma'ewyra ta haity ta matyr ehe, hãkã rehe. Pytun atu ame'ẽ wyr pe ma'ewyra ta ihĩ — aja Jesu pandu.

(Aja rahã, kuja mujekwa. Jesu pandu py rahã, Tupã kotyhar ta heta ym te. Ma'e raĩ ta'yr te mi, ame'ẽja saka. Pe, i'i atu te rahã, ixotyhar ta heta te hũ ta. I'y tiha te hũ, ame'ẽja saka, aja mujekwa katu.)

³³ Pe, ngã ukwa katu rahã, amō amō myja me'ẽ ma'e ke my, ame'ẽ ke Jesu pandu ngã pe.

³⁴ Aja jō ngã pe pandu. Jumu'eha ta anĩ. Ame'ẽ ta namō jō ixo rahã, upa katu te mujekwa. Myja me'ẽ ma'e ke my ame'ẽ ke upa katu te mujekwa jumu'eha ta pe.

Ywytu keruhũ ke Jesu muputu'u ame'ẽ rehe har
(*Matéu 8.23-27; Ruk 8.22-25*)

³⁵ Ame'ẽ pytun ramō rahã, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Y ruwái rehe jaha jaho — aja.

³⁶ Y rymy'y rehe heta ngã ke a'eta hijar oho. Jarusu keruhũ pe Jesu ihĩ. Ame'ẽ pe jumu'eha ta opor oho tĩ. Pe, y ruwái rehe oho. Amō jarusu keruhũ pe amō ta oho tĩ.

³⁷ Pe, oho we rahã, ywytu keruhũ uhyk ehe. Y kotok keruhũ katak hũ tĩ. Y ke oho rãi ipe. Tate jere oho.

³⁸ Jarusu keruhũ tangwa koty Jesu ukwer ou. Iãkã renda rehe iãkã mupyta. Aja ukwer ou. Pe, amō mupak oho. Pandu ipe:

—Sa'e! Jande ke jajere tate riki. Nde erema'e ym ma'e ke my? — aja Jesu pe.

³⁹ Pe, pu'am rahã, hãtã ywytu keruhũ pe Jesu pandu.

—Mã peja ym! Eputu'u katu ihẽ pe — aja riki.

Y kotok keruhũ pe pandu tĩ:

—Mã peja ym! Ewapyk katu — aja riki.

Pe, ywytu keruhũ putu'u. Y ke wapyk katu te tĩ.

⁴⁰ Pe, jumu'eha ta pe pandu:

—Mã! Pekyje ym ta me'ẽ te'e. Ihẽ rehe pejurujar ym my rĩ — aja Jesu.

⁴¹ Anĩ. Jumu'eha ta kyje hũ. Pandu a'eta jupe:

—Mã! Katu tiki! Pyrãtã te ame'ẽ ke kohĩ! Je'ẽha rehe ywytu keruhũ hendu katu! Y kotok keruhũ aja tĩ. Hendu katu ehe tĩ. Mã! Myja me'ẽ sawa'e ko my? — aja jumu'eha ta pandu.

5

Ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ẽ ke Jesu mukatu
(*Matéu 8.28-34; Ruk 8.26-39*)

¹ A'engi ypa ruwái rehe uhyk oho, Jera ywy pe.

² Jarusu keruhũ ngi Jesu uhem oho rahã, amō sawa'e uhyk uwyr ehe. Itakwar kangwerupa ngi uhyk uwyr ehe.

³ Ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ẽ ke a'e. Itakwar kangwerupa rupi ixo ame'ẽ ke a'e. Ngã pukwar ym a'e ke apo 'y. Ita tupaham pe pukwar rahã, pyta ym.

⁴ Amukwehe te ita tupaham pe iyywa ke mujere pukwar pukwar. Itymã ke pukwar tĩ. Anĩ riki. Iyywa pukwariha ke mohok riki. Ten! Itymã pukwariha ke mohok tĩ. Ten! Aja tĩ. Pyrãtã te hũ. A'erehe parahyha ke marã ka ym ngã mukanĩha ingi. Parahy te'e ixo.

⁵ Pytun rahã, ahem hũ. Wera rahã, ahem hũ tĩ. Itakwar kangwerupa rupi ahem ixo. Ywy'ã rupi ahem ixo tĩ. Hãtã ita pe jumu'i mu'i.

⁶ Paite we Jesu rehe usak rahã, ixoty ujan oho. Hake ipynarãi pe wapyk oho. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.)

⁷⁻⁸ Jesu pandu ixo:

—Ãjã! Sawa'e py'a ngi ehem eho! — aja riki.

A'erehe hãtã je'ẽha uhem ingi:

—Jesu! Nde riki Tupã ra'yr! Ywatehar te a'e. Ihẽ pe ema'e ym ma'e ke. Tupã je'ẽha rupi apandu: "Ihẽ ke emahy ym" — aja riki hãtã pandu.

⁹ Pe, Jesu pandu:

—Ma'e nde rer? — aja.

Sawa'e pandu:

—Jande reta ame'ë ke jande, a'erehe: “Heta” aja riki jande rer — aja Jesu pe.

¹⁰ Jesu pe pandu pandu u'am:

—Kome'ë renda ngi ãjã ta ke emujan ym emondo — aja.

¹¹ Ame'ë ywy'ã rehe kure ta mãte hũ ixo. Kãpĩ ke u'u ixo.

¹² ãjã ta pandu:

—Kure ta koty jande ke emondo. Kure ta rehe jande jaĩ ta — aja Jesu pe.

¹³ —Ere. Peho — aja Jesu.

Pe, sawa'e ngi ãjã ta uhem oho. Pe, kure ta pe ixo oho. (Ka'u te'e hũ uwak.) Pe, kure ta ujan oho. Upen te'e hũ ame'ë pe u'ar oho. Ypa pe u'ar oho. Upa katu te y jukwa. Heta te hũ kure ta manõ. Kuja, 2.000 hetaha manõ.

¹⁴ Kure usakiha ta ujan oho. Ok ta rupi pandu pandu oho. Ma'e usak ramõ, ame'ë rehe har pandu pandu oho. Amõ amõ awa renda rupi pandu oho tĩ. Pe, a'ep pe har ta usak uwyr.

¹⁵⁻¹⁶ Jesu rehe uhyk rahã, sawa'e rehe ngã usak. Ame'ë sawa'e ngi ãjã ta uhem ramõ. Wapyk uĩ. Ka'u ym apo 'y. Ima'e mundeha namõ ixo apo 'y. Myja sawa'e ka'u ame'ë ke katu oho. Ame'ë ke rehe usak ame'ë ta upa pandu pandu ngã pe. Kure ta ka'u oho, ame'ë rehe har upa pandu tĩ. (Pyrãtã te hũ ame'ë ke pehĩ, aja ukwa. A'erehe ngã kyje ingi, Jesu ngi. Amõ we ngãma'e kanim ta, ame'ë ke putar ym tĩ.)

¹⁷ A'erehe pandu ipe:

—Jande rekoha ngi eho — aja Jesu pe.

¹⁸ Jarusu keruhũ pe Jesu opor oho ixo rahã, ãjã ta uhem ramõ ame'ë sawa'e pandu:

—Ne namõ ihẽ aho ta — aja Jesu pe.

¹⁹ —Anĩ. Nde rekoha pe ejywyr eho. Jandema'e sawa'e te nde ke mukatu, ame'ë rehe har ne anam ta pe epandu eho. Nde rehe pyrara usak, ame'ë ke epandu tĩ — aja sawa'e pe Jesu pandu.

²⁰ Pe, sawa'e jywyr oho. Amõ amõ ok ta rupi pandu pandu. “Jesu ihẽ ke mukatu” aja pandu pandu. Aja Jande popa ok ta, ame'ë rupi upa pandu pandu oho. Sawa'e panduha rehe hendu ame'ë ta pandu:

—Mã! Katu tiki! Katu te hũ — aja ngã.

“Thẽ rajyr emukatu” aja Jái pandu (Matéu 9.18-19; Ruk 8.40-42)

²¹ Y ruwái rehe Jesu jywyr oho tĩ. Jarusu keruhũ pe aha oho. Pe, heta ngã jy'ar uwyr ehe tĩ. Y rymy'y rehe pyta.

²² Amõ sawa'e uhyk uwyr ehe. Her Jái. Jundéu awa tama'e jy'ariha rendama'e kapitã a'e. Jesu rehe uhyk rahã, ipixi'a pe u'ar oho oup. (Aja sawa'e katu te ame'ë ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe, aja mukewa.) Pandu ipe:

²³ —Ihẽ rajyr manõ tate. Ihẽ rok pe eho! Iãkã rehe nde po nde eremujar rahã, katu ta oho — aja Jesu pe.

²⁴ Pe, oho inamõ. Oho ixo rahã, heta ngã Jesu rake rupi tuka tuka hũ oho ixo.

Kũjã ke Jesu mukatu ame'ë rehe har (Matéu 9.20-22; Ruk 8.43-48)

²⁵ Pe, amõ kũjã oho ixo tĩ. Ma'e ahyha namõ ixo. Jaiha ke pupur rãĩ namõ ixo. Aja yman riki ixo. Kuja. Awa py mokõi (12) warahy 'ar rahã, aja te'e ixo.

²⁶ Ahyha mukatuha koty oho oho hũ tipe. Ame'ë ta pe upa tamatarer me'ë me'ë tipe. Mukatu ym. I'ar koty te we mupyraraha riki ame'ë ta. Pe, katu ym oho ipe rĩ.

²⁷⁻²⁸ Jesu rehe har ngã pandu pandu, ame'ë ke hendu. “Jesu mukatu” aja kũjã hendu. A'erehe kuja ipy'a pe ukwa ukwa ixo:

—Ima'e mundeha rehe ihẽ po amujar rahã, ihẽ katu ta aho — aja kũjã.

Pe, ngã pyter rupi kũjã wata oho ixo. Pe, xupe rehe uhyk oho.

²⁹ Pe, Jesuma'e mundeha apyr rehe ipo mujar. Pahar jaiha ke pupur ame'ë ke putu'u ingi. Upa katu, aja ukwa.

³⁰ Pe, pahar Jesu ukwa. Amõ ke mukatu, aja ukwa. A'erehe uwak u'am. Pe, pandu:

—Awa ihẽma'e mundeha rehe ipo mujar my? — aja.

³¹ —Nde rake rupi heta ngã juramã u'am, a'erehe nde rehe tukwa tukwa hũ u'am. Ma'ewã nde erepandu my: “Awa ihẽma'e mundeha rehe ipo mujar” aja — aja jumu'eha ta pandu ipe.

³² Anĩ. Jesu usak usak we rĩ. Awa mujar my? Kekar we rĩ.

³³ Katu apo, aja kũjã ukwa katu, a'erehe kyje uhyk ehe. Ryrýi tĩ. Huwa koty ipynarãi pe wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe, aja mukwa.) Pe, upa katu te Jesu pe pandu.

³⁴ —Éi, kũjã! Upa ma'e ahyha ke amukatu, ame'ẽ rehe nde erejuru jar katu, a'erehe nde katu apo 'y. Nde rury katu eho apo. Jaiha pupur ame'ẽ ke upa putu'u katu te nde pe apo 'y — aja Jesu ipe.

Jái rajyr ke Jesu mukwera katu ame'ẽ rehe har

(*Matéu 9.23-26; Ruk 8.49-56*)

³⁵ Kũjã namõ pandu u'am rahã, Jái rok ngi amõ ta uhyk uwyr.

—Nde rajyr manõ ramõ te. Mã peja mu'eha jywyr oho — aja Jái pe. (“Mu'eha” aja pandu rahã: “Jesu ke” aja a'eta ukwa.)

³⁶ Tajyr manõ ame'ẽ ke rehe Jesu hendu rahã, Jái pe pandu:

—Anĩ. Nde py'ahu te'e exo. Ihẽ rehe tapijar te'e we ejuru jar katu — aja ipe.

—Hã! — aja Jái.

³⁷ A'engi Jái rok pe oho inamõ. Heta ngã anĩ. Mupyta.

—Se pepyta — aja.

Kuja jõ oho. Kũjãtãi pái. Petu oho. Tian oho tĩ. Imu oho tĩ. Her Juã. Ame'ẽ ta jõ inamõ oho.

³⁸ Pe, Jái rok pe uhyk rahã, heta ngã i'ãĩ a'ep. Ngã mutyapu tyapu hũ. Jixi'u xi'u hũ ngã. Ahem amõ tĩ. (Aja pyaiha ke mukwa.) Ame'ẽ ke rehe Jesu usak.

³⁹ Pe, pandu:

—Mã! Pemutyapu tyapu hũ ym. Pejixi'u ym tĩ. Kũjãtãi manõ ym. Ukwer ou riki — aja Jesu.

⁴⁰ Pe, ngã puka puka hũ ehe. Manõ te aja ukwa katu, a'erehe puka puka hũ ehe. A'erehe soroka pe upa ngã ke Jesu muhem. Pe, kũjãtãi túi, ame'ẽ kapy pe oho. Mahapyr jumu'eha ta ke raho inamõ tĩ. Kũjãtãi pái raho tĩ. Imãĩ raho tĩ. Ame'ẽ ta jõ kapy pe ixo oho.

⁴¹ Uhyk rahã, ipo rehe Jesu pyhyk. Pe, pandu:

—Tarita kumi — aja.

Ame'ẽ jundéu awa ta je'ẽha ipe: “Kũjãtãi! Nde pe apandu, epu'am!” aja.

⁴² Pahar kũjãtãi pu'am. Pe, wata ixo. Awa py mokõĩ warahy 'ar ame'ẽ ke kũjãtãi. Kweraha rehe usak ame'ẽ ta pandu pandu a'eta jupe:

—Mã! Katu tiki! — aja kapy pe ixo ame'ẽ ta.

⁴³ Pe, Jesu pandu:

—Pehẽ py'a rupi te'e pereko — aja.

Imãĩ pe pandu tĩ:

—Ma'e ke eme'ẽ ipe. Kũjãtãi u'u ta — aja.

(Ma'e ke u'u rahã, ixuwe katu a'e, aja ukwa katu ta, a'erehe: “Ma'e ke eme'ẽ ipe” aja Jesu pandu ipe.)

6

Jesu ke Nasare ok ta pe har ta putar ym

(*Matéu 13.53-58; Ruk 4.16-30*)

¹ A'engi Jesu oho. Hekoha pe jywyr oho, Nasare ok ta pe. Upa jumu'eha ta oho inamõ tĩ.

²⁻³ Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe mu'e oho. Heta ngã ixo a'ep. Pe, hendu ame'ẽ ta pandu:

—Mã! My riki ukwa katuha ukwa my? Awa a'e ke mu'e my? (Jakwa ym jande.) Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu te. Mã! (Jande aja awa te'e a'e tĩ.) Myja ame'ẽ ke a'e ma'ema'e my? (Jakwa ym tĩ.) Jesu riki peme'ẽ. Myra rehe ma'eha peme'ẽ. Mari membyr ke a'e. Imu ta ko jande namõ ixo tĩ, jande rekoha pe. Tian. Jose amõ tĩ. Jun amõ tĩ. Simã amõ tĩ. Hendyr ta jande namõ ixo tĩ — aja ngã pandu.

Hekoha pe har ta aja Jesu tĩ, aja ngã ukwa, a'erehe Jesu ke putar ym.

⁴ A'erehe Jesu pandu:

—Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke amõ hekoha pe pandu oho rahã, ame'ẽ ta hendu katu. Putar katu. Hekoha te pe pandu rahã, anĩ. Hekoha pe har ta hendu ym. Putar ym. Hok wyr pe har ta aja tĩ. Hendu ym tĩ. Amõ ianam ta aja tĩ. Hendu ym tĩ. Putar ym tĩ — aja ngã pe pandu.

⁵ Ngã putar ym, a'erehe mukatu hũ ym a'ep. Peteĩ teĩ ma'e ahy ixo ame'ẽ ta rehe ipo mujar. Aja mukatu.

⁶ Ipy'a pe Jesu ukwa ixo:

—Mã! Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu. Aja ihẽ ke Tupã

muwyr, aja amujekwa. Anĩ. Peme'ẽ ta jurujar ym ihẽ rehe. Mã! — aja jupe.

Pe, a'engi amõ ta hekoha rupi mu'e mu'e oho.

Awapymokõijumu'eha ta ke Jesu mondo (Matéu 10.5-15; Ruk 9.1-6)

⁷⁻⁹ Ajame'ẽ ke awa py mokõi jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Se pejur. Ko pehẽ ke ihẽ amondo ta. Pehẽ mokõi mokõi peho. Ihẽ je'ẽha rupi peho. Amõ ta py'a ngi ãjã ta ke pemuhem katu ta. Peho rahã, ma'e ke peraho ym. Pehẽ mi'u peraho ym. Pehẽ kupe pe ma'e ryru ke peraho ym tĩ. Tamatarer peraho ym tĩ. Myra te'e pehẽ po pe peraho katu. (Pehẽ re'õ rahã, myra rehe pepyta pyta peho pexo.) Pehẽ py rehe har pemunde. Peteĩ kamixa namõ peho katu.

¹⁰ —Amõ rekoha rehe pehyk rahã, amõ pandu ta: “Ko pejur katu. Se ihẽ rok pe pepyta katu” aja. Ame'ẽ rok pe pepyta katu. A'ep pepyta pexo rahã, ame'ẽ rok pe jõ pepyta katu.

¹¹ —Amõ rekoha pe pehyk. A'ep pe har ta putar ym pehẽ ke. Pehẽ je'ẽha rehe hendu tar ym tĩ. Aja rahã, ame'ẽ hekoha ngi peho. Ok ta ngi pehem peho rahã, ywy ku'i pehẽ py ngi pejuhyk katu. Ame'ẽ ke ngã usak rahã, kuja ukwa ta. Tupã ke a'ep pe har ta putar ym aja pemujekwa — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

¹² Pe, jumu'eha ta oho. Mokõi pame a'eta oho. Amõ ok ta rupi pandu pandu oho.

—Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak — aja pandu oho.

¹³ Heta ãjã ta ke ngã py'a ngi muhem mondo tĩ. Ma'e ahy ixo ame'ẽ ta rehe ma'e ka kytyk tĩ. Ipykã rehe kytyk. Karapatu ka aja me'ẽ. Aja ngã ke mukatu hũ.

Juã mujahukiha ke jukwa ame'ẽ rehe har (Matéu 14.1-12; Ruk 9.7-9)

¹⁴ Jesu ma'ema'eha rehe har upa ngã pandu pandu. Ame'ẽ ke rehe Ero hendu. A'e jundéu awa tama'e kapitam. Amõ ta kuja pandu:

—Peme'ẽ riki Juã mujahukiha ke. Manõha ngi Tupã mukwera katu muhem. A'erehe pyrãtã te ha namõ ma'e ke Jesu

ma'ema'e katu. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ma'ema'e katu — aja riki.

¹⁵ Amõ ta pandu:

—Anĩ. Peme'ẽ riki Eri. Ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke jywyr — aja riki tĩ.

Amõ ta pandu:

—Anĩ. Peme'ẽ riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Ymanihar aja Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e tĩ — aja tĩ.

¹⁶ Amõ koty koty Jesu rehe har Ero hendu rahã, kuja pandu:

—Anĩ. Peme'ẽ riki Juã mujahukiha ke. A'e ke Tupã mukwera katu muhem tĩ. Amukwehe te we amõ pe ihẽ apandu: “Juã ãkã ke emondok eho ingi” aja. Kwera katu uhem apo 'y — aja ukwaha naĩ.

¹⁷⁻¹⁹ Amukwehe te we kuja ixo. Ero mu ixo. Her Siri. Siri rakehar rer Erondi. Ame'ẽ imu rakehar ke Ero jo'ok raho ingi. A'erehe Juã pandu ipe:

—Mã peja ym. Ne mu rakehar namõ nde erexo rahã, katu ym — aja Ero pe pandu.

Ame'ẽ ke Erondi ukwa tĩ. A'erehe parahy ehe, Juã rehe. Jukwa tar katu tĩ. Ame'ẽ ke Ero putar ym, a'erehe marã ka ym Juã ke hakehar jukwaha.

²⁰ Juã riki sawa'e katu ame'ẽ ke a'e aja Ero ukwa. Jaxer ame'ẽ ke nixói ipe aja ukwa tĩ, a'erehe kyje ingi, Juã ngi. A'erehe amõ renda pe Juã ke Ero mupyta. (A'erehe marã ka a'e ke hakehar jukwaha.) Juã je'ẽha rehe Ero hendu tar katu tĩ. Hendu katu tipe. Amõ amõ rahã, hendu rahã: “Mã! Myja me'ẽ ihẽ ama'e ta my?” aja Ero pandu jupe.

²¹ Pe! Juã jukwaha angaha ke rehe uhyk 'y. Kuja. Yman imãi pusu ngi Ero u'ar. Ame'ẽ rehe imi'u matyr ixo apo. Aja ukwa ukwa ixo tĩ. Pe, kapitã ta ke mujy'ar. Sonda tama'e kapitã ta ke mujy'ar tĩ. Ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ta ke mujy'ar tĩ. Ame'ẽ ta ngariréi ywy pe har ta ke a'eta. Ma'e u'uha renda pe upa ame'ẽ ta ihĩ.

²² Ame'ẽ renda pe Erondi membyr ixo uwyr. Kũjãtãi keruhũ a'e. Pe, purahái. Upa kapitã ta ke muhury. Ero hury katu tĩ. Pe, kũjãtãi pe pandu:

—Ma'e nde ereputar my? Upa nde ereputar ame'ẽ ke ihẽ riki ame'ẽ ta nde pe — aja Ero.

²³ Pandu pandu riki tĩ:

—Ko Tupã ruwa koty aja jaxo. Apendu katu. Upa nde ereputar ame'ë ke ihë riki ame'ë ta nde pe. Esarahã! Upa katu te ihëma'e ihĩ. Nde ereputar rahã, ame'ë ke amowok ta nde pe. Wajar nema'e ta — aja Ero.

²⁴ Imãi pe kũjãtãi pandu oho:

—Mã! Ma'e ihë apandu ta my? — aja.

Imãi pandu:

—Juã mujahukiha ãkã ke epandu ipe — aja.

²⁵ Pahar Ero koty jywyr oho. Pe, pandu ipe:

—Juã ãkã ke ihë aputar. Ita paratu 'ar pe ihë pe erur apo — aja kũjãtãi.

²⁶ Ame'ë ke rehe hendu rahã, Ero pyai te hũ. (Juã ke jukwa tar ym.) A'erehe pyai te hũ. Ero je'ëha rehe upa kapitã ta hendu ramõ te: “Tupã ruwa koty aja jaxo. Nde ereputar ame'ë ke ihë riki ame'ë ta” aja. A'erehe kũjãtãi pe: “Anĩ. Ama'e ym ta” aja marã ka ym panduha. Pandu rahã, huxĩ hũ ta tipe.

²⁷ A'erehe pahar sonda pe pandu:

—Juã ãkã ke emondok erur — aja.

Kyndaha pe sonda oho. Pe, iãkã mondok ingi.

²⁸ Pe, ita paratu 'ar pe werur. Kũjãtãi pe me'ë. Ame'ë ke imãi pe kũjãtãi raho.

²⁹ Juã ke amõ jukwa, aja Juã namõ jumu'e ixo ame'ë ta hendu rahã, hete ke oho piam. Pe, kangwerupa pe jyty m raho.

Kuja, 5.000 hetaha ma'e ke u'u ame'ë rehe har

(Matéu 14.13-21; Ruk 9.10-17; Juã 6.1-14)

³⁰ Ajame'ë ke Jesu mondo ame'ë ta jywyr uwyr ixoty, Jesu koty. Upa ma'ema'eha ke pandu ipe. Upa ma'e mu'e ame'ë ke pandu ipe tĩ.

³¹ Pe, heta ngã uhyk uwyr ehe tĩ. Pe, hekoha pe ame'ë ta jywyr oho tĩ. Amõ ta uhyk ehe tĩ. Ame'ë ta jywyr oho tĩ. Amõ amõ ta uhyk tĩ. Aja riki ixo. A'erehe marã ka ym ma'e ke u'uha. (Ma'ema'e hũ ixo, myja ym ma'e ke u'uha.) A'erehe Jesu pandu:

—Jande jõ ngã nixói te ame'ë pe jaho. A'ep japutu'u we ta — aja jumu'eha ta pe pandu.

³² Pe, ngã nixói te ame'ë pe a'eta jõ oho ixo. Jarusu keruhũ pe oho, y ruwái rehe.

³³ Amõ ta ohoha rehe usak. Jesu ta oho, aja ame'ë ta ukwa. A'erehe pe rupi ngã ujan oho. Y rymy'y rupi ujan oho. Ok ta ngi upa ngã ujan oho. Pe, ngã nixói te ame'ë pe uhyk py oho.

³⁴ A'ep Jesu uhyk rahã, heta te hũ ngã rehe usak. Usak rahã, pyai. Ame'ë ta riki arapuharan ta aja saka. Usakiha nixói, ame'ëja saka. (Aja rahã, ngã rehe usakiha nixói tĩ, aja mujekwa.) A'erehe Jesu pyai. A'erehe pyrara ngã rehe usak. A'erehe Tupã je'ëha ke mu'e hũ ngã pe.

³⁵⁻³⁶ Ka'aruk koty rahã, jumu'eha ta uhyk ehe. Ngã mi'u nixói te, a'erehe pandu ipe:

—Warahy ka'aruk te apo. Ko awa nixói te, ame'ë renda ke se. Ngã ke emondo sengi. Paite ok ta rupi imi'u ke a'eta jo'ok ta oho — aja ipe.

³⁷ —Anĩ. Ngã mi'u ke pehë atu peme'ë me'ë katu — aja jumu'eha ta pe pandu.

—Mã! Kuja, 200 wera rahã, paraky. Aja tamatarer pyhyk. Ame'ë tamatarer pe mbeju jajo'ok. Pe, ngã pe jame'ë me'ë. Aja nde ereputar my? — aja jumu'eha ta.

³⁸ —Myja mbeju hetaha pehĩ my? Pesak peho — aja Jesu.

Usak rahã, pandu ipe:

—Kuja pehĩ. Awa po wajar peteĩhar upa mbeju hetaha. Pira ka'ë, kuja, mokõi jõ — aja jumu'eha ta pandu.

³⁹ Jesu pandu:

—“Pewapyk” aja ngã pe pepandu — aja jumu'eha ta pe.

Ngã pe jumu'eha ta pandu:

—Amõ koty koty pejy'ar aja pewapyk — aja.

Pe, kãpĩ ra'yr 'ar pe ngã wapyk.

⁴⁰ Ko 50 hetaha wapyk. Se koty amõ 100 hetaha. Se koty amõ 50 hetaha. Se koty amõ 100 hetaha. Aja upa katu te ngã wapyk uĩ.

⁴¹ Pe, awa po wajar peteĩhar upa mbeju ke Jesu pyhyk, pira ka'ë namõ. Pe, ywa rehe ma'ã. Tupã namõ pandu:

—Ne jõ riki katu te me'ë ke. Jande mi'u nde eremuwyr katu — aja.

Pe, mbeju mopok. Jumu'eha ta pe me'ë. Ame'ë ke ngã pe jumu'eha ta me'ë me'ë raho. Aja mokõi pira ka'ë ke me'ë me'ë tĩ.

⁴²⁻⁴³ Pe, upa ngã u'u. Uhyk ngã u'u. Upa u'u rahã, jumu'eha ta pyta we ame'ë ke matyr. Kuja, awa py mokõi wasãkã tyryhem matyr. Mbeju pyta we ame'ë ke matyr. Pira ka'ë aja tĩ. Pyta we matyr tĩ.

⁴⁴ Ngã mi'u u'u, ame'ë ta heta te hũ. Sawa'e ta jõ manga rahã, kuja, 5.000 het-aha ngã ixo.

*Y 'ar rupi Jesu wata oho
(Matéu 14.22-33; Juã 6.15-21)*

⁴⁵ Ajame'ë ke pahar jumu'eha ta ke Jesu mondo. Jarusu keruhũ pe mondo. Pandu:

—Hok pe ngã ke ihẽ amujywyr ta amondo axo rahã, ypa ruwái koty peho. Mesái ok ta pe peho. Jarusu keruhũ pe peho. I'i atu rahã we, ihẽ aho ta kÿ — aja Jesu.

Pe, jarusu keruhũ pe jumu'eha ta opor oho. Pe, aha oho ixo. Jesu pyta we rĩ. Pe, amõ ta pe pandu:

—Pehẽ rok pe pejywyr peho — aja ngã pe.

⁴⁶ Upa ngã hijar oho rahã, ywy'ã rehe Jesu jeje jupir oho. Tupã namõ a'e pandu pandu oho.

⁴⁷ Pytun rahã, ywy rehe Jesu jeje ixo rĩ. Jarusu keruhũ ke ypa pyter pe ihĩ. Ame'ë pe jumu'eha ta ihĩ.

⁴⁸ Ame'ë ta rehe ywytuhu juwapi uwyr. A'erehe jumu'eha ta pykõi hũ tipe. Henda te'e ihĩ. Paite ngi ame'ë ta rehe Jesu usak. Pe, sapukái je'ë ramõ rahã, a'eta rehe Jesu uhyk uwyr ixo. Y 'ar rupi te'e uwyr ixo. Xupe 'ar rupi aha ta tipe oho.

⁴⁹ Y 'ar rupi wata uwyr ixo ame'ë ke rehe jumu'eha ta usak. Ame'ë riki Jesu aja ukwa ym, a'erehe ahem hũ:

—Ajã pe tur ixo — aja jumu'eha ta ukwaha naĩ.

⁵⁰ Upa usak ehe rahã, mukahem hũ. Pe, pahar Jesu pukái:

—Pekyje ym! Pehẽ py'ahu te'e pexo. Ihẽ Jesu — aja.

⁵¹ Pe, jarusu keruhũ rehe uhyk, pe, opor oho. Ywytuhu putu'u. Jumu'eha ta pandu pandu a'eta jupe:

—Mã! Y 'ar rupi wata katu! — aja riki.

⁵² Pyrãtãha namõ ngã mi'u ke Jesu muheta. Ame'ë ke jumu'eha ta ukwa ym, (a'erehe pyrãtãha namõ y 'ar rupi Jesu wata katu tĩ. Ame'ë ke ukwa ym tĩ.) Iãkã riki janam rãi te'e.

*Jenesare ywy pe har ta ke Jesu mukatu
(Matéu 14.34-36)*

⁵³ A'engi y ruwái rehe uhyk, Jenesare ywy pe. A'ep jarusu keruhũ pukwar.

⁵⁴ Pe, jarusu keruhũ ngi uhem oho rahã, ame'ë ta rehe heta ngã usak. Pe, pahar ngã ukwa katu.

—Ko Jesu — aja.

⁵⁵ Pe, ame'ë hekoha rupi upa ma'e ahy ixo ame'ë ta ke ngã oho piam. Muhyk werur ehe. Kyha aja me'ë pe werur tĩ. “Paite ixo apo” aja hendu rahã, a'ep ahy ixo ame'ë ta ke raho ngã.

⁵⁶ Pe, amõ amõ hekoha rupi Jesu oho. Ok ta rupi oho. Ok ta keruhũ rupi oho tĩ. Awa renda rupi oho tĩ. Upa ame'ë rupi oho rahã, soroka pe ma'e ahy ixo ame'ë ta ke ngã mou. Pete'e túi. Ame'ë ta pandu:

—Mã peja nema'e mundeha rehe ahy ixo ame'ë ta pyhyk. Mã peja nema'e mundeha apyr rehe jõ pyhyk — aja Jesu pe.

Pe, ima'e mundeha apyr ke pyhyk ame'ë ta upa katu te katu oho.

7

*Hamõi je'ëha rehe hendu katu ame'ë ta ke
(Matéu 15.1-9)*

¹⁻⁴ Hamõi ta mu'e aja ipo ke jundéu awa ta kutuk ym rahã, ma'e ke u'u ym. Aja te'eha a'eta ma'eha. (Hamõi ta mu'e aja ipo ke kutuk rahã, Tupã usak katu ehe, aja ukwaha naĩ.) Parise ta aja tĩ. Upa ymanihar hamõi ta mu'e ame'ë ke rehe hendu katu. Ma'e muhepyha renda ngi hok pe jywyr rahã, ma'e ke u'u ym rĩ. Ipo ke kutuk py, pe, u'u. Aja amõ amõ heta ymanihar hamõi ta mu'e ame'ë ke rehe hendu katu. Ko y u'uha ke kutuk. Pander ke aja tĩ. Ita pander ke aja tĩ. Hamõi ta mu'e aja upa kutuk riki tĩ. (Aja rahã, Tupã usak katu ehe, aja ukwaha naĩ.)

Pe, Jesu rehe parise ta jy'ar uwyr. (Parise ta riki hamõi mu'eha rehe hendu katu te ame'ë ta ke a'eta.) Jundéu awa ramõi ta je'ëha ukwa, ame'ë ta jy'ar uwyr tĩ. Jerusarẽ ok ta ngi johu jy'ar uwyr ehe. Jesu

namō ame'ē ta je'ē je'ē. Hamūi ta mu'e aja ipo ke jumu'eha ta kutuk ym. Aja te'e ma'e ke u'u.

⁵ A'erehe Jesu pe a'eta pandu:

—Ma'erehe jande ramūi mu'e ame'ē ke rehe nema'e jumu'eha ta hendu ym my? Ame'ē ta u'u rahā, jande ramūi mu'e, aja ipo ke a'eta kutuk ym tiki. Katu ym aja — aja Jesu pe.

⁶ —A'e riki. Ipo ke kutuk ym. Pesarahā! Yman pehē rehe har Tupā je'ēha rehe Isai mupinim, aja mokōi pekwaha namō pexo ame'ē ta ke pehē. Ame'ē rehe har a'e mupinim. Kuja Tupā pandu:

“Ihē rehe har ngā katu pandu tipe. Anī. Hendu ym ihē je'ēha rehe.

⁷ Ihē rehe har katu pandu tipe. Pandu te'e riki. Hamūi je'ēha ke ngā mu'e ixo. ‘Kome'ē riki Tupā je'ēha’ aja ngā mu'e naī” aja Tupā pandu. Aja Isai mupinim.

⁸ —Tupā je'ēha ke pehijar. Apo ymanihar pehē ramūi ta mu'e ame'ē ke rehe jō pehendu katu. Katu ym aja — aja Jesu pandu.

⁹ A'e Pandu tī:

—Mā! Tupā je'ēha ke pehijar. A'erehe ymanihar pehē ramūi ta mu'e, ame'ē ke pemu'e katu ta, aja pekwaha naī. Aja rahā, pekwa katu ame'ē ta ke pehē, aja pekwaha naī.

¹⁰ Yman Moise mupinim:

“Nde pái rehe epy'a katu. Ne māi rehe aja tī. Epy'a katu tī.

Kuja tī. ‘Papa! Nde jaxer’ aja amō pandu rahā, ame'ē ke ejukwa.

‘Māi! Nde jaxer’ aja pandu ame'ē ke ejukwa tī” aja Moise mupinim. (“Jaxer” aja pandu rahā: “Ipái ta rehe ipy'a ym” aja mujekwa.)

¹¹⁻¹³ —Anī riki. Ame'ē rehe pehendu ym te. Pesarahā! Ma'e ke pehī. Ame'ē namō ipái ta rehe usak katu ta me'ē te'e. Anī. “Ko Tupāma'e ke apo 'y. Tupā pe ihē ame'ē, ame'ēja saka. A'erehe pehē pe ihē ame'ē ym ta apo 'y” aja ipái ta pe pandu. Aja rahā, ame'ē namō ipái ta rehe usak ym ta apo 'y. Haihu ym ta apo 'y. A'erehe Tupā je'ēha rehe pehendu ym. “Pehē pái ta rehe pepy'a katu” ame'ē rehe pehendu ym. Katu ym aja. Aja amō amō we pemu'e ame'ē ke pehī. Aja Tupā je'ēha rehe pehendu ym. Katu ym aja — aja Jesu pandu.

*Ma'e mujaxeriha rehe har
(Matéu 15.10-20)*

¹⁴ (Pe, ipo ke kutuk ym ha namō ma'e ke u'u. Ame'ē ke mujekwa.) Kuja heta ngā pe Jesu pandu:

—Se pejur! Pehendu katurahā! Pekwa katu ta.

¹⁵ Soroka pe ma'e ke ihī. Ame'ē ke amō juru kwar rupi oho rahā, ipy'a ke mujaxer ym. Ma'e ke amō pandu, ame'ē ke juru ngi uhem, ame'ēja saka. Ame'ē riki ipy'a jaxeriha ke mujekwa katu.

¹⁶ [Pekwa tar katu rahā, pehendu katu] — aja ngā pe.

¹⁷ Hetaha ta ke Jesu hijar oho. Pe, ok pe ixo oho rahā, jumu'eha ta pandu:

—Ame'ē amō py'a jaxer ame'ē rehe har emujekwa jande pe. Jakwa ym — aja ipe.

¹⁸ —Mā! Amō ta aja pekwa ym my tī! Ko amujekwa ta pehē pe. Ma'e ke amō u'u rahā, juru kwar rupi oho. Ame'ē mujaxer ym amō py'a ke.

¹⁹ Ipy'a pe oho ym, a'erehe ipy'a mujaxer ym. Ipusu pe ihon. A'engi ka'a aja uhem oho — aja Jesu pandu. (Aja pandu rahā, upa ma'e ke ngā u'u ame'ē ke katu, aja mujekwa.)

²⁰ Pandu tī:

—Amō jywī ngi ma'e ke uhem rahā, ame'ē riki amō ke mujaxer.

²¹ Amō jywī ngi uhem. Aja rahā, ipy'a ngi uhem, ame'ēja saka. Ko ma'e ka'u te'eha ke ipy'a pe ukwa ukwa ixo. Upa rahā, ame'ē ke ma'ema'e. Ko amō kūjā rehe ka'u te'e. Amō sawa'e rehe ka'u te'e tī. Amōma'e ke mukanim. Amō ke jukwa tar katu.

²² Hakehar aja ym ame'ē namō jumusarái. Ixawa'e aja ym ame'ē namō jumusarái. Amōma'e ke rehe ipy'a moī hū. Upa ma'e katu ym ame'ē ke ma'ema'e. Te'e pandu. Ma'e ke mujesak ame'ē rehe huxī awa. Katu ym aja. Kyty'ym. Amō ta rehe juru ai. “Ihē jō katu me'ē ke” aja jō pandu. Ko ka'u te'e hū ame'ē ke.

²³ Upa katu te aja jaxer ame'ē ke amō jywī ngi uhem. Ipy'a ngi uhem, ame'ēja saka. Upa ame'ē ke mujaxer awa ke — aja Jesu mujekwa.

*Jesu rehe amō awa kūjā jurujar katu
(Matéu 15.21-28)*

²⁴ A'engi Jesu uhem oho. Amō ywy pe oho. Tir ok ta rake ame'ē pe oho. Sinō ok ta rake ame'ē ywy tī. Pe, amō rok pe ixo oho. A'ep a'e ixo aja amō ta ukwa. Ame'ē ke a'e putar ym. Anī. Marā ka ym mukanīha. “Pete'e ixo” aja ngā ukwa riki.

²⁵⁻²⁶ A'e uhyk aja amō kūjā hendu. Pe, uhyk oho ehe. Amō koty je'ēha kūjāma'e ke. Ngere ywy pe har je'ēha ke ame'ē. Jundéu awa ym a'e. Siro-seni ywy pe har a'e. Ame'ē membyr py'a rehe ājā ihī, kūjātāi ra'yr ke a'e. Pe, Jesu rehe kūjā uhyk rahā, pahar huwa koty ipynarāi pe wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ē ke kohī, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pe, pandu ipe:

—Ihē membyr ngi ājā ke emuhem emondo — aja Jesu pe.

²⁷ —Ta'yn ta pe a'eta mi'u ke amō me'ē py. Ta'yma'e mi'u ke jawar ta pe ombor rahā, katu ym — aja Jesu. (Aja rahā jundéu awa ta namō Jesu ma'ema'e py ta, aja mujekwa katu.)

²⁸ Kūjā pandu:

—Sa'e! Esarahā! A'eta mi'u ke ta'yn ta mukurer kurer riki. Ame'ē ke jawar ra'yr ta myrape wyr pe u'u riki — aja ipe. (Aja rahā, ta'yr mi ma'e katu ame'ē ke amō awa ta pyhyk ta, aja kūjā mujekwa katu. “Jawar ra'yr” aja pandu rahā: “Amō awa ta” aja mujekwa katu.)

²⁹ —Mā! Nde erepandu katu. Nde rok pe ejywyr eho. Ne membyr py'a ngi ājā uhem oho apo 'y — aja Jesu.

³⁰ Pe, hok pe kūjā jywyr oho. Uhyk rahā, imembyr rehe usak. Myrape 'ar pe nino ou. Jete. Ipy'a ngi ājā uhem oho, aja kūjātāi túi. (Jesu pandu, aja me'ē uhyk katu 'y.)

Je'engai ame'ē ke Jesu mukatu

³¹ Ajame'ē ke ame'ē renda ke Jesu hijar oho. Ame'ē renda Tir ok ta rake ihī. Oho rahā, Sinō ok ta rupi asa oho. Ngariréi ypa pe oho ixo. “Jande popa ok ta” ame'ē rupi asa oho ixo tī.

³² A'ep pe har ta sawa'e ke muhyk raho ehe. Ame'ē ipyakwar ym. Hembe ke hātā tī. Jesu pe a'eta pandu:

—Sawa'e rehe nde po emujar — aja ipe.

³³ Heta ame'ē ta ngi Jesu sawa'e ke hykíi raho. A'eta jō ixo. Pe, sawa'e pyakwar rupi

ipo ke pu'ē. Ipo rehe tymū tī, ame'ē namō sawa'e rembe rehe mujar.

³⁴ Pe, ywa rehe Jesu ma'ā. He'ōha mupuk. (Aja pyrara usak ehe, aja mujekwa.) Pe, pandu: “Epata” aja Jesu. Ame'ē jundéu awa ta je'ēha ipe: “Epirar” aja.

³⁵ Pahar sawa'e pyakwar sorok katu. Hendu katu ma'e ke. Hembe imembek katu tī. Pandu katu ma'e ke apo 'y.

³⁶ Pe, hātā Jesu pandu ipe:

—Amukatuha rehe har amō ta pe pepandu ym — aja ngā pe tipe.

Anī. Pandu pandu hū ngā. Amō we Jesu pandu tipe:

—Pepandu ym — aja.

Anī tī. Pandu pandu we hū ngā.

³⁷ Hendu ame'ē ta pandu:

—Mā! Katu tiki. Upa katu te ma'ema'e katu tiki. Mā! Ipyakwar ym ame'ē ke mukatu! Pe, hendu katu apo 'y. Je'engai ame'ē ke mukatu tī. Pandu katu ma'e ke apo 'y — aja ngā jupe.

8

4.000 hetaha ma'e ke u'u (Matéu 15.32-39)

¹ Ajame'ē ke amō heta ngā jy'ar uwyr ehe tī. Ma'e ke ngā u'u ame'ē ke nixói te rahā, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Se pejur.

² Pesarahā! Peme'ē heta ame'ē ta ihē namō ixo. Mahapyr ukwer apo. Ngā mi'u nixói te ngā pe. A'erehe ngā rehe apyrara ihē asak.

³ Hok pe amujywyr amondo rahā, myahyha ixangwer ym. Amō ta paite ngi uwyr — aja Jesu.

⁴ Jumu'eha ta pandu ipe:

—Ko awa nixói te ame'ē pe jande jaxo. Myja heta ame'ē ta pe mbeju jame'ē ta my? — aja ipe.

⁵ —Myja hetaha mbeju namō pexo my? — aja Jesu.

—Kuja. Awa po wajar mokōi hetaha kohī — aja jumu'eha ta.

⁶ Heta ame'ē ta pe Jesu pandu:

—Pewapyk — aja.

Pe, mbeju ke pyhyk. Tupā pe pandu:

—Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande mi'u nde eremuwyr katu — aja.

Pe, upa mbeju mopok rahã, jumu'eha ta pe me'ẽ. Pandu:

—Ngã pe peme'ẽ me'ẽ peraho — aja.

⁷ Pe, jumu'eha ta me'ẽ me'ẽ raho. Heta katu ym pira ka'ẽ ke pehĩ tĩ. Ame'ẽ rehe Tupã pe Jesu pandu tĩ:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande mi'u nde eremuwyr katu — aja tĩ.

Pe, jumu'eha ta pe pandu:

—Kome'ẽ ngã pe peme'ẽ me'ẽ peraho tĩ — aja.

⁸ Upa ngã u'u. Uhyk ngã u'u. Pe, pyta we ame'ẽ ke matyr. Kuja, awa po wajar mokõi wasãkã tyryhem matyr.

⁹ Arahã heta ngã u'u. Kuja, 4.000 hetaha u'u. Ngã heta ame'ẽ ta pe Jesu pandu:

—Pehẽ rok pe pejywywyr peho — aja.

¹⁰ Upa ngã oho rahã, pahar jarusu keruhũ pe opor oho, jumu'eha ta namõ. Ame'ẽ pe y ruwái rehe oho. Namanu ywywyr pe uhyk oho.

*Ma'e ke parise ta usak tar katu
(Matéu 12.39; Matéu 16.1-4)*

¹¹ Amõ parise ta uhyk ehe. (Parise ta ymanihar hamõi ta mu'e ame'ẽ ke rehe hendu katu te ame'ẽ ta ke a'eta.) Pe, Jesu namõ je'ẽ je'ẽ hũ. Parise ta pandu ipe:

—Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ema'ema'e. Jasak ta. Aja rahã, kome'ẽ ywywyr keruhũ pe nde ke Tupã muwyr, aja jakwa ta — aja Jesu pe.

(Marã ka ym Jesu ma'eha rahã, Tupã muwyr ym, aja ukwa ta tipe. Ame'ẽ manga ta tipe.)

¹² He'õha ke Jesu mupuk hũ. (Parise ta ãkã janam rãi aja ukwa, a'erehe he'õha mupuk.) Pe, pandu:

—Anĩ. Ama'e ym ta. Mã! Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e. Ame'ẽ ke pesak tar katu. Ma'ewã my? Anĩ ta. A'ewan. Amujesak ym ta pehẽ pe — aja Jesu pandu.

¹³ Upa pandu rahã, ame'ẽ ta ke hijar oho. Pe, jarusu keruhũ pe opor oho. Huwái koty jwywyr oho.

*Mbeju mupururukiha rehe har
(Matéu 16.5-12)*

¹⁴ Jumu'eha ta mbeju ke harái. Raho ym riki. Mbeju peteĩ jõ jarusu keruhũ pe raho.

¹⁵ Pe, jumu'eha ta ke Jesu mu'e. Kuja:

—Pesak katu pexo. Mbeju mupururukiha ke pepyhyk ym, parise tama'e ke. Eroma'e ke aja tĩ. Pepyhyk ym tĩ — aja Jesu.

¹⁶ Ame'ẽ ke rehe hendu rahã, jumu'eha ta pandu pandu a'eta jupe:

—Mbeju nixói, a'erehe aja a'e pandu — aja a'eta jupe.

¹⁷ Ame'ẽ panduha ke Jesu ukwa rahã, pandu:

—Mbeju nixói. Ame'ẽ rehe har pepandu pandu ym ta me'ẽ te'e. Mã! Pekwa ym my rĩ. Pehẽ ãkã janam rãi. Pepyhyk ym ma'e ke.

¹⁸ Pehẽ reha pehĩ. Pesak ym ma'e. Pehẽ pyakwar pehĩ. Pehendu ym ma'e. Aja pexo. Ihẽ ama'ema'eha ke peharái my?

¹⁹ Awa po wajar peteĩhar upa mbeju ke 5.000 hetaha ame'ẽ ta pe amopok rahã, myja mbeju pyta we ame'ẽ ke pematyr my? Myja wasãkã tyryhem pematyr my? — aja Jesu.

A'eta pandu:

—Awa py mokõi wasãkã tyryhem jamatyr — aja.

²⁰ —Pe, awa po wajar mokõi mbeju ke 4.000 hetaha ame'ẽ ta pe amopok rahã, myja mbeju pyta we ame'ẽ ke pematyr my? Myja wasãkã tyryhem pematyr my? — aja Jesu.

A'eta pandu:

—Awa po wajar mokõi wasãkã tyryhem jamatyr — aja ipe.

²¹ Pe, Jesu pandu:

—Mã! Pekwa apo my? — aja jumu'eha ta pe.

(“Mbeju mupururukiha” Jesu pandu rahã: “Ame'ẽ riki parise ta mu'e ame'ẽ ke” aja mujekwa. Ame'ẽ ke rehe hendu ym ta me'ẽ te'e, aja mujekwa katu.)

Eha ym te ame'ẽ ke Jesu mukatu

²² Ajame'ẽ ke Mesái ok ta pe Jesu uhyk uwyr, jumu'eha ta namõ. Jesu rehe eha ym te ame'ẽ ke amõ ta muhyk werur. Amõ ta pandu:

—Nde po emujar ehe — aja ipe.

²³ Pe, eha ym te ame'ẽ po Jesu pyhyk. Pe, hykýi raho. Ame'ẽ ok ta ngi a'eta jõ uhem oho. Pe, eha rehe tymũ. Ipo ke mujar tĩ, eha rehe. Pandu ipe:

—Eresak ma'e ke apo 'y — aja sawa'e pe.

²⁴ Eha ym te ame'ë ke ma'ã. Pandu:

—Asak katu ym. Awa ta ke rehe asak. Myra aja ihë asak. Wata ixo — aja Jesu pe.

²⁵ Pe, eha rehe ipo ke Jesu mujar we tĩ. Pe, sawa'e ma'ã katu. Eha katu oho 'y. Upa katu te ma'e ke rehe usak katu apo 'y.

²⁶ Pe, hok pe sawa'e ke mujywyr mondo. Pandu ipe:

—Mesái ok ta pe ejywyr ym eho — aja sawa'e pe.

(Ame'ë ok ta pe ehe har ngã pandu pandu, ame'ë ke Jesu putar ym. A'erehe sawa'e pe pandu: “Ejywyr ym eho” aja.)

Jesu rehe har Petu pandu

(*Matéu 16.13-20; Ruk 9.18-21*)

²⁷ Ajame'ë ke amõ renda pe Jesu oho, jumu'eha ta namõ. Sesaréi Siri ok ta rake ihĩ, ame'ë pe oho. Oho ixo rahã, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ihë rehe har amõ ta pandu rahã, myja pandu my? — aja.

²⁸ A'eta pandu:

—Kuja amõ ta: “Juã mujahukiha ke nde” aja je. Amõ ta: “Eri ke nde. Ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ke nde” aja je. Amõ ta: “Amõ ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ke nde” aja ngã je — aja ipe.

²⁹ —Pehë rahã! Myja pekwa my? — aja Jesu.

Petu pandu:

—Kirisutu nde. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke nde — aja ipe.

³⁰ —A'e tÿ. Ihë rehe har amõ ta pe pemujekwa ym — aja hãtã jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Manõha rehe har Jesu pandu

(*Matéu 16.21-28; Ruk 9.22-27*)

³¹ Arahã har ngi jumu'eha ta ke Jesu mu'e:

—Ko awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ihë ke amõ ta mupyrara ta. Jundéu awa tamũi ta putar ym te ta ihë ke. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta aja tĩ. Putar ym ta ihë ke tĩ. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta aja tĩ. Putar ym ta ihë ke tĩ. Ihë ke jukwa ta. Pe, mokõi aker rahã, ihë akwera katu ta ahem — aja Jesu pandu.

³² Aja Jesu mujekwa katu juehe har. Pe, jumu'eha ta ngi Petu Jesu ke hykýi raho. Pandu ipe:

—Anĩ. Sawa'e! Nde ke jukwa ym ta awa — aja ipe.

³³ Pe, Jesu uwak, pe, amõ jumu'eha ta rehe usak. Pe, Petu pe pandu:

—Nde riki Satana aja saka. (Ãjã ramũi a'e.) Ihë ruwajan aja nde tĩ. Eho ihë ngi. Nde erekwa erekwa e'am, ame'ë ke Tupã muwyr ym riki. Sawa'e ukwaha namõ nde erepandu. A'erehe ihë ke nde eremupyta tar katu naĩ. Katu ym aja — aja Jesu pandu.

Jesu kotyhar ta rehe har

(*Matéu 16.24-28; Ruk 9.23-27*)

³⁴ Pe, heta hũ ngã ke Jesu mujy'ar, jumu'eha ta namõ. Pandu ngã pe:

—Ihë namõ amõ ixo tar katu rahã, ima'e putariha ke hijar ta me'ë te'e. Pe, Tupã putar ame'ë ke ma'ema'e ta me'ë te'e. Ima'e putariha ke mukanim ta me'ë te'e tĩ. Pe, ihë namõ oho katu.

³⁵ Amõ manõ tar ym. A'erehe a'e pandu: “Anĩ. Jesu rehe ajurujar ym ihë” aja. Aja rahã, Tupã namõ ixo ym te ta. Ihë rehe amõ jurujar katu, a'erehe a'e ke amõ jukwa tar katu. Tupã je'ëha ke pandu oho, a'erehe ame'ë ke amõ jukwa tar katu tĩ. Tapijar te'e we jurujar katu, a'erehe amõ jukwa. Manõ. Aja rahã, Tupã namõ aja te'e ta ixo.

³⁶ Upa katu te kome'ë ywy keruhũ pe ma'e katu ame'ë ke ihĩ. Ame'ë ke amõ jo'ok. Matyr hũ tĩ. Pe, manõ rahã, Tupã namõ ixo ym te. Aja rahã, marã ka ym katuha.

³⁷ Uhãha rehe marã ka ym ma'e ke muhepyha. Nixói te ma'e.

³⁸ Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e aja ngã ixo apo. Tupã nixói, aja ukwaha naĩ, aja ngã ixo apo tĩ. Ame'ë ta ruwa koty ihë ngi amõ huxĩ rahã, ihë ruxĩ ta ingi tĩ. Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ihë amu'e ame'ë ke ngi amõ huxĩ rahã, ame'ë sawa'e ngi ihë ruxĩ ta tĩ. Ihë ajywyr rahã, ihë ruxĩ ta ingi. Katu te ha rupi ihë ajywyr ta. Papama'e katu te ha rupi ajywyr ta tĩ. Ima'e je'ëha rahoha tama'e katu te ha rupi ajywyr ta tĩ. Arahã ihë ngi huxĩ ame'ë ta ngi ihë ruxĩ ta tĩ — aja Jesu pandu.

9

¹ A'e pandu tĩ:

—Jetehar te ke pehë pe apandu. Ko riki amõ ta ixo apo. Ame'ë ta manõ ym we ta rĩ.

Pyrātā te ha namō ihē riki kapitā keruhū, ame'ē rehe usak py ta. Manō ym we ta rī — aja jumu'eha ta pe.

Moise namō Jesu pandu. Eri namō pandu tī.

(Matéu 17.1-13; Ruk 9.28-36)

² Awa po wajar peteī ukwer rahā, Jesu oho. Petu ke raho inamō. Tian amō tī. Juā amō tī. Ame'ē tumeme jō a'eta oho. Ywy'ā keruhū rehe jupir oho. Pe, Jesu rehe Petu ta usak u'am rahā, amō koty a'e uwak oho u'am.

³ Ima'e mundeha hendy hendy. Ituwyr te. Kome'ē ywy keruhū pe ame'ē tuwyrriha ke rehe uhyk ym.

⁴ Pe, Eri rehe Petu ta usak. Moise rehe usak tī. (Ame'ē mokōi ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ke a'eta.) Jesu namō mokōi sawa'e ta pandu pandu u'am.

⁵ Pe, Jesu pe Petu pandu:

—Sawa'e! Ko riki katu jande jaxo. Mahapyr xipa jamujā ta. Ko nde pe peteī. Amō Moise pe tī. Amō Eri pe tī. (Aja rahā pepyta we ta rī) — aja ipe.

⁶ Petu ta mukahem hū ingi, a'erehe myja pandu rahā, katu my? Ukwā ym, a'erehe aja pandu.

⁷ Pe, a'eta rehe ywa takāxīha uhyk. Ame'ē pytuniha te'e Petu ta i'āi. Pe, takāxīha ngi panduha uwyr:

—Peme'ē ihē ra'yr. Ihē apy'a katu ehe ame'ē ke a'e. A'e pandu ame'ē ke rehe pehendū katu — aja riki.

⁸ Pe, pahar Petu ta juramā usak. Nixói awa. Jesu jō pete'e ixo.

⁹ Pe, ywy'ā keruhū 'ar ngi wyjy uwyr ixo rahā, hātā Jesu pandu:

—A'eramō pesak ame'ē ke amō ta pe pepandu ym we rī. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ihē ke amō ta jukwa ta. Pe, ihē akwera katu ta ahem. Arahā jō pesak ramō ame'ē ke pepandu katu ngā pe — aja Petu ta pe.

¹⁰ Petu ta hendu katu ehe, a'erehe amō ta pe pandu ym. Petu ta jupe:

—“Akwera katu ta” aja a'e. Ma'e ame'ē my? — aja a'eta jupe.

¹¹ Pe, Jesu pe a'eta pandu:

—Moise je'ēha mu'e ame'ē ta kuja pandu: “Eri uwyr py ta. Haikwer koty Kirisutu

uwyr ta” aja pandu. Ma'erehe aja pandu my? — aja ipe.

¹² Jesu mujekwa:

—Ame'ē panduha jetehar te ke. Eri uwyr py ta. Ngā py'a ke mukatu ta uwyr, aja rahā Kirisutu uwyrriha rehe ngā harō katu ta. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Pesarahā! Ihē ke amō ta mupyrara ta, aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Ihē ke amō ta putar ym ta, aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī tī.

¹³ Ko pehē pe apandu katu. Amō riki upa uwyr. Eri aja a'e tī. Amō ta putar, aja a'e ke amō ta mupyrara riki. Yman Tupā je'ēha mujekwa ehe har, aja amō ta muhyk ehe — aja Jesu pandu.

(Eri te rehe har pandu ym. Anī. Eri rehe har Jesu pandu rahā, Juā mujahukiha rehe har pandu. Eri aja Juā tī, aja mujekwa.)

Kurumī ra'yr py'a rehe ājā ihī

(Matéu 17.14-21; Ruk 9.37-43)

¹⁴ A'engi amō jumu'eha ta rehe a'eta uhyk rahā, heta hū ngā rehe usak. Ngā heta ame'ē ta pyter pe jumu'eha ta ixo. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta namō je'ē je'ē hū u'am.

¹⁵ Jesu rehe heta ame'ē ta usak rahā, pandu:

—Mā! Pewe tur! — aja ngā.

Pe, huryha namō ixoty ujan oho. Pe, ipo pyhyk pyhyk ingi.

—Mā! Ko nde erejur — aja ngā pandu.

¹⁶ Jesu pandu:

—Ma'e ke rehe peje'ē je'ē hū pexo my? — aja ngā pe.

¹⁷⁻¹⁸ Amō pandu ipe:

—Sawa'e! Ihē ra'yr py'a rehe ājā ihī, a'erehe je'engai. Ājā ihī katu rahā, ihē ra'yr ke ombor mungwa. Tyjúi hū tái. Hāi hātā su'u su'u riki. Pe, upa jupyrātā rātā oho. Nde pe arur ta tipe. Nde nixói. A'erehe nema'e jumu'eha ta pe apandu: “Ājā ke pemuhem pemondo ingi” aja tipe. A'eta manga tipe. Anī riki. Muhem ym mondo — aja Jesu pe.

¹⁹ —Mā! Tupāma'e pyrātāha rehe pejurujar ym. Heta hū jahy rahā, pehē namō ihē axo riki. Mā! Ihē rehe pejurujar ym we rī. Pehē ke ihē amu'e hū tipe. Anī. Ihē rehe pejurujar ym we rī. Katu ym aja! Ere! Kurumī ke ihē pe erur — aja Jesu pandu.

²⁰ Pe, amō ta werur ipe. Jesu rehe ājā usak rahā, pahar kurumī ke mumanō manō. Kurumī ywy rehe u'ar ukwap. Pe, jere jere oup. Tyjúi hū tái.

²¹ Kurumī pái pe Jesu pandu:

—Myja jahy rahā ājā ihī ehe my? — aja.

—Ta'yn rahā har aja te'e.

²² Māte hū jukwa ta tipe. Tata pe kurumī ke ityk, aja jukwa ta tipe. Pe, pu'am. Y pe pypyk tī. Pe, uhem. Jukwa ta tipe. A'erehe nde eremukatu tar katu rahā, jande rehe epyrara esak. Emukatu katu — aja Jesu pe.

²³ —Hā! Nde tī. Tupā rehe nde erejuruar katu rahā, upa katu te ma'e ke nde erema'e katu ta — aja Jesu.

²⁴ Pahar kurumī pái jixi'uha namō pandu:

—Ajuruar katu we riki ihē. A'ewan ym rī. A'erehe ihē pe emujekwa katu, aja rahā, ajuruar katu te ta tī — aja ipe.

²⁵ Heta ngā ujan uwyr. Juramā uwyr. Ima'e ma'eha ke mupyta ta, aja ukwa. A'erehe hātā ājā pe pandu:

—Ājā! Nde pe ihē apandu. Ehem eho ingi. Kurumī ke emupyakwar ym te apo. Emuje'engai ym tī. Eho ingi. Ejywyr ym te ehe kŷ — aja Jesu.

²⁶ Ājā riki ahem hū. Pe, kurumī ke mumanō manō. Pe, uhem oho ingi. Pete'e kurumī túi. Manō me'ē aja túi, a'erehe ngā pandu:

—Manō apo 'y — aja ukwaha naī.

²⁷ Ipo rehe Jesu pyhyk. Pe, mupu'am. Pu'am katu kurumī.

²⁸ Ajame'ē ke amō rok pe Jesu ixo oho. A'ep jumu'eha ta pandu ipe:

—Mā! Marā ka ym ājā ke jamuhemiha. Ma'erehe my? — aja Jesu pe.

²⁹ —Aja me'ē ājā ke kuja jō muhem mondo. Tupā namō pepandu pandu katu. Ma'e pe'uha ke pehijar tī. (Aja Tupā rehe pehē py'a pemoī moī katu.) Aja rahā jō, aja me'ē ājā ke pemuhem katu pemondo. (Pyrātā te ame'ē ke a'e, a'erehe aja rahā jō pemuhem katu pemondo) — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Manōha rehe har Jesu pandu tī

(Matéu 17.22-23; Ruk 9.43-45)

³⁰⁻³¹ A'engi oho tī. Ngariréi ywy ke asa oho. Jumu'eha ta ke Jesu mu'e tar katu

u'am, a'erehe ohoha ke ngā ukwa, ame'ē ke putar ym. Jumu'eha ta pe jō pandu:

—Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ihē rehe sawa'e ta ke amō muhyk ta werur. Pe, ihē ke ame'ē sawa'e ta jukwa ta. Mokōi aker rahā, akwera katu ta ahem tī — aja Jesu.

³² “Kwera ta” ame'ē je'ēha ke jumu'eha ta ukwa ym.

—Emujekwa jande pe — aja pandu tar ym.

Kyje ingi, a'erehe pandu ym we ipe.

Awa katu te ame'ē rehe har
(Matéu 18.1-5; Ruk 9.46-48)

³³ Kapana'ū ok ta pe uhyk uwyr. Amō rok pe ixo oho. A'ep jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Pe rupi jande jajur jaxo rahā, peje'ē je'ē pexo pehē jupe. Ma'erehe peje'ē je'ē my? — aja pandu.

³⁴ A'eta pandu tar ym Jesu pe. Wata ixo rahā, kuja jumu'eha ta pandu pandu a'eta jupe:

—Jande ngi har awa riki katu te ame'ē ke my? — aja riki.

A'erehe ame'ē ke pandu tar ym Jesu pe.

³⁵ A'e wapyk. Awa py mokōi jumu'eha ta ke mujy'ar. Pandu:

—Pejur se! Pesarahā! “Apo ihē py kŷ” aja amō putar katu rahā, a'ejōhar aja ixo ta me'ē te'e. Pe, upa amō tama'e miasu aja ixo ta me'ē te'e tī. Aja rahā, katu te ame'ē ke a'e aja ixo — aja Jesu pandu.

³⁶ Pe, ta'yn ke Jesu pyhyk raho. Jumu'eha ta pyter pe raho. Petei iyywa jurupy rupi pyhyk. Pe, jumu'eha ta pe pandu:

³⁷ —Kome'ēja ta'yn ke hok pe mupyta katu. Ihē kotyhar ke, a'erehe pandu ipe: “Ko nde erejur katu. Ihē rok pe epyta katu” aja. Aja rahā, ihē ke hok pe mupyta katu, aja tī. Amō we tī. Ihē pái ke hok pe mupyta, aja tī. Ihē ke ihē pái muwyr — aja Jesu mujekwa.

Jesu namō ixo me'ē ke
(Ruk 9.49-50)

³⁸ Amō rahā, Juā pandu ipe:

—Sawa'e! Paite amō sawa'e rehe jasad. Nde je'ēha rupi ājā ta ke a'e muhem katu mondo. Jande namō ixo ym, a'erehe japandu ipe: “Anī. Mā peja ym. Jesu je'ēha

rupi ãjã ta ke emuhem ym emondo” aja ipe – aja Jesu pe pandu.

³⁹ –Anĩ. Aja pepandu ym sawa'e pe. Ihẽ je'ẽha rupi ma'e katu ame'ẽ ke amõ ma'e rahã, ihẽ namõ ma'ema'e katu tĩ. Aja rahã, pahar ihẽ ruwajan wan uwak ym ta.

⁴⁰ Jande namõ jumai ym rahã, jande kotyhar ta ke aja ixo.

⁴¹ Pesarahã! Kirisutu ihẽ. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke ihẽ. Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe y ke pehẽ pe amõ me'ẽ, ita rekúi ra'yr pe. Aja rahã, ame'ẽ rehe Tupã usak katu ta tĩ – aja Jesu pandu.

*Ma'e ka'u te'eha rehe har
(Matéu 18.6-9; Ruk 17.1-2)*

⁴² A'e pandu tĩ:

–Ihẽ rehe amõ amõ ta'yn ta jurujar katu. Pe, amõ pandu: “Mã peja Jesu rehe nde erejurar katuha ke ehijar” aja mu'e. A'erehe ta'yn hijar. Aja rahã, mã peja jurupy rupi itahu pukwar. Pe, itahu namõ a'e ke ypa pe ombor. (Pe, y jukwa. Aja rahã, ta'yn ke mu'e ym ta.)

⁴³ Nde po pe amõ amõ ma'e ke nde erema'e, a'erehe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihẽ rehe nde erejurar katuha ke nde erehijar. Aja rahã, ame'ẽ nde erema'eha ke ema'e ym. Nde erema'e ym rahã, nde po ke nde eremondok, ame'ẽja saka. Ema'e ym. Nde po peteĩ nixói, aja Tupã koty nde ereho ta rahã, katu tiki. Nde po mokõi namõ nde erexo aja mupyraraha renda pe nde ereho ta rahã, katu ym tiki. Ame'ẽ renda pe tata uwe ym te.

⁴⁴ [Ame'ẽ renda pe tapuru manõ ym te ta. Tata uwe ym te ta tĩ. (Aja rahã, ahyha upa ym te ta, aja mujekwa katu.)]

⁴⁵ –Nde py aja tĩ. Amõ amõ ma'e renda pe nde erewata ereho, a'erehe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihẽ rehe nde erejurar katuha ke nde erehijar. Aja rahã, eho ym. Nde ereho ym rahã, nde py nde eremondok, ame'ẽja saka. Eho ym. Nde py peteĩ nixói, aja Tupã renda pe nde ereho ta rahã, katu tiki. Nde py mokõi namõ nde erexo aja mupyraraha renda pe nde ereho ta rahã, katu ym te tiki.

⁴⁶ [Ame'ẽ renda pe tapuru manõ ym te ta. Tata uwe ym te ta tĩ. (Aja rahã, ahyha upa ym te ta, aja mujekwa katu.)]

⁴⁷ –Nde reha aja tĩ. Amõ amõ ma'e ke rehe nde eresak, a'erehe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihẽ rehe nde erejurar katuha ke nde erehijar. Aja rahã, mã peja ma'e ke rehe esak ym. Nde eresak ym rahã, nde reha nde erejo'ok, ame'ẽja saka. Esak ym. Nde reha peteĩ nixói, aja Tupã renda pe nde ereho ta rahã, katu tiki. Nde reha mokõi namõ nde erexo aja mupyraraha renda pe nde ereho ta rahã, katu ym te tiki.

⁴⁸ Ame'ẽ renda pe tapuru manõ ym te ta. Tata uwe ym te ta tĩ. (Aja rahã, ahyha upa ym te ta aja mujekwa katu.)

⁴⁹ –(Jundéu awa ta Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ rahã, hymba hapy. Upa ukwái. Arahã jukyr ke ombor ehe.) Ame'ẽ jukyr aja johu ngã rehe tata ke Tupã ombor ta, ame'ẽja saka. (Aja rahã, johu ngã ahyha manga ta. Tata ombor, ame'ẽja saka. Aja ipy'a katuha ke Tupã manga ta.)

⁵⁰ Jukyr namõ ma'e ke katu. Jukyr he'ẽha kanim rahã, marã ka ym mujywyriha. Pehẽ aja tĩ. Jukyr katu, aja pexo. Aja rahã, pexoha katu aja pexo katu. Amõ ta namõ pejumai ym aja pexo katu – aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

10

*Jumendar ame'ẽ rehe har
(Matéu 19.1-12; Ruk 16.18)*

¹ A'engi Jesu oho, jumu'eha ta namõ. Jundéi ywy ke asa oho. Y ruwái koty oho. Y rer Jondã. Heta ngã jy'ar uwyr ehe tĩ. Jesu mu'e uĩ tĩ. Amukwehe mu'e, aja mu'e apo tĩ.

² Pe, parise ta uhyk uwyr ehe. Jesu ukwa katuha ke manga tipe, a'erehe pandu ipe:

–Hakehar ke awa hijar katu my? Myja me'ẽ jundéu awa ta je'ẽha mujekwa my? – aja Jesu pe.

³ –Yman ame'ẽ rehe har Moise mupinim. Myja mupinim my? – aja Jesu pandu.

⁴ –Kuja mupinim. Hakehar ke amõ hijar oho rahã, kuja je'ẽha paper rehe mupinim. “Nde ihẽ rakehar ym apo 'y” aja. Pe, ipái ta koty hakehar ke mujywyri mondo, paper namõ, aja panduha mupinim – aja parise ta pandu.

⁵ Jesu pandu:

—Aja riki yman Moise mupinim. Pehē ākā janam rāi. Tupā putar ame'ē ke pema'e tar ym, a'erehe aja yman Moise mupinim.

⁶ Yman ma'e ke Tupā mujā py rahā, sawa'e ke mujā. A'engi kūjā ke mujā tī.

⁷ A'erehe sawa'e jumendar rahā, ipái ta ke hijar. Pe, hakehar namō ixo katu.

⁸ Ame'ē mokōihar riki petēihar aja ixo. A'erehe ame'ē ta riki mokōihar aja ym saka.

⁹ A'erehe petēihar aja Tupā mujā rahā, ame'ē ke sawa'e mumokōi rahā, katu ym — aja parise ta pe Jesu pandu. (“Mumokōi” aja pandu rahā: “Hakehar ke ixawa'e hijar” aja mujekwa.)

¹⁰ Ok wyr pe jywyr oho rahā, jumu'eha ta pandu:

—Ame'ē je'ēha rehe har emujekwa — aja Jesu pe.

¹¹ —Hakehar ke ixawa'e hijar oho, pe, amō kūjā pyhyk rahā, hakehar aja ym ame'ē namō jumusarái aja riki. Katu ym aja.

¹² Kūjā aja tī. Ixawa'e ke kūjā hijar oho, pe, amō sawa'e ke pyhyk rahā, ixawa'e aja ym ame'ē namō jumusarái tī, aja tī. Katu ym tī — aja Jesu pandu. (Aja rahā, hakehar ke ixawa'e hijar rahā, katu ym. Ixawa'e ke hakehar hijar rahā, katu ym tī, aja mujekwa katu.)

Ta'yn ta rehe Jesu katu usak
(Matéu 19.13-15; Ruk 18.15-17)

¹³ Jesu pe ta'yn ta ke ngā muhyk werur. Ta'yn ta ākā rehe ipo Jesu mujar, ame'ē ke ngā putar. (Aja Tupā usak katu a'eta rehe aja mujekwa. Anī. Ame'ē ke jumu'eha ta putar ym) a'erehe a'eta pandu:

—Mā! Jesu ma'ema'e ixo. A'erehe perur ym ipe — aja ngā pe.

¹⁴ Ame'ē ke rehe Jesu hendu rahā, jumu'eha ta pe pandu:

—Anī. Mā peja ta'yn ta ihē rehe uhyk katu. Ta'yn ta ke se pemuhyk perur. Pemupyta ym. Aja riki Tupā putar tī. Kome'ē ta'yn ta Tupā kotyhar wan ta tī.

¹⁵ Ko apandu katu. Tupā kotyhar ta aja ta'yn ta putar katu. Ta'yn ta aja amō putar ym rahā, Tupā kotyhar aja ym te ta awa — aja Jesu pandu.

¹⁶ Pe, i'u 'ar pe ta'yn ta ke Jesu mapyk mapyk. Iākā rehe ipo mujar, pe, pandu:

—Nde rehe Tupā usak katu — aja.

Ima'ehū namō ixo ame'ē rehe har
(Matéu 19.16-30; Ruk 18.18-30; 1 Timo 6.6-10; Tian 1.9-11; Tian 2.5-7; Tian 5.1-3)

¹⁷ Pe, Jesu oho tate rahā, amō sawa'e ujan uwyr ixoty. Huwa koty ipynarāi pe wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ē ke kohī, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pe, pandu:

—Sawa'e! Katu te ame'ē ke nde. Ma'e ihē ama'ema'e rahā, Tupā ihē ke muhā katu ta my? — aja Jesu pe.

¹⁸ —“Katu te ame'ē ke nde” aja ihē pe nde erepandu. Tupā jō riki katu te ame'ē ke a'e. Awa ke anī. Ihē Tupā aja nde erekwa my?

¹⁹ Esarahā! Tupā je'ēha ke nde erekwa katu. Kuja panduha ihī.

“Amō ke ejukwa ym.

Amō kūjā rehe eka'u te'e ym.

Amōma'e ke emukanim ym.

Amō rehe har te'e epandu ym.

Ma'e te'e nde erepandu, aja amōma'e ke emukanim ym.

Nde pái rehe epy'a katu. Ne māi rehe aja tī. Epy'a katu ehe tī” aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī — aja Jesu pandu.

²⁰ Sawa'e pandu:

—Sawa'e! Aja kurumī rahā har upa Tupā je'ēha rehe ihē ahendu katu — aja ipe.

²¹ Jesu usak ehe. Ipy'a katu ehe. Pe, pandu ipe:

—Pewe amō ma'e ke ema'e we rī. Eho. Upa katu te nema'e ke emuhepy. Aja tamatarer epyhyk. Pe, upa ame'ē ke ima'e ym te ame'ē ta pe te'e eme'ē me'ē. Aja rahā, Tupā koty nema'ehū ta. A'engi eho, ihē namō ejur — aja Jesu pandu.

²² Ame'ē je'ēha ke rehe hendu rahā, sawa'e pyai te. Pe, hok pe jywyr oho ingi. Ima'ehū aja ixo. (Ame'ē ke me'ē tar ym, a'erehe pyai te.)

²³ Jumu'eha ta rehe Jesu juramā usak. Pandu:

—Tupā putar, aja amō ixo katu. Aja ima'ehū ame'ē ta mā ma'e tar ym te — aja Jesu.

²⁴ Ame'ē ke rehe hendu rahā, jumu'eha ta pandu:

—Mā! Aja ym my? — aja pandu.

Jesu pandu tī:

—Sa'e ta! Tupā putar, aja amō ixo katu. Aja mā ma'e tar ym te.

²⁵ Awi jupiha kwar rupi marã ka ym awa rymba asaha oho. Kame, ame'ẽ hymba asaha oho. Pe, ima'ehũ ame'ẽ ke Tupã putar, aja ixo tar katu rahã, i'ar koty te we marã ka ym ma'eha — aja Jesu.

²⁶ Jumu'eha ta mukahem te. Pandu:

—Mã! Aja rahã, awa ke Tupã muhã ta my? — aja Jesu pe.

²⁷ A'eta rehe Jesu usak katu. Pe, pandu:

—Ame'ẽ ke sawa'e ta marã ka ym ma'eha. Tupã anĩ. Upa katu te a'e ma'e katu. Awa ke a'e riki muhã katu ta — aja Jesu.

²⁸ Petu pandu:

—Esarahã! Sawa'e pe nde erepandu, aja upa katu te jandema'e ke jahijar jajur. Pe, nde namõ jande jaxo 'y — aja ipe.

²⁹⁻³⁰ —Hã! Apandu katu pehẽ pe. Ihẽ rehe amõ ipy'a katu, a'erehe upa ima'e ke hijar oho. Aja rahã, ame'ẽ pe ma'e ke Tupã mujywyr hũ ta. Tupã je'ẽha ke amõ pandu oho, a'erehe upa ima'e ke hijar oho. Aja rahã, ame'ẽ pe ma'e ke Tupã mujywyr hũ ta tĩ. Ko hok ke amõ hijar oho. Imu ta ke hijar tĩ. Ianam ta ke hijar tĩ. Imãi ta ke hijar tĩ. Ta'yn ta ke hijar tĩ. Kupixa ke hijar tĩ. Pe, kome'ẽ ywy keruhũ pe ame'ẽ ixo rahã, Tupã mujywyr hũ ta ipe. Ko heta ok ke mujywyr ta. Heta imu ta ke mujywyr ta tĩ. Heta ianam ta ke mujywyr ta tĩ. Heta imãi ta ke mujywyr ta tĩ. Heta ta'yn ta ke mujywyr ta tĩ. Heta hekoha ke mujywyr ta tĩ. Amõ we tĩ. Ame'ẽ ta ke amõ ta mupyrara ta tĩ. Puka puka hũ ta ehe tĩ. Pe, 'ar ke upa rahã, Tupã namõ ixo katu ta. Uhã te hũ aja ixo ta.

³¹ Ixoty uhyk rahã, upa katu te uhyk ame'ẽ ta rehe juja katu te Tupã me'ẽ me'ẽ ta. Tupã kotyhar ta aja muruwak py, ame'ẽ ta rehe Tupã usak katu ta. Tupã kotyhar ta aja a'ejõhar muruwak, ame'ẽ ta rehe juja katu te a'e usak katu ta tĩ — aja Jesu pandu.

Manõha rehe har Jesu pandu tĩ, mahapyrihar ke

(Matéu 20.17-19; Ruk 18.31-34)

³²⁻³³ Pe, Jerusarẽ ok ta pe Jesu oho ixo, pe rupi. Jumu'eha ta oho ixo inamõ tĩ. Hundutar Jesu oho ixo. Amõ ta jumukahem. Jumu'eha ta aja tĩ. (Mãte we uhyk ta, aja ukwa, a'erehe kyje riki.) Pandu pandu a'eta jupe:

—Mã! Jerusarẽ ok ta pe oho ixo! Ohoha ngi kyje ym a'e — aja.

Pe, awa py mokõi jumu'eha ta jõ Jesu raho we tĩ. Kuja pandu ixo:

—Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Pesarahã! Jerusarẽ ok ta pe jande jaho jaxo. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta pe ihẽ ke amõ raho ta. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta pe aja tĩ. Ihẽ ke raho ta tĩ. Upa ame'ẽ ta ihẽ ke pyhyk ta. Pe, kuja pandu ta: “Nde katu ym. Nde eremanõ ta me'ẽ te'e” aja ta. Pe, jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe ihẽ ke ame'ẽ ta raho ta.

³⁴ Pe, jundéu awa aja ym ame'ẽ ta puka puka hũ ta ihẽ rehe. Ahem hũ ta tĩ. Tymũ ta ihẽ rehe tĩ. Hãtã pirok katu te ta ihẽ ke. Pe, ihẽ ke jukwa ta. Mokõi aker rahã, akwera katu ta ahem tĩ — aja Jesu pandu.

Tian ta panduha ke

(Matéu 20.20-28)

³⁵ Pe, Tian uhyk uwyr ehe, imu namõ, Juã namõ. Semende ra'yr ta a'eta. Jesu pe pandu:

—Sawa'e! Ma'e ke nde pe japandu. Ame'ẽ ke jande pe nde erema'e, aja japutar — aja Tian ta pandu.

³⁶ Jesu pandu:

—Ma'e peputar my? — aja.

³⁷ —Nde riki kapitã keruhũ te rahã, ame'ẽ renda katu te hũ ta riki. Arahã kuja japutar. Nde rake jande mokõi riki jawapyk tar katu. Nde jywa katu koty peteĩ. Ko nde jywa'i koty amõ tĩ — aja Tian ta.

³⁸ Jesu pandu:

—Mã. Pekwa ym pepanduha ke. Amõ ta ihẽ ke mahy hũ ta. Amõ ta ihẽ ke jukwa ta. Ihẽ aja pehẽ ke rahã, ihẽ rake pewapyk tar katu rĩ? — aja Tian ta pe.

³⁹ —A'e tỹ! — aja ipe.

Pe, Jesu pandu:

—A'e riki. Ihẽ rehe pejurujar katu, a'erehe pehẽ ke amõ ta mahy hũ ta. Pehẽ ke amõ ta jukwa ta tĩ. Ihẽ aja pehẽ ke tĩ. Pepyrrara ta tĩ.

⁴⁰ Ihẽ rake amõ wapyk, ame'ẽ apandu ym ta. “Se ihẽ jywa katu koty ewapyk. Se ihẽ jywa'i koty ewapyk” aja ihẽ apandu ym ta. Ame'ẽ ke ihẽ pái jõ riki pandu katu. Ame'ẽ renda ke a'e riki mukatu. Pe, a'e riki pandu katu ta — aja Jesu pandu.

⁴¹ Ame'ë je'ëha rehe amō jande popa jumu'eha ta hendu rahā, Tian ta rehe parahy. (Imu ta rehe jyty'ym, a'erehe parahy.)

⁴² Pe, upa jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar. Pandu:

—Se pejur. Kuja pekwa katu. Jundéu awa aja ym ame'ë tama'e kapitā keruhū ta mondo mondo hū ngā ke. Ima'e je'ëha rupi kapitā ta mondo mondo hū ngā ke tī.

⁴³ Pehē anī. Aja kapitā ta aja pexo rahā, katu ym. (Amō ta ke pemondo mondo rahā, katu ym.) Amō riki kapitā keruhū, aja ixo tar katu rahā, amō ta namō ma'ema'e katu ixo. Paraky te'e aja ixo. Aja rahā, katu tiki.

⁴⁴ Pe, pehē ngi har peteī riki amō ta 'ar koty te we katuha aja ixo tar katu rahā, a'e riki pehē rehe paraky te'e aja mā peja ixo. Aja rahā, katu tiki.

⁴⁵ A'e riki ihē aja ta tī. Pesarahā! Awa ihē tī. Tupā je'ëha rupi ajur. Ihē namō ma'e ke amō ma'ema'e, a'erehe ihē ajur my? Anī. Aja ym. Amō ta namō ihē ama'ema'e. A'erehe ko ihē ajur. Ihē amanō ta, a'erehe ngā ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe ihē amuhepy ta. A'erehe heta ngā ke Tupā muhā katu ta — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

*Matime reha ke Jesu mukatu
(Matéu 20.29-34; Ruk 18.35-43)*

⁴⁶ Pe, Jeriko ok ta pe a'eta uhyk uwyr. Pe, asa oho. A'engi Jesu uhem oho. Jumu'eha ta uhem oho inamō tī. Heta ngā uhem oho inamō tī. Pe rake amō sawa'e wapyk uī. Her Matime. Time ra'yr a'e. Eha ym te ame'ë ke Matime, a'erehe tamatarer ke ngā pe pandu pandu uī.

⁴⁷ Pe, amō ta pandu:

—Jesu petur ixo. Nasare ok ta pe har a'e — aja ngā.

Ame'ë ke rehe hendu rahā, Matime pukái hū uī:

—Jesu! Nde riki Ndawi rainō ke. Epyrara esak ihē rehe — aja riki. (“Ndawi rainō” aja pandu rahā: “Kapitā keruhū” aja Tupā mu'am ame'ë ke a'e aja mujekwa katu.)

⁴⁸ Amō ta hātā je'ë ipe:

—Epukái ym — aja.

Anī. Matime pukái we hū:

—Sawa'e! Ndawi rainō ke nde! Epyrara esak ihē rehe — aja.

⁴⁹ Jesu pyta hendu. Pandu:

—Ihē pe emuwyr — aja ngā pe.

Pe, Matime pe amō ta pukái oho:

—Katu! Epu'am! “Ejur” aja nde pe Jesu pandu. Epu'am. Eho — aja ipe.

⁵⁰ Pe, jupukeka ke ombor. Pahar pu'am. Pe, Jesu rehe uhyk.

⁵¹ Jesu pandu ipe:

—Ma'e nde ereputar ihē ngi my? — aja.

Eha ym te ame'ë ke pandu:

—Sawa'e! Ihē reha ym te. Ihē reha emukatu — aja Jesu pe.

⁵² —Hā! Upa ma'e ahyha ke ihē amukatu, ame'ë ke rehe nde erejuru jar katu, a'erehe nde reha katu apo 'y. Eho katu — aja Jesu ipe.

Pe, pahar eha opok. Upa ma'e ke rehe usak katu 'y. Pe, pe rupi Jesu namō oho.

11

Jumen 'ar pe Jesu oho

(Matéu 21.1-11; Ruk 19.28-40; Juā 12.12-19)

¹ Ajame'ë ke Jerusarē ok ta pe uhyk tate rahā, Mbetaje ok ta pe uhyk py oho. Ame'ë rake Mbeta ok ta ihī tī. Ame'ë ok ta ywy'ā rake ihī. Ywy'ā rer Oriwéi ty. Ame'ë ywy'ā rehe uhyk rahā, hundutar koty mokōi jumu'eha ta ke Jesu mondo.

² Kuja pandu:

—Pesarahā! Jande ndutar koty amō ok ta ihī, Mbeta ok ta ke. A'ep pehē mokōi peho. Pehyk rahā, jumen rehe pesak ta. Myra jytyka ame'ë rehe amō pukwar. Ame'ë jumen 'ar pe amō oho ym rī. Pejirar, pe, se ihē pe pemuhyk perur.

³ “Ma'erehe jumen pejirar my?” aja amō pandu rahā, pepandu ipe: “Sawa'e riki putar apo. Pahar mujywyr ta nde pe” — aja mokōihar ta pe Jesu pandu.

⁴ Pe, mokōihar ta oho. Jumen mahem. Awa rape rupi pu'am u'am. Hukwen rake amō pukwar. Pe, iham jirar.

⁵ A'ep amō ta i'āi. Ame'ë ta ngi har amō pandu:

—Ma'erehe jumen pejirar my? — aja.

⁶ Jesu panduha aja mokōihar ta pandu:

—Sawa'e riki jumen putar apo. Pahar mujywyr ta nde pe — aja ipe.

—Ererahā! — aja riki a'ep pe har pandu.

⁷ Jesu pe jumen rahō. Uhyk rahā, jumu'eha tama'e kamixa ke jumen kupe 'ar pe a'eta moī. Ame'ē 'ar pe Jesu wapyk oho.

⁸ Awa rape rupi kamixa ke heta ngā mou mou tī. Amō ta myra rākā mupen ame'ē ke mou mou tī. (Kapitā keruhū jumai ym ha rupi ko tur aja ame'ē mujekwa katu.) Ame'ē 'ar rupi jumen pyrū oho.

⁹ Hundutar oho ame'ē ta pukāi pukāi oho ixo. Haikwer rupi oho ame'ē ta pukāi pukāi oho ixo tī. Kuja pukāi:

—Ko nde erejur katu! Ko riki sawa'e te je'ēha rupi uwyr ame'ē ke. Mā! Katu te ame'ē ke a'e. Tupā riki katu te ame'ē ke a'e tī.

¹⁰ Ymanihar Ndawi aja kapitā keruhū nde tī. Aja nde ke Tupā mu'am ta. Mā peja Tupā usak katu nde rehe. Tupā riki katu te ame'ē ke a'e — aja ngā pukāi pukāi oho ixo.

¹¹ Jerusarē ok ta pe Jesu uhyk oho. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ixo oho. Upa ma'e ke rehe juramā usak. Ka'aruk koty apo, a'erehe Jerusarē ok ta ngi uhem oho. Mbeta ok ta pe jywyr oho tī. Awa py mokōi jumu'eha ta oho inamō tī.

Sik'y ke Jesu muxirik

(Matéu 21.18-19)

¹² Ame'ē ku'ē rahā, Mbeta ok ta ngi a'eta uhem oho. Oho ixo rahā, Jesu myahy.

¹³ Paite ma'eywa'y rehe usak. Sik'y rehe usak. Ame'ē'y rehe ho heta tipe. Pe, i'a ke po'ok oho tipe. Pe, usak katu rahā, i'a nixōi te. I'a angaha rehe uhyk ym we rī. Ho te'e jō ihī.

¹⁴ Pe, sik'y rehe har pandu:

—Peme'ē myra ngi i'a ke po'ok ym te ta tī. U'u ym te ta awa — aja Jesu.

Ame'ē je'ēha rehe jumu'eha ta hendu tī.

Muhepyha ta ke Jesu muhem mondo

(Matéu 21.12-17; Ruk 19.45-48; Juā 2.13-22)

¹⁵ Pe, Jerusarē ok ta pe a'eta jywyr oho tī. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Jesu ixo oho tī. Ma'e ke muhepy ame'ē ta ke muhem mondo ingi. Ma'e ke jo'ok ame'ē ta ke muhem mondo tī. Tamatarer muruwak ame'ē tama'e myrape ke mujere

tī. (Ame'ēja upa tamatarer ke muhāi ombor. Amō ywy ngi amō ta uwyr. Amō koty tamatarer ke ame'ē ta werur. Ame'ē ke Jerusarē ok ta pe har tama'e tamatarer ke pe muruwak, ame'ē ta myrape ke Jesu mujere.) Pykahuran ke muhepy, ame'ē tama'e myrape ke mujere tī.

¹⁶ Kuja pandu:

—Koropi peraho ym pehēma'e ke. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū rupi peraho ym ma'e ke — aja Jesu pandu.

¹⁷ Ngā ke mu'e rahā, kuja pandu:

—Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Ame'ē ke pekwa katu. Kuja Tupā pandu: “Jumu'eha renda rehe har upa katu te ngā pandu ta: ‘Ko riki Tupā namō pandu panduha renda ke’ aja riki.” Pehē anī. Ame'ē ke amō koty pemuruwak. Ma'e ke mukanīha renda aja pemuruwak riki. Katu ym aja — aja Jesu. (Muhepyha ta muhepy rahā, ka'u te'eha rupi muhepy, a'erehe mukanīha aja ame'ē ta.)

¹⁸ Ame'ē ke rehe pa'ihu ta hendu. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta hendu tī. Ngā pandu ame'ē ke rehe a'eta hendu tī. Kuja ngā:

—Mā! Jesu mu'e katu — aja riki pandu.

Ame'ē ke rehe pa'ihu ta hendu tī. Jesu kotyhar aja ngā uwak ta, ame'ē ngi pa'ihu ta kyje, a'erehe kuja pandu pandu a'eta jupe:

—Jesu ke jajukwa ta. Myja jajukwa ta my? — aja pandu pandu a'eta jupe.

Aja pa'ihu ta pandu pandu a'eta jupe. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta namō pandu pandu a'eta jupe.

¹⁹ Pytun ramō rahā, Jerusarē ok ta ngi Jesu uhem oho, jumu'eha ta namō.

Sik'y manō ame'ē rehe har

(Matéu 21.20-22; Juā 14.13-14; Juā 16.24; Tian 1.6-8)

²⁰ Ame'ē ku'ē rahā, a'eta wata oho ixo. Ma'eywa'y rehe usak tī, sik'y ke rehe. Upa katu te xirik apo 'y. Ho ke xirik. I'y manō tī. Hapo manō tī. Upa katu te 'y.

²¹ Kwehe sik'y pe Jesu pandu, ame'ē ke Petu ukwa ukwa ixo. Pe, pandu ipe:

—Sawa'e! Esarahā! Kwehe sik'y pe: “I'a ym te ta apo 'y” aja nde erepandu. Ame'ē ke upa katu te manō apo 'y — aja Jesu pe.

²²⁻²³ A'e pandu:

—Ko apandu katu pehẽ pe. Tupã rehe pejurujar katu rahã, peme'ẽ ywy'ã rehe pepandu katu: “Ere. Eho! Ejumbor eho y ramũi pe” aja. “Mã! Opor ta nahã my? Akwa ym” aja ym pepandu. Pejurujar katu ehe. Aja rahã, ame'ẽ ywy'ã opor ta oho. Pepanduha aja Tupã muhyk katu ta.

²⁴ A'erehe apandu katu pehẽ pe. Tupã namõ ma'e ke pepandu pandu rahã: “Pehĩ apo 'y. Uhyk katu apo 'y” aja pejurujar katu rahã, upa katu te pehẽ pe Tupã muhyk katu ta — aja Jesu pandu. (“Ywy'ã keruhũ” aja Jesu pandu rahã: “Upa ma'e hãtã ma'eha ke” aja a'e mujekwa.)

²⁵ A'e pandu tĩ:

—Pe, Tupã namõ pepandu pandu pe'am rahã, amõ rehe pehẽ py'a pemujywyr katu. Amõ rehe pemujywyr ym we rĩ. Arahã pahar pemujywyr katu. Aja rahã, ywa pe har jande pái keruhũ pehẽ rehe ipy'a ke mujywyr katu tĩ. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e. Pehẽ rehe ipy'a mujywyr katu ta.

²⁶ [Amõ rehe pehẽ py'a pemujywyr ym rahã, pehẽ rehe Tupã ipy'a ke mujywyr ym ta tĩ] — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Awa je'ẽha rupi ma'e ke Jesu ma'ema'e my (Matéu 21.23-27; Ruk 20.1-8)

²⁷ Pe, Jerusarẽ ok ta pe a'eta jywyr oho tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu wata ixo rahã, jundéu awa tama'e pa'ihu ta uhyk uwyr ehe. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Uhyk uwyr ehe tĩ. Jundéu awa tamũi ta aja tĩ. Uhyk uwyr ehe tĩ.

²⁸ Johu ngã pandu:

—Kwehe ngã ke nde eremuhem eremondo sengi. Awa je'ẽha rupi nde eremuhem eremondo my? Awa riki nde ke muwyr se my? — aja Jesu pe.

²⁹⁻³⁰ —Anĩ we rĩ. Pehẽ pe ihẽ apandu ta tĩ. Pe, ihẽ pe pepandu py rahã, awa je'ẽha rupi ma'e ke ihẽ ama'ema'e, ame'ẽ ke ihẽ apandu ta pehẽ pe tĩ. Pesarahã! Yman Juã ambyr mujahuk, ngã ke. Myja pekwa my? Tupã je'ẽha rupi mujahuk my? Anĩ rahã, sawa'e je'ẽha rupi mujahuk my? Ame'ẽ ke ihẽ pe pepandu py — aja pa'ihu ta pe.

³¹ Pa'ihu ta je'ẽ je'ẽ hũ a'eta jupe:

—Mã! Myja japandu ta my? “Tupã je'ẽha rupi Juã mujahuk” aja japandu ipe rahã, kuja jande pe Jesu pandu ta: “Aja rahã,

ma'erehe Juã pandu ame'ẽ ke rehe pejurujar ym my?” aja a'e pandu ta.

³² Anĩ. “Sawa'e je'ẽha rupi Juã mujahuk” aja japandu rahã, ngã parahy te ta jande rehe. Myja japandu ta my? — aja je'ẽ je'ẽ hũ a'eta jupe. (Juã ambyr ke Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke, aja upa ngã ukwa katu, a'erehe heta ame'ẽ ta ngi pa'ihu ta kyje. Ngã parahy ta, aja ukwa.)

³³ A'erehe a'eta pandu:

—Juã rehe har japandu ym ta nde pe — aja pa'ihu ta.

Pe, Jesu pandu tĩ:

—Aja rahã, ihẽ aja tĩ. Awa je'ẽha rupi ma'e ke ihẽ ama'ema'e. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ngi ngã ke amuhem amondo, ame'ẽ ke pehẽ pe apandu ym ta tĩ — aja a'e pandu.

12

Ma'eywa ty usakiha rehe har (Matéu 21.33-46; Ruk 20.9-19)

¹ Pe, myja me'ẽ ma'eywa ty usakiha ta my, ame'ẽ ke Jesu pandu pandu uĩ:

—Ko kupixa pe ma'eywa'y rãkã ra'yr ke ijar jytyim. Uwa'y rãkã ke jytyim. Kupixa rymy'y rupi mukurar kurar. Pe, ma'eywa rykwer jo'okiha renda pykũi tĩ. Kupixa rymy'y rehe myta mujã tĩ. Ywate ame'ẽ ke mujã. (Ame'ẽ ngi usakiha usak usak katu.) Pe, amõ ta pe ijar pandu: “Pepaite ihẽ apaxia ta aho. Ihẽma'e kupixa rehe pesak pesak katu. I'a tyarõ rahã, ko amõ pehẽma'e ta kũ. Amõ i'a ihẽma'e ta kũ” aja ijar. “Ere” aja ame'ẽ ta pandu. Pe, ijar oho.

² I'a tyarõ rahã, miasu ke kupixa jar mondo. Usakiha ta koty ma'eywa rykwer rehe miasu oho piam.

³ Anĩ. Ame'ẽ ke usakiha ta pyhyk. Pe, upa pirok. Ijar koty mujywyr mondo. Ipo te'e jywyr oho. I'a me'ẽ ym te.

⁴ A'engi amõ miasu ke kupixa jar mondo. Ame'ẽ ke iãkã rupi usakiha ta nupã nupã. Muhuxĩ ame'ẽ ke tĩ. Pe, mujywyr mondo.

⁵ Pe, amõ ke ijar mondo. Ame'ẽ ke usakiha ta jukwa. A'erehe amõ amõ miasu ta ke ijar mondo. Pe, amõ amõ ke usakiha ta nupã hũ tĩ. Amõ amõ ta ke jukwa tĩ.

⁶ —Amō sawa'e ijar namō ixo. Ta'yr ke ame'ē. Ipái ipy'a katu ehe. Ame'ē ke usakiha ta koty mondo. Ijar pandu jupe: “Ko ihē ra'yr. Usakiha ta hendu katu ta ehe” aja ipái naĩ.

⁷ Pe, usakiha ta rehe ta'yr uhyk rahā, ame'ē ta pandu pandu a'eta jupe: “Peme'ē riki ijar ra'yr. (Ipái manō rahā, kupixa riki ima'e wan ta.) Jahorahā! Jajukwa ta peme'ē. Aja rahā, kupixa riki jandema'e wan ta” aja usakiha ta jupe.

⁸ A'erehe ta'yr ke usakiha ta pyhyk. Pe, jukwa. Kupixa kupe koty hete ke ombor.

⁹ —Mā! Ma'e kupixa jar ma'e ta apo my? Pesarahā! Ijar te uwyr, pe, upa katu te usakiha ta ke jukwa ta. Pe, amō usakiha ta pe kupixa me'ē ta. Ame'ē ta kupixa rehe usak usak katu ta ixo.

¹⁰ Kuja Tupā je'ēha rehe panduha pesak katu.

“Ita rehe har ita ok mujāha pandu: ‘Jaxer te'e kome'ē ita ke’ aja.

Tupā pandu: ‘Anĩ. Peme'ē ita riki ok pyter wan mupu'am katu riki’ aja.

¹¹ Aja jandema'e sawa'e te ma'eha riki. Katu aja jakwa” aja panduha ihĩ — aja Jesu pandu.

¹² Jesu ke jundéu awa tama'e kapitā ta pyhyk ta tipe. Ame'ē ta pandu:

—Ma'eywa ty usakiha ta rehe har Jesu pandu. Jande rehe har ame'ē — aja ukwa.

(Ame'ē ta riki usakiha ta aja saka, aja ukwa.) A'erehe a'e ke pyhyk ta tipe. Anĩ. Heta ame'ē ta hury katu, Jesu panduha rehe. Jesu ke pyhyk rahā, heta ame'ē ta parahy ta. A'erehe heta ame'ē ta ngi kapitā ta kyje, a'erehe pyhyk ym. Oho ingi.

Kapitā keruhū pe tamatarer me'ē katu my?

(Matéu 22.15-22; Ruk 20.20-26)

¹³ Ajame'ē ke Jesu koty parise ta ke jundéu awa tama'e kapitā ta mondo. Ero kotyhar ta ke mondo ixoty tĩ. Jesu je'ēha rehe hendu. Pe, je'ēha jawy rahā: “Katu ym nde erepandu” aja pandu ta. (Muka'u te'e tar katu, a'erehe katu ehe har pandu py.)

¹⁴ Jesu rehe uhyk rahā, ame'ē ta pandu ipe:

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Jetehar te ke nde erepandu, aja jakwa katu. Myja me'ē

sawa'e my, ame'ē rehe nde eresak eresak ym, a'erehe nde erekwa katuha ke pahar amō mukanim ym. Muka'u te'e ym nde ke. Jetehar rupi Tupā putar ame'ē ke nde eremu'e mu'e katu. A'erehe epandu katu jande pe. Homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer jame'ē rahā, katu my? Myja me'ē jundéu awa ta je'ēha mujekwa katu my? “Pehē peme'ē katu” aja mujekwa my? “Peme'ē ym” aja mujekwa my? Myja my? Epandu katu — aja parise ta pandu ipe.

¹⁵ Ame'ē ta mokōi ukwaha namō ixo, aja Jesu ukwa katu. A'erehe kuja pandu:

—Ma'erehe ihē akwa katuha ke pemanga te'e pexo my? Ita tamatarer ihē pe perur. Ihē asak ta — aja Jesu.

¹⁶ Pe, werur ipe. Jesu pandu:

—Kome'ē tamatarer rehe awa'ā ihĩ my? Awa rer amō ta mupinim ko my? — aja parise ta pe.

—Homa awa tama'e kapitā keruhū 'ā kome'ē. Sesa'ā ke — aja ipe. (Sesa riki homa awa tama'e kapitā keruhū.)

¹⁷ —Aja rahā, kapitā keruhūma'e ke kapitā keruhū pe peme'ē katu. Tupāma'e rahā, Tupā rehe pehē py'a pemoĩ moĩ katu. (Ame'ē riki ma'e ke peme'ē ipe, ame'ēja saka) — aja parise ta pe Jesu pandu.

Ame'ē ke rehe hendu rahā, parise ta pandu:

—Mā! Ukwā katu riki a'e — aja Jesu rehe har pandu.

Pe, oho ingi.

Kweraha rehe har

(Matéu 22.23-33; Ruk 20.27-40)

¹⁸ Pe, amō sawa'e ta uhyk uwyr ehe. Sanduse ta uhyk uwyr ehe. Kwera ym te ta awa aja ame'ē ta ukwa. Jesu pe pandu:

¹⁹ —Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Yman kuja Moise mupinim:

“Sawa'e jumendar, pe, ta'yr ym ipe rĩ.

Pe, manō rahā, imu riki imu ambyr rakehar ke pyhyk.

Pe, a'e ta'yr ipe. Ame'ē ta'yr riki imu ambyr ra'yr aja ngā ukwa” aja Moise mujekwa.

²⁰ —Apo ehendurahā! Se awa po wajar mokōi imu ta ixo kwe. U'ar py ame'ē ke jumendar. Pe, ta'yr ym ipe rĩ. Pe, manō.

²¹ A'erehe imu riki imu ambyr rakehar ke pyhyk tipe tĩ. Mokõihar aja tĩ. Sawa'e manõ tĩ. Ta'yr ym ipe tĩ. A'erehe imu mahapyrihar kũjã ke pyhyk tĩ. Ame'ẽ aja tĩ. Manõ tĩ. Ta'yr ym ipe tĩ.

²² Aja upa imu ta riki tĩ. Imu ambyr rakehar ke pyhyk tĩ. Pe, manõ tĩ. Ta'yr ym ipe tĩ. Upa awa po wajar mokõi imu ta manõ. Pe, kũjã manõ tĩ.

²³ Apo epanurahã! Yman rahã, manõ ame'ẽ ta kwera katu uhem rahã, kũjã riki awa rakehar wan ta my? Se ixo rahã, upa awa po wajar mokõi imu ta riki pyhyk – aja sanduse ta pandu. (“Manõ ame'ẽ ta kwera katu ta uhem” aja ukwa ame'ẽ ta ke muka'u te'e tar katu, a'erehe ame'ẽ panduha ke sanduse ta pandu.)

²⁴ Jesu pandu:

–Mã! Tupã je'ẽha pekwa ym. Tupãma'e pyrãtãha ke pekwa ym tĩ, a'erehe pehẽ je'ẽha ke pejawy.

²⁵ Yman rahã, ngã kwera katu uhem rahã, jumendar ym te ta awa. Ywa pe Tupã je'ẽha rahoha ta ixo. Ame'ẽ ta aja ngã ixo ta tĩ. Jumendar ym te ta tĩ.

²⁶ Apo kweraha rehe har amujekwa ta. Yman ju pirã'y rehe har Moise mupinim. Ame'ẽ rehe har pekwa riki. A'ep kuja panduha ihĩ. Moise pe Tupã pandu:

“Ihẽ rehe Amarã ipy'a moĩ moĩ katu. Ihẽ rehe Isak aja tĩ. Ipy'a moĩ moĩ katu tĩ. Jako aja tĩ. Ihẽ rehe ipy'a a'e moĩ moĩ katu tĩ” aja Tupã pandu.

²⁷ –Pesarahã! Ixuwe katu ixo ame'ẽ ta jõ Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu. Manõ ame'ẽ ta anĩ. Aja rahã, Amarã ta 'ã ixuwe katu aja ixo rĩ. Yman riki manõ. A'eta 'ã ixuwe katu ixo. A'erehe tapijar te'e we ipy'a ke moĩ moĩ katu Tupã rehe. A'erehe: “Amarã ta ihẽ rehe ipy'a ke moĩ moĩ” aja Tupã pandu. (A'eta 'ã pehĩ.) A'erehe manõ ame'ẽ ta kwera katu ta kũ, aja Tupã mujekwa. A'erehe pehẽ pekwaha pejawy riki – aja Jesu mujekwa.

Je'ẽha katu te ame'ẽ ke

(Matéu 22.34-40; Ruk 10.25-28; 1 Juã 5.3)

²⁸ Jesu namõ sanduse ta pandu pandu ame'ẽ ke amõ Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ hendu. Sanduse ta pe ukwa katuha namõ Jesu pandu, aja Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ

ukwa. A'erehe a'e riki Jesu pe Tupã je'ẽha rehe har pandu:

–Myja me'ẽ riki katu te ame'ẽ ke my? – aja ipe.

²⁹ –Kuja riki katu te me'ẽ ke.

“Jundéu awa ta! Pehendu katurahã!

Tupã riki jandema'e sawa'e te. A'e jõ riki sawa'e te.

³⁰ Tupã rehe nde py'a emoĩ moĩ katu.

Tupã rehe har nde erekwa erekwa exo rahã, epy'a katu ehe.

Upa nde erekwa katuha namõ epy'a katu ehe tĩ.

Upa nema'e pyrãtãha namõ ma'e ke nde erema'ema'e rahã, epy'a katu ehe tĩ.”

³¹ –Mokõihar Tupã je'ẽha katu te ame'ẽ ke kuja.

“Ne namõ ixo ame'ẽ ta rehe epy'a katu.

Nde juehe nde erepy'a katu, aja amõ rehe epy'a katu tĩ.”

–Ame'ẽ mokõi je'ẽha riki katu te ame'ẽ ke. Aja me'ẽ amõ je'ẽha uhyk ym – aja Jesu ipe.

³² Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ pandu:

–Sawa'e! Katu nde erepandu. Jete har nde erepandu. Jandema'e sawa'e te jõ riki Tupã. Amõ Tupã aja nixói te.

³³ A'erehe Tupã rehe amõ ipy'a katu ta me'ẽ te'e. Upa ukwa katuha namõ ipy'a katu ta me'ẽ te'e tĩ. Upa ma'e ke pyrãtãha namõ amõ ma'e rahã, Tupã rehe ipy'a katu ta me'ẽ te'e tĩ. Pe, inamõ ixo ame'ẽ ta rehe ipy'a katu ta me'ẽ te'e tĩ. Juehe aja amõ rehe ipy'a katu ta me'ẽ te'e tĩ. Ame'ẽ mokõi je'ẽha rehe hendu katu rahã, katu te ame'ẽ ke. Ma'e hymba hany, aja ymanihar ta aja Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ tĩ. Ame'ẽ katu we. Amõ ma'e heta ma'e ke hany, aja Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ rahã, katu we tĩ. Tupã je'ẽha rehe hendu katuha riki i'ar koty te we katuha – aja sawa'e pandu.

³⁴ Ukwa katuha namõ sawa'e pandu, aja Jesu ukwa. A'erehe pandu ipe:

–Awa ixoha amõ koty Tupã putar. Jete har rupi amõ ixo katu, aja a'e putar. Ame'ẽ ke nde erekwa nahã my, aja akwa. A'erehe ixotyhar aja nde eremuruwak tate nahã my – aja sawa'e pe.

Jesu mu'e katu te, a'erehe arahã har ngi ma'e ke ngã pandu ym ipe tĩ.

Ndawi rainō rehe har
(*Matéu 22.41-46; Ruk 20.41-44*)

³⁵ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu mu'e uĩ rahã, kuja pandu:

—Ihẽ pe pepandurahã! Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta kuja pandu: “Kirisutu Ndawi rainō. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e” aja pandu. Ma'erehe aja pandu my?

³⁶ Tupã'ã mujekwa ame'ẽ ke Ndawi pandu. Kuja.

“Ihẽma'e sawa'e te pe jandema'e sawa'e te pandu: ‘Ihẽ rake ewapyk eĩ.’ (Aja rahã, katu te ame'ẽ ke nde, aja amujekwa.)

Nde ruwajan ta ke ihẽ amuputu'u ta, a'erehe nde rehe ame'ẽ ta hendu katu ta” aja.

³⁷ —Kirisutu rehe har Ndawi pandu: “Ihẽma'e sawa'e te” aja. (Aja rahã, a'e Tupã tĩ, aja Ndawi ukwa.) Aja rahã, myja me'ẽ Kirisutu Ndawi rainō aja ixo my tĩ? (Aja rahã, awa te'e a'e, aja mujekwa) — aja ngã pe Jesu pandu.

(Anĩ. Jundéu awa tama'e kapitã ta pandu ym ma'e ke.) Heta ame'ẽ ta anĩ. Jesu je'ẽha rehe upa ngã hendu. Hury katu ngã ehe.

Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta rehe har
(*Matéu 23.1-36; Ruk 20.45-47*)

³⁸ Ngã ke Jesu mu'e rahã, kuja pandu:

—Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja mã peja ym pehẽ tĩ. Ame'ẽ ta ima'e mundeha katu te aja putar katu. (Aja rahã, kapitã jupe aja mujekwa tar katu tipe.) Amõ we tĩ. Muhepyha renda rupi wata ixo rahã: “Ko nde erexo. Nde katu” aja je'ẽha putar katu tĩ. (Katu te ame'ẽ ke jupe aja mujekwa tar katu tipe.)

³⁹ Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe wapyk rahã, kapitã ta rake wapyk tar katu. (Aja rahã, katu te ame'ẽ ke jupe aja mujekwa tar katu tipe.) Ma'e huryha amõ mujã rahã, imi'u matyr. Ame'ẽ pe oho rahã, aja tĩ. Kapitã ta rake wapyk tar katu tĩ. (Katu te ame'ẽ ke jupe aja mujekwa tar katu tipe tĩ.)

⁴⁰ Ixawa'e manõ ame'ẽ ta pe a'eta pandu: “Pehẽ ke jahaihu tar katu” aja naĩ. Anĩ. Te'e riki. Kũjãma'e ke te'e pyhyk raho. Hok ke te'e jo'ok ingi tĩ. Pe, katu te ame'ẽ ke

jupe aja mujekwa tar katu, a'erehe i'i Tupã namõ pandu pandu. (Aja rahã, katu te ame'ẽ ke aja ngã ukwaha naĩ.) Mã! Ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara hũ ta — aja Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta rehe har Jesu pandu.

Ixawa'e manõ ame'ẽ ke tamatarer ke purakar

(*Ruk 21.1-4*)

⁴¹ Pe, tamatarer purakariha renda koty Jesu wapyk uĩ. Henda pe tamatarer ke ngã purakar. (Aja Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu.) Jesu usak usak uĩ rahã, ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ta heta purakar.

⁴² Pe, ixawa'e manõ ame'ẽ ke uhyk uwyr a'ep. Tamatarer ta'yr mi namõ ixo. Mokõi jõ ita tamatarer ra'yr henda pe purakar. Ame'ẽ mokõi ta'yr te mi.

⁴³⁻⁴⁴ Pe, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Se pejur. Pesarahã! Amõ ta ima'ehũ namõ ixo. Ame'ẽ ta ngi har a'eta jo'ok, pe, henda pe purakar. Ima'e ke pyta we hũ rĩ. Peme'ẽ ixawa'e manõ ame'ẽ ke anĩ. Tamatarer heta ym te. Mokõi jõ namõ ixo. Ame'ẽ ke upa katu te purakar. Ima'e ke pyta ym te. Nixói te apo 'y. Ima'e ke jo'ok ta tipe. Anĩ. Upa katu te ame'ẽ ke henda pe moĩ. (Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ tar katu te hũ, a'erehe upa katu te henda pe moĩ.) Upa katu te moĩ, a'erehe amõ ta 'ar koty te we kũjã moĩ katu — aja Jesu pandu.

13

Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rehe har

(*Matéu 24.1-2; Ruk 21.5-6*)

¹ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ngi Jesu uhem ixo, jumu'eha ta namõ. Ame'ẽ ta ngi har amõ pandu ipe:

—Sawa'e! Esarahã! Jumu'eha renda keruhũ katu te. Ita keruhũ ke te'e mujã ame'ẽ ke. Mã! Katukwer — aja Jesu pe.

² Jesu pandu:

—A'e tỹ! Pesak katu ehe apo. Yman rahã nixói ta. Peme'ẽ ke amõ ta upa mujaxer ta kỹ. Ita mokõi mokõi ihĩ ym te ta kỹ. Upa katu te ita ke amõ ta ombor ta. (Aja rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ke mujaxer ta, aja mujekwa) — aja jumu'eha ta pe pandu.

Jumai mai ame'ë rehe har

(Matéu 24.3-14; Ruk 21.7-19; 1 Petu 1.6-7; 1 Petu 3.14; 1 Petu 4.12-14)

³Ywy'ã rehe Jesu wapyk uĩ, Oriwéi ywy'ã rehe. Arahã Petu uhyk ehe. Tian aja tĩ. Juã amõ tĩ. Andere amõ tĩ. Uhyk ehe tĩ. A'eta jõ Jesu namõ ixo. Paite we Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ihĩ. Usak katu ehe. Ame'ë rehe har jumu'eha ta pandu:

⁴—Jande pe ependurahã! Myja rahã, ita mokõi mokõi ihĩ ym ta my? Ma'e jasad ta my, pe, ame'ë ke uhyk tate, aja jakwa katu ta my? — aja Jesu pe pandu.

⁵Jumu'eha ta ke Jesu mu'e:

—Pesak katu kÿ! Mã peja pehẽ ke amõ ta muka'u te'e ym.

⁶Kuja. Heta uwyr ta. “Jesu je'ëha rupi ihẽ ajur” aja pandu te'e ta. “Ko Kirisutu ihẽ. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke ihẽ” aja pandu te'e ta tĩ. Heta ngã ke muka'u te'e ta tĩ.

⁷Kotete jumaiha tyapuha ke pehendu ta. “Paite amõ ta jumai mai ixo” aja pehendu ta tĩ. Pemukahem ym. Aja jumaiha uhyk ta kÿ. Uhyk rahã, 'ar rehe angaha uhyk, anĩ we rĩ.

⁸Amõ amõ ywy pe har ta jumai mai ta ngã juehe. Kapitã keruhũ riki amõ kapitã keruhũ namõ jumai mai ta tĩ. Amõ amõ ywy katak katak hũ ta. Amõ amõ ywy rehe ngã mi'u nixõi te ta tĩ. Aja ahyha uhem ramõ. Ahy py, ame'ëja saka.

⁹—Pesak katu pehẽ juehe. Jundéu awa tama'e kapitã ta ruwa koty pehẽ ke amõ ta raho ta. “Jaxer pehẽ” aja naĩ. Pe, pehẽ ke nupã ta. Pe, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe raho ta tĩ. A'ep ngã petek hũ ta pehẽ ke tĩ. Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe homa awa tama'e kapitã ta ruwa koty pepu'am ta. Kapitã keruhũ ruwa koty pepu'am ta tĩ. Ame'ë ta pe pepandu ta: “Jesu rehe jõ amõ jurujar katu rahã, ame'ë ke Tupã muhã katu ta” aja pepandu ta. Ame'ë myrandu katu pepandu ta.

¹⁰Ame'ë myrandu katu ke upa katu te ngã pe amõ ta pandu pandu ta me'ë te'e. Pe, 'ar rehe angaha uhyk ta.

¹¹Pehẽ ke amõ ta pyhyk ta kÿ. Jundéu awa tama'e kapitã ta ruwa koty raho ta tĩ. Arahã pehẽ py'a pe pekwa pekwa ym pe'am: “Ma'e jande japandu ta my? Myja

me'ë katu my?” aja pekwa pekwa ym pe'am. Kapitã ta ruwa koty pepu'am rahã, je'ëha amõ muwyr ame'ë ke pepandu katu. Arahã pehẽ atu je'ëha pepandu ta my? Anĩ. Aja ym. Tupã'ã riki mujekwa ame'ë ke pepandu katu ta.

¹²Arahã kapitã pe imu pandu ta: “Ko Jesu kotyhar ke. Ejukwa” aja pandu ta. Ipái ta aja tĩ. Kapitã pe ta'yr ta ke raho ta. “Ko Jesu kotyhar ke. Ejukwa” aja pandu ta tĩ. Ipái ta ke ta'yr ta raho ta tĩ. “Ko Jesu kotyhar ke. Ejukwa” aja pandu ta tĩ.

¹³Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe pehẽ rehe upa ngã parahy ta. Ihẽ rehe jurujar katuha ke hijar ym ame'ë ke Tupã namõ ixo ta. Manõ. Anĩ. Tupã namõ ixo katu ta — aja Jesu pandu.

Ahyha keruhũ ngã rehe uhyk ta ame'ë rehe har

(Matéu 24.15-28; Ruk 21.20-24; 2 Tesaron 2.3)

¹⁴A'e pandu tĩ:

—[Paper rehe esak katu! Pe, ekwarahã!] Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe amõ ta ma'e jaxer ai te ame'ë ke moĩ ta. Katu ym a'ep. Ame'ë ke rehe pesak rahã, jundéi ywy pe har ta kanim ujan oho. Ywy'ã koty ujan oho. (Aja rahã, manõ ym ta.)

¹⁵Hok kupe 'ar pe amõ ixo rahã, mã peja hok pe ixo ym oho. Pyhyk ym oho ima'e ke. I'ĩ pyta ym. Pahar ujan oho. (Aja rahã, manõ ym ta.)

¹⁶Kupixa pe ixo rahã, ima'e ke rehe hok pe jywyr ym oho. Ima'e mundeha rehe pyhyk ym oho. Pahar ujan oho. (Aja rahã, manõ ym ta.)

¹⁷Arahã ipusu pe imembyr namõ kũjã ixo rahã, mã pyrara ta ixo. (Marã ka ym pahar ujaniha.) Ixamby u'u ame'ë ke namõ ixo rahã, aja tĩ. Mã pyrara ta ixo tĩ. (Marã ka ym pahar ujaniha.)

¹⁸“Aman ndy'ar rahã, ahyha emuhyk ym” aja Tupã pe pepandu. (Aman ukyr rahã, rysã. A'erehe marã ka ym pahar ujaniha.)

¹⁹—Arahã ngã rehe ahyha keruhũ uhyk ta. Aja ahyha keruhũ ngã ukwa ym we rĩ. Yman kome'ë ywy keruhũ Tupã mujã. Arahã har ngi aja ahyha keruhũ ngã ukwa

ym we rĩ. Uhyk ym we rĩ. Arahã jõ uhyk katu ta. Ahyha keruhũ upa rahã, aja ahyha keruhũ ngã ukwa ym ta tĩ. Uhyk ym ta tĩ.

²⁰ Pahar jandema'e sawa'e te ahyha keruhũ ke mumba ym rahã, kome'ẽ ywy keruhũ pe ngã nixói te ta tipe. Anĩ. Tupã rehe ipy'a katu ame'ẽ ta kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo. A'erehe pahar ahyha keruhũ ke jandema'e sawa'e te mumba ta.

²¹ —A'engi amõ ta pehẽ pe pandu ta: “Ko Kirisutu ixo. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am me'ẽ ke” aja pandu naĩ. Amõ: “Pete'e ixo apo” aja ta naĩ tĩ. Ame'ẽ rehe pejurujar ym pehẽ. Te'e ame'ẽ ta.

²² Amõ ta te'e pandu ta uwyr: “Ihẽ Kirisutu” aja naĩ. Amõ: “Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke ihẽ” aja riki te'e pandu ta. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ma'ema'e katu ta. Aja Tupã rehe ipy'a katu ame'ẽ ta ke muka'u te'e ta tipe. Tupã pandu: “Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ.” Ame'ẽ ta ke muka'u te'e ta tipe.

²³ A'erehe pesak katu kÿ! Ame'ẽ te'e pandu ame'ẽ ta uhyk ym we rĩ. Upa katu te ame'ẽ rehe har ihẽ amujukwa pehẽ pe apo 'y — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Jesu jywyriha rehe har

(*Matéu 24.29-31; Ruk 21.25-28; 2 Tesaron 1.6-7; Apokarip 1.7*)

²⁴ A'e pandu tĩ:

—Ame'ẽ ahyha keruhũ 'ar upa rahã, amõ we mãte ma'e ke uhyk ta. Warahy muwe ta tĩ. Jahy wera ym ta tĩ.

²⁵ Ywa ngi jahy rata ta u'ar u'ar ta tĩ. Ywa rehe ihĩ ame'ẽ ke Tupã mukatak hũ ta.

²⁶ —Ajame'ẽ ke ihẽ ajywyryr ta. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ywa takãxĩha 'ar pe apu'am ta ajur. Tupãma'e pyrãtãha namõ ajywyryr ta. Hendy hũ aja ajywyryr ta.

²⁷ Pe, Tupã je'ẽha rahoha ta ke ihẽ amondo ta. Upa katu te kome'ẽ ywy keruhũ rupi amondo ta. Tupã pandu: “Ihẽ kotyhar ta ke peme'ẽ ta. Aputar ame'ẽ ta ke ame'ẽ ta” aja. Ame'ẽ ta ke Tupã je'ẽha rahoha ta mujy'ar ta. Upa katu te ame'ẽ ta ke mujy'ar ta. (Pe, Tupã namõ ixo ta) — aja Jesu pandu.

Ma'eywa putyr ame'ẽ rehe har

(*Matéu 24.32-35; Ruk 21.29-33*)

²⁸ A'e pandu tĩ:

—Ma'eywa'y riki pehẽ pe mujekwa ta. Sik'y ke. Hãkã rehe hokyr uhem rahã, warahy haku tate, aja pekwa.

²⁹ Aja ihẽ ajywyryriha pekwa ta tĩ. Warahy uwe, ame'ẽ rehe har apandu ramõ. Aja pesak rahã, ywa ngi ajywyryr tate, aja pekwa ta.

³⁰ Ko apandu katu. Upa pehẽ pe apandu ramõ, aja uhyk ta. Amõ ihẽ kotyhar ta pyrara hũ ta. Anĩ. Tapijar te'e we ihẽ rehe jurujar katu ta rĩ.

³¹ Ywa ke upa kanim ta. Kome'ẽ ywy keruhũ upa kanim ta tĩ. Ihẽ apandu ame'ẽ ke anĩ. Ame'ẽ kanim ym te ta. Apandu, aja upa katu te uhyk ta kÿ — aja Jesu pandu.

Jesu jywyriha angaha rehe har

(*Matéu 24.36-44; 1 Tesaron 5.2-3; 2 Petu 3.10*)

³² A'e pandu tĩ:

—Myja rahã, ihẽ ajywyryr ta my? Ma'e wera rahã, ajywyryr ta my? My warahy rahã, ajywyryr ta my? Ame'ẽ ke ukwa ym awa. Ywa pe ixo ame'ẽ Tupã je'ẽha rahoha ta ukwa ym tĩ. Ihẽ riki akwa ym tĩ. Ta'yr ke ihẽ. Ihẽ pái jõ ukwa katu.

³³ Pesak katu, aja pexo! (Peker aja ym pexo.) Ajywyryriha angaha ke rehe pekwa ym. A'erehe pesak katu pexo. Peta kÿ.

³⁴ —Kuja riki. Sawa'e paxia oho, ame'ẽja saka. Oho rahã, hok ke hijar oho. Oho tate rahã, miasu ta pe pandu: “Ihẽ rok rehe pesak katu. Peparaky katu pexo rĩ” aja ijar pandu. Hukwen rupi harõha pe pandu tĩ: “Eharõ katu e'am” aja.

³⁵ Aja pexo tĩ. Pehẽ pe ihẽ apandu katu: “Pesak katu pexo.” Ywa ngi ihẽ ajywyryr rahã, ihẽ ajywyryriha angaha ke pekwa ym ta. Pytun ramõ rahã, ajywyryr ta nahã my. Pytun pyter pe, ajywyryr ta nahã my. Sapukái je'ẽ ramõ rahã, ajywyryr ta nahã my. Pytuniwe rahã, ajywyryr ta nahã my. Pekwa ym ta, a'erehe peharõ katu pexo.

³⁶ Ajywyryriha riki pahar ta. Ajywyryr rahã, peker aja pehẽ rehe asak rahã, katu ym ta.

³⁷ A'erehe pehẽ pe apandu katu: “Peharõ katu pexo.” Amõ we tĩ. Upa katu te ngã pe apandu tĩ: “Peharõ katu pexo” — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

14

Jesu ke pa'i hu ta jukwa tar katu
(*Matéu 26.1-5; Ruk 22.1-2; Juã 11.45-53*)

¹ Pe, mokõi ukwer rahã, Pasuko 'ar rehe uhyk ta. Arahã jundéu awa ta mbeju ke u'u ta. Mbeju ke mupururukiha nixói, ame'ë ke u'u ta. Pe, Jesu ke jundéu awa tama'e pa'ihu ta pyhyk tar katu. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta aja tĩ. Pyhyk tar katu tĩ. Ngã ukwa ym ha rupi pyhyk tar katu. Pe, jukwa tar katu.

² Ame'ë ta pandu pandu a'eta jupe:

—Ngã mi'u matyr rahã, heta ngã ixo. Arahã japyhyk ym we ta rĩ. Arahã japyhyk rahã, jande rehe ngã parahy ta. Jande namõ jumai ta — aja a'eta jupe.

Jesu ãkã rehe mupiheha kũjã jyhë
(*Matéu 26.6-13; Juã 12.1-8*)

³ Mbeta ok ta pe Jesu ihĩ, Simã rok pe. Yman pere ma'e u'u hũ ame'ë ke namõ Simã ixo. Apo anĩ. Katu 'y. Pe, u'uha renda pe Jesu wapyk uĩ rahã, ita parasuku ke kũjã muhyk werur ehe. Ita aramba ke te'e mujã ame'ë ke ame'ë parasuku. Ita parasuku pe na rykwer ihĩ. Pihe katu te ame'ë! Muhepy hũ ame'ë tĩ. Parasuku kyndaha ke kũjã mopok. Pe, Jesu ãkã rehe tykwer jyhë.

⁴ Ame'ë rehe usak rahã, amõ ta je'ë je'ë kũjã rehe har. Pandu pandu a'eta jupe:

—Ma'erehe tykwer ke te'e jyhë my?

⁵ Peme'ë rykwer muhepy rahã, tamatarer hũ pyhyk ta. Pe, ame'ë ke ima'e ym te ame'ë ta pe me'ë me'ë katu ta tipe — aja a'eta jupe.

A'erehe kũjã rehe har je'ë je'ë hũ a'eta jupe.

⁶ Anĩ. Jesu pandu:

—Mã peja ym pehë. Peje'ë je'ë ym pehë jupe. Katu ym aja. Kũjã rehe peparahy ym. Ma'e katu ame'ë ke ihë pe kũjã ma'e.

⁷ Pesarahã! Ima'e ym te ame'ë ta kote'e ixo. Ame'ë ta pe tamatarer peme'ë tar katu rahã, pete'e ixo. Ihë anĩ. Pehë namõ aja te'eha apyta ym ta.

⁸ Kũjã putar aja a'e ma'e katu. Pesarahã! (Jundéu awa manõ rahã, hete ke amõ ta mupihe te'e, aja te'eha a'eta ma'eha.) Aja ihë rehe tĩ. Ihë amanõ ym we rĩ. Ko ihë ke mouha rehe kũjã upa mupihe. (A'erehe ihë rehe pyaiha apo mujekwa rahã, katu tiki.)

⁹ Pesarahã! Apo apandu katu. Ihë rehe har myrandu katu ke amõ ta pandu pandu raho. Kome'ë ywy keruhũ rupi pandu pandu raho rahã, kome'ë kũjã ma'eha rehe har pandu ta tĩ. Kũjã ma'eha ke harái ym ta ngã — aja a'eta pe Jesu pandu.

Pa'ihu ta koty Jun oho
(*Matéu 26.14-16; Ruk 22.3-6*)

¹⁰ Jundéu awa tama'e pa'ihu ta koty Jun Ikario oho. Awa py mokõi jumu'eha ta ngi har peteĩ a'e. Pa'ihu ta pe pandu:

—Jesu koty pehë ke ihë araho ta — aja Jun.

¹¹ Ame'ë ke rehe pa'ihu ta hendu rahã, hury katu. Pe, pandu ipe:

—Jesu koty jande ke nde ereraho rahã, nde pe tamatarer jame'ë ta — aja Jun pe.

Pe, a'engi Jesu rehe pa'ihu ta ke muhyk ta raho ame'ë angaha ke rehe Jun harõ ixo.

Pasuko 'ar ke Jesu ta ukwa ukwa uĩ
(*Matéu 26.17-25; Ruk 22.7-14; Ruk 22.21-23; Juã 13.21-30*)

¹² Ajame'ë ke Pasuko 'ar uhyk. Ame'ë 'ar rahã, arapuharan ra'yr ke jundéu awa ta jukwa. (Aja ipy'a pe Tupã rehe har ukwa ukwa uĩ.) Jesu pe jumu'eha ta pandu:

—Pasuko 'ar rahã, arapuharan ra'yr ka'ë ke nde ere'u ta. Ame'ë ke jamatyr, aja nde ereputar. My jamatyr ta my? — aja ipe.

¹³ Mokõi jõ jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Pehë mokõi ihë amondo ta. Paite awa ok ta hũ ihĩ, Jerusarë ok ta ke. A'ep peho. A'ep amõ sawa'e rehe pesak ta. Iãkã 'ar pe y ke ame'ë raho. Ame'ë sawa'e namõ peho. Ijar rok pe a'e ixo ta.

¹⁴ Ame'ë rok pe inamõ pexe peho tĩ. Ok jar rehe pesak rahã, kuja pepandu ipe: “Jandema'e mu'eha kuja me'u: ‘Pasuko 'ar ke jande jakwa jakwa tar katu. My u'uha renda ihĩ my? Ihëma'e jumu'eha ta namõ arapuharan ra'yr ka'ë ke a'u ta' ” aja ijar pe pepandu.

¹⁵ Ywate pyrũha renda ke ijar mujesak ta pehë pe. Upa ma'e ke pehĩ. (Myrape, ita rekúi. Upa pehĩ.) A'ep jande rehe jande mi'u pematyr — aja mokõi jumu'eha ta pe Jesu pandu.

¹⁶ Jerusarë ok ta pe mokõi sawa'e ta oho. Ma'e u'uha renda mahem. Jesu pandu, aja upa katu te usak. Pe, a'eta mi'u matyr. A'ep Pasuko 'ar ke ukwa ukwa ta.

¹⁷ Pytun ramō rahā, Jerusarē ok ta pe Jesu uhyk. Ma'e u'uha renda pe uhyk oho, awa py mokōi jumu'eha ta namō.

¹⁸ Ma'e ke u'u uī rahā, Jesu pandu:

—Ko apandu katu pehē pe. Pehē ngi har peteī ihē rehe ihē ruwajan ta ke muhyk ta werur. Muhyk ta ame'ē ko ihē namō u'u uī apo — aja jumu'eha ta pe.

¹⁹ Ame'ē rehe hendu rahā, a'eta pyai. Peteī teī pandu ipe:

—Mā! Ihē ke ame'ē my? — aja upa pandu ipe.

Aja pame katu te upa jumu'eha ta pandu.

²⁰ Jesu pandu:

—Awa py mokōi hetaha pehē. Pehē ngi har peteī ihē rehe amō ta ke muhyk ta werur. Ita rekūi pe ihē namō mbeju ke munde, ma'e rykwer pe. Ame'ē riki ihē rehe amō ta ke muhyk ta werur.

²¹ Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Myja ihē amanō ta my? Kuja. Tupā je'ēha rehe panduha ihī, aja amanō ta. Aja uhyk ta. Ihē ruwajan ta ke ihē rehe muhyk ta werur. Mā! Ame'ē ke pyrara te hū aja ixo ta. A'erehe imāi pusu ngi u'ar ym rahā, katu ta tipe — aja Jesu pandu.

Jesu rete ame'ē ke. Huwy ame'ē ke tī.

(Matéu 26.26-30; Ruk 22.15-20; 1 Korin 11.23-25)

²² Ma'e ke u'u rahā, mbeju ke Jesu pyhyk. Pe, Tupā pe pandu:

—Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande mi'u jande pe nde eremuwyr katu — aja.

Pe, ame'ē ke mopok. Jumu'eha ta pe me'ē me'ē. Pandu:

—Pe'u! Kome'ē ihē rete — aja Jesu.

²³ Ita rekūi ra'yr ke Jesu pyhyk. Ma'eywa rykwer ita rekūi ra'yr pe ihī, uwa rykwer ke. Tupā pe pandu tī:

—Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande mi'u jande pe nde eremuwyr katu — aja.

Pe, jumu'eha ta pe me'ē me'ē tī. Johu u'u.

²⁴ A'e pandu:

—Kome'ē ihē ruwy. Upa ngā rehe ihē ruwy uhem ta, a'erehe Tupā pandu ta: “Ihē ra'yr rehe amō jurujar katu rahā, ame'ē ke ihē amuhā katu ta” aja ngā pe pandu ta.

²⁵ Ko apandu katu pehē pe. Uwa rykwer ihē a'u ym ta tī. Kapitā keruhū te aja ihē ke ihē pái keruhū mu'am ta kŷ. Arahā jō

pyahu ame'ē ke pehē namō a'u ta kŷ tī — aja Jesu pandu.

²⁶ Upa u'u rahā, Tupā rehe har jyngar. A'engi uhem oho. Oriwéi ywy'ā koty a'eta oho.

Petu te'e pandu ta, ame'ē ke Jesu mu-jekwa

(Matéu 26.31-35; Ruk 22.31-34; Juā 13.36-38)

²⁷ Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ihē ke upa pehijar ta. Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī.

“Arapuhanan ta usakiha ke Tupā jukwa ta. Aja rahā, upa arapuhanan ta uhāi ta oho” aja amō mupinim.

—(Aja ta pehē ke tī. Amō ta ihē ke jukwa rahā, upa pehē pehāi ta peho tī.)

²⁸ A'engi ihē akwera katu ahem rahā, Ngariréi ywy pe ihē aho py ta — aja Jesu pandu.

²⁹ Petu pandu:

—Nde ke ihē ahijar ym te ta. Upa amō ta ujan ta oho nengi. Ihē anī ta. Nde namō apyta ta kŷ — aja riki.

³⁰ Pe, Jesu pandu:

—Petu! Ko apandu katu nde pe. Kome'ē pytun, sapukái mokōihar je'ē ym rahā, kuja te'e nde erepandu ta: “Jesu rehe har akwa ym ihē” aja nde erepandu ta. Aja mahapyrihar te'e nde erepandu ta — aja ipe.

³¹ Anī. I'ar koty te we hātā Petu pandu:

—Anī. Aja apandu ym te ta. Nde namō ihē ke amō ta jukwa rahā: “Nde rehe har ihē akwa ym” aja apandu ym te ta — aja ipe.

Petu pandu aja upa jumu'eha ta pandu pandu tī.

Ngese renda ke

(Matéu 26.36-46; Ruk 22.39-46)

³² Ajame'ē ke amō renda pe a'eta oho, Ngese renda pe. Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Se pewapyk we rī. Tupā namō ihē apandu ta aho — aja.

³³ Pe, iākā koty we Petu ke Jesu raho. Tian ke raho tī. Juā ke raho tī. Ame'ē mahapyr jō raho. Pe, Jesu pyai te hū. Māte hū ukwaha.

³⁴ Mahapyrihar ta pe pandu:

—Apyai te hū ihē! Amanō aja ihē apyaiha tī. Se pepyta we rī. Pesak katu pexo. (Aja

rahã, amõ uhyk ym ta jande rehe) – aja Jesu.

³⁵⁻³⁶ A'engi jeje Jesu oho we. Ipxi'a pe u'ar te'e oup. Aja Tupã namõ pandu:

–Papa! Ihẽ apyraraha uhyk tate, ihẽ rehe. Nde ereputar rahã, ame'ẽ ngi ihẽ ke nde eremuhem katu, aja akwa katu. Upa katu te ma'e ke nde erema'ema'e katu. A'erehe pyraraha ngi emuhem katu ihẽ ke. Anĩ rahã, ihẽ py'ahu te'e ahendu katu ta. Nde ereputar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ta kÿ – aja Tupã pe Jesu pandu.

³⁷ A'engi mahapyrihar ta koty jywyr oho. Uhyk rahã, mahapyrihar ta rehe usak. Ukwer riki. Mupak rahã, Petu pe pandu:

–Simã! Mã! Nde ereker ereju. Nde eresak ym we rĩ.

³⁸ Peker ym we rĩ. Tupã namõ pepandu! Aja rahã, pejurujar katuha ke amõ ta manga rahã, pehijar ym ta. Ihẽ namõ nde erepyta tar katu te. Anĩ. Nde riki pitu te'e – aja Jesu.

³⁹ Pe, Jesu oho we tĩ. Tupã namõ pandu tĩ:

–Papa! Ihẽ apyraraha ngi emuhem ihẽ ke. Anĩ rahã, ihẽ py'ahu te'e ahendu katu ta. Nde ereputar ame'ẽ ke ihẽ ama'e ta – aja Jesu pandu tĩ.

⁴⁰ Pe, jywyr tĩ. Mahapyr jumu'eha ta rehe uhyk tĩ. Ukwer ou tĩ. Pyhÿi te hũ. Upak rahã, je'ẽha ke uhem ym.

⁴¹ Jesu oho we tĩ. Pe, jywyr tĩ. Mahapyrihar ta koty jywyr rahã, a'eta ukwer ou tĩ. A'e pandu:

–Mã! Peker peju tĩ. Peputu'u peju tĩ. A'ewan pekeriha. Pesarahã! Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta ke ihẽ rehe amõ muhyk ta werur. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk apo 'y.

⁴² Pepu'am! Jahorahã! Pesarahã! Ihẽ ruwajan ta ke ihẽ rehe muhyk ta werur ame'ẽ ke petur ixo – aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Jesu ke ngã pyhyk

(*Matéu 26.47-56; Ruk 22.47-53; Juã 18.3-12*)

⁴³ A'e pandu u'am rahã, Jun uhyk uwyr ehe. Awa py mokõi jumu'eha ta ngi har peteĩ a'e. Jun namõ heta ngã uhyk. Kyse

puku namõ ngã uwyr. Tamarã namõ uwyr tĩ. Ame'ẽ ta ke Jesu koty pa'ihu ta mondo. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta mondo tĩ. Jundéu awa tamõi ta mondo tĩ.

⁴⁴ Ngã pe Jun pandu ramõ:

–Kuja Jesu ke pekwa ta. Huwa ke ihẽ apyter, ame'ẽ riki Jesu. Pahar pepyhyk a'e ke. Pesak katu peraho – aja Jun pandu.

⁴⁵ Pe, Jun uhyk rahã, pahar Jesu koty oho. Pandu ipe:

–Sa'e! – aja Jesu pe.

Pe, huwa ke pyter.

⁴⁶ Pe, Jesu ke ngã pyhyk. Hãtã pyhyk.

⁴⁷ Pe, amõ a'ep ixo. Ame'ẽ riki kyse puku jo'ok. Pe, pa'i keruhũma'e miasu ke nupã. Inambi ke mopok ingi, kyse puku pe.

⁴⁸ Ngã pe Jesu pandu:

–Kyse puku namõ pejur, tamarã namõ. Aja ma'e mukanĩha ke amõ ta pyhyk. Mã! Aja ihẽ ke pepyhyk pejur tĩ. Aja ym ta tipe rahã, katu.

⁴⁹ Pesarahã! Kwehe we amõ amõ wera rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ihẽ amu'e aĩ. Pehẽ pyter pe axo. Amõ amõ ku'ẽ rahã we, ihẽ amu'e aĩ tĩ. Amõ ku'ẽ rahã we, aja tĩ. Amu'e aĩ tĩ. Arahã pepyhyk ym ihẽ ke. Anĩ. Apo ihẽ ke pepyhyk. Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Aja uhyk apo 'y. Aja ihẽ ke pepyhyk apo tĩ. Mukanĩha aja ihẽ ke pepyhyk pejur tĩ – aja Jesu pandu.

⁵⁰ Pe, Jesu ke upa katu te jumu'eha ta hijar oho. Ujan riki oho ingi.

Jawe te'e ujan oho ame'ẽ ke

⁵¹ Jesu ke ngã raho rahã, haikwer rupi amõ sawa'e wan oho ixo. Pan tuwyr pe jõ hete rupi jupukek oho ixo. Pe, amõ ta pyhyk a'e ke.

⁵² Anĩ. Pan tuwyr ombor oho. Jawe te'e ujan oho.

Ngã panduha renda pe Jesu ke amõ ta raho

(*Matéu 26.57-68; Ruk 22.54-55; Ruk 22.63-71; Juã 18.13-14; Juã 18.19-24*)

⁵³ Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ rok pe Jesu ke amõ ta raho. A'ep upa pa'ihu ta jy'ar uĩ. Upa jundéu awa tamõi ta aja tĩ. Jy'ar uĩ tĩ. Upa Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Jy'ar uĩ tĩ. Pa'ihu ta namõ jy'ar uĩ tĩ.

⁵⁴ Paite we Jesu raikwer rupi Petu tur ixo. Pe, pa'i keruhũ rok pe uhyk, soroka pe. Pa'i keruhũma'e parakyha ta namõ Petu wapyk uĩ. Tata rake jumaku uĩ.

⁵⁵ Pa'ihu ta ma'e usakiha ke kekar kekar tipe. Ma'e ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ẽ rehe usak ame'ẽ ta ke kekar tipe. Johu jy'ar ame'ẽ ta rupi kekar kekar tipe. Anĩ. Mahem ym riki. Mahem rahã: “Nde katu ym. Nde eremanõ ta me'ẽ te'e” aja Jesu pe pandu ta tipe. Anĩ. Mahem ym.

⁵⁶ Amõ amõ pu'am. Te'e pandu, Jesu rehe har. Te'eha juja ym, a'erehe marã ka ym Jesu pe pandu: “Nde katu ym. Nde eremanõ ta me'ẽ te'e” aja.

⁵⁷ Pe, amõ sawa'e ta pu'am. Jesu rehe har te'e pandu.

⁵⁸ Kuja:

—Kwehe Jesu pandu ame'ẽ ke rehe jahendu: “Kome'ẽ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ke sawa'e ta mujã. Ihẽ amai ta. Mokõi aker rahã, amõ ke ihẽ amujã ta. Ame'ẽ ke sawa'e mujã ym ame'ẽ ke. Ipo pe te'e mujã ym ame'ẽ ke” — aja jahendu.

⁵⁹ Ame'ẽ sawa'e ta panduha juja ym tĩ.

⁶⁰ Pe, pa'i keruhũ pu'am. Heta ame'ẽ ta pyter pe pu'am. Jesu pe pandu:

—Nde rehe har amõ ta je'ẽ je'ẽ hũ. Nde erepandu ym ta my? — aja ipe.

⁶¹ Pandu ym riki Jesu. Pe, pa'i keruhũ pandu tĩ:

—Kirisutu nde my? Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke nde my? Ngã pandu: “Nde riki katu te me'ẽ ke” aja Tupã pe. Ame'ẽ ra'yr nde my tĩ? — aja Jesu pe.

⁶² —A'e tỹ. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Tupã pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. Hake ihẽ awapyk ta aĩ. Ame'ẽ rehe pehẽ johu pesak ta kỹ. Ywa takãxĩha 'ar pe ihẽ apyrũ ta ajur. Ame'ẽ rehe pehẽ johu pesak ta kỹ tĩ — aja Jesu pandu. (“Tupã rake” aja Jesu pandu rahã: “Tupã a'e tĩ” aja mujekwa.)

⁶³⁻⁶⁴ Jesu pandu ame'ẽ ke rehe hendu rahã, pa'i keruhũ parahy ehe. A'erehe ima'e mundeha ke musak. (Aja rahã, Tupã parahy tĩ, aja mujekwa naĩ.)

—Mã! Pehẽ johu pehendu riki. Peme'ẽ riki Tupã aja jupe. Katu ym aja. Peme'ẽ rehe har amõ ta pandu ame'ẽ ke japutar

ym apo. Myja pekwa my? — aja pa'i keruhũ pandu.

A'ep johu jy'ar ame'ẽ ta pandu:

—Katu ym riki a'e. Manõ ta me'ẽ te'e — aja.

⁶⁵ A'engi amõ ta tymũ ehe. Pan pe eha ke jupyk. Pe, hãtã ipo pe huwa ke nupã. Pandu ipe:

—Awa nde ruwa nupã my? — aja Jesu pe. Hukwen harõha ta aja tĩ. Huwa ke nupã tĩ. Aja mahy Jesu ke.

Jesu rehe har Petu te'e pandu

(*Matéu 26.69-75; Ruk 22.56-62; Juã 18.15-18; Juã 18.25-27*)

⁶⁶ Soroka pe Petu ihĩ tĩ. Arahã pa'i keruhũma'e parakyha uhyk uwyr ehe.

⁶⁷ Petu rehe usak. Jumaku uĩ a'e. Kũjã usak katu ehe. Pe, pandu ipe:

—Jesu namõ nde erexo ame'ẽ ke nde. Jesu Nasare ok ta pe har — aja Petu pe.

⁶⁸ Petu pandu:

—Anĩ. Ihẽ akwa ym ehe har. Nde erepandu ame'ẽ ke akwa ym ihẽ — aja ipe.

Pe, hukwen rake oho. Arahã sapukái je'ẽ.

⁶⁹ Kũjã usak ehe tĩ. A'ep ixo ame'ẽ ta pe pandu:

—Peme'ẽ riki amõ tĩ. Jumu'eha ta ngi har amõ tĩ — aja.

⁷⁰ Petu te'e tĩ:

—Anĩ. Aja ym ihẽ — aja pandu te'e.

I'i atu rahã, a'ep i'ãi ame'ẽ ta pandu tĩ:

—Jetehar te ke. Jumu'eha ta ngi har nde tĩ. Ngariréi ywy pe har je'ẽha aja nde ereje'ẽha, a'erehe inamõ nde erexo aja jakwa — aja Petu pe.

⁷¹ Pe, Petu kuja tĩ:

—Jetehar te ke pehẽ pe apandu katu. Ihẽ akwa ym te ehe har. Jetehar te ke apandu ym rahã, mã peja ihẽ ke Tupã mahy — aja te'e pandu.

⁷² Pejot sapukái je'ẽ, mokõihar ame'ẽ. Pe, Jesu je'ẽha ke Petu ukwa ukwa u'am: “Sapukái mokõihar je'ẽ ym rahã we, mahapyr nde erepandu ta: ‘Jesu rehe har ihẽ akwa ym’ aja nde erepandu ta.” Ame'ẽ ke Petu ukwa ukwa u'am. Te'e pandu ramõ aja Petu ukwa katu, a'erehe jixi'u hũ a'e.

15

Pirat ruwa koty Jesu pu'am ame'ē rehe har

(*Matéu 27.1-2; Matéu 27.11-14; Ruk 23.1-5; Juā 18.28-38*)

¹ Pytuniwe te rahā, jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu pandu a'eta jupe. Jundéu awa tamūi ta namō pandu pandu tī. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta namō pandu pandu tī. Amō sawa'e ukwa katu ame'ē ta namō pandu pandu tī. Johu ame'ē ta pandu pandu a'eta jupe uī:

—Homa awa tama'e kapitā pe Jesu ke jaraho. A'e riki jukwaha ke pandu ta — aja.

Pe, Jesu po apyr ipixi'a koty pukwar. Pe, kapitā pe raho. Her Pirat.

² Jesu pe Pirat pandu:

—Jundéu awa tama'e kapitā keruhū nde my? — aja.

—A'e tŷ — aja Jesu.

³ Pa'ihu ta te'e je'ē je'ē hū:

—Ma'e ka'u te'eha ke peme'ē ma'ema'e hū — aja Pirat pe.

⁴ A'erehe ame'ē rehe har Jesu pe Pirat pandu tī:

—Mā! Māte nde rehe har ngā je'ēha ke. Nde juehe har nde erepandu ym ta my? — aja ipe.

⁵ Anī. Jesu pandu ym te ipe tī. A'erehe Pirat jeje ipy'a pe ukwa ukwa u'am:

—Mā! Ma'ewā je'ē ym my? — aja ipy'a pe.

“Jesu ke pejukwa” aja Pirat pandu

(*Matéu 27.15-26; Ruk 23.13-25; Juā 18.39-19.16*)

⁶ Pasuko 'ar rahā, ngā mi'u ke jundéu awa ta matyr. Arahā pame katu te kyndaha ngi peteī sawa'e ke Pirat muhem ta. Te'e poir. Ngā pandu ame'ē sawa'e ke poir.

⁷ Arahā kyndaha pe amō sawa'e ixo. Her Mahamba. Homa awa tama'e kapitāma'e sonda ta namō jumai. Ame'ē ta namō ixo, kyndaha pe. Amukwehe kapitāma'e sonda ta namō jumai rahā, amō sawa'e ke Mahamba jukwa. (A'erehe kyndaha pe ixo.)

⁸ Pirat rehe ngā uhyk. Pandu ipe:

—Kome'ē wera rahā, kyndaha ngi sawa'e ke nde eremuhem. Kome'ē wera rahā pame katu te nde erepoir. Aja sawa'e ke eipoir emondo apo tī — aja Pirat pe.

⁹⁻¹⁰ Jesu rehe hetaha ta ipy'a katu aja pa'ihu ta ukwa. A'erehe Jesu rehe jundéu awa tama'e kapitā ta jyty'ym aja Pirat ukwa katu tī. A'erehe Jesu ke pa'ihu ta werur ipe, aja Pirat ukwa katu tī. A'erehe Pirat pandu:

—Awa peputar my? Jundéu awa tama'e kapitā keruhū ke ihē apoir te'e ta my? — aja a'eta pe.

¹¹ Anī. Ngā ke pa'ihu ta muparahy. Aja muka'u te'e ngā ke. Ngā pe pandu:

—“Mahamba ke te'e emuhem” aja Pirat pe peme'u — aja pa'ihu ta pandu.

A'erehe ngā pandu:

—Mahamba ke te'e emuhem — aja.

¹² Ngā pe Pirat pandu tī:

—Jundéu awa tama'e kapitā keruhū aja Jesu rehe har amō ta pandu. Myja ihē ama'e ta my? — aja.

¹³ Hātā ngā pukái:

—Myra ngā mupia ame'ē ke rehe ejukwa — aja ngā pukái.

¹⁴ —Ma'erehe my? Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e ym te. Jukwa rahā, katu ym — aja Pirat.

Anī. I'ar koty te we ngā pukái hū:

—Myra ngā mupia ame'ē ke rehe ejukwa — aja riki.

¹⁵ Hetaha ta ke Pirat muhury tar katu. A'erehe kyndaha ngi Mahamba ke te'e muhem. Pe, sonda ta pe Pirat pandu:

—Jesu ke pepirok — aja.

(Pirok rahā, jukwa ta ame'ē ke a'e, aja mujekwa katu.) Upa Jesu ke sonda ta pirok rahā, ame'ē sonda ta pe Pirat me'ē. Ame'ē ta myra ngā mupia ame'ē ke rehe jukwa ta raho.

Jesu rehe sonda ta puka puka hū

(*Matéu 27.27-31; Juā 19.2-3*)

¹⁶ Homa awa tama'e kapitā rok wyr pe Jesu ke sonda ta raho, ma'e renda pe, pereto renda pe. Sonda ta pyta we ame'ē ta pe pukái tī.

—Pejur — aja.

¹⁷ Pan pytangwer ame'ē ke pe Jesu ke pukek. (Kapitā keruhūma'e aja saka pan pytangwer.) Iākā rehe har moī ehe tī. (Kapitā keruhūma'e aja saka tī.) Ame'ē iākā rehe har sonda ta japekā rākā ke te'e mujā. Ame'ē ke moī ehe.

¹⁸ Pe, puka puka hũ ehe.

—Nde katu. Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ nde — aja sonda ta puka puka hũ ehe.

¹⁹ U'ywa aja me'ë pe iãkã ke nupã, japekã rãkã 'ar pe. (Aja mahy.) Tymũ ehe tĩ. (Aja rahã, jaxer ai ame'ë ke a'e aja mujekwa naĩ.) Ipynarãi pe sonda ta wapyk tĩ. (Aja rahã, sawa'e katu te ame'ë ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwaha naĩ.) Pe, pandu:

—Nde katu te — aja sonda ta puka puka hũ ehe.

²⁰ Upa puka puka hũ ehe rahã, pan pytangwer jo'ok ingi, Jesu ngi. Ima'e mundeha mujywyr ipe. Pe, myra ngã mupia ame'ë ke rehe jukwa raho.

Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Jesu ke amõ ta jukwa

(Matéu 27.32-44; Ruk 23.26-43; Juã 19.17-27)

²¹ Jukwaha renda koty ngã raho reko rahã, amõ sawa'e wata oho ixo tĩ. Her Simã. Syre ok ta pe har ke a'e. Mokõi ta'yr ipe. Ta'yr rer Arexan. Amõ Hu. Amõ renda ngi hok pe Simã jywyr ixo. Arahã sonda ta pandu ipe:

—Kome'ë myra ngã mupia ame'ë ke eraho, Jesuma'e ke — aja ipe.

Pe, Simã jixi'y 'ar pe moĩ.

²² Pe, Ngóu renda pe Jesu ke muhyk raho. Ame'ë renda pe usak rahã, awa ãkã kangwer 'ã aja saka.

²³ A'ep kawĩ namõ mi puhã mupara. Ame'ë puhã ahyha ke muputu'u we ta. Ame'ë kawĩ Jesu pe me'ë ta tipe. Anĩ. U'u ym a'e.

²⁴ Pe, myra ngã mupia ame'ë ke rehe Jesu ke sonda ta mujar mu'am. (Itapywa pe mujar mu'am.) Pe, ima'e mundeha ke sonda ta pyhyk pyhyk raho. Ita pinim ra'yr ke sonda ta ombor ixo. Awa ombor, pe, pinĩha i'ar koty te we u'ar rahã, a'e riki mundeha ke pyhyk. Aja Jesuma'e mundeha ke sonda ta pyhyk pyhyk raho.

²⁵ Warahy uhemihã koty ywa ku'a tate rahã, myra ngã mupia ame'ë ke rehe Jesu ke sonda ta mujar mu'am.

²⁶ Ma'erehe Jesu ke jukwa my, ame'ë ngã ukwaha ke iãkã 'ar koty Pirat mupinim. Kuja:

“Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ kome'ë” aja mupinim.

²⁷ Ame'ë renda pe mokõi ma'e mukanĩha ta ke sonda ta mujar mu'am tĩ, myra ngã mupia ame'ë ke rehe. Ko Jesu jywa katu koty peteĩ. Amõ iyywa'i koty mujar mu'am.

²⁸ Yman Tupã je'ëha ke amõ mupinim. Aja uhyk apo 'y. Kuja:

“Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë ke ngã mupyrara. Ame'ë ta namõ a'e ke ngã mupyrara ta tĩ” aja amõ mupinim.

²⁹ A'ep wata ame'ë ta puka puka hũ ehe. Iãkã ke ngã mukatak katak hũ ipe tĩ, aja puka puka hũ ehe. Pandu tĩ:

—Mã! Nde erepandu: “Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ upa ihẽ amai ta. Pe, mokõi aker rahã, amõ amujã ta” aja nde erepandu.

³⁰ Pengi ejujo'ok ewyjy! Myra ngã mupia ame'ë ngi ewyjy ejur! Aja rahã, nde eremanõ ym ta! — aja ngã puka puka hũ ehe.

³¹ Aja jundéu awa tama'e pa'ihu ta puka puka hũ ehe tĩ. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta aja tĩ. Puka puka hũ ehe tĩ. Upa ame'ë ta pandu pandu a'eta jupe:

—Mã! Amõ ta ke a'e mukatu hũ. (A'erehe manõ ym.) Apo jumumanõ ym juehe.

³² A'e Kirisutu rahã, myra ngã mupia ame'ë ngi ewyjyrahã! Tupã mu'am ame'ë ke Kirisutu. A'e riki jundéu awa tama'e kapitã keruhũ rahã, ewyjyrahã! Aja rahã, jajurujar katu ta ehe — aja pa'ihu ta puka puka hũ ehe tĩ.

Myra ngã mupia ame'ë ke rehe amõ mokõi sawa'e ta jixiko u'am tĩ. Ngã aja ame'ë ta puka puka hũ ehe tĩ.

Jesu manõ ame'ë rehe har

(Matéu 27.45-56; Ruk 23.44-49; Juã 19.28-30)

³³ Warahy jandar rahã, ame'ë ywy rupi pytun oho. Warahy uwe riki. Aja te'e warahy ywa ku'ap ihon.

³⁴ Warahy ywa ku'a ihon rahã, hãtã Jesu pandu:

—Eroi! Eroi! Rema samatani? — aja.

Ame'ë jundéu awa ta je'ëha kuja riki:

—Tupã! Tupã! Ma'erehe ihẽ ke nde erehijar my? — aja.

³⁵ Ame'ë je'ëha rehe a'ep ixo ame'ë ta hendu rahã, amõ koty ukwa. A'erehe pandu:

—Pehendurahã! Eri pe pukái — aja ukwaha naĩ. (Ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ke Eri.)

(Anĩ. Eri pe pukái ym.)

³⁶ Pe, amõ ujan oho. Mandeju aja me'ë namõ ma'e rykwer mupyta, kawĩ iro ym te ame'ë ke. Wina aja me'ë rykwer ke. Ame'ë ke myra rehe pukwar, pe, Jesu pe me'ë. Juru rehe mujar. Amõ pandu:

—Anĩ we rĩ. Eharõ we. Jasarahã! Myra ngã mupia ame'ë ngi Eri jo'ok ta uwyr my. Jasak ta — aja.

³⁷ Jesu ahem hũ. Pe, manõ.

³⁸ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe pan rãtã ke te'e hukwen ke kynda mu'am. Ame'ë ihĩ. Ame'ë riki ywate ngi owok riki. Iwyr rehe owokiha upa uhyk oho. (Aja rahã, Tupã koty ohoha katu apo aja mujekwa katu.)

³⁹ Amõ sonda tama'e kapitã myra ngã mupia ame'ë koty i'ãi. Jesu ahem hũ, pe, manõ. Myja manõ my. Ame'ë rehe usak. A'erehe pandu:

—Jetehar te ke. Tupã ra'yr te peme'ë sawa'e — aja.

⁴⁰⁻⁴¹ Amukwehe Jerusarë ok ta hũ pe heta kũjã ta Jesu namõ uhyk uwyr. Paite ngi ame'ë ta Jesu rehe usak u'am, myra ngã mupia ame'ë ke rehe. Ko Mari usak u'am. Mandare ok ta ngi ame'ë. A'erehe Mari Mandare aja her. Amõ kũjã Sarome. Amõ Mari usak u'am tĩ. Ame'ë Jose mãi. Tian mãi tĩ. Ame'ë Tian sawa'e pyahu aja her tĩ. Amukwehe Ngariréi ywy pe Jesu wata ixo rahã, ame'ë kũjã ta inamõ wata tĩ. Amõ heta kũjã ta inamõ wata tĩ. Arahã Jesu ta namõ ma'e ke a'eta ma'ema'e katu tĩ.

Jesu rete ke mou ame'ë rehe har

(Matéu 27.57-61; Ruk 23.50-56; Juã 19.38-42)

⁴² Pytun tate apo. Ngã mi'u matyr, ame'ë weraha tate upa aha oho. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar uhyk tate. Ame'ë wera rahã, jundéu awa ta putu'u ta. (Paraky ym te ta.) Pe, amõ sawa'e ixo. Her Jose. Arimatéi ok ta pe har ke a'e.

⁴³ Sawa'e katu ame'ë ke a'e, aja jundéu awa tamõi ta ukwa. Jesu kapitã keruhũ te aja Tupã mu'am ta, ame'ë rehe Jose harõ katu tĩ. A'erehe Tupã koty ipy'a ke a'e muruwak. Ame'ë Jose ipy'ahu, pe, Pirat rehe uhyk. Pandu ipe:

—Jesu rete ke ihẽ aputar. Amou ta araho — aja Jose.

⁴⁴ Pirat pandu jupe: “Mã! Manõ te apo my?” aja jupe. A'erehe miasu pe pandu:

—Sonda tama'e kapitã ke emuhyk se — aja.

Sonda tama'e kapitã uhyk rahã, Pirat pandu ipe:

—Jesu manõ apo my'y? — aja ipe.

⁴⁵ —Manõ riki 'y — aja kapitã.

⁴⁶ Jesu rete ke Pirat me'ë, Jose pe. Jose oho ingi. Pe, Jesu rete ke mujy werur, myra ngã mupia ame'ë ngi. Muhepyha renda ngi pan tuwyr katu ame'ë ke jo'ok. Ame'ë pe Jesu rete ke pukek. Pe, itakwar keruhũ pe hete ke mou. Ita rupi hokwar keruhũ pykõi, ame'ë rupi mou. Pe, hukwen ke itahu pe Jose kynda. Mujere kynda.

⁴⁷ Kũjã ta mouha rehe usak u'am. Ko Mari usak u'am. Ame'ë Mari Mandare. Amõ Mari usak u'am tĩ. Ame'ë Jose mãi.

16

Jesu kwera katu uhem ame'ë rehe har

(Matéu 28.1-8; Ruk 24.1-12; Juã 20.1-10)

¹ Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar upa rahã, puhã pihe ame'ë ke Mari Mandare jo'ok oho. Sarome oho inamõ tĩ. Amõ Mari oho inamõ tĩ. Ame'ë Tian mãi. Puhã pihe ame'ë namõ Jesu rete ke mupihe ta. Aja te'eha jundéu awa ta ma'eha.

² Pe, nomin pytuniwe rahã, itakwar keruhũ koty kũjã ta oho. Warahy uhem ramõ te mi rahã, oho.

³ Kwehe hukwen ke itahu pe amõ kynda. A'erehe kũjã ta oho ixo rahã, pandu pandu a'eta jupe:

—Awa jande pe ame'ë itahu ke mujere jo'ok ta my? — aja a'eta jupe.

⁴ Uhyk rahã, usak katu rahã, kyndaha ke hukwen rake túi. Itahu te kyndaha ke.

⁵ Pe, itakwar keruhũ pe ixo rahã, Tupã je'ëha rahoha rehe kũjã ta usak. Sawa'e wan aja usak. Kũjã ta jywa katu koty

wapyk uĩ. Kamixa puku namõ ixo. Ima'e ke ituwyr te! Pe, kũjã ta jumukahem ingi!

⁶ Kũjã ta pe pandu:

—Pejumukahem ym ihẽ ngi. Jesu rete ke pekekar pexo. Nasare ok ta pe har a'e. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe manõ a'e. Anĩ. Se nixói te a'e. Kwera katu uhem riki. Pesarahã! Mouha renda ke te'e ko. Nixói te Jesu se.

⁷ Apo peho. Jumu'eha ta pe pepandu peho. Petu pe pepandu tĩ. Ngariréi ywy pe pehẽ ndutar koty Jesu oho ta. A'ep pehẽ johu pesak ta ehe. Aja kwehe pehẽ pe pandu: “Ngariréi ywy pe ihẽ aho py ta kÿ” aja johu pehẽ pe Jesu pandu — aja kũjã ta pe pandu.

⁸ A'erehe itakwar keruhũ ngi kũjã ta uhem oho. Ujan oho ingi. Ryrýi riki. Kyje! Mukahem tĩ. A'erehe ujan oho. Kyje hũ, a'erehe amõ ta pe pandu ym.

Jesu rehe Mari usak ame'ẽ rehe har
(Matéu 28.9-10; Juã 20.11-18)

⁹ [Nomin pytuniwe te rahã, Jesu kwera katu uhem. Mari Mandare pe jumujesak py. Amukwehe te ame'ẽ Mari py'a ngi ãjã ta ke Jesu muhem mondo. Kuja ãjã hetaha. Awa po wajar mokõi hetaha muhem mondo ingi.

¹⁰ Upa Jesu rehe usak rahã, jumu'eha ta pe Mari pandu oho. Ame'ẽ ta pyai. Jixi'u tĩ. (Kweraha ukwa ym we rĩ, a'erehe pyai we rĩ. Jixi'u we rĩ.)

¹¹ Ame'ẽ ta pe pandu:

—Jesu kwera katu uhem! Ihẽ asak ehe — aja Mari.

Anĩ. Mari je'ẽha rehe ame'ẽ ta jurujar ym.

Jesu rehe mokõi jumu'eha ta usak ame'ẽ rehe har
(Ruk 24.13-35)

¹² Ajame'ẽ ke Jerusarẽ ok ta ngi mokõi sawa'e ta wata oho ixo rahã, Jesu uhyk uwyr a'eta rehe. A'eta usak ehe rahã, amõ koty saka, a'erehe usak py rahã, Jesu ke ukwa ym.

¹³ Pe, ukwa katu rahã, amõ ta rehe ame'ẽ mokõi sawa'e ta jywyr oho. Pandu:

—Jesu kwera katu riki! Jande jasak ehe! — aja riki mokõi sawa'e ta pandu.

Anĩ. Ame'ẽ je'ẽha rehe jumu'eha ta jurujar ym tĩ.

Awa py peteĩ jumu'eha ta pe Jesu jumujesak

(Matéu 28.16-20; Ruk 24.36-49; Juã 20.19-23; At 1.6-8)

¹⁴ I'i atu rahã, awa py peteĩ jumu'eha ta rehe Jesu uhyk uwyr 'y. Ame'ẽ ta ma'e ke u'u uĩ. Jesu rehe a'eta usak. Jesu pandu a'eta pe:

—Mã! Pejurujar ym riki amõ ta je'ẽha rehe. Ihẽ akwera katu rahã, amõ ta ihẽ rehe usak. Ame'ẽ ta je'ẽha rehe pejurujar ym. Mã! Katu ym aja. Jumen jurupy hãtã, aja pehẽ. Pehendu tar ym — aja jumu'eha ta pe pandu.

¹⁵⁻¹⁶ Jesu pandu tĩ:

—Upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta pe myrandu katu ke pepandu pandu peho. Ihẽ rehe amõ jurujar katu. Pe, ame'ẽ ke amõ mujahuk. (Aja rahã, ihẽ kotyhar ke, aja mujekwa.) Ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ke Tupã muhã katu ta. Ame'ẽ myrandu katu ke pepandu pandu peho. Amõ jurujar katu ehe rahã, Tupã muhã katu ta. Amõ jurujar ym rahã, ame'ẽ ke Tupã mupyrara ta.

¹⁷ Ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta ma'e ke ma'ema'e ta. Pyrãtã te ha ke Tupã muwyr, ame'ẽ namõ ma'e ke ma'ema'e ta. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ma'ema'e katu ta. Aja rahã, Tupã inamõ ixo, aja mujekwa ta ngã pe. Ko ihẽ je'ẽha rupi ãjã ta ke muhem ta mondo. Amõ koty koty awa ta je'ẽha ke pandu ta tĩ.

¹⁸ Pe, mbói ahy hũ ame'ẽ ke pyhyk tar ym ha rupi pyhyk rahã, mbói jukwa ym ta. Ma'e ahy ame'ẽ rykwer ke putar ym ha rupi u'u rahã, manõ ym ta tĩ. Ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ãkã rehe ipo mujar. Aja rahã, katu ta oho ipe — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu katu.

Ywa pe Jesu ke Tupã mujywyr raho
(Ruk 24.50-53; At 1.9-11)

¹⁹ Jesu riki jandema'e sawa'e te. Jumu'eha ta pe upa pandu rahã, ywa pe Jesu ke Tupã mujywyr raho. Hake wapyk oho. (Aja rahã, katu te ame'ẽ ke a'e, aja a'e mujekwa katu.)

²⁰ Ajame'ẽ ke upa katu te awa ta renda rupi jumu'eha ta pandu pandu oho. Tupã

je'ěha ke pandu pandu raho. Ame'ě ta je'ěha
ke jetehar te ke, aja jandema'e sawa'e te
mujekwa. Jumu'eha ta pe pyrātā te ha ke
muwyr. A'erehe marā ka ym amō ma'eha,
ame'ě ke jumu'eha ta ma'ema'e katu. Aja
je'ěha riki jetehar te ke aja mujekwa katu
ngā pe.]
Upa.

Jesu rehe har Ruk mupinim

Ruk kome'ë paper ke mupinim. Jesu rehe har a'e mupinim. Kome'ë ywy keruhū pe Jesu ixo rahā, ma'e a'e ma'ema'e ixo, ame'ë rehe har Ruk mupinim.

Jesu rehe har Ruk mupinim

¹ Teo! Nde riki katu me'ë ke. Ko paper pinim nde pe ihē amondo axo. Ihē Ruk. Jumu'eha ta namō Jesu ixo rahā, a'e ma'ema'e, ame'ë ke rehe ngā usak. Ame'ë rehe har amō ta mupinim, aja nde erekwa katu. Myrandu rehe hendu ame'ë ke upa amō mupinim katu.

² Jesu ma'ema'eha rehe usak py, ame'ë ta pandu pandu jande pe. Ame'ë ta riki myrandu katu ke pandu pandu raho tī. Ame'ë ke amō ta hendu. Pe, ame'ë ke amō ta mupinim.

³ Ihē aja tī. Jesu ma'ema'eha rehe har amō ta pandu py. Ame'ë ta rehe ihē ahendu katu te tī. A'erehe nde pe ihē amupinim rahā, jetehar te ke aja nde erekwa katu. Ma'e ke Jesu ma'e py, ame'ë ke ihē amupinim aī. A'engi mokōihar a'e ma'e, ame'ë ke ihē amupinim aī tī. A'engi mahapyrihar a'e ma'e, ame'ë ke amupinim aī tī. A'engi aja te'e a'e ma'ema'e ixo ame'ë ke ihē amupinim aī tī.

⁴ Ko nde pe ihē amupinim aī, a'erehe nde erekwa katu te ta. Nde ke amō mu'e mu'e katu, ame'ë rehe har nde erekwa katu te ta tī. Jetehar te ke aja nde erekwa katu te ta tī.

“Juā u'ar ta kŷ” aja Tupā je'ēha rahoha pandu

⁵ Ero riki jundéi ywy pe har tama'e kapitā rahā, amō sawa'e ixo. Her Sakari. A'e jundéu awa tama'e pa'i. Ambi kotyhar ke a'e tī. Hakehar rer Isambe. Jundéu awa tama'e pa'i rajyr a'e tī.

⁶ Katu ame'ë ta ke a'eta. Aja Tupā ukwa katu tī. Tupā je'ēha rehe a'eta hendu katu te tī.

⁷ Isambe imembyr ym te, a'erehe a'eta ta'yn ym. A'e riki a'i te. Ixawa'e tamūi te tī.

⁸⁻⁹ Amō wera rahā, pa'ima'e ma'ema'eha ke Sakari kotyhar ta ma'ema'e ixo. A'erehe Tupā rehe ma'e ke Sakari ma'ema'e ixo tī, ame'ëja saka. Parakyha rehe ohoha ke pa'i ta manga manga. “Awa oho ta my?” aja manga manga rahā, Sakari rehe uhyk oho. A'erehe Sakari riki paraky oho. A'erehe Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Sakari ixo oho. A'ep ma'e pihe katu ame'ë ke hapy oho. (Aja Tupā rehe ipy'a ke moī moī ngā.)

¹⁰ Ma'e pihe katu ame'ë ke Sakari hapy u'am rahā, Tupā namō heta jundéu awa ta pandu pandu u'am. Henda keruhū soroka pe pandu pandu u'am.

¹¹ Pe, Tupā je'ēha rahoha uhyk uwyr ehe, Sakari rehe. Ma'e piheha hapyha renda rake pu'am u'am. Sakari jywa katu koty pu'am u'am.

¹² Pe, Sakari usak ehe rahā, jumuka-hem ingi. (Sakari harō ym ha rupi uhem, a'erehe kyje ingi.)

¹³ Pe, Tupā je'ēha rahoha pandu ipe:

—Sakari! Ekyje ym ihē ngi! Tupā pe nde erepandu: “Ihē pe ihē ra'yr emuwyr” aja nde erepandu Tupā pe. Ame'ë ke a'e ukwa katu. A'erehe nde rakehar imembyr ta kŷ'y. Sawa'e ra'yr u'ar ta kŷ. U'ar rahā: “Juā” aja her emoī ehe.

¹⁴ U'ar rahā, nde rury katu te ta. Heta ngā hury katu te ta tī.

¹⁵ Sawa'e katu ame'ë wan ta a'e, aja Tupā ukwa katu tī. Kawī u'u ym ta me'ë te'e a'e. Kawī aja muka'u ame'ë ke u'u ym ta me'ë te'e tī. Ta'yn rahā har ipy'a rehe Tupā'ā ihī katu ta.

¹⁶ Heta jundéu awa ta py'a ke Tupā koty a'e muruwak ta mondo. Tupā riki jandema'e sawa'e te.

¹⁷ Tupā je'ēha ke a'e pandu pandu ta oho tī. Yman Eri Tupā je'ēha pandu ame'ë ke a'e. Ame'ë Eri aja pyrātāha ke Tupā muwyr ta ipe tī, Juā pe tī. Eri aja ma'e katu ame'ë ke ma'ema'e ta tī. Kuja ta tī. Ipái namō ta'yr ke a'e muhury katu ta tī. Katu ame'ë ke ukwa katu, ame'ë ta ma'ema'e. Ame'ë ta koty hendu ym ame'ë ta ke a'e muruwak ta mondo tī. Aja rahā, katu ame'ë ke a'eta ma'ema'e ta tī. Aja jandema'e sawa'e te rehe ngā py'a ke a'e muruwak ta. Aja rahā, huryha namō sawa'e te rehe harō ta ngā —

aja ta'yn wan ta ame'ë rehe har Tupã je'ëha rahoha pandu.

¹⁸ Pe, Sakari pandu ipe:

—Myja ihë ra'yr ta my? Myja ihë akwa ta my? Ihë riki tamüi te. Ihë rakehar a'i te tĩ. A'erehe imembyr ym ta, aja akwaha — aja Sakari pandu.

¹⁹ Pe, Tupã je'ëha rahoha pandu:

—Ihë rer Ngambie. Tupã pandu ame'ë ke ihë ama'ema'e. Ima'e miasu ke ihë. Nde koty ihë ke a'e muwyr. A'erehe nde pe Juã u'ariha rehe har ihë apandu ajur.

²⁰ Esarahã! Angaha rehe uhyk rahã, ihë apanduha aja me'ë uhyk ta kÿ. Apo ihë apandu ame'ë ke rehe nde erejurujar ym, a'erehe ne je'ëha kanim ta oho. Ta'yn u'ar ym rahã we, aja nde erexo ta tĩ — aja Sakari pe pandu.

²¹ Pe, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ soroka pe heta ngã harõ u'am. I'i atu we harõ u'am. Kuja ipy'a pe ngã ukwa u'am:

—Mã! I'i we Sakari pyta u'am. Jumu'eha renda keruhũ pe pyta hũ. Ma'ewã my? — aja ngã.

²² Pe, Sakari uhem uwyr rahã, marã ka ym je'ëha ke uhemihã ipe. A'erehe jumu'eha renda keruhũ pe ixeraiha aja usak, aja ngã ukwa. Je'ëha uhem ym, a'erehe ipo te'e ngã pe a'e pandu 'y. Ma'e usak, ame'ë ke ngã pe ipo te'e pandu 'y.

²³⁻²⁴ Pe, jumu'eha renda keruhũ pe pa'ima'e ma'ema'eha ke a'e ma'ema'e we rĩ. Ima'e ma'eha upa rahã, hok pe jywyr oho, hakehar koty, Isambe koty. Pe, heta ym ukwer rahã, hakehar imembyr. Pe, awa po peteĩ jahy rahã, hok pe te'e ixo.

²⁵ Pandu:

—A'eramõ ihë membyr. Ihë rehe Tupã ipy'a katu. Yman ihë membyr ym te ihë, a'erehe ihë ke amõ kÿjã ta muhuxĩ. Apo ihë rehe Tupã usak katu. A'erehe ihë membyr ym ha ke a'e mukanim apo 'y — aja Isambe pandu.

“Jesu u'ar ta kÿ” aja Tupã je'ëha rahoha pandu

²⁶ Isambe pusu tiha oho ixo. Awa po wajar peteĩ jahy kanim. Arahã ima'e je'ëha rahoha ke Tupã muwyr. Her Ngambie.

Nasare ok ta pe muwyr. Ame'ë ok ta Ngariréi ywy rehe ihĩ.

²⁷ Kÿjã koty muwyr. Her Mari. Amõ sawa'e pe ipái pandu katu ame'ë ke a'e. Jumendar ta. Sawa'e rer Jose. Ndawi rainõ a'e. Ame'ë Ndawi ymanihar kapitã keruhũ.

²⁸ Pe, kÿjã rehe Ngambie uhyk rahã, pandu ipe:

—Ko ajur. Nde rehe Tupã katu usak. Ne namõ a'e ixo katu — aja Mari pe.

²⁹ Ame'ë ke rehe Mari hendu rahã, ma'erehe ym ukwa. Ipy'a pe kuja ukwa ixo:

—Mã! Ma'erehe ihë pe aja pandu my? — aja jupe.

³⁰ Tupã je'ëha rahoha pandu ipe:

—Mari! Ekyje ym ihë ngi. Nde rehe Tupã katu usak.

³¹ Esarahã! Ne membyr ta apo kÿ. Sawa'e ra'yr ta kÿ. U'ar rahã, her emoĩ ehe: “Jesu” aja.

³² A'e riki katu te ame'ë ke a'e. “Tupã ra'yr” aja riki her tĩ. Tupã ywate te ixo, ame'ë ra'yr ke a'e. Kapitã keruhũ aja a'e mu'am ta tĩ. Ndawi aja mu'am ta a'e ke tĩ. Ndawi ymanihar hamüi ke.

³³ Jesu jundéu awama'e kapitã keruhũ wan ta. Aja te'e ta ixo a'e. Kapitã keruhũ aja te'e ta ixo. Ame'ë ke upa ym ta — aja Tupã je'ëha rahoha pandu.

³⁴ Mari pandu ipe:

—Myja ihë membyr ta apo my? Ihë axo te'e me'ë te'e ihë — aja ipe.

³⁵ Tupã je'ëha rahoha pandu:

—Nde rehe Tupã'ã ihĩ katu ta kÿ. Tupãma'e pyrãtãha ne namõ ixo katu ta kÿ. A'erehe ne membyr ta kÿ, pe, ta'yn u'ar rahã, ame'ë riki katu te ame'ë ke ta. “Ihë ra'yr” aja Tupã pandu ta.

³⁶ Esarahã! Ne anam rehe har ekwa ekwa e'am. Her Isambe. Ehe har amõ ta pandu: “Imembyr ym te ame'ë ke a'e” aja. Apo anĩ. A'e riki imembyr apo 'y. Awa po wajar peteĩ jahy kanim ipe. A'i rahã, imembyr.

³⁷ Tupã putar rahã, upa katu te ma'e ke a'e ma'ema'e katu — aja Mari pe pandu.

³⁸ Pe, Mari pandu:

—A'e tÿ. Tupã pandu ame'ë ke ihë ama'e ta. Tupãma'e miasu aja ihë. Nde erepandu, aja mã peja ihë rehe uhyk katu — aja ipe.

Pe, Tupã je'êha rahoha oho ingi.

Isambe rehe Mari usak oho

³⁹ Heta ym ukwer rahã, ima'e ke Mari munde katu. Pe, pahar amõ ok ta pe oho. Isambe rehe usak oho. Ywy'ã ty rupi ame'ẽ ok ta ihĩ. Ame'ẽ ok ta Jundéi ywy rehe ihĩ.

⁴⁰ Pe, Sakari rok rehe uhyk oho rahã, Isambe pe pandu:

—Se te'e ihẽ asak ta ajur — aja Mari ipe.

⁴¹ Ame'ẽ rehe Isambe hendu rahã, ipusu pe imembyr katak katu. Pe, Isambe py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu.

⁴² Hãtã Isambe pandu:

—Mã! Kũjã ta ngi har nde rehe jõ Tupã katu te usak. Nde pusu pe ne membyr ihĩ, ame'ẽ rehe Tupã katu usak tĩ.

⁴³ Nde riki ihẽma'e sawa'e te mãi wan ta. Ihẽ rehe nde eresak erejur. Mã katu! Ihẽ rehe Tupã katu usak tĩ.

⁴⁴ Nde erepandu: “Se te'e ihẽ asak ta ajur” aja. Ame'ẽ rehe ihẽ ahendu rahã, ihẽ pusu pe ihẽ membyr katak katu. (Hury katu, a'erehe katak katu.)

⁴⁵ Tupã je'êha ke Tupã je'êha rahoha pandu nde pe. Aja nde rehe uhyk ta kũ. Ame'ẽ rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde riki nde rury katu te — aja Isambe pandu ipe, Mari pe.

Tupã rehe har katu Mari pandu

⁴⁶ Pe, Tupã rehe har Mari pandu:

—Ihẽma'e sawa'e te riki katu te ame'ẽ ke a'e.

⁴⁷ A'e riki ihẽ muhãha, a'erehe ihẽ rury katu ihẽ.

⁴⁸⁻⁴⁹ Ima'e te'e aparaky ame'ẽ ke ihẽ. Ihẽ katu ym ihẽ jupe ihẽ. Ihẽ rehe a'e harái ym, a'erehe ihẽ rury katu ihẽ tĩ.

Tupã riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. A'e riki katu te ame'ẽ ke tĩ.

Ma'e katu te ame'ẽ ke ihẽ pe a'e ma'e, a'erehe apo har ngi upa ngã pandu ta: “Hury katu me'ẽ ke a'e” aja ihẽ rehe har.

⁵⁰ Upa katu te amõ ipy'a ke moĩ moĩ ehe. Ame'ẽ ta rehe pyrara a'e usak. Aja te'eha a'e.

⁵¹ Amõ riki juehe jõ katu ame'ẽ ke jupe, aja ipy'a pe ukwa. Ame'ẽ ukwaha ke Tupã mukanim ingi.

⁵² Henda ngi kapitã keruhũ ke a'e mutyryk. “Katu ym ihẽ jupe” aja ukwa ame'ẽ ta pe a'e pandu: “Nde katu” aja.

⁵³ Pyrara ame'ẽ ta pe ma'e ke a'e me'ẽ katu. Ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ta ke a'e mujywyr te'e ta mondo. Ipo te'e mujywyr mondo.

⁵⁴ Yman Tupã manga katu: “Yman rahã, jundéu awa ta namõ ihẽ axo ta” aja Tupã manga katu jande ramũi ta pe. Ame'ẽ panduha uhyk apo 'y.

Jundéu awa ta namõ Tupã ixo katu 'y. Jundéu awa ta ipy'a moĩ moĩ katu ehe. Ame'ẽ ta namõ ixo katu.

⁵⁵ Amarã rainõ ta rehe a'e harái ym, jundéu awa ta rehe. Pyrara usak ngã rehe.

Upa katu te hainõ ta rehe pyrara usak tĩ. Aja te'eha pyrara usak katu te ame'ẽ ke a'e — aja Mari pandu Tupã rehe har.

⁵⁶ Pe, mahapyr jahy rahã, Isambe namõ Mari pyta ixo rĩ. Upa rahã, a'engi hok pe jywyr oho.

Juã u'ariha ke

⁵⁷ Imembyr u'ariha rehe uhyk oho 'y. Pe, Isambe membyr sawa'e ra'yr u'ar.

⁵⁸ Tupã pyrara usak katu te ehe, aja ianam ta ukwa. Hok rake ihĩ ame'ẽ ta aja tĩ. Ukwa tĩ. A'erehe imãi ta namõ a'eta hury katu.

⁵⁹ Awa po wajar mokõi ukwer rahã, ta'yn rehe ihĩ ame'ẽ pিরer ke a'eta jupã uwyr. (Aja te'eha jundéu awa ma'eha.) Arahã ipái rer ngi har amõ ta moĩ ta tipe. A'erehe: “Sakari” aja muher ta tipe.

⁶⁰ Imãi pandu:

—Anĩ. “Juã” aja jamuher ta — aja ngã pe.

⁶¹ Amõ ta pandu ipe:

—Ma'erehe: “Juã” aja my? Ne anam ta rer ngi har aja me'ẽ nixói te — aja imãi pe.

⁶² Pe, ipái pe:

—Myja her nde eremoĩ ta my? — aja ipo te'e ngã pandu ipe.

⁶³ Pe, ipo te'e ipái pandu:

—Myrape ra'yr mupinim ame'ẽ ke erur — aja.

Pe, amõ werur rahã, ipái mupinim. Her: “Juã” aja mupinim. A'erehe upa ngã pandu:

—Mã! Juã tiki kome'ẽ ta'yn rer! Mã! — aja.

⁶⁴ Ta'yn rer Sakari mupinim rahã, pahar je'êha uhem ipe. Je'êha jywyr tĩ. Pe, katu Tupã rehe har a'e pandu pandu u'am.

⁶⁵ Ame'ê rehe hendu rahã, upa hok rake ihĩ ame'ê ta pandu: “Mã! Katu tiki!” aja. Tupãma'e pyrãtãha usak, a'erehe pandu: “Mã! Katu tiki!” aja. Pe, upa ame'ê rehe har upa ok ta rupi ngã pandu oho. Jundéi wya'ã rupi ixo ame'ê ta rupi pandu oho tĩ.

⁶⁶ Ame'ê rehe upa hendu ame'ê ta ipy'a rehe ma'e ke ukwa ukwa ixo. Kuja. Ta'yn namõ Tupãma'e pyrãtãha ixo te, aja ngã ukwa, a'erehe pandu:

—Mã! Sawa'e rahã, ma'e katu ame'ê ke kome'ê ta'yn ra'yr ma'ema'e ta ky — aja ngã ukwa.

Sakari je'êha ke

⁶⁷ Ipái py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu, Sakari py'a rehe. Pe, Tupã je'êha ke Sakari pe mujekwa. A'erehe Sakari kuja pandu:

⁶⁸ —Mã peja katu jandema'e sawa'e te rehe har japandu. Tupã a'e. Jundéu awa ta ipy'a moĩ moĩ katu ehe ame'ê ke a'e.

Ixotyhar ta namõ Tupã ixo katu, a'erehe katu ehe har japandu. Jande ruwan ta ngi a'e poir uwyr tĩ.

⁶⁹ Jande muhãha pyrãtã te hũ ame'ê ke a'e, aja a'e ke Tupã mu'am tĩ. Ndawi rainõ ke a'e. Ndawi ymanihar ima'e miasu ke.

⁷⁰ “Muhãha muwyr ta” aja ymanihar Tupã je'êha pandu ame'ê ta pandu. Ame'ê ta katu ame'ê ta ke. Ame'ê ta pe je'êha ke Tupã muwyr. Kuja ame'ê ta pandu tĩ:

⁷¹ “Pehẽ ruwajan ta ngi pehẽ ke muhãha mupoir ta. Upa pehẽ rehe parahy ame'ê ta ngi aja tĩ. Mupoir ta tĩ” aja.

⁷² “Jande ramũi ta rehe pyrara Tupã usak ta” aja a'e pandu.

“Ymanihar manga katuha ke ihẽ akwa akwa ta axo. Ihẽ aharái ym ta” aja a'e pandu katu tĩ. Manga katuha katu te ame'ê ke ame'ê.

⁷³⁻⁷⁴ Ymanihar Amarã pe Tupã manga katu. Amarã ymanihar jande ramũi ke.

Kuja Tupã manga katu te: “Pehẽ ruwajan ta ngi pehẽ ke ihẽ apoir ta, aja ihẽ amanga katu. Pehẽ ke ihẽ apoir ta,

a'erehe ihẽ rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu ta.

Ame'ê ta ngi pekyje ym ta 'y. Aja ihẽ rehe pehẽ py'a ke pemoĩ moĩ katu ta” aja Tupã manga katu te.

⁷⁵ Aja rahã, jande py'a juhyk. Aja Tupã rehe jande py'a jamoĩ moĩ katu ta.

A'e pandu: “Pehẽ katu. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha nixói te pehẽ pe” aja. A'erehe jande py'a jamoĩ moĩ katu ta ehe tĩ.

Jande jaxo rahã, aja jande py'a jamoĩ moĩ katu ta ehe — aja Sakari pandu.

⁷⁶ A'e pandu tĩ:

—Juã! Ihẽ ra'yr nde! Kuja nde pe Tupã pandu ta: “Ihẽ je'êha ke nde erepandu ta. Ywatehar ame'ê ke ihẽ” aja Tupã pandu ta.

Jandema'e sawa'e te ndutar koty nde ereho py ta. Tupã koty ngã py'a ke nde eremuruwak ta eremondo. Aja rahã jandema'e sawa'e te uwyr rahã, ngã hendu katu ta ehe.

⁷⁷ Kuja Tupã kotyhar ta pe nde erepandu ta. Jundéu awa ta pe nde erepandu ta: “Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Tupã ipy'a jywyr ta ngã rehe. Pe, a'eta ke Tupã muhã katu ta” aja nde erepandu ta ngã pe.

⁷⁸ Jande rehe Tupã pyrara usak. Jande rehe ipy'a katu tĩ. A'erehe jande pe muhãha ke a'e muwyr ta.

⁷⁹ Aja rahã, upa manõha ngi kyje, ame'ê ta ke a'e mu'e ta uwyr tĩ. (Aja rahã, kyje ym ta ngã.)

Myja Tupã namõ jande juehe katu jaxo my, ame'ê ke a'e mu'e ta uwyr tĩ — aja Sakari pandu.

⁸⁰ Pe, Sakari ra'yr tiha oho. Ipy'ahu ame'ê ke a'e. Ukwa katu te we oho tĩ. Sawa'e rahã, awa nixói te ame'ê pe ixo. Jundéu awa ta pe ma'e ke pandu ym we rĩ. A'erehe awa nixói te ame'ê pe pyta we rĩ.

2

Jesu u'ariha rehe har (Matéu 1.18-25)

¹⁻³ Imãi pusu ngi Juã u'ar. A'engi mahapyr jahy kanim nahã my. Arahã amõ kapitã keruhũ je'êha ke mondo. Homa awa tama'e kapitã keruhũ mondo. Her Angu.

Amō amō ywy pe har kapitā keruhū a'e tī. Ame'ē rupi je'ēha ke mondo. Kuja mondo:

—Ngā hetaha ke ihē akwa ta. Myja ngā hetaha my? Myja hetaha ihē rehe hendu katu ame'ē ta ixo my? Akwa ta. A'erehe pehē rer ke pemapyk peho. Aja rahā ngā hetaha akwa ta — aja je'ēha ke mondo.

Ame'ē ke ngā hetaha mapyk py ame'ē ke. Arahā Sirē kapitā tī. Si ywy pe har tama'e kapitā ke a'e. Angu ke je'ēha mondo, a'erehe her ke upa katu te ngā mapyk oho. Imāi pusu ngi u'ar, ame'ē ok ta pe ngā jywyr oho. A'ep her ke mapyk oho.

⁴ A'erehe Jose jywyr oho tī. Imāi pusu ngi u'ar, ame'ē ok ta pe jywyr oho. Ok ta rer Merē. Jundéi ywy rehe Merē ok ta ihī. Yman te a'ep Ndawi imāi pusu ngi u'ar tī. Jose Ndawi rainō tī. A'erehe Merē ok ta pe a'e jywyr oho. A'ep Jose jywyr oho rahā, Nasare ok ta ngi uhem oho. Ngariréi ywy rehe Nasare ok ta ihī.

⁵ Her ke Jose mapyk oho. Mari namō oho. Mari ke ipái me'ē katu ta ame'ē ke a'e. Ipusu tiha te ipe. Imembyr u'ar tate.

⁶ Merē ok ta pe a'eta ixo rahā, imembyr u'ariha angaha ke rehe uhyk oho 'y.

⁷ A'eta pe ukweriha renda nixói te. Amō rok pe nixói te. Heta te hū ngā ixo, a'erehe nixói te ukweriha renda ke. A'erehe tapi'iruhu renda pe ixo oho. Pe, imembyr py ame'ē ke u'ar a'ep. Sawa'e ra'yr riki. Pan pe imāi pukek. Pe, tapi'iruhu mi'u renda pe mou, myrakwar pe.

Arapuharan ta usakiha ta rehe Tupā je'ēha raho uhyk

⁸ Merē ok ta sorokap pe arapuharan ta usakiha ta ixo. Pytun rahā, arapuharan ta rehe usak usak u'am. Kāpī ty rupi usak usak u'am.

⁹ Pe, Tupā je'ēha rahoha uhyk uwyr a'eta rehe. A'eta ixo ame'ē rupi wera hū. Jandema'e sawa'e te muwera. (Aja rahā, Tupā a'ep ixo, aja mujekwa katu.) Wera hū, a'erehe usakiha ta mukahem hū!

¹⁰ Tupā je'ēha rahoha pandu:

—Pemukahem ym ihē ngi! Pehē pe myrandu katu ke ihē arur. Ame'ē muhury katu te ta pehē ke. Upa katu te ngā ke muhury katu te ta tī.

¹¹ A'eramō Merē ok ta pe ta'yn ra'yr u'ar. Ndawi ambyr rekohama'e ke, aja ngā

ukwa. A'ep ta'yn u'ar ramō. Yman te a'ep Ndawi u'ar tī. Apo ame'ē Merē ok ta pe ta'yn ra'yr u'ar. Ame'ē ta'yn ra'yr Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e. Jandema'e sawa'e te wan ta a'e tī. A'e riki pehē ke muhā katu ta.

¹² Kuja pekwa katu ta ehe har. Tapi'iruhu mi'u renda pe ta'yn ra'yr túi. Pan pe imāi pukek. Aja pesak rahā, ngā muhāha petúi aja pekwa katu ta — aja Tupā je'ēha rahoha pandu.

¹³ Ame'ē ke upa pandu rahā, ywatehar ta uhem uwyr tī. Heta te hū uwyr. Uwyr py Tupā je'ēha rahoha rake uwyr. Upa Tupā rehe har katu a'eta pandu. Kuja:

¹⁴ —Ne jō riki katu te me'ē ke. Nde riki ywatehar ke. Kome'ē ywy keruhū pe har ta rehe nde rury katu. Ame'ē ta pe ipy'a huryha nde eremuwyr. (Aja rahā, katu ngā juehe ixo) — aja a'eta pandu.

¹⁵ Pe, ywa pe Tupā je'ēha rahoha ta jywyr oho a'eta ngi. Arapuharan ta usakiha ta ngi jywyr oho. Upa jywyr oho rahā, arapuharan ta usakiha ta pandu pandu a'eta jupe:

—Jasak jahorahā! Merē ok ta pe jasak jaho. A'eta pandu ame'ē ke rehe jasak jaho. Tupā riki jande pe mujekwa ame'ē ke rehe jasak jaho — aja pandu pandu a'eta jupe.

¹⁶ A'erehe pahar oho. Jose ta ke a'eta kekar oho. Mari ke kekar tī. Mahem rahā, ta'yn ra'yr rehe a'eta usak, imāi namō, Mari namō. Tapi'iruhu mi'u renda pe ta'yn ra'yr túi.

¹⁷ Pe, a'eta usak ehe rahā, upa Tupā je'ēha rahoha pandu ame'ē ke a'eta pandu pandu ipái ta pe. Ta'yn ra'yr rehe har Tupā je'ēha rahoha pandu, ame'ē ke a'eta pandu pandu tī.

¹⁸ Arapuharan ta usakiha ta pandu, ame'ē ke rehe hendu ame'ē ta pandu:

—Mā! Katu tiki! — aja ngā.

¹⁹ Arapuharan ta usakiha ta pandu ame'ē ke Mari upa katu te ipy'a pe moī. Ame'ē ke harái ym ta.

²⁰ Pe, arapuharan ta usakiha ta jywyr oho. Arahā Tupā rehe har a'eta katu pandu pandu oho ixo. “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pandu oho ixo tī. Upa katu te a'eta hendu. Upa katu te a'eta usak tī. A'erehe Tupā rehe har katu a'eta pandu pandu oho

ixo. Tupã je'êha rahoha mujekwa, aja ta'yn ra'yr rehe a'eta usak.

Jesu ke muher

²¹ Awa po wajar mokõi ukwer rahã, ta'yn ra'yr rehe ihĩ ame'ẽ pìrer jupãha angaha rehe uhyk oho. Arahã: “Jesu” aja her ipái ta moĩ. Ame'ẽ her ke Mari pe Tupã je'êha rahoha mujekwa. Imembyr ym rahã we, ame'ẽ her ke mujekwa ipe.

Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu ke Jose ta raho

²²⁻²³ Pe, Mari ipy'a juhykiha ke rehe uhyk oho. Yman te Moise mupinim, aja juhykiha ke rehe uhyk oho. (Upa juhyk rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Mari ixe katu ta tĩ.) Pe, ame'ẽ juhykiha upa rahã, Jerusarẽ ok ta pe ta'yn ra'yr ke a'eta raho. Jesu ke raho. Tupã ruwa koty raho, ame'ẽja saka a'e ta raho. A'erehe Tupã pe Mari ta pandu: “Kome'ẽ ta'yn jande pe nde eremuwyr. Ko nema'e ke” aja imãi ta. Yman te Moise pe Tupã mujekwa. Ame'ẽ ke Moise mupinim:

“Sawa'e jepy ke Tupãma'e ke. Aja pame katu te ima'e ke” aja mupinim.

²⁴ Pe, Jose ta ma'e ke me'ẽ oho tĩ. Ma'e ke jukwa, aja ipy'a ke juhyk. Tupã je'êha ke Moise mupinim, aja Jose ta me'ẽ raho. Kuja me'ẽ raho. Mokõi pykahuran ta. Ame'ẽ nixói rahã, mokõi pykahuran ra'yr ta. Ame'ẽ ke jundéu awa tama'e pa'i pe me'ẽ raho. Ame'ẽ ke pa'i ta jukwa. Pe, hapy. Aja rahã Mari ipy'a juhyk katu, aja Tupã je'êha rehe panduha ihĩ.

²⁵ Jesu ke Jose ta raho rahã, Jerusarẽ ok ta pe amõ sawa'e ixo. Her Simeã. Sawa'e katu ame'ẽ ke a'e. Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu tĩ. Huwajan ta ngi jundéu awa ta ke amõ mupoir ta. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke muwyr ta. Ame'ẽ angaha ke rehe Simeã harõ ixo tĩ. Ipy'a rehe Tupã'ã ihĩ katu tĩ.

²⁶⁻²⁸ Yman Tupã'ã mujekwa katu ipe:

—Nde eremanõ ym ta rĩ. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke rehe nde eresak ym rahã we, nde eremanõ ym ta rĩ. Yman Tupã pandu: “Ihẽ amondo ta kÿ” aja riki. Ame'ẽ ke rehe nde eresak py ta kÿ — aja Simeã pe yman mujekwa.

Apo Simeã pe mujekwa tĩ:

—Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe eho apo 'y — aja ipe.

A'erehe Simeã oho, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe. A'ep ta'yn ra'yr ke Jose ta werur. Yman Moise mupinim, aja Tupã ruwa koty raho, ame'ẽja saka Jose ta werur. Arahã Simeã uhyk. Pe, usak. Pe, ta'yn ra'yr ke pyhyk. Ta'yn rer Jesu. “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja Tupã pe Simeã pandu.

²⁹ Pandu tĩ:

—Sawa'e! Yman nde erepandu katu: “Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke rehe nde eresak ta kÿ” aja ihẽ pe. Aja uhyk apo 'y. Ihẽ asak 'y.

A'erehe ihẽ rury katu. Ajaha ihẽ amanõ ta. Ihẽ riki nema'e miasu.

³⁰ Ko ngã muhãha rehe ihẽ asak. Nde eremuwyr ame'ẽ ke rehe asak. Ihẽ atu asak katu.

³¹ Heta ngã usak ta ehe tĩ.

³² Nde rehe har amõ awa ta pe a'e mujekwa ta tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe mujekwa ta.

Aja rahã, katu jundéu awa ta rehe har amõ ta pandu ta tĩ. Jundéu awa ta nde kotyhar ta ke — aja Tupã pe Simeã pandu.

³³ Ta'yn rehe har Simeã pandu. Ame'ẽ rehe har Jose ta hendu rahã, jupandu a'eta jupe:

—Mã! Katu tiki! — aja ipy'a pe ukwa ukwa u'am.

³⁴ Pe, Jose ta pe Simeã pandu:

—Mã peja pehẽ rehe Tupã usak katu — aja.

Imãi pe pandu tĩ:

—Kome'ẽ ta'yn rehe Tupã usak katu. A'e pandu: “Ihẽma'e ko” aja. A'e uwyr; a'erehe heta jundéu awa ta ke kome'ẽ ta'yn muhã katu ta kÿ. Heta jundéu awa ta ke mupyraraha renda pe mondo ta kÿ tĩ. “Tupãma'e ko” aja ngã ukwa tĩ. A'erehe heta ngã je'ẽ je'ẽ hũ ta ehe har tĩ. Putar ym ta tĩ.

³⁵ Aja ipy'a pe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ngã ukwa ukwa ixo. Ame'ẽ ke amõ ukwa ym. Anĩ. Ame'ẽ ke ngã pe kome'ẽ ta'yn mujekwa ta kÿ tĩ. A'erehe ngã je'ẽ je'ẽ hũ ta ehe har.

—Mari! Ne rahã tĩ. A'e ke ngã mupyrara ta tĩ, ame'ẽ ke rehe nde eresak ta tĩ, a'erehe nde ke mupyai ta kÿ tĩ — aja Mari pe Simeã pandu.

³⁶ A'ep amõ kũjã ixo. Her An. Panue rajyr ke a'e. Ase ambyr rainõ ke a'e. A'i te apo 'y. Awa po wajar mokõi warahy 'ar rahã, ixawa'e namõ ixo.

³⁷ (Pe, ixawa'e manõ.) Yman ixo te'e a'e 'y. Kuja, 84 warahy 'ar rahã, ixo te'e a'e 'y. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'e ixo. Aja te'eha a'e. Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu. Aja te'eha a'e. Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ rahã, Tupã namõ pandu pandu katu. Ma'e u'uha ke hijar tĩ. (Aja ipy'a moĩ moĩ katu ehe tĩ.)

³⁸ A'ep Jose ta ixo. Arahã An uhyk. Pe, Tupã pe pandu:

—Ko nde eremuwyr ame'ẽ ke. Ihẽ asak ehe tĩ. Ne jõ riki katu te me'ẽ ke — aja An.

Pe, amõ ta ixo. Huwajan ta ngi Tupã mupoir ta. Jundéu awa ta ke mupoir ta. Ame'ẽ angaha ke rehe a'eta harõ ixo. Ame'ẽ ta pe kuja An pandu tĩ:

—Ko uwyr 'y. Tupã muwyr ame'ẽ ke ko — aja a'eta pe.

³⁹ Tupã je'ẽha ke Moise mupinim. Aja upa ma'e rahã, Ngariréi ywy pe Jose ta jywyr oho. Hekoha pe uhyk oho. Hekoha rer Nasare ok ta.

⁴⁰ Pe, ta'yn tihã oho ixo. Pyrãtã oho ixo tĩ. Tupã riki usak katu ehe. Ukwa katu ma'e oho ixo tĩ.

Kurumĩ rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe oho

⁴¹ Warahy 'ar rahã pame katu te Jerusarẽ ok ta pe Jose ta ohõho. Jundéu awa ta imi'u matyriha rehe usak oho. Jundéu awa tama'e mi'u matyriha weraha rer Pasuko.

⁴² Awa py mokõi warahy 'ar ame'ẽ ke Jesu. Arahã Pasuko 'ar uhyk oho tĩ. Ame'ẽ pe Jose ta oho tĩ. Aja te'eha a'eta oho.

⁴³ Pe, ngã mi'u matyriha upa rahã, hok pe a'eta jywyr wan oho. Jesu anĩ. Jerusarẽ ok ta pe a'e pyta we rĩ. Ame'ẽ ke Jose ta ukwa ym we rĩ.

⁴⁴ Johuha ta namõ a'e ixo, aja Jose ta ukwaha naĩ. A'erehe peteĩ wera rahã, a'eta wata oho. Pe, ka'aruk koty rahã, ianam ta rupi Jose ta kekar kekar tipe oho. Ehe katu ame'ẽ ta rupi kekar kekar tipe oho tĩ.

⁴⁵ Anĩ. Mahem ym, a'erehe Jerusarẽ ok ta pe jywyr oho. A'ep kekar ixo tĩ.

⁴⁶ Pe, mokõi ukwer rahã, mahem. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe usak ehe. Jundéu awa ta mu'eha ta namõ Jesu wapyk uĩ. Mu'eha ta rehe hendu uĩ. Ame'ẽ ta pe pandu pandu uĩ tĩ.

⁴⁷ Jesu pandu rahã, ukwa katu te ha namõ pandu. A'erehe upa hendu ehe ame'ẽ ta pandu:

—Mã! My kome'ẽ kurumĩ ma'e ukwa katuha ukwa my! — aja.

⁴⁸ Pe, Jose ta usak ehe rahã, ipy'a pe ukwa ukwa u'am tĩ.

—Mã! Myja a'e ukwa katu my! — aja ukwa.

Pe, imãĩ pandu ipe:

—Jesu! Ma'erehe ko te'e nde ereĩ my? Nde ke akekar axo rahã, nde rehe ihẽ apyai te axo. Nde pái aja tĩ — aja ipe.

⁴⁹ Pe, imãĩ ta pe Jesu pandu:

—Ma'ewã ok ta rupi ihẽ ke pekekar pexo my? Ihẽ pái keruhũ rok pe ihẽ axo ta me'ẽ te'e, aja pekwa ta me'ẽ te'e — aja imãĩ ta pe Jesu.

⁵⁰ Anĩ. Ame'ẽ panduha rehe har imãĩ ta ukwa ym. (Tupã ra'yr a'e, aja imãĩ ta ukwa ym we rĩ, a'erehe Jesu panduha ke ukwa ym.)

⁵¹ Ajame'ẽ ke Nasare ok ta pe Jose ta namõ kurumĩ ra'yr jywyr oho. Jose ta rehe hendu katu. Upa katu te ipy'a pe imãĩ moĩ. Harái ym ta.

⁵² Pe, Jesu sawa'e oho. Ukwa katu ma'e oho ixo tĩ. Tupã usak katu ehe tĩ. “Katu ame'ẽ ke a'e” aja ukwa. Aja ngã ukwa tĩ. “Katu ame'ẽ ke a'e” aja ngã pandu Jesu rehe har tĩ.

3

Juã mujahukihama'e panduha ke (Matéu 3.1-12; Mak 1.1-8; Juã 1.19-28)

¹ Awa py wajar upa warahy 'ar rahã, Timbe kapitã keruhũ. Ame'ẽ awa py wajar upa rahã, Juã pe ima'e je'ẽha ke Tupã muwyr. Arahã Jundéi ywy pe Pon Pirat kapitã. Ngariréi ywy pe Ero kapitã tĩ. Imu Ituréi ywy pe kapitã a'e tĩ. Takoni ywy pe aja tĩ. Imu rer Siri. Ambiri ywy pe Risa kapitã a'e tĩ.

² Arahã Ana jundéu awa tama'e pa'i keruhũ. Kái pa'i keruhũ a'e tĩ. Arahã awa nixói te ame'ẽ pe Juã ixo. Juã Sakari ra'yr ke a'e. Pe, ima'e je'ẽha ke Tupã muwyr ipe.

³ A'erehe ame'ẽ ke ngã pe Juã pandu pandu oho. Y rymy'y rupi ok ta ihĩ ihĩ. Y rer Jondã. Ame'ẽ rupi Juã pandu pandu oho. Kuja ngã pe pandu:

—Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Ame'ẽ ke pehijar apo 'y. Pe, Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak pemondo. Aja rahã, pehẽ rehe Tupã ipy'a jywyr ta. Aja rahã, pehẽ ke ihẽ amujahuk ta — aja ngã pe Juã.

⁴ Yman Tupã je'ẽha ke Isai mupinim. Isai Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Kuja a'e mupinim:

“Ngã pe sawa'e pandu pandu u'am. Awa nixói te ame'ẽ pe pandu pandu u'am.

Kuja: ‘Kapitã keruhũ uwyr tate rahã, pe ke amõ mukatu. Aja pehẽ pexoha ke pemukatu tĩ.

Jandema'e sawa'e te uwyr ta, a'erehe pexoha pemukatu.

⁵ Pehu ke amõ mujã rahã, ywy'ã ke mupe. Ywy typy ame'ẽ ke mutyryhem tĩ.

Pehu iapar rahã, mutatambyk tĩ. Ita heta rahã, jo'ok tĩ. Aja pehẽ tĩ. (Pehu ke mukatu, aja pexoha ke pemukatu tĩ. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak.)

⁶ Ngã muhãha ke Tupã muwyr. Aja rahã, myja me'ẽ ngã ke Tupã muhã katu ta my.

Ame'ẽ ke upa ngã ukwa ta' aja awa nixói te ame'ẽ pe ngã pe pandu pandu.” (Yman ame'ẽ Isai mupinim rahã, Juã rehe har mupinim.)

⁷ Heta ngã Juã koty uhyk uwyr. Ok ta ngi uhyk uwyr ehe. Ngã pe Juã pandu:

—Mã! Mbói aja pehẽ. (Kupixa ke amõ hany rahã, mbói ujan oho.) Aja pehẽ tĩ. Tupã mupyraraha uhyk tate. Ame'ẽ ngi pehem tar katu tipe. (A'erehe mbói aja pejan tar katu tipe tĩ.) Pehẽ ke ihẽ amujahuk rahã, pehẽ ke Tupã mupyrara ym ta, aja pekwaha naĩ. Aja amõ pandu pehẽ pe naĩ.

⁸ Anĩ. Pexoha katu aja pemujekwa. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar aja pemujekwa ta. “Amarã riki

jande ramũi, (a'erehe Tupã kotyhar ta ke jande. A'erehe jande ke Tupã mupyrara ym ta)” aja pekwaha naĩ. Anĩ. Pehem ym ta. Pesarahã! Ko apandu pehẽ pe. Tupã putar rahã, kome'ẽ ita ngi Amarã rainõ ta ke a'e muhem ta. Pehẽ ke ombor, pe, pehẽ renda ke pe amõ muhem ta. (Tupã riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. Putar rahã, je'ẽha rupi amõ awa pyahu ame'ẽ ta ke a'e muhem katu ta. Hendu katu ehe ame'ẽ ta ke muhem katu, aja mujekwa katu.)

⁹ Ma'eywa'y jaxer rahã, ame'ẽ i'y ke amõ mondok ta. Pe, ame'ẽ myra ke amõ hany riki. Pe, upa ukwái. Pesarahã! Ji riki hapo rake ihĩ. (Aja rahã, mondok tate. Aja rahã, ngã ke mupyrara tate, aja mujekwa katu) — aja Juã pandu ngã pe.

¹⁰ Pe, Juã pe amõ ta pandu u'am:

—Myja jaxo rahã, katu ta my? — aja ngã.

¹¹ Juã pandu:

—(Pexoha katu, aja pemujekwa.) A'erehe mokõi pehẽma'e mundeha namõ pexo rahã, ima'e ym te ame'ẽ pe peteĩ peme'ẽ katu. (Aja pepy'a katuha ke pemujekwa.) Pehẽ mi'u heta rahã, ima'e ym te ame'ẽ ta pe peme'ẽ katu. (Aja pepy'a katuha ke pemujekwa tĩ) — aja ngã pe pandu.

¹² Pe, homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ẽ ta uhyk uwyr ehe, Juã rehe. Ame'ẽ ta pandu:

—Sa'e! Ngã mu'eha nde. Myja jaxo rahã, katu ta my? — aja ipe.

¹³ Juã pandu:

—(Pexoha katu, aja pexo.) Kuja. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pandu, ame'ẽ jõ ngã ngi tamatarer pepyhyk katu. Amõ we pepyhyk ym te — aja tamatarer matyr ame'ẽ ta pe pandu.

¹⁴ Pe, sonda ta pandu ipe tĩ:

—Jande riki! Myja jaxo rahã, katu ta my? — aja Juã pe.

A'e pandu:

—(Pexoha katu, aja pexo tĩ.) Kuja. Penupã aja amõ tama'e tamatarer pepyhyk ym. Amõ rehe har te'e pepandu ym. Te'e pepandu, aja amõma'e tamatarer ke pepyhyk ym tĩ. Pehẽ pe tamatarer ke homa awa tama'e kapitã keruhũ me'ẽ. Ame'ẽ

namō jō pehē rury katu pexo — aja sonda ta pe Juã pandu.

¹⁵ Juã pandu katu, a'erehe ehe har ipy'a pe ngã ukwa ukwa u'am.

—Mā! A'e riki kapitã keruhū aja Tupã mu'am ame'ē ke nahã my. Jaharō ame'ē ke my? Apo Juã pandu ta — aja ngã ukwaha naĩ.

¹⁶ Anĩ. Ngã pe Juã pandu katu:

—Ihē riki aja ym. Kirisutu ym ihē. Kapitã keruhū aja Tupã mu'am ame'ē ke aja ym ihē. Y pe pehē ke ihē amujahuk. Amō uwyr ta ixō. Tupã'ã namō pehē ke mujahuk ta, ame'ēja saka. (Aja rahã, pehē py'a rehe Tupã'ã muwyr ta, aja mujekwa katu.) Tata namō mujahuk ta tĩ. (Aja rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta ke a'e mupyrara ta, aja mujekwa katu.) Ihē 'ar koty te we pyrãtãha a'e. A'erehe ima'e miasu aja axo rahã, ihē katu ym ihē jupe ihē.

¹⁷ Urupen py'a ipo pe mukatak reko, aja ixo. Pe, ixurer kē peir tĩ. Ame'ē ke tata pe hany indo. Ame'ē tata uwe ym te ame'ē ke. Pe, matyriha renda pe ahúi aja me'ē ke matyr ta. Ūpa kome'ē ywy keruhū pe har ta ke a'e riki mutyryk tyryk ta. (Aja rahã ima'e te ame'ē ta ke inamō raho ta.) Henda pe matyr ta, ame'ēja saka. (Ima'e ym ame'ē ta ke mupyraraha renda pe mahy ta.) Ixurer hany, ame'ēja saka. Tata keruhū a'ep ihĩ. Uwe ym te ame'ē — aja Juã pandu.

¹⁸ Aja me'ē pandu pandu hũ ngã pe.

—Tupã koty pehē py'a pemuruwak pe-mondō — aja ngã pe. Myrandu katu ke pandu pandu tĩ.

¹⁹ Ero kapitã a'e. Pe, Juã je'ē je'ē hũ ipe. Ero mu pete'e ixo. Ame'ē mu rakehar ke Ero pyhyk raho. Imu rakehar rer Erondi. Juã pandu ipe:

—Mā! Ne mu rakehar nde erepyhyk. Katu ym aja. Mā peja amō amō ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'ema'e ym — aja Juã pandu Ero pe.

²⁰ Pe, i'ar koty te we Ero katu ym ame'ē ke ma'e. Kuja. Sonda ta pe a'e pandu.

—Kyndaha pe Juã ke pekynda peraho — aja.

(A'erehe Juã ke sonda ta kynda raho.)

Jesu ke Juã mujahuk
(Matéu 3.13-17; Mak 1.9-11)

²¹⁻²² Pe, kyndaha pe Juã ixo ym rahã we, heta ngã ke a'e mujahuk u'am. Arahã Jesu ke a'e mujahuk tĩ. Pe, Tupã namō Jesu pandu pandu u'am rahã, ywa ngi Tupã'ã wyjy uwyr ehe. Pykahuran aja saka wyjy uwyr ehe. Pe, ywa ngi panduha uwyr. Kuja:

—Nde riki ihē ra'yr. Nde rehe ihē apy'a katu ame'ē ke nde. Ihē ke nde eremuhury katu — aja Jesu pe.

Jesu ramüi ta ke
(Matéu 1.1-17)

²³ Kuja, tirĩ ta (30) warahy 'ar tate nahã Jesu apo my. Kuja, 30 warahy 'ar aha oho nahã my. Arahã ngã ke a'e mu'e mu'e oho. A'e Jose ra'yr aja je ngã ukwa. Jose Eri ra'yr.

²⁴ Eri Matate ra'yr. Matate Rewi ra'yr. Rewi Maki ra'yr. Maki Janai ra'yr. Janai Jose ra'yr.

²⁵ Jose Matati ra'yr. Matati Amo ra'yr. Amo Naũ ra'yr. Naũ Eseri ra'yr. Eseri Nangai ra'yr.

²⁶ Nangai Mate ra'yr. Mate Matati ra'yr. Matati Seméi ra'yr. Seméi Jose ra'yr. Jose Jonda ra'yr.

²⁷ Jonda Joanã ra'yr. Joanã Hesa ra'yr. Hesa Soromambe ra'yr. Soromambe Sarati ra'yr. Sarati Neri ra'yr.

²⁸ Neri Meki ra'yr. Meki Andi ra'yr. Andi Kosã ra'yr. Kosã Emanã ra'yr. Emanã Er ra'yr.

²⁹ Er Josue ra'yr. Josue Erie ra'yr. Erie Jorin ra'yr. Jorin Matate ra'yr. Matate Rewi ra'yr.

³⁰ Rewi Simeã ra'yr. Simeã Junda ra'yr. Junda Jose ra'yr. Jose Jonã ra'yr. Jonã Eriakĩ ra'yr.

³¹ Eriakĩ Merea ra'yr. Merea Men ra'yr. Men Matata ra'yr. Matata Natã ra'yr. Natã Ndawi ra'yr.

³² Ndawi Jese ra'yr. Jese Ombe ra'yr. Ombe Mboa ra'yr. Mboa Sar ra'yr. Sar Nasõ ra'yr.

³³ Nasõ Amina ra'yr. Amina Amĩ ra'yr. Amĩ Ani ra'yr. Ani Erõ ra'yr. Erõ Per ra'yr. Per Junda ra'yr.

³⁴ Junda Jako ra'yr. Jako Isak ra'yr. Isak Amarã ra'yr. Amarã Ter ra'yr. Ter Nakor ra'yr.

- 35 Nakor Seru ra'yr. Seru Hangau ra'yr. Hangau Pare ra'yr. Pare Embe ra'yr. Embe Sa ra'yr.
- 36 Sa Kainā ra'yr. Kainā Apaxa ra'yr. Apaxa Sen ra'yr. Sen Noe ra'yr. Noe Rame ra'yr.
- 37 Rame Metusarē ra'yr. Metusarē Eno ra'yr. Eno Jare ra'yr. Jare Marere ra'yr. Marere Kainā ra'yr.
- 38 Kainā Eno ra'yr. Eno Se ra'yr. Se Anā ra'yr. Anā Tupā mujā ame'ē ke a'e.

4

Jesu ke Satana manga tipe (Ājā ramūi a'e)

(Matéu 4.1-11; Mak 1.12-13; Emberéu 2.18; Emberéu 4.15)

¹ Y rake ngi Jesu jywyr oho. Y rer Jondā. Oho rahā, ipy'a rehe Tupā'ā ihī katu. Pe, awa nixói te ame'ē pe Jesu ke Tupā'ā muhyk raho.

² A'ep Jesu ixo. Ma'e ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ē ke Satana putar tipe. (Ājā ramūi a'e.) A'erehe manga manga tipe ixo. Kuja, 40 wera rahā, manga manga tipe. Arahā Jesu u'u ym te ma'e ke. A'erehe 40 weraha upa rahā, myahy te hū.

³ Pe, Satana pandu ipe:

—Tupā ra'yr nde. Aja rahā, kome'ē ita pe epandu. “Mbeju wan ewak. A'u ta” aja epandu ipe — aja Jesu pe Satana pandu.

⁴ Jesu pandu:

—Anī. Apandu ym ta. Tupā je'ēha rehe kuja panduha ihī:

“Marā ka ym imi'u namō jō amō ixoha” aja panduha ihī — aja Satana pe.

⁵ Pe, kome'ē ywy keruhū rupi heta te hū kapitā keruhū ta ixo. Amō amō ywy pe ixo. Upa katu te ame'ē ke pahar Jesu pe Satana mujesak. Ywate ngi mujesak.

⁶⁻⁷ Pe, pandu ipe:

—Upa ame'ē ta ihē rehe hendu katu. Ihēma'e ke. Tamatarer hū ame'ē rupi ihī tī. Upa ame'ē riki ihēma'e tī. Upa ihē pe amō muwyr ame'ē ke. Ihēma'e ke. Ihē aputar rahā, upa ame'ē ke amō pe ihē ame'ē katu. Apo ihē rehe nde py'a nde eremoī moī rahā, upa katu te ame'ē ke nde pe ihē ame'ē ta kŷ. Upa katu te nema'e ta — aja Jesu pe.

⁸ A'e pandu:

—Anī. Katu ym aja. Nde rehe ihē py'a amoī moī ym te ta. Tupā je'ēha rehe kuja panduha ihī tī:

“Tupā rehe jō nde py'a nde eremoī moī katu. A'e riki sawa'e te. A'e ke rehe jō ehendu katu” aja panduha ihī — aja Satana pe Jesu pandu.

⁹ Ajame'ē ke Jerusarē ok ta pe Jesu ke Satana muhyk raho. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū kupe 'ar pe raho. (Ame'ē kupe ipe katu.) Ame'ē kupe rymy'y rehe muhyk raho. A'ejōhar ihī ame'ē pe muhyk raho. Iwyr koty upen te hū ame'ē ke ihī. Sorok katu hū riki. Pe, Jesu pe pandu:

—Tupā ra'yr nde. Aja rahā, sengi epor eho. Ywy rehe nde ere'ar erekwa rahā, ahy ym ta nde pe.

¹⁰ Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Ima'e je'ēha rahoha ta pe Tupā pandu ta: ‘Pepyhyk peho!’ aja riki. Aja nde rehe a'eta usak usak katu ta” aja panduha ihī. (A'erehe sengi nde erapor rahā, ahy ym ta nde pe.)

¹¹ —Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī tī: “Nde po rehe a'eta pyhyk ta, a'erehe ita rehe nde py tukwa ym te ta” aja panduha ihī — aja Jesu pe Satana pandu.

¹² Pe, Jesu pandu ipe:

—Anī. Apor ym ta. Tupā je'ēha rehe kuja panduha ihī tī:

“Tupā riki sawa'e te. A'e katuha ke mā peja te'e emanga ym” aja panduha ihī tī — aja ipe.

¹³ Upa ma'e ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ē ke Satana putar tipe. (Ājā ramūi a'e.) Upa manga manga tipe. Anī. Jesu ma'e ym te. Upa manga rahā, oho ingi, Jesu ngi. Yman atu uwyr ym ehe rī.

Ngariréi ywy rupi Jesu pandu oho (Matéu 4.12-17; Mak 1.14-15)

¹⁴ Ajame'ē ke Ngariréi ywy pe Jesu jywyr oho. Tupā'āma'e pyrātāha namō jywyr oho. Upa ame'ē ywy rupi Jesu rehe har ngā ukwa ukwa.

¹⁵ Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Jesu mu'e uī ngā ke. “Peme'ē sawa'e katu” aja ehe har upa ngā pandu.

Jesu ke Nasare ok ta pe har ta putar ym (Matéu 13.53-58; Mak 6.1-6)

16 Pe, Nasare ok ta pe Jesu jywyr oho. A'ep sawa'e ame'ë ke a'e. Pe, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, jy'ariha renda pe ixe oho. Aja te'eha a'e ma'eha. Pe, Tupã je'ëha ke pandu tar katu, a'erehe pu'am.

17 Pe, Isai mupinim ame'ë ke amõ me'ë ipe. Isai ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e. Pe, paper ke Jesu pirar rahã, kuja panduha ihĩ ame'ë rehe muhyk. Kuja:

18 “Ihẽ rehe Tupã katu usak, a'erehe ihẽ pe pandu: ‘Ihẽma'e ke nde' aja. Pe, I'ã ke ihẽ py'a rehe a'e moĩ katu tĩ.

A'erehe myrandu katu ke pyrara ixo ame'ë ta pe ihẽ apandu aho. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë ta marã ka ym hijariha. Kyndaha pe ixo, ame'ëja saka. Ame'ë ta pe apandu aho.

Myja ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar my, aja amujekwa aho. Jetehar te ke ukwa ym ame'ë ta eha ym te, ame'ëja saka. Ame'ë ta pe jetehar te ke amujekwa aho tĩ.

Ma'e ka'u te'eha ke ma'e, a'erehe pyai amõ. Myja ame'ë ke mukanim my, ame'ë ke ihẽ amujekwa aho tĩ.

19 Jundéu awa ta pe ihẽ apandu tĩ. ‘Pehẽ ke jandema'e sawa'e te muhã katu ta' ” aja panduha ihĩ.

20 Pe, paper pinim ame'ë ke Jesu maman. Pe, kapitã pe mujywywyr rahã, wapyk. Mu'e ta. Upa jy'ariha renda pe ihĩ ame'ë ta usak katu ehe uĩ.

21 Pe, a'ep pe har ta pe Jesu pandu:

—Apo ramõ Tupã je'ëha ke ihẽ apandu. Aja panduha uhyk apo 'y. Pehendurahã! — aja ngã pe.

22 Hendu ehe rahã, upa ngã pandu:

—Mã! Pandu katu te a'e. Mã! Katu tiki. Jose ra'yr peme'ë. Myja ukwa katuha ukwa my? (Jakwa ym) — aja ngã.

23 Jesu pandu:

—Amõma'e panduha ke ihẽ pe pepandu tar katu, aja akwa. Kuja: “Éi, paje! Nde juehe ejumukatu!” aja. Kuja ihẽ pe pepandu tar katu tĩ: “Kapana'ũ ok ta pe ma'e katu ame'ë ke nde erema'ema'e, aja jahendu. Aja se nde rekoha pe ema'ema'e tĩ” aja pepandu tar katu ihẽ pe tĩ. Anĩ. Aja ama'e ym ta se.

24 Ko apandu katu pehẽ pe. Tupã je'ëha mujekwa ame'ë ke ima'e hekoha te pe har ta putar ym. Aja ihẽ tĩ. Se ihẽ ke peputar ym tĩ.

25 —Pehendu katurahã! Jetehar te ke. Yman te Eri ixo rahã, heta te hũ jahy rahã, aman ukyr ym te riki. Warahy 'ar mahapyr rahã, amõ ixu'a rupi rahã, aman ukyr ym te. A'erehe ame'ë ywy rupi myahy te hũ ngã. Ngã mi'u nixói. Arahã jundéu awa tama'e ywy pe heta ixawa'e manõ ame'ë ta ixo.

26 Pe, upa ame'ë ta pe Eri ke Tupã muwyr ym te. Amõ awa tama'e ixawa'e manõ ame'ë pe muwyr. Jundéu awa aja ym ame'ë pe muwyr. Sare ok ta pe har pe muwyr. Sare ok ta Sinõ ywy rehe ihĩ. Ame'ë ixawa'e manõ ame'ë pe jõ Eri oho.

27 —Aja Erise tĩ. Yman te Erise Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e. A'e ixo rahã, jundéu awa tama'e ywy pe heta ma'e ahy ixo ame'ë ta ixo. Pereran ma'e u'u hũ ame'ë ta ke. Ame'ë ta ke a'e mukatu ym te. Amõ awa sawa'e ke a'e mukatu. Jundéu awa aja ym ame'ë ke mukatu. Her Namã. Si ywype har ke a'e. Ame'ë jõ Erise mukatu — aja ngã pe Jesu pandu.

28 Ame'ë panduha ke rehe hendu rahã, upa katu te jy'ariha renda pe wapyk uĩ ame'ë ta parahy ehe, Jesu rehe. Ame'ë ta rehe har Jesu pandu, aja ngã ukwa, a'erehe parahy ngã Jesu rehe.

29 Pe, a'eta pu'am. Pe, Jesu ke ngã hykýi muhem raho. Ok ta ngi hykýi muhem raho. Ame'ë ok ta ywy'ã rake ihĩ. Ame'ë ywy'ã 'ar pe hykýi raho. Upen te'e hũ ame'ë pe ombor ta tipe raho.

30 Anĩ. Heta ame'ë ta pyter rupi Jesu asa oho. Pe, wata oho ngã ngi.

Amõ py'a rehe ajã ihĩ ame'ë ke Jesu mukatu

(Mak 1.21-28)

31 Pe, Kapana'ũ ok ta pe Jesu oho. Ame'ë ok ta Ngariréi ywy rehe ihĩ. A'ep jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Jesu mu'e mu'e ngã ke ixo.

32 Mu'e rahã, ukwa katu te ha namõ ngã ke mu'e, a'erehe ngã pandu: “Mã! Je'ëha te reko aja pandu katu! Mã!” aja riki.

³³ Pe, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe amō sawa'e ihī. Ājā ipy'a rehe ihī ame'ē ke a'e. Hātā ame'ē pandu:

³⁴ —Éi! Jesu! Nasare ok ta pe har ke nde. Ma'ewā jande ke nde eremupyrara erejur my? Nde rehe har ihē akwa katu. Tupā ngi nde erejur ame'ē ke nde. Ima'e je'ēha ke nde erepandu erejur. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te nde pe, aja akwa katu — aja sawa'e pandu.

³⁵ Ājā pe Jesu pandu:

—Eje'ē ym! Sawa'e ngi ehem eho! — aja ipe.

Hetaha ruwa koty sawa'e ke ājā ityk inom. Pe, uhem oho ingi. Mahy ym ha namō uhem oho.

³⁶ Pandu pandu ngā jupe:

—Mā! Katu tiki! Myja me'ē ame'ē panduha my? Hātā je'ēha rupi ājā pe pandu katu. Pe, sawa'e ngi ājā uhem oho. Pyrātāha namō ājā ke muhem mondo tī — aja ngā jupe.

³⁷ Pe, ame'ē ywy rupi Jesu rehe har ngā pandu pandu oho.

Petu pen ke Jesu mukatu

(Matéu 8.14-15; Mak 1.29-31)

³⁸ Jundéu awa tama'e jy'ariha renda ngi Jesu uhem oho. Pe, Simā rok pe ixé oho. Apo Simā pen ke haku hū ou. Pe, Jesu pe amō ta pandu oho: “Simā pen haku hū” aja.

³⁹ Pe, ixoty oho. Hake pu'am u'am rahā, pandu: “Eputu'u ipe” aja. Pahar hakuha maha oho ipe. Pahar pu'am. Pe, a'eta mi'u Simā pen me'ē me'ē a'eta pe.

Heta ngā ke Jesu mukatu

(Matéu 8.16-17; Mak 1.32-34)

⁴⁰ Pe, pytun ramō te rahā, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar upa. (A'erehe jundéu awa ta wata katu apo 'y.) A'erehe Jesu koty ma'e ahy ixo ame'ē ta ke ngā raho raho. Ehe katu ame'ē ta upa ma'e ahy ixo ame'ē ta ke raho ipe tī. Pe, ma'e ahy ixo ame'ē ta ākā rehe ipó ke Jesu mujar. Aja upa katu te mukatu.

⁴¹ Awa ta ngi ājā ta uhem oho tī. Ahem riki uhem oho. Kuja:

—Nde riki Tupā ra'yr — aja Jesu rehe har.

A'e riki Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e. Ame'ē ke upa ājā ta ukwa katu, a'erehe Jesu pandu:

—Ihē rehe har peje'ē ym — aja ājā ta pe.

Jundéi ywy rupi Jesu pandu oho

(Mak 1.35-39)

⁴² Pytuniwe te rahā, ok ta ngi Jesu uhem oho. Awa nixói te ame'ē renda pe oho. A'ep Tupā namō pandu pandu. Pe, ngā kekar kekar ixo. “My ihon my?” aja ngā. Pe, mahem rahā, Jesu ke ngā mupyta tar katu. Pandu ipe:

—Se jande rekoha pe epyta katu exo — aja Jesu pe.

⁴³ A'e pandu:

—Anī. Apyta ym ta. Amō ok ta rupi myrandu katu ihē apandu ta me'ē te'e oho. Ame'ē rehe ihē ke Tupā muwyr. Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e, a'erehe pyai. A'erehe ame'ē ke hijar. Pe, Tupā koty ipy'a muruwak rahā: “Ihē kotyhar ke nde” aja Tupā pandu ta. Aja a'e putar. Ame'ē myrandu katu ke ihē apandu ta aho — aja ngā pe Jesu pandu.

⁴⁴ A'erehe pandu pandu oho. Jundéi ywy rupi heta jundéu awa tama'e jy'ariha renda ihī. Ame'ē rupi pandu pandu oho.

5

Jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar

(Matéu 4.18-22; Mak 1.16-20)

¹ Amō wera rahā, ypa rake Jesu mu'e u'am. Ypa rer Jenesare. (Mokōi her: “Ngariréi” aja ngā ipe tī.) Pe, heta ngā ixoty jy'ar uwyr. Tupā je'ēha ke a'eta hendu tar katu, a'erehe ixoty ngā jy'ar uwyr. A'erehe jarusu keruhū pe opor oho.

² A'ep y rymy'y rehe mokōi jarusu keruhū rehe Jesu usak. Y rymy'y rehe musosok ame'ē ke rehe usak. Ame'ē ke pira pyhykiha ta hijar oho. Pe, kyhapari ke a'eta kutuk u'am.

³ Peteīhar jarusu keruhū pe Jesu opor oho. Simāma'e pe opor oho. Pe, Simā pe pandu:

—Y koty esosok we rī — aja Jesu.

Upa sosok rahā, Jesu wapyk. Pe, heta ame'ē ta ke mu'e uī.

⁴ Upa mu'e rahā, pandu:

—Simā! Apo jarusu keruhū ke y typyha koty esosok we. Nde namō ixo ame'ē ta namō kyhapari embor emondo, y pe. Pira pepyhyk — aja Jesu ipe.

⁵ Simã pandu:

—Sa'e! Pytun rahã jande jamanga hũ jaxo tipe. Aja te'e xu'em oho. Japyhyk ym te riki jande. Ko nde erepandu, a'erehe kyhapari ke jambor ta tĩ — aja Jesu pe.

⁶ Pe, kyhapari ke a'eta ombor indo. Pe, mâte hũ te'e pira ke 'y. Kyhapari ke musak tate.

⁷ A'erehe ehe katu ame'ẽ ta pe Simã ta pukái. Amõ jarusu keruhũ pe ehe katu ame'ẽ ta i'ãi.

—Pahar pira rehe pejur! — aja.

Ixoty a'eta oho. Mokõi jarusu keruhũ ke mutyryhem. Tate mupypyk indo.

⁸ Ame'ẽ pira hetaha rehe Simã usak rahã, Jesu ruwa koty wapyk. Ipyñarãi pe wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ aja mujekwa) Pe, pandu:

—Sawa'e! Nde riki katu te me'ẽ ke. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe. Ihẽ anĩ. Ma'e aka'u te'eha ke ama'ema'e ame'ẽ ke ihẽ. A'erehe ihẽ ruxĩ ihẽ. A'erehe ihẽ ngi eho — aja Jesu pe Simã pandu.

⁹ Mâte hũ pira ke Simã ta pyhyk, a'erehe: “Mã!” aja Simã ta. Inamõ ixo ame'ẽ ta aja tĩ. “Mã!” aja tĩ.

¹⁰ Simã rehe katu ame'ẽ ta aja tĩ. Her Tian. Imu rer Juã. Ame'ẽ mokõi Semende ra'yr. “Mã!” aja a'eta tĩ. Pe, Simã pe Jesu pandu:

—Pira ke pepyhyk pexo. Apo har anĩ. Amõ kotyhar ta. Pehẽ ke ihẽ amu'e ta. A'erehe amõ ta py'a ke Tupã koty pemuruwak ta pexo kÿ. (Pira pepyhyk, ame'ẽja saka.) Pkyje ym. (Ihẽ namõ peho) — aja.

¹¹ Pe, jarusu keruhũ ke y rymy'y rehe Simã ta muhyk raho. Y ngi kyhapari ke hykÿi muhem rahã, upa katu te Simã ta hijar oho. Pe, Jesu namõ a'eta oho.

Pereran ma'e u'u hũ ame'ẽ ke Jesu mukatu

(Matéu 8.1-4; Mak 1.40-45)

¹² Amõ wera rahã, amõ ok ta pe Jesu ixo. A'ep amõ sawa'e ixo. Pereran ma'e u'u hũ ame'ẽ ke namõ a'e ixo. (A'erehe amõ ta rake uhyk ym ame'ẽ ke a'e.) Pe, Jesu rehe usak rahã, Jesu ruwa koty wapyk oho. Ipyñarãi pe wapyk oho. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pe, pandu:

—Sa'e! Nde ereputar rahã, ihẽ ke nde eremukatu katu aja akwa — aja Jesu pe.

¹³ Ijywa ke Jesu mupuku. Pe, sawa'e ãkã rehe ipo ke mujar. Pandu ipe:

—Hã! Nde ke ihẽ amukatu tar katu. Nde katu apo 'y — aja Jesu ipe.

Pe, pereran ma'e u'u hũ ame'ẽ ke pahar upa ka'ẽ oho ipe.

¹⁴ Pe, Jesu pandu ipe:

—Ame'ẽ ke amõ ta pe ebandu ym. Pahar jundéu awa tama'e pa'i koty eho. Ejumujesak nde juehe har ipe. Nde rehe usak katu ta. “Nde katu” aja pandu ta. Pe, Moise mupinim aja ma'e ke pa'i pe eme'ẽ. Ame'ẽ ke a'e hapy ta Tupã pe, ame'ẽja saka. Aja rahã, upa ka'ẽ oho nde pe aja ngã pe nde eremujekwa ta — aja sawa'e pe.

¹⁵ Jesu mukatu, ame'ẽ rehe har ngã pandu pandu oho. Pe, heta ngã jy'ar ixoty. Ima'e panduha rehe a'eta hendu uwyr. Ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke Jesu mukatu, a'erehe a'eta uwyr tĩ.

¹⁶ Anĩ. Heta ame'ẽ ta ke Jesu hijar oho. Awa nixói te ame'ẽ pe oho. A'ep Tupã namõ pandu pandu.

Upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ ke Jesu mukatu
(Matéu 9.1-8; Mak 2.1-12)

¹⁷ Amõ wera rahã, ngã ke Jesu mu'e mu'e uĩ. A'ep parise ta ihĩ tĩ. Moise je'eha ke mu'e ame'ẽ ta ihĩ tĩ. Ok ta pame katu te ngi a'eta uhyk uwyr ehe. Ngariréi ywy rehe ok ta ihĩ, ame'ẽ ngi uhyk uwyr ehe. Jundéi ywy rehe ok ta ihĩ, ame'ẽ ngi uhyk uwyr ehe tĩ. Jerusarẽ ok ta ngi uhyk uwyr ehe tĩ. Tupãma'e pyrãtãha ihĩ katu ehe, Jesu rehe. A'erehe ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu hũ.

¹⁸ Pe, upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ ke amõ sawa'e ta hupir werur reko. Kyha aja me'ẽ pe a'eta werur reko. Jesu ruwa koty a'eta mou tar katu raho. A'erehe hok pe a'eta ixo tar katu.

¹⁹ Heta te hũ ame'ẽ ta i'ãi, a'erehe marã ka ym ixeha. A'erehe ok kupe 'ar pe upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ ke a'eta hupir raho. (Ame'ẽ ok kupe ipe katu.) Pe, jupyka ke jo'ok. Ame'ẽ rupi upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ ke mujy mondó. Kyha aja me'ẽ pe mujy mondó, tupaham rehe. Ngã pyter pe mou. Jesu rake mou.

²⁰ Amō ke Jesu mukatu, ame'ē rehe sawa'e ta jurujar katu. Ame'ē ke Jesu ukwa rahā, upa jupyrātā rātā ame'ē pe pandu:

—Sa'e! Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Apo nde rehe ihē py'a jywyr katu — aja Jesu ipe.

²¹ Pe, parise ta pandu pandu a'eta jupe. Moise je'ēha ke mu'e ame'ē ta namō pandu pandu a'eta jupe. Kuja:

—Mā! Amō pe Tupā jō riki pandu katu: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Nde rehe ihē py'a jywyr katu” aja. Aja me'ē Jesu pandu rahā, katu ym riki. Awa te'e Jesu. A'erehe peme'ē riki Tupā aja jupe my. Katu ym aja — aja a'eta jupe.

²² Pe, a'eta pandu pandu a'eta jupe, ame'ē ke Jesu ukwa rahā, pandu:

—Aja ym pekwa pekwa peī.

²³ Myja me'ē riki hātā ma'eha my? Kuja my: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Nde rehe ihē py'a jywyr katu” aja apandu rahā, hātā te ma'eha my? (Ame'ē ke rehe usak ym awa.) Anī rahā, kuja my? “Epu'am! Ewata eho!” aja apandu rahā, hātā te ma'eha my? (Ame'ē rehe usak awa.)

²⁴ Pesarahā! Tupā jō riki ahyha mukatu aja pekwaha. Tupā jō riki ipy'a mujywyr katu. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ke rehe mujywyr katu, aja pekwaha tī. Apo ihē tī. Ihē riki kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke ihē, aja amujekwa ta apo. Ihē pe Tupā pandu tī: “Ma'e ka'u te'eha ke amō ta ma'ema'e. Ame'ē ta rehe nde py'a emujywyr katu” aja ihē pe. Pesarahā! Ame'ē ke pekwa ta apo — aja Jesu pandu.

A'erehe upa jupyrātā rātā ame'ē pe a'e pandu:

—Apandu nde pe! Epu'am! Nde kyha aja me'ē ke emupu'a! Nde rok pe ejywyr eho inamō — aja Jesu.

²⁵ Pe, heta ame'ē ta usak uī ehe rahā, pahar sawa'e pu'am. Kyha aja me'ē pe nino, ame'ē ke mupu'a. Ame'ē ke hok pe raho. Oho ixo rahā, Tupā pe pandu pandu:

—Ne jō riki katu te me'ē ke — aja sawa'e pandu oho ixo.

²⁶ Ame'ē rehe ngā usak rahā, pandu:

—Mā! Katu tiki! — aja.

Pe, Tupā rehe har katu ngā pandu tī:

—Mā! A'eramō marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'e katu, ame'ē ke rehe jasak katu. Mā! — aja ngā pandu.

(Arahā Jesu Tupā tī, aja ngā pe mujekwa katu.)

“Thē namō ejur” aja Rewi pe Jesu pandu (Matéu 9.9-13; Mak 2.13-17)

²⁷ Ajame'ē ke ok ta ngi Jesu uhem oho. Pe, amō sawa'e rehe usak. Homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer matyr ame'ē ke a'e. (A'erehe a'e ke jundéu awa ta putar ym ame'ē ke a'e.) Her Rewi. (Amō her: “Matéu” aja.) Tamatarer matyriha renda pe wapyk uī. Jesu pandu ipe:

—Ihē namō eho 'y — aja Rewi pe.

²⁸ A'e pu'am. Upa katu te hijar oho. Pe, Jesu namō oho.

²⁹ Hok pe jywyr rahā, Jesu pe imi'u ke Rewi moī hū. Amō heta tamatarer matyr ame'ē ta wapyk uī tī. Heta amō ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta wapyk uī tī.

³⁰ Parise ta amō ta ihī tī. Moise je'ēha ke mu'e ame'ē ta amō ta tī. Wapyk uī tī. Parise ta kotyhar ta ke a'eta. Upa ame'ē ta je'ē je'ē hū. Jesu namō jumu'e ixo ame'ē ta namō a'eta je'ē je'ē hū. Kuja a'eta pandu:

—Ma'ewā ame'ē sawa'e ta jaxer ame'ē ta namō Jesu u'u uī my? Tamatarer matyr ame'ē ta namō aja tī. U'u a'eta namō tī. Katu ym aja — aja parise ta je'ē je'ē hū.

³¹ Ame'ē ke rehe Jesu hendu rahā, pandu ngā pe:

—Ma'e ahy ixo rahā, mukatuha koty amō oho. Ahy ym rahā, mukatuha koty oho ym. (Aja apo tī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta ihē rehe uhyk. Ipy'a juhyk. Ame'ē ke a'eta putar, a'erehe ihē rehe uhyk. Katu jupe, ame'ē ta anī. Ihē rehe uhyk ym.)

³² Pesarahā! Sawa'e katu aja ukwa jupe ame'ē ta pe kuja ihē apandu ym: “Tupā koty pehē py'a pemuruwak pemondo” aja. Anī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, aja ukwa ame'ē ta pe kuja ihē apandu katu: “Tupā koty pehē py'a pemuruwak pemondo” aja riki — aja parise ta pe Jesu pandu.

Ma'e u'uha ke hijar ame'ē rehe har (Matéu 9.14-17; Mak 2.18-22)

³³ Amō ta Jesu pe pandu:

—Juã namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta ma'e u'uha ke hijar hijar ixo. (Aja pyaiha ke mujekwa Tupã pe.) Tupã namõ a'eta pandu pandu tĩ. Parise ta namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta aja tĩ. Ma'e u'uha ke hijar hijar tĩ. Ne namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta aja ym riki. Ma'e ke a'eta u'u katu ixo. Hijar ym. Ma'erehe my? — aja ipe.

³⁴ Jesu pandu:

—Sawa'e jumendar rahã, ngã mi'u matyr. Huryha mujã. Pe, ame'ẽ pe oho ame'ẽ ta ma'e u'uha ke hijar ym. Sawa'e namõ ixo rahã, ma'e u'uha ke hijar ym.

³⁵ Ihẽ namõ ihẽma'e jumu'eha ta ixo apo, a'erehe upa ma'e u'uha ke a'eta hijar ym. Yman rahã, ihẽ ke amõ ta pyhyk ta raho a'eta ngi. Arahã ihẽma'e jumu'eha ta upa ma'e u'uha ke hijar ta. (Aja pyaiha ke mujekwa ta) — aja Jesu pandu.

³⁶ Myja me'ẽ ymanihar ke my, ame'ẽ ke Jesu pandu tĩ:

—Kamixa ymanihar sorok rahã, kamixa pyahu mondok, ame'ẽ kurer ke amõ mujar ym ehe. Mondok rahã, kamixa pyahu ame'ẽ ke mujaxer ta. Pe, ixurer ke kamixa ymanihar rehe katu ym tĩ.

³⁷ Kawĩ mupupur ramõ ame'ẽ ke hyru ymanihar te pe amõ purakar ym. Ame'ẽ pe purakar rahã, mupupur we ixo rĩ. Pe, hyru ymanihar ke mupuk ta. Pe, kawĩ jyhen ta oho. Hyru ymanihar ke mujaxer ta tĩ.

³⁸ Pesarahã! Kawĩ mupupur ramõ ame'ẽ ke hyru katu ame'ẽ pe amõ purakar rahã, katu ta tiki. (Aja rahã, kawĩ jyhen ym ta. Hyru ke upuk ym ta tĩ.)

³⁹ Kawĩ iro ame'ẽ ke amõ u'u rahã, kawĩ mupupur ramõ ame'ẽ ke u'u tar ym. “Iro ame'ẽ ke katu te” aja pandu — aja Jesu pandu.

(Jesu mu'e rahã, myja ixoha katu aja mujekwa. Ixoha pyahu aja saka. Kawĩ mupupur ramõ, ame'ẽja saka ame'ẽ. Kamixa pyahu, ame'ẽja saka ame'ẽ tĩ. A'erehe parise ta mu'e, aja ixoha namõ marã ka ym muparaha. Hyru ymanihar, aja saka. Kamixa ymanihar, aja saka tĩ, aja Jesu mujekwa.)

6

Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rehe har (Matéu 12.1-8; Mak 2.23-28)

¹ Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, ahúi aja me'ẽ ty rupi Jesu wata oho ixo, jumu'eha ta namõ. Pe, ame'ẽ ke jumu'eha ta amõ amõ po'ok ixo. (Ame'ẽ ke ipo pe kamyrik. Aja pিরer ke ombor. Upa ombor rahã, ame'ẽ ke u'u.)

² Pe, amõ parise ta a'ep ixo. Ame'ẽ ta pandu:

—Anĩ. Katu ym u'uha. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, aja nema'e jumu'eha ta kamyrik rahã, katu ym. (Paraky te'e, aja saka. A'erehe katu ym.) Aja Moise je'ẽha rehe panduha ihĩ — aja parise ta pandu.

³ (Amõ rehe pyrara usak ta me'ẽ te'e, aja Jesu mujekwa tar katu,) a'erehe a'e pandu: —Yman Ndawi myahy te riki. Inamõ ixo ame'ẽ ta aja tĩ. Myahy te tĩ. Ame'ẽ ta ma'eha ke Tupã je'ẽha rehe pesak riki.

⁴ Ma'e u'u ame'ẽ ke nixói te rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'e ixo oho. Pe, mbeju a'ep ihĩ. Ame'ẽ ke u'u. Inamõ ixo ame'ẽ ta pe me'ẽ tĩ. A'eta u'u tĩ. Ame'ẽ mbeju ke Tupã ruwa koty pa'ihu moĩ, ame'ẽja saka. Pa'i ta jõ ame'ẽ ke u'u katu. Amõ ta u'u rahã, anĩ. (Ndawi ta pa'i ta ym.) A'erehe Ndawi ta u'u rahã, katu ym ta tipe. (Aja Moise je'ẽha rehe hendu ym) — aja Jesu pandu.

⁵ A'e pandu tĩ:

—Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, ma'e ke amõ ma'e, ame'ẽ ke ihẽ riki apandu katu. Tupã je'ẽha rupi ajur ame'ẽ ke ko ihẽ. Awa ihẽ tĩ — aja parise ta pe Jesu pandu.

Ipo ke upa te'e jupu'a ame'ẽ ke Jesu mukatu

(Matéu 12.9-14; Mak 3.1-6)

⁶ Amõ jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ixo oho. A'ep ngã ke a'e mu'e uĩ. A'ep amõ sawa'e ihĩ. Ipo ke upa te'e jupu'a ame'ẽ ke a'e. Ijywa katu kotyhar ipo ke upa te'e jupu'a.

⁷ A'ep Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta amõ ihĩ tĩ. Parise ta amõ ihĩ tĩ. Jesu rehe a'eta usak katu uĩ. Putu'uha 'ar rahã, ma'e ahy ixo ame'ẽ ke Jesu mukatu ta my? Mukatu rahã,

pandu ta ipe: “Mā! Katu ym nde erema'e. Putu'uha 'ar rahā, nde eremukatu. (Nde ereparaky te'e, ame'ēja saka.) Jundéu awa ta je'ēha rehe nde erehendu ym. Katu ym aja” aja Jesu pe a'eta pandu ta. A'erehe a'eta usak katu ehe uī, Jesu rehe.

⁸ Ame'ē ta ipy'a pe ukwa ukwa uī, ame'ē ke Jesu ukwa katu. A'erehe ipo ke upa te'e jupu'a ame'ē pe pandu:

—Epu'am! Se heta ame'ē ta pyter pe ejur!
— aja riki.

Sawa'e pu'am. Heta ame'ē ta pyter pe pu'am oho.

⁹ Pe, ngā pe Jesu pandu:

—Ihē pe pepandurahā! Putu'uha 'ar rahā, myja jundéu awa je'ēha mujekwa my? Myja riki katu my? Ko amō ta rehe amō pyrara usak rahā, katu my? Ko mai rahā, katu my? Ko amō ta ke jukwa rahā, katu my? Ko jukwaha ke muputu'u rahā, katu my? Myja katu my? Pepandurahā! — aja ngā pe pandu.

¹⁰ Pe, ngā rehe juramā usak. Pandu ym awa. A'erehe ipo ke upa te'e jupu'a ame'ē pe pandu:

—Nde po epirar 'y! — aja.

Ipo ke sawa'e pirar rahā, upa puku oho ipe. Imembek katu oho ipe tī. Upa katu.

¹¹ Ame'ē ke rehe usak rahā, parise ta parahy te ehe, Jesu rehe. Jundéu awa je'ēha rehe hendu ym, aja ukwaha naī, a'erehe parahy. Pandu pandu a'eta jupe:

—Myja Jesu ke japyhyk ta my? Pe, ja-jukwa — aja parise ta pandu pandu a'eta jupe.

Jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar
(Matéu 10.1-4; Mak 3.13-19)

¹² Amō pytun ramō rahā, ywy'ā rehe jeje te Jesu jupir oho. A'ep Tupā namō pandu pandu u'am. Aja te'e xu'em oho.

¹³ Wera rahā, jumu'eha ta ke mujy'ar. Ame'ē ta ngi har awa py mokōi sawa'e ta ke jo'ok. Ame'ē ta pe pandu:

—Pehē riki ihē amondo ta ame'ē ta ke apo 'y — aja.

¹⁴ Ame'ē ta rer kuja. Ko Simā. Amō her moī ehe. “Petu” aja her moī ehe. Ko Andere amō tī. Simā mu a'e. Tian amō tī. Ko Juā amō tī. Tian mu a'e. Amō Siri tī. Amō Matoroméu tī.

¹⁵ Amō Matéu tī. Amō Tome tī. Amō Tian tī. Apéu ra'yr a'e. Amō Simā tī. Sero aja amō ta ipe tī. (“Sero” aja pandu rahā, jundéu awa tama'e ywy ngi huwajan ta ke a'e mujan tar katu muhem, aja mujekwa.)

¹⁶ Amō Jun tī. Tian ra'yr a'e. Ko Jun Ikario amō tī. A'e riki Jesu rehe huwajan ta ke muhyk ta werur.

Ngā ke Jesu mu'e. Ahy ixo ame'ē ta ke mukatu tī.

(Matéu 4.23-25)

¹⁷ Pe, ame'ē ta namō ywy'ā ngi wyjy oho. Ywy ipe katu ame'ē pe a'eta uhyk. Amō jumu'eha ta heta a'ep ixo tī. A'ep Jundéi ywy ngi uhyk uwyr ame'ē ta heta ixo tī. Jerusarē ok ta ngi uhyk uwyr ame'ē ta amō tī. Heta ixo tī. Tir ok ta ngi uhyk uwyr ame'ē ta amō tī. Sinō ok ta ngi uhyk uwyr ame'ē ta amō tī. Heta ixo tī. Sinō ok ta y ramūi rake ihī. Tir ok ta aja tī. Y ramūi rake ihī tī.

¹⁸ Jesu pandu ame'ē ke rehe johu ngā hendu uwyr. Ma'e ahy ixo ame'ē ta ke mukatu, ame'ē ke rehe johu ngā uhyk uwyr tī. Ājā ipy'a rehe ihī ame'ē ta uhyk uwyr ehe tī. Ame'ē ta ke a'e mukatu tī.

¹⁹ Ima'e pyrātāha namō ngā ke mukatu hū. A'erehe upa ngā ipo ke mujar tar katu ehe. Mujar ehe rahā, upa katu oho ipe.

Huryha rehe har. Pyaiha rehe har tī.
(Matéu 5.1-12)

²⁰ Jumu'eha ta rehe Jesu usak. Pandu: —“Tupā rehe har jakwa ym jande” aja pekwa ame'ē ta mā peja pehē rury katu pe'am.

Ixotyhar ta aja pemuruwak ta. Pe, inamō pexo ta, a'erehe mā peja pehē rury katu pe'am.

²¹ Amō myahy rahā, ma'e ke u'u ta. Aja Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e tar katu te rahā, mā peja pehē rury katu pe'am. Upa peputar ame'ē ke Tupā muwyr katu ta.

Ma'e peka'u te'eha ke pema'e, a'erehe pejixi'u apo. Ame'ē ke Tupā pe pepandu. Aja rahā, mā peja pehē rury katu ta pe'am. Pepuka ta tī. Tupā ipy'a jywyr ta pehē rehe, a'erehe pehē rury katu pe'am.

22-23 —Mā! Pehē rury katu pehē. Ihē rehe pejurujar katu, a'erehe pehē rehe amō ta parahy. Pehē ke putar ym tī. Pehē rehe juru ai ngā tī. “Peme'ē ta jaxer ai” aja pehē rehe har pandu naī tī. Ihē rehe pejurujar katu, a'erehe upa aja ta. Aja rahā, pehē rury katu pexo. Pehē ruryha namō pepor pepor pexo. Pehē aja ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ta tī. Ame'ē ta ke pehē ramūi ta mupyrara tī. Aja pehē ke amō ta mupyrara ta tī. Anī. Tapijar te'e we ihē rehe pejurujar katu. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ywa pe pehēma'e hū ta, a'erehe pehē rury katu pe'am.

24 —Apo pehēma'e hū namō pexo, a'erehe pehē rury katu pe'am.

Mā! I'i atu we rahā, pepyai ta. (Amō ta rehe pekyty'ym.) A'erehe pehē ke Tupā mupyrara hū ta.

25 “Ma'e ke japutar ym te apo. Upa katu te jandema'e kohī apo, a'erehe Tupā ke japutar ym” aja pepandu ame'ē ta. Mā! Tupā koty pehēma'e nixói te ta. Myahy te hū, aja saka nixói te ta. Mā! Tupā mupyrara hū ta pehē ke.

“Upa katu te jandema'e kohī, a'erehe Tupā ke japutar ym” aja apo pepuka puka ame'ē ta. Mā! Pepyai ta. I'i atu we rahā, pejixi'u hū ta. Tupā mupyrara ta, a'erehe pejixi'u hū ta.

26 —Yman Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ran rehe har amō ta pandu: “Katu peme'ē ta” aja naī. Te'e riki. A'engi Tupā mupyrara hū riki. A'erehe: “Mā! Katu peme'ē ta” aja pehē rehe har pandu naī rahā, mā pepyai pe'am. Ymanihar ta aja Tupā mupyrara ta my tī — aja Jesu pandu.

Huwajan ta rehe ipy'a katu

(Matéu 5.38-48; Matéu 7.12; Ruk 23.34; At 7.60; Hom 12.17-21)

27 A'e pandu tī:

—Ihē rehe hendu ame'ē ta pe ihē apandu katu. Pehē ruwajan ta rehe pepy'a katu. Pehē rehe parahy ame'ē ta rehe pepy'a katu tī.

28 “Mā peja pehē ke Tupā mahy” aja pandu ame'ē ta pe kuja pepandu: “Mā peja pehē rehe Tupā usak katu” aja ipe. Pehē ke mahy ame'ē ta rehe har Tupā namō

pepandu katu. (“Mā peja esak katu ehe” aja Tupā namō pepandu.)

29 Nde ruwa amō nupā rahā, aja emujywyr ym ipe tī. Mā peja nde ruwa wajar a'e nupā tī. Nema'e kamixa ke amō raho rahā, mā peja nema'e xirur raho tī.

30 “Nema'e aputar” aja nde pe amō pandu rahā, ame'ē ke eme'ē ipe. Nema'e ke amō pyhyk rahā, ame'ē mujywyrriha ke epandu ym ipe.

31 Pehē pe ma'e ke amō ta ma'ema'e katu, ame'ē ke peputar. Aja pemujywyr ipe tī. Katu ame'ē ke pema'ema'e ngā pe tī.

32-35 —Pehē rehe ipy'a katu ame'ē ta rehe jō pepy'a katu rahā: “Mā! Peme'ē katu ame'ē ke” aja pehē rehe har Tupā pandu ym. Pesarahā! Jaxer ame'ē ta aja tī. Ipy'a katu ehe ame'ē ta rehe jō ipy'a katu tī. (Mā! Pehē ruwajan ta rehe pepy'a katu ta me'ē te'e tī.)

—Pe, pehē pe ma'e katu ame'ē ke ma'e. Ame'ē ta rehe jō pepy'a katu rahā! “Mā! Peme'ē katu ame'ē ke” aja pehē rehe har Tupā pandu ym tī. Pesarahā! Jaxer ame'ē ta aja tī. Ma'e katu ame'ē ke ma'e katu. Ame'ē ta rehe jō ipy'a katu tī. (Mā! Pehē ruwajan ta rehe pepy'a katu ta me'ē te'e tī.)

—Amō ta pe tamatarer pemupyta rahā, ame'ē ke pehē pe mujywyr ta, aja pekwa. A'erehe ame'ē ta pe pemupyta katu. Aja rahā: “Mā! Peme'ē katu ame'ē ke” aja pehē rehe har Tupā pandu ym. Pesarahā! Jaxer ame'ē ta aja tī. Aja mupyta tī. Juja katu te mujywyr tī, aja ukwa. Aja ym pehē! (Pehē ruwajan rehe pepy'a katu.) Ame'ē ta rehe pesak katu tī. Tamatarer ke pemupyta katu. Mujywyrriha ke peputar ym pexo. Aja rahā Tupā koty nema'e heta te hū ta. “Tupā ra'yr ta” aja ta pexo. Tupā riki ywatehar te ke a'e. Upa ngā rehe katu ame'ē ke a'e ma'ema'e. “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pandu ym ame'ē ta rehe a'e usak katu tī. Jaxer ame'ē ta rehe aja tī. Usak katu tī. Upa ngā rehe aja tī. Usak katu tī. Aja Tupā.

36 Pehē rehe pehē pái keruhū pyrara usak. Aja amō ta rehe pepyrara pesak tī — aja Jesu pandu.

“Katu ym nde” aja amō rehe har epandu

ym

(Matéu 7.1-5; Hom 2.1-3)

³⁷ A'e pandu tĩ:

—Amõ ta rehe har kuja ym pepandu: “Peme'ẽ ta katu ym” aja. Aja pepandu rahã, aja juja katu te pehẽ rehe har Tupã pandu ta tĩ. A'erehe aja ym pepandu. Kuja amõ ta rehe har kapitã pe pepandu ym: “Peme'ẽ riki katu ym. A'erehe emahy” aja pepandu ym. Pepandu ym rahã, aja pehẽ rehe har Tupã pandu ym ta tĩ. “Katu ym pehẽ” aja a'e pandu ym ta tĩ.

—Amõ rehe peparahy rahã, pehẽ py'a pemujywyr katu ehe. Aja rahã, pehẽ katu ym rahã, pehẽ rehe Tupã ipy'a jywyr katu ta tĩ.

³⁸ —Amõ ta pe ma'e ke peme'ẽ katu. Aja rahã, pehẽ pe ma'e ke Tupã me'ẽ katu ta tĩ. Tyryhem aja pehẽ pe muwyr ta. Jetehar te ke! I'ar koty te we muwyr ta, pehẽ pe. Myja me'ẽ amõ ta pe ma'e ke pema'e, aja juja katu te pehẽ pe Tupã ma'e ta tĩ — aja Jesu pandu.

³⁹ Myja me'ẽ eha ym te ame'ẽ my, ame'ẽ ke jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Mokõi eha ym te ame'ẽ ta ixo rahã, marã ka ym jumokõi wataha. Ipo rehe a'eta jupyhyk wata oho rahã, janam ha pe te'e mokõi oho ta. (Aja eha ym te aja ym pehẽ tĩ. Jetehar te ke pejumu'e katu rahã, ame'ẽ ke amõ ta pe pemu'e katu ta. Janam ha aja pejawy ym ta.)

⁴⁰ Jumu'eha riki mu'eha aja ym. Mu'eha 'ar koty te we ukwa ym. Pe, upa katu te jumu'e rahã, mu'eha aja a'e tĩ. Úkwa katu ta tĩ.

⁴¹ —Ne mu reha ke myra kurer mupuk, ame'ẽ rehe nde eresak. (Aja rahã, ta'yr mi ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e.) Mã peja ame'ẽ rehe har ekwa ekwa ym exo. Nde reha rehe myra keruhũ mupuk riki. (Aja rahã, mãte hũ nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Katu ym aja.) Mã peja ame'ẽ rehe har ekwa ekwa py exo.

⁴² —Kuja ne mu pe epandu my: “Éi! Sa'e! Nde reha ngi myra kurer ke ihẽ ajo'ok ta” aja. (Aja rahã, kuja riki: “Ta'yr mi ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Ame'ẽ ke mã peja ehijar” aja nde erepandu.) Mã! Nde eresak ym my? Nde reha rehe myra

keruhũ ihĩ. (Aja rahã, mãte hũ nde ereka'u te'eha ke nde erema'e.)

—Mã! Mokõi nde erekwaha namõ nde erexo. Nde reha ngi myra keruhũ ke ejujo'ok py. (Aja rahã, mãte hũ nde ereka'u te'eha nde erema'ema'eha ke nde erehijar katu py.) Aja rahã, upa ma'e ke nde eresak katu ta. Pe, nde mu reha ngi myra kurer ta'yr mi nde erejo'ok katu ta. (Aja rahã, nde mu pe nde erepandu: “Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke ehijar” aja nde erepandu katu) — aja Jesu pandu.

I'a rehe har

(Matéu 7.16-20; Matéu 12.33-35)

⁴³ A'e pandu tĩ:

—Ma'eywa'y hury katu rahã, i'a katu riki. Pe, ma'eywa'y hury ym rahã, i'a ym.

⁴⁴ I'a katu rahã, ma'eywa'y rehe har amõ ukwa katu ta. (Ma'eywa'y hury katu, aja ukwa katu ta.) Pesarahã! Juruwe'y ngi akaju ke amõ po'ok ym te. Japekã'y ngi waja ke amõ po'ok ym te tĩ.

⁴⁵ Aja amõ tĩ. I'a aja amõ rehe har amõ ta ukwa katu tĩ. Katu ame'ẽ ke amõ ma'ema'e rahã, sawa'e katu ame'ẽ ke a'e, aja amõ ta ukwa. (I'a katu, ame'ẽja saka.) Jaxer ame'ẽ ke amõ ma'e rahã, sawa'e katu ym ame'ẽ ke a'e, aja amõ ta ukwa. (I'a ym, ame'ẽja saka.) Ipy'a pe ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke amõ pandu. A'erehe i'a ym aja: “Katu ym a'e” aja ehe har ukwa katu awa — aja Jesu pandu.

Ok mujãha rehe har

(Matéu 7.24-27)

⁴⁶ A'e pandu tĩ:

—Ihẽ pe nde erepandu: “Éi! Sawa'e! Nde katu!” aja. Mã! Aja panduha jõ. Anĩ. Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe nde erehendu ym rahã, katu ym aja.

⁴⁷ Ihẽ rehe amõ uhyk. Pe, ihẽ je'ẽha rehe amõ hendu katu. Pe, aja ma'ema'e. Esarahã! Ehe har ihẽ amujekwa ta pehẽ pe.

⁴⁸ Ok ke mujã a'e. Kuja y rake mujã. Ywykwar ypyp pykõi katu. Itahu rehe uhyk oho. Ame'ẽ 'ar pe ok pyter ke jytyka. Ok pyter ke hãtã jytyka. Pe, y tiha rahã, ok ke u'ar ym. Ok pyter hãtã jytyka, a'erehe y ombor ym.

⁴⁹ —Amõ anĩ. Ihẽ je'ẽha rehe amõ hendu tipe. Pe, aja a'e ma'e ym. Ame'ẽ riki amõ

koty ok ke mujã. Kuja, y rake mujã tĩ. Ok pyter ke hãtã ym jytyka. Pe, y tiha rahã, upa munde raho. Pahar ok ke y ombor oho. Tũ! Mã! Tyapu hũ! — aja Jesu pandu.

7

Homa awama'e miasu ke Jesu mukatu (Matéu 8.5-13)

¹ Upa aja me'ë ngã pe Jesu pandu rahã, a'engi oho. Kapana'ũ ok ta pe oho.

² A'ep amõ sawa'e ixo. Homa awa ke a'e. (Jundéu awa ym a'e.) Sonda tama'e kapitã ke a'e tĩ. Ima'e miasu ahy ixo. Ame'ë riki amõ miasu 'ar koty te we katu ame'ë ke ipe. Manõ tate a'e.

³ Pe, Jesu uwyrriha rehe har kapitã ukwa rahã, jundéu awa tamũi ta ke ixoty a'e mondo. Tamũi ta pe pandu:

—“Ihẽma'e miasu ke emukatu ejur. Pahar ejur” aja Jesu pe peme'u peho — aja tamũi ta pe kapitã pandu.

A'erehe tamũi ta oho.

⁴ Jesu rehe uhyk rahã, pandu ipe:

—Sa'e! Kapitã panduha ke nde erema'e rahã, katu ta tiki.

⁵ Jundéu awa ta rehe a'e ipy'a katu. Jan-dema'e jy'ariha renda ke a'e riki mujã tĩ — aja Jesu pe.

⁶ Tamũi ta pandu, a'erehe a'eta namõ Jesu oho. Kapitã rok pe uhyk tate rahã, ixoty ehe katu ame'ë ta ke kapitã mondo tĩ. Kapitã je'ëha ke a'eta raho. Kuja Jesu pe kapitã rehe katu ame'ë ta pandu oho:

—Sa'e! Ehendurahã! Kuja kapitã pandu: “Ihẽ rok pe nde erexe rahã, ihẽ ruxĩ riki. Amõ awa ihẽ. Nde aja jundéu awa ym ihẽ tĩ.

⁷ A'erehe nde koty ihẽ atu aho ym tĩ. Esarahã! Epandu jõ! Pe, ihẽma'e miasu katu ta oho.

⁸ Akwa katu ihẽ. Ihẽma'e kapitã je'ëha rehe ihẽ ahendu katu tĩ. Pe, ihẽ je'ëha rehe amõ sonda ta hendu katu tĩ. Amõ pe ihẽ apandu: ‘Ehol’ aja. Pe, pahar a'e oho. Amõ pe ihẽ apandu: ‘Ejur se!’ aja. Pe, pahar a'e uwyr. Ihẽma'e miasu pe ihẽ apandu: ‘Eparaky eho!’ aja. Pe, a'e paraky oho. A'erehe paite nde erepandu rahã, se ihẽma'e miasu katu ta, aja akwa katu” — aja Jesu pe pandu.

⁹ Ame'ë ke Jesu hendu rahã: “Mã! Katu tiki!” aja ukwa. Uwak rahã, haikwer rupi uwyr ame'ë ta pe pandu:

—Mã! Sonda tama'e kapitã jurujar katu te ihẽ rehe. Ihẽ apandu pehẽ pe. Aja jundéu awa ta jurujar ym ihẽ rehe. Amõ ywy pe nixói. Jundéu awa tama'e ywy pe nixói tĩ. A'eramõ akwa — aja Jesu pandu.

Arahã mukatuha ke pandu. Pe, kapitãma'e miasu katu oho.

¹⁰ Sonda tama'e kapitã rok pe ehe katu ame'ë ta jõ jywyr oho rahã, kapitãma'e miasu katu aja a'eta usak.

Ixawa'e manõ ame'ë membyr ke Jesu mukwera

¹¹ Ku'ë rahã har pe we Naĩ ok ta pe Jesu oho. Inamõ jumu'e ixo ame'ë ta oho tĩ. Inamõ heta ngã oho tĩ.

¹² Ok ta kurar rukwen rehe uhyk tate rahã, ok ta ngi heta uhem uwyr ixo. Manõ ame'ë ke jytyk ta raho reko tĩ. Ixawa'e manõ ame'ë membyr ke a'e. Peteĩhar ke a'e. Heta ok ta pe har ta kũjã namõ uwyr ixo.

¹³ Usak ehe rahã, pyrara Jesu usak ehe, ixawa'e manõ ame'ë ke rehe. Pandu ipe:

—Ejixi'u ym! — aja kũjã pe.

¹⁴ Pe, kaixã koty oho. Ipo ke mujar ehe rahã, sawa'e ta hupir raho ame'ë ta pyta. Pe, Jesu pandu:

—Sa'e! Ihẽ apandu nde pe: “Epu'am!” — aja riki.

¹⁵ Pahar manõ ame'ë ke wapyk tĩ. Kwera katu uĩ. Pandu pandu a'e tĩ. Imãi pe Jesu pandu:

—Ko ne membyr. Kwera katu tĩ — aja ipe.

¹⁶ (Pyrãtã te ame'ë ke kohĩ, aja ngã ukwa.) A'erehe Tupã rehe har katu ngã pandu tĩ.

—Mã! Katu tiki! Tupã je'ëha ke pandu ame'ë ke jande namõ ixo apo! Katu te ame'ë ke a'e. Ima'e awa ta ke Tupã muhã katu uwyr, jundéu awa ta ke — aja ngã pandu.

¹⁷ Pe, Jesu rehe har ngã pandu pandu oho. Jundéi ywy rupi pandu oho. Hake ywy ihĩ ame'ë rupi pandu oho tĩ. “Ngã ke Jesu mukatu” aja riki pandu oho ngã.

Jesu koty sawa'e ta ke Juã mujahukiha mondo (Matéu 11.2-19)

¹⁸ Upa ame'ẽ mukatuha rehe har Juã pe inamõ jumu'e ixo ame'ẽ ta pandu tĩ. Arahã kyndaha pe Juã ixo. Pe, inamõ jumu'e ixo ame'ẽ ta ngi har mokõihar pe jõ Juã pandu.

—Pejur! Pesarahã!

¹⁹ Sawa'e te pe ma'e ke peme'u peho. Kuja: “ ‘Amõ sawa'e uwyr ta' aja ihẽ apandu. Nde riki ame'ẽ ke my? Ame'ẽ ym rahã, amõ sawa'e rehe jaharõ ta my?’” aja peme'u peho — aja Juã pandu mokõihar pe.

²⁰ Pe, Jesu koty mokõihar ta oho. Uhyk ehe rahã, pandu ipe:

—Nde koty jande ke Juã mujahukiha muwyr. A'e pandu nde pe: “Amõ sawa'e uwyr ta” aja a'e pandu. Nde riki ame'ẽ ke my? Anĩ rahã, amõ sawa'e rehe jaharõ ta my? — aja Juã muwyr ame'ẽ ta pandu ipe.

²¹ Anĩ. Jesu pandu ym. Kuja a'e ma'ema'eha mujesak. Kuja. Arahã heta ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu hũ. ãjã ipy'a rehe ihĩ ame'ẽ ta ke mukatu hũ tĩ. Eha ym te ame'ẽ ta ke mukatu hũ tĩ.

²² Pe, Juã muwyr ame'ẽ ta pe pandu:

—Juã koty pejywyr peho. Pesak ramõ ame'ẽ ke upa pepandu ipe. Pehendu ame'ẽ ke upa pepandu ipe tĩ. Kuja. Eha ym te ame'ẽ ke apo ma'e ke usak katu tĩ. Wata ym te ame'ẽ ke apo wata katu tĩ. Pereran ma'e u'u hũ ame'ẽ ta ke apo upa ka'ẽ oho ipe tĩ. Ma'e hendu ym te ame'ẽ ta ke apo ma'e hendu katu tĩ. Manõ ame'ẽ ta ke kwera katu tĩ. Pyrara ixo ame'ẽ ta pe myrandu katu ke amõ ta pandu raho tĩ. A'erehe hury katu ixo apo 'y.

²³ Pe, ihẽ rehe jurujar katuha ke hijar ym rahã, hury katu a'e ixo. Aja Juã pe pepandu peho — aja Jesu pandu.

—Hã! Japandu ta jaho kũ — aja sawa'e ta.

(Ahy ixo ame'ẽ ta ke Jesu mukatu. Manõ ame'ẽ ta ke mukwera katu tĩ. Aja rahã, a'e riki Kirisutu, kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e, aja mujekwa katu.)

²⁴ Juã muwyr ame'ẽ ta jywyr oho rahã, Juã rehe har Jesu pandu ngã pe:

—Amukwehe te awa nixói te ame'ẽ pe Juã rehe pesak peho rahã, ma'e pesak peho my? Sawa'e pitu te'e ame'ẽ ke rehe pesak peho my? Anĩ. Aja ym Juã. (Pyrãta a'e. Pahar amõ koty koty ukwaha ke mondo ym a'e.)

²⁵ Ima'e mundeha katu te ame'ẽ ke namõ ixo, ame'ẽ sawa'e rehe pesak peho my? Anĩ. Aja ym tĩ. Pesarahã! Aja mundeha katu te ame'ẽ ke namõ ixo ame'ẽ ta kapitã keruhũ rok pe ixo. Ma'e katu te ame'ẽ ke namõ jõ ixo ame'ẽ ta a'ep ixo tĩ. Kapitã keruhũ rok pe ixo tĩ. (Juãma'e aja ym. Ima'e mundeha katu te ame'ẽ namõ a'e ixo ym.)

²⁶ Ihẽ pe pepandu! Awa rehe pesak peho my? Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke rehe pesak peho my? A'e tiki. Pesarahã! Apandu katu pehẽ pe. Ymanihar te Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta 'ar koty te we Juã riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. (A'erehe Juã rehe pehendu katu ta me'ẽ te'e.)

²⁷ Ta'yr rehe har kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Kuja Tupã pandu:

“Ne ndutar koty myrandu raho ame'ẽ ke ko ihẽ amondo py.

Nde ereho tate rahã, ngã py'a ke ihẽ koty a'e muruwak ta mondo” aja panduha ihĩ. (Ame'ẽ mondo py ame'ẽ ke Juã.)

²⁸ —Apandu pehẽ pe. Upa katu te sawa'e ta 'ar koty te we Juã katuha ke. Pe, amõ ixo. Apo myrandu katu pandu oho ame'ẽ ta Juã 'ar koty te we katuha. Myrandu ke ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta pandu pandu. Juã pandu, a'e riki ymanihar ta 'ar koty te we katu. Apo anĩ. Ihẽma'e jumu'eha ta myrandu katu ke pandu. Ame'ẽ ta Juã 'ar koty te we katuha. Ihẽma'e jumu'eha ta ma'e ukwa ym ame'ẽ ta ke, aja pekwaha naĩ. Anĩ. Ame'ẽ ta katu te, aja Tupã ukwa katu — aja ngã pe Jesu pandu.

²⁹ Jesu rehe heta ngã hendu. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ẽ ta hendu ehe tĩ. Amukwehe te Juã mujahuk ame'ẽ ta ke a'eta. (Ame'ẽ ta jaxer te, aja amõ ta ukwaha.) Ame'ẽ ta Tupã je'ẽha rehe hendu katu. “Ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym. Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak” ame'ẽ Tupã je'ẽha rehe hendu katu. A'erehe Juã mujahuk. (Aja rahã, ma'e ka'u te'eha ke hijar aja mujekwa.)

³⁰ Parise ta anĩ. Putar ym. Ame'ẽ ta pandu: “Jande ke Juã mujahuk ame'ẽ ke japutar ym. Tupã mujekwa ame'ẽ ke rehe jahendu tar ym tĩ” aja riki. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Tupã mujekwa ame'ẽ ke rehe hendu tar ym tĩ.

³¹ Jesu pandu tĩ:

—Myja me'ë ihë ke putar ym ame'ë ta my? Kuja nahã my?

³² Ame'ë ta riki kurumĩ ra'yr ta aja saka. Kũjãtãi ta aja tĩ. Jumusaráiha ke a'eta mujã. Muhepyha renda pe wapyk. Pe, wajar ta pandu: “Huryha rehe jande jajyngar tipe. Pepurahái ym. Pyaiha rehe jajyngar tipe. Pejixi'u ym tĩ” aja wajar ta pe pandu.

³³ —Aja apo jundéu awa ta ixo ame'ë ta tĩ. Juã mujahukiha uwyr rahã, ma'e u'uha ke a'e hijar. (Aja pyaiha ke mujekwa.) Kawĩ ke u'u ym te tĩ. Pe, ehe har pepandu: “Ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ë ke a'e. Katu ym a'e” aja pandu naĩ. (Pehë rury ym ehe. Wajar ihĩ, ame'ëja saka pehë tĩ.)

³⁴ —Pesarahã! Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Juã aja ym ihë. Upa ma'e ke ihë a'u. Kawĩ a'u we tĩ. Pe, ihë rehe har pepandu: “Pesarahã! Ma'e u'u hũ ame'ë ke a'e. Kawĩ ngi ka'u ame'ë ke a'e” aja ihë rehe pandu naĩ. Katu ym aja. “Jaxer ai ame'ë ta rehe katu ame'ë ke a'e. Homa awa tama'e kapitã keruhũ rehe tamatarer matyr ame'ë ta rehe katu ame'ë ke a'e tĩ. Katu ym aja” aja riki ihë rehe har pandu naĩ tĩ. Tupã muwyr ame'ë ke ihë, aja a'eta putar ym. Jundéu awa ta hury ym ihë rehe. (Jumusaráiha wajar saka.)

³⁵ —Pesarahã! Tupã koty ipy'a ke amõ muruwak rahã, Tupã riki upa ma'e ke ukwa katu, aja a'e ukwa katu — aja Jesu pandu.

(Aja rahã, kuja riki. Juã ke Tupã muwyr. Juã ma'ema'eha katu, aja Tupã ukwa. Jesu ke Tupã muwyr tĩ. Pe, Jesu ma'ema'eha katu, aja Tupã ukwa tĩ. Aja Tupã kotyhar ta ukwa katu tĩ, aja mujekwa.)

Parise rok pe Jesu oho

³⁶ Jesu pe parise pandu:

—Ihë rok pe e'u ejur — aja ipe.

Pe, hok pe inamõ uhyk rahã, wapyk. Ma'e ke u'u uĩ.

³⁷ Ame'ë ok ta pe amõ kũjã ixo. Kũjã ixo te'e ame'ë ke a'e. Parise rok pe ma'e ke Jesu u'u uĩ, aja hendu. A'erehe ixoty oho. Ma'e piheha ke raho. Ita parasuku pe ihĩ, ame'ë ke raho.

³⁸ Pe, Jesu py rake wapyk uĩ. Jixi'u uĩ tĩ. Aja ipy ke makym. Pe, i'a puku ame'ë pe ipy

ke muxikã rahã, ipy ke juru pe pyter pyter tĩ. (Aja ipy'a moĩ moĩ ehe.) Pe, ma'e piheha ke jyhén ehe.

³⁹ Ame'ë rehe parise usak. Hok pe Jesu ke muhyk ame'ë ke a'e. Her Simã. A'e jupandu jupe uĩ:

—Peme'ë sawa'e Tupã je'ëha pandu ame'ë ke rahã, kũjã rehe har ukwa ta tipe. Ipy ke pyhyk pyhyk, ame'ë rehe har ukwa ta tipe. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ë kũjã ke a'e, aja a'e ukwa ta tipe — aja Jesu rehe har Simã jupandu jupe uĩ.

⁴⁰ Ame'ë ke Jesu ukwa, a'erehe pandu:

—Simã! Ma'e ke ihë apandu ta nde pe — aja.

Simã pandu:

—Ere! Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Epan-durahã! — aja ipe.

⁴¹ Pe, kuja Jesu pandu ipe:

—Ko mokõi sawa'e ta ixo. Tamatarer jar ngi tamatarer ke ame'ë ta pyhyk. Peteĩ sawa'e heta te hũ pyhyk. Amõ heta ym pyhyk.

⁴² Pe, ijar pe marã ka ym mujywyriha. A'erehe mokõi sawa'e ta pe ijar pandu: “Ere! Katu apo 'y. Tamatarer pemujywyry ym ta me'ë te'e. Upa ihë aharái apo 'y” aja. Aja rahã, mokõi sawa'e ta ngi har myja me'ë sawa'e riki ijar rehe ipy'a katu te my? — aja Jesu Simã pe.

⁴³ Simã pandu:

—Tamatarer heta te hũ pyhyk, ame'ë riki ipy'a katu te. Tamatarer mujywyriha ijar harái, a'erehe ipy'a katu te, aja nahã my — aja ipe.

Jesu pandu:

—A'e tỹ. Nde erepandu katu — aja.

⁴⁴ Simã pe pandu we rahã, kũjã koty uwak.

—Simã! Kome'ë kũjã rehe esarahã! Ko nde rok pe ihë ajur rahã, y ke nde eremoĩ ym. Ihë py kutukiha ke. (Aja jundéu awa ma'eha ke.) Kome'ë kũjã anĩ. Ihë py ke kutuk. Eha rykwer pe kutuk. Pe, i'a pe muxikã tĩ.

⁴⁵ Ahyk rahã, ihë rehe nde erejuman ym tĩ. “Ko nde erejur katu” aja nde erepandu ym. Kome'ë kũjã anĩ. Ihë ahyk rahã, ihë py ke pyter pyter. Putu'u ym a'e. Aja ipy'a katuha mujekwa.

⁴⁶ Ihē ākā rehe ma'e ka pihe katu ame'ē ke nde erejyhen ym. (Aja nde rury katuha ke nde eremujekwa ym.) Kūjā anī. Ihē py rehe ma'e piheha ke jyhen. Aja ipy'a katuha mujekwa.

⁴⁷ A'erehe ihē apandu nde pe. Ihē rehe ipy'a katu te ha ke kūjā mujekwa. (Aja rahā, Tupā koty ipy'a muruwak aja mujekwa.) A'erehe Tupā ipy'a jywyr ehe. Ma'e ka'u te'eha ke kūjā ma'ema'e. Tupā ipy'a jywyr ehe. Ta'yr mi ka'u te'eha ke amō ma'e rahā, Tupā ipy'a jywyr ehe. Ta'yr mi ma'e. A'erehe ta'yr mi ipy'a katuha amō mujekwa tī — aja Simā pe pandu.

⁴⁸ Pe, kūjā pe Jesu pandu:

—Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Nde rehe ihē py'a jywyr — aja ipe.

⁴⁹ Myrape 'ar pe amō ta wapyk uī. Ame'ē ta jupandu a'eta jupe uī:

—Mā! Awa ko my? Esarahā! Amō ke rehe ipy'a jywyr ame'ē ke a'e. Tupā a'e my tī — aja jupandu a'eta jupe uī.

⁵⁰ Pe, kūjā pe Jesu pandu:

—Ihē rehe nde erejuruar katu, a'erehe nde ke Tupā muhā katu. Ererahā! Eho katu — aja ipe.

8

Jesu namō kūjā ta oho

¹ Ku'ē rahā har pe we amō amō ok ta rupi Jesu ohoho ixo. Awa renda rupi ohoho ixo tī. “Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Tupā koty pehē py'a pemuruwak. A'e putar aja pexoha pyahu aja pexo katu. Aja rahā: ‘Ihē kotyhar ta ke pehē’ aja a'e pandu ta” ame'ē myrandu katu ke pandu pandu oho ixo. Jumu'eha ta inamō oho tī, awa py mokōi ame'ē ta ke.

² Inamō kūjā ta oho tī. Amukwehe amō kūjā ta py'a ngi ājā ke Jesu muhem mondo. Ame'ē kūjā ta oho inamō tī. Amukwehe amō ma'e ahy ixo ame'ē ta ke mukatu tī. Ame'ē kūjā ta oho inamō tī. Ko Mari Mandare oho inamō tī. Amukwehe te awa po wajar mokōi ājā ta ke Jesu muhem mondo ingi.

³ Ko Joa oho inamō tī. Ku rakehar ke a'e. Ku rikī Ero rok pe ma'e ke ma'ema'e ixo ame'ē ke a'e. Ko Susā oho inamō tī. Ko

amō kūjā ta heta oho inamō tī. Upa ame'ē ta ma'e ke me'ē katu, Jesu ta pe. Ima'e tamatarer ke me'ē. Ame'ē namō ma'e ke johu jo'ok jo'ok ngā pe.

Ma'e ra'ī muhāi me'ē rehe har (Matéu 13.1-9; Mak 4.1-9)

⁴ Heta ngā ixoty jy'ar uwyr. Amō amō ok ta ngi jy'ar uwyr ixoty. Ame'ē ta pe myja me'ē ma'e ke my, ame'ē ke Jesu pandu:

⁵ —Ma'e ra'ī ke amō sawa'e muhāi oho. Kupixa pe ma'e ra'ī muhāi rahā, awa rape rupi amō ha'ī u'ar. A'ep amō ta pyrū ehe. Ma'ewyra ta u'u amō tī.

⁶ Amō ma'e ra'ī ita ty rupi u'ar. Ame'ē hywōi rahā, te'e manō. Ita ty rupi y nixói, a'erehe te'e manō.

⁷ Amō ma'e ra'ī juruwe ty rupi u'ar. Juruwe namō hywōi. Pe, juruwe tiha py oho, a'erehe ma'e ra'ī hywōi rahā, hury ym. A'erehe i'a ym.

⁸ Amō ma'e ra'ī ywy katu ame'ē rehe u'ar. A'ep hury katu. I'a hū tī. Hymbo rehe heta te hū i'a ihī. Sē (100) aja hetaha. Aja hymbo pame katu te i'a ihī — aja Jesu pandu.

A'e pandu tī:

—Pesarahā! Pekwa tar katu rahā, ihē apandu ame'ē ke rehe pehendu katu ta me'ē te'e! — aja ngā pe Jesu pandu.

Myja me'ē ma'e ke my ame'ē rehe har (Matéu 13.10-17; Mak 4.10-12)

⁹ I'i we myja me'ē ma'e ke my, ame'ē rehe har jumu'eha ta pandu:

—Ma'e ame'ē my? — aja Jesu pe.

¹⁰ Pe, a'e pandu:

—Apo amō kotyhar Tupā mujekwa. Pyahu ame'ē ke. Kuja. Ixoty ipy'a ke amō muruwak ame'ē ke a'e putar katu. “Ihēma'e a'e” aja a'e pandu. “Ame'ē ke nema'e jumu'eha ta pe emujekwa” aja Tupā ihē pe pandu. Amō ta pe anī. Amujekwa ym ta. A'erehe myja me'ē ma'e ke my, ame'ē ke apandu pandu. Aja rahā, amō usak usak tipe. Anī. Ukwa ym te ame'ē rehe har. Amō hendu hendu tipe. Anī. Ukwa ym te tī — aja Jesu pandu.

Myja me'ē ma'e ra'ī my, ame'ē ke Jesu mujekwa (Matéu 13.18-23; Mak 4.13-20)

¹¹ A'e pandu tī:

—Myja me'ë ma'e raĩ my, ame'ë rehe har amujekwa ta apo 'y. Ma'e raĩ riki Tupã je'ëha aja saka.

¹² Ma'e raĩ awa rape rupi u'ar. Ame'ë riki Tupã je'ëha rehe amõ ta hendu tipe. Pe, ame'ë ta rehe Satana uhyk ta. (Åjã ramõi a'e. Ma'ewyra u'u uwyr, ame'ëja saka.) Pe, Tupã je'ëha ke upa mukanim a'eta ngi. Aja rahã, Tupã rehe jurujar ym. Pe, ame'ë ke Tupã muhã ym.

¹³ —Ma'e raĩ ita ty rupi u'ar. Ame'ë riki Tupã je'ëha rehe huryha namõ hendu katu tipe tĩ. (Pahar hywõi, ame'ëja saka.) Anĩ. Pyta katu ym. Heta ym jahy rahã, jurujar katu we rĩ. Pe, Tupã rehe jurujar katu, a'erehe amõ ta putar ym. Mahy riki tĩ. A'erehe jurujar katuha ke hijar. (Warahy upa jukwa, ame'ëja saka.)

¹⁴ —Ma'e raĩ juruwe ty rupi u'ar. Ame'ë riki Tupã je'ëha rehe hendu tipe tĩ. Pe, ixoha rehe har a'eta jumupyai ixo, a'erehe Tupã je'ëha harái. Upa ipy'a ngi mukanim. Tamatarer hũ pyhykiha rehe jõ ukwa ukwa ixo, a'erehe Tupã je'ëha harái tĩ. Jumuhuryha rehe jõ ukwa ukwa ixo tĩ, a'erehe Tupã je'ëha harái tĩ. Upa mukanim ingi tĩ. A'erehe Tupã rehe har ukwa tar ym. A'erehe ma'e katu ame'ë ke ma'ema'e ym. (I'a ym, ame'ëja saka.)

¹⁵ —Ma'e raĩ ywy katu ame'ë rehe u'ar. Ame'ë riki Tupã je'ëha rehe hendu katu tĩ. Ipy'a pe ihĩ katu. Hendu katu te ehe tĩ. Amõ koty uwak ym oho, a'erehe ma'e katu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. (I'a heta hũ, ame'ëja saka) — aja Jesu pandu.

Araparin rehe har

(Mak 4.21-25)

¹⁶ A'e pandu tĩ:

—Araparin amõ hany rahã, pander pe jupyk ym. Myrape wyr pe moĩ ym tĩ. Anĩ. Ywate pukwar. Aja rahã, ok pe ngã ixo rahã, wera katu ipe. Wera katu, aja Tupã rehe har ukwa ta.

¹⁷ Ihẽ amu'e ame'ë ke ame'ëja saka. Apo mukanim, ame'ëja saka. I'I atu rahã, upa mujekwa ta ngã pe. Wera katu, ame'ëja saka. Apo jupyk, ame'ëja saka. I'i atu rahã, upa pirar ta, ame'ëja saka. (Aja rahã, juehe har Tupã mujekwa ta ngã pe. Wera katu, ame'ëja saka.)

¹⁸ —Pesarahã! Ma'e pehendu ame'ë ke pekwa katu pexo. Tupã rehe har ukwa tar katu. Aja rahã, ame'ë pe amõ we Tupã mujekwa ta. Ta'yr te mi ukwa, aja amõ ta ukwaha naĩ. Anĩ. Ame'ë ke upa katu te Tupã mukanim ta ingi. Aja rahã, ukwa ym te ta — aja jumu'eha ta pe Jesu mujekwa.

Jesu mõi ta rehe har

(Matéu 12.46-50; Mak 3.31-35)

¹⁹ Jesu mõi ixoty oho. Imu ta oho ixoty tĩ. Hake uhyk ym ehe. Heta te hũ ngã, a'erehe marã ka ym uhykiha ehe.

²⁰ Pe, amõ pandu oho ipe:

—Soroka pe ne mõi ixo. Ne mu ta amõ tĩ. Ne namõ pandu tar katu — aja Jesu pe.

²¹ Pe, heta ame'ë ta pe Jesu pandu:

—Tupã je'ëha rehe hendu, pe, pandu: “Katu. Tupã je'ëha mujekwa, aja ihẽ ama'ema'e ta” aja. Aja pandu ame'ë ta ihẽ mõi aja tĩ. Ihẽ mu ta aja tĩ — aja ngã pe pandu.

Ywytu keruhũ ke Jesu muputu'u

(Matéu 8.23-27; Mak 4.35-41)

²² Amõ wera rahã, jarusu keruhũ pe Jesu opor oho. Jumu'eha ta opor oho tĩ. Ame'ë ta pe pandu:

—Ypa ruwái koty jaha jaho — aja Jesu.

Pe, sosok mondo.

²³ Pe, aha oho ixo rahã, Jesu ukwer oup. Pe, pahar ywytu keruhũ uhyk ehe. Ypa rupi peju hũ. Jarusu keruhũ pe y ke oho rã. Tate jere oho.

²⁴ Pe, Jesu ke jumu'eha ta mupak oho. Pandu ipe:

—Sa'e! Jande jajere tate jaho — aja Jesu pe.

Pe, pu'am rahã, ywytu keruhũ pe Jesu pandu:

—Mã peja ym! Eputu'u katu ihẽ pe — aja. Pahar ywytu keruhũ putu'u! Y kotok keruhũ pe pandu tĩ:

—Mã peja ym! Ewapyk katu — aja.

Pahar y kotok keruhũ wapyk katu te uĩ tĩ.

²⁵ Pe, jumu'eha ta pe pandu:

—Mã! Pehẽ namõ ihẽ axo. Ihẽ rehe pejurujar ym. Katu ym aja — aja Jesu.

A'eta mukahem riki. Kyje tĩ. Jupandu a'eta jupe:

—Mã! Katu tiki! Pyrãtã te ame'ë ke kohĩ. Je'ëha rehe ywytu keruhũ hendu katu! Y

kotok keruhũ aja tĩ. Hendu katu ehe tĩ. Mã! Myja me'ẽ sawa'e ko my? — aja a'eta jupe.

*Ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ẽ ke Jesu mukatu
(Matéu 8.28-34; Mak 5.1-20)*

²⁶ Pe, ypa ruwái rehe Jesu ta aha oho, jarusu keruhũ pe. Jera ywy koty oho. Ame'ẽ ywy Ngariréi ywy kupe koty ihĩ.

²⁷ Pe, jarusu keruhũ ngi Jesu uhem oho rahã, amõ sawa'e uhyk uwyr ehe. Ok ta pe har ame'ẽ ke a'e kwe. Ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ẽ ke a'e tĩ. Yman jawe te'e ixo rĩ, a'erehe hok pe pyta ym te. Kangwerupa rupi ixo ame'ẽ ke a'e. Itakwar rupi kangwerupa ihĩ.

²⁸⁻²⁹ Pe, ãjã ihĩ katu ehe rahã, awa nixói te ame'ẽ pe sawa'e ke mujan mujan mondo. Sawa'e ke amõ ta pukwar kwe. Ita tupa-ham pe ipo apyr pukwar. Ipyta ke pukwar tĩ. Anĩ. Ten! Aja ame'ẽ ke upa te'e mohok. Pe, awa nixói te ame'ẽ pe ãjã mujan mondo. Pe, Jesu rehe sawa'e usak rahã, ahem hũ ixo. Jesu ruwa koty u'ar. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ aja mujekwa.) ãjã pe Jesu pandu:

—Sawa'e ngi ehem eho — aja.

A'erehe Jesu pe sawa'e hãtã pandu:

—Jesu! Nde riki Tupã ra'yr! Ywatehar ke a'e. Ema'e ym ihẽ pe. Ihẽ apandu nde pe, emahy ym ihẽ ke — aja Jesu pe.

³⁰ Pe, Jesu pandu ipe:

—Ma'e nde rer? — aja ipe.

—Ihẽ rer riki: “Heta” — aja.

Sawa'e py'a rehe heta te hũ ãjã ta ihĩ, a'erehe: “Heta” aja pandu.

³¹ Pe, Jesu pe ãjã ta pandu:

—Mupyraraha renda pe jande ke emondo ym we rĩ. Aja emahy ym we jande ke rĩ — aja ipe.

³² Pe, petete kure ta ixo. Ame'ẽ ke rehe ãjã ta usak. Heta te hũ kure ta i'ãi. Ywy'ã rupi kãpĩ u'u ixo. Jesu pe ãjã ta pandu:

—Kure ta koty jaho tar katu — aja.

—Ere! — aja Jesu.

³³ A'erehe sawa'e ngi ãjã ta uhem oho. Kure ta pe ixo oho. (Ka'u te'e hũ uwak.) Pe, kure ta upa katu te ujan oho. Upen te'e hũ ame'ẽ pe u'ar oho. Ypa pe u'ar. Upa katu te y jukwa.

³⁴ Ame'ẽ ke kure usakiha ta usak rahã, ame'ẽ rehe har ok ta pe pandu pandu oho. Amõ ta renda rupi pandu pandu oho tĩ.

³⁵ Pe, ame'ẽ ke rehe ngã usak oho tĩ. Jesu rehe uhyk rahã, sawa'e rehe usak. A'eramõ ãjã ta uhem oho ingi, ame'ẽ ke rehe usak. Jesu rake wapyk uĩ. Ima'e mundeha namõ ixo apo 'y. Apo ka'u te'e ym tĩ. Pe, upa ngã kyje ingi, Jesu ngi. (Sawa'e pyrãtã te hũ ko ixo, aja ukwa, a'erehe kyje ingi.)

³⁶ Sawa'e ke Jesu mukatu, ame'ẽ ke rehe usak ame'ẽ ta upa ame'ẽ rehe har ngã pe pandu.

³⁷ Pe, Jesu ngi upa jera ywy pe har ta kyje. (Sawa'e pyrãtã te hũ ko ixo, aja ukwa.) A'erehe kyje ngã ingi. (Amõ we ngãma'e kanim ta, ame'ẽ ke putar ym tĩ.) A'erehe pandu ipe:

—Sengi eho — aja Jesu pe.

A'erehe jarusu keruhũ pe Jesu opor oho. Oho ingi.

³⁸ Oho tate rahã, sawa'e pandu ipe. A'eramõ ãjã ta uhem oho ingi ame'ẽ ke a'e. Kuja pandu:

—Sawa'e! Ne namõ ihẽ aho ta — aja Jesu pe.

³⁹ A'e pandu:

—Anĩ. Nde rok pe ejywyr eho. Nde ke Tupã mukatu, ame'ẽ rehe har epandu eho — aja sawa'e pe.

Pe, hok pe mujywyr mondo. Pe, ok ta rupi sawa'e pandu pandu oho. “Mã! Katu tiki. Ihẽ ke Jesu mukatu” aja pandu pandu oho.

*“Ihẽ rajyr emukatu ejur” aja Jái pandu
(Matéu 9.18-19; Mak 5.21-24)*

⁴⁰ Ypa ruwái koty Jesu jywyr oho. Y rymy'y rehe uhyk rahã, heta ngã harõ u'am ehe. Huryha namõ ame'ẽ ta pandu:

—Ko nde erejur! — aja Jesu pe.

⁴¹ Pe, amõ sawa'e uhyk uwyr ehe. Her Jái. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda kapitã ke a'e. Huwa koty ipynarãi pe a'e wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pandu hũ ipe:

—Ihẽ rok pe jaho!

⁴² Ihẽ rajyr ahy oup. Manõ tate oup. Emukatu ejur! — aja Jesu pe.

Awa py mokōi warahy 'ar ame'ē ke tajyr. Tajyr peteihar ke.

Kūjā ke Jesu mukatu
(*Matéu 9.20-22; Mak 5.25-34*)

Pe, Jái namō Jesu oho ixo rahā, heta ngā jumujar mujar hū te'e oho ixo tī.

⁴³ Heta ame'ē ta pyter pe amō kūjā oho ixo. Jaiha pupur hū ame'ē ke a'e. Awa py mokōi warahy 'ar rahā, aja te'eha a'e. [Mukatuha ta pe upa katu te tamatarer ke me'ē me'ē. Anī. Mukatu ym te a'e ke.]

⁴⁴ Jesu raikwer rupi uwyr. Pe, heta ame'ē ta rupi asa oho. Pe, Jesuma'e mundeha apyr ke pyhyk. Pahar jaiha pupur ame'ē ke putu'u katu ipe.

⁴⁵ Jesu pandu:

—Awa ihē ke pyhyk my? — aja.

Upa ngā pandu:

—Anī ihē — aja ipe.

Petu pandu:

—Sawa'e! Mā! Ukwa ym awa! Nde rake rupi heta ngā ixo. Mujar mujar hū tī — aja ipe.

⁴⁶ Jesu pandu:

—Jetehar te ke! Ihē ke amō pyhyk! Ihēma'e pyrātāha uhem oho. Amukatu amō ke, a'erehe ihēma'e pyrātāha uhem, aja akwa katu — aja riki.

⁴⁷ Pe, ngā ukwa ym ha rupi asa oho ym ta, aja kūjā ukwa. A'erehe Jesu rake oho. Ryrýi riki. Jesu rake wapyk oho. Pe, ngā pyter pe upa pandu. Ma'erehe Jesu ke pyhyk my, ame'ē rehe har upa pandu. Pahar katu oho jupe, ame'ē rehe har pandu tī.

⁴⁸ Pe, Jesu pandu ipe:

—Éi, kūjā! Upa ma'e ahyha ke amukatu, ame'ē rehe nde erejurar katu, a'erehe nde katu apo 'y. Ejywyr katu eho — aja kūjā pe.

Jái rajyr ke Jesu mukwera katu
(*Matéu 9.23-26; Mak 5.35-43*)

⁴⁹ Pe, pandu ixo rahā, kapitā rok ngi amō pandu uwyr, Jái rok ngi. Kuja Jái pe pandu:

—Nde rajyr manō ramō te. Mā peja mu'eha jywyr oho. Nde rajyr manō táí — aja sawa'e ta pandu. (“Mu'eha” aja pandu rahā: “Jesu ke” aja a'eta ukwa.)

⁵⁰ Sawa'e ta panduha rehe Jesu hendu rahā, Jái pe pandu:

—Anī. Nde py'ahu te'e. Ihē rehe nde erejurar katu, aja rahā jō katu ta tiki. Pe, nde rajyr katu ta tī — aja Jesu ipe.

⁵¹ Pe, hok pe uhyk rahā, heta ame'ē ta pe pandu:

—Se pepyta. Soroka pe pepyta — aja Jesu.

Kuja jō inamō hok pe ixo oho. Ko Petu. Juā amō tī. Tian amō tī. Ipái amō tī. Imāi amō tī. Ame'ē ta jō. Heta ame'ē ta soroka pe pyta.

⁵² Kūjātāi manō, a'erehe a'ep pe har ta jixi'u hū. Ahem ehe ixo tī. Pe, Jesu pandu:

—Pejixi'u ym. Kūjātāi manō ym. Ukwer te'e oup — aja ngā pe.

⁵³ —Héi! Héi! Mā! Ukwa ym a'e — aja upa a'ep har ta puka puka hū ehe.

Kūjātāi manō te, aja a'eta ukwa. A'erehe puka puka hū ehe.

⁵⁴ Kapy pe ixo rahā, ipo ke Jesu pyhyk. Pe, pandu:

—Kūjātāi! Epu'am! — aja Jesu.

⁵⁵ Pe, pahar kwera katu. Pu'am tī. Pe, imāi pe Jesu pandu:

—Ma'e ke eme'ē ipe. U'u ta — aja.

(Ma'e u'u rahā, ixuwe katu a'e aja ukwa katu, a'erehe aja Jesu pandu.)

⁵⁶ Ipái ta pandu:

—Mā! Mā katu tiki! — aja.

Jesu pandu:

—Myja kwera katu my, ame'ē rehe har amō ta pe pepandu ym te — aja ipái ta pe.

Petu ta pe aja tī. “Pepandu ym” aja pandu tī.

9

Awa pymokōi jumu'eha ta ke Jesu mondo
(*Matéu 10.5-15; Mak 6.7-13*)

¹ Pe, awa py mokōi jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar. Pandu:

—Ihē je'ēha rupi amō ta py'a ngi ājā ta ke pemuhem pemondo. Ihēma'e pyrātāha namō aja tī. Pemuhem pemondo tī. Ihē je'ēha rupi ahy ixo ame'ē ta ke pemukatu tī. Ihēma'e pyrātāha namō aja tī. Pemukatu tī — aja Jesu pandu.

² Pe, ame'ē ta ke mondo rahā, kuja pandu tī:

—Kuja pepandu pandu peho: “Ixoty ipy'a ke amō muruwak rahā, Tupā pandu ta ipe: ‘Ihēma'e nde’ aja. A'erehe mā peja pehē py'a ke ixoty pemuruwak” aja ngā

pe pepandu peho. Ahy ixo ame'ẽ ta ke pemukatu tĩ.

³ Peho rahã, pehẽma'e ke peraho ym te. Pehẽ mi'u ke peraho ym. Tamatarer ke peraho ym tĩ. Mokõi kamixa ke peraho ym tĩ. Pehẽ kupe pe ma'e ryru peraho ym tĩ. Myra te'e pehẽ po pe peraho ym tĩ. Myra rehe te'e wata ame'ẽ ke.

⁴ Amõ ta rok pe pehyk, pe, pehẽ pe ijar pandu: “Ko nde erejur katu. Ihẽ rok pe epyta katu” aja. A'ep pepyta katu we rĩ. Ame'ẽ ok ta pe pexo rahã, ame'ẽ rok pe jõ peker. Ame'ẽ rok pe jõ ma'e ke pe'u tĩ. (Aja rahã, ijar pandu py ame'ẽ ke parahy ym ta.)

⁵ —Pehẽ ke amõ ta putar ym rahã, ame'ẽ ok ta ngi pehem peho. “Ko nde erejur katu. Se epyta katu” aja pandu ym te awa. Aja rahã, pehem peho. Peho rahã, pehẽ py ngi ywyku'i pejuhyk pembor. Ame'ẽ ke a'ep pe har ta usak rahã, a'ep pe har ta ke Tupã putar ym tĩ, aja pemujekwa ta ngã pe tĩ — aja Jesu pandu.

⁶ Upa Jesu pandu rahã, jumu'eha ta oho. Amõ amõ ok ta rupi ohoho. Myrandu katu ke pandu pandu oho. Oho ixo rahã, ahy ixo ame'ẽ ta ke a'eta mukatu.

Eroma'e ukwaha

(Matéu 14.1-12; Mak 6.14-29)

⁷ Ero kapitã ke a'e. Ngariréi ywy pe har tama'e kapitã ke. Pe, upa Jesu ma'ema'e ame'ẽ rehe har hendu. Amõ ta pandu:

—Jesu riki Juã mujahukiha ke. Juã ke Tupã mukwera katu muhem tĩ — aja Jesu rehe har pandu naĩ.

A'erehe ame'ẽ hendu rahã, Ero ka'u te'e.

⁸ Amõ ta pandu:

—Anĩ. Jesu riki Eri. Ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke jywyr uwyr a'e tĩ — aja Jesu rehe har pandu naĩ tĩ.

Amõ ta pandu:

—Anĩ. Ymanihar te Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke kwera katu uhem tĩ — aja Jesu rehe har pandu naĩ tĩ.

⁹ Pe, Ero pandu:

—Anĩ. Amukwehe amõ pe apandu: “Juã ãkã emondok eho ingi” aja. (Juã manõ te, aja akwa katu. A'erehe Jesu riki Juã ym, aja akwa katu.) Pe, awa peme'ẽ my? Mãte hũ ehe har ihẽ ahendu — aja.

Pe, Jesu rehe Ero usak tar katu tipe. Ukwa tar katu ehe har.

5.000 hetaha ta pe ngã mi'u ke Jesu me'ẽ

(Matéu 14.13-21; Mak 6.30-44; Juã 6.1-14)

¹⁰ Pe, Jesu mondo ame'ẽ ta jywyr uwyr ixoty. Upa katu te ma'ema'eha ke pandu ipe. Pe, ame'ẽ ta namõ jõ Jesu oho. Mesái ok ta pe oho.

¹¹ Pe, ame'ẽ ke hetaha ta ukwa rahã, haikwer rupi ngã oho tĩ. Uhyk rahã, Jesu pandu:

—Ko pejur katu — aja hetaha ta pe.

Tupã rehe har kuja pandu: “Apo amõ koty Tupã mujekwa. Pyahu ame'ẽ ke. Kuja. Ixoty ipy'a ke amõ muruwak, ame'ẽ ke a'e putar katu. Ixoty ipy'a muruwak rahã: ‘Ihẽma'e ke a'e’ aja a'e pandu” aja Jesu pandu pandu ngã pe. Ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu tĩ.

¹² Pe, warahy ka'aruk koty rahã, awa py mokõi jumu'eha ta uhyk uwyr ehe. Pandu ipe:

—Ko awa nixói te ame'ẽ pe jaxo. Ngã mi'u nixói te se. A'erehe hetaha ta ke emujywyrondo. Paite ok ta rupi ngã oho ta. Ame'ẽ rupi imi'u ngã jo'ok ta. Ukweriha renda a'ep ihĩ tĩ. Amõ awa renda rupi aja tĩ — aja Jesu pe.

¹³ Jesu pandu:

—Anĩ. Ame'ẽ ke pehẽ atu peme'ẽ me'ẽ ngã pe — aja jumu'eha ta pe.

A'eta pandu:

—Pira ka'ẽ mokõi jõ kohĩ. Mbeju, awa po wajar peteihar upa jõ kohĩ tĩ. Ame'ẽ uhyk ym ta ngã pe. Amõ heta te hũ jajo'ok ym rahã, uhyk ym ta ngã pe. Ngã heta te hũ kote'e ixo — aja Jesu pe.

¹⁴ Kuja, 5.000 sawa'e ta a'ep ixo nahã my. Sawa'e ta jõ manga rahã, aja hetaha ta ixo nahã my. Pe, Jesu pandu:

—Amõ koty koty ngã ke pemujy'ar. Ko 50 hetaha nahã. Se amõ 50 nahã. Paite amõ 50 nahã. Aja pame katu te. “Pewapyk” aja pepandu ngã pe — aja jumu'eha ta pe.

¹⁵ Pe, aja jumu'eha ta mujy'ar. Upa ngã pe pandu:

—Pewapyk — aja riki.

Pe, wapyk. Se 50 hetaha. Se amõ 50. Paite amõ 50. Aja pame katu te.

¹⁶ Pe, mbeju ke Jesu pyhyk. Pira ka'ẽ amõ. Ywa rehe ma'ã. Pe, pandu:

—Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande mi'u ke jande pe nde eremuwyr katu — aja Tupā pe.

Pe, mbeju mopok. Ame'ē ke jumu'eha ta pe me'ē. Pira ka'ē mupen tī. Ame'ē ke me'ē tī. Pandu:

—Ngā pe peme'ē me'ē peraho — aja Jesu.

¹⁷ Upa ngā u'u. Uhyk ngā u'u. Pyta we ame'ē ke jumu'eha ta matyr matyr. Wasākā pe matyr. Kuja, awa py mokōi wasākā mutyryhem.

Jesu rehe har Petu pandu

(Matéu 16.13-19; Mak 8.27-29)

¹⁸ Pe, amō rahā, Tupā namō jeje Jesu pandu u'am. Jumu'eha ta uhyk uwyr ehe. Jesu pandu:

—Ihē rehe har ngā pandu rahā, myja pandu my? — aja jumu'eha ta pe.

¹⁹ Ame'ē ta pandu:

—Kuja amō ta: “Juā mujahukiha nde” aja je. Amō ta: “Eri nde. Ymanihar Tupā je'ēha pandu me'ē ke” aja je tī. Amō ta: “Amō ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ke kwera katu uhem. Ame'ē ke nde” aja je tī — aja Jesu pe.

²⁰ A'e pandu:

—Pehērahā! Myja ihē rehe har pekwa my? — aja jumu'eha ta pe.

Petu pandu:

—Nde riki Kirisutu! Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke nde — aja Jesu pe.

Manōha rehe har Jesu pandu

(Matéu 16.20-23; Mak 8.30-33)

²¹ Pe, Jesu pandu:

—Kirisutu ihē. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke ihē. Ame'ē rehe har amō ta pe pepandu ym te — aja jumu'eha ta pe.

²² A'e pandu tī:

—Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ko apandu pehē pe. Ihē ke amō ta mahy hū ta. Jundéu awa tamūi ta putar ym te ihē ke tī. Jundéu awa tama'e pa'i keruhū aja tī. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja tī. Ihē ke putar ym te tī. Ihē ke amō ta jukwa ta. Pe, mokōi aker rahā, ihē ke Tupā mukwera katu ta muhem — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Jesu kotyhar ta ke

(Matéu 16.24-28; Mak 8.34-9.1)

²³ Upa ngā pe Jesu pandu:

—Ihē namō amō ixo tar katu rahā, ima'e putariha ke hijar ta me'ē te'e. Pe, Tupā putar ame'ē ke ma'ema'e ta me'ē te'e. Wera rahā pame katu te ima'e putariha ke mukanim ta me'ē te'e tī. Pe, ihē namō tapijar te'e we oho ta me'ē te'e.

²⁴ Amō manō tar ym. A'erehe a'e pandu naī: “Anī. Jesu rehe ajurujar ym ihē” aja. Aja rahā, Tupā namō ixo ym te ta. Ihē rehe amō jurujar katu, a'erehe a'e ke amō ta jukwa. Aja rahā, Tupā namō aja te'e ta a'e ixo.

²⁵ Kome'ē ywy keruhū pe ma'e katu ame'ē ke heta te hū ihī. Upa ame'ē ke amō pyhyk. Matyr hū tī. Pe, manō rahā, Tupā namō ixo ym te ta. Aja rahā, marā ka ym katuha.

²⁶ —Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ihē ngi amō huxī rahā, ihē ruxī ta ingi tī. Ihē amu'e ame'ē ke ngi amō huxī rahā, ame'ē sawa'e ngi ihē ruxī ta tī. Ihē ajywyr rahā, ihē ruxī ta ingi. Katu te ha namō ihē ajywyr ta. Papama'e katu te ha namō ajywyr ta tī. Ima'e je'ēha rahoha tama'e katu te ha namō ajywyr ta tī. Arahā ihē ngi huxī ame'ē ta ngi ihē ruxī ta tī.

²⁷ Pesarahā! Apandu pehē pe! Ihē riki kapitā keruhū te. Ame'ē ke pehē ngi har amō ta usak ta. Ixuwe katu ixo rahā, usak ta, manō ym we ta rī — aja ngā pe Jesu pandu.

Moise namō Jesu pandu. Eri namō pandu tī.

(Matéu 17.1-13; Mak 9.2-8)

²⁸ Upa ame'ē ke Jesu pandu rahā, kuja a'e ukwer nahā my, awa po wajar mokōi. Pe, ywy'ā keruhū pe oho. Petu ke raho. Juā amō tī. Tian amō tī. Tupā namō pandu oho.

²⁹ Pe, Tupā namō pandu u'am rahā, huwa ke amō koty uwak oho. Ima'e mundeha ke ituwyr te hū.

³⁰⁻³¹ Pahar ywa pe har weraha namō mokōi sawa'e ta uhem. (Wera te hū rahā, Tupā pete'e ixo aja mujekwa katu.) Ko ymanihar te Moise ke uhem. Ymanihar te Eri amō tī. Jesu namō a'eta pandu pandu u'am. Kuja a'eta pandu inamō:

—Jerusarē ok ta pe nde eremanō ta. Aja Tupā putar ame'ē ke nde erema'e ta — aja Jesu pe.

³² Petu ta riki ukwer katu te. Pe, upak rahã, Jesuma'e katu te ha rehe a'eta usak. Mokõi sawa'e ta inamõ pu'am u'am, ame'ẽ ke rehe a'eta usak tĩ.

³³ Pe, mokõi sawa'e ta oho ixo ingi rahã, Jesu pe Petu pandu:

—Sawa'e! Ko jande johu jaxo, a'erehe katu tiki. Pehẽ mahapyr pe mahapyr xipa ke jamujã ta. Ko nde pe amõ. Moise pe amõ tĩ. Eri pe amõ tĩ. (Aja rahã, amõ we pepyta we ta my) — aja Petu Jesu pe.

Ukwa ym ma'e panduha ke, a'erehe aja Petu pandu.

³⁴ Pe, Petu pandu u'am rahã, ywa takãxĩha uhyk a'eta rehe. Takãxĩha rysãha uhyk a'eta rehe. Pe, ywa takãxĩha pe mokõi sawa'e ta ixo oho rahã, Petu ta kyje. Usak ame'ẽ ke ngi kyje.

³⁵ Pe, ywa takãxĩha ngi panduha uwyr. Kuja:

—Ko riki ihẽ ra'yr. Katu asak ame'ẽ ke a'e. Ihẽma'e ke a'e. A'e pandu ame'ẽ ke rehe pehendu katu — aja.

³⁶ Panduha putu'u rahã, jeje Jesu ixo. Upa usak ame'ẽ ke amõ ta pe Petu ta pandu ym te. Arahã pandu ym te rĩ.

Kurumĩ py'a rehe ãjã ihĩ

(Matéu 17.14-18; Mak 9.14-29)

³⁷ Ame'ẽ ku'ẽ rahã, wvy'ã keruhũ ngi Jesu ta wyjy oho. Wyjy uwyr ixo rahã, heta ngã uhyk ixoty.

³⁸ Heta ame'ẽ ta ngi har amõ sawa'e pukái Jesu pe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Apandu nde pe. Ihẽ ra'yr rehe esarahã! Peteĩhar ke a'e.

³⁹ Ipy'a rehe ãjã ihĩ rahã, pahar ahem ahem a'e. Mumanõ manõ a'e ke reko tĩ. Aja rahã, juru ke tyjúi hũ. A'e ke mahy hũ tĩ. Pe, he'õ te rahã, uhem oho ingi.

⁴⁰ Ne namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta pe ihẽ apandu hũ: “Ãjã ke pemuhem pemondo ingi” aja riki. Anĩ. Marã ka ym muhemihã — aja Jesu pe.

⁴¹ A'e pandu:

—Mã! Apo pehẽ pexo ame'ẽ ta! Mã! Tupã pyrãtãha rehe pejurujar ym! Katu ym aja. Aja te'e pehẽ namõ ihẽ axo ym ta. Pejurujar ym ha namõ aja te'eha ihẽ py'ahu te'e ahendu. Anĩ. Aja ym ta — aja ngã pe.

Pe, sawa'e pe pandu:

—Nde ra'yr ihẽ pe erur — aja ipe.

⁴² Pe, kurumĩ uwyr ixo rahã, a'e ke ãjã ityk. Ywy rehe ityk. Pe, mumanõ manõ hũ.

Ãjã pe Jesu pandu:

—Ehem eho ingi — aja.

Pe, uhem oho. Aja mukatu, pe, ipái pe raho.

⁴³ Tupãma'e pyrãtãha rehe har ngã pandu:

—Mã! Katu tiki! Katu hũ — aja.

Manõha rehe har Jesu pandu tĩ

(Matéu 17.22-23; Mak 9.30-32)

Jesu ma'eha rehe har ngã pandu pandu ixo rĩ:

—Mã! Katu te me'ẽ a'e my! — aja.

Arahã jumu'eha ta pe Jesu pandu:

⁴⁴ —Ko ihẽ apandu ame'ẽ ke pehẽ py'a pe pekwa pekwa pexo. Aja rahã, peharái ym ta. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Pesarahã! Ihẽ rehe ihẽ ruwajan ta ke amõ muhyk ta werur — aja riki.

⁴⁵ Anĩ. Ame'ẽ panduha ke jumu'eha ta ukwa ym. Mujekwa ym Jesu, a'erehe ukwa ym. Jumu'eha ta kyje ingi, a'erehe ame'ẽ rehe har pandu ym we ipe tĩ.

Katu te ame'ẽ rehe har

(Matéu 18.1-5; Mak 9.33-37; Siri 2.3-5; 1 Petu 3.4; 1 Petu 5.5)

⁴⁶ Jumu'eha ta je'ẽ je'ẽ hũ a'eta jupe u'am:

—Jande ngi har awa riki katu te ame'ẽ ke my? — aja a'eta jupe.

⁴⁷ Ame'ẽ ta ukwa ukwa u'am ame'ẽ ke Jesu ukwa rahã, ta'yn ke pyhyk. Pe, hake mupu'am.

⁴⁸ Pandu:

—Kome'ẽ ta'yn ke hok pe mupyta katu. Ihẽ kotyhar ke, a'erehe pandu ipe: “Ko nde erejur katu. Ihẽ rok pe epyta katu” aja. Aja rahã, ihẽ ke hok pe mupyta katu tĩ, ame'ẽja saka tĩ. Ihẽ pe: “Ko nde erejur katu” aja pandu rahã, ihẽ pái pe: “Ko nde erejur katu” aja pandu tĩ, ame'ẽja saka tĩ. Ihẽ ke ihẽ pái muwyr ame'ẽ ke ihẽ. Pehẽ ngi har amõ kuja ukwa: “Katu ym ame'ẽ ke ihẽ” aja ukwa. Aja rahã, ame'ẽ ke katu te aja Tupã ukwa — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Ehe katu ame'ẽ rehe har

(Mak 9.38-40)

⁴⁹ Juã pandu:

—Sawa'e! Paite amō sawa'e rehe jasak. Ame'ē riki nde je'ēha rupi ājā ta ke muhem katu mondo, ngā py'a ngi. Jande namō ixo ym a'e, a'erehe japandu ipe: “Anī. Mā peja ym. Jesu je'ēha rupi ājā ta ke emuhem ym emondo” aja sawa'e pe jande japandu — aja Jesu pe.

⁵⁰ Pe, Juā ta pe Jesu pandu:

—Anī. Aja ym pepandu ipe. Amō riki pehē ruwajan aja ym rahā, pehē rehe katu ame'ē ke a'e — aja Juā ta pe.

Jesu ke amō ok ta pe har ta putar ym

⁵¹ Ywa pe Jesu ke Tupā mujywyr ta, ame'ē angaha ke rehe uhyk tate rahā, Jesu pandu:

—Jerusarē ok ta pe ihē aho ta kŷ — aja.

Pe, ixoty oho ixo.

⁵² Amō sawa'e ta ke mondo py. Pe, sawa'e ta oho. Samari ywy pe amō ok ta ihī. Ame'ē pe oho. (A'ep Jesu rehe ukweriha renda ke mukatu oho.)

⁵³ Anī. A'ep pe har ta putar ym. (Jesu riki jundéu awa ke, a'erehe putar ym.) Jerusarē ok ta jaxer aja a'ep pe har ta ukwaha naī. Jerusarē ok ta pe Jesu oho ixo, aja a'ep pe har ta ukwa, a'erehe putar ym tī.

⁵⁴ Ame'ē ke Tian ukwa rahā, Jesu pe pandu. Juā aja tī. Jumu'eha ta ke mokōi. Kuja pandu:

—Sawa'e! Ame'ē ok ta pe har ta ke tata mai ta my. (Nde ke putar ym ame'ē ta ke a'eta.) Ywa ngi tata keruhū ke japandu ta. Aja nde ereputar my? — aja Jesu pe.

⁵⁵ Jesu uwak rahā, pandu a'eta pe:

—Anī. Peja ym! — aja Tian ta pe.

⁵⁶ Pe, amō ok ta pe Jesu ta oho.

Jesu namō amō ta oho ta tipe

(Matéu 8.18-22)

⁵⁷ Pe, a'eta oho ixo rahā, amō sawa'e pandu ipe:

—Nde ereho ame'ē pe ne namō ihē aho ta kŷ tī — aja Jesu pe.

⁵⁸ A'e pandu ipe:

—Hokwar rupi so'o ukwer. Haity pe ma'ewyra ta ukwer tī. Ihē anī. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Pesarahā! Ihē akeriha renda nixóí — aja ipe. (Aja rahā, in-amō oho rahā, hok te nixóí ta, aja mujekwa katu. Sawa'e jetehar te oho ta my, ame'ē ke Jesu manga, a'erehe aja pandu.)

⁵⁹ Amō sawa'e pe Jesu pandu:

—Ihē namō eho — aja ipe.

Sawa'e pandu:

—Sa'e! Anī we rī. Ihē rok pe ajywyr we ta rī. Papa manō rahā, ihē riki ajyтым ta. Arahā jō ne namō ihē aho ta kŷ — aja Jesu pe.

⁶⁰ A'e pandu:

—Anī. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta manō aja saka ixo. Ame'ē ta riki manō te ame'ē ke jyтым ta. Ne anī. Ihē namō ejur apo 'y. “Tupā kotyhar ta aja pemuruwak” aja epandu eho apo 'y — aja sawa'e pe.

⁶¹ Amō sawa'e pandu:

—Sa'e! Ne namō ihē aho ta kŷ. Kuja py ta rī. Ihē rok pe aho we ta rī. Papa ta pe ihē apandu ta: “Ihē aho ta kŷ” aja ta. Upa rahā, ne namō ihē aho ta kŷ — aja Jesu pe.

⁶² A'e pandu ipe:

—Mandi'i'y ke purure pe amō jyтым rahā, hok pe purure mujywyr jywym ym. Kupixa pe pyta. Aja Tupā rehe har amō pandu pandu oho rahā, hok pe jywym jywym oho rahā, katu ym tiki. (Jywyr jywym rahā, ihē namō oho te ta, aja mujekwa ym. Katu ym aja) — aja Jesu pandu.

10

Kuja, 72 sawa'e hetaha ta ke Jesu mondo

¹ Ajame'ē ke amō heta sawa'e ta pe Jesu pandu: “Ihē koty pejur. Ihēma'e ta ke pehē pexo” aja riki. Jesu jandema'e sawa'e te. Kuja, 72 sawa'e ta ke jo'ok. Ame'ē ta ke jumokōi mokōi pame katu te mondo. Jesu oho ta ame'ē rupi ame'ē ta ke mondo py. Ok ta rupi mondo. Awa renda rupi mondo tī.

² Ame'ē ta pe pandu:

—Heta te hū ngā ixo. Ihē rehe har pandu oho ame'ē ta anī. Heta ym. A'erehe Tupā namō pepandu. “Sawa'e te! Ne je'ēha pandu oho ame'ē ta ke emondo. Heta emondo. Aja rahā, nde koty ngā py'a ke ame'ē ta muruwak ta” aja Tupā pe pepandu.

³ Peho apo 'y. Pesarahā! Arapuharan rehe jangwate usak rahā, marā ka ym arapuharan ujan oho ingi. Arapuharan ta aja saka pehē. Pehē ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta mahy tar katu tī. (Arapuharan

ke jangwate pyhyk, ame'ēja saka.) A'erehe peta kŷ.

⁴ Te'e peho. Peho rahã, tamatarer ryrū peraho ym. Ma'e ryrū pehẽ kupe pe peraho ym tĩ. Mokõĩ pehẽ py rehe har peraho ym tĩ. Peho pexo rahã, i'i atu pehẽ rehe uhyk ame'ẽ ta namõ pepyta ym. Pahar peasa peho.

⁵ Amõ rok pe pehyk rahã, pepandu py: "Mã peja kome'ẽ rok pe har ta rehe Tupã usak katu" aja.

⁶⁻⁷ Pe, ok jar pandu: "Katu. Ko pejur katu! Se pepyta" aja rahã, Tupã usak katu ta ehe. Ame'ẽ rok pe jõ pepyta katu. Pehẽ mi'u ke ok jar me'ẽ. Ame'ẽ ke pe'u katu. Parakyha pe ma'e ke ijar me'ẽ me'ẽ katu. Aja ihẽma'e parakyha ke pehẽ, a'erehe pehẽ pe ijar werur ame'ẽ ke pe'u katu. Amõ amõ rok pe pehẽ mi'u pekekar ym peho.

—Anĩ. Ok jar putar ym rahã: "Katu. Ko pejur katu. Se pepyta" aja ym pandu rahã, peho ingi. Katuha pepandu ame'ẽ ke pehẽ rehe jywyr ta, ame'ēja saka. Pehẽ rehe Tupã usak katu ta.

⁸ —Amõ ok ta pe peho, pe, a'ep pe har ta mupyta katu rahã, ma'e ke pehẽ pe ngã werur ame'ẽ ke pe'u katu.

⁹ A'ep ahy ixo ame'ẽ ta ke pemukatu. A'ep pe har ta pe pepandu tĩ: "Tupã koty pehẽ py'a ke pemuruwak. Aja rahã, Tupã pandu ta: 'Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ apo 'y' aja Tupã pandu" aja ngã pe pepandu.

¹⁰ —Pe, amõ ok ta pe peho, pe, a'ep pe har ta pehẽ ke mupyta ym rahã, ok ta pyter pe peho. A'ep pepandu:

¹¹ "Pehẽ ok ta rupi jawata rahã, ywyku'i jande py rehe pyta rãĩ. Pesarahã! Ame'ẽ ke jajuhyk apo. Aja rahã, kuja pehẽ py'a rupi pekwa katu pe'am. Tupã pandu: 'Ihẽ kotyhar ta aja pemuruwak apo' aja riki. Anĩ. A'e ke peputar ym" aja ok ta pe har ta pe pepandu.

¹² —Apandu pehẽ pe. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke Tupã mupyrara rahã, Sondo ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta tĩ. (Ymanihar te jaxer ma'ema'e ame'ẽ ta ke a'eta, a'erehe mupyrara ta.) Pe, pehẽ ke mupyta ym apo. (Ame'ẽ ta Tupã muwyr ame'ẽ ke putar ym. Ihẽ riki Tupã muwyr

ame'ẽ ke ihẽ.) A'erehe ame'ẽ ok ta pe har ta ke Sondo ok ta pe har ta 'ar koty te we Tupã mupyrara hũ ta — aja 72 mondo ame'ẽ ta pe Jesu pandu.

Amõ ok ta pe har ta Jesu rehe jurujar ym (Matéu 11.20-24)

¹³ A'e pandu tĩ:

—Korasĩ ok ta pe har ta! Mã! Mãte hũ pehẽ ke Tupã mupyrara ta tĩ. Mesái ok ta pe har ta! Pehẽ aja tĩ. Mãte hũ pehẽ ke Tupã mupyrara ta tĩ. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke heta hũ pehẽ ruwa koty ihẽ ama'ema'e tipe. (Anĩ. Ihẽ rehe pejurujar ym.) Pehẽ ruwa koty ihẽ ama'ema'e ame'ẽ ke ymanihar Tir ok ta pe ihẽ ama'ema'e ta tipe rahã, a'ep pe har ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar ta tipe. Pan xuru aja me'ẽ ma'e mundeha ke munde ta tipe. (Aja pyaiha ke mujekwa ta tipe.) Aja Tupã koty ipy'a ke muruwak, aja mujekwa ta tipe tĩ. Tatimbuk ke iãkã rehe ombor ta tipe tĩ. (Aja pyaiha ke mujekwa ta tipe tĩ.) Ymanihar Sinõ ok ta pe har ta aja tĩ. (Pyaiha ke mujekwa ta tipe tĩ.) Ma'e ka'u te'eha ke hijar ta tipe tĩ. Tupã koty a'eta py'a ke muruwak aja mujekwa ta tipe tĩ.

¹⁴ —Ko ihẽ apandu. Ngã ke Tupã mupyrara rahã, Tir ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta. Sinõ ok ta pe har ta aja tĩ. Ame'ẽ ok ta pe har ta 'ar koty te we Korasĩ ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta. Aja Mesái ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta tĩ.

¹⁵ Kapana'ũ ok ta pe har ta! Kuja: "Jande anĩ. Katu te jande" aja pekwaha naĩ. Upa pehẽma'e ok ta ke Tupã mukanim ta tĩ — aja Jesu pandu.

¹⁶ Jumu'eha ta pe pandu:

—Pehẽ rehe amõ hendu katu rahã, ihẽ rehe hendu katu tĩ. Pehẽ ke amõ putar ym rahã, ihẽ ke putar ym tĩ. Ihẽ ke amõ putar ym rahã, ihẽ pái ke putar ym tĩ. Ihẽ ke ihẽ pái muwyr. A'e ke putar ym tĩ — aja Jesu pandu.

(Upa Jesu pandu rahã, kuja 72 sawa'e ta pandu oho. Tupã je'eha ke pandu oho.)

Kuja, 72 sawa'e ta jywyr uwyr (Apokarip 21.27)

¹⁷ Ok ta rupi upa pandu oho rahã, kuja 72 sawa'e ta jywyr uwyr, Jesu rehe. Hury riki ame'ẽ ta. Jesu pe a'eta pandu:

—Sawa'e! Pesarahã! ãjã ta riki jande rehe hendu katu tĩ! Nde je'ẽha rupi japandu: “Ehem eho ngã py'a ngi” aja. Aja rahã, ãjã ta uhem katu oho — aja Jesu pe.

¹⁸ A'e pandu:

—A'e tỹ! Satana rehe asak a'am rahã, pyrãtãha kanim ingi. (Ãjã ramũi a'e.) Ame'ẽ ke rehe ihẽ asak. Ywa ngi Tupã weraha, aja pahar pyrãtãha kanim ingi. A'erehe ãjã ta ke pemuhem pemondo ngã py'a ngi.

¹⁹ Pesarahã! Ihẽma'e pyrãtãha ke pehẽ pe amondo, a'erehe mbói ta rehe pepyrũ, pe, su'u rahã, ahy ym pehẽ pe. Jawajyr ta rehe aja tĩ. Pepyrũ, pe, jupi rahã, ahy ym pehẽ pe tĩ. Satanama'e pyrãtãha ke aja tĩ. (Ãjã ramũi a'e.) Pehẽ ke mahy ym ta tĩ. Pehẽ ke mahy ym te ta ma'e ke.

²⁰ ãjã ta pehẽ rehe hendu katu. Ame'ẽ rehe pehẽ rury katu. Amõ we tĩ. Tupã kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe pehẽ rer ke Tupã mapyk. Ima'e paper rehe mapyk. Ywa pe ame'ẽ ke ihĩ. A'erehe i'ar koty te we hũ pehẽ rury katu te pexo — aja 72 sawa'e ta pe Jesu pandu.

Jesu huryha ke

(*Matéu 11.25-27; Matéu 13.16-17*)

²¹ Upa 72 sawa'e ta pe Jesu pandu rahã, Jesu rehe Tupã'ã ihĩ katu te. A'erehe hury katu te a'e. Pe, Jesu pandu:

—Papa! Ywa pe har ta kapitã keruhũ ke nde! Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta kapitã keruhũ ke nde tĩ. “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja nde pe apandu. “Akwa katu te ame'ẽ ke ihẽ” aja pandu ame'ẽ ta pe nema'e pyrãtãha ke nde eremujekwa ym. “Ihẽ riki ajumu'e katu te ame'ẽ ke ihẽ” aja pandu ame'ẽ ta pe nde eremujekwa ym tĩ. Ta'yn ta aja ihẽma'e jumu'eha ta. Upa katu te ukwa ym. Ame'ẽ ta pe nema'e pyrãtã te ha ke nde eremujekwa katu. A'erehe apandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja nde pe. Papa! Jetehar te ke. Nde ereputar, a'erehe aja nde eremujekwa katu — aja Tupã pe Jesu pandu.

²² Pe, ngã pe pandu:

—Upa katu te ma'e ke ihẽ pe ihẽ pái mujekwa katu. A'erehe upa katu te ihẽ akwa katu. Ihẽ rehe har ukwa ym awa. Ihẽ pái jõ ukwa katu te ihẽ rehe har. Ihẽ pái rehe har ukwa ym awa. Ihẽ jõ akwa katu te ehe har. Ta'yr ke ihẽ. Pe, amõ ta pe ehe har ihẽ amujekwa tar katu, ame'ẽ ta jõ ukwa katu te ehe har tĩ — aja Jesu pandu.

²³ Pe, jumu'eha ta jeje ixo rahã, hake Jesu oho. Pandu:

—Pehẽ rury katu ame'ẽ ta ke pehẽ! Ihẽ ama'ema'e ame'ẽ rehe pesak katu, a'erehe pehẽ rury katu pehẽ.

²⁴ Apandu pehẽ pe. Ihẽ ama'ema'e ame'ẽ ke rehe pehẽ atu pesak katu. Ame'ẽ rehe heta ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta usak tar katu tĩ. Marã ka ym usakiha. (Arahã se ihẽ nixói.) Heta ymanihar kapitã keruhũ ta aja tĩ. Usak tar katu tĩ. Pehẽ riki ihẽ je'ẽha rehe pehendu, ame'ẽ rehe ymanihar ta hendu tar katu tĩ. Marã ka ym henduha. (Arahã se ihẽ nixói tĩ.) Pehẽ anĩ. Pehendu, a'erehe pehẽ rury katu ame'ẽ ta ke pehẽ — aja Jesu pandu.

Samari ywy pe har sawa'e rehe har (*Matéu 22.34-40; Mak 12.28-34*)

²⁵ Pe, amõ sawa'e uhyk uwyr ehe. Moise je'ẽha ke mu'e ame'ẽ ke a'e. Jesu ukwa katuha ke a'e manga tipe. Ame'ẽ ke mujawy tar katu, a'erehe pandu:

—Sa'e! Ngã mu'eha nde. Myja ma'e ke ihẽ ama'e rahã, ihẽ ke Tupã muhã katu ta my — aja ipe.

²⁶ Jesu pandu ipe:

—Moise mupinim ame'ẽ ke rehe nde eresak. Ame'ẽ mujekwa katu. Myja nde erema'e rahã, nde ke Tupã muhã katu ta. Ame'ẽ pehĩ. Myja nde erekwa my? — aja sawa'e pe.

²⁷ Sawa'e pandu:

—Kuja panduha ihĩ. Tupã riki jandema'e sawa'e te! Nde erepy'a katu te ehe.

Tupã rehe nde py'a nde eremoĩ moĩ ehe rahã, epy'a katu ehe.

Ehe har nde erekwa erekwa erexo rahã, epy'a katu ehe tĩ.

Upa nema'e pyrãtãha namõ ma'e ke nde erema'e rahã, epy'a katu ehe tĩ.

Upa nde erekwa katuha namõ epy'a katu ehe tĩ.

Nde juehe nde erepy'a katu, aja ne namō ixo ame'ē rehe epy'a katu tī — aja Jesu pe pandu.

²⁸ A'e pandu:

—A'e tŷ. Aja ema'e eho. Aja rahā, nde ke Tupā muhā katu ta — aja sawa'e pe.

²⁹ Pe, sawa'e riki katu ame'ē ke a'e aja mujekwa tar katu, a'erehe Jesu pe pandu:

—Awa rehe ihē apy'a katu ta me'ē te'e my? — aja sawa'e.

³⁰ (Pe, amō rehe a'e ipy'a katu ta me'ē te'e, ame'ē rehe har Jesu mujekwa tar katu.) A'erehe kuja sawa'e pe Jesu pandu:

—Jerusarē ok ta ngi amō sawa'e uhem oho. Jundéu awa ke a'e. Jeriko ok ta pe oho ixo. Arahā a'e ke ma'e mukanīha ta pyhyk. Upa ima'e ke ame'ē ta mukanim raho. Nupā hū tī. Tate jukwa. Pete'e tūi 'y.

³¹ —Arahā ame'ē pe rupi jundéu awa tama'e pa'i oho ixo tī. Sawa'e rehe usak rahā, asa oho. Xupe 'ar rupi asa oho.

³² A'engi amō sawa'e oho ixo tī. Pa'ima'e miasu ke a'e. Jundéu awa ke a'e tī. Sawa'e rehe usak rahā, ixoty usak oho. Pyrara usak tar ym ehe, a'erehe upa usak rahā, xupe 'ar rupi asa oho tī.

³³ —Pe, amō sawa'e ame'ē rupi oho ixo tī. Samari ywy pe har ke a'e. (Jundéu awa aja ym ame'ē ke a'e. Samari ywy pe har ta ke jundéu awa putar ym. A'erehe huwajan aja saka.) Sawa'e rehe uhyk oho tī. Usak ehe rahā, pyrara usak ehe.

³⁴ Hake oho. Pirokiha rape rehe puhā moī. Ame'ē ke pukek tī. Pe, ima'e hymba 'ar pe mondo, jumen 'ar pe. Aja amō ukweriha renda pe raho. A'ep usak katu we ehe rī.

³⁵ Ku'ē rahā, hyru ngi tamatarer ke muhem. Mokōi wera rahā, wetep paraky, ame'ē hepyha jo'ok. Ame'ē ke ukweriha renda jar pe me'ē. Pandu ipe: “Ko riki tamatarer ihī. Kome'ē namō sawa'e rehe esak katu kŷ. Amō we sawa'e mukatuha rehe puhā nde erejo'ok rahā, ame'ē ke upa nde pe ihē amujywyr ta kŷ. Koropi ajoywyr rahā, amujywyr ta nde pe, a'erehe sawa'e mukatuha rehe esak katu tī” aja ijar pe samari ywy pe har pandu — aja Jesu pandu.

³⁶ Ame'ē panduha upa rahā, sawa'e pe Jesu pandu:

—Apo myja nde erekwa my? Mahapyr sawa'e ta usak ehe, ma'e mukanīha ta nupā ame'ē ke rehe. Mahapyr sawa'e ta ngi har awa ipy'a katu ehe my? — aja Moise je'ēha mu'e ame'ē ke pe pandu.

³⁷ A'e pandu:

—Raho ame'ē ke pyrara usak ehe. (Samari ywy pe har ke.) A'e riki ipy'a katu te — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—A'e tŷ. Eho tī. Aja nde tī. (Nde ruwajan aja ame'ē rehe epy'a katu kŷ) — aja sawa'e pe.

Mar rehe Jesu usak oho. Mari rehe usak oho tī.

³⁸ Pe, jumu'eha ta namō Jesu oho ixo rahā, amō ok ta pe uhyk oho. A'ep amō kūjā ixo. Her Mar. Hok pe Jesu ta ke mupyta katu.

³⁹ Ianam inamō ixo tī. Her Mari. Jesu py rake wapyk uī. A'ep Jesu mu'e ame'ē ke rehe hendu uī.

⁴⁰ Mar anī. Ma'e ke mupupur hū a'eta pe ixo. A'erehe ipy'a ahy Tate. (Mari mupupur ym uwyr, a'erehe ipy'a ahy Tate ehe.) Pe, Jesu rake oho rahā, pandu ipe:

—Sawa'e! Ihē namō ihē anam mupupur ym. Ihē jō riki ma'e ke amupupur axo. Aja katu nde pe my? Epandu ipe: “Inamō ma'e emupupur eho” aja Mari pe — aja Mar pandu.

⁴¹ Pe, Jesu pandu ipe:

—Mar! Heta ame'ē ta rehe nde eremupuyai te'e hū erexo. Nde py'a ahy Tate tī.

⁴² Peteīhar ma'e ke jō nde eremupupur rahā, katu tiki. (Ma'e ke ja'u ame'ē ke upa harái ta ngā.) Mari anī. Ihē je'ēha rehe hendu tar katu uī. Ame'ē je'ēha ke Mari harái ym ta. Ame'ē ke katu te ame'ē ke — aja Mar pe Jesu pandu.

11

Tupā namō amō pandu pandu katu ame'ē rehe har

(Matéu 6.9-15; Matéu 7.7-11; Mak 11.24; Ruk 18.1; 1 Tesaron 5.17)

¹ Amō renda pe Tupā namō Jesu pandu pandu u'am. Upa pandu rahā, jumu'eha ta ngi har peteī pandu ipe:

—Sawa'e! Myja Tupã namõ japandu ta my? Ame'ẽ ke jande ke emu'erahã! Ima'e jumu'eha ta ke Juã mujahukiha mu'e, aja jande ke emu'e tĩ — aja Jesu pe.

² Pe, a'e pandu:

—Kuja Tupã namõ pepandu:

“Jande pái keruhũ! Nde rehe har amõ hendu rahã, mã peja pandu: ‘Mã katu te’ aja.

Nema'e jetehar te ke rehe upa katu te awa ta hendu katu, ame'ẽ angaha ke rehe ihẽ aharõ hũ axo.

³ Jande mi'u wera rahã pame katu te emuwyr.

⁴ Ma'e ka'u te'eha ke jande pe amõ ta ma'e rahã, ame'ẽ ta rehe jande py'a jamu-jywyr.

Aja jande rehe nde tĩ. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e. Ame'ẽ rehe japyai.

Aja rahã, jande rehe nde py'a emujywyr katu tĩ.

Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu rahã, ame'ẽ ke jande py'a ngi emukanim. (Aja rahã, jama'e ym ta)” aja pepandu ipe — aja Jesu mu'e.

⁵ Pe, jumu'eha ta ke mu'e tĩ. (Tapijar te'e we Tupã namõ pandu pandu ta me'ẽ te'e, aja mu'e.) A'erehe kuja pandu:

—Pesarahã! Pehẽ ngi har peteĩ riki ehe katu ame'ẽ rok pe oho. Pytun pyter pe oho. Pandu ipe: “Sa'e! Ne mi'u ihẽ pe emuwyr te'e rĩ.

⁶ Ihẽ rehe katu ame'ẽ ke uhyk ramõ te uwyr. Paite ngi uhyk uwyr. Myahy hũ a'e. Nixói te ihẽma'e ke apo. Ma'e ke ym ihẽ ame'ẽ ipe” aja ipe.

⁷ Pesarahã! Kuja a'e pandu nahã my. Kapy ngi je'ẽha ke ehe katu ame'ẽ pe pandu: “Apo anĩ ta. Hukwen ke jykynda u'am. Ihẽ anino aju. Ta'yn ta aja tĩ. Marã ka ym apu'amiha. Marã ka ym nde pe ihẽ mi'u ihẽ ame'ẽha rĩ” aja pandu my.

⁸ Anĩ. Pesarahã! Aja ym ta. Aja pandu ym. Ihẽ apandu pehẽ pe. Ehe katu ame'ẽ ke a'e, a'erehe pãhar pu'am ta my? Anĩ. A'e riki i'i pandu pandu hũ u'am. Huxĩ ym panduha. A'erehe pu'am ta. Upa pandu ame'ẽ ke me'ẽ ta ipe.

⁹ —A'erehe ihẽ apandu pehẽ pe. Aja Tupã tĩ. Ma'e ke Tupã namõ pepandu. Pe, ame'ẽ ke a'e muwyr ta pehẽ pe. (Tupã namõ

pepandu rahã, aja tĩ.) Pekekar, ame'ẽja saka tĩ. Pe, Tupã muwyr rahã, pemahem, ame'ẽja saka. (Amõ rok pe pexe tar katu rahã,) pehẽ po penupã nupã. Pe, hukwen ke ijar pirar. (Tupã namõ pepandu pandu rahã, ame'ẽja saka.) Pehẽ po penupã nupã, ame'ẽja saka. Inamõ pepandu pandu rahã, pe, hukwen pirar ame'ẽja saka tĩ. (Pirar rahã, pepandu ame'ẽ ke a'e muwyr ta pehẽ pe tĩ.)

¹⁰ Upa inamõ pandu ame'ẽ ta pe a'e muwyr ta kÿ. Amõ kekar rahã, mahem ta kÿ. Ipo nupã nupã rahã, hukwen ke a'e pirar ta kÿ. Aja riki.

¹¹ —Pesarahã! Pehẽ namõ ipái ta ixo. Pe, ta'yr pandu: “Papa! Pira ka'ẽ ihẽ a'u ta” aja. Aja rahã, mbói ke ipái me'ẽ ipe my? Anĩ. Aja ym. Pira ka'ẽ me'ẽ ta ipe.

¹² Pe, ta'yr pandu: “Papa! Sapukái pi'a ihẽ a'u ta” aja. Aja rahã, jawajyr ipái me'ẽ ipe my? Anĩ. Aja ym. Sapukái pi'a me'ẽ ta ipe tĩ.

¹³ Awa ta te'e pehẽ. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ame'ẽ ta ke pehẽ. Pehẽ ra'yr ta pe ma'e katu ame'ẽ ke peme'ẽ me'ẽ katu. Aja rahã, pehẽ 'ar koty te we ma'e katu ame'ẽ ke jande pái keruhũ me'ẽ me'ẽ ta pehẽ pe. Ywa pe ixo ame'ẽ ke a'e. “Jande py'a rehe Ne'ã emuwyr” aja pandu ame'ẽ ta pe I'ã ke a'e muwyr katu ta — aja Jesu mu'e jumu'eha ta pe. (Aja tapijar te'e we Tupã namõ pandu pandu ta me'ẽ te'e, aja Jesu mu'e.)

“Mesembu” Satana rehe har (Ãjã ramũ a'e)

(Matéu 12.22-30; Mak 3.20-27)

¹⁴ Amõ sawa'e ke ãjã muje'engai te'e. Ame'ẽ ãjã ke Jesu muhem mondo ingi. ãjã uhem oho ingi rahã, sawa'e ma'e ke pandu pandu katu tĩ. Amõ ta pandu:

—Mã! Katu tiki! — aja hetaha ta pandu.

¹⁵ Amõ ta anĩ. Jesu rehe har kuja pandu: —Mesembu tiki. Ame'ẽ riki ãjã tama'e kapitam. Ame'ẽ riki pyrãtãha muwyr ipe, Jesu pe, a'erehe ãjã ke a'e muhem katu mondo — aja a'eta pandu naĩ.

¹⁶ Jesuma'e pyrãtãha ke amõ ta manga tar katu. A'erehe ame'ẽ ta pandu ipe:

—Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ema'e apo. Aja rahã, ima'e pyrãtãha ke

Tupã muwyr nde pe, aja jakwa ta. Aja rahã, nde ke a'e riki muwyr, aja jakwa ta tĩ — aja Jesu pe.

¹⁷ Anĩ. Ame'ẽ ta ma'e ke ipy'a pe ukwa ukwa u'am ame'ẽ ke Jesu ukwa, a'erehe pandu:

—Anĩ ta. Pesarahã! Ywy pe har ta amõ koty koty henda pe jy'ar. Aja jumai mai ixo ngã juehe rahã, pahar ngã jumumba ta ngã juehe. (A'erehe jumai mai ym ta ngã juehe.) Ok wyr pe har ta aja tĩ. Amõ koty koty jy'ar, pe, jumai mai ixo a'eta juehe rahã, pahar jumumba ta a'eta juehe tĩ. (A'erehe jumai mai ym ta a'eta juehe.)

¹⁸ Aja Satana kotyhar ta amõ koty koty jy'ar, pe, jumai mai ixo ngã juehe rahã, marã ka ym ãjã ta ixoha. Jumumba ta ngã juehe tĩ. Satanama'e pyrãtãha namõ ãjã ke ihẽ amuhem amondo, aja pepandu rahã, ãjã ta riki jumumba ta ngã juehe, aja pepandu. Anĩ. Aja ym.

¹⁹ —Pesarahã! ãjã ke ihẽ amuhem amondo. Pehẽ kotyhar ta aja tĩ. ãjã ta ke muhem mondo tĩ. Awama'e pyrãtãha namõ a'eta muhem mondo my? Satanama'e pyrãtãha namõ muhem mondo my? Anĩ. Aja ym. Aja rahã, ihẽ aja tĩ. Satanama'e pyrãtãha namõ aja ym tĩ. A'erehe pehẽ je'ẽha pejawy te'e aja pehẽ kotyhar ta riki mujekwa pehẽ pe.

²⁰ Jetehar te ke. Amõ koty riki. Kuja. Tupãma'e pyrãtãha namõ ãjã ta ke ihẽ amuhem amondo. Aja rahã, ihẽ riki kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke ihẽ, aja pekwa katu ta me'ẽ te'e. Peharõ katu pexo ame'ẽ ke.

²¹ —Sawa'e pyrãtã hũ ame'ẽ ke hok rehe usak katu rahã, parã te'e ta ima'e ke rehe ngã. Upa moĩ katu, kyse puku, itatakwar, hapar. Aja hok rehe usak katu.

²² Pe, i'ar koty te we sawa'e pyrãtã ame'ẽ ke jumai uwyr ehe. Pe, upa muputu'u rahã, amõ riki ijar moĩ katu ame'ẽ ke upa katu te raho, kyse puku, itatakwar, hapar. Ame'ẽ pe huwajan ke ijar muputu'u ta, aja ukwaha naĩ. Anĩ. Ame'ẽ ke i'ar koty te we pyrãtã ame'ẽ ke upa raho. Pe, upa ma'e ke raho ame'ẽ ke amõ ta pe me'ẽ me'ẽ. Inamõ ixo ame'ẽ ta pe me'ẽ me'ẽ. (Aja ihẽ tĩ. Sawa'e pyrãtã hũ ame'ẽ ke Satana aja saka.

Ihẽ riki i'ar koty te we pyrãtã te hũ ame'ẽ ke ihẽ. A'erehe a'e ke ihẽ amuputu'u katu. A'erehe ãjã ta ke ngã py'a ngi ihẽ amuhem katu amondo.)

²³ —Ihẽ kotyhar aja awa ixo ym rahã, ihẽ namõ jumai ame'ẽ ke a'e. Tupã koty ihẽ namõ ngã ke amõ mujy'ar ym rahã, amõ koty muhãi mondo ame'ẽ ke a'e tĩ. Tupã ruwajan koty mujy'ar mondo a'e — aja Jesu pandu.

Sawa'e py'a rehe ãjã jywyr oho
(Matéu 12.43-45)

²⁴ A'e pandu tĩ:

—Sawa'e py'a ngi ãjã uhem oho rahã, awa nixói te ame'ẽ rupi wata wata ixo. Putu'uha renda ke kekar ixo. Mahem ym. A'erehe jupandu jupe: “Sawa'e py'a ngi ihẽ ahem ajur, ame'ẽ pe ajywyr ta aho. Ihẽ rok aja ihẽ pe” aja jupandu.

²⁵ Pe, jywyr oho. Pe, uhyk oho rahã, hok pe nixói awa. Upa peir katu amõ. Upa mukatu. Aja awa py'a ke.

²⁶ Ame'ẽ rehe usak rahã, amõ ãjã ta a'e oho piam. Awa po wajar mokõi hetaha a'e muhyk. Ame'ẽ ta riki i'ar koty te we jaxer ai ame'ẽ ke. Pe, muhyk rahã, sawa'e py'a rehe a'eta ixo oho. A'erehe ame'ẽ sawa'e mãte jaxer ame'ẽ ke apo. ãjã peteĩ ixo rahã, katu ym. Apo heta ihĩ, a'erehe i'ar koty te we jaxeriha — aja Jesu pandu.

(Aja awa tĩ. Jeje ixoha jumukatu aja ixo tar katu. Anĩ. Tupã rehe jurujar ym. Nixói ma'e, ame'ẽja saka. A'erehe i'atu we rahã, ymanihar aja jywyr tĩ. Pe, jywyr rahã, i'ar koty te we jaxeriha.)

Hury te me'ẽ ke

²⁷ Pe, ame'ẽ pandu rahã, amõ heta ame'ẽ ta pyter ngi kũjã pandu:

—Nde ke ipusu ngi muhem, ame'ẽ ke mã hury katu a'e. Ne mãi ke. Nde ta'yn rahã, nde pe kamby me'ẽ, ame'ẽ mãi mã hury katu — aja Jesu pe pandu.

²⁸ Pe, a'e pandu:

—A'e tỹ. Amõ we tĩ. Tupã je'ẽha rehe hendu. Pe, panduha aja ma'ema'e ame'ẽ riki i'ar koty te we hury katu ame'ẽ ke a'e — aja Jesu pandu.

Jesuma'e pyrãtãha ke amõ ta usak tar katu
(Matéu 12.38-42)

²⁹ Ngã hetaha juramã jy'ar ehe rahã, Jesu pandu:

—Mã pehẽ katu ym riki. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e, ame'ẽ ke rehe pesak tar katu. Aja rahã, Tupã riki ihẽ ke muwyr, aja pekwa ta aja pepandu tipe. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke amujesak ym ta pehẽ pe. Kuja jõ amujekwa ta. Pira keruhũ pusu pe mokõi Jon ukwer. Pe, jywyr. (Manõ ym.) Aja ihẽ rehe har amujekwa ta pehẽ pe tĩ.

³⁰ Yman te Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke Jon. Pira keruhũ pusu ngi Jon uhem rahã, nini ok ta pe har ta usak ehe rahã, a'e ke Tupã muwyr, aja ukwa katu. Aja ihẽ tĩ. Manõha ngi ihẽ akwera katu ahem rahã, ihẽ ke Tupã muwyr, aja pehẽ pekwa katu ta tĩ. Aja jõ pehẽ pe amujekwa ta. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur.

³¹ —Yman rahã, ngã ke Tupã mupyrara ta. Arahã amõ kũjã pu'am ta. Kapitã keruhũ kũjã ke a'e. Pepaite ngi Saromã mu'e ame'ẽ ke rehe hendu uwyr kwe. A'erehe yman rahã, Tupã mupyrara rahã, ame'ẽ kũjã pandu ta: “Jesu je'ẽha rehe pehendu ym. Katu ym pehẽ” aja apo pehẽ pexo ame'ẽ ta pe pandu ta. Pepaite ngi kũjã uwyr. (Amõ wata oho rahã, heta ukwer.) Warahy jurukwã koty ngi uwyr, iapyr koty ngi. Ukwa katuha namõ ma'e ke Saromã mu'e ame'ẽ ke rehe kũjã hendu uwyr. Pesarahã! Ko ihẽ axo. Saromã 'ar koty te we ihẽ akwa katuha. Anĩ. Pehendu ym ihẽ je'ẽha rehe. (A'erehe ymanihar ta 'ar koty te we pehẽ ke Tupã mupyrara ta.)

³² —Yman rahã, ngã ke Tupã mupyrara ta. Arahã Nini ok ta pe har ta pu'am ta. Jon pandu ame'ẽ ke rehe ame'ẽ ta hendu katu. Pe, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar. Tupã koty ipy'a muruwak mondo. A'erehe yman rahã, Tupã mupyrara rahã, kuja pandu ta: “Jesu je'ẽha rehe pehendu ym. Katu ym pehẽ” aja pehẽ pe pandu ta. Jon pandu ame'ẽ ke rehe Nini ok ta pe har ta hendu. Pesarahã! Ko ihẽ axo. Jon 'ar koty te we ihẽ katuha ke. Anĩ. Ihẽ je'ẽha rehe pehendu ym. (A'erehe ymanihar ta 'ar koty te we pehẽ ke Tupã mupyrara ta) — aja Jesu pandu.

Amõ ma'e weraha ke
(Matéu 5.15; Matéu 6.22-23)

³³ A'e pandu tĩ:

—Araparin ke amõ muwera rahã, mukanim ym awa. Pander pe jupyk ym tĩ. Anĩ. Ywate henda 'ar pe moĩ. Pe, hok pe ixo uwyr ame'ẽ ta usak katu ma'e. Aja ihẽ amu'e ame'ẽ ke amukanim ym. Anĩ. Amujekwa katu ngã pe.

³⁴ Awa reha riki ma'e muweraha aja saka. (Aja rahã, Tupã rehe har ukwa, a'erehe ixoha katu aja ixo katu.) Pehẽ reha katu rahã, pehẽ rete rupi wera katu, ame'ẽja saka. (Aja rahã, Tupã putar aja pexoha katu, aja pexo katu ta.) Nde reha katu ym rahã, weraha nixói, ame'ẽja saka. (Aja rahã, Tupã putar, aja ym pexo.)

³⁵ A'erehe apandu katu pehẽ pe. Pehẽ reha katu aja pexo. (Aja rahã, pexo ai te'e aja ym pexo.)

³⁶ Aja rahã, pehẽ rete rupi wera katu rahã, pytuniha nixói te rahã, upa katu te wera hũ, ame'ẽja saka. Nde rehe ma'e muwera, ame'ẽja saka. (Aja rahã, aja te'eha Tupã putar aja pexoha katu aja pexo katu te ta) — aja Jesu pandu.

Parise kotyhar ta rehe har Jesu pandu hũ
(Matéu 23.1-36; Mak 12.38-40)

³⁷ Upa Jesu pandu rahã, parise pandu ipe:

—Ihẽ rok pe ma'e ke ja'u jaho rĩ — aja Jesu pe.

Pe, hok pe ixo oho. Pe, ma'e ngã u'uha renda pe wapyk oho.

³⁸ Pe, jundéu awa ramüi ta ukwaha aja ipo ke kutuk hũ ym ha namõ ma'e ke Jesu u'u uĩ. Ame'ẽ ke parise usak rahã, ipy'a pe ukwa ukwa uĩ:

—Mã! Jundéu awa ramüi ta ukwaha aja ipo ke kutuk ym a'e. Katu ym, aja akwa — aja parise jupe.

³⁹ Ame'ẽ ke Jesu ukwa, a'erehe pandu ipe:

—Pehẽ parise ta! Pehẽ riki paratuxĩ aja saka. Y amõ u'uha aja tĩ. Paratuxĩ soroka ke jõ pekutuk katu. Typyha ke anĩ. Aja pehẽ pirer ke pekutuk katu. Pehẽ py'a anĩ. Juhyk aja ym pexo. Pehẽ py'a pe upa ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pekwa pekwa pexo. Amõ ta ke pemahy

hũ tar katu, ame'ë ke pehẽ py'a pe pekwa pekwa pexo tĩ.

⁴⁰ Pehẽ peka'u te'e! Pehẽ rete ke Tupã mujã. Pehẽ py'a ke a'e mujã tĩ. (A'erehe pehẽ py'a juhyk, aja pexo ta me'ë te'e tĩ.)

⁴¹ Ima'e ym te ame'ë ta pe pehẽma'e ke peme'ë me'ë. (Aja rahã, Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak pemondo, aja pemujekwa ta.) Aja rahã, pehẽ py'a ke juhyk aja pexo ta.

⁴² —Parise ta! Mã! Tupã mupyrara ta pehẽ ke. Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ. A'erehe ta'yr mi so'o rukwer pupur muhembykiha ke peme'ë ipe. Jande popa hetaha ngi peteĩ peme'ë. Aja ky'in ke. Ma'eywanem ra'yr aja tĩ. Aja pema'ema'eha. Amõ koty anĩ. Katu ame'ë ke aja ym pema'ema'e. Tupã rehe pepy'a ym tĩ. Pesarahã! Amõ we pema'ema'e ta me'ë te'e. Kuja. Tupã rehe pepy'a katu ta me'ë te'e. Katu ame'ë ke pema'ema'e katu ta me'ë te'e tĩ. Ma'e muhembykiha ke peme'ë ta me'ë te'e tĩ. Ame'ë me'ëha peharái ym ta me'ë te'e tĩ.

⁴³ —Parise ta! Mã! Tupã mupyrara ta pehẽ ke! Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe peho rahã, kapitã ta wapyka pe jõ wapyk tar katu, myrape katu te ame'ë ke pe. (Aja pehẽ katu te aja pemujekwa tar katu naĩ.) Ma'e muhepyha renda pe peho rahã: “Ko nde erexo. Katu nde” aja panduha jõ peputar katu. (Aja rahã, pehẽ katu te aja pekwaha naĩ.)

⁴⁴ —Mã! Tupã mupyrara ta pehẽ ke! Pehẽ riki kangwerupa aja saka. Ngã ukwa ame'ë ke nixói, a'erehe ukwa ym ha rupi kangwerupa rupi amõ wata. (Aja rahã, ipy'a juhyk ym aja ixo apo, aja jundéu awa ta ukwa.) Aja pexo tĩ. Pehẽ py'a juhyk ym, aja te'e pexo. Ame'ë ke amõ ta ukwa ym. Pe, pehẽ namõ ame'ë ta ixo rahã, ame'ë ta py'a ke pemujaxer te'e ta tĩ — aja Jesu pandu.

Moise je'ëha mu'e ame'ë ta rehe har Jesu pandu hũ

⁴⁵ Pe, Moise je'ëha mu'e ame'ë ta ngi har peteĩ pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Aja nde erepandu rahã, jande rehe har nde erepandu hũ tĩ. Katu ym ihẽ pe — aja Jesu pe.

⁴⁶ Ame'ë Moise je'ëha mu'e ame'ë pe a'e pandu:

—Mã! Parise ta aja pehẽ tĩ. Mã! Tupã mupyrara ta pehẽ ke tĩ. Pehẽ pemu'e ame'ë ke rehe marã ka ym amõ hendu katuha. Pe, pemu'e rĩ. Anĩ. Pehẽ atu pehendu ym te ehe tĩ. Katu ym aja.

⁴⁷ Mã! Tupã mupyrara ta pehẽ ke! Pehẽ ramõi ta Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ke jukwa. Ame'ë ta kangwerupa ke pemukatu hũ.

⁴⁸ Aja rahã, pehẽ ramõi ta jukwa ame'ë riki katu aja pekwa tĩ. Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ke pehẽ ramõi ta jukwa. Ame'ë ke katu, aja pekwa. A'erehe kangwerupa ke pemukatu pexo rĩ.

⁴⁹ Anĩ. Upa ma'e ke Tupã ukwa katu. Kuja pandu: “Ihẽ je'ëha pandu ame'ë ta ke ihẽ amondo ta. Amõ amõ ta ke amondo tĩ. Pe, amõ amõ ke ngã jukwa ta. Amõ amõ ke ngã mahy ta tĩ” aja Tupã pandu. Ukwa katu a'e.

⁵⁰ A'erehe ame'ë ta aja pehẽ ke Tupã mupyrara ta tĩ. Kome'ë ywy keruhũ Tupã mujã. A'engi amõ amõ ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ke pehẽ ramõi ta jukwa. Jukwa ame'ë ta ke Tupã mupyrara ta. Ame'ë jukwa ame'ë ta aja pehẽ riki upa katu te mupyraraha ke pyhyk ta tĩ.

⁵¹ Ko Ambéu ke amõ jukwa py. A'engi amõ amõ ta ke ngã jukwa tĩ. Pe! Sakari ke amõ jukwa tĩ. Jetehar te ke. Ngã jukwa ame'ë ta ke Tupã mupyrara ta. Ame'ë jukwa ame'ë ta aja pehẽ riki mupyraraha ke pyhyk ta tĩ. Tupã riki mupyrara hũ ta — aja Jesu pandu.

Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe kapy katu te ame'ë ke ihĩ. Myrape ihĩ tĩ. Ame'ë mokõi pyter pe Sakari ke amõ jukwa. (A'ep a'e ixo rahã, a'e ke amõ ta jukwa ym ta me'ë te'e. Anĩ. Jukwa riki.) Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, ame'ë myrape 'ar pe hymba hapu.

⁵² Jesu pandu tĩ:

—Moise je'ëha mu'e ame'ë ta! Mã! Tupã mupyrara ta pehẽ ke! Myja Tupã je'ëha ke amõ ukwa katu my, ame'ë ke pemuka'u te'e. Pehẽ atu pekwa ym tĩ. Amõ ta ukwa tar katu rahã, ame'ë ta ke pemuka'u te'e tĩ. A'erehe ame'ë ta ukwa ym tĩ. Katu ym aja — aja Jesu pandu.

⁵³ Pe, parise rok ngi Jesu uhem oho ixo rahã, parise ta je'ë je'ë hũ ipe. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta aja tĩ. Je'ë je'ë hũ ma'e ke ipe.

⁵⁴ Ame'ë ta ma'e ke pandu pandu inamõ, Jesu namõ. Pe, Jesu ma'e panduha jawy rahã: "Katu ym nde" aja parise ta pandu ta. A'erehe panduha manga manga tipe.

12

Ipy'a pe mokõi ukwaha namõ ixo

(Matéu 10.26-27)

¹ Heta te hũ ngã jy'ar uwyr ehe. A'erehe jumujar mujar hũ ngã juehe. Pe, jumu'eha ta pe Jesu pandu py:

—Parise ta riki ipy'a pe mokõi ma'e ukwaha namõ ixo ame'ë ta ke a'eta. A'eta aja ym pehẽ tĩ. Ipy'a pe mokõi ukwaha namõ a'eta ixo. Ame'ë riki mbeju mupururukiha aja saka. Katu ym aja.

² Pesarahã! Ma'e ke amõ jupyk, aja ukwaha naĩ. Anĩ. Ame'ë ke Tupã mupirar ta. (Aja rahã, upa mujekwa ta.) Jeje te'e ixokwa katu, aja ukwaha naĩ. Anĩ. Ame'ë ke Tupã mujekwa ta tĩ.

³ Pe, pytun rahã, amõ ta ukwa ym ha rupi ma'e ke pepandu, ame'ë ke wera rahã amõ ta upa pandu ta. (A'erehe upa hendu ta, pe, ukwa ta ngã.) Kapy pe amõ pe peje'ë ra'yr u'am, ame'ë ke amõ ta pandu hũ ngã pe. (Upa ngã ukwa ta) — aja Jesu pandu.

Tupã ngi pekyje ta me'ë te'e

(Matéu 10.28-31)

⁴ A'e pandu tĩ:

—Ihẽ rehe katu ame'ë ta ke pehẽ. Ko pehẽ pe apandu axo. Ko awa ke amõ jukwa. Ame'ë ta ngi pekyje ym. Jukwa, pe, a'engi amõ we marã ka ym awa ke mahyha 'y.

⁵ Ko ihẽ amujekwa ta pehẽ pe. Amõ ngi pekyje. Tupã ngi pekyje. Upa jukwa rahã, amõ we mahy ta. Je'ëha rupi tata keruhũ pe ame'ë ke a'e ombor ta. Pyrara hũ ta a'ep. Jete. Apandu pehẽ pe. Pekiye katu ingi, Tupã ngi!

⁶ —Pehẽ anĩ. Ihẽma'e jumu'eha ta ke pehẽ. Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu. Pesarahã! Awa po wajar peteihar upa hetaha ma'ewyra ra'yr rehe amõ muhepy rahã, mokõi tamatarer pu'a ra'yr me'ë ipe. Ame'ë ke Tupã ukwa katu. Ma'ewyra ra'yr rehe har ukwa katu a'e. (Aja rahã, ame'ë

'ar koty te we pehẽ rehe har ukwa katu, aja mujekwa katu. A'erehe pekyje ym ingi.)

⁷ —Pesarahã! Pehẽ ãkã rehe pehẽ'a ihĩ. Ame'ë hetaha ke Tupã ukwa katu. (Aja rahã, upa katu te pehẽ rehe har ukwa katu, aja mujekwa katu.) A'erehe pekyje ym ingi. Ma'ewyra ra'yr ta rehe a'e usak katu. Ame'ë ta 'ar koty te we pehẽ rehe a'e usak katu te we ta tĩ — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

Jesu kotyhar ame'ë ta ke. Jesu kotyhar aja ym ame'ë ta ke tĩ.

(Matéu 10.32-33; Matéu 12.32; Matéu 10.19-20; 2 Timo 1.8)

⁸ A'e pandu tĩ:

—Ko pehẽ pe amujekwa a'am. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ihẽ ngi amõ huxĩ ym. Amõ ta pe kuja pandu: "Jesu kotyhar ke ihẽ" aja. Aja rahã, kuja ehe har ihẽ apandu ta tĩ: "Ihẽ kotyhar ke a'e" aja Tupã je'ëha rahoha ta pe apandu ta.

⁹ Amõ ta anĩ. Ihẽ ngi huxĩ a'e. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ihẽ ngi huxĩ. A'erehe amõ ta pe kuja pandu: "Ihẽ anĩ. Ixotyhar aja ym ihẽ" aja pandu. Aja rahã, kuja ehe har ihẽ riki apandu ta tĩ: "Peme'ë anĩ. Ihẽ akwa ym peme'ë. Ihẽ kotyhar ym a'e" aja Tupã je'ëha rahoha ta pe apandu ta.

¹⁰ —Ihẽ rehe amõ juru ai, ame'ë ke rehe Tupã ipy'a jywyr ta. (Tupã koty ipy'a muruwak rahã, Tupã ipy'a jywyr ta ehe.) Tupã'ã rehe juru ai rahã, anĩ. Amõ juru ai ehe rahã, ame'ë rehe Tupã ipy'a jywyr ym te ta.

¹¹ —Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pehẽ ke amõ ta hykýi ta raho. Ihẽ rehe pejurujar katu, a'erehe mupyrara ta raho. Kapitã ruwa koty pehẽ ke raho ta tĩ. Kapitã ruwa koty aja tĩ. Mupyrara ta raho tĩ. Arahã myja pehẽ juehe har pepandu ta my, ame'ë rehe har pekwa pekwa ym pexo. Ma'e pepandu ta my, ame'ë rehe har pekwa pekwa ym pexo tĩ.

¹² Arahã Tupã'ã riki mujekwa ta pehẽ pe. Ma'e pepandu ta, ame'ë ke mujekwa ta pehẽ pe. (Ame'ë ke pepandu ta) — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

Ima'ehũ rahã, muka'u te'e ta juehe

¹³ Hetaha ta pyter ngi amõ sawa'e pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Jande pái manõ. Pe, upa ima'e ke hijar jande pe. Ame'ë ngi har: “Ne mu pe eme'ë tĩ!” aja ihẽ mu pe epandu. Ihẽ mu riki upa katu te pyhyk — aja Jesu pe.

¹⁴ A'e pandu:

—Sa'e! Anĩ. Esarahã! “Ihẽ amanõ rahã, ihẽ ra'yr ta pe ihẽma'e ke eme'ë me'ë” aja nde pái pandu ym te ihẽ pe. A'erehe ame'ë me'ë ym ta nde páima'e ke — aja sawa'e pe.

¹⁵ Upa ngã pe a'e pandu tĩ:

—Pehendu katurahã! Upa katu te ma'e ke rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ tar katu rahã, pesak katu te'e. Pemoĩ ym pehẽ. Pesarahã! Ima'ehũ namõ amõ ixo. Aja rahã, kome'ë ywy keruhũ pe yman rahã ixo katu ta, aja ukwaha naĩ. Anĩ. Aja ym ta — aja Jesu pandu.

¹⁶ (Pe, ame'ë rehe har mujekwa te we. Upa ma'e ke rehe ipy'a moĩ moĩ rahã, katu ym aja mujekwa tar katu.) A'erehe myja me'ë ima'ehũ matyr ame'ë ke my, ame'ë ke pandu:

—Ko amõ sawa'e ixo. Ima'ehũ namõ ixo ame'ë ke a'e. Pe, heta te hũ ma'e ke kupixa pe ihĩ.

¹⁷ Pe, ipy'a pe ma'e ukwa ukwa uĩ: “Mã! Kupixa ngi marã ka ym ma'e matyriha. (Tyryhem apo 'y.) Nixói te matyriha renda ke. Myja ta apo my?” aja sawa'e jupe.

¹⁸ Pe, kuja ame'ë jupandu jupe: “Aa! Akwa apo. Matyriha renda ihẽ amutiha te we ta apo. I'ar koty te we hũ tiha ame'ë ke amujã ta. A'ep ihẽma'e ke amatyr ta. Kupixa ngi ma'e matyr ame'ë ke amoĩ ta ipe tĩ.

¹⁹ Upa rahã, ihẽ ajupandu ta ihẽ jupe. ‘Mã! Katu tiki ihẽ pe. Yman rahã, pehũ ta ihẽma'e ke. Aputu'u katu. Ihẽ mi'u amatyr. Ajumuhury katu ihẽ juehe' aja ihẽ pe” aja sawa'e pandu jupe tipe.

²⁰ Anĩ. Aja ym ta. Ywa ngi Tupã pandu: “Nde riki ereka'u te'e! Kome'ë pytun rahã, nde eremanõ ta kÿ. Pe, nema'e matyr hũ ame'ë ke awa pe nde eremupyta ta my? Nde pe anĩ. Amõ pe nde eremupyta ta riki, aja Tupã pandu” — aja Jesu mu'e.

²¹ Pe, a'e pandu tĩ:

—Aja ta riki amõ pe. Ima'e ma'e ke jõ amõ matyr hũ rahã, aja ta. Pe riki Tupã

koty nixói te ta ma'e ke. Ma'e katu ame'ë ke nixói te ta. Katu ym aja — aja Jesu pandu.

Tupã rehe ejurujar katu
(Matéu 6.25-34)

²² (Ma'e ke jõ amõ matyr hũ rahã, katu ym, aja mu'e tar katu tĩ.) A'erehe jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Pesarahã! Pehẽ pe apandu katu. Pehẽ mi'u rehe har jõ pejumupyai ym pexo. “Ma'e jande ja'u ta my? Nixói ma'e. Jandema'e mundeha nixói. Awa me'ë ta jande pe my?” aja pejumupyai ym pexo tĩ.

²³ Ixoha namõ amõ ixo rahã, ame'ë riki awa mi'u 'ar koty te we katuha. Awa rete aja tĩ. Awama'e mundeha 'ar koty te we katuha tĩ.

²⁴ Ma'ewyra rehe pesarahã! Jytym ym ma'e ke. Matyr ym ma'e ke tĩ. Ma'e matyriha renda nixói tĩ. Humi'u ke Tupã me'ë katu ipe. Pesarahã! Ma'ewyra 'ar koty te we pehẽ pexoha katuha ke. (A'erehe pehẽ rehe Tupã usak katu ta aja mujekwa katu.)

²⁵ —“Myja hetaha warahy 'ar rahã, ko pehẽ pexo ta my” aja pekwa pekwa pexo rahã, yman pepyta te we ta rĩ, aja pekwaha naĩ. Anĩ. Marã ka ym pexoha pemupyta te we ta rĩ.

²⁶ Aja ta'yr mi marã ka ym pexoha pemupyta te we ta rĩ. Aja rahã, amõ ma'e ke rehe pejumupyai ym pexo tĩ.

²⁷ —Ma'eputyr rehe pesarahã! Ma'e puwan ym. Ima'e ma'e ke mujã ym tĩ. Amõ usak ehe rahã, katukwer. Apandu katu pehẽ pe. Ymanihar Saromã ima'ehũ te namõ ixo. Ima'e mundeha katukwer tĩ. Pesarahã! I'ar koty te we ma'eputyr katu te ha ke.

²⁸ Tupã riki ma'eputyr ke mukatu te. Apo putyr katu. Koĩ upa ta kanim. Upa xirik. Ame'ë ke jape'a aja amõ hapy. Upa ukwái. Pesarahã! Ma'eputyr ke a'e mukatu te rahã, pehẽma'e mundeha ke a'e me'ë katu ta pehẽ pe tĩ. Mã! Ame'ë rehe pejurujar katu ta me'ë te'e tĩ.

²⁹ Pehẽ pe'u ame'ë ke rehe pekekar pexo. Aja te'eha ym pehẽ. Ame'ë rehe jõ pejumupyai ym.

³⁰ Ame'ë ke rehe jõ kome'ë ywy pe har ta kekar kekar ixo. Aja te'eha ixo. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ke a'eta. Aja pexo ym

tī. Pehē mi'u peputar. Pehēma'e mundeha peputar. Ame'ē ke pehē pái keruhū ukwa katu. (Pehē pe a'e muwyr ta.) A'erehe ame'ē ke rehe jō pejumupyai ym pexo.

³¹ Kuja katu. Myja Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e katu ta my? Ame'ē rehe har pekwa pekwa py pexo. Aja rahā, upa pehēma'e nixói ame'ē ke a'e muwyr ta pehē pe tī — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Ma'e katu ame'ē ke ywa pe ihī
(Matéu 6.19-21; 1 Petu 1.4)

³² Jumu'eha ta pe a'e pandu tī:

—Ihē kotyhar ta ke pehē! Heta ym pehē. Apandu katu pehē pe. Ngā ngi pekyje ym pexo. Pehē rehe pehē pái keruhū usak katu te ixo, a'erehe ngā ngi pekyje ym pexo. Yman rahā, henda ke pe pehē ke a'e raho ta tī. Aja a'e putar.

³³ Pehēma'e ke upa katu te pemuhepy. Pe, ame'ē tamatarer ke ima'e ym te ame'ē ta pe peme'ē me'ē. Pe, tamatarer ryru ijuk ym aja me'ē namō pexo. Ame'ē riki ywa pe ihī, ame'ēja saka. Ywa pe pehēma'e hū namō pexo, ame'ēja saka. A'ep ame'ē ke kanim ym te ta. Ma'e mukanīha nixói. A'erehe mukanim ym te ta awa.

³⁴ Pehēma'e ke ihī. Ame'ē rehe har pekwa pekwa pexo. A'erehe ywa pe pehēma'e ke ihī rahā, a'ep pehē py'a ihī ta tī — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Jesu jywryiha rehe peharō katu pexo
(Matéu 24.36-44; Mak 13.32-36)

³⁵ A'e pandu tī:

—Peharō katu pexo! Pehēma'e kamixa pemunde katu. Pehēma'e xirur aja tī. Pemunde katu tī. Araparin pemuwera katu aja pexo tī.

³⁶ Ijar rehe miasu ta harō ixo. (Aja ihē rehe peharō katu pexo tī.) Jumendaraha rehe ngā mi'u matyr. Ame'ē upa rahā, ijar jywyr uwyr. Ame'ē ke rehe miasu ta harō ixo. A'e jywyr uwyr rahā, pukái ta. Pe, pahar miasu ta hukwen ke pirar ta.

³⁷ Miasu ta harō katu ixo. Ukwer ym ngā tī. Ame'ē ke ijar ukwa rahā, miasu ta hury katu ta. Apandu pehē pe. Kamixa ke ijar pypyk katu ta, xirur wyr rupi. Pe, miasu ta pepandu ta: “Ma'e ngā u'uha renda pe pewapyk peho” aja. Pe, a'e atu ngā mi'u ke moī ta, miasu ta pe.

³⁸ Pytun pyter pe ijar jywyr ta uwyr my. Satur rahā we ta jywyr my. Miasu ta harō katu ixo. Ame'ē ke ijar usak rahā, miasu ta hury katu ta.

³⁹ Pesarahā! Ma'e mukanīha uwryiha angaha ke rehe ok jar ukwa katu rahā, ukwer ym ta tipe. Harō ta tipe. Pe, a'e ke muputu'u ta tipe. Hok ke ma'e mukanīha musorok ym ta tipe.

⁴⁰ —Pehē aja tī. Ihē rehe peharō katu pexo. Awa aja ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ywa ngi ihē riki ajywyr rahā, peharō katu pexo my. “Jywyr ym ta apo rī” aja pekwa pekwa pexo rahā, pahar ihē ajywyr ta — aja Jesu pandu.

Miasu katu ame'ē ke. Miasu katu ym ame'ē ke tī.

⁴¹ Pe, Petu pandu ipe:

—Sawa'e! Apo myja me'ē miasu harō katu ixo my, ame'ē ke nde erepandu. Ame'ē ke jande pe jō nde erepandu my? Upa ngā pe nde erepandu my? — aja Jesu pē.

⁴² A'e pandu:

—Ihē kotyhar ta pe jō apandu. Upa ihē kotyhar ta ihē rehe harō katu ta me'ē te'e. Ijar rehe miasu harō katu. Aja ihē rehe harō katu ta me'ē te'e tī. Pesarahā! Myja me'ē miasu riki ukwa katu ame'ē ke my? Myja me'ē miasu riki ijar pandu ame'ē ke ma'ema'e katu my? Ko apandu ta. Amō miasu pe ijar pandu: “Amō miasu ta rehe esak esak katu exo. Myahy rahā, ngā mi'u ke eme'ē me'ē katu ngā pe” aja ijar pandu. (Pe, ijar paxia oho.)

⁴³ Pe, ijar pandu, aja miasu ma'ema'e ixo. Hok pe jywyr rahā, ame'ē ke rehe ijar usak. Aja rahā, ame'ē miasu hury katu ta.

⁴⁴ Pesarahā! Apandu pehē pe. Ame'ē miasu pe kuja ijar pandu ta: “Katu ame'ē ke nde. Upa katu te ihēma'e ke rehe nde esak esak katu ta apo 'y” aja ta.

⁴⁵ —Amō kotyhar rahā, katu ym. Miasu katu ym ame'ē ke rahā, kuja jupandu jupe: “Ihē jar pepaite oho. Yman rahā, jywyr ta” aja jupe. Pe, amō miasu ta ke a'e nupā hū. Sawa'e ta ke. Kūjā ta ke aja tī. Nupā hū tī. Pe, ma'e ke jeje u'u te'e hū uī. Kawī ngi ka'u tī.

⁴⁶ Pe, ijar rehe harõ ym rahã, ame'ë wera rahã, ijar jywyr ta. “Apo jywyr ym we ta rĩ” aja pandu rahã, pahar ijar jywyr ta. Pe, ame'ë ke ijar mupyrara hũ ta. Tupã rehe hendu ym ame'ë ta ke Tupã mupyrara hũ ta. Aja ijar mupyrara hũ ta. Miasu katu ym ame'ë ke mupyrara hũ ta.

⁴⁷ —Ijar pandu ame'ë ke miasu ukwa katu tipe. Anĩ. Ukwaha aja ma'ema'e ym. Jeje ima'e ke ma'ema'e ixo rĩ. Hendu ym ehe, ijar rehe. Aja rahã, ijar mahy hũ ta a'e ke. Pirok hũ ta tĩ.

⁴⁸ Pe, amõ ihĩ. Ijar pandu ame'ë ke miasu ukwa ym. Pe, a'e ma'ema'eha katu ym. Ijar mahy a'e ke rahã, katu tiki. Mahy rahã, pirokiwe mi ta. Ukwaha ym ha namõ miasu ma'ema'e, a'erehe pirokiwe mi ta. Aja ihẽ kotyhar ta tĩ. Pekwa katu rahã, pehendu katu ta me'ë te'e. I'ar koty we pekwa katu rahã, i'ar koty te we pehendu katu ta me'ë te'e — aja Jesu pandu.

Jesu uwyr, a'erehe amõ koty koty ngã jy'ar

(Matéu 10.34-36)

⁴⁹ A'e pandu tĩ:

—Ihẽ ajur, a'erehe kome'ë ywy pe har ta amõ koty koty jy'ar ta. Ame'ë ke upa rahã, katu ta tipe. Ame'ë upaha ihẽ aputar.

⁵⁰ Amõ ta ihẽ ke mupyrara hũ ta me'ë te'e. Ame'ë upa ym we rĩ. A'erehe ihẽ apyai te'e axo we rĩ.

⁵¹ Kome'ë ywy pe har ta jumai mai ixo. Ame'ë ke ihẽ amuputu'u ajur, aja pekwhaha my? Anĩ. Aja ym. Ko pehẽ pe apandu. Ihẽ ajur, a'erehe amõ koty koty amõ ta jy'ar jy'ar ta.

⁵² Apo ngi har ok wyr pe awa po peteihar upa hetaha ta ixo. Ihẽ rehe mahapyr jurujar katu ta. Mokõi anĩ ta. Amõ rahã, ihẽ rehe mokõi jurujar katu ta. Mahapyr anĩ ta. Aja amõ koty koty jy'ar jy'ar ta.

⁵³ Ihẽ rehe ipái ta jurujar katu ta. Ta'yr ta anĩ. Pe, ihẽ rehe ta'yr ta jurujar katu ta. Ipái ta anĩ. Ihẽ rehe imãi ta jurujar katu ta. Imembyr kũjã ta anĩ. Ihẽ rehe imembyr kũjã ta jurujar katu ta. Imãi ta anĩ. Ihẽ rehe imembyr reko ame'ë ta jurujar katu ta. Kũjã ta anĩ. Ihẽ rehe kũjã ta jurujar katu ta. Imembyr reko ame'ë ta anĩ ta. Aja amõ koty koty jy'ar jy'ar ta — aja Jesu pandu.

Tupã muwyr ame'ë ke ko ixo, aja ukwa ym ngã

(Matéu 16.2-3)

⁵⁴ Ngã pe pandu tĩ:

—Aman pihuniha rehe pesak rahã, pahar pepandu: “Aa! Aman ukyr ta” aja. Pe, pahar aman ukyr.

⁵⁵ Pe, ywytuha rahã, pepandu: “Aa! Warahy haku ta apo” aja pepandu. Pe, warahy hakuha uwyr.

⁵⁶ Mã! Mokõi pekwhaha namõ pexo! Ywa rehe ihĩ ame'ë ke rehe pesak rahã, ame'ë ke pekwa katu. Ywy rupi ihĩ ame'ë ke aja tĩ. Pekwa katu tĩ. Ihẽ rehe har anĩ. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke ihẽ ama'ema'e katu tipe. Ame'ë rehe pesak tipe. Anĩ. Ihẽ riki Tupã muwyr ame'ë ke ihẽ, aja pekwa ym te riki — aja Jesu pandu.

Ne ruwajan namõ pahar emukatu

(Matéu 5.25-26)

⁵⁷ A'e pandu tĩ:

—“Katu ame'ë ke ihẽ ama'ema'e. Ame'ë ke ihẽ akwa katu” aja nde erepandu. Aja rahã, katu ame'ë ke nde erema'e ta me'ë te'e.

⁵⁸ Esarahã! Nde rehe har ne ruwajan pandu: “Katu ym nde. A'erehe ngã panduha renda pe nde ke araho ta” aja riki. Mã! Inamõ nde ereho erexo rahã, emukatu. “Mã peja ym. Eraho ym ihẽ ke. Ihẽ rehe nde py'a emujywy katu. Katu ta apo 'y” aja pahar emukatu. Aja rahã, ngã panduha ruwa koty nde ke raho ym ta. Anĩ rahã, nde eremukatu ym rahã, nde ke raho ta. Aja rahã, sonda ta pe nde ke mondo ta. Pe, kyndaha pe nde ke sonda ta kynda ta raho.

⁵⁹ Apandu nde pe. Nde erehem ym te ta ingi. Mukatuha rehe upa katu te nde eremuhepy ym rahã, kyndaha ngi nde erehem ym te ta. (A'erehe mã peja pahar emukatu. Katu ame'ë ke ema'e katu) — aja Jesu pandu.

13

Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak pe-mondo

¹ Arahã, amõ ta Jesu rehe uhyk uwyr. Pandu ipe:

—Hymba ke amõ ngariréi ywy pe har ta hany hany ixo. Aja Tupã rehe ipy'a ke moĩ

moĩ u'am. Arahã, ame'ẽ ta ke Pirat je'ẽha rupi amõ ta jukwa. Mã! Ame'ẽ ta jaxer ai te'e nahã my? — aja Jesu pe pandu uwy.

² Pe, Jesu pandu:

—Hã! Aja ame'ẽ ngariréi ywy pe har ta ke amõ ta jukwa. A'erehe kuja pekwaha my: “Mã! Ame'ẽ ta jaxer ai ame'ẽ ta ke nahã my? Amõ ngariréi ywy pe har ta 'ar koty te we jaxer te” aja pekwaha naĩ.

³ Anĩ. Aja ym. Ko pehẽ pe apandu. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ngi Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak ym rahã, ame'ẽ ngariréi ywy pe har ta aja pemanõ ta tĩ.

⁴ —Amõ we tĩ. Siroe renda pe heta ngã ixo. Awa py wajar mahapyr hetaha ixo. Ame'ẽ ta rehe ywy pirã ok u'ar ukwa. Ok ywate ame'ẽ ke u'ar. Upa ngã ke jukwa. Kuja pekwaha my: “Mã! Ame'ẽ ta jaxer te. Jerusarẽ ok ta pe har ta 'ar koty te we jaxer te” aja pekwaha my?

⁵ Anĩ. Aja ym. Ko pehẽ pe apandu katu. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ngi Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak ym rahã, ame'ẽ ta aja upa katu te pemanõ ta tĩ — aja Jesu pandu.

(“Pemanõ ta” aja pandu rahã: “Mupyrarahã renda pe mupyrara ta” aja mujekwa.)

Myja me'ẽ ma'eywa'y my, ame'ẽ ke Jesu mujekwa

⁶ Pe, myja me'ẽ ma'eywa'y my, ame'ẽ ke a'e pandu:

—Ma'eywa'y rehe amõ sawa'e usak oho. Hok rake i'ãi ame'ẽ ke. Ma'eywa rehe usak oho tĩ. Anĩ. I'a ym. Nixói.

⁷ Pe, kupixa usakiha pe ijar pandu: “Esarahã! Yman ma'eywa ke ihẽ apo'ok ta tipe. Mahapyr warahy 'ar rahã, kome'ẽ ma'eywa'y ngi apo'ok ta tipe. I'a ym te riki. Ma'ewã kuja i'ãi my. Katu ym. Emondok embor” aja ijar pandu.

⁸ Pe, kupixa usakiha pandu ipe: “Sa'e! Anĩ we rĩ. Mã pewe i'ãi rĩ. Ko ywy ke hake rupi ihẽ amungái mungái we ta rĩ. Ame'ẽ rupi ma'e muhuryha ihẽ amoĩ ta tĩ.

⁹ Pe, amõ i'aha angaha ke rehe uhyk rahã, i'a rahã, katu ta tiki. I'a ym rahã: ‘Emondok embor’ aja ihẽ pe nde erepandu ta kÿ. Pe, ihẽ amondok ta” aja ijar pe kupixa usakiha pandu — aja Jesu pandu.

(Aja Tupã tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi ipy'a ke ngã muruwak mondo. I'a katu, ame'ẽja saka. Ixoty muruwak mondo, ame'ẽ ke rehe Tupã harõ we rĩ. Pyrara usak we ehe rĩ. Muruwak ym rahã jõ, pe, mupyrara ta ngã ke. I'a ym, ame'ẽja saka.)

Putu'uha 'ar rahã, kÿjã ke Jesu mukatu

¹⁰ Amõ jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Jesu mu'e uĩ.

¹¹ A'ep amõ kÿjã ihĩ. Ājã ipy'a rehe ihĩ ame'ẽ ke a'e, a'erehe ahy hũ. Yman te ahy ixo. Heta te hũ warahy 'ar rahã, aja te'e ixo. Kuja, 18 hetaha warahy 'ar rahã, aja ixo. Jixiko te'e wata. Marã ka ym pu'am katu wataha.

¹² Jesu usak ehe rahã, pandu ipe:

—Nde katu apo 'y — aja ipe.

¹³ Aja pandu rahã, iãkã rehe ipo ke mujar. Aja rahã, pahar katu pu'am u'am. Tupã pe: “Mã! Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja kÿjã pandu pandu.

¹⁴ Jy'ariha rendama'e kapitã parahy ehe, Jesu rehe. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, Jesu mukatu. (Aja rahã, paraky te'e, aja ukwaha naĩ, a'erehe parahy ehe.) A'erehe a'ep ihĩ, ame'ẽ ta pe pandu:

—Awa po wajar peteĩ wera rahã jõ, ma'e ke amõ ma'ema'e katu. Ame'ẽ wera rahã jõ, amõ mukatu katu pehẽ ke. Ame'ẽ wera rahã jõ mukatuha rehe pejur. Putu'uha 'ar rahã, anĩ ta. Mukatu ym ta me'ẽ te'e — aja jy'ariha rendama'e kapitã pandu.

¹⁵ Jesu pandu:

—Mã! Putu'uha 'ar rahã ihẽ aparaky, aja pekwaha naĩ. Anĩ. Pesarahã! Upa pehẽ ngi har amõ tapi'iruhu ke jirar ta raho. Kurar ngi y ke me'ẽ ta raho. Jumen ke aja tĩ. Putu'uha 'ar rahã, aja te'e pehẽ. Ame'ẽ peparaky, ame'ẽja saka tĩ. (Pehẽ py'a pe mokõi pekwaha namõ pexo!) Katu ym aja.

¹⁶ Pesarahã! Ko kÿjã riki Amarã rainõ ke. (A'erehe Tupã usak katu ehe, ame'ẽ ke a'e tĩ.) Kuja, 18 hetaha warahy 'ar rahã, a'e ke Satana mupyrara. (Ājã ramũi a'e.) Mujixiko mahy. A'erehe apo putu'uha 'ar rahã, kÿjã ahyha ke amukatu. Apo jõ putu'u a'e 'y — aja Jesu pandu.

¹⁷ Aja pandu rahã, huwajan ta huxĩ. A'e pandu katu, a'erehe ame'ẽ ta huxĩ ingi. Amõ ta anĩ. Hury katu riki. Upa ma'e katu ame'ẽ ke Jesu ma'ema'e. A'erehe hury katu ngã ehe.

*Ma'e ra'ĩ jytym ame'ẽ rehe har
(Matéu 13.31-32; Mak 4.30-32)*

¹⁸ Jesu pandu:

—Kome'ẽ ywy keruhũ pe Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta riki kuja saka.

¹⁹ Kupixa pe ma'e ra'ĩ ta'yr te mi ame'ẽ ke sawa'e jytym. Mosata ra'ĩ ke. Ame'ẽ hywõi. I'y tiha te hũ oho rahã, myra aja tiha oho tĩ. Pe, hãkã rehe ma'ewyra ta haity mujã mujã — aja Jesu pandu.

(Aja rahã, Jesu pandu py rahã, Tupã kotyhar ta heta ym te. Ma'e ra'ĩ ta'yr te mi, ame'ẽja saka. I'i atu te rahã, ixotyhar ta heta te hũ ta. I'y tiha te hũ, ame'ẽja saka, aja mujekwa katu.)

*Ma'e mupururukiha rehe har
(Matéu 13.33)*

²⁰ A'e pandu tĩ:

—Kome'ẽ ywy keruhũ pe Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta riki kuja saka.

²¹ Ahúi aja me'ẽ ku'i pe ma'e mupururukiha ke kũjã mupara. Rar tyryhem mupara. Upa rahã, upa ahúi aja me'ẽ ku'i pururuk hũ oho — aja Jesu.

(Aja rahã, pandu py rahã, Tupã kotyhar ta heta ym. I'i atu te rahã, heta te hũ ta aja mujekwa katu.)

*Hukwen pu'i mi ame'ẽ rehe har
(Matéu 7.13-14; Matéu 7.21-23)*

²² Jerusarẽ ok ta pe Jesu oho ixo rahã, amõ amõ ok ta ra'yr rupi ngã ke mu'e mu'e oho ixo. Awa renda rupi aja tĩ. Mu'e mu'e oho tĩ. Aja Jerusarẽ ok ta koty oho ixo.

²³ Pe, amõ pandu ipe:

—Sawa'e! Tupã muhã katu ame'ẽ ta heta ym my? — aja Jesu pe.

A'e pandu:

²⁴ —Hukwen ta'yr mi rupi amõ ixo. Pehẽma'e pyrãtã katuha namõ mã peja pexerahã! Ko pehẽ pe apandu. Heta ame'ẽ ta ixo tar katu tipe. Marã ka ym ixeha.

²⁵ Pesarahã! Ok jar pu'am ta. Pe, hukwen ke kynda ta. Pe, soroka pe pepukái pe'am: "Sa'e! Epirar jande pe" aja ipe. Pe, a'e

pandu ta: "Anĩ ta. My pe har pehẽ my? Akwa ym ihẽ" aja pehẽ pe.

²⁶ Pe, pepandu: "Nde erekwa riki. Nde namõ ma'e ke ja'u katu. A'erehe nde rehe katu ame'ẽ ta ke jande. Jande rekoha pe Tupã je'ẽha ke nde eremu'e katu jande ke. Jahendu riki" aja ipe.

²⁷ A'e pandu tĩ: "Anĩ. My pe har pehẽ my? Akwa ym ihẽ. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ame'ẽ ta ke pehẽ. Pejywyr peho ihẽ ngi" aja pehẽ pe ok jar pandu ta. (Ihẽ riki ame'ẽ ok jar aja saka.)

²⁸ —Tupã ixo ame'ẽ pe hurryha namõ Amarã ixo. Isak aja tĩ. Jako aja tĩ. Hurryha namõ ixo tĩ. Upa katu te Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta aja tĩ. A'ep hurryha namõ ixo tĩ. Pehẽ anĩ. Soroka pe pepu'am ta. Ame'ẽ rehe pesak rahã, pejixi'u hũ ta. Tupã rehe peparahy ta, a'erehe pehẽ rãi pesu'u su'u ta.

²⁹ Heta ame'ẽ ta jy'ar ta uwyr. Amõ awa ta jy'ar ta uwyr. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jy'ar ta uwyr. Warahy uhemihã koty ngi jy'ar ta uwyr. Warahy u'ariha koty ngi aja tĩ. Jy'ar ta uwyr tĩ. Warahy jurukwã koty ngi aja tĩ. Jy'ar ta uwyr tĩ. Iapyr koty ngi. Tumaha koty ngi aja tĩ. Jy'ar ta uwyr tĩ. Tupã ixo ame'ẽ pe jy'ar ta uwyr. Tupãma'e imi'u matyriha rehe wapyk ta uwyr. Hury katu te hũ ta ngã.

³⁰ Upa katu te ame'ẽ ta rehe Tupã juja katu te ipy'a katu ta — aja Jesu pandu.

*Jerusarẽ ok ta rehe har Jesu pandu
(Matéu 23.37-39)*

³¹ Arahã amõ parise ta uhyk ehe. Pandu ipe:

—Eho nde sengi! Nde ke Ero jukwa tar katu — aja Jesu pe.

³² A'e pandu:

—Jawaran aja saka a'e. Ngã jukwaha ke. Kuja pepandu peho ipe: "Apyta we ta rĩ. Apo ngã py'a ngi ãjã ta ke amuhem amondo axo. Apo ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke amukatu axo tĩ. Koĩ aja ta tĩ. Koĩ har pewe ihẽ ama'eha ke amumba ta" aja Ero pe pepandu peho.

³³ Mã! Ihẽ aho we ta me'ẽ te'e rĩ. Koĩ aja tĩ. Koĩ har pewe aja tĩ. Pe, Jerusarẽ ok ta pe ahyk ta. Jerusarẽ ok ta pe jõ Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke amõ jukwa ta me'ẽ te'e.

Amō renda pe anī — aja Jesu. (Aja rahā, Jerusarē ok ta pe a'e manō ta, aja mujekwa katu.)

³⁴ A'e pandu tī:

—Jerusarē ok ta pe har ta! Mā! Ima'e je'ēha pandu ame'ē ta ke Tupā muwyr rahā, ame'ē ta ke pejukwa. Myrandu katu pandu ame'ē ta ke a'e muwyr rahā, ita ra'yr pe pejukwa tī. Jerusarē ok ta pe har ta! Pehē kotyhar ta ke amō amō rahā, ihē amujy'ar tar katu. Amujy'ar rahā, pehē ke amō ta jukwa ym ta tipe. Anī. Amujy'ariha ke peputar ym. Sapukái ra'yr ta ke ipypo wyr pe imāi mujy'ar inom, aja pehē ke amujy'ar tar katu tī. Anī. Peputar ym.

³⁵ Jerusarē ok ta pe har ta! Pehē rekoha ke pehē pe te'e Tupā hijar oho. Ko pehē pe apandu katu. Kuja pepandu ta: “Mā peja jandema'e sawa'e te muwyr ame'ē ke rehe Tupā usak katu” aja ta pehē. Aja pepandu rahā jō, ihē rehe pesak ta tī. Ihē riki Tupā muwyr ame'ē ke — aja Jesu pandu.

14

Ahy ixo ame'ē ke Jesu mukatu

¹ Amō jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, Jesu pe amō parise pandu. Parisema'e kapitā a'e.

—Ihē rok pe ihē namō ja'u jaho — aja.

Pe, inamō ma'e ke Jesu u'u oho. Parise rok pe uhyk rahā, amō ta usak usak katu ehe. Putu'uha 'ar rahā, mukatu ta my? Mukatu rahā: “Nde katu ym” aja pandu ta, a'erehe usak usak ehe.

² Huwa koty amō sawa'e wata uwyr. Ijywa ke punga rāi ipe. Itymā ke aja tī. Punga rāi tī.

³ Pe, Moise je'ēha mu'eha ta pe Jesu pandu. Parise ta pe pandu tī:

—Myja Moise je'ēha rehe panduha ihī my? Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, ahy ixo ame'ē ke amō mukatu katu my? Anī ta my? — aja Jesu a'eta pe.

⁴ Anī. A'eta pandu ym te ipe. “Ma'e katu ame'ē ke ema'e ym” aja Moise je'ēha pandu ym. A'erehe a'eta pandu ym te ipe. Pe, sawa'e po ke Jesu pyhyk. Mukatu. Pe, hok pe mujywywyr mondo. Katu aja mujywywyr mondo.

⁵ Pe, a'ep pe har ta pe Jesu pandu:

—Pehē ngi har ta'yr ywykwar typy ame'ē pe u'ar rahā, pahar amō jo'ok ta ingi. Putu'uha 'ar rahā, u'ar. Pahar jo'ok ta ingi. Tapi'iruhu u'ar rahā, aja tī. Putu'uha 'ar rahā, u'ar tī. Pahar jo'ok ta ingi tī. (A'erehe putu'uha 'ar rahā, ahy ixo ame'ē ke amukatu rahā, katu tiki tī) — aja Jesu pandu.

⁶ Ame'ē panduha rehe marā ka ym je'ēha ke amō ta mujywyriha ipe.

“Thē katu ihē” aja ekwa ekwa ym exo

⁷ Ma'e ke amō ta u'u uwyr rahā, wapyka katu te ame'ē pe wapyk wapyk oho. Ame'ē rehe Jesu usak rahā, myja me'ē ma'e ke my, ame'ē ke pandu ngā pe.

⁸ —Jumendaraha rehe ngā mi'u ke amō matyr rahā: “Ejur se nde tī” aja ijar pandu nde pe. Aja rahā, kapitā rake ewapyk ym eho. Nde erewapyk rahā, nde 'ar koty te we sawa'e katu ame'ē ke ijar mujy'ar my tī.

⁹ Pe, nde pe pandu uwyr. “Nde wapyka ke kome'ē sawa'e pe eme'ē” aja nde pe ijar pandu. Aja rahā, nde ruxī ta ingi. Amō wapyka, xupe kotyhar pe nde erewapyk ta ereho.

¹⁰ —Pesarahā! Kuja katu. Nde pe ngā mi'u jar pandu: “Ejur se nde tī” aja. Nde ereho rahā, xupe kotyhar wapyka pe ewapyk eho. Pe, nde rehe ijar uhyk uwyr rahā, pandu nde pe: “Anī! Sa'e! Se koty ewapyk ejur. Wapyka katu te ame'ē pe ewapyk ejur” aja ngā mi'u jar. Aja rahā, nde rehe a'ep ihī ame'ē ta usak. Aja rahā, nde rury katu ta.

¹¹ —“Ihē riki amō ta 'ar koty te we katuha” aja jupe ukwa rahā, ame'ē ke Tupā muhuxī ta. “Ihē riki amō ta 'ar koty te we katuha aja ym ihē” aja jupe ukwa rahā, ame'ē ke Tupā muhury katu ta — aja Jesu pandu.

¹² A'engi: “Ihē rok pe ja'u jaho” aja pandu ame'ē pe Jesu pandu:

—Ma'e ke nde ere'u rahā, nde rehe katu ame'ē ta ke jō emujy'ar ym. Aja nde mu ta ke jō emujy'ar ym tī. Ne anam ta ke jō emujy'ar ym tī. Amō amō nde rok rake rupi ihī, ame'ē ta ima'ehū namō ixo. Ame'ē ta ke jō emujy'ar ym tī. Esarahā! Nde eremujy'ar rahā, pe, i'i atu rahā, nde pe

pandu ta uwyr: “Ihē rok pe ma'e ke e'u ejur” aja nde pe.

¹³ A'erehe ngā mi'u nde erematyr rahā, ima'e ym te ame'ē ta ke emujy'ar. Wata katu ym ame'ē ta ke emujy'ar tī. Eha ym te ame'ē ta ke emujy'ar tī. Ijywa katu ym ame'ē ta ke emujy'ar tī. (Ame'ē ta marā ka ym so'o jukwaha.) Ame'ē ta ke emujy'ar.

¹⁴ Aja rahā, nde rehe Tupā usak katu ta. Esarahā! Ame'ē ta nde pe marā ka ym ma'e ke juja katu te mujywyriha. Esarahā! Nde pe Tupā riki mujywyryr ta. Yman rahā, katu ame'ē ke ma'ema'e ame'ē ta ke Tupā mukwera katu muhem rahā, ma'e ke a'e riki mujywyryr katu ta nde pe — aja Jesu pandu parisema'e kapitā pe.

*Ngā mi'u matyr keruhū ke
(Matéu 22.1-10)*

¹⁵ Amō sawa'e myrape rake wapyk uī. Jesu pandu ame'ē ke rehe hendu rahā, pandu ipe:

—Tupā ixo ame'ē pe oho. Pe, myrape rake wapyk ame'ē ta mā hury katu ta kŷ — aja Jesu pe.

¹⁶ Pe, sawa'e pe pandu:

—Amō sawa'e ngā mi'u ke matyr hū. Heta ngā pe pandu:

¹⁷ “Pehē johu pe'u pejur” aja ngā pe. Angaha ke rehe uhyk rahā, miasu pe pandu: “Eho. Ihē mi'u u'u ame'ē ta pe epandu eho. ‘Pe'u pejur. Upa ihē amoī katu’ aja epandu eho” aja ngā mi'u matyriha jar pandu.

¹⁸ —Pe, miasu pandu oho rahā, amō amō pandu: “Aho ym ta ihē” aja. Kuja amō pandu py: “Ywy ke ihē amō ajo'ok. A'erehe asak ta aho ehe apo 'y. ‘Aho ym ta ihē’ aja nde jar pe epandu” aja miasu pe.

¹⁹ Amō pandu: “Tapi'iruhu mokōi mu'am ame'ē ke ajo'ok. Aja me'ē awa po wajar peteīhar upa ajo'ok. Ma'e ke hykīi katu raho nahā my? Ame'ē ke amanga ta aho. ‘Aho ym ta ihē’ aja nde jar pe epandu” aja miasu pe pandu.

²⁰ Pe, amō pandu: “Ajumendar ramō te ihē. A'erehe marā ka ym ihē ahoha” aja miasu pe.

²¹ —Pe, upa amō ta pandu ame'ē ke ijar pe miasu pandu oho. Ijar parahy hū ngā rehe. Miasu pe pandu: “Pahar eho! Ok ta rupi eho. Upa awa rape rupi eho. Ima'e ym

te ame'ē ta ke se emuhyk erur. Itymā hātā ame'ē ta ke aja tī. Se emuhyk erur tī. Eha ym te ame'ē ta ke aja tī. Se emuhyk erur tī. Wata katu ym ame'ē ta ke aja tī. Se emuhyk erur tī” aja miasu pe.

²² —I'i atu ijar pe miasu pandu: “Sa'e! Upa nde erepandu ame'ē ke ihē ama'e. Pewe soroka ihī, ma'e u'uha renda pe” aja ipe.

²³ —A'erehe miasu pe ijar pandu tī: “Eho we rī. Ok ta kurar kupe koty rupi heta awa rape ihī. Ame'ē ngi upa ngā epyhyk erur. Ihē rok ke emutyryhem.

²⁴ Apandu katu. ‘Ma'e ke pe'u pejur’ aja ihē apandu py, ame'ē ta u'u ym te ta. Ihē mi'u amatyr ame'ē ke u'u ym te ta” aja ijar pandu — aja Jesu mu'e.

(Aja rahā: “Tupā koty pehē py'a pemuruwak pemondo” aja jundéu awa ta pe pandu py. Ame'ē ta upa katu te jurujar ym ta. Jundéu awa aja ym ame'ē ta jurujar katu ta, aja Jesu mujekwa.)

*Jesu namō ixo ame'ē ta rehe har
(Matéu 10.37-38; Ruk 9.23-24)*

²⁵ Heta te hū ngā oho ixo inamō. Pe, Jesu uwak rahā, pandu ngā pe:

²⁶ —Ihē namō amō ixo rahā, ihē rehe a'e ipy'a ym rahā, marā ka ym ihē kotyhar aja ixoha. Ipái rehe amō ipy'a katu. Ame'ē 'ar koty te we ihē rehe ipy'a katu. Aja rahā jō, ihē kotyhar aja ixo ta. Imāi rehe aja tī. Ipy'a katu tī. Hakehar rehe aja tī. Ipy'a katu tī. Ta'yr ta rehe aja tī. Ipy'a katu tī. Imu ta rehe aja tī. Ipy'a katu tī. Ianam ta rehe aja tī. Ipy'a katu tī. Juehe te'e aja tī. Ipy'a katu tī. Pe, ame'ē ta 'ar koty te we ihē rehe ipy'a katu. Aja rahā jō, ihē kotyhar aja ixo ta.

²⁷ —Ihē namō amō ixo rahā, ame'ē ke amō ta jukwa tar katu my. Pe, a'e pandu: “Anī. Ihē ajurujar katuha ke ahijar ym ta. Ihē ke jukwa ta my? Ahijar ym ta” aja. Aja rahā, ihē kotyhar aja ixo ta.

²⁸ —Pehē ngi har amō riki ok keruhū mujā rahā, myja myra hetaha rahā, uhyk ta my? Upa ta my? Aja ukwa ukwa py ixo. Upa katu te pehī nahā my, ame'ē ukwa ta. Ukwa ukwa py ixo.

²⁹ Ukwa ym rahā, mumba ym ta. Ixangwer jō upa jytyka. Uhyk ym myra ke. Marā

ka ym mumbaha. Ame'ë rehe usak ame'ë ta upa puka puka hũ ehe.

³⁰ “Mã! Ok keruhũ sawa'e mujã ta tipe ixo. Mumba ym ta riki” aja ngã puka puka hũ ehe.

³¹ —Pesarahã! Amõ kapitã keruhũ jumai tate oho. Heta te hũ sonda ta namõ oho ta. I'ar koty te we huwajan ta rahã, ima'e pyrãtãha ke a'e ukwa py ta. Huwajan ta ke a'e muputu'u ta my, ame'ë ke ukwa py ta. Ukwa ukwa py ixo.

³² Marã ka ym muputu'uha rahã, je'ëha ke mondo ta, amõ kapitã keruhũ koty, huwajan koty. Paite we huwajan ixo rahã, je'ëha ke mondo ta. “Myja rahã, nde ereputu'u ta my? Jamukatu jande juehe” aja je'ëha ke amõ pandu ta oho ipe. Pe, muputu'u.

³³ —Aja pehẽ pe tĩ. Pekwa pekwa katu py pexo. “Ixotyhar aja ihẽ axo ta. Ihẽ ke amõ jukwa tar katu rahã, tapijar te'e we ixotyhar aja ihẽ axo ta” aja pekwa pekwa pexo. Pehẽ ngi har amõ upa katu te ima'e ke hijar ym rahã, marã ka ym ihẽ kotyhar aja ixoha — aja Jesu pandu.

*Jukyr jaxer aja ym pexo
(Matéu 5.13; Mak 9.50)*

³⁴ A'e pandu tĩ:

—Jukyr ma'e ke muhembyk katu. Pe, jukyr ngi he'ëha kanim rahã, marã ka ym he'ëha amõ mujywyr ehe.

³⁵ Jaxer riki. Ywy rehe moĩ rahã, muhury ym ma'eywa'y ra'yr ke. Amõ ma'e muhuryha namõ mupara ym tĩ. Ombor te'e awa. Pehẽ pekwa tar katu rahã, ihẽ amu'e ame'ë ke rehe pehendu katu! — aja Jesu pandu.

(Aja riki amõ. “Jesu kotyhar aja ihẽ axo ta” aja amõ pandu rahã, jukyr katu aja saka. Pe, Jesu rehe jurujar katuha ke hijar rahã, jukyr he'ëha upa kanim ame'ëja saka. Katu ym. A'e ke Tupã ombor te'e, ame'ëja saka ta tĩ.)

15

*Arapuharan kanim ame'ë rehe har
(Matéu 18.12-14)*

¹ Amõ rahã, heta ngã jy'ar uwyr ehe, Jesu rehe. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ë ta jy'ar uwyr ehe.

Amõ sawa'e katu ym ame'ë ta jy'ar uwyr ehe tĩ. Panduha rehe hendu uwyr.

² Pe, parise ta je'ë je'ë hũ ehe har, Jesu rehe har. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta aja tĩ. Je'ë je'ë hũ ehe har tĩ. Kuja:

—Mã! Amõ jaxer ame'ë ta namõ ixo katu. Ma'e ke a'eta namõ u'u tĩ. Katu ym aja jande pe — aja a'eta je'ë je'ë hũ.

³ A'erehe myja me'ë ma'e kanim ame'ë ke my, ame'ë ke Jesu pandu ngã pe:

⁴ —Pehẽ ngi har amõ heta arapuharan ta namõ ixo. Kuja, 100 hetaha ke. Pe, peteĩ kanim oho rahã, ijar kekar kekar ta oho. Kãpĩ u'u, aja kanim ym ame'ë ta ke ijar hijar ta. Pe, kanim ame'ë ke kekar kekar oho. Pe! Mahem.

⁵ Mahem rahã, hury katu ehe. Ijixi'y 'ar pe hupir werur.

⁶ Hok pe muhyk rahã, ehe katu ame'ë ta ke mujy'ar. Hok rake rupi ixo ame'ë ta ke mujy'ar tĩ. Pandu: “Arapuharan kanim ame'ë ke amahem, a'erehe ihẽ namõ pehẽ rury katu pexo!” aja arapuharan jar.

⁷ Pesarahã! Aja ywa pe Tupã je'ëha rahoha ta hury katu tĩ. Amõ ta katu ame'ë ta aja ixo. Kuja, 99 hetaha. Ame'ë ta ipy'a ke muruwak ym ta me'ë te'e. Katu ame'ë ta aja ixo. Ame'ë ta rehe Tupã je'ëha rahoha ta hury katu. Pe, peteĩ sawa'e katu ym ame'ë riki ipy'a ke Tupã koty muruwak mondo rahã, i'ar koty te we Tupã je'ëha rahoha ta hury katu ehe. Kuja, 99 hetaha 'ar koty te we hury katu te ta ha — aja Jesu pandu.

Tamatarer kanim ame'ë rehe har

⁸ A'e pandu rĩ:

—Kuja amõ we tĩ. Amõ kũjã ita tamatarer pu'a namõ ixo. Itatuwyr ke te'e mujã ame'ë ke. Jande popa hetaha namõ ixo. Pe, peteĩ kanim rahã, kuja kekar. Araparin ke muwera. Ame'ë weraha rupi peir peir ixo. Ame'ë matyriha pe kekar kekar katu. Aja upa hok wyr rupi usak usak ixo ehe. Pe, mahem.

⁹ Mahem rahã, ehe katu ame'ë ta ke mujy'ar. Hok rake ixo ame'ë ta ke mujy'ar tĩ. Pandu: “Ita tamatarer pu'a kanim ame'ë ke amahem, a'erehe ihẽ namõ pehẽ rury katu pexo!” aja kũjã pandu.

¹⁰ Pesarahã! Aja Tupã je'ëha rahoha ta hury katu ta tĩ. Peteĩ sawa'e katu ym ame'ë ke ipy'a ke Tupã koty muruwak mondo

rahã, Tupã je'eha rahoha ta hury katu ta ehe tĩ — aja Jesu pandu.

Ta'yr kanim ame'ẽ rehe har

¹¹ A'e pandu tĩ:

—Amõ sawa'e mokõi ta'yr ta namõ ixo.

¹² Amõ wera rahã, ipái pe peteĩ pandu. Ame'ẽ riki u'ar we ame'ẽ ke. (Ame'ẽ ta'yr ipáima'e tamatarer pyhyk tar katu apo 'y. Ipái manõha rehe harõ tar ym.) Kuja pandu: “Papa! Nde eremanõ rahã, upa katu te nema'e ke jande pe nde eremupyta ta kÿ. Wajar ihẽma'e ta. Apo ame'ẽ ke ihẽ pe emuwyrãhã!” aja ipái pe. A'erehe ima'e ke ipái me'ẽ me'ẽ. Mokõi ta'yr ta pe me'ẽ hũ.

¹³ —Pe, ame'ẽ ta'yr wajar pyhyk. U'ar we ame'ẽ ke. Upa muhepy. Aja tamatarer pyhyk. Pe, heta katu ym ukwer rahã, ipái rekoha ke hijar oho. Pepaite ihon. Amõ ywy pe har ta koty oho. A'ep ka'u te'eha rupi tamatarer ke me'ẽ me'ẽ. Upa katu te ipy'a moĩ, ame'ẽ ke rehe tamatarer me'ẽ me'ẽ rã.

¹⁴ Aja upa katu te tamatarer kanim ipe. Pe, ame'ẽ ywy rupi nixói te ngã mi'u ke. A'erehe a'e pyrara ixo tĩ.

¹⁵ A'erehe ame'ẽ ywy pe har sawa'e pe pandu. “Ihẽ aparaky ta nde pe” aja. “Ere. Ihẽma'e kure ta rehe esak katu. Kure mi'u eme'ẽ me'ẽ katu” aja sawa'e pandu. Ame'ẽ ke rehe a'e usak usak ixo.

¹⁶ Myahy a'e. Ynga aja me'ẽ ke kure ta u'u ixo. Ame'ẽ ke a'e u'u ta tipe tĩ. Me'ẽ ym ma'e ke ngã ipe.

¹⁷ —Peramõ ipy'a upak ipe. Jupandu jupe: “Mã! Ihẽ páima'e miasu ta ma'e ke u'u rahã, pyta we riki. Heta ma'e ke ihĩ. Ko ihẽ myahyha namõ ihẽ axo. Amanõ tate ihẽ.

¹⁸ Papa rekoha pe ihẽ ajywyr ta aho tĩ. Kuja ihẽ apandu ta: ‘Papa! Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e, aja Tupã ukwa katu. Nde aja tĩ. Nde erekwa katu tĩ.

¹⁹ “Ihẽ ra'yr” aja ihẽ pe nde erepandu ym rahã, mã katu apo 'y. Miasu aja nde pe aparaky te'e ta apo tĩ' aja papa pe ihẽ apandu ta” aja jupandu jupe.

²⁰ A'erehe a'engi oho. Ipái rekoha pe jywyr oho ixo.

—Ipái rok paite we riki. Uhyk oho ixo rahã, ipái usak ehe. Pyrara usak ehe. Pe, ujan ixoty. Ta'yr jurupy rupi juman juman.

Huwa ke pyter pyter tĩ. (Aja hury katuha mujekwa.)

²¹ —Ta'yr pandu ipe: “Papa! Ma'e aka'u te'eha ke ama'ema'e, aja Tupã ukwa katu. Nde aja tĩ. Nde erekwa katu tĩ. ‘Ihẽ ra'yr’ aja ihẽ pe nde erepandu ym rahã, katu tiki” aja ipái pe.

²² —Anĩ. Miasu ta pe ipái pandu: “Pahar perur! Ma'e mundeha katu te ame'ẽ ke perur. Pemunde ehe. Ipo rehe har aja tĩ. Ipy rehe har aja tĩ. Perur tĩ.

²³ Upa rahã, perur amõ tĩ. Tapi'iruhu ta'yrer ke perur. Ixa te ame'ẽ ke perur. Pejukwa. Jande rury katuha jamujã ta.

²⁴ Ko ihẽ ra'yr manõ aja akwa naĩ. Anĩ. Apo ixuwe katu uhyk uwyr. Kanim oho aja ixo. Ko apo ixo 'y’ aja ipái pandu. Pe, hury katuha ngã mujã ixo.

²⁵ —Aja ixo rahã, ta'yr jepy ame'ẽ ke kupixa pe paraky ixo. A'engi jywyr uwyr. Hok pe uhyk tate rahã, ma'e tyapuha rehe hendu.

²⁶ Pe, amõ miasu pe pukái: “Ejur se! Ma'e puki?” aja ipe.

²⁷ A'e pandu: “Ne mu ko uhyk uwyr. Manõ ym a'e. Katu uhyk uwyr. A'erehe jande pe nde pái pandu: ‘Tapi'iruhu ta'yrer ke pejukwa. Ixa te ame'ẽ ke’ aja jande pe” aja miasu pandu ipe.

²⁸ —Ta'yr jepy ame'ẽ ke parahy te'e. Hok pe ixo tar ym. A'erehe ipái uhem oho ixoty. Pandu ipe: “Exe ejur nde tĩ” aja pandu hũ ta'yr pe.

²⁹ Ta'yr pandu: “Anĩ. Axe ym ta. Esarahã! Aparaky hũ axo nde pe. Heta warahy 'ar aha oho. Te'e paraky ame'ẽja ihẽ. Ne je'eha rehe ihẽ ahendu katu te. Aja te'eha ihẽ axo. Nde ereme'ẽ ym te ma'e ke ihẽ pe. Arapuhame ra'yr nde ereme'ẽ ym riki. Ame'ẽ namõ ihẽ rehe katu ame'ẽ ta namõ jõ amuhury ta tipe. Ja'u ta tipe. Anĩ. Nde ereme'ẽ ym ihẽ pe.

³⁰ Apo peme'ẽ nde ra'yr upa katu te nema'e ke mukanim. Kũjã ka'u te'e ame'ẽ ta pe upa mukanim. Ko riki jywyr uwyr. Pe, nde je'eha rupi tapi'iruhu ta'yrer ke nema'e miasu ta jukwa. Ixa te ame'ẽ ke. Katu ym aja” aja ipái pe ta'yr jepy ame'ẽ pandu.

³¹ Pe, ipái pandu: “Sa'e! Ihẽ ra'yr nde. Ihẽ namõ nde erexo. Aja te'eha nde. Upa

ihēma'e kohī. Ame'ē riki upa katu te nema'e tī.

³² Ko nde mu riki manō, aja ixo. Apo ixuwe katu aja uhyk uwyr. Kanim oho aja ixo. Ko apo ixo 'y. A'erehe jande rury katuha jamujā ta me'ē te'e. Jande rury katu ta me'ē te'e. Jande rok pe jaxe jahorahā!" aja ta'yr pe ipái pandu – aja Jesu pandu.

(Aja Tupā tī. Petei sawa'e katu ym ame'ē ke ipy'a ke ixoty muruwak mondo rahā, Tupā hury katu ta, aja Jesu mujekwa katu.)

16

Ijarma'e tamatarer ke amō mukanim

¹ Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

–Pe, amō sawa'e ixo. Ima'ehū ame'ē ke a'e. Ima'e tamatarer ke amō usak usak ixo. Pe, ijar pe amō ta pandu oho: “Tamatarer usakiha riki nema'e ke te'e mukanim ixo” aja ijar pe.

² Pe, amō pe ijar pandu: “Tamatarer usakiha emuhyk se” aja ipe. Usakiha uhyk rahā, ijar pandu ipe: “Nde erema'ema'eha rehe har ihē ahendu. Jetehar te my? Myja ihēma'e tamatarer nde ereme'ē me'ē my? Myja nde eremujuwyr tī? Ame'ē ke upa katu te emapyk. Ihē asak ta. Ihēma'e ke nde eresak ym ta apo 'y” aja ijar pandu.

³ –Pe, hok pe jywyr rahā, usakiha jupandu jupe: “Ihēma'e parakyha ngi ihē jar ihē ke muhem ta apo. Myja aparaky ta apo my? Ihē pyrātā ym ihē. (Marā ka ym kupixa rehe aparakyha.) Tamatarer ke ngā pe apandu pandu rahā, ihē ruxī ta ihē ke ingi. Aja ama'e ym ta.

⁴ Aa! Apo akwa katu! Ihē rehe katu ame'ē ta ke amu'am ta. Pe, ihēma'e parakyha ngi ihē ke muhem rahā, ihē rehe katu ame'ē ta ixo ta. Hok pe ame'ē ta ihē ke mupyta katu ta” aja jupandu jupe.

⁵ –A'erehe ijar pe ma'e ke mujuwyr ame'ē ta ke muhyk. Upa muhyk. Amō pe pandu py: “Myja hetaha ihē jar pe nde eremujuwyr ta my?” aja tamatarer usakiha pandu.

⁶ Sawa'e pandu: “Mandeju raī ka aja me'ē heta te hū amujuwyr ta me'ē te'e. Kamuxī ra'yr ke tyryhem heta te hū, kuja, 100 hetaha ke” aja usakiha pe. A'e pandu: “Esarahā! Ko nema'e mangaha ke. Se ewapyk. Pahar iwyr koty paper rehe

emupinim. Wajar jō nema'e mangaha kohī. Kuja, 50 aja hetaha jō emupinim. Ihēma'e parakyha nixói rahā, ihē rehe eharái ym” aja usakiha pandu. (A'e jupandu jupe tī: “Apo ihēma'e parakyha ngi ihē jar muhem rahā, peme'ē ihē rehe usak katu ta my” aja jupandu jupe.)

⁷ –Amō pe pandu: “Ne rahā tī! Myja nde eremujuwyr ta ihē jar pe my?” aja usakiha pandu. Amō pandu: “Ahúi aja me'ē heta te hū amujuwyr ta me'ē te'e. Kuja, 1.000 wasākā mangaha mutyryhem” aja usakiha pe. A'e pandu: “Ko nema'e mangaha kohī. Iwyr koty paper rehe emupinim. Kuja, 800 aja emupinim. Te'e apandu ta, aja rahā ihē jar ukwa ym ta. Esarahā! Ihēma'e parakyha nixói rahā, ihē rehe eharái ym” aja ipe. (A'e jupandu jupe tī: “Apo ihēma'e parakyha ngi ihē jar muhem rahā, peme'ē ihē rehe usak katu ta my” aja jupandu jupe.)

⁸ –Ame'ē usakiha ma'ema'eha rehe har ijar hendu rahā, pandu: “Mā! Usakiha ukwa katu ma'e. Ehe katu ame'ē ta ke mu'am ixo” aja riki ijar pandu. (Jetehar te rupi ym usakiha ma'e. Katu ym ame'ē.) Ukwā katuha rehe har jō ijar katu pandu – aja Jesu pandu.

A'e pandu tī:

–Ima'e ke rehe ukwa katuha namō Tupā kotyhar ta usak usak katu. Aja rahā, yman rahā ima'e ke pewe hū ta. Mā! Tupā kotyhar ta 'ar koty te we Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwa katuha. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'e ke ukwa ukwa ixo, ame'ē ta pe ukwa katuha namō amō Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'ema'e. Aja rahā, yman rahā ima'e ke pewe hū ta – aja Jesu pandu.

⁹ A'e pandu tī:

–Pesarahā! Kome'ē ywy keruhū pe ma'e ke heta ihī. Tamatarer. Ma'e katu ame'ē ke. Heta ihī tī. “Aa! Ame'ē ke Tupā kotyhar ta pe ihē ame'ē ta. Aja rahā, kome'ē ywy keruhū pe Tupāma'e parakyha riki katu ta oho” aja pepandu. Aja rahā, pemañō rahā, ixoty oho rahā, pehē pe Tupā pandu ta: “Se pejur katu. Katuha renda ke se. Manō ym te ta awa se. Katu tiki” aja pehē pe Tupā pandu.

¹⁰ –Jetehar rupi ta'yr mi ma'e ke rehe amō usak usak katu. Aja rahā, jetehar rupi

heta te hũ ma'e ke rehe usak usak katu ta tĩ. Te'eha rupi ta'yr mi ma'e ke rehe usak usak. Aja rahã, te'eha rupi heta te hũ ma'e rehe usak usak ta tĩ.

¹¹ Kome'ẽ ywy keruhũ pe ma'e ke heta hũ ihĩ. Ame'ẽ ke jetehar rupi ym pesak pesak rahã, ma'e katu ame'ẽ ke Tupã me'ẽ, ame'ẽ ke pehẽ pe a'e me'ẽ ym ta tĩ.

¹² Amõ tama'e ke rehe pesak pesak katu ym rahã, pehẽma'e ke pehẽ pe amõ me'ẽ ym ta tĩ.

¹³ –Mokõi ijar pe marã ka ym miasu paraky katuha. Mokõi jar pe paraky rahã, peteĩhar rehe jõ ipy'a katu ta. Amõ rehe anĩ ta. Peteĩ jar je'ẽha rehe hendu katu ta. Amõ jar je'ẽha rehe anĩ ta. Hendu ym ta ehe. (Aja Tupã rehe tĩ.) Tamatarer ke rehe jõ ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, marã ka ym Tupã rehe ipy'a katuha. (Mokõi ijar aja saka tĩ) – aja Jesu pandu.

Jesu je'ẽha ke

(*Matéu 5.31-32; Matéu 11.12-13; Mak 10.11-12*)

¹⁴ Ame'ẽ panduha ke parise ta hendu rahã, puka puka hũ ehe, Jesu rehe. Tamatarer ke rehe ame'ẽ ta ipy'a ke moĩ moĩ katu, a'erehe Jesu rehe puka puka hũ.

¹⁵ Jesu pandu:

–Sawa'e katu te pehẽ aja amõ ta ukwaha. Ame'ẽ ke peputar katu. Anĩ. Aja ym pehẽ, aja pehẽ rehe har Tupã ukwa katu. Ma'e ke katu te aja sawa'e ukwaha. Anĩ. Ame'ẽ riki jaxer ame'ẽ ke te'e aja Tupã ukwa katu. Tupã riki ukwa katu te ame'ẽ ke a'e.

¹⁶ –Aja Moise je'ẽha rehe har amõ koty pekwa. Pesarahã! Juã mujahukiha uhyk ym rahã we, Moise je'ẽha rehe amõ hendu katu rĩ. Tupã je'ẽha ke pandu ame'ẽ ta rehe aja tĩ. Hendu katu tĩ. Pe, Juã uhyk. A'engi myrandu katu ke ihẽ apandu pandu axo. Ma'e ka'u te'eha ke amõ hijar, pe, Tupã koty ipy'a ke muruwak. Aja rahã: “Ihẽ kotyhar ke nde” aja Tupã pandu. Ame'ẽ myrandu katu rehe heta te hũ jurujar katu.

¹⁷ Moise je'ẽha rehe amõ hendu katu ta me'ẽ te'e tĩ. Ywa ke kanim ta oho. Kome'ẽ ywy keruhũ aja tĩ. Upa ta tĩ. Moise je'ẽha rehe hendu katuha anĩ. Upa ym te ta. A'erehe Moise je'ẽha rehe hendu katu ta me'ẽ te'e we rĩ.

¹⁸ –Pesarahã! Kuja riki amõ. Hakehar ke sawa'e hijar oho. Pe, amõ kũjã ke pyhyk rahã, ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e. Pe, hijar ame'ẽ kũjã ke amõ sawa'e pyhyk rahã, ma'e ka'u te'eha ke ame'ẽ kũjã ma'e tĩ. Katu ym aja. A'erehe aja pema'e ym ta me'ẽ te'e – aja Jesu pandu.

Rasaro rehe har. Ima'ehũ ame'ẽ rehe har tĩ.

¹⁹ (Tamatarer rehe jõ amõ ipy'a moĩ rahã, katu ym aja Jesu mu'e.) A'erehe kuja pandu:

–Pe, amõ sawa'e ixo. Ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ke a'e. Ima'e mundeha muhepy hũ ame'ẽ ke namõ wata ixo. Wera rahã pame katu te humi'u ke matyr hũ. Aja jumuhury hury juehe.

²⁰ Hok rukwen pe amõ sawa'e ke amõ ta muhyk muhyk raho. Her Rasaro. Ima'e ym te a'e. Pere ke mäte hũ te'e ehe.

²¹ A'ep harõ uĩ. Ima'ehũ, ame'ẽma'e myrape 'ar ngi imi'u kurer u'ar u'ar. Ame'ẽ ke Rasaro u'u ta tipe. Me'ẽ ym amõ ipe. Jawar ta riki pere ke here here tĩ.

²² Pe, ima'e ym te ame'ẽ ke manõ, Rasaro ke. Amarã rake i'ã ke Tupã je'ẽha rahoha ta muhyk raho. Ywa pe huryha rehe muhyk raho.

–Ima'ehũ ame'ẽ ke manõ tĩ. Pe, amõ ta jytyr raho.

²³ Mupyraraha renda pe pyrara hũ ixo. Ma'ã rahã, Amarã rehe usak. Hake Rasaro i'ãi. Pijaite we usak ehe.

²⁴ Pe, pukái: “Amarã! Epyrara ihẽ rehe esarahã! Ihẽ koty Rasaro ke emuwyr. Y pe ipo ãkã rakehar munde ta. Ame'ẽ pe ihẽ juru ke murysã ta. Tata keruhũ pe ihẽ axo. Apyrara hũ ihẽ ke” aja Amarã pe.

²⁵ –Pe, Amarã pandu ipe: “Sa'e! Anĩ. Ywy pe nde erexo rahã, upa katu te ma'e katu ame'ẽ ke nema'e riki. Ame'ẽ ke rehe ekwa ekwa exo. Rasaro rehe anĩ. Upa katu te ma'e katu ym ame'ẽ ke ima'e riki. Apo anĩ. Se a'e hury katu ixo apo 'y. Nde anĩ. Nde erepyrara erexo apo 'y.

²⁶ Ko riki amõ we tĩ. Jande pyter rupi sorok te'e hũ ame'ẽ ke túi. A'erehe sengi marã ka ym nde koty amõ ahaha oho. Nde koty har ngi marã ka ym jande koty amõ ahaha uwyr tĩ” aja ipe.

²⁷ —Sawa'e pandu: “Amarã! Aja rahã, ko apandu nde pe. Ihẽ pái rekoha pe Rasaro ke emondo.

²⁸ A'ep ihẽ mu ta ixo. Awa po wajar peteihar upa hetaha ixo. Ame'ẽ ta pe je'ẽha namõ Rasaro ke emondo. Aja rahã, ame'ẽ ta se uwyr ym ta tĩ. Se pyrara hũ awa” aja pyrara ixo ame'ẽ ke pandu.

²⁹ —Amarã pandu: “Anĩ ta. Moise mupinim ame'ẽ ke namõ ne mu ta ixo. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim. Ame'ẽ ta namõ ixo tĩ. Ame'ẽ panduha rehe ne mu ta hendu katu ta me'ẽ te'e. Hendu katu rahã, ukwa katu ta. Aja rahã peme'ẽ pyrara renda pe oho ym ta tĩ” aja pyrara ixo ame'ẽ pe Amarã pandu.

³⁰ —Sawa'e pandu: “Anĩ ta Amarã! Ame'ẽ ke a'ewan ym we rĩ. Amõ we rahã, katu. Kuja. Manõha ngi amõ kwera katu uhem, pe, ame'ẽ riki Tupã je'ẽha ke pandu oho rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi ipy'a ke muruwak ta mondo. Tupã koty muruwak ta mondo” aja pyrara ixo ame'ẽ pandu.

³¹ —Amarã pandu: “Anĩ. Moise je'ẽha rehe a'eta hendu ym rahã, amõ rehe hendu ym tĩ. Manõha ngi kwera katu uhem ame'ẽ ke Tupã je'ẽha pandu. Ame'ẽ ke rehe hendu ym ta tĩ. Tupã je'ẽha ke pandu ame'ẽ ta rehe hendu ym rahã, aja tĩ. Manõha ngi kwera katu uhem ame'ẽ ke pandu oho. Tupã je'ẽha ke pandu oho. Ame'ẽ ke rehe hendu ym ta tĩ” aja pyrara ixo ame'ẽ pe Amarã pandu — aja Jesu pandu.

17

Ma'e ka'u te'eha ma'ema'e ame'ẽ rehe har
(*Matéu 18.6-7; Matéu 18.21-22; Mak 9.42*)

¹ Jumu'eha ta pe Jesu pandu: —Ma'e ke rehe amõ usak, a'erehe ma'e ka'u te'eha ke ma'e ta. Aja me'ẽ aja te'e ta ixo. Pe, ngã muka'u te'eha ke mu'e, ame'ẽ ke mã Tupã mupyrara te hũ ta.

² Ihẽ rehe amõ amõ ta'yn ta jurujar katu. Pe, amõ pandu: “Mã! Jesu rehe pejurujar katuha pehijar” aja. A'erehe ta'yn ta hijar. Aja rahã, mã peja pandu ame'ẽ jurupy rupi itahu pukwar. Pe, itahu namõ a'e ke ypa pe ombor. Pe, y jukwa. (Aja rahã, ta'yn

ta ke mu'e ym ta.) Aja manõ rahã, Tupã mupyraraha 'ar koty te we katuha. Tupã mupyrara rahã, mupyrara te hũ ta.

³ —Pesak katu te'e! Ma'e ka'u te'eha ke ne mu ma'e rahã: “Mã peja ym” aja epandu ipe. Ame'ẽ ngi ipy'a ke muruwak mondo rahã, nde py'a emujywyr ehe.

⁴ Wera rahã, awa po wajar mokõi hetaha ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e nde pe. Pe, a'e ma'e, a'engi nde pe pandu: “Ame'ẽ ngi ihẽ py'a amuruwak amondo. Ihẽ rehe nde py'a emujywyr katu” aja nde pe pandu. Aja rahã, aja pame katu te nde py'a ke emujywyr ehe — aja Jesu pandu.

Jurujar katuha ke
(*Matéu 17.20; Mak 11.22-23*)

⁵ Jesu mondo ame'ẽ ta pandu ipe:

—Sawa'e! Mã! Jande py'a jamujywyrriha hãtã ame'ẽ ma'eha. Jande ke emu'e katu. Aja rahã, jajurujar katuha amõ we katu ta. Pe, nde erepandu aja jama'ema'e katu ta — aja Jesu pe.

⁶ A'e pandu:

—Pesarahã! Ta'yr mi pejurujar katu rahã, marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke pema'ema'e katu ta kÿ tĩ. Ta'yr mi pejurujar katu. Ma'e ra'ĩ ta'yr te mi, ame'ẽja saka. Aja rahã kome'ẽ myra keruhũ pe pepandu ta: “Nde rapo ke namõ ejujo'ok ehem eho. Y ramõi pe ejujytym eho” aja myra pe. Ta'yr mi pejurujar katu rahã, ame'ẽ myra jujo'ok ta oho — aja Jesu. (“Myra” aja pandu rahã: “Upa ma'e hãtã ma'eha ke” aja mujekwa katu.)

Miasu ma'ema'eha ke

⁷ Ajame'ẽ ke Jesu mu'e:

—Pehẽ ngi har amõ ixo. Miasu aja paraky ixo, kupixa rehe. Arapuharan ta rehe usak usak ixo amõ nahã my. Pe, hok pe uhyk jywyr rahã, ame'ẽ pe kuja nde erepandu my: “Ere. Nde ereparaky katu. Pahar ma'e ke e'u eho” aja pandu my?

⁸ Anĩ. Aja ym. Amõ koty nde erepandu ta. Kuja: “Ma'e ke ihẽ pe emupupur. Nema'e kamixa emunde. Pe, ihẽ a'u rahã, ma'e ke emoĩ moĩ ihẽ pe. Upa a'u rahã, nde ere'u ta” aja miasu pe.

⁹ Miasu pe: “Katu nde. Nde ereparaky katu” aja nde erepandu ym ta. Anĩ. Ne

je'ëha rehe jō hendu katu. Aja miasu katu ame'ë ke a'e, aja mujekwa.

¹⁰ Pehë aja tĩ. “Pehë katu. Pema'ema'e katu” aja jandema'e sawa'e te pandu ym rahã, nde rury katu pexo rĩ. A'e pandu ame'ë ke pema'ema'e rahã, kuja pepandu ta: “Miasu ta jō jande. Jande pe sawa'e te pandu ame'ë ke jō jama'ema'e” aja pehë — aja Jesu pandu.

“Ne jō riki katu te me'ë ke” aja peteĩ jō pandu

¹¹ Jerusarë ok ta pe Jesu oho ixo rahã, amō ywy rupi asa oho ixo. Ngarirëi ywy ngi uhem oho rahã, Samari ywy pe uhyk oho. Ame'ë rupi asa oho ixo.

¹² Pe, amō ok ta pe uhyk tate rahã, pereran ma'e u'u hũ ame'ë ta uhyk uwyr ixoty. Jande popa sawa'e ta hetaha. Paite we pu'am u'am. (Amō jundéu awa ta namō ixo ym ta me'ë te'e ame'ë ta.)

¹³ A'eta pukái:

—Jesu! Sawa'e! Jande rehe epyrara esak! Jande ke emukatu — aja ipe.

¹⁴ A'eta rehe usak rahã, pandu:

—Ere! Peho! Jundéu awa tama'e pa'ihu koty peho. Pemujesak pehë juehe har ipe. Pehë katu aja a'e mujekwa ta ngã pe — aja Jesu.

Pe, ame'ë ta johu oho ixo rahã, upa katu te katu 'y.

¹⁵ Ame'ë ta ngi har peteĩ jō jywyr. (Samari ywy pe har ke a'e.) Katu, aja ukwa rahã, Jesu koty jywyr uwyr. Tupã rehe har katu pandu pandu hũ uwyr.

¹⁶ Jesu ruwa koty ipynarãi pe wapyk uwyr. (Aja ipy'a moĩ moĩ katu ehe.) “Ne jō riki katu te me'ë ke. Ihë ke nde eremukatu” aja pandu ipe, Jesu pe. Samari ywy pe har ke a'e. Jundéu awa ym ame'ë ke a'e.

¹⁷ Jesu pandu:

—Mã! Jande popa sawa'e hetaha amukatu. Awa po wajar tumeme sawa'e ta jywyr ym uwyr, ihë koty.

¹⁸ Mã! Amō awa ke jō jywyr uwyr. Tupã pe: “Ne jō riki katu te me'ë ke” aja pandu uwyr. Mã! Aja jundéu awa ta pandu ym uwyr. Ko samari ywy pe har jō jywyr uwyr — aja Jesu pandu.

¹⁹ Pe, a'e pandu ipe:

—Epu'am katu! Eho! Ihë rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde ke amukatu. A'erehe nde katu apo 'y — aja ipe.

Jesu riki kapitã keruhũ

(Matéu 24.23-28; Matéu 24.37-41)

²⁰ Amō parise ta Jesu pe pandu:

—Myja rahã kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e muwyr ta my? Pe, jundéu awa ta ke huwajan ta ngi poir ta my? Pe, jandema'e ywy pe kapitã keruhũ aja ixo ta my? — aja parise ta pandu.

Jesu pandu:

—Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke uwyr rahã, ehe har upa katu te ngã pandu pandu ym ta.

²¹ Kuja ym ta. Amō pandu: “Pesarahã! Ko riki ixo.” Amō: “Paite riki ixo!” Aja ym riki. Pesarahã! Pehë namō a'e ixo apo 'y. Pekwa ym riki — aja parise ta pe. (“A'e ixo apo 'y” aja pandu rahã: “Juehe har” Jesu pandu.)

²² Jumu'eha ta pe jō Jesu pandu. Kuja:

—Ngã pyrara hũ, ame'ë angaha rehe uhyk ta. Arahã kuja peputar ta. Kirisutu uwyr. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e. Ihë riki Kirisutu. Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Pe, ngã mupyraraha ngi pehë ke ihë ajo'ok ta. Ame'ë ke peputar katu tipe.

²³ Pe, amō ta pandu ta pehë pe. “Paite pesak peho! Kirisutu pehĩ!” Amō: “Se pesak pejur. Kirisutu kohĩ!” Anĩ. Pekekar ym peho. Nixói.

²⁴ Tupã wera rahã, paite rupi upa ta wera oho. Paite rupi upa katu te ngã usak. Aja ihë ajywyr rahã, paite rupi upa katu te ngã ukwa katu ta kũ tĩ. Ko awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur.

²⁵ Pesarahã! Ajywyrriha angaha rehe uhyk ym we ta rĩ. Kuja uhyk py ta. Ihë ke amō ta mupyrara hũ ta. Parise ta aja amō ta putar ym ta ihë ke tĩ.

²⁶⁻²⁷ —Yman te Noe ixo rahã, amō ta ixoha rehe te'e ukwa ukwa ixo. Ma'e ke u'u uĩ. Sawa'e ta kũjã ta ke pyhyk. Kũjã ta aja tĩ. Sawa'e ta ke pyhyk tĩ. Aja te'e ngã ixo. Ima'e ke rehe jō usak usak ixo. Pe, jarusu keruhũ pe Noe ixo oho. Pe, y ke upa katu te ma'e ke munde oho. Upa ngã ke jukwa. Ihë ajywyr tate rahã, aja ta ngã ixo tĩ. Ixoha

rehe te'e upa apo ixo ame'ë ta ukwa ukwa ixo tĩ. Ima'e ke rehe jō ukwa ukwa ixo. Pahar ihē ajywyr ta. Ko awa ihē tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur.

²⁸⁻³⁰ —Yman te Ro ixo rahã, aja upa ngã ixo tĩ. Ima'e ke rehe jō ukwa ukwa ixo. Ma'e ke u'u uĩ. Ma'e ke muhepy hepy u'am tĩ. Kupixa mujã mujã ixo tĩ. Hok ke mujã mujã ixo tĩ. Pe, Sondo ok ta ngi Ro uhem oho rahã, aman aja tata ke Tupã mungyr. Tatãpũi aja ita ra'yr ke mungyr tĩ. Upa katu te ame'ë ok ta pe har ta ke tata jukwa. Pahar jukwa. Ihē ajywyr rahã, aja ta ngã ixo tĩ. Ima'e ke rehe jō ukwa ukwa ixo tĩ. “Uwyr ym a'e” aja ngã ukwaha naĩ. Anĩ. Pahar ihē ajywyr ta. Ko awa ihē tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur.

³¹ —Pyraraha uhyk rahã, hok kupe ipe ame'ë 'ar pe amō ixo rahã, pahar ujan oho. (Aja rahã, manō ym ta.) Hok pe ixo ym oho. Ima'e ke pyhyk ym oho. Pahar ujan oho. Kupixa pe ixo ame'ë ke hok pe jywyr ym oho tĩ. (Ima'e ke pyhyk ym jywyr.) Pahar ujan oho.

³² Ymanihar Ro rakehar rehe pekwa pekwa pexo. (Haikwer koty ma'ã. Pyta riki. Arahã pahar manō.)

³³ Ima'e ke amō mupyta ta katu aja jō ipy'a pe ukwa ukwa ixo rahã, ixoha kanim ta. Manō ta. Ima'e ke putar ym. “Mã peja kanim” aja ipy'a pe ukwa ukwa ixo. Pe, ujan oho rahã, ixoha kanim ym ta. Manō ym ta.

³⁴ —Ko apandu pehë pe. Ihē ajywyr rahã, mokõi sawa'e ukwer ou, pytun rahã. Peteĩ pyta ta. Amō anĩ. Ame'ë ke Tupã je'ëha rahoha raho ta.

³⁵ Ma'e ke mokõi kũjã kytyk kytyk u'am. Peteĩ pyta ta. Amō anĩ ta. Ame'ë ke Tupã je'ëha rahoha raho ta.

³⁶ [Kupixa pe mokõi sawa'e ta paraky ixo. Peteĩ pyta ta. Amō anĩ ta. Ame'ë ke Tupã je'ëha rahoha raho ta] — aja Jesu pandu.

³⁷ Jumu'eha ta pandu ipe:

—Sawa'e! Myp pyraraha uhyk ta my? — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—Ma'e inem ame'ë ke túi rahã, a'ep xumukape jy'ar ta oho. Aja ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e hũ, ame'ë renda pe pahar pyraraha uhyk ta — aja Jesu.

(Aja rahã, Jerusarë ok ta pe har ta ke amō awa ta mupyrara ta uwyr, aja Jesu mujekwa. Jerusarë ok ta pe har ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe aja.)

18

Tapijar te'e we ixawa'e manō ame'ë ke pandu pandu hũ

¹ Pe, jumu'eha ta ke Jesu mu'e ixo. Tupã namō a'eta tapijar te'e we pandu pandu ta me'ë te'e. Myja me'ë ame'ë ke my, ame'ë ke a'e mu'e. “Mã! Tupã hendu ym jande rehe” aja pahar pandu ym ta me'ë te'e. A'erehe kuja mu'e ixo:

² —Amō ok ta pe sawa'e ixo. Ame'ë ke amō ta rehe har hendu, pe, pandu: “Nde katu” aja. Anĩ rahã: “Nde katu ym” aja. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ke a'e. Amō ta rehe pyrara usak ym tĩ.

³ Ame'ë ok ta pe ixawa'e manō ame'ë ke ixo tĩ. Sawa'e koty ohoho hũ ixo. Pandu pandu hũ tipe ipe: “Ihē rehe ihē ruwajan ma'e ke ma'ema'e hũ. Nde riki ebandu ipe: ‘Ema'e ym’ aja. Nde jō riki nde eremukatu” aja kũjã pandu pandu hũ tipe ipe.

⁴ Anĩ. Yman atu kũjã rehe sawa'e hendu ym. A'erehe kũjã jywyr jywyr ixoty. A'erehe uhyk kũjã panduha ipe. A'erehe sawa'e jupandu jupe: “Mã! Tupã rehe ihē apy'a ym. Sawa'e ta rehe apyrara asak ym tĩ.

⁵ Mã! Peme'ë ixawa'e manō ame'ë ke ihē rehe uwyr uwyr hũ ixo. Amukatu ym rahã, ihē ke muhe'ō te'e ta. A'erehe kũjã ruwajan pe ihē apandu ta: ‘A'ewan. Ma'e ke ema'e ym apo 'y. Mã peja pete'e pyta katu' aja apandu ta” aja sawa'e jupandu jupe — aja Jesu pandu.

⁶ A'e pandu tĩ:

—Pesarahã! Ame'ë sawa'e katu ym ame'ë ke a'e. Anĩ. Pandu ame'ë ke katu riki. “Ihē amukatu ta” aja a'e pandu.

⁷ Aja Tupã namō pepandu tĩ. Ixotyhar ta tapijar te'e we pandu pandu: “Jande ke amō ta mupyrara” aja. Aja rahã, ame'ë ke Tupã mukatu ta. (Sawa'e pe kũjã tapijar te'e we pandu, ame'ëja saka.) “Mã! Jande rehe Tupã hendu ym” aja ym pepandu.

⁸ Anĩ. Pahar mukatu ta. Pesarahã! Ixotyhar ta rehe usak katu. Yman rahã, kome'ë ywy keruhũ pe ihē ajywyr ta ajur tĩ. Awa

ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Pesarahā! Ihē ajywyr rahā, Tupā kotyhar ta tapijar te'e we Tupā namō pandu pandu ixo my. Yman ame'ē ta ke amō ta mupyrara riki. Anī. Tapijar te'e we Tupā namō pandu pandu rahā, katu tiki — aja Jesu pandu.

Homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer matyr ame'ē rehe har

⁹ Juehe har katu aja ukwaha jupe naī, aja me'ē sawa'e ixo. Upa amō ta riki katu ym aja ame'ē ta ukwaha naī tī. Ame'ē ta rehe har Jesu pandu. Myja me'ē ame'ē ta my, ame'ē ke pandu. Kuja:

¹⁰ —Amō rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe mokōi sawa'e ta oho. Tupā namō pandu pandu oho. Peteihar parise ke. Amō riki homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer matyr ame'ē ke a'e. (A'erehe ame'ē sawa'e jaxer ame'ē ke aja parise ta ukwa.)

¹¹ Ko parise se koty jeje pandu pandu u'am, Tupā namō. Kuja: “Tupā! Amō ta aja ym ihē, a'erehe: ‘Ne jō riki katu te me'ē ke’ aja ihē apandu nde pe. Amōma'e ke rehe ipy'a ke amō ta moī moī hū. Pe, pyrātāha namō jo'ok ingi. Ihē anī. Aja ym ihē. Sawa'e katu ame'ē ke ihē. Kūjā rehe amō ta ka'u te'e hū. Ihē anī. Aja ym ihē. Kotete tamatarer matyr ame'ē ke i'āi. Sawa'e jaxer ame'ē ke aja ihē akwa. Peme'ē aja ym ihē, a'erehe: ‘Ne jō riki katu te me'ē ke’ aja apandu nde pe.

¹² Peteī seman ngi har mokōi wera rahā, ma'e ke a'u ym te. (Aja nde rehe ihē py'a amoī moī katu.) Upa ihē apyhyk ame'ē ke ngi ta'yr te mi nde pe ihē ame'ē. Jande popa hetaha ngi har peteī ihē ame'ē nde pe. (Aja nde rehe ihē py'a amoī moī)” aja parise jeje pandu pandu u'am. (Jeje te'e pandu pandu u'am. Tupā hendu ym ehe.)

¹³ —Amō sawa'e amō koty panduha. Homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer matyr ame'ē ke a'e. (Jaxer ame'ē ke a'e, aja parise ta ukwa.) Paite we mi pandu pandu u'am, Tupā namō. Huxī a'e, a'erehe ywa rehe ma'ā ym u'am. (Ywa pe Tupā ixo, ame'ē rehe ma'ā ym u'am.) Ipixi'a ke mokōi po pe nupā nupā u'am. (Aja pyaiha mujekwa.) Pe, kuja pandu u'am: “Tupā! Ma'e aka'u te'eha ke ihē

ama'ema'e. Ihē rehe epyrara esak. Ihē rehe nde py'a emujywyr” aja tamatarer matyr ame'ē ke pandu u'am.

¹⁴ Ko apandu pehē pe. Ame'ē rehe Tupā pyrara usak. Ame'ē sawa'e rehe hendu. Pe, ame'ē pe Tupā pandu: “Nde katu. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Amō anī. Parise anī. Ame'ē rehe hendu ym. “Nde katu. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupā pandu ym. “Ihē katu te” aja ukwa jupe naī, ame'ē pe Tupā pandu: “Nde katu ym” aja. “Ihē katu ym. Ma'e aka'u te'eha ke ama'e” aja pandu ame'ē ke pe Tupā pandu: “Nde katu” — aja Jesu pandu.

Ta'yn ta rehe Jesu usak katu
(Matéu 19.13-15; Mak 10.13-16)

¹⁵ Ta'yn ta ākā rehe ipo Jesu mujar ta. Aja ipy'a katuha mujekwa. Ame'ē ke amō ta putar, a'erehe ixoty a'eta raho raho. Ame'ē ke jumu'eha ta usak rahā, je'ē je'ē a'eta pe: —Mā! Jesu ma'ema'e ixo. A'erehe perur ym ipe — aja jumu'eha ta.

¹⁶ Pe, Jesu pandu: —Anī. Mā peja ta'yn ta ihē rehe uhyk katu. Ta'yn ta ke se pemuhyk perur. Pemupyta ym. Aja riki Tupā putar tī. Kome'ē ta'yn ta aja me'ē ta Tupā kotyhar wan ta tī.

¹⁷ Ko pekwa pekwa pexo. Tupā kotyhar ta aja ta'yn ta putar katu. Ta'yn ta aja amō putar ym rahā, Tupā kotyhar aja ym te ta awa — aja Jesu pandu.

Ima'ehū ame'ē rehe har
(Matéu 13.22; Matéu 19.16-30; Mak 10.17-31; 1 Timo 6.6-10; Tian 5.1-3)

¹⁸ Pe, amō jundéu awa tama'e kapitā pandu ipe:

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Nde riki katu te ame'ē ke nde. Ma'e ihē ama'e rahā, ihē ke Tupā muhā katu ta my? — aja Jesu pe.

¹⁹ A'e pandu:

—“Katu te ame'ē ke nde” aja ihē pe nde erepandu. Tupā jō riki katu te ame'ē ke a'e. Awa ke anī. (Ihē Tupā aja nde erekwa my?)

²⁰ Esarahā! Tupā pandu ame'ē ke nde erekwa katu.

“Amō kūjā rehe eka'u te'e ym. Amō sawa'e rehe eka'u te'e ym tī. Amō ke ejukwa ym. Emukanim ym amōma'e ke.

Te'e ma'e ke epandu ym.

Nde pái rehe epy'a katu.

Ne mái rehe aja tĩ. Epy'a katu tĩ” aja
Tupã je'êha ke rehe panduha ihĩ —
aja sawa'e pe Jesu pandu.

²¹ Sawa'e pandu:

—Upa ame'ẽ panduha rehe ihẽ ahendu katu. Kurumĩ rahã har ahendu katu axo — aja Jesu pe.

²² Ame'ẽ ke rehe Jesu hendu rahã, pandu ipe:

—Pewe amõ ma'e ke nde pe. Upa katu te nema'e ke emuhepy. (Aja tamatarer epyhyk.) Pe, ame'ẽ tamatarer ke ima'e ym te ame'ẽ ta pe upa katu te eme'ẽ me'ẽ. Aja rahã, ywa pe nema'e ke heta te hũ ta. Pe, ihẽ namõ eho — aja sawa'e pe.

²³ Ame'ẽ ke rehe sawa'e hendu rahã, pyai te'e u'am. Ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ke a'e. (Me'ẽ tar ym ma'e ke. A'erehe pyai te'e u'am.)

²⁴ Ame'ẽ ke Jesu ukwa rahã, pandu:

—“Ere. Tupã putar, aja ihẽ axo ta” aja ima'ehũ ame'ẽ ta marã ka ym panduha. Aja panduha riki hãtã.

²⁵ Awi jupiha kwar rupi marã ka ym amõ rymba asaha oho. Kame hymba asaha oho. Aja ima'ehũ ame'ẽ ta ke. Tupã putar aja ixo tar ym te — aja Jesu pandu.

²⁶ Ame'ẽ rehe hendu ame'ẽ ta pandu:

—Mã! Aja rahã, Tupã muhã ym te ta awa ke — aja ipe.

²⁷ Jesu pandu:

—Ame'ẽ ke sawa'e ta marã ka ym ma'eha. Myja awa ke muhã katu ta my, ame'ẽ ke Tupã jõ ukwa katu — aja ngã pe.

²⁸ Pe, Petu pandu:

—Esarahã! Upa katu te jandema'e ke jahijar jajur. Ko ne namõ jaho jaxo. Tupã putar aja jama'ema'e jaxo — aja Jesu pe.

²⁹ A'e pandu:

—Hã! Ko apandu pehẽ pe. Tupã putar, aja upa katu te amõ ma'ema'e. A'erehe hok ke hijar oho. Hakehar ke aja tĩ. Hijar oho tĩ. Imu ta ke aja tĩ. Hijar oho tĩ. Ianam ta ke aja tĩ. Hijar oho tĩ. Ta'yn ta ke aja tĩ. Hijar oho tĩ.

³⁰ Aja rahã, ma'e ke hijar oho, ame'ẽ 'ar koty te we Tupã mujywyr ta ipe. Apo ixo rahã, mujywyr ta. Pe, yman rahã, Tupã

namõ ixo ta. Uhã te hũ aja ixo ta — aja Jesu pandu.

Manõha rehe har Jesu pandu, mahapyri-har ke

(Matéu 20.17-19; Mak 10.32-34)

³¹ Awa py mokõi jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar raho. Heta ame'ẽ ta ngi mujy'ar raho. A'eta pe jõ pandu:

—Pehendu katurahã! Jerusarẽ ok ta pe jande jaho jaxo. A'ep ihẽ rehe har amõ ta mupinim. Tupã je'êha pandu ame'ẽ ta mupinim. Ame'ẽ panduha aja upa katu te uhyk ta ihẽ rehe. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'êha rupi ajur.

³² Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta koty ihẽ ke jundéu awa ta raho ta. Pe, jundéu awa aja ym ame'ẽ ta puka puka hũ ta ihẽ rehe. Ihẽ ke a'eta muhuxĩ ta tĩ. Ihẽ rehe tymũ ta tĩ. (Aja ihẽ jaxer aja mujekwa ta naĩ.)

³³ Ihẽ ke a'eta pirok ta tĩ. Pe, ihẽ ke jukwa ta tĩ. Mokõi aker rahã, ihẽ akwera katu ta ahem tĩ — aja Jesu pandu.

³⁴ Anĩ. Ame'ẽ panduha ke jumu'eha ta ukwa ym te. Pyhyk ym te. Ukwaha ke Tupã mukanim te'e we ngã ngi. A'erehe Jesu pandu ame'ẽ ke ukwa ym.

Eha te ym ame'ẽ ke Jesu mukatu

(Matéu 20.29-34; Mak 10.46-52)

³⁵ Jeriko ok ta pe Jesu uhyk tate rahã, pe rymy'y rake amõ sawa'e wapyk uĩ. Eha ym te ame'ẽ ke a'e. Tamatarer ke ngã pe pandu pandu uĩ.

³⁶ Heta ame'ẽ ta ohoha ke rehe hendu. Pe, pandu:

—Ma'e puki? — aja ngã pe.

³⁷ Amõ ta pandu:

—Jesu Nasare ok ta pe har ko oho ixo — aja ipe.

³⁸ Pe, ame'ẽ pukái:

—Jesu! Ndawi rainõ nde! Ihẽ rehe epyrara esak! — aja Jesu pe. (“Ndawi rainõ” aja pandu rahã: “Kapitã keruhũ” aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e, aja mujekwa katu.)

³⁹ Hundutar oho ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ hũ ipe: —Epuhá ym nde — aja ipe.

Anĩ. I'ar koty te we hãtã pukái:

—Sawa'e! Ndawi rainõ nde. Ihẽ rehe epyrara esak — aja Jesu pe.

⁴⁰ Pe, Jesu pyta. Amõ ta pe pandu:

—Se perur — aja.

Pe, eha ym te ame'ë ke uhyk tate uwyr ehe rahã, Jesu pandu ipe:

⁴¹ —Ma'e nde pe ihë ama'e ta my? — aja ipe.

A'e pandu:

—Sawa'e! Ihë reha ym te. Ihë reha ke emukatu! — aja Jesu pe.

⁴² Pe, a'e pandu:

—Ere! Upa ma'e ahyha ke ihë amukatu, ame'ë ke rehe nde erejurar katu, a'erehe nde reha katu apo 'y. Eho katu 'y — aja ipe.

⁴³ Pe, pahar eha opok. Upa ma'e ke rehe usak katu. Pe, inamõ oho, Jesu namõ. Tupã pe: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja pandu pandu oho ixo. Upa mukatuha rehe usak ame'ë ta aja tĩ. “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja pandu pandu oho ixo tĩ.

19

Sakéu rok pe Jesu oho

¹ Pe, Jeriko ok ta pe Jesu uhyk oho. Ame'ë rupi asa oho ixo.

² A'ep amõ sawa'e ixo. Her Sakéu. Ima'ehũ namõ ixo ame'ë ke a'e. (A'erehe te'eha rupi tamatarer a'e matyr hũ. A'erehe sawa'e jaxer ai, aja ngã ukwa. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer ke matyr. A'e aja amõ ta ixo tĩ.) Ame'ë tama'e kapitã ke a'e.

³ “Awa riki Jesu my?” Ame'ë ke ukwa tar katu. Heta ame'ë ta Jesu rake rupi ixo. A'e sawa'e ra'yr mi te'e, a'erehe marã ka ym jumupukuha usakiha.

⁴ A'erehe heta ame'ë ta hundutar koty ujan oho. Pe, myrahu rehe jupir oho. A'ep harõ uĩ. Ame'ë iwyr rupi Jesu oho rahã, Sakéu usak ta ehe.

⁵ Pe, ame'ë myrahu wyr pe uhyk rahã, ywate koty Jesu ma'ã. Pe, pandu ipe:

—Sakéu! Pahar ewygy ejur! Apo ne namõ ihë apyta ta me'ë te'e — aja Jesu.

—Ere! — aja Sakéu.

⁶ Pe, pahar Sakéu wygy uwyr. Huryha namõ Jesu ke muhyk katu, hok pe.

⁷ Upa ame'ë ke rehe usak ame'ë ta je'ë je'ë hũ:

—Mã! Sawa'e jaxer ai ame'ë ke namõ pyta ta oho — aja Jesu rehe har je'ë je'ë hũ.

⁸ Ajame'ë ke Sakéu pu'am. Jesu pe pandu:

—Sawa'e! Ehendu katurahã! Upa ihëma'e ke ihë amowok ta apo 'y. Pe, wajar ke ima'e ym te ame'ë ta pe ihë ame'ë me'ë ta. Yman te'eha rupi amõma'e ke apyhyk. A'erehe amujywyr ta apo 'y. I'ar koty te we amujywyr ta ipe. Te'eha rupi peteĩ apyhyk rahã, tumeme amujywyr ta ipe — aja Jesu pe.

⁹ A'e pandu ipe:

—Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'ema'eha ke nde erehijar aja nde eremujekwa. (A'erehe Tupã koty nde py'a nde eremuruwak, aja nde eremujekwa katu.) A'erehe nde ke Tupã muhã katu. Amarã rainõ ke nde.

¹⁰ Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë ta ke ihë akekar ajur. Ame'ë ta ke ihë amuhã katu ajur tĩ. Aja rahã mupyraraha renda pe oho ym ta — aja Jesu pandu. (“Amarã rainõ” aja pandu rahã: “Jundéu awa ke a'e” aja mujekwa.)

Ita tamatarer tawa muheta ame'ë ta rehe har (Matéu 25.14-30)

¹¹ Sakéu pe pandu ame'ë ke rehe amõ ta hendu. Ame'ë ta kuja ukwaha. Jerusarë ok ta pe Jesu uhyk tate, a'erehe kuja ukwaha naĩ. “Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ ihë” aja Jesu pandu ta, aja ame'ë ta ukwaha naĩ. (Anĩ. Yman rahã, kapitã keruhũ wan ta aja Jesu mujekwa tar katu.) A'erehe myja me'ë kapitã keruhũ wan ta ame'ë my, ame'ë ke Jesu pandu ngã pe. Kuja:

¹² —Amõ sawa'e ixo. Kapitã ra'yr ke a'e. Amõ ywy pepaite ame'ë pe oho tate. A'ep kapitã keruhũ wan amõ mu'am ta. Upa rahã, hekoha pe jywyr ta. Kapitã keruhũ aja jywyr ta.

¹³ Oho tate rahã, miasu ta ke mujy'ar. Jande popa hetaha mujy'ar. Ame'ë ta pe ita tamatarer tawa ke me'ë me'ë. Peteĩ pame katu te me'ë me'ë. Pe, pandu: “Pepaite ihë axo rahã, kome'ë tamatarer pemuhepy hepy. Pemuhepy” aja ijar pandu. Pe, oho.

¹⁴ Pe, hekoha pe har ta putar ym a'e ke. A'erehe haikwer rupi myrandu rahoha ke a'eta mondo. Kuja myrandu ke raho: “Peme'ë sawa'e kapitã keruhũ aja emu'am ym. Japutar ym. Jandema'e kapitã

keruhũ aja japutar ym” aja hekoha pe har ta mondo.

15 —Anĩ. Ame'ẽ sawa'e ke kapitã keruhũ aja amõ mu'am. Pe, hekoha pe jywyr oho. Uhyk rahã, amõ ta pe pandu: “Se miasu ta ke pemuhyk perur. Tamatarer ihẽ ame'ẽ. Ame'ẽ ta ke pemuhyk perur. Myja ame'ẽ ta muheta my? Ame'ẽ ke akwa ta” aja ijar.

16 Pe, uhyk py, ame'ẽ pandu: “Sa'e! Peteĩ ita tamatarer tawa ihẽ pe nde eremuwyr. Ame'ẽ ke amuhepy hepy. Aja amuheta mondo. Jande popa ita tamatarer tawa kohĩ apo. Ko upa nema'e” aja miasu.

17 Ijar pandu: “Katu tiki! Miasu katu ame'ẽ ke nde. Ma'e ta'yr mi ame'ẽ ke rehe nde eresak eresak katu, aja akwa. A'erehe apo ngi har heta ok ta rehe nde eresak eresak ta. Kapitã aja nde tĩ. Kuja, jande popa hetaha ok ta rehe nde eresak eresak ta apo 'y” aja miasu pe.

18 —Pe, amõ miasu uhyk uwyr ehe tĩ. Pandu: “Sa'e! Peteĩ ita tamatarer tawa ihẽ pe nde eremuwyr. Ame'ẽ ke ihẽ amuheta tĩ. Awa po wajar Peteĩhar upa ita tamatarer tawa kohĩ apo. Upa nema'e ko” aja miasu.

19 Ame'ẽ pe ijar pandu: “Heta ok ta rehe nde eresak eresak ta tĩ. Kuja, awa po wajar Peteĩhar upa hetaha. Kapitã aja nde tĩ” aja ipe.

20 —Pe, amõ miasu uhyk uwyr ehe tĩ. Pandu: “Sa'e! Ko nema'e ita tamatarer ke. Nde eremuwyr ihẽ pe, ame'ẽ ke ko. Pan kurer ra'yr pe ihẽ apukek, pe, amukanim katu inom.

21 Kyty'ym ame'ẽ ke nde. A'erehe nengi akyje. Amõma'e ke nde erejo'ok katu. Kupixa pe amõ jyty, ame'ẽ ngi ma'e ke nde ere'u te'e” aja miasu pandu.

22 Ijar parahy ehe. Pandu ipe: “Katu ym nde! Nde erepandu ame'ẽ namõ nde ke ihẽ amahy ta. Akyty'ym ame'ẽ ke ihẽ, aja nde erekwa riki. Amõma'e ke ihẽ ajo'ok katu, aja nde erekwa tĩ. Amõ jyty, ame'ẽ ngi ma'e ke ihẽ a'u te'e, aja nde erekwa tĩ.

23 Aja rahã, tamatarer matyriha renda pe ihẽma'e tamatarer nde eremoĩ rahã, katu ta tipe. Jeje jumuheta ta tipe. Pe, ihẽ ajywyr rahã, ame'ẽ ke ihẽ apyhyk ta tipe. Muhetaha ke apyhyk ta tipe tĩ” aja miasu pe.

24 —Pe, a'ep i'ãi ame'ẽ ta pe ijar pandu: “Ita tamatarer tawa ke pejo'ok ingi. Amõ miasu pe peme'ẽ. Jande popa hetaha namõ ixo ame'ẽ pe peme'ẽ” aja.

25 [Amõ ta pandu: “Mã! Sa'e! Heta riki ima'e apo 'y. Jande popa hetaha” aja ijar pe.]

26 A'e pandu: “Katu. Ko apandu pehẽ pe. Heta ima'e ke namõ ixo ame'ẽ pe i'ar koty te we amõ me'ẽ ta. Ima'e ym ame'ẽ ke ta'yr mi te'e namõ ixo, aja ukwaha naĩ. Ame'ẽ ke amõ jo'ok ta ingi.

27 —Apo ihẽ ruwajan ta ke ihẽ ruwa koty pemuhyk perur. Pejukwa. Ame'ẽ ta ihẽ ke putar ym. Ihẽ riki kapitã keruhũ aja putar ym. Ame'ẽ ta ke pejukwa” aja ijar pandu — aja Jesu mu'e.

(Aja mu'e rahã, juehe har pandu. A'e riki kapitã keruhũ aja putar ym ngã. Anĩ. Kapitã keruhũ rahã, upa huwajan ta ke mupyrara ta, aja Jesu mu'e katu.)

Jerusarẽ ok ta pe Jesu uhyk oho

(Matéu 21.1-11; Mak 11.1-11; Juã 12.12-19)

28 Ame'ẽ ke upa pandu rahã, Jerusarẽ ok ta pe oho. A'e ngã hundutar koty oho.

29 Pe, amõ mokõi ok ta pe uhyk tate. Her Metaje. Ame'ẽ rake Mbeta ok ta ihĩ tĩ. Ame'ẽ mokõi ok ta ywy'ã rake ihĩ. Ywy'ã rer Oriwéi ty. A'ep uhyk tate rahã, mokõi jumu'eha ta ke hundutar koty Jesu mondo.

30 Kuja pandu:

—Pesarahã! Jande ndutar koty we ok ta ihĩ, Mbeta ok ta ke. A'ep pehẽ mokõi peho. Ok ta pe pexe rahã, a'ep jumen ra'yr rehe pesak ta. Myra jytyka ame'ẽ rehe amõ pukwar. Ame'ẽ 'ar pe amõ oho ym rĩ. Ame'ẽ ke pejirar. Se ihẽ pe pemuhyk perur.

31 Amõ ta kuja pandu ta pehẽ pe: “Ma'erehe jumen pejirar my?” aja. Aja rahã, kuja pepandu: “Sawa'e putar. Xupe 'ar pe oho ta” aja a'eta pe pepandu — aja mokõi jumu'eha ta pe Jesu pandu.

32 Pe, ame'ẽ mokõi sawa'e ta oho. Jesu pandu, aja upa katu te mahem.

33 Jumen ra'yr ke jirar u'am rahã, jumen jar ta pandu: “Ma'erehe jumen pejirar my?” aja mokõi sawa'e ta pe.

34 Sawa'e ta pandu:

—Sawa'e putar. Kome'ë 'ar pe oho ta — aja.

—Hã! — aja ame'ë ta pandu.

³⁵ Pe, jumen ra'yr ke Jesu rehe muhyk raho. Xupe 'ar rupi a'etama'e mundeha ke ngã mou mou. (Aja rahã, kapitã keruhũ ko, aja mujekwa.) Jumen kupe rehe mundeha mou. Ame'ë 'ar pe Jesu ke a'eta mondo.

³⁶ Pe, jumen 'ar pe oho ixo rahã, a'ep ixo ame'ë ta mundeha ke mou mou. Awa rape rupi mundeha ke mou mou. (Aja rahã, kapitã keruhũ jumai ym ha namõ ko tur, aja mujekwa.) Pe, kamixa 'ar rupi jumen pyrũ wata oho.

³⁷ Pe, Jerusarë ok ta pe uhyk tate rahã, ywy'ã ngi amõ wyjy oho. Ywy'ã rer Oriwéi ty. A'ep heta te hũ jumu'eha ta oho ixo inamõ. Pahar Tupã pe ame'ë ta pandu pandu: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja ipe. Hãtã Jesu rehe har katu pandu pandu tĩ. Jesu mukatu hũ ngã ke ame'ë ke rehe a'eta usak. Ame'ë rehe har katu pandu pandu tĩ.

³⁸ A'eta pandu:

—Sawa'e te je'ëha rupi uwyr ame'ë ke ko. Mã peja Tupã usak katu ehe. Mã peja ywa pe har ta hury katu ixo. Tupã jõ riki katu te me'ë ke. Ywatehar ke a'e — aja riki.

³⁹ Heta ame'ë ta pyter pe parise ta ixo. Ame'ë ta ngi har amõ amõ pandu:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Nema'e jumu'eha ta pe epandu: “Pepukái ym” aja — aja Jesu pe parise ta pandu.

⁴⁰ Pe, a'e pandu:

—Anĩ. Ko apandu pehẽ pe. Ame'ë ta pandu ta me'ë te'e. Marã ka ym je'ëha mukanĩha — aja parise ta pe.

Jerusarë ok ta pe har ta rehe Jesu jixi'u

⁴¹ Ok ta koty oho we. Usak ehe rahã, Jesu jixi'u ehe.

⁴² Pe, ame'ë Jerusarë ok ta pe har ta rehe har pandu:

—Mã! Myja pehẽ py'a ke amuhury katu my? Ame'ë ke apo pekwa rahã, katu ta tipe. Apo marã ka ym pekwhaha.

⁴³ Pehẽ pe pyraraaha 'ar ke uhyk ta kÿ. Pehẽ ruwajan ta uhyk ta kÿ. Ok ta kupe 'ar rupi juramã ta u'am. Mukurar ta. Upa kynda ta. Pe, jumai ta. Juramã ta ngã jumai uwyr.

⁴⁴ Upa katu te ok ta ke mujaxer ta. Ok ta pe har ta ke jukwa ta tĩ. Ita ngã mupu'am ame'ë ke upa ombor ta. Ihẽ ke Tupã muwyr. Pehẽ py'a ke ihẽ riki amuhury katu ta tipe. Ihẽ ke peputar ym. Pekwa tar ym ihẽ rehe har. A'erehe pehẽma'e ok ta ke pehẽ ruwajan ta upa mujaxer ta — aja Jesu pandu. (“Pehẽma'e ok ta” aja pandu rahã: “Jerusarë ok ta ke” aja mujekwa katu.)

Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu oho

(*Matéu 21.12-17; Mak 11.15-19; Juã 2.13-22*)

⁴⁵ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu oho. A'ep ma'e muhepyha ta ixo. Ame'ë ta ke muhem mondo.

⁴⁶ Pandu a'eta pe:

—Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. Kuja Tupã pandu:

“Ihẽ rehe ngã jumu'eha renda pe ihẽ namõ ngã pandu pandu katu. Ame'ë renda ke aja ngã ukwa” aja Tupã.

—Pehẽ anĩ. Ame'ë ke amõ koty pemu-ruwak. Ma'e mukanĩha renda aja pemu-ruwak. Katu ym aja — aja ma'e muhepyha ta pe Jesu pandu. (Ma'e ke muhepy rahã, ka'u te'eha rupi muhepy, a'erehe: “Mukanĩha renda ke” aja Jesu pandu.)

Pe, muhem mondo ingi.

⁴⁷ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu mu'e. Wera rahã pame katu te mu'e. A'e ke jundéu awa tama'e pa'ihu ta jukwa tar katu. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta aja tĩ. Jukwa tar katu tĩ. Jundéu awa tamũi ta aja tĩ. Jukwa tar katu tĩ.

⁴⁸ Myja jukwa ta my? Upa ngã hendu katu u'am ehe. Hury katu ehe. Upa katu te ukwa tar katu. A'erehe marã ka ym jukwaha. Pa'ihu ta kyje ngã ngi.

20

Awa je'ëha rupi Jesu pandu my

(*Matéu 21.23-27; Mak 11.27-33*)

¹ Amõ wera rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu mu'e uĩ. Ngã pe myrandu katu ke pandu pandu uĩ tĩ. Arahã amõ ta uhyk uwyr ehe. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta uhyk uwyr ehe. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta uhyk uwyr ehe tĩ. Jundéu awa tamũi ta uhyk uwyr ehe tĩ.

² Upa ame'ẽ ta pandu ipe:

—Jande pe epanurahã! Sengi muhepyha ta ke nde eremuhem eremondo. Awa je'ẽha rupi nde eremuhem eremondo my? Awa riki nde ke muwyr se my? — aja Jesu pe.

³⁻⁴ A'e pandu:

—Ihẽ aja tĩ. Pehẽ pe apandu ta tĩ. Ngã ke Juã mujahuk rahã, Tupã je'ẽha rupi mujahuk my? — aja Jesu.

⁵ Pe, se koty Jesu ngi oho. Pe, a'eta pandu pandu hũ a'eta jupe.

—Myja japandu ta my? “Tupã je'ẽha rupi Juã mujahuk” aja japandu rahã, jande pe Jesu pandu ta: “Aja rahã, ma'erehe Juã pandu ame'ẽ ke rehe pejurujar ym my?” aja jande pe pandu ta.

⁶ Anĩ. “Sawa'e je'ẽha rupi Juã mujahuk” aja japandu rahã, peme'ẽ heta ame'ẽ ta jukwa ta jande ke. Ita pe jukwa ta. Juã riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e, aja peme'ẽ ta ukwa katu, a'erehe: “Sawa'e je'ẽha rupi” aja japandu rahã, jande ke jukwa ta — aja a'eta je'ẽ je'ẽ hũ a'eta jupe.

⁷ Myja ym panduha. U kwa ym. A'erehe Jesu koty jywyr rahã, a'eta pandu:

—Juã rehe har japandu ym ta nde pe — aja Jesu pe.

⁸ Pe, a'e pandu:

—Aja rahã, ihẽ aja tĩ. Awa je'ẽha rupi ma'e ke ihẽ ama'ema'e. Ame'ẽ ke pehẽ pe apandu ym ta tĩ — aja tamũi ta pe.

Kupixa usakiha ta katu ym ame'ẽ ta rehe har

(Matéu 21.33-46; Mak 12.1-12)

⁹ Pe, myja me'ẽ kupixa usakiha ta my, ame'ẽ ke Jesu pandu:

—Ko amõ sawa'e kupixa pe ma'e ke jyty. Ma'eywa rãkã ra'yr ke jyty. Uwa'y rãkã ke. Upa rahã, amõ ta pe pandu: “Kupixa rehe pesak katu. I'a tyarõ rahã, ko amõ pehẽma'e ta kũ. Amõ i'a ihẽma'e ta kũ” aja. “Ere” aja ame'ẽ ta pandu. Pe, amõ ywy pe ijar paxia oho. Yman a'ep ihon rĩ.

¹⁰ —Ma'eywa tyarõ rahã, miasu ke ijar mondo. Pandu: “Kupixa usakiha ta koty eho. Ma'eywa rykwer rehe eho piam” aja. Uhyk rahã, ame'ẽ ta pe miasu pandu: “Ihẽ jar ma'e ke jõ ihẽ pe pemuwyr” aja. Anĩ.

Miasu ke usakiha ta nupã te'e. Ijar koty ipo te'e mujywyr mondo.

¹¹ Pe, amõ miasu ke ijar mondo tĩ. Ame'ẽ ke usakiha ta nupã te'e tĩ. Muhuxĩ tĩ. Pe, ijar koty ipo te'e mujywyr mondo tĩ.

¹² Pe, mahapyrihar ke ijar mondo tĩ. Ame'ẽ ke usakiha ta mahy te'e tĩ. Kupixa ngi ombor muhem mondo.

¹³ —Pe, kupixa jar jupandu jupe: “Myja me'ẽ ihẽ ama'e ta apo my? Kuja nahã. Ihẽ ra'yr ke ihẽ amondo ta. Ihẽ apy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e. A'e ke usakiha ta mahy ym ta nahã my” aja jupe. A'erehe ta'yr ke mondo.

¹⁴ Pe, ta'yr rehe usakiha ta usak rahã, pandu a'eta jupe: “Ko riki ijar ra'yr ke. (Ipái manõ rahã, kupixa riki ima'e wan ta. Jahorahã!) Jajukwa ta peme'ẽ. Aja rahã, kupixa jandema'e wan ta” aja a'eta jupe.

¹⁵ A'erehe ta'yr ke kupixa ngi a'eta ombor muhem mondo. Jukwa riki — aja Jesu pandu.

A'e pandu tĩ:

—Apo myja usakiha ta pe kupixa jar ma'e ta my? Kuja riki.

¹⁶ A'e uhyk rahã, usakiha ta ke jukwa ta. Pe, amõ kupixa usakiha ta ke mu'am ta — aja Jesu.

Ame'ẽ ke rehe ngã hendu rahã, pandu:

—Mã! Peja ym — aja ngã.

¹⁷ Jesu usak katu ngã rehe. Pandu:

—Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

“Ita rehe har ita ok mujãha pandu: ‘Jaxer te'e kome'ẽ ita ke’ aja.

Tupã pandu: ‘Anĩ. Peme'ẽ riki ok pyter wan mupu'am katu riki’ aja a'e pandu” aja panduha ihĩ.

¹⁸ —Kome'ẽ ita rehe ipy ke amõ tukwa rahã, ahy ta. Amõ rehe ita u'ar rahã, mupe ta — aja Jesu pandu.

(“Ita” rehe har Jesu pandu rahã: “Juehe har” a'e pandu. “Ipy tukwa” aja pandu rahã: “Jesu ke amõ ta putar ym” aja mujekwa. “Amõ rehe ita u'ar” aja pandu rahã: “Ame'ẽ ke Tupã mupyrara hũ ta” aja a'e mujekwa katu.)

Kapitã keruhũ pe tamatarer ke me'ẽ rahã, katu my?

(Matéu 22.15-22; Mak 12.13-17)

¹⁹ Kupixa usakiha ta rehe har Jesu pandu rahã, Moise je'êha mu'e ame'ê ta kuja ukwa.

—Mã! Jande rehe har Jesu pandu. Mã! Katu ym — aja a'eta ukwaha.

A'erehe a'ep Jesu ke a'eta pyhyk tar katu. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta aja tĩ. Pyhyk tar katu tĩ.

—Apo japyhyk ta — aja pandu.

Anĩ. Pyhyk ym we rĩ. Ngã ngi kyje. Pyhyk rahã, ame'ê ta ke ngã nupã ta, ame'ê ngi kyje, a'erehe pyhyk ym we rĩ.

²⁰ A'erehe pyhykiha angaha ke rehe harõ we ixo rĩ. Amõ sawa'e ta pe pa'ihu ta pandu. Moise je'êha mu'e ame'ê ta pandu tĩ. Kuja.

—Jesu koty peho. “Nde eremu'e ame'ê ke jakwa tar katu” aja pepandu ipe. Inamõ pepandu pandu. Pe, ma'e katu ym ame'ê ke pandu rahã, kapitã pe a'e ke jande johu jaraho ta. Kapitã je'êha rupi jajukwa ta. Aja Jesu ke pepyhyk rahã, tamatarer hũ pehẽ pe jame'ê ta — aja sawa'e ta pe.

²¹ Pe, Jesu rehe sawa'e ta uhyk rahã, (muka'u te'e tar katu, a'erehe katu ehe har pandu py.) Kuja, pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Nde erepandu ame'ê ke jetehar te ke aja jakwa. Nde eremu'e ame'ê ke aja tĩ. Jetehar te ke tĩ. Upa ngã rehe juja katu te aja nde eresak katu tĩ, aja jakwa tĩ. Myja awa ixoha katu my, ame'ê ke myja Tupã putar katu, ame'ê ke jetehar rupi nde eremu'e, aja jakwa tĩ.

²² Apo jande pe epanurahã! Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer ke jame'ê rahã, katu my? Anĩ rahã, jame'ê ym ta my? Myja me'ê jundéu awa je'êha mujekwa my? “Peme'ê katu” aja mujekwa my? “Peme'ê ym” aja mujekwa my? Epanurahã — aja Jesu pe.

²³ Ame'ê panduha namõ muka'u te'e tar katu, aja Jesu ukwa katu. A'erehe a'eta pe pandu:

²⁴ —Ita tamatarer pu'a ra'yr ke ihẽ pe perur. Asak ta — aja.

Pe, amõ ta werur ipe rahã, pandu.

—Pesarahã! Kome'ê tamatarer rehe awa'ã ihĩ my? Awa rer amõ mupinim ko my? — aja sawa'e ta pe.

Ame'ê ta pandu:

—Homa awa tama'e kapitã keruhũma'e ke — aja Jesu pe.

²⁵ Pe, a'e pandu:

—Aja rahã, ma'e ke kapitã keruhũma'e ke rahã, kapitã keruhũ pe peme'ê katu. Tupãma'e rahã, Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu. Ame'ê riki ma'e ke peme'ê ipe, ame'êja saka — aja sawa'e ta pe Jesu pandu.

²⁶ Panduha namõ Jesu ke amõ ta muka'u te'e ym te, a'erehe heta ame'ê ta ruwa koty: “Katu ym nde erepandu” aja Jesu rehe har marã ka ym panduha. Ma'e ka'u te'eha ke mahem ym te ipe, Jesu pe. A'erehe a'eta je'êha uhem ym. Kuja jõ ukwa:

—Mã! Pandu katu a'e — aja Jesu rehe har.

Kweraha rehe har

(*Matéu 22.23-33; Mak 12.18-27; Juã 5.21; Hom 8.10-11; 1 Korin 15.35-57; 1 Tesaron 4.16; Apokarip 20.4*)

²⁷ Pe, amõ sanduse ta uhyk uwyr ehe. Ame'ê ta awa kwera ym te ta, aja ukwaha. A'eta pandu ipe:

²⁸ —Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Yman kuja Moise mupinim jande pe:

“Sawa'e jumendar, pe, ta'yr ym ipe rahã, manõ rahã, imu riki imu ambyr rakehar ke pyhyk. Pe, a'e ta'yr ipe. Ame'ê ta'yr riki imu ambyr ra'yr aja ngã ukwa” aja Moise mupinim.

²⁹ —Apo ehendurahã! Se awa po wajar mokõi imu ta ixo kwe. U'ar py ame'ê ke jumendar. Pe, ta'yr ym ipe riki. Pe, manõ.

³⁰ A'erehe imu riki imu ambyr rakehar ke pyhyk tipe tĩ. Mokõihar ke ame'ê. (Ame'ê sawa'e manõ tĩ. Ta'yr ym ipe riki tĩ.)

³¹ A'engi imu mahapyrihar kũjã ke pyhyk tipe tĩ. (Aja tĩ. Manõ tĩ. Ta'yr ym ipe tĩ.) Aja upa imu ta riki tĩ. Awa po wajar mokõi imu ta ke. Upa imu ambyr rakehar ke pyhyk tipe. Upa manõ tĩ. Ta'yr ym te a'eta ipe tĩ.

³² A'engi kũjã manõ tĩ.

³³ Apo esarahã! Yman rahã, manõ ame'ê ta kwera katu uhem rahã, kũjã riki awa rakehar wan ta my? Se ixo rahã, upa imu awa po wajar mokõi riki pyhyk? — aja sanduse ta pandu.

³⁴ Jesu pandu:

—Kome'ê ywy keruhũ pe kũjã ta ke sawa'e ta pyhyk katu. Sawa'e ta ke kũjã ta aja tĩ. Pyhyk katu tĩ.

³⁵ Awa kwera katu uhem rahã, anĩ ta. “Pehẽ katu. Pekwera katu pehem. Ihẽ namõ pexo katu” aja Tupã pandu ta. Ame'ẽ ta jumendar ym te ta. Arahã sawa'e ta pyhyk ym te ta kũjã ta ke. Pe, sawa'e ta ke kũjã ta pyhyk ym te ta tĩ.

³⁶ Ame'ẽ ta ke Tupã mukwera katu muhem. A'erehe Tupã ra'yr ta aja ame'ẽ ta. Tupã je'ẽha rahoha ta aja saka tĩ. (A'erehe kũjã ta ke sawa'e ta pyhyk ym te ta tĩ. Sawa'e ta ke kũjã ta pyhyk ym te ta tĩ.) Pe, Tupã je'ẽha rahoha ta aja manõ ym te ta tĩ.

³⁷ —Manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera ta. Aja yman Moise mujekwa katu te. Kuja. Ju pirã'y ukwái ukwái u'am. Ame'ẽ rehe har Moise mupinim. Arahã Tupã panduha ke a'e mupinim. Arahã kuja Tupã pandu: “Ihẽ rehe ipy'a ke Amarã moĩ moĩ katu. Isak aja tĩ. Ipy'a ke moĩ moĩ katu tĩ. Jako aja tĩ. Ipy'a ke a'e moĩ moĩ katu tĩ” aja Tupã pandu. Aja Moise mupinim.

³⁸ Pesarahã! Ixuwe katu ame'ẽ ta jõ Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu. Manõ ame'ẽ ta anĩ. Aja rahã, Amarã ta'ã ixuwe katu aja ixo rĩ. Yman riki manõ. I'ã ixuwe katu ixo. A'erehe tapijar te'e we ipy'a moĩ moĩ katu Tupã rehe. (A'eta'ã pehĩ.) A'erehe manõ ame'ẽ ta kwera katu ta kũ, aja Tupã mujekwa katu — aja sanduse ta pe Jesu pandu.

³⁹ Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta ixo. Ame'ẽ ta ngi har amõ ta pandu:

—Sawa'e! Katu riki nema'e panduha ke — aja Jesu pe.

⁴⁰ A'engi ma'e ke a'eta pandu ym we ipe, Jesu pe.

Kirisutu rehe har pandu
(Matéu 22.41-46; Mak 12.35-37)

⁴¹ Jesu pandu ngã pe:

—Kirisutu riki Ndawi rainõ ke, aja amõ ta pandu. Ma'erehe my?

⁴² Pesarahã! Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Her Saumo. Ame'ẽ rehe ihĩ. Ame'ẽ pe Ndawi panduha ihĩ. Kuja pandu:

“Ihẽma'e sawa'e te pe jandema'e sawa'e te pandu: ‘Se ihẽ rake ewapyk eĩ. (Aja rahã, katu te ame'ẽ ke nde, aja amujekwa.)

⁴³ Ne ruwajan ta ke ihẽ amuputu'u ta, a'erehe nde rehe ame'ẽ ta hendu katu ta' ” aja Ndawi panduha ke.

⁴⁴ —“Ihẽma'e sawa'e te” aja Kirisutu rehe har Ndawi pandu. (Aja rahã, a'e Tupã tĩ, aja Ndawi ukwa.) Aja rahã, myja Kirisutu riki Ndawi rainõ my tĩ? (Ndawi rainõ aja rahã, awa te'e a'e tĩ, aja mujekwa katu) — aja Jesu pandu.

Ame'ẽ rehe har panduha mujywyr ym ipe, Jesu pe.

Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta rehe har
(Matéu 23.1-36; Mak 12.38-40)

⁴⁵ Jesu pandu ame'ẽ ke rehe heta ame'ẽ ta hendu ixo. Arahã jumu'eha ta pe Jesu pandu:

⁴⁶ —Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja ym pexo. Ima'e mundeha katu te ame'ẽ namõ jõ a'eta wata katu. (Aja rahã, Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu aja mujekwaha jupe naĩ.) Muhepyha renda pe oho rahã: “Sa'e! Ko nde erexo. Nde katu” aja panduha jõ putar katu. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe oho rahã, wapyka katu te ame'ẽ ke rehe jõ wapyk tar katu. (Aja rahã, katu te ame'ẽ ke jupe aja mujekwa tar katu tipe tĩ.) Ngã mi'u matyriha pe oho rahã, kapitã tama'e wapyka rehe jõ wapyk tar katu. (Aja rahã, katu te me'ẽ ke jupe aja mujekwa tar katu tipe tĩ.)

⁴⁷ Ixawa'e manõ ame'ẽma'e ke a'eta upa mukanim ingi. Hok ke aja mukanim ingi tĩ. Katu ym aja. I'i atu rahã, i'i Tupã namõ ma'e pandu pandu u'am. (Aja sawa'e katu ame'ẽ ta ke a'eta aja mujekwaha jupe naĩ.) Mã! Ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta. Amõ ta 'ar koty te we ame'ẽ ta ke mupyrara ta. A'erehe Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja ym pehẽ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

21

Ixawa'e manõ ame'ẽ ke tamatarer me'ẽ hũ
(Mak 12.41-44)

¹ Pe, usak u'am rahã, ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ta rehe Jesu usak. Tamatarer ke ame'ẽ ta purakar u'am, tamatarer henda pe. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe henda ihĩ, ame'ẽ pe purakar.

² Pe, ixawa'e manõ ame'ẽ ke rehe usak tĩ. Nixói te ima'e ke ipe. Mokõi jõ tamatarer

pu'a ke henda pe moĩ. Ta'yr te mi ame'ẽ mokõihar ke.

³ Pe, amõ ta pe Jesu pandu:

—Ko apandu katu pehẽ pe. Peme'ẽ ixawa'e manõ ame'ẽ ke ixo. Nixói te ima'e ke ipe. Tamatarer moĩ rahã, amõ ta 'ar koty te we moĩ.

⁴ Pesarahã! Amõ ta tamatarer pyta we, ame'ẽ ke ngi henda pe purakar. (Pe, amõ we hũ pehĩ rĩ.) Ixawa'e manõ ame'ẽ ke anĩ. Ima'e ke nixói te ipe. Mokõi jõ tamatarer pu'a. Ame'ẽ namõ ima'e ma'e ke jo'ok ta tipe. Anĩ. Upa katu te ame'ẽ ke henda pe moĩ. (Apo ima'e ym te 'y.) A'erehe amõ ta 'ar koty te we kũjã moĩ katu — aja Jesu pandu.

Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ke amõ ta mujaxer ta

(Matéu 24.1-2; Mak 13.1-2)

⁵ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rehe har amõ ta pandu pandu u'am.

—Pesarahã! Mã! Katu te! Ita keruhũ katu te ke te'e ngã mujã. Ko Tupã pe ma'e ke ngã me'ẽ me'ẽ, ame'ẽ ke katu te hũ tĩ — aja pandu.

Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, ma'e ke werur. Jumu'eha renda keruhũ pe werur. Ame'ẽ riki katu te hũ aja ngã ukwa. Pe, Jesu pandu:

⁶ —Peme'ẽ rehe pesak katu apo. Yman rahã, nixói te ta 'y. Peme'ẽ ke amõ ta upa mujaxer ta kũ. Ita mokõi mokõi ihĩ ym ta kũ. Upa katu te ita ke amõ ta ombor ta. (Aja rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha keruhũ muhã ta) — aja amõ ta pe pandu.

Pyraraha keruhũ rehe har

(Matéu 24.3-14; Mak 13.3-13; 1 Petu 1.6-7; 1 Petu 2.19; 1 Petu 3.14; 1 Petu 4.12-16)

⁷ Pe, amõ ta pandu ipe:

—Sawa'e! Myja rahã, ita mokõi mokõi ihĩ ym ta my? Ma'e jasak ta my, pe, ame'ẽ ke uhyk tate, aja jakwa ta my? — aja Jesu pe.

⁸ A'e pandu:

—Pesak katu kũ! Mã peja pehẽ ke amõ ta muka'u te'e ym. Heta uwyr ta. “Kirisutu je'ẽha rupi ihẽ ajur” aja pandu te'e ta. “Ko Kirisutu ihẽ. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke ihẽ” aja pandu te'e ta tĩ. “Upa angaha rehe uhyk apo” aja pandu naĩ tĩ. Pehendu ym ehe.

⁹ Jumaiha tyapuha rehe pehendu ta. Paite amõ ta jumai ixo, aja pehendu ta tĩ. Pemukahem ym. Aja jumaiha uhyk ta. Uhyk rahã, 'ar rehe angaha uhyk, anĩ we rĩ — aja Jesu pandu.

¹⁰ A'e pandu tĩ:

—Amõ amõ ywy pe har ta jumai mai ta ngã juehe. Amõ amõ kapitã keruhũ ta jumai mai ta ngã juehe tĩ.

¹¹ Amõ amõ ywy katak hũ ta tĩ. Ngã mi'u nixói te ta tĩ. Ma'e ahyha uhem hũ ta tĩ. Pe, ywa rehe ma'e ke ngã usak ta tĩ. Mãte uhyk ta, aja ngã ukwa. A'erehe mukahem hũ ta ngã.

¹² —Upa aja me'ẽ uhyk ym rahã we, pehẽ ke amõ ta pyhyk ta. Mahy ta tĩ. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe raho ta tĩ. A'ep pehẽ rehe har je'ẽ je'ẽ hũ ta. “Peme'ẽ ta jaxer” aja naĩ. Pe, pehẽ ke nupã ta. Kyn-daha pe pehẽ ke a'eta kynda ta raho tĩ. Ihẽ rehe pejurujar katu, a'erehe kapitã keruhũ ruwa koty pehẽ ke amõ ta mupu'am ta. Kapitã ruwa koty aja tĩ. Pe, mahy ta pehẽ ke.

¹³ Arahã myrandu katu ke pepandu ta.

¹⁴ Kapitã keruhũ ruwa koty pepu'am ym rahã we, kuja pepandu pehẽ jupe my: “Mã! Myja jande juehe har japandu ta my” aja riki. Anĩ. Aja ym pehẽ py'a pe pekwa pekwa pexo.

¹⁵ Pesarahã! Kapitã ruwa koty pehẽ ke ngã raho rahã, pehẽ pe je'ẽha ke ihẽ amondo ta. Ma'e pekwa katuha ke amondo ta tĩ. Pe, pehẽ ruwajan je'ẽha ke pemukanim ta. “Te'e pepandu” aja a'eta pandu ym ta tĩ.

¹⁶ —Pehẽ ke pehẽ pái ta kynda ta raho tĩ, kyndaha pe. Pehẽ mãi ta aja tĩ. Kyndaha pe kynda ta raho tĩ. Pehẽ mu ta aja tĩ. Pehẽ rendyr ta aja tĩ. Kyndaha pe a'eta kynda ta raho tĩ. Pehẽ rehe katu ame'ẽ ta aja tĩ. Kyndaha pe a'eta kynda ta raho tĩ. Pe, pehẽ ngi har amõ amõ ta ke a'eta jukwa ta.

¹⁷ Ihẽ rehe pejurujar katu, a'erehe pehẽ rehe upa ngã parahy ta.

¹⁸ Pesarahã! Pehẽ rehe Tupã usak katu ta kũ. (Aja rahã, pehẽ ke amõ ta jukwa ym ta, aja mujekwa katu.)

¹⁹ Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe tapijar te'e we pejurujar katu pe'am. Pehẽ py'ahu te'e

pehendu. Aja rahã, pemanõ ym ta – aja Jesu pandu.

Jerusarë ok ta ke amõ ta mujaxer ta
(*Matéu 24.15-21; Mak 13.14-19*)

²⁰ A'e pandu tĩ:

–Jerusarë ok ta soroka rupi sonda ta juramã u'am. Ame'ë ke rehe pesak rahã, Jerusarë ok ta ke mujaxer tate aja pekwa katu.

²¹ Pe, Jundéi ywy rehe ixo ame'ë ta kanim oho rahã, manõ ym ta. Ywy'ã rupi kanim oho. Ok ta pe ixo ame'ë ta uhem oho rahã, manõ ym ta tĩ. Ok ta soroka pe ixo ame'ë ta ok ta pe jywyr ym rahã, manõ ym ta tĩ. Ujan oho ingi.

²² Jerusarë ok ta mujaxeriha 'ar ke: “Mahyha mangaha 'ar ke.” Arahã Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ, aja upa katu te uhyk ta.

²³ Arahã, imembyr ipusu pe ixo rahã, mã pyrara hũ ta. (Marã ka ym pahar ujaniha.) Ixamby te'e u'u ame'ë namõ imã iho rahã, pyrara hũ ta tĩ. (Marã ka ym pahar ujaniha tĩ.) Kome'ë ywy keruhũ pe har ta rehe ma'e ahyha uhyk hũ ta. Jundéu awa ta ke Tupã mupyrara hũ ta tĩ.

²⁴ Heta jundéu awa ta ke amõ ta jukwa ta, kyse puku pe. Amõ amõ ywy pe pukwar ta raho tĩ. Pe, Jerusarë ok ta ke amõ awa ta mujaxer ta. Ame'ë awa tama'e angaha upa ym rahã we, aja te'eha ta. Mujaxer ta – aja Jesu pandu.

Jesu jywyriha ke
(*Matéu 24.29-31; Mak 13.24-27; 2 Tesaron 1.7; 2 Petu 3.10; Apokarip 1.7*)

²⁵ A'e pandu tĩ:

–Warahy rehe ma'e ke ngã usak ta. Pe, mukahem hũ ta. Jahy rehe aja tĩ. Ngã usak ta tĩ. Jahy rata rehe aja tĩ. Kome'ë ywy keruhũ pe har ta mukahem hũ ta. Y ramõi tyapu hũ, ame'ëja saka heta te hũ sonda ta uwyr ta. Ame'ë ngi mukahem hũ ta ngã. Y kotok keruhũ, ame'ëja saka uwyr ta tĩ. Mukahem hũ ta ngã tĩ.

²⁶ Ma'e pyrara te hũ ha kome'ë ywy keruhũ rehe uhyk ta kÿ. Ame'ë rehe ngã usak rahã, mukahem hũ ta. Iãkã muka'u te'e hũ ta. Pe, u'ar ukwap. Ywa rehe henda te'e ihĩ, ame'ë ke wata hũ. Ame'ë rehe mãte hũ amõ ukwaha. Mukahem hũ ta.

²⁷⁻²⁸ –Ame'ë upa rahã, ihẽ ajoywyr ta ajur. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ywa takãxĩha 'ar pe ajoywyr ta ajur. Tupãma'e pyrãtãha namõ ajoywyr ta ajur. Katuha namõ ajoywyr ta ajur tĩ. Ihẽ apandu ame'ë ke rehe pesak rahã, pepu'am katu. Peta kÿ. Pejuma'u katu kÿ. Aja saka pexo. Pehẽ ruhãha angaha ke rehe uhyk tate – aja Jesu pandu.

Ho kyr uhem ame'ë rehe har
(*Matéu 24.32-35; Mak 13.28-31*)

²⁹ Pe, myja me'ë ma'e ke upa tate rahã my, ame'ë ke Jesu pandu:

–Ma'e'y rehe har pekwa pekwa pexo. Ma'e, parawa'y ame'ëja ma'e'y ke. Sik'y amõ tĩ.

³⁰ Hokyr uhem ixo rahã, warahy haku tate, aja pekwa.

³¹ Aja ta tĩ. Ywa rehe ihĩ, ame'ë rehe har ihẽ apandu ramõ. Aja pesak rahã, kome'ë ywy keruhũ pe Tupã riki kapitã keruhũ wan ta. Ame'ë angaha ke rehe uhyk tate, aja pekwa.

³² Kuja pekwa katu pexo. Ihẽ apandu ramõ ame'ë ke upa katu te uhyk ta tĩ. Ngã mupyraraha ke ihẽ kotyhar ta pyhyk ta. Anĩ. Tapijar te'e we ihẽ rehe jurujar katu ta rĩ.

³³ Ywa ke upa kanim ta. Kome'ë ywy keruhũ upa kanim ta tĩ. Ihẽ apandu ame'ë ke anĩ. Kanim ym te ta. Apandu, aja upa katu te uhyk katu ta kÿ – aja Jesu pandu.

Peta kÿ

³⁴ A'e pandu tĩ:

–Pesak katu pexo! “Jaho rahã! Jande mi'u jamatyr ta. Ja'u ta!” Aja jõ pexo rahã, katu ym tiki. Pexoha rehe jõ pekwa pekwa pexo rahã, katu ym tiki tĩ. Aja te'e pexo rahã, peharõ ym rahã, pahar ihẽ ajoywyr ta ajur kÿ.

³⁵ “Jywyrym we ta rĩ” aja upa kome'ë ywy keruhũ pe har ta pandu naĩ rahã, pahar ihẽ ajoywyr ta ajur kÿ.

³⁶ A'erehe peharõ katu. Peta kÿ! Pe, kuja Tupã namõ pepandu katu: “Pyrãtãha ke jandé pe emuwyr. Aja rahã, upa ma'e uhyk, ame'ë ke jande py'ahu te'e jahendu ta. Nde ra'yr ruwa koty japu'am katu ta tĩ” aja tapijar te'e we Tupã namõ pepandu –

aja Jesu pandu. Awa a'e tĩ. Tupã je'ẽha rupi uwyr a'e.

³⁷ Wera rahã pame katu te Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu mu'e uĩ. Ka'aruk koty ok ta ngi uhem oho. Jerusarẽ ok ta ngi uhem oho. Pe, amõ ywy'ã pe pyta ixo. Ywy'ã rer Oriwéi ty. Aja te'e wera oho.

³⁸ Pytuniwe rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe heta ngã oho. A'ep Jesu mu'e ame'ẽ ke rehe hendu oho.

22

Jesu jukwaha rehe har amõ ta pandu pandu

(*Matéu 26.1-5; Mak 14.1-2; Juã 11.45-53*)

¹ Pe, ngã mi'u matyriha rehe uhyk tate. Her Pasuko. Arahã mbeju ke mupururukiha moĩ ym jundéu awa ta.

² Pe, amõ ta Jesu ke jukwa tar katu. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta jukwa tar katu Jesu ke. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Jukwa tar katu tĩ.

—Myja Jesu ke jajukwa ta my? — aja ame'ẽ ta pandu pandu a'eta jupe.

Heta ame'ẽ ta ngi a'eta kyje. Ngã ukwa rahã, mutyapu hũ ta, a'erehe ngã ngi kyje.

Jesu ruwajan wan Jun uwak

(*Matéu 26.14-16; Mak 14.10-11*)

³ Pe, Jun py'a rehe Satana ihĩ katu. (Ãjã ramũi a'e.) Amõ we Jun her tĩ. Ikario aja Jun her tĩ. Awa py mokõi jumu'eha ta ngi har peteĩ a'e.

⁴ Pe, amõ ta pe pandu oho. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe sonda ta ixo. Harõha ta riki ame'ẽ ta. Ame'ẽ tama'e kapitã ta pe Jun pandu oho. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta pe pandu oho tĩ.

—Ihẽ riki Jesu koty pehẽ ke araho ta kÿ — aja Jun pandu oho.

⁵ Ame'ẽ ke rehe pa'ihu ta hendu rahã, hury katu riki.

—Jesu koty jande ke nde ereraho rahã, tamatarer jande jame'ẽ ta nde pe kÿ — aja a'eta pandu ipe, Jun pe.

⁶ —Ere! Katu! — aja Jun pandu.

Pe, ngã ukwa ym ha rupi Jesu koty a'eta ke muhyk ta raho, ame'ẽ angaha ke rehe Jun harõ ixo.

Ngã mi'u ke matyr; Pasuko 'ar rehe har (Matéu 26.17-25; Mak 14.12-21; Juã 13.21-30)

⁷ Pe, ngã mi'u matyriha 'ar rehe uhyk. Arahã mbeju ke mupururukiha moĩ ym jundéu awa ta. Arahã arapuharan ra'yr ke jundéu awa ta jukwa. Ame'ẽ xa'ẽ ke u'u ta. Aja Pasuko 'ar ke a'eta ukwa ukwa uĩ.

⁸ Pe, Petu pe Jesu pandu. Juã pe tĩ. Kuja pandu:

—Pasuko 'ar rahã, jande mi'u ke jande pe pematyr peho tĩ — aja Jesu.

⁹ A'eta pandu:

—Myp jande jamatyr ta my? Myp nde ereputar my? — aja ipe.

¹⁰ A'e pandu:

—Pesarahã! Jerusarẽ ok ta pe peho. Pehyk rahã, amõ sawa'e pehẽ rehe uhyk ta. Kamuxĩ ra'yr pe y ke raho a'e. Ok pe ixo ta oho. Haikwer rupi peho tĩ.

¹¹ Ok jar pe kuja pepandu: “Sawa'e pandu nde pe: ‘My ma'e u'uha renda ihĩ? Pasuko 'ar rahã, imi'u ke amõ matyr. Ame'ẽ ke ima'e jumu'eha ta namõ u'u ta’ ” aja ok jar pe pepandu.

¹² Pe, ywate henda keruhũ ke ok jar mujesak ta pehẽ pe. Upa ma'e ke ihĩ, myrape, paratuxĩ, koje, aja. A'ep jande mi'u ke pematyr — aja Petu ta pe Jesu pandu.

¹³ Pe, a'eta mokõi oho. Jesu pandu, aja me'ẽ upa katu te a'eta usak. Pasuko 'ar rahã, a'eta mi'u ke a'eta matyr tĩ.

Myja manõha rehe har ukwa ukwa uĩ ta my ame'ẽ ke Jesu mujekwa

(*Matéu 26.26-30; Mak 14.22-26; 1 Korin 11.23-25*)

¹⁴ Angaha ke rehe uhyk rahã, myrape rake Jesu wapyk uĩ. A'e mondo ame'ẽ ta namõ wapyk uĩ.

¹⁵ Pe, pandu:

—Pasuko 'ar rahã, jande mi'u ke jamatyr. Ko pehẽ namõ ame'ẽ ke ihẽ a'u tar katu te aĩ. Ihẽ ke amõ ta mupyrara ym rahã we, pehẽ namõ a'u tar katu. Ko pehẽ namõ ihẽ a'u aĩ apo.

¹⁶ Apandu pehẽ pe. Kome'ẽja me'ẽ amõ ke ihẽ a'u ym te ta tĩ. Kapitã keruhũ aja ihẽ ke Tupã mu'am rahã jõ amõ pehẽ namõ ihẽ a'u ta kÿ tĩ. Arahã Pasuko 'ar te aja jakwa ta kÿ — aja Jesu pandu.

17 Pe, ita rekúí ra'yr ke pyhyk. “Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande mi'u jande pe nde eremuwyr katu” aja Tupã pe pandu. Pe, jumu'eha ta pe pandu:

—Peme'ē ke pehē pame katu te pe'u.

18 Ko pehē pe apandu katu. Uwa rykwer ihē a'u ym te ta apo 'y. Kapitã keruhũ aja ihē ke ihē pái keruhũ mu'am ta kÿ. Arahã jō pyahu ame'ē ke pehē namō a'u ta kÿ tĩ — aja Jesu pandu.

19 Ajame'ē ke mbeju ke pyhyk. Ame'ē rehe: “Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande pe jande mi'u nde eremuwyr katu” aja Tupã pe pandu. Pe, mopok. Ame'ē ke me'ē jumu'eha ta pe. Pandu:

—Peme'ē riki ihē rete ke. [Pehē ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke rehe ihē amuhepy ta. A'erehe ihē amanō ta. Ko mbeju ke ihē amopok ramō. Ihē aja pehē tĩ. Pemopok mopok tĩ. Ihē nixói rahã, pemopok pemopok tĩ. Aja rahã, ihē manōha ke pekwa pekwa ta peĩ — aja Jesu.

20 A'eta mi'u upa u'u rahã, mbeju aja ita rekúí ra'yr ke a'e me'ē tĩ. Kawĩ ihĩ ipe. Pandu:

—Peme'ē riki Tupãma'e pandu katuha pyahu ame'ē ke, ame'ēja saka. Kuja pandu katu: “Ihē ra'yr rehe amō jurujar katu rahã, ame'ē ke ihē amuhã katu ta” aja. Ihē amanō rahã, ihē ruwy uhem ta. A'erehe Tupã pandu katu, aja a'e muhyk katu ta kÿ.]

21 —Pesarahã! Ihē ruwajan ta ke ihē rehe amō muhyk ta werur. A'e riki ihē namō myrape 'ar pe wapyk uĩ apo.

22 Awa ihē tĩ. Tupã je'ēha rupi ajur. Ihē amanō ta. Yman ame'ē rehe har Tupã pandu katu. Ame'ē panduha aja ihē amanō ta. Pe, ihē rehe amō ta ke muhyk ta werur. Mã! Ame'ē ke Tupã mupyrara hũ ta — aja a'e mondo ame'ē ta pe Jesu pandu.

23 Pe, a'eta pandu pandu a'eta jupe:

—Jande ngi har awa muhyk ta werur my? Awa riki huwajan ta ke muhyk ta werur ehe my? — aja Jesu mondo ame'ē ta pandu pandu a'eta jupe.

“Awa riki katu te me'ē ke” aja jumu'eha ta pandu pandu hũ

24 Jumu'eha ta pandu pandu hũ a'eta jupe. A'eta pandu: “Jande ngi har awa

riki katu te ame'ē ke my?” aja a'eta pandu pandu hũ. “Ihē ke!” “Anĩ. Peme'ē riki!” “Anĩ. Ame'ē riki” aja riki pandu pandu hũ.

25 Pe, Jesu pandu:

—Kome'ē ywy keruhũ pe kapitã keruhũ ixo. Je'ēha rupi ngã ke a'eta mondo mondo. Pe, kapitã ta amō her jumoĩ juehe. Kuja. “Ima'e awa ta rehe usak katu ame'ē ke a'e” aja jumoĩ juehe tipe. A'erehe katu te ame'ē ke a'e, aja ukwaha jupe.

26 Pehē anĩ. Aja ym pexo. Amō kotyhar katu. Kuja. Pehē ngi har amō kuja ukwa. “Amō ta 'ar koty te we ihē riki katu te ame'ē ke ihē” aja ukwa rahã, mã peja pitu te'e aja ixo. Pehē ngi har amō riki katu te aja ukwa rahã, mã peja miasu aja ixo.

27 Myrape 'ar pe amō sawa'e wapyk uĩ. Amō riki imi'u ke me'ē me'ē raho ipe. Ame'ē mokõi ngi har awa riki amō 'ar koty te we kapitã my? Pesarahã! Wapyk ame'ē riki amō 'ar koty te we kapitãha. Pehē pyter pe ihē riki kapitã. Anĩ. Ihē riki pehēma'e miasu aja ihē axo. A'erehe mã peja aja pexo tĩ. Miasu aja pexo tĩ.

28 —Ihē ke amō ta mupyrara rahã, ihē namō pepyta katu pexo. Aja te'eha ihē namō pexo.

29 Ihē ke kapitã keruhũ aja ihē pái mu'am. Ko apandu katu pehē pe. Aja pehē ke ihē amu'am ta tĩ.

30 Pe, ywa pe ihē renda pe ihē namō pexo ta kÿ. Ihē riki kapitã keruhũ, ame'ē renda pe pexo ta kÿ. A'ep pehē riki kapitã keruhũ wan ta tĩ. Tupã kotyhar tama'e kapitã keruhũ aja pexo ta tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Petu rehe har Jesu mujekwa

(Matéu 26.31-35; Mak 14.27-31; Juã 13.36-38)

31 A'e pandu:

—Simã! Ehendu katurahã! Ahúi aja me'ē pিরer ke amō ombor rahã, urupen pi'a ke mukatak katu. Aja ixurer ke ombor. Pe, ahúi aja me'ē pyta katu. Aja upa pehē ke Satana manga ta tĩ. (Ãjã ramũí a'e.) Pehē pejurujar katuha ke manga ta. Pehijar my? Pehijar ym my? Ame'ē ke manga ta. Pesarahã! Tupã pe Satana pandu: “Nde kotyhar tama'e jurujar katuha ke ihē amanga ta” aja a'e. “Ere” aja Tupã pandu ipe.

³² Simã! Nde rehe har Tupã namõ ihẽ apandu. Ihẽ rehe nde erejuru jar katu. “Mã peja Simã py'a emãtã katu. Aja rahã, juru jar katuha ke hijar ym ta” aja ihẽ apandu nde rehe har. Pe, ihẽ koty nde erejywyr rahã, amõ ta py'a ke emãtã katu. Ihẽ rehe juru jar katu ame'ẽ ta py'a ke emãtã katu tĩ — aja Jesu pandu.

³³ Petu pandu ipe:

—Sawa'e! Ko axo. Kyndaha pe nde ke amõ kynda raho rahã, ne namõ ihẽ aho ta kÿ. Nde ke amõ ta jukwa rahã, ne namõ ihẽ ke jukwa ta kÿ. Akyje ym — aja Jesu pe.

³⁴ A'e pandu:

—Petu! Ko apandu nde pe. Pytuniwe te rahã, sapukái je'ẽ ym rahã we, mahapyr kuja nde erepandu ta. “Jesu rehe har akwa ym ihẽ” aja ihẽ rehe har nde erepandu ta — aja Jesu pandu ipe.

Ma'e ke namõ oho katu apo 'y

³⁵ Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ymaniwe pehẽ ke ihẽ amondo rahã, tamatarer ryru peraho ym. Pehẽ kupep ma'e ryru aja tĩ. Peraho ym tĩ. Mokõi pehẽ py rehe har aja tĩ. Peraho ym tĩ. Arahã pehẽ pe pehẽma'e upa my? — aja Jesu.

A'eta pandu:

—Anĩ. Upa ym — aja Jesu pe.

³⁶ Pe, a'e pandu:

—Apo amõ kotyhar. Tamatarer ryru namõ amõ ixo rahã, inamõ oho katu. Ma'e ryru xupe pe har aja tĩ. Inamõ oho katu tĩ. Kyse puku nixói rahã, ame'ẽ rehe kamixa muhepy rahã, katu tiki. Kyse puku namõ pexo.

³⁷ Tupã je'ẽha rehe kuja panduha ihĩ. “Ma'e mukanĩha ta ke ngã jukwa. Aja ame'ẽ sawa'e ke ngã jukwa ta tĩ” aja panduha ihĩ. Ame'ẽ panduha riki ihẽ rehe har. Aja ihẽ rehe uhyk ta kÿ. Ihẽ aho tate — aja Jesu pandu. (“Kyse puku namõ pexo” aja pandu rahã: “Peta kÿ. Pepyrrara ta pexo” aja a'e mujekwa. Anĩ. Amõ koty jumu'eha ta ukwaha. “Pejumai ta pexo” aja ukwaha naĩ.)

³⁸ Jumu'eha ta pandu:

—Sawa'e! Esarahã! Ko mokõi kyse puku — aja ipe.

A'e pandu:

—A'ewan — aja.

Tupã namõ Jesu pandu pandu
(*Matéu 26.36-46; Mak 14.32-42*)

³⁹ Ok ta ngi Jesu uhem oho. Ywy'ã pe oho. Ame'ẽ riki ohoho ame'ẽ ke. Ywy'ã rer Oriwéi ty. Jumu'eha ta oho inamõ tĩ.

⁴⁰ Pe, ame'ẽ renda pe uhyk rahã, pandu:

—Tupã namõ pepandu pandu. Aja rahã, pejuru jar katuha ke amõ ta manga rahã, pehijar tar ym ta — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

⁴¹ Pe, kotete we oho ingi. Kuja, 30 met tate koteteha. Pe, ipynarãi pe wapyk. Aja Tupã namõ pandu.

⁴² —Papa! Nde ereputar rahã, ihẽ apyraraha ngi ihẽ ke emuhem katu. Anĩ. Ihẽ aputar ame'ẽ ke ema'e ym. Nde ereputar ame'ẽ ke ema'e katu — aja Jesu ipái pe.

⁴³ [Ywa ngi Tupã je'ẽha rahoha uhyk ehe. Ipy'a ke a'e mātã.

⁴⁴ Jesu pyai te hũ. A'erehe Tupã namõ a'e pandu pandu we hũ. Hi'ái riki huwy aja ywy rehe sururu hũ.]

⁴⁵ Upa pandu rahã, pu'am. Jumu'eha ta koty jywyr oho. A'eta ukwer ou, aja a'e usak. A'eta pyai te hũ, a'erehe he'õ hũ ou. A'erehe ukwer ou.

⁴⁶ A'e pandu:

—Peker ym rahã, katu ta tipe. Pepu'am. Tupã namõ pepandu pandu. Aja rahã, pejuru jar katuha ke amõ ta manga rahã, pehijar tar ym ta — aja Jesu pandu.

Jesu ke ngã pyhyk

(*Matéu 26.47-56; Mak 14.43-50; Juã 18.3-11*)

⁴⁷ A'e pandu u'am rahã, heta ame'ẽ ta uhyk uwyr ixoty. Jun uwyr py. Awa py mokõi jumu'eha ta ngi har peteĩ a'e. Jesu rehe uhyk. Huwa ke pyter ta.

⁴⁸ Jesu pandu:

—Jun! Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ ruwa ke nde erepyter. Aja ihẽ ke nde eremujekwa ta ngã pe my? — aja ipe.

⁴⁹ Jesu ke ngã pyhyk ta. Ame'ẽ ke jumu'eha ta ukwa rahã, pandu:

—Sawa'e! Kyse puku pe ngã ke jamujan ta jamondo my? — aja ipe.

⁵⁰ Pe, amõ nambi ke kyse puku pe amõ mopok ingi. Ijywa katu kotyhar ke. Jundéu

awa tama'e pa'i keruhũma'e miasu pehĩ tĩ. Ima'e nambi ke mopok ingi.

⁵¹ Pe, Jesu pandu:

—A'ewan tiki — aja.

Pe, miasu nambi renda ke pe ipo mujar. Pe, mukatu. Inambi katu tĩ. Wajar aja katu tĩ.

⁵² Pe, pyhyk uwyr ame'ẽ ta pe Jesu pandu. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta pe pandu. Jundéu awa tamũi ta pe pandu tĩ. Kapitã ta pe pandu tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ harõha tama'e kapitã ta ke ame'ẽ ta. Kuja Jesu pandu:

—Ma'e mukanĩha aja ihẽ ke pepyhyk pejur tĩ. A'erehe kyse puku namõ pejur. Tamarã namõ. Anĩ. Ma'e mukanĩha ym ihẽ.

⁵³ Pesarahã! Wera rahã pame katu te Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe pehẽ namõ ihẽ axo. Arahã ihẽ ke pepyhyk ym. Pepyhykiha pemanga ym tĩ. Apo anĩ. Ihẽ pepyhykiha angaha ke rehe uhyk apo 'y. Satana ma'ema'eha angaha ke rehe uhyk apo tĩ. (Ãjã ramũi a'e) — aja Jesu.

Jesu rehe har Petu te'e pandu

(*Matéu 26.57-58; Matéu 26.69-75; Mak 14.53-54; Mak 14.66-72; Juã 18.12-18; Juã 18.25-27*)

⁵⁴ Pe, Jesu ke ngã pyhyk raho. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ rok pe raho. Haikwer rupi Petu oho tĩ. Pijaite te'e oho ixo.

⁵⁵ Pa'i keruhũ rok soroka pe tata ke amõ ta hapu. Ame'ẽ rake ngã jumaku uĩ. Ame'ẽ ta namõ Petu wapyk oho uĩ. Jumaku uĩ tĩ.

⁵⁶ A'ep amõ miasu usak ehe. Kũjã ke. A'e ma'ã katu ehe. Pe, pandu amõ ta pe:

—Kome'ẽ sawa'e Jesu namõ ixo ame'ẽ ke tĩ — aja kũjã.

⁵⁷ Petu pandu kũjã pe:

—Anĩ! Akwa ym ehe har — aja ipe.

⁵⁸ I'i atu amõ sawa'e usak ehe tĩ. Pandu:

—Ame'ẽ ta ngi har nde tĩ — aja Petu pe.

A'e pandu:

—Anĩ! Sa'e! — aja Petu.

⁵⁹ I'i atu we amõ sawa'e pandu hũ:

—Jete! Inamõ ixo ame'ẽ ke a'e tĩ. Ngariréi ywy pe har ke a'e tĩ, a'erehe inamõ ixo ame'ẽ ke a'e tĩ — aja Petu rehe har amõ pandu hũ.

⁶⁰ Petu pandu:

—Sa'e! Nde erepandu ame'ẽ ke te'e! Akwa ym ehe har — aja ipe.

A'e pandu u'am rahã, pahar sapukái je'ẽ.

⁶¹ Jesu riki uwak. Petu rehe ma'ã katu te. Ame'ẽ ke Petu ukwa. Pe, Jesuma'e panduha ke Petu ukwa ukwa u'am. Kuja Jesu pandu: “Sapukái je'ẽ ym rahã we, mahapyr kuja nde erepandu ta. ‘Akwa ym ehe har’ aja ihẽ rehe har nde erepandu ta.” Ame'ẽ panduha ke Petu ukwa ukwa u'am.

⁶² Pe, a'engi uhem oho. Jixi'u hũ. Huxĩ, a'erehe jixi'u hũ.

Jesu rehe sonda ta puka puka hũ

(*Matéu 26.67-68; Mak 14.65*)

⁶³ Jesu rehe usak te'e ame'ẽ ta puka puka hũ ehe. Ipo pe nupã hũ a'e ke tĩ.

⁶⁴ Kuja. Eha ke amõ ta pukek, pan pe. Pe, ipo pe huwa nupã. Pandu ipe:

—Ependurahã! Awa nde ke nupã my? — aja Jesu pe.

⁶⁵ Amõ we tĩ. A'eta juru ai ehe.

Ngã panduha renda pe Jesu ke raho

(*Matéu 26.59-66; Mak 14.55-64; Juã 18.19-24*)

⁶⁶ Pytuniwe rahã, jundéu awa tamũi ta jy'ar oho. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta jy'ar oho tĩ. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta jy'ar oho tĩ. Ngã panduha renda pe johu jy'ar oho. Amõ ta pe a'eta pandu:

—Jesu ke pemuhyk perur se — aja.

⁶⁷ A'e uhyk rahã, a'eta pandu ipe:

—Epandu katu jande pe. Nde riki Kirisutu my? Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke nde — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—Ihẽ amujekwa rahã, ihẽ rehe pejurujar ym ta.

⁶⁸ Pe, ma'e ke pehẽ pe apandu rahã, je'ẽha pemujywyr ym ta tĩ.

⁶⁹ Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Apo har ngi Tupã rake ihẽ awapyk ta aho. Tupã pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e — aja Jesu ngã pe. (“Tupã rake” aja Jesu pandu rahã: “Tupã a'e tĩ” aja mujekwa katu.)

⁷⁰ Johu pandu ipe:

—Aja rahã, nde riki Tupã ra'yr my? — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—A'e ihẽ — aja Jesu.

⁷¹ A'eta pandu:

—Mā! Ehe har jande pe amō pandu ame'ē ta ke japutar ym apo. Ima'e panduha ke jande atu jahendu. A'erehe ame'ē panduha namō jande riki japandu ta: “Katu ym nde. Nde eremanō ta me'ē te'e” — aja tamūi ta pandu.

23

Pirat ruwa koty Jesu pu'am

(*Matéu 27.1-2; Matéu 27.11-14; Mak 15.1-5; Juā 18.28-38*)

¹ Johu pu'am. Pe, amō sawa'e koty a'eta oho. Pirat koty oho. Jesu ke ngā raho tī.

² A'ep ehe har ngā je'ē je'ē hū:

—Jundéu awa ta ke a'e muka'u te'e hū ixo rahā, peme'ē ke japyhyk. “Homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer peme'ē ym” aja a'e pandu. “Ihē riki Kirisutu. Kapitā keruhū ihē tī” aja a'e pandu. Aja muka'u te'e hū ngā ke — aja Pirat pe ngā pandu nāi.

³ Pirat pandu ipe:

—Jundéu awa tama'e kapitā keruhū nde my? — aja ipe.

Jesu pandu:

—A'e ihē — aja ipe.

⁴ Pe, pa'ihu ta pe Pirat pandu. Heta ame'ē ta pe pandu tī:

—Peme'ē sawa'e ke jajukwa rahā, katu ym tiki. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ipe. Amahem ym ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ipe — aja Pirat pandu.

⁵ Pe, ngā pandu pandu we hū:

—Ngā ke a'e mutyapu tyapu hū. Mu'e ame'ē ke namō muparahy ngā ke. Ngariréi ywy pe mu'e py. A'engi upa Jundéi ywy rupi mu'e tī. Apo se uwyr — aja ngā.

Ero ruwa koty Jesu pu'am

⁶ “Ngariréi ywy” aja Pirat hendu rahā, ngā pe pandu:

—Peme'ē sawa'e ngariréi ywy pe har my? — aja Pirat.

—A'e riki — aja ngā.

⁷ Ame'ē ywy pe har Jesu aja Pirat ukwa rahā, Ero koty Jesu ke a'e mondo. Arahā Jerusarē ok ta pe Ero ixo tī. Ero ngariréi ywy pe har tama'e kapitā. A'erehe Jesu rehe har a'e ukwa ta, aja Pirat putar tipe. Jesu katu my? Katu ym a'e my? Ame'ē ke Ero ukwa ta. (Katu ym rahā, Ero riki

jukwaha ke pandu ta) aja Pirat putar tipe. A'erehe ixoty Pirat mondo.

⁸ Pe, Jesu rehe usak rahā, hury katu Ero. Ehe har hendu. Yman usak tar katu ehe. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke Jesu ma'e apo, ame'ē ke rehe usak tar katu tī.

⁹ Pe, Jesu pe a'e pandu pandu hū. Anī. Jesu pandu ym te ipe.

¹⁰ A'ep jundéu awa tama'e pa'i keruhū pu'am. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja tī. Jesu rehe har ame'ē ta je'ē je'ē hū.

—Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e hū — aja ame'ē ta je'ē te'e.

¹¹ Pe, Ero puka puka hū ehe. Ima'e sonda ta aja tī. A'eta muhuxī a'e ke tī. Pe, ma'e mundeha katu te ame'ē ke ngā munde ehe. Kapitā keruhūma'e mundeha aja munde ehe. Aja puka puka hū ehe. Pe, Pirat koty a'e ke Ero mujywyr mondo.

¹² Arahā Pirat ipy'a jywyr ehe, Ero rehe. Yman Pirat ruwajan aja Ero ixo. Apo ehe katu aja jywyr 'y.

Jesu jukwaha ke Pirat pandu

(*Matéu 27.15-26; Mak 15.6-15; Juā 18.39-19.16*)

¹³ Jundéu awa tama'e pa'ihu ta ke Pirat mujy'ar. Kapitā ta ke aja tī. Upa ngā ke aja tī. Mujy'ar tī.

¹⁴ Pe, Pirat pandu:

—Ihē pe peme'ē sawa'e ke perur. “Ngā ke a'e muka'u te'e hū” aja ehe har pepandu. Pehē ndutar koty ehe har ihē ahendu katu. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ipe. Ehe har peje'ē je'ē hū pe'am, ame'ē ke nixói ehe tī.

¹⁵ Aja Ero ukwa katu tī. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ipe. A'erehe jande koty Ero mujywyr muwyr tī. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ipe, a'erehe jajukwa rahā, katu ym tiki.

¹⁶ A'erehe ihē je'ēha rupi a'e ke amō ta pirok ta. Pe, a'e ke ihē apoir ta — aja Pirat pandu. (Pirok rahā: “Amō ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'e ym” aja mujekwa.)

¹⁷ [Pasuko 'ar rahā, imi'u ke jundéu awa ta matyr. Arahā pame katu te kyndaha ngi sawa'e ke Pirat muhem ta me'ē te'e.]

¹⁸ Pe, upa ngā je'ē hū:

—Anī. Jesu ke ejukwa! Mahamba ke emuhem jande pe! Mahamba ke epoir! — aja Pirat pe.

¹⁹ Mahamba ke sonda ta kynda. Ok ta rupi ngā ke a'e riki mutyapu tyapu hū. Arahā amō ke a'e jukwa tī. A'erehe a'e ke sonda ta kynda raho.

²⁰ Jesu ke Pirat poir tar katu, a'erehe heta ame'ē ta pe a'e pandu tī.

—Jesu ke apoir ta — aja.

²¹ Anī. Ngā je'ē hū:

—Myra ngā mupia ame'ē ke rehe ejukwa! Myra ngā mupia ame'ē ke rehe ejukwa! — aja ngā.

²² Pe, mahapyrihar Pirat pandu:

—Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e ym te. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ipe. Amahem ym. A'erehe jukwa rahā, katu ym tiki. Ihē je'ēha rupi a'e ke amō ta pirok ta. Pe, a'e ke ihē apoir ta amondo — aja ngā pe.

²³ Anī. Heta ame'ē ta hātā te hū pandu pandu u'am:

—Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke ejukwa — aja hātā pandu pandu hū.

Uhyk Pirat hendu!

²⁴ A'erehe pandu:

—Pehē pepandu ame'ē ke ihē ama'e ta apo — aja.

²⁵ Pe, Jesu ke jukwa ta, ame'ē ta pe Pirat mondo. Aja ngā putar ame'ē ke a'e ma'e. Pe, amō ke Pirat muhem, Mahamba ke. Ngā pandu ame'ē ke muhem tī. Kyndaha pe ame'ē ke amō ta kynda raho ame'ē ke a'e. Ngā mutyapu tyapu rahā, amō ke Mahamba jukwa tī. Ame'ē Mahamba ke Pirat muhem mondo, kyndaha ngi. Ame'ē ke poir.

Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke jukwa

(Matéu 27.32-44; Mak 15.21-32; Juā 19.17-27)

²⁶ Pe, Jesu ke sonda ta pyhyk raho. Oho ixo rahā, amō awa ke rehe a'eta usak. Her Simā. Syre ok ta pe har ke a'e. Kupixa ngi a'e jywyr uwyr ixo. Ame'ē rehe sonda ta pyhyk. Pe, jixi'y 'ar pe myra ngā mupia ame'ē ke a'eta moī. Pandu ipe:

—Jesu raikwer rupi ehupir eraho. Ima'e ke — aja Simā pe.

²⁷ Heta haikwer rupi ngā oho tī. Ame'ē ta namō kūjā ta oho ixo tī. Jixi'u oho ixo tī. Ahem oho ixo tī. (Jesu manō ta, aja ukwa, a'erehe jixi'u oho ixo.)

²⁸ Ixoty Jesu uwak. Pandu:

—Ei, kūjā ta! Jerusarē ok ta pe har ta ke pehē. Ihē rehe pejixi'u ym. Pehē atu pejixi'u pehē juehe. Pyraraha uhyk ta pehē rehe a'erehe pejixi'u pehē juehe. Pehē membyr ta rehe pejixi'u tī. Pyrara ta ame'ē ta, a'erehe pejixi'u tī.

²⁹ Ma'e 'ar ke uhyk ta. Arahā kuja upa ngā pandu ta: “Imembyr ym te ame'ē ta hury ixo. Pyraraha rehe imembyr usak ym ta. A'erehe hury ixo. Ipusu ngi imembyr muhem ym ame'ē ta aja tī. Hury ixo tī. Imembyr rehe usak katu, aja ym ame'ē ta aja tī. Hury ixo tī. Pyraraha rehe imembyr usak ym ta, a'erehe hury katu ixo.”

³⁰ Arahā ywy'ā keruhū pe amō ta pandu ta: “Jande ke ejupyk. Pahar ejukwa. Aja rahā, pyraraha rehe jasak ym ta” aja. Amō ta ywy'ā pe: “Jande ke emukanim. Aja rahā, pyraraha rehe jasak ym ta” aja ngā.

³¹ Ma'e aka'u te'eha ke ihē ama'e ym te. Anī. Ihē ke amō ta mupyrara ixo apo. Aja rahā, ihē 'ar koty te we pehē ke amō ta mupyrara hū ta. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e, a'erehe ihē 'ar koty te we pehē ke mupyrara hū ta — aja Jesu pandu.

³² Amō mokōi sawa'e ta ke sonda ta raho tī. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ta ke a'eta. Ame'ē mokōi Jesu namō jukwa ta.

³³ Pe, amō renda pe uhyk oho. Henda rer: “Awa ākā kangwer.” A'ep myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke mujar mu'am. Mokōi ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ta ke mujar mu'am tī. Jesu jywa katu koty peteī mujar mu'am. Amō ke iyywa'i koty aja tī. Mujar mu'am tī.

³⁴ [Pe, sonda ta rehe har Tupā pe Jesu pandu:

—Papa! Peme'ē ta rehe nde py'a ke emujywyr. Ima'e ma'eha ke ukwa ym ha rupi ma'ema'e. A'erehe nde py'a emujywyr a'eta rehe — aja sonda ta rehe har a'e pandu.]

Pe, Jesuma'e mundeha ke sonda ta pyhyk pyhyk raho. Ita pinim ra'yr ke omombor. Amō ombor, pe, pinīha i'ar koty te we u'ar rahā, ame'ē riki mundeha ke pyhyk. Aja ima'e mundeha ke pyhyk pyhyk raho.

³⁵ A'ep amō ta usak usak u'am. Aja ixo rahā, jundéu awa tamūi ta puka puka hū ehe.

—Amō ta ke a'e mukatu hū! A'e riki Kirisutu rahā, mā peja pengi a'e wyjy uwyr. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e rahā, mā peja pengi a'e wyjy uwyr — aja puka puka hū ngā.

³⁶ Sonda ta puka puka hū ehe tī. Ixoty a'eta oho. Pe, kawī iro ym te ame'ē ke me'ē tipe. Aja puka puka hū ehe. Anī. U'u ym Jesu.

³⁷ Pandu ipe:

—Nde riki jundéu awa tama'e kapitā keruhū rahā, pengi ewyjy ejur. Pep nde erepyta rahā, nde eremanō ta — aja puka puka hū ehe.

³⁸ I'ar pe kuja amō mupinim:

“Ko jundéu awa tama'e kapitā keruhū” aja pinīha moī.

³⁹ A'ep ma'e ka'u te'eha ma'eha ke jixiko u'am tī. Peteī je'ē je'ē hū ipe, Jesu pe. Kuja:

—Nde riki Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke nde. Pengi ewyjy ehō. Aja rahā, nde eremanō ym ta. Jande ke emujy eraho tī. Aja rahā, jamanō ym ta tī — aja Jesu pe.

⁴⁰ Amō ma'e ka'u te'eha ma'eha anī. Kuja pandu:

—Mā! Peja ym epandu. Tupā ngi nde erekyje ym my? Ixoty nde py'a nde eremu-ruwak ta me'ē te'e. Jesu aja jande ke amō ta jukwa u'am tī.

⁴¹ Jandema'e riki katu tiki. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e, a'erehe jande ke amō ta jukwa ta tī. Jesu anī. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ipe — aja amō jixiko u'am ame'ē pe pandu. Wajar pe pandu.

⁴² Pe, Jesu pe a'e pandu tī:

—Jesu! Kapitā keruhū aja nde erejywyr rahā, ihē rehe har ekwa ekwa katu exo — aja ipe.

⁴³ Jesu pandu ipe:

—Ko apandu nde pe. Apo ywa pe ihē namō katuha renda pe nde erexo ta tī — aja ipe.

Jesu manō

(*Matéu 27.45-56; Mak 15.33-41; Juā 19.28-30*)

⁴⁴ Warahy jandar tate rahā, ame'ē ywy rupi pytun oho. Warahy uwe riki. Aja te'e warahy ywa ku'ap ihon.

⁴⁵ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe kyndaha u'am. Pan janam hū ke te'e mujā ame'ē ke ame'ē. Hukwen ke kynda u'am. Ame'ē riki ywate ngi owok riki. Pyter rupi owok oho. Iwyr rehe owokiha upa uhyk oho. (Aja rahā, Tupā koty ohoha apo katu, aja mujekwa katu.)

⁴⁶ Pe, hātā Jesu pandu:

—Papa! Ihē'ā ke eraho! — aja ipái pe.

Upa pandu rahā, manō.

⁴⁷ Sonda tama'e kapitā upa ma'e ke rehe usak. Pe, Tupā rehe har katu pandu. Kuja:

—Jetehar te ke! Katu ame'ē ke peme'ē sawa'e — aja Jesu rehe har pandu.

⁴⁸ Upa ma'e ke rehe amō ta usak. A'ep jy'ar ame'ē ta usak. Upa usak rahā, hok pe jywyr oho. Pyaiha namō ipixi'a ke mokōi ipo pe nupā nupā. (Aja pyaiha mujekwa.) Aja hok pe jywyr oho.

⁴⁹ Jesu rehe katu ame'ē ta upa ma'e ke rehe usak usak tī. Paite we ame'ē ta usak usak u'am. Kūjā ta usak usak u'am tī. Ame'ē ta Ngariréi ywy ngi inamō uhyk uwyr ame'ē ta ke a'eta.

Jesu ke mou raho

(*Matéu 27.57-61; Mak 15.42-47; Juā 19.38-42*)

⁵⁰⁻⁵¹ Pe, amō sawa'e ixo. Her Jose. Ari-matéi ok ta pe har ke a'e. Ame'ē ok ta Jundéi ywy rehe ihī. Sawa'e katu ame'ē ke a'e. Katu ame'ē ke jō a'e ma'ema'e. Jesu ke kapitā keruhū aja Tupā mu'am, ame'ē rehe Jose jurujar katu. Ame'ē rehe a'e harō ixo tī. A'erehe Tupā koty ipy'a ke a'e muruwak. Jesu jukwaha rehe har tamūi ta pandu pandu rahā, a'ep tamūi ta namō Jose ixo tī. Anī. Jesu jukwaha ke a'e jō putar ym.

⁵² Apo Pirat pe pandu oho.

—Kapitam! Jesu rete ke ihē aputar. (Amou ta araho) — aja Jose.

⁵³ —Ere. Eraho — aja Pirat pandu.

A'erehe hete ke Jose oho piam. Amō ta pe a'e pandu:

—Pemujy perur — aja Jose.

Pe, mujy rahā, pan katu te ame'ē pe pukek. Pe, itakwar keruhū rupi mou raho. Ame'ē ke amō pykūi ame'ē ke. A'eramō mou raho.

⁵⁴ Arahã séi ta séi ra. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar uhyk tate. (Putu'uha 'ar rahã, paraky ym te ta jundéu awa ta.)

⁵⁵ Ngariréi ywy ngi Jesu namō kūjã ta uhyk uwyr. Ame'ẽ ta Jose namō usak oho tĩ. Itakwar keruhũ rehe a'eta usak tĩ. Jesu rete mouha rehe usak tĩ. Ma'e pihe katu ame'ẽ namō hete ke kytyk ym, aja kūjã ta ukwa.

⁵⁶ Pe, hok pe a'eta jywyr oho. Puhã pihe ame'ẽ ke a'eta matyr. Ma'e piheha ke matyr tĩ. Ame'ẽ ke Jesu rete rupi upa kytyk ta. (Aja manō ame'ẽ rete rehe jundéu awa ta ma'eha ke.)

Pe, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, a'eta putu'u. Moise je'ẽha mujekwa aja a'eta ma'e.

24

*Jesu kwera katu uhem ame'ẽ rehe har
(Matéu 28.1-10; Mak 16.1-8; Juã 20.1-10)*

¹ Nomin pytuniwe te rahã, itakwar keruhũ pe kūjã ta oho. Puhã pihe ame'ẽ ke matyr. Ame'ẽ ke a'eta raho.

² Hukwen ngi ita kyndaha ke amō mujere mu'am. Ame'ẽ ke rehe a'eta usak.

³ A'erehe ixo oho. Anĩ. Jesu rete ke rehe usak ym. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Hete ke rehe kūjã ta usak ym.

⁴ A'ep a'eta pu'am u'am. Myja ym ukwa. Pe, pahar mokõi sawa'e ta uhem. Hake pu'am u'am. Ima'e mundeha hendy hendy hũ.

⁵ Kūjã ta jumukahem hũ a'eta ngi. Ywy koty te'e ma'ã. Sawa'e ta pandu:

—Ixuwe katu ame'ẽ ke pekekar pexo tipe. Ame'ẽ ke kangwerupa rupi pekekar rahã, katu ym tiki.

⁶ Ko Jesu nixói te. Kwera katu uhem oho. Amukwehe Ngariréi ywy pe ixo rahã, pandu katu pehẽ pe. Ame'ẽ panduha rehe pekwa pekwa pe'am apo.

⁷ Kuja: “Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Pesarahã! Sawa'e katu ym ame'ẽ ta pe ihẽ ke amō raho ta kũ. Pe, myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ihẽ ke amō ta jukwa ta. Mokõi aker rahã, ihẽ akwera katu ta ahem tĩ” aja Jesu pandu — aja sawa'e ta pandu.

⁸ Pe, Jesu panduha ke kūjã ta ukwa ukwa u'am tĩ.

⁹ Pe, itakwar keruhũ ngi a'eta jywyr oho. Upa usak ame'ẽ ke jumu'eha ta pe a'eta pandu tipe, awa py peteĩ jumu'eha ta pe. Amō ta namō ixo, ame'ẽ ta pe pandu tipe tĩ. (Anĩ. Kūjã ta panduha rehe jurujar ym.)

¹⁰ Kuja kūjã ta rer. Ko Mari Mandare. Amō Joa. Amō Mari. Tian mõi a'e. Ame'ẽ ta namō amō kūjã ta ixo. Upa ame'ẽ ta riki Jesu mondo ame'ẽ ta pe pandu tipe. Upa usak ame'ẽ ke pandu tipe.

¹¹ Anĩ. Kūjã ta riki ka'u te'e, aja Jesu mondo ame'ẽ ta ukwaha naĩ. A'erehe kūjã panduha rehe jurujar ym.

¹² Pe, Petu pu'am rahã, itakwar keruhũ pe usak ujan oho. Uhyk rahã, jumumbe ma'ã rahã, hete pukeka ke te'e usak. Ame'ẽ jō usak. Hete nixói te. Pe, hok pe jywyr oho. Jupandu jupe:

—Mã! My ihon my? — aja jupe.

*Emau ok ta pe oho ame'ẽ ta rehe har
(Mak 16.12-13)*

¹³ Ame'ẽ 'ar rahã, mokõi sawa'e ta wata oho ixo. Jesu kotyhar ta ke ame'ẽ ta. Emau ok ta pe oho ixo. Jerusarẽ ok ta ngi ame'ẽ pepaite we. Awa py peteĩ kiro met tate pepaiteha.

¹⁴⁻¹⁵ Ame'ẽ mokõihar ta pandu pandu a'eta jupe. Jesu manō, ame'ẽ rehe har pandu pandu a'eta jupe. Aja rahã, Jesu te'e hake uhem u'am. A'eta namō a'e wata oho ixo tĩ.

¹⁶ A'eta usak ehe. Anĩ. Ehe har ukwa ym we rĩ.

¹⁷ Pe, Jesu pandu:

—Pehẽ pewata pexo rahã, ma'e pepandu pandu pehẽ jupe my? — aja sawa'e ta pe.

A'eta pyta. Pyai u'am.

¹⁸ Pe, mokõihar ngi peteĩ pandu. Her Kereo. Kuja:

—Mã! Nde erekwa ym my? Jerusarẽ ok ta pe har ta ngi har ne jō riki ma'e ke nde erekwa ym my? A'ep amō amō wera rahã, ma'e ixo ame'ẽ ke nde erekwa ym my? — aja Jesu pe.

¹⁹ A'e pandu:

—Myja ame'ẽ my? — aja Jesu.

A'eta pandu:

—Jesu rehe har. Nasare ok ta pe har a'e. A'e pe ma'e uhyk ame'ẽ ke. A'e riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Pyrãtãha namō ma'e katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e, aja upa

ngã ukwa. Tupã aja tĩ. Ukwa katu tĩ. Jesu je'ẽha te reko, aja upa ngã ukwa katu tĩ. Ma'e ke pandu katu tĩ, aja upa ngã ukwa tĩ. Tupã aja tĩ. Ukwa katu tĩ.

²⁰ —Pirat pe a'e ke jandema'e pa'ihu ta raho. Tamũi ta aja tĩ. Raho tĩ. Jukwaha ke Pirat jõ pandu katu, a'erehe pa'ihu ta raho. Pe, myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe a'e ke amõ ta jukwa.

²¹ A'e ke kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ta, aja jakwaha naĩ. Pe, jundéu awa ta ke poir ta, aja jakwaha naĩ. Jande ruwajan ta ngi poir ta tipe. Anĩ riki. A'e manõ. (A'erehe jande ruwajan ta ngi poir ym.) Mokõi jaker apo.

²² —Jande ngi har kũjã ta muka'u te'e hũ jande ke ixo. Pytuniwe te rahã, itakwar keruhũ pe a'eta oho.

²³ Jesu rete rehe usak oho tipe. Mahem ym. Jywyr oho rahã, a'eta pandu: “Tupã je'ẽha rahoha ta rehe jasak. ‘Jesu ixuwe katu’ aja jande pe a'eta pandu” aja kũjã ta pandu.

²⁴ A'erehe itakwar keruhũ rehe amõ ta usak tipe oho tĩ. Kũjã ta pandu, aja a'eta usak tĩ. Usak ym ehe, Jesu rehe — aja mokõi sawa'e ta pandu.

²⁵ Pe, mokõi sawa'e ta pe Jesu pandu:

—Mã! Pehẽ ãkã tiha we. Upa amõ ta pandu ame'ẽ ke rehe pejurujar ym. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke rehe pejurujar ym tĩ.

²⁶ Tupã muwyr ame'ẽ ke amõ ta mupyrara ta me'ẽ te'e. Pe, ma'e katu te ha ke Tupã me'ẽ ta ipe tĩ — aja Jesu pandu.

²⁷ Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Upa juehe har pandu ame'ẽ ke Jesu mujekwa. Mokõi sawa'e ta pe mujekwa. Yman Moise mupinim. Ame'ẽ rehe Jesu rehe har panduha ihĩ. Ame'ẽ ke upa mujekwa py. Yman Tupã je'ẽha ke pandu ame'ẽ ta mupinim tĩ. Ame'ẽ rehe Jesu rehe har panduha ihĩ tĩ. Ame'ẽ ke upa mujekwa tĩ. Juehe har mujekwa.

²⁸ Ok ta pe a'eta oho ixo. Ame'ẽ pe uhyk tate rahã, Jesu pandu: “Asa we ta aho” aja.

²⁹ —Anĩ. Se eker rĩ. Warahy ka'aruk te oho. Pytun tate — aja Jesu pe pandu hũ.

A'erehe a'eta namõ pyta oho.

³⁰ A'eta namõ wapyk. Ma'e u'uha renda pe wapyk. Mbeju ke pyhyk. Pe, Tupã pe

pandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande mi'u ke jande pe nde eremuwyr katu” aja. Pe, mopok mopok. Ame'ẽ ke a'e me'ẽ mokõi sawa'e ta pe.

³¹ Arahã ehe har Tupã mujekwa. Mokõi sawa'e ta pe mujekwa. Pe, mokõihar ukwa katu. “Kõ Jesu” aja ukwa katu. Arahã pahar Jesu kanim oho.

³² Pe, pandu a'eta jupe:

—Pe rupi jande jajur rahã, Tupã je'ẽha ke mujekwa katu jande pe. Arahã jande rury katu te jande jaxo — aja a'eta jupe.

³³ Pahar a'eta pu'am. Pe, Jerusarẽ ok ta pe jywyr oho. A'ep jumu'eha ta rehe uhyk oho. Awa pypeteĩ hetaha ta rehe uhyk oho. A'eta jy'ar uĩ. Heta amõ ta jy'ar uĩ tĩ.

³⁴ Ame'ẽ ta pe mokõi sawa'e ta pandu:

—A'e ty. Jandema'e sawa'e te kwera katu uhem riki. Simã usak ehe — aja uhyk ramõ ame'ẽ ta pandu.

³⁵ Ame'ẽ ta pe mokõi sawa'e ta pandu pandu. Pe rupi oho ixo rahã, Jesu uhyk uwyr a'eta rehe. Ame'ẽ rehe har upa pandu pandu. Pe, mbeju ke mopok rahã, ehe har a'eta ukwa. Ame'ẽ rehe har upa pandu pandu tĩ.

Jesu rehe jumu'eha ta usak tĩ

(Matéu 28.16-20; Mak 16.14-18; Juã 20.19-23; At 1.6-8)

³⁶ Upa ma'e ke mokõi sawa'e ta pandu pandu u'am rahã, pahar Jesu uhem u'am. Ame'ẽ ta pyter pe uhem u'am. Pe, a'eta pe pandu:

—Mã peja pehẽ py'a ke Tupã muhury katu — aja Jesu.

³⁷ A'eta mukahem te hũ ingi. Awa'ã rehe a'eta usak, aja ukwaha naĩ.

³⁸ Pe, a'e pandu:

—Pemukahem ym ihẽ ngi. “Awa ko my?” aja ym pepandu tĩ.

³⁹ Ihẽ po rehe pesak katu. Ihẽ py rehe pesak katu tĩ. Itapywa rape rehe pesak. Ihẽ atu ko. Ihẽ rehe pehẽ po pemujar. Ihẽ pিরer kohĩ. Ihẽ te ko. Pepyhyk katu ihẽ ke. Awa'ã aja ym ihẽ. Pesak katu — aja Jesu.

⁴⁰ Upa pandu rahã, a'eta pe ipo ke mujesak. Ipy ke mujesak tĩ. Itapywa rape ke mujesak tĩ.

⁴¹ A'eta jurujar ym we rĩ. “Mã!” aja a'eta. Hury katu te tĩ. Pe, a'eta pe Jesu pandu:

—Pehē mi'u pehī my? — aja.

⁴² Pira ka'ē ra'yr ke a'eta me'ē ipe.

⁴³ Ame'ē ke pyhyk rahā, a'eta ruwa koty u'u. (Aja rahā, Jesu te aja a'eta ukwa katu.)

⁴⁴ Pe, a'eta pe Jesu pandu:

—Pehē namō ihē axo rahā, ma'e ke ihē apandu pehē pe. Kuja. Ihē rehe har Moise mupinim. Aja upa ihē rehe uhyk ta me'ē te'e. Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim tī. Upa ihē rehe har mupinim tī. Aja upa ihē rehe uhyk ta me'ē te'e tī. Saumo rehe amō panduha ihī. Aja upa ihē rehe uhyk ta me'ē te'e tī — aja a'eta pe pandu.

⁴⁵ Pe, Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Ame'ē ke upa katu te Jesu mujekwa katu.

⁴⁶ A'e pandu:

—Kuja amō ta mupinim. Kirisutu ke amō ta mupyrara hū ta me'ē te'e. Pe, jukwa. Mokōi ukwer rahā, a'e ke Tupā mukwera katu ta muhem.

⁴⁷ Pe, upa awa ta pe myrandu ke pepandu pandu ta me'ē te'e. Kuja amō ta pe pepandu: “Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Pe, pehē py'a ke Tupā koty pemuruwak pemondo. Aja rahā, pehē rehe Tupā ipy'a jywyr ta” aja amō ta pe pepandu. Ihē je'ēha rupi pepandu peho. Jerusarē ok ta pe pepandu py. Pe, amō amō ok ta pe pepandu peho.

⁴⁸ Upa pesak, ame'ē rehe har pepandu pandu katu.

⁴⁹ “Tupā'a ke pehē pe ihē amondo ta” aja ihē pái pandu katu pehē pe. Ame'ē ke ihē riki pehē pe amuwyr ta. Pesarahā! Pehē pe pyrātāha ke Tupā muwyr ta. Ame'ē rehe peharō pexo rahā, se pepyta we rī. Jerusarē ok ta pe pepyta we rī — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

Ywa pe Jesu ke Tupā mujwyr raho ame'ē rehe har

(Mak 16.19-20; At 1.9-11)

⁵⁰ Pe, Jerusarē ok ta ngi uhem oho. In-amō ixo ame'ē ta ke a'e raho. Mbeta ok ta pe uhyk tate. A'ep pyta u'am. A'eta 'ar pe mokōi iyywa ke mupuku. Pe, a'e pandu:

—Mā peja pehē rehe Tupā usak katu — aja Jesu.

⁵¹ A'e pandu u'am rahā, a'eta ngi oho. Ywa pe a'e ke Tupā mujwyr raho.

⁵² Pe, ipy'a ke a'eta moī moī ehe, Jesu rehe. Pe, Jerusarē ok ta pe jywyr oho. A'eta hury katu ixo.

⁵³ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe a'eta ohoho. Tupā rehe har katu a'eta pandu.

—Ne jō riki katu te me'ē ke — aja ngā pandu.

Upa.

Jesu rehe har Juā mupinim

Juā kome'ē paper ke mupinim. Jesu rehe har a'e mupinim. Kome'ē ywy keruhū pe Jesu ixo rahā, ma'e a'e ma'ema'e ixo, ame'ē rehe har Juā mupinim.

Je'ēha ke

(Koro 2.9-10; Emberú 1.2; 1 Juā 5.20)

¹ Kome'ē ywy keruhū nixói te rahā: “Je'ēha” pete'e ixo. (Jesu Kirisutu a'e.) Tupā namō a'e ixo. Tupā riki a'e tī.

² Ma'e ke nixói te rahā, Je'ēha Tupā namō ixo.

³ Upa katu te ma'e ke a'e mujā. A'e mujā ym rahā, nixói te ta ma'e ke apo.

⁴ Uhā te hū ame'ē ke a'e. Ngā pe uhāha ke Je'ēha me'ē. Weraha ngā pe a'e werur. (Aja rahā, Tupā rehe har ngā pe mujekwa.)

⁵ Pytuniha ke muweraha muwera katu. Ame'ē ke marā ka ym pytuniha muweha. (Aja rahā, Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta pe ma'e ke mujekwa. Tupā rehe har mujekwa. Pe, ame'ē ukwa katuha ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta marā ka ym mukanīha.)

⁶ Ko amō sawa'e ke Tupā muwyr. Myrandu panduha ke a'e. Her Juā.

⁷ Ngā pe ma'e ke a'e pandu uwyr. Weraha rehe har a'e pandu uwyr. Weraha aja Jesu Kirisutu a'e. Pe, ame'ē myrandu rehe heta ngā hendu. Aja rahā ame'ē rehe a'eta jurujar katu my.

⁸ Weraha rehe har Juā pandu uwyr. A'e atu weraha aja ym.

⁹ Ko riki weraha te. Jesu Kirisutu a'e. Kome'ē ywy keruhū pe a'e uwyr. Upa awa ta pe Tupā rehe har a'e mujekwa. (A'erehe weraha aja a'e.)

¹⁰ Je'ēha kome'ē ywy keruhū pe ixo. Ehe har kome'ē ywy keruhū pe har ta ukwa ym. A'e je'ēha rupi kome'ē ywy keruhū Tupā mujā.

¹¹ Ima'e ywy pe a'e uwyr. Anī. A'e ke a'ep pe har ta putar ym. (Jundéu awa ta putar ym.)

¹² Ame'ē ta ngi har amō amō ta putar katu. A'erehe jurujar katu ehe tī. A'erehe

Tupā ra'yr ta aja ame'ē ta ke Tupā muruwak.

¹³ Tupā ra'yr ta ke a'eta apo 'y. Imāi pusu ngi u'ar, a'erehe Tupā ra'yr ta a'eta my? Anī, aja ym. Sawa'e ta putar, a'erehe Tupā ra'yr ta ke a'eta my? Anī, aja ym tī. Tupā jō putar, a'erehe Tupā ra'yr ta ke a'eta. “Ihē ra'yr ta pehē” aja a'e mu'am.

¹⁴ Her Je'ēha. A'e uwyr. Awa aja uwyr. Jande namō a'e ixo. Ngā rehe a'e atu ipy'a katu te. Jetehar Tupā rehe har a'e pandu. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. Aja ima'e pyrātāha ke jasak. Ame'ē pyrātāha ke ipái muwyr ipe. Ta'yr peteihar ke a'e, a'erehe ipái muwyr ipe.

¹⁵ Ehe har Juā pandu. Kuja:

—Amukwehe we ehe har ihē apandu: “Ihē raikwer rupi a'e uwyr ta. Ihē nixói rahā, pete'e a'e ixo. A'erehe ihē 'ar koty te we a'e katuha” — aja Juā pandu.

¹⁶ Ngā rehe a'e atu ipy'a katu te. A'erehe jande rehe a'e usak katu. Jete. Amō amō we jande rehe a'e usak katu.

¹⁷ Tupā je'ēha ke Moise mujekwa. (Ame'ē ke Moise je'ēha aja jakwa.) Myja katu ame'ē ke amō ma'ema'e my? Ma'e riki katu ym. Ame'ē jō Moise je'ēha mujekwa. Jesu anī. Ngā rehe Tupā atu ipy'a katu, ame'ē ke Jesu Kirisutu mujekwa. Jetehar Tupā rehe har a'e mujekwa tī.

¹⁸ Tupā rehe usak ym te awa. Ta'yr riki ehe har mujekwa ngā pe. A'erehe amō usak ehe rahā, Tupā rehe usak tī, ame'ēja saka. Ta'yr peteihar ke a'e. Tupā a'e tī. Ipái ipy'a katu ehe ame'ē ke a'e.

Juā mujahukiha pandu ame'ē rehe har (Matéu 3.1-12; Mak 1.1-8; Ruk 3.1-18)

¹⁹ Jerusarē ok ta pe jundéu awa tama'e kapitā ta ixo. Amō ta ke Juā koty a'eta mondo tī. Pa'i ta ke mondo. Rewi rainō ta ke mondo tī. Sonda aja a'eta. Myja me'ē sawa'e a'e my, ame'ē ke a'eta ukwa tar katu te. Kuja ame'ē ta pandu oho ipe:

—Awa nde? Kirisutu nde my? Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke nde — aja Juā mujahukiha pe pandu.

²⁰ Pe, a'e pandu katu te:

—Anī. Kirisutu ym ihē — aja a'eta pe.

²¹ A'eta pandu:

—Aja rahã, awa nde? Eri nde my? Ywa ngi Tupã muwyr ame'ẽ ke — aja ipe.

—Anĩ. Ihẽ Eri ym tĩ — aja Juã pandu.

A'eta pandu ipe tĩ:

—Amõ Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke rehe jande jaharõ jaxo. Ame'ẽ ke nde my? — aja ipe.

Juã pandu:

—Anĩ. Ame'ẽ ym ihẽ tĩ — aja a'eta pe.

²² Pe, a'eta pandu tĩ:

—Awa nde my? Ependu katu jande pe. Ko nde koty jande ke amõ ta muwyr. Ame'ẽ ta pe nde rehe har japandu ta me'ẽ te'e. Myja nde juehe har nde erepandu my? — aja Juã pe.

²³ Isai riki yman Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke. Isaima'e panduha ke Juã pandu. Kuja a'e pandu:

—Kuja ihẽ.

“Awa nixói te ame'ẽ pe amõ pandu u'am.

Ngã pe pandu u'am: 'Jandema'e sawa'e te rape ke emutatambyk 'y. Ame'ẽ rupi a'e uwyr ta' aja Isai mupinim.”

—Ihẽ riki ame'ẽ awa nixói te ame'ẽ pe apandu a'am — aja Juã pandu. (Hape ke mutatombyk rahã, ngã py'a Tupã koty muruwak. Aja rahã, jandema'e sawa'e te uwyr rahã, hendu katu ta ehe, aja mujekwa.)

²⁴ Juã namõ pandu ixo ame'ẽ ta ke amõ ta mondo. Parise ta riki mondo.

²⁵ Juã pe ame'ẽ ta pandu:

—Kirisutu ym nde. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke aja ym nde. Eri ym nde. Amõ Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke rehe jaharõ jaxo. Ame'ẽ ym nde. Aja rahã, ma'erehe ngã ke nde eremujahuk my? — aja ipe.

²⁶ A'e pandu:

—Y pe ngã ke ihẽ amujahuk. (Aja rahã, Tupã koty ipy'a ke ngã muruwak, aja mujekwa.) Esarahã! A'e riki pehẽ namõ ixo tipe. (Pehendu ym ehe.)

²⁷ Ihẽ raikwer rupi a'e uwyr ta. Ihẽ 'ar koty te we a'e katuha. A'erehe ima'e miasu aja ihẽ axo rahã, ihẽ katu ym ihẽ jupe ihẽ — aja Juã pandu ngã pe.

²⁸ Upa aja me'ẽ Juã namõ amõ ta pandu. Mbeta ok ta pe pandu. Ame'ẽ ok ta y ruwái koty ihĩ, Jondã ruwái koty. A'ep ngã ke Juã

mujahuk u'am. (Mujahuk rahã, Tupã koty ipy'a muruwak, aja ngã mujekwa.)

Jesu rehe har Juã mujekwa ngã pe
(Matéu 3.11; Mak 1.10; Ruk 3.22)

²⁹ Ku'ẽ rahã Juã koty Jesu uwyr ixo. Juã usak ehe rahã, a'e pandu:

—Ko riki Tupãma'e arapuharan ra'yr aja a'e. Ma'e ka'u te'eha ke kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ma'ema'e. Ame'ẽ ke rehe a'e muhepy ta. A'erehe Tupãma'e arapuharan ra'yr aja a'e. Tupã muwyr ame'ẽ ke a'e. (Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e.)

³⁰ Kwehe ehe har ihẽ apandu: “Ihẽ raikwer rupi amõ uwyr ta. Ihẽ nixói rahã, pete'e a'e ixo. A'erehe ihẽ 'ar koty te we a'e katuha” aja ihẽ apandu kwehe.

³¹ Ihẽ aja tĩ. Ehe har ihẽ akwa ym we rĩ. (Ko Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e) aja akwa ym we rĩ. Pe, jundéu awa ta pe ehe har ihẽ amujekwa ta. A'erehe y pe ihẽ amujahuk ngã ke, aja rahã, ngã ipy'a ke Tupã koty muruwak aja mujekwa — aja Juã pandu.

³²⁻³⁴ Amõ we Juã mujekwa. Ma'e a'e usak ame'ẽ ke a'e pandu ngã pe tĩ. Kuja a'e pandu:

—Ko Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke, aja ihẽ akwa ym we rĩ. Pe, Tupã'a rehe ihẽ asak. Pykahuran aja ihẽ asak. Ywa ngi wyjy uwyr ehe, Jesu rehe. Pe, Tupã pandu ihẽ pe: “Y pe ngã ke emujahuk eho” aja. A'e riki ihẽ pe mujekwa tĩ: “Sawa'e rehe ihẽ'a wyjy ta uwyr. Ame'ẽ ke rehe nde eresak ta. A'e riki ihẽ'a namõ ngã ke mujahuk ta” aja Tupã mujekwa ihẽ pe. Tupã'a wyjy uwyr ehe tĩ. Aja ihẽ asak 'y. A'erehe ihẽ apandu pehẽ pe. Jesu riki Tupã ra'yr — aja Juã pandu. (“Tupã'a namõ mujahuk” aja pandu rahã: “Ngã py'a rehe Tupã'a ke muwyr ta” aja mujekwa katu.)

Jesu namõ ixo ame'ẽ ta rehe har

³⁵ Ku'ẽ rahã a'ep Juã ixo tĩ. Mokõi sawa'e ta namõ. Inamõ jumu'e ixo ame'ẽ ta ke a'eta.

³⁶ Pe, Jesu asa oho ixo rahã, Juã usak ehe. Pandu:

—Peme'ẽ Tupãma'e arapuharan ra'yr aja a'e. (Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e) — aja Juã pandu. (Yman arapuharan

ra'yr ke jundéu awa ta jukwa rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe muhepy aja jundéu awa ta ukwa. Aja Jesu a'e tĩ.)

³⁷ Ame'ẽ ke rehe mokõi jumu'eha ta hendu rahã, Jesu raikwer rupi a'eta oho. (Juã ke a'eta hijar.)

³⁸ Pe, ixoty Jesu uwak. Mokõi sawa'e ta haikwer rupi uwyr. Ame'ẽ ta rehe a'e usak rahã, a'eta pe pandu:

—My pehẽ peho ta my? — aja Jesu.

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. My nde ereker ta my? — aja sawa'e ta ipe.

³⁹ Jesu pandu:

—Pesak pejur — aja sawa'e ta pe.

A'erehe inamõ a'eta oho. Jesu ukweriha renda rehe usak oho. Warahy ywa ku'ap ihon rahã usak oho. Pe, inamõ a'eta pyta. Aja te'e pytun oho.

⁴⁰ Kwehe Juã pandu ame'ẽ ke rehe mokõi sawa'e ta hendu. Pe, Jesu namõ oho. Andere riki ame'ẽ mokõi ngi har peteĩ. Simã Petu mu a'e.

⁴¹ Pe, pahar Andere oho. Imu ke mahem oho, Simã ke. Pe, Andere pandu ipe:

—Kirisutu rehe asak — aja Simã pe. (“Kirisutu” aja pandu rahã: “Kapitã keruhũ” aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e aja mujekwa.)

⁴² Pe, Simã ke a'e muhyk werur ehe, Jesu rehe. Simã rehe a'e usak rahã, pandu ipe:

—Nde riki Simã. Juã ra'yr nde. Apo nde rer: “Sepa” aja tĩ — aja Jesu ipe. [“Sepa” aja her rahã: “Petu” aja tĩ. “Sepa” aja rahã: “Ita ke” aja ngã ukwa.]

Jesu namõ Siri oho. Natanae oho tĩ.

⁴³ Ku'ẽ rahã Jesu jupandu jupe:

—Ngariréi ywy pe ihẽ aho ta — aja jupe.

Pe, oho ixo rahã, Siri rehe a'e usak. Pandu ipe:

—Ihẽ namõ ejumu'e eho — aja Jesu.

⁴⁴ Siri riki Mesái ok ta pe har ke a'e. Andere aja tĩ. Petu aja tĩ.

⁴⁵ Pe, Natanae ke Siri mahem oho. Pandu ipe:

—Kirisutu rehe asak. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e. Ehe har paper rehe Moise mupinim. “Moise je'ẽha ke” aja jakwa, ame'ẽ rehe mupinim. Sawa'e rehe har a'e mupinim. Amõ ta mupinim tĩ. Sawa'e rehe har Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ

ta mupinim tĩ. Ame'ẽ sawa'e rehe ihẽ asak. A'e riki Jesu. Jose ra'yr a'e. Nasare ok ta pe har a'e — aja pandu.

⁴⁶ —Mã! Ame'ẽ ok ta ngi katu ame'ẽ ke uwyr ym — aja Natanae pandu naĩ.

Siri pandu:

—Esak ejurahã! — aja Natanae pe.

Pe, Natanae oho inamõ.

⁴⁷ Pe, Jesu rehe Natanae uhyk tate rahã, Jesu usak ehe. Pe, ehe har a'e pandu:

—Peme'ẽ riki jundéu awa te. Amõ ta ke muka'u te'e ym ame'ẽ ke a'e — aja Jesu pandu.

⁴⁸ Pe, Natanae pandu ipe:

—Ihẽ rehe nde eresak ramõ te. Myja ihẽ rehe har nde erekwa katu my? — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—Siri nde pe pukái ym rahã we, nde rehe har ihẽ akwa katu. Ma'eywa'y wyr pe nde ereĩ rahã, ihẽ akwa katu, sik'y wyr pe — aja Natanae pe Jesu pandu.

⁴⁹ Ame'ẽ ke rehe hendu rahã, Natanae pandu:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Mã! Upa nde erekwa. Tupã ra'yr nde. Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ nde. Jande jaharõ jaxo ame'ẽ ke nde — aja Jesu pe.

⁵⁰ Pe, a'e pandu:

—Sik'y wyr pe nde ereĩ rahã, nde rehe har ihẽ akwa katu. Aja nde pe ihẽ apandu. A'erehe ihẽ rehe nde erejurar katu. Amõ we ma'e ke rehe nde eresak ta. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ta. Ame'ẽ ke rehe nde eresak ta tĩ.

⁵¹ Pesarahã! Ywa pirar, aja nde eresak ta tĩ. Pe, Tupã je'ẽha rahoha ta rehe pesak ta tĩ. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ihẽ ajur. Ihẽ rehe a'eta wyjy ta uwyr. Jupir jupir oho tĩ. Ame'ẽ ke rehe pesak ta kÿ — aja Jesu pandu ipe.

2

Jumendaraha rehe Jesu usak oho

¹ Mokõi ukwer rahã, amõ ok ta pe amõ sawa'e jumendar. Ok ta rer Kana. Ame'ẽ ok ta Ngariréi ywy rehe ihĩ. A'ep Jesu mõi ixo.

² Jesu pe amõ pandu. Jumu'eha ta pe tĩ:

—Jumendaraha rehe pesak pejur tĩ — aja. A'erehe a'ep a'eta ixo tĩ.

³ Pe, kawĩ ke ngã upa u'u rahã, Jesu pe imãï pandu:

—Kawĩ upa riki — aja ipe.

⁴ Jesu pandu:

—Mãï! Anĩ we rĩ. Ihẽ akwa ta kÿ. Ihẽ ama'eha angaha ke rehe uhyk ym we rĩ — aja Jesu ipe.

⁵ Pe, parakyha ta pe imãï pandu:

—A'e pandu ame'ẽ ke pema'e katu — aja.

⁶ A'ep kamuxĩhu i'ãï. Tiha ame'ẽ ke. Kuja, 100 rit tihaha. Awa po wajar peteĩ hetaha kamuxĩ i'ãï. Ita ke te'e ngã mujã ame'ẽ ke. Y ke amõ purakar ipe. Ame'ẽ pe jundéu awa ta jukutuk kutuk. Aja te'eha. (Aja rahã, ipy'a juhyk aja ixo aja jundéu awa ta ukwaha jupe.)

⁷ Pe, parakyha ta pe Jesu pandu:

—Peme'ẽ kamuxĩhu ke pemutyryhem. Y ke te'e pemutyryhem — aja.

Pe, a'eta mutyryhem te. Hukwen rake rupi ihon u'am.

⁸ A'e pandu tĩ:

—Apo y ke pejo'ok 'y. Ame'ẽ ke ngã mi'u matyrihama'e kapitã pe peraho — aja parakyha ta pe Jesu pandu.

A'eta raho ipe.

⁹ Pe, me'ẽ ipe. Pe, a'e u'u. Kawĩ riki. Y ke te'e kawĩ wan uwak oho. (Pyrãtãha namõ Jesu muruwak.) My ngi kawĩ werur my? Ame'ẽ ke kapitã ukwa ym. Parakyha ta jõ ukwa katu. A'eta riki y ke jo'ok. Pe, amõ pe kapitã pandu:

—Se sawa'e jumendar ame'ẽ ke emuhyk — aja amõ pe.

Pe, sawa'e uhyk.

¹⁰ Kapitã pandu ipe:

—Amõ ta kawĩ iro ame'ẽ ke me'ẽ me'ẽ py. Pe, ngã mi'u matyriha rehe uhyk uwyr ame'ẽ ta u'u hũ rahã, pe, iro ym ame'ẽ ke me'ẽ me'ẽ. Nde anĩ. Jande ja'u we hũ, iro ym ame'ẽ ke. A'eramõ kawĩ iro te ame'ẽ ke jande pe amõ me'ẽ me'ẽ — aja kapitã pandu.

¹¹ Ame'ẽ ok ta pe ma'e katu ame'ẽ ke Jesu ma'e py. Kana ok ta pe. A'ep ima'e pyrãtãha ke a'e mujesak py amõ ta pe. A'erehe inamõ jumu'e ixo ame'ẽ ta jurujar katu ehe. (Kirisutu a'e. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e, aja a'eta ukwa katu.) Kana ok ta riki Ngariréi wry rehe ihĩ.

¹² Ame'ẽ upa rahã, amõ ok ta pe Jesu oho. Kapana'ũ ok ta pe oho. Imãï oho tĩ. Imu ta oho tĩ. Jumu'eha ta oho tĩ. A'ep heta ym ukwer.

Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu oho

(Matéu 21.12-13; Mak 11.15-17; Ruk 19.45-46)

¹³ Ma'e huryha ke rehe uhyk tate. Her Pasuko. Arahã jundéu awa ta imi'u matyr. (Aja yman te Eji wry ngi jundéu awa ta ke Tupã muhem muwyr. Ame'ẽ ke ukwa ukwa u'am.) Ame'ẽ Pasuko weraha rehe uhyk tate, a'erehe Jerusarẽ ok ta pe Jesu oho.

¹⁴ Pe, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'e oho. A'ep amõ sawa'e ta rehe a'e usak. Amõ ta tapi'iruhu ta ke muhepy hepy u'am tĩ. Tupã rehe ipy'a ngã moĩ rahã, ame'ẽ ke ngã jukwa. Amõ ta arapuharan ta ke muhepy hepy u'am tĩ. Tupã rehe ipy'a ke ngã moĩ rahã, ame'ẽ ke jukwa tĩ. Pykahuran ta aja tĩ. Muhepy tĩ. Amõ wry ngi amõ ta uwyr. Amõ koty tamatarer ke ame'ẽ ta werur. Ame'ẽ ke Jerusarẽ ok ta pe har tama'e tamatarer ke muruwak ame'ẽ ta pehĩ tĩ. Tamatarer muruwak ame'ẽ ta ke a'eta. Myrape rake wapyk uĩ. Upa ame'ẽ ta rehe Jesu usak.

¹⁵ Pe, tupaham pe nupãha ke a'e puwan. Ame'ẽ pe upa ngã rymba ke a'e muhem mondo. Jumu'eha renda keruhũ ngi muhem mondo. Tapi'iruhu ta ke aja tĩ. Arapuharan ta aja tĩ. Muhem mondo tĩ. Myrape a'e mujere tĩ. Tamatarer muruwakiha tama'e ke. Tamatarer ke upa a'e ombor muhãï.

¹⁶ Pykahuran ta ke muhepy ame'ẽ ta pe a'e pandu:

—Sengi upa pemuhem peraho! Ko riki ihẽ pái rok. Ame'ẽ ke muhepyha renda wan pemuruwak. Katu ym. Peho! — aja Jesu pandu.

¹⁷ Ame'ẽ ke rehe jumu'eha ta hendu rahã, kuja ukwa ukwa u'am. Tupã je'ẽha rehe panduha amõ mupinim. Ame'ẽ ke ukwa ukwa u'am. Kuja:

“Tupã! Ko riki nde rok. A'ep nde rehe ngã py'a ke ngã moĩ moĩ katu. Ame'ẽ ke jõ ihẽ aputar katu te.”

Ame'ë panduha ke jumu'eha ta ukwa ukwa u'am.

¹⁸ Pe, Jesu pe amõ ta pandu uwyr. Jundéu awa tama'e kapitã ta pandu uwyr:

—Awa je'ëha rupi ngã ke nde eremuhem eremondo my? Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke ema'ema'e katu apo. Jasak ta. Aja rahã, nde je'ëha rupi ngã ke nde eremuhem eremondo katu, aja jakwa katu ta tĩ — aja Jesu pe.

¹⁹ A'e pandu:

—Kome'ë Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ke upa pema. Pe, mokõi aker rahã, amõ pyahu ame'ë ke ihẽ amujã ta tĩ — aja Jesu pandu.

²⁰ A'eta pandu:

—Mã! Mokõi nde ereker rahã, amõ nde eremujã ta my? Marã ka ym nde eremujãha. Yman te kome'ë jumu'eha renda keruhũ ngã mujã mujã ixo. Heta te hũ warahy 'ar rahã, mujã mujã ixo. Kuja, 46 warahy 'ar rahã, mujã mujã ixo — aja ngã pandu.

²¹ Anĩ. Ame'ë jumu'eha renda keruhũ rehe har Jesu pandu ym. Juehe har a'e pandu. (“Mai” aja rahã: “Jukwa” aja riki. Mokõi ukwer rahã, amõ jumu'eha renda keruhũ mujã ta, aja pandu rahã, mokõi ukwer rahã, manõha ngi a'e ke Tupã mukwera katu ta muhem, aja mujekwa katu.)

²² A'erehe manõha ngi a'e kwera katu uhem rahã, pe, ame'ë panduha rehe jumu'eha ta ukwa ukwa ixo. Pe, Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ, ame'ë riki jetehar te ke, aja a'eta ukwa katu. Jesu pandu ame'ë ke rehe a'eta jurujar katu tĩ.

Ngã rehe har Jesu ukwa katu

²³ Pasuko 'ar rahã, Jerusarẽ ok ta pe Jesu ixo. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke Jesu ma'ema'e. Ame'ë ke mujesak jesak hũ ngã pe u'am. Ame'ë ke rehe heta ngã usak, a'erehe: “Ko Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e” aja a'eta ukwa katu.

²⁴ Jesu anĩ. Ngã rehe har a'e ukwa katu. Pahar amõ koty ngã ukwa ta, aja Jesu ukwa katu. A'erehe jurujar ym ngã rehe. Ma'e ke rehe usak rahã jõ, ngã jurujar katu ehe, aja Jesu ukwa katu. A'erehe jurujar ym ngã rehe a'e.

²⁵ Marã ka ym ngã rehe har amõ panduha ipe. Upa a'e ukwa katu. Ipy'a pe ma'e ke amõ ukwa ukwa ixo, ame'ë ke a'e atu ukwa katu tĩ.

3

Jesu namõ Nikonde pandu pandu

¹ Ko amõ sawa'e ixo. Her Nikonde. Jundéu awa tama'e kapitã a'e. Parise kotyhar ke a'e.

² Amõ pytun rahã, Jesu rehe a'e usak uwyr. Pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Nde ke Tupã muwyr, a'erehe ehe har jande ke nde eremu'e katu. Aja jakwa katu. Ne namõ Tupã ixo, a'erehe marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke nde erema'ema'e katu. Pyrãtã te ha namõ nde erema'ema'e katu. A'erehe nde ke Tupã muwyr aja ihẽ akwa katu tĩ — aja Jesu pe.

³ A'e pandu:

—Esarahã! Mokõihar amõ uhem ym rahã, Tupã ixo ame'ë pe marã ka ym ohoha — aja ipe.

⁴ Pe, Nikonde pandu:

—Mã! Marã ka ym. Tamõi rahã, mokõihar uhem ym awa. Marã ka ym mokõihar imãi pusu pe ohoha. Pe, marã ka ym mokõihar uhemihã — aja ipe.

⁵ Jesu pandu:

—Esarahã! Imãi pusu ngi uhem rahã, awa te'e a'e. Amõ we tĩ. Tupã'ã je'ëha rupi uhem rahã, Tupã ra'yr a'e. Aja ym rahã, Tupã ixo ame'ë pe marã ka ym ohoha.

⁶ Imãi pusu ngi uhem rahã, awa te'e a'e. Tupã'ã je'ëha rupi uhem rahã, Tupã ra'yr a'e.

⁷ “Mokõihar pehem ta me'ë te'e” aja ihẽ apandu nde pe. “Mã! Marã ka ym” aja ym epandu. (Ame'ë ke nde erekwa ym my? Esarahã! Amõ we nde erekwa ym ame'ë ke pehĩ. Ywytu ke.)

⁸ Amõ koty koty ngi ywytu jupeju uwyr. Tyapuha nde erehendu. My ngi tur my? My ihon ta my? Ame'ë ke nde erekwa ym. Pehĩ. Ame'ë ke jõ nde erekwa katu. Tupã'ã je'ëha rupi uhem rahã, ame'ëja saka tĩ. Nde erekwa ym tĩ. Tupã ra'yr, aja jõ nde erekwa — aja ipe.

⁹ —Myja puki? — aja Jesu pe.

¹⁰ A'e pandu:

—Jundéu awa ta ke nde eremu'e tĩ. Mu'eha katu ame'ẽ ke nde. Mã! Ihẽ apandu ame'ẽ ke nde erekwa ym we rĩ. Jande jakwa katu, ame'ẽ rehe har japandu pandu katu.

¹¹ Esarahã! Ma'e jasak ame'ẽ rehe har japandu katu tĩ. Pe, jande japandu ame'ẽ rehe har pekwa ym. Kapitã ta riki pehẽ. Pekwa ym rĩ.

¹² Ma'e ke kome'ẽ ywy keruhũ pe ihĩ. Ame'ẽ rehe har ihẽ apandu rahã, pejurujar ym. Pe, ywa pe ma'e ke ihĩ. Ame'ẽ rehe har ihẽ apandu rahã, marã ka ym pejurujar iha ehe.

¹³ Ma'e ke ywa pe ihĩ. Ame'ẽ rehe har amõ ukwa ta oho my? Anĩ. Aja me'ẽ ke nixói. Oho ym awa. Ihẽ jõ akwa katu. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ihẽ ajur. A'erehe akwa katu.

¹⁴⁻¹⁵ —Awa nixói te ame'ẽ pe Moise ixo rahã, mbó'i'ã a'e mujar mu'am. Myra rehe mujar mu'am. Aja ihẽ ke amõ ta mujar ta mu'am tĩ. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe mujar ta mu'am tĩ. A'erehe ihẽ rehe upa ngã jurujar katu rahã, ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu ta — aja Jesu pandu.

¹⁶ Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta rehe Tupã ipy'a katu te hũ. A'erehe Ta'yr ke a'e muwyr. Ta'yr peteĩ har ke muwyr. A'erehe amõ jurujar katu ehe rahã, mupyraraha renda pe oho ym te ta. Tupã namõ ixo katu ta.

¹⁷ Kome'ẽ ywy keruhũ pe Ta'yr ke Tupã muwyr. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke Ta'yr muhã katu ta uwyr. A'eta ke a'e mupyrara ta uwyr. Anĩ. Aja ym. Muhã katu ta uwyr.

¹⁸ Ta'yr rehe amõ jurujar katu rahã: “Nde katu ym. Nde ke amupyrara ta” aja Tupã pandu ym te ta. Amõ jurujar ym ehe rahã: “Nde katu ym. Nde ke amupyrara ta” aja Tupã pandu ta kũ. Tupã ra'yr rehe a'e jurujar ym. Ta'yr peteĩhar rehe jurujar ym, a'erehe aja Tupã pandu ta kũ.

¹⁹ Ma'erehe mupyrara ta my? Kuja riki. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta pe weraha uwyr tipe. (Aja rahã, Tupã rehe har Ta'yr mujekwa tipe.) Ame'ẽ ke a'eta putar ym. Anĩ. Pytuniha ke a'eta putar. (Aja rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke

putar.) Upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ixo, a'erehe weraha ke a'eta putar ym.

²⁰ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, weraha koty uwyr ym ta. (Tupã rehe har ukwa tar ym. Putar ym.) Weraha koty uwyr rahã, ma'e ka'u te'eha ma'eha ke Tupã mujekwa ta. A'erehe uwyr ym. (Tupã rehe har ukwa tar ym.)

²¹ Pe, ma'e katu ame'ẽ ke amõ ma'e rahã, weraha rehe uhyk. (Aja rahã, Tupã rehe har a'e ukwa tar katu.) Aja rahã, Tupã putar ame'ẽ ke a'e ma'ema'e. Aja a'e mujekwa. Tupã rehe hendu katu, a'erehe ma'e katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu tĩ.

Juã mujahukiha rehe har

²² Nikonde namõ upa Jesu pandu rahã, amõ ywy pe oho. Jundéi ywy pe oho. Jumu'eha ta oho tĩ. A'ep jumu'eha ta namõ a'e pyta we rĩ. A'ep amõ ta ke a'eta mujahuk.

²³ Amõ renda pe Juã mujahuk ixo tĩ. Enõ renda pe mujahuk ixo. A'ep y heta. Ame'ẽ renda Sarĩ ok ta rake ihĩ. Heta ngã uhyk oho ehe. Ame'ẽ ta ke Juã mujahuk. (Aja rahã, Tupã koty ipy'a muruwak, aja a'eta mujekwa.)

²⁴ [Arahã kyndaha pe Juã ke amõ ta kynda ym we rĩ.]

²⁵ Juã namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta ngi har amõ ta ixo. Ame'ẽ ta namõ jundéu awa ta je'ẽ je'ẽ hũ. “Juã mujahuk ame'ẽ ke riki katu te” aja Juã namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta pandu pandu u'am. “Anĩ. Jesu mujahuk ame'ẽ ke riki katu te” aja jundéu awa ta je'ẽ je'ẽ hũ.

²⁶ A'erehe Juã pe a'eta pandu oho:

—Sa'e! Ngã mu'eha nde. Amukwehe y ruwái koty ne namõ amõ sawa'e ixo, Jondã ruwái koty. Ehe har nde erepandu. “Peme'ẽ riki Tupã ra'yr” aja nde erepandu. Ame'ẽ nde erekwa u'am my. Apo heta ngã ohoho ixoty. Ame'ẽ ta ke mujahuk u'am apo — aja Juã pe.

²⁷ Pe, Juã pandu:

—Ixoty ngã ke Tupã mondo. A'erehe heta ngã ohoho ixoty.

²⁸ Ihẽ apandu ame'ẽ ke pehẽ atu pekwa katu. Kuja ihẽ apandu: “Anĩ. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke aja ym ihẽ. Ihẽ ke Tupã muwyr py. Tupã muwyr

ame'ë ndutar koty ihë ke Tupã mondo” aja ihë apandu.

²⁹ Sawa'e jumendar rahã, kũjã riki sawa'ema'e wan ta. Pe, sawa'e rehe katu ame'ë ta sawa'e rake hendu u'am. Pe, sawa'e rehe kũjã uhyk rahã, ehe katu ame'ë ta hury katu. Aja ihë tĩ. Jesu rehe heta ngã uhyk oho rahã, ihë rury katu te ihë tĩ.

³⁰ A'erehe ihë 'ar koty te we ixoty ngã oho rahã, katu tiki. Aja rahã, ihë rury katu te ihë axo rĩ — aja inamõ jumu'e ixo ame'ë ta pe Juã pandu.

Ywa ngi wyjy uwyr, ame'ë rehe har

³¹ Ywa ngi wyjy uwyr. Ame'ë riki i'ar koty te we a'e katuha. Upa awa ta 'ar koty te we a'e katuha. Awa ke anĩ. Kome'ë ywy keruhũ pe ixo ame'ë ke a'e. A'e riki awa te'e tĩ. Kome'ë ywy keruhũ pe ma'e ke ihĩ. Ame'ë rehe har jõ a'e ukwa. Ame'ë ke a'e pandu. Panduha rehe jurujar katu awa tĩ. Ywa ngi wyjy uwyr ame'ë ke anĩ. I'ar koty te we jurujar katu ta me'ë te'e ehe.

³² A'ep a'e usak ame'ë rehe har a'e pandu pandu tipe. A'ep a'e hendu ame'ë rehe har a'e pandu pandu tipe tĩ. Pe, amõ jurujar ym ehe.

³³ A'e pandu ame'ë rehe amõ jurujar katu rahã, kuja ukwa katu. Tupã pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. Aja rahã, Tupã pandu ame'ë ke jetehar te ke aja mujekwa ngã pe.

³⁴ Jesu ke Tupã muwyr. Pe, Tupã pandu ame'ë ke a'e pandu pandu. I'ãma'e pyrãtãha ke Tupã muwyr ipe. Ame'ë riki upa ym. A'erehe Tupã mujekwa ame'ë ke a'e pandu pandu katu.

³⁵ Ta'yr rehe ipái ipy'a katu. Upa katu te a'e me'ë ipe. A'erehe upa katu te ima'e ke. A'erehe upa katu te awa tama'e kapitã keruhũ te a'e.

³⁶ Ta'yr rehe amõ jurujar katu rahã, a'e ke Tupã muhã katu ta. Ta'yr rehe jurujar ym rahã, marã ka ym a'e uhãha. A'e ke Tupã mupyrara ta. Aja te'e ta ixo.

4

Amõ awa kũjã namõ Jesu pandu

¹ Jesu koty amõ amõ we ngã jumu'e oho. Ame'ë ke parise ta hendu. Juã 'ar koty te we ngã ke Jesu mujahuk, aja parise ta hendu tĩ.

² Jesu riki ngã ke mujahuk ym. Inamõ jumu'e ixo ame'ë ta riki mujahuk u'am, ngã ke.

³ Parise ta hendu ame'ë ke Jesu ukwa rahã, Jundéi ywy ngi a'e oho. Ngariréi ywy pe a'e jywyr oho.

⁴ Amõ awa rape Samari ywy rupi ihon. Ame'ë rupi Jesu oho ta me'ë te'e.

⁵ Samari ywy rupi a'e asa oho rahã, amõ ok ta rehe a'e uhyk tate oho. Her Sikar. Ame'ë ok ta rake ma'e ywy kotete ihĩ, Jakoma'e ywy ke. Yman te ta'yr pe ame'ë ywy ke Jako me'ë. Jose pe a'e me'ë.

⁶ A'ep ywykwar ihĩ. Yman te Jako pykũi ame'ë ke. Ame'ë rake Jesu wapyk. A'e wata hũ, a'erehe he'õ. Warahy jandar tate rahã, a'ep a'e wapyk uĩ.

⁷⁻⁸ [Ok ta pe jumu'eha ta oho. A'eta mi'u ke jo'ok oho. Pe, Jesu jeje ihĩ rahã,] amõ kũjã uhyk uwyr ehe. Samari ywy pe har ke a'e. Y rehe uwyr. Pe, Jesu pandu ipe:

—Y ihë pe emuwyr. Ihë hyngwéi te ihë ke — aja kũjã pe.

⁹ —Mã! Nde riki jundéu awa. Ihë riki Samari ywy pe har. Ma'ewã y nde erepandu ihë pe my? — aja Jesu pe. [Samari ywy pe har tama'e ita rekũi ra'yr ke jundéu awa ta pyhyk ym te. A'erehe: “Mãte we ame'ë te a'e my” aja kũjã ukwa.]

¹⁰ Jesu pandu:

—Ma'e ke nde pe Tupã me'ë tar katu. Ame'ë ke nde erekwa rahã, ihë pe y nde erepandu ta tipe. “Y ihë pe emuwyr” aja nde pe ihë apandu. Ihë rehe har nde erekwa rahã, aja tĩ. Ihë pe y nde riki nde erepandu ta tipe tĩ. Ihë pe nde erepandu rahã, y ke nde pe ihë ame'ë ta tipe. Ame'ë y nde ke muxuwe katu ta tipe — aja ipe.

¹¹ —Sa'e! “Y nde ke muxuwe katu ta” aja nde erepandu. Myja ame'ë ke ihë pe nde ereme'ë ta my? Ko ywykwar riki typy hũ. Y jo'okiha namõ nde erexo ym.

¹² Jande ramũi riki kome'ë ywykwar ke jande pe mupyta. Jako mupyta. Yman kome'ë y ke a'e u'u ixo. Ta'yr ta u'u tĩ. Hymba ta u'u tĩ. Jako riki mupyta jande pe. “Y muxuwe katu ta” aja nde erepandu

rahã, Jako 'ar koty te we pyrãtãha nde my? — aja kũjã pandu.

13 —Kome'ẽ y amõ u'u rahã, jyngwéi ta tĩ.

14 Y ke ihẽ ame'ẽ. Ame'ẽ ke amõ u'u rahã, jyngwéi ym te ta. Y ihẽ ame'ẽ ipe rahã, ipy'a pe mundu aja saka. Upa ym te ta. Uhãha namõ ixo ta — aja kũjã pe.

15 (Awa uhãha rehe har Jesu pandu uĩ. Ame'ẽ ke kũjã ukwa ym we rĩ.) A'erehe a'e pandu:

—Sa'e! Ihẽ ke y muxuwe katu, ame'ẽ ke ihẽ pe emuwyr. Aja rahã, ihẽ hyngwéi ym te ta tĩ. Se y ihẽ ajo'ok ym te ta ajur tĩ — aja Jesu pe.

16 —Nde sawa'e pe epukái eho. Pe, se ejywyr inamõ ejur tĩ — aja ipe.

17 —Anĩ. Ihẽ sawa'e ym ihẽ — aja kũjã.

—“Ihẽ sawa'e ym” aja nde erepandu. Ame'ẽ riki jetehar te ke.

18 Heta sawa'e nde erepyhyk. Awa po wajar peteĩhar upa hetaha. Apo ne namõ ixo ame'ẽ ke nde sawa'e ym. Jetehar te ke nde erepandu ihẽ pe — aja kũjã pe.

19 (Kũjã ixoha rehe har Jesu mujekwa, a'erehe) kũjã pandu:

—Sa'e! Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke nde. Aja ihẽ akwa 'y. (A'erehe ihẽ pe emujekwa. Myp Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ katu my?)

20 Tupã rehe ihẽ ramũi ta ipy'a moĩ moĩ, samari ywy pe har ta ke. Peme'ẽ ywy'ã keruhũ 'ar pe a'eta moĩ moĩ. Pehẽ anĩ. Jundéu awa ta anĩ. Jerusarẽ ok ta pe jõ Tupã rehe ipy'a ngã moĩ moĩ ta me'ẽ te'e, aja jundéu awa ta pandu. Myja me'ẽ katu te my? — aja Jesu pe kũjã pandu.

21 Pe, kũjã pe a'e pandu:

—Ko ihẽ apandu ame'ẽ jetehar te ke. Ame'ẽ ke nde erekwa katu ta. Peme'ẽ ywy'ã keruhũ 'ar pe jande pái keruhũ rehe ipy'a moĩ moĩ ym ta awa. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk Tate. Jerusarẽ ok ta pe aja tĩ. Jande pái keruhũ rehe ipy'a moĩ moĩ ym ta awa a'ep tĩ. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk Tate tĩ.

22 Tupã rehe ipy'a ke samari ywy pe har ta moĩ moĩ tipe. Ehe har a'eta ukwa ym. Ipy'a jundéu awa ta moĩ moĩ ehe tĩ. Ehe har a'eta ukwa katu. Jundéu awa ta ngi har ngãma'e muhãha uwyr ta. A'erehe Tupã rehe har a'eta ukwa.

23 Jande pái keruhũ rehe ipy'a amõ moĩ moĩ katu te ta. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk Tate. Jete. Uhyk apo 'y. Tupã rehe har jetehar te ke Tupã'ã mujekwa. A'e riki amõ py'a rehe ihĩ katu. A'erehe amõ ixo, a'ep jande pái keruhũ rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu. (Aja rahã, henda nixói, ame'ẽja saka. Amõ ixo, a'ep ipy'a ke a'e moĩ moĩ katu ehe.)

24 Tupã riki I'ã te'e a'e. A'erehe jande pái keruhũ rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ tar katu rahã, Tupã'ã je'ẽha rupi uhem ta me'ẽ te'e. Ame'ẽ ta riki jande pái keruhũ rehe ipy'a moĩ moĩ katu — aja Jesu pandu.

25 Kũjã pandu ipe:

—Kirisutu uwyr ta, aja ihẽ akwa. (Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e.) A'e uwyr rahã, upa katu te ma'e ke jande ke a'e mu'e ta — aja Jesu pe.

26 A'e pandu:

—Ko ihẽ aĩ. Kirisutu ihẽ. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke ihẽ — aja kũjã pe.

27 Arahã jumu'eha ta jywyr uwyr. Kũjã namõ Jesu pandu pandu uĩ. Ame'ẽ ke rehe a'eta usak rahã: “Mã!” aja. Anĩ. “Ma'e ke rehe har nde erepandu inamõ my?” aja Jesu pe a'eta pandu ym. “Ma'erehe nde erepandu inamõ my?” aja a'eta pandu ym ipe tĩ. (Jundéu awa tama'e mu'eha rahã, kũjã namõ pandu ym te awa, a'erehe: “Mã!” aja ukwa.)

28 Pe, kamuxĩ ra'yr ke kũjã hijar oho. Ok ta pe a'e jywyr oho. A'ep pe har ta pe a'e pandu:

29 —Sawa'e rehe pesak peho. Upa katu te ihẽ ama'ema'e ame'ẽ ke a'e mujekwa ihẽ pe. Kirisutu a'e my, kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e — aja kũjã pandu.

30 A'erehe ok ta pe har ta uhem oho. Jesu koty a'eta oho.

31 Kũjã oho rahã, Jesu pe jumu'eha ta pandu pandu u'am:

—Sawa'e! Ko jande mi'u. E'urahã! — aja pandu hũ tipe.

32 A'e pandu:

—A'ewan ihẽ pe. Ma'e a'u ame'ẽ ke namõ ko ihẽ axo. Ame'ẽ ke pekwa ym pehẽ — aja jumu'eha ta pe.

33 Pe, jumu'eha ta pandu pandu a'eta jupe:

—Imi'u ke amõ ta werur ipe nahã my? —
aja a'eta pandu pandu a'eta jupe naĩ.

³⁴ Jesu pandu:

—Tupã ihẽ ke muwyr. A'e putar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e rahã, ame'ẽ riki ihẽ mi'u aja saka tĩ. Imi'u namõ amõ ixo rahã, hury katu a'e. Aja ihẽ tĩ. Ihẽ rury katu tĩ. Ma'e parakyha ke ihẽ pe a'e me'ẽ tĩ. Ame'ẽ ke ihẽ amumba ta axo. A'erehe ihẽ rury katu axo.

³⁵ —Pehẽ pepandu: “Amõ tumeme jahy kanim rahã, ahúi aja me'ẽ ke itawa ta. Amõ mondok ta” aja. Pe, ihẽ apandu pehẽ pe. Pesarahã! Itawa apo 'y. Mondokiha angaha rehe uhyk apo 'y. (Aja rahã, ihẽ rehe a'ep pe har ta jurujar tar katu.)

³⁶ Ahúi aja me'ẽ mondokiha pe ijar muhepy. Pe, mondokiha matyr. (Aja matyriha aja apo tĩ. Ihẽ rehe peme'ẽ ta jurujar katu ta.) Aja rahã, ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu ta. Matyr rahã, ma'e ra'ĩ jytyt ame'ẽ ta hury katu. Matyr ame'ẽ ta hury katu tĩ. Johu hury katu. (Aja apo tĩ. Ajytyt aja Tupã je'ẽha ke ihẽ apandu. Pe, matyr aja ihẽ rehe jurujar katu ta. Johu hury katu ta tĩ.)

³⁷ Aja amõ panduha riki jete. Kuja:

“Ma'eywa ke amõ jytyt oho. Pe, tyarõ rahã, ame'ẽ ke amõ riki mondok oho” aja panduha ihĩ.

³⁸ —Amõ kupixa pe peparaky ym. Amõ ta paraky. Ame'ẽ pe pehẽ ke ihẽ amondo. A'ep ma'e ke pematyr ta. Pe, pehẽ rury katu ta. (Aja apo tĩ. Amõ rekoha pe amõ ta Tupã je'ẽha pandu. A'ep pehẽ ke ihẽ amondo. Pe, a'ep pe har ta ihẽ rehe jurujar katu. Pematyr, ame'ẽja saka) — aja Jesu pandu.

³⁹ Ok ta pe samari ywy pe har ta ixo. A'eta pe kũjã pandu: “Upa katu te ihẽ ama'ema'e ame'ẽ ke a'e mujekwa” aja Jesu rehe har kũjã pandu. A'erehe heta ame'ẽ ok ta pe har ta jurujar katu ehe tĩ, Jesu rehe.

⁴⁰ Pe, Jesu rehe samari ywy pe har ta uhyk uwyr rahã, a'eta pandu ipe:

—Jande namõ epyta we rĩ — aja pandu hũ.

A'erehe a'ep mokõi Jesu ukwer.

⁴¹ Jesu mu'e. A'erehe amõ we hũ a'ep pe har ta jurujar katu ehe.

⁴² Pe, kũjã pe a'eta pandu:

—Ehe har jande pe nde erepandu, a'erehe jajurujar katu ehe apo tĩ. Ame'ẽ jõ ym. A'e pandu ame'ẽ ke rehe jande atu jahendu. A'e riki kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke a'e muhã katu ta. Aja jakwa katu. A'erehe jajurujar katu ehe tĩ — aja a'ep pe har ta pandu.

Amõ kapitã ra'yr ke Jesu mukatu

⁴³⁻⁴⁴ Samari ywy pe mokõi ukwer. Pe, Jesu oho. A'e riki pandu: “Tupã je'ẽha ke pandu ame'ẽ rehe hekoha pe har ta katu ym usak” aja a'e ukwa. A'erehe hekoha te pe oho ym. Anĩ. Amõ ok ta pe oho. Ame'ẽ ok ta Ngariréi ywy rehe ihĩ.

⁴⁵ Pe, ame'ẽ ok ta pe uhyk rahã, a'ep pe har ta hury katu ehe, Jesu rehe. Amukwehe Jerusarẽ ok ta pe a'eta ixo tĩ. Pasuko 'ar rahã, ngã mi'u ke jundéu awa ta matyr. Arahã a'eta a'ep ixo tĩ. Arahã marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke Jesu ma'ema'e. Ame'ẽ ke rehe upa a'eta usak. A'erehe a'eta hury katu ehe.

⁴⁶ Pe, ma'e ok ta pe a'e uhyk tĩ. Kana ok ta pe uhyk tĩ. Ngariréi ywy rehe ame'ẽ ok ta ihĩ. Yman a'ep y ke te'e kawĩ wan a'e muruwak. A'ep amõ kapitã ixo. Ta'yr ahy ipe. Amõ ok ta pe ta'yr ihĩ. Kapana'ũ ok ta pe ihĩ.

⁴⁷ Jundéi ywy ngi Ngariréi ywy pe Jesu uhyk uwyr. Ame'ẽ ke kapitã hendu rahã, a'e pandu ipe, Jesu pe.

—Ihẽ rekoha pe ihẽ namõ eho. Kapana'ũ ok ta pe. Ihẽ ra'yr ahy ou. Manõ tate. A'e ke emukatu — aja Jesu pe.

⁴⁸ Jesu pandu ipe:

—Marã ka ym amõ ma'eha. Ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu. Ame'ẽ ke rehe nde eresak rahã jõ, ihẽ rehe nde erejurujar katu. Mã! Katu ym — aja ipe.

⁴⁹ Kapitã pandu:

—Sa'e! Pahar ihẽ namõ eho. Ihẽ ra'yr manõ tate. Manõ ym we rĩ. Pahar eho — aja Jesu pe.

⁵⁰ (Usak rahã jõ jurujar katuha katu ym, aja Jesu mujekwa tar katu.) A'erehe a'e pandu ipe:

—Anĩ. Aho ym ta. Nde jeje ejywyr eho. Nde ra'yr manõ ym ta — aja kapitã pe.

Jesu mukatu, ame'ë ke rehe kapitã usak ym. Anĩ. Jesu pandu ame'ë ke rehe kapitã jurujar katu. A'erehe pahar a'e jywyr oho.

⁵¹ Hok pe a'e jywyr oho ixo rahã, miasu ta uhyk uwyr ehe. Pandu uwyr:

—Nde ra'yr katu apo 'y — aja kapitã pe.

⁵² Pe, miasu ta pe a'e pandu:

—My warahy rahã, katu oho my? — aja. A'eta pandu:

—Kwehe hakuha maha oho ipe. Se warahy rahã, hakuha maha oho ipe. Warahy jere rahã — aja ipe.

⁵³ Arahã katu te: “Ne ra'yr manõ ym ta” aja Jesu pandu kwehe. Ame'ë ke ipy'a pe ipái ukwa ukwa u'am. Pe, Jesu rehe a'e jurujar katu te. Upa hok wyr pe har ta jurujar katu ehe tĩ, Jesu rehe.

⁵⁴ Aja marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke Jesu ma'e katu. (Aja Kirisutu a'e. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e, aja mujekwa katu ngã pe.) Jundéi ywy ngi Ngariréi ywy pe uhyk rahã, marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke a'e ma'e katu. Ame'ë riki mokõihar ke.

5

Y kynda ame'ë rake amõ sawa'e ke Jesu mukatu

¹ Pe, heta ukwer rahã, amõ jundéu awa ta mi'u matyriha rehe Jesu usak oho. Jerusarë ok ta pe usak oho. Arahã Tupã rehe jundéu awa ta ipy'a moĩ moĩ. A'erehe ngã mi'u matyr.

² Jerusarë ok ta pe y kynda ame'ë ke ihĩ. Hukwen rake ihĩ. Arapuharan ta ixo, ame'ë hukwen rake ihĩ. Y kynda ame'ë rake rupi ok rymy'y heta ihĩ tĩ. Katukwer ame'ë ta ke. Kuja, awa po wajar peteĩhar upa hetaha. Ame'ë kynda ame'ë rehe her ngã moĩ. “Mbeté” aja riki jundéu awa ta je'ëha ipe.

³ Ok rymy'y wyr rupi ahy ixo ame'ë ta heta túi. Eha ym te ame'ë ta a'ep ihĩ tĩ. Jupyrãtã rãtã ame'ë ta túi tĩ. Wata ym te ame'ë ta ihĩ tĩ. [Y katak ame'ë rehe a'eta harõ ixo.

⁴ Amõ amõ rahã, Tupã je'ëha rahoha wyjy uwyr ehe, y kynda ame'ë rehe. Pe, y ke a'e mukatak. Arahã y pe u'ar py, ame'ë ke jõ katu oho. Peteĩ jõ katu oho. Ma'e ahy ixo ame'ë ke upa katu oho.]

⁵ A'ep amõ sawa'e túi. Heta te hũ warahy 'ar rahã, ma'e ahyha namõ te'e a'e ixo. Kuja, 38 warahy 'ar rahã, aja te'e a'e ixo.

⁶ A'ep a'e túi, aja Jesu usak ehe. Heta te hũ warahy 'ar rahã, ma'e ahyha namõ te'e a'e ixo, aja Jesu ukwa. A'erehe a'e pandu ipe:

—Katu aja nde ereputar my? — aja Jesu.

⁷ —Sa'e! Aputar. Y katak rahã, y pe ihẽ ke mou ame'ë nixói. Pe, ihẽ atu aho axo rahã, amõ riki y pe opor py, a'erehe ihẽ katu ym aju — aja Jesu pe.

⁸ —Epu'am. Nema'e tupe ke emaman. Inamõ ewata eho 'y — aja ahy ixo ame'ë pe Jesu pandu.

⁹ Pahar sawa'e katu oho. Tupe ke pyhyk. Inamõ wata oho. Arahã riki jundéu awa tama'e putu'uha 'ar ke.

¹⁰ A'erehe jundéu awa tama'e kapitã ta pandu ipe. Sawa'e wata ramõ ame'ë pe pandu:

—Apo riki jundéu awa tama'e putu'uha 'ar ke. A'erehe nema'e tupe ke nde erepyhyk ereraho rahã, katu ym. (Nde ereparaky te'e, aja saka.) Katu ym. Aja jundéu awa je'ëha rehe panduha ihĩ. Ame'ë rehe jahendu katu — aja ipe.

¹¹ Sawa'e pandu:

—Ihẽ ke mukatu ame'ë pandu ihẽ pe: “Nema'e tupe epyhyk. Inamõ ewata eho” aja ihẽ pe — aja jundéu awa tama'e kapitã ta pe sawa'e pandu.

¹² A'eta pandu ipe:

—Awa aja me'ë pandu nde pe my? — aja sawa'e pe.

¹³ A'e pandu:

—Awa mamy? Akwa ym ihẽ — aja sawa'e. Heta ngã a'ep ixo, a'erehe Jesu oho. A'erehe ehe har sawa'e ukwa ym.

¹⁴ I'i atu we rahã, sawa'e rehe Jesu usak. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'e usak ehe. A'e pandu ipe:

—Esarahã! Apo nde katu 'y. Ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'e ym tĩ. Tapijar te'e we nde ereka'u te'eha nde erema'e rahã, nde erepyrara we hũ ta tĩ — aja sawa'e pe Jesu pandu.

¹⁵ Pe, sawa'e oho. Jundéu awa tama'e kapitã ta pe a'e pandu oho:

—Jesu riki ihẽ ke mukatu — aja pandu.

16 A'erehe Jesu ke jundéu awa tama'e kapitã ta mupyrara tar katu. Putu'uha 'ar rahã, a'e mukatu. (Aja rahã paraky te'e, aja ukwa, a'erehe mupyrara tar katu.)

17 Pe, ngã pe Jesu pandu:

—Ma'e katu ame'ẽ ke ihẽ pái keruhũ ma'e ixo rĩ. Aja te'eha a'e. (Aja rahã, putu'uha 'ar rahã, a'e ma'e ixo rĩ, aja mujekwa.) A'erehe aja ma'e katu ame'ẽ ke ihẽ ama'e ta me'ẽ te'e tĩ. (Putu'uha 'ar rahã, ihẽ ama'e ta me'ẽ te'e tĩ) — aja ngã pe.

18 Ame'ẽ panduha rehe jundéu awa tama'e kapitã ta parahy. I'ar koty te we parahy ehe. Jukwa tar katu. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, sawa'e ke mukatu. (Paraky te'e, aja ukwa.) A'erehe katu ym, aja a'eta ukwaha naĩ. Amõ we tĩ. Tupã riki ipái, aja a'e pandu. Aja rahã, Tupã a'e tĩ, aja a'eta ukwa. A'erehe parahy te hũ ehe. “Mã! Jajukwa ta” aja pandu pandu a'eta jupe.

Jesu riki Tupã ra'yr

19 (Tupã a'e tĩ, aja Jesu mujekwa tar katu.) A'erehe ngã pe a'e pandu:

—Ko pehẽ pe ihẽ apandu: “Ta'yr ke ihẽ.” Ihẽ jeje ma'e ke ihẽ ama'e ym. Ihẽ pái ma'ema'eha rehe ihẽ asak. Aja ihẽ ama'e tĩ. Ihẽ pái ma'eha aja ihẽ tĩ.

20 Ihẽ rehe ihẽ pái keruhũ ipy'a katu. (Ta'yr ke ihẽ.) Upa a'e ma'e ixo ame'ẽ ke ihẽ pe a'e mujekwa. Peme'ẽ sawa'e ihẽ amukatu. Ame'ẽ 'ar koty te we marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ta. Ihẽ pái mujekwa ta ihẽ pe tĩ. Ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ta tĩ. Pesak ehe rahã: “Mã! Katu hũ!” aja pekwa ta.

21 —Manõ ame'ẽ ke ihẽ pái keruhũ mukwera katu muhem. Aja ihẽ aputar ame'ẽ ta ke ihẽ amukwera katu ta amuhem tĩ. Ta'yr ke ihẽ, a'erehe amukwera katu amuhem ngã ke tĩ.

22 —Ihẽ pái keruhũ ihẽ pe pandu: “Nde riki ngã pe epandu katu. Kuja. Katu ma'ema'e ame'ẽ ta pe: ‘Katu nde. Tupã namõ exo katu’ aja. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta pe: ‘Katu ym nde. Mupyraraha renda pe eho' aja’ aja ihẽ pái pandu ihẽ pe. Aja a'e atu pandu ym ta. Ihẽ riki apandu ta kũ.

23 Pe, ihẽ pái keruhũ rehe har aja katu ihẽ rehe har amõ ta pandu ta tĩ. Katu ihẽ rehe har amõ ta pandu ym rahã, ihẽ pái keruhũ rehe har katu pandu ym ta tĩ. Jande juja katu te jande tĩ. Ta'yr ke ihẽ. Ihẽ pái keruhũ muwyr ame'ẽ ke ihẽ.

24 —Jetehar ke pehẽ pe ihẽ apandu. Ihẽ pái ihẽ ke muwyr. Ihẽ je'ẽha rehe amõ hendu. Pe, ihẽ pái rehe a'e jurujar katu rahã, uhã te hũ ame'ẽ ke a'e aja te'e ta ixo. A'e ke ihẽ pái keruhũ mupyrara ym te ta. Anĩ. Manõha ngi mutyryk oho, ame'ẽja saka. (Aja rahã, mupyraraha renda pe ohoha ngi mutyryk oho, ame'ẽja saka.) Pe, uhã te hũ ame'ẽ ke a'e aja te'e ta ixo. Aja rahã, Tupã koty oho ta ame'ẽ ke a'e. Aja rahã, apo Tupã pandu 'y: “Ame'ẽ ke mupyraraha renda pe oho ym te ta. Anĩ. Uhã te hũ aja ixo apo 'y” aja Tupã pandu 'y.

25 —Ko apandu pehẽ pe. Tupã ra'yr ihẽ. Ma'e angaha ke rehe uhyk ta. Kuja. Manõ ame'ẽ ta ihẽ je'ẽha rehe hendu ta. Aja rahã, uhã ta. Apandu pehẽ pe. Apo aja tĩ. Ihẽ rehe jurujar ym ame'ẽ ta riki manõ ame'ẽ ta aja saka. Uhã ym, a'erehe aja. Apo ihẽ je'ẽha rehe hendu. Pe, ihẽ rehe jurujar katu ta. Aja rahã, uhã te hũ aja ixo ta apo 'y.

26 —Ihẽ pái keruhũ riki je'ẽha te reko. A'erehe uhãha ke ngã pe a'e me'ẽ katu. Aja ihẽ tĩ. Ta'yr ke ihẽ. Ihẽ pe a'e pandu: “Ngã pe uhãha nde ereme'ẽ katu tĩ” aja ihẽ pe pandu.

27 —Ihẽ pái keruhũ pandu: “Ngã pe epandu katu. Kuja. Katu ma'ema'e ame'ẽ ta pe: ‘Nde katu. Tupã namõ exo katu’ aja nde erepandu katu. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta pe: ‘Nde katu ym. Mupyraraha renda pe eho' aja nde erepandu katu tĩ’ aja ihẽ pe pandu tĩ. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. A'erehe aja me'ẽ ihẽ pe ihẽ pái pandu.

28 —Ko ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe: “Mã!” aja pepandu ym. Kuja. Ihẽ je'ẽha rehe upa katu te manõ ame'ẽ ta hendu ta. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk ta kũ.

29 Pe, ihẽ je'ẽha rehe hendu rahã, a'eta kwera katu ta uhem. Pe, katu ame'ẽ ke ma'ema'e, ame'ẽ ta ke ihẽ pái keruhũ mukwera katu ta muhem. Tupã namõ ixo ta. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Ame'ẽ ta ke a'e mukwera katu ta muhem tĩ. Ame'ẽ ta ke

mupyraraha renda pe mondo ta kÿ – aja Jesu pandu.

Jesu rehe har amō pandu

³⁰ A'e pandu tī:

–Ihē jeje ma'e ke ihē ama'ema'e ym. Ihē pái keruhū mujekwa. Ame'ē ke jō ngā pe ihē apandu pandu ta. “Pehē katu. Tupā namō pexo katu” aja. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta pe: “Pehē katu ym. Mupyraraha renda pe peho” aja. Ihē aputar ame'ē ke ihē ama'ema'e ym. Anī. Ihē pái keruhū ihē ke muwyr. A'e putar ame'ē ke ihē ama'ema'e katu. A'erehe jete-har rupi ngā rehe har ihē pandu pandu ta.

³¹ –Ihē apandu: “Ihē ke Tupā muwyr” aja. Aja ihē jō apandu rahā, ihē apandu ame'ē ke rehe pejurujar ym ta me'ē te'e.

³² Anī. Amō ihē rehe har pandu ame'ē ke pehī. Ihē pái ke ame'ē. Ihē rehe har a'e pandu ame'ē ke jete-har te ke. Aja ihē akwa katu. A'erehe ihē rehe pejurujar katu ta me'ē te'e.

³³ Amō ta ke Juā koty pehē pemondo. Juā pe a'eta pandu oho. Pe, jete-har te ke ihē rehe har Juā pandu.

³⁴ Pesarahā! Ihē rehe har sawa'e pandu. Ame'ē ke ihē aputar my? Anī riki. Kuja riki. Sawa'e pandu ame'ē ke rehe pejurujar katu rahā, ihē rehe har pekwa katu ta tī. Aja rahā, ihē rehe pejurujar katu ta. Aja rahā, pehē ke ihē pái keruhū muhā katu ta.

³⁵ –Araparin aja Juā. Hendy aja saka. (Aja rahā, jete-har Tupā rehe har a'e mujekwa.) Pe, pehendu ehe rahā, i'i atu we pehē rury katu ehe.

³⁶ (Ihē rehe har mujekwa, ame'ē ke tumeme pehī.) Ihē rehe har Juā pandu pandu. Amō we tī. Juā 'ar koty te we ihē rehe har mujekwa ame'ē ke ko ixo. Ihē ama'ema'eha ke. (Ame'ē ihē rehe har mujekwa tī. Mokōihar ke ame'ē.) Ame'ē ke ihē pái keruhū me'ē ihē pe. Ame'ē ke ihē ama'ema'e. Ame'ē rehe amō usak rahā: “Ko Tupā muwyr ame'ē ke” aja ukwa ta.

³⁷ Amō we tī. Ihē ke ihē pái keruhū muwyr. A'e riki ihē rehe har pandu tī. (Ame'ē ihē rehe har mujekwa tī. Mahapyrihar ke ame'ē.) Ima'e je'eha rehe pehendu ym te. Ima'e ma'ema'eha rehe pejurujar ym te tī.

³⁸ Je'eha ke a'e muwyr. Ame'ē ke rehe pehendu tar ym tī. Ihē rehe pehē pejurujar ym, a'erehe pehendu tar ym ehe tī. A'e muwyr ame'ē ke ihē.

³⁹ –Tupā je'eha rehe pejumu'e mu'e pexo. Aja rahā, pehē ruhā ta, aja pekwaha naī. Pesarahā! Tupā je'eha rehe ihē rehe har panduha ihī. (Ame'ē ke ihē rehe har mujekwa tī. Tumemehar ke ame'ē.) Ame'ē ke jete-har ihē rehe har mujekwa tī.

⁴⁰ Anī. Ihē rehe pejurujar tar ym. Ihē rehe pejurujar katu rahā, pehē ke ihē pái muhā katu ta.

⁴¹ –Ihē rehe har katu amō ta pandu. Ame'ē ke ihē aputar ym. (Katu ihē rehe har Tupā pandu. Ame'ē ke ihē aputar.)

⁴² Pehē rehe har ihē akwa katu. Tupā rehe pehē pepy'a ym, aja ihē akwa katu.

⁴³ Ihē pái keruhū je'eha rupi ihē ajur. Pe, ihē ke peputar ym. A'erehe Tupā rehe pehē pepy'a ym, aja akwa katu. Ima'e je'eha rupi amō sawa'e uwyr rahā, ame'ē ke peputar katu. Ihē anī. Peputar ym.

⁴⁴ –Pehē rehe har katu amō ta pandu. Ame'ē ke peputar katu. Pehē rehe har katu Tupā riki pandu. Ame'ē ke peputar ym. A'erehe marā ka ym ihē rehe pejurujar iha. Tupā peteihar a'e. Pandu katuha ke peputar ym.

⁴⁵ –Pehē rehe har ihē pái keruhū pe ihē apandu ym ta. Aja pekwaha naī. Kuja: “Pehē katu ym. Ihē rehe pejurujar ym” aja apandu ym ta, aja pekwaha naī. Anī. Pesarahā! Amō riki pandu ta tī. Moise pandu ta tī. “Pehē katu ym. Pejurujar ym. Tupā muwyr ame'ē ke rehe pejurujar ym” aja pandu ta tī. A'e mupinim ame'ē ke rehe pehendu katu. Aja rahā, pehē ruhā ta, aja pekwaha naī.

⁴⁶ Moise mupinim ame'ē ke rehe pehendu katu ta tipe rahā, ihē rehe pejurujar katu ta tipe tī. Ihē rehe har a'e mupinim, a'erehe pejurujar katu ta me'ē te'e.

⁴⁷ Anī. A'e mupinim ame'ē ke rehe pejurujar ym. A'erehe ihē apandu ame'ē ke rehe marā ka ym pejurujar iha tī – aja Jesu pandu jundéu awa tama'e kapitā ta pe.

*Ngã mi'u ke Jesu muheta**(Matéu 14.13-21; Mak 6.30-44; Ruk 9.10-17)*

¹ Heta ukwer rahã, ypa ke Jesu aha oho, jarusu keruhũ pe. Ypa rer Ngariréi. Mokõi her. Timberi aja her tĩ.

² Heta haikwer rupi ngã oho tĩ. Ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke a'e mukatu. Ame'ẽ ma'e katu ame'ẽ rehe ngã usak, a'erehe haikwer rupi a'eta oho.

³ Ywy'ã rehe Jesu jupir oho. Ame'ẽ 'ar pe a'e wapyk, jumu'eha ta namõ.

⁴ Jundéu awa ta mi'u matyriha 'ar rehe uhyk tate. Her Pasuko. Arahã jundéu awa ta imi'u matyr.

⁵ Jesu juramã usak rahã, hetaha ta uhyk uwyr ixoty. Ame'ẽ ke rehe a'e usak. Pe, Siri pe a'e pandu:

—Hetaha ta pe ngã mi'u jame'ẽ ta. My ame'ẽ ke jande jajo'ok ta my? — aja ipe.

⁶ Myja ngã pe ngã mi'u me'ẽ me'ẽ ta my? Ame'ẽ ke Jesu ukwa katu. Siri ukwaha ke a'e manga u'am. A'erehe aja me'ẽ a'e pandu ipe, Siri pe.

⁷ Siri pandu:

—Kuja, 200 'ar rahã, amõ paraky. Ame'ẽ tamatarer pe mbeju jajo'ok rahã, uhyk ym ngã pe. Ta'yr mi ngã u'u ta — aja Jesu pe.

⁸ Pe, amõ jumu'eha uhyk. Andere ke. Simã Petu mu a'e.

⁹ A'e pandu:

—Se amõ kurumĩ ixo. Mokõi pira ka'ẽ namõ a'e ixo. Mbeju ra'yr, awa po wajar peteihar upa. Ahúi aja me'ẽ ku'i ke te'e mujã ame'ẽ ke. Ame'ẽ ke ngã hetaha ta rehe uhyk ym te ta — aja Andere.

¹⁰ Pe, Jesu pandu:

—“Pewapyk” aja ngã pe pepandu — aja jumu'eha ta pe.

Pe, jumu'eha ta pandu rahã, upa ngã wapyk. A'ep sorok katu. Kãpĩ ra'yr heta. Kuja, 5.000 sawa'e ta hetaha ta ixo nahã my.

¹¹ Pe, mbeju ke Jesu pyhyk. Pe, Tupã pe a'e pandu:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande mi'u jande pe nde eremuwyr katu — aja.

Pe, ame'ẽ ke jumu'eha ta pe a'e me'ẽ me'ẽ. Pe, wapyk ame'ẽ ta pe jumu'eha ta upa me'ẽ me'ẽ tĩ. Aja pira ka'ẽ tĩ. Me'ẽ me'ẽ tĩ. Upa ngã u'u. Uhyk ngã u'u.

¹² Upa u'u rahã, upa ngã iãpũ rahã, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Pyta we ame'ẽ ke pematyr. Aja rahã katu ta. Ombor ym ta awa, pyta we ame'ẽ ke — aja.

¹³ Pe, mbeju pyta ame'ẽ ke a'eta matyr matyr. Ahúi aja me'ẽ ku'i ke te'e mujã ame'ẽ ke. Awa po wajar peteihar upa hetaha ngi ngã u'u. Ame'ẽ pyta we ame'ẽ ke matyr matyr. Heta wasãkã mutyryhem. Awa py mokõi hetaha mutyryhem.

¹⁴ Marã ka ym mbeju ke amõ muhetaha. Ame'ẽ ke Jesu ma'ema'e katu. Ame'ẽ rehe a'ep pe har ta usak. A'erehe ngã pandu pandu ngã jupe:

—Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke kome'ẽ ywy keruhũ pe uwyr ta. Peme'ẽ riki a'e — aja Jesu rehe har ngã pandu pandu ngã jupe.

¹⁵ A'e ke kapitã keruhũ aja ngã mu'am tar katu. Pyrãtãha namõ a'e ke ngã mu'am ta raho. Aja Jesu ukwa. Ame'ẽ ke a'e putar ym. (A'e ke Tupã muwyr, aja ngã ukwa ym. Tupã ra'yr a'e, aja ukwa ym tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har kapitã keruhũ, aja jõ ngã putar. Ame'ẽ ke Jesu putar ym tĩ.) A'erehe oho ngã ngi. Amõ we ywy'ã rehe jeje jupir oho. Ngã ngi oho.

*Y'ar rupi Jesu wata**(Matéu 14.22-33; Mak 6.45-52)*

¹⁶ Pytun ramõ rahã, ypa pe jumu'eha ta oho.

¹⁷ Pe, jarusu keruhũ pe a'eta opor oho. Ame'ẽ pe a'eta aha ta oho ixo. Kapana'ũ ok ta koty oho ixo. Pe, pahar pytun oho. Jesu uhyk ym we rĩ.

¹⁸ Pe, ywytu keruhũ jupeju hũ uwyr ehe. A'erehe y ke kotok hũ.

¹⁹ Paite we jumu'eha ta pykũ hũ oho ixo. Awa po wajar peteĩ kiro met paiteha nahã my. Pe, Jesu rehe a'eta usak. Y 'ar rupi a'e wata uwyr ixo. Jarusu keruhũ koty wata uwyr ixo. A'eta jumukahem hũ ingi.

²⁰ Jesu pandu a'eta pe:

—Ihẽ ko. Pejumukahem ym ihẽ ngi — aja.

²¹ Pe, huryha namõ jumu'eha ta pandu ipe:

—Ejur nde ipe tĩ — aja Jesu pe.

A'e opor ipe rahã, pahar y ruwái rehe a'eta uhyk oho. Oho ta, ame'ẽ ywy pe pahar uhyk oho.

Jesu rehe ngã kekar

²² Ku'ẽ rahã, peteĩ jō jarusu keruhũ rehe ngã usak. Y ruwái rehe pyta ame'ẽ ta ke a'eta. Jarusu keruhũ pe jumu'eha ta namõ Jesu oho ym, aja a'eta ukwa katu. Jumu'eha ta jō oho, aja a'eta ukwa katu.

²³ Pe, amõ amõ jarusu keruhũ pe heta ngã uhyk uwyr a'ep tĩ. Timberi ok ta ngi uhyk uwyr. Mbeju ke ngã u'u. Ame'ẽ renda y rymy'y rehe uhyk uwyr. Mbeju Jesu pyhyk rahã, Tupã pe: “Ne jō riki katu te me'ẽ ke. Jande mi'u jande pe nde eremuwyr katu” aja a'e pandu. Ame'ẽ renda rake ame'ẽ.

²⁴ Pe, a'ep Jesu nixói, aja ngã ukwa. Jumu'eha ta nixói tĩ, aja a'eta ukwa tĩ. A'erehe jarusu keruhũ pe opor oho tĩ. Pe, ame'ẽ pe Kapana'ũ ok ta pe oho. Jesu ke a'eta kekar oho.

Mbeju rehe har Jesu pandu

²⁵ Ypa ruwái rehe Jesu ke ngã mahem rahã, pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Myja rahã nde erejur se my? — aja Jesu pe.

²⁶ A'e pandu:

—Pesarahã! Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke pyrãtãha namõ ihẽ ama'ema'e. Aja Tupã ihẽ ke muwyr, aja amujekwa. Ame'ẽ ke rehe pesak. A'erehe ihẽ ke pekekar pexo. Anĩ. Aja ym. Mbeju ke pe'u. Uhyk pe'u. A'erehe ihẽ ke pekekar pexo.

²⁷ Pehẽ mi'u ke rehe jō pehẽ py'a pemoĩ moĩ ym pexo. Ame'ẽ upa ta. Pahar myahy ta awa. Kuja katu. Ma'e mi'u upa ym, ame'ẽ ke rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu. Ame'ẽ ke amõ u'u rahã, uhã te hũ aja ixo ta. Ame'ẽ ke ihẽ ame'ẽ me'ẽ ta awa ta pe. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ame'ẽ ngã mi'u ihẽ ame'ẽ me'ẽ, a'erehe Tupã, ihẽ pái keruhũ pandu ihẽ pe: “Ngã pe uhãha nde ereme'ẽ me'ẽ katu, a'erehe nde rehe ihẽ rury katu” aja pandu. A'erehe awa ruhãha ihẽ ame'ẽ katu — aja Jesu pandu.

²⁸ A'eta pandu:

—Tupã putar ame'ẽ ke jama'e tar katu rahã, myja me'ẽ jama'e ta my? — aja Jesu pe.

²⁹ A'e pandu:

—Kuja Tupã putar katu. A'e muwyr ame'ẽ ke rehe pejurujar katu, ame'ẽ ke a'e putar katu. Ko ihẽ riki a'e muwyr ame'ẽ ke ihẽ. Aja rahã, ihẽ rehe pejurujar katu, aja Tupã putar katu — aja ngã pe.

³⁰ A'eta pandu:

—Marã ka ym ma'e ke amõ ma'eha. Ame'ẽ ke ema'e. Jande jasak ehe rahã, Tupã nde ke muwyr, aja jakwa ta. Ma'e nde erema'e ta my?

³¹ Esarahã! Awa nixói te ame'ẽ rupi jande ramõi ta ixo rahã, ma'e ke a'eta u'u. “Mana” aja ipe. Ame'ẽ ke a'eta u'u. Tupã je'ẽha rehe kuja panduha ihĩ: “Ywa ngi ngã mi'u ke a'eta pe Moise me'ẽ” aja panduha ihĩ.

—Moise me'ẽ, a'erehe a'e ke Tupã mondo aja jakwa katu. Nerahã! Ma'e jande pe nde eremuwyr ta my? — aja Jesu pe.

³² A'e pandu:

—Pesarahã! Ywa ngi uwyr, ame'ẽ ngã mi'u ke pehẽ pe Moise me'ẽ ym. Ywa ngi uwyr ame'ẽ ke aja ym ame'ẽ. Pehẽ mi'u te ke pehẽ pe ihẽ pái keruhũ muwyr.

³³ Ngã mi'u ke Tupã me'ẽ. Ame'ẽ riki ywa ngi wyjy uwyr ame'ẽ ke. Pe, kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke a'e muhã katu ta — aja Jesu pandu.

³⁴ —Sa'e! Ame'ẽ mi'u ke jande pe eme'ẽ te'e — aja Jesu pe.

³⁵ A'e pandu:

—Ihẽ riki ame'ẽ mi'u aja saka. Ame'ẽ ke amõ u'u rahã, myahy ym te ta. Aja rahã, ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta myahy ym ta tĩ. Uhãha namõ ixo, a'erehe myahy ym ta. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har mi'u ke amõ u'u rahã, myahy tĩ. Jyngwéi tĩ.

³⁶ —Ihẽma'e ma'ema'eha rehe pesak tipe. Ihẽ ke Tupã muwyr ame'ẽ rehe pejurujar ym. Aja me'ẽ upa ihẽ apandu ramõ pehẽ pe.

³⁷ Amõ amõ ta ke ihẽ pái keruhũ muhyk ta ihẽ rehe. A'erehe ihẽ rehe jurujar katu ta. Ame'ẽ ta riki ihẽ kotyhar wan ta. Ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe ihẽ apandu ym te ta: “Nde ke aputar ym” aja.

³⁸ Ywa ngi ihẽ awyjy ajur. Ihẽ ke muwyr. A'e putar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ajur. Ihẽ aputar ame'ẽ ke anĩ. Ame'ẽ ke ama'e ym.

³⁹ Ihē ke muwyr. A'e putar ame'ē ke ihē ama'ema'e ta. Kuja. Awa ta ke ihē rehe a'e muhyk ta. A'erehe ihē rehe a'eta jurujar katu ta. Ame'ē ta mupyraraha renda pe oho ym te ta. Ihē amondo ym te ta. Aja a'e putar. Ame'ē ta manō rahā, pe, 'ar rehe angaha uhyk rahā, upa ame'ē ta ke ihē amukwera katu ta amuhem.

⁴⁰ Kuja ihē pái keruhū putar: Ta'yr ke ihē. Upa ame'ē ke ukwa ame'ē ta jurujar katu ihē rehe. Ame'ē ta ke ihē amuhā katu ta. Pe, 'ar rehe angaha uhyk rahā, upa ame'ē ta ke ihē amukwera katu ta amuhem tī — aja Jesu pandu ngā pe.

⁴¹ Kuja Jesu pandu ramō: “Ngā mi'u aja saka ihē. Ywa ngi ihē awygy ajur” aja a'e. A'erehe jundéu awa ta je'ē je'ē hū ehe har.

⁴² Kuja a'eta pandu:

—Mā! Ko riki Jesu. My ngi a'e uwyr my? Jakwa katu riki. Awa te'e a'e. Jose ra'yr a'e. Imāi rehe jasak. Ipái rehe aja tī. Jasak tī. A'erehe ywa ngi uwyr ym aja jakwa. Ma'ewā ywa ngi a'e wygy uwyr aja a'e pandu my? — aja ngā je'ē je'ē hū.

⁴³ Jesu pandu:

—Anī. Peje'ē je'ē hū ym pehē jupe.

⁴⁴ Ihē ke ihē pái keruhū muwyr. Ihē rehe amō ke a'e muhyk katu rahā, ihē rehe a'e jurujar katu. Aja ihē pái muhyk ym rahā, ihē rehe jurujar ym ta awa. Ihē rehe jurujar katu ame'ē ta ke ihē amukwera katu ta amuhem. 'Ar rehe angaha uhyk rahā, amukwera katu ta amuhem.

⁴⁵ Tupā je'ēha pandu ame'ē ta kuja mupinim:

“Upa awa ta ke Tupā mu'e ta” aja.

—Aja ihē pái keruhū rehe amō hendu katu rahā, ihē rehe a'e jurujar katu tī. Ihē pái keruhū pandu ame'ē ke amō jumu'e rahā, aja tī. Ihē rehe jurujar katu tī.

⁴⁶ Ihē pái keruhū rehe amō usak. Anī. Aja ym ihē apandu. Ihē jō asak katu ehe. Ingi ihē ajur. A'erehe ihē asak ehe.

⁴⁷⁻⁴⁸ —Pesarahā! Ngā mi'u aja saka ihē. Ihē rehe amō jurujar katu rahā, myahy ym te ta ixo. Uhāha ke ihē ame'ē ta ipe, a'erehe myahy ym te ta ixo.

⁴⁹ Ymanihar pehē ramūi ta ma'e ke u'u. “Mana” aja ipe. Ame'ē ke u'u. Awa nixói te ame'ē rupi ixo rahā, u'u. Pe, a'eta manō tī.

⁵⁰ Ngā mi'u ywa ngi wygy uwyr, aja ihē apandu. Ame'ē ke amō u'u rahā, manō ym te ta.

⁵¹ Ywa ngi ihē awygy ajur. Uhāha ke ihē ame'ē katu. Ngā mi'u aja saka ihē. Ame'ē ke amō u'u rahā, uhā te hū a'e. Ngā mi'u ke ihē ame'ē katu, ame'ē riki ihē rete ke. Ihē amanō rahā, ngā pe ihē rete ihē ame'ē, ame'ēja saka. A'erehe ihē rehe jurujar katu rahā, kome'ē wygy keruhū pe har ta uhā te hū ta — aja Jesu pandu ngā pe.

⁵² Pe, ame'ē ke hendu rahā, jundéu awa ta pandu pandu hū ngā jupe:

—Myja hete ke ja'u ta my? Myja ame'ē ke jande pe peme'ē sawa'e me'ē ta my? — aja a'eta pandu pandu hū tī.

⁵³ Jesu pandu ngā pe:

—Pesarahā! Ihē rete ke pehē pe'u ym rahā, pehē ruhā ym te ta. Ihē ruwy ke pe'u ym rahā, aja tī. Pehē ruhā ym te ta tī. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Tupā muwyr ame'ē ke ihē.

⁵⁴ Ihē rete ke amō u'u rahā, Tupā namō ixo ta. Ihē ruwy ke amō u'u rahā, aja tī. Tupā namō ixo ta tī. Pe, 'ar rehe angaha uhyk rahā, a'e ke ihē amukwera katu ta amuhem.

⁵⁵ Ihē rete riki ngā mi'u te aja saka. Myahy ym te ta awa. Ihē ruwy riki y te aja saka tī. Jyngwéi ym te ta awa.

⁵⁶ Ihē rete ke amō u'u rahā, ihē namō a'e juehe katu a'e ixo tī. Ihē ruwy ke amō u'u rahā, aja tī. Ihē namō a'e juehe katu a'e ixo tī. Pe, ipy'a rehe ihē aī ta.

⁵⁷ Ihē ke ihē pái keruhū muwyr. Uhā te hū ame'ē ke a'e. A'e uhā te hū, a'erehe aja ihē tī. Ihē ruhā te hū ihē tī. Kuja tī. Ihē ruhā te hū tī, a'erehe ihē rete ke amō u'u rahā, aja a'e tī. Uhā te hū a'e tī.

⁵⁸ Aja riki ngā mi'u ke. Ywa ngi wygy uwyr ame'ē ke. Ame'ē ke pehē ramūi ta u'u ame'ē ke aja ym. Ma'e mi'u ke pehē ramūi u'u. Pe, a'eta manō. Ngā mi'u ihē ame'ē, ame'ē ke amō u'u rahā, uhā te hū ta a'e — aja Jesu pandu ngā pe.

⁵⁹ Aja me'ē Jesu pandu. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'e mu'e rahā, aja me'ē a'e pandu. Kapana'ū ok ta pe ame'ē jy'ariha renda ihī. (Jesu rete ke amō u'u, ame'ē riki jurujar katu ehe aja riki. Huwy

ke amō u'u, ame'ē ke aja tī. Jurujar katu ehe, aja tī.)

Amō ta Jesu ke hijar oho

⁶⁰ Aja me'ē Jesu pandu ame'ē ke rehe heta jumu'eha ta hendu. Ame'ē ta ngi har amō amō ta pandu:

—Mā! A'e pandu ame'ē ke wewe jakwa. Japutar ym — aja a'eta.

⁶¹ Jumu'eha ta riki je'ē je'ē hū a'eta jupe. Ame'ē ke Jesu ukwa katu. Amō pandu ym ipe. Ukwa katu. A'erehe a'e pandu:

—Ihē apandu ame'ē ke peputar ym my? A'erehe ihē namō peho tar ym apo my?

⁶² Yman ywa pe ihē axo. Apo a'ep ihē ajupiriha ke rehe pesak rahā, peparahy te ta my? Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ihē ajur. Tupā muwyr ame'ē ke ihē.

⁶³ Awa ruhāha ke Tupā'ā me'ē katu. Awa pyrātāha rupi te'e ma'ema'e rahā, marā ka ym uhāha namō ixoha. Ihē apandu ramō ame'ē ke rehe amō jurujar katu rahā, ipy'a rehe Tupā'ā ixo ta. Uhā te hū ta a'e.

⁶⁴ Pehē anī. Pehē ngi har amō amō ta jurujar ym ihē rehe — aja Jesu pandu.

[Amō amō ta jurujar ym ehe, aja Jesu ukwa katu. Aja te'eha ukwa katu. Huwajan ta ke Jesu rehe amō muhyk ta werur. Ame'ē rehe har Jesu ukwa katu tī.]

⁶⁵ Pe, a'e pandu tī:

—Pehē ngi har amō amō jurujar ym ihē rehe. A'erehe pehē pe ihē apandu: “Amō amō ke ihē rehe ihē pái keruhū muhyk ym rahā, marā ka ym ihē rehe jurujariha” — aja Jesu pandu.

⁶⁶ Ame'ē ke rehe jumu'eha ta hendu rahā, ame'ē ta ngi har amō amō ta hijar oho. Jesu namō a'eta wata ym te tī.

⁶⁷ Pe, awa py mokōi jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ihē ke pehijar ta peho my tī? — aja.

⁶⁸ Simā Petu pandu:

—Anī. Sawa'e! Awa namō jaho ta my? Ne jō awa ruhāha rehe har nde erepandu katu.

⁶⁹ Katu te ame'ē ke nde, aja jakwa katu. Tupā muwyr ame'ē ke nde, aja jakwa katu tī. Ame'ē ke rehe jande jajurujar katu tī — aja Petu pandu.

⁷⁰ Jesu pandu:

—Awa py mokōi riki pehē. Pehē ke ihē amujy'ar ihē koty. Pehē ngi har amō ixo.

Satana rehe hendu katu ta. (Ājā ramūi a'e) — aja Petu ta pe Jesu pandu.

⁷¹ Satana rehe hendu katu ta, aja pandu rahā, Jun rehe har Jesu pandu. A'e riki huwajan ta ke Jesu rehe muhyk ta werur. Jun riki Simā Īkario ra'yr. Awa py mokōi jumu'eha ta ngi har peteī a'e.

7

Jesu mu ta rehe har

¹ Ajame'ē ke Ngariréi ywy rupi Jesu wata oho ixo. Jundéi ywy rupi a'e wata tar ym. Jywyr tar ym. A'ep pe har ta a'e ke jukwa tar katu. A'e ke jundéu awa tama'e kapitā ta jukwa tar katu. A'erehe ame'ē rupi oho tar ym.

² Pe, jundéu awa ta mi'u matyriha ke rehe uhyk Tate. Arahā kupixa rymy'y rehe xipa mujā. (Ame'ē wyr pe jundéu awa ta ukwer. Aja ymanihar ta ma'ema'e.) Ame'ē ke jundéu awa ta ukwa ukwa ta ixo apo tī. Ame'ē rehe imi'u ngā matyr.

³⁻⁵ [Jesu rehe imu ta jurujar ym. A'erehe puka puka hū ehe.] A'erehe kuja pandu ipe.

—Sengi eho. Jundéi ywy pe eho, Jerusarē ok ta pe. Aja rahā nde erema'ema'eha ke rehe jumu'eha ta usak ta. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke nde erema'ema'e. Ame'ē ke rehe a'eta usak ta. Jande jasadak ta tī. Ima'e ma'eha ke amō ta pe amō mujesak tar katu rahā, ima'e ma'eha ke mukanim ym awa. Aja nde tī. Emujesak katu. Aja rahā, nde ke Tupā muwyr, aja ngā ukwa ta. Jande jakwa ta tī — aja Jesu pe.

⁶⁻⁸ A'e pandu:

—Ihē ahoaha angaha rehe uhyk ym we rī. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta parahy ihē rehe. Upa ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e ixo, aja ihē apandu pandu a'eta pe. A'erehe ihē rehe a'eta parahy. Pehē rehe parahy ym. A'erehe ngā mi'u matyriha pe peho tar katu rahā, pesak peho. Ihē ahoaha angaha ke rehe uhyk ym we rī. A'erehe pehē namō ihē aho ym ta — aja imu ta pe Jesu pandu.

⁹ Aja me'ē a'e pandu. Pe, Ngariréi ywy pe a'e pyta we rī.

Ngā mi'u matyriha rehe Jesu usak oho

¹⁰ Ngã mi'u matyriha rehe imu ta upa oho rahã, haikwer rupi Jesu oho tĩ. Ngã ukwa ym ha rupi oho.

¹¹ Ngã mi'u matyr, ame'ẽ pe heta ngã ixo. Ame'ẽ ta rupi Jesu ke jundéu awa tama'e kapitã ta kekar kekar ixo tipe. “Myp ixo my?” aja a'eta pandu pandu.

¹² Hetaha ta ngi har amõ amõ ta pandu pandu hũ ehe har. Amõ ta pandu:

—Sawa'e katu ame'ẽ ke a'e — aja.

Amõ ta pandu:

—Anĩ. Muka'u te'e hũ ngã ke — aja naĩ.

¹³ Jundéu awa tama'e kapitã ta ngi a'eta kyje. A'erehe hetaha ta ukwa ym ha rupi a'eta pandu pandu ehe har. Wewe katu pandu pandu.

¹⁴ Ngã mi'u matyriha rehe heta ngã ukwer ta. Awa po wajar mokõi hetaha ukwer ta. Pe, mahapyrihar rehe uhyk. Pyter pe uhyk. Arahã Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu mu'e oho.

¹⁵ Pe, jundéu awa tama'e kapitã ta pandu pandu a'eta jupe:

—Mã! Myja a'e ukwa katu my? Jundéu awa tama'e paper renda pe a'e jumu'e ym riki — aja a'eta jupe.

¹⁶ Jesu pandu:

—Ihẽ atu akwa ame'ẽ ke ihẽ amu'e ym ngã pe. Ihẽ ke muwyr. A'e ukwa katu ame'ẽ ke ihẽ amu'e katu.

¹⁷ Ihẽ akwa ame'ẽ ke ihẽ amu'e my? Anĩ. Aja ym. Ko Tupã mujekwa ame'ẽ ke ihẽ amu'e. Tupã putar ame'ẽ ke amõ ma'ema'e rahã, kuja ukwa katu ta. Ko Tupã mujekwa ame'ẽ ke ihẽ amu'e, aja ukwa katu ta.

¹⁸ Amõ ukwa ame'ẽ ke a'e pandu rahã, katu ehe har amõ pandu. Ame'ẽ ke putar. Ihẽ anĩ. Ihẽ ke muwyr. Katu ehe har amõ ta pandu. Ame'ẽ ke ihẽ aputar katu. A'erehe ihẽ apandu ame'ẽ ke jetehar te ke. Ngã ke ihẽ amuka'u te'e ym.

¹⁹ Yman Tupã je'ẽha ke Moise mupinim pehẽ pe tipe. Anĩ. Pehendu ym te ehe. Moise je'ẽha rehe ihẽ riki ahendu ym, aja pekwaha naĩ. A'erehe ihẽ ke pejukwa tar katu — aja Jesu pandu.

²⁰ Amõ amõ pandu:

—Mã! Anĩ. Nde ke jukwa tar ym awa! ãjã nde py'a rehe ihĩ nahã my, a'erehe: “Ihẽ ke

pejukwa tar katu” aja nde erepandu — aja Jesu pe.

²¹ A'e pandu:

—Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e. Ma'e ahy ixo ame'ẽ ke ihẽ amukatu. “Ihẽ aparaky te'e” aja pekwaha naĩ. “Ma'ewã my?” aja pepandu.

²² (Pehẽ aja tĩ. Peparaky te'e tĩ. Putu'uha 'ar rahã, ma'e ke pema'ema'e tĩ.) Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, kurumĩ ra'yr rehe ihĩ, ame'ẽ pিরer ke pejupã. (Aja rahã, jundéu awa ke a'e. Tupã usak katu ehe, aja mujekwa.) Moise mupinim aja pejupã. (Aja rahã, peparaky te'e tĩ.) [Ame'ẽ jupãha ke Moise mupinim py ym. Amõ mupinim py. Ymanihar Moise ramũi riki pandu py.]

²³ Moise mupinim, ame'ẽ ke rehe pehendu katu, a'erehe kurumĩ ra'yr rehe ihĩ pিরer ke pejupã. Putu'uha 'ar rahã, pejupã tĩ. (Aja rahã, peparaky te'e tĩ.) Aja rahã putu'uha 'ar rahã, amõ ke ihẽ amukatu rahã, ma'erehe peparahy ihẽ rehe my? Katu ym aja.

²⁴ Ma'e ke rehe pesak, pe, pahar: “Ko katu” aja pepandu ym. Anĩ rahã, pahar: “Ko katu ym” aja pepandu ym tĩ. I'i atu te pekwa pekwa pexo. Aja rahã jõ: “Ko katu.” Anĩ rahã: “Ko katu ym” aja pepandu katu. Jetehar rupi pepandu katu — aja Jesu pandu.

Jesu riki Kirisutu, Tupã muwyr ame'ẽ ke

²⁵ Jerusarẽ ok ta pe har ta ngi har amõ amõ ta pandu:

—Ko riki Jesu. A'e ke jundéu awa tama'e kapitã ta jukwa tar katu.

²⁶ Pesarahã! Ngã pe a'e pandu pandu ixo. Jumukanim ym a'e ixo. Je'ẽha ke muputu'u ym awa. A'e riki Tupã muwyr ame'ẽ ke, aja jundéu awa tama'e kapitã ta ukwa katu nahã my apo.

²⁷ Anĩ nahã my. Tupã muwyr ame'ẽ ke uwyr rahã, my ngi uwyr my? Ukwã ym awa. Hekoha jakwa ym. Peme'ẽ sawa'e anĩ. Hekoha jakwa katu. (Nasare ok ta pe har ke a'e.) A'erehe my ngi a'e uwyr ame'ẽ ke jakwa katu. A'erehe peme'ẽ sawa'e Tupã muwyr ame'ẽ ke a'e aja ym nahã my — aja ngã pandu pandu naĩ.

²⁸ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu mu'e u'am rahã, hãtã pandu ngã pe:

—Ihẽ rehe har pekwa katu my? Anĩ. Pekwa ym riki. Pesarahã! Ihẽ aputar, a'erehe ihẽ ajur. Anĩ. Aja ym. Ihẽ ke amõ muwyr. Jetehar te ke pandu ame'ẽ ke a'e. Ehe har pekwa ym.

²⁹ Ehe har ihẽ akwa katu. A'e ixo. Ingi ihẽ ajur, a'erehe ehe har akwa katu. Ihẽ ke a'e muwyr. (Tupã ke a'e) — aja Jesu pandu.

³⁰ A'e pyhykiha ke jundéu awa tama'e kapitã ta manga te'e ixo. Anĩ. Pyhyk ym ngã. A'e manõha angaha ke rehe uhyk ym we rĩ. A'erehe pyhyk ym te ngã.

³¹ Ko riki heta ame'ẽ ta ngi har amõ amõ ta jurujar katu ehe. A'eta pandu:

—Tupã muwyr ame'ẽ ke uwyr rahã, marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e ta. Aja katu ame'ẽ ke peme'ẽ sawa'e ma'ema'e. A'erehe a'e riki Tupã muwyr ame'ẽ ke, aja jakwa katu — aja jurujar katu ehe ame'ẽ ta pandu.

Jesu ke harõha ta pyhyk ta oho

³² “A'e riki Tupã muwyr ame'ẽ ke” aja heta ame'ẽ ta wewe pandu pandu. Ame'ẽ ke rehe parise ta hendu. A'erehe Jesu koty harõha ta ke a'eta mondo. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ harõha ta ke ame'ẽ ta. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta mondo tĩ. Jesu ke harõha ta pyhyk ta oho.

³³ Jesu pandu:

—Pehẽ namõ ihẽ apyta we ta rĩ. Pe, ihẽ aho ta. A'engi ihẽ ke muwyr, ame'ẽ koty ihẽ ajywyr ta aho.

³⁴ Ihẽ ke pekekar ta. Ihẽ ke pemahem ym te ta. Ihẽ aho ame'ẽ pe marã ka ym pehoha — aja ngã pe Jesu pandu. (“Ihẽ aho ta” aja pandu rahã: “A'e manõ ta” aja mujekwa.)

³⁵ Pe, jundéu awa tama'e kapitã ta pandu pandu a'eta jupe:

—Jande jamahem ym, ame'ẽ pe a'e oho ta. My ihon ta my? Amõ awa tama'e ok ta pe a'e oho ta my? A'ep jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke a'e mu'e ta oho my?

³⁶ A'e pandu: “Ihẽ ke pekekar ta. Ihẽ ke pemahem ym ta. Ihẽ aho ame'ẽ pe marã ka ym pehoha” aja a'e pandu. Myja ame'ẽ my? Jakwa ym jande — aja a'eta jupe.

Y mundu aja saka awa rehe ihĩ katu

³⁷ Ngã mi'u matyriha riki upa. Weraha a'ejõhar ke. Ame'ẽ wera rahã, hury katu te ngã. Arahã Jesu pu'am. Pe, hãtã pandu ngã pe:

—Jyngwéi ame'ẽ ke mã peja ihẽ koty ejur. Amõ y ke ihẽ ame'ẽ ta. Mã peja ame'ẽ ke e'u katu.

³⁸ Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

“Ihẽ rehe amõ jurujar katu rahã, y aja saka ipy'a ngi uhem ta. Ame'ẽ ke mux-uwe katu ngã ke” aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ — aja Jesu pandu.

³⁹ [Y aja saka ipy'a ngi uhem, aja Jesu pandu rahã, Tupã'ã ipy'a rehe ihĩ katu, ame'ẽ rehe har a'e pandu. Jurujar katu ehe ame'ẽ ta py'a pe a'e muwyr ta. Arahã ngã py'a rehe Tupã'ã ihĩ ym we rĩ. Ipái koty Jesu jywyr ym we rĩ. A'ep ipái pandu ta: “Nde katu te ame'ẽ ke nde” aja. A'ep jywyr ym we rĩ. A'erehe ngã py'a rehe Tupã'ã ihĩ ym we rĩ.]

Amõ koty koty ngã ukwa

⁴⁰ Jesu pandu ame'ẽ ke rehe heta ngã hendu. Amõ ta pandu:

—Jete. Peme'ẽ riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Jaharõ jaxo ame'ẽ ke a'e — aja pandu.

⁴¹ Amõ ta pandu:

—Anĩ. A'e riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e — aja.

Amõ ta pandu:

—Anĩ. Peme'ẽ riki ngariréi ywy pe har ke a'e. Ame'ẽ ywy ngi Kirisutu uwyr ym ta. A'erehe peme'ẽ riki Kirisutu ym a'e.

⁴² Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

“Kirisutu riki Ndawi rainõ. Merẽ ok ta pe a'e u'ar ta. A'ep yman Ndawi ixo, ame'ẽ ok ta pe Kirisutu u'ar ta” aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ.

—Peme'ẽ riki ngariréi ywy pe har ke a'e. A'erehe peme'ẽ riki Kirisutu ym — aja amõ ta pandu naĩ.

⁴³ Jesu rehe har muka'u te'e ngã panduha. A'erehe amõ koty koty ngã ukwaha.

⁴⁴ Amõ ta pyhyk tar katu a'e ke. Pe, jukwa tar katu. Anĩ. Pyhyk ym we rĩ.

Jundéu awa tama'e kapitã ta jurujar ym ehe

⁴⁵ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũma'e harõha ta jywyr oho. Jundéu

awa tama'e pa'ihu ta koty jywyr oho. Parise ta koty jywyr oho tĩ. Pe, harõha ta pe ame'ẽ ta pandu:

—Ma'erehe perur ym Jesu ke my? — aja a'eta pe.

⁴⁶ Harõha ta pandu:

—Mā! A'e pandu katu te. A'e je'ẽha te reko, aja pandu katu te a'e. A'erehe jarur ym — aja pandu.

⁴⁷ Parise ta pandu:

—Mā! Pehẽ ke a'e muka'u te'e rāi tĩ.

⁴⁸ Jundéu awa tama'e kapitā ta ngi har amõ jurujar katu ehe my? Anĩ. Nixói. Parise ta ngi har aja tĩ. Jurujar ym ehe tĩ.

⁴⁹ Mā! Paite ame'ẽ hetaha ta jurujar katu ehe. Anĩ. Peme'ẽ ta Moise je'ẽha ke ukwa ym. A'erehe ame'ẽ ta ke Tupā mupyrara ta — aja parise ta pandu.

⁵⁰ Parise ta ngi har amõ ixo. Her Nikonde. Amukwehe we Jesu rehe a'e usak oho. Ame'ẽ ke a'e. Inamõ ixo ame'ẽ ta pe a'e pandu:

⁵¹ —“A'e jaxer” aja Jesu rehe har japandu rahā, katu ym. “Peme'ẽ riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e” aja jande japandu rahā, ehe har jahendu py ta. A'e ma'ema'eha ke jande jakwa py ta. Aja jande je'ẽha rehe panduha ihĩ. A'erehe: “A'e jaxer” aja japandu rahā, katu ym — aja Nikonde pandu.

⁵²⁻⁵³ Pe, amõ parise ta pandu ipe, Nikonde pe:

—Mā! Nde Jesu kotyhar nahā my tĩ. A'erehe ngariréi ywy pe har nde my tĩ? Tupā je'ẽha rehe esak katu! Aja rahā, nde erekwa katu ta tĩ. Esarahā! Ngariréi ywy ngi Tupā je'ẽha pandu ame'ẽ ke uwyr ym te ta. Mā! Nde ereka'u te'e — aja ipe.

Arahā, parise ta jy'ariha upa. Upa pandu rahā, hok pe a'eta jywyr oho.

8

Ixawa'e ym ame'ẽ namõ amõ kũjã ixo

¹ [Pe, ywy'ã rehe Jesu oho. Ywy'ã rer Oriwéi ty.

² Ku'ẽ rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhũ pe Jesu jywyr oho. Pytuniwe oho. Pe, heta ame'ẽ ta juramã jy'ar uwyr ehe. Pe, ame'ẽ ta ke a'e mu'e uĩ.

³ Pe, amõ kũjã ke amõ ta werur ipe. Ixawa'e aja ym ame'ẽ namõ kũjã ixo rahā, amõ ta pyhyk. Ame'ẽ kũjã ke ngā werur ipe. Moise je'ẽha ke mu'e ame'ẽ ta werur. Parise ta namõ werur. Pe, heta ame'ẽ ta pyter pe kũjã ke a'eta mupu'am.

⁴ Jesu pe a'eta pandu:

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Kome'ẽ kũjã riki ixawa'e aja ym ame'ẽ namõ ixo rahā, jande japyhyk.

⁵ Aja rahā, kũjã ke ita pe jajukwa ta me'ẽ te'e, aja Moise mupinim. Nerahā! Myja nde erepandu my? — aja Jesu pe.

⁶ Aja me'ẽ a'eta pandu rahā, Jesu je'ẽha ke a'eta manga tipe. Kuja. Moise mupinim, anĩ, amõ koty Jesu pandu rahā: “Moise je'ẽha rehe nde erehendu ym” aja a'eta pandu ta tipe. Anĩ. Jesu pandu ym. A'e wapyk. Pe, ywy ke ipo pe a'e mupinim uĩ.

⁷ Pe, a'eta pandu pandu we rĩ. Pe, Jesu pu'am. Ngā pe a'e pandu:

—Pehẽ ngi har ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te, ame'ẽ ke ixo my? Ame'ẽ riki kũjã rehe ita ke ombor py. Ejukwarahā! — aja Jesu.

⁸ Pe, a'e wapyk tĩ. Ywy ke ipo pe mupinim uĩ tĩ.

⁹ Pe, Jesu pandu ame'ẽ ke rehe a'eta hendu rahā, a'eta uhem oho ingi. Peteĩ teĩ uhem oho ingi. Tamũi ta uhem py oho. (Ma'e ka'u te'eha ke upa ngā ma'ema'e, aja upa ngā ukwa katu.) A'erehe upa katu te uhem oho ingi. Pe, Jesu jeje pyta. Kũjã amõ pyta u'am. A'eta mokõi jō pyta.

¹⁰ Pe, Jesu pu'am tĩ. Pe, kũjã pe a'e pandu:

—My ixo my? Nde ke jukwa tar katu ame'ẽ ta ke. My ixo my? Pyta ym my? — aja Jesu pandu.

¹¹ —Sa'e! Nixói se — aja kũjã.

—Aja ihẽ tĩ. Nde ke ihẽ amahy ym ta tĩ. Ejoywyr eho. Pe, amõ we ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'e ym tĩ — aja kũjã pe Jesu pandu.]

Jesu riki ma'e muweraha aja saka

¹² Pe, ngā pe Jesu pandu pandu tĩ:

—Kome'ẽ ywy keruhũ pe weraha aja saka ihẽ. (Aja rahā, Tupā rehe har kome'ẽ ywy pe har ta pe ihẽ amujukwa.) Ihẽ kotyhar aja amõ ixo tar katu rahā, weraha namõ ixo. (Aja rahā, myja ixoha katu,

ame'ë ke ukwa ta.) Pytuniha rupi wata ym te ta. (Aja rahã, tapijar te'e we ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ym ta) — aja Jesu.

¹³ Parise ta pandu ipe:

—“Weraha aja saka ihë” aja nde erepandu ramõ. Nde jeje nde erepandu. A'erehe katu ym. A'erehe jetehar te ym. A'erehe nde rehe jahendu ym ta me'ë te'e — aja Jesu pe.

¹⁴ A'e pandu:

—Ihë juehe har ihë apandu rahã, ame'ë riki jetehar te ke. My ngi ihë ajur my, ame'ë ke akwa katu. My ihë aho ta my, ame'ë ke ihë akwa katu tĩ. Aja rahã, awa je'ëha rupi ko axo, aja akwa katu. A'erehe ihë apandu ame'ë ke jetehar te ke. My ngi ihë ajur my, ame'ë ke pekwa ym. My ihë aho ta my, ame'ë ke pekwa ym tĩ.

¹⁵ Sawa'e ukwa katuha namõ amõ ta rehe har pepandu: “Ko katu ame'ë ke” aja. Anĩ rahã: “Ko katu ym ame'ë ke” aja. Aja sawa'e ukwa katuha namõ pepandu. Ihë anĩ.

¹⁶ Ihë ke ihë pái keruhũ muwyr. A'e ukwa katuha namõ ihë apandu: “Ko katu ame'ë ke” aja. Anĩ rahã: “Ko katu ym ame'ë ke” aja ihë apandu. Ihë pái ukwa katuha namõ aja ihë apandu, a'erehe jetehar rupi apandu katu.

¹⁷ Mokõihar ta juja katu te pandu rahã, jetehar te ke aja pekwa. Kuja Moise mupinim ame'ë ke rehe panduha ihĩ:

“Ma'e ke rehe har mokõihar ta juja katu te pandu katu rahã, ame'ë panduha riki jetehar te ke” aja panduha ihĩ.

¹⁸ —Ko mokõihar ta panduha riki. Ihë ke ihë pái keruhũ muwyr. A'e riki ihë rehe har mujekwa katu. Ko ihë tĩ. Ihë juehe har ihë amujekwa. Jande jamujekwa ame'ë ke juja katu te pandu katuha. A'erehe ihë rehe har ihë amujekwa riki jetehar te ke — aja Jesu pandu.

¹⁹ —My nde pái ixo my? — aja ngã ipe.

—Ihë rehe har pehë pekwa ta tipe rahã, ihë pái keruhũ rehe har pekwa ta tipe tĩ — aja Jesu pandu.

²⁰ Aja me'ë Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu pandu pandu. Ngã ke a'e mu'e rahã, aja me'ë pandu. Tamatarer purakar, ame'ë kapy pe a'e pandu. Pe, a'e ke pyhyk ym awa. Ame'ë

angaha ke rehe uhyk ym we rĩ. (Tupã putar ame'ë angaha ke rehe uhyk ym we rĩ. A'erehe pyhyk ym we rĩ.)

Jesu oho ame'ë pe jurujar ym ehe ame'ë ta oho ym te ta

²¹ Ngã pe Jesu pandu tĩ:

—Ihë aho ta. Pe, ihë ke pekekar ta. Ihë rehe pejurujar ym. Peputar ym. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Tupã ipy'a jywyr ym pehë rehe. Ajaha pemanõ ta kÿ. A'erehe ihë aho ame'ë pe peho ym te ta — aja Jesu pandu.

²² Pe, jundéu awa ta pandu:

—A'e pandu: “Ihë aho ame'ë pe peho ym te ta” aja riki. Myja ame'ë my? A'e jujukwa ta my? — aja ngã pandu.

²³ Jesu pandu:

—Kome'ë ywy keruhũ pe har ta ke riki pehë. Ihë anĩ. Ywa pe har ke ihë. Pehë riki kome'ë ywy keruhũ pe har ta ke. A'erehe kome'ë ywy keruhũ pe har ta aja jõ pekwa pekwa pexo. Ihë anĩ. Ihë kome'ë ywy keruhũ pe har aja ym akwa akwa axo.

²⁴ A'erehe aja ihë apandu pehë pe. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Tupã ipy'a jywyr ym pehë rehe. Ajaha pemanõ ta. Ihë rehe pejurujar ym rahã, ajaha pemanõ ta. “Tupã muwyr ame'ë ke ihë” aja tapijar te'e we apandu axo. Ame'ë rehe pejurujar ym rahã, ajaha pemanõ ta — aja Jesu pandu.

²⁵ A'eta pandu:

—“Tupã muwyr ame'ë ke ihë” aja nde erepandu jande pe. Aja ym nahã my. Awa nde my? — aja Jesu pe.

—Ihë amu'e py rahã, kuja apandu: “Tupã muwyr ame'ë ke ihë” aja pehë pe. Aja me'ë ihë.

²⁶ Amõ we pehë rehe har ihë apandu katu ta tipe. Ihë rehe pejurujar ym. A'erehe: “Pehë jaxer ai” aja apandu ta tipe. Anĩ. Ihë ke muwyr. A'e jõ ame'ë ke pandu katu. A'erehe ihë rehe pejurujar ym rahã, mã peja a'e pandu ame'ë ke rehe pejurujar katu — aja Jesu pandu.

²⁷ Jesu ke ipái keruhũ muwyr. Ehe har Jesu pandu pandu u'am. Ame'ë ke jundéu awa tama'e kapitã ta ukwa ym.

²⁸ A'erehe Jesu pandu tĩ:

—Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ihē ajur. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe ihē ke pejukwa rahā, pekwa ta. “Ihē atu ame'ē. Tupā muwyr ame'ē ke ihē.” Aja pekwa katu ta. Amō we pekwa ta tī. Ma'e ke jeje ihē ama'ema'e ym. Ihē pái keruhū ihē pe mujekwa, ame'ē ke jō ihē apandu. Aja pekwa katu ta tī.

²⁹ Ihē ke muwyr, a'e riki ihē namō ixo. A'e putar ame'ē ke ihē ama'ema'e. Aja te'eha ihē ama'ema'e. A'erehe ihē ke a'e hijar ym. A'erehe jeje ihē axo ym ihē. Ihē namō a'e ixo — aja Jesu pandu.

³⁰ A'e pandu ame'ē ke rehe heta ngā hendu. Ame'ē ta jurujar katu ehe.

Jesu panduha ke

³¹ Jurujar katu ehe ame'ē ta pe Jesu pandu. Jundéu awa ta ke ame'ē ta. Kuja:

—Ihē amu'e ame'ē ke rehe tapijar te'e we pejurujar katu rahā, ihēma'e jumu'eha ta te ke pehē.

³² Aja rahā, jetehar te ke pekwa katu ta. Ame'ē ke pekwa rahā, pehē ke Tupā muhem aja saka pexo ta — aja Jesu pandu. (“Muhem” aja Jesu pandu rahā: “Tupā muhā katu ta” aja mujekwa katu.)

³³ A'eta pandu:

—Mā! Jande ke muhem ta my? Ma'e ame'ē my? Jande riki Amarā rainō ta ke. Amō ta pe jande japaraky te'e ym te. Mā! “Muhem ta” ame'ē panduha jakwa ym — aja Jesu pe.

³⁴ A'e pandu:

—Pesarahā! Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e rahā, ame'ē riki ijar, ame'ēja saka. Aja rahā, marā ka ym ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijariha.

³⁵ Amō pandu: “Ihē aputar ame'ē ke ihē ama'ema'e katu” aja marā ka ym paraky te'e ame'ē panduha. Anī. Ijar pandu ame'ē ke ma'ema'e ta me'ē te'e. Ta'yr anī. Je'ēha te reko, a'erehe upa putar ame'ē ke a'e ma'ema'e katu.

³⁶ Tupā ra'yr ihē. A'erehe pehē ke ihē amuhem ta, ame'ē ke akwa katu. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ngi ihē amuhem ta. Aja rahā, ame'ē pema'ema'eha ke pehijar katu ta. Pehem ame'ē ta ke aja pexo katu ta. (Aja rahā, pehē ruhā te hū aja pexo ta.)

³⁷ Pehē riki Amarā rainō ta ke. Aja ihē akwa katu. Ihē amu'e ame'ē ke peputar ym. A'erehe ihē ke pejukwa tar katu pexo.

³⁸ Ma'e ke ihē pái keruhū mujekwa. Ame'ē rehe har ihē apandu pandu pehē pe tipe. Pesarahā! Pehē riki pehē pái pandu ame'ē ke pema'ema'e — aja ngā pe Jesu pandu.

³⁹ A'eta pandu:

—Esarahā! Amarā jande ramūi ke — aja.

Jesu pandu:

—Pehē riki Amarā rainō te rahā, Amarā aja ma'e katu ame'ē ke pema'ema'e ta tipe tī.

⁴⁰ Jetehar Tupā rehe har pehē pe apandu. Ame'ē ke jō pehē pe ihē apandu pandu tipe. Pejurujar ym. A'erehe ihē ke pejukwa tar katu pexo. Amarā rainō aja ym pehē. Yman Tupā muwyr ame'ē ke a'e jukwa tar ym ixo.

⁴¹ Pehē pái ma'ema'e, ame'ē ke pema'ema'e pexo apo 'y — aja Jesu pandu.

—Anī. Petei jō riki jande pái keruhū. Tupā a'e. Amō rehe jande py'a jamoi moī ym — aja ngā pandu ipe naī.

⁴² —Tupā riki pehē pái keruhū rahā, ihē rehe pepy'a katu ta tipe. Tupā ngi ihē ajur. Ko ihē axo apo 'y. Ihē aputar, a'erehe ihē ajur my? Anī. Aja ym. Ihē ke a'e muwyr, a'erehe ko ihē ajur.

⁴³ Mā! Ihē apandu ame'ē ke pekwa ym. Ihē apandu ame'ē ke rehe pehendu tar ym, a'erehe pekwa ym.

⁴⁴ —Satana riki pehē pái. (Ājā ramūi a'e.) Ta'yr ta ke pehē. A'e putar ame'ē ke pema'ema'e tar katu. Ngā jukwaha ke a'e. Aja te'eha riki a'e. Jetehar pandu ym te a'e, a'erehe te'e pame a'e pandu. Te'e a'e pandu rahā, aja te'eha te'e a'e. Amō ta ke a'e mu'e. (A'erehe te'e a'eta pandu tī.)

⁴⁵ Te'e a'e. Ihē anī. Jetehar te Tupā rehe har ihē apandu. A'erehe ihē rehe pehē pejurujar ym.

⁴⁶ “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e” aja ihē rehe har pandu ym te awa. Jetehar ihē apandu rahā, ma'erehe ihē rehe pehē pejurujar ym my?

⁴⁷ Tupā je'ēha rehe Tupā kotyhar ta hendu katu. Pehē anī. Pehē riki Tupā kotyhar ta ym pehē. A'erehe pehendu ym ehe — aja ngā pe Jesu pandu.

Amarā nixói rahã, pete'e Jesu ixo

⁴⁸ Jundéu awa tama'e kapitã ta pandu ipe:

—Jetehar japandu. Nde riki samari ywy pe har aja riki. (Jande ruwajan nde.) Ājã nde py'a rehe ihĩ. (A'erehe nde ereka'u te'e) — aja Jesu pe.

⁴⁹ A'e pandu:

—Anĩ. Nixói te ājã ihẽ py'a rehe. Katu ihẽ pái keruhũ rehe har ihẽ apandu. Pehẽ anĩ. Ihẽ rehe har pehẽ juru ai.

⁵⁰ Katu ihẽ rehe har ngã pandu. Ame'ẽ panduha ke ihẽ aputar ym. Ame'ẽ panduha ke amõ riki putar. Ihẽ pái keruhũ putar. A'e riki ihẽ pe pandu ta: “Ne katu te” aja.

⁵¹ Mã! Pejuru jar ym ihẽ rehe. Pesarahã! Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe amõ hendu katu rahã, a'e manõ ym ta — aja Jesu pandu.

⁵²⁻⁵³ A'eta pandu:

—Mã! Nde ereka'u te'e. Amarã manõ. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta manõ tĩ. Nde erepandu: “Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe amõ hendu katu rahã, a'e manõ ym ta” aja. Mã! Nde ereka'u te'e. A'erehe ājã nde py'a rehe ihĩ, aja jakwa katu te apo 'y. Tupã je'ẽha rehe Amarã hendu katu. A'e riki jande ramũ. A'e manõ. I'ar koty te we nema'e pyrãtãha my? Aja rahã, nde rehe hendu katu ame'ẽ ta manõ ym ta my? Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta aja tĩ. Tupã je'ẽha rehe a'eta hendu katu tĩ. A'eta manõ tĩ. Nerahã! Nde erepandu ame'ẽ ke rehe amõ hendu rahã, manõ ym ta, aja nde erepandu. Anĩ. Amarã ta 'ar koty te we nema'e pyrãtãha aja ym. A'erehe: “Manõ ym ta” aja nde erepandu ym ta me'ẽ te'e — aja ngã pandu.

⁵⁴ —Pesarahã! Kuja ihẽ. Ihẽ pái ihẽ rehe har pandu ame'ẽ ke ihẽ. “Nde katu te” aja. Ame'ẽ ke ihẽ jeje ihẽ rehe har apandu rahã, ame'ẽ panduha jaxer ta tipe. Anĩ. Amõ pandu. Ihẽ pái riki ihẽ rehe har pandu: “Nde katu te” aja. A'e riki pehẽ pái keruhũ, aja pepandu.

⁵⁵ Anĩ. Ehe har pekwa ym te. Ihẽ anĩ. Akwa katu ehe har. “Ehe har ihẽ akwa ym” aja ihẽ apandu ta tipe rahã, pehẽ aja te'e ihẽ apandu ta tipe tĩ. Ehe har ihẽ akwa katu. A'e pandu ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu katu.

⁵⁶ Amarã riki pehẽ ramũ, aja pepandu. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ ajur, aja a'e ukwa. A'erehe hury katu. Jete. A'e usak. Pe, hury katu tĩ — aja ngã pe Jesu pandu.

⁵⁷ Jundéu awa tama'e kapitã ta pandu:

—Mã! Tamũ te ym riki nde. Kuja, 50 warahy 'ar ym nde. Marã ka ym nde rehe Amarã usakiha — aja Jesu pe.

⁵⁸ A'e pandu:

—Pesarahã! Amarã nixói rahã, pete'e ihẽ axo — aja ngã pe Jesu pandu.

⁵⁹ Ame'ẽ ke a'eta hendu rahã, ita ra'yr ke pyhyk. (Tupã a'e tĩ, katu ym, aja a'eta ukwaha, a'erehe jukwa ta tipe.) Ita ra'yr ombor ta ehe, Jesu rehe. Anĩ. Jesu jumukanim ngã ngi. Pe, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ngi uhem oho.

9

Eha ym te ame'ẽ ke Jesu mukatu

¹ Jesu wata oho ixo rahã, amõ sawa'e rehe a'e usak. Eha ym te ame'ẽ ke a'e. U'ar ramõ rahã, aja te'e a'e.

² Jumu'eha ta pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. U'ar ramõ rahã, eha ym te ame'ẽ ke a'e. Ipái ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe eha ym te nahã my? Sawa'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe eha ym te nahã my? Myja my? — aja Jesu pe.

³ A'e pandu:

—Anĩ. A'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe eha ym te my? Anĩ. Aja ym riki. Ipái ta aja ma'ema'e. A'erehe eha ym te my? Anĩ. Aja ym tĩ. Tupãma'e pyrãtãha ke ihẽ amujesak ta ipe. A'erehe eha ym te aja a'e u'ar.

⁴ Ihẽ ke ihẽ pái muwyr. Tupãma'e parakyha ke jama'ema'e ta me'ẽ te'e. Wera rahã, aja jama'ema'e ta me'ẽ te'e. (Aja rahã, ko ihẽ axo rahã, Tupãma'e parakyha ke jama'ema'e ta me'ẽ te'e.) Pytun rahã, paraky ym ta awa. (Aja rahã, jamanõ rahã, marã ka ym japarakyha.)

⁵ Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ axo rahã, weraha aja ihẽ. (A'ep pe har ta pe Tupã rehe har ihẽ amujekwa katu, a'erehe weraha aja ihẽ) — aja Jesu pandu.

⁶ Aja me'ẽ upa a'e pandu rahã, ywy rehe a'e tymũ. Aja a'e mutu'um. Pe, ame'ẽ ke eha ym te ame'ẽ reha rehe a'e mujar.

⁷ Pe, Jesu pandu ipe:

—Nde reha ekutuk eho. Y kynda ame'ẽ pe ekutuk eho. Her Siroe — aja ipe.

[Ame'ẽ y renda rer: “Y ko werur ame'ẽ ke” aja ngã ukwa.] Pe, sawa'e oho. Eha ke kutuk oho. Upa rahã, a'e jywyr. Eha katu jywyr uwyr 'y. Upa katu te ma'e ke rehe usak apo 'y.

⁸ Kwehe tamatarer ke ngã pe sawa'e pandu pandu rahã, amõ ta usak ehe. A'eta pandu. Sawa'e rok rake ixo ame'ẽ ta pandu tĩ. Kuja pandu:

—Peme'ẽ riki tamatarer ke ngã pe pandu pandu uĩ ame'ẽ ke a'e — aja ngã.

⁹ Amõ ta pandu:

—A'e tỹ. A'e riki — aja.

—Anĩ. Aja ym. A'e aja saka, amõ kome'ẽ — aja amõ ta pandu.

—Jete. Ihẽ ko — aja sawa'e pandu.

¹⁰ Pe, ngã pandu:

—Myja nde reha katu oho apo my? — aja ipe.

¹¹ Sawa'e pandu:

—Amõ sawa'e ywy ke mutu'um. Her Jesu. Ame'ẽ ke ihẽ reha rehe mujar. Pe, ihẽ pe a'e pandu: “Eho. Nde reha ekutuk eho. Y kynda ame'ẽ pe ekutuk eho. Her Siroe” aja ihẽ pe. A'erehe ihẽ aho. Pe, ihẽ reha ihẽ akutuk rahã, pahar upa ma'e ke rehe ihẽ asak katu 'y — aja ngã pe.

¹² Amõ ta pandu:

—My ame'ẽ sawa'e ixo my? — aja ipe.

—Ihẽ akwa ym — aja ngã pe sawa'e pandu.

Mukatuha rehe har parise ta ukwa tar katu

¹³ Pe, parise ta koty sawa'e ke amõ ta raho. Sawa'e eha katu ramõ ame'ẽ ke raho.

¹⁴ Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, ywy ke Jesu mutu'um. (Paraky te'e, aja ukwaha naĩ.) Eha ym te ame'ẽ ke a'e mukatu.

¹⁵ Amõ we parise ta pandu:

—Myja nde reha katu oho my? — aja ipe. Sawa'e pandu:

—Ywy tu'um ke ihẽ reha rehe a'e mujar. Ihẽ reha ihẽ akutuk. Apo ihẽ asak katu ma'e ke rehe 'y — aja a'eta pe.

¹⁶ Parise ta ngi har amõ ta pandu:

—Aja mukatu ame'ẽ ke Tupã muwyr ym. Putu'uha 'ar rahã, a'e putu'u ym. (Paraky te'e ame'ẽja saka.) A'erehe a'e ke Tupã muwyr ym — aja pandu.

—Anĩ. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ma'e ym ta. A'e ma'e riki, a'erehe Tupã muwyr ame'ẽ ke a'e aja mujekwa — aja amõ ta pandu.

Pe, a'eta amõ koty koty ukwa.

¹⁷ Pe, sawa'e pe parise ta pandu tĩ:

—Ne reha ke a'e mukatu, aja nde erepandu. Myja ehe har nde erekwa my? — aja ipe.

Sawa'e pandu:

—A'e riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke — aja parise ta pe.

¹⁸ Jundéu awa tama'e kapitã ta jurujar tar ym. Sawa'e riki eha ym te ame'ẽ ke. Apo ma'e ke usak katu 'y. Ame'ẽ ke rehe a'eta jurujar ym. A'erehe ipái ta ke a'eta mujy'ar.

¹⁹ Pe, ipái ta pe a'eta pandu:

—Ko pehẽ ra'yr my? U'ar ramõ rahã, eha ym te ame'ẽ ke a'e, aja pepandu. Aja rahã, myja a'e usak katu apo my? — aja ipái ta pe.

²⁰ Ipái ta pandu:

—A'e riki jande ra'yr, aja jakwa katu. U'ar ramõ rahã, eha ym te ame'ẽ ke a'e, aja jakwa katu tĩ.

²¹ Myja a'e usak katu apo my, ame'ẽ ke jakwa ym. Eha ke awa mukatu my? Ame'ẽ ke jakwa ym tĩ. Pehẽ atu peme'u ipe! Sawa'e riki a'e apo. A'e pandu katu ta — aja parise ta pe ipái ta pandu.

²² Aja me'ẽ ipái ta pandu. Jundéu awa tama'e kapitã ta ngi a'eta kyje, a'erehe aja me'ẽ a'eta pandu. “Jesu riki Tupã muwyr ame'ẽ ke” aja amõ pandu rahã, kapitã ta pandu ta: “Mã peja jy'ariha renda pe ame'ẽ ta jy'ar ym te ta apo 'y” aja.

²³ Ame'ẽ panduha ngi ipái ta kyje. Jy'ar tar katu we rĩ. A'erehe aja a'eta pandu: “A'e riki sawa'e apo 'y. Pehẽ atu peme'u ipe” aja.

²⁴ Sawa'e ke parise ta muhyk tĩ. Mokõihar muhyk. Eha katu ramõ ame'ẽ ke. A'eta pandu ipe:

—Tupã ruwa koty aja jaxo. A'erehe jete-har te ke nde erepandu katu ta me'ẽ te'e.

Epandu katu apo 'y. Ame'ë sawa'e nde ke mukatu. A'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ë ke a'e, aja jakwa — aja parise ta pandu.

²⁵ Sawa'e pandu:

—A'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e nahā my? Aja ym nahā my? Ame'ë ke ihē akwa ym. Kuja jō ihē akwa katu. Ihē reha ym te ihē. Apo upa ma'e ke rehe ihē asak katu 'y — aja parise ta pe.

²⁶ A'eta pandu:

—Myja a'e ma'e nde pe my? Myja nde reha a'e mukatu my? — aja sawa'e pe.

²⁷ Sawa'e pandu:

—Upa ihē apandu pehē pe. Pe, pehendu ym ihē rehe. Ma'erehe amō we pehendu tar katu my tī? Inamō pejum'u'e tar katu nahā my? — aja parise ta pe.

²⁸ Pe, sawa'e pe a'eta je'ë je'ë hū. Pandu ipe tī:

—Nde! Nde riki ima'e jumu'eha ke nde. Jande riki Moisema'e jumu'eha ta ke jande.

²⁹ Moise namō Tupā pandu, aja jakwa katu. Ame'ë sawa'e anī. Jakwa ym ehe har. Awa je'ëha rupi a'e uwyr my? Jakwa ym — aja parise ta pandu.

³⁰ Sawa'e pandu:

—Māte hū puki! Ihē reha ke a'e mukatu. Pe, awa je'ëha rupi a'e uwyr my? Ame'ë ke pekwa ym! Mā!

³¹ Ma'e ka'u te'eha ke ma'e, ame'ë ke Tupā namō pandu rahā, Tupā hendu ym ehe, aja jakwa katu. Tupā rehe amō ipy'a katu. A'e putar ame'ë ke ma'e tī. Tupā namō ma'e ke ame'ë pandu rahā, Tupā hendu katu ta ehe. Aja jakwa katu. (A'erehe ihē ke mukatu ame'ë ke rehe Tupā hendu katu, aja ihē akwa katu.)

³² Kome'ë ywy keruhū Tupā mujā. Arahā har eha ym te ame'ë ke amō mukatu. Eha ym te ame'ë ke u'ar. Ame'ë reha ke amō mukatu. Aja me'ë jahendu ym te.

³³ Apo ame'ë sawa'e ke Tupā muwyr ym rahā, marā ka ym ma'e katu ame'ë ke a'e ma'eha — aja parise ta pe sawa'e pandu.

³⁴ A'eta pandu ipe:

—Mā! (Jaxer nde.) Nde ere'ar rahā, ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'eha namō nde erexo. Jande ke nde eremu'e tar katu rāi. Katu ym nde — aja sawa'e pe parise ta pandu.

Pe, pandu ipe:

—Apo ngi har jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe nde erejy'ar ym te ta 'y — aja sawa'e pe.

Amō ta eha ym te aja saka

³⁵ Sawa'e ke parise ta muhem mondo. Ame'ë ke Jesu hendu rahā, sawa'e ke kekar oho. Pe, mahem rahā, pandu ipe:

—Tupā je'ëha rupi uwyr ame'ë ke rehe nde erejurujar katu my? Awa a'e tī. Tupā je'ëha rupi uwyr ame'ë ke a'e — aja Jesu ipe.

³⁶ —Sa'e! Awa ame'ë my? Ihē pe emujekwa. Aja rahā, ihē ajurujujar katu ta ehe — aja Jesu pe sawa'e pandu.

³⁷ —Ko ihē riki ame'ë. Upa nde eresak ihē rehe! Ne namō ihē apandu a'am — aja Jesu.

³⁸ Sawa'e pandu:

—Sawa'e! Nde rehe ihē ajurujujar katu — aja Jesu pe.

Pe, Jesu ruwa koty a'e wapyk. Ipynarāi pe wapyk. (Aja ipy'a ke a'e moĩ moĩ ehe.)

³⁹ (Ame'ë mukatuha rehe har ngā pe) Jesu pandu:

—Kome'ë ywy keruhū pe ihē ajur. A'erehe ngā rehe har ihē amujekwa ajur. Tupā rehe har amō ukwa tar katu my? Ehe har amō ukwa tar ym my? Ame'ë ke ngā mujekwa ta. Pesarahā! “Ehe har akwa ym” aja pandu ame'ë ke eha ym te, ame'ëja saka. Ame'ë ta ukwa ta. Aja rahā, eha katu ame'ë ke a'e aja mujekwa. Amō pandu: “Ehe har akwa katu” aja pandu naī. Eha katu ame'ë ke a'e aja ukwaha naī. Anī. “Ehe har ukwa ym” aja upa ngā pe mujekwa. Aja rahā, eha ym te ame'ë ke a'e aja mujekwa — aja Jesu pandu.

⁴⁰ Amō parise ta a'ep ixo. Jesu pandu ame'ë ke rehe a'eta hendu. A'erehe pandu ipe:

—Mā! Jande riki eha ym te ame'ë ke jande aja nde erepandu my? — aja Jesu pe. (“Tupā rehe har jakwa” aja ame'ë ta ukwaha naī.)

⁴¹ Jesu pandu:

—Tupā rehe har pekwa, aja pepandu tipe. Pehē reha katu, aja pepandu tipe tī. Anī. Ihē rehe pehendu ym. A'erehe ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e pexo. A'erehe pehē rehe Tupā ipy'a jywyr ym, aja pexo. Pesarahā! “Ehe har jakwa ym” aja

pepandu ta tipe rahã, pehẽ reha ym te aja pexo ta tipe. Aja rahã, Tupã mujekwa ta tipe. Aja rahã, pekwa katu ta tipe. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Pehẽ rehe Tupã ipy'a jywyr ta tipe, aja pexo ta tipe — aja Jesu pandu.

10

Arapuharan ta usakiha rehe har Jesu pandu

¹ Ajame'ẽ ke arapuharan ta usakiha rehe har Jesu pandu ngã pe:

—Pesarahã! Arapuharan kurar rukwen rupi amõ ixex ym oho rahã, ame'ẽ riki mukanĩha ke. Amõ koty rupi ixex oho, mukanim raho.

² Hukwen rupi ixex oho, ame'ẽ riki usakiha ke. Arapuharan ta usakiha ke.

³ Hukwen harõha hukwen ke pirar ta ipe. Pe, her rupi usakiha pukái rahã, arapuharan ta hendu katu. Pe, soroka pe upa muhem raho.

⁴ Upa muhem raho rahã, usakiha riki oho py. Arapuharan ta haikwer rupi oho. Usakiha pukáiha ukwa katu. Haikwer rupi oho.

⁵ Amõ pukái rahã, ame'ẽ raikwer rupi oho ym ta. Ijar pukáiha aja ym hendu, a'erehe haikwer rupi oho ym ta. Ujan ta oho ingi — aja Jesu pandu.

⁶ Myja me'ẽ arapuharan ta usakiha my, ame'ẽ ke Jesu pandu. Anĩ. (Arapuharan ta usakiha rehe har Jesu pandu rahã, juehe har a'e mujekwa uĩ.) Ame'ẽ ke parise ta ukwa ym.

Jesu riki arapuharan ta usakiha katu aja a'e

⁷ Kuja Jesu pandu tĩ:

—Pesarahã! Ihẽ riki arapuharan kurar rukwen aja saka. (Aja rahã, ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta riki ihẽ pái keruhũ koty oho ta.)

⁸ Amõ usakiharan ta heta ixo. Tupã rehe har mu'eharan ta ke ame'ẽ ta. Ame'ẽ ta mukanĩha aja saka. Ihẽ nixói rahã, uwyr. Ame'ẽ ta te'e pandu. Anĩ. Ame'ẽ ta rehe arapuharan ta hendu ym. (Aja rahã, Tupã rehe jurujar katu ame'ẽ ta hendu ym.) Mu'eharan ta rehe hendu ym.

⁹ —Kurar rukwen aja saka ihẽ. Arapuharan ta ixex oho. (Aja rahã, ihẽ rehe jurujar

katu ame'ẽ ta ke ihẽ pái keruhũ namõ ixo ta.) Pe, hukwen rupi arapuharan ta ixex oho. Uhem oho tĩ. Pe, kãpĩ heta ame'ẽ rupi u'u oho. Aja usakiha usak katu, arapuharan ta rehe. Aja ihẽ tĩ. Ihẽ kotyhar ta rehe ihẽ asak katu tĩ. A'eta rehe ahaihu katu tĩ.

¹⁰ Mukanĩha uwyr rahã, mukanim ta uwyr. Arapuharan ke jukwa ta tĩ. Mai ta uwyr tĩ. Ihẽ anĩ. Ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe uhãha ihẽ ame'ẽ ajur. Hury katu hũ ta.

¹¹ —Ihẽ riki usakiha katu ame'ẽ ke ihẽ. Usakiha katu ame'ẽ manõ ta. Aja rahã, arapuharan ta manõ ym ta. Aja ihẽ tĩ. Ihẽ amanõ ta. A'erehe ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta Tupã namõ ixo ta. Mupyraraha renda pe oho ym te ta.

¹² Amõ paraky ame'ẽ rehe arapuharan jar muhepy. Usakiha muhepyha ke. Pe, so'o jarõ ame'ẽ ke uhyk rahã, ame'ẽ parakyha ujan ta oho. Usakiha te aja ym a'e. Arapuharan ta ima'e ym. Ijar ym a'e. A'erehe ujan oho. Pe, amõ amõ arapuharan ke so'o jarõ ame'ẽ jukwa. Amõ koty koty muhãi mondo tĩ.

¹³ Tamatarer ke jõ parakyha putar. Arapuharan ta rehe a'e ipy'a ym, a'erehe ujan oho.

¹⁴ —Ihẽ riki usakiha katu ame'ẽ ke ihẽ. Awa ihẽ kotyhar ta my? Ame'ẽ ke akwa katu. Pe, ihẽ rehe har ihẽ kotyhar ta ukwa katu tĩ.

¹⁵ Aja ihẽ pái tĩ. Ihẽ rehe har ihẽ pái keruhũ ukwa katu. Pe, ihẽ pái keruhũ rehe har ihẽ akwa katu tĩ. Aja ihẽ kotyhar ta ke ihẽ akwa katu tĩ. Pe, ihẽ amanõ ta. A'erehe ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta ihẽ pái namõ ixo ta.

¹⁶ —Amõ arapuharan ta ixo. Aja amõ awa ta ixo. Ame'ẽ ta ke kurar pe amuxe ta me'ẽ te'e. Aja ihẽ rehe har ame'ẽ ta pe ihẽ amu'e katu ta. (Aja rahã, ame'ẽ ta ihẽ rehe hendu katu ta.) Peteĩhar henda pe johu ixo ta. Ame'ẽ ta johu peteĩ usakiha rehe jõ hendu katu ta. Ihẽ riki ame'ẽ usakiha ke.

¹⁷ —“Nde ereputar rahã, ihẽ amanõ ta” aja ihẽ pái pe apandu. A'erehe ihẽ rehe ihẽ pái keruhũ ipy'a katu. Ihẽ amanõ rahã, ihẽ ke ihẽ pái mukwera katu ta muhem tĩ.

¹⁸ Ihẽ aputar ym rahã, ihẽ ke amõ jukwa ym ta. Ihẽ jõ aputar rahã, ihẽ ke amõ jukwa ta. Ihẽ pe ihẽ pái keruhũ pandu: “Ne jõ nde

ereputar rahã, nde eremanõ ta. Pe, ne jõ nde ereputar rahã, nde erekwera katu ta erehem tĩ” — aja Jesu pandu ngã pe.

¹⁹ Jesu pandu ame'ẽ ke rehe jundéu awa tama'e kapitã ta amõ koty koty ukwa.

²⁰ Amõ amõ ta pandu:

—Ipy'a rehe ãjã ihĩ. A'e riki ka'u te'e. Ma'ewã pehendu ehe — aja ngã.

²¹ Amõ ta pandu:

—Anĩ. Ipy'a rehe ãjã ihĩ rahã, marã ka ym aja me'ẽ katu panduha. Eha ym te ame'ẽ ta reha ke marã ka ym ãjã mukatuha. (A'erehe ipy'a rehe ãjã ihĩ ym aja jakwa katu) — aja Jesu rehe har ngã pandu.

Aja amõ koty koty pandu.

Jesu ke jundéu awa ta putar ym

²² Pe, amõ ngã mi'u matyriha rehe uhyk oho. Arahã yman Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ mukatu. Ame'ẽ ke jundéu awa ta ukwa ukwa ixo apo. Jerusarẽ ok ta pe jumuhury katu ta ngã juehe. Rysã riki arahã.

²³ Pe, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rymy'y wyr rupi Jesu wata oho ixo. Jumu'eha renda keruhũ rymy'y rer: “Saromã.”

²⁴ Pe, jundéu awa tama'e kapitã ta juramã uwyr ehe. A'eta pandu:

—Aja te'e jande ke nde eremuka'u te'e my. Jetehar te ke epandu jande pe. Nde riki Kirisutu my? Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke nde my? — aja Jesu pe.

²⁵ A'e pandu:

—Upa ihẽ apandu pehẽ pe tipe. Pe, pejurujar ym. Ihẽ pái keruhũ je'ẽha rupi marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e. Ame'ẽ riki ihẽ rehe har mukwa tipe.

²⁶ Pejurujar tar ym ehe. Ihẽ kotyhar ta aja ym pehẽ. Ihẽma'e arapuharan ta aja ym pehẽ. A'erehe pejurujar ym ta.

²⁷ Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe ihẽ kotyhar ta hendu katu. Ihẽma'e arapuharan ta aja a'eta. A'eta rehe har ihẽ akwa katu. Pe, ihẽ namõ a'eta jumu'e ixo.

²⁸ A'eta ke ihẽ amuhã katu ta. Mupyraraha renda pe oho ym te ta. Ihẽ ngi a'eta ke mukanim ym te ta awa.

²⁹ Ihẽ rehe ame'ẽ ta ke ihẽ pái keruhũ muhyk katu. (Aja rahã, ihẽ rehe ame'ẽ ta jurujar katu.) I'ar koty te we a'e pyrãtãha

ke. Aja rahã, ihẽ pái ngi ihẽ kotyhar ta ke mukanim ym te ta awa tĩ.

³⁰ Jande juja katu te jande — aja Jesu pandu ngã pe.

³¹ Pe, jundéu awa tama'e kapitã ta ita ra'yr pyhyk tĩ. Japi ta a'e ke tĩ. Aja jukwa ta tipe.

³² Jesu pandu:

—Pehẽ ruwa koty marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e hũ. Ihẽ pái keruhũ mujekwa ihẽ pe, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e hũ tĩ. My me'ẽ rehe peparahy my? Pe, ihẽ ke ita ra'yr pe pejapi tar katu my? — aja Jesu pandu.

³³ Kapitã ta pandu:

—Ma'e katu ame'ẽ ke nde erema'ema'e. Ame'ẽ ke rehe ita ra'yr ke jambor ym ta. Anĩ. Awa te'e nde. Tupã nde tĩ, aja nde erepandu. A'erehe nde ke ita ra'yr pe jajapi ta — aja Jesu pe.

³⁴ A'e pandu:

—Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ, ame'ẽ ke aja te'eha jetehar te ke. Aja jande jakwa katu. Ame'ẽ pe kuja Tupã pandu:

“Pehẽ riki tupã ta” aja.

³⁵ —Aja Moise je'ẽha rehe panduha ihĩ. Ima'e je'ẽha ke Tupã muwyr. Ame'ẽ ta pe a'e pandu: “Pehẽ riki tupã ta” aja. Aja rahã, ima'e je'ẽha ke Tupã muwyr, ame'ẽ ta riki tupã ta aja panduha ihĩ.

³⁶ Aja rahã, ame'ẽ ta 'ar koty te we ihẽ apandu katu: “Tupã ihẽ” aja. Ihẽ rehe ihẽ pái keruhũ katu usak. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ ke a'e muwyr. Ingi ajur. A'erehe: “Tupã ra'yr ihẽ” aja ihẽ apandu katu. Aja rahã: “Nde ke jajukwa ta” aja pepandu ym ta me'ẽ te'e.

³⁷ —Ihẽ pái keruhũ putar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ym ta tipe rahã, ihẽ rehe mã peja pejurujar ym.

³⁸ Ihẽ pái keruhũ putar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu rahã, mã peja ihẽ rehe pejurujar katu. Ihẽ rehe pejurujar ym rahã, mã peja ihẽ ama'eha rehe pesak ame'ẽ ke rehe pejurujar katu. Aja rahã, pekwa katu ta. Ihẽ pái namõ ihẽ juehe katu ihẽ axo, aja pekwa katu ta. Ihẽ namõ a'e juehe katu a'e ixo, aja pekwa katu ta tĩ — aja Jesu pandu ngã pe.

³⁹ Pe, amō we tī. A'e pyhykiha ke jundéu awa tama'e kapitā ta manga tipe. Anī. Jesu oho te'e ingi.

⁴⁰ Pe, y ruwái koty Jesu jywyr oho tī. Y rer Jondā. Yman a'ep Juā mujahuk u'am. Ame'ē renda pe Jesu oho. A'ep a'e pyta.

⁴¹ Heta ngā uhyk uwyr ehe. A'eta pandu:
—Tupā rehe har Juā mujekwa rahā, marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke Juā ma'e ym. Ko riki upa a'e pandu ame'ē ke jete har te ke. Kome'ē rehe har Juā pandu hū, Jesu rehe har. Ame'ē riki upa jete har te ke. A'erehe Tupā muwyr ame'ē ke ko, aja jakwa katu — aja Jesu rehe har ngā pandu.

⁴² Pe, a'ep heta ngā jurujar katu ehe, Jesu rehe.

11

Rasaro manō

¹ Pe, amō sawa'e ixo. Her Rasaro. Mbeta ok ta pe har ke a'e. A'ep hendyr ta ixo tī. Her Mari. Amō Mar. Pe, Rasaro ma'e ahyha pyhyk.

² [Ame'ē Mari riki Jesu py rehe ma'e pihe katu ame'ē ke jyhē. Pe, i'a pe juhyk. Muxikā riki. Ame'ē kywyr riki ma'e ahyha pyhyk, Rasaro ke.]

³ Pe, Jesu pe je'ēha ke hendyr ta mondo. Kuja:

“Sawa'e! Nde erepy'a katu ehe ame'ē ke ahy hū ixo” aja ipe.

⁴ Ame'ē ke rehe Jesu hendu rahā, a'e pandu:

—Ma'e ahyha namō a'e ixo. Manō ta a'e. Ame'ē ke rehe jō ym. Katu Tupā rehe har amō ta pandu ta tī, a'erehe ma'e ahyha ke a'e pyhyk. Pe, katu ihē rehe har amō ta pandu ta tī. Tupā ra'yr ihē — aja Jesu pandu.

⁵ Mar rehe Jesu ipy'a katu. Ianam rehe aja tī. Rasaro rehe aja tī. Ipy'a katu tī.

⁶ Pe, Rasaro ahy ixo, aja Jesu hendu tipe rahā, hendu ame'ē pe a'e pyta we rī. Mokōi a'ep a'e ukwer rī.

⁷ Pe, jumu'eha ta pe a'e pandu:

—Jundéi wywyr pe jaywyr ta jaho — aja.

⁸ A'eta pandu:

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Amukwehe a'ep pe har jundéu awa tama'e kapitā ta ahy usak nde rehe. Ita ra'yr pe nde ke japi

tar katu tī. A'ep nde erejywyr ta my? — aja Jesu pe.

⁹ Pe, a'e pandu:

—Aho ta kŷ. Warahy katu rahā, wera katu. Pe, weraha rupi amō paraky katu. (Aja saka wera rahā, Tupā putar ame'ē ke ihē ama'ema'e ta me'ē te'e. Arahā, ihē ruwajan ta ihē ke jukwa ym ta.)

¹⁰ Pytun rahā, paraky ym awa. (Arahā, Tupā putar ame'ē ke ihē ama'ema'e ta tipe rahā, ihē ruwajan ta ihē ke jukwa ta.) A'erehe wera rahā jō Tupā putar ame'ē ke ihē ama'ema'e ta — aja Jesu.

¹¹ Pe, pandu tī:

—Rasaro riki ukwer ou apo. Amupak ta ihē aho kŷ. Rasaro riki jande rehe katu ame'ē ke a'e — aja Jesu pandu.

¹² Jumu'eha ta pandu ipe:

—Sawa'e! A'e ukwer ou rahā, katu ta oho — aja Jesu pe.

¹³ Rasaro manō te. Anī. “A'e ukwer ou” aja me'ē Jesu pandu. Anī. Rasaro ukwer te'e ou, aja jumu'eha ta ukwaha naī.

¹⁴ A'erehe Jesu mujekwa katu:

—Rasaro manō te.

¹⁵ Inamō ihē axo ym, a'erehe pehē pe katu tiki. Inamō ihē axo ym, a'erehe ihē rehe pejurujar katu te we ta. Ihē ke Tupā muwyr aja pejurujar katu te we ta tī. A'erehe ihē rury katu axo. Jahorahā! Jask ta jaho ehe — aja Jesu pandu.

¹⁶ Pe, amō jumu'eha ta pe Tome pandu:

—Inamō jande johu jaho tī. (Jandema'e mu'eha ke ngā jukwa ta.) Inamō jamanō ta — aja.

Ame'ē Tome rehe har amō ta pandu: “Mokōihar ta ke” aja.

Kweraha rehe har Jesu pandu

¹⁷ Mbeta ok ta pe Jesu uhyk oho rahā, Rasaro ke ngā upa mou, aja ukwa. Itakwar rupi mou. Tumeme ukwer apo. Ajaha pe Jesu uhyk oho.

¹⁸ Mbeta ok ta riki Jerusarē ok ta ngi paite ym. Mahapyr kiro met tate nahā my, paiteha ke.

¹⁹ Paite ym, a'erehe heta Jerusarē ok ta pe har ta uhyk uwyr ehe, Mar rehe. Jundéu awa ta ke a'eta. Mari rehe aja tī. Uhyk uwyr ehe tī. Ixywyr manō, a'erehe hendyr ta py'a ke muhury uwyr ngā.

²⁰ Jesu riki uwyr ixo, aja Mar hendu rahã, ixoty a'e oho. Mari anĩ. Hok pe a'e pyta.

²¹ Mar uhyk ehe rahã, a'e pandu:

—Sawa'e! Se nde erexo rahã, ihẽ kywyr manõ ym ta tipe.

²² Apo Tupã pe ma'e ke nde erepandu rahã, nde rehe a'e hendu katu ta. Aja ihẽ akwa katu — aja Jesu pe.

²³ A'e pandu:

—Nde kywyr kwera katu ta uhem tĩ — aja ipe.

²⁴ Mar pandu:

—'Ar rehe angaha uhyk rahã, a'e ke Tupã mukwera katu ta muhem, aja ihẽ akwa katu — aja Jesu pe.

²⁵ A'e pandu ipe:

—Ihẽ riki ngã ke ihẽ amukwera katu ta amuhem. Uhãha ihẽ riki ame'ẽ me'ẽ ta ngã pe. Ihẽ rehe amõ jurujar katu rahã, a'e uhã te hũ ta ixo. Manõ rahã, a'e kwera katu ta uhem tĩ.

²⁶ Apo ixo ame'ẽ ta ihẽ rehe jurujar katu rahã, uhã te hũ ta ixo. Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe nde erejurujar katu my? — aja Mar pe Jesu pandu.

²⁷ Mar pandu:

—A'e tỹ. Sawa'e! Nde riki Tupã muwyr ame'ẽ ke, aja ihẽ akwa katu. Tupã ra'yr nde, aja akwa katu tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe uwyr ame'ẽ ke nde — aja Jesu pe Mar pandu.

Jesu jixi'u

²⁸ Upa Mar pandu rahã, hok pe a'e jywyr oho. Mari pe pandu. Ngã ukwa ym ha rupi pandu.

—Sawa'e pete'e ixo. Nde pe pukái u'am — aja ianam pe.

²⁹ Ame'ẽ ke rehe Mari hendu rahã, pahar pu'am. Pe, ixoty a'e oho.

³⁰ [Ok ta pe Jesu uhyk ym we rĩ. Mar namõ a'e pandu u'am. A'ep a'e pyta we rĩ.]

³¹ Hok pe Mari namõ amõ ta ixo. Jundéu awa ta ixo. Mari ke a'eta muhury we u'am. A'eta Mari rehe usak. A'e pu'am. Pe, pahar oho. Ame'ẽ ke rehe a'eta usak rahã, Mari raikwer rupi a'eta oho tĩ. Kangwer renda rehe Mari jixi'u oho, aja a'eta ukwaha naĩ.

³² Jesu ixo ame'ẽ pe Mari uhyk rahã, usak ehe, Jesu rehe. Pe, Jesu ruwa koty ipynarãi

pe Mari wapyk. (Aja ipy'a ke a'e moĩ moĩ ehe.) Pe, a'e pandu:

—Sawa'e! Se nde erexo rahã, ihẽ kywyr manõ ym ta tipe — aja Jesu pe.

³³ A'e jixi'u, ame'ẽ ke rehe Jesu usak. Mari namõ jundéu awa ta uwyr tĩ. A'eta jixi'u tĩ. Ame'ẽ ke rehe a'e usak tĩ. Pe, pyrara usak ehe. Pyai a'e tĩ.

³⁴ Pe, Jesu pandu:

—My pehẽ pemou my? — aja.

Amõ ta pandu:

—Sawa'e! Esak ejurahã! — aja ipe.

³⁵ Jesu jixi'u.

³⁶ A'erehe jundéu awa ta pandu: “Mã! Pesarahã! Ipy'a katu ehe, Rasaro rehe” aja ngã.

³⁷ Amõ ta je'ẽ je'ẽ hũ:

—Mã! Eha ym te ame'ẽ ke a'e mukatu. Mã! Rasaro ke a'e mukatu ta tipe my tĩ? Aja rahã, manõ ym ta tipe my tĩ. Katu ym — aja ngã ukwaha naĩ.

Rasaro ke Jesu mukwera

³⁸ Jesu pyai hũ tĩ. Pe, kangwer renda pe a'e oho. Itakwar keruhũ ke ame'ẽ. Itahu pe hukwen ke amõ kynda.

³⁹ Jesu pandu:

—Itahu ke pemujere — aja ngã pe.

Pe, Mar pandu. Ixywyr ambyr rendyr ke a'e. Kuja pandu:

—Anĩ! Sawa'e! Inem apo! Tumeme mouha ke ukwer apo — aja Jesu pe.

⁴⁰ Jesu pandu:

—Nde erejurujar katu rahã, Tupãma'e pyrãtãha rehe nde eresak ta kỹ. Aja nde pe ihẽ apandu — aja Mar pe.

⁴¹ Pe, amõ ta itahu mujere. Pe, ywa rehe Jesu ma'ã. A'e pandu:

—Ihẽ pái keruhũ! Ihẽ rehe nde erehendu katu, a'erehe: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja apandu nde pe.

⁴² Aja te'eha ihẽ rehe nde erehendu katu, aja ihẽ akwa katu. “Nema'e pyrãtãha ke emujesak” aja apandu apo. Aja rahã, se ixo ame'ẽ ta usak ta tĩ. Aja rahã, ihẽ ke nde eremuwyr aja se ixo ame'ẽ ta jurujar katu ta — aja Jesu pandu.

⁴³ Upa pandu rahã, hãtã a'e pukái:

—Rasaro! Ehem ejur!

⁴⁴ Pe, manõ ame'ẽ ke kwera katu uhem uwyr. Upa jupukeka namõ uhem uwyr.

Ijywa rupi pukek, pan pe. Itymã rupi aja tĩ. Huwa rupi aja tĩ. Pe, Jesu pandu amõ ta pe:

—Pejirar. Mã peja hok pe jywyr oho! — aja ngã pe.

Jesu ke amõ ta jukwa tar katu

(Matéu 26.1-5; Mak 14.1-2; Ruk 22.1-2)

⁴⁵ Mari rehe heta jundéu awa ta usak uwyr. Jesu mukwera ame'ë ke rehe ame'ë ta usak tĩ. Pe, ame'ë ta jurujar katu ehe.

⁴⁶ Pe, amõ ta oho. Parise ta koty oho. Pe, Jesu mukwera ame'ë rehe har ame'ë ta pe a'eta pandu.

⁴⁷ Pe, parise ta jy'ar oho. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta namõ johu jy'ar. Pe, pandu pandu a'eta jupe:

—Myja me'ë peme'ë ma'eha jamukanim ta my? Marã ka ym amõ ma'eha. Ame'ë ke upa peme'ë sawa'e ma'ema'e ixo.

⁴⁸ Ame'ë ke jamuputu'u ym rahã, upa ngã jurujar katu ta ehe my. Pe, homa awa tama'e kapitã ta parahy ta. Pe, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ke upa ta a'eta mai. Jande ngi jandema'e ywy ke a'eta jo'ok ta tĩ — aja a'eta jupe.

⁴⁹ Pe, amõ pandu. Her Kái. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ a'e. Ame'ë warahy 'ar rahã, pa'i keruhũ a'e. Kuja a'e pandu:

—Mã! Pekwa ym ma'e ke!

⁵⁰ Jande johu homa awa tama'e sonda ta jukwa rahã, katu ym. A'erehe peteĩ sawa'e manõ rahã, johu jande ke ame'ë ta jukwa ym ta. Ame'ë ke pekwa ym my — aja ngã pe Kái pandu. (“Peteĩ sawa'e manõ” aja pandu rahã: “Jesu manõ ta me'ë te'e” aja mujekwa.)

⁵¹ [Aja me'ë a'e pandu tipe. Ukwã katu ym panduha ke. Ame'ë warahy 'ar rahã, jundéu awa tama'e pa'i keruhũ a'e. A'erehe Tupã mujekwa ame'ë ke a'e pandu katu u'am. A'erehe ukwã katu ym panduha ke. Kuja riki Jesu ke amõ ta jukwa ta. Pe, jundéu awa ta manõ ym ta. (“Manõ ym ta” aja pandu rahã: “Mupyraraha renda pe oho ym te ta” aja mujekwa katu.)

⁵² Jesu manõ, a'erehe jundéu awa ta jõ manõ ym ta my. Anĩ. Ame'ë jõ ym. Jesu manõ, a'erehe upa amõ awa ta manõ ym ta tĩ. Tupã ra'yr ta aja me'ë ta amõ koty koty ixo. Ame'ë ta manõ ym ta tĩ. Tupã ra'yr

ta aja me'ë ta amõ koty koty ixo. Peteĩhar aja johu ngã ixo, aja mujy'ar. A'erehe Jesu manõ tĩ. (“Manõ ym ta” aja pandu rahã: “Mupyraraha renda pe oho ym te ta” aja mujekwa katu.)]

⁵³ Pe, a'engi Jesu ke jundéu awa tama'e kapitã ta jukwa tar katu. “Mã peja Jesu ke jajukwa” ame'ë ke a'eta pandu pandu a'eta jupe.

⁵⁴ A'erehe Jundéi ywy pe Jesu ixo rahã, heta ame'ë ta rupi a'e wata ym. Pe, amõ koty a'e oho. Amõ ok ta pe oho. Her Eparĩ ok ta. Ame'ë riki awa nixói te ame'ë rake ihĩ. A'ep jumu'eha ta namõ a'e pyta.

⁵⁵ Pe, ngã mi'u matyriha rehe uhyk tate. Her Pasuko. Arahã jundéu awa ta imi'u matyr. Jumuhury ngã. Pe, amõ amõ ok ta ngi Jerusarẽ ok ta pe heta ngã uhyk oho. A'ep imi'u matyriha uhyk ym rahã we, jahuk ngã. Moise mupinim, aja jahuk. Aja rahã, Tupã ruwa koty ipy'a juhyk, aja saka ixo, aja ngã ukwa.

⁵⁶ Arahã Jesu ke ngã kekar kekar ixo tipe. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'eta jy'ar rahã, pandu pandu ngã jupe:

—Myja ta my? Kome'ë ngã mi'u matyriha rehe Jesu usak ym ta uwyr my? Uwyr ym ta my? — aja ngã jupe.

⁵⁷ Jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu. Parise ta pandu tĩ. Kuja:

—Jesu rehe pesak rahã, jande pe pepandu pejur. Aja rahã, a'e ke japyhyk ta jaho — aja ngã pe pandu.

12

Ma'e pihe katu ame'ë ke Jesu py rehe Mari jyhẽ

(Matéu 26.6-13; Mak 14.3-9)

¹ Pasuko 'ar rehe uhyk ym we rĩ. Heta we ta ukwer rĩ. Kuja, awa po wajar peteĩ ukwer we ta rĩ. Pe, Mbeta ok ta pe Jesu oho. A'ep Rasaro ixo. Jesu mukwera ame'ë ke a'e.

² A'ep pe har ta imi'u moĩ ipe. Mar amõ moĩ moĩ ngã pe. Jesu namõ ma'e u'uha renda pe Rasaro wapyk uĩ.

³ Pe, ita parasuku ra'yr ke Mari pyhyk. Ta'yr riki. Kuja meiju rit ihĩ. Ma'e jumupihaha ihĩ ipe. Her na. Hepy te hũ ame'ë ke. Ame'ë ke Jesu py rehe a'e jyhẽ. Pe, jutuwa

pe juhyk. Upa hok wyr rupi piheha uhãi oho.

⁴ Pe, jumu'eha ta ngi har amõ pandu. Jun Ikario ke. A'e riki Jesu ruwajan ta ke muhyk ta werur ehe. Ame'ẽ pandu:

⁵ —Mã! Jumupiheha upa mujaxer. Ame'ẽ ke muhepy rahã, tamatarer pyhyk hũ ta tipe. Pe, ame'ẽ tamatarer ke ima'e ym te ame'ẽ ta pe me'ẽ me'ẽ katu. Aja rahã katu ta tipe — aja Jun pandu.

Jumupiheha hepy hũ. Kuja, 300 wera rahã, amõ paraky. Pe, ame'ẽ tamatarer pe ame'ẽ jumupiheha jo'ok katu. Hepy te hũ.

⁶ Aja me'ẽ Jun pandu rahã, ima'e ym te ame'ẽ ta pe a'e me'ẽ tar katu. Anĩ. Aja ym. Mukanĩha a'e. A'e riki tamatarer ryru rahoha ke. Pe, ame'ẽ ngi a'e te'e jo'ok jo'ok. Pe, ima'e ke rehe jõ ma'e muhepy hepy. (Amõ we tamatarer hyru pe matyriha a'e putar, a'erehe kũjã rehe har je'ẽ je'ẽ a'e.)

⁷ Pe, Jesu pandu:

—Mã peja Mari rehe har peje'ẽ je'ẽ ym. Ihẽ rete ke amõ ta mou ta raho. (Aja riki jundéu awa ta. Amõ manõ, pe, hete ke mupihe. Pe, mou.) Ihẽ ke mou ym we rĩ. Mou ta raho. Mou ym rahã we, ihẽ ke Mari mupihe. Mou apo, ame'ẽja saka.

⁸ Ima'e ym te ame'ẽ ta pe tamatarer ke peme'ẽ me'ẽ tar katu rahã, pete'e ixo. Aja te'eha ixo. Ihẽ anĩ. Aja te'eha pehẽ namõ ihẽ axo ym ta, a'erehe kũjã ma'eha katu — aja ngã pe pandu.

Rasaro ke amõ ta jukwa tar katu tĩ

⁹ Mbeta ok ta pe Jesu ixo, aja heta jundéu awa ta hendu. A'erehe a'eta oho ixoty. Jesu rehe a'eta usak oho. A'e ke rehe jõ ym. Rasaro rehe a'eta usak oho tĩ. Jesu mukwera ame'ẽ ke a'e.

¹⁰⁻¹¹ A'erehe heta jundéu awa ta jurujar katu ehe, Jesu rehe. A'erehe jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu pandu a'eta jupe: “Rasaro ke jajukwa jaho” aja a'eta jupe. Jesu rehe ngã jurujar katu rahã, jundéu awa tama'e kapitã ta koty ngi a'eta tyryk oho. (Jesu kotyhar wan ta.) A'erehe Jesu rehe jyty'ym, a'erehe Rasaro ke jukwa tar katu tĩ.

Jerusarẽ ok ta pe Jesu uhyk oho

(Matéu 21.1-11; Mak 11.1-11; Ruk 19.28-40)

¹² Ame'ẽ ku'ẽ rahã, Jerusarẽ ok ta pe Jesu uwyr ixo, aja heta te hũ ngã hendu. Pasuko 'ar rahã, ngã mi'u matyriha rehe ngã uwyr. Jesu uwyr ta aja ngã hendu.

¹³ A'erehe pindo ro aja me'ẽ ngã mondok. Ame'ẽ ke namõ Jesu rehe ngã usak oho. (Aja rahã, kapitã keruhũ jumai ym ha rupi kotur, aja mujekwa katu.) Hãtã pandu pandu oho:

—Tupã riki katu te me'ẽ ke. Sawa'e te je'ẽha rupi uwyr ame'ẽ ke nde. Mã peja Tupã usak katu nde rehe. Mã peja jundéu awa tama'e kapitã keruhũ rehe a'e usak katu tĩ — aja heta ngã pandu pandu.

¹⁴ Pe, jumen ke Jesu mahem. Ame'ẽ 'ar pe a'e wapyk. Tupã paper rehe ymanihar panduha ihĩ, aja a'e oho. Kuja:

¹⁵ “Siã ok ta pe har ta! Pekiye ym pehẽ! Pehẽma'e kapitã keruhũ petur ixo apo 'y. Jumen ra'yr 'ar pe uwyr ixo” aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. (“Siã ok ta pe har ta” aja pandu rahã: “Jerusarẽ ok ta pe har ta” aja mujekwa.)

¹⁶ Arahã ame'ẽ panduha ke jumu'eha ta ukwa ym. Ywa pe Jesu ke Tupã mujywyr raho rahã, ame'ẽ panduha ihĩ ame'ẽ ke ukwa ukwa ixo. Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ, aja a'eta ma'ema'e ipe. Ame'ẽ ke ukwa ukwa ixo tĩ.

¹⁷ Itakwar keruhũ ngi Rasaro ke Jesu pukái. Pe, mukwera katu. Arahã Jesu namõ heta ngã ixo. Ame'ẽ ta mukweraha rehe usak. Ame'ẽ rehe har a'eta pandu pandu ngã pe.

¹⁸ Ame'ẽ ke rehe ngã hendu. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke Jesu ma'e. Aja riki. A'erehe a'eta usak ehe oho, Jesu rehe.

¹⁹ Pe, parise ta pandu pandu a'eta jupe: —Pesarahã! Ixoty upa ngã oho rĩ. Katu ym jande pe. Marã ka ym ixoty ngã jy'ariha jamukanĩha! — aja a'eta jupe. (A'erehe jyty'ym ehe, Jesu rehe.)

Amõ awa ta Jesu rehe usak tar katu

²⁰ Ngã mi'u matyriha rehe amõ awa ta oho. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke. Ngere ywy pe har ta ke ame'ẽ ta. Tupã rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ oho. Jerusarẽ ok ta pe moĩ moĩ oho.

²¹ A'ep ame'ẽ ta Siri rehe usak rahã, pandu ipe:

—Sa'e! Jesu rehe jasak tar katu — aja ipe.

[Siri riki Mesái ok ta pe har kwe. Ame'ë ok ta Ngariréi ywy rehe ihĩ.]

²² Pe, Siri Andere pe pandu oho. A'engi Jesu pe mokõihar ta pandu oho:

—Nde rehe amõ awa ta usak tar katu — aja.

²³ Pe, ngã pe Jesu pandu:

—Ihẽ katu te me'ë ke, aja Tupã mujekwa ta. (Ame'ë ke peme'ë amõ awa ta ukwa ta tĩ.) Ame'ë angaha ke rehe uhyk apo. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur.

²⁴ Ko ihẽ apandu pehẽ pe. Ahúi aja me'ë ra'ĩ peteihar jõ ixo. Jytym ym rahã, peteihar jõ ixo. Jytym rahã, hywõi ta. I'a hũ ta. Aja ihẽ tĩ. Ihẽ ke amõ ta jukwa ta. Ihẽ rete mou ta raho. (Ha'ĩ jytym, ame'ëja saka.) Pe, ihẽ akwera katu ta ahem. A'engi ihẽ rehe jurujar katu ta ngã. Pe, ihẽ kotyhar ta heta hũ ta. (I'a heta hũ, ame'ëja saka.)

²⁵ Amõ pandu: “Jesu rehe ihẽ ajurujar katu, a'erehe amõ ta ihẽ ke jukwa tar katu. Anĩ. Amanõ tar ym. A'erehe ajurujar katuha ke ahijar ta” aja. Aja rahã, a'e te'e manõ ta kũ. Tupã namõ ixo ym ta. Amõ pandu: “Kome'ë ywy keruhũ pe axo. Jesu rehe ajurujar katu, a'erehe ihẽ ke amõ ta jukwa tar katu. Jesu putar rahã, ihẽ amanõ ta. Ihẽ ajurujar katuha ke ahijar ym ta” aja. Aja rahã, Tupã namõ a'e ixo katu ta.

²⁶ Ihẽma'e miasu aja amõ ixo tar katu rahã, mã peja ihẽ apandu ame'ë ke ema'ema'e katu. Pe, ihẽ axo ame'ë pe ihẽma'e miasu ta ixo ta tĩ. Ihẽ apandu ame'ë ke amõ ma'ema'e rahã: “A'e katu te ame'ë ke a'e” aja ihẽ pái keruhũ pandu ta — aja Jesu pandu.

Manõ ame'ë rehe har Jesu pandu

²⁷ A'e pandu tĩ:

—Apyai te ihẽ apo. Myja ta ihẽ apandu my? Kuja my: “Papa! Ihẽ apyraraha ngi ihẽ ke ejo'ok” aja my? Anĩ. Aja me'ë ihẽ apandu ym ta. Ihẽ apyraraha ihẽ apyhyk ta. A'erehe kome'ë ywy keruhũ pe ihẽ ajur.

²⁸ “Papa! Ihẽ apyrara ta axo. Ame'ë ke ngã ukwa rahã: ‘Tupã! Ne jõ riki katu te me'ë ke’ aja emupandu ngã ke” — aja ipái pe Jesu pandu.

Pejot ywa ngi panduha uwyr:

—“Ihẽ riki katu te me'ë ke” aja ngã ke ihẽ amupandu. (Aja rahã: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja ihẽ rehe har ngã pandu ta.) Aja amõ we ihẽ amupandu ta tĩ — aja.

²⁹ A'ep heta ngã ixo. Ame'ë je'ëha rehe ame'ë ta hendu rahã, pandu naĩ:

—Mã! Tupã tyapu hũ — aja.

Amõ ta pandu:

—Anĩ. Tupã je'ëha rahoha pandu ipe — aja naĩ.

³⁰ Jesu pandu:

—Anĩ. Ihẽ pái pandu. Tupã pandu. Ihẽ ke a'e muhury tar katu, a'erehe aja me'ë a'e pandu my? Anĩ. Aja ym. Ihẽ ke a'e muwyr aja ihẽ rehe har pejurujar katu te we ta rĩ. A'erehe aja me'ë Tupã pandu.

³¹ Apo Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta pe Tupã pandu ta: “Ma'e peka'u te'eha ke pema'e. Katu ym pehẽ” aja. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë tama'e kapitã pehĩ. Satana a'e. (Ãjã ramõi a'e tĩ.) Ame'ëma'e pyrãtãha ke Tupã muputu'u ta kũ tĩ.

³² Pe, ihẽ ke amõ ta mujar ta mu'am. Pe, heta kome'ë ywy keruhũ pe har ta ke ihẽ koty amujy'ar ta — aja Jesu pandu.

³³ [Aja me'ë a'e pandu rahã, myra ngã mupia ame'ë ke rehe a'e manõ ta, aja mujekwa ngã pe.]

³⁴ Pe, ngã pandu:

—Tupã je'ëha rupi uwyr ame'ë ke uhã te hũ, aja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. Aja jande jakwa. Tupã je'ëha rupi uwyr ame'ë ke myra ngã mupia ame'ë ke rehe manõ ta kũ, aja nde erepandu tĩ. Kirisutu ke a'e. (Manõ ta ame'ë ke uhã te hũ aja saka.) Mã! Aja rahã, awa riki Tupã je'ëha rupi uwyr ame'ë ke my? Jakwa ym — aja Jesu pe ngã pandu.

³⁵ A'e pandu:

—Weraha aja pehẽ namõ axo ta. Weraha aja ihẽ. (Aja rahã, amõ we mi Tupã rehe har ihẽ amu'e katu te we ta rĩ.) A'erehe ihẽ axo rahã, ehe har pejumu'e katu te we rĩ. Pe, pytuniha aja uwyr ta. (Aja rahã, ihẽ nixõi ta. Aja rahã, amu'e ym ta tĩ.) Tupã rehe har ukwa ym rahã, myja katu ame'ë ke amõ ma'ema'e my? Ame'ë ke ukwa ym. Ixoha katu ym riki.

³⁶ Weraha aja ihẽ. Ihẽ axo rahã, Tupã rehe har ihẽ amu'e rĩ. Ame'ẽ rehe pejuru-jar katu. (Aja rahã, ihẽ kotyhar ta aja pexo ta.) Weraha aja pexo. (Aja rahã, Tupã rehe har pejumu'e ta rĩ) — aja Jesu pandu ngã pe.

Aja me'ẽ upa pandu rahã, a'e jumukanim oho ngã ngi. (Jundéu awa tamũi ta jukwa tar katu. Manõha angaha rehe uhyk ym we rĩ, a'erehe jumukanim oho.)

Jundéu awa ta jurujar tar ym ehe

³⁷ Jundéu awa tama'e kapitã ta ruwa koty marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke Jesu ma'ema'e hũ tipe. A'eta jurujar ym ehe.

³⁸ Pe, yman Isai mupinim, aja me'ẽ uhyk. Isai riki ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Kuja a'e mupinim:

“Tupã! Myrandu japandu, ame'ẽ ke rehe jurujar ym awa. Ngã pe nema'e pyrãtãha nde eremujesak. Nde rehe jurujar ym awa tĩ” aja Isai mupinim.

³⁹⁻⁴⁰ Pe, jundéu awa ta jurujar ym ehe. Jesu rehe har amõ we Isai mupinim. Ame'ẽ pandu ame'ẽ ke rehe uhyk apo tĩ.

“Ngã ke Tupã muma'ã ym. Aja rahã, usak ym ma'e ke ngã.

Ngã ukwaha ke a'e mukanim tĩ. Aja rahã, ma'e ke ukwa ym ngã tĩ.

Ixoty ipy'a ke ngã muruwak ym mondo. A'erehe ame'ẽ ta ke Tupã muhã ym” aja Isai mupinim.

Ame'ẽ ke rehe uhyk apo tĩ. A'erehe jundéu awa ta jurujar ym ehe, Jesu rehe.

⁴¹ Yman Jesu nixói rahã, Jesuma'e pyrãtãha rehe Isai usak, ame'ẽja saka. A'erehe aja me'ẽ a'e mupinim. Yman Tupã'ã mujekwa ame'ẽ ke Isai mupinim.

⁴² Amõ ta anĩ. Heta jundéu awa tama'e kapitã ta jurujar katu ehe, Jesu rehe. Anĩ. Parise ta ngi ame'ẽ ta kyje. A'erehe ngã hetaha ta pe ame'ẽ ta pandu ym. Parise ta ukwa rahã, pandu ta: “Jy'ariha renda pe pejy'ar ym te ta apo 'y” aja. Ame'ẽ ke kapitã ta putar ym. Jy'ar katu te we ta rĩ, a'erehe: “Jesu rehe jajurujar katu” aja ngã hetaha ta pe ame'ẽ ta pandu ym.

⁴³ Ame'ẽ ta ma'e putar katu tĩ. “Mã! Pehẽ katu” aja sawa'e ta pandu. Ame'ẽ ke i'ar koty te we putar katuha. “Pehẽ katu” aja Tupã pandu, ame'ẽ ke putar we.

Jesu je'ẽha rupi Tupã pandu pandu ta ngã rehe har

⁴⁴ Ngã pe hãtã Jesu pandu:

—Ihẽ rehe amõ jurujar katu rahã, ihẽ rehe jõ jurujar katu. Anĩ. Ihẽ ke muwyr, ame'ẽ ke rehe a'e jurujar katu tĩ.

⁴⁵ Ihẽ rehe amõ usak rahã, ihẽ ke muwyr ame'ẽ ke rehe usak tĩ, ame'ẽja saka tĩ.

⁴⁶ Weraha aja ihẽ ajur. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ ajur. (Aja rahã, Tupã rehe har ihẽ amujekwa ajur.) Pe, ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta pytuniha aja ixo ym. (“Tupã rehe har akwa ym” aja ixo ym ta.)

⁴⁷ Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe amõ hendu ym rahã, ehe har ihẽ apandu ym ta. “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e” aja apandu ym ta. Ehe har aja me'ẽ ihẽ apandu ym ajur. Anĩ. Kuja riki. Ame'ẽ ta ke ihẽ amuhã katu ajur.

⁴⁸ Ihẽ ke amõ putar ym. Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe hendu ym tĩ. A'erehe 'ar rehe angaha uhyk rahã, Tupã pandu ta. “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Katu ym nde” aja ta.

⁴⁹ Jete. Ihẽma'e akwa katuha jõ ihẽ apandu my? Anĩ. Aja ym. Ihẽ ke ihẽ pái keruhũ muwyr. “Ma'e ihẽ apandu ta my” ame'ẽ ke a'e riki mujekwa ihẽ pe. Ihẽ pe je'ẽha muwyr tĩ.

⁵⁰ A'e pandu ame'ẽ ke rehe amõ hendu katu rahã, ame'ẽ ke a'e muhã katu ta. Aja ihẽ akwa katu. A'erehe ihẽ pái keruhũ pandu ame'ẽ ke ihẽ apandu katu ngã pe tĩ — aja Jesu pandu.

13

Y pe jumu'eha ta py ke Jesu kutuk

¹ Peteĩ ukwer rahã, Pasuko 'ar rahã, imi'u matyriha rehe uhyk ta. Kome'ẽ ywy keruhũ Jesu hijar ta oho. Ipái koty oho ta. Ame'ẽ angaha rehe uhyk oho 'y. Aja a'e ukwa katu. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ima'e jumu'eha ta ixo. Ame'ẽ ta rehe aja te'eha a'e ipy'a katu. Upa ym ame'ẽ.

² Pytun ramõ rahã, ma'e ke Jesu u'u uĩ, jumu'eha ta namõ. Huwajan ta ke Jesu rehe Jun muhyk ta werur. Ame'ẽ ke Jun py'a rehe Satana upa moĩ. (Ãjã ramũi a'e.) Jun riki Simã Ikario ra'yr.

3 Upa pyrâtâha ke ipái keruhũ muwyr ipe, Jesu pe. Ame'ẽ ke a'e ukwa katu. Tupã ngi a'e uwyr. Ixoty a'e jywyr ta oho, aja a'e ukwa katu tĩ.

4 Pe, Jesu pu'am. Kamixa i'ar rupi har jo'ok. Iwyr rupi har pete'e ihĩ. Pe, y juhykiha ke ixu'a rupi a'e pukwar. (Aja rahã te'e paraky ame'ẽ ma'eha aja a'e ma'e.)

5 Pe, mbasi pe y ke a'e moĩ. Pe, jumu'eha ta py ke a'e kutuk, y pe. Upa kutuk rahã, y juhykiha pe muxikã.

6 Pe, Simã Petu rehe uhyk rahã, Petu pandu:

—Sawa'e! Ihẽ py nde erekutuk ta my tĩ? — aja ipe.

7 —A'e tỹ. Ma'erehe nde py ihẽ akutuk ta my? Ame'ẽ ke nde erekwa ym we rĩ. A'engi nde erekwa ta — aja ipe.

8 —Mã! Ihẽ py nde erekutuk ym te ta! (Mã! Te'e paraky ame'ẽ ma'eha aja nde erema'e ym ta ihẽ pe. Ame'ẽ ke aputar ym) — aja Jesu pe.

—Nde py ihẽ akutuk ym rahã, ihẽma'e jumu'eha aja ym ta nde — aja Petu pe.

9—Sawa'e! Aja rahã, ihẽ py jõ ekutuk ym. Anĩ. Upa ekutuk. Ihẽ po ekutuk tĩ. Ihẽ ruwa aja tĩ. Ihẽ py tĩ. Upa ekutuk — aja Simã Petu pandu.

10 —Y pe amõ upa jahuk rahã, xi'a ym awa. Amõ we jahuk ym ta awa. Ipy jõ a'e kutuk katu. Upa katu te pehẽ py'a juhyk, aja pexo. Anĩ. Pehẽ ngi har peteĩhar jõ ipy'a juhyk ym, aja me'ẽ ixo — aja Jesu ipe.

11 [Huwajan ta ke amõ muhyk ta werur ehe, ame'ẽ rehe har Jesu ukwa. A'erehe a'e pandu: “Upa katu te pehẽ py'a juhyk, aja pexo. Anĩ. Pehẽ ngi har peteĩhar jõ ipy'a juhyk ym, aja me'ẽ ixo” aja pandu. (Ame'ẽ riki Jun.)]

12 Jumu'eha ta py upa kutuk rahã, kamixa i'ar rupi har ke Jesu munde tĩ. Pe, henda pe a'e wapyk oho tĩ. A'e pandu a'eta pe:

—Ma'erehe pehẽ py ihẽ akutuk my? Ame'ẽ ke pekwa my? Pehẽ pe amujekwa ta.

13 “Ngã mu'eha nde” aja ihẽ pe pepandu. “Ihẽma'e sawa'e te” aja ihẽ pe pepandu tĩ. Aja me'ẽ ko ihẽ tĩ. A'erehe aja me'ẽ pepandu rahã, katu tiki.

14 Pehẽma'e sawa'e te ihẽ. Pehẽma'e mu'eha ihẽ tĩ. Pehẽ py ke ihẽ akutuk ramõ.

15 Te'e paraky ame'ẽ ke aja pehẽ pe ihẽ ama'e tĩ. Aja rahã, aja pema'ema'e pehẽ jupe tĩ. Te'e paraky ame'ẽ ta aja pema'ema'e pehẽ jupe tĩ.

16 Pesarahã! Ijar 'ar koty te we miasu katuha my? Anĩ. Aja ym. Myrandu mondo ame'ẽ 'ar koty te we myrandu rahoha katuha my? Anĩ. Aja ym tĩ. (A'erehe ihẽ 'ar koty te we pehẽma'e katuha my? Anĩ. Aja ym tĩ. Aja rahã ihẽ aja pehẽ tĩ. Te'e paraky ame'ẽ ta aja pema'ema'e ta me'ẽ te'e tĩ.)

17 Apo ihẽ apandu ramõ, ame'ẽ rehe har pekwa katu. Aja me'ẽ te'e paraky ame'ẽ ta aja pema'ema'e rahã, pehẽ rury katu ta pexo.

18 —Pehẽ py'a juhyk, aja apandu ramõ. Upa katu te pehẽ rehe har apandu ym. Ihẽ katu asak ame'ẽ rehe har ihẽ akwa katu. Pe, Tupã je'eha rehe panduha ihĩ. Aja uhyk ta me'ẽ te'e. Kuja:

“Ihẽ namõ ma'e ke u'u. A'e riki ihẽ ruwajan wan uwak oho” aja panduha ihĩ.

19 —Aja uhyk ym rahã we, ame'ẽ ke ihẽ apandu pehẽ pe. Aja rahã, ame'ẽ rehe uhyk rahã, ihẽ rehe pejurujar katu ta. Ihẽ ke Tupã muwyr. Aja me'ẽ ke ihẽ. Upa akwa katu. Ame'ẽ ke rehe pehẽ pejurujar katu ta tĩ.

20 Ko jetehar te ke ihẽ apandu pehẽ pe. Ihẽ amondo ame'ẽ ke rehe amõ ipy'a katu rahã, ihẽ rehe a'e ipy'a katu tĩ. Ihẽ rehe amõ ipy'a katu rahã, ihẽ ke muwyr, ame'ẽ ke rehe a'e ipy'a katu tĩ. (Tupã rehe tĩ) — aja Jesu pandu.

Huwajan ta ke Jesu rehe Jun riki muhyk ta werur

(*Matéu 26.20-25; Mak 14.17-21; Ruk 22.21-23*)

21 Jesu upa pandu rahã, pyai te hũ. Kuja a'e mujekwa:

—Ko jetehar te ke ihẽ apandu pehẽ pe. Pehẽ ngi har peteĩ ihẽ ruwajan ta ke ihẽ rehe muhyk ta werur — aja Jesu.

22 Pe, jumu'eha ta ma'ã ma'ã a'eta juehe. Awa rehe har a'e pandu my, ame'ẽ ke a'eta ukwa ym te.

²³ Jumu'eha ta ngi har amō wapyk uĩ. Jesu rake wapyk uĩ. Jesu ipy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e.

²⁴ Ame'ẽ pe ipo te'e Simã Petu pandu:

—Awa rehe har Jesu pandu my? Ame'ẽ ke eme'u ipe — aja Simã ipo te'e.

²⁵ Pe, ame'ẽ jumu'eha oho we ixoty, Jesu koty. Pe, pandu ipe:

—Sawa'e! Awa rehe har nde erepandu my? — aja Jesu pe.

²⁶ Jesu pandu:

—Ma'e rykwer pe mbeju ke ihẽ amururu ta. Ame'ẽ ke amō pe ihẽ ame'ẽ ta. Ehe har ihẽ apandu — aja ipe.

Pe, mbeju ke a'e pyhyk. Ma'e rykwer pe mururu. Pe, Jun pe a'e me'ẽ. A'e riki Simã Ikario ra'yr. (Aja ihẽ pe Jesu mujekwa. A'erehe Jesu rehe huwajan ta ke Jun riki muhyk ta werur, aja akwa. Ihẽ Juã.)

²⁷ Pe, mbeju ke Jun pyhyk rahã, pahar ipy'a rehe Satana ihĩ. (Ājã ramũi ke a'e.) Pe, Jesu pandu ipe, Jun pe:

—Ma'e ke nde erema'e ta, ame'ẽ ke pahar ema'e eho — aja ipe.

²⁸ A'ep wapyk uĩ ame'ẽ ta ukwa ym. Ma'erehe aja Jesu pandu my, ame'ẽ ke ukwa ym.

²⁹ Tamatarer usakiha ke Jun. A'erehe ngã mi'u matyriha rehe amō we ma'e ke jo'ok ta me'ẽ te'e, aja Jesu pandu ipe, aja amō amō jumu'eha ta ukwaha a'eta jupe naĩ. Amō ta kuja ukwaha a'eta jupe naĩ tĩ. Ima'e ym te ame'ẽ ta pe ma'e ke Jun me'ẽ me'ẽ, aja Jesu pandu ipe, aja ukwaha a'eta jupe naĩ tĩ.

³⁰ Mbeju ke Jun upa pyhyk rahã, a'e uhem oho. Pytun riki.

“Pepy'a katu pehẽ juehe pexo.” Ame'ẽ panduha pyahu ame'ẽ ke.

³¹ Jun uhem oho rahã, amō jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Apo ihẽ katuha ke Tupã mujekwa ta pehẽ pe. Tupã katuha ke ihẽ riki amujekwa ta tĩ. Ihẽ ma'eha namō amujekwa ta pehẽ pe.

³² Pe, Tupãma'e pyrãtãha ke ihẽ amujekwa rahã, apo a'e atu ihẽma'e pyrãtãha ke mujekwa ta tĩ.

³³ Ihẽ ra'yr ta aja pehẽ. Pehendu katurahã! Pehẽ namō yman ym ta ihẽ axo apo

'y. Ihẽ ke pekekar ta pexo kũ. Amukwehe jundeu awa ta pe kuja ihẽ apandu: “Ihẽ aho ame'ẽ pe peho ym ta” aja. Apo aja me'ẽ pehẽ pe ihẽ apandu ta tĩ.

³⁴ —Panduha pyahu ame'ẽ ke ihẽ apandu pehẽ pe apo. Kuja: “Pepy'a katu pehẽ juehe pexo.” Pehẽ rehe ihẽ apy'a katu. Aja pepy'a katu ta me'ẽ te'e pehẽ juehe pexo tĩ.

³⁵ Pepy'a katu pehẽ juehe pexo rahã, pehẽ riki ihẽma'e jumu'eha ta ke, aja amō ta ukwa katu ta tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Petu te'e pandu ta, ame'ẽ ke Jesu mujekwa

(Matéu 26.31-35; Mak 14.27-31; Ruk 22.31-34)

³⁶ Simã Petu pandu:

—Sawa'e! My nde ereho ta my? — aja Jesu pe.

—Ihẽ aho ame'ẽ pe marã ka ym ihẽ raikwer rupi nde erehoha. Yman te rahã, ihẽ raikwer rupi nde ereho ta kũ tĩ — aja Petu pe.

³⁷ Petu pandu ipe:

—Sawa'e! Ma'erehe nde raikwer rupi ihẽ aho ym ta my? Ihẽ amanō ta, aja rahã, nde ke amō ta jukwa ym ta — aja Jesu pe.

³⁸ —Nde eremanō ta my? Anĩ. Ko jetehar apandu nde pe. Sapukái je'ẽ ym rahã we: “Jesu rehe har akwa ym ihẽ” aja ihẽ rehe har te'e nde erepandu ta. Mahapyr aja me'ẽ te'e nde erepandu ta — aja Petu pe Jesu pandu.

14

Ipái koty ohoha Jesu mujekwa

¹ Jesu pandu tĩ:

—Mã peja pepyai ym. Pejumupyai ym tĩ. Tupã rehe pejurujar katu. Aja rahã, ihẽ rehe pejurujar katu tĩ.

² Ihẽ pái renda pe mãte hũ ok ta ke ihĩ. Aja ym rahã, ihẽ apandu ym ta tipe. Mãte hũ ihĩ. A'ep upa katu te ihẽ amoĩ ta. Upa katu te ihĩ ta.

³ Pe, upa rahã, ihẽ ajywyr ta. Pe, ihẽ namō pehẽ ke ihẽ araho ta kũ. Ihẽ axo ame'ẽ pe pexo katu ta kũ tĩ.

⁴ Ihẽ aho ta, ame'ẽ pe pehoha pekwa katu pexo — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

⁵ Tome pandu:

—Sawa'e! My nde ereho ta my? Jande jakwa ym. A'erehe jahoha jakwa ym tĩ — aja ipe.

⁶ Jesu pandu:

—Ihẽ rehe amõ jurujar katu rahã jõ, a'ep oho ta. Ihẽ riki jetehar te ke Tupã rehe har ihẽ amujekwa. Ihẽ riki awa ta ke ihẽ amuhã katu ta. Ihẽ rehe amõ jurujar ym rahã, ihẽ pái renda pe oho ym te ta awa.

⁷ Apo ihẽ rehe har pekwa katu. A'erehe ihẽ pái rehe har pekwa katu ta tĩ. Apo har kupe koty ehe har pekwa. Pesak ehe tĩ — aja jumu'eha ta pe.

⁸ Siri pandu ipe:

—Sawa'e! Nde pái keruhũ jande pe emujesak! Aja rahã, a'ewan apo — aja ipe.

⁹ Jesu pandu:

—Siri! Yman riki pehẽ namõ ihẽ axo. Ihẽ rehe har nde erekwa ym my rĩ? Ihẽ rehe amõ usak rahã, ihẽ pái rehe usak tĩ, ame'ẽja saka tĩ. A'erehe: “Nde pái keruhũ jande pe emujesak” aja ym epandu.

¹⁰ Ihẽ pái namõ ihẽ juehe katu ihẽ axo. Aja nde erejurar katu my — aja Siri pe pandu.

Pe, jumu'eha ta pe a'e pandu tĩ:

—Pehẽ pe ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ jeje apandu. Anĩ. Aja ym. Ihẽ namõ ihẽ pái ixo. A'e riki ihẽ ama'ema'eha ke mujekwa.

¹¹ Ihẽ pái namõ ihẽ juehe katu ihẽ axo. Ame'ẽ ke rehe mã peja pejurar katu. Ame'ẽ ke rehe pejurar ym rahã, marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu. (Ame'ẽ ke rehe pesak.) A'erehe mã peja ihẽ rehe pejurar katu.

¹² Ko ihẽ apandu pehẽ pe. Ihẽ rehe amõ jurujar katu rahã, ihẽ aja marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu ta tĩ. Jete. Ihẽ pái koty ihẽ aho ta, a'erehe ihẽ 'ar koty te we marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu ta tĩ. Ihẽ aho rahã, pyrãtãha ke ihẽ muwyr ta, a'erehe ihẽ 'ar koty te we ma'e katu ame'ẽ ke amõ ma'ema'e katu ta tĩ.

¹³ —Ihẽ aputar aja pepandu ame'ẽ ke ihẽ amuwyr ta pehẽ pe. Aja rahã, ihẽ páima'e pyrãtãha ke ihẽ amujesak ta pehẽ pe. Ta'yr ke ihẽ.

¹⁴ Ihẽ aputar aja upa ihẽ pe pepandu rahã, ihẽ amuwyr ta pehẽ pe — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Tupã'ã ke ipái muwyr ta

¹⁵ A'e pandu tĩ:

—Ihẽ rehe pepy'a katu rahã, ihẽ je'ẽha rehe pehendu katu ta.

¹⁶ Ihẽ pái pe ihẽ apandu ta. Pe, amõ pehẽ namõ ma'e ke ma'ema'e, ame'ẽ ke a'e muwyr ta pehẽ pe.

¹⁷ I'ã ke ame'ẽ. Jetehar te ke Tupã rehe har a'e mujekwa ta. Pehẽ namõ aja te'eha a'e ixo ta. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pe a'e muwyr ym te ta. I'ã ke muwyr ym te ta. Tupã rehe har a'eta ukwa ym. A'erehe ame'ẽ ta pe muwyr ym te ta. Pehẽ anĩ. Tupã rehe har pekwa katu. Pehẽ namõ a'e ixo. Pehẽ py'a rehe a'e ihĩ katu tĩ. A'erehe ehe har pekwa katu pexo.

¹⁸ —Pehẽ jeje pexo aja ihẽ amupyta ym ta pehẽ ke. Pehẽ koty ihẽ ajoywyr ta.

¹⁹ Heta ym ukwer rahã, ihẽ rehe amõ ta usak ym ta. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta usak ym te ta ihẽ rehe. Pehẽ anĩ. Ihẽ rehe pesak katu ta kũ tĩ. Ihẽ ruhã te hũ aja ihẽ axo, a'erehe pehẽ ruhã te hũ aja pexo ta tĩ.

²⁰ Ihẽ akwera katu ahem rahã, ihẽ rehe pesak ta kũ tĩ. Arahã ihẽ pái namõ ihẽ juehe katu ihẽ axo, ame'ẽ ke pekwa katu ta. Ihẽ namõ pehẽ juehe katu pehẽ pexo, ame'ẽ ke pekwa katu ta tĩ.

²¹ —Ihẽ je'ẽha ke amõ ukwa, pe, hendu katu ehe rahã, ame'ẽ riki ihẽ rehe ipy'a katu ame'ẽ ke. Ihẽ rehe amõ ipy'a katu rahã, ame'ẽ rehe ihẽ pái ipy'a katu ta tĩ. Ihẽ aja tĩ. Apy'a katu ehe tĩ. Pe, ihẽ juehe har ihẽ amujekwa katu te we ta ipe rĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

²² Pe, amõ Jun pandu. [Jun Ikario ame'ẽ anĩ. Amõ Jun.] Kuja pandu:

—Sawa'e! Jande pe nde rehe har nde eremujekwa ta. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pe nde rehe har nde eremujekwa ym ta. Myja ame'ẽ my? — aja Jesu pe.

²³ A'e pandu:

—Ihẽ rehe amõ ipy'a katu rahã, ihẽ je'ẽha rehe hendu katu ta tĩ. Ihẽ pái ipy'a katu ta ehe tĩ. Ame'ẽ namõ ihẽ pái pyta ta ixo tĩ. Ihẽ aja tĩ. Ipy'a rehe apyta ta tĩ.

²⁴ Ihẽ rehe amõ ipy'a ym rahã, ihẽ je'ẽha rehe hendu ym ta tĩ. A'erehe Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ukwa ym ihẽ rehe har. Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe jõ pehendu. Anĩ.

Ihë pái pandu ame'ë ke rehe pehendu tĩ. Ihë ke a'e muwyr.

²⁵ —Pehë namõ ihë axo rahã, upa Tupã'ã rehe har ihë apandu pehë pe.

²⁶ A'e riki pehë namõ ma'ema'e ame'ë ke a'e. Upa ma'e ke a'e mu'e ta pehë pe. Upa ihë apandu ame'ë ke a'e mujekwa ta pehë pe tĩ. Ma'e ke peharái rahã, ame'ë ke a'e mujekwa ta pehë pe. Ihë je'ëha rupi I'ã ke Tupã muwyr ta kÿ. A'e riki mu'e katu ta pehë ke.

²⁷ —Pehë py'a ke ihë amuhury katu ta. Pekiye ym ta. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta hury. Aja ym ihë amuhuryha. (I'ar koty te we ihë amuhury katuha.) Pejumupyai ym. (Pehë namõ aja te'eha ihë axo ta.) A'erehe pekiye ym tĩ.

²⁸ “Ihë aho ta. Pe, pehë koty ihë ajoywyr ta” aja ihë apandu ame'ë ke rehe rehe pehendu. Ihë 'ar koty te we ihë pái katuha. A'erehe ixoty ihë aho ta. A'erehe mã peja pehë rury katu pexo. Ihë rehe pepy'a katu rahã, pehë rury katu ta.

²⁹ Ame'ë rehe uhyk ym rahã we, ame'ë rehe har upa ihë apandu pehë pe. Pe, ame'ë rehe uhyk rahã, pejurujar katu ta ehe.

³⁰ Amõ uwyr ixo. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë tama'e kapitã ke a'e. A'e uwyr ixo, a'erehe i'i atu we pehë namõ ihë apandu ym ta apo rĩ. Ihëma'e pyrãtãha ke a'e muputu'u ym te ta.

³¹ Ihë pái rehe ihë apy'a katu, aja kome'ë ywy keruhũ pe har ta ukwa ta me'ë te'e. A'erehe upa a'e pandu ame'ë ke ihë ama'ema'e katu. Jaho. Sengi jahorahã — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

15

Juehe har Jesu pandu

¹ Jesu pandu:

—Ma'eywa'y aja ihë. Ame'ë ma'eywa'y usakiha aja ihë pái.

² Amõ amõ hymbo rehe i'a ym. Amõ amõ hymbo rehe i'a katu. Pe, i'a ym ame'ë ke usakiha mondok. Pe, i'a katu, ame'ë ngi hãkãjuk aja upa ma'e jaxer ame'ë ke mondok. Upa mukatu. Aja rahã, i'a katu te ta. Aja ihë kotyhar ta tĩ. Amõ amõ tama'e ixoha katu ym. Ame'ë ta ke ihë pái

mupyrara ta. (Mondok ame'ëja saka ta.) Amõ amõ tama'e ixoha katu riki. Ame'ë ta ixoha ke ihë pái mukatu ta tĩ. Aja rahã, i'ar koty te we ixo katuha. (Aja rahã i'ar koty te we ma'e katu ame'ë ke ma'ema'e ta.)

³ Ihë apandu ame'ë ke rehe pejurujar katu. A'erehe pehë py'a ihë pái juhyk.

⁴ Ma'eywa'y rehe hymbo pyta katu rahã, i'a katu ta. Aja ihë namõ pehë juehe katu pexo rahã, pexoha katu ta. (Aja rahã i'ar koty te we ma'e katu ame'ë ke pema'ema'e ta.) A'erehe mã peja ihë namõ pehë juehe katu pexo.

⁵ —Ihë riki ma'eywa'y aja saka. Pehë riki ma'eywa rymbo aja saka. Ma'eywa rymbo i'y rehe pyta rahã, i'a katu ta. Aja ym rahã, marã ka ym i'aha. Aja pehë tĩ. Ihë namõ pehë juehe katu pexo rahã, pexoha katu aja pexo. (Aja rahã, i'ar koty te we ma'e katu ame'ë ke pema'ema'e katu ta.) Aja ym rahã, marã ka ym pexo katuha.

⁶ Ma'eywa'y rehe hymbo katu ym rahã, usakiha ombor ta. Pe, ame'ë ke xirik ta oho. Ame'ë ke usakiha matyr ta. Pe, hapy ta. Upa ukwái ta. Aja pehë tĩ. Ihë namõ pehë juehe katu aja ym pexo rahã, ihë pái mupyrara ta.

⁷ Ihë namõ pehë juehe katu pexo rahã, peputar ame'ë ke pepandu katu ihë pái pe. Aja rahã, ame'ë ke pehë pe a'e muwyr ta. Ihë apandu ame'ë ke rehe pehendu katu rahã, aja ta tĩ. Muwyr ta pehë pe tĩ.

⁸ Kuja ihë pái katuha ke pemujesak ta. Pexoha katu rahã, ame'ë ke pemujesak ta. Aja rahã, ihëma'e jumu'eha ta ke pehë, aja pemujekwa katu ta tĩ.

⁹ Ihë rehe ihë pái ipy'a katu. Aja pehë rehe ihë apy'a katu tĩ. A'erehe mã peja ihë namõ pehë juehe katu pexo. Aja rahã tapijar te'e we pehë rehe ihë apy'a katu.

¹⁰ Ihë pái pandu ame'ë ke rehe ihë ahendu katu. A'erehe tapijar te'e we ihë rehe a'e ipy'a katu. A'erehe ihë apandu ame'ë ke rehe pehendu katu rahã, tapijar te'e we pehë rehe ihë apy'a katu ta tĩ.

¹¹ —Upa aja me'ë pehë pe ihë apandu. Aja rahã, ihë rury katuha aja pehë tĩ. Pehë rury katu te ta tĩ.

¹² Pesarahã! Pehë pe ihë apandu. Pehë rehe ihë apy'a katu. Aja mã peja pepy'a katu pehë juehe tĩ.

¹³ Ehe katu ame'ẽ ta rehe amõ ipy'a katu te rahã, a'e manõ ta my. Aja rahã, ehe katu ame'ẽ ta manõ ym ta my. Amõ rahã, i'ar koty te we ipy'a katuha mujesak. Aja ipy'a katuha rehe amõma'e uhyk ym.

¹⁴ Pehẽ riki ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke. Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe pehendu katu rahã, ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke pehẽ. A'erehe ihẽ amanõ ta. Aja rahã, mupyraraha renda pe peho ym te ta. Aja pehẽ rehe ihẽ apy'a katu te, aja amujekwa ta.

¹⁵ —Ijar ma'eha ke te'e paraky ame'ẽ ukwa ym. Pehẽ anĩ. Pekwa katu ihẽ ama'ema'eha. Ihẽ pái pandu ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu. Ame'ẽ ke upa katu te pehẽ pe ihẽ apandu. A'erehe upa pekwa katu. A'erehe: “Ihẽma'e parakyha ta” aja ym pehẽ pe ihẽ apandu apo 'y. Anĩ. Upa pekwa katu, a'erehe: “Ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke pehẽ” aja pehẽ pe ihẽ apandu ta apo 'y.

¹⁶ Ihẽ ke pehẽ pejo'ok. Anĩ. Aja ym. Pehẽ ke ihẽ riki ajo'ok. Pe, ihẽ apandu: “Mã peja katu pexo. Ma'e katu ame'ẽ ke pema'ema'e. Ame'ẽ ke ngã harái ym ta” aja.

—Pe, ihẽ je'ẽha rupi ihẽ pái pe ma'e ke pepandu rahã, ame'ẽ ke a'e muwyr katu ta pehẽ pe.

¹⁷ Pe, kuja pehẽ pe ihẽ apandu: “Mã peja pepy'a katu pehẽ juehe pexo” — aja Jesu pandu.

Jesu koty har ta rehe amõ ta ahy te'e usak

¹⁸ Jesu pandu tĩ:

—Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ixo. Pehẽ rehe ame'ẽ ta ahy te'e usak rahã, kuja pekwa pekwa pexo. Ihẽ rehe ame'ẽ ta ahy te'e usak py.

¹⁹ Pehẽ riki ame'ẽ ta kotyhar ta rahã, pehẽ rehe ame'ẽ ta ipy'a katu ta tipe tĩ. Ame'ẽ ta ngi har pehẽ ke ihẽ ajo'ok. A'erehe ame'ẽ ta kotyhar ta aja ym pehẽ apo 'y. A'erehe pehẽ rehe ame'ẽ ta ahy te'e usak.

²⁰ Amukwehe ihẽ apandu ame'ẽ ke pekwa pekwa pexo. Kuja: “Miasu riki ijar 'ar koty te we katuha aja ym” aja ihẽ apandu. Ihẽ riki pehẽ jar ke. A'erehe ihẽ ke amõ ta mupyrara rahã, miasu ta ke mupyrara ta tĩ. Aja rahã, pehẽ ke ame'ẽ ta mupyrara ta tĩ. Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe

ame'ẽ ta hendu katu rahã, pepandu ame'ẽ ke rehe ame'ẽ ta hendu katu ta tipe tĩ.

²¹ Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe pehẽ ke amõ ta mupyrara ta tĩ. Pehẽ rehe hendu ym ta tĩ. Ihẽ ke muwyr ame'ẽ rehe har ame'ẽ ta ukwa ym, a'erehe pehẽ ke mupyrara ta.

²² Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Pe, ihẽ ajur ym rahã, ihẽ amu'e ym rahã, ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ym ta tipe. Anĩ. Ihẽ ajur riki. Amu'e tĩ. A'erehe: “Jande jakwa ym ha rupi ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e” aja marã ka ym ame'ẽ ta panduha apo 'y.

²³ Ihẽ rehe amõ ahy te'e usak rahã, ihẽ pái rehe aja tĩ. Ahy te'e usak ta tĩ.

²⁴ Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ka'u te'eha ke ma'ema'e. A'erehe ame'ẽ ta pe Tupã pandu: “A'e tỹ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e” aja. Ame'ẽ ta ruwa koty marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e tipe. Ame'ẽ ke rehe usak tipe. Anĩ. Ihẽ rehe ahy te'e usak. Aja ihẽ ama'ema'e ym rahã, ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ym ta tipe. Anĩ. Usak riki. Pe, ihẽ rehe ame'ẽ ta ahy te'e usak. Ihẽ pái rehe aja tĩ. Ahy te'e usak tĩ. A'erehe ihẽ pái mupyrara ta.

²⁵ Aja Tupã je'ẽha ke amõ mupinim. Aja me'ẽ uhyk. Kuja:

“Ihẽ rehe amõ ta ahy te'e usak.”

²⁶ —Pehẽ namõ ma'e ke ma'ema'e, ame'ẽ uwyr ta. Tupã'ã ke a'e. Ihẽ pái ngi uwyr ta. Jetehar te ke a'e mu'e ta pehẽ ke. Ihẽ pái ngi a'e ke ihẽ amuwyr ta. Ihẽ rehe har a'e mujekwa ta.

²⁷ Pehẽ aja tĩ. Ngã ke amu'e py rahã har ihẽ namõ pexo. A'erehe ihẽ rehe har pepandu pandu ta ngã pe tĩ — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

16

¹ A'e pandu tĩ:

—Upa aja me'ẽ ihẽ apandu pehẽ pe. Aja rahã, ihẽ rehe pejurujar katuha ke pehijar ym ta.

² Pe, jundéu awa tama'e kapitã ta pandu ta: “Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pejy'ar ym te ta apo 'y” aja. Aja pehẽ ke a'eta muhem ta ingi. Pe, pehẽ ke amõ ta jukwa ta. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk ta tĩ. Pehẽ ke amõ ta jukwa rahã, Tupã putar

ame'ë ke ame'ë ta ma'ema'e, aja ame'ë ta ukwa a'eta jupe naĩ.

³ Aja me'ë pehë pe a'eta ma'ema'e ta tĩ. Ihë rehe har a'eta ukwa ym. Ihë pái rehe har aja tĩ. Ukwá ym tĩ. A'erehe aja me'ë pehë pe a'eta ma'ema'e ta tĩ.

⁴ Pepyraraha rehe har ihë apandu. Aja rahã, ame'ë angaha ke rehe uhyk rahã, ihë apandu ame'ë ke pekwa pekwa ta pexo. Peta kÿ. Aja rahã tapijar te'e we ihë rehe pejuruar katu rĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Tupã'ã rehe har Jesu pandu we rĩ

A'e pandu tĩ:

—Pehë ke ihë amu'e py rahã, pehë pepyraraha rehe har ihë apandu ym. Pehë namõ ihë axo, a'erehe ame'ë rehe har ihë apandu ym.

⁵ Apo anĩ. Apo ihë aho ta. Ihë ke muwyr. Ixoty ihë aho ta kÿ. “My nde ereho ta my?” aja ihë pe pehë ngi har pandu ym ta awa. Pekwa katu, a'erehe pandu ym ta awa.

⁶ Ihë aho ta, ame'ë rehe har apandu. A'erehe pepyai te hũ.

⁷ Pesarahã! Ihë aho rahã, pehë pe katu tiki. Ihë aho ym rahã, pehë namõ ma'e ke ma'ema'e, ame'ë uwyr ym ta pehë rehe. Tupã'ã ke a'e. Pe, ihë aho rahã, pehë pe a'e ke ihë amondo ta.

⁸ Pe, a'e uwyr rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta pe ma'e ke a'e mujekwa ta. Kuja mujekwa ta. “Ma'e riki ka'u te'eha ma'ema'eha my? Ame'ë ke jande jakwa katu” aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta pandu. Anĩ. Ukwaha jupe naĩ, aja Tupã'ã mujekwa ta. Ma'e aka'u te'eha ama'eha ke nixói te ihë pe, aja mujekwa ta tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ma'ema'e. Ame'ë ta pe Tupã pandu ta: “Mupyraraha renda pe peho ta kÿ” aja. Ame'ë ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta pe Tupã'ã mujekwa ta tĩ.

⁹ Ihë rehe Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta jurujar tar ym. Pandu tĩ: “Japutar ym a'e ke” aja. A'erehe kuja Tupã'ã mujekwa ta. “Ma'e riki ka'u te'eha ma'ema'eha my? Ame'ë ke jakwa katu” aja ame'ë ta pandu. Anĩ. Ukwaha jupe naĩ, aja Tupã'ã mujekwa ta.

¹⁰ Ihë pái koty ihë aho ta. A'erehe ma'e aka'u te'eha ama'eha ke nixói te ihë pe, aja

a'e mujekwa ta tĩ. Ihë pái koty ihë aho ta. Pe, ihë rehe pesak ym ta tĩ.

¹¹ Tupã rehe ipy'a ym ame'ë tama'e kapitã ixo. Tupã upa pandu: “Nde katu ym. Nde ke amupyrara hũ ta kÿ” aja. A'erehe Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ke a'e mupyrara hũ ta tĩ. Aja me'ë Tupã'ã mujekwa ta tĩ.

¹² —Amõ we pehë pe ihë apandu tar katu tipe. Pekwa ym we ta rĩ.

¹³ Pe, Tupã'ã uwyr rahã, upa jetehar te ke pehë pe a'e mu'e ta. Jetehar te mu'eha ke a'e. A'e je'ëha ke a'e pandu ta my? Anĩ. Aja ym. A'e hendu ame'ë ke pehë pe a'e mu'e ta. Tupã ngi hendu ame'ë ke mu'e ta. Pe, ma'e ke uhyk ym we rĩ. (Yman rahã, ma'e ke uhyk ta.) Ame'ë ke a'e mujekwa ta pehë pe tĩ.

¹⁴ Katu ihë rehe har a'e pandu ta. Ihë apandu tar katu ma'e ke, ame'ë ke a'e riki mujekwa ta pehë pe.

¹⁵ Upa ihë pái pandu ame'ë ke ihë apandu tĩ. A'erehe aja ihë apandu pehë pe. Ihë apandu ame'ë ke I'ã mujekwa ta pehë pe tĩ, aja ihë apandu — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

Pyaiha ke huryha wan ta uwak

¹⁶ A'e pandu tĩ:

—I'i atu rahã, ihë rehe pesak ym ta. Pe, amõ we mi rahã, ihë rehe pesak ta kÿ tĩ — aja jumu'eha ta pe.

¹⁷ Pe, amõ ta jupandu pandu a'eta jupe:

—Mã! A'e pandu: “I'i atu rahã, ihë rehe pesak ym ta. Pe, amõ we mi rahã, ihë rehe pesak ta kÿ tĩ” aja jande pe. Myja me'ë ame'ë my? A'e pandu tĩ: “Ihë pái koty ihë aho ta, a'erehe ihë rehe pesak ym ta” aja. Myja me'ë ame'ë my tĩ? (Mã! Jakwa ym.)

¹⁸ “Amõ we mi” aja a'e pandu. Myja me'ë ame'ë my? A'e panduha jakwa ym — aja jumu'eha ta pandu a'eta jupe.

¹⁹ Ame'ë rehe har jumu'eha ta pandu tar katu ipe, aja Jesu ukwa katu. A'erehe a'e pandu:

—Ihë apandu pehë pe. “I'i atu rahã, ihë rehe pesak ym ta. Pe, amõ we mi rahã ihë rehe pesak ta kÿ tĩ” aja pehë pe. Ame'ë rehe har pepandu pandu pehë jupe my?

²⁰ Ko ihë apandu pehë pe. Ihë ke amõ ta jukwa rahã, pejixi'u hũ ta. Pe, Tupã rehe

ipy'a ym ame'ẽ ta hury katu ta. Pehẽ anĩ. Pehẽ pepyai tipe. A'engi pehẽ rury katu ta tĩ. Ihẽ rehe pesak rahã, pehẽ rury katu ta tĩ.

²¹ —Kũjã imembyr u'ar tate rahã, ahy ta. U'ar rahã, a'e hury katu. Imembyr ra'yr u'ar, a'erehe hury katu. A'erehe ahyha upa harái.

²² Aja ta pehẽ tĩ. Ihẽ ke amõ ta jukwa ta. A'erehe pepyai hũ apo. A'engi pehẽ rehe ihẽ asak ta tĩ. Ihẽ akwera katu ahem rahã, asak ta pehẽ rehe tĩ. (Ihẽ rehe pesak katu ta tĩ.) Aja rahã, pehẽ rury katu te ta tĩ. Ame'ẽ ke pehẽ ngi mukanim ym te ta awa.

²³ —Ihẽ pái koty ihẽ ajywyr rahã, ma'e ke ihẽ pe pepandu ym ta. Anĩ. Ihẽ pái pe pepandu ta. Ko ihẽ apandu pehẽ pe. Ihẽ je'ẽha rupi ma'e ke ihẽ pái pe pepandu rahã, upa pehẽ pe a'e muwyr ta kÿ.

²⁴ Ihẽ je'ẽha rupi ma'e ke pepandu ym we rĩ. Apo mã peja pepandu katu inamõ 'y. Aja rahã, pehẽ pe a'e muwyr katu ta kÿ. Aja rahã, pehẽ rury katu te ta — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Kome'ẽ ywy keruhũ pe har tama'e kapitãma'e pyrãtãha ke

Jesu muputu'u

²⁵ A'e pandu tĩ:

—Ma'e ke pehẽ pe ihẽ apandu. Ihẽ aho, myja me'ẽ ame'ẽ my, ame'ẽ ke ihẽ apandu. Pekwa katu we. Amõ we mi rahã, aja me'ẽ ihẽ apandu ym ta. Ame'ẽ angaha rehe uhyk ta. Arahã, ihẽ pái rehe har ihẽ amujekwa katu te ta. Pekwa katu te ta.

²⁶⁻²⁸ Ihẽ pái ngi ihẽ ajur. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ ajur. Apo kome'ẽ ywy keruhũ ke ihẽ ahijar ta ahõ. Ihẽ pái koty ihẽ aho ta. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk rahã, ihẽ je'ẽha rupi ma'e ke pepandu ta ipe, ihẽ pái pe. Arahã pehẽ rehe har ihẽ apandu ym ta ipe. Pehẽ atu pepandu ta ipe. A'e atu pehẽ rehe ipy'a katu. Ihẽ rehe pehẽ pepy'a katu, a'erehe pehẽ rehe a'e ipy'a katu tĩ. Tupã ngi ihẽ ajur, ame'ẽ ke pekwa katu, a'erehe pehẽ rehe a'e ipy'a katu tĩ — aja jumu'eha ta pe pandu.

²⁹ Pe, jumu'eha ta pandu ipe:

—Jete! Nde ereho ta. Myja me'ẽ ame'ẽ ke my, ame'ẽ ke nde eremujekwa katu te jande pe apo. Jakwa katu te apo 'y. A'erehe

myja me'ẽ ma'e ke my, aja nde erepandu ym ta me'ẽ te'e apo.

³⁰ Upa katu te nde erekwa katu, aja jakwa katu apo 'y. Jande japandu ym rahã, japandu tar katu ame'ẽ ke nde erekwa katu. A'erehe nde pe amõ pandu ym ta me'ẽ te'e. A'erehe Tupã ngi nde erejur, ame'ẽ ke jakwa katu — aja jumu'eha ta ipe.

³¹ Pe, Jesu pandu:

—Apo ihẽ rehe pejurujar katu.

³² Pehendu katurahã! Ma'e angaha ke rehe uhyk ta. Jete! Uhyk apo 'y. Kuja. Ihẽ ke upa pehijar ta peho. Pehẽma'e ke rehe pesak te'e ta peho. Ihẽ jeje ihẽ axo ta my? Anĩ. Jeje te anĩ. Ihẽ namõ ihẽ pái ixo, a'erehe ihẽ jeje te ihẽ axo ym te ta.

³³ Upa aja me'ẽ ihẽ apandu pehẽ pe. Aja rahã, ihẽ namõ pehẽ juehe katu pexo rahã, pehẽ rury katu ta. Pekiye ym ta. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mupyrara ta pehẽ ke. Anĩ. Pekiye ym. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ tama'e kapitã ixo. Satana a'e. (Åjã ramũi ke a'e tĩ.) Ima'e pyrãtãha ke upa ihẽ amuputu'u — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

17

Juehe har Tupã namõ Jesu pandu

¹ Aja me'ẽ Jesu upa pandu rahã, ywa rehe a'e ma'ã. Ipái namõ pandu pandu. Kuja:

—Papa! Ma'e angaha ke rehe uhyk apo 'y. Kuja. Ihẽma'e pyrãtãha ke emujekwa ngã pe. Aja rahã, nema'e pyrãtãha ke ihẽ amujekwa ta ngã pe tĩ. Nde ra'yr ke ihẽ.

² Upa awa tama'e kapitã keruhũ ke ihẽ tĩ. Aja ihẽ ke nde eremu'am. Pe, ihẽ pe ngã ke nde eremuhyk katu. (A'erehe ame'ẽ ta ihẽ rehe jurujar katu.) Ame'ẽ ta ke ihẽ amuhã katu ta.

³ Kuja ame'ẽ ta riki uhã te hũ ame'ẽ ta ke. Nde rehe har ukwa katu ame'ẽ ta uhã te hũ ame'ẽ ta ke. Ne jõ riki Tupã te. Ihẽ rehe har ukwa ame'ẽ ta aja tĩ. Uhã te hũ ame'ẽ ta ke a'eta tĩ. Ihẽ ke nde eremuwyr.

⁴ Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta pe nema'e pyrãtãha ke ihẽ amujekwa. Ihẽ parakyha ihẽ pe nde ereme'ẽ, ame'ẽ ke ihẽ amumba. Nde rehe har ihẽ amujekwa. Ame'ẽ riki ihẽma'e parakyha ke.

⁵ Papa! Kome'ë ywy keruhũ nixói te rahã, ne namõ ihẽ axo. Arahã ihẽma'e pyrãtãha ke nde eremujesak katu. Aja apo nde ruwa koty ihẽma'e pyrãtãha ke emujesak tĩ — aja ipái namõ Jesu pandu.

Ixotyhar ta rehe har Tupã namõ Jesu pandu

⁶ A'e pandu tĩ:

—Kome'ë ywy keruhũ pe har ta ngi har amõ ta ixo. Ame'ë ta ke ihẽ pe nde eremuhyk katu. (A'erehe ame'ë ta ihẽ rehe jurujar katu.) A'erehe ame'ë ta ihẽ kotyhar ta ke apo 'y. Ame'ë ta pe nde rehe har ihẽ amujekwa katu. Nde kotyhar ta ke ame'ë ta tĩ. Apo ihẽ kotyhar ta ke tĩ. Ame'ë ta ke ihẽ koty nde eremuwyr. Ne je'ëha rehe ame'ë ta hendu katu.

⁷ Kuja ame'ë ta ukwa katu. Upa ihẽ apandu ame'ë ke ihẽ pe nde eremuwyr. Ihẽma'e pyrãtãha aja tĩ. Nde eremuwyr tĩ. Aja ame'ë ta ukwa katu tĩ.

⁸ Ihẽ pe nde erepandu ame'ë ke ame'ë ta pe ihẽ apandu tĩ. Ame'ë ta hendu katu ehe. Nengi ihẽ ajur. Jetehar te ke ame'ë. Aja ame'ë ta ukwa katu tĩ. Ihẽ ke nde eremuwyr. Ame'ë rehe ame'ë ta jurujar katu tĩ.

⁹ —Nde rehe ipy'a ym ame'ë ta rehe har nde pe ihẽ apandu ym. Ihẽ rehe nde eremuwyr katu. (A'erehe ame'ë ta ihẽ rehe jurujar katu.) Ame'ë ta nde kotyhar ta ke apo 'y. Ame'ë ta rehe har ne namõ ihẽ apandu pandu.

¹⁰ Upa ihẽ kotyhar ta riki nema'e tĩ. Pe, upa nde kotyhar ta riki ihẽma'e tĩ. Pe, ihẽma'e pyrãtãha ke ame'ë ta mujesak katu ta ngã pe.

¹¹ Apo nde erexo ame'ë pe ihẽ aho ta tĩ. Kome'ë ywy keruhũ pe ihẽ nixói ta. Ihẽ kotyhar ta anĩ. Pyta we ta se.

—Papa! Katu te ame'ë ke nde! Nema'e pyrãtãha namõ ame'ë ta rehe esak katu. Aja rahã, jande aja peteĩhar aja johu ngã ixo ta tĩ. Nema'e pyrãtãha ke ihẽ pe nde eremuwyr tĩ.

¹² Ame'ë ta namõ ihẽ axo rahã, ne je'ëha rupi ihẽ asak katu ngã rehe. Ame'ë ta ke ihẽ pe nde ereme'ë, ame'ëja saka. Ihẽ asak katu ngã rehe, a'erehe ihẽ rehe ame'ë ta tapijar te'e we jurujar katu te we rĩ. Peteĩ

jõ ihẽ ke hijar. Mupyraraha renda pe oho ta ame'ë ke a'e. (Jun a'e.) Ihẽ ngi a'e oho, a'erehe yman Tupã je'ëha rehe ehe har amõ mupinim, aja uhyk apo 'y. Ihẽ ke a'e hijar, aja uhyk apo 'y.

¹³ —Apo nde erexo ame'ë pe ihẽ aho ta kũ. Se ihẽ axo rahã, ame'ë ta rehe har upa ihẽ apandu ne namõ. Aja rahã, ihẽ rury katuha aja a'eta hury katu te ta tĩ.

¹⁴ Nde erepandu ame'ë ke ame'ë ta pe ihẽ apandu tĩ. Ihẽ aja ame'ë ta riki nde rehe ipy'a ym ame'ë ta aja ym. A'erehe nde rehe ipy'a ym ame'ë ta ahy te'e usak ngã ehe, nde kotyhar ta rehe.

¹⁵ Kome'ë ywy keruhũ ngi nde kotyhar ta ke eraho. Anĩ. Aja ym ihẽ apandu ta. Kuja ihẽ apandu nde pe. Jaxer ai te ame'ë ta ixo. Ame'ë tama'e pyrãtãha ke emuputu'u ame'ë ta ngi. Aja rahã, ame'ë ta rehe nde kotyhar ta hendu ym ta.

¹⁶ Nde rehe ipy'a ym ame'ë ta kome'ë ywy keruhũ pe ixo. Ame'ë ta aja ym ihẽ tĩ. Ihẽ aja nde kotyhar ta tĩ. Ame'ë ta nde rehe ipy'a ym ame'ë ta aja ym tĩ.

¹⁷ Nde je'ëha riki jetehar te ke. Nde kotyhar ta hendu katu ehe. A'erehe nde ereputar ame'ë ke aja nde erema'ema'e katu. Aja rahã, nde ereputar ame'ë ke ame'ë ta ma'ema'e katu ta tĩ.

¹⁸ Kome'ë ywy keruhũ pe ihẽ ke nde eremuwyr. Ne je'ëha ke ihẽ apandu ajur. Aja ame'ë ta ke ihẽ amondo axo tĩ. Kome'ë ywy keruhũ pe har ta pe ne je'ëha ke ame'ë ta pandu ta oho.

¹⁹ Ame'ë ta rehe ihẽ apy'a katu. A'erehe nde ereputar ame'ë ke ihẽ ama'ema'e katu. Aja rahã, ame'ë ta nde ereputar ame'ë ke ma'ema'e katu ta tĩ — aja ipái namõ Jesu pandu.

Amõ jurujar katu, ame'ë ta rehe har Tupã namõ Jesu pandu pandu

(A'e pandu tĩ:)

²⁰ —Ihẽ kotyhar ta rehe har ne namõ ihẽ apandu. Ame'ë ta rehe har jõ ym. Ko ne je'ëha ke ame'ë ta pandu rahã, amõ ta hendu katu ta. Ame'ë ta ihẽ rehe jurujar katu ta tĩ. Ame'ë ta rehe har ne namõ ihẽ apandu axo apo 'y.

²¹ —Papa! Mã peja peteĩhar aja a'eta ixo katu, aja nde pe ihẽ apandu. Ne namõ ihẽ

juehe katu ihê axo. Pe, ihê namõ nde juehe katu nde erexo tĩ. Aja mã peja jande namõ a'eta juehe katu a'eta ixo ta tĩ. Mã peja peteĩhar aja a'eta ixo katu ta. Aja rahã, ihê ke nde eremuwyr ame'ẽ ke rehe kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta jurujar katu ta tĩ. Nde riki ihê ke eremuwyr ame'ẽ ke nde.

²² Nema'e pyrãtãha ke ihê pe nde eremuwyr. Ame'ẽ ke ihê amondo ta tĩ, ame'ẽ ta pe. Aja rahã, peteĩhar aja a'eta ixo ta tĩ. Jande aja peteĩhar aja a'eta ixo ta tĩ.

²³ A'eta namõ ihê juehe katu ihê axo. Ihê namõ nde juehe katu nde erexo. Pe, peteĩhar aja a'eta ixo katu ta tĩ. Aja rahã ihê ke nde eremuwyr, aja kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ukwa katu ta. Nde kotyhar ta rehe nde erepy'a katu, aja ame'ẽ ta ukwa katu ta tĩ. Ihê rehe nde erepy'a katu aja ame'ẽ ta ukwa katu ta tĩ, kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ukwa katu ta tĩ.

²⁴ —Papa! Nde kotyhar ta ke ihê pe nde eremuwyr. Ihê axo ame'ẽ pe ame'ẽ ta ixo ta tĩ. Ame'ẽ ke ihê aputar. Pe, ihê namõ a'eta ixo rahã, ihẽma'e pyrãtãha rehe a'eta usak ta. Kome'ẽ ywy keruhũ nixói rahã, ihê rehe nde erepy'a katu. A'erehe nema'e pyrãtãha ke ihê pe nde eremuwyr.

²⁵ —Papa! Katu te ame'ẽ ke nde! Nde rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ukwa ym nde rehe har. Ihê anĩ. Ihê akwa katu nde rehe har. Pe, ihê ke nde eremuwyr, aja ihê namõ ixo ame'ẽ ta ukwa katu.

²⁶ Ame'ẽ ta pe nde rehe har ihê amujekwa. Tapijar te'e we ihê amujekwa katu. Aja rahã, a'eta ipy'a katu ta a'eta juehe ixo. Ihê rehe nde erepy'a katu, aja a'eta ipy'a katu ta a'eta juehe ixo tĩ. Pe, a'eta namõ ihê juehe katu ihê axo — aja ipái pe Jesu pandu.

18

Jesu ke sonda ta pyhyk

(*Matéu 26.47-56; Mak 14.43-50; Ruk 22.47-53*)

¹ Tupã namõ upa pandu rahã, hãkã ra'yr ruwái koty Jesu oho. Jumu'eha ta namõ oho. Hãkã ra'yr rer Senõ. Hãkã ra'yr ruwái koty ita kurar ihĩ. Ame'ẽ pe a'eta ixo oho.

² Ame'ẽ renda ke Jun ukwa katu tĩ. Amõ amõ rahã, a'ep jumu'eha ta namõ Jesu ohoho, a'erehe ame'ẽ renda ke Jun ukwa

katu. Jun riki huwajan ta ke Jesu rehe muhyk ta werur.

³ Pe, ame'ẽ renda pe Jun oho tĩ. Heta homa awa tama'e sonda ta ke a'e raho. Amõ harõha ta ke a'e raho tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ harõha ta ke. Ame'ẽ ta ke pa'ihu ta mondo. Parise ta mondo tĩ. Johu Jun namõ oho rahã, kyse puku namõ oho. Kandéi namõ oho tĩ. Araparin namõ oho tĩ.

⁴ Upa ma'e ke ixo ta, ame'ẽ ke Jesu ukwa katu. A'erehe ngã koty a'e oho. Pe, pandu: —Awa ke pekekar pexo my? — aja Jesu.

⁵ —Jesu ke jakekar jaxo. Nasare ok ta pe har ke a'e — aja amõ ta pandu ipe. —Ko ihê a'am — aja Jesu ngã pe.

Sonda ta namõ Jun ixo. A'e riki Jesu rehe har mujekwa ngã pe.

⁶ “Ko ihê a'am” aja Jesu pandu rahã, sonda ta xupe koty jywyr. Pe, ywy rehe u'ar ukwap.

⁷ Amõ we Jesu pandu:

—Awa ke pekekar pexo my? — aja ngã pe.

—Jesu ke jakekar jaxo. Nasare ok ta pe har ke a'e — aja ipe tĩ.

⁸ —Ihê te ko aja upa ihê apandu pehẽ pe. Ihê ke jõ pekekar pexo rahã, mã peja ihê namõ ixo ame'ẽ ta oho te'e — aja ngã pe Jesu pandu.

⁹ [Aja me'ẽ a'e pandu rahã, i'i we a'e pandu ame'ẽ ke rehe uhyk apo 'y. Kuja: “Papa! Upa ihê pe nde ereme'ẽ. Ame'ẽ ta ngi har kanim ym amõ.” Ame'ẽ panduha rehe uhyk.]

¹⁰ Pe, Simã Petu kyse puku ke muhem. Ixu'a ngi muhem. Pe, amõ sawa'e nambi ke a'e mopok ingi. Pa'i keruhũma'e miasu nambi ke mopok ingi. Her Mauko. Ijywa katu kotyhar inambi ke mopok.

¹¹ Petu pe Jesu pandu:

—Anĩ. Henda pe kyse puku emuxe katu emondo, ipirer pe. Pyraraha ihê pe ihê pái muwyr. Ame'ẽ ke ihê py'ahu te'e ahendu katu ta. Ame'ẽ ke nde erekwa ta me'ẽ te'e — aja ipe.

Pa'i keruhũ ruwa koty Jesu ixo

¹² Pe, Jesu ke homa awa tama'e sonda ta pyhyk. Sonda tama'e kapitã ta aja tĩ. Pyhyk tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rukwen harõha ta aja tĩ. Pyhyk tĩ. Pe, Jesu

po apyr rupi a'eta pukwar. Tupaham pe pukwar.

¹³ Pe, a'e ke Kái tutyr pe a'eta raho py. Her Ana. Ame'ë warahy 'ar rahã, Kái riki jundéu awa tama'e pa'i keruhũ.

¹⁴ A'e riki jundéu awa tama'e kapitã ta pe pandu kwe. Kuja pandu:

—Peteĩ sawa'e manõ ta me'ë te'e. Aja rahã, jande ke homa awa tama'e sonda ta jukwa ym ta — aja Kái pandu kwe.

Petu te'e pandu

(*Matéu 26.57-58; Matéu 26.69-70; Mak 14.53-54; Mak 14.66-68; Ruk 22.54-57*)

¹⁵⁻¹⁶ Jesu raikwer rupi Simã Petu oho. Amõ jumu'eha oho tĩ. Ihẽ riki ame'ë. Ihẽ Juã. Ihẽ ke pa'i keruhũ ukwa katu. A'erehe pa'i keruhũ rok kurar pe Jesu ke amõ ta raho rahã, ihẽ aho tĩ. Petu soroka pe pyta. Kurar rukwen rake pyta. A'erehe kũjã harõha pe ihẽ apandu:

—Petu ke emuxe katu — aja kũjã pe.

—Ere — aja kũjã.

Pe, Petu ixé tĩ.

¹⁷ Hukwen rake kũjã ixo. A'e pandu Petu pe:

—Nde riki peme'ë sawa'e namõ nde erejumu'e ixo ame'ë ke nde — aja ipe.

—Anĩ. Aja ym ihẽ — aja kũjã pe Petu te'e pandu.

¹⁸ Rysã te riki. A'erehe miasu ta tata ke hapy. Harõha ta aja tĩ. Hapy tĩ. Ame'ë rake rupi a'eta jumaku uĩ. Pe, a'eta koty Petu oho tĩ. Pe, jumaku uĩ a'e tĩ.

Jesu namõ pa'i keruhũ pandu

(*Matéu 26.59-66; Mak 14.55-64; Ruk 22.66-71*)

¹⁹ Pe, Jesu pe jundéu awa tama'e pa'i keruhũ pandu. Her Ana. Kuja pandu:

—Myja hetaha ne namõ ixo ame'ë ta my? Myja nde eremu'e mu'e my? — aja ipe.

(Ame'ë ke Ana ukwa rahã, homa awa tama'e kapitã pe pandu ta oho tĩ. Pe, ame'ë ukwaha rupi Jesu ke jukwa ta. A'erehe aja pandu.)

²⁰ Jesu pandu:

—Hetaha pyter pe aja te'eha ihẽ apandu pandu. Ihẽ amu'e rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ihẽ amu'emu'e. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ihẽ

amu'emu'e tĩ. A'ep jundéu awa ta jy'ar tĩ. Hetaha pyter pe jõ ihẽ amu'emu'e.

²¹ Aja rahã, ma'erehe ihẽ pe nde erepandu my? Ihẽ apandu ame'ë ke rehe amõ ta hendu. Ame'ë ta pe eme'u katu. Ihẽ apandu ame'ë ke a'eta ukwa katu. A'erehe ame'ë ta pe epanurahã! Ame'ë ta pandu ta nde pe — aja pa'i keruhũ pe Jesu pandu.

²² Aja me'ë Jesu pandu ame'ë ke rehe harõha hendu rahã, a'e pandu:

—Mã! Aja me'ë pa'i keruhũ pe nde erepandu ym ta me'ë te'e. Katu ym — aja Jesu pe naĩ.

Pe, Jesu ruwa ke harõha nupã. (Pa'i keruhũ pe katu ym pandu aja ukwaha naĩ, a'erehe nupã.)

²³ Jesu pandu:

—Ihẽ apanduha ihẽ ajawy rahã, ame'ë ke emujekwa ngã pe. Anĩ rahã, jetehar te ke ihẽ apandu rahã, ihẽ ke nde erenupã rahã, katu ym — aja harõha pe a'e pandu.

²⁴ A'engi Jesu ke Ana mondo. Pukwar aja mondo. Kái koty mondo. A'e riki jundéu awa tama'e pa'i keruhũ tĩ.

Te'e Petu pandu tĩ

(*Matéu 26.71-75; Mak 14.69-72; Ruk 22.58-62*)

²⁵ A'ep Petu jumaku uĩ rĩ. Pe, amõ ta pandu ipe:

—Peme'ë sawa'e namõ nde erejumu'e erexo ame'ë ke nde my? — aja ipe.

Petu te'e pandu:

—Anĩ. Aja ym ihẽ — aja ngã pe.

²⁶ Pa'i keruhũma'e miasu nambi ke Petu mopok. Ame'ë ianam a'ep ixo tĩ. Pa'i keruhũma'e miasu a'e tĩ. Petu pe a'e pandu:

—Ita kurar pe Jesu namõ nde erexo. A'erehe nde rehe ihẽ asak a'ep tĩ — aja ipe.

²⁷ Pe, Petu te'e pandu tĩ:

—Anĩ — aja.

Pe, pahar sapukái je'ë.

Pirat ruwa koty Jesu pu'am oho u'am

(*Matéu 27.1-2; Matéu 27.11-14; Mak 15.1-5; Ruk 23.1-5*)

²⁸ Kái rok ngi Jesu ke sonda ta raho. Homa awa tama'e kapitã rok pe raho. Pytuniwe te rahã, raho. Jundéu awa tama'e kapitã ta ixé ym. Homa awa tama'e kapitã rok pe ixé ym. Ixe rahã, katu ym ta. Ipy'a xi'a ta aja ukwa a'eta jupe. Pasuko 'ar rahã,

ngã mi'u ke ngã matyr. Ame'ẽ ke ipy'a xi'a rahã, u'u ym ta. Jundéu awa aja ym ame'ẽ rok pe ixe rahã, u'u ym ta. Aja te'eha jundéu awa ta ukwa.

²⁹ A'erehe soroka pe Pirat uhem uwyr. A'ep jundéu awa tama'e kapitã ta namõ pandu:

—Ma'e ka'u te'eha ke peme'ẽ sawa'e ma'ema'e my? Pehẽ pepandurahã! — aja Pirat pandu.

³⁰ A'eta pandu:

—Ma'e ka'u te'eha ke peme'ẽ sawa'e ma'ema'e. A'erehe a'e ke jãnde jarur nde pe — aja ipe.

³¹ Pirat pandu:

—Pehẽ atu peraho. Pehẽ je'ẽha rupi ehe har pekwa peho. Katu ame'ẽ ke ma'ema'e my? Jaxer te ame'ẽ ke ma'ema'e my? Pehẽ atu pekwa peho — aja ngã pe.

Jundéu awa tama'e kapitã ta pandu:

—Anĩ. Jãnde je'ẽha rupi jajukwa ym ta awa ke. (Ame'ẽ ke nde jõ nde erepandu katu. Nde riki kapitã. Homa awa tama'e kapitã ke nde) — aja Pirat pe.

³² Aja rahã, Jesu panduha aja me'ẽ uhyk katu. A'e pandu kwe. “Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ihẽ ke amõ ta jukwa ta.” Ame'ẽ panduha angaha ke rehe uhyk apo 'y. Jetehar te riki ame'ẽ. (Homa awa ta jõ myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe amõ ta ke jukwa katu.)

³³ Hok pe Pirat jywyr oho. Jesu pe a'e pandu:

—Pahar ejur se! Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ ke nde my? — aja ipe.

³⁴ Jesu pandu:

—Ame'ẽ ke nde atu erekwa my? Anĩ rahã, ame'ẽ ke amõ ta pandu nde pe my? Jetehar rupi nde erepandu ta me'ẽ te'e. “Katu nde.” Anĩ rahã: “Katu ym nde” aja — aja ipe.

³⁵ Pirat pandu:

—Mã! Jundéu awa ym ihẽ. A'erehe jundéu awa ta ma'ema'eha akwa ym ihẽ. Homa awa ke ihẽ, a'erehe jetehar rupi nde rehe har apandu ta me'ẽ te'e. Jundéu awa ke nde. Ame'ẽ ta riki nde ke werur ihẽ pe. Pa'ihu ta aja tĩ. Nde ke werur ihẽ pe tĩ. A'erehe ame'ẽ ta ngi nde rehe har ahendu. Ma'e nde erema'ema'e my? — aja ipe.

³⁶ Jesu pandu:

—Ihẽ riki kome'ẽ ywy keruhũ pe har tama'e kapitã keruhũ rahã, ihẽ namõ ixo ame'ẽ ta jumai mai hũ ta. Aja rahã, ihẽ ke jundéu awa ta pyhyk ym ta tipe. Jetehar te ke. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har tama'e kapitã keruhũ ym ihẽ — aja ipe.

³⁷ Pirat pandu:

—Aja rahã, kapitã keruhũ ke nde my? — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—A'e tỹ. Nema'e panduha aja ihẽ. Ihẽ mãi pusu ngi ihẽ a'ar. A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ axo. A'erehe jetehar te ihẽ apandu ajur. Jetehar te rehe hendu katu ame'ẽ ta ihẽ rehe hendu katu ta tĩ — aja Jesu pandu ipe.

³⁸ Pirat pandu:

—Mã! Myja me'ẽ jetehar te amõ ukwa katu ta my? — aja ipe.

Jesu jukwaha ke Pirat pandu

(*Matéu 27.15-31; Mak 15.6-20; Ruk 23.13-25*)

Jesu namõ upa pandu rahã, soroka pe Pirat oho tĩ. Jundéu awa tama'e kapitã ta pe a'e pandu oho tĩ:

—Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te a'e. A'erehe jajukwa rahã, katu ym ta.

³⁹ Pasuko 'ar rahã pame katu te kyndaha ngi amõ ke aja te'eha ihẽ amupoir. Aja te'eha pehẽ pe amupoir. Ko jundéu awa tama'e kapitã keruhũ ke ihẽ amupoir ta my. Aja peputar my? — aja Pirat.

⁴⁰ Ngã pandu:

—Anĩ. Peme'ẽ anĩ. Amõ sawa'e emuhem indo. Mahamba emuhem indo. Aja jãnde japutar — aja Pirat pe.

(Mahamba riki amõ ke jukwa ame'ẽ ke a'e.)

19

¹ Pe, amõ ta pe Pirat pandu:

—Jesu ke peraho. Soroka pe peraho. Penupã a'e ke. So'o pিরer pe penupã — aja. (Nupã rahã, a'e ke jukwa ta, aja mujekwa katu.)

Pe, sonda ta nupã hũ.

² Pe, japekã rãkã ke te'e iãkã rehe har sonda ta mujã. Ame'ẽ ke Jesu ãkã rehe a'eta moĩ. (Aja a'e ke mahy hũ.) Ma'e mundeha katu te ame'ẽ ke a'eta munde ehe

tĩ. (Kapitã keruhũma'e mundeha aja saka a'eta munde ehe.)

³ Pe, huwa koty a'eta pu'am ohoho u'am. Puka puka hũ ehe. Kuja:

—Mã! Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ nde! — aja puka puka hũ ehe.

Pe, huwa ke a'eta nupã tĩ. Ipo pe nupã.

⁴ Hok kurar soroka pe Pirat uhem oho tĩ. Heta ame'ẽ ta pe a'e pandu:

—Pesarahã! Pehẽ pe Jesu ke ihẽ amuhem ta arur. Aja rahã, ma'e ke pekwa katu ta. Kuja. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te a'e, a'erehe jajukwa rahã, katu ym tiki, aja pekwa ta — aja Pirat pandu.

⁵ Pe, kurar soroka pe Jesu uhem oho. Japekã rãkã ke te'e iãkã rehe har sonda ta mujã. Ame'ẽ namõ a'e uhem oho. Ma'e mundeha katu te ame'ẽ ke namõ uhem oho tĩ. Pe, Pirat pandu:

—Pesarahã! Sawa'e kohĩ — aja heta ame'ẽ ta pe.

⁶ Jundéu awa tama'e pa'ihu ta usak ehe rahã, hãtã pukái pukái. Sonda ta aja tĩ. Kuja:

—Ejukwa! Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ejukwa! Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ejukwa! — aja Pirat pe.

Pirat pandu:

—Anĩ. Pehẽ atu myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe pejukwa. Ma'e jaxer ame'ẽ ke nixói te ipe, aja ihẽ akwa — aja ngã pe.

⁷ Jundéu awa tama'e kapitã ta pandu:

—“Tupã ra'yr ihẽ” aja pandu ame'ẽ ke manõ ta me'ẽ te'e. Aja jande je'ẽha rehe panduha ihĩ. “Tupã ra'yr ihẽ” aja Jesu pandu. A'erehe a'e ke jajukwa ta me'ẽ te'e — aja Pirat pe.

⁸ “A'e riki Tupã ra'yr” aja ngã pandu ame'ẽ ke rehe Pirat hendu rahã, amõ we kyje a'e. (Tupã ra'yr ke jukwa tar ym, ame'ẽ ngi kyje.)

⁹ Pe, hok wyr pe a'e ixex oho tĩ. Jesu ke a'e raho inamõ. Pe, pandu ipe:

—My ngi nde erejur my? — aja Jesu pe.

Anĩ. Jesu pandu we ym ipe.

¹⁰ Pirat pandu ipe:

—Mã! Nde erepandu ym ihẽ pe. Ehendu katu! Ihẽ apandu rahã, nde erehem katu te'e ta nde ereho. Anĩ rahã, ihẽ apandu rahã, nde ke sonda ta jukwa ta. Myra ngã

mupia ame'ẽ ke rehe jukwa ta — aja Jesu pe.

¹¹ A'e pandu:

—Anĩ. Aja ym. Kapitã aja nde ke Tupã riki mu'am. A'erehe je'ẽha te nde erereko. A'erehe ne je'ẽha rupi ihẽ pe upa ma'e ke nde erema'e katu. Ko ihẽ ke nde pe ngã werur. Ame'ẽ ta ma'eha riki i'ar koty te we jaxeriha. Nema'e ma'eha 'ar koty te we jaxeriha — aja Jesu pandu ipe.

¹² Ame'ẽ panduha ke Pirat hendu rahã, Jesu ke a'e poir tar katu te hũ. Anĩ. Jundéu awa tama'e kapitã ta hãtã pandu pandu:

—Peme'ẽ ke nde erepoir rahã, homa awa tama'e kapitã keruhũ namõ katu ym nde. “Ihẽ riki kapitã keruhũ” aja Jesu pandu. A'erehe a'e riki homa awa tama'e kapitã keruhũ ruwajan — aja Pirat pe ngã pandu.

¹³ Ame'ẽ panduha ke Pirat hendu rahã, soroka pe Jesu ke a'e raho. Ngã namõ panduha renda pe a'e wapyk. Ngã rehe har ukwa, ame'ẽ renda pe wapyk. “Katu my?” Anĩ rahã: “Katu ym my?” Ame'ẽ renda pe Pirat wapyk. Ame'ẽ henda pe amõ ta pandu: “Ita mouha rape” aja. (Jundéu awa je'ẽha rahã: “Ngambata” aja pandu ipe.)

¹⁴ Arahã warahy jandar rahã tate. Ame'ẽ wera rahã ngã mi'u ke jundéu awa ta matyr matyr. Pasuko weraha rehe uhyk tate. Pe, jundéu awa ta pe Pirat pandu:

—Pehẽma'e kapitã keruhũ ke ko — aja.

¹⁵ Jundéu awa ta pukái hũ:

—Ejukwa! Ejukwa! Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ejukwa! — aja.

Pirat pandu:

—Pehẽma'e kapitã keruhũ myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ihẽ ajukwa ta my? Ame'ẽ ke peputar my? — aja ngã pe.

Pa'ihu ta pandu:

—Anĩ. Peme'ẽ riki jandema'e kapitã keruhũ ym. Sesa jõ riki jandema'e kapitã keruhũ — aja Pirat pe. (Sesa riki homa awa tama'e kapitã keruhũ.)

¹⁶ Pe, Jesu ke ame'ẽ ta pe Pirat me'ẽ. A'e je'ẽha rupi myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe jukwa ta. A'erehe Jesu ke sonda ta raho.

Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Jesu manõ
(Matéu 27.32-44; Mak 15.21-32; Ruk 23.26-43)

17 Pe, a'e oho. Ima'e myra ngā mupia ame'ē ke a'e raho. Ijixi'y 'ar pe raho. Pe, ma'e henda pe uhyk oho. Her: “Awa ākā kangwer.” [Jundéu awa je'ēha rahā: “Ngóu” aja.]

18 A'ep ame'ē myra ngā mupia ame'ē ke rehe sonda ta mujar mu'am. Amō mokōi sawa'e ta ke a'eta mujar mu'am tī. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe mujar mu'am. Jesu jywa katu koty peteī. Amō ijiywa'i koty. Ame'ē ta pyter pe Jesu i'āi.

19 Pe, amō pe Pirat pandu:

—Ngā ukwaha ke emupinim. Kuja:

“Ko Jesu. Nasare ok ta pe har ke a'e. Jundéu awa tama'e kapitā keruhū”

—Aja paper rehe emupinim — aja Pirat pandu. (Aja rahā amō kapitā keruhū kohī. Aja rahā, homa awa tama'e kapitā keruhū ruwajan kohī, aja mujekwa.)

Ame'ē paper pinim rehe amō koty koty je'ēha ihī. Ko jundéu awa je'ēha ke. Amō ratī je'ēha ke tī. Amō ngere awa je'ēha ke tī. Ame'ē paper pinim ke myra ngā mupia apyr rehe asa inom. Itapywa ra'yr pe asa inom. Jesu ākā koty asa inom.

20 Ame'ē ke rehe heta jundéu awa ta usak. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke sonda ta mujar mu'am. Ame'ē renda paite ym. Ok ta ngi paite ym. (A'erehe jukwaha ke heta ngā usak oho.) A'erehe heta usak ehe, paper pinim rehe.

21 Pe, Pirat pe jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu:

—Anī. “Jundéu awa tama'e kapitā keruhū” aja amō mupinim. Katu ym aja. Amō koty emupinim. Kuja: “Kome'ē sawa'e pandu naī. Ihē riki jundéu awa tama'e kapitā keruhū” aja emupinim — aja Pirat pe pandu.

22 Pirat pandu:

—Anī. Mā peja pyta. Amō koty ihē amupinim ym ta — aja pa'ihu ta pe.

23 Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke sonda ta mujar mu'am. Tumeme sonda ta ixo. Upa Jesu ke mujar mu'am rahā, ima'e mundeha ke a'eta pyhyk pyhyk. Aja pame katu te pyhyk. Pe, mundeha pukeka aja me'ē pyta. Ame'ē rehe muwykiha nixói te. Peteīhar pan.

24 Sonda ta pandu jupe: “Mā peja ixo. Jamowok ym ta. Ita pinim ra'yr jambor ta. Aja ame'ē mundeha japyhykiha ke jakwa ta” aja. Aja rahā, Tupā je'ēha rehe amō mupinim. Ame'ē rehe uhyk. Kuja:

“Ihēma'e mundeha ke a'eta pyhyk pyhyk. Pukeka aja me'ē rehe ita pinim ra'yr ke a'eta omombor” aja pinīha ihī. Ame'ēja sonda ta ma'ema'e apo 'y.

25 Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu i'āi. Kotete imāi ixo. Imāi anam a'ep ixo tī. Amō Mari a'ep ixo tī. Koropa rakehar a'e. Mari Mandare ixo a'ep tī.

26 Pe, imāi rehe Jesu usak. Amō jumu'eha rehe aja tī. Usak tī. A'e ipy'a katu ame'ē ke ame'ē jumu'eha. Ihē ke ame'ē. Ihē Juā. Pe, imāi pe Jesu pandu:

—Māi! Peme'ē riki ne membyr apo 'y — aja ipe.

27 Pe, ihē pe Jesu pandu tī:

—Peme'ē riki ne māi apo 'y — aja.

Arahā har ihē rok pe ihē araho. Ihē Juā. Jesu māi ke ihē araho. Ihē māi aja ihē asak katu ehe tī.

Jesu manō

(*Matéu 27.45-56; Mak 15.33-41; Ruk 23.44-49*)

28 Jupe uhyk ame'ē ke upa katu te uhyk apo 'y. Aja Jesu ukwa katu. Pe, a'e pandu:

—Ihē hyngwéi — aja.

Aja pandu rahā, Tupā je'ēha rehe amō mupinim, aja me'ē uhyk tī.

29 Ita rekúi ra'yr a'ep ihī. Kawī ihī ipe. Iro ym te ame'ē ke. Ame'ē namō mandeju aja me'ē ke mururu. Ame'ē ke myra rehe sonda pukwar. Pe, Jesu juru rehe ame'ē ke mujar.

30 Ame'ē ke Jesu pyter. Pe, pandu:

—Upa 'y — aja pandu.

(Aja rahā, ipái pandu ame'ē ke upa katu te a'e ma'ema'e 'y, aja mujekwa katu.) Pe, iākā ke iwyr koty jixiko. Pe, manō.

Jesu ku'a ke sonda kutuk, myra rehe har itatakwar pe

31 Ame'ē wera rahā, upa ma'e ke jundéu awa ta matyr matyr. Ku'ē rahā, putu'uha 'ar ke, a'erehe ma'e ke matyr ym ta. (Paraky te'e, ame'ēja saka, a'erehe ma'e ke ma'e ym ta.) Ame'ē putu'uha 'ar rahā,

hury katu te ngã. A'erehe myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe awa rete pyta ame'ẽ ke jundéu awa ta putar ym. A'erehe pahar jukwa tar katu. A'erehe Pirat pe jundéu awa tama'e kapitã ta pandu oho:

—Mahapyr sawa'e ta myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe sonda ta mujar mu'am. Jajukwa ta. Ame'ẽ ta tymã ke jamupen tar katu. Aja rahã, pahar manõ ta. Upa manõ rahã, hete ke jamujy ta jarur — aja Pirat pe.

³² Pirat pandu: “Ere.” A'erehe itymã ke sonda ta mupen oho. Jesu rake mokõi sawa'e ta myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe sonda ta mujar mu'am. Pe, sawa'ema'e tymã ke sonda ta mupen. Amõ sawa'ema'e ke mupen tĩ.

³³ Pe, Jesu rehe a'eta uhyk rahã, Jesu manõ, aja a'eta ukwa. A'erehe itymã ke a'eta mupen ym.

³⁴ Sonda ta ngi har peteĩ sonda myra rehe har itatakwar pe kutuk. Jesu ku'a ke kutuk. Pe, pahar huwy uhem. Y uhem tĩ.

³⁵ Upa ame'ẽ ke rehe ihẽ asak. Ihẽ Juã. Asak ame'ẽ ke ihẽ apandu. Ame'ẽ riki jetehar te ke, aja ihẽ akwa. Jetehar te ke ihẽ apandu, aja ihẽ akwa tĩ. Aja rahã, pejurujar katu ta ehe tĩ.

³⁶ Jesu tymã ke sonda ta mupen ym. Aja rahã, yman Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim. Aja me'ẽ uhyk apo 'y. Kuja amõ mupinim:

“Ima'e ixangwer upen ym te ta” aja.

³⁷ Amõ we tĩ. Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim tĩ. Kuja:

“Myra rehe har itatakwar pe kutuk ame'ẽ ke rehe ngã usak ta” aja amõ mupinim. Aja me'ẽ panduha rehe uhyk apo tĩ.

Jesu rete ke itakwar rupi amõ mou raho
(Matéu 27.57-61; Mak 15.42-47; Ruk 23.50-56)

³⁸ Pe, amõ sawa'e ixo. Her Jose. Arimatéi ok ta pe har ke a'e. Jesu rehe a'e jurujar katu a'e tĩ. Jundéu awa tama'e kapitã ta ngi a'e kyje. A'erehe jurujar katuha rehe har amõ ta pe a'e pandu ym. Pe, Jesu manõ rahã, Pirat pe Jose pandu oho:

—Jesu rete ke ihẽ aputar. Amou ta araho — aja ipe.

—Ere. Eraho — aja Pirat Jose pe.

Pe, Jesu rete ke Jose mujy raho.

³⁹ Jose namõ Nikonde oho tĩ. A'e riki pytun rahã, Jesu rehe usak oho ame'ẽ ke a'e kwe. Ma'e pihe katu ame'ẽ ke a'e raho. Her aroe. Amõ mi. Ame'ẽ mokõi mupara ame'ẽ ke a'e raho. Puhýi riki. Kwaren sin (45) kir puhýiha raho.

⁴⁰ Pe, Jesu rete ke ame'ẽ mokõi sawa'e ta mujy raho. Pe, pan katu ame'ẽ pe a'eta pukek. Pukek rahã, ma'e pihe katu ame'ẽ ke a'eta mou tĩ. Pan pyter rupi mou. Awa rete ke jundéu awa ta jytyr rahã, aja te'eha riki.

⁴¹ Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Jesu ke sonda ta mujar mu'am. Ame'ẽ henda rake amõ henda ihĩ. Ita kurar renda ke ihĩ. Ame'ẽ henda pe itakwar keruhũ ihĩ. Ngã pykõi ame'ẽ ke. Pyahu te ke ame'ẽ. Ame'ẽ rupi amõ hete ke amõ ta mou ym te rĩ.

⁴² Ame'ẽ rupi Jesu rete ke Jose ta mou. Hake ihĩ, a'erehe a'ep mou. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar uhyk Tate, a'erehe a'ep mou.

20

Jesu kwera katu uhem

(Matéu 28.1-8; Mak 16.1-8; Ruk 24.1-12)

¹ Nomin pytuniwe te rahã, wera ym we rĩ. Itakwar keruhũ pe Mari Mandare oho. Uhyk rahã, hukwen kyndaha ke amõ mujere pirar, ame'ẽ ke rehe a'e usak. Itahu pe amõ kynda. Ame'ẽ ke mujere pirar.

² Ame'ẽ ke ukwa rahã, Simã Petu koty a'e ujan oho. Pandu oho. Ihẽ pe a'e pandu uwyr tĩ. Ihẽ Juã. Ihẽ rehe Jesu ipy'a katu. Kuja kũjã pandu:

—Jandema'e sawa'e te rete ke amõ ta raho. Myp raho my? Ihẽ akwa ym ihẽ — aja Mari pandu.

³ Pe, itakwar keruhũ rehe Petu usak oho. Ihẽ aho inamõ tĩ.

⁴ Jande mokõi jajan jaho. Pe, Petu ke ihẽ asa aho. Pe, itakwar keruhũ rehe ihẽ ahyk py aho.

⁵ Pe, ihẽ ajumumbe ama'ã hupi. Pan katu ame'ẽ ke jõ ihẽ asak. Jesu rete pukeka ke. Anĩ. Ihẽ axe ym aho hupi.

⁶ Ihẽ raikwer rupi Simã Petu uhyk. Pahar itakwar keruhũ rupi a'e ixo oho. Pan katu ame'ẽ ke jõ pete'e túi ame'ẽ ke rehe a'e usak.

⁷ Pan pe Jesu åkå ke amõ maman. Ame'ẽ ke rehe a'e usak tĩ. Pan katu ame'ẽ ke namõ ame'ẽ túi ym. Jeje jupu'a ou.

⁸ Pe, itakwar keruhũ rupi ihẽ axe aho tĩ. A'ep ihẽ riki ahyk py ame'ẽ ke ihẽ. Upa ihẽ asak tĩ. Jete. Jesu kwera katu uhem, ame'ẽ ke rehe ihẽ ajurujar katu.

⁹ [Arahå Tupå je'ẽha ke jande jakwa ym we rĩ. Tupå je'ẽha rehe amõ mupinim. "Manõha ngi a'e kwera katu ta uhem tĩ." Ame'ẽ ke jakwa ym we rĩ.]

¹⁰ A'engi jande rok pe jajywyr jaho.

*Jesu rehe Mari Mandare usak
(Matéu 28.9-10; Mak 16.9-11)*

¹¹ Itakwar keruhũ soroka pe Mari jixi'u u'am. Jixi'u u'am rahå, a'e jumumbe ma'å hupi.

¹² Pe, mokõi Tupå je'ẽha rahoha ta rehe a'e usak. Ima'e mundeha ituwyr te ame'ẽ namõ a'eta ihĩ. Jesu åkå renda ke pe amõ wapyk uĩ. Jesu py renda ke pe amõ wapyk uĩ tĩ.

¹³ A'eta pandu ipe:

—Mari! Ma'erehe nde erejixi'u ere'am my?

A'e pandu:

—Jandema'e sawa'e te rete ke amõ ta raho. Myp raho my? Ihẽ akwa ym — aja Mari.

¹⁴ Ame'ẽ ke a'e pandu rahå, a'e uwak. Pe, amõ sawa'e a'ep ixo. Mari usak ehe. Ame'ẽ sawa'e riki Jesu. Ame'ẽ ke Mari ukwa ym we rĩ.

¹⁵ Pe, Jesu pandu ipe:

—Mari! Ma'erehe nde erejixi'u ere'am my? Awa ke nde erekekar erexo my? — aja Mari pe.

Jesu riki ita kurar usakiha ke, aja Mari ukwaha naĩ. A'erehe Mari pandu ipe.

—Sa'e! Hete ke nde ereraho rahå, nde eremouha renda ke ihẽ pe emujekwa. Hete ke ihẽ araho ta — aja Mari pandu.

¹⁶ Jesu pandu ipe:

—Mari!

Pe, ixoty Mari uwak. Jundéu awa je'ẽha a'e pandu:

—Hambo! — aja.

[Ame'ẽ riki: "Ngå mu'eha nde" aja mujekwa.] (Arahå a'e riki Jesu, ame'ẽ ke Mari ukwa katu.)

¹⁷ Jesu pandu ipe:

—Ihẽ pái keruhũ koty ihẽ ajywyr ym aho rĩ. A'erehe ihẽ rehe epyhyk ym e'am. Ihẽ namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta pe ebandu eho. A'eta riki ihẽ mu ta aja. Ihẽ rendyr ta aja tĩ. Kuja ebandu eho: "Ihẽ pái keruhũ koty ihẽ ajywyr ta aho. A'e riki pehẽ pái keruhũ tĩ. Tupå a'e. Ihẽ apy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e. Pehẽ pepy'a pemoĩ moĩ katu ehe ame'ẽ ke a'e tĩ. Ixoty ajywyr ta aho" aja ebandu eho — aja Mari pe Jesu pandu.

¹⁸ A'erehe, jumu'eha ta pe Mari Mandare pandu oho:

—Jandema'e sawa'e te rehe ihẽ asak — aja a'e pandu.

Upa Jesu pandu ame'ẽ ke a'e pandu ngå pe tĩ.

*Jesu rehe jumu'eha ta usak
(Matéu 28.16-20; Mak 16.14-18; Ruk 24.36-49)*

¹⁹ Nomin pytun rahå, jumu'eha ta jy'ar uĩ. Jundéu awa tama'e kapitå ta ngi a'eta kyje, a'erehe kapy rukwen ke a'eta kynda katu. Pe, a'eta pyter pe Jesu uhem u'am. A'e pandu:

—Må peja pehẽ py'a ke Tupå muhury katu — aja.

²⁰ Ame'ẽ ke upa pandu rahå, a'eta pe ipo ke a'e mujesak. Itapywa rape ke mujesak. Ixu'a ke mujesak tĩ. Myra rehe har itakwar rape ke mujesak. Pe, jandema'e sawa'e te rehe jumu'eha ta usak rahå, a'eta huru katu te.

²¹ Pe, a'eta pe Jesu pandu tĩ:

—Må peja pehẽ ke Tupå muhury katu. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ ke ihẽ pái muwyr. Aja kome'ẽ ywy keruhũ rupi pehẽ ke ihẽ amondo ta tĩ. Ihẽ rehe har pepandu ta peho — aja jumu'eha ta pe a'e pandu.

²² Ame'ẽ ke upa pandu rahå, a'eta rehe a'e peju. Pe, pandu:

—Må peja pehẽ py'a rehe Tupå'å ihĩ katu.

²³ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ta ma'ema'e. Ame'ẽ ta pe kuja pepandu: "Tupå ipy'a pehẽ rehe jywyr" aja. Aja rahå, jetehar te ke. Tupå ipy'a jywyr katu, a'eta rehe. Kuja pepandu: "Tupå ipy'a jywyr ym pehẽ rehe" aja amõ ta pe. Aja rahå, Tupå ipy'a jywyr ym ta a'eta rehe tĩ — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

Tome pe Jesu pandu

²⁴ Jumu'eha ta namõ Jesu ixo tĩ. Arahã ipy peteĩ jumu'eha ta ngi har amõ ixo ym. Her Tome. “Mokõihar ta ke” aja amõ ta ipe tĩ.

²⁵ Pe, a'e jywyr rahã, amõ jumu'eha ta pandu ipe:

—Jandema'e sawa'e te rehe jasak — aja ipe.

Tome pandu:

—Ipo rehe itapywa rape rehe ihẽ asak ym rahã, a'e kwera katu uhem, aja ihẽ ajurujar ym ta ehe. Hape rupi ihẽ po ihẽ amunde ym rahã, aja ajurujar ym ta ehe tĩ. Ixu'a rehe myra rehe har itatakwar rape rupi ihẽ po ihẽ amujar ym rahã, ajurujar ym ta ehe tĩ — aja jumu'eha ta pe.

²⁶ Awa po wajar peteĩ ukwer rahã, upa jumu'eha ta jy'ar uĩ tĩ. Kapy tiha ame'ẽ pe jy'ar uĩ. Tome a'ep ihĩ tĩ. Hukwen riki amõ ta kynda katu. Pe, pahar Jesu uhem u'am. Jumu'eha ta pyter pe uhem u'am. Pe, pandu:

—Ko ihẽ ajur — aja.

²⁷ Pe, Tome pe a'e pandu:

—Ihẽ po rehe esarahã! Itapywa rape rupi nde po emunde. Ihẽ ku'ap nde po emunde tĩ. Myra rehe har itatakwar rape rehe emujar tĩ. Ihẽ akwera katu ahem, ame'ẽ ke rehe nde erejurujar ym. Apo ejurujar katu ihẽ rehe 'y — aja Jesu.

(Aja pandu rahã, Jesu nixói rahã, kwehe we Tome pandu ame'ẽ ke Jesu upa ukwa katu, aja mujekwa katu.)

²⁸ Tome pandu ipe:

—Ihẽma'e sawa'e te nde! Tupã riki nde. Nde rehe ihẽ py'a ihẽ amoĩ moĩ katu — aja Jesu pe.

²⁹ Tome pe a'e pandu:

—Ihẽ rehe nde eresak katu, a'erehe ihẽ rehe nde erejurujar katu. Amõ ta ihẽ rehe usak ym ta. Pe, ihẽ rehe a'eta jurujar katu ta tĩ. Mã! Ame'ẽ ta hury katu ta — aja Jesu pandu.

Tupã je'ẽha ke Juã mupinim

³⁰ Jumu'eha ta ruwa koty marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke Jesu ma'ema'e katu. Mãte hũ ma'ema'e. A'eramõ a'eta usak ehe. “Mã! Katu hũ” aja a'eta pandu hũ. Upa ame'ẽ ke kome'ẽ paper rehe ihẽ amupinim ym. Ihẽ Juã.

³¹ Kome'ẽ paper rehe amõ amõ Jesu ma'ema'eha ke ihẽ amupinim. Ame'ẽ ke rehe pesak rahã, Jesu riki Kirisutu, kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e, aja pejurujar katu ta. A'e riki Tupã ra'yr, aja pejurujar katu ta tĩ. Pejurujar katu ehe rahã, pehẽ ruhãha namõ pexo, aja pekwa katu. A'erehe kome'ẽ paper ihẽ amupinim.

21

Jesu rehe awa po wajar mokõi jumu'eha ta usak

¹ Ajame'ẽ ke ypa keruhũ rake jande jaxo. Ypa keruhũ rer Timberi. A'ep Jesu uhyk oho tĩ. Arahã kuja a'e mujesak jande pe.

² Ypa keruhũ rake jay'ar ja'am. Ko Simã Petu. Amõ Tome. Amõ Natanae. Ihẽ tĩ. Ihẽ Juã. Ihẽ mu, Tian amõ. (Semende riki jande pái.) Amõ mokõi jumu'eha ta jy'ar u'am jande namõ tĩ. Tome pe amõ ta pandu: “Mokõihar ta ke” aja. Natanae riki Kana ok ta pe har ke a'e. Kana ok ta Ngariréi ywy rehe ihĩ.

³ Jande pe Simã Petu pandu:

—Pira rehe ihẽ aho ta — aja.

—Ne namõ jaho ta tĩ — aja jande ipe.

Pe, jarusu keruhũ pe japor jaho. Pytun rupi kyhapari ke jamombor jaxo tipe. Japyhyk ym te pira ke.

⁴ Pe, wera ramõ te rahã, y rymy'y rake Jesu pu'am u'am. Jasak ehe rahã, Jesu ke aja jakwa ym.

⁵ Pe, jande pe Jesu pukái:

—Sa'eta! Pira pepyhyk my?

—Anĩ. Japyhyk ym te riki! — aja jande ipe.

⁶ A'e pandu:

—Pehẽma'e jarusu keruhũ jywa katu koty kyhapari pembor. Aja rahã, pira pepyhyk ta kũ — aja jande pe.

A'e pandu, a'erehe kyhapari ke jambor. Pe, mãte hũ pira ke japyhyk 'y. A'erehe marã ka ym kyhapari jamuhemiha.

⁷ Jesu ipy'a katu ame'ẽ ke ihẽ. Ihẽ riki Petu pe apandu:

—Jandema'e sawa'e te tiki! — aja.

(Arahã Jesu tiki aja johu jakwa katu.) Ame'ẽ ke rehe Petu hendu rahã, pukeka aja me'ẽ pe a'e jupukek. Pe, y pe a'e opor oho. Xum! Pe, Jesu koty a'e jupetẽ oho. [Pira ke

pyhyk ixo rahã, mundeha ke upa a'e jo'ok, a'erehe ma'e ke a'e jupukek.]

⁸ Jandema'e jarusu keruhũ ke jamuhyk jaraho. Y rymy'y rehe jamuhyk jaraho. Kyhapari hykýi jaraho. Mãte hũ pira ke ipe. Y rymy'y paite ym. Sẽ (100) met tate paiteha.

⁹ Pe, ywy rehe japor rahã, tata rehe jasak. Tatãpũi 'ar pe pira musepetu ame'ẽ ke rehe jasak. Mbeju rehe jasak tĩ.

¹⁰ Pe, a'eta pe Jesu pandu:

—Pira pepyhyk ramõ. Amõ we perur — aja.

¹¹ Jarusu keruhũ pe Simã Petu opor oho tĩ. Kyhapari pyhyk. Pe, ywy rehe a'e opor rahã, ywy pe upa hykýi muhem raho. Pira tiha ame'ẽ ke pame katu te túi. Heta te hũ túi. Kuja, 153 hetaha túi. Anĩ. Kyhapari usak ym.

¹² Jande pe Jesu pandu:

—Pe'u pejur! — aja.

A'e riki jandema'e sawa'e te aja jakwa katu, a'erehe: “Awa nde my?” aja japandu ym ipe.

¹³ Pe, mbeju ke Jesu pyhyk. Jande pe a'e me'ẽ me'ẽ. Pira ka'ẽ ke aja tĩ. Me'ẽ me'ẽ tĩ.

¹⁴ Arahã riki mahapyrihar ke Jesu musesak jande pe. Manõha ngi kwera katu uhem. A'engi mahapyrihar Jesu rehe jasak.

Petu namõ Jesu pandu

¹⁵ Upa ja'u rahã, Simã Petu pe Jesu pandu. Simã Juã ra'yr.

—Simã! Se ne namõ ixo ame'ẽ ta ixo. Ihẽ rehe a'eta ipy'a katu. I'ar koty te we ihẽ rehe nde erepy'a katu my? — aja ipe.

Simã pandu:

—Sawa'e! A'e tỹ. Nde rehe ihẽ apy'a katu, aja nde erekwa katu — aja ipe.

—Ihẽ kotyhar ta riki arapuharan ra'yr ta aja saka. Ame'ẽ ta rehe esak katu — aja Simã pe.

¹⁶ Simã Juã ra'yr. Mokõihar Jesu pandu ipe:

—Simã! Ihẽ rehe nde erepy'a katu my? — aja ipe.

—Sawa'e! A'e tỹ. Nde rehe ihẽ apy'a katu. Aja nde erekwa katu — aja Petu.

—Ihẽ kotyhar ta riki arapuharan ta aja saka. Ame'ẽ ta rehe esak katu — aja Simã pe.

¹⁷ Simã Juã ra'yr. Mahapyrihar pandu ipe:

—Simã! Ihẽ rehe nde erepy'a katu my? — aja Petu pe.

Aja me'ẽ mahapyrihar Jesu pandu ipe. A'erehe Petu pyai. A'e pandu:

—Sawa'e! Upa katu te nde erekwa katu. A'erehe nde rehe ihẽ apy'a katu, aja nde erekwa katu — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—Ihẽ kotyhar ta riki arapuharan ta aja saka. Ame'ẽ ta rehe esak katu.

¹⁸ Esarahã! Nde sawa'e wan rahã, nema'e mundeha ke nde atu eremunde. Nde ereho tar katu ame'ẽ pe nde ereho te'e. Nde tamũi te rahã, nde jywa ke nde eremupuku ta. Pe, amõ pukwar ta. Pe, nde ereho tar ym ame'ẽ pe nde ke amõ ta raho ta — aja Petu pe.

¹⁹ [Aja me'ẽ a'e pandu rahã, myja Petu manõ ta my, ame'ẽ ke Jesu mujekwa ixo. Petu manõ rahã, amõ ta pandu ta: “Petu pe pyrãtãha nde eremuwyr. A'erehe jukwa ame'ẽ ta ngi a'e kyje ym. A'erehe ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja Tupã rehe har amõ ta pandu ta.] Pe, Jesu pandu ipe:

—Ihẽ namõ eho! — aja Petu pe.

Juã rehe har Jesu pandu

²⁰ Petu uwak rahã, ihẽ rehe a'e usak. Ihẽ Juã. Ihẽ rehe Jesu ipy'a katu ame'ẽ ke ihẽ. Amukwehe hake ihẽ awapyk aĩ rahã, ihẽ apandu ipe:

—Sawa'e! Awa riki nde ruwajan ta ke nde rehe muhyk ta werur my? — aja ihẽ.

²¹ Apo ihẽ rehe Petu usak rahã, Jesu pe a'e pandu:

—Sawa'e! Juã rahã, myja a'e ixo ta my? — aja Petu pandu. (Aja rahã, myja Juã manõ ta my, aja Petu ukwa tar katu.)

²² Jesu pandu ipe:

—Ihẽ ajywyr rahã, pewe a'e ixo ta my rĩ. Ame'ẽ ke ihẽ aputar nahã my. Ihẽma'e rehe ejuma'u ym. Nde riki ihẽ namõ eho — aja Petu pe.

²³ Ame'ẽ ke hendu rahã, amõ Jesu namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta pandu pandu a'eta jupe: “Juã riki manõ ym ta” aja naĩ. Anĩ. Aja me'ẽ Jesu pandu ym. Kuja a'e pandu

katu: “Ihẽ azywyr rahã, pewe a'e ixo ta my rĩ. Ame'ẽ ke aputar nahã my. Ihẽma'e rehe ejuma'u ym” aja jõ Jesu pandu.

²⁴ Ihẽ riki apandu katu. Ihẽ Juã. Jesu pandu ame'ẽ ke ihẽ apandu tĩ. A'e ma'ema'e ame'ẽ ke ihẽ apandu pandu tĩ. Paper rehe upa ihẽ amupinim tĩ. Ihẽ apandu ame'ẽ riki jetehar te ke aja upa ngã ukwa katu.

Je'ẽha a'ejõhar

²⁵ Jesu ma'ema'e, ame'ẽ ke pewe hũ rĩ. Ame'ẽ ke peteĩ teĩ paper rehe amõ mupinim rahã, mãte hũ paper pinim ke ihĩ ta. Aja ihẽ akwa katu.

Upa.

At Jesu kotyhar ta ma'e ke ma'ema'e

Ruk kome'ë paper ke mupinim. Teo pe mondo. “Teo” aja pandu rahã, upa Tupã rehe ipy'a katu ame'ë ta ke, aja ngã ukwa.

Ma'erehe kome'ë paper ke Ruk mupinim my? Kuja. Myja myrandu katu Jesu kotyhar ta pandu pandu raho my? Ame'ë ke a'e mujekwa tar katu, a'erehe kome'ë paper ke mupinim. Jerusarë ok ta pe pandu py. Arahã myrandu katu ke jundéu awa ta pe jō Jesu kotyhar ta pandu pandu. A'engi jundéu awa aja ym ame'ë ta pe pandu pandu oho tĩ. A'engi amō amō ywy pe pandu pandu oho tĩ. A'engi Hom ok ta pe Páu pandu pandu. A'engi upa kome'ë ywy keruhũ rupi Jesu kotyhar ta pandu oho. Upa awa ta pe pandu pandu oho.

Jesu kotyhar ta ma'e ke ma'ema'e

¹⁻² Nde riki Teo. Yman nde pe paper ihë amupinim amondo. Ihë Ruk. Jundéu awa tama'e ywy rupi Jesu wata oho ixo rahã, upa a'e ma'ema'e ame'ë ke nde pe ihë amupinim. Upa a'e mu'emu'e ame'ë ke nde pe ihë amupinim tĩ. Tupã'ã je'ëha rupi ma'e Jesu pandu pandu. A'e mondo ame'ë ta pe a'e pandu pandu. Amukwehe te ame'ë ta pe a'e pandu: “Ihë namō peho. Pehë ke ihë ajo'ok” aja Jesu pandu. Ame'ë ta pe a'e pandu pandu. Upa pandu rahã, ywa pe a'e jywyr oho.

³ Amukwehe te we myra ngã mupia ame'ë ke rehe Jesu manō. Pe, kwera katu uhem rahã, a'e mondo ame'ë ta usak usak ehe tĩ. Kuja, mokōi awa py upa ukwer rahã, usak usak katu ehe tĩ. A'erehe a'e kwera katu ixo tĩ, aja mujekwa katu. Ma'e ke Jesu ma'ema'e ixo tĩ, a'erehe a'e kwera katu ixo tĩ, aja mujekwa katu tĩ. Ixuwe katu ixo tĩ, aja mujekwa katu ngã pe tĩ. Arahã myja me'ë rahã, Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja a'e pandu my? Ame'ë rehe har tapijar te'e we a'e mu'e mu'e ixo rĩ.

⁴ A'e mondo ame'ë ta namō Jesu ixo rahã, kuja a'e pandu a'eta pe tĩ:

—Pehë rehe Tupã'ã ihĩ ym rahã we, Jerusarë ok ta ngi pehem ym peho. Tupã'ã ke pehë pe Papa muwyr ta. Aja amukwehe te we pehë pe ihë apandu katu. Ame'ë ke rehe peharō pexo rĩ.

⁵ Yman y pe amō ta ke Juã mujahuk. Apo heta ym wera rahã, pehë py'a rehe Tupã'ã ke Papa muwyr ta — aja a'e mondo ame'ë ta pe Jesu pandu.

Ywa pe Jesu jywyr oho

⁶ Jesu namō a'e mondo ame'ë ta jy'ar u'am rahã, a'eta pandu ipe:

—Sawa'e! Apo jundéu awa tama'e kapitã keruhũ aja nde erexo ta my? Pe, jande ruwajan ta ngi jande ke nde erepoir ta my? — aja Jesu pe. (“Jande ruwajan ta” aja pandu rahã: “Homa awa tama'e sonda ta ke” aja mujekwa.)

⁷ Pe, Jesu pandu a'eta pe:

—Ame'ë rehe har pekwa pekwa ym pe'am. Ame'ë rehe har Papa jō ukwa katu. Ame'ë weraha ke a'e jō riki je'ëha rupi manga katu. Jahy ke a'e jō manga katu tĩ.

⁸ Pe, Tupã'ã pehë namō ihĩ rahã, pehë py'a ke Tupã mātã ta. Pe, ihë rehe har pepandu pandu ta peho. Jerusarë ok ta rupi pepandu pandu ta peho. Jundéi ywy rupi pepandu pandu ta peho tĩ. Samari ywy rupi pepandu pandu ta peho tĩ. Upa kome'ë ywy keruhũ rupi pepandu pandu ta peho tĩ — aja a'e mondo ame'ë ta pe Jesu pandu.

⁹ Upa Jesu pandu rahã, a'e mondo ame'ë ta usak usak u'am ehe. Pe, usak usak u'am ehe rahã, ywa pe Jesu jupir oho. Katak ym oho. Pe, takãxĩha pukek oho.

¹⁰ Jupiriha ke rehe usak usak u'am rahã, pahar mokōi sawa'e ta uhyk uwyr a'eta rehe. Ima'e mundeha tuwyr te!

¹¹ Jesu mondo ame'ë ta pe a'eta pandu:

—Ngariréi ywy pe har ta. Ywa rehe pesak pesak ym pe'am. Ywa pe Jesu jywyr oho. Pehë ngi Tupã mujywyr raho. Ame'ë jupiriha ke aja wyjy ta uwyr tĩ — aja mokōi sawa'e ta pandu.

Jun renda ke pe Mati ke ngã mu'am tĩ

¹² Pe, ywy'ã ngi Jesu mondo ame'ë ta wyjy oho. Ywy'ã rer Oriwéi ty. Pe, Jerusarë ok ta pe jywyr oho. Jerusarë ok ta riki

kotete, paiteha mangaha mokōi jō kiro met.

¹³ Pe, jywyr rahā, ywate har henda ihī, ame'ē pe wapyk oho. A'ep amō ta jy'ar uwyr tī. Ko Petu. Amō Juā. Amō Tian. Amō Andere. Amō Siri. Amō Tome. Amō Matoroméu. Amō Matéu. Amō Tian. Ame'ē riki Apéu ra'yr. Amō Simā. Jundéu awa tama'e ywy ngi huwajan ta ke a'e mujan tar katu muhem ame'ē ke a'e. Amō Jun. Tian ra'yr a'e.

¹⁴ Peteīhar aja a'eta ixo. Tupā namō pandu pandu uī. Kūjā ta a'eta namō ihī tī. Mari ihī tī. Jesu māi a'e. Jesu mu ta ihī tī.

¹⁵ Arahā Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta heta ixo. Kuja, 120 hetaha. Pe, ame'ē ta pyter pe Petu pu'am u'am.

¹⁶ A'e pandu a'eta pe:

—Ihē mu ta! Pehendu katurahā! Yman Jun rehe har Ndawi mupinim. Tupā'ā mujekwa ame'ē ke a'e mupinim. Aja pinīha ke Jun ma'ema'e. Jesu rehe ngā pyhyk ame'ē ta ke Jesu koty Jun mujy'ar ra'ho.

¹⁷ Amukwehe te we jande namō Jun wata ixo rī. Jande aja Tupā rehe har a'e pandu pandu oho tī. Jande aja Jesu usak katu ehe tī.

¹⁸ [Jun riki katu ym ame'ē ke ma'e. Aja tamatarer ke a'e pyhyk. Ame'ē tamatarer pe kupixa ke a'e jo'ok. A'ep iākā koty u'ar oho. Ipusu pyter rupi owok. Pe, ipusu ke upa uhem.

¹⁹ Ame'ē rehe har upa Jerusarē ok ta pe har ta ukwa tī. A'erehe ame'ē kupixa rer riki Asenda. “Kupixa ke huwy mururu oho” aja jundéu awa ta je'ēha ipe.]

²⁰ Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Kuja, Saumo rehe ihī:

“Mā peja hok ke jeje te'e ihī!

Mā peja amō ta nixói ipe!”

Kuja pinīha ihī tī:

“Mā peja henda ke pe Tupā rehe har amō pandu pandu oho!” aja pinīha ihī.

²¹⁻²² —A'erehe amō sawa'e Jun renda ke pe jande namō ixo rahā, katu tiki. Jande aja Jesu kwera katuha rehe har pandu pandu rahā, katu tī. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Jande aja Jesu namō wata ame'ē sawa'e ke rahā, katu tī. Jesu ke Juā mujahuk, a'engi Jesu namō wata ixo ame'ē sawa'e ke rahā, katu tī. Ywa pe Jesu jywyr oho, ame'ē ke

rehe usak ame'ē sawa'e ke rahā, katu tī — aja Petu pandu.

²³ Pe, mokōi sawa'e ta ke a'eta mu'am. Jesu namō wata ixo ame'ē ta ke mu'am. Ko Jose. Masamba aja her tī. Her te Jusu. Amō sawa'e ke a'eta mu'am tī.

²⁴ Her Mati. Pe, katu usak ame'ē rehe har Tupā namō ngā pandu pandu. Kuja pandu:

—Sawa'e! Jande pái keruhū! Upa awa ta rehe har nde erekwa katu. Kome'ē mokōihar ngi har peteī jande namō pyta ta. Awa rehe nde eresak katu my? Ame'ē ke jande pe emujekwa katu.

²⁵ Jande namō a'e paraky ta ixo. Nde rehe har pandu pandu ta oho tī. Ame'ē parakyha ke Jun hijar oho. Pe, mupyraraha renda pe oho — aja a'eta pandu pandu.

²⁶ Mokōi sawa'e ta ke a'eta mu'am. Pe, ita pinim ra'yr ke a'eta omombor. Aja peteīhar rehe katu a'eta usak. Ombor rahā, Mati rehe jō katu ngā usak. Pe, ipy peteī Jesu mondo ame'ē ta namō Mati ixo. (A'e riki Jun renda ke pe pyta.)

2

Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta py'a rehe Tupā'ā ihī katu

¹ Penteko weraha rehe uhyk oho. (Ame'ē wera rahā, imi'u ke jundéu awa ta matyr.) Arahā upa Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta jy'ar uī.

² Peteīhar renda pe jy'ar uī. Pe, pahar ywa ngi ma'e tyapu hū. Ywytu keruhū aja tyapuha. Ok wyr pe Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta wapyk uī.

³ A'ep tyapuha ixo uwyr. Pe, tata hendyha aja a'eta usak. Ame'ē ke a'eta ākā 'ar pe hetaha aja ihī. Pe, aja pame katu te a'eta ākā 'ar pe hendy.

⁴ Pe, upa katu te a'eta rehe Tupā'ā ihī katu. Amō koty koty ngā je'ēha uhem. (A'erehe Tupā'ā uwyr aja mujekwa katu.) Ame'ē je'ēha ke Tupā'ā muwyr a'eta pe.

⁵ Arahā Jerusarē ok ta pe heta jundéu awa ta ixo. Tupā je'ēha rehe hendu katu ame'ē ta ixo. Amō amō ywy ngi uhyk uwyr ame'ē ta ixo.

⁶ Ame'ē tyapuha rehe hendu rahā, ixoty ame'ē ta johu jy'ar oho. Ngā je'ēha riki amō koty koty je'ēha. Pe, aja pame katu te ngā

je'ēha ke rehe ngā hendu. Ame'ē ta amō koty koty ngā je'ēha ke Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta pandu pandu. Ame'ē ke rehe ngā hendu. A'erehe māte we ame'ē te a'eta my.

⁷Upa ngā hetaha pandu pandu ngā jupe:

—Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta riki ngarirēi ywy pe har ta ke. A'erehe jande je'ēha ke ame'ē ta ukwa ym ta tipe.

⁸Jande ngi har ym tī. Anī. Jande je'ēha ke ame'ē ta pandu katu apo 'y. Myp jande je'ēha ke ame'ē ta ukwa my? Jakwa ym. Mā! Aja pame katu te jande je'ēha rehe jahendu. Amō koty je'ēha ke jande japandu.

⁹Ko Par ywy ngi amō ta uhyk uwyr. Amō koty je'ēha ame'ē tī. Amō ta Me ywy ngi uhyk uwyr tī. Amō koty je'ēha ame'ē tī. Aja pame tī. Amō koty koty je'ēha tī. Amō ta Erā ywy ngi uhyk uwyr tī. Amō ta Mesopot ywy ngi uhyk uwyr tī. Amō ta Jundēi ywy ngi uhyk uwyr tī. Amō ta Kapando ywy ngi uhyk uwyr tī. Amō ta Pō ywy ngi uhyk uwyr tī. Amō ta Asia ywy ngi uhyk uwyr tī.

¹⁰Amō ta Hiri ywy ngi uhyk uwyr tī. Amō ta Pansi ywy ngi uhyk uwyr tī. Amō ta Eji ywy ngi uhyk uwyr tī. Amō ta Rim ywy ngi uhyk uwyr tī. Ame'ē Rim ywy ke Syre ok ta rake ihī. Amō ta Hom ok ta ngi uhyk uwyr tī.

¹¹A'engi amō amō jundēu awa ta uhyk uwyr. A'engi jundēu ramūi ta je'ēha rehe hendu katu ame'ē ta uhyk uwyr tī. Amō ta Kere ypa'ū ngi uhyk uwyr tī. Amō ta Ara ywy ngi uhyk uwyr tī. Pyrātāha namō upa katu te ma'e ke Tupā ma'ema'e, ame'ē rehe har jande jahendu. Amō amō jande je'ēha ke Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta pandu. A'erehe jande jakwa katu — aja ngā pandu pandu ngā jupe.

¹²Pe, upa ngā pandu pandu ngā jupe:

—Mā! Ma'erehe my? — aja.

¹³Pe, māte we ame'ē te a'eta my. Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta rehe amō ta puka puka hū. A'eta pandu:

—Anī. Peme'ē ta kawī ngi ka'u ixo — aja ngā.

Petu je'ēha ke

¹⁴Pe, Petu pu'am. Awa py peteī Jesu mondo ame'ē ta namō pu'am. Pe, ngā hetaha pe hātā pandu:

—Jundēu awa ta! Pehendu katurahā! Upa Jerusarē ok ta pe har ta! Pehendu katu tī! Ihē rehe pehendu katu. Pehē pe ihē apandu ta.

¹⁵Kawī ngi jaka'u, aja pekwaha naī. Anī. Jaka'u ym. Ko warahy ywa ku'ap rī. (Pytuniwe ka'u ym awa.)

¹⁶Pesarahā! Amō koty koty ngā je'ēha japandu pandu. Aja pehendu ramō ame'ē ke yman amō sawa'e mupinim. Her Joe. Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. Kuja a'e mupinim. Tupā pandu:

¹⁷“Peme'ē ywy keruhū pe angaha uhyk tate rahā, Tupā'ā ke ihē amondo ta. Heta awa ta rehe a'e ihī katu ta.

A'erehe ihē je'ēha ke pehē ra'yr ta pandu pandu ta. Pehē rajyr ta pandu pandu ta tī.

Ixeraiha aja sawa'e ta usak ta. Aja ihē je'ēha ke a'eta ukwa ta. Tamūi ta ixerai ta tī. Aja ihē je'ēha a'eta ukwa ta tī.

¹⁸Arahā ihē miasu ta rehe Tupā'ā ihī katu ta.

Sawa'e ta rehe ihī katu ta. Kūjā ta rehe ihī katu ta tī.

Pe, ihē je'ēha ke a'eta pandu pandu ta.

¹⁹Ywa rehe ma'e ke ihē amoī ta. Ame'ē ngi jumukahem ta ngā u'am.

Ywa rehe aja kome'ē ywy keruhū pe tī. Ihēma'e pyrātāha ke ihē amujesak ta ngā pe.

Aman hawi aja awa ruwy hawi ta tī. Jahy rata u'ar hū ta tī.

Ywa takāxīha aja tata takāxīha pu'am hū ta tī.

²⁰Warahy uwe ta. Awa ruwy pirā aja jahy tī. Upa aja uhyk py.

Pe, jandema'e sawa'e te jywyr ta. Arahā pyrātāha ke ihē amujesak ta ngā pe.

²¹Pe, upa ihē pe ngā pandu rahā, ame'ē ta ke ihē amuhā katu ta.

Ihē rehe jurujar katu ame'ē ta ke amuhā katu ta” aja Tupā pandu. Aja Joe mupinim.

—(Upa aja uhyk ramō, a'erehe amō koty koty ngā je'ēha ke japandu pandu) — aja Petu pandu.

²²A'e pandu tī:

—Jundēu awa ta! Pehendu katurahā! Jesu rehe har ihē apandu ta pehē pe. Nasare ok ta pe har ke a'e. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'ema'e katu

hũ. Ngã ke a'e mukatu hũ. Amõ ta py'a ngi ãjã ta ke a'e muhem hũ mondo tĩ. Pyrãtãha ke Tupã muwyr ipe tĩ, a'erehe aja a'e ma'ema'e katu. A'erehe Tupã usak katu ehe, aja ngã ukwa. Upa ame'ẽ rehe har pekwa katu.

²³ Upa ame'ẽ rehe pesak tĩ. Yman Jesu manõha rehe har Tupã ukwa katu. A'e putar ame'ẽ ke ngã ma'ema'e. A'erehe Jesu ke pepyhyk. Pe, sawa'e katu ym ame'ẽ ta pe a'e ke peraho. Pe, myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ame'ẽ ta jukwa. Pehẽ pejukwa, ame'ẽja saka.

²⁴ Anĩ. A'e ke Tupã mukwera katu muhem. Manõha ngi mukwera katu muhem. Marã ka ym pete'e túi.

²⁵ Yman kweraha rehe har Ndawi mupinim. (Jesu rehe har a'e mupinim. Kuja Jesu pandu, ame'ẽja saka:)

“Ihẽma'e sawa'e te rehe ihẽ asak katu a'am. A'e riki ihẽ rake ihĩ, a'erehe manõha ngi akyje ym ihẽ.

²⁶ A'erehe ihẽ rury katu tĩ. Ihẽ rury katuha apandu pandu. Ihẽ amanõ ta. Anĩ. Ihẽ akwera katu ta ahem tĩ, aja akwa katu.

²⁷ Wetep akwera katu ta ahem. Manõha renda pe ihẽ'ã ke nde eremupyta ym te ta.

Ihẽ rehe nde erepy'a katu. Ihẽ rete ke nde eremunem ym te ta tĩ. (Aja rahã, akwera katu ta ahem, aja akwa katu.)

²⁸ Ihẽ ruhãha ke ihẽ pe nde eremujekwa. Ihẽ namõ nde erexo ta, a'erehe ihẽ ke nde eremuhury ta” aja Ndawi mupinim – aja Petu pandu.

²⁹ A'e pandu tĩ:

—Jundéu awa ta! Pehendu katurahã! Ndawi ambyr rehe har ihẽ apandu ta pehẽ pe. Yman Ndawi manõ. Jande ramõi ambyr a'e. A'e ke amõ ta jytym raho. Pete'e ywykwar pe ixangwer ke túi.

³⁰⁻³¹ Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Tupã manga katu, aja a'e ukwa katu. Yman Ndawi pe kuja Tupã pandu: “Yman atu rahã, nde aja ne rainõ riki kapitã keruhũ wan ta tĩ” aja Tupã pandu. Ame'ẽ Ndawi rainõ riki Kirisutu. Aja Ndawi ukwa katu, a'erehe Kirisutu kweraha rehe har kuja a'e pandu:

“Manõha renda pe i'ã ke Tupã mupyta ym te ta. Hete ke munem ym te ta” aja Ndawi pandu. (Munem ym te rahã, mukwera katu ta, aja mujekwa katu.)

³²—Jesu ke Tupã mukwera katu muhem. (A'erehe hete munem ym te.) Kwera katu uhem rahã, jande jasak ehe, a'erehe ame'ẽ rehe har japandu pandu.

³³ Ywa pe Jesu ke Tupã mujywywyr raho. Hake a'e wapyk oho. (Aja rahã katu te ame'ẽ ke a'e, aja mujekwa katu.) Tupã'ã ke a'e me'ẽ ta ipe, aja kwehe Jesu pe ipái keruhũ pandu katu. Ame'ẽ Tupã'ã riki jande py'a rehe a'e moĩ, ame'ẽ ke pekwa apo 'y. Tyapuha pehendú tĩ.

³⁴⁻³⁵ Ndawi riki ywa pe oho ym. Anĩ. Ixuwe katu rahã, kuja a'e pandu:

“Ihẽma'e sawa'e te pe Tupã pandu: ‘Ihẽ rake ewapyk. (Aja rahã katu te me'ẽ ke nde, aja amujekwa katu.)

Nde ruwajan rehe ihẽ apor ta. Ame'ẽ ta ke ihẽ amuputu'u ta nde pe' aja Tupã” aja Ndawi pandu — aja Petu pandu. (“Ihẽma'e sawa'e te” aja Ndawi pandu rahã: “Kirisutu rehe har” a'e pandu.)

³⁶ A'e pandu tĩ:

—Upa jundéu awa ta! Pehendu katurahã! Jesu ke myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe pemu'ar pemu'am. Apo a'e riki jandema'e sawa'e te aja Tupã mu'am. Kirisutu a'e tĩ. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e. Ko jete har te ke pekwa apo 'y — aja ngã pe Petu pandu.

³⁷ Ame'ẽ ke rehe jundéu awa ta hendu rahã, pyai te ngã. Petu pe ngã pandu. Jesu mondo ame'ẽ ta pe ngã pandu tĩ:

—Sawa'e ta! Myja jande jama'e ta my apo 'y? — aja jundéu awa ta pandu.

³⁸ Pe, ngã pe Petu pandu:

—Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Jesu riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e. Pejuru'ar katu ehe. Aja rahã, pehẽ rehe Tupã ipy'a jywywyr ta. Aja rahã, pehẽ ke jande jamujahuk ta. (Aja rahã, Tupã kotyhar ta pehẽ apo 'y, aja pemujekwa katu ngã pe.) Pe, pehẽ rehe Tupã'ã ihĩ ta.

³⁹ Yman ame'ë rehe har Tupã pandu katu. Ame'ë pandu katuha ke uhyk apo 'y, a'erehe pehë rehe Tupã'ã ihĩ katu ta tĩ. Pehë ra'yr ta rehe ihĩ katu ta tĩ. Amõ awa ta pe ihĩ katu ta tĩ. Upa katu te Tupã usak katu ame'ë ta rehe ihĩ katu ta tĩ — aja Petu pandu.

⁴⁰ Aja Petu pandu hũ. Pandu we hũ. Mu'e katu tĩ. Kuja:

—Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e hũ. A'erehe mupyraraha uhyk ta ngã rehe. Amõ ta Jesu ke putar ym, a'erehe myra ngã mupia ame'ë ke rehe jukwa. Mã peja ame'ë ta aja ym pehë tĩ. A'erehe Tupã koty pehë py'a pemuruwak. Aja rahã, pehë ke a'e muhã katu ta — aja Petu pandu.

⁴¹ Ame'ë je'ëha rehe heta ngã jurujar katu. Pe, ame'ë ta ke ngã mujahuk. (Aja rahã, Tupã kotyhar ta ke apo 'y, aja mukwa katu ngã pe.) Arahã heta ngã jurujar katu ehe, Jesu rehe. Kuja, 3.000 hetaha.

⁴² Jesu mondo ame'ë ta namõ ame'ë ta jumu'e uĩ. A'eta namõ ngã juehe katu ngã ixo. Johu ma'e ngã u'u uĩ tĩ. Tupã namõ johu ngã pandu pandu tĩ.

Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta rehe har

⁴³ Tupãma'e pyrãtãha namõ Jesu mondo ame'ë ta ma'e ke ma'ema'e hũ. Mukatu hũ ngã ke. Aja me'ë ma'ema'e hũ. A'erehe upa ngã jupandu ngã jupe:

—Mã! Katu te hũ — aja ngã.

⁴⁴ Upa Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta je'ë je'ë ym ha namõ ixo. Amõ Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta namõ ngã juehe katu ngã ixo. Ima'e ke rehe kyty'ÿ ym tĩ.

⁴⁵ Ima'e ma'e ke muhepy tĩ. Henda ke muhepy tĩ. Aja tamatarer ke matyr. Pe, jurujar katu ame'ë ta ima'e ym te rahã, ame'ë ta pe ma'e ke me'ë me'ë te'e.

⁴⁶ Pe, wera rahã pame katu te Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe jy'ar oho. A'ep Tupã namõ ma'e pandu pandu u'am. Ok pe johu ma'e ngã u'u tĩ. Hury katu a'eta tĩ. Peteĩhar aja ngã ixo tĩ.

⁴⁷ Tupã namõ kuja pandu pandu tĩ: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja. “Peme'ë ta katu ame'ë ta ke a'eta” aja Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta rehe har amõ ta pandu pandu. Wera rahã pame katu te ngã ke Tupã muhã

katu. Aja Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta jumuheta oho.

3

Wata ym te ame'ë ke Petu mukatu

¹ Amõ wera rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Petu oho. Juã oho inamõ tĩ. Warahy ywa ku'a ihon rahã, oho. Arahã jundéu awa ta Tupã namõ ma'e pandu pandu katu.

² Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rehe hukwen ihĩ. Hukwen rehe har ngã pandu: “Katukwer” aja. Ame'ë rake sawa'e wapyk uĩ. Wata ym te ame'ë ke a'e. Ta'yn rahã har aja te'e a'e. Wera rahã pame katu te amõ ta hupir raho. Pe, ixo oho ame'ë ta pe tamatarer ke a'e pandu pandu tĩ.

³ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Petu ixo tate rahã, sawa'e usak ehe. Juã rehe usak tĩ. Pe, tamatarer ke pandu a'eta pe.

⁴ Petu ma'ã katu ehe. Juã aja tĩ. Pe, pandu ipe:

—Jande rehe ema'ã katu! — aja ipe.

⁵⁻⁶ A'erehe sawa'e ma'ã katu ehe. Tamatarer ke pyhyk ta, aja ukwaha naĩ. Petu pandu ipe:

—Tamatarer namõ ihẽ axo ym te. Ko ma'e namõ axo ame'ë ke ihẽ ame'ë ta nde pe. Jesu Kirisutu riki Nasare ok ta pe har. A'e je'ëha rupi ihẽ apandu nde pe: “Ewata” — aja sawa'e pe.

⁷ Pe, iyywa katu rehe pyhyk. Pe, mupu'am. Pahar itymã imembek katu ipe. Ipyta katak katu ipe tĩ.

⁸ Pe, opor. Pu'am katu. Jywyr jywyr ixo. Petu ta namõ ixo oho. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ixo oho. Huryha namõ opopor oho. “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja Tupã rehe har pandu pandu oho tĩ.

⁹ Wataha ke rehe upa amõ ta usak usak tĩ. Tupã rehe har pandu pandu ame'ë ke rehe amõ ta hendu katu tĩ.

¹⁰ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rukwen rake wapyk uĩ ame'ë ke a'e, aja amõ ta ukwa katu. “Katukwer” ame'ë rukwen rake wapyk uĩ ame'ë ke a'e, aja ukwa katu tĩ. Tamatarer pandu pandu ame'ë ke a'e tĩ, aja ukwa katu tĩ. Myja wataha apo

my? Ukwa ym. “Māte we ame'ē te a'e my!” aja a'eta.

Petu je'ēha ke

¹¹ Ame'ē jumu'eha renda keruhū pe soroka ihī. Soroka renda rer: “Saromā.” A'ep Petu ta ixo. Petu jywa rehe sawa'e pyhyk u'am. Juā jywa rehe pyhyk u'am tī. A'eta koty heta amō ta ujan oho.

¹² Māte we ame'ē te a'eta my. Pe, hetaha ta rehe Petu usak rahā, pandu ngā pe:

—Sawa'e ta! Māte we ame'ē te aja ym pekwaha. Pesak pesak ym jande rehe tī. Jande je'ēha rupi ym sawa'e wata. Jande katuha rupi ym sawa'e wata tī. (Jesu je'ēha rupi sawa'e wata katu.)

¹³⁻¹⁴ —Amarā riki jande ramūi. Isak a'e tī. Jande ramūi tī. Jako a'e tī. Jande ramūi tī. A'eta Tupā rehe ipy'a moī moī katu. Jesu aja tī. Tupā pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu tī. Pe, manōha ngi Tupā mukwera katu muhem. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe, Jesu pe. Katu te ame'ē ke a'e tī. Anī. Peputar ym a'e ke. Jundéu awa tama'e kapitā ta pe a'e ke peraho. Pirat poir tar katu tipe. Anī. Peputar ym aja. Amō ke pehē pepandu. “Ngā jukwaha ke epoir” aja Pirat pe pepandu. (A'erehe Mahamba ke a'e poir.)

¹⁵ Awa ta muxuweha ke Jesu. A'e ke pejukwa. Anī. A'e ke Tupā mukwera katu muhem. A'engi jande jasad ehe. Ame'ē rehe har japandu pandu tī.

¹⁶ Sawa'e wata ramō ame'ē ke rehe pesak. Ehe har pekwa katu tī. Jesu rehe jande jajurujar katu, a'erehe jande pe pyrātāha ke Tupā muwyr. Ame'ē namō sawa'e ke jamukatu. Jesu je'ēha rupi jamukatu. A'erehe sawa'e wata katu ame'ē ke rehe pesak apo 'y.

¹⁷ —Ihē mu ta! Jesu ke pejukwa. Jundéu awa tama'e kapitā ta aja tī. Jukwa tī. Pekwa ym ha rupi pejukwa, aja ihē akwa katu apo.

¹⁸ Ngā mupyraraha ke Kirisutu pyhyk. Yman ame'ē rehe har Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pandu pandu. Ame'ē ta pe Tupā mujekwa. Ame'ē ke a'eta pandu pandu. Ame'ē pyraraha ke Jesu rehe uhyk apo 'y.

¹⁹ Apo Tupā koty pehē py'a ke pemurwak pemondo. Aja rahā, ma'e peka'u

te'eha pema'ema'eha ke pehē py'a ngi Tupā juhyk ta.

²⁰ Aja rahā, pehē ruryha ke a'e muwyr ta. Pe, Jesu ke a'e mujwyr ta muwyr tī. A'e riki Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e.

²¹ Tupā usak katu ehe ame'ē ke a'e. Ywa pe a'e pyta we ta rī. Upa katu te pyahu ym rahā, pyta we ta rī. Upa katu te Tupā mupyahu ta tī, aja a'e pandu. (Ywa ke. Kome'ē ywy keruhū aja tī. Mupyahu ta tī.) Yman ame'ē rehe har Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim. A'eta riki katu te me'ē ke.

²² Yman jande ramūi ta pe Moise pandu: “Tupā riki jandema'e sawa'e te. Ihē aja pehē pe Tupā je'ēha pandu ame'ē ke Tupā muwyr ta tī. Pehē ngi har peteihar ke a'e. Upa a'e pandu ame'ē ke rehe pehendu katu ta me'ē te'e.

²³ Ame'ē ke rehe amō hendu ym rahā, ame'ē ke Tupā mupyrara ta. Tupā kotyhar ta namō pyta ym te ta” aja Moise mupinim — aja Petu pandu.

²⁴ A'e pandu tī:

—Upa katu te Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pandu tī. Samue pandu py. A'engi uwyr ame'ē ta pandu tī. Pesak ramō ame'ē rehe har upa katu te a'eta pandu pandu. (Tupā kotyhar ta rehe Tupā'ā uwyr ta, ame'ē rehe har upa katu te pandu pandu.)

²⁵ Yman Tupā manga katu. Ame'ē ke Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pandu pandu. Ame'ē ke pehē pe katu. Jande ramūi pe Tupā manga katu tī. Ame'ē ke pehē pe tī. Yman kuja Amarā pe pandu: “Upa kome'ē ywy keruhū pe har ta rehe ne rainō usak katu ta” aja Tupā pandu — aja Petu pandu.

²⁶ A'e pandu tī:

—“Ihēma'e ke nde” aja Ta'yr pe Tupā pandu. Pe, Ta'yr ke pehē pe a'e muwyr py. Aja pehē rehe a'e usak katu. Aja rahā, ixoty pehē py'a ke a'e muruwak. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar ame'ē ke a'e putar — aja Petu pandu pandu ngā pe.

4

Ngā panduha renda pe Petu ta ke kapitā ta muhyk raho

¹ Petu pandu ngā pe rahā, jundéu awa tama'e pa'i ta uhyk uwyr. Juā pandu rahā tī. Sonda tama'e kapitā uhyk uwyr tī. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū harōha ta ke ame'ē ta. Sanduse ta uhyk uwyr tī.

² (Manōha ngi amō kwera ym te ta uhem aja a'eta ukwaha.) Mokōi Jesu mondo ame'ē ta rehe a'eta parahy, ma'e, Petu ta rehe. Jesu ke Tupā mukwera katu muhem, aja Petu ta mu'e. Jesu kwera katu uhem, a'erehe amō ta kwera katu ta uhem tī, aja sanduse ta ukwa, a'erehe a'eta parahy Petu ta rehe.

³ Pe, Petu ta ke a'eta pyhyk. Ka'aruk te apo, a'erehe kyndaha pe kynda raho.

⁴ Koī pandu ta. Pe, Petu je'ēha rehe hendu ame'ē ta Jesu rehe jurujar katu. Heta Jesu rehe jurujar katu. Ame'ē ta heta te hū. Sawa'e pame katu te manga rahā, kuja, 5.000 tate hetaha nahā my.

⁵ Ame'ē ku'ē rahā, jundéu awa tama'e kapitā ta jy'ar uwyr. Tamūi ta jy'ar uwyr tī. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta jy'ar uwyr tī. Jerusarē ok ta pe jy'ar uwyr.

⁶ Ame'ē ta namō amō ta jy'ar tī. Ana jy'ar tī. Jundéu awa tama'e pa'i keruhū a'e. Kái jy'ar tī. Juā jy'ar tī. Arexan jy'ar tī. Upa jundéu awa tama'e pa'i keruhū anam ta jy'ar tī.

⁷ Petu ta ke a'eta mupu'am. Pe, pandu a'eta pe:

—Jande ruwa koty pepu'am. Pesarahā! Awa pyrātāha namō pemukatu my? Awa je'ēha rupi pemukatu my? — aja Petu ta pe pandu.

⁸ Pe, Petu py'a rehe Tupā'ā ihī katu. A'e je'ēha rupi Petu pandu:

—Kapitā ta! Pehendu katurahā! Tamūi ta!

⁹ Pehendu katu tī. Myja sawa'e wata ym te ame'ē ke jamukatu my? Myja ma'e katu ame'ē ke jama'e my? Aja pepandu jande pe tī.

¹⁰ Apandu ta pehē pe. Aja rahā, pekwa katu ta. Jundéu awa ta ukwa katu tī. Ko Jesu Kirisutuma'e pyrātāha namō kome'ē sawa'e wata katu. A'e je'ēha rupi wata katu. Jesu riki Nasare ok ta pe har ke a'e. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe a'e ke pejukwa. Anī. A'e ke Tupā mukwera katu muhem.

¹¹ Tupā je'ēha rehe Jesu rehe har kuja amō mupinim:

“Ita ke jaxer te'e aja ita ok mujāha ukwaha. Anī. Ame'ē riki ok pyter rehe mupu'am katu te ame'ē ke, aja amō ukwa katu” aja amō mupinim.

—(Ame'ē ita aja Jesu tī. Ita aja a'e ke peputar ym tī. Anī. Tupā usak katu ehe. Katu te ame'ē ke a'e, aja ukwa katu.)

¹² Jesu jō riki awa ta ke muhā katu. Aja amō her kome'ē ywy keruhū pe har ta pe Tupā muwyr ym. Amō her rupi jande ke muhā ym. “Jesu” ame'ē rer rupi jō a'e muhā katu — aja Petu pandu.

¹³ Petu riki kyje ym, aja tamūi ta ukwa. Juā kyje ym tī, aja a'eta ukwa tī. Jundéu awa tama'e paper renda pe jumu'e ym ame'ē ta ke a'eta, aja a'eta ukwa katu tī. Sawa'e ta te'e ame'ē ta ke aja a'eta ukwa katu tī. A'erehe māte we ame'ē te aja tamūi ta ukwa. Petu ta Jesu namō wata ixo ame'ē ta ke a'eta, a'erehe pandu katu, aja tamūi ta ukwa tī.

¹⁴ Petu mukatu ame'ē ke Petu ta rake pu'am u'am, a'erehe marā ka ym a'eta je'ēha ipe.

¹⁵ Pe, tamūi ta jupe pandu pandu tar katu, a'erehe soroka pe Petu ta ke tamūi ta muhem mondo. Upa muhem rahā, a'eta pandu pandu a'eta jupe:

¹⁶ —Myja ta sawa'e pe jama'e my? Sawa'e ke Petu ta mukatu ame'ē rehe har heta ngā ukwa apo 'y. Ame'ē ke marā ka ym jande jamukanīha.

¹⁷ Ame'ē mukatuha rehe har amō ta pandu pandu oho ame'ē ke japutar ym. A'erehe kuja japandu ta: “Jesu rehe har ngā pe pepandu ym te apo 'y. Pepandu rahā, pehē ke jamahy ta” aja Petu ta pe japandu ta — aja pandu pandu a'eta jupe.

¹⁸ Pe, Petu ta ke amō mujywywerur. Pandu:

—Jesu rehe har pepandu ym te apo 'y. Ehe har pemu'e ym te tī — aja Petu ta pe tamūi ta pandu.

¹⁹ Pe, Petu pandu:

—Myja me'ē Tupā pe katu my? Ko pehē je'ēha rehe jahendu katu my? Ko Tupā pandu ame'ē ke rehe jahendu katu my? Myja pekwa my? Ihē riki Tupā pandu

ame'ë ke rehe jō ihē ahendu katu ta. Juā aja tī.

²⁰ Jesu ma'ema'e ame'ë ke rehe jasad. Ame'ë ke tapijar te'e we japandu ta rī. Jesu mu'e mu'e ame'ë ke rehe jahendu tī. Ame'ë ke tapijar te'e we japandu ta tī. Marā ka ym jahijariha — aja Petu pandu.

²¹ Pe, hātā Petu ta pe tamūi ta je'ë. Pe, poir. Mukatuha rehe har upa ngā ukwa, a'erehe Tupā pe ngā pandu pandu:

—Ne jō riki katu te me'ë ke — aja.

Ngā hetaha ngi tamūi ta kyje, a'erehe marā ka ym Petu ta ke mahyha.

²² Petu ta mukatu ame'ë sawa'e heta warahy 'ar ame'ë ke a'e. Kuja, 40 i'ar koty te we warahy 'ar ame'ë ke a'e.

Pyrātāha namō Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta pandu pandu

²³ Tamūi ta poir rahā, Petu jywyr oho. Juā jywyr oho tī. Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta rehe uhyk oho. Upa jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu ame'ë ke a'eta pandu pandu ngā pe. Upa tamūi ta pandu ame'ë ke pandu pandu tī.

²⁴ Upa hendu rahā, kuja johu Tupā namō a'eta pandu pandu:

—Jande pái keruhū! Jandema'e sawa'e te nde. Ywa ke nde eremujā. Kome'ë ywy keruhū nde eremujā tī. Y ramūi nde eremujā tī. Upa ame'ë ta rehe ixo ame'ë ta ke nde eremujā tī.

²⁵ Yman ne je'ëha ke Ndawi mupinim. Tupā'ā mujekwa ipe. Ndawi riki jande ramūi. Ne miasu ke a'e tī. Kuja nde pe Ndawi pandu:

“Ma'ewā nde rehe amō awa ta parahy te'e my?

Ma'ewā jundéu awa ta te'e ukwa ukwa ixo my?

²⁶ Kome'ë ywy keruhū pe kapitā keruhū ta ixo. Ame'ë ta jy'ar uwyr. Kapitā ta jy'ar uwyr tī.

Ne namō ame'ë ta jumai uwyr. Kirisutu namō a'eta jumai uwyr tī. Kapitā keruhū aja nde eremu'am ame'ë ke a'e” aja nde pe Ndawi pandu — aja Tupā namō ngā pandu pandu.

²⁷ Tupā namō ngā pandu pandu tī:

—Jete. Kome'ë ok ta rehe Ero uhyk uwyr. Pon Pirat namō jy'ar uwyr. Amō awa ta

namō jy'ar uwyr tī. Jundéu awa ta namō jy'ar uwyr tī. Jesu namō ame'ë ta jumai uwyr, a'erehe johu ngā jy'ar uwyr. Jesu riki nde ra'yr. Katu te me'ë ke a'e. Kirisutu a'e. Kapitā keruhū aja nde eremu'am ame'ë ke a'e.

²⁸ Yman ame'ë jumaiha rehe har nde erepandu katu, aja upa ame'ë ta ma'ema'e. Ne je'ëha aja ma'ema'e. Nde ereputar ame'ë ke a'eta ma'ema'e tī.

²⁹ —Jandema'e sawa'e te! Esak apo! Jande ke a'eta mahy tar katu. A'erehe jande py'a ke emātā. Aja rahā, jakyje ym ta ngā ngi. Aja rahā, ne je'ëha ke japandu pandu ta.

³⁰ Nde kotyhar ta ke jande. Ne je'ëha ke japandu rahā, ahy ame'ë ta ke emukatu. Amō amō ta ke emukatu tī. Jesu je'ëha rupi nema'e pyrātāha ke nde emujekwa katu ngā pe. Jesu riki nde ra'yr. A'e riki katu te me'ë ke — aja Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta pandu pandu.

³¹ Upa pandu rahā, a'eta jy'ariha renda ke katak katak hū. (Aja rahā, ame'ë ta rehe Tupā hendu katu, aja mujekwa.) A'eta rehe Tupā'ā ihī katu. A'erehe Tupā je'ëha ke pandu pandu. Kyje ym ngā ngi.

Kyty'y ym ngā

³² Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta pe-teīhar aja ngā ixo. “Kome'ë ihēma'e jō” aja ym pandu awa. Upa ima'e ma'e ke kyty'y ym.

³³ Jesu riki jandema'e sawa'e te. Jesu kweraha rehe har Jesu mondo ame'ë ta pandu pandu hū. Tupāma'e pyrātāha namō pandu pandu. Tupā usak katu te ngā rehe tī.

³⁴ Kupixa namō amō ixo rahā, ame'ë ke muhepy. Pe, tamatarer ke Jesu mondo ame'ë ta pe raho. Hok namō amō ixo rahā, ame'ë ke muhepy tī.

³⁵ Pe, tamatarer ke Jesu mondo ame'ë ta pe raho tī. Pe, ima'e ym te ame'ë ta pe Jesu mondo ame'ë ta me'ë me'ë. A'erehe ima'e ym te ame'ë ta nixói te.

³⁶ Ko amō sawa'e ixo. Her Jose. “Man-ambe” aja Jesu mondo ame'ë ta amō her moī ehe tī. “Amō ke muhury katu ame'ë ke a'e” aja jande je'ëha. Rewi rainō ke a'e. Xi ypa'ū pe har ke a'e.

³⁷ Kupixa namō a'e ixo. Ame'ē ke muhepy. Pe, upa katu te tamatarer ke Jesu mondo ame'ē ta pe a'e raho.

5

Anani rehe har. Sasi rehe har tī.

¹ Pe, amō sawa'e ixo. Her Anani. Hakehar rer Sasi. Ywy namō a'eta ixo. Ame'ē ke a'eta muhepy.

² Pe, tamatarer ke Jesu mondo ame'ē ta pe raho. Anī. Tamatarer ke mupyta we wi jupe.

³ Ame'ē ke hakehar ukwa tī. Petu pandu ipe:

—Anani! Ywy muhepyha ke nde pe nde eremupyta we.

⁴ Satana nde py'a rehe ihī. (Ājā ramūi a'e.) Katu ym aja. Tupā'ā pe te'e nde erepandu. Ywy ke nde eremuhepy ym rahā we, nema'e riki. Nde eremuhepy rahā, tamatarer ke upa katu te nema'e tī. Nde pe nde eremupyta we ame'ē ke nde py'a rupi nde erekwa erexo. Upa katu te nde ereme'ē, aja jande pe nde erepandu naī. Katu ym aja. Sawa'e ta pe te'e nde erepandu. Amō we tī. Tupā pe te'e nde erepandu tī — aja Petu pandu.

⁵ Ame'ē ke hendu rahā, Anani manō ukwap. Upa hendu ame'ē ta mukahem hū.

⁶ Ta'ynuhu ta pu'am. Pe, hete ke pukek. Jytym raho.

⁷ Ixawa'e manō. I'i katu rahā, hakehar uhyk uwyr. Ixawa'e manōha rehe har ukwa ym uwyr.

⁸ Petu pandu ipe:

—Ywy muhepyha ke upa katu te perur my — aja ipe.

Kūjā pandu:

—A'e tī. Upa katu te jarur — aja Petu pe.

⁹ Pe, Petu pandu ipe:

—Tupā'ā pe te'e nde erepandu tar katu tī. Nde sawa'e aja tī. Anī. Upa Tupā'ā ukwa katu. Nde sawa'e jytym raho ame'ē ta hukwen rehe uhyk ramō. Nde ke jytym ta raho tī — aja kūjā pe.

¹⁰ Pe, pahar Petu py rehe u'ar ukwap. Manō ukwap. Ta'ynuhu ta ixo uwyr rahā, kūjā manō ame'ē ke rehe usak. Pe, jytym raho tī. Ixawa'e rake rupi jytym tī.

¹¹ Upa Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta mukahem hū. Manōha rehe har hendu ame'ē ta mukahem hū tī.

Tupā pyrātāha namō mukatu hū

¹² Jesu mondo ame'ē ta mukatu hū ngā ke. Ahy ixo ame'ē ta ke mukatu hū. Aja Tupāma'e pyrātāha ke ngā pe mujesak. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū rehe soroka ihī. Soroka rer Saromā. A'ep upa Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta jy'ar.

¹³ Johu ngā jy'ar ixo. Ame'ē ta rehe har amō ta pandu: “Katu ame'ē ta ke ame'ē ta” aja pandu. Anī. Ame'ē ta namō jurujar ym ame'ē ta jy'ar tar ym.

¹⁴ Amō ta anī. Amō amō ta Jesu rehe jurujar katu tī. Heta sawa'e ta jurujar katu. Kūjā ta aja tī. Heta jurujar katu ehe tī.

¹⁵ Jesu mondo ame'ē ta mukatu, a'erehe ahy ixo ame'ē ta ke awa rape rupi ngā mou. Tupe 'ar pe mou. Myrape 'ar pe mou tī. Pe, hake rupi Petu te'e asa oho rahā, warahype i'ā jesak. Ame'ē ke ahy ixo ame'ē ta 'ar rupi aha ta oho. Pe, katu ta oho, aja ngā ukwa.

¹⁶ Jerusarē ok ta xupe 'ar rupi ok ta juramā ihī. Ame'ē ok ta ngi heta uhyk uwyr ehe. Ahy ixo ame'ē ta ke ngā hupir werur ipe. Ājā ta ipy'a rehe ihī ame'ē ta ke werur ipe tī. Upa katu te Petu mukatu. (Aja rahā, Jesu rehe har Petu ta pandu ame'ē riki jetehar te ke aja mujekwa katu. Petu ta namō Tupā ixo, aja mujekwa katu tī.)

Jesu mondo ame'ē ta ke amō ta mahy

¹⁷ Pe, jundéu awa tama'e pa'i keruhū jyty'ym Jesu mondo ame'ē ta rehe. Upa inamō ixo ame'ē ta jyty'ym a'eta rehe tī. Inamō ixo ame'ē ta rer sanduse ta. (Jesu mondo ame'ē ta koty heta ngā jy'ar oho, a'erehe jyty'ym a'eta rehe.)

¹⁸ Pe, Jesu mondo ame'ē ta ke a'eta pyhyk. Kyndaha pe kynda raho, ok ta kyndaha pe.

¹⁹ Pe, pytun rahā, Tupā je'ēha rahoha uhyk uwyr a'eta rehe. Kyndaha rukwen ke pirar. Pe, a'eta ke soroka pe raho. Pandu:

²⁰ —Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe peho. A'ep upa awa ixoha pyahu rehe har ngā pe pepandu pandu — aja Jesu mondo ame'ē ta pe pandu.

21 A'eta hendu katu ehe. Pe, pytuniwe rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe oho. A'ep mu'e mu'e u'am.

Pe, ngã panduha renda pe jundéu awa tama'e pa'i keruhũ uhyk uwyr. Inamõ ixo ame'ë ta uhyk uwyr tĩ. Pe, jundéu awa ta tamũi ta ke a'eta mujy'ar tĩ. Johu panduha ta ke mujy'ar. Pe, kyndaha pe sonda ta ke a'eta mondo. Pandu:

—Jesu mondo ame'ë ta ke pemuhyk perur se — aja sonda ta pe pandu.

22 Pe, kyndaha pe sonda ta uhyk rahã, mahem ym.

23 Jesu mondo ame'ë ta ke mahem ym. Pe, ngã panduha renda pe jywyr oho. A'eta pandu:

—Kyndaha rehe jahyk rahã, upa hukwen ke kynda katu te. Upa hukwen harõha ta harõ katu u'am tĩ. Anĩ. Hukwen ke jande japirar rahã, jamahem ym sawa'e ta ke — aja sonda ta pandu.

24 Ame'ë ke rehe hendu rahã, pa'ihu ta mãte we ame'ë te a'eta my. Sonda tama'e kapitã aja tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ sondama'e kapitã ke a'e.

—Myp a'eta ihon my? — aja pandu pandu a'eta jupe.

25 Pe, amõ uhyk uwyr. Pandu:

—Pesarahã! Kyndaha pe sawa'e ta ke pekynda peraho. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ixo apo 'y. Ngã ke a'eta mu'e mu'e u'am — aja tamũi ta pe amõ pandu.

26 Ame'ë ke rehe hendu rahã, sonda tama'e kapitã oho piam. Sonda ta inamõ oho tĩ. Pe, Jesu mondo ame'ë ta ke muhyk werur tĩ. Hãtã ym pyhyk a'eta rehe. Hãtã pyhyk rahã, ita ke sonda ta rehe ngã ombor ta, aja kapitã ukwa. Hetaha ngi kyje, a'erehe wewe katu pyhyk raho.

27 Pe, Jesu mondo ame'ë ta ke muhyk rahã, ngã panduha renda pyter pe mupu'am. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ pandu:

28 —Jesu rehe har pemu'e ym apo 'y, aja hãtã pehẽ pe japandu. Anĩ. Pehendu ym. Pemu'e ame'ë rehe har upa Jerusarẽ ok ta pe har ta ukwa apo. Jesu ke amõ ta riki jukwa. Anĩ. A'e ke jande riki jajukwa aja pepandu. Katu ym aja — aja Jesu mondo ame'ë ta pe pandu.

29 Pe, Petu namõ Jesu mondo ame'ë ta pu'am u'am. Pe, Petu pandu ngã pe:

—Tupã je'ëha rehe jõ jahendu katu rahã, katu te ame'ë. Amõ sawa'e je'ëha rehe anĩ. (Katu we ame'ë.)

30 Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Jesu ke pemujar pemu'am. Aja pejukwa. Anĩ. Jesu ke Tupã mukwera katu muhem. Tupã rehe jande ramũi ipy'a moĩ moĩ katu.

31 Pe, Jesu ke hake Tupã muhyk raho. A'erehe a'e riki kapitã keruhũ. A'e riki awa muhãha tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke jundéu awa ta ma'ema'e. Anĩ. Tupã rehe ipy'a muruwak mondo rahã, Tupã ipy'a jywyr ta ngã rehe.

32 Jesu rehe har japandu pandu. Jasad ame'ë rehe har japandu pandu tĩ. Jesu rehe har Tupã'ã mujekwa tĩ. Tupã rehe hendu katu ame'ë ta py'a rehe Tupã'ã ke a'e moĩ katu — aja Petu pandu.

33 Ame'ë ke pa'ihu ta hendu rahã, parahy te hũ. Jesu mondo ame'ë ta ke a'eta jukwa tar katu.

34 Pe, ngã panduha renda pe amõ sawa'e pu'am. Her Ngamari. Parise riki a'e. Moise je'ëha mu'e ame'ë ke a'e tĩ. “Sawa'e katu me'ë ke” aja upa ngã ukwa ehe har. Pe, a'e pandu:

—Jesu mondo ame'ë ta ke soroka pe emondo — aja.

35 Pe, ngã panduha renda pe ixo ame'ë ta pe pandu:

—Jundéu awa tama'e kapitã ta! Pehendu katurahã! Petu ta ke pemahy ym we rĩ. Ma'e ke pekwa py peĩ.

36 Amukwehe te amõ sawa'e ixo. Her Téu. Kapitã a'e jupe. Heta sawa'e ta inamõ jy'ar oho. Kuja, 400 hetaha. Anĩ. A'e ke amõ jukwa. Pe, inamõ ixo ame'ë ta upa uhãi ujan oho. Ame'ë ta ngi har nixói te apo 'y.

37 A'engi amõ sawa'e uwyr tĩ. Her Jun. Ngariréi ywy pe har a'e. Ngã hetaha ke kapitã keruhũ manga manga rahã, Jun uwyr. Inamõ heta ngã oho tĩ. Anĩ. A'e ke amõ jukwa tĩ. Pe, inamõ ixo ame'ë ta upa uhãi ujan oho tĩ.

38 A'erehe pehẽ pe ihẽ apandu katu apo. Jesu mondo ame'ë ta ke pemahy ym. Mã peja ixo. Sawa'e je'ëha rupi a'eta ma'e ke ma'ema'e ixo rahã, upa ta kanim oho.

³⁹ Anĩ rahã, Tupã je'ẽha rupi a'eta ma'ema'e ixo rahã, marã ka ym kanĩha. Tupã namõ pejumai ta — aja Ngamari pandu.

Pe, a'e pandu ame'ẽ ke rehe ngã hendu katu.

⁴⁰ Pe, Jesu mondo ame'ẽ ta ke muhyk werur tĩ. Upa a'eta ke amõ ta nupã hũ. Pe, pandu tĩ:

—Jesu rehe har pepandu ym te apo 'y — aja kapitã ta pandu a'eta pe.

⁴¹ Pe, poir mondo. Ngã panduha renda ngi a'eta uhem oho. Jesu kotyhar ta ke a'eta, a'erehe amõ ta mahy. Mahyha ke a'eta pyhyk, ame'ẽ ke Tupã putar aja a'eta ukwa katu, a'erehe hury katu oho.

⁴² Wera rahã pame katu te a'eta mu'e u'am. Tupã rehe ngã jumu'eha keruhũ pe mu'e u'am. Amõ ta rok pe mu'e u'am tĩ. Jesu Kirisutu rehe har mu'e u'am.

6

Awa po wajar mokõi haihu katu ame'ẽ ta ke

¹ Arahã Jesu rehe amõ amõ heta jurujar katu. Jundéu awa ta ke ame'ẽ ta. Ame'ẽ ta ngi har amõ ta ngere awa ta je'ẽha ke pandu ame'ẽ ta ke tĩ. Amõ ta emberéu awa ta je'ẽha ke pandu ame'ẽ ta ke tĩ. Pe, ngere awa ta je'ẽha pandu ame'ẽ ta parahy. Emberéu awa ta je'ẽha ke pandu ame'ẽ ta rehe parahy. Kuja pandu:

—Emberéu awa ta je'ẽha ke pandu ame'ẽ ta kity'ym jande rehe. Ixawa'e manõ ame'ẽ ta heta we ixo. Ame'ẽ ta ngi har emberéu awa ta je'ẽha ke pandu ame'ẽ ta pe me'ẽ me'ẽ katu ma'e ke. Ngere awa ta je'ẽha ke pandu ame'ẽ ta pe me'ẽ me'ẽ we mi ma'e ke. Katu ym aja. Juja ym me'ẽ me'ẽha — aja ngere awa ta je'ẽha ke pandu ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ hũ.

²⁻³ Pe, upa katu te Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke amõ ta mujy'ar. Jesu mondo ame'ẽ ta riki mujy'ar. Ame'ẽ ta ke awa py mokõi hetaha. Ngã pe a'eta pandu:

—Jande mu ta! Pehendu katurahã! Ngã mi'u ke jande jame'ẽ me'ẽ rahã, marã ka ym Tupã je'ẽha ke amõ ta pe jamu'eha rĩ. Ngã mi'u jame'ẽha rehe jõ jama'ema'e ja'am. Katu ym aja. Jesu rehe har amõ ta pe jamu'e ym rahã, katu ym. A'erehe amõ

sawa'e ta rehe pesak katu. Ko ipy'a rehe Tupã'ã ihĩ katu ame'ẽ ta rehe pesak katu. Amõ we tĩ. Ukwa katu ame'ẽ ta rehe pesak katu tĩ. Amõ we tĩ. Sawa'e katu te ame'ẽ ta rehe pesak katu tĩ. Pehẽ ngi har awa po wajar mokõi sawa'e ta rehe pesak katu. Pe, ame'ẽ ta pe japandu ta: “Ngã mi'u ke peme'ẽ me'ẽ” aja. Jande anĩ.

⁴ Tupã je'ẽha ke jamu'e ta ngã pe rĩ. Tupã namõ japandu pandu ta rĩ — aja Jesu mondo ame'ẽ ta pandu.

⁵ Ame'ẽ je'ẽha rehe upa ngã hury katu, a'erehe ngã mi'u me'ẽha ta ke mu'am. Ko Esete ke ngã mu'am. Jesu rehe jurujar katu te ame'ẽ ke a'e. Ipy'a rehe Tupã'ã ihĩ katu ame'ẽ ke a'e tĩ. Amõ Siri ke ngã mu'am tĩ. Amõ Pok ke mu'am tĩ. Amõ Nikanor ke mu'am tĩ. Amõ Timã ke mu'am tĩ. Amõ Pame ke mu'am tĩ. Amõ Nikoráu ke mu'am tĩ. Amõ awa ke a'e. Jundéu awa ym a'e. Antioki ok ta pe har a'e. Yman jundéu awa tamũi ta ukwaha rehe a'e jurujar katu. Apo Jesu rehe jurujar katu tĩ.

⁶ (Ame'ẽ awa po wajar mokõi sawa'e ta ngã mi'u ke me'ẽ me'ẽ ta.) Pe, ame'ẽ sawa'e ta ke Jesu mondo ame'ẽ ta ruwa koty ngã mupu'am. Pe, Tupã namõ pandu pandu. Ame'ẽ ta ãkã rehe a'eta po ke Jesu mondo ame'ẽ ta mujar. (Aja ngã mi'u ke me'ẽ me'ẽ ame'ẽ ta ke a'eta, aja ngã pe mujekwa.)

⁷ Tupã je'ẽha rehe amõ amõ ta hendu katu te hũ. Jesu rehe amõ amõ Jerusarẽ ok ta pe har ta jurujar katu tĩ. Heta jundéu awa tama'e pa'i ta jurujar katu tĩ.

Esete ke amõ ta pyhyk

⁸ Esete rehe Tupã usak katu te, a'erehe ahy ixo ame'ẽ ta ke Esete mukatu hũ. Tupãma'e pyrãtãha namõ mukatu hũ ngã ke. A'erehe ame'ẽ ke rehe ngã usak rahã, pandu: “Mã! Katu hũ!” aja pandu.

⁹ Pe, inamõ amõ sawa'e ta je'ẽ hãtã tã hũ. Amõ koty jundéu awa tama'e jy'ariha renda ngi har ta ke a'eta. Henda rer: “Ngã poir ame'ẽ ta ke” aja ngã jupe. Syre ok ta ngi uwyr ame'ẽ ta ke a'eta tĩ. Arexandiri ok ta ngi uwyr ame'ẽ ta ke a'eta tĩ. Amõ ta Siri ywy ngi uwyr ame'ẽ ta ke amõ ta tĩ. Amõ ta Asia ywy ngi uwyr ame'ẽ ta ke amõ ta tĩ. Pe, Esete namõ a'eta je'ẽ hãtã tã hũ.

¹⁰ Ukwa katuha ke Tupã'ã muwyr ipe, Esete pe. A'erehe marã ka ym Esete je'êha ke ame'ê ta mukanîha. A'erehe jyty'ym ehe.

¹¹ A'erehe amõ sawa'e ta pe pandu:

—Esete rehe har te'e pepandu peho. Aja rahã, kome'ê tamatarer pehẽ pe jame'ê ta — aja ngã poir ame'ê ta pandu.

A'erehe sawa'e ta te'e pandu oho:

—“Moise katu ym. Je'êha rehe pehendu ym” aja Esete pandu ame'ê ke rehe jahendu. “Tupã katu ym. A'e je'êha rehe pehendu ym tĩ” aja Esete pandu ame'ê ke rehe jahendu tĩ — aja Esete rehe har te'e a'eta pandu.

¹² Ame'ê panduha namõ upa ngã ke sawa'e ta muparahy. Tamõi ta ke a'eta muparahy tĩ. Moise je'êha mu'e ame'ê ta ke a'eta muparahy tĩ. A'erehe johu ngã Esete koty oho. Pyhyk a'e ke.

¹³ Pe, ngã panduha renda pe raho. Pe, Esete rehe har te'e pandu ame'ê ta ke a'eta werur tĩ. Te'eha ta pandu:

—Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ katu te, aja jande jakwa katu. Anĩ. “Jaxer te'e” aja Esete pandu. “Moise je'êha katu ym. Pehendu ym ehe” aja a'e pandu tĩ.

¹⁴ Kuja a'e panduha rehe jahendu tĩ. Upa Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ke Jesu mujaxer ta. Jesu riki Nasare ok ta pe har ke a'e. Upa Moise mu'e ame'ê ke amõ koty muruwak ta, aja Esete pandu. Ame'ê ke rehe jahendu tĩ — aja Esete rehe har te'e sawa'e ta pandu.

¹⁵ Upa katu te ngã panduha renda pe wapyk uĩ ame'ê ta Esete ruwa rehe usak usak uĩ. Huwa ke hendy. Tupã je'êha rahoha ruwa aja hendy.

7

Esete je'êha ke

¹ Esete pe jundéu awa tama'e pa'i keruhũ pandu:

—Ame'ê je'êha jetehar te nde pe my? — aja ipe.

²⁻³ Esete pandu:

—Anĩ. Te'e riki. Tamõi ta! Pehendu katurahã! Ihẽ anam ta! Pehendu katu tĩ. Amarã riki jande ramõi. Mesopot ywy rehe a'e ixo rahã, Tupã pandu ipe. Wera te hũ namõ ixo ame'ê ke a'e. Ma'e, Harã ok ta pe Amarã tyryk ym we oho rĩ. Kuja Tupã

pandu ipe: “Sengi etyryk eho. Nde anam ta ke ehijar eho. Nde pái rekoha ehijar eho tĩ. Amõ ywy ke nde pe amujesak ta. A'ep etyryk eho” aja Amarã pe.

⁴ A'erehe Kaundéi ywy ke Amarã hijar oho. Harã ok ta pe tyryk oho. Ipái oho inamõ tĩ. A'engi ipái manõ rahã, amõ ywy pe a'e ke Tupã mutyryk mondo. Kome'ê ywy pe muwyr, ma'e, Tupã mujesak ame'ê ke pe. Yman a'ep a'e uhyk oho. Apo ame'ê ywy pe jande jaxo tĩ.

⁵ Anĩ. Ywy ke nixói ipe, Amarã pe. Ima'e ke nixói te. Tupã me'ê ym we ipe rĩ. Amarã ra'yr nixói te rahã, Tupã manga katu ipe: “Kome'ê ywy ke nde pe ihẽ ame'ê ta. Nema'e ta. Ne rainõma'e ta tĩ” aja Amarã pe Tupã pandu katu — aja Esete pandu.

⁶ A'e pandu tĩ:

—Kuja Tupã pandu tĩ: “Amõ ywy rehe ne rainõ ta ixo ta. A'ep paraky te'e hũ ta. Ame'ê ta ke amõ awa ta mahy hũ ta tĩ. 'Ar ke ymanuhũ ta raho. Kuja, 400 warahy 'ar aha ta oho.

⁷ Ame'ê ke upa rahã, ame'ê awa ta ke ihẽ amahy ta. Te'e muparakyha ta ke ihẽ amahy ta. A'engi ame'ê ywy ngi ne rainõ ta uhem oho. Kome'ê ywy rehe jywyr ta. Pe, ihẽ rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ katu ta” aja Amarã pe Tupã manga katu.

⁸ Tupã pandu katu, ame'ê ukwa katuha ke Amarã pe Tupã muwyr. Kuja. Ehe ihĩ ame'ê pিরer ke jupã rahã, jundéu awa kotyhar ke a'e aja mujekwa. Tupã usak katu ehe ame'ê ke a'e, aja ukwa katu. A'erehe ta'yr pিরer ke Amarã jupã. Ta'yr rer Isak. U'ar, ame'ê ngi awa po wajar mokõi ukwer rahã, ipিরer ke jupã. (Aja rahã, Tupã manga katuha ke a'e putar katu, aja mujekwa katu.) Isak aja tĩ. Ta'yr pিরer ke jupã tĩ. Ta'yr rer Jako. Jako aja tĩ. Ta'yr ta pিরer ke jupã tĩ. (Ipিরer jupã rahã, ko jundéu awa ta kotyhar ta ke a'eta. Tupã usak katu a'eta rehe, ame'ê ta ke a'eta, aja mujekwa katu.) Jako ra'yr ta heta. Awa py mokõi ta'yr ta hetaha ipe. Jande ramõi ta ke a'eta.

⁹ —Jako ra'yr ta ngi har peteĩ Jose. Imu ta jyty'ym ehe. Pe, imu ta muhepy. Pe, Eji ywy pe Jose ke amõ ta raho. Paraky te'e a'e ixo. Pe, Jose rehe Tupã usak katu.

10 A'e ke amō ta mupyrara rahā, Tupā muputu'u katu ingi. Tupā usak katu ehe tī. U'kwa katuha ke muwyr ipe tī. A'erehe eji ywy pe har tama'e kapitā keruhū ruwa koty pu'am rahā, Jose rehe kapitā keruhū usak katu. Kapitā keruhū rer Parao. Pe, Jose ke kapitā aja a'e mu'am. Eji ywy pe har tama'e kapitā aja a'e mu'am. Kapitā keruhū rok kapitā a'e tī.

11 Pe, ngā pe ngā mi'u nixói te. Upa Eji ywy rupi nixói. Kanaā ywy rupi nixói te tī. Pyrara hū ngā. Jande ramūi pe nixói te tī.

12 Pe, Eji ywy pe ahúi aja me'ē pyta we mi aja Jako hendu. A'erehe ta'yr ta ke ixoty mondo, jande ramūi ta ke.

13 Mokōihar a'eta oho rahā, imu ta pe juehe har Jose mujekwa. Pe, Jose rehe har Parao ukwa tī. Jose riki jundéu awa ke a'e, aja a'e ukwa.

14 Pe, ipái pe myrandu Jose mondo. “Eji ywy pe ihē koty ejur. Upa katu te ne anam ta erur tī” aja myrandu mondo.

15 —Kuja, 75 ngā hetaha ixo. Pe, Eji ywy pe Jako oho. A'ep a'e manō. A'ep jande ramūi ta manō tī, ma'e, Jako ra'yr ta ke.

16 Ymanuhū tī, jande ramūi kangwer ke amō ta mutyryk raho. Sikē ok ta pe raho. A'ep itakwar keruhū ihī. Ame'ē pe ixangwer ke ngā mou tī. Yman ame'ē itakwar keruhū ke Emor ra'yr ngi Amarā jo'ok. Tamatarer Amarā muhepy ipe.

17 —Yman Amarā pe Tupā manga katu. Ame'ē panduha rehe uhyk tate rahā, Eji ywy pe jande ramūi ta jumuheta oho.

18 Pe, Eji ywy pe amō kapitā keruhū uhem ngā pe. Jose ambyr rehe har ukwa ym a'e.

19 Ame'ē kapitā keruhū muka'u te'e jande ramūi ta ke. Mupyrara hū tī. Kuja jande ramūi pe panduha mondo tī: “Ta'yn ra'yr u'ar rahā, pehē rok ngi pembor indo. Sawa'e ra'yr ta pame katu te pembor indo” aja kapitā keruhū pandu. Aja sawa'e ra'yr ta ke jukwa.

20 Arahā amō sawa'e ra'yr u'ar. Her Moise. Katu hū ame'ē ke a'e, aja imāi ta ukwa.

21 A'erehe jukwa ym. Mahapyr jahy imāi namō mukanim. Pe, hok ngi imāi muhem mondo rahā, Parao rajyr mahem. Kapitā

keruhū rajyr ke a'e. “Ko ihē membyr apo 'y. Ihē amutiha ta” aja Parao rajyr pandu.

22 Pe, upa eji awa tama'e ukwa katuha Moise ke amō mu'e. Je'ēha ke pandu katu te tī. Upa ma'e ke ma'ema'e katu te tī.

23 —Mokōi awa py upa warahy 'ar ame'ē ke Moise. Pe, arahā ianam ta rehe usak oho. Ianam ta riki jundéu awa ta ke.

24 Pe, oho ixo rahā, ianam ke eji ywy pe har mahy te'e, ame'ē ke rehe usak. Pe, ame'ē ke muputu'u oho. Mahyha ngi mupoir ta, a'erehe jukwa.

25 Eji ywy pe har ke Moise jukwa. [Ihē anam ta ke ihē amupoir ajur, a'erehe ihē ke Tupā muwyr. Ame'ē ke ihē anam ta ukwa ta, aja Moise ipy'a pe ukwa katu. Anī. Aja ym ianam ta ukwa.]

26 Amō wera rahā, mokōi jundéu awa ta jumai ixo, ame'ē rehe Moise usak tī. Pe, muputu'u ta tipe. Pandu a'eta pe: “Sa'e ta! Pehendu katurahā! Mā peja ym! Pehē riki anam ta. A'erehe pejumai ym pexo” aja Moise pandu.

27 Pe, ianam ke mupyrara ame'ē ke sosok mondo. Moise ke sosok mondo. Pandu ipe: “Jandema'e kapitā ym nde. Jandema'e panduha aja ym nde tī. ‘Awa katu my?’ Anī rahā: ‘Awa katu ym my?’ Ame'ē panduha aja ym nde.

28 Kwehe eji ywy pe har ke nde erejukwa. Aja ihē ke nde erejukwa tar katu my tī” aja Moise pe pandu.

29 Ame'ē ke rehe hendu rahā, Eji ywy ngi Moise ujan oho. (Parao ukwa ta tī. Ame'ē ngi kyje, a'erehe ujan oho.) Mijiā ywy pe oho. Amō ywy pe har aja ixo. (Usak te'e aja ixo.) A'ep hakehar ke pyhyk. Pe, mokōi ta'yr ipe.

30 —A'ep amō mokōi awa pypa warahy 'ar aha oho. Ywy'ā keruhū rake awa nixói te ame'ē ywy ihī. Ywy'ā keruhū rer Sinái. A'ep Moise wata oho ixo rahā, jupirā'y ke ukwái ukwái te'e ixo. Ame'ē ke rehe a'e usak. Tata hendyha pyter pe Tupā je'ēha rahoha uhem.

31 Ame'ē ke rehe usak rahā: “Mā! Ma'e my?” aja pandu jupe. A'erehe hake ngi we usak katu oho ehe. Pe, jandema'e sawa'e te pandu ipe:

32 “Ihē rehe ne ramūi ta ipy'a moī moī katu. Ihē rehe Amarā ipy'a moī moī katu.

Isak aja tĩ. Ipy'a moĩ moĩ katu tĩ. Jako aja tĩ. Ipy'a ke a'e moĩ moĩ katu tĩ” aja panduha uwyr ipe. Pe, Moise jumukahem ingi, a'erehe ryrýi u'am ingi.

³³ Usak tar ym apo ehe 'y. Jandema'e sawa'e te pandu tĩ: “Ihẽ Tupã. Ko ihẽ axo. Nde erepyrũ ere'am, ame'ẽ ywy ke katu te ame'ẽ ke. A'erehe nde py rehe har ejo'ok. (Aja rahã ihẽ rehe nde py'a nde eremoĩ moĩ katu, aja ihẽ pe nde eremujekwa.)

³⁴ Ihẽ kotyhar ta ke Eji ywy pe ixo. Ame'ẽ ta ke amõ ta mupyrara hũ. Ame'ẽ ke ihẽ akwa katu. Ame'ẽ ta jixi'u hũ. Ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu tĩ. A'erehe ame'ẽ ta ke ihẽ amupoir ajur. Esarahã! Eji ywy pe nde ke ihẽ amondo ta. Ame'ẽ ta ke nde erepoir ta ereho” aja Moise pe pandu.

³⁵ —Yman riki ame'ẽ Moise ke jundéu awa ta putar ym. Pandu ipe: “Jandema'e kapitã ym nde. Jandema'e panduha aja ym nde tĩ” aja Moise pe. Ame'ẽ Moise ke Tupã mondo. A'e ke kapitã aja a'e mu'am. Poiriha ke a'e tĩ. Inamõ Tupã je'ẽha rahoha ma'ema'e katu. Jupirã'y ke ukwái ukwái te'e. Ame'ẽ pyter pe usak, a'e riki Moise namõ ma'ema'e katu.

³⁶ Eji ywy pe ma'e ke Moise ma'ema'e hũ. Aja Tupãma'e pyrãtãha ke a'e mujesak ngã pe. Y ramũi pe aja tĩ. Y ramũi rer: “Y pytã.” Pe, Eji ywy ngi ianam ta ke mujy'ar raho. Awa nixói te ame'ẽ rupi wata oho ixo. Mokõi awa py upa warahy 'ar rahã, wata oho ixo. A'ep Tupãma'e pyrãtãha ke ngã pe a'e mujesak tĩ.

³⁷ Jundéu awa ta pe Moise pandu: “Ihẽ aja amõ Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke pehẽ pe Tupã muwyr ta tĩ. Pehẽ ngi har uhem ta” aja Moise pandu.

³⁸ Awa nixói te ame'ẽ pe jundéu awa ta jy'ar ixo. Ame'ẽ ta namõ Moise ixo. Sinái ywy'ã keruhũ rake a'eta jy'ar uwyr. Ame'ẽ ywy'ã keruhũ 'ar pe Moise namõ Tupã je'ẽha rahoha pandu pandu. A'ep Tupã je'ẽha ke Moise pyhyk. Ame'ẽ je'ẽha rehe awa hendu katu rahã, ixo katu ta. Ame'ẽ ke jande ramũi ta pe a'e pandu pandu. Ame'ẽ ke jande pe muwyr tĩ.

³⁹ —Anĩ. Moise pandu ame'ẽ ke rehe jande ramũi ta hendu ym. Putar ym a'e ke.

⁴⁰ Eji ywy pe jywyr ta tipe oho. Ywy'ã keruhũ 'ar pe Moise ixo rĩ, pe, imu pe jande

ramũi ta pandu, ma'e, Arã pe: “Ma'eã jande pe emujã. Tupã aja jande pe. Jande ndutar koty oho ta. Eji ywy ngi jande ke Moise mujy'ar werur. Jande jakwa ym ehe har apo. My ihon mamy” aja Arã pe jande ramũi ta pandu.

⁴¹ Arahã itatawa ke te'e tapi'iruhu ra'yr'ã ke a'eta mujã. Ame'ẽ ruwa koty tapi'iruhu te ke a'eta jukwa. Aja ipy'a moĩ moĩ katu u'am ehe. A'eta mujã ame'ẽ ke rehe hury katu.

⁴² A'erehe jande ramũi ta ke Tupã hijar oho. Pe, upa ywa rehe hendy ame'ẽ ke rehe jande ramũi ipy'a moĩ moĩ katu u'am. Tupã je'ẽha rehe kuja panduha ihĩ. Tupã pandu: “Jundéu awa ta! Pehendu katurahã! Mokõi awa pypa warahy 'ar rahã, awa nixói te ame'ẽ rupi pexo.

Heta tapi'iruhu ke pejukwa rahã, ihẽ rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ ym pexo.

⁴³ Amõ rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu pexo.

So'o pìrer ok ke peraho. Ame'ẽ wyr pe Moro'ã pemoĩ. Jahy rata'ã pemoĩ tĩ. Her Hẽpã.

Ame'ẽ ta tupã ta aja pekwaha pehẽ jupe. Ame'ẽã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu pexo. Katu ym aja.

A'erehe amõ ywy rehe pehẽ ke ihẽ amondo ta. Mambiro ok ta kupe koty ihẽ amondo ta” aja Tupã pandu.

—Aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ — aja Esete pandu.

⁴⁴ A'e pandu tĩ:

—Awa nixói te ame'ẽ rupi jande ramũi wata oho ixo rahã, so'o pìrer ok ke a'eta raho. Ame'ẽ pe Tupã rehe jande ramũi ipy'a moĩ moĩ katu ixo. So'o pìrer ok mujãha ke Moise pe Tupã mujekwa. Aja jande ramũi mujã.

⁴⁵ A'engi Moise manõ rahã, jande ramũi ta ke Josue mujy'ar raho. Kome'ẽ ywy pe mujy'ar werur. Arahã kome'ẽ ywy pe amõ awa ta ixo. Pe, ame'ẽ ta ke Tupã muhem mondo. Pe, kome'ẽ ywy ke jande ramũi pyhyk. Henda ke pe pyhyk. Kome'ẽ ywy pe uhyk rahã, so'o pìrer ok ke werur tĩ. Ame'ẽ ke hainõ ta pe jande ramũi mupyta. Ndawi uhem rahã, ame'ẽ ke pewe ixo rĩ.

⁴⁶ Ndawi rehe Tupã usak katu. Pe, Tupã pe Ndawi pandu: “Kome'ẽ ywy pe nde pe

ok keruhũ ihẽ amujã tar katu. Ame'ẽ pe nde rehe ngã ipy'a ke moĩ moĩ katu ta. Nde rehe Jako ipy'a katu ame'ẽ ke a'e tĩ" aja Ndawi pandu.

⁴⁷ Anĩ. Ndawi mujã ym. Ta'yr riki mujã.

⁴⁸ Saromã riki ok keruhũ mujã. Anĩ. Awa ta mujã ame'ẽ ke rehe Tupã ixo ym. Tupã riki ywate har a'e. Tupã je'ẽha rehe kuja panduha ihĩ.

⁴⁹ Tupã pandu:

"Ywa pe ihẽ axo. Ihẽ riki sawa'e te. Kome'ẽ ywy keruhũ pe aja tĩ. Ihẽ axo tĩ.

Ok keruhũ awa ta mujã ame'ẽ ke rehe ihẽ apyta ym ta. Henda peteĩhar rehe ihẽ apyta ym ta tĩ.

⁵⁰ Ihẽ riki upa katu te ma'e ke ihẽ amujã, aja Tupã pandu" aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ — aja Esete pandu.

⁵¹ A'e pandu tĩ:

—Tamũi ta! Pehẽ ãkã janam rãi. Tupã rehe jurujar ym ame'ẽ ta ke pehẽ, a'erehe pehendũ ym. Tupã'ã je'ẽha ke jande ramũi putar ym.

⁵² Aja pehẽ tĩ. Peputar ym tĩ. Upa Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke jande ramũi ta mupyrara. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke a'eta jukwa tĩ. Tupã ra'yr uwyr ta, aja pandu ame'ẽ ta ke a'eta jukwa. Pe, Ta'yr uwyr rahã, peputar ym a'e ke.

⁵³ A'e ke pejukwa tĩ. Tupã je'ẽha ke pehẽ pe Tupã je'ẽha rahoha ta muwyr. Anĩ. Ame'ẽ ke rehe pehendũ ym — aja jundẽu awa ta pe Esete pandu pandu.

Esete ke amõ ta jukwa

⁵⁴ Esete je'ẽha rehe hendu rahã, ngã panduha rendama'e kapitã ta parahy ehe. Parahyha rehe hãi su'u su'u u'am.

⁵⁵ Pe, Esete py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu. Pe, ywa rehe Esete ma'ã rahã, Tupã rake wera te hũ, ame'ẽ rehe usak. Tupã rake Jesu pu'am u'am ame'ẽ ke rehe usak tĩ.

⁵⁶ A'e pandu:

—Pesarahã! Ywa pe sawa'e te i'ãi. Amukwehe te we kome'ẽ ywy keruhũ pe wyjy uwyr ame'ẽ ke a'e. Tupã rake pu'am u'am apo 'y. Ame'ẽ ke rehe ihẽ asak — aja Esete pandu.

⁵⁷ Anĩ. Ipyakwar ke ipo pe hetaha ta kynda. (Hendu tar ym a'eta.) Ahem hũ tĩ. Pe, opor oho ehe.

⁵⁸ Pe, ok ta ngi muhem raho. A'ep ita pe japi. Aja a'e ke ngã jukwa. Sawa'e wan namõ ita omboriha ta kamixa ke hijar oho.

⁵⁹ Sawa'e wan ame'ẽ rer Sáu. Ita a'eta omombor ixo rahã, Esete pukái:

—Jesu! Ihẽma'e sawa'e te nde! Ihẽ'ã ke eraho! — aja pukái.

⁶⁰ Pe, ipynarãi pe u'ar. Hãtã pukái ipe tĩ:

—Sawa'e! Ihẽ rehe peme'ẽ ta katu ym ame'ẽ ke te'e ma'ema'e ixo. Peme'ẽ ta ke emupyrara ym — aja Esete pukái.

Upa pandu rahã, a'e manõ.

Pe, Esete ke ngã jukwa rahã, Sáu pandu tĩ: "Ere! Pejukwa katu!" aja riki.

8

Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke Sáu mupyrara

¹ Arahã Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta heta ixo. Jerusarẽ ok ta pe heta ixo. Ame'ẽ ta ke amõ ta mahy hũ. Mupyrara hũ tĩ. A'erehe amõ amõ ywy rupi uhãi oho. Jundéi ywy rupi uhãi oho. Samari ywy rupi uhãi oho tĩ. Jesu mondo ame'ẽ ta jõ Jerusarẽ ok ta pe ixo.

² Tupã rehe hendu katu ame'ẽ ta Esete rete ke jytyr raho. Jixi'u hũ ehe.

³ Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke Sáu mumba tar katu. Ok rupi pame katu te kekar oho ixo. Mahem rahã, muhem raho. Pe, kyndaha pe kynda raho. Sawa'e ta ke aja. Kũjã ta ke aja tĩ. Kyndaha pe kynda raho tĩ.

Samari ywy pe myrandu katu ke amõ pandu oho

⁴ Amõ amõ ok ta pe Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta uhãi oho. A'ep Jesu rehe har pandu pandu. Myrandu katu ke pandu raho.

⁵ Amõ sawa'e ixo. Her Siri. Samari ywy pe ok ta ihĩ. A'ep a'e oho. Myrandu katu pandu pandu raho. Jesu riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e. Awa muhãha a'e, aja ok ta pe har ta pe a'e pandu pandu raho tĩ.

⁶ Pe, je'ẽha rehe ok ta pe har ta hendu hendu katu te u'am. Tupãma'e pyrãtãha namõ marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. (Aja rahã, Jesu rehe har pandu ame'ẽ riki jetehar te ke, aja

mujekwa. Inamō Tupā ixo, aja mujekwa tī.)

⁷ Heta ngā py'a ngi ājā ta ke Siri muhem mondo. Ājā ta uhem rahā, hātā ahem hū. Heta jupyrātā rātā ame'ē ta ke mukatu tī. Heta wata katu ym ame'ē ta ke mukatu tī. (Aja rahā, Jesu rehe har pandu ame'ē riki jetehar te ke, aja mujekwa. Inamō Tupā ixo, aja mujekwa tī.)

⁸ A'erehe a'ep pe har ta hury katu ehe.

⁹ Pe, ame'ē ok ta pe amō sawa'e ixo. Her Simā. Paje a'e. Yman samari ywy pe har ta ke a'e muka'u ka'u te'e. Sawa'e keruhū jupe, aja pandu pandu ngā pe.

¹⁰ Je'ēha rehe upa hendu katu. Upa ok ta pe har ta hendu katu ehe. Ngā pandu:

—Tupāma'e pyrātāha namō a'e ixo — aja Simā rehe har upa ngā pandu naī.

¹¹ Paje a'e. Yman ngā ke muka'u te'e, a'erehe a'ep pe har ta hendu katu ehe.

¹² Pe, myrandu katu ke Siri pandu pandu. Jesu riki Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e, aja pandu pandu. Ame'ē rehe amō jurujar katu rahā: “Ihē kotyhar ke” aja Tupā pandu. Pe, ame'ē myrandu katu rehe a'ep pe har ta jurujar katu. Sawa'e ta jurujar katu. Kūjā ta aja tī. Jurujar katu tī. Pe, ame'ē ta ke Siri mujahuk. (Aja rahā Tupā kotyhar ta ke apo 'y, aja mujekwa katu ngā pe.)

¹³ Simā jurujar katu tī. Upa Siri mujahuk rahā, inamō Simā ixo. Tupāma'e pyrātāha namō Siri mukatu hū ngā ke. Ame'ē ke Simā usak rahā, jupandu jupe:

—Mā! Katu te — aja Simā jupe.

¹⁴ Jerusarē ok ta pe Jesu mondo ame'ē ta ixo. Kuja a'eta hendu. Tupā je'ēha rehe Samari ywy pe har ta jurujar katu, aja a'eta hendu. A'erehe Petu ke Siri koty a'eta mondo. Juā ke mondo tī.

¹⁵ A'ep a'eta uhyk rahā, jurujar katu ame'ē ta rehe har Tupā namō pandu pandu:

—Kome'ē ta rehe Tupā'ā emuwyr — aja Tupā pe pandu.

¹⁶ A'ep pe har ta rehe Tupā'ā ihī ym we rī, a'erehe Tupā namō Petu ta pandu. A'ep pe har ta ke mujahuk rahā, Jesu je'ēha rupi mujahuk jō. Jesu riki jandema'e sawa'e te.

¹⁷ Pe, a'eta ākā rehe ipo ke Petu ta mujar. Pe, a'ep pe har ta rehe Tupā'ā ihī katu tī.

¹⁸⁻¹⁹ Amō ta ākā rehe ipo ke Jesu mondo ame'ē ta mujar rahā, a'ep pe har ta rehe Tupā'ā ihī katu. Ame'ē ke rehe Simā usak rahā, Petu ta pe a'e pandu:

—Ame'ē pyrātāha ke ihē pe pemuwyr rahā, tamatarer pehē pe ihē ame'ē ta. Pe, amō ta ākā rehe ihē po amujar rahā, a'eta rehe Tupā'ā ihī katu ta tī — aja Simā pandu.

²⁰ Petu pandu:

—Tupā'ā ke Tupā me'ē te'e. Ame'ē ke rehe tamatarer nde eremuhepy ta, aja nde erekwaha naī. Katu ym aja. A'erehe tamatarer ke ne namō mupyraraha renda pe oho ta my.

²¹ Tupā koty nde py'a ihī katu ym, a'erehe jande namō nde erema'ema'e ym ta. Tupā rehe har nde eremu'e ym ta tī.

²² Nde erekwaha ngi emuruwak katu. Katu ym ame'ē nde erekwaha rehe har Tupā namō epandu pandu. Aja rahā, Tupā ipy'a jywyr ta nde rehe.

²³ (Tupāma'e pyrātāha namō ma'e ke jama'ema'e.) A'erehe nde erejty'ym te ha namō nde erexo, aja akwa. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha namō nde erexo. Ame'ē ke nde erehijar ym rī, aja ihē akwa tī — aja Simā pe Petu pandu.

²⁴ Pe, Petu pe Simā pandu. Juā pe pandu tī:

—Anī. Pehērahā! Ihē rehe har Tupā namō pehē riki pepandu. Aja rahā, ma'e ke ihē rehe uhyk ym ta. Petu pandu ramō: “Tamatarer ke ne namō mupyraraha renda pe oho ta” aja ihē rehe uhyk ym ta — aja Simā pandu.

²⁵ Tupā je'ēha ke Petu ta pandu pandu. Jesu rehe a'eta usak ame'ē rehe har pandu pandu tī. Upa pandu rahā, Jerusarē ok ta pe a'eta jywyr oho. Jywyr oho ixo rahā, amō amō ok ta rupi myrandu katu pandu pandu oho. Samari ywy pe ok ta ihī. Ame'ē rupi pandu pandu oho ixo.

Etio ywy pe har namō Siri pandu

²⁶ Siri rehe Tupā je'ēha rahoha uhyk uwyr. Pandu ipe:

—Ehorahā! Warahy jurukwā koty awa rape ihī, ma'e, iapyr kotyhar ke. Jerusarē ok ta ngi Ngasa ok ta pe awa rape ihon.

(Ymanihar awa rape ke ame'ë.) Ame'ë awa rape rupi eho — aja Siri pe pandu.

²⁷⁻²⁸ Pe, kamixa ke Siri munde. Pe, ame'ë rape rehe uhyk oho. Ame'ë rupi hekoha pe amō sawa'e jywyw ta oho ixo. Etio ywy pe har a'e. Eunu a'e. Etio ywy pe har tama'e kapitā keruhū pe a'e paraky ixo. Kapitā keruhū riki kūjā ke. Kūjā rer Kanda. Ima'e tamatarer usakiha ke sawa'e. Kapitā a'e tī. Amukwehe we Jerusarē ok ta pe oho. Tupā rehe ipy'a a'e moī moī oho. Apo hekoha pe jywyw oho ixo. Myra ujan ame'ë 'ar pe oho ixo. Pe, oho ixo rahā, Tupā je'ëha rehe usak usak uī. Yman Isai mupinim, ame'ë rehe usak usak uī.

²⁹ Isai riki ymanihar Tupā je'ëha pandu ame'ë ke a'e. Pe, Siri pe Tupā'ā pandu:

—Ixoty eho exo — aja ipe.

³⁰ Pe, ixoty Siri ujan oho ixo. Pe, uhyk ehe. Isai mupinim ame'ë ke sawa'e pandu pandu. Ame'ë ke rehe Siri hendu rahā, pandu ipe:

—Sa'e! Nde eresak eresak ame'ë ke nde erekwa katu my? — aja Siri pandu ipe.

³¹ Sawa'e pandu:

—Anī. Amō ihē ke mu'e ym rahā, marā ka ym ihē akwaha. Se ewapyk ejur. Ihē rake ewapyk — aja Siri pe sawa'e pandu.

³² Pe, sawa'e rake wapyk. Tupā je'ëha rehe sawa'e usak usak ame'ë ke kuja ihī:

“Jukwaha renda pe arapuharan ke amō jukwa raho.

A'e aja tī. A'e ke amō ta jukwa ta raho tī.

Arapuharan ra'yr ke amō ta hawī rahā, ahem ym. A'e ke aja tī. Je'ë ym ta a'e ke tī.

³³ A'e ke ngā mupyrara rahā, amō muputu'u ym ingi. Ame'ë ywy pe har ta katu ym te ame'ë ke ma'ema'e ipe. Ame'ë rehe har pandu ym awa.

A'e ke amō ta jukwa ta. Pe, kome'ë ywy keruhū ke hijar ta oho” aja pinīha ke sawa'e usak usak uī.

³⁴ Pe, Siri pe sawa'e pandu:

—Emujekwa ihē pe rahā! Awa rehe har Tupā je'ëha pandu ame'ë ke pandu pandu ko my? Juehe har pandu pandu my? Amō rehe har pandu pandu my? — aja sawa'e pandu.

³⁵ Pe, Jesu rehe har Tupā je'ëha pandu ame'ë ke pandu pandu, ame'ë ke Siri mujekwa ipe. Tupā je'ëha rehe sawa'e usak ramō, ame'ë ke Siri mu'e.

³⁶ Ame'ë ngi Jesu rehe har mu'e mu'e tī. Pe, pe rupi oho ixo rahā, y rehe a'eta uhyk oho. Pe, etio ywy pe har pandu:

—Ko y ihī. Ihē ke nde eremujahuk rahā, katu my? — aja Siri pe pandu.

³⁷ [Siri pandu ipe:

—Jesu rehe nde erejurujuar katu rahā, katu tiki — aja etio ywy pe har pe pandu.

A'e pandu:

—Jesu Kirisutu riki Tupā ra'yr, aja ihē akwa katu — aja etio ywy pe har pandu.]

³⁸ A'erehe myra ujan ame'ë ke etio ywy pe har mupyta. Pe, y rehe a'eta uhyk oho. Mokōi jō a'eta.

³⁹ A'e ke Siri mujahuk. (Aja rahā, Tupā kotyhar ke a'e apo 'y, aja mujekwa katu.) Pe, y ngi a'eta uhem rahā, Siri ke Tupā'ā pyhyk raho. Etio ywy pe har usak ym te ehe tī. Pe, pe rupi hury jywyw oho tī.

⁴⁰ Siri riki pahar Asot ok ta pe uhem. A'engi amō amō ok ta pe myrandu katu pandu pandu oho. Jesu rehe har ame'ë myrandu katu ke pandu pandu oho. Pe, Sesaréi ok ta pe uhyk oho.

9

Jesu rehe Sáu jurujar katu

(At 22.6-16; At 26.12-18)

¹⁻² Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta rehe Sáu parahy te rī. Upa jukwa tar katu. A'erehe jundéu awa tama'e pa'i keruhū pe a'e oho. Pandu ipe:

—Ndama ok ta pe ihē aho ta. A'ep jundéu awa tama'e jy'ariha renda heta ihī. A'ep Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta ke ihē amahem rahā, apukwar ta arur. Sawa'e ta ke ihē apukwar ta arur. Kūjā ta ke apukwar ta arur tī. Jerusarē ok ta pe arur ta. Ne je'ëha rupi ihē aho ta. A'erehe paper pinim ke ihē pe emuwyr — aja pa'i keruhū pe Sáu pandu. Pe, ame'ë ke Sáu pe a'e me'ë.

³ Pe, Sáu oho. Ndama ok ta pe uhyk tate rahā, pahar ywa ngi wera te hū. Hake rupi wera te hū.

⁴ Ywy pe a'e u'ar ukwap. Kuja je'ëha rehe a'e hendu:

—Sáu! Ma'ewā ihē ke nde eremupyrara my? — aja Sáu hendu.

⁵ Sáu pandu:

—Sa'e! Awa nde my? — aja pandu ipe.

Pe, Sáu pe pandu:

—Ihē riki Jesu. Ihē ke nde eremupyrara erexo.

⁶ Ere. Epu'am. Ndama ok ta pe eho. A'ep ma'e nde erema'ema'e ta ame'ē ke amō pandu ta nde pe — aja Jesu pandu.

⁷ Sáu namō oho ame'ē ta pyta u'am. Uhem ym ngā je'ēha ke. Amō je'ēha rehe jō a'eta hendu. Anī. Usak ym awa ke rehe.

⁸ Pe, Sáu pu'am. Pe, eha pirar rahā, usak ym te ma'e ke. A'erehe ipo rehe amō ta pyhyk.

⁹ Aja Ndama ok ta pe hyk'yi muhyk raho. Mahapyr ukwer rahā, usak ym te ma'e ke rehe. Arahā u'u ym te ma'e ke. Y ke u'u ym tī.

¹⁰ Pe, Ndama ok ta pe amō sawa'e ixo. Her Anani. Jesu rehe jurujar katu a'e. Ixeraiha aja usak. Aja jandema'e sawa'e te mujekwa ipe:

—Anani!

A'e pandu.

—Sawa'e! Ma'e nde pe? — aja Anani.

¹¹ Jandema'e sawa'e te pandu ipe:

—Eho! Ok ta rape rupi eho. Ok ta rape rer: “Tatambyk.” Ame'ē rupi Jun rok ihī. Ame'ē rupi epandu: “My Jun rok ihī my? My Sáu? Tar ok ta pe har a'e” aja epandu eho. Ihē pe ma'e pandu pandu uī apo.

¹² Kuja ixeraiha aja a'e usak. Ixoty nde erehyk ereho. Nde po ke iākā rehe nde eremujar. Aja rahā, ma'e ke rehe a'e usak katu ta tī. Aja ixeraiha rehe a'e usak — aja Anani pe jandema'e sawa'e te pandu.

¹³ A'e pandu:

—Sawa'e! Ame'ē sawa'e rehe har amō ta pandu hū ihē pe. Nde kotyhar ta rehe mātē hū ma'e jaxeriha ke ma'ema'e. Aja Jerusarē ok ta pe ixo ame'ē ta pe ma'ema'e hū tī.

¹⁴ Ko Ndama ok ta pe aja tī. Nde kotyhar ta ke mahy ta uwyr tī. Upa nde rehe jurujar katu ame'ē ta ke a'e pyhyk ta uwyr. Jundéu awa tama'e pa'i keruhū je'ēha rupi a'e uwyr. A'erehe aho tar ym ixoty — aja Anani pandu.

¹⁵ Jandema'e sawa'e te pandu ipe:

—Anī. Sáu koty eho! Ihē asak katu ehe ame'ē ke a'e. Ihē rehe a'e paraky ta apo 'y. Ihē rehe har a'e pandu pandu ta oho. Ame'ē riki ima'e parakyha ke. Amō awa ta pe ihē rehe har pandu pandu ta oho. Jundéu awa aja ym ame'ē ta pe pandu ta oho. Kapitā keruhū pe pandu ta oho tī. Jundéu awa ta pe pandu pandu ta oho tī.

¹⁶ Ihē rehe har a'e pandu pandu ta oho, a'erehe a'e ke amō ta mupyrara te hū ta. Ame'ē ke ihē amujekwa ta ipe — aja Anani pe pandu.

¹⁷ Pe, ixoty Anani oho. Jun rok mahem rahā, ixē oho. Pe, Sáu ākā rehe ipo mujar. Pandu ipe:

—Sáu! Jesu rehe nde erejurujar katu apo 'y, a'erehe nde riki ihē mu apo 'y! Se nde erejur rahā, Jesu rehe nde eresak. A'e riki jandema'e sawa'e te. A'e riki ihē ke muwyr nde koty. A'erehe ihē ajur. Nde reha ke amopok katu ajur. Nde py'a rehe Tupā'ā ihī katu ta tī — aja Sáu pe Anani pandu.

¹⁸ Pe, pahar Sáu reha ngi ma'e ke u'ar. Pira pirer aja saka ame'ē ke u'ar. Pe, usak katu tī. Pe, pu'am. Pe, a'e ke Anani mujahuk. (Aja rahā, Jesu kotyhar ke a'e apo 'y, aja mujekwa katu.)

¹⁹ Pe, ma'e ke upa u'u rahā, pyrātā katu tī.

Ndama ok ta pe myrandu katu ke Sáu pandu pandu

Ndama ok ta pe Sáu pyta we rī. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta namō pyta we rī.

²⁰ Pe, pahar jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'e ixē oho. Jesu rehe har a'e pandu pandu oho. “Jesu riki Tupā ra'yr” aja ngā pe a'e pandu pandu.

²¹ Upa hendu ame'ē ta pandu: “Mā! Ma'erehe my!” aja ngā. Pe, pandu pandu a'eta jupe tī:

—Mā! Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke kome'ē sawa'e mupyrara hū. Jerusarē ok ta pe ixo, ame'ē ta ke mupyrara hū. Ndama ok ta pe aja tī. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke pyhyk uwyr tī. Pe, Jerusarē ok ta pe a'e pukwar ta raho. Pa'ihu ta pe pukwar ta raho, a'erehe se uwyr. Apo Jesu rehe har a'e pandu pandu katu. Ma'ewā puki! — aja a'eta jupe.

²² Sáu pandu katu te:

—Jetehar te riki. Jesu riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e — aja ngã pe a'e mujekwa katu te.

Ame'ẽ rehe har pandu katu te, a'erehe jundéu awa ta je'ẽha ke mujywyr ym ipe. Ndama ok ta pe ixo ame'ẽ ta mujywyr ym ipe.

²³ Yman a'ep Sáu ixo. Pe, jundéu awa ta jy'ar ixo. Pandu pandu a'eta jupe:

—Sáu ke jande jajukwa ta jaho — aja a'eta jupe.

²⁴ A'erehe ok ta rukwen pe a'eta harõ u'am. Wera rahã, harõ u'am. Pytun rahã, harõ u'am tĩ. Sáu ke a'eta pyhyk rahã, jukwa ta. Anĩ. Ame'ẽ rehe har Sáu pe amõ pandu oho.

²⁵ A'erehe pytun rahã, Sáu ke ehe katu ame'ẽ ta muhem mondo. Ok ta ita kurar ngi mujy mondo. Wasãkã ran keruhũ pe mujy mondo. Pe, ujan oho a'eta ngi.

Jerusarẽ ok ta pe Sáu ixo

²⁶ Pe, Jerusarẽ ok ta pe Sáu uhyk oho. Uhyk rahã, Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta namõ a'e jy'ar ta tipe oho. Anĩ. Sáu ngi a'eta kyje. Jesu rehe Sáu jurujar katu apo 'y, ame'ẽ ke a'eta ukwa ym, a'erehe kyje ingi.

²⁷ Pe, Manambe oho ixoty. Pe, Jesu mondo ame'ẽ ta koty Sáu ke a'e muhyk raho. Ame'ẽ ta pe upa Sáu rehe har a'e pandu:

—Pe rupi Sáu oho ixo rahã, jandema'e sawa'e te rehe a'e usak. Jandema'e sawa'e te pandu pandu ipe tĩ. Apo Jesu rehe har Sáu pandu pandu tĩ. Ndama ok ta pe a'e pandu pandu hũ. Pandu rahã, a'e kyje ym amõ ta ngi — aja Jesu mondo ame'ẽ ta pe Manambe pandu.

²⁸ Pe, ame'ẽ ta namõ Sáu pyta. Jerusarẽ ok ta rupi Jesu rehe har a'e pandu pandu oho.

²⁹ Pandu pandu rahã, kyje ym ngã ngi. Pe, amõ awa je'ẽha pandu ame'ẽ ta a'ep ixo tĩ. Jundéu awa ta ke a'eta tĩ. Ngere awa ta je'ẽha a'eta pandu. Ame'ẽ ta namõ Jesu rehe har Sáu pandu pandu hũ. Je'ẽ hãtã tã a'eta namõ tĩ. Pe, Sáu ke ame'ẽ ta jukwa ta tipe.

³⁰ Ame'ẽ ke Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ukwa rahã, Sesaréi ok ta pe Sáu ke a'eta

raho. A'engi Tar ok ta pe Sáu ke a'eta mondo.

³¹ Ajame'ẽ ke Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke amõ ta mupyrara ym. (Sáu mupyrara ym apo 'y.) A'erehe upa Jundéi ywy rupi ixo ame'ẽ ta ke amõ ta mupyrara ym tĩ. Ngariréi ywy pe ixo ame'ẽ ta ke mupyrara ym tĩ. Samari ywy pe ixo ame'ẽ ta ke mupyrara ym tĩ. Pe, Jesu rehe jurujar katu te we ngã oho ixo. Tupã rehe ipy'a katu ixo tĩ. Tupã'ã mujekwa katu tĩ, a'erehe amõ amõ ta Jesu rehe jurujar katu tĩ.

Ri ok ta pe Petu oho. Jop ok ta pe oho tĩ.

³² Amõ amõ ok ta rupi Petu ohoho ixo. Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta rehe a'e usak oho.

³³ Pe, Ri ok ta pe uhyk oho. A'ep amõ sawa'e rehe uhyk. Her Enéi. Upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ ke a'e. Awa po wajar mahapyr warahy 'ar rahã, myrape 'ar pe túi, hok pe.

³⁴ Pe, Petu pandu ipe:

—Enéi! Nde ke Jesu Kirisutu mukatu! Myrape 'ar ngi epu'am. Pukeka ke emupuku katu emou — aja Enéi pe pandu.

³⁵ Pahar Enéi pu'am. Upa Ri ok ta pe har ta usak ehe. Pe, Tupã koty ipy'a ke ame'ẽ ta muruwak mondo. Saro ok ta pe har ta aja tĩ. Usak ehe tĩ. Pe, Tupã koty ipy'a ke a'eta muruwak mondo tĩ.

³⁶ Jop ok ta pe kũjã ixo. Her Tambi. Ngere awa ta je'ẽha kuja amõ her tĩ: “Ndo” aja ipe. Jesu rehe a'e jurujar katu tĩ. Katu ame'ẽ pame katu te amõ ta pe a'e ma'ema'e katu. Ima'e ym te ame'ẽ ta rehe a'e haihu katu tĩ.

³⁷ Ri ok ta pe Petu ixo rahã, ma'e ahyha ke kũjã pyhyk. Pe, manõ. Hete ke amõ ta kutuk. Y pe kutuk. (A'ep pe har ta aja te'eha a'e. Upa kutuk rahã, hete ke pukek.) Pe, kapy ywate har henda ihĩ ame'ẽ pe mou.

³⁸ “Ri ok ta pe Petu ixo” aja Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta hendu. Ri ok ta kotete ihĩ. A'erehe ixoty mokõi sawa'e ta mondo. Kuja sawa'e ta pandu oho ipe:

—Pahar jande namõ eho — aja Petu pe pandu oho.

³⁹ Pe, Petu pu'am. Sawa'e ta namõ oho. Jop ok ta pe uhyk rahã, kapy ywate har henda ihĩ ame'ẽ pe amõ ta raho. Upa ixawa'e manõ ame'ẽ ta juramã u'am. Petu rake rupi juramã u'am. Jixi'u hũ u'am.

Ixuwe katu rahã, kamixa ke Ndo mujã mujã. Ame'ẽ ke Petu pe mujesak jesak u'am. Kamixa puku Ndo mujã ame'ẽ ke mujesak jesak u'am tĩ.

⁴⁰ Pe, kapy ngi upa kũjã ta ke Petu muhem mondo. Pe, ipynarãi pe wapyk. Tupã namõ pandu pandu. Pe, hete koty uwak. Pandu:

—Tambi! Epu'am! — aja kũjã manõ ame'ẽ ke pe Petu pandu.

Pe, eha ke kũjã pirar. Petu rehe ma'ã rahã, wapyk.

⁴¹ Ipo ke Petu pyhyk. Pe, mupu'am. Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke a'e mujy'ar. Ixawa'e manõ ame'ẽ ta ke mujy'ar tĩ.

⁴² Kũjã kwera ramõ ame'ẽ ke a'e mujesak kũjã ta pe. Ame'ẽ rehe har myrandu upa Jop ok ta rupi amõ ta pandu pandu oho.

⁴³ A'erehe Jesu rehe heta ngã jurujar katu. Jop ok ta pe Petu pyta we rĩ. So'o pirer rehe ma'eha namõ a'e pyta we rĩ. Her Simã.

10

Kone rehe har

¹ Sesaréi ok ta pe amõ sawa'e ixo. Her Kone. Homa awa tama'e sonda ta ixo. Itar ywy ngi sonda ta uwyr. Ame'ẽ tama'e kapitã ke a'e. Kuja, 100 hetaha sonda tama'e kapitã ke a'e. Sawa'e katu ame'ẽ ke a'e.

² Jundéu awa ramõi ta ukwa aja Tupã rehe ipy'a ke a'e moĩ moĩ katu. Upa katu te hok wyr pe har ta aja tĩ. Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu tĩ. Amõ awa riki a'e. Jundéu awa ym a'e. Pe, jundéu awa ta ima'e ym te rahã, ame'ẽ ta rehe a'e haihu katu. Tupã namõ a'e pandu pandu katu te tĩ.

³ Amõ wera rahã, warahy ywa ku'a ihon tate rahã, ixeraiha aja a'e usak. Tupã je'ẽha rahoha wyjy uwyr ehe, aja a'e usak katu. A'e pandu:

—Kone! — aja Tupã je'ẽha rahoha.

⁴ Kone usak ehe rahã, jumukahem ingi. Pe, pandu ipe:

—Sa'e! Ma'e nde pe my? — aja Kone pandu.

Tupã je'ẽha rahoha pandu:

—Tupã namõ nde erepandu pandu, ame'ẽ ke a'e ukwa katu. Ma'e ke nixóí te

ame'ẽ ta rehe nde erehaihu katu, ame'ẽ ke ukwa katu tĩ.

⁵ A'erehe nde rehe a'e usak katu. Apo Jop ok ta pe sawa'e ta ke emondo. Simã Petu pe: “Jande namõ eho” aja a'eta pandu ta oho.

⁶ Amõ sawa'e rok pe Simã Petu ixo. Ok jar rer amõ Simã. Ame'ẽ Simã so'o pirer rehe ma'eha ke a'e. Y ramõi rake hok ihĩ — aja Tupã je'ẽha rahoha pandu.

⁷ Pe, Tupã je'ẽha rahoha jywyr oho. Aja ixeraiha aja Kone usak. Pe, mokõi miasu ta ke Kone mujy'ar. Amõ sonda ke mujy'ar tĩ. Ame'ẽ sonda riki jundéu awa ramõi ta ukwa aja Tupã rehe ipy'a ke a'e moĩ moĩ katu tĩ. Konema'e miasu a'e tĩ.

⁸ Ame'ẽ mahapyr sawa'e ta pe upa usak ame'ẽ rehe har Kone pandu pandu. Pe, Jop ok ta pe mahapyr sawa'e ta ke a'e mondo.

⁹ Ame'ẽ ku'ẽ rahã, pe rupi a'eta oho ixo rĩ. Warahy jandar tate rahã, Jop ok ta pe uhyk tate. Arahã, ok kupe 'ar pe Petu oho. (Ame'ẽ ok kupe ipe katu.) A'ep Tupã namõ pandu pandu ta. (Aja te'eha jundéu awa ta ma'ema'e katu. Ok kupe 'ar pe Tupã namõ pandu pandu katu uĩ.)

¹⁰ A'e myahy uĩ. Ma'e ke u'u tar katu. Pe, ma'e ke amõ mupupur ixo rahã, ixeraiha aja a'e usak.

¹¹ Kuja usak. Ywa ngi pan keruhũ aja me'ẽ wyjy uwyr ixo. Iapyr rehe pame katu te pukwar. Ame'ẽ mujy muwyr.

¹² Kome'ẽ ywy keruhũ pe mujy muwyr. Ame'ẽ jywĩ pe upa katu te ywy rupi so'o ta wata ame'ẽ ta ihĩ. Upa katu te ipixi'a pe ma'e wata ame'ẽ ta ihĩ tĩ. Upa katu te ma'ewyra wewe ame'ẽ ta ihĩ tĩ.

¹³ Pe, kuja hendu:

—Petu! Epu'am! Ma'e ke ejukwa! Ame'ẽ ke e'u! — aja ipe.

¹⁴ Petu pandu:

—Sa'e! Anĩ! So'o ta para ihĩ. Jande ramõi u'u ym ame'ẽ ke pehĩ. A'erehe ihẽ a'u ym ta tĩ — aja Petu.

¹⁵ Pe, kuja je'ẽha uhyk ehe tĩ:

—Jete riki. Apo katu aja Tupã pandu. Jaxer te'e aja ym ekwa ekwa eĩ — aja Petu pe.

¹⁶ Aja mahapyr uhyk katu te ehe. Pe, upa ywa pe jywyr oho tĩ. Aja ixeraiha aja Petu usak.

17 Usak ramō ame'ē rehe har ipy'a pe Petu ukwa ukwa katu te uī. “Ma'ewā aja my?” aja jupe. Arahā Kone mondo ame'ē ta uhyk uwyr. Hukwen koty pu'am u'am. Simā rok ke amō ta mujekwa a'eta pe.

18 Pe, a'eta pukái:

—Se Simā Petu ixo my? — aja sawa'e ta pukái.

19 Usak ramō ame'ē rehe har Petu ukwa ukwa uī rī. Pe, Tupā'ā pandu ipe:

—Ehendu katurahā! Mahapyr sawa'e ta nde pe pandu uwyr.

20 Epu'am. Ewyjy eho. Sawa'e ta namō eho. Ekyje ym a'eta ngi. Nde koty a'eta ke ihē amuwyr — aja Petu pe.

21 Pe, Petu wyjy oho a'eta koty. Pandu:

—Sawa'e ke pekekar pexo ame'ē ke ko ihē. Ma'e pehē pe? — aja Kone muwyr ame'ē ta pe Petu pandu.

22 A'eta pandu:

—Nde koty jande ke Kone muwyr. Sonda tama'e kapitā a'e. Sawa'e katu ame'ē ke a'e. Jundéu awa ramūi ta ukwa aja Tupā rehe ipy'a ke a'e moī moī katu. Kone rehe har upa jundéu awa ta pandu katu. Kwehe Tupā je'ēha rahoha mujekwa ipe: “Nde rok pe Petu ke emuhyk erur. Nde pe ma'e ke a'e pandu pandu ta” aja Kone pe. A'erehe jande jajur — aja Petu pe sawa'e ta pandu.

23 Pe, Petu pandu:

—Pejur! Se pepyta we rī. Ka'aruk koty apo — aja sawa'e ta pe.

Ame'ē ku'ē rahā, ima'e ke Petu moī katu. Pe, a'eta namō oho. Amō ta oho tī. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke. Jop ok ta pe har ta ke a'eta.

24 A'engi amō ku'ē rahā, Sesaréi ok ta pe a'eta johu uhyk oho. Kone rok pe uhyk rahā, Kone harō ixo. Petu ta rehe harō ixo. Ianam ta ke a'e mujy'ar. Ehe katu ame'ē ta ke mujy'ar tī. Upa ame'ē ta harō ixo tī.

25 Hok pe Petu ixo tate rahā, ixoty Kone oho. Pe, Petu py koty a'e jumumbe jumumbe oho. Ipyrarāi pe a'e wapyk uī tī. (Aja ipy'a moī moī ta tipe.)

26 Pe, a'e ke Petu mupu'am. Pandu ipe:

—Epu'am katu! Nde aja sawa'e te'e ihē tī. Ihē rehe nde py'a emoī moī ym eī — aja Kone pe Petu pandu.

27 Hok pe ixo oho rahā, Kone namō Petu pandu pandu.

28 A'ep hetaha ta rehe Petu usak. Pe, a'eta pe Petu pandu:

—Jundéu awa aja ym namō jande jaxo rahā, katu ym. Aja jande ramūi ta je'ēha ke. Ame'ē ke pekwa katu. Ko jundéu awa ihē. Amō awa rok pe aja tī. Amō awa rok pe jande jaxe rahā, katu ym tī. Aja jande ramūi ta je'ēha tī. Ame'ē ke pekwa katu tī. Anī. Aja ym apo 'y. Amō awa namō jaxo rahā, katu apo 'y. Aja ihē pe Tupā mujekwa. Amō awa jaxer ym, aja ihē pe Tupā mujekwa katu tī. Ihē keraiha rupi a'e mujekwa katu ihē pe.

29 A'erehe ihē pe nde kotyhar ta pandu rahā, pahar ihē ajur. Apo ihē akwa ta. Ma'erehe ihē ke nde eremuhyk se my? — aja Petu ipe.

30 Pe Kone pandu:

—Amukwehe ihē rok pe ihē axo. Mahapyr aker apo. Tupā namō ihē apandu pandu aī. Se warahy rahā, apo aja, ma'e warahy ywa ku'a ihon rahā. Pahar ihē ruwa koty sawa'e uhem u'am. Ima'e mundeha riki hendy!

31 Ihē pe a'e pandu: “Kone! Tupā namō nde erepandu pandu ame'ē ke Tupā ukwa katu. Ima'e ym te ame'ē ta rehe nde erehaihu katu ame'ē ke Tupā ukwa katu tī.

32 Apo Jop ok ta pe amō ke emondo. Simā Petu pe a'eta pandu ta oho. Amō Simā rok pe ixo. Ame'ē Simā so'o pirer rehe ma'eha ke a'e. Y ramūi rake hok ke ihī” aja ihē pe.

33 A'erehe pahar nde koty sawa'e ta ke ihē amondo. Pahar nde erejur. Katu aja. Ko jande jaxo apo. Jande rehe Tupā usak katu ixo. Upa nde pe Tupā mujekwa ame'ē ke rehe jande jahendu tar katu — aja Petu pe Kone pandu.

Petu je'ēha ke

34 Pe, Petu pandu:

—Jete! Ihē akwa katu apo! Ihē keraiha aja ihē asak. A'erehe upa katu te awa ta rehe Tupā juja katu te usak katu, aja akwa katu.

35 Amō amō awa ta ipy'a ke moī moī katu ehe rahā, ame'ē ke Tupā putar katu tī. Amō amō awa ta katu ame'ē ke ma'ema'e rahā, ame'ē ke a'e putar katu tī. Upa katu te amō amō awa ta rehe a'e juja katu te usak katu.

(Upa so'o ke a'u katu, ame'ēja saka Tupã mujekwa.)

³⁶ –Apo kuja pekwa katu. Jundéu awa ta pe je'êha ke Tupã muwyr. Ngã py'a ke Jesu muhury katu, ame'ê myrandu katu ke muwyr. Jesu riki jandema'e sawa'e te.

³⁷ Upa Juã pandu pandu rahã, Jesu riki pandu pandu uwyr tĩ. Upa Juã mujahuk rahã tĩ. Ngariréi ywy pe Jesu pandu pandu py. A'engi Jundéi ywy rupi pandu pandu oho.

³⁸ Jesu rehe har pekwa katu. Nasare ok ta pe har a'e. Pyrãtãha ke Tupã muwyr ipe. Tupã'ã ke a'e moĩ katu ehe tĩ. Usak katu ehe tĩ. A'erehe upa ok ta rupi katu ame'ê ke a'e ma'ema'e oho. ãjã ta awa ta py'a rehe ihĩ, ame'ê ta ke upa mukatu hũ tĩ.

³⁹ Awa ta py'a ngi upa muhem mondo. Jundéu awa ta ok ta rupi Jesu ma'ema'e, ame'ê rehe jande jasad. Ame'ê rehe har japandu pandu. Jerusarê ok ta pe ma'ema'e ame'ê ke rehe jasad tĩ. Ame'ê rehe har japandu pandu tĩ. Pe, myra ngã mupia ame'ê ke rehe Jesu ke amõ ta mujar mu'am. Aja a'e ke ngã jukwa.

⁴⁰ –Pe, mokõi ukwer rahã, a'e ke Tupã mukwera katu muhem.

⁴¹ Jesu ke jande pe a'e mujesak tĩ. Upa ngã usak ym ehe. Jande pe jõ Tupã mujesak. Jande rehe Tupã usak katu ame'ê ta ke jande. Yman rahã, jande rehe a'e usak katu ta tĩ, aja a'e ukwa katu. Upa a'e kwera katu uhem rahã, Jesu namõ ma'e ke jande ja'u. (Aja rahã, a'e atu kwera katu aja jakwa katu. Ixuwe katu a'e, aja jakwa katu tĩ.)

⁴² Pe, jande pe a'e pandu: “Ihẽ rehe har ngã pe pepandu pandu peho. Ngã rehe har ihẽ atu apandu pandu ta aja Tupã mu'am. ‘Katu pehẽ. Tupã namõ pexo katu’ aja apandu ta. Anĩ rahã: ‘Katu ym pehẽ. Mupyraraha renda pe peho’ aja apandu ta tĩ. Aja ixuwe katu ame'ê ta rehe har ihẽ apandu ta. Manõ ame'ê ta ke ihẽ amukwera katu ta muhem. Pe, ame'ê ta rehe har apandu katu ta tĩ” aja jande pe Jesu pandu – aja Petu pandu.

⁴³ A'e pandu tĩ:

–Jesu rehe har upa ymanihar Tupã je'êha pandu ame'ê ta pandu pandu. Kuja pandu: “Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e.

Pe, Jesu rehe a'e jurujar katu rahã, Tupã ipy'a jywyr ta ehe. Jesu je'êha rupi Tupã ipy'a jywyr ta ehe” aja ymanihar ta pandu – aja Kone ta pe Petu pandu.

Amõ awa ta rehe Tupã'ã ihĩ katu

⁴⁴ Petu pandu pandu uĩ rahã, upa hendu uĩ ame'ê ta rehe Tupã'ã ihĩ katu. Kone ta rehe ihĩ katu.

⁴⁵⁻⁴⁶ Amõ amõ awa tama'e je'êha ke Kone ta pandu pandu. (Aja Tupã'ã ihĩ katu, aja mujekwa katu Petu ta pe.) Tupã rehe har pandu pandu tĩ: “Ne jõ riki katu te me'ê ke” aja pandu katu ipe. Ame'ê ke Jop ok ta ngi Petu namõ uwyr ame'ê ta hendu. Jesu rehe jurujar katu ame'ê ke a'eta tĩ. Jundéu awa ta ke a'eta tĩ. Pe, aja ame'ê ta hendu rahã, amõ awa ta rehe Tupã'ã ihĩ katu, aja a'eta ukwa katu tĩ. (Jundéu awa aja ym ame'ê ta rehe ihĩ katu, aja ukwa katu tĩ.) A'erehe: “Mã! Katu tiki” aja pandu. Pe, Petu pandu:

⁴⁷ –Jande aja kome'ê ta rehe Tupã'ã ihĩ katu tĩ. A'erehe kome'ê ta ke jande jamujahuk rahã, katu tiki. Amõ ta riki marã ka ym je'êha ke – aja Petu pandu. (Mujahuk rahã, Tupã kotyhar ta ke a'eta apo 'y, aja mujekwa katu amõ ta pe.)

⁴⁸ Pe, inamõ uwyr ame'ê ta pe Petu pandu:

–Jesu Kirisutu je'êha rupi kome'ê ta ke pemujahuk – aja a'eta pe.

Upa mujahuk rahã, Petu ta pe Kone pandu:

–Jande namõ pepyta we rĩ – aja a'eta pe.

11

Jerusarê ok ta pe har ta pe Petu pandu pandu

¹ Tupã je'êha rehe amõ awa ta jurujar katu, aja Jesu mondo ame'ê ta hendu. Jundéu awa aja ym ame'ê ta jurujar katu, aja hendu. Jundéi ywy rupi Jesu rehe jurujar katu ame'ê ta ixo. Tupã je'êha rehe amõ awa ta jurujar katu, aja ame'ê ta hendu tĩ.

² Pe, Jerusarê ok ta pe Petu jywyr rahã, amõ ta je'ê je'ê hũ inamõ. Jesu rehe jurujar katu ame'ê ta a'eta. Ipirer jupãha putar katu ame'ê ta ke a'eta. A'erehe hamũ ta ukwa aja me'ê rehe hendu katu we rĩ. Ame'ê ta je'ê je'ê hũ tĩ:

³ —Amō awa ta rok pe nde erexe ereho. Aja rahā, katu ym. Jundéu awa ta aja ym ame'ē ta ke. Ame'ē ta namō ma'e ke nde ere'u tī. Katu ym tī — aja Petu pe je'ē hū.

⁴⁻⁵ Pe, upa katu te ame'ē rehe har Petu pandu pandu. Kuja pandu:

—Jop ok ta pe ihē axo rahā, Tupā namō ihē apandu pandu aī. Pe, ihē keraiha aja ihē asak. Ame'ē rupi kuja ihē asak. Ywa ngi pan keruhū aja me'ē wyjy uwyr. Iapyr rehe pame katu te pukwar. Ame'ē mujy muwyr.

⁶ Ihē rake pyta. Jywī pe ihē ama'ā katu rahā, ywy rupi so'o wata ame'ē ta rehe ihē asak. Ka'a rupi so'o ixo ame'ē ta rehe ihē asak tī. Ipixi'a pe wata ame'ē ta rehe ihē asak tī. Ka'a rupi ma'ewyra wewe ixo ame'ē ta rehe ihē asak tī.

⁷ Pe, kuja ihē pe je'ēha pandu muwyr: “Petu! Epu'am! Ma'e ke ejukwa! Ame'ē ke e'u!” aja ihē pe.

⁸ Pe, ihē apandu: “Sa'e! Anī! Jande ramūi ta u'u ym ame'ē ke ihē a'u ym ta tī” aja ihē apandu.

⁹ Pe, ywa ngi je'ēha ihē pe uwyr tī: “Ame'ē ke jete har te riki. Apo amō koty. ‘Katu’ aja Tupā pandu. ‘Ame'ē ke jaxer te'e’ aja ym ekwa eī” aja ihē pe.

¹⁰ Aja mahapyr ihē rehe uhyk katu te. Pe, upa katu te ywa pe jywyr oho.

¹¹ —Pe, arahā ok pe mahapyr sawa'e ta uhyk uwyr tī. Simā rok pe ihē axo, a'ep uhyk uwyr. Ame'ē ta ke ihē koty amō muhyk muwyr. Sesaréi ok ta ngi muhyk muwyr.

¹² Pe, ihē pe Tupā'ā pandu: “Pahar sawa'e ta namō eho” aja ihē pe. Ko ixo ame'ē ta ihē namō oho tī. Awa po wajar peteī hetaha ta oho tī. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke a'eta tī. Sesaréi ok ta pe jande jahyk rahā, Kone rok pe jande jaxe jaho.

¹³ —Hok pe Tupā je'ēha rahoha rehe Kone usak, ame'ē rehe har jande pe a'e pandu pandu. Tupā je'ēha rahoha pandu ipe: “Jop ok ta pe sawa'e ta emondo. Simā Petu pe a'eta pandu ta oho: ‘Pahar jande namō eho’ aja.

¹⁴ Nde ke Tupā muhā katu ta ame'ē rehe har a'e pandu ta nde pe. Upa nde rok wyr pe har ta ke Tupā muhā katu ta tī.

Ame'ē rehe har a'e pandu ta tī” aja Kone pe pandu.

¹⁵ Pe, a'eta pe ihē apandu pandu rahā, jande aja ame'ē ta rehe Tupā'ā ihī katu tī.

¹⁶ Pe, Jesu je'ēha ke ihē akwa a'am. Kuja a'e pandu: “Y pe Juā mujahuk. Pehē amō koty. Pehē rehe Tupā'ā ihī katu ta” aja Jesu pandu katu.

¹⁷ Jesu riki jandema'e sawa'e te. Jesu Kirisutu rehe jande jajurujar katu rahā, Tupā'ā ke jande py'a rehe Tupā muwyr. Jande aja jundéu awa aja ym ame'ē ta py'a rehe Tupā'ā ke Tupā muwyr tī. A'erehe marā ka ym ihē aje'ēha. Tupā namō ihē ajumai ym ta me'ē te'e — aja Petu pandu.

¹⁸ Ame'ē ke rehe Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta hendu rahā, je'ēha uhem ym. Jerusarē ok ta pe har ta ke a'eta. Pe, Tupā pe pandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. Kuja pandu tī:

—Aja rahā, jundéu awa aja ym ame'ē ta Tupā koty ipy'a muruwak mondo rahā, ame'ē ta ke Tupā muhā katu ta tī — aja Jerusarē ok ta pe har ta pandu.

Antioki ok ta pe Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ixo

¹⁹ Yman Esete ke amō ta jukwa rahā, Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke amō ta mupyrara tī. A'erehe amō koty koty ame'ē ta uhāi oho. Amō amō ta Seni ywy pe oho. Amō amō ta Xi ypa'ū pe oho tī. Amō amō ta Antioki ok ta pe oho tī. Ame'ē ta uhāi uhāi oho rahā, jundéu awa ta pe jō Tupā je'ēha ke pandu pandu.

²⁰ Pe, amō sawa'e ta Antioki ok ta pe uhyk oho. Xi ypa'ū pe har ta ke a'eta. Syre ok ta pe har ke amō ta tī. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke a'eta. Pe, Antioki ok ta pe uhyk rahā, jundéu awa aja ym ame'ē ta pe myrandu katu ke a'eta pandu pandu. Jesu rehe har pandu pandu.

²¹ Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'e je'ēha rupi a'eta pandu pandu. A'erehe hamūi ta ukwaha ke heta ngā hijar. Antioki ok ta pe har ta riki hijar. Pe, jandema'e sawa'e te rehe a'eta jurujar katu tī.

²² Ame'ē rehe har myrandu ke Jerusarē ok ta pe har ta hendu. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta hendu. A'erehe Antioki ok ta pe Manambe ke a'eta mondo. (Jesu rehe

jurujar katu ame'ẽ ta ke a'e muhury ta oho, a'erehe a'e ke a'eta mondo.)

²³ A'ep a'e uhyk rahã, Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta heta ixo. A'erehe a'eta rehe Tupã usak katu, aja Manambe ukwa katu. A'erehe a'e hury katu. Pandu pandu we hũ tĩ:

–Tapijar te'e we Jesu rehe pejurujar katu – aja Manambe pandu.

²⁴ Sawa'e katu ame'ẽ ke Manambe. Tupã'ã ihĩ katu ehe tĩ. Jesu rehe a'e jurujar katu te tĩ. Manambe pandu katu, a'erehe heta ngã Jesu rehe jurujar katu.

²⁵ Tupã je'ẽha ke inamõ Sáu mu'e ta, aja Manambe putar, a'erehe Tar ok ta pe Manambe oho. A'ep Sáu ke a'e kekar oho.

²⁶ Mahem rahã, Antioki ok ta pe werur inamõ. Peteĩ warahy 'ar rahã, a'ep mokõi sawa'e ta pyta rĩ. Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta namõ ame'ẽ ta pyta. Johu ngã ke a'eta mu'e mu'e. Antioki ok ta pe Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ixo. Ame'ẽ ta pe amõ ta pandu py: “Kirisutu kotyhar ta ke” aja. (Amõ: “Jesu kotyhar ta ke” aja her tĩ.)

²⁷ Arahã Antioki ok ta pe Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta uhyk uwyr. Jerusarẽ ok ta ngi uhyk uwyr.

²⁸ Heta ame'ẽ ta ngi har peteĩ pu'am. Her Angambo. Tupã'ãma'e pyrãtãha namõ kuja a'e pandu:

–Kome'ẽ ywy keruhũ rupi ngã mi'u nixói te ta. Ngã myahy te hũ ta – aja Angambo pandu.

Jetehar te riki ame'ẽ. Aja uhyk. Karáu riki homa awa tama'e kapitã keruhũ rahã, aja uhyk.

²⁹ A'erehe Jesu kotyhar ta pandu:

–Jundéi ywy rupi Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ixo. Ame'ẽ ta myahy hũ ta. A'erehe tamatarer ke jamujy'ar ta. Ame'ẽ ta pe jamondo ta – aja Antioki ok ta pe har ta pandu.

Pe, ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ta heta me'ẽ. Aja mujy'ar. Ima'e heta ym rahã, ame'ẽ ta ta'yr mi me'ẽ. Aja mujy'ar tĩ.

³⁰ Pe, upa tamatarer mujy'ar rahã, Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ tama'e kapitã ta pe mondo. Jundéi ywy rupi ixo, ame'ẽ kapitã ta pe mondo. Manambe riki tamatarer raho. Sáu amõ raho inamõ tĩ.

12

Jesu kotyhar ta ke amõ ta mupyrara tĩ

¹ Arahã amõ amõ we Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke Ero mupyrara. Ero riki jundéu awa tama'e kapitam.

² Pe, Ero je'ẽha rupi Tian ke amõ jukwa oho. Tian riki Juã mu. Kyse puku pe jukwa. Ame'ẽ rehe jundéu awa ta hury katu.

³ Ame'ẽ ke Ero ukwa rahã, Petu ke a'e pyhyk tĩ. Pasuko weraha rehe uhyk tate rahã, Petu ke pyhyk. (Ame'ẽ wera rahã, jundéu awa ta mbeju ke u'u. Mbeju ke mupururukiha nixói te, ame'ẽ ke u'u.)

⁴ Upa pyhyk rahã, kyndaha pe kynda raho. Heta sonda ta harõ u'am. Awa py wajar mokõi sonda ta harõ u'am. Tumeme harõ py. A'engi amõ tumeme harõ tĩ. A'engi amõ tumeme harõ tĩ. Aja pame katu te harõ u'am. Pe, Pasuko weraha upa rahã, Petu ke Ero muhem tar katu. Jundéu awa ta ruwa koty jukwa tar katu.

⁵ Pe, Petu rehe sonda ta usak katu u'am. (Jesu kotyhar ta anĩ.) A'eta Tupã namõ pandu pandu hũ. “Kyndaha ngi Petu ke emuhem katu” aja inamõ pandu pandu hũ.

Kyndaha ngi Petu ke Tupã je'ẽha rahoha muhem

⁶ Pytun rahã, mokõi sonda ta pyter rupi Petu ukwer ou. Ku'ẽ rahã, Petu ke Ero muhem ta tipe. Jukwa ta tipe. Petu ke ipo apyr rupi sonda ta pukwar, ita tupaham pe. Ita tupaham pe sonda ta ipo apyr rupi pukwar tĩ. Kyndaha rukwen ke sonda ta harõ u'am tĩ.

⁷ Pe, pahar kyndaha rehe Tupã je'ẽha rahoha uhyk. Wera hũ a'ep. Petu jixi'y rehe pyhyk. Pe, mukatak. Aja mupak. Pandu ipe:

–Pahar epu'am! – aja Petu pe.

Pe, pu'am rahã, pahar ita tupaham ke jujirar ingi. Tik tik tik. Upa jujirar.

⁸ Pandu ipe tĩ:

–So'o pিরer nde ku'a rupi har emujar. Nde py rehe har epukwar tĩ – aja Petu pe.

Ame'ẽ upa rahã, pandu ipe tĩ:

–Kamixa emunde tĩ! Jahorahã! – aja Petu pe.

⁹ Pe, inamõ Petu oho ixo. Kyndaha ngi uhem oho ixo. Anĩ. Petu ukwa ym rĩ. Tupã je'ẽha rahoha muhem raho ame'ẽ ke Petu

ukwa katu ym. Ixerai nahã my, aja Petu ukwaha naĩ.

¹⁰ Hukwen harõha asa py oho. Mokõihar ta ke asa oho tĩ. Pe, ita rukwen rehe uhyk oho. Ame'ẽ riki ok ta rukwen ke. Ok ta pe ixe oho ame'ẽ ke. Ame'ẽ rehe uhyk rahã, jupirar te'e u'am. Pe, a'eta uhem oho. Awa rape rupi wata we, pe, pahar Petu ke Tupã je'ẽha rahoha hijar oho.

¹¹ Arahã Petu ukwa katu. Kuja jupandu jupe:

—Ihẽ akwa katu te apo 'y! Tupã je'ẽha rahoha ke ihẽ koty Tupã muwyr. Ero ngi ihẽ ke a'e mupoir. Ihẽ ke mupoir, a'erehe ihẽ ke amõ jukwa ta, ame'ẽ ke jundéu awa ta usak ym ta apo 'y — aja Petu jupe.

¹² Poiriha Petu ukwa rahã, Mari rok rehe uhyk oho. Mari riki Juã mãi. Mak aja Juã rer tĩ. A'ep heta jy'ar uĩ. Tupã namõ pandu pandu uĩ.

¹³ Pe, ok kurar rukwen rehe Petu uhyk rahã, pukái u'am. Pe, kũjãtãi usak oho. Ma'e mupupuriha ke a'e. Her Ho.

¹⁴ Petu je'ẽha ke a'e ukwa. A'erehe hury katu jywyr oho. Hukwen ke pirar ym we ipe rĩ. Pe, amõ ta pe a'e pandu oho:

—Se soroka pe Petu ixo! — aja kũjãtãi.

¹⁵ Amõ ta pandu:

—Anĩ. Nde te'e pe aja. Nde ereka'u te'e! — aja kũjãtãi pe.

Anĩ. A'e pandu we rĩ:

—Jete atu te atu. Se Petu ixo! — aja a'eta pe.

Pe, amõ ta pandu:

—Anĩ. Tupã je'ẽha rahoha riki. Petu rehe usak katu ame'ẽ ke a'e — aja ipe.

¹⁶ Petu pukái pukái we u'am rĩ. Pe, amõ hukwen pirar oho. Petu rehe a'eta usak rahã, a'eta pandu: “Mã! Myja nde erehem my? Mã!” aja a'eta pandu.

¹⁷ Pe, ipo ke Petu mukatak. (Aja a'eta je'ẽha ke muputu'u a'eta ngi.) Pe, kyndaha ngi Tupã muhem ame'ẽ rehe har pandu pandu a'eta pe. Petu pandu tĩ:

—Ame'ẽ rehe har Tian pe pepandu peho. Jesu kotyhar ta pe pepandu peho tĩ — aja a'ep ixo ame'ẽ ta pe Petu pandu.

Pe, amõ koty kanim oho.

¹⁸ Pytuniwe te rahã, sonda ta pandu pandu hũ a'eta jupe. “My Petu ihon mamy?” aja sonda ta pandu hũ.

¹⁹ Pe, sonda ta pe Ero pandu:

—Pekekar pehorahã! — aja a'eta pe.

Anĩ. Mahem ym a'eta. Pe, hukwen harõha ta pe Ero pandu pandu. Petu uhemiha rehe har pandu. Anĩ. Je'ẽha nixói te a'eta rehe. Pe, amõ sonda ta pe Ero pandu:

—Harõha ta ke pejukwa! — aja.

A'engi Jundéi ywy ngi Ero oho. Sesaréi ok ta pe oho. A'ep pyta rĩ.

Ero manõha rehe har

²⁰ Ero ixo ame'ẽ ywy ngi ngã mi'u ke Tir ok ta pe har ta werur. Aja te'eha a'eta. Sinõ ok ta pe har ta aja tĩ. Ngã mi'u werur tĩ. Pe, Tir ok ta pe har ta rehe Ero parahy te. Sinõ ok ta pe har ta rehe parahy tĩ. A'erehe ame'ẽ mokõi ok ta pe ngã mi'u ke Ero mondo ym te apo 'y. A'erehe Ero rehe Tir ok ta pe har ta usak oho. Sinõ ok ta pe har usak oho tĩ. Mukatu ta oho. (Aja rahã, ngã mi'u ke Ero mondo ta tĩ, aja ngã ukwa. A'erehe mukatu oho.) Eroma'e miasu pe ame'ẽ ta pandu py. Her Mbasã. Kapitã rok usakiha ke a'e. Ame'ẽ namõ a'eta mukatu py oho. A'engi Ero namõ mukatuha rehe har johu ngã pandu ta oho.

²¹ Pe, amõ weraha ke Ero manga. Arahã kapitãma'e myrape tymã 'ar pe a'e wapyk. Ima'e mundeha katu te ame'ẽ ke a'e munde. Pe, ngã pe a'e pandu pandu katu te uĩ.

²² A'erehe Ero rehe ngã ipy'a katu u'am. Ehe har kuja pandu:

—Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ym a'e! Tupã tiki a'e — aja ukwa ngã jupe.

²³ Tupã aja Ero rehe ipy'a ke amõ ta moĩ moĩ katu. Ame'ẽ ke Ero muputu'u ym ngã ngi. A'erehe pahar Tupã je'ẽha rahoha parahy ehe. Ma'e ahyha mondo ehe. Upa hete rupi tapuru su'u su'u hũ. Aja a'e manõ.

²⁴ Pe, Tupã je'ẽha ke amõ ta pandu pandu oho. Amõ amõ ta Jesu rehe jurujar katu tĩ.

²⁵ Tamatarer ke upa raho rahã, Manambe jywyr oho. Jerusarẽ ok ta ngi jywyr oho. Sáu jywyr oho inamõ tĩ. Jywyr oho rahã, Juã Mak ke a'eta raho. Antioki ok ta pe a'eta jywyr uhyk oho.

13

Manambe ke Jesu kotyhar ta mondo. Sáu ke mondo tĩ.

¹ Antioki ok ta pe Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ixo. Ame'ẽ ta ngi har Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ixo. Mu'eha ta ke a'eta tĩ. Ko Manambe. Amõ Simã. “Amõ awa pihun” aja her tĩ. Amõ Rusi. Syre ok ta pe har a'e. Amõ Sáu. Amõ Manaẽ. Ero namõ a'e tyha oho ame'ẽ ke a'e.

² Ero riki jundéu awa tama'e kapitam. Pe, Jesu kotyhar ta riki johu ma'e u'uha ke hijar. (Aja Tupã rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ katu.) Tupã namõ a'eta pandu pandu uĩ tĩ. Arahã Tupã'ã mujekwa a'eta pe:

—Manambe rehe ihẽ katu asak. Sáu rehe aja tĩ. A'erehe a'eta ke pemondo. Ihẽ amujekwa ame'ẽ ke a'eta ma'ema'e ta oho — aja a'eta pe Tupã'ã mujekwa.

³ Pe, a'eta ma'e u'uha hijar we rĩ. Tupã namõ pandu pandu we tĩ. Pe, Manambe ãkã rehe ipo ke Jesu kotyhar ta mujar. Sáu ãkã rehe mujar tĩ. (Aja Tupã katu usak a'eta rehe, aja amõ ta pe Jesu kotyhar ta mujekwa katu.) Pe, Manambe ta ke a'eta mondo.

Xi ypa'ũ rehe Manambe ta uhyk oho

⁴ Seréu ok ta pe Manambe wata uhyk oho. Sáu aja tĩ. A'eta ke Tupã'ã mondo. A'engi Xi ypa'ũ rehe uhyk oho. Jarusu keruhũ pe oho.

⁵ Pe, Sarami ok ta pe uhyk rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ixo oho. A'ep Tupã je'ẽha ke a'eta pandu pandu. Juã Mak a'eta namõ ixo. Manambe ta namõ ma'e ke a'e ma'ema'e ixo.

⁶⁻⁸ Ypa'ũ rupi a'eta asa oho. Pe, Pa ok ta pe uhyk oho. A'ep amõ sawa'e rehe a'eta usak. Her Mba Jesu. Erima aja her tĩ. Ngere je'ẽha pandu ame'ẽ ke: “Erima” aja ipe. Jundéu awa ke a'e. Paje a'e. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e jupe. Kapitã rehe katu ame'ẽ ke a'e. Kapitã rer Seji Páu. Ukwa katu a'e ma'e. Pe, Manambe ta namõ a'e pandu oho. Manambe ta ke a'e juehe muhyk werur. Tupã je'ẽha ke a'e hendu tar katu. Anĩ. Ame'ẽ ke Erima putar ym. Paje putar ym. Jesu rehe kapitã jurujar katu ame'ẽ ke a'e putar ym tĩ. A'erehe Manambe ta namõ a'e je'ẽ je'ẽ hũ.

⁹ Pe, paje rehe Sáu ma'ã katu. Sáu amõ her ipe tĩ. “Páu” aja amõ ipe tĩ.

¹⁰ Tupã'ã ihĩ katu ehe. Pe, Páu pandu:

—Satana ra'yr ke nde! (Ãjã ramũi a'e.) Katu amõ ta ma'ema'e ame'ẽ ke nde ereputar ym. Amõ ta ke nde eremuka'u te'e hũ. Tupã riki jetehar te ke mujekwa katu. Anĩ. Ame'ẽ ke te'eha aja nde eremuruwak eremondo.

¹¹ A'erehe apo nde ke Tupã mahy ta. Heta nde ereker rahã, ma'e ke nde eresak ym te ta. Nde reha uwe ta — aja paje pe Páu pandu.

Pahar Erima pe weraha kanim oho. Usak ym te ma'e ke. A'e ke pete'e jywyr jywyr ixo. Ipo rehe amõ pyhyk ta raho ame'ẽ ke a'e kekar ixo.

¹² Ame'ẽ rehe kapitã usak rahã, Jesu rehe jurujar katu. Jesu rehe har Páu ta mu'e mu'e uĩ. Ame'ẽ ke kapitã hendu hendu uĩ tĩ. Paje reha uwe ame'ẽ ke rehe a'e usak tĩ. A'erehe a'e pandu: “Mã!” aja.

Pisi ywy rehe Páu ta oho

¹³ Pe, Pa ok ta ngi Páu uhem oho. Manambe oho tĩ. Ehe katu me'ẽ ta oho tĩ. Jarusu keruhũ pe oho. Pe, Peje ok ta pe uhyk oho. Ame'ẽ ok ta Pansi ywy rehe ihĩ. Juã anĩ a'e. Páu ta ke Juã Mak hijar oho. (Páu ta namõ pyta ym.) Jeje Jerusarẽ ok ta pe jywyr oho.

¹⁴ Pe, Peje ok ta ngi Páu ta uhem oho. Antioki ok ta pe uhyk oho. Ame'ẽ ok ta Pisi ywy rehe ihĩ. Pe, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'eta ixo oho. A'ep wapyk uĩ.

¹⁵ Pe, Moise mupinim ame'ẽ ke amõ pandu pandu. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim. Ame'ẽ ke pandu pandu tĩ. Upa pandu rahã, Páu ta pe jy'ariha rendama'e kapitã ta pandu:

—Jande mu ta! Pandu katuha ke pepandu tar katu rahã, pepandu apo — aja Páu ta pe.

¹⁶ Pe, Páu pu'am rahã, ipo mukatakiha namõ ngã je'ẽha ke muputu'u ngã ngi. Pe, pandu:

—Jundéu awa ta! Pehendu katurahã! Upa katu te Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu ame'ẽ ta tĩ!

¹⁷ Pehendu katu tĩ! Tupã rehe jundéu awa ta ipy'a moĩ moĩ katu. Ko jande johu

riki jundéu awa ta ke. Jande ramūi ta rehe Tupā usak katu. Yman amō awa ta aja Eji ywy rehe jande ramūi ixo. Arahā jande ramūi ke Tupā muheta. Pe, pyrātāha rupi jande ramūi ke a'e muhem muwyr. Eji ywy ngi muhem muwyr.

¹⁸ Awa nixói te ame'ē rupi jande ramūi wata wata ixo. Mokōi awa py upa warahy 'ar rahā, wata wata ixo. Arahā ma'e ka'u te'eha ke jande ramūi ta ma'ema'e hū. Anī. Tupā ipy'a katu te we ehe rī. Hjar ym we rī.

¹⁹ Kanaā ywy rehe amō amō awa ta ixo. Ame'ē ta ke Tupā mumba. Amō koty henda pe har ta ke mumba tī. Amō koty koty henda pe har ta ke mumba tī. Aja awa po wajar mokōi amō koty henda pe har ta ke a'e mumba tī. Pe, ame'ē ta renda ke pe jande ramūi ta ke a'e mupyta.

²⁰ Ame'ē ywy rehe heta warahy 'ar rahā, jande ramūi ta ixo. Kuja, 450 warahy 'ar rahā, ixo.

—A'engi ngā rehe har pandu pandu ame'ē ta ke Tupā mu'am. Kapitā ta aja a'eta tī. Pe, Samue uhyk. Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e.

²¹ Pe, kapitā keruhū ke jande ramūi putar rahā, Sáu ke Tupā mu'am. Ki ra'yr a'e. Menjamī rainō ke a'e. Mokōi awa py upa warahy 'ar rahā, a'e riki kapitā keruhū.

²² Pe, Sáu ke Tupā hjar rahā, Ndawi ke a'e mu'am tī. Ndawi riki Jese ra'yr. Kapitā keruhū aja mu'am. Kuja ehe har Tupā pandu: “Sawa'e ihē aputar katu ame'ē ke ihē amahem. A'e riki Ndawi. Upa katu te ihē apandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu” aja Tupā pandu.

²³ Yman jundéu awa ta ke amō muhā katu ta, aja Tupā pandu katu. A'e riki Jesu. Jesu riki ngā muhāha aja Tupā mu'am. Jesu riki Ndawi rainō. (Aja rahā, kapitā keruhū a'e tī, aja mujekwa katu.)

²⁴ Jesu pandu ym rahā we, jundéu awa ta pe Juā pandu pandu. Kuja pandu: “Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehjar. Pe, Tupā koty pehē py'a pemuruwak. Aja rahā, pehē ke ihē amujahuk ta” aja Juā pandu pandu.

²⁵ Pe, Juāma'e parakyha upa tate rahā, a'e pandu: “Amō rehe peharō pexo. Ihē riki a'e ym. Pehendu katurahā! Ihē raikwer

rupi a'e uwyr ixo. Jesu ke a'e. A'e riki katu te me'ē ke. A'erehe ima'e miasu, aja axo rahā, ihē katu ym ihē jupe ihē” aja Juā pandu — aja Páu pandu.

²⁶ A'e pandu tī:

—Ihē mu ta! Pehē riki Amarā rainō ta! Pehendu katurahā! Upa katu te Tupā rehe ipy'a moī moī katu me'ē ta tī! Pehendu katu tī! Awa ta ke Tupā muhā katu ta, ame'ē myrandu katu ke jande pe a'e muwyr.

²⁷ Jesu riki awa muhāha ke a'e. Ame'ē ke Jerusarē ok ta pe har ta ukwa ym. Kapitā ta ukwa ym tī. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā pame katu te Tupā je'ēha ke amō ta pandu pandu. Ame'ē ke a'eta ukwa ym tī. Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim ame'ē ke rehe a'eta usak usak. Ame'ē ke a'eta ukwa ym tī. “Jesu ke pejukwa” aja a'eta pandu rahā, Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim aja Jesu ke a'eta jukwa.

²⁸ Amō ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta ke sonda ta jukwa katu te'e ta. Jesu riki aja ma'ema'e ym. Anī. Amō ta jukwa tar katu te'e. A'erehe Jesu jukwaha rehe har Pirat pe a'eta pandu.

²⁹ Pe, jukwaha rehe har upa katu te Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim, ame'ē ke ame'ē ta ma'ema'e. (Mupinim, aja jukwa.) Upa jukwa rahā, myra ngā mupia ame'ē ngi amō ta mujy. Pe, itakwar keruhū rupi a'eta mou raho.

³⁰ Anī. A'ep pyta ym. A'e ke Tupā mukwera katu muhem.

³¹ Kwera katu uhem rahā, inamō ixo ame'ē ta usak usak katu ehe tī. Amukwehe te we Ngariréi ywy ngi Jerusarē ok ta pe Jesu namō a'eta ohoho. A'eta riki usak usak katu ehe tī. Heta ukwer rahā usak usak katu ehe tī. Ehe har jundéu awa ta pe a'eta pandu pandu apo.

³²⁻³³ Ko pehē pe myrandu katu ke jande japandu pandu tī. Jande ramūi ta pe Tupā manga katu. Jesu ke a'e mukwera katu muhem rahā, ame'ē manga katuha ke jande pe a'e muhyk katu. Jande ramūi ta rainō ta ke jande. Kweraha rehe har Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Her Saumo. Mokōihar rehe ihī. Kuja Tupā je'ēha:

“Nde riki ihē ra'yr. Apo: ‘Nde riki nde erexo py ame'ē ke nde' aja ihē amu'am.

Aja rahã: ‘Nde riki katu te’ aja nde ke ihẽ amu'am. Aja ngã pe ihẽ amujekwa” aja Tupã pandu.

³⁴—Tupã je'ẽha rehe kuja panduha ihĩ tĩ. Tupã pandu:

“Nde rehe ihẽ asak katu ta, aja Ndawi pe ihẽ amanga katu” aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ tĩ.

—Ame'ẽ ke a'e pandu rahã, Jesu ke a'e mukwera katu ta muhem, aja a'e ukwa katu. A'erehe hete ke inem ym te ta.

³⁵ Amõ Saumo rehe kuja panduha ihĩ tĩ: “Nde ra'yr rete ke nde eremunem ym te ta. Katu te ame'ẽ ke a'e” aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ tĩ — aja Páu pandu.

³⁶ A'e pandu tĩ:

—Ndawi rehe har jande jakwa katu. Kome'ẽ ywy pe a'e ixo rahã, Tupã putar ame'ẽ ke a'e ma'ema'e. Inamõ ixo ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ ke a'e. Pe, a'e manõ. Hamũ rake rupi amõ ta jyty m tĩ. Pe, hete ke inem oho. (A'erehe Saumo rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ panduha Ndawi rehe har aja ym.)

³⁷ Pe, Tupã mukwera katu ame'ẽ ke inem ym te ta. (Jesu a'e.)

³⁸ Sa'e ta! Pehendu katurahã! Pekwa katu ta apo. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e pexo. Anĩ. Tupã ipy'a pehẽ rehe jywyr. Jesu je'ẽha rupi jywyr. Ame'ẽ ke pehẽ pe japandu pandu.

³⁹ Jesu rehe amõ jurujar katu rahã, Tupã ipy'a jywyr katu ehe. Upa katu te ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehẽ py'a ngi a'e juhyk. Moise je'ẽha rehe jõ amõ hendu katu rahã, aja ym. Tupã ipy'a jywyr ym ehe. Juhyk ym.

⁴⁰ A'erehe pekwa katurahã! Aja rahã, yman Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim, aja pehẽ rehe uhyk ym ta. Kuja a'eta mupinim:

⁴¹ Tupã pandu:

“Pepuka puka hũ ame'ẽ ta! Pesak katurahã! Mãte pekwaha! Mã peja pemanõ!

Kome'ẽ ywy pe pexo rahã, ihẽma'e pyrãtãha namõ ma'e katu te ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e. Anĩ. Ame'ẽ rehe pejurujar ym.

Ma'e katu te ma'ema'eha rehe har pehẽ pe amõ pandu pandu. Anĩ. Pejurujar

ym ehe tĩ, aja Tupã pandu” aja Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim.

—Mã peja aja ym pehẽ tĩ. Jurujar ym ame'ẽ ta aja ym pehẽ tĩ — aja Páu pandu pandu hũ.

⁴² Jundéu awa jy'ariha renda ngi Páu uhem oho. Manambe uhem oho tĩ. Arahã jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pandu a'eta pe:

—Amõ putu'uha 'ar rahã, nde erepandu ramõ, ame'ẽ rehe har jande pe pepandu pandu tĩ — aja Páu ta pe.

⁴³ A'engi ngã uhem oho rahã, Páu ta namõ heta jundéu awa ta oho. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta Páu ta namõ oho tĩ. Ame'ẽ ta jundéu awa ramũ ta ukwa aja jurujar katu tĩ. Páu ta pandu pandu:

—Pehẽ rehe Tupã usak katu. Ame'ẽ rehe pewe pexo rĩ — aja Páu ta pandu.

⁴⁴ Pe, amõ putu'uha 'ar uhyk rahã, upa tate ok ta pe har ta jy'ar uwyr. Tupã je'ẽha rehe hendu uwyr.

⁴⁵ Páu ta namõ ngã jy'ar. Ame'ẽ ke rehe jundéu awa ta usak rahã, jyty'ym a'eta rehe. Páu ta rehe jyty'ym. (Páu ta koty jy'ar ngã, a'erehe a'eta rehe jyty'ym.) Je'ẽ je'ẽ hũ inamõ.

—Páu te'e — aja a'eta pandu pandu.

⁴⁶ Pe, puka puka hũ ehe tĩ. Anĩ. Páu kyje ym ngã ngi. Manambe kyje ym tĩ. A'eta pandu:

—Pehẽ riki jundéu awa ta ke, a'erehe pehẽ pe Tupã je'ẽha ke japandu pandu py rahã, katu tiki. Anĩ. Ame'ẽ rehe pehendu tar ym. Pehẽ ruhãha ke peputar ym, aja pekwaha tĩ. A'erehe pehẽ ke jahijar ta jaho. Amõ awa ta pe Tupã je'ẽha ke japandu ta jaho. (Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe.)

⁴⁷ Jete. Kuja jande pe Tupã mujekwa:

“Amõ awa ta pe ihẽ je'ẽha ke nde erepandu ta. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe nde erepandu ta.

Awa ta ke ihẽ amuhã katu ta, ame'ẽ ke a'eta ukwa katu ta tĩ. Upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ukwa ta tĩ” aja Tupã pandu — aja Páu ta pandu.

⁴⁸ Páu je'ẽha rehe amõ awa ta hendu rahã, hury katu.

—Tupã je'ẽha riki katu te — aja a'eta pandu pandu.

Pe, Tupã muhã katu ta, ame'ẽ ta jurujar katu ehe. Jesu rehe jurujar katu.

⁴⁹⁻⁵⁰ Pe, amō ta Tupā je'ēha ke Páu ta pandu pandu ame'ē ke putar ym. Aja ok ta pe har ta kapitā ta ixo. Ame'ē ta ke jundéu awa ta muparahy. Páu ta rehe muparahy. Kūjā ima'ehū namō ixo ame'ē ta ke a'eta muparahy tī. Amō awa ta ke ame'ē kūjā ta. Jundéu ramūi ta ukwa aja Tupā rehe ipy'a moī moī katu ame'ē ta ke a'eta tī. Pe, Páu ta ke ngā mupyrara. Pandu: “Jande rekoha ngi peho” aja Páu ta pe. Pe, ame'ē ywy ngi muhem mondo.

⁵¹ Oho rahā, ipy ngi xi'aha ke Páu ta juhyk. Aja ngā pe ma'e mujekwa. Ame'ē ok ta pe har ta Tupā je'ēha ke putar ym aja Páu ta mujekwa. Pe, Iko ok ta pe Páu uhyk oho. Manambe uhyk oho tī.

⁵² Antioki ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. A'eta hury katu. Ngā py'a rehe Tupā'a ihī katu tī.

14

Iko ok ta pe Páu ta uhyk oho

¹ Iko ok ta pe aja tī. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Páu ta ixo oho tī. A'eta pandu pandu katu, a'erehe heta jundéu awa ta Jesu rehe jurujar katu. Amō awa ta jurujar katu ehe tī. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'eta.

² Pe, Jesu rehe jundéu awa ta jurujar ym ame'ē ta ixo tī. Amō awa ta ke ame'ē ta muparahy. A'erehe Jesu kotyhar ta rehe parahy.

³ Anī. Yman a'ep Páu ta ixo. A'eta kyje ym ngā ngi. Awa ta rehe Tupā ipy'a katu, ame'ē rehe har a'eta pandu pandu. Tupāma'e pyrātāha namō ahy ame'ē ta ke a'eta mukatu hū. Ame'ē rehe ngā usak rahā, jetehar te ke Páu ta pandu pandu aja ukwa katu.

⁴ Anī. Iko ok ta pe har ta amō koty koty ukwa. Wajar Páu ta je'ēha rehe jurujar katu. Amō wajar jundéu awa ta je'ēha rehe jurujar katu. Ame'ē ta Jesu rehe jurujar ym ame'ē ta ke a'eta.

⁵ Pe, amō awa ta namō jundéu awa ta jy'ar. Kapitā ta namō johu ngā jy'ar. Ame'ē ta pandu pandu ngā jupe:

—Páu ta ke jamahy jahorahā! Ita pe jajapi ta jaho! Jajukwa ta — aja ngā jupe.

⁶ Pe, ame'ē ke Páu ta ukwa rahā, Rit ok ta pe Páu ta ujan oho. Nder ok ta pe a'eta oho tī. Mokōi ok ta Rikaō ywy rehe ihī tī.

⁷ Ame'ē ywy rupi wata wata oho tī. Ame'ē rupi myrandu katu ke a'eta pandu pandu oho. Jesu rehe har pandu pandu oho.

Rit ok ta pe Páu ta ixo. Nder ok ta pe ixo tī.

⁸ Rit ok ta pe sawa'e wapyk uī. Wata ym te ame'ē ke a'e. Ta'yn rahā har aja te'eha a'e.

⁹ Páu je'ēha rehe a'e hendu. Pe, Tupā mukatu ta, ame'ē rehe sawa'e jurujar katu uī, aja Páu ukwa. A'erehe sawa'e rehe a'e ma'ā katu.

¹⁰ Hātā pandu ipe:

—Epu'am katu! — aja sawa'e pe.

Pe, sawa'e pu'am. Pe, jywyr jywyr wata ixo.

¹¹ Páu mukatuha rehe hetaha ta usak rahā, amō awa je'ēha pe a'eta pandu pandu hū. Rikaō ywy pe har ta je'ēha namō kuja a'eta pandu:

—Tupā ta aja sawa'e ta uwak uwyr. Jande koty wyjy uwyr — aja a'eta ukwaha naī.

¹² Pe, Manambe rehe amō her moī tī. A'ep pe har tama'e tupā rer moī ehe. “Jup” aja moī ehe. Páu rehe amō her moī tī. A'ep pe har tama'e tupā rer moī ehe tī. Páu riki pandu ame'ē ke a'e, a'erehe: “Meku” aja moī ehe.

¹³ Ame'ē ok ta rukwen rake Jup rehe ngā jumu'eha renda ihī. Ame'ē pa'i ta tapi'iruhu werur. Tapi'iruhu jurupy rupi ma'eputyr pukwar pukwar ame'ē ke moī ehe. Pe, ame'ē ke jumu'eha renda pe werur. A'ep jukwa ta. Tupā ta aja saka Páu ta, aja pa'i ta ukwaha naī, a'erehe aja Páu ta rehe pa'i ta ipy'a moī moī ta. Hetaha ta ipy'a moī moī ta a'eta rehe tī.

¹⁴ Ame'ē ke Páu ukwa rahā, ima'e mundeha ke a'e musak musak u'am. Manambe aja tī. (Aja musak rahā, katu ym ngā ma'ema'e ixo, ame'ē ke ngā pe Páu ta mujekwa.) Pe, hetaha pyter pe Páu ta ujan oho. Kuja Páu ta hātā pandu ixo:

¹⁵ —Sa'e ta! Mā peja ym pema'eha. Pehē aja awa te'e jande tī. Pehē pe myrandu katu ke jande japandu jajur. Aja rahā, peme'ēja jaxeriha ke pehijar ta. Tupā

te rehe pehē py'a ke pemuruwak ta pe-mondo. Tupā te riki uhā te hū ame'ē ke a'e. Ywa ke a'e mujā. Upa katu te ywate rupi ma'e wewe ixo ame'ē ta ke a'e mujā tī. Kome'ē ywy keruhū mujā tī. Upa katu te ywy rupi wata ame'ē ta ke mujā tī. Y ramūi ke mujā tī. Upa katu te y rupi ixo ame'ē ta ke mujā tī.

¹⁶ Yman upa katu te kome'ē ywy keruhū pe har ta putar ame'ē ke a'eta ma'ema'e. Ame'ē rehe Tupā je'ē ym.

¹⁷ Tupā pete'e ixo ame'ē te'e a'e, aja ngā pe a'e mujekwa. Ame'ē rehe har kuja mujekwa. Ywa ngi aman ke a'e mungyr muwyr. Upa katu te ma'eywa ke awa ta u'u ame'ē ke a'e muhury katu tī. Jande pe jande mi'u ke a'e muwyr tī. Jande ruryha ke jande pe muwyr tī. Katu pame katu te a'e ma'ema'e tī — aja Páu ta pandu pandu.

¹⁸ Aja Páu ta pandu pandu hū. Pe, ngā ke mupyta. Tate tapi'iruhu ke ngā jukwa!

¹⁹ Antioki ok ta ngi amō jundéu awa ta uhyk uwyr. Iko ok ta ngi amō ta uhyk uwyr tī. Ame'ē ta ngā ke muparahy. Páu rehe muparahy. (Tupā je'ēha ke Páu pandu ame'ē ke a'eta putar ym. A'erehe ngā ke muparahy.) Pe, Páu ke ita pe ngā japi. Manō aja ngā ukwaha, a'erehe ok ta ngi hykíy muhem raho.

²⁰ Pe, Jesu kotyhar ta juramā jy'ar ehe rahā, Páu pu'am. Pe, ok ta pe jywyr oho. Ame'ē ku'ē rahā, Nder ok ta pe oho. Manambe oho tī.

Antioki ok ta pe Páu ta jywyr oho tī

²¹ Nder ok ta pe myrandu katu ke Páu pandu pandu. Manambe pandu pandu tī. Ngā hendu katu, a'erehe heta Jesu rehe jurujar katu. Pe, Rit ok ta pe Páu ta jywyr uhyk oho. A'engi Iko ok ta pe jywyr oho tī. A'engi Antioki ok ta pe jywyr oho tī. Pisi ywy rehe ame'ē ok ta ihī.

²² Ame'ē ok ta rupi Páu ta oho rahā, Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta py'a ke a'eta mātā katu te we rī. Aja Tupā rehe har ngā pe a'eta mujekwa katu te we rī. Ame'ē ta ke Páu ta muhury katu tī. A'erehe Jesu rehe ngā ipy'a katu te we rī. Páu ta pandu ngā pē:

—Jesu rehe pejurujar katu te we pexo. Ame'ē ke pehijar ym. Jande ke amō ta

mupyrara hū ta. Tupā kotyhar ta ke pehē, aja pekwa katu. A'erehe Tupā ixo ame'ē pe pexo ta — aja jurujar katu ame'ē ta pe Páu ta mu'e mu'e.

²³ Amō amō ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ok ta pe pame katu te tamūi ta ke Páu ta mu'am. Jesu kotyhar ta rehe tamūi ta usak usak katu ta. Upa mu'am rahā, Tupā namō ma'e pandu pandu. Ma'e u'uha ke hijar tī. (Aja Tupā rehe ipy'a ke moī moī katu.) Tamūi ta pe pandu:

—Jesu rehe pejurujar katu, a'erehe mā peja pehē rehe Jesu usak katu — aja Páu ta pandu.

²⁴ A'engi Páu ta oho. Pisi ywy rupi Páu ta asa oho. Pe, Pansi ywy rehe uhyk oho.

²⁵ Peje ok ta pe uhyk rahā, a'ep Tupā je'ēha ke ngā pe a'eta pandu pandu tī.

²⁶ A'engi Ata ok ta pe uhyk oho. A'ep jarusu keruhū pe opor oho. Ame'ē pe Antioki ok ta pe jywyr oho. Ame'ē ok ta riki Siri ywy rehe ihī. Amukwehe te we ame'ē ok ta ngi Páu ta oho rī. A'ep Páu ta pe Jesu kotyhar ta pandu kwe:

—Tupā je'ēha ke pepandu pandu peho. Mā peja pehē rehe Tupā usak katu — aja mokōi sawa'e ta pe kwe.

Tupā je'ēha ke pandu pandu. Ame'ē riki Páu tama'e parakyha. Ame'ē ke upa 'y.

²⁷ Pe, ame'ē ok ta pe uhyk rahā, Jesu kotyhar ta ke Páu ta mujy'ar. Pandu pandu ngā pe:

—Jande rehe Tupā usak katu. A'erehe jande namō Tupā ma'ema'e katu. A'erehe Ta'yr rehe amō awa ta jurujar katu. Jundéu awa aja ym ame'ē ta jurujar katu ehe — aja Páu ta pandu pandu.

²⁸ Yman atu a'ep a'eta pyta ixo rī. Jesu kotyhar ta namō pyta ixo rī.

15

Jerusarē ok ta pe jy'ariha ihī

¹ Antioki ok ta pe amō sawa'e ta uhyk uwyr. Jundéi ywy ngi uhyk uwyr. Jesu kotyhar ta pe kuja a'eta mu'e:

—Moise je'ēha mu'e, aja pehē rehe ihī ame'ē pিরer ke pejupā ym rahā, pehē ke Tupā muhā ym ta — aja sawa'e ta mu'e naī.

² Anī. Páu je'ē:

—Anī! Aja ym — aja je'ē hātā tā te hū.

Aja Manambe je'ë hātā tā te hū tī. Sawa'e ta namō a'eta je'ë hātā tā te hū. Je'ëha ke putu'u ym ngā ngi, a'erehe kuja a'eta pandu:

—Páu! Manambe namō Jerusarē ok ta pe eho. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta namō eho. Ipirer jupā, ame'ë rehe har Jesu mondo ame'ë ta namō pehē johu pepandu peho. A'ep tamūi ta namō pepandu peho. Amō se Antioki ok ta pe har ta oho ta tī — aja Antioki ok ta pe har ta pandu Páu ta pe.

³ Pe, ame'ë ta ke Jesu kotyhar ta mondo. Seni ywy rupi oho ixo. Samari ywy rupi oho ixo tī. Oho ixo rahā, a'ep pe har ta pe a'eta pandu pandu:

—Ima'e hamūi ta ukwa ame'ë ke amō awa ta upa katu te hijar. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke a'eta. Pe, Jesu rehe jurujar katu apo 'y — aja Páu ta pandu.

Ame'ë ke rehe hendu rahā, upa katu te Jesu kotyhar ta hury katu.

⁴ Pe, Jerusarē ok ta pe Páu ta uhyk rahā, Jesu kotyhar ta hury katu. Jesu mondo ame'ë ta hury katu tī. Tamūi ta hury katu tī. A'eta pandu:

—Ko pehē pejur katu — aja Páu ta pe.

Pe, Páu ta po ke ngā pyhyk katu a'eta ngi. Pe, Páu ta pandu:

—Tupā je'ëha ke jande japandu pandu rahā, jande namō Tupā ma'ema'e katu. A'erehe heta ngā Jesu rehe jurujar katu — aja Páu ta pandu.

Aja upa katu te pandu pandu ngā pe.

⁵ Amō ta anī. Jesu rehe parise ta jurujar katu ame'ë ta pu'am. (Moise je'ëha rehe parise ta hendu katu.) Ame'ë ta pandu:

—Ipirer ke amō awa ta jupā rahā, katu. Moise mupinim ame'ë ke rehe hendu katu rahā, katu tiki tī — aja parise ta.

⁶ Ame'ë rehe har tamūi ta namō Jesu mondo ame'ë ta pandu pandu ngā jupe.

⁷ I'i atu ame'ë rehe har je'ë hātā tā ngā jupe. Pe, Petu pu'am. Pandu:

—Ihē mu ta! Pehendu katurahā! Yman ihē rehe Tupā usak katu, aja pekwa katu. Pehē ngi har ihē ke a'e jo'ok. Pe, amō awa ta pe myrandu katu ke ihē apandu aho. (Kone ta pe apandu aho.) Ihē apandu rahā, a'eta riki hendu katu tī.

⁸ Pe, Jesu rehe a'eta jurujar katu tī. Awa ta rehe har Tupā ukwa katu. Amō awa ta

rehe a'e usak katu tī, a'erehe a'eta py'a rehe Tupā'ā ke a'e muwyr tī.

⁹ Jande aja a'eta py'a rehe Tupā'ā ihī katu tī. Jande aja Tupā ipy'a katu a'eta rehe tī. Jesu rehe a'eta jurujar katu tī, a'erehe Tupā ipy'a jywyr a'eta rehe tī.

¹⁰ Katu ame'ë ke Tupā ma'ema'e. Anī. Apo amō kotyhar peputar. Katu ym aja. Amō kotyhar rehe amō awa ta hendu katu te ixo. Ame'ë ke peputar. Katu ym aja. Jande aja marā ka ym Moise je'ëha rehe jande ramūi ta hendu katuha tī.

¹¹ Jete! Jande aja Jesu rehe amō awa ta jurujar katu tī, a'erehe a'eta ke Tupā muhā katu tī. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke a'eta. Jande aja a'eta rehe Jesu usak katu tī, a'erehe Tupā muhā katu tī. Jesu riki jandema'e sawa'e te — aja Petu pandu.

¹² Pe, je'ëha ke hetaha ta muputu'u. Pe, Manambe pandu pandu. Páu pandu pandu tī. Amō awa ta namō a'eta ixo rahā, Tupāma'e pyrātāha namō a'eta mukatu hū. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke a'eta. Ahy ixo ame'ë ta ke a'eta mukatu hū. (Aja rahā, Jesu rehe har Páu ta pandu pandu, ame'ë ke riki jetehar te ke aja mujekwa katu. Páu ta namō Tupā ixo, aja mujekwa katu tī.) Upa katu te ame'ë rehe har pandu pandu ngā pe.

¹³ Upa pandu rahā, Tian pandu:

—Ihē mu ta! Pehendu katurahā!

¹⁴ Amō awa ta ngi har amō amō ta rehe Tupā usak katu. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke a'eta. A'eta riki Tupā kotyhar ta apo 'y. Aja amō awa ta rehe ipy'a katuha ke Tupā mujekwa. Ame'ë rehe har jande pe Simā pandu ramō. Ame'ë riki jetehar te ke.

¹⁵ Ame'ë rehe har Tupā je'ëha pandu ame'ë ta mupinim tī. Kuja mupinim.

¹⁶ Tupā pandu:

“Ndawi rainō ta ihē rehe ipy'a moī moī ym. A'engi ihē asak katu ta ngā rehe tī.

Pe, ihē rehe Ndawi aja hainō ta ipy'a moī moī katu ta tī.

¹⁷ Pe, upa katu te amō awa ta ihē rehe ipy'a moī moī ta tī.

Upa katu te amō awa ta ngi har ihē kotyhar ta aja ixo ta tī. Ame'ë ta ke ihē rehe ipy'a moī moī katu ta tī” aja Tupā pandu.

18 —Yman ame'ë rehe har ngã pe Tupã mujekwa — aja Tian pandu. (“Amõ awa ta” aja pandu rahã: “Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke” aja mujekwa.)

19 Tian pandu tĩ:

—Jande je'ëha rehe amõ awa ta pyai rahã, katu ym, aja ihë akwa. Hamũi ta ukwaha ke a'eta upa hijar. Pe, Tupã koty ipy'a ke a'eta muruwak mondo.

20 A'erehe paper pinim ke jamondo ngã pe rahã, katu tiki. Kuja:

(Ita'ã riki tupã aja amõ ta ukwaha ngã jupe naĩ.) Ame'ë ruwa koty so'o rukwer ke amõ moĩ. Ame'ë ke pe'u ym.

So'o juwyk aja amõ ta te'e jukwa ame'ë rukwer ke pe'u ym tĩ.

So'o ruwy ke pe'u ym tĩ.

Amõ kũjã rehe eka'u te'e ym.

Amõ sawa'e rehe eka'u te'e ym tĩ.

Aja jamupinim rahã, katu ta tiki.

21 —Aja jande jamupinĩha rehe amõ awa ta hendu katu rahã, Moise je'ëha ke ukwa ame'ë ta ke a'eta muparahy ym ta. Yman Moise mupinim ame'ë ke ngã pandu pandu. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã pame katu te jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pandu pandu. Ok ta pame katu te Moise je'ëha ke ngã pandu pandu tĩ. A'erehe Moise je'ëha ke heta ngã ukwa katu. A'erehe ame'ë ta ke muparahy rahã, katu ym tiki — aja Tian pandu.

Amõ awa ta pe paper pinim mondo

22 Antioki ok ta pe Páu namõ mokõi sawa'e ta mondo rahã, katu tiki, aja Jesu mondo ame'ë ta ukwa katu. Manambe namõ mondo rahã, katu tiki tĩ. Aja tamũi ta ukwa tĩ. Aja upa katu te Jesu kotyhar ta ukwa tĩ. Pe, ame'ë ta ngi har mokõi sawa'e ta rehe a'eta usak katu. Pe, Jun ke a'eta mu'am. “Masamba” aja her tĩ. Amõ Sir ke ngã mu'am tĩ. Ame'ë mokõi riki kapitã ta. Jurujar katu ame'ë tama'e kapitã ta.

23 Paper pinim ke ame'ë ta raho. Kuja paper pinim ke mondo:

Ko jande riki Jesu mondo ame'ë ta ke. Ko riki tamũi ta ixo tĩ. Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta ixo tĩ. Pehë pe paper pinim ke jande johu jamondo jaxo. Pehë katu pexo. Pehë riki amõ awa ta ke. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke. Jesu rehe

pejuru jar katu tĩ, a'erehe jande mu ta apo 'y. Pehë riki Antioki ok ta pe har ta ke. Si ywy pe har ta pe paper pinim ke jamondo jaxo tĩ. Siri ywy pe har ta pe paper pinim ke jamondo jaxo tĩ.

24 Jande ngi har pehë ke amõ ta muka'u te'e, aja jahendu. Ame'ë ta je'ëha rehe pejumupyai tĩ, aja jahendu tĩ. Ame'ë ta ke pehë koty jamondo ym.

25 A'erehe jande japy'ar jaxo. Peteĩhar aja jande jaxo. Mokõi sawa'e ta rehe jasad katu. Ame'ë ta ke Manambe namõ jamondo ta apo, pehë koty. Páu namõ a'eta oho ta tĩ. Manambe rehe jande japy'a katu. Páu rehe aja tĩ. Japy'a katu ehe tĩ.

26 Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Ehe rehe har Páu ta pandu pandu oho. A'eta ke amõ ta jukwa tar katu tipe. Anĩ. Páu ta kyje ym ngã ngi. Pandu pandu te we oho rĩ.

27 Pe, mokõi sawa'e ta ke pehë pe jamondo jaxo. Ko Jun. Amõ Sir. Upa katu te jamupinim ame'ë ke pehë pe a'eta pandu ta tĩ.

28 Jundéu awa ramũi ta ukwaha rehe pehendu ym aja jamupinim rahã, katu tiki, aja jande pe Tupã'ã mujekwa. Aja rahã, katu, aja jakwa katu tĩ. Kuja jõ pehendu katu rahã, katu tiki.

29 (Ita'ã riki tupã aja amõ ta ukwaha ngã jupe naĩ.) Ame'ë ruwa koty ngã mi'u ke amõ ta moĩ. Ame'ë ke pe'u ym.

So'o ruwy ke pe'u ym tĩ.

So'o juwyk aja amõ ta te'e jukwa ame'ë rukwer ke pe'u ym tĩ.

Amõ kũjã rehe eka'u te'e ym.

Amõ sawa'e rehe eka'u te'e ym tĩ.

Upa ame'ë ke rehe pehendu katu rahã, katu tiki. Mã peja pehë rehe Tupã usak katu. A'ewan.

Aja paper pinim ke mondo.

30 Pe, mokõi sawa'e ta ke Jesu kotyhar ta mondo. Páu ta namõ mondo tĩ. Pe, Antioki ok ta pe a'eta uhyk oho. Uhyk rahã, upa katu te Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta ke a'eta mujy'ar. Pe, paper pinim ke a'eta me'ë ngã pe.

31 Ame'ë ke rehe ngã usak usak rahã, hury katu. Je'ëha katu ame'ë ke paper rehe ihĩ, a'erehe hury katu. Pe, Jesu kotyhar ta namõ Jun pandu pandu hũ.

³² Sir pandu pandu tĩ. Jun riki Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e tĩ. Sir aja tĩ. Jurujar katu ame'ë ta py'a ke a'eta mātã katu. Aja Tupã rehe har ngã pe a'eta mujekwa katu te we rĩ. Ngã ke a'eta muhury katu tĩ. A'erehe Jesu rehe ngã ipy'a katu te we rĩ.

³³ A'ep a'eta pyta rĩ. Pe, a'eta ke Jesu kotyhar ta mujywyr mondo. Pandu a'eta pe:

—Pehẽ ke jande mu ta muwyr ame'ë ta koty pejywyr peho! Mã peja pehẽ rehe Tupã usak katu! — aja Jun ta pe ngã pandu.

³⁴ [Anĩ. Sir jywyr ym oho.

—Apyta we ta rĩ — aja Sir jõ pandu.]

³⁵ Yman atu, ame'ë ok ta pe Páu ta pyta, Antioki ok ta pe. Jesu rehe har a'eta pandu pandu hũ. Ngã pe amõ ta namõ a'eta pandu pandu hũ. Tupã je'ëha ke a'eta mu'e mu'e hũ tĩ.

Páu ngi amõ koty Manambe oho

³⁶ Heta jahy kanim rahã, Manambe pe Páu pandu:

—Amukwehe te we ok ta rupi Tupã je'ëha ke japandu pandu jaho. Jande japyrũ ame'ë ok ta rupi pame katu te jasak jaho tĩ. Jesu kotyhar ta rehe jasak jaho. A'eta katu ixo my? Jakwa ta. Jasak jaho — aja Páu pandu.

—Jahorahã! — aja Manambe pandu.

³⁷⁻³⁸ Juã Mak ke Manambe raho tar katu. “Anĩ. Raho rahã, katu ym” aja Páu pandu. Amukwehe te we Pansi ok ta pe uhyk rahã, hekoha pe Juã jywyr oho. Páu ta ke a'e hijar oho. Tupã je'ëha ke a'e pandu ym oho.

³⁹ Parakyha upa ym rahã, jywyr oho. Pe, Juã rahoha rehe har Manambe namõ Páu je'ë hātã tã te hũ. A'erehe Páu ngi amõ koty Manambe oho. Xi ypa'ũ pe Juã namõ Manambe oho. Jarusu keruhũ pe oho.

⁴⁰ Páu riki Sir namõ oho tar katu. Ame'ë mokõi sawa'e ta pe Jesu kotyhar ta pandu:

—Mã peja pehẽ rehe Tupã usak katu — aja Páu ta pe.

⁴¹ Pe, oho. Si ywy rupi a'eta oho. Siri ywy rupi oho tĩ. Oho ixo rahã, Tupã je'ëha ke a'eta mu'e mu'e oho ixo. Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta py'a ke a'eta mātã. Aja Tupã rehe har ngã pe a'eta mujekwa katu te we rĩ.

16

Páu ta namõ Timo oho

¹ Nder ok ta pe Páu ta uhyk oho. A'engi Rit ok ta pe uhyk oho tĩ. A'ep Timo ixo. Jesu rehe jurujar katu ame'ë ke a'e. Imãi aja tĩ. Imãi riki jundéu awa. Ipái anĩ. Amõ awa ke a'e. Jundéu awa aja ym ame'ë ke a'e.

² Rit ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Iko ok ta pe ixo tĩ. Úpa katu te ame'ë ok ta pe har ta pandu:

—Sawa'e katu ame'ë ke a'e — aja Timo rehe har ngã pandu.

³ Pe, Timo ke Páu raho tar katu. Anĩ. Jundéu awa ta hury ym ta. Ipái riki amõ awa ke aja upa katu te ame'ë ok ta pe har ta ukwa katu. Jundéu awa ta ukwa katu. A'erehe Timo rehe ihĩ ame'ë pিরer ke Páu jupã. (Aja rahã, jundéu awa te a'e tĩ, aja jundéu awa ta pe Páu mujekwa tĩ.)

⁴ Amõ amõ ok ta rupi oho ixo rahã, Jesu kotyhar ta pe paper pinim ke a'eta me'ë me'ë.

—Paper pinim rehe panduha ihĩ. Ame'ë ke rehe pehendu katu — aja Páu ta pandu pandu.

Amukwehe te we ame'ë paper pinim ke Jerusarẽ ok ta pe Jesu mondo ame'ë ta mupinim. Tamũi ta mupinim tĩ.

⁵ Aja Jesu kotyhar ta py'a ke a'eta mātã katu oho. Aja Tupã rehe har ukwa katu te we rĩ. Wera rahã pame katu te Jesu rehe amõ amõ ta jurujar katu te we rĩ.

Toroa ok ta pe ixeraiha aja Páu usak

⁶ Hiri ywy rupi Páu ta wata oho ixo. Ngara ywy rupi wata oho ixo tĩ. Asia ywy rupi Tupã je'ëha ke a'eta pandu tar katu. Anĩ. Tupã'ã mujekwa:

—Anĩ. Ame'ë rupi peho ym — aja Páu ta pe.

⁷ Misi ywy rymy'y rehe uhyk rahã, Mbiti ywy rupi oho tar katu. Anĩ. Tupã'ã mujekwa tĩ.

—Anĩ. Ame'ë rupi peho ym tĩ — aja Páu ta pe mujekwa tĩ.

⁸ A'erehe Misi ywy rupi asa oho. Pe, Toroa ok ta pe uhyk oho.

⁹ Pytun rahã, ixeraiha aja Páu usak. Kuja usak. Masendo ywy pe har riki pu'am u'am. A'e pandu:

—Ihē rekoha pe ejur, Masendo ywy pe. Jande ke emu'e ejur — aja Páu pe. (Masendo ywy y ramūi ruwái koty ihī.)

¹⁰ Aja ixeraiha aja Páu usak. A'erehe pahar ima'e ke Páu moī katu. Masendo ywy pe Páu ta oho. A'ep myrandu katu ke ngā pe japandu jaho. Aja Tupā putar, aja jande jakwa katu. (Ko ihē ahō tī. Ihē Ruk. Kome'ē paper ke ihē amupinim.)

Siri ok ta pe Páu ta oho

¹¹ Toroa ok ta ke jande jahijar jaho. Pe, Samota ok ta pe jahyk jaho. Jarusu keruhū pe jahyk jaho. Ame'ē ku'ē rahā, Nea ok ta pe jahyk jaho tī. A'ep jarusu keruhū ngi jahem jaho.

¹² A'engi Siri ok ta pe jawata jaho. A'ep heta ym jande jaker. Ame'ē ok ta riki tiha te. Masendo ywy pe ame'ē ok ta ihī. Masendo ywy rupi aja tiha me'ē amō nixói.

¹³ A'ep homa awa tama'e sonda ta ixo tī. Pe, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, ok ta ngi jahem jaho. Y rymy'y rehe jahyk jaho. A'ep jundéu awa ta jy'ar oho, aja jakwa katu. Tupā namō ma'e pandu panduha renda, aja jakwa tī. Pe, kūjā ta pe Tupā je'ēha ke japandu pandu jaī.

¹⁴ Kūjā ta ngi har peteī ixo. Her Ryji. Tiati ok ta pe har a'e. Pan katu te ame'ē muhepyha a'e. Pan pirangwer ke muhepy a'e. Jundéu awa ramūi ta aja Tupā rehe ipy'a ke a'e moī moī katu. Páu je'ēha rehe a'e hendu rahā, Tupā mujekwa katu ipe. (A'erehe Jesu rehe a'e jurujar katu.)

¹⁵ Pe, Ryji ke jande jamujahuk. Upa katu te hok wyr pe har ta ke jamujahuk tī. (Aja rahā, Tupā kotyhar ta a'eta apo 'y, aja mujekwa katu ngā pe.) Pe, jande pe a'e pandu:

—Jesu rehe ihē ajurujar katu te aja pekwa rahā, ihē rok pe pepyta we rī — aja Ryji pandu.

Aja jande pe a'e pandu pandu hū, a'erehe hok pe jande japyta.

Kyndaha pe Páu ta ke amō kynda raho

¹⁶ Amō wera rahā, Tupā namō ma'e pandu panduha renda pe jaho jaxo. Jaho jaxo rahā, jande rehe kūjātāi usak. Ājā ipy'a rehe ihī ame'ē ke a'e. A'erehe ma'e ke uhyk ym we rī, ame'ē rehe har a'e pandu

katu. Usak ym we rī, ame'ē ke a'e mujekwa katu tī. A'erehe kūjātāi je'ēha rupi tamatarer ke ijar ta pyhyk hū.

¹⁷ Pe, Páu raikwer rupi a'e wata ixo. Jande raikwer rupi wata ixo tī. Kuja hātā pandu pandu:

—Kome'ē sawa'e ta riki Tupā rehe paraky u'am. Tupā riki ywate har a'e. Pehē ke Tupā muhā katu ta, ame'ē rehe har a'eta pandu pandu — aja kūjātāi pandu pandu.

¹⁸ Aja heta wera rahā, pandu pandu. Ame'ē ke uhyk hendu. A'erehe Páu uwak rahā, ājā pe a'e pandu:

—Jesu Kirisutu je'ēha rupi ihē apandu nde pe. Ehem eho ingi — aja Páu pandu.

¹⁹ Pahar ājā uhem oho ingi. Ame'ē ke kūjātāi jar ta usak rahā, ma'e ke kūjātāi pandu ym ta apo 'y, a'erehe tamatarer pyhyk ym ta 'y, aja ijar ta ukwa katu. A'erehe Páu ke ijar ta pyhyk.

²⁰ Sir ke pyhyk tī. Pe, homa awa tama'e kapitā ta pe raho. Ngā panduha renda pe kapitā ta ixo. Pe, kapitā ta rehe muhyk rahā, a'eta pandu:

—Kome'ē ta riki jundéu awa ta ke. Jandema'e ok ta pe har ta ke kome'ē ta mu-parahy.

²¹ A'etama'e ukwaha ke kome'ē ta mu'e mu'e u'am. Ame'ē rehe jahendu katu rahā, katu ym. Homa awa ta riki jande. Amō koty jande jakwa — aja ijar ta pandu pandu.

²² Aja hetaha ta je'ē je'ē hū tī. Páu rehe har je'ē je'ē hū. Pe, Páuma'e mundeha ke kapitā ta musak musak ingi. Sirma'e aja tī. Pe, amō ta pe kapitā ta pandu:

—Kome'ē ta ke pepirok — aja kapitā ta pandu.

²³ Upa pirok hū rahā, kyndaha pe kynda raho. Kyndaha harōha pe pandu:

—Ekynda katu — aja ipe.

²⁴ A'erehe harōha kynda katu. Kapy a'ejōhar ame'ē pe raho. Pe, myra pe ipy ke munde. Aja kynda katu.

²⁵ Pytun pyter tate rahā, Tupā namō Páu pandu pandu. Sir aja tī. Tupā rehe har a'eta jyngar jyngar tī. Ame'ē ke rehe kyndaha pe ihī ame'ē ta hendu uī tī.

²⁶ Pe, pahar ywy ke katak hū. Kyndaha katak hū tī. Upa katu te hukwen ke jupirar

tī. Upa katu te ita tupaham pe pukwar ame'e ke jujirar ngā ngi tī. Kyndaha pe ihē ame'e ta ngi jujirar.

²⁷ Kyndaha harōha upak. Pe, kyndaha rukwen pirar ame'e ke rehe usak rahā, upa katu te uhem oho, aja ukwaha naī. A'erehe kyse puku ke muhem.

²⁸ Pe, jujukwa tar katu juehe. Anī. Hātā Páu pandu ipe:

—Anī! Ejujukwa ym nde juehe! Upa katu te kote'e jande jaxo — aja ipe.

²⁹ Pe, weraha rehe harōha pandu. Amō werur rahā, ame'e namō kapy a'ejōhar ame'e pe ujan oho. Ryrī riki! Páu ruwa koty ipynarāi pe wapyk oho uī. Sir ruwa koty wapyk uī tī. (Aja sawa'e katu ame'e ke kohī, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.)

³⁰ Pe, Páu ta ke muhem. Pandu a'eta pe:

—Sa'e ta! Myja ihē ke Tupā muhā katu ta my? — aja harōha pandu.

³¹ Páu ta pandu ipe:

—Jesu riki jandema'e sawa'e te. Ejurujar katu ehe. Aja rahā, nde ke Tupā muhā katu ta. Nde rok wyr pe har ta aja tī. Muhā katu ta tī — aja Páu ta pandu.

³² Pe, Tupā je'ēha ke Páu ta pandu pandu ipe.

³³ Hok wyr pe har ta pe pandu pandu tī. Pytun pyter pewe rī, pe, arahā pirokiha rape ke harōha kutuk kutuk. Y pe kutuk. A'engi a'e ke Sir ta mujahuk. Upa hok wyr pe har ta ke mujahuk tī. (Aja rahā, Tupā kotyhar ta ke a'eta apo 'y, aja mujekwa katu.)

³⁴ Pe, Páu ta ke harōha raho. Hok pe raho. Imi'u ke a'e me'e Páu ta pe. Tupā rehe kyndaha harōha jurujar katu, a'erehe hury katu. Upa hok wyr pe har ta aja tī. Hury katu tī.

³⁵ Ame'e ku'ē rahā, harōha koty sonda ta ke kapitā ta mondo. Harōha pe a'eta pandu oho. Sonda ta pandu ipe:

—Ererahā! Páu ta ke epoir — aja harōha pe.

³⁶ A'erehe Páu ta pe harōha pandu oho:

—Pehē ke kapitā ta poir, aja sonda ta ihē pe pandu uwyr. A'erehe mā peja pehem peho. Mā peja pehē rehe Tupā usak katu — aja harōha pandu.

³⁷ Pe, sonda ta pe Páu pandu:

—Anī. Jaho ym ta rī. Katu ym ame'e ke jande jama'ema'e my? Jama'ema'e ym my? Ame'e rehe har kapitā ta ukwa ym. (Katu ym ame'e ke jama'ema'e ym riki.) A'erehe jande ke amō pirok ame'e ke katu ym. Homa awa ta ke mupirok ym awa. Ko homa awa ta ke jande. Anī. Ngā hetaha ruwa koty jande ke a'eta mupirok. Pe, kyndaha pe jande ke a'eta kynda tī. Apo amō ta usak ym, aja jande ke a'eta muhem mondo tar katu my. Anī. Katu ym aja. “Jande ke pejur piam” aja pepandu peho — aja Páu pandu.

³⁸ Pe, ame'e ke kapitā ta pe sonda ta pandu oho. Páu ta homa awa ta ke aja kapitā ta hendu rahā, kyje. (Homa awa ta ke kapitā ta mupirok, a'erehe ame'e ta rehe amō ta parahy ta, aja kapitā ta ukwa, a'erehe ame'e ngi kyje.)

³⁹ Pe, kyndaha koty kapitā ta oho. Páu ta pe pandu:

—Homa awa ta ke pehē aja jakwa ym pehē rehe har. A'erehe peparahy ym jande rehe — aja kapitā ta pandu.

Pe, kyndaha ngi muhem. Pandu:

—Jandema'e ok ta ke pehijar peho — aja Páu ta pe.

⁴⁰ Kyndaha ke Páu ta hijar oho rahā, Ryji rok pe oho. Jesu kotyhar ta namō a'eta pandu pandu. Mu'e mu'e katu ngā ke. Aja Tupā rehe har ngā pe a'eta mujekwa katu te we rī. Upa rahā, a'engi a'eta oho.

17

Tesaron ok ta pe Páu ta uhyk oho

¹ Ansi ok ta rupi Páu ta asa oho. Aporo ok ta rupi asa oho tī. Pe, Tesaron ok ta pe uhyk oho. A'ep jundéu awa tama'e jy'ariha renda ihī.

² Ame'e pe Páu ixē oho. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā pame katu te a'e ixē oho. Aja te'eha a'e riki. Aja mahapyr putu'uha 'ar rahā, Tupā je'ēha ke a'e mu'e mu'e.

³ Kirisutu rehe har ngā pe a'e mujekwa katu tī. Kuja a'e mujekwa:

—Kirisutu ke amō ta mupyrara ta me'e te'e. A'e manō ta me'e te'e tī. Pe, kwera ta me'e te'e tī. Ko Jesu rehe har pehē pe ihē apandu pandu. A'e riki Kirisutu. Aja rahā, kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'e ke a'e

aja mujekwa katu. Jundéu awa ta harõ hũ ame'ẽ ke a'e — aja Páú mujekwa.

⁴ Páú ta pandu pandu rahã, amõ amõ jundéu awa ta jurujar katu. Pe, Jesu kotyhar ta aja muruwak. Pe, Páú namõ ame'ẽ ta ixo. Sir namõ ixo tĩ. Heta amõ awa ta jundéu awa ta ramõi ukwa aja Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ tĩ. Ame'ẽ ta a'ep ixo tĩ. Ame'ẽ ta ngi har heta Jesu rehe jurujar katu tĩ. Pe, Páú ta namõ ixo tĩ. Heta kapitã ta aja tĩ. Jurujar katu tĩ. Kũjã ta ke ame'ẽ ta. Pe, Páú ta namõ ixo tĩ.

⁵ Jesu rehe heta te hũ ngã jurujar katu, a'erehe amõ jundéu awa ta jyty'ym a'eta rehe. Páú ta rehe jyty'ym. Pe, sawa'e katu ym ame'ẽ ta ke a'eta mujy'ar. Johu mujy'ar. Ok ta pe har ta ke ame'ẽ ta muparahy. Pe, Jasã rok pe johu ngã ujan oho. Páú ta ke kekar oho. Ngã hetaha ta ruwa koty mupu'am ta tipe ngã.

⁶ Anĩ. Mahem ym. A'erehe Jasã ke a'eta muhem raho. Jesu kotyhar ta ke a'eta muhem raho tĩ. Kapitã ta pe raho. Páú ta rehe har a'eta je'ẽ je'ẽ hũ:

—Jande ok ta pe uhyk uwyr ame'ẽ ta muparahy ngã ke. Aja ok ta rupi pame katu te a'eta muparahy ngã ke oho ixo.

⁷ Ame'ẽ ta ke hok pe Jasã mupyta. Homa awa tama'e kapitã keruhũ je'ẽha rehe a'eta hendu ym. (Sesa ke a'e.) Henda ke pe amõ kapitã keruhũ ihĩ. A'e riki Jesu, aja a'eta pandu. Katu ym aja — aja kapitã ta pe hetaha ta je'ẽ je'ẽ hũ.

⁸ Ame'ẽ je'ẽha namõ ngã hetaha ta ke muparahy hũ.

⁹ Kapitã ta ke aja tĩ. Muparahy hũ tĩ. Pe, Jasã ngi tamatarer ke kapitã ta pyhyk. Jasã namõ ixo ame'ẽ ta ngi pyhyk tĩ. Pe, Jasã ta ke poir. Ame'ẽ ok ta ngi Páú ta uhem oho rahã, ame'ẽ tamatarer ke kapitã ta mujywyr ta. Jasã ta pe mujywyr ta.

Mberéi ok ta pe Páú ta uhyk oho

¹⁰ Pytun rahã, Páú ke Jesu kotyhar ta mondo. Sir ke mondo tĩ. Mberéi ok ta pe mondo. A'ep Páú ta uhyk rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ixo oho tĩ.

¹¹ A'ep pe har ta katu. Tesaron ok ta pe har ta aja ym. Tupã je'ẽha ke Mberéi ok ta pe har ta hendu tar katu te. Páú ta je'ẽha riki jetehar te ke my, ame'ẽ ke ukwa

tar katu. A'erehe wera rahã pame katu te Tupã je'ẽha rehe a'eta jumu'e mu'e uĩ.

¹² Pe, heta jundéu awa ta Jesu rehe jurujar katu. Amõ awa ta jurujar katu ehe tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke a'eta. Heta sawa'e ta jurujar katu ehe. Kũjã ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ta aja tĩ. Heta jurujar katu ehe tĩ.

¹³ Mberéi ok ta pe har ta pe Tupã je'ẽha ke Páú pandu pandu tĩ, aja jundéu awa ta hendu. Tesaron ok ta pe har ta hendu. A'erehe Mberéi ok ta pe ame'ẽ ta uhyk uwyr tĩ. Ngã hetaha ta pe je'ẽ je'ẽ hũ. Ngã hetaha ta ke ame'ẽ ta muparahy tĩ.

¹⁴ Pahar Páú ke Jesu kotyhar ta mondo. Y ramõi rymy'y rehe mondo. Sir pyta we rĩ. Timo pyta tĩ. Mberéi ok ta pe a'eta pyta we rĩ.

¹⁵ Pe, amõ ta Páú ke raho. Ame'ẽ ta Ate ok ta pe Páú ke muhyk raho. A'engi Mberéi ok ta pe ame'ẽ ta jywyr oho. Páú je'ẽha ke a'eta raho. Sir pe raho. Timo pe raho tĩ. Kuja:

“Pahar ihẽ koty pehẽ mokõi pejur”
aja Páú je'ẽha ke raho.

Ate ok ta pe Páú ixo

¹⁶ Ate ok ta pe Sir rehe Páú harõ ixo. Timo rehe a'e harõ ixo tĩ. Harõ ixo rahã, ok ta rupi heta ma'e'ã rehe a'e usak usak. Ma'e'ã riki tupã aja ok ta pe har ta ukwaha ngã jupe. (Tupã te rehe ipy'a ke moĩ moĩ ym aja Páú ukwa katu.) A'erehe Páú pandu jupe: “Mã! Katu ym!” aja jupe.

¹⁷ A'erehe jundéu awa ta namõ a'e pandu pandu hũ. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pandu pandu hũ. Jundéu awa ramõi ta ukwa aja Tupã rehe ipy'a ke amõ awa ta moĩ moĩ. Ame'ẽ ta namõ pandu pandu hũ tĩ. Wera rahã pame katu te muhepyha renda pe a'e oho tĩ. A'ep uhyk uwyr ame'ẽ ta namõ a'e pandu pandu hũ tĩ.

¹⁸ Pe, amõ sawa'e ta je'ẽ je'ẽ hũ inamõ. Epi kotyhar ta mu'e ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ hũ inamõ. Esetói kotyhar ta mu'e ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ hũ inamõ tĩ. Amõ ta pandu:

—Mã pandu hũ peme'ẽ ke ma'e ke. Ukwa ym ma'e. Ma'e pandu my? — aja Páú rehe har pandu.

Jesu rehe har Páú pandu. Manõ ame'ẽ ta ke kwera katu ta uhem, ame'ẽ rehe har

a'e pandu tĩ. A'erehe kuja amõ sawa'e ta pandu naĩ:

—Amõ tupã ta rehe har peme'ẽ pandu, aja jakwa — aja sawa'e ta pandu naĩ.

¹⁹ Pe, Páu ke sawa'e ta pyhyk raho. Ngã panduha renda pe raho. Panduha renda rer Areo. Páu pe sawa'e ta pandu:

—Amõ kotyhar nde eremu'e. Ame'ẽ ke jande jakwa tar katu.

²⁰ Nde erepandu ame'ẽ ke jande jahendu ramõ. Ame'ẽ riki amõ kotyhar jande pe. Ame'ẽ ke jakwa tar katu. Epanurahã! — aja Páu pe pandu.

²¹ Ate ok ta pe har ta aja te'eha a'eta. Amõ ywy pe har ta a'ep ixo. A'eta aja tĩ. Amõ amõ we myrandu pyahu ame'ẽ ke rehe a'eta hendu tar katu. Myrandu pyahu ame'ẽ ke pandu pandu tar katu tĩ. Aja te'eha a'eta.

²² Pe, panduha renda pyter pe Páu pu'am. Areo pyter pe pu'am. Kuja pandu:

—Ate ok ta pe har ta! Pehendu katurahã! Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu, aja pekwaha pehẽ jupe, aja ihẽ akwa katu.

²³ Pehẽma'e ok ta rupi ihẽ awata aho axo rahã, mãte hũ ma'e'ã ke rehe ihẽ asak asak. Ame'ẽ ta rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ, ame'ẽ ke rehe asak. Pe, amõ ma'e'ã rehe kuja pinĩha ihẽ amahem:

Tupã rehe har jakwa ym.

Ame'ẽ pe kome'ẽ ma'e'ã ke.

—Ame'ẽ ke rehe pekwa ym ha rupi pehẽ py'a pemoĩ moĩ. Ame'ẽ rehe har pehẽ pe ihẽ apandu ta.

²⁴ A'e riki Tupã te. Kome'ẽ ywy keruhũ a'e mujã. Upa katu te kome'ẽ ywy keruhũ pe ihĩ ame'ẽ ta ke mujã tĩ. Ywa ke a'e mujã tĩ. A'e riki sawa'e te. Tupã rehe ngã jumu'eha renda ta ke amõ ta mujã.

²⁵ Ame'ẽ pe Tupã te ixo ym. Ma'e ke amõ ta mujã, ame'ẽ ke a'e putar ym tĩ. Marã ka ym amõ me'ẽha ipe. A'e riki me'ẽha ke. A'e riki awa ta pe upa katu te me'ẽ. Ixuweha ke a'e me'ẽ. Katuha ke me'ẽ tĩ. A'erehe ma'e ke marã ka ym amõ me'ẽha ipe.

²⁶⁻²⁷ Peteĩ sawa'e ke a'e mujã. Anã ke a'e. Ame'ẽ ngi upa katu te kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta uhem. Pe, kome'ẽ ywy keruhũ rupi ngã ke Tupã te muhãi hãi. A'erehe awa nixói te, ame'ẽ ywy nixói. Pe, marã rahã awa ixo ta my, ame'ẽ ke a'e manga katu.

Myp ixo ta my, ame'ẽ ke a'e manga katu tĩ. A'e ke amõ kekar kekar rahã, mahem ta nahã my. Jande ngi pame katu te kotete a'e ihĩ.

²⁸ Amõma'e panduha kuja riki:

“A'e ixo, a'erehe jande jaxo katu tĩ. Jande jawata. Upa katu te jande jama'ema'e.”

—Pehẽ ngi har amõ mupinĩha ke kuja mupinim:

“Jande ke Tupã mujã, a'erehe ta'yr ta riki jande” aja mupinim.

²⁹ —Jande riki ta'yr ta rahã, jande aja Tupã riki ixuwe katu a'e tĩ, aja jakwa katu. Ita tawa'ã aja ma'e'ã ixuwe ym te a'e. Ita tuwyr'ã aja ym a'e tĩ. Ita'ã aja ym a'e tĩ. Upa ame'ẽ ta ixuwe ym te ame'ẽ ta ke aja jakwa katu. Awa te'e ukwaha rupi ame'ẽ'ã ta ke amõ ta mujã katu.

³⁰ Aja ym Tupã te. Ma'e'ã amõ mujã rahã, Tupã rehe har ukwa ym a'e, a'erehe Tupã ipy'a jywyr ehe. Ukwaha ym ha rupi ma'ema'e, a'erehe ipy'a jywyr ta. Apo upa katu te awa ta pe a'e pandu: “Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ngi ihẽ koty pehẽ py'a pemuruwak katu pemondo” aja Tupã pandu — aja Páu pandu.

³¹ A'e pandu tĩ:

—Jetehar rupi upa katu te kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta rehe har Tupã te ukwa ta. Ame'ẽ 'ar ke a'e manga katu. Amõ sawa'e rehe a'e usak katu. Pe, a'e riki henda ke pe ngã rehe har a'e ukwa ta. Katu ame'ẽ ke ma'ema'e my? Katu ym ame'ẽ ke ma'ema'e my? Ame'ẽ ke ukwa ta. Ame'ẽ sawa'e ke Tupã mukwera katu muhem. A'erehe jetehar rupi ngã rehe har a'e ukwa katu ta, aja upa ngã pe a'e mujekwa — aja Páu pandu.

³² Kweraha rehe har Páu pandu. Ame'ẽ rehe sawa'e ta hendu rahã: “Mã! Te'e ame'ẽ” aja amõ amõ ta puka puka hũ ehe. Amõ ta pandu ipe:

—Ame'ẽ rehe har amõ we jahendu tar katu tĩ — aja Páu pe.

³³⁻³⁴ Pe, ngã panduha renda ngi Páu uhem oho. Amõ amõ ta inamõ oho. Jesu rehe jurujar katu tĩ. Amõ sawa'e jurujar katu tĩ. Her Nioni. Areo kotyhar ke a'e. Amõ kũjã jurujar katu ehe tĩ. Her Nama. Amõ amõ ta aja tĩ. Jesu rehe jurujar katu tĩ.

18

Korin ok ta pe Páu oho

¹ Ajame'ē ke Ate ok ta ngi Páu uhem oho.

² Korin ok ta pe uhyk oho. A'ep amō sawa'e rehe a'e usak. Her Ak. Jundéu awa ke a'e. Pō ywy pe har a'e. Hakehar rer Pirisi. Hom ok ta ngi upa katu te jundéu awa ta ke homa awa tama'e kapitā keruhū muhem mondo. Kapitā keruhū rer Karáu. A'erehe Itar ywy ngi Ak ta uhyk ramō. Korin ok ta pe uhyk ramō. Itar ywy pe Hom ok ta ihī. Pe, Ak ta rehe Páu usak oho.

³ Ak ta aja pan ianam ame'ē ke te'e ok ke Páu mujā tī. A'erehe a'eta namō Páu pyta.

⁴ A'eta namō paraky uī tī. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā pame katu te jundéu awa ta namō Páu pandu pandu. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pandu pandu. Jesu rehe jundéu awa ta jurujar katu, ame'ē ke a'e putar. Amō awa ta aja tī. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'eta. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ke a'e putar tī. A'erehe ame'ē ta namō Páu pandu pandu hū.

⁵ Masendo ywy ngi Sir uhyk uwyr. Timo uhyk uwyr tī. A'eta uhyk uwyr rahā, (pan ianam ame'ē ke te'e ok ke mujā. Ame'ē ke a'e hijar.) Pe, Tupā je'ēha ke Páu mu'e mu'e jō ixo. Kuja jundéu awa ta pe a'e pandu:

—Jesu riki Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e. Jundéu awa ta harō hū ixo ame'ē ke a'e — aja Páu pandu pandu.

⁶ Anī. Ame'ē ke jundéu awa ta putar ym. Páu rehe har a'eta katu ym pandu. A'erehe ima'e mundeha ke Páu mukatak. Xi'aha ke ombor ingi. (Aja ma'e rahā, Tupā je'ēha ke a'eta putar ym, aja a'e mujekwa a'eta pe.) Páu pandu a'eta pe:

—Mupyraraha renda pe peho ta rahā, ihē rehe je'ēha nixói ta. Jesu rehe har ihē apandu pandu katu pehē pe. Anī. Pejuru-jar ym ehe. Apo amō awa ta pe ihē apandu ta aho. Jundéu awa aja ym ame'ē ta pe apandu ta aho — aja jundéu awa ta pe Páu pandu.

⁷ Pe, a'eta ke Páu hijar oho. Amō rok pe pyta oho. Ok jar rer Tisi Jusu. Jundéu awa ramūi ta ukwa aja Tupā rehe ipy'a a'e

moī moī katu. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda rake hok ke ihī.

⁸ Amō sawa'e Jesu rehe jurujar katu tī. Her Kiri. Jundéu awa tama'e jy'ariha rendama'e kapitā a'e. Upa katu te hok wyr pe har ta Jesu rehe jurujar katu tī. Heta Korin ok ta pe har ta myrandu katu rehe hendu. Pe, Jesu rehe jurujar katu tī. Ame'ē ta ke amō ta mujahuk tī. (Aja rahā, Tupā kotyhar ta ke a'eta apo 'y, aja mujekwa katu ngā pe.)

⁹ Amō pytun rahā, ixeraiha aja Páu usak. Kuja Jesu mujekwa ipe:

—Ekyje ym! Epandu pandu katu te we exo rī.

¹⁰ Ne namō ihē axo. A'erehe marā ka ym nde ke amō mahyha. Heta ok ta pe har ta ihē rehe jurujar katu ta — aja Jesu mujekwa ipe. Aja ixeraiha aja Páu usak.

¹¹ A'erehe Páu pyta rī. Tupā je'ēha ke a'e mu'e mu'e. Awa py wajar mahapyr jahy rahā, a'ep pyta rī.

¹² Ngere ywy pe amō kapitā pu'am. Homa awa tama'e kapitā a'e. Her Ngari. Arahā, jundéu awa ta jy'ar. Pe, Páu ke a'eta pyhyk raho. Ngā panduha renda pe raho.

¹³ Kuja Ngari pe Páu rehe har a'eta pandu:

—“Tupā rehe ejurujar katu” aja ngā pe kome'ē sawa'e pandu pandu. Aja ym jande jakwa. Amō kotyhar a'e mu'e. Katu ym aja — aja Ngari pe jundéu awa ta pandu.

¹⁴ Páu pandu tate rahā, Ngari pandu py:

—Jundéu awa ta! Pehendu katurahā! Katu ym kome'ē sawa'e ma'ema'e rahā, ame'ē rehe har ihē ahendu ta. Jaxer ai ame'ē ma'ema'e rahā, ame'ē rehe har ihē ahendu ta tī.

¹⁵ Anī. Aja ym. Jundéu awa ta je'ēha rehe har peje'ē je'ē hū. Awa rer rehe har peje'ē je'ē hū tī. Pehē pekwaha rehe har peje'ē je'ē hū tī. Ame'ē ke rehe ihē ahendu ym ta. Ame'ē rehe har pehē jupe pepandu pandu peho. Ame'ē rehe har akwa ym ta — aja jundéu awa ta pe kapitā pandu.

¹⁶ Pe, ngā panduha renda ngi a'eta ke kapitā muhem mondo.

¹⁷ Pe, amō sawa'e ke ame'ē ok ta pe har ta pyhyk. Her Sote. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda kapitā a'e. Pe, ngā panduha ruwa koty ame'ē sawa'e ke hetaha ta petek.

Anĩ. Ame'ẽ rehe Ngari usak tar ym. Ukwa tar ym. “Mã peja” aja Ngari pandu. Pe, a'e hijar oho ngã ke.

Antioki ok ta pe Páu jywyr oho

¹⁸ Korin ok ta pe heta Páu ukwer. Jesu kotyhar ta namõ a'e pyta rĩ. A'engi Senkeréi ok ta pe oho. A'ep i'a ke Páu jãpĩ. Ame'ẽ ke amõ ta usak rahã, Tupã namõ ma'e Páu manga katu, aja a'eta ukwa katu. Pirisi oho inamõ tĩ. Ak oho inamõ tĩ. A'engi Si ywy pe a'eta oho.

¹⁹ Jarusu keruhũ pe oho. Pe, Ese ok ta pe a'eta uhyk oho. A'ep Ak pyta. Hakehar pyta tĩ. Pe, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Páu ixo oho. Jundéu awa ta namõ a'e pandu pandu hũ.

²⁰ Pe, Páu pe a'eta pandu:

—Yman atu jande namõ se epyta rĩ — aja ipe.

²¹ Anĩ. Páu pyta tar ym. Oho tate rahã, a'e pandu ngã pe:

—Tupã putar rahã, pehẽ koty ihẽ ajywywyr ta — aja Páu pandu.

Pe, Ese ok ta ngi oho. Jarusu keruhũ pe oho.

²² Pe, Sesaréi ok ta pe uhyk oho. A'ep jarusu keruhũ ngi uhem oho. A'engi Jerusarẽ ok ta pe wata uhyk oho. Jesu kotyhar ta rehe a'e usak. A'engi a'e oho tĩ. Pe, Antioki ok ta pe wata uhyk oho tĩ.

²³ A'ep yman atu pyta rĩ. Pe, oho tĩ. Ngara ywy rupi wata oho. Hiri ywy rupi wata oho tĩ. Oho ixo rahã, Jesu kotyhar ta py'a ke a'e mātã katu. Aja Tupã rehe har a'e mujekwa katu te we rĩ.

Apor rehe har

²⁴ Ese ok ta pe amõ jundéu awa uhyk uwyr. Sawa'e rer Apor. Arexandiri ok ta pe har ke a'e. Ma'e pandu katu a'e. Tupã je'ẽha ke a'e ukwa katu tĩ.

²⁵ Jesu ma'ema'e ame'ẽ rehe har amõ mu'e a'e ke. Pe, Jesu rehe har Apor pandu pandu hũ. Ehe har jetehar mu'e mu'e tĩ. (Anĩ. Upa katu te Jesu rehe har ukwa ym.) Juã mujahukiha mu'e ame'ẽ ke jõ Apor ukwa katu. Juã mujahuk ame'ẽ ke jõ a'e ukwa katu tĩ.

²⁶ Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'e pandu pandu. Kyje ym ngã ngi. Ame'ẽ ke rehe Pirisi hendu. Ak hendu tĩ. Upa

hendu rahã, hok pe Apor ke a'eta raho. A'ep Tupã ma'ema'e ame'ẽ rehe har a'eta mujekwa katu te ipe.

²⁷ Pe, Apor pandu:

—Ngere ywy pe ihẽ aho ta — aja.

A'erehe Apor rehe har Jesu kotyhar ta paper rehe mupinim. Ame'ẽ ke Apor raho. Amõ Jesu kotyhar ta pe paper pinim ke mujesak ta. Ngere ywy pe ixo ame'ẽ ta pe kuja mupinim.

“Apor po ke pepyhyk katu ingi” aja mupinim.

Pe, ame'ẽ ywy pe Apor uhyk rahã, Jesu kotyhar ta py'a ke a'e mātã katu. A'ep pe har ta rehe Tupã usak katu, a'erehe heta jurujar katu ehe.

²⁸ Ame'ẽ ta py'a ke Apor mātã katu. (Ame'ẽ ta upa katu te Jesu rehe har ukwa ym.) Ok ta pyter pe jundéu awa ta namõ Apor pandu pandu hũ. A'e pandu katu te, a'erehe jundéu awa ta je'ẽha ke a'e mukanim ngã ngi. Tupã je'ẽha rehe Jesu rehe har ihĩ. Jesu riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e. Jundéu awa ta harõ ixo ame'ẽ ke a'e. Aja ngã pe a'e mujekwa katu.

19

Ese ok ta pe Páu oho

¹ Korin ok ta pe Apor ixo rahã, ywy'ã rupi Páu wata oho. Amõ amõ ywy'ã 'ar rupi ok ta ihĩ. Ame'ẽ rupi wata oho. Pe, Ese ok ta pe uhyk oho. A'ep jumu'eha ta ke a'e mahem. (Ame'ẽ ta upa katu te Jesu rehe har ukwa ym.) Juã mujahukiha mu'e ame'ẽ ke jõ ame'ẽ ta ukwa katu.

² Páu pandu a'eta pe:

—Jesu rehe pejurujar katu rahã, pehẽ rehe Tupã'ã ihĩ katu my? — aja pandu.

A'eta pandu:

—Anĩ. Tupã'ã rehe har jande jakwa ym te — aja.

³ Páu pandu tĩ:

—Aja rahã, myja pehẽ ke amõ mujahuk my? — aja.

A'eta pandu:

—Juã mujahukiha aja jande ke amõ mujahuk — aja ipe.

⁴ Pe, Páu pandu:

—Juã mujahuk rahã, kuja ngã pe mujekwa. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi Tupã koty ipy'a ke amõ muruwak mondo, aja ngã pe mujekwa. Kuja jundéu awa ta pe Juã pandu: “Ihẽ raikwer rupi amõ sawa'e uwyr ta. Ame'ẽ rehe pejurujar katu” aja Juã pandu. Juã raikwer rupi uwyr ame'ẽ ke Jesu — aja Páu pandu.

⁵ Ame'ẽ ke sawa'e ta hendu rahã, a'eta ke amõ mujahuk. Jesu je'ẽha rupi mujahuk. (Aja Jesu kotyhar ke a'eta apo 'y, aja ngã pe mujekwa.)

⁶ Jesu riki jandema'e sawa'e te. Pe, ame'ẽ ta ãkã rehe ipo ke Páu mujar. Pe, ame'ẽ ta rehe Tupã'ã ihĩ katu tĩ. Pe, amõ amõ awa ta je'ẽha a'eta pandu pandu. (Aja rahã, Tupã'ã ihĩ katu a'eta rehe, aja mujekwa katu.) Tupã je'ẽha rehe har a'eta pandu pandu tĩ.

⁷ Ame'ẽ ta awa py mokõi sawa'e ta hetaha.

⁸ Mahapyr jahy rahã, ngã namõ Páu pandu pandu hũ. Pandu rahã, ngã ngi a'e kyje ym. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pandu pandu hũ. Jesu riki Tupã mu'am me'ẽ ke. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am. Jundéu awa ta harõ hũ ixo ame'ẽ ke a'e. Pe, Jesu rehe amõ jurujar katu rahã: “Ihẽ kotyhar ke nde apo 'y. Ihẽ namõ nde erexo ta” aja Tupã pandu.

⁹ Anĩ. Ame'ẽ ke amõ ta putar ym. A'eta jurujar ym. Tupã ma'ema'e ame'ẽ rehe har katu ym a'eta pandu. Ngã hetaha ta pe a'eta pandu: “Pejurujar ym” aja pandu. A'erehe ame'ẽ ta ke Páu hijar oho. Jesu kotyhar ta ke a'e raho inamõ. Ame'ẽ ta ke jõ Páu mu'e mu'e. Wera rahã pame katu te amõ jumu'eha renda pe a'e mu'e. Jumu'eha renda riki amõ sawa'ema'e.

¹⁰ Her Tira. Aja mokõi warahy 'ar rahã, Páu mu'e. A'erehe Tupã je'ẽha rehe heta Asia ywy pe har ta hendu. Heta jundéu awa ta hendu. Heta amõ awa ta hendu tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke a'eta.

Sewa ra'yr ta rehe har

¹¹ Tupãma'e pyrãtãha namõ Páu mukatu hũ. Ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu hũ.

¹² A'erehe pan kurer ta ke Páu rehe ngã mujar. Pan ra'yr ta ke mujar ehe tĩ. Ame'ẽ ta ke ahy ixo ame'ẽ ta pe ngã raho rahã,

katu oho. ãjã ta ke muhem mondo amõ ta ngi tĩ.

¹³⁻¹⁴ Ko amõ jundéu awa ta ixo. Sewa ra'yr ta riki ixo. Kuja hetaha, awa po wajar mokõi. Ipái riki jundéu awa tama'e pa'i keruhũ. A'eta wata wata ixo. Amõ ta py'a ngi ãjã ta ke a'eta muhem mondo tĩ. Pe, Páu aja Jesu je'ẽha rupi a'eta ãjã ke muhem ta tipe manga. Jesu riki jandema'e sawa'e te. ãjã pe a'eta pandu:

—Jesu rehe har Páu pandu pandu. Ame'ẽ je'ẽha rupi japandu: “Ehem eho” — aja ãjã pe Sewa ra'yr ta pandu.

¹⁵ Pe, a'eta pe ãjã pandu:

—Jesu rehe har ihẽ akwa katu. Páu rehe har ihẽ akwa katu tĩ. Pehẽ anĩ. Awa pehẽ my? — aja ãjã pandu.

¹⁶ Pe, Sewa ra'yr ta rehe sawa'e opor oho. ãjã ipy'a rehe ihĩ ame'ẽ ke opor oho a'eta rehe. Pyrãtã opor oho a'eta rehe. Pe, ityk. Hok ngi sawa'e ta ke muhem mondo. Karãiha rape ke rãi muhem raho. Jawe te'e uhem oho tĩ.

¹⁷ Ame'ẽ rehe har heta jundéu awa ta hendu. Heta amõ awa ta hendu tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke a'eta. Ese ok ta pe ixo ame'ẽ ta hendu. Hendu rahã, upa ngã jumukahem hũ ingi. “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja Jesu rehe har ngã pandu katu te.

¹⁸ Jesu riki jandema'e sawa'e te. Pe, heta Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ma'e pandu uwyr. Amukwehe we pajema'e ukwaha ke a'eta ma'ema'e ixo rĩ. Ame'ẽ rehe har a'eta pandu uwyr.

¹⁹ Ngã hetaha ta pyter pe pandu uwyr. Ngã hetaha ta pyter pe heta paper ke ame'ẽ ta werur tĩ. Pajema'e ukwaha ke paper rehe ihĩ. Ame'ẽ ke werur. Pe, hany. Upa ukwái. Paper rehe muhepyha manga rahã, tamatarer heta te hũ tiki. Kuja, 50.000 wera rahã, paraky ame'ẽ muhepyha ke rehe uhyk. Ame'ẽ ke ngã hany. Upa ukwái. (Aja pajema'e ukwaha ke hijar te, aja mujekwa katu.)

²⁰ Ukwái ha rehe ngã usak rahã, Tupã je'ẽha rehe heta ngã jurujar katu. Tupã je'ẽha riki pyrãtã te, ame'ẽja saka, a'erehe heta ngã jurujar katu ehe, Jesu rehe.

Ese ok ta pe ngã mutyapu hũ

²¹ A'engi: “Masendo ywy rupi ihē aho ta. A'engi Ngere ywy rupi aho ta tī. A'engi Jerusarē ok ta pe ahyk ta aho” aja Páu pandu. Kuja a'e pandu tī:

—Upa Jerusarē ok ta pe har ta rehe ihē asak rahā, Hom ok ta pe ihē aho ta tī — aja Páu pandu.

²² A'erehe Masendo ywy pe Timo ke a'e mondo py. Inamō Era ke mondo tī. Páu namō ma'ema'e katu ame'ē ta ke a'eta. Pe, Asia ywy pe Páu pyta we rī.

²³ Arahā Ese ok ta pe Tupā ma'ema'e ame'ē rehe har ngā je'ē je'ē hū. Putar ym, a'erehe je'ē je'ē hū.

²⁴ Neme riki ngā ke muparahy. Ita tuwyr rehe ma'eha a'e. A'ep Ndia rehe ngā jumu'eha renda ihī. Ndia riki imāi keruhū. Tupā aja a'ep pe har ta ukwaha ngā jupe. Jumu'eha renda aja saka ok ra'yr ke Neme mujā mujā. Ita tuwyr ke te'e mujā mujā. Miasu ta heta tī. Ame'ē ma'eha rehe tamatarer a'eta pyhyk katu tī.

²⁵ Pe, miasu ta ke Neme mujy'ar. Neme aja ita tuwyr rehe heta ma'eha ta i'āi tī. Ame'ē ta ke a'e mujy'ar tī. A'e pandu:

—Sa'e ta! Pehendu katurahā! Jande jama'eha namō tamatarer japyhyk katu, aja pekwa katu.

²⁶ Apo Páu rehe har pekwa. A'e je'ēha rehe pehendu tī. Kuja a'e pandu: “Ipo pe ma'e'ā jande jamujā ame'ē ke Tupā ym” aja Páu pandu. A'erehe a'e je'ēha rehe heta ngā jurujar katu. A'erehe Tupā koty ipy'a ke heta ngā muruwak mondo. Upa Asia ywy pe har ta aja tī. Tupā koty ipy'a ke muruwak mondo tī. (A'erehe ma'e'ā ke hijar oho apo. Ndia ke hijar oho apo.)

²⁷ Katu ym aja. Jande jamujā mujā ame'ē ke jaxer, aja amō ta ukwa ta. Amō we tī. Ndia rehe ngā jumu'eha renda ke ngā hijar ta oho tī. Mujaxer ta tī. Katukweriha ke mumba ta tī. Ndia riki katu te. Jande māi keruhū riki a'e. Tupā aja jande jupe. Asia ywy pe har ta ipy'a moī moī katu ehe. Amō ywy pe har ta aja tī. Ipy'a moī moī katu ehe tī — aja Neme pandu.

²⁸ Ame'ē je'ēha rehe ngā hetaha ta hendu rahā, parahy te hū. Hātā pandu pandu hū ixo:

—Ndia riki katu te me'ē ke! Upa Ese ok ta pe har ta jurujar katu ehe! — aja pandu hū.

²⁹ A'erehe upa ok ta rupi ngā mutyapu tyapu hū oho ixo. Pe, Ngái ke ngā hetaha ta pyhyk raho. Arita ke pyhyk raho tī. Ngā jy'ariha renda keruhū pe pyhyk raho. Ngái ta masendo ywy pe har ta ke. Páu namō wata ixo ame'ē ta ke a'eta.

³⁰ Ngā hetaha ta pe Páu pandu tar katu oho tī. Anī. A'e ke Jesu kotyhar ta mupyta.

³¹ Asia ywy pe har tama'e kapitā ta je'ēha mondo ipe tī. Páu pe mondo. Páu rehe katu ame'ē ta ke a'eta. Kuja je'ēha ke mondo:

—Ngā jy'ariha renda keruhū pe eho ym — aja Páu pe.

³² Pe, ngā jy'ariha renda keruhū pe hetaha ta mutyapu tyapu te hū. Amō amō ta pukái pukái hū. Amō amō ta riki amō kotyhar pukái pukái hū. Upa ka'u te'e. A'erehe upa tate ngā hetaha ta ukwa ym ma'e. Ma'ewā ngā jy'ar uwyr my?

³³ Ame'ē ke ukwa ym. Arexan riki ngā ke mujy'ar, aja amō ta ukwa. A'e ke jundéu awa ta mupu'am, a'erehe aja amō ta ukwa. Hetaha ruwa koty mupu'am. Pe, pu'am rahā, ipo ke Arexan mukatak. (Aja ngā je'ēha ke a'e muputu'u ngā ngi.) Pe, jundéu awa ta rehe ngā parahy, ame'ē ke a'e mukatu ta tipe.

³⁴ Anī. A'e riki jundéu awa ke a'e aja hetaha ta ukwa rahā, pukái pukái we hū rī. I'i atu kuja hātā pandu pandu hū:

—Ndia riki katu te ame'ē ke a'e! Upa Ese ok ta pe har ta jurujar katu ehe! — aja pandu hū.

³⁵ Pe, i'i atu ngā hetaha ta tyapuha ke ok tama'e mupinīha muputu'u ngā ngi. Kuja pandu:

—Ese ok ta pe har ta! Pehendu katurahā! Ndia rehe jumu'eha renda ke Ese ok ta pe har ta usak usak katu. Ame'ē rehe har upa ngā ukwa. Ndia riki katu te ame'ē ke a'e. Ywa ngi i'ā u'ar. Ita'ā ke u'ar. Ame'ē ke upa ngā ukwa katu tī.

³⁶ Ame'ē rehe har marā ka ym jaxer amō panduha ke. A'erehe mā peja peputu'u katu.

³⁷ Pemutyapu hū ym tī. Ndia rehe jumu'eha renda ngi ma'e ke Ngái ta mukanim ym. “Ndia jaxer” aja jande māi keruhū rehe har a'eta pandu ym tī. Mā! Sawa'e ta ke se perur. Ma'ewā my?

³⁸ Amō rehe har Neme pandu tar katu rahā, ngā panduha renda pe a'e raho katu. Inamō ixo ame'ē ta oho katu tī. A'ep kapitā ta ukwa ta. Katu my? Katu ym my? Ame'ē ke ukwa ta. A'ep amō ta rehe har Neme ta pandu pandu katu ta.

³⁹ Amō kotyhar pepandu pandu tar katu rahā, a'ep peho katu tī. Ngā ke amō ta mujy'ar rahā, ame'ē rehe har pepandu katu. Kapitā ta ruwa koty amō ta ukwa ta. Katu my? Katu ym my? Ame'ē ke ukwa ta.

⁴⁰ Taramō te jande jamutyapu hū. Kapitā keruhū namō jajumai jaxo, aja amō ta pandu ta oho ipe. Jamutyapu hū te'e. Ame'ē rehe har marā ka ym japanduha ipe — aja hetaha ta pe ok tama'e mupinīha pandu.

⁴¹ Upa pandu rahā, ngā hetaha ta ke a'e muhāi mondo.

20

Masendo ywy rupi Páu oho. Ngere ywy rupi a'e oho tī.

¹ Ngā mutyapuha upa putu'u rahā, Jesu kotyhar ta ke Páu mujy'ar. Ame'ē ta ke a'e muhury katu. A'erehe Jesu rehe ngā ipy'a katu te we rī. Pe, Páu pandu:

—Ihē aho ta — aja.

² Pe, Masendo ywy rupi oho. Ame'ē rupi wata oho. Jesu kotyhar ta ke a'e mu'e mu'e. Muhury katu tī. A'erehe Jesu rehe ngā ipy'a katu te we rī. Pe, Ngere ywy pe Páu uhyk oho.

³ A'ep mahapyr jahy a'e mukanim. Pe, Si ywy pe a'e oho tate. Jarusu keruhū pe oho tate. Arahā a'e ke jundéu awa ta jukwa ta aja Páu ukwa. A'erehe Masendo ywy rupi wata oho rahā, katu aja a'e ukwa. (Aja rahā, jukwa ym ta, aja ukwa katu.)

⁴ Páu namō Pi ra'yr oho tī. Her Sopato. Mberéi ok ta pe har a'e. Arita oho tī. Tesaron ok ta pe har a'e. Sekū oho tī. Tesaron ok ta pe har a'e tī. Ngái oho tī. Nder ok ta pe har a'e. Tik oho tī. Asia ywy pe har a'e. Toro oho tī. Asia ywy pe har a'e tī.

⁵ Timo oho tī. Ame'ē ta johu oho py. Toroa ok ta pe oho. A'ep Páu rehe a'eta harō ixo. Pe, ihē rehe Páu uhyk uwyr. Ihē Ruk.

⁶ Siri ok ta pe ihē axo. Jundéu awa ta mi'u matyriha weraha upa rahā, a'engi jande

mokōi jaho. (Ame'ē wera rahā, mbeju ke mupururukiha nixói, ame'ē ke jundéu awa ta u'u.) Pe, Toroa ok ta pe jande jaho. Jarusu keruhū pe jaho. Awa po wajar pe-teīhar upa jaker rahā, pe, jahyk jaho. A'ep awa po wajar mokōi jande jaker.

Toroa ok ta pe har ta rehe Páu usak. A'ejōhar usak ngā rehe.

⁷ Nomin pytun rahā, upa Jesu kotyhar ta jy'ar. Mbeju ke mopokiha rehe jy'ar. (Aja Jesu manōha rehe a'eta ukwa ukwa uī.) Ngā pe Páu pandu pandu hū. Ame'ē ku'ē rahā, Páu oho ta, a'erehe pandu pandu we hū. Pytun pyter rahā, ma'e pandu pandu we hū rī.

⁸ Jande jayj'ariha renda pe heta ma'e weraha ihī. Ywatehar henda ihī ame'ē pe jande jayj'ar jaī.

⁹ Pe, awa ma'āha rape 'ar pe ta'ynuhu wapyk uī. Her Euti. Páu pandu pandu u'am rahā, Euti pyhýi katu te hū. Pe, ukwer katu. Pe, ywy pe u'ar ukwap. Pi! Mahapyr ywatehar henda ngi u'ar ukwap. Amō ta oho piam rahā, pete'e manō oup.

¹⁰ Pe, Páu wyjy oho ehe. Ipynarāi pe wapyk oho ehe. Pyhyk, pe, amō ta pe a'e pandu:

—Pejixi'u ym. Kwera katu apo — aja Páu pandu.

¹¹ Pe, ywatehar henda pe Páu jupir oho tī. Upa ma'e ke u'u rahā, pandu pandu we hū ngā pe tī. Aja te'e xu'em oho.

¹² Pe, a'engi Páu oho. Pe, ta'ynuhu kwera katu ame'ē ke hok pe amō ta mujywyr raho. Katu jywyr oho. Upa ngā hury katu.

Mire ok ta pe Páu uhyk oho

¹³ Jande pe Páu pandu:

—Jarusu keruhū pe peho. Aso ok ta pe peho. Ihē riki pe rupi ihē aho ta. A'ep pehē namō jarusu keruhū pe ihē apor ta aho tī — aja jande pe.

A'erehe jarusu keruhū pe jande japor jaho. Ame'ē pe Aso ok ta pe jahyk py jaho.

¹⁴ A'ep jande rehe Páu uhyk uwyr rahā, jarusu keruhū pe a'e opor oho tī. A'engi ame'ē pe Mitire ok ta pe jahyk jaho.

¹⁵ A'engi jande jaho tī. Ame'ē ku'ē rahā, Ki ypa'ū rake rupi jasa jaho.

¹⁶ Amō ku'ē rahā, Sā ywy pe jahyk jaho. Amō ku'ē rahā, Mire ok ta pe jande jaho.

Asia ywy pe Páu pyta tar ym. A'erehe Ese ok ta rake rupi jasa jaho. Pahar Jerusarē ok ta pe Páu uhyk tar katu. A'ep jundéu awa ta mi'u matyriha wera rahā, uhyk tar katu. Uhyk rahā, katu ta ipe, aja Páu ukwa. Ngā mi'u matyriha weraha rer Penteko.

Ese ok ta pe har tamūi ta namō Páu pandu pandu

¹⁷ Mire ok ta pe Páu ixo rahā, Ese ok ta pe har ta tamūi ta pe myrandu a'e mondo. Jesu kotyhar ta rehe tamūi ta usak usak katu.

“Pahar ihē koty pejur” aja myrandu a'e mondo.

¹⁸ Pe, tamūi ta uhyk uwyr ehe rahā, Páu pandu:

—Asia ywy pe ihē ahyk py ajur rahā, a'engi ihē rehe har pekwa katu. Myja pehē namō ihē axo, ame'ē ke pekwa katu.

¹⁹ Jesu jandema'e sawa'e te. Ima'e misu aja ima'e parakyha ke ihē ama'ema'e hū. Tupā je'ēha ke ihē amu'e mu'e hū axo. “Katu te ihē” aja ym akwa. Aja ihē axo rahā, ihē amu'e mu'e rī. Amō ta jurujar ym ehe rahā, ihē ajixi'u tī. Ihē ke jundéu awa ta mahy tar katu rahā, ame'ē ngi ihē akyje ym. Tapijar te'e we amu'e mu'e rī.

²⁰ Heta pejy'ar rahā, pehē ke ihē amu'e hū. Pehē rok pe ihē amu'e hū pehē ke tī. Pehē pe ma'e katu ame'ē ke upa katu te ihē amu'e, aja pekwa katu tī.

²¹ Kuja ihē apandu: “Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ngi Tupā koty pehē py'a pemuruwak pemondo. Jesu rehe pejurujar katu. Jesu riki jandema'e sawa'e te” aja jundéu awa ta pe ihē apandu pandu hū. Aja amō awa ta pe ihē apandu pandu hū tī. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'eta.

²² —Apo Jerusarē ok ta pe ihē aho ta axo. Tupā'ā putar, a'erehe ihē aho axo. A'ep ma'e ihē rehe uhyk ta my? Ihē akwa ym.

²³ Kuja jō ihē akwa katu. Ok ta pe pame katu te Tupā'ā mujekwa ihē pe. Kuja mujekwa. Ihē ke amō ta mahy tar katu. Kyn-daha pe ihē ke amō ta kynda tar katu raho tī, aja ihē pe mujekwa.

²⁴ Pe, ihē ke amō ta jukwa ta rahā, ngā ngi ihē akyje ym ta. Tupā je'ēha ke ihē apandu we ta rī. Ngā ke Tupā muhā katu ta, ame'ē myrandu katu ke ihē apandu ta

rī. Ame'ē rehe har ihē apandu, ame'ē ke ihēma'e parakyha. Ame'ē ke ihē pe Jesu me'ē. Pe, ame'ē parakyha ke ihē amumba tar katu. Jesu riki jandema'e sawa'e te.

²⁵ —Upa pehē renda rupi ihē awata aho rahā, Tupā rehe har pehē pe ihē apandu pandu. Myja katu pexoha Tupā putar my, ame'ē rehe har ihē amu'e katu pehē ke. Apo ihē rehe pesak ym te ta tī.

²⁶ Apo jetehar te pehē pe ihē apandu katu tī. (Upa katu te Jesu rehe har pehē pe apandu pandu. Upa amu'e mu'e hū.) A'erehe mupyraraha renda pe pehē ngi har amō oho ta rahā, ihē rehe je'ēha nixói.

²⁷ Ma'e Tupā putar, ame'ē rehe har upa katu te pehē pe ihē apandu.

²⁸ Pesak katu pehē juehe pexo. Aja rahā, Tupā ngi amō koty pehē py'a pemuruwak ym ta pemondo. Upa Jesu kotyhar ta rehe pesak pesak katu pexo tī. Ame'ē parakyha ke pehē pe Tupā'ā me'ē. Jesu kotyhar tama'e kapitā ta ke pehē. A'erehe ame'ē ta rehe pesak katu pexo. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta Tupā kotyhar ta ke tī. Ta'yr manōha rupi a'e ipy'a jywyr ngā rehe.

²⁹ —Ihē raikwer rupi amō ta uwyr ta. Ame'ē ta pehē rehe uhyk ta, aja akwa katu. Jesu kotyhar ta ke ame'ē ta muka'u ka'u te'e hū ta. Jurujar katu ame'ē ta ukwa katuha ke amō koty ame'ē ta muruwak ta mondo, aja ihē akwa katu. Katu ym aja.

³⁰ Jete. Pehē pyter ngi har amō ta pu'am ta. Ame'ē ta te'e ma'e pandu ta. Amō amō ta jurujar katu ame'ē ta ke a'eta muka'u ka'u te'e ta. Aja ame'ē ta namō jumu'e ixo ame'ē ta aja muruwak ta.

³¹ A'erehe pesak katurahā! Aja rahā, peka'u ka'u te'e ym ta. Pekwa katurahā! Mahapyr warahy 'ar rahā, pehē ke ihē amu'e mu'e hū. Wera rahā, ihē amu'e mu'e hū. Pytun rahā, ihē amu'e mu'e hū tī. Pehē ngi har amō ta jurujar ym ame'ē ta rehe ihē ajixi'u hū tī.

³² —Apo pehē rehe har Tupā namō apandu: “Mā peja Ese ok ta pe har ta rehe esak katu.” Jetehar te ke. A'e usak katu ta pehē rehe. Ame'ē myrandu ke pehē py'a rehe pemupyta katu. Aja rahā, ame'ē myrandu namō pehē py'a ke a'e mātā katu ta. Aja ehe har a'e mujekwa katu te we ta

rĩ. Upa ixotyhar ta pe ma'e katu ame'ẽ ke a'e mupyta katu. Ame'ẽ ke me'ẽ me'ẽ ta. Aja pehẽ pe tĩ. Me'ẽ me'ẽ ta tĩ.

³³ Amõ tama'e tamatarer rehe ihẽ py'a ihẽ amoĩ ym. Amõ tama'e mundeha rehe ihẽ py'a ihẽ amoĩ ym tĩ.

³⁴ Ihẽ aparaky hũ. Aja tamatarer ihẽ apyhyk. Ame'ẽ pe ihẽma'e ke ihẽ ajo'ok. Ihẽ namõ ixo ame'ẽ ta pe ihẽ ame'ẽ tĩ. Ame'ẽ ke ihẽ riki ajo'ok tĩ. Ame'ẽ rehe har pekwa katu.

³⁵ Ihẽ aja peparaky katu rahã, katu tiki. Aja rahã, ima'e ym te ame'ẽ ta pe jande jame'ẽ me'ẽ katu. Jesu pandu ame'ẽ ke jande jakwa. Kuja a'e pandu:

“Amõ ngi ma'e ke amõ pyhyk rahã, hury we. Pe, amõ pe amõ me'ẽ rahã, hury katu te” aja Jesu pandu.

—(A'erehe ima'e ym te ame'ẽ ta pe jame'ẽ me'ẽ katu rahã, katu tiki) — aja tamũi ta pe Páu pandu.

³⁶ Upa Páu pandu rahã, tamũi ta namõ ipynarãi pe wapyk. Pe, Tupã namõ a'eta pandu pandu.

³⁷ Pe, Páu ke Ese ok ta pe har tamũi ta jumã juman rahã, jixi'u hũ. Huwa ke a'eta pyter pyter tĩ. (Aja ipy'a katuha ke mujekwa.)

³⁸ “Ihẽ rehe pesak ym te ta tĩ” aja Páu pandu ramõ. Ame'ẽ je'ẽha rehe tamũi ta pyai te. Pe, jarusu keruhũ túi ame'ẽ pe Páu namõ a'eta oho.

21

Jerusarẽ ok ta pe Páu uhyk oho

¹ “Jaho ta” aja japandu ngã pe. Pe, upa ngã po rehe japyhyk pyhyk ngã ngi rahã, Ese ok ta pe har tamũi ta jywyr oho. Hok pe jywyr oho. Pe, jarusu keruhũ pe jande japór jaho. A'engi jaho tĩ. Ko ypa'ũ pe katu te jahyk jaho. Ame'ẽ ku'ẽ rahã, Ho ypa'ũ pe jahyk jaho tĩ. A'engi Pa ok ta pe jahyk jaho tĩ. (Jande jaho tar katu ame'ẽ pe ame'ẽ jarusu keruhũ oho ym, a'erehe ame'ẽ ke jahijar.)

² A'erehe a'ep amõ jarusu keruhũ ke jande jamahem. Seni ywy pe oho ame'ẽ ke ame'ẽ jarusu keruhũ. Ame'ẽ pe japór jaho tĩ. Pe, jaho tĩ.

³ Xi ypa'ũ rehe jasak rahã, ame'ẽ rake rupi jasa jaho. Jande jywa'i koty ypa'ũ ihĩ. Pe, Si ywy pe jaho jaxo. Pe, Tir ok ta pe jahyk jaho. A'ep upa ma'e ke raho ame'ẽ ke jarusu keruhũ jar hijar ta oho. A'erehe jarusu keruhũ ngi jahem jaho.

⁴ A'ep Jesu kotyhar ta ke jamahem. Ame'ẽ ta namõ japyta rĩ. (Amõ jarusu keruhũ jamahem ym.) A'erehe a'ep awa po wajar mokõi jaker rĩ. Tupã'ã je'ẽha rupi ame'ẽ ta pandu:

—Jerusarẽ ok ta pe eho ym — aja Páu pe pandu.

(Anĩ. “Ihẽ aho ta me'ẽ te'e” aja Páu pandu.)

⁵ Pe, jarusu keruhũ ohoha angaha ke rehe uhyk rahã, ok ta ke jahijar jaho. Upa katu te Jesu kotyhar ta jande namõ wata oho. Hakehar ta ke raho tĩ. Ta'yn ta ke raho tĩ. Ok ta soroka pe jahem jaho. Pe, y rymy'y rehe jahyk jaho rahã, upa jande pynarãi pe jawapyk. Pe, Tupã namõ upa japandu pandu.

⁶ Upa ngã po ke japyhyk pyhyk ngã ngi rahã, jarusu keruhũ pe japór jaho. Hok pe a'ep pe har ta jywyr oho.

⁷ Pe, jaho tĩ. Tir ok ta ke jahijar jaho. Pe, Torema ok ta pe jahyk jaho. A'ep jarusu keruhũ ngi jahem jaho. Jesu kotyhar ta rehe jasak jaho. Ame'ẽ ta namõ japyta.

⁸ A'ep peteĩ jaker. Ame'ẽ ku'ẽ rahã jawata jaho. Pe, Sesaréi ok ta pe jahyk jaho. A'ep Siri rok pe japyta. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Amukwehe te we Jerusarẽ ok ta pe ngã mi'u ke a'e me'ẽ me'ẽ. Awa po wajar mokõi sawa'e ta namõ a'e me'ẽ me'ẽ. Siri riki ame'ẽ ta ngi har peteĩ.

⁹ Tumeme tajyr ta ipe. Kũjã ta ixo te'e rĩ. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke a'eta tĩ.

¹⁰ A'ep japyta we rahã, amõ sawa'e uhyk uwyr. Jundéi ywy ngi uhyk uwyr. Her Angambo. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e tĩ.

¹¹ Jande rehe a'e uhyk rahã, Páuma'e ixu'a rupi har ke a'e jo'ok ingi. Ame'ẽ pe jupukwar juehe. Ipyta ke jupukwar. Ipo apyr ke jupukwar tĩ. Pe, jande pe a'e pandu:

—Kuja Tupã'ã mujekwa: “Ihẽ aja kome'ẽ ku'a rupi har jar ke jundéu awa ta pukwar ta tĩ. Aja Jerusarẽ ok ta pe ixo ame'ẽ ta ma'e ta. Pe, amõ awa ta pe kome'ẽ jar ke

a'eta raho ta" aja Tupã'ã mujekwa — aja Angambo pandu.

¹² Ame'ë ke rehe jahendu rahã, Páu pe japandu hũ. A'e pe har ta pandu hũ tĩ. Kuja:

—Jerusarë ok ta pe eho ym — aja Páu pe jande johu japandu hũ.

¹³ Anĩ. Páu pandu:

—Pejixi'u ym. Ihë ke pemupyai ym. Jerusarë ok ta pe ihë ke amõ pukwar rahã, pete'e ta ihë axo. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Ihë ajurujar katu ehe, a'erehe ihë ke amõ ta jukwa ta rahã, pete'e ta ihë axo tĩ — aja jande pe Páu pandu.

¹⁴ Jande rehe Páu hendu ym. A'erehe kuja jõ jande japandu:

—Tupã putar ame'ë ke ema'e katu! — aja ipe.

Pe, jande jaje'ë ym we tĩ.

¹⁵ A'ep jande japyta we rĩ. Pe, jandema'e jamoĩ katu rahã, Jerusarë ok ta pe jaho.

¹⁶ Jande namõ amõ amõ Sesaréi ok ta pe har ta oho tĩ. Jesu kotyhar ta ke a'eta. Pe, amõ sawa'e rok pe jande ke a'eta raho. A'ep japyta ta. Sawa'e rer Mena. Xi ypa'ũ pe har a'e. Yman Jesu rehe a'e jurujar katu.

Tian rehe Páu usak oho

¹⁷ Jerusarë ok ta pe jande jahyk rahã, jande po ke Jesu kotyhar ta pyhyk pyhyk katu jande ngi.

¹⁸ Hury katu. Ame'ë ku'ë rahã, Tian rehe Páu usak oho. Jande jasad jaho ehe tĩ. A'ep Jesu kotyhar tama'e kapitã ta jy'ar tĩ. Tamũi ta ke a'eta.

¹⁹ Upa ame'ë ta po ke a'eta ngi Páu pyhyk rahã, upa katu te a'e ma'ema'e ame'ë ke a'e pandu pandu a'eta pe. Amõ awa ta renda rupi wata oho rahã, Tupã je'ëha rupi ma'e ke ma'ema'e, ame'ë rehe har a'e pandu pandu a'eta pe.

²⁰ Ame'ë je'ëha rehe hendu rahã, Tupã pe a'ep pe har ta pandu:

—Nde jõ riki katu te me'ë ke — aja Tian ta pandu.

Pe, Páu pe Tian ta pandu:

—Jande mu! Katu tiki! Jesu rehe heta te hũ jundéu awa ta jurujar katu. Ame'ë ta Moise je'ëha rehe hendu katu we rĩ.

²¹ Kuja nde rehe har ame'ë ta ukwa. Amõ awa tama'e wyy rehe jundéu awa

ta ixo. Ame'ë ta pe kuja nde eremu'e: "Moise je'ëha ke pehijar. Mã peja pehë ra'yr pিরer ke pejupã ym. Jundéu awa ramũi ta ukwaha rehe pehendu ym tĩ" aja nde eremu'e, aja sehar ta ukwaha naĩ.

²² Se nde erehyk erejur, aja sehar ta ukwa ta.

²³ Myja ta apo my? Kuja jande japandu ame'ë ke ema'erahã! Kuja katu. Ko tumeme sawa'e ta ixo. Tupã pe ma'e ke ame'ë ta manga katu. Ame'ë ke upa ym we rĩ.

²⁴ Jundéu awa ta ukwaha aja ame'ë sawa'e ta ipy'a ke juhyk ta oho. Ame'ë ta namõ eho. Tupã pe ma'e ke a'eta me'ë ta oho, ame'ëja saka. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'eta me'ë ta oho. Ame'ë tama'e ke rehe nde emuhepy eho. Aja rahã, ame'ë ta'a ke amõ jãpĩ ta. Aja rahã, nde rehe har sehar ta hendu ame'ë ke te'e, aja upa ngã ukwa ta. Moise je'ëha rehe nde erehendu katu tĩ, aja upa ngã ukwa ta tĩ.

²⁵ Jesu rehe amõ awa ta jurujar katu tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke a'eta. Amukwehe we ame'ë ta pe paper pinim jande jamondo. Kuja japandu:

"(Ma'e'ã riki tupã aja amõ ukwaha jupe naĩ.) Ame'ë ruwa koty ngã mi'u ke amõ moĩ. Ame'ë ke pe'u ym.

So'o ruwy ke pe'u ym tĩ.

So'o juwyk aja amõ ta te'e jukwa ame'ë rukwer ke pe'u ym tĩ.

Amõ kũjã rehe eka'u te'e ym.

Amõ sawa'e rehe eka'u te'e ym tĩ."

—Aja amõ awa ta pe jande jamupinim — aja Tian pandu.

²⁶ (Ame'ë ke rehe Páu hendu katu.) A'erehe tumeme sawa'e ta ke a'e raho. Ame'ë ku'ë rahã, jundéu awa ta ukwa aja ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ame'ë ta namõ ipy'a ngi a'e juhyk oho. Upa rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'e ixo oho. Jundéu awa tama'e pa'i ta pe weraha mangaha ke a'e pandu oho. Myja rahã, ipy'a juhykiha upa ta my, ame'ë ke pandu oho. Ame'ë weraha uhyk rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ma'e ke a'eta werur ta. Tupã pe me'ë ta, ame'ëja saka. Aja Tupã rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ katu ta. Sawa'e ta pame katu te werur ta. Páu werur ta tĩ.

Páú ke jundéu awa ta pyhyk

²⁷ Awa po wajar mokōi wera upa tate rahā, Páú rehe amō jundéu awa ta usak. Asia ywy pe har ta ke a'eta. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe a'eta usak ehe. Ngā hetaha ta pe ame'ē ta pandu pandu hū. Pe, muparahy. Pe, Páú ke hetaha ta pyhyk.

²⁸ A'eta hātā pandu:

—Jundéu awa ta! Pejur! Kome'ē sawa'e riki jundéu awa ta rehe har katu ym pandu. “Moise je'ēha rehe pehendū ym” aja a'e pandu oho tī. “Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū riki jaxer” aja a'e pandu oho tī. Aja upa kome'ē ywy rupi a'e pandu pandu oho. Kome'ē jumu'eha renda keruhū riki katu te, aja jande jakwa. Anī. A'ep amō awa ta ke a'e muhyk raho apo. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'eta. A'erehe kome'ē renda keruhū ke a'e mujaxer — aja ngā hetaha ta pandu hū.

²⁹ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Toro ke Páú muhyk, aja a'eta ukwaha naī. A'erehe aja pandu, ma'e, mujaxeriha rehe har pandu. Toro riki Ese ok ta pe har ke a'e. Amō awa ke a'e. Jundéu awa ym ame'ē ke a'e. Kwehe Jerusarē ok ta rape rupi Páú wata ixo rahā, Toro namō a'e wata ixo. Ame'ē ke rehe hetaha ta usak. A'erehe Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe raho aja ukwaha naī. (Anī. A'ep Páú raho ym.)

³⁰ Upa ok ta rupi muka'u ka'u te'e hū ngā ke. Páú koty ngā hetaha ta ujan oho. Pe, pyhyk. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ngi hykíi muhem raho. Pe, pahar jumu'eha renda keruhū rukwen ke amō ta kynda.

³¹ Páú ke hetaha ta jukwa tar katu rahā, homa awa tama'e kapitā keruhū pe amō pandu oho. Sonda tama'e kapitā keruhū ke a'e. “Upa Jerusarē ok ta pe har ta mutyapu tyapu hū” aja pandu oho.

³² Pahar sonda ta namō kapitā keruhū ixoty ujan oho. Amō kapitā ta ke a'e raho tī. Ngā hetaha ta koty ujan oho. Kapitā keruhū rehe hetaha ta usak rahā, Páú ke a'eta poir. Petekiha ke putu'u ingi. Sonda ta rehe a'eta usak tī.

³³ Páú rehe kapitā keruhū uhyk rahā, a'e ke pyhyk. Sonda ta pe a'e pandu:

—Mokōi ita tupaham pe pepukwar! — aja kapitā keruhū pandu.

(Jaxer te ame'ē ke Páú aja kapitā keruhū ukwaha naī. A'erehe mokōi ita tupaham pe pukwar, aja pandu.)

Pe, hetaha ta pe a'e pandu:

—Awa sawa'e ko my? Myja jaxer ame'ē ke a'e ma'ema'e my? — aja kapitā keruhū pandu.

³⁴ Amō amō ta hātā pandu pandu. Amō koty koty pandu pandu, a'erehe muka'u ka'u te'e hū. Ma'ewā mutyapu hū my, ame'ē rehe har kapitā keruhū ukwa ym. A'erehe sonda ta pe a'e pandu:

—Sonda ta rok pe sawa'e ke peraho! — aja kapitā keruhū pandu.

³⁵⁻³⁶ Ok myta rehe Páú namō sonda ta uhyk rahā, hetaha ta parahy te hū ehe. Haikwer rupi a'eta oho ixo. Hātā pandu hū:

—Ererahā! Jajukwarahā! — aja hetaha ta pandu hū.

A'erehe Páú ke ipo 'ar pe sonda ta raho. (Aja rahā, hetaha ta a'e ke pyhyk ym.)

Páú je'ēha ke

³⁷ Sonda ta rok pe Páú ke muxe tate rahā, sonda tama'e kapitā keruhū pe Páú pandu:

—Ne namō ma'e ihē apandu tar katu — aja ipe.

Kapitā keruhū pandu ipe:

—Ngere awa je'ēha ke nde erekwa katu my? (Ame'ē jō ihē akwa katu) — aja Páú pe.

—Akwa katu ihē — aja Páú pandu.

³⁸ —Aja rahā, eji ywy pe har aja ym nde. Amukwehe te ngā hetaha ta ke ame'ē eji ywy pe har mujy'ar. Heta te hū ngā jukwaha ta ke a'e mujy'ar. Kuja, 4.000 hetaha ta ke. Awa nixói te ame'ē pe mujy'ar. Pe, kapitā keruhū namō jumai ixo — aja Páú pe kapitā keruhū pandu.

³⁹ Páú pandu:

—Anī. Ihē riki aja ym. Ko jundéu awa ihē. Tar ok ta pe har ihē. Esarahā! Ngā pe ihē apandu tar katu — aja kapitā keruhū pe pandu. Syri ywy rehe Tar ok ta ihī. Ame'ē ke ok ta tiha te hū!

⁴⁰ Kapitā keruhū pandu:

—Ererahā! Ngā pe ebandu — aja Páú pe. Pe, myta 'ar pe Páú pu'am. Ipo ke mukatak. (Aja ngā je'ēha ke a'e muputu'u

ngã ngi.) Ngã putu'u rahã, Páu pandu ngã pe. Jundéu awa je'êha namõ pandu:

22

¹—Sa'e ta! Pehendu katurahã! Ihê mu ta! Pehendu katu tĩ. Tamũi ta! Pehendu katu tĩ. Ihê juehe har apandu ta pehê pe — aja Páu.

² Jundéu awa je'êha namõ Páu pandu pandu. Ame'ê rehe ngã hetaha ta hendu rahã, putu'u katu. Pe, Páu pandu pandu:

³—Ko jundéu awa ihê. Tar ok ta pe har ihê. Syri ywy rehe ame'ê ok ta ihĩ. Jerusarê ok ta pe ihê tiha aho. Ngamari namõ ihê ajumu'e. Moise je'êha rehe jande ramũi ta hendu katu. Ame'ê ke a'e mu'e katu te ihê ke tĩ. Tupã putar ame'ê ke pema'ema'e tar katu te apo. Pehê aja ihê amukwehe te we tĩ.

⁴ Jesu rehe jurujar katu ame'ê ta ke ihê amupyrara tĩ. Ajukwa tĩ. Sawa'e ta ke ihê apyhyk, pe, kyndaha pe ihê akynda araho tĩ. Kũjã ta aja tĩ. Apyhyk rahã, kyndaha pe ihê akynda araho tĩ.

⁵ Ihê rehe har jundéu awa tama'e pa'i keruhũ pandu rahã, ma'e ke pekwa ta tĩ. Ihê apandu a'am ame'ê ke jetehar te ke, aja pekwa ta tĩ. Jundéu awa tama'e kapitã ta pandu rahã, pekwa ta tĩ. Ame'ê ta ngi paper pinim ihê apyhyk. Jande mu ta pe ame'ê ta mupinim. Ndama ok ta pe har ta pe mupinim. A'ep Jesu rehe jurujar katu ame'ê ta ke ihê apyhyk oho. Jerusarê ok ta pe amujywyr ta tipe. A'ep ame'ê ta ke amahy ta tipe — aja Páu pandu.

Tupã koty ipy'a ke Páu muruwak mondo ame'ê rehe har a'e pandu

(At 9.1-19; 26.12-18)

⁶ A'e pandu tĩ:

—Ihê awata aho axo. Warahy jandar tate rahã, Ndama ok ta pe ahyk tate aho axo. Arahã pahar ywa ngi ihê rake rupi ma'e wera te hũ.

⁷ Ywy rehe ihê a'ar. Jande je'êha aja ihê ahendu. Kuja ihê pe pandu: “Sáu! Ma'ewã ihê ke nde eremupyrara my?” aja ihê ahendu.

⁸ Ihê apandu: “Sa'e! Awa nde my?” aja ipe. A'e pandu ihê pe: “Ihê riki Jesu. Nasare ok ta pe har ihê. Ihê ke nde eremupyrara erexo” aja ihê pe.

⁹ Weraha rehe ihê namõ ixo ame'ê ta usak tĩ. Ihê pe ma'e pandu, ame'ê je'êha rehe a'eta hendu ym.

¹⁰ Pe, ihê apandu: “Sawa'e! Ma'e ihê ama'e ta apo my?” aja ipe. Jandema'e sawa'e te pandu: “Epu'am! Ndama ok ta pe eho. A'ep nde pe ma'e amõ pandu ta. Tupã putar ame'ê ke nde erema'ema'e ta. Upa katu te ame'ê rehe har nde pe amõ pandu ta” aja ihê pe.

¹¹ Wera te hũ, a'erehe ihê reha ym te. A'erehe ihê po ke ihê namõ ixo ame'ê ta pyhyk. Pe, Ndama ok ta pe aja te'e ihê ke a'eta muhyk raho.

¹² —A'ep amõ sawa'e ixo. Her Anani. Tupã rehe a'e ipy'a katu. Jande ramũi je'êha rehe a'e hendu katu tĩ. Sawa'e katu ame'ê ke a'e, aja upa jundéu awa ta pandu pandu. Ndama ok ta pe ixo ame'ê ta ke aja pandu pandu ehe har.

¹³ A'e riki ihê rehe uhyk. Ihê rake pu'am. Pe, ihê pe pandu: “Sáu! Jesu rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde riki ihê mu apo 'y. Ma'e ke rehe esak katu tĩ” aja ihê pe. Pahar ma'e ke rehe ihê asak tĩ. Ama'ã katu ehe tĩ.

¹⁴ Pe, ihê pe a'e pandu tĩ: “Nde rehe Tupã usak katu. Jande ramũi ipy'a moĩ moĩ katu ehe. A'e riki nde rehe usak katu. A'e putar ame'ê ke nde pe a'e mujekwa. Ta'yr katu te ame'ê ke a'e. A'e ke mujesak nde pe. Ta'yr je'êha ke nde pe a'e mujekwa tĩ.

¹⁵ Nde eresak ame'ê ke upa ngã pe nde erepandu pandu ta. Nde erehendu ame'ê ke upa ngã pe nde erepandu pandu ta tĩ. Ta'yr rehe har upa ngã pe nde erepandu pandu ta ereho.

¹⁶ Apo jahorahã! Epu'am. Jesu rehe nde erejurujar katu. A'erehe, ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'ema'eha ke nde py'a ngi Tupã juhyk katu. Nde ke ihê amujahuk ta. (Aja rahã, Jesu kotyhar ke nde apo 'y, aja nde eremujekwa ta ngã pe)” aja ihê pe Anani pandu. A'erehe a'e pandu ame'ê ke ihê ama'e — aja Páu pandu.

Amõ awa ta pe Páu ke Tupã mondo ame'ê rehe har Páu pandu

¹⁷ A'e pandu tĩ:

—Jerusarê ok ta pe ihê ajoywyr aho. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ihê

axo. Tupã namõ ihẽ apandu pandu aĩ rahã, ihẽ keraiha aja ihẽ asak.

¹⁸ Kuja ihẽ asak. Ihẽ pe Jesu mujekwa: “Ihẽ rehe har nde erepandu pandu. Ame'ẽ ke sehar ta putar ym. A'erehe pahar Jerusarẽ ok ta ke ehijar eho” aja ihẽ pe.

¹⁹ Pe, ihẽ apandu ipe: “Sawa'e! Anĩ. Kuja sehar ta ukwa katu. Amõ amõ jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ihẽ axe aho. Pe, nde rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke ihẽ apyhyk.

²⁰ Ame'ẽ ta ke ihẽ apirok hũ tĩ. Pewe amõ tĩ. Nde rehe har Esete pandu pandu. A'e ke ngã jukwa rahã, a'ep ihẽ axo tĩ. Jukwa rahã: ‘Ere’ aja ihẽ apandu tĩ. Jukwaha tama'e mundeha ke ihẽ namõ a'eta hijar. Ame'ẽ ke Jerusarẽ ok ta pe har ta ukwa katu. A'erehe se ihẽ apyta tar katu. Se nde rehe har ihẽ apandu tar katu rĩ” aja ihẽ apandu ipe.

²¹ A'e pandu: “Anĩ. Eho! Paite nde ke ihẽ amondo ta. Amõ awa ta pe nde ke ihẽ amondo ta. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta koty amondo ta” aja ihẽ pe a'e pandu – aja Páu pandu.

²² “Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta koty Páu mondo ta.” Ame'ẽ ke rehe jõ ngã hetaha ta hendu. Pe, hãtã te hũ a'eta pandu pandu:

–Pemuhem pemondo! Pejukwarahã! A'e manõ ta me'ẽ te'e – aja pandu pandu hũ.

²³ Ahem hũ tĩ. A'etama'e mundeha ke a'eta mukatak katak hũ. Ywy ku'i ke omombor hũ tĩ. (Aja parahy te ha ke mujekwa.)

²⁴ Ame'ẽ ke rehe kapitã keruhũ usak rahã, sonda ta pe a'e pandu:

–Sonda ta rok pe Páu ke pemuxe per-aho. So'o pিরer tupaham pe a'e ke pepirok. A'e ke jande japirok rahã, a'e pandu ta. Ma'erehe jundéu awa ta ahem ahem hũ my? Ame'ẽ rehe har a'e pandu ta. Aja rahã, jande jakwa ta – aja kapitã keruhũ pandu.

²⁵ Pe, so'o pিরer tupaham pe Páu ke sonda ta pukwar u'am rahã, amõ sondama'e kapitã pe Páu pandu. Hake pu'am ame'ẽ pe pandu:

–Ma'e aka'u te'eha ihẽ ama'e my? Ama'e ym my? Ame'ẽ rehe har pekwa ym we rĩ. A'erehe ihẽ ke pepirok rahã, katu ym. Homa awa ke so'o pিরer tupaham pe amõ

pirok ym tĩ. Ko homa awa ihẽ – aja Páu pandu.

²⁶ Ame'ẽ ke kapitã hendu rahã, kapitã keruhũ pe a'e pandu oho:

–Anĩ. Ma'e nde erema'e erexo my? Homa awa ke a'e. A'e ke nde erepirok rahã, katu ym – aja kapitã pandu.

²⁷ A'erehe Páu pe kapitã keruhũ pandu oho:

–Erandu ihẽ pe rahã! Homa awa ke nde my? – aja Páu pe.

Pe, Páu pandu:

–A'e tỹ – aja ipe.

²⁸ Pe, sonda tama'e kapitã keruhũ pandu:

–Homa awa aja ihẽ amuruwak rahã, ame'ẽ pe tamatarer ihẽ amuhepy hũ – aja ipe.

Páu pandu:

–Anĩ ihẽ. Homa awa aja ihẽ mõi pusu ngi ihẽ a'ar – aja ipe.

²⁹ Ame'ẽ ke sonda ta ukwa rahã, Páu ke sonda ta tate pirok, ame'ẽ ta hijar oho. Páu riki homa awa aja kapitã keruhũ ukwa rahã, a'e kyje. Páu ke a'e mupukwar, a'erehe kyje.

Ngã panduha renda pe Páu pu'am

³⁰ Páu rehe har jundéu awa ta je'ẽ je'ẽ hũ. Ame'ẽ rehe har sonda tama'e kapitã keruhũ ukwa tar katu te. A'erehe ame'ẽ ku'ẽ rahã, Páu ke a'e poir. Ita tupaham ke a'e jirar ingi. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta ke a'e mujy'ar tĩ. Ngã panduha rendama'e kapitã ta ke a'e mujy'ar tĩ. Ame'ẽ ta ruwa koty Páu ke a'e mupu'am raho. Ehe har a'e ukwa tar katu.

23

¹ Ngã panduha renda pe ixo ame'ẽ ta rehe Páu usak usak katu. Pandu ngã pe:

–Sa'e ta! Pehendu katurahã! Ihẽ rehe har Tupã ukwa katu. Akyje ym ingi. Sawa'e katu ame'ẽ aja ihẽ axo – aja Páu pandu.

² Anani riki jundéu awa tama'e pa'i keruhũ. Páu rake pu'am ame'ẽ ta pe a'e pandu:

–Páu juru ke penupã – aja.

³ Ame'ẽ ke rehe Páu hendu rahã, Anani pe je'ẽha a'e mujywy:

—Katu ym ne je'ëha! Ne je'ëha aja nde ke Tupã mahy ta tĩ. Mokõi nde erekwaha namõ nde erexo. Moise je'ëha aja ym ihë rehe har nde erekwa ereĩ. Ame'ë rehe nde erehendu ym tĩ. Amõ ta pe nde erepandu: “Páu juru ke penupã” aja, a'erehe Moise je'ëha rehe nde erehendu ym. Katu ym aja — aja Páu ipe.

⁴Pe, Páu rake pu'am ame'ë ta pandu ipe:

—Pa'i keruhũ rehe har katu ym nde erepandu. Tupãma'e parakyha ke a'e — aja Páu pe.

⁵Pe, Páu pandu:

—Sa'e ta! A'e riki pa'i keruhũ ame'ë ke ihë akwa ym. Akwa rahã, aja ihë apandu ym ta tipe. Tupã je'ëha rehe kuja amõ mupinim: “Pehẽma'e kapitã rehe har katu ym aja epandu ym” aja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ.

—Pa'i keruhũ riki jandema'e kapitã tĩ, ame'ë ihë akwa rahã, katu ym aja ihë apandu ym ta tipe — aja Páu pandu.

⁶Pe, ngã panduha renda pe har ta rehe Páu usak katu rahã, wajar riki sanduse kotyhar ta ke, aja a'e ukwa. Amõ wajar parise kotyhar ta ke, aja a'e ukwa tĩ. A'erehe panduha renda pe hãtã a'e pandu:

—Sa'e ta! Pehendu katurahã! Ihë pái aja parise kotyhar ke ihë tĩ. Manõ ame'ë ta ke Tupã mukwera katu ta muhem aja ihë akwa. Ame'ë ke ihë rehe har pekwa ta peĩ apo — aja Páu pandu.

⁷Ame'ë ke a'e pandu rahã, sanduse ta namõ parise ta je'ë je'ë hãtã tã ngã jupe. A'erehe mokõihar aja ngã ukwaha ngã uĩ. Amõ amõ ta sanduse ta aja ukwa uĩ. Amõ amõ ta parise ta aja ukwa uĩ.

⁸Manõ ame'ë ke kwera ym te ta, aja sanduse ta ukwaha naĩ. Anĩ. Manõ ame'ë ta kwera katu ta, aja parise ta ukwa. Tupã je'ëha rahoha ta nixói te, aja sanduse ta ukwa. Anĩ. Tupã je'ëha rahoha ta pete'e ixo, aja parise ta ukwa. Awa'ã nixói te, aja sanduse ta ukwaha naĩ. Anĩ. Awa'ã namõ awa ixo, aja parise ta ukwa.

⁹A'erehe je'ë je'ë hãtã tã hũ ngã jupe. A'erehe hetaha ta pukái pukái we hũ rĩ. Pe, parise ta ngi har amõ ta pu'am. Moise je'ëha mu'eha ta ke a'eta. Hãtã a'eta pandu:

—Páu rehe ma'e katu ym ame'ë ke jama-hem ym. Awa'ã aja ame'ë pandu katu ipe

nahã my. Tupã je'ëha rahoha pandu katu ipe nahã my — aja mu'eha ta pandu.

¹⁰Ngã je'ë je'ë hãtã tã te we hũ rĩ. Páu ke hetaha ta mohok mohok ta raho. Ame'ë ngi sonda tama'e kapitã keruhũ kyje. A'erehe sonda ta pe a'e pandu:

—Hetaha ta pyter pe peho. Páu ke pepyhyk peraho ngã ngi. Pehẽ rok pe a'e ke peraho — aja kapitã keruhũ pandu.

¹¹Ame'ë pytun rahã, Páu rake Jesu pu'am uwyr. Pandu ipe:

—Nde py'ahu aja exo. Jerusarẽ ok ta pe ihë rehe har nde erepandu pandu ta kÿ. Aja Hom ok ta pe ihë rehe har nde erepandu pandu ta kÿ tĩ — aja Páu pe pandu.

Páu ke amõ ta jukwa tar katu

¹²Ame'ë ku'ë rahã, amõ jundéu awa ta jy'ar. Pandu pandu ngã jupe:

—Páu ke jajukwa ta jaho. Apo a'e ke jajukwa ym rahã we, ma'e ke ja'u ym te ta rĩ. Y ke ja'u ym te ta tĩ. A'e ke jajukwa ym rahã, mã peja jande ke Tupã mahy ta. Jande jamanga katu — aja a'eta jupe.

¹³Aja pandu ame'ë ta heta ixo. Aja awa pypa mokõi i'ar koty te we sawa'e ta pandu.

¹⁴Ame'ë ta pa'ihu ta pe pandu oho. Tamũ ta pe pandu oho tĩ. Kuja pandu:

—Páu ke jajukwa ym rahã, mã peja jande ke Tupã mahy ta. Páu ke jajukwa ym rahã we, ja'u ym te ta ma'e ke rĩ. Aja jande japandu katu jande jupe.

¹⁵A'erehe sonda tama'e kapitã keruhũ pe je'ëha pemondo. Ngã panduha rendama'e kapitã ta namõ johu pemondo. Kuja te'e pemondo ipe: “Páu rehe har jakwa katu te we ta rĩ. A'erehe panduha renda pe erur!” aja kapitã keruhũ pe te'e pehẽ johu pemondo. Pe, Páu ke a'e werur ixo rahã, japor ta ehe. A'e ke jajukwa ta — aja sawa'e ta pandu.

¹⁶Ame'ë panduha rehe Páu rendyr imembyr sawa'e hendu. A'erehe sonda ta rok pe a'e ixo oho. Upa hendu ame'ë ke rehe har Páu pe a'e pandu.

¹⁷A'erehe amõ sonda tama'e kapitã pe Páu pandu:

—Ejurahã! Ko esarahã! Kapitã keruhũ pe kome'ë kurumĩ eraho. Ma'e ke kurumĩ pandu ta ipe — aja ipe.

18 Pe, sonda tama'e kapitā keruhū pe kurumī ke kapitā raho. Kapitā keruhū pe sonda pandu:

—Se kyndaha pe Páu ixo. Ihē pe a'e pukái. Nde pe kome'ē kurumī ihē arur, aja a'e putar. Nde pe ma'e ke kurumī pandu ta, aja ihē pe a'e pandu tī — aja sonda tama'e kapitā pandu ipe.

19 Pe, kurumī po rehe kapitā keruhū pyhyk raho. Se koty we kurumī namō jō a'e oho. Pandu ipe:

—Ma'e ihē pe nde erepandu ta my? — aja kurumī pe.

20 Kurumī pandu ipe:

—Nde pe jundéu awa ta ma'e ke pandu ta uwyr, aja a'eta ukwa. “Koī ngā panduha renda pe Páu ke eraho” aja nde pe a'eta pandu ta. Ehe har a'eta ukwa katu te we ta rī, aja a'eta pandu ta. Anī. A'eta te'e pandu ta.

21 Apandu nde pe. Ame'ē ta rehe ehendu ym. Awa pypa mōkōi i'ar koty te we sawa'e ta ixo. Ame'ē ta kanim ta harō u'am. Páu ke ame'ē ta jukwa ym rahā we, ma'e ke u'u ym te ta, aja ame'ē ta manga katu. Apo upa katu a'eta pe. Ne je'ēha rehe a'eta harō u'am — aja kapitā keruhū pe kurumī pandu.

22 Pe, Páu rendyr imembyr sawa'e pe kapitā keruhū pandu:

—Ere. Ihē pe nde erepandu, ame'ē ke amō pe epandu ym — aja kurumī pe pandu.

Pe, kurumī ke hok pe kapitā keruhū mujwyr mondo.

Ser ruwa koty Páu pu'am

23 Páu ke amō ta jukwa tar katu. Ame'ē ngi sonda tama'e kapitā keruhū kyje. A'erehe mōkōi sonda tama'e kapitā ta pe a'e pandu:

—Pejur! Pesarahā! Kuja, 200 sonda ta ke pemujy'ar. Amō 70 sonda ta kahwa 'ar pe oho ame'ē ta ke pemujy'ar tī. Amō 200 sonda ta myra rehe har itatakwar namō wata ame'ē ta ke pemujy'ar tī. Upa pemoī katu. Pe, i'i atu pytun rahā, Sesaréi ok ta pe pehē johu peho.

24 Kahwa 'ar pe Páu ke peraho tī. (Aja rahā, jundéu awa ta Páu ke jukwa ym ta.) Pe, Ser rehe pemuhyk katu — aja kapitā keruhū pandu.

25 Ser riki kapitā tī. Pe, kuja paper rehe sonda tama'e kapitā keruhū mupinim:

26 Ser! Kapitā katu te ame'ē ke nde.

Ko nde pe ihē amupinim aī. Katuha nde pe ihē amondo axo.

27 Kome'ē sawa'e ke jundéu awa ta pyhyk. Páu ke. Tate jukwa. Homa awa ke a'e, aja ihē akwa. A'erehe sonda ta namō ixoty ihē aho. Pe, a'e ke ihē apyhyk ajo'ok ngā ngi.

28 Jundéu awa ta ngi ihē apyhyk ajo'ok. Ma'erehe a'e ke jundéu awa ta pyhyk my, ame'ē rehe har ihē akwa tar katu. A'erehe ngā panduha renda pe Páu ke ihē araho.

29 Pe, kuja ihē akwa. Jundéu awa ramūi ta ukwa ame'ē ke rehe Páu hendu ym. A'erehe ehe har jundéu awa ta je'ē je'ē hū. Ma'e katu ym ame'ē ke a'e ma'ema'e ym. A'erehe marā ka ym a'e ke amō jukwaha. Marā ka ym kyndaha pe mupytaha tī.

30 Páu ke jundéu awa ta jukwa ta, aja ihē pe amō pandu uwyr. A'erehe pahar nde koty a'e ke ihē amondo ta aja akwa. “Ser koty Páu rehe har pepandu peho” aja Páu rehe parahy ame'ē ta pe ihē apandu tī.

Karáu Risi

Aja sonda tama'e kapitā keruhū mupinim.

31 Pe, kapitā keruhū je'ēha aja sonda ta ma'ema'e. Ame'ē pytun rahā, Antipa ok ta pe Páu ke a'eta raho.

32 Ame'ē ku'ē rahā, sonda ta wata ame'ē ta jywyr oho. Sonda ta rok pe jywyr oho. Amō sonda ta anī. Kahwa 'ar pe sonda ta oho, ame'ē ta jō Páu namō oho we rī.

33 Pe, Sesaréi ok ta pe muhyk rahā, kapitā pe paper pinim ke a'eta me'ē. Páu ke a'eta muhyk raho ipe tī.

34-35 Upa paper pinim ame'ē ke rehe kapitā usak rahā, Páu pe a'e pandu:

—My pehar ywy pe har ne my? — aja Páu pe.

A'e pandu ipe:

—Siri ywy pe har ihē — aja ipe.

Ame'ē ke kapitā ukwa rahā, a'e pandu:

—Nde rehe har pandu ame'ē ta uhyk uwyr rahā, nde rehe har ihē ahendu ta — aja Páu pe kapitā pandu.

Pe, sonda ta pe a'e pandu:

—Kyndaha pe Páu ke pekynda peraho. “Eroma'e kapy” aja pandu ame'ë pe peraho. Pesak katu ehe — aja kapitã pandu.

24

Páu rehe har jundéu awa ta je'ë je'ë hũ

¹ Awa po wajar peteihar upa ukwer rahã, Sesaréi ok ta pe Anani oho. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ ke a'e. Amõ tamũ ta namõ a'e oho. Sawa'e ma'e pandu katu te ame'ë ke a'eta raho tĩ. Her Ter. Kapitã ruwa koty a'eta pu'am ta. Pe, Páu rehe har a'eta pandu ta.

² Pe, Páu ke sonda ta muhyk rahã, kuja Páu rehe har Ter pandu pandu. Kapitã pe pandu:

—Ser! Katu ame'ë ke nde! Nde riki kapitã rahã, yman atu jajumai ym ha aja jaxo katu. Nde erekwa katuha rupi jundéu awa ta pe katu ame'ë ke nde erema'ema'e. Upa kome'ë ywy rupi katu ame'ë ke nde erema'ema'e.

³ A'erehe katu aja jakwa katu. Jande rury katu nde rehe tĩ.

⁴ —I'i atu rahã, nde ke ihë amupyta ym ta se. A'erehe nde pe ihë apandu. Eharõ we rĩ. Ihë je'ëha rehe ehendu katu we rĩ.

⁵ Páu riki ma'e jaxer ame'ë ke ma'ema'e. Amõ amõ ta renda rupi oho rahã, jundéu awa ta ke a'e muparahy. Pe, mutyapu hũ ngã ke. Jesu riki Nasare ok ta pe har. Jesu kotyhar tama'e kapitã ke Páu.

⁶ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ a'e mujaxer tar katu. Arahã a'e ke japyhyk. [Jande ramũ ta je'ëha rupi ehe har jakwa tar katu.

⁷ Anĩ. Jande rehe sonda tama'e kapitã keruhũ uhyk uwy. Her Risi. Pyrãtãha namõ jande ngi Páu ke a'e pyhyk raho.

⁸ Pe: “Ehe har pandu ame'ë ta Ser koty peho” aja jande pe a'e pandu. A'erehe ko jande ja'am.] Apo Páu pe nde erepandu rahã, nde erekwa katu ta tĩ. Upa katu te ehe har japandu ame'ë ke jetehar te ke, aja nde erekwa ta tĩ — aja Ser pe Ter pandu.

⁹ Kapitã pe Páu rehe har jundéu awa ta je'ë je'ë hũ tĩ. Upa katu te Ter je'ëha riki jetehar te ke, aja a'eta pandu pandu ipe tĩ.

Ser pe Páu pandu pandu

¹⁰ Pe, Páu pe kapitã ipo pandu: “E'erahã!” aja. Pe, Páu pandu ipe:

—Yman jande anam ta rehe har nde erekwa katu, aja ihë akwa katu. (A'erehe jundéu awa ta rehe har nde erekwa katu, aja akwa.) A'erehe nde pe ihë juehe har ihë apandu rahã, ihë rury katu.

¹¹ Amukwehe we Jerusarë ok ta pe ihë aho. Awa py mokõi aker apo. Tupã rehe ihë py'a amoĩ moĩ katu aho. Ame'ë rehe har nde erekwa tar katu rahã, amõ pe epandurahã!

¹² Ihë ke jundéu awa ta usak rahã, amõ ta namõ ihë aje'ë hãtã tã ym. Amõ ta ke ihë amuparahy ym. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ihë axo rahã, aja ym. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ihë axo rahã, aja ym tĩ. Amõ ta ke ihë amuparahy ym tĩ. Ok ta rape rupi ihë axo rahã, aja ym tĩ. Amõ ta ke ihë amuparahy ym tĩ.

¹³ Ihë rehe har katu ym a'eta pandu, ame'ë ke jetehar te ke, aja marã ka ym amõ mujekwaha. Jetehar te aja ym.

¹⁴ —Apo kuja ihë apandu nde pe. Jande ramũ ta aja Tupã rehe ihë py'a amoĩ moĩ katu tĩ. Amõ kotyhar rehe ihë ajurujar katu. Ame'ë ke te'e, aja a'eta ukwaha ngã jupe. Upa katu te Moise mupinim ame'ë ke rehe ihë ahendu katu. Upa katu te Tupã je'ëha pandu ame'ë ta mupinim, ame'ë ke rehe ihë ahendu katu tĩ.

¹⁵ Upa katu te manõ ame'ë ta ke Tupã mukwera katu ta muhem. Katu ame'ë ta ke mukwera katu ta muhem. Katu ym ame'ë ta ke mukwera katu ta muhem tĩ. Ame'ë ke rehe peme'ë sawa'e ta jurujar katu. Peme'ë sawa'e ta aja ihë ajurujar katu tĩ.

¹⁶ A'erehe katu ihë ama'ema'e tar katu axo. Aja te'eha ihë axo. Ame'ë ke Tupã ukwa katu. Ngã ukwa katu tĩ.

¹⁷ —Yman atu, Jerusarë ok ta pe ihë axo ym rĩ. A'ep ihë aho ramõ. Ima'e ym te ame'ë ta pe tamatarer ihë araho.

¹⁸ Tupã pe ma'e ke ihë ame'ë aho tĩ. Aja ihë py'a ihë amoĩ moĩ axo ehe. Arahã Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ihë rehe jundéu awa ta usak. Jande ramũ ta je'ëha aja ihë py'a upa juhyk rahã, ihë rehe a'eta usak. Ihë namõ heta ym ngã ixo. Ngã mutyapu hũ ym tĩ.

¹⁹ Asia ywy ngi jundéu awa ta uwyr ame'ě ta a'ep ixo. Ame'ě ta riki se uwyr rahã, katu ta tipe. Pe, nde pe a'eta pandu ta tipe rahã, katu tiki. (Anĩ. Se ame'ě ta uwyr ym.) Ihě rehe har ma'e pandu tar katu rahã, ame'ě ta riki pandu katu ta tipe.

²⁰ Anĩ rahã, peme'ě sawa'e ta ihě rehe har pandu katu. Amukwehe ngã panduha renda pe ihě apu'am rahã, ma'e katu ym ihě rehe har ame'ě ta ukwa my? Ame'ě ke a'eta pandu rahã, katu tiki.

²¹ Ame'ě ta pyter pe ihě apu'am a'am rahã, kuja ihě hãtã apandu: “Manõ ame'ě ta ke Tupã mukwera katu ta muhem. Ame'ě rehe ihě ajurujar katu. A'erehe apo ihě rehe har pekwa pekwa peĩ” aja ihě apandu. Ame'ě riki katu ym, aja a'eta ukwa rahã, ame'ě jõ ihě pe a'eta pandu katu ta — aja Páu pandu.

²² Jesu rehe ngã jurujar katu, ame'ě rehe har Ser ukwa katu. Pe, a'e pandu:

—A'ewan apo. Sonda tama'e kapitã keruhũ uhyk uwyr rahã, nde rehe har ihě akwa ta — aja Páu pe. (Sonda tama'e kapitã keruhũ rer Risi.)

Pe, ngã pe Ser pandu:

—Peho apo — aja.

²³ Sonda tama'e kapitã pe a'e pandu tĩ:

—Kyndaha pe Páu ke ekynda eraho. Esak katu ehe. A'e wata katu te'e. Ma'e ke ehe katu ame'ě ta me'ě tar katu ipe rahã, a'eta me'ě katu ipe — aja Ser pandu.

Ser namõ Páu pandu pandu. Tusi namõ pandu pandu tĩ.

²⁴ Heta ym ukwer rahã, ngã panduha renda pe Ser uhyk tĩ. Hakehar namõ uhyk. Her Tusi. A'e riki jundéu awa ke. Pe, amõ pe Ser pandu:

—Páu ke emuhyk — aja ipe.

Páu ke amõ muhyk rahã, Páu je'ěha rehe Ser hendu hendu. Myja Jesu Kirisutu rehe amõ jurujar katu, ame'ě rehe har Páu pandu pandu ipe.

²⁵ Myja katu ame'ě ke sawa'e ma'ema'e my, ame'ě rehe har Páu pandu pandu ipe tĩ. Katu ym ipy'a pe ma'e ukwa ame'ě ke amõ ma'ema'e rahã, katu ym. Ame'ě rehe har a'e pandu pandu ipe tĩ. 'Ar ke Tupã manga katu. Arahã upa ngã rehe har a'e ukwa ta. Katu my? Katu ym my? Ame'ě ke ukwa

ta. Ame'ě rehe har a'e pandu pandu ipe tĩ. Ame'ě ke Ser hendu rahã, a'e mukahem. Páu pe a'e pandu:

—Eho apo. Amõ wera rahã, nde pe ihě apukái ta aho — aja Ser pandu.

²⁶ Poiriha rehe tamatarer ke Páu me'ě ta ipe my, aja riki Ser putar. A'erehe amõ amõ wera rahã, Páu pe a'e pukái pukái oho. Inamõ a'e pandu pandu.

²⁷ Mokõi warahy 'ar aha oho rahã, amõ homa awa tama'e kapitã pu'am. Her Por Set. Ser renda ke pe a'e pu'am. Jundéu awa ta ke Ser muhury tar katu, a'erehe kyndaha pe Páu ke a'e mupyta rĩ.

25

Kapitã keruhũ koty Páu oho tar katu

¹ Sesaréi ok ta pe Set uhyk uwyr. A'e riki homa awa tama'e kapitã apo 'y. Pe, mahapyr ukwer rahã, Sesaréi ok ta ke a'e hijar oho. Jerusarẽ ok ta pe oho.

² A'ep inamõ jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu pandu. Jundéu awa tama'e kapitã ta pandu pandu inamõ tĩ.

³ Páu rehe har a'eta je'ě je'ě hũ ipe. Pe, Set pe a'eta pandu:

—Jerusarẽ ok ta pe Páu ke emuhyk — aja Set pe a'eta pandu.

Pe rupi Páu uwyr ixo rahã, Páu ke a'eta jukwa ta, aja a'eta manga katu a'eta jupe.

⁴ A'erehe muhykiha rehe a'eta pandu ipe. Anĩ. Set pandu:

—Anĩ. Kyndaha pe Páu ixo. Sesaréi ok ta pe ixo. A'ep ihě ajywyr tate aho.

⁵ A'ep ihě namõ pehẽma'e kapitã ta oho rahã, katu tiki. Ma'e jaxer ame'ě ke Páu ma'ema'e rahã, ame'ě rehe har a'eta pandu pandu ta a'ep — aja jundéu awa ta pe Set pandu.

⁶ Jerusarẽ ok ta pe Set pyta we rĩ. Jande popa ukwer nahã my. Awa po wajar mahapyr nahã my. Pe, Sesaréi ok ta pe a'e jywyr oho. Ame'ě ku'ě rahã, ngã panduha renda pe a'e wapyk oho. Amõ pe a'e pandu:

—Se Páu ke emuhyk erur — aja.

⁷ Páu uhyk rahã, hake rupi jundéu awa ta juramã u'am ehe. Jerusarẽ ok ta ngi uhyk uwyr ame'ě ta juramã u'am ehe. Páu ma'e jaxer ame'ě ke ma'ema'e aja a'eta je'ě je'ě

hũ. Anĩ. Ame'ẽ ke jetehar te ke aja a'eta mujekwa ym ngã pe.

⁸ Pe, Páú pandu:

—Anĩ. Ma'e jaxer ame'ẽ ke ihẽ ama'e ym. Jundéu awa ta je'ẽha rehe ahendu ym aja ym axo. Ahendu katu ehe. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ke aja tĩ. Ame'ẽ ke amujaxer ym tĩ. Homa awa tama'e kapitã keruhũ rehe aja tĩ. Ihẽ juru ai ym ehe tĩ — aja ngã pe Páú pandu.

⁹ Jundéu awa ta ke Set muhury tar katu tipe. A'erehe Páú pe a'e pandu:

—Jerusarẽ ok ta pe nde ereho ta my? A'ep nde rehe har ihẽ akwa ta. Nde rehe har peme'ẽ ta je'ẽ je'ẽ hũ. Ame'ẽ ke jetehar te my, ame'ẽ ke ihẽ akwa ta — aja Set pandu.

¹⁰ Páú pandu:

—Anĩ ta. Ko ngã panduha renda pe ihẽ apu'am a'am. Homa awa tama'e kapitã keruhũ je'ẽha rupi ihẽ ke amõ ukwa rahã, katu tiki. Jundéu awa ta pe ma'e jaxer ame'ẽ ke ihẽ ama'e ym.

¹¹ Ame'ẽ ke nde erekwa katu. Amõ ka'u te'eha ke ma'e, ame'ẽ ke kapitã keruhũ je'ẽha rupi sonda ta jukwa katu ta. Aja ihẽma'e rahã, ko ihẽ axo. Ihẽ akanim ym ta aho. Anĩ. Ihẽ rehe har jundéu awa ta je'ẽ je'ẽ hũ, ame'ẽ ke jetehar te ym rahã, ame'ẽ ta pe ihẽ ke me'ẽ ym ta awa. Ihẽ ke amõ jukwa ym ta. A'erehe kuja ihẽ aputar. Ihẽ rehe har Sesa ukwa ta — aja Páú pandu. (Sesa riki homa awa tama'e kapitã keruhũ.)

¹² Pe, amõ kapitã ta namõ Set pandu pandu. Pe, Páú pe pandu:

—Nde rehe har Sesa ukwa ta, aja nde ereputar. Aja rahã, ixoty nde ke ihẽ amondo ta — aja Set pandu.

Angi namõ Páú pandu pandu. Mbereni namõ pandu pandu tĩ.

¹³ Heta ukwer rahã, Sesaréi ok ta pe amõ kapitã uhyk uwyr. Her Angi. Kũjã namõ a'e uhyk uwyr. Her Mbereni. Uhyk rahã, Set pe katuha rehe har a'eta pandu oho.

¹⁴ Amõ amõ wera rahã, a'ep a'eta pyta rĩ. Pe, Páú rehe har Set pandu a'eta pe:

¹⁵ —Kyndaha pe Páú ke Ser mupyta. Pe, Jerusarẽ ok ta pe ihẽ aho rahã, Páú rehe har jundéu awa tama'e pa'ihu ta je'ẽ je'ẽ hũ ihẽ

pe. Tamũi ta aja tĩ. Je'ẽ je'ẽ hũ tĩ. Pe, ihẽ je'ẽha rupi Páú ke a'eta jukwa tar katu.

¹⁶ Anĩ. Aja homa awa ke jukwa te'e ym, aja jundéu awa ta pe ihẽ apandu. Ehe har je'ẽ je'ẽ hũ ame'ẽ ta pandu pandu py. Juehe har amõ pandu pandu tĩ. Upa rahã, ame'ẽ rehe har amõ ukwa katu. Pe, katu ym ma'e ame'ẽ ke sonda jukwa katu. Katu ym ma'e ym rahã, jukwa ym awa. Aja jundéu awa ta pe ihẽ apandu.

¹⁷ Se jundéu awa ta uhyk rahã, ihẽ aharõ ym. Pahar ame'ẽ ku'ẽ rahã, ngã panduha renda pe ihẽ awapyk aho. Amõ pe ihẽ apandu: “Se Páú ke emuhyk erur” aja ipe.

¹⁸ Pe, jundéu awa ta pu'am rahã, Páú rehe har a'eta je'ẽ je'ẽ hũ. Ma'e jaxer ame'ẽ ke Páú ma'e. Ame'ẽ rehe har a'eta je'ẽ je'ẽ ta, aja ihẽ akwa.

¹⁹ Anĩ. Aja ym. Amõ ke rehe jundéu awa ta jurujar katu. Ame'ẽ rehe har a'eta je'ẽ je'ẽ hũ. Kuja a'eta je'ẽ je'ẽ. Sawa'e manõ. Her Jesu. Manõha ngi a'e kwera katu uhem, aja Páú pandu. Ame'ẽ rehe har a'eta je'ẽ hãtã tã hũ.

²⁰ Myja ame'ẽ rehe har ihẽ akwa ta my? Akwa ym. A'erehe Páú pe ihẽ apandu: “Jerusarẽ ok ta pe nde ereho ta my? A'ep nde rehe har ihẽ akwa ta” aja ipe.

²¹ Anĩ. Aja Páú putar ym. Kuja a'e pandu: “Anĩ. Ihẽ rehe har homa awa tama'e kapitã keruhũ ukwa ta” aja ihẽ pe Páú pandu. A'erehe sonda pe ihẽ apandu: “Kyndaha pe Páú ke eraho. Esak katu ehe” aja ipe. Heta ym ukwer rahã, Sesa koty a'e ke ihẽ amondo ta — aja Set pandu.

²² Pe, Set pe Angi pandu:

—Páú je'ẽha rehe ihẽ ahendu tar katu tĩ — aja ipe.

Set pandu:

—Koĩ nde erehendu ta — aja Angi pe.

²³ Ame'ẽ ku'ẽ rahã, kapitãma'e mundeha ke Angi munde. Ima'e ke munde. Mbereni aja tĩ. Mundeha katukwer ame'ẽ ke munde tĩ. Pe, ngã panduha renda pe a'eta ixo oho. Katukweriha aja a'eta ixo oho. Sonda tama'e kapitã keruhũ ta ixo oho tĩ. Ok tama'e kapitã ta ixo oho tĩ.

²⁴ Pe, Set pandu rahã, Páú ke amõ muhyk werur. Pe, Set pandu:

—Angi! Ehendu katurahã! Upa se jy'ar uwyr ame'ë ta! Pehendu katu tĩ. Kome'ë sawa'e rehe pesarahã! Ehe har upa jundéu awa ta je'ë je'ë hũ ihê pe. Jerusarê ok ta pe har ta je'ë je'ë hũ. Se ame'ë ta uwyr rahã, je'ë je'ë hũ tĩ. “Ejukwa” aja ame'ë ta pandu hũ.

²⁵ Amõ ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë ke sonda ta jukwa ta. Páu aja ma'e ym, aja ihê akwa. Anĩ. Ehe har Sesa ukwa ta, aja a'e putar. A'erehe ixoty a'e ke ihê amondo ta, aja akwa.

²⁶ Sesa pe paper pinim ihê amondo ta. Mã ma'e Páu rehe har ihê amupinim ta my? Akwa ym ihê. A'erehe pehê pyter pe Páu ke ihê arur. Angi! Nde pe arur tĩ. Ehe har jande jahendu ta. Aja rahã, ma'e ke Sesa pe ihê amupinim ta my? Ame'ë ke ihê akwa ta.

²⁷ Sesa pe kome'ë sawa'e ihê apukwar ta amondo. Ehe har ihê amupinim ym rahã, ihê riki aka'u te'e, aja amõ ta ukwa ta. (A'erehe ehe har jakwa ta apo 'y) — aja Set pandu.

26

Angi namõ Páu pandu pandu

¹ Páu pe Angi pandu:

—Nde juehe har epandu katu — aja ipe.

Pe, ijywa ke Páu mupuku. (Aja kapitã pe: “Katu” aja ipo pe pandu.) Kuja kapitã pe juehe har a'e pandu:

² —Angi! Nde riki ihê rehe har nde erehendu ta, a'erehe ihê rury katu. Ihê rehe har jundéu awa ta je'ë je'ë hũ. Ame'ë rehe har upa katu te nde pe ihê apandu ta apo.

³ Jundéu awa ramüi ta ukwa ame'ë ke nde erekwa katu te. Amõ koty koty hamüi ta ukwa ame'ë rehe har ngã je'ë hãtã tã hũ, ame'ë rehe har nde erekwa katu te tĩ. A'erehe ihê rury katu tĩ. Apo nde pe ihê apandu. Ewapyk katu we eĩ rĩ. Ehendu katu we rĩ.

⁴ —Kurumĩ ngi har ihê rehe har upa jundéu awa ta ukwa katu. Ihê rekoha pe ihê axo rahã, ihê rehe har ame'ë ta ukwa katu. Jerusarê ok ta pe ihê axo rahã, ihê rehe har ame'ë ta ukwa katu tĩ.

⁵ Jande ramüi ta ukwa ame'ë ke rehe parise ta hendu katu te. Aja parise hendu

katuha rehe amõ ta uhyk ym. Aja kurumĩ ngi har parise kotyhar ihê. Ame'ë ke jundéu awa ta pandu tar katu rahã, jete har te ke aja a'eta pandu katu ta tipe.

⁶ Manõ ame'ë ta ke Tupã mukwera katu ta muhem, aja jande ramüi ta pe a'e pandu katu. Ame'ë ke rehe ihê ajurujar katu, a'erehe ko ihê rehe har pekwa peĩ apo.

⁷ Awa py mokõi jy'ariha renda pe jande anam ta ihĩ. Manõ ame'ë ta ke Tupã mukwera katu ta muhem. Ame'ë ke rehe a'eta harõ ixo. A'erehe Tupã rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ. Pytun rahã aja tĩ. Wera rahã aja tĩ. Moĩ moĩ katu tĩ. Kapitã! Esarahã! Manõ ame'ë ta ke Tupã mukwera katu ta muhem, ame'ë rehe ihê ajurujar katu tĩ. A'erehe ihê rehe har jundéu awa ta je'ë je'ë hũ.

⁸ Manõ ame'ë ta ke Tupã mukwera katu ta muhem. Ma'ewã ame'ë rehe pehê pejurujar ym my?

⁹ —Yman Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta ke ihê amahy rahã, katu tiki, aja ihê akwa. Jesu riki Nasare ok ta pe har a'e.

¹⁰ Jurujar katu ame'ë ta ke ihê amahy hũ. Aja Jerusarê ok ta pe ihê ama'ema'e. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ je'ëha rupi Jesu kotyhar ta ke kyndaha pe ihê akynda araho. Heta ihê akynda araho. Ame'ë ta ke amõ ta jukwa ta, aja ihê akwa rahã: “Ererahã” aja ihê apandu tĩ.

¹¹ Upa jundéu awa tama'e jy'ariha renda rupi ame'ë ta ke ihê amahy hũ. Heta te hũ jahy rahã, aja te'e ihê axo rĩ. Ame'ë ta ke ihê amupyrara hũ rahã, jurujar katuha ke a'eta hijar ta, aja ihê akwaha. Amõ amõ ok ta pe jundéu awa tama'e jy'ariha renda ihĩ. Upa katu te ame'ë rupi ihê amupyrara aho. Ihê aparahy te hũ, a'erehe ame'ë rupi ihê amupyrara aho — aja Páu pandu.

Jesu rehe Páu jurujar katu ame'ë rehe har a'e pandu

(At 9.1-19; At 22.6-16)

¹² A'e pandu tĩ:

—A'erehe Ndama ok ta pe ihê aho. Jesu kotyhar ta ke ihê amupyrara aho. Pa'ihu ta je'ëha rupi ihê aho.

¹³ Ihê ke a'eta mondo tĩ. Kapitã! Ehendurahã! Warahy jandar rahã, pe rupi ihê aho axo rahã, ywa ngi ihê rake rupi wera te

hũ. Ihẽ namõ oho ixo ame'ẽ ta rake rupi aja tĩ. Wera te hũ tĩ. Warahy weraha 'ar koty te we hendyha ihẽ asak.

¹⁴ Upa katu te ywy rehe jande ja'ar jakwap. Jundéu awa je'ẽha ke ihẽ ahendu. Kuja pandu ihẽ pe: “Sáu! Ma'ewã ihẽ ke nde eremupyrara my? Tapi'iruhu aja te'ende tĩ. Tapi'iruhu ke ijar mujan mujan mondo rahã, myra rãxĩ pe a'e kutuk kutuk. Ame'ẽ rehe i'u ke tapi'iruhu te'e mujywyrahã, jeje te'e jumahy. Aja nde juehe te'ende erejumahy erexo tĩ” aja ihẽ ahendu.

¹⁵ Ihẽ apandu: “Sa'e! Awa nde my?” aja ipe. Pe, jandema'e sawa'e te pandu: “Ihẽ riki Jesu. Ihẽ ke nde eremupyrara.

¹⁶ Apo epu'am. Ihẽma'e miasu nde apo 'y, aja nde pe ihẽ apandu ajur. A'eramõ ihẽ rehe nde eresak, ame'ẽ rehe har amõ ta pe nde erepandu ta. Yman atu rahã, ihẽ rehe nde eresak ta tĩ. Ame'ẽ rehe har amõ ta pe nde erepandu ta tĩ.

¹⁷ Nde rehe ihẽ asak katu ta, a'erehe nde ke jundéu awa ta jukwa ym ta. Nde ke jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jukwa ym ta tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe amondo ta. Apo amõ awa ta pe nde ke ihẽ amondo ta.

¹⁸ Aja rahã, ame'ẽ ta ke nde eremu'e rahã, ma'e ke ame'ẽ ta ukwa katu ta. Ima'e katu ym ukwaha ngi upa Tupã ukwa katuha koty a'eta muruwak ta oho. Satana kotyhar ta aja a'eta ixo. Ame'ẽ ta ke Tupã kotyhar ta aja nde eremuruwak ta tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e. Pe, ihẽ rehe a'eta jurujar katu rahã, Tupã ipy'a jywyrt a'eta rehe. Pe, Tupã usak katu ame'ẽ ta namõ a'eta ixo ta tĩ” aja ihẽ pe Jesu pandu – aja Páu pandu.

Tupã je'ẽha ke Páu pandu pandu oho ame'ẽ rehe har a'e pandu

¹⁹ A'e pandu tĩ:

–Ihẽ pe Jesu pandu, a'erehe upa katu te a'e pandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e. Ywa ngi ihẽ pe a'e pandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e. Angi! Ehendu katurahã!

²⁰ Kuja ihẽ apandu aho: “Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak katu pemondo. Katu ame'ẽ ke pema'ema'e. Aja rahã, Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak katu pemondo, aja ngã pe pemujekwa ta” aja Ndama ok

ta pe ihẽ apandu py. Aja Jerusarẽ ok ta pe ihẽ apandu aho tĩ. Aja upa Jundéi ywy rupi ihẽ apandu aho tĩ. Aja amõ awa ta pe ihẽ apandu aho tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe apandu.

²¹ A'erehe Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ihẽ axo rahã, ihẽ ke jundéu awa ta pyhyk. Ihẽ ke jukwa ta tipe.

²² Anĩ. Ihẽ rehe Tupã pyrara usak. A'erehe ihẽ ke jundéu awa ta jukwa ym. A'erehe upa ngã pe myrandu katu ke ihẽ apandu pandu apo rĩ. Kapitã ta pe ihẽ apandu. Kapitã ym ame'ẽ ta pe ihẽ apandu tĩ. Ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim ame'ẽ ke ihẽ apandu tĩ. Moise mupinim ame'ẽ ke ihẽ apandu tĩ. Kuja ame'ẽ ta mupinim:

²³ “Kirisutu ke amõ ta mupyrara ta. Jukwa ta tĩ. Pe, manõha ngi a'e riki kwera katu uhem py. Aja rahã, awa ta ke Tupã muhã katu ta. Ame'ẽ myrandu katu ke jundéu awa ta pe amõ pandu ta. Amõ awa ta pe pandu ta tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe” aja ymanihar ta mupinim. Ame'ẽ ke ihẽ apandu tĩ – aja Páu pandu.

²⁴ Aja juehe har Páu pandu pandu rahã, hãtã Set pandu ipe:

–Páu! Nde riki ereka'u te'e! Paper rehe nde erejumu'e hũ, a'erehe nde ereka'u te'e – aja ipe.

²⁵ Páu pandu:

–Set! Anĩ! Aka'u te'e ym ihẽ! Jetehar te ke ihẽ apandu.

²⁶ Ame'ẽ rehe har Angi ukwa katu tĩ, a'erehe ihẽ akyje ym ha namõ ihẽ apandu. Ame'ẽ rehe har upa katu te ngã pandu, a'erehe upa katu te a'e ukwa, aja ihẽ akwa katu.

²⁷ Angi! Myrandu katu ke Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim. Ame'ẽ rehe nde erejurujar katu my? Nde erejurujar katu, aja ihẽ akwa – aja Páu pandu.

²⁸ Páu pe Angi pandu:

–Mã! Pahar Jesu rehe ihẽ ke nde eremu-jurujar katu ta tipe – aja ipe.

²⁹ Páu pandu ipe:

–Pahar nahã my? Yman atu rahã nahã my? Ihẽ aja Jesu rehe nde erejurujar katu rahã, katu tiki. A'eramõ ihẽ je'ẽha rehe hendu ame'ẽ ta upa katu te jurujar katu

rahã, katu tĩ. Aja Tupã namõ ihẽ apandu pandu. Kuja ihẽ ke amõ pukwar, aja amõ ta ke pukwar. Ame'ẽ ke jõ ihẽ aputar ym — aja Páu pandu.

³⁰ Pe, upa Páu pandu rahã, Angi pu'am. Mbereni pu'am tĩ. Amõ kapitã pu'am tĩ. Upa katu te amõ ta pu'am tĩ.

³¹ Soroka pe uhem oho rahã, ame'ẽ ta pandu pandu a'eta jupe:

—Ma'e jaxer ame'ẽ ke Páu ma'e ym. A'e ke sonda jukwa rahã, katu ym. Kyndaha pe kynda rahã, katu ym tĩ — aja a'eta jupe.

³² Pe, Set pe Angi pandu:

—“Ihẽ rehe har Sesa ukwa ta” aja Páu pandu ym rahã, a'e ke jande japoira ta tipe — aja pandu.

27

Hom ok ta koty Páu oho

¹ Pe, Hom ok ta pe Páu ke kapitã mondo ta aja a'e panduha. Hom ok ta Itar ywy rehe ihĩ. (Hom ok ta pe Sesa riki Páu rehe har ukwa ta. Sesa riki homa awa tama'e kapitã keruhũ.) Jarusu keruhũ pe mondo ta. Ko ihẽ aho inamõ tĩ. Ihẽ Ruk. Sonda tama'e kapitã pe Páu ke amõ raho. Kapitã rer Jur. Homa awa tama'e kapitã keruhũma'e miasu ke sonda ta. Ame'ẽ kapitã ke Jur. Amõ heta kyndaha pe oho ame'ẽ ta ke Jur raho tĩ.

² Jande namõ Arita oho tĩ. Tesaron ok ta pe har a'e. Masendo ywy pe Tesaron ok ta ihĩ. Pe, jarusu keruhũ pe jande johu japor jaho. Ame'ẽ jarusu keruhũ riki Atami ok ta pe har ke. Asia ywy rymy'y rupi ame'ẽ jarusu keruhũ oho tate. Y rymy'y rupi heta ok ta ihĩ. Ame'ẽ rupi oho tate.

³ Pe, jande jaho. Ame'ẽ ku'ẽ rahã, Sinõ ok ta pe jahyk jaho. Páu rehe Jur usak katu, a'erehe jarusu keruhũ ngi Páu uhem katu. Ehe katu ame'ẽ ta rehe a'e usak oho. Pe, Páu pe ame'ẽ ta ma'e ke me'ẽ katu. (Upa rahã, jarusu keruhũ pe Páu jywyr tĩ.)

⁴ A'engi jarusu keruhũ pe jaho tĩ. Jarusu keruhũ rehe ywytu juwapi hũ uwyr, a'erehe ypa'ũ jywa katu kotyhar rupi jaha jaho. (Ame'ẽ rupi ywytu jupeju katu ym.) Ypa'ũ rer Xi.

⁵ Y rupi jaha jaho. Siri ywy rake rupi jaho. Pansi ywy rake rupi jasa jaho tĩ. Pe,

Mi ok ta pe jahyk jaho. Risi ywy pe Mi ok ta ihĩ.

⁶ A'ep amõ jarusu keruhũ ke sonda tama'e kapitã mahem. Ame'ẽ jarusu keruhũ Arexandiri ok ta pe har ke. Itar ywy pe ame'ẽ oho ta. A'erehe ame'ẽ pe jande ke kapitã mondo. Pe, jande jaho tĩ.

⁷ Heta wera rahã, wewe katu jande jaho jaxo. Pe, weweha rupi Sini ok ta rake jande jahyk jaho. Ywytu juwapi hũ ehe, a'erehe warahy jurukwã koty marã ka ym ohoha, iapyr kotyhar rupi. A'erehe amõ ypa'ũ rake rupi jande jaho. Ypa'ũ rer Kere. (Ame'ẽ rupi ywytu jupeju katu ym.)

⁸ Samo ywy rake rupi jande jaho. Y rymy'y rupi wewe katu jande jaho. Pe, weweha rupi jarusurupa pe jahyk jaho. Jarusurupa rer: “Jarusurupa katu te.” Ame'ẽ ngi Raséi ok ta kotete ihĩ.

⁹ A'ep heta te hũ jaker. Pe, ma'e weraha asa oho. Ymanihar aja ngã py'a ke Tupã juhyk, aja jundéu awa ta ukwa ukwa ixo. Arahã jundéu awa ta ma'e ke u'uha hijar. Ame'ẽ weraha asa oho. Apo y rupi oho rahã, katu ym. Mãte hũ te'e riki ywytu ke. A'erehe kuja Páu pandu:

¹⁰ —Sa'e ta! Pehendu katurahã! Sengi jaho rahã, katu ym, aja ihẽ akwa. Jarusu keruhũ ke ywytu keruhũ mujaxer ta. Jarusu keruhũ pe ma'e raho ame'ẽ ke kanim ta tĩ. Jande ke aja ta tĩ. Jamanõ ta tĩ — aja Páu pandu.

¹¹ Anĩ. Páu je'ẽha rehe sonda tama'e kapitã hendu ym. Jarusu keruhũ jar je'ẽha rehe a'e hendu katu. Jarusu keruhũ rahoha ta je'ẽha rehe hendu katu tĩ. Ame'ẽ ta oho rahã, katu tiki, aja ukwaha.

¹² Aman ndy'ar rahã, ame'ẽ jarusurupa pe pyta rahã, katu ym. Mãte hũ te'e ywytu ke. A'erehe upa tate sawa'e ta pandu: “Jahorahã” aja. Seni ok ta pe uhyk rahã, katu tiki, aja ukwaha. Kere ypa'ũ rehe Seni ok ta ihĩ. Ame'ẽ riki jarusurupa katu te me'ẽ ke. Ywytu keruhũ jupeju ym ehe. A'ep aman ndy'ar rahã, pyta ta tipe.

Y ramũ pyter pe aman keruhũ uhyk uwyr

¹³ Pe, warahy jurukwã koty ngi ywytu jupeju katu ym. Iapyr koty ngi jupeju katu ym. A'erehe oho rahã, katu tiki, aja sawa'e

ta ukwaha. Pe, jarusu keruhũ mupytaha ke y ngi sawa'e ta jo'ok. Pe, jande jaho. Kere ypa'ũ rake rupi jande jasa jaho. Y rymy'y te rupi jaho.

¹⁴ Jaho we rahã, jande rehe ywytu keruhũ uhyk. Mãte hũ te'e ywytu ke. Ame'e pe sawa'e ta her moĩ: “Nonde” aja ipe. Ame'e ngi sawa'e ta kyje te hũ.

¹⁵ Kere ypa'ũ ngi jupeju uwyr. Jarusu keruhũ rehe junupã uwyr. Tumaha koty marã ka ym ohoha. A'erehe jarusu keruhũ ke jande jamuruwak. Ywytu keruhũ namõ jarusu keruhũ oho.

¹⁶ Amõ ypa'ũ ra'yr rake rupi jande jasa jaho rahã, ywytu pyrãtã ym jupeju. Ypa'ũ ra'yr rer Káu. Arahã y ngi amõ jarusu ke jande jamuhem. Ame'e rehe jande japaraky hũ.

¹⁷ Jarusu ke hykýi raho ame'e ke y ngi jande jamuhem. Ame'e ke jarusu keruhũ 'ar pe mou katu. Pe, jarusu keruhũ ku'a rupi pukwar katu. Tupaham hajyk ame'e pe pukwar katu. Rim ywy rymy'y rupi ywy ku'i heta ihĩ. Ame'e rehe jarusu keruhũ jutukwa ta my. Aja ngã ukwaha, a'erehe kyje ingi. A'erehe pan keruhũ ke mujy. Pe, jarusu keruhũ ke ywytu keruhũ te'e raho.

¹⁸ Ame'e ku'ẽ rahã, mãte hũ te'e jupeju te hũ rĩ. Aman pihun tĩ. A'erehe ma'e ngã raho ame'e ke y pe ngã ombor indo. (Aja jarusu keruhũ ke muwewi.)

¹⁹ Ame'e ku'ẽ rahã, jarusu keruhũ pe har ke y pe jande jambor indo. Jande po pe jambor. (Aja jarusu keruhũ ke muwewi tĩ.)

²⁰ Heta wera rahã, warahy rehe jande jasad ym. Jahy rata ta rehe jasad ym tĩ. Ywytu keruhũ jupeju we hũ. Aman ukyr hũ tĩ. A'erehe jande ke upa ta y jukwa ta nahã my, aja jakwaha.

²¹ Heta ukwer rahã, ma'e ke ngã u'u ym. Pe, ngã pyter pe Páu pu'am. Pandu ngã pe:

—Sa'e ta! Kwehe we ihẽ je'ẽha rehe pehenduhã, Kere ypa'ũ ngi jajur ym ta tipe. Upa ma'e ke kanim ym ta tipe tĩ.

²² Apo pehẽ pe ihẽ apandu. Pehẽ py'a ke pemãtã. Manõ ym te ta awa apo. Jarusu keruhũ jõ kanim ta oho.

²³ Tupã kotyhar ke ihẽ. Ihẽ py'a ihẽ amoĩ moĩ katu ehe tĩ. Pytun rahã, ihẽ rehe Tupã

je'ẽha rahoha uhyk uwyr. Tupã muwyr ame'e ke ihẽ rehe uhyk uwyr.

²⁴ Pe, ihẽ pe a'e pandu: “Páu! Ekyje ym! Homa awa tama'e kapitã keruhũ ruwak koty nde erepu'am ta ereho. ('Sesa' aja her. Ame'e ruwa koty nde erepu'am ta ereho.) Nde rehe Tupã usak katu, a'erehe upa jarusu keruhũ pe ne namõ oho ame'e ta manõ ym ta” aja ihẽ pe pandu.

²⁵ Sa'e ta! A'erehe pehẽ py'a ke pemãtã! Tupã manga katu ame'e ke ihẽ akwa katu. Ihẽ pe Tupã je'ẽha rahoha pandu, aja uhyk katu ta.

²⁶ Amõ ypa'ũ rehe jande ke ywytu keruhũ muhyk ta raho — aja Páu pandu.

²⁷ Pe, awa py tumeme jaker. Y ramõi rupi jande jaho rĩ. Y ramõi rer Menditeha. Jande ke ywytu keruhũ raho rĩ. Pytun pyter tate rahã, ywy rehe jahyk tate, aja jarusu keruhũ rahoha ta ukwa.

²⁸ A'erehe y pe typyha mangaha ke ame'e ta ombor. Manga rahã, 36 met aja ukwa. Jande jaho we rahã, a'eta manga tĩ. Typa we oho ixo, aja ukwa. Kuja, 27 met aja mangaha.

²⁹ Ita rehe jarusu keruhũ jutukwa ta. Ame'e ngi ngã kyje. A'erehe y pe tumeme jarusu keruhũ mupytaha ke a'eta mujy mondo. Jarusu keruhũ tangwa ngi mujy mondo. Pe, weraha ke ngã harõ ixo. Kyje ixo tĩ.

³⁰ Pe, jarusu ra'yr ke jarusu keruhũ rahoha ta mujy mondo. Kuja ame'e ta te'e pandu:

—Jarusu keruhũ ãpũi rehe amõ mupytaha ke jande japukwar ta — aja te'e pandu.

A'eta uhem tar katu oho ingi. (A'eta jõ ma'e ypa'ũ pe oho tar katu. Jarusu keruhũ ke hijar tar katu oho.) A'erehe te'e pandu.

³¹ Pe, sonda tama'e kapitã pe Páu pandu. Sonda ta pe pandu tĩ. Kuja pandu:

—Jarusu keruhũ pe peme'ẽ rahoha ta pyta ym rahã, marã ka ym jande johu jahemiha — aja Páu pandu.

³² A'erehe jarusu ra'yr ham ke sonda ta mondok. Pe, jarusu ra'yr ke jeje te'e y raho.

³³ Wera tate rahã, Páu pandu:

—Pehẽ mi'u ke pe'u. Awa py tumeme jande jaker rahã, peharõ pexo. Arahã pehẽ mi'u ke pe'u ym te.

³⁴ A'erehe pehẽ pe ihẽ apandu. Pe'u apo. Aja rahã, y pe pejupetẽ peho rahã, pehẽ pyrãtã katu ta. Pemanõha ngi pekyje ym. Manõ ym ta awa apo 'y – aja Páu pandu.

³⁵ Upa pandu rahã, mbeju ke Páu pyhyk. Hetaha ta pyter pe Páu pu'am. Tupã pe a'e pandu:

–Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande pe jande mi'u ke nde eremuwyr katu – aja Tupã pe.

³⁶ Pe, mbeju ke a'e mopok. Pe, u'u u'am. Ame'ẽ ke rehe ngã usak rahã, upa katu te hury katu. Upa katu te u'u tĩ.

³⁷ Jarusu keruhũ pe heta ngã ixo. Kuja, 276 hetaha ta.

³⁸ Uhyk ngã u'u rahã, jarusu keruhũ ke a'eta muwewi tĩ. A'erehe y pe ahúi aja me'ẽ ke a'eta omombor indo. Jarusu keruhũ pe raho, ame'ẽ ke a'eta.

Jarusu keruhũ upen

³⁹ Wera rahã, ka'a my'y ke jarusu keruhũ rahoha ta ukwa ym. “Ma'e ywy my?” Ngã ukwa ym. Pe, y rymy'y xanduha ngã usak. A'ep ywy ku'i heta. Ame'ẽ pe jarusu keruhũ ke a'eta mujan ta mondo, aja ukwa.

⁴⁰ Uhyk ta nahã my? Manga ta. A'erehe jarusu keruhũ mupytaha ham ke mondok. Y pe hijar oho. Jarusu keruhũ mujereha ke jirar tĩ. Pe, pan keruhũ ke mupu'am. Jarusu keruhũ ãpũi koty ihĩ ame'ẽ ke mupu'am. Aja rahã, iãpũi koty ywytu mupeju ta raho. Pe, y rymy'y koty jande jaho.

⁴¹ Pe, mokõi y rumaha ihĩ ame'ẽ rehe jahyk jaho. A'ep ywy ku'i rehe jarusu keruhũ jutukwa. Iãpũi ke mupyta katu. Tangwa anĩ. Tangwa ke rehe y kotok keruhũ nupã hũ. Mupen mupen ixo.

⁴² Y rymy'y rehe kyndaha pe oho ame'ẽ ta jupetẽ uhyk rahã, ujan ta oho ingi, aja sonda ta ukwaha. A'erehe upa katu te jukwa ta, aja sonda ta pandu pandu a'eta jupe.

⁴³ Anĩ. Páu ke sonda tama'e kapitã jukwa tar ym. A'erehe sonda ta jukwa ta ame'ẽ ke a'e muputu'u a'eta ngi. Pe, kuja a'e pandu:

–Upa katu te pejupetẽ katu ame'ẽ ta y pe pepor py. Y rymy'y rehe pejupetẽ pehyk peho.

⁴⁴ A'engi pejupetẽha ke pekwa ym ame'ẽ ta peho. Myrape ke rehe pepyhyk pyhyk peho. Aja peho. Jarusu keruhũ upen ame'ẽ ke rehe pepyhyk tĩ. Aja peho tĩ – aja kapitã pandu.

Aja upa katu te y rymy'y rehe jande jahyk jaho. Manõ ym te awa. Y jukwa ym awa.

28

Máu ypa'ũ rehe jande jaxo

¹ Upa y ngi jande jahem rahã, Máu ypa'ũ rehe jande jaxo, aja jakwa.

² Jande rehe a'ep pe har ta hury katu. Pe, aman ukyr ukyr we rĩ. Rysã riki. A'erehe tata ke a'ep pe har ta hany. Jande pe pandu:

–Pejumaku pejur rĩ – aja a'ep pe har ta pandu.

³ Myra kurer ke Páu kakwar. Ame'ẽ ke tata pe a'e moĩ rahã, ame'ẽ ngi mbói uhem. (Haku, a'erehe uhem.) Pe, Páu po ke su'u. Jixiko u'am ehe.

⁴ Ame'ẽ ke a'ep pe har ta usak rahã, pandu pandu a'eta jupe:

–Peme'ẽ riki amõ ke jukwa ame'ẽ ke te'e nahã my. Y pe manõ ym. Apo a'e ke Tupã mahy nahã my, a'erehe manõ ta – aja a'ep pe har ta ukwaha naĩ.

⁵ Anĩ. Ipo ke Páu mukatak. Pe, tata pe mbói u'ar. Ahy ym ipe. Ipo ke punga ta nahã my, aja a'ep pe har ta ukwaha.

⁶ Pahar manõ ta nahã my, aja ukwaha tĩ. I'i ngã harõ u'am. Anĩ. Ahy ym te ipe. A'erehe amõ koty a'ep pe har ta ukwa.

–A'e riki Tupã – aja a'ep pe har ta ukwaha a'eta jupe.

⁷ Ame'ẽ ypa'ũ rehe kapitã ixo. Her Pu. Ima'e kupixa kotete ihĩ. Jande pe a'e pandu:

–Ihẽ rok pe pepyta katu – aja jande pe.

Pe, mahapyr jaker rahã, a'ep jande jaxo. Upa jande pe ma'e ke a'e me'ẽ me'ẽ hũ.

⁸ Pu pái riki myrape 'ar pe te'e túi. Haku katu te oup. Ka'a hũ tĩ. Ipuxi huwy hũ tĩ. Kapy pe Páu ixo oho ixoty. Tupã namõ a'e pandu. Pe, iãkã rehe ipo ke Páu mujar. Aja mukatu.

⁹ Ame'ẽ ke ypa'ũ pe har ta ukwa rahã, upa katu te ahy ixo ame'ẽ ta ke Páu rehe mujy'ar werur. Upa katu te Páu mukatu.

¹⁰ Jande pe ame'ë ta ma'e ke werur werur hũ. Ngã mi'u ke werur hũ. A'engi jarusu keruhũ pe jande jaho rahã, jande pe nixói ma'e ke, ame'ë ke upa katu te jande pe werur tĩ.

Hom ok ta pe jande jahyk jaho

¹¹ Ame'ë ypa'ũ rehe mahapyr jahy jande jamukanim. Pe, amõ jarusu keruhũ pe jande japor jaho. Ame'ë riki Arexandiri ok ta pe har ke. Kuja her ke ijar mupinim ipe: “Nio” aja. Aman ndy'ar rahã, ame'ë ypa'ũ rehe ame'ë pyta rĩ. Ame'ë pe jande jaho.

¹² A'engi Siraku ok ta pe jande jahyk jaho. A'ep mahapyr jande jaker.

¹³ A'engi jande jaho tĩ. Jarusu keruhũ pe jaho. Y rymy'y rupi jande jaho. Pe, Heji ok ta pe jahyk jaho. Ame'ë ku'ë rahã, warahy jurukwã koty ngi ywytu jupeju peju uĩ tĩ. Iapyr koty ngi jupeju peju uĩ tĩ. Pe, mokõi jaker rahã, Posuori ok ta pe jahyk jaho. A'ep jarusu keruhũ ngi jande jahem jaho.

¹⁴ A'ep Jesu kotyhar ta rehe jasad. Jande pe ame'ë ta pandu:

—Awa po wajar mokõi pytun rahã, jande namõ pepyta rĩ — aja.

A'erehe japyta rĩ. A'engi Hom ok ta keruhũ pe jawata jahyk jaho.

¹⁵ A'ep Jesu kotyhar ta ixo. Jande jahyk tate, aja ame'ë ta hendu rahã, pe rupi jande rehe usak uwyr. Amõ ta Pasa Api ok ta pe uhyk uwyr. A'ep jande rehe harõ u'am tĩ. Amõ ta Teréi Wen ok ta pe uhyk uwyr. A'ep jande rehe harõ ixo tĩ. Upa ame'ë ta rehe Páu usak rahã, hury katu. Tupã pe Páu pandu:

—Ne jõ riki katu te me'ë ke — aja Páu.

Hom ok ta keruhũ pe Páu ixo

¹⁶ Hom ok ta pe jande jahyk rahã, Páu pe sonda tama'e kapitã pandu:

—Ok pe nde jeje epyta katu — aja ipe.

Pe, peteĩ jõ sonda usak ehe.

¹⁷ Mahapyr ukwer rahã, jundéu awa tama'e kapitã ta ke Páu mujy'ar. Ame'ë ta jy'ar uwyr rahã, Páu pandu:

—Sa'e ta! Jundéu awa ta rehe katu ym ame'ë ke ihẽ ama'e ym. Jande ramõi ta ukwa: “Ame'ë ke katu ym” aja ihẽ apandu ym tĩ. Jerusarẽ ok ta pe ihẽ axo rahã, kyndaha pe ihẽ ke amõ ta kynda raho. Pe,

homa awa ta koty ihẽ ke amõ ta kynda raho.

¹⁸ Ihẽ rehe har jundéu awa ta je'ë je'ë hũ. Anĩ. Ihẽ rehe har ma'e aka'u te'eha ama'ema'eha mahem ym ngã. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, ame'ë ke sonda ta jukwa ta. Aja ihẽ pe nixói te. A'erehe ihẽ ke homa awa ta poir tar katu.

¹⁹ Anĩ. Ame'ë ke jundéu awa ta putar ym. A'erehe kuja ihẽ apandu: “Sesa riki ihẽ rehe har ukwa ta” aja ihẽ apandu. (Sesa riki homa awa tama'e kapitã keruhũ.) Pesarahã! Jundéu awa ta pe ihẽ je'ëha nixói.

²⁰ A'erehe pehẽ ke ihẽ amujy'ar. Ko pehẽ rehe ihẽ asak a'am. Pehẽ namõ ihẽ apandu a'am. Manõ ame'ë ta kwera katu ta, aja jundéu awa ta ukwa. Ame'ë ke rehe ihẽ ajurujar katu tĩ, a'erehe ita tupaham pe ihẽ ke amõ pukwar — aja Páu pandu.

²¹ Pe, jundéu awa tama'e kapitã ta pandu:

—Jande pe paper pinim ke jundéi wwy pe har ta mondo ym. Nde rehe har ame'ë ta mupinim ym. A'engi myrandu ke amõ ta werur ym tĩ. Jaxer nde rehe har amõ ta pandu ym tĩ.

²² Kuja jõ jahendu. Amõ amõ ta renda rupi Jesu kotyhar ta rehe har ngã je'ë je'ë hũ. A'erehe Jesu rehe nde erejurujar katu, ame'ë rehe har jahendu tar katu — aja Páu pe kapitã ta pandu.

²³ Pe, weraha ke Páu namõ a'eta manga. Ame'ë weraha uhyk rahã, Páu ixo ame'ë pe heta jy'ar uwyr ehe. Pe, Tupã rehe har ngã pe pandu pandu.

—Jesu riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e. Jundéu awa ta harõ hũ ame'ë ke a'e. Pe, ixoty amõ ipy'a muruwak rahã, Tupã kotyhar aja ixo. “Ihẽma'e ke a'e” aja Tupã pandu ta — aja Páu pandu pandu hũ.

Mu'e mu'e hũ tĩ. Moise mupinim ame'ë ke ngi Jesu rehe har ngã pe a'e mujekwa tipe. Tupã je'ëha pandu ame'ë ta mupinim, ame'ë ngi Jesu rehe har mujekwa tipe tĩ. Aja pytuniwe pandu pandu. Aja te'e pytun oho.

²⁴ Páu je'ëha ke amõ amõ ta pyhyk katu. Jurujar katu ehe. Amõ ta anĩ. Amõ amõ ta jurujar ym ehe.

²⁵ Anĩ. Juja ym ngã je'ẽha ke. Páu ke a'eta hijar tate rahã, kuja Páu pandu ngã pe:

—Isai riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Tupã'ã je'ẽha rupi jande ramũi ta pe mujekwa. Ame'ẽ riki jetehar te ke.

²⁶ Isai pe Tupã'ã mujekwa: “Jundéu awa ta pe ebandu eho” aja. Pe, Tupã je'ẽha ke kuja Isai pandu oho:

“Jundéu awa ta! Pehendu hendu tipe. Anĩ. Pekwa ym ta.

Pesak pesak tipe. Anĩ. Ame'ẽ ke pekwa ym ta tĩ.

²⁷ Pejuru jar tar ym ehe.

Pehendu tar ym, a'erehe ipo pe pehẽ pyakwar ke pekynda, ame'ẽja saka.

Pesak tar ym, a'erehe pehẽ reha ke pejupyk, ame'ẽja saka. Pekwa tar ym.

Tupã koty pehẽ py'a ke pemuruwak ym pemondo. A'erehe pehẽ rehe Tupã ipy'a jywyr ym” aja Isai pandu pandu.

²⁸ —Apo pekwa katurahã! Amõ awa ta pe Tupã je'ẽha ke japandu ta. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe japandu ta. Awa ta ke Tupã muhã katu ta, aja japandu ta. Ame'ẽ ta hendu katu ta — aja Páu pandu.

²⁹ [Upa Páu pandu rahã, jundéu awa ta uhem oho ingi. A'eta je'ẽ hãtã tã te hũ ngã jupe.]

³⁰ Mokõi warahy 'ar rahã, hok ixoha rehe Páu muhepy. Ijar pe tamatarer ke a'e me'ẽ. Hok muhepyha ke. Páu rehe heta ngã usak uwyr. Upa katu te ame'ẽ ta rehe Páu hury katu.

³¹ Pe, kuja Páu pandu:

—Tupã koty pehẽ py'a ke pemuruwak rahã, Tupã pandu ta: “Ihẽma'e ke pehẽ” — aja.

Jesu Kirisutu rehe har mu'e mu'e katu tĩ. Páu pandu rahã, kyje ym ngã ngi. Pandu ym ngã:

—Ebandu ym Tupã rehe har. Ebandu ym Kirisutu rehe har — aja Páu pe pandu ym te ngã.

(A'erehe Jesu rehe har Páu pandu pandu hũ ngã pe. Mu'e mu'e hũ tĩ.)

Upa.

Hom ok ta pe har ta pe Páú mupinim

Páú kome'ě paper ke mupinim. Hom ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ě ta pe kome'ě paper pinim ke a'e mondo.

Kuja Páú mu'e katu. “Jesu Kirisutu rehe jurujar katu rahã jô: ‘Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe' aja Tupã pandu” aja Páú mu'e katu. Aja upa ngã pe Tupã pandu ta. Jundéu awa ta pe aja pandu ta. Jundéu awa aja ym ame'ě ta pe aja tĩ. Pandu ta tĩ. Jesu rehe jurujar katu rahã jô, aja Tupã pandu ta.

Hom ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo

Ame'ě ta pe paper pinim ke Páú mondo

¹ Ihě Páú. Hom ok ta pe har ta pe ihě amupinim aĩ. Jesu Kirisutuma'e parakyha ke ihě. Ihě pe Tupã pandu:

—Ihě kotyhar aja nde ke ihě aputar. Jesu mondo ame'ě ke nde tĩ. Myrandu katu ke epandu eho. Jesu Kirisutu rehe har, ame'ě myrandu katu ke epandu eho — aja Tupã pandu.

² Yman ame'ě myrandu katu rehe har Tupã pandu: “Ihě amujekwa ta” aja. Ame'ě ke ima'e je'ěha pandu ame'ě ta pe mujekwa. Ame'ě ke a'eta pandu pandu. Tupã je'ěha rehe ame'ě myrandu katu ihĩ. Je'ěha katu te ame'ě ke rehe ihĩ.

³ Ame'ě myrandu katu rehe Ta'yr rehe har ihĩ tĩ. A'e riki Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te a'e. Ndawi rainō ke a'e, a'erehe awa te'e a'e tĩ. Ndawi kapitã keruhũ a'e.

⁴ Kirisutu Tupã a'e tĩ, aja mujekwa. A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe. Manōha ngi Ta'yr ke Tupã mukwera katu muhem. Pyrãtã te ha namō mukwera katu muhem. A'erehe Tupã pandu: “Ihě ra'yr ke nde” aja. A'erehe Tupã ra'yr a'e.

⁵ A'e riki ihě rehe katu usak. A'erehe ihě pe a'e pandu: “Nde ke ihě amondo ta” aja. A'erehe Kirisutuma'e parakyha ke ihě ama'ema'e. A'erehe myrandu katu ke upa awa ta pe ihě apandu pandu. Aja rahã, ame'ě ta ngi har amō amō jurujar katu ehe. Hendu katu ehe tĩ.

⁶ Pehě pe tĩ. Pejurujar katu ehe tĩ. Tupã pandu: “Jesu Kirisutu kotyhar ta aja pexo, aja ihě aputar” aja riki Tupã pandu.

⁷ Ko pehě pe paper pinim ihě amupinim aĩ. Hom ok ta pe har ta ke pehě. Pehě rehe Tupã ipy'a katu ame'ě ta ke pehě. A'e pandu: “Ihě kotyhar ta aja pexo, aja ihě aputar” aja riki Tupã.

Mã peja pehě rehe Tupã, jande pái keruhũ ipy'a katu. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te aja tĩ. Ipy'a katu tĩ. Mã peja pehě py'a ke a'eta muhury katu tĩ.

Ko pehě rehe har ihě apandu py

⁸ “Hom ok ta pe har ta Jesu Kirisutu rehe jurujar katu” aja amō amō ywy pe har ta hendu riki. A'erehe Tupã pe ihě apandu: “Mã! Ihě rury katu. Ne jô riki katu te me'ě ke” aja.

⁹ Ta'yr rehe har ihě apandu pandu ngã pe. Aja Tupã pe ihě aparaky te hũ. Pe, kuja ihě apandu. Pehě rehe har Tupã namō ihě apandu pandu katu. Jete riki. Pehě rehe har apandu pandu Tupã namō. Ame'ě ke Tupã ukwa katu tĩ.

¹⁰ Kuja inamō ihě apandu:

—Jande pái keruhũ! Hom ok ta pe har ta koty ihě aho ym we rĩ. Apo nde ereputar rahã, a'eta koty ihě ke emondo katu. Nde ereputar rahã, katu tiki — aja Tupã namō ihě apandu pandu.

Pehě rehe har aja te'eha apandu pandu inamō.

¹¹ (A'erehe pehě rehe ihě asak tar katu te riki.) Pe, pehě namō ihě axo rahã, pehě ke ihě amu'e ta. Aja rahã, ma'e katu ame'ě ke pehě pe Tupã'ã me'ě me'ě ta. Aja ihě aputar katu. Aja rahã, pehě py'a ke ihě amãtã ta.

¹² Mã! Kuja riki. Myja me'ě Kirisutu rehe ihě ajurujar katu. Ame'ě namō pehě py'a ke ihě riki amãtã ta. Pe, myja me'ě Kirisutu rehe pehě pejurujar katu. Ame'ě namō ihě py'a ke pehě riki pemãtã katu ta tĩ. Upa katu te jande py'a ke jamãtã katu ta jande juehe.

¹³ Ihě mu ta! Kuja pekwa pekwa pexo. Amō amō we rahã, kuja ihě ajupandu ihě jupe: “Hom ok ta pe har ta rehe ihě asak ta aho apo 'y” aja. Anĩ. Amō amō we rahã, ma'e ke uhyk, a'erehe marã ka ym ihě ahoha. Jundéu awa aja ym ame'ě ta

pe myrandu katu ihē apandu pandu. Pe, ame'ē ta Kirisutu rehe jurujar katu. Aja amō we Hom ok ta pe har ta Kirisutu rehe jurujar katu, aja ihē aputar katu tī. (A'erehe pehē koty ihē aho tar katu tī.)

14 “Myrandu katu epandu eho” aja Tupā pandu ihē pe. A'erehe upa katu te awa ta pe ihē apandu ta me'ē te'e. Aja upa amō amō ok ta pe har ta pe ihē apandu ta me'ē te'e tī. Upa ka'a pe har ta pe aja tī. Apandu ta me'ē te'e tī. Paper rehe jumu'e, ame'ē ta pe aja tī. Apandu ta me'ē te'e tī. Paper rehe jumu'e ym, ame'ē ta pe aja tī. Apandu ta me'ē te'e tī.

15 A'erehe pehē pe myrandu katu ke ihē apandu tar katu te hū. Pehē riki Hom ok ta pe har ta ke pehē.

Tupāma'e pyrātāha ke

16 Myrandu katu riki jetehar te ke aja ihē akwa katu. Tupāma'e pyrātāha ke mujekwa, a'erehe jetehar te ke aja akwa katu. Kuja. Kirisutu rehe amō jurujar katu rahā, a'e ke Tupā muhā katu. Ima'e pyrātāha namō muhā katu. Aja jundéu awa ta ke a'e muhā py. A'engi jundéu awa aja ym ame'ē ta ke muhā katu tī. A'erehe myrandu katu riki jetehar te ke aja ihē akwa katu.

17 Kuja riki myrandu katu mujekwa. Myja rahā Tupā pandu katu my: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Ame'ē ke kuja rahā, a'e pandu katu. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu. Ame'ē ta pe jō Tupā pandu katu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Tupā je'eha rehe kuja panduha ihī tī: “Amō jurujar katu ehe, a'erehe Tupā pandu: ‘Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe’ aja riki. Ame'ē riki uhā te hū aja ixo ta” aja panduha ihī.

Awa ta riki jaxer

18 Ywa ngi ima'e parahyha ke Tupā mujekwa. Upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta rehe a'e parahy. A'erehe ngā ke mupyrara ta. Jetehar te ke mukanim. A'erehe amō ta jetehar te ke ukwa ym tī. (Aja rahā, Tupā rehe har ukwa ym.) Ame'ē jetehar te ke mukanim ame'ē ta rehe parahy a'e tī. A'erehe mupyrara ta ngā ke tī.

19 Tupā pete'e ixo, aja ukwa katu awa. Ame'ē ke Tupā mujekwa ngā pe tipe. Ame'ē ke ngā putar ym, a'erehe ngā ke Tupā mupyrara ta tī.

20 Tupā rehe usak ym awa. A'e mujā ame'ē ke rehe usak katu awa. A'erehe a'e riki Tupā te, aja ukwa tipe. Kome'ē ywy keruhū a'e mujā, a'erehe aja te'eha a'e pyrātā te, aja ngā ukwa. A'erehe a'e riki Tupā te, aja ukwa tipe tī. A'erehe: “Tupā rehe har jande jakwa ym” aja marā ka ym amō panduha.

21 Tupā pete'e ixo aja ngā ukwa tipe. Pandu ym riki: “Ne jō riki Tupā te. Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. Anī. Pandu ym. A'erehe ma'e ke ipy'a pe a'eta ukwa ukwa ixo rahā, ka'u te'e aja saka ixo. Iākā janam rāi, a'erehe jetehar te ke ukwa ym. Aja rahā, Tupā rehe har ukwa ym.

22 “Jande jakwa katu te ame'ē ta ke jande” aja a'eta jupe naī. Anī. Ka'u te'e aja a'eta ixo.

23 Tupā riki uhā te hū ame'ē ke a'e. Ipy'a ke ngā moī moī ym ehe. Anī riki. Ma'e'ā rehe ipy'a ke moī moī katu. Myra ke te'e mujā. Itatawa ke te'e mujā tī. Itatuwyr ke te'e mujā tī. Ame'ē riki tupā aja ame'ē ta ukwaha jupe naī. Sawa'e'ā ke mujā. Kūjā'ā ke mujā tī. Uhā te hū ym ame'ē ke mujā. Ma'ewyra'ā ke mujā tī. So'o'ā ke mujā tī. Ipxi'a rehe wata, ame'ē'ā ke mujā tī. Ame'ē ta riki tupā ta aja ukwaha jupe naī tī. Upa ame'ē ta rehe ipy'a ke ngā moī moī riki. Katu ym aja. A'erehe ywa ngi ima'e parahyha ke Tupā mujekwa.

24 Aja ngā ma'ema'eha ke. A'erehe ame'ē ta ke Tupā hijar. Tupā pandu: “Mā peja ixo. Aputar ym ame'ē ta ke” aja riki. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke ngā ma'ema'e tar katu. Ma'e ke a'eta ma'ema'e ngā juehe. Ame'ē rehe amō usak rahā, huxī hū. Tupā pandu: “Mā peja ixo. Aputar ym ame'ē ta ke” aja riki.

25 Jetehar te Tupā rehe har a'eta ukwa tipe. Ame'ē ke a'eta putar ym. Anī. Te'e ame'ē ke a'eta putar katu. Tupā mujā ame'ē ke rehe ipy'a ke a'eta moī moī katu. Tupā riki mujāha ke a'e. Ipy'a ke ngā moī moī ym ehe.

Jande anĩ. Mã peja Tupã pe jõ japandu katu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja. Aja te'eha mã peja japandu. A'e tỹ. Amen.

²⁶ Tupã te rehe ipy'a ke ngã moĩ moĩ ym. A'erehe ame'ẽ ta ke Tupã hijar. Tupã pandu: “Mã peja ixo” aja. A'erehe ngã putar ame'ẽ ke a'eta ma'ema'e. Huxĩ ame'ẽ ke ma'ema'e. Pe, ixawa'e ta ke kũjã ta hijar. Pe, kũjã ta pame te'e ka'u te'e ngã juehe.

²⁷ Sawa'e ta aja tĩ. Hakehar ta ke a'eta hijar tĩ. Pe, sawa'e ta pame te'e ka'u te'e ngã juehe. A'eta ma'ema'e ngã juehe. Huxĩ ame'ẽ ke ma'ema'e ngã juehe. A'erehe a'eta ke Tupã mupyrara ta tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe Tupãma'e pyraraha ke a'eta pyhyk.

²⁸ Tupã rehe har jetehar te a'eta ukwa, ame'ẽ rehe har a'eta pandu: “Jande japutar ym” aja. A'erehe ame'ẽ ta ke Tupã hijar. Tupã pandu: “Mã peja ixo” aja. A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke jõ ipy'a pe ngã ukwa ukwa ixo. A'erehe ma'e ke a'eta ma'ema'e ym rahã, katu, aja ukwa tipe. Anĩ. Ame'ẽ ke a'eta ma'ema'e. Katu ym tiki. Marã ka ym putu'uha ingi.

²⁹ Ame'ẽ ta upa ma'e katu ym ame'ẽ ke ma'ema'e. Ma'e ka'u te'eha ke aja tĩ. Ma'ema'e tĩ. Kyty'ym tĩ. Amõ ta ke mujaxer tar katu tĩ. Amõ rehe jyty'ym hũ tĩ. Ianam ta ke jukwa tĩ. Ianam ta namõ jumai mai ixo tĩ. A'eta muka'u te'e ngã juehe. Amõ ta ke mahy tar katu tĩ. Te'eha rupi amõ ta rehe har katu ym pandu tĩ.

³⁰ Amõ ta rehe juru ai tĩ. Tupã ke putar ym te tĩ. Parahy war tĩ. Sawa'e te jupe tĩ. Kũjã te jupe tĩ. “Ihẽ jõ katu te” aja pandu jupe tĩ. “Myja me'ẽ katu ym ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ta my” aja ukwa ukwa ixo jõ tĩ. Katu ym aja. Ipái ta rehe hendu ym tĩ. Imãi ta rehe hendu ym tĩ.

³¹ Ka'u te'e aja ixo tĩ. A'eta pandu ame'ẽ ke ma'ema'e ym tĩ. Amõ ta rehe pyrara usak ym tĩ. Amõ ta rehe ipy'a ym tĩ.

³² Tupã pandu ame'ẽ ke a'eta ukwa katu tipe. Kuja panduha ke: “Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta manõ ta” aja. Ame'ẽ ke ukwa katu tipe. Anĩ. Tapijar te'e we aja ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e we rĩ. Amõ we tĩ. Amõ ta riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e rahã: “Katu pema'ema'eha” aja riki pandu. (Hury katu ehe.) Katu ym aja.

2

Tupã mupyrara ta

¹ Pesarahã! Amõ ta rehe har kuja pepandu my: “Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Katu ym aja” aja riki. Mã! Pehẽ atu aja tĩ! “Katu ym” aja pepandu. Pe, ame'ẽ ta aja juja katu te peka'u te'eha ke pema'ema'e tĩ. Aja rahã, pehẽ juehe har pepandu: “Katu ym jande” aja saka tĩ.

² Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta. Aja rahã, katu aja jakwa katu.

³ Mã! Pehẽ aja tĩ. “Ma'e ka'u te'eha ke ame'ẽ ta ma'ema'e. Katu ym aja” aja pepandu. Ame'ẽ ta aja juja katu te peka'u te'eha ke pema'ema'e tĩ. Aja rahã, Tupã mupyraraha ngi pehem ym te ta tĩ.

⁴ Mã kuja pepandu my: “Tupã katu te. Pahar ngã ke a'e mupyrara ym. Ngã jaxer rahã, i'i a'e harõ we tipe. Anĩ. Tupã ma'ema'eha japutar ym” aja pepandu my. Mã! Kuja pekwa katu riki. I'i a'e harõ rahã, ixoty pehẽ py'a pemuruwak ta my. A'erehe pehẽ rehe pyrara usak katu rĩ. Aja pekwa katu riki.

⁵ Anĩ. Pehẽ py'a pemuruwak tar ym. Hãtã ywy ke jumen pyrũ, ame'ẽja saka pexo tĩ. Jumen aja pehendu tar ym tĩ. Pehẽ py'a pemuruwak tar ym ixoty. A'erehe ngã 'ar koty te we pehẽ ke Tupã mupyrara ta. Jetehar te ngã ke Tupã mupyrara ta. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk rahã, pehẽ ke mupyrara ta. Arahã Tupã parahy ta. Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e, a'erehe a'e parahy ta ngã rehe.

⁶ Ma'e ke amõ pame katu te ma'ema'e, aja Tupã me'ẽ me'ẽ ta ipe. Juja katu te me'ẽ me'ẽ ta ipe.

⁷ Amõ ta tapijar te'e we katu ame'ẽ ke ma'ema'e. Kirisutu katuha aja a'eta ke Tupã muruwak ta, ame'ẽ rehe ame'ẽ ta harõ ixo tĩ. “Pehẽ katu” aja Tupã pandu ame'ẽ ke a'eta putar katu tĩ. Uhãha angaha rehe harõ ixo tĩ. Ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu ta.

⁸ Amõ ta anĩ. Kyty'ym ame'ẽ ta ke a'eta. Katu ame'ẽ ke ma'ema'e ame'ẽ ta ke a'eta putar ym tĩ. Pe, ma'e katu ym ame'ẽ ke a'eta ma'ema'e tar katu. Ame'ẽ ta rehe Tupã parahy ta. Pe, mupyrara ta tĩ.

⁹ Upa katu te ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta. Ahy hũ ta. Aja jundéu awa ta ke a'e mupyrara ta. Ame'ẽ ta jō ym. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke a'e mupyrara ta tĩ.

¹⁰ Upa katu te ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e, ame'ẽ ta ke Ta'yr katuha aja Tupã muruwak ta tĩ. Katu te ixo, aja muruwak ta. Ame'ẽ ta pe a'e pandu ta tĩ: “Pehẽ katu” aja. Ame'ẽ ta py'a ke a'e muhury katu ta tĩ. Aja jundéu awa ta pe Tupã ma'ema'e ta. Ame'ẽ ta jō ym. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe a'e ma'ema'e ta tĩ.

¹¹ Upa awa ta rehe Tupã juja katu te usak. Johu ta. Pe, ame'ẽ ta rehe har jetehar rupi pandu pandu ta. “Pehẽ katu” aja ta.

¹² Moise je'ẽha namō jundéu awa ta ixo. Pe, ma'e ka'u te'eha ke ame'ẽ ta ma'ema'e rahã, Tupã pandu: “Moise je'ẽha ke pekwa tipe. Pehendu ym ehe. A'erehe pehẽ ke ihẽ amupyrara ta” aja. Moise je'ẽha rehe hendu ym, a'erehe Tupã mupyrara ta.

Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta anĩ. Moise je'ẽha namō ixo ym. Ukwa ym. Pe, ma'e ka'u te'eha ke ame'ẽ ta ma'ema'e rahã: “Moise je'ẽha ke pekwa” aja Tupã pandu ym. Kuja a'eta ukwa katu. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e rahã: “Mã! Ihẽ katu ym” aja ipy'a pe ukwa katu. Ukwa katu, a'erehe Tupã mupyrara ta.

¹³ Moise je'ẽha rehe hendu rahã jō: “Nde katu te. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixóí te nde pe” aja Tupã pandu ym. Moise je'ẽha mujekwa, aja amō ma'ema'e te rahã: “Nde katu te. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixóí te nde pe” aja Tupã pandu katu.

¹⁴ Moise je'ẽha namō jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ixo ym. Ukwa ym. Pe, ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e, aja ipy'a pe ukwa katu jupe. Moise je'ẽha pandu, aja ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e. Aja rahã, ame'ẽ riki ima'e je'ẽha aja saka. Ame'ẽ riki Moise je'ẽha pandu, ame'ẽja saka jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe.

¹⁵ Pe, Moise je'ẽha pandu ame'ẽ ke ipy'a pe ihĩ katu, aja mujekwa. Amō rahã, a'eta pandu a'eta jupe: “Katu ame'ẽ ke jama'e” aja. Amō rahã, pandu a'eta jupe: “Mã! Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e” aja riki. Aja ipy'a pe a'eta ukwa katu riki, a'erehe Moise

je'ẽha pandu ame'ẽ ke ipy'a pe ihĩ katu, aja mujekwa tĩ.

¹⁶ Aja ta riki. Amō ta ukwa ym ha rupi ma'e ke ipy'a pe a'eta ukwa ukwa ixo. Ame'ẽ ke Jesu Kirisutu riki mujekwa ta. “Nde katu.” Amō pe: “Nde katu ym” aja mujekwa ta. Ame'ẽ mujekwaha angaha rehe uhyk rahã, Jesu Kirisutu ke Tupã muwyr ta. Arahã, Jesu pandu pandu ta. “Nde katu.” Amō pe: “Nde katu ym” aja pandu ta. Ame'ẽ ke ihẽ amujekwa. Ihẽ Páu. Myrandu katu ke ihẽ apandu pandu rahã, ame'ẽ ke ihẽ amujekwa.

Jundéu awa ta rehe har Moise je'ẽha mujekwa

¹⁷ Jundéu awa ta! Myja me'ẽ ta pehẽ my? Apandu ta. Pehẽ pepandu: “Jundéu awa ta ke jande” aja. “Moise je'ẽha namō jaxo, a'erehe jande pe jō Tupã pandu: ‘Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixóí te pehẽ pe’ ” aja pepandu pehẽ jupe. “Jande jō riki Tupã rehe har jakwa katu” aja pepandu pehẽ jupe naĩ tĩ.

¹⁸ Myja pema'ema'eha ke Tupã putar my, ame'ẽ ke pekwa katu tipe. (Anĩ. Pehendu ym ehe.) Myja katu ame'ẽ ke amō ma'ema'e my, ame'ẽ ke Moise je'ẽha mujekwa katu. Ame'ẽ ke pekwa katu tipe tĩ. (Anĩ. Pehendu ym ehe tĩ.)

¹⁹ Pepandu: “Jande jō riki jakwa katu ame'ẽ ta ke jande. A'erehe amō ta ke jamu'e katu. Ame'ẽ ta riki eha ym te ame'ẽ ta aja saka. Pytun rupi wata ame'ẽ ta aja saka. Ukwa ym ame'ẽ ta” aja pepandu naĩ.

²⁰ “Ukwa ym ame'ẽ ta ke jande jō jamu'e katu” aja pepandu naĩ. (Jundéu awa ta ke pehẽ.) “Ka'u te'e ame'ẽ ta ke jande jō jamu'e katu” aja pepandu naĩ tĩ. “Moise je'ẽha namō jande jaxo, a'erehe upa katu te jande jakwa katu te. Pe, japandu ame'ẽ ke riki jetehar te ke. Aja jakwa katu” aja riki pepandu naĩ. (Jundéu awa ta ke pehẽ.)

²¹ Mã! Moise je'ẽha ke amō ta pe pemu'e. Aja rahã, ma'erehe pemu'e, aja pema'ema'e ym my? Pehẽ atu pehendu ym ehe. Moise je'ẽha rehe pehendu ym. Katu ym aja. Pepandu: “Amōma'e ke pemukanim ym” aja pemu'e. Pehẽ anĩ. Amōma'e ke pemukanim riki. Katu ym aja. (Aja rahã, Moise je'ẽha rehe pehendu ym,

aja pemujekwa katu. Jundéu awa ta ke pehē.)

²² Pepandu: “Amō kūjā rehe eka'u te'e ym” aja pemu'e. Pehē anī. Amō ta kūjā rehe peka'u te'e. Katu ym aja. (Aja rahā, Moise je'ēha rehe pehendū ym, aja pemujekwa tī.)

Ma'e'ā riki tupā aja amō ta ukwaha jupe naī. “Ame'ē rehe pehē py'a pemoī moī ym” aja pemu'e. Pe, ma'e'ā rok pe pexe, pe, tamatarer ke amō ta matyr, ame'ē ke pemukanim riki. Katu ym aja. (Aja rahā, Moise je'ēha rehe pehendū ym, aja pemujekwa katu tī.)

²³ “Jande riki Moise je'ēha namō jaxo, a'erehe katu te ame'ē ta ke jande” aja pepandu. Ame'ē Moise je'ēha rehe pehendū ym, a'erehe amō ta pandu: “Tupā japutar ym” aja amō ta pandu.

²⁴ Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Jundéu awa ta! Pehē pema'eha riki jaxer, a'erehe Tupā rehe jundéu awa aja ym me'ē ta juru ai” aja riki panduha ihī.

²⁵ Jundéu awa ta ke pehē. Pehē rehe ihī ame'ē pirer ke pejupā. (Aja rahā, jundéu awa ta te ke pehē. Tupā usak katu pehē rehe, aja pekwaha.) Pe, Moise je'ēha rehe pehendū katu rahā, pehē pirer ke jupā, ame'ē katu tiki. Tupā kotyhar ta ke aja pemujekwa ngā pe. Moise je'ēha rehe pehendū ym rahā, mā pehē pirer ke pejupā ym te, mā peja te'e pexo. Katu ym aja. Tupā kotyhar ta aja ym, aja pexo.

²⁶ Jundéu awa aja ym ame'ē ta ipirer ke a'eta jupā ym. Pe, Moise je'ēha rehe a'eta hendu katu rahā, kuja Tupā ukwa ta. Ipirer ke jupā, ame'ēja saka ixo, aja Tupā pe.

²⁷ Jundéu awa aja ym ame'ē ta rehe ihī ame'ē pirer ke jupā ym tipe. Pe, a'eta Moise je'ēha rehe hendu katu rahā, kuja mujekwa. “Jundéu awa ta! Pehē katu ym. Moise je'ēha rehe pehendū ym. Moise je'ēha namō pexo tipe. Ame'ē panduha paper rehe ihī tipe. Pehē pirer pejupā tipe. Anī. Pehendū ym ehe. Katu ym pehē” aja jundéu awa ta pe pandu. Moise je'ēha rehe jundéu awa aja ym ame'ē ta hendu katu, aja ixo, a'erehe aja mujekwa.

²⁸ Amō riki jundéu awa ke, aja amō ta ukwaha. Anī. Aja te'eha aja ym. Ipirer ke jundéu awa jupā, a'erehe jundéu awa ta te ke a'eta, aja ukwaha. Anī. Aja te'eha aja ym.

²⁹ Kuja riki jundéu awa te. Amō py'a ke Tupā juhyk, ame'ē riki jundéu awa te. (Aja rahā, ame'ē riki Tupā kotyhar te ke a'e.) Ame'ē ke Tupā'ā ma'eha ke. Ipy'a rehe jundéu awa te, aja saka. Pe, ipy'a juhyk ame'ē pe: “Nde katu ame'ē ke nde” aja Tupā pandu. Aja pandu ym awa. Tupā jō pandu katu. Moise je'ēha rehe hendu katu rahā, ipy'a ke juhyk ym. A'erehe: “Nde katu ame'ē ke nde” aja Tupā pandu ym.

3

¹ (Jundéu awa aja ym ame'ē ta riki jundéu awa aja juja katu te saka rahā, kuja amō pandu my.) “Jundéu awa aja ym ame'ē ta 'ar koty te we jundéu awa ta katuha my? Ipirer ke jupā rahā, i'ar koty te we katuha my?” aja pandu my.

² A'e tŷ. Katu tiki. Kuja riki. Jundéu awa ta pe Tupā pandu: “Ihē je'ēha ke pehē pe ihē amondo” aja. Aja rahā, Tupā je'ēha namō jundéu awa ta ixo. (A'erehe jundéu awa aja ym ame'ē ta 'ar koty te we katuha.)

³ Pe, ame'ē je'ēha rehe amō ta hendu ym rahā, ame'ē ta pe ma'e Tupā pandu katu, aja a'e ma'e ym ta my tī?

⁴ Anī. Aja ym. Tupā pandu katu, ame'ē ke a'e ma'ema'e katu te. Jetehar te ke a'e ma'ema'e. Sawa'e te'e pandu. Tupā anī. Jetehar te ke a'e ma'ema'e katu te. Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Tupā! Nde erepandu rahā, jetehar te ke nde erepandu, aja nde eremujekwa. Ngā panduha ruwa koty oho rahā: “Tupā jetehar te ke ma'ema'e' aja mujekwa ta me'ē te'e” aja panduha ihī.

⁵ (Pe, amō ta panduha ihē amujekwa ta.) Kuja pandu my: “Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e rahā, kuja jamujekwa. (Tupā ipy'a jywyr ta jande rehe.) A'erehe Tupā riki katu te, aja jamujekwa. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta ke mupyrara ta, a'erehe a'e katu te, aja jamujekwa. Pe, a'e katu te, aja jamujekwa rahā, ma'erehe jande ke a'e

mupyrara ta my? Katu ym jakwaha” aja pandu. (Aja amō ta pandu naĩ.)

⁶ Anĩ. Kuja ihē pe. Katu ame'ē ke jō Tupā ma'ema'e. Aja ym rahā, awa ta rehe har a'e ukwa ym ta tipe. Katu my? Katu ym my? Ame'ē rehe har ukwa ym ta tipe.

⁷ Pe, amō ta pandu naĩ. “Ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'ema'e rahā, (ihē rehe Tupā ipy'a jywyr ta,) a'erehe Tupā katuha ke i'ar koty te we amujekwa” aja amō ukwaha naĩ. “Aja Tupā katuha amujekwa rahā, ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'e rahā: 'Nde katu ym' aja ihē rehe har pandu ym ta me'ē te'e” aja amō ta pandu naĩ.

⁸ A'erehe amō ta pandu naĩ: “Mā peja ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e jaho. (Tupā ipy'a jywyr ta jande rehe.) A'erehe Tupā riki katu te, aja jamujekwa ta” aja riki amō ta pandu naĩ. Mā! Aja ihē riki apandu, aja amō ta pandu naĩ. (Anĩ. Aja ihē apandu ym.) Ihē Páu. Aja ihē rehe har juru ai ngā. Katu ym aja. Ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta.

Katu ame'ē ke ma'ema'e ym te awa

⁹ Jundéu awa ta ke jande. Jundéu awa aja ym ame'ē ta 'ar koty te we jandema'e katuha my? Anĩ. Aja ym. Juja katu te riki. A'eta aja jundéu awa ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tĩ. Marā ka ym hijariha. Aja ihē amujekwa ramō.

¹⁰ Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihĩ: “Katu ame'ē ke amō ma'ema'e, aja ma'ema'e ame'ē ke nixói te, aja Tupā ukwa katu.

¹¹ Jetehar te ke ukwa, ame'ē ke nixói te tĩ. Tupā rehe har ukwa tar katu, ame'ē ke nixói te tĩ.

¹² ‘Tupā ke ihē aputar ym' aja upa ngā ixo tĩ. Upa riki ka'u te'eha ma'ema'eha aja ngā ixo tĩ.

Katu ame'ē ke ma'ema'e, aja ma'ema'e ame'ē ke nixói te.

¹³ A'eta te'e pandu, aja amō ta pe a'eta mujekwa tĩ.

Te'e je'ē hū tĩ.

A'eta juru ai. Ame'ē riki mbói ahy ame'ē su'u amō ke aja saka. Mujaxer amō ta ke.

¹⁴ A'eta pandu rahā, amō ta rehe har katu ym te ame'ē ke a'eta pandu hū.

¹⁵ Amō ta ke a'eta mahy tĩ. Jukwa tĩ.

¹⁶ Amō amō rok pe a'eta ohoho. Ame'ē pe har ta ke a'eta mujaxer. Pe, aja pyrara ixo aja a'eta hijar ngā ke.

¹⁷ Amō ta jumaiha ke muputu'u, ame'ē ke a'eta ukwa ym te tĩ.

¹⁸ Tupā rehe ipy'a ke moĩ moĩ, ame'ē ke a'eta jumu'e ym te tĩ” aja riki Tupā je'ēha rehe panduha ihĩ.

¹⁹ Apo kuja jakwa katu. Moise je'ēha rehe hendu katu ta me'ē te'e, aja amō ta ukwaha. Aja rahā, upa katu te Moise je'ēha mujekwa, ame'ē rehe hendu katu ta me'ē te'e. (Pyta we ym te ta henduha.) Aja rahā: “Ma'e ihē aka'u te'eha ke ama'e ym” aja pandu ta. (Anĩ. Aja upa katu te Moise je'ēha rehe hendu katu te ame'ē ke nixói te.) Aja rahā, upa katu te kome'ē ywy keruhū pe har ta pandu ta: “Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e. Katu ym jande” aja. Aja rahā, upa katu te ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta.

²⁰ A'erehe kuja my? Moise je'ēha mujekwa, aja amō ma'ema'e. A'erehe Tupā pandu my: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja pandu my? Anĩ. Aja Tupā pandu ym. Kuja riki Moise je'ēha mujekwa. Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'e. Pe, Moise je'ēha rehe usak rahā, pandu: “Mā! Ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'e” aja ukwa katu. Aja Moise je'ēha mujekwa.

Myja me'ē amō riki katu aja Tupā mu'am my

²¹ Myja me'ē amō pe Tupā pandu: “Nde katu te nde. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Ame'ē ke a'e mujekwa katu ngā pe apo 'y. Moise je'ēha rehe amō hendu katu rahā, aja Tupā pandu ym te. Aja Moise je'ēha mujekwa. Aja Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mujekwa tĩ.

²² Kuja Tupā pe amō katu te. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta pe Tupā pandu katu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Upa katu te jurujar katu ame'ē ta pe aja Tupā pandu katu. Upa katu te awa ta juja katu te riki. Jundéu awa ta ke. Jundéu awa aja ym ame'ē ta aja tĩ. Kuja riki juja katu te.

²³ Upa katu te awa ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. A'erehe Tupā koty oho ym te ta

awa. Hake katu te hũ, ame'ẽ pe oho ym te ta awa.

²⁴ Anĩ. Awa ta rehe Tupã ipy'a katu te hũ. A'erehe Jesu Kirisutu manõha rupi Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Manõha rupi amõ ke Jesu muhã katu.

²⁵ Jesu Kirisutu ke Tupã muwyr. Pe, Jesu manõ. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta rehe ipy'a ke Tupã mujwyr. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu, ame'ẽ ta rehe ipy'a ke mujwyr. Aja rahã, a'e pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja mujekwa. Yman Tupã harõ hũ. (Ixoty ngã ipy'a ke ngã muruwak ta my, ame'ẽ rehe harõ hũ ixo.) Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e ame'ẽ ke rehe a'e usak ym, ame'ẽja saka a'e ixo. (Aja rahã, harái aja ixo.)

²⁶ Apo anĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta ke a'e mupyrara ta me'ẽ te'e. A'erehe Jesu ke a'e muwyr. Ngã ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy uwyr. A'erehe awa ta namõ Tupã jumukatu, aja mujekwa. Aja rahã, Tupã riki katu te, aja mujekwa. Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe a'e pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja.

²⁷ Moise je'ẽha rehe amõ hendu katu rahã, a'e ke mukatu ym. A'erehe: “Katu te ame'ẽ ke ihẽ” aja marã ka ym a'e panduha. Nixói panduha. Ma'erehe my? Moise je'ẽha rehe amõ hendu katu rahã: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupã pandu ym. Anĩ. Aja ym. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu rahã jõ, Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja.

²⁸ Apo jande jakwa katu. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu rahã jõ, Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Moise je'ẽha mujekwa, aja ma'ema'e ame'ẽ ta pe: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja Tupã pandu ym te ta.

²⁹ Myja me'ẽ Tupã my? Tupã rehe jundéu awa ta jõ ipy'a moĩ moĩ my? Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta moĩ moĩ my tĩ? Jete riki. Tupã

rehe jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ipy'a moĩ moĩ katu tĩ.

³⁰ Tupã riki petẽhar a'e. Jesu Kirisutu rehe jundéu awa ta jurujar katu rahã, Tupã pandu: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta aja tĩ. Jurujar katu ehe rahã, Tupã pandu tĩ: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja tĩ. (Awa ta pe juja katu te Tupã pandu.)

³¹ Pe, jande jajurujar katu ehe rahã, Moise je'ẽha mujekwa, aja jama'ema'e ym te ta apo my? Anĩ. Aja ym. Kirisutu rehe jande jajurujar katu, a'erehe i'ar koty te we Moise je'ẽha katu, aja jakwa katu. Moise je'ẽha ke jahijar ym ta.

4

Jurujar katuha ke Amarã mujekwa

¹ Apo Amarã jurujar katuha rehe har ihẽ apandu ta. A'e riki jundéu awa ta ramõi ke a'e. Myja Amarã ixo my? Kuja.

² Ma'e ke Amarã ma'ema'e, a'erehe Tupã pandu ipe my: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja my? Anĩ. Aja ym. Aja Tupã pandu ta tipe rahã: “Katu te ame'ẽ ke ihẽ” aja Amarã pandu ta tipe tĩ. Anĩ. Aja Tupã pe marã ka ym Amarã panduha.

³ Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã jurujar katu. A'erehe Tupã pandu ipe: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja riki panduha ihĩ.

⁴ Amõ pe amõ paraky rahã, ame'ẽ pe ijar muhepy. Tamatarer me'ẽ ipe. Te'e me'ẽ, aja ym riki. Paraky katu, a'erehe tamatarer ke parakyha pyhyk katu.

⁵ Aja Tupã ma'e my? Anĩ. A'e pandu ame'ẽ ke rehe amõ jurujar katu. Ame'ẽ jõ. (Paraky ym, ame'ẽja saka.) A'erehe Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja riki. Jurujar katuha ke Tupã ukwa katu, a'erehe a'e pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ pe Tupã riki pandu katu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja.

⁶ Aja yman Ndawi pandu tĩ. Hury katu ame'ẽ rehe har pandu. Ma'e ke Ndawi ma'ema'e, a'erehe: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupã pandu my? Anĩ. Aja ym Tupã pandu. Ipy'a ke Tupã juhyk, a'erehe: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupã pandu. Ame'ẽ riki hury katu me'ẽ ke a'e.

⁷ Kuja Ndawi pandu:

“Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e. Pe, Tupã ipy'a jywyr ehe. Ame'ẽ riki hury katu ame'ẽ ke a'e.

Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e, ame'ẽma'e py'a ke Tupã juhyk. A'erehe ame'ẽ riki hury katu ame'ẽ ke a'e tĩ.

⁸ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e. Ame'ẽ ke jandema'e sawa'e te upa harái.

A'erehe ame'ẽ riki hury katu ame'ẽ ke a'e tĩ” aja riki Ndawi pandu.

⁹ “Hury katu ame'ẽ ta ke” aja Ndawi pandu. Ame'ẽ ta riki jundéu awa ta ke jõ my? Ame'ẽ ta ehe ihĩ ame'ẽ pirer ke jupã ame'ẽ ta ke. Anĩ. Ame'ẽ ta jõ ym. Ipirer ke jupã ym ame'ẽ ta hury katu tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke a'eta. Ipy'a ke Tupã mujwyr katu a'eta rehe tĩ, a'erehe hury katu a'eta tĩ. Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ, ame'ẽ ke japandu ramõ. Kuja. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã jurujar katu, a'erehe Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja ipe, aja riki panduha ihĩ.

¹⁰ Myja rahã aja Tupã pandu my? Ehe ihĩ ame'ẽ ipirer ke Amarã jupã ym rahã we, aja Tupã pandu my? Ipirer upa jupã rahã, pandu my? Pesarahã! Ipirer ke jupã ym rahã we, Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Upa jupã rahã, anĩ. Jupã ym rahã, pandu katu.

¹¹ “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupã upa pandu. A'engi ehe ihĩ ame'ẽ pirer ke Amarã jupã. Ipirer jupã ym rahã we, Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã jurujar katu, a'erehe: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupã pandu ipe. Ame'ẽ panduha ke Amarã mujekwa, a'erehe ipirer ke jupã. Aja rahã, Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe Tupã pandu ta tĩ: “Nde katu

te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Upa katu te jurujar katu ame'ẽ ta pe aja Tupã pandu katu tĩ. A'erehe Amarã riki ame'ẽ ta ramõi aja saka riki. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ramõi aja saka. Ipirer ke jupã ym ame'ẽ ta ka a'eta.

¹² Jundéu awa ta ramõi ke a'e tĩ. Ipirer ke jupã ame'ẽ ta ke a'eta. Ame'ẽ ta jõ ym. Amarã aja Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jurujar katu tĩ. A'erehe ame'ẽ ta ramõi aja Amarã. Aja riki Amarã jurujar katu, ipirer jupã ym rahã we riki.

Amarã pe ma'e ke Tupã manga katu

¹³ “Kome'ẽ ywy ke nema'e ta” aja Tupã manga katu Amarã pe. Aja hainõ ta pe manga katu tĩ. Aja rahã, upa kome'ẽ ywy keruhũ riki Amarã tama'e ta aja Tupã manga katu. Moise je'ẽha rehe Amarã hendu katu, a'erehe: “Kome'ẽ ywy ke nema'e ta” aja Tupã pandu my? Anĩ. Aja ym. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã jurujar katu, a'erehe Tupã pandu ipe: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja.

¹⁴ Pesarahã! Tupã manga katu ame'ẽ ke amõ ta pe katu my? Kuja Moise je'ẽha rehe hendu katu ame'ẽ ta pe katu my? Anĩ. Aja ym. Moise je'ẽha rehe hendu katu ame'ẽ ta pe ma'e ke me'ẽ ta tipe rahã, te'e Tupã rehe jurujar katu, aja saka riki. Tupã manga katu ame'ẽ riki jaxer aja ta tipe tĩ.

¹⁵ Moise je'ẽha rehe amõ hendu ym rahã, ame'ẽ ke Tupã mupyrara riki. Pe, ma'e je'ẽha nixói rahã, katu tiki. Ma'e je'ẽha nixói rahã, myja ym hendu katuha ehe. Nixói je'ẽha. (Aja rahã, mupyrara ym ta tipe.)

¹⁶ Hendu ym ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara. Jurujar katu ame'ẽ ta anĩ. Ame'ẽ ta pe Tupã pandu katu: “Nde rehe ihẽ asak katu ta” aja. Aja rahã, a'e usak katu ame'ẽ ta jurujar katu ehe. Ame'ẽ ta pe Tupã manga katu ma'e ke. Aja riki upa Amarã rainõ ta pe tĩ. Moise je'ẽha rehe hendu katu me'ẽ ta pe jõ my? Ma'e, jundéu awa ta pe jõ my? Anĩ. Upa Amarã aja Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe Tupã manga katu ma'e ke. Amarã aja Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jande jajurujar katu tĩ. A'erehe Amarã riki jande ramõi te aja saka a'e tĩ.

¹⁷ Tupã je'êha rehe panduha ihĩ, aja saka riki. Amarã pe Tupã pandu:

—Amõ amõ ywy pe har ta pandu ta nde pe: “Nde aja Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jajurujar katu tĩ. A'erehe jande ramũi aja nde tĩ” — aja pandu ta.

A'e riki hamũi aja Tupã ukwa katu. Tupã riki manõ ame'ẽ ta ke mukwera katu muhem. A'e je'êha rupi ma'e nixói ame'ẽ ke muhem katu. Mujã katu. Ame'ẽ Tupã rehe Amarã jurujar katu.

¹⁸ “Ne rainõ heta ta” aja Tupã pandu. Arahã ta'yr ym te Amarã. A'erehe marã ka ym Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jurujar katuha. Anĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe tapijar te'e we Amarã jurujar katu. A'erehe amõ amõ ywy pe har ta pandu: “Jande ramũi aja nde tĩ” aja Amarã pe. Tupã je'êha rehe panduha ihĩ. Kuja:

“Ne rainõ jahy rata aja heta te hũ ta. Marã ka ym hetaha mangaha” aja riki.

¹⁹ Arahã Amarã tamũi te hũ. Kuja, 100 warahy 'ar tate ame'ẽ ke a'e. “Tamũi te hũ ihẽ. Marã ka ym amuta'yriha apo 'y” aja a'e jupe. Hakehar, Sar aja tĩ. A'i te tĩ. Imembyr ym te a'e. Marã ka ym imembyriha. Anĩ. Tapijar te'e we Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã jurujar katu. Hijar ym ame'ẽ.

²⁰ Kuja ym a'e pandu jupe: “Mã! Ihẽ ra'yr ym ta nahã my. Tupã pandu ame'ẽ ke uhyk ym ta nahã my” aja ym a'e pandu. Anĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jurujar katu a'e, a'erehe pyrãtã aja a'e ixo. Pe, Tupã pe a'e pandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja.

²¹ Ima'e panduha ke Tupã ma'ema'e katu ta, aja Amarã ukwa katu te hũ.

²² A'erehe Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Amarã pe. Amarã jurujar katu ehe, a'erehe aja Tupã pandu.

²³ “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupã je'êha rehe amõ mupinim. Amarã katuha ke amõ ta ukwa, a'erehe jõ mupinim my?

²⁴ Anĩ. Ame'ẽ jõ ym. Jande jaxo ta, a'erehe Tupã je'êha rehe panduha pehĩ. Jande riki Amarã aja tĩ. “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja Tupã pandu jande pe. Jande jajurujar katu ehe, a'erehe aja Tupã pandu. A'e riki

Jesu, jandema'e sawa'e te ke manõha ngi mukwera katu muhem.

²⁵ Ngã koty Jesu ke amõ ta raho. Pe, Jesu ke ame'ẽ ta jukwa. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e. Ame'ẽ ke rehe Jesu muhepy, a'erehe a'e manõ. Pe, a'e ke Tupã mukwera katu muhem. Aja rahã, jande pe Tupã pandu katu: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja jande pe.

5

“Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha

Nde erema'eha ke nixói te nde pe” Aja Tupã pandu

¹ Jesu rehe jajurujar katu, a'erehe Tupã pandu: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja jande pe. Tupã parahyha ke Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te muputu'u jande ngi. A'erehe Tupã namõ jande juehe katu jande jaxo.

² Ipái pe Jesu pandu: “Peme'ẽ ta ihẽ rehe jurujar katu, a'erehe peme'ẽ ta rehe esak katu” aja. A'erehe jande rehe Tupã ipy'a katu te hũ. Pe, Tupã katuha aja jande jaxo ta kÿ tĩ. Ame'ẽ rehe jaharõ jaxo, a'erehe jande rury katu jaxo.

³ Jande ke amõ ta mupyrara rahã, jande rury katu jaxo tĩ. Jande ke amõ ta mupyrara rahã, tapijar te'e we jande py'ahu te'e jahendu, aja jakwa. A'erehe jande rury katu jaxo.

⁴ Tapijar te'e we jande py'ahu te'e jahendu rahã, jande pe Tupã pandu: “Pehẽ katu” aja. Aja jande pe pandu rahã, i'ar koty te we jaharõ katu. Inamõ jaxo ta, ame'ẽ rehe jaharõ katu.

⁵ Myja ame'ẽ ke jakwa katu my? Kuja. Jande rehe a'e ipy'a katu te hũ. Ame'ẽ ke I'ã riki jande pe mujekwa. I'ã ke jande py'a rehe Tupã muwyr. Inamõ jaxo ta, aja jakwa katu. Jande py'a rehe I'ã ihĩ katu, a'erehe: “Mã! Inamõ jaxo ta nahã my?” aja ym jakwaha. Jakwa katu te riki.

⁶ Marã ka ym jande ke jajumuhã jande juehe aja jaxo rahã, Kirisutu manõ. Jande riki katu ym te ame'ẽ ta ke jande. Pe, Kirisutu manõ. Angaha uhyk katu te, aja Tupã ukwa katu rahã, Kirisutu manõ.

⁷ Sehar amō katu ame'ē ke rehe amō ipy'a tar katu rahā, ame'ē henda ke pe amō manō tar katu nahā my. Anī. Nixói amō, aja akwaha. Pe, pandu my: “Ihē riki nde renda ke pe amanō ta. Aja rahā, nde eremanō ym ta” aja. Aja pandu ta nahā my. Ukwa ym awa.

⁸ Tupā anī. Jande rehe a'e ipy'a katu te hū, aja a'e mujekwa katu jande pe. A'erehe jande riki ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e jaxo rahā, Kirisutu manō.

⁹ A'e manō, a'erehe jande pe Tupā pandu: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja. Aja a'e pandu, a'erehe Tupā mupyraraha ngi jande ke Kirisutu muhem katu te ta. Tupā mupyraraha uhyk ym te ta jande rehe.

¹⁰ Jaxer ai ame'ē ke jande, a'erehe Tupā ruwajan ke jande kwe. Pe, Ta'yr riki manō, a'erehe jande pe a'e pandu apo 'y: “Ihē rehe katu ame'ē ta ke pehē” aja. Apo Tupā rehe katu ame'ē ta ke jande. Kirisutu uhā te hū aja ixo, a'erehe jande ke a'e muhā katu ta tī, aja jakwa katu.

¹¹ Amō we tī. Tupā rehe katu ame'ē ta ke jande, aja jande ke Jesu Kirisutu mu'am. A'erehe jande rury katu jaxo. Jandema'e sawa'e te a'e.

Anā rehe har. Kirisutu rehe har tī.

¹² Ma'e ka'u te'eha ke peteī sawa'e ma'e py. Anā a'e. Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e, a'erehe a'e manō. A'erehe upa katu te awa ta manō ta me'ē te'e tī. Anā ngi jumu'e, ame'ēja saka. Upa katu te awa ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e a'erehe manō ta me'ē te'e tī.

¹³ Je'ēha ke Moise pe Tupā me'ē ym we rī. Kome'ē ywy keruhū pe har ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. A'erehe manō. Ma'e je'ēha nixói rahā, amō pe amō pandu ym: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e” aja. Ame'ē ke paper rehe mapyk ym, ame'ēja saka.

¹⁴ Anī. Upa manō tī. Anā ixo rahā har ngi Moise ixo rahā, upa katu te awa ta manō. Aja rahā, upa katu te ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e aja jakwa katu. Anā aja manō tī. Tupā pandu ame'ē ke rehe a'e hendu ym. A'e aja awa ta anī. Amō koty ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. A'erehe upa katu te manō.

Amō riki uwyr ta. Kirisutu a'e. A'e riki Anā aja saka. (Anā ma'e ke ma'e py, a'erehe upa katu te awa ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Kirisutu uhāha me'ē katu, ame'ē riki ma'e py, ame'ēja saka tī. A'erehe awa ta rehe Tupā ipy'a katu.)

¹⁵ A'erehe ame'ē mokōi juja ym te. Ma'e ke Tupā te'e me'ē. Ame'ē riki Anā ma'eha aja ym. Ma'e ka'u te'eha ke Anā ma'e. Ame'ē peteī sawa'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e, a'erehe heta ngā manō. Ame'ē riki jetehar te ke. Kuja riki. Upa ngā rehe Tupā ipy'a katu. Ame'ē riki Anā ma'eha 'ar koty te we katuha. Kuja. Peteī sawa'e. Jesu Kirisutu a'e. A'e manō, a'erehe ngā ke Tupā muhā katu. Ame'ē ke Tupā te'e me'ē.

¹⁶ Pe, amō we juja ym te. Peteī sawa'e, Anā a'e. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e rahā, Tupā pandu: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Katu ym nde” aja. Ma'e ke Tupā te'e me'ē. Amō koty ame'ē. Tupā pandu: “Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e, ame'ē ke rehe Jesu Kirisutu muhepy. A'erehe pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja. Ame'ē ke a'e te'e me'ē.

¹⁷ Peteī sawa'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e, a'erehe upa katu te awa ta manō ta me'ē te'e. Pe, amō sawa'e ma'e ame'ē ke i'ar koty te we katuha. Jesu Kirisutu ma'e ame'ē ke. A'erehe Tupā pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Ame'ē ke a'e te'e me'ē. Ame'ē ke upa katu te Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta pe Tupā me'ē te'e. Pe, Kirisutuma'e pyrātāha namō ixo ta.

¹⁸ Pesarahā! Peteī sawa'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e, a'erehe upa awa ta pe Tupā pandu: “Pehē katu ym. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e” aja riki. Aja amō koty tī. Katu te ame'ē ke peteī sawa'e ma'e. Jesu Kirisutu a'e. A'erehe Tupā pandu: “Anī pehē. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Ame'ē ke rehe Kirisutu muhepy” aja. A'erehe ame'ē ta pe uhāha ke a'e me'ē.

¹⁹ Tupā pandu ame'ē ke rehe peteī sawa'e hendu ym. Anā a'e. A'erehe upa awa ta riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ke a'eta tī. Aja amō koty tī. Tupā pandu ame'ē ke rehe peteī sawa'e hendu katu te. Jesu Kirisutu a'e. A'erehe heta

ame'ë ta pe Tupã pandu: “Pehë katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehë pe” aja riki.

²⁰ Pe, je'ëha ke Moise pe Tupã muwyr. A'erehe ma'e riki ka'u te'eha ma'eha ke, ame'ë ke ngã ukwa. Ame'ë ke ukwa rahã, i'ar koty te we ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Ymanihar 'ar koty te we ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e rahã, mã ame'ë 'ar koty te we Tupã ipy'a katuha ihĩ. Awa ta rehe Tupã ipy'a katu te hũ.

²¹ Aja rahã, kuja riki. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e, a'erehe manõ ta me'ë te'e. Aja amõ koty tĩ. Awa ta rehe Tupã ipy'a katu te hũ, a'erehe a'e pandu: “Pehë katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehë pe” aja. Aja rahã, jande ke a'e muhã katu. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te ma'eha rupi jande ke a'e muhã katu. (Kuja a'e ma'eha. Jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe a'e muhepy, a'erehe jande ke muhã katu a'e.)

6

Ixoha pyahu aja saka

¹ Myja me'ë japandu ta my? Tapijar te'e we ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ta my? Aja rahã, ame'ë 'ar koty te we jande rehe Tupã ipy'a katu ta riki. Aja my?

² Anĩ. Katu ym te aja! Tapijar te'e we ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ym ta me'ë te'e. Pesarahã! Jande riki jamanõ, ame'ë ta aja saka jande. Manõ te aja rahã, upa ma'e ke ma'e ym te. Upa putu'u. Aja jande tĩ. Manõ ame'ë ta aja saka jande jaxo. A'erehe tapijar te'e we ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ym ta me'ë te'e. Japutu'u, ame'ëja saka.

³ Jande ke amõ mujahuk rahã, Jesu Kirisutu kotyhar ta ke jande, aja jamujekwa katu. Ame'ë ke pekwa katu. Pe, jande ke amõ mujahuk rahã, Jesu Kirisutu manõ, aja inamõ jande jamanõ tĩ, ame'ëja saka tĩ.

⁴ Jande ke amõ mujahuk rahã, y pe jande ke pypyk. Ame'ë riki Kirisutu aja jande ke amõ ta jytytym tĩ, ame'ëja saka tĩ. Inamõ jande jamanõ, a'erehe jande ke jytytym tĩ, ame'ëja saka tĩ. Y ngi jande ke muhem rahã, Kirisutu aja jande ke Tupã mukwera katu muhem tĩ, ame'ëja saka tĩ. Pyrãtã

katu te ha namõ mukwera katu muhem. Aja rahã, jaxoha pyahu aja jaxo apo 'y. A'erehe tapijar te'e we ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ym ta me'ë te'e.

⁵ Kirisutu aja jande jamanõ tĩ. A'erehe inamõ jaxo. Peteĩhar aja jaxo. A'erehe amõ we tĩ. Kirisutu aja jande ke Tupã mukwera katu muhem tĩ, ame'ëja saka tĩ. A'erehe inamõ peteĩhar aja jaxo tĩ.

⁶ Pe, kuja jakwa. Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Kirisutu ke amõ ta jukwa rahã, inamõ ymanihar jande jaxoha ke jukwa tĩ, ame'ëja saka tĩ. Aja rahã, ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e tar katu, ame'ë japutariha ke Tupã mukanim jande ngi. Aja rahã, ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ame'ë ke jande jar aja saka ixo ym ta. Mondo mondo ame'ëja saka ym ta. Aja rahã, jama'e ym ta.

⁷ Amõ manõ te rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te apo 'y. A'erehe ame'ë riki ijar aja saka ixo ym te apo 'y. Mondo mondo aja ym ta. Poir, aja saka ixo. (Aja rahã ma'e ym ta.)

⁸ Kirisutu manõ rahã, inamõ jande jamanõ tĩ, ame'ëja saka tĩ. Aja rahã, a'e ixuwe katu, aja inamõ jande jaxo katu ta tĩ, aja jakwa katu tĩ.

⁹ Manõha ngi Kirisutu ke Tupã mukwera katu muhem. Pe, manõ ym te ta tĩ. Manõha riki ijar aja saka ym te ta. Aja jakwa katu.

¹⁰ A'erehe kuja riki. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e, ame'ë rehe Kirisutu muhepy, a'erehe a'e manõ. Peteĩhar a'e manõ. Apo a'e ixuwe katu ixo. Tupã namõ katu ixo, aja riki a'e ixo.

¹¹ Aja mã peja pexo tĩ. Pehë pemanõ, aja pexo. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e, ame'ë riki pehë jar aja saka ixo ym te ta 'y. (Aja rahã, pema'ema'e ym ta.) Anĩ. Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehë, a'erehe Tupã putar ame'ë ke pema'ema'e katu, aja pexo apo 'y.

¹² Tapijar te'e we ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym we rĩ. Ame'ë riki pehë jar aja saka. Mã peja ym pexo. Aja rahã, pehë py'a rupi ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pekwa pekwa pexo. Ame'ë ke pema'e ym ta kũ.

¹³ Pehë pepandu ta me'ë te'e pehë jupe: “Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ym ta apo kũ” aja. Kuja katu te: “Tupã kotyhar ta aja

jande jaxo. Aja rahã, a'e pandu, aja katu ame'ẽ ke jama'ema'e ta kÿ" aja pepandu ta me'ẽ te'e pehẽ jupe. Pehẽ riki pemañ ame'ẽ ta aja saka ym we pexo. Tupã mukwera katu, ame'ẽ ta aja pexo. A'erehe Tupã pe pepandu: "Ko nema'e ke jande. Katu ame'ẽ ke jama'ema'e ta kÿ" aja pepandu ipe.

¹⁴ "Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu. Marã ka ym jajumuputu'uha" aja mã peja pepandu ym. Aja ym pexo. Moise je'ẽha pandu ame'ẽ ke pema'e ta me'ẽ te'e. Anĩ. Aja ym pexo. Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu, aja pexo. A'erehe mã peja ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym.

Ma'e katu ame'ẽ ke jama'ema'e ta me'ẽ te'e

¹⁵ Myja me'ẽ japandu ta my? Moise je'ẽha rehe jahendu ym apo 'y, a'erehe ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ta my? Anĩ. Katu ym aja. Jande rehe Tupã ipy'a katu, a'erehe ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ta my tĩ? Anĩ. Katu ym aja.

¹⁶ Kuja pekwa katu. Amõ pe pepandu: "Nde pe ihẽ te'e aparaky ta. Nde rehe jõ ahendu katu ta" aja. Aja rahã, ame'ẽ riki nema'e jar aja ixo ta. Ame'ẽ riki kuja saka. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahã, ame'ẽ riki pehẽma'e jar aja saka. (Marã ka ym peputu'uha ame'ẽ ngi. A'erehe pehẽ jar aja saka.) Pehendu katu ehe ame'ẽja saka, a'erehe pehẽ jar ame'ẽja saka. Pe, ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahã, pemañ ta. Amõ ijar pehĩ tĩ. Tupã rehe pehendu katu rahã, pehẽ pe a'e pandu ta: "Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe" aja. A'erehe ame'ẽ riki pehẽ jar aja apo 'y. (A'erehe pehendu katu ehe.)

¹⁷⁻¹⁸ Yman ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Marã ka ym peputu'uha ame'ẽ ngi. Ame'ẽ riki pehẽma'e jar aja saka. Pehendu katu ehe, ame'ẽja saka. Aja rahã, jetehar ke pehẽ pe amõ ta mu'e. Ame'ẽ rehe pehendu katu te hũ. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Ame'ẽ riki pehẽma'e jar aja ym apo 'y. Pehẽ ke Tupã mupoir, aja pexo. Pe, Tupãma'e ke pehẽ. A'e riki pehẽma'e jar apo 'y. Aja rahã, katu ame'ẽ ke pema'ema'e ta apo 'y. A'erehe kuja Tupã

pe ihẽ apandu: "Mã! Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja riki.

¹⁹ Awa ta jar rehe har ihẽ apandu axo. Paraky te'e ame'ẽ rehe har apandu tĩ. Aja rahã, pehẽ pekwa katu ta. Yman pepandu: "Ma'e jaka'u te'eha ke jõ jama'e ta" aja. Aja rahã, ame'ẽ riki pehẽma'e jar aja saka. Pehendu katu ehe, ame'ẽja saka. Aja rahã, upa ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Aja apo tĩ. Kuja pepandu ta me'ẽ te'e: "Katu ame'ẽ ke jõ jama'ema'e ta apo 'y. Aja rahã, Tupã kotyhar ta te aja jaxo" aja riki. Aja rahã, ame'ẽ riki pehẽma'e jar apo 'y. Pehendu katu ehe.

²⁰ Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e rahã, ame'ẽ riki pehẽma'e jar aja saka. Pehendu katu ehe, ame'ẽja saka. Arahã Tupã putar ame'ẽ ke pema'e tar ym. Pema'e ym te.

²¹ Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e, ame'ẽ ngi pehẽ ruxĩ apo 'y. Ame'ẽ ke pema'ema'e rahã, ma'e riki pehẽma'e muhepyha my? Kuja. Manõha ke. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahã, pemañ ta.

²² Apo ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu, ame'ẽ ke Tupã mukanim pehẽ ngi. Pehẽ ke mupoir, ame'ẽja saka. Apo Tupã rehe pehendu katu. A'e riki pehẽma'e jar apo 'y. Aja rahã, ma'e riki pehẽma'e muhepyha my? Kuja. Tupã putar ame'ẽ ke jõ pema'ema'e tar katu. Aja rahã, pemañ rahã, pehẽ ruhã te hũ aja pexo ta inamõ. (Ame'ẽ riki pehẽma'e muhepyha ke.)

²³ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e rahã, ame'ẽ rehe muhepy ta, ame'ẽja saka ta. Mupyraraha renda pe oho ta. Ame'ẽ riki muhepyha ke. Tupã anĩ. Uhãha ke a'e me'ẽ te'e. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te kotyhar te ke a'e, a'erehe uhãha ke Tupã te'e me'ẽ katu ipe, (Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ pe.)

7

Jumendar aja saka

¹ Ihẽ mu ta! Sehar ta je'ẽha rehe har pekwa, a'erehe apo ihẽ apandu ame'ẽ ke pekwa katu ta tĩ. Amõ ixuwe katu rahã jõ, sehar ta je'ẽha rehe hendu katu ta me'ẽ te'e. Manõ rahã, anĩ. Marã ka ym henduha.

² Kÿjã jumendar ame'ẽ ke aja tĩ. Ixawa'e ixo rahã, inamõ hakehar ixo ta me'ẽ te'e.

Aja sehar ta je'ēha rehe panduha ihī. Pe, ixawa'e manō rahā, anī. “Ixawa'e namō ixo ta me'ē te'e” ame'ē panduha rehe hendu ym apo 'y. Je'ēha nixói.

³ Pe, ixawa'e ixo rahā, amō sawa'e namō jumusarái rahā, ka'u te'e ame'ē kūjā. Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e. Ixawa'e manō rahā, jumendaraha upa, aja riki. Nixói, aja riki. Jeje ixo tī. A'erehe amō sawa'e ke pyhyk rahā, ka'u te'e ym. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym tī.

⁴ Ihē mu ta! Pehē riki ame'ē kūjā aja saka. Moise je'ēha rehe har japandu rahā, jande jamanō, ame'ēja saka. (Ixawa'e manō, ame'ēja saka tī.) A'erehe Moise je'ēha rehe jahendu ym, ame'ēja saka tī. Kirisutu manō, a'erehe inamō jamanō, ame'ēja saka. Kirisutu ke Tupā mukwera katu muhem. Pe, ixotyhar ta ke jande. (Amō sawa'e ke japyhyk, ame'ēja saka. A'erehe Kirisutu rehe jō jahendu katu ta me'ē te'e.) Aja rahā, katu ame'ē ke jama'ema'e apo 'y. Aja Tupā putar ame'ē ke jama'ema'e apo 'y.

⁵ Yman jande py'a rupi ma'e ke japutar, aja jaxo rahā, ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu. Ma'e riki ma'e ka'u te'e ame'ē ma'eha ke my? Ame'ē ke Moise je'ēha mujekwa katu. A'erehe ame'ē ke jama'e tar katu. Pe, aja jama'e rahā, jamanō ta.

⁶ Apo anī. Jande jamanō, ame'ēja saka. A'erehe Moise je'ēha rehe jahendu katu, ame'ē ngi jande ke Tupā mupoir, ame'ēja saka. (Aja rahā, ame'ē rehe jahendu ym ta apo 'y.) Yman Moise je'ēha jande ke kynda, ame'ēja saka. Ame'ē ngi jande ke mupoir, ame'ēja saka. (Aja rahā, ame'ē rehe jahendu ym ta apo 'y.) A'erehe apo Tupā putar ame'ē ke jama'ema'e katu. Ymanihar aja anī. Je'ēha ke paper rehe amō mupinim, aja jaxo ym. Anī. Apo har pyahu aja jaxo. Tupā'ā mujekwa, aja jaxo. Aja Tupā putar ame'ē ke jama'ema'e katu.

Ma'e riki ma'e ka'u te'e ame'ē ma'eha ke

Ame'ē ke Moise je'ēha mujekwa

⁷ Myja me'ē japandu ta my? Amō ta pandu: “Moise je'ēha riki katu ym” aja. Anī. Aja ym riki. Ma'e riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke, ame'ē ke ihē pe Moise je'ēha mujekwa. (A'erehe Moise je'ēha katu tī.)

Kuja ame'ē panduha ihī: “Amōma'e rehe nde py'a emoī ym” aja. Pe, ame'ē panduha nixói rahā, marā ka ym ma'e ihē aka'u te'eha ihē ama'eha ke akwaha. Amōma'e rehe ihē py'a amoī rahā, ame'ē riki katu ym, aja akwa ym ta tipe.

⁸ Pe, ame'ē je'ēha ihē akwa riki. A'erehe ma'e ihē aka'u te'eha ama'eha ke ihē akwa katu. A'erehe i'ar koty te we amōma'e ke rehe ihē py'a amoī moī. Moise je'ēha nixói rahā, ma'e riki ma'e ihē aka'u te'eha ama'eha ke ihē akwa ym ta tipe.

⁹ Moise je'ēha ke ihē akwa ym rahā, ihē katu axo aja ihē jupe. Pe, ame'ē je'ēha ke ihē akwa rahā, ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'ema'e tar katu hū.

¹⁰ Ame'ē je'ēha rehe amō hendu katu te rahā, a'e ke Tupā muhā katu ta, aja a'e putar. Ihē pe anī. Ahendu ym ehe. Ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'e, aja akwa katu. A'erehe ihē amanō, ame'ēja saka. Tupā namō ihē axo ym ta, aja akwa.

¹¹ Pe, ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'e. Ame'ē riki ihē ke muka'u te'e, ame'ēja saka. Ame'ē je'ēha mujekwa, aja ihē ama'ema'e katu ta, aja ihē akwa ihē jupe naī. Aja muka'u te'e. Anī. Kuja ame'ē je'ēha mujekwa. Ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'e, a'erehe ihē amanō ta, aja mujekwa riki. Tupā namō axo ym ta, aja mujekwa.

¹² Aja rahā, Moise je'ēha riki katu te. Tupā muwyr ame'ē ke. Ame'ē je'ēha rehe panduha ihī. Ame'ē riki katu te tī. Myja me'ē ngā ma'ema'eha ke Tupā putar, ame'ē ke mujekwa. Ngā ke muhury katu tī.

¹³ Aja rahā, katu te ame'ē ke ihē ke jukwa, ame'ēja saka my? Anī. Aja ym. Ihē riki ma'e ihē aka'u te'eha ke ama'e, a'erehe ihē amanō, ame'ēja saka. Tupā namō ihē axo ym ta, aja riki. Tupā pandu ame'ē ke katu. Pe, ame'ē ke ma'e riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke, ame'ē ke mujekwa ihē pe. Aja rahā, ma'e riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke, ame'ē ke ihē akwa katu te. Amō we tī. Ame'ē ma'e ka'u te'eha ma'eha riki i'ar koty te we katu ym ha, aja akwa.

Ihē py'a amō koty koty ihon ame'ēja saka riki

¹⁴ Myja me'ē Tupā putar my? Ame'ē ke Moise je'ēha mujekwa. A'erehe Moise je'ēha ke Tupā muwyr, aja jande jakwa

katu. Pe, ihē riki awa te'e ihē. A'erehe ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'ema'e. Marā ka ym aputu'uha ingi. Ihē jar aja saka ame'ē. (A'erehe ahendu katu ehe.)

¹⁵ Ma'erehe ma'e ke ihē ama'ema'e my? Ihē akwa ym riki. Pesarahā! Ihē aputar ame'ē ke ihē ama'e ym. Ihē aputar ym ame'ē ke ihē ama'e katu.

¹⁶ Ihē ama'e tar ym ame'ē ke ihē ama'e rahā, ihē apandu riki: "Jetehar te riki. Moise je'ēha riki katu me'ē ke" aja akwa katu.

¹⁷ Pe, ihē riki ame'ē ke ama'ema'e, aja ym riki. Ihē py'a rehe ma'e ihē aka'u te'eha ke ama'e tar katu, ame'ē riki ihī. Ame'ē riki ihē ke muma'e, ame'ēja saka. (A'erehe, ihē ama'ema'e riki.)

¹⁸ Katu ame'ē ke ihē ama'e, ame'ē ke ihē py'a rehe ihī ym, aja ihē akwa katu. Ihē riki awa te'e ihē. Pitu te'e ihē. Katu ame'ē ke ihē ama'e tar katu, ame'ē riki ihē py'a rehe ihī tipe. Anī. Marā ka ym ihē ama'eha.

¹⁹ Katu ame'ē ke ihē ama'e tar katu tipe. Aja ym ihē ama'eha. Anī. Ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'e tar ym. Ame'ē ke ihē ama'e riki.

²⁰ Ihē ama'e tar ym ame'ē ke ihē ama'e rahā, ihē riki ama'e, aja ym riki. Anī. Ma'e ihē aka'u te'eha ke ama'e tar katu, ame'ē riki ihē py'a rehe ihī katu. Ame'ē riki ihē ke muma'e, ame'ēja saka. (A'erehe ihē ama'ema'e.)

²¹ A'erehe kuja riki ihē ama'eha. Katu ame'ē ke ihē ama'e tar katu rahā, kuja jō ihē ama'e: "Ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'e we rī" aja riki. Aja riki ihē apanduhā.

²² Je'ēha ke Tupā muwyr, ame'ē rehe ihē rury katu. Ihē py'a rupi ihē rury katu.

²³ Pe, ihē apandu: "Je'ēha ke Tupā muwyr. Ame'ē riki katu ame'ē ke" aja akwa. Pe, amō je'ēha rehe ihē ahendu katu tipe, aja ihē akwa. Juja ym ame'ē. Huwajan aja saka ame'ē. Ame'ē riki ihē ke ma'e ihē aka'u te'eha ke muma'e, ame'ēja saka. (A'erehe ihē ama'ema'e.) Marā ka ym ihē aputu'uha ingi.

²⁴ Mā! Ihē rury ym te ame'ē ke ihē. Awa riki ihē ke mupoir ta ingi my? (Ihē ke mupoir rahā, ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'e ym ta.) Aja rahā, mupyraraha renda pe ihē aho ym ta. Awa riki mupoir katu ta

ingi my?

²⁵ Pesarahā! Tupā riki. A'e pandu ta, a'erehe Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te riki ihē ke poir katu ta ingi. A'erehe Tupā pe apandu: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja apandu.

Aja rahā, kuja riki ihē axo. Ihē akwa katuha namō Tupā putar ame'ē ke ihē ama'e katu. Ihē py'a pe aputar ame'ē ke ihē ama'e rahā, ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'e. (Ihē rehe har ihē apandu. Aja rahā, upa ngā pe amujekwa. Ihē aja upa katu te ngā tī. Ipy'a pe putar ame'ē ke ma'e rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tī.)

8

Tupā'āma'e pyrātāha namō ixo

¹ Jesu Kirisutu kotyhar aja amō ixo rahā: "Katu ym nde. Mupyraraha renda pe eho" aja Tupā pandu ym te ta.

² Jesu Kirisutu kotyhar aja ihē axo. A'erehe Tupā'āma'e pyrātāha riki ihē py'a rehe ihī katu. A'erehe ihē axo katu te, aja ihē axo. Aja rahā, ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'e tar katu, ame'ē ke a'e riki muputu'u katu. Pe, mupyraraha renda pe aho, ame'ē rape ngi ihē ke a'e muhem tī, ame'ēja saka.

³ "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja Moise je'ēha rehe hendu katu ame'ē ta aja ym riki. Marā ka ym mukatuha. Awa pitu te'e. Hendu ym ehe. Moise je'ēha rehe hendu ym. "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja Moise je'ēha rehe hendu katu ame'ē ta aja ym riki. Tupā anī. Ame'ē ke a'e pandu katu. Kuja: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja. A'e pandu tī: "Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē riki katu ym" aja. A'erehe Ta'yr ke a'e muwyr. A'e uwyr rahā, awa te'e a'e uwyr tī. Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e. Ame'ē awa te'e a'e tī. Pe, ma'e ka'u te'eha ke Ta'yr ma'e ym te riki. Awa ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy uwyr. Aja ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tar katuha ke mukanim ingi.

⁴ Aja riki a'e. Aja rahā, ma'e katu ame'ē ke jande jama'ema'e ta me'ē te'e, aja Moise je'ēha mujekwa. Ame'ē ke jama'ema'e.

Tupã'ãma'e pyrâtãha riki jande py'a rehe ihĩ, a'erehe jama'ema'e katu. Jande py'a rupi jama'ema'e tar katu my? Anĩ. Aja ym. Tupã'ãma'e pyrâtãha namõ jama'ema'e katu.

⁵ Amõ juehe putar, aja amõ ta ixo ta katu. Ame'ẽ ta ipy'a pe ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke jõ ma'ema'e katu. Tupã'ã mujekwa rahã, amõ koty. A'e mujekwa, aja amõ ixo tar katu. Ame'ẽ ta amõ kotyhar ixo. Tupã'ã putar, aja ixo katu.

⁶ Ipy'a pe ma'e ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke jõ amõ ma'ema'e rahã, mupyraraha renda pe oho ta. Tupã namõ ixo ym te ta. Tupã'ã mujekwa, ame'ẽ ke amõ ma'ema'e rahã, uhãha namõ ixo ta. Pe, ipy'a ke Tupã muhury katu.

⁷ Ipy'a pe ma'e ukwa ukwa ixo ame'ẽ ke jõ amõ ma'ema'e rahã, Tupã ruwajan aja a'e ixo ta. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe a'e hendu ym. Marã ka ym henduha a'e.

⁸ Ipy'a pe ma'e ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke amõ ma'ema'e rahã, Tupã ke marã ka ym muhuryha a'e.

⁹ Pehẽ anĩ. Pehẽ py'a pe ma'e pekwa pekwa pexo, ame'ẽ ke pema'e ym. Anĩ. Pehẽ py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu. A'e mujekwa ame'ẽ ke pema'ema'e katu. Tupã'ã ke Kirisutu muwyr. A'e riki pehẽ py'a rehe ihĩ ym rahã, Kirisutu kotyhar aja ym pehẽ.

¹⁰ Pe, Kirisutu riki pehẽ py'a rehe ihĩ katu rahã, pehẽ ruhãha ke Tupã'ã me'ẽ ta kÿ. Tupã pandu: "Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe" aja. A'erehe pehẽ ruhãha ke I'ã me'ẽ katu ta. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e riki. A'erehe pehẽ rete manõ ta. Pehẽ'ã anĩ. Pehẽ ruhã te hũ ta.

¹¹ Manõha ngi Jesu Kirisutu ke Tupã mukwera katu muhem. Aja rahã, pehẽ ke a'e mukwera katu ta muhem tĩ. Pehẽ pemaõ ta ame'ẽ ta ke pehẽ. I'ã riki pehẽ py'a rehe ihĩ katu, a'erehe pehẽ ke Tupã mukwera katu ta muhem tĩ.

¹² Ihẽ mu ta! Pesarahã! Tupã'ã mujekwa ame'ẽ ke jama'ema'e ta me'ẽ te'e. Jande py'a pe ma'e jakwa jakwa jaxo, ame'ẽ ke mã peja jama'e ym jaxo.

¹³ Pehẽ py'a pe pekwa pekwa pexo ame'ẽ ke pema'ema'e rahã, mupyraraha renda pe peho ta. Tupã namõ pexo ym te ta.

Pe, Tupã'ãma'e pyrâtãha namõ ma'e peka'u te'eha pema'eha ke pemuputu'u rahã, pehẽ ruhã te hũ, aja pexo ta.

¹⁴ Tupã'ã mujekwa, ame'ẽ ke ma'ema'e ame'ẽ ta riki Tupã ra'yr ta.

¹⁵ Pehẽ py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr. Aja rahã, Tupã ngi jande ke I'ã mukyje ym tĩ. (Aja rahã, Tupã ngi jakyje ym.) Kuja riki. Jande riki Tupã kotyhar ta ke jande aja I'ã mu'am. Pe, ima'e pyrâtãha namõ Tupã pe japandu: "Papa! Ihẽ pái keruhũ!" aja riki.

¹⁶ Tupã kotyhar ta ke jande, aja jakwa katu. Aja Tupã'ã mujekwa jande pe tĩ. "Jetehar te. Ta'yr ta ke pehẽ" aja mujekwa jande pe tĩ.

¹⁷ Ta'yr ta ke jande. Aja rahã, ma'e katu ame'ẽ ke Tupã mupyta ixoty, ame'ẽ ke jandema'e wan ta. Kirisutuma'e ke ixoty Tupã mupyta tĩ. Ame'ẽ ke Kirisutu namõ japyhyk ta tĩ. Jandema'e wan ta tĩ. Yman Kirisutu ke ngã mupyrara. Aja jande ke ngã mupyrara tĩ. Aja jaxo rahã, Kirisutuma'e katuha ke inamõ jandema'e wan ta tĩ.

Upa mukatu te ta

¹⁸ Kome'ẽ ywy keruhũ pe jaxo rahã, jande japyrara jaxo. Yman rahã, ma'e katu te ame'ẽ ke jande pe Tupã mujekwa ta. Ame'ẽ riki jande japyrara 'ar koty te we katuha. Marã ka ym jujaha. Katu te hũ. Aja ihẽ akwa katu te.

¹⁹ Ixotyhar ta ke Tupã mujesak ta. Ame'ẽ rehe upa katu te a'e mujã ame'ẽ ta harõ katu te hũ.

²⁰ Upa Tupã mujã ame'ẽ ke rehe har a'e pandu: "Ma'e jaxer aja uwak ta oho" aja. Jeje uwak my? Anĩ. Tupã putar, a'erehe a'e pandu: "Ma'e jaxer aja uwak ta oho" aja. Pe, ma'e katu ta, aja harõ ixo we rĩ.

²¹ Yman rahã, Tupã riki mukatu ta. Upa a'e mujã ame'ẽ ke mukatu ta. Aja rahã, jaxer aja uwak ym te ta tĩ. Aja rahã, Tupã kotyhar ta aja katu te hũ ta tĩ. Ame'ẽ rehe harõ katu ixo.

²² Pe, apo upa Tupã mujã ame'ẽ ke ahy aja ixo. A'erehe jambu hũ aja ixo tĩ. Aja jakwa. Kũjã imembyr ahy rahã, imãi jambu aja saka Tupã mujã ame'ẽ ke.

²³ Tupã mujã ame'ẽ ke jambu aja ixo. Ame'ẽ jõ ym. Jande aja tĩ. Jambu aja jaxo tĩ. Jande py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr. Aja

rahã, kuja a'e mujekwa: "Ihẽ ra'yr ta ke pehẽ" aja. A'erehe inamõ jaxo ta. Ame'ẽ rehe jaharõ hũ jaxo. Pe, jaharõ jaxo rahã, japyrara jaxo, a'erehe jambu aja jaxo.

²⁴ Jaharõ hũ jaxo, a'erehe jaxo katu we rĩ. Uhyk ta ame'ẽ ke rehe jasak rahã: "Pehĩ" aja jakwa. A'erehe ame'ẽ rehe jaharõ ym we ta jaxo. Ma'e ke rehe usak rahã: "Pehĩ" aja ukwa, a'erehe ame'ẽ rehe harõ ym ta awa.

²⁵ Ma'e ke rehe jasak ym ame'ẽ ke rehe jaharõ rahã, jande py'ahu te'e jaharõ katu jaxo. A'erehe Tupã mukatuha angaha ke rehe jande py'ahu te'e jaharõ katu jaxo.

²⁶ Amõ we tĩ. Jande pitu te'e jande. A'erehe jande py'a ke Tupã'ã mātã katu. Myja me'ẽ Tupã namõ jande japandu pandu ta my? Tupã'ã riki japandu ame'ẽ ke Tupã pe raho katu, ame'ẽja saka. Jambuha aja saka riki. Ame'ẽ jambuha ma'e ke my? Panduha nixói. Tupã'ã riki mujekwa Tupã pe. Jande rehe har Tupã namõ I'ã riki pandu pandu katu.

²⁷ Ipy'a pe ma'e ke amõ ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke Tupã ukwa katu. I'ã riki ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke a'e ukwa katu tĩ. Tupã namõ ixotyhar ta rehe har I'ã pandu katu. Tupã putar ame'ẽ ke I'ã pandu pandu. A'erehe I'ã ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke Tupã ukwa katu a'e tĩ.

²⁸ Kuja jakwa katu. Ipy'a katu ehe ame'ẽ ta pe Tupã pandu: "Ihẽ koty pejur. Ihẽma'e ta" aja. Pe, ame'ẽ ta rehe ma'e ke uhyk. Ma'e katu ame'ẽ ke uhyk my? Ma'e katu ym ame'ẽ ke uhyk my? Aja rahã: "Myja me'ẽ ame'ẽ ke katu aja ihẽ amuruwak ta my?" aja Tupã ma'ema'e ixo. Aja ipy'a katu ehe ame'ẽ ta pe a'e ma'ema'e ixo.

²⁹ Kome'ẽ ywy keruhũ nixói rahã, awa riki ima'e wan ta my, ame'ẽ ke Tupã ukwa katu riki. "Ame'ẽ ta riki ihẽ ra'yr ta kũ tĩ" aja a'e pandu. Ame'ẽ ta riki Ta'yr mu ta aja ta kũ. Pe, ame'ẽ ta ngi har Ta'yr te riki je'ẽha te reko.

³⁰ "Peme'ẽ riki ihẽma'e ta kũ" aja Tupã pandu. Amõ we tĩ. Ame'ẽ ta pe a'e pandu tĩ: "Amõ ta ngi har pehẽ ke ihẽ ajo'ok" aja. Amõ we tĩ. Ame'ẽ ta pe: "Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe" aja a'e pandu tĩ. Amõ we tĩ. Ame'ẽ ta pe ima'e katuha ke a'e mujesak ta tĩ.

Jande rehe Tupã ipy'a katu te hũ

³¹ Upa ma'e katu ame'ẽ ke Tupã ma'ema'e katu. A'erehe myja me'ẽ japandu ta my? Kuja riki. Tupã riki jande kotyhar aja ixo. A'erehe jande ke muputu'u ame'ẽ ta nixói. (A'erehe muputu'u ym te ta awa jande ke.) Jande kotyhar aja Tupã ixo.

³² A'erehe: "Ihẽ ra'yr ke ihẽ amondo ym ta. A'e manõ ym ta" aja Tupã pandu ym. Anĩ. Ta'yr ke a'e muwyr. A'e pandu: "Upa ngã ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe ihẽ ra'yr muhepy ta. A'erehe a'e manõ ta" aja pandu. Ta'yr ke muwyr. Aja rahã, upa ma'e katu ame'ẽ ke jande pe Tupã te'e me'ẽ katu ta tĩ. Kyty'ỹ ym a'e ma'e ke.

³³ Ixotyhar ta riki Tupã jo'ok ame'ẽ ta ke. Ame'ẽ ta pe: "Mã! Katu ym pehẽ" aja pandu ym te ta awa. Tupã riki pandu: "Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe" aja.

³⁴ Awa riki kuja pandu ta my? "Mã! Ma'e peka'u te'eha ke pema'e. Mupyraraha renda pe peho ta me'ẽ te'e" aja. Anĩ. Aja pandu ym te ta awa. Aja Kirisutu pandu ym te ta. A'e riki manõ. Arahã upa jandema'e jaka'u te'eha jama'eha ke rehe muhepy. A'erehe: "Katu ym pehẽ" aja pandu ym te ta awa. Amõ we tĩ. Manõha ngi a'e ke Tupã mukwera katu muhem. Pe, Tupã rake a'e ihĩ. (Aja rahã, katu te me'ẽ ke a'e, aja mujekwa katu.) Jande rehe har inamõ Kirisutu pandu pandu ixo.

³⁵ Jande rehe Kirisutu ipy'a katu. Ame'ẽ ke amõ riki mukanim ta my? Anĩ. Mukanim ym te ta awa 'y. Ma'e katu ym ame'ẽ ke jande rehe uhyk nahã my? Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tĩ. Japyrara jande jaxo nahã my? Anĩ. Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tĩ. Jande ke amõ ta mahy nahã my? Anĩ. Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tĩ. Myahy te aja jaxo nahã my? Anĩ. Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tĩ. Jandema'e ym te nahã my? Anĩ. Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tĩ. "Pehẽ ke jajukwa ta" aja amõ ta pandu nahã my? Anĩ. Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tĩ. Jande ke amõ ta jukwa ta nahã

my? Anĩ. Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tĩ. Upa aja rahã, jande rehe Kirisutu ipy'a katuha ke amõ mukanim ym te ta.

³⁶ Jande japyraraha rehe har Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ:

“Tupã! Nde kotyhar ta ke jande. A'erehe wera rahã jande ke amõ ta jukwa tar katu.

Arapuharan ke amõ jukwa raho. Aja saka jande ke amõ ta jukwa tar katu tĩ” aja panduha ihĩ.

³⁷ Jetehar te ke! Upa aja pyraraha riki jande rehe uhyk nahã my? Marã ka ym jande ke 'y. Jande rehe Kirisutu ipy'a katu, a'erehe Tupã rehe jõ jande py'a jamapyk katu.

³⁸ Jande rehe Tupã ipy'a katu. Ame'ë ke mukanim ym te ta awa, aja ihẽ akwa katu. Jande jaxo rahã, jande rehe a'e ipy'a katu. Jande jamanõ rahã, aja tĩ. Jande rehe ipy'a katu tĩ. Ame'ë ke Tupã je'ëha rahoha ta mukanim ym te ta. Amõ ywa pe har ta aja tĩ. Mukanim ym te ta tĩ. Satana kotyhar ta aja tĩ. Mukanim ym te ta tĩ. Apo jande rehe a'e ipy'a katu. Yman rahã, aja ta tĩ. Ipy'a katu ta tĩ.

³⁹ Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te kotyhar ta ke jande, a'erehe jande rehe Tupã ipy'a katu. Ame'ë ipy'a katuha mukanim ame'ë ke nixói te. Upa ma'e ke Tupã mujã. Ame'ë ngi har ipy'a katuha mukanim ame'ë ke nixói te tĩ. Ywa pe ihĩ, ame'ë ke aja tĩ. Ame'ë ipy'a katuha mukanim ame'ë ke nixói te tĩ. Kome'ë ywy keruhũ pe ihĩ ame'ë ke aja tĩ. Ipy'a katuha ke mukanim ame'ë ke nixói te tĩ.

9

Jundéu awa ta rehe har Páu pandu

¹⁻² “Ihẽ anam ta rehe ihẽ pyai te hũ. Jundéu awa ta ke ame'ë ta. (Upa katu te ame'ë ta Kirisutu rehe jurujar ym. A'erehe Tupã muhã ym.) A'erehe ihẽ apyai te hũ. Ihẽ apyaiha putu'u ym riki” aja ihẽ apandu. Ihẽ Páu. Aja jetehar te ke ihẽ apandu. Kirisutu kotyhar ke ihẽ, a'erehe te'e apandu ym ihẽ. Ihẽ py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu, a'erehe te'e apandu ym, aja ihẽ akwa katu.

³ Upa katu te jundéu awa ta ke Tupã muhã katu, ame'ë ke aputar. Upa katu te muhã ym. A'erehe kuja ihẽ pe Tupã pandu ta tipe: “Nde riki ihẽ amai ta ame'ë ke nde. Kirisutu kotyhar aja ym nde erexo apo 'y” aja. Pe, upa katu te jundéu awa ta ke Tupã muhã katu ta tipe rahã, ame'ë panduha ihẽ pe katu ta tipe.

⁴ Ihẽ anam ta riki jundéu awa rainõ ta. Yman ame'ë ta pe Tupã pandu: “Ihẽ ra'yr ta ke pehẽ” aja. Pe, ima'e pyrãtãha ke a'eta pe Tupã mujesak. A'eta pe pandu tĩ: “Ihẽ rehe pehendu katu rahã, pehẽ rehe ihẽ asak katu ta” aja. Pe, Moise pe je'ëha ke a'e muwyr. Myja me'ë Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu my? Ame'ë ke a'eta pe Tupã mujekwa katu. “Katu ame'ë ke pehẽ pe ihẽ ama'ema'e ta kÿ” aja Tupã pandu katu tĩ.

⁵ Ymanihar pehẽ ramũi riki Amarã. Isak aja tĩ. Jako aja tĩ. Ame'ë ta rainõ ta ke jundéu awa ta. Pe, Kirisutu uwyr rahã, jundéu awa aja imãi pusu ngi a'e u'ar tĩ. Pesarahã! Tupã riki upa katu tema'e kapitã keruhũ a'e. Mã peja jande japandu: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja. Mã peja aja te'eha japandu. A'e tÿ. Amen.

⁶ Upa katu te jundéu awa ta pe Tupã pandu my: “Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ” aja my? Anĩ. Upa katu te ixotyhar ta aja ym. A'erehe: “Tupã pandu ame'ë ke uhyk ym” aja ihẽ apandu ym.

⁷ Amõ we tĩ. Upa katu te Amarã rainõ ta riki Tupã kotyhar ta aja ym ixo. Kuja jõ riki. Amarã pe Tupã pandu: “Isak rainõ ta jõ riki ne rainõ te ta ke. Ame'ë ta jõ riki nema'e te ta” aja ipe.

⁸ Ame'ë riki kuja riki. Amarã amõ kũjã ke pyhyk, (Anga ke.) A'erehe Amarã ra'yr u'ar, (Isamae ke.) Ame'ë rainõ ta Tupã kotyhar ta ym. Amõ koty riki Tupã kotyhar ke. Kuja. Tupã manga katu, aja Amarã ra'yr u'ar. (Isak ke a'e.) A'e riki Tupã kotyhar ke. Hainõ ta riki Tupã kotyhar ta ke tĩ.

⁹ Tupã manga katu ame'ë panduha riki kuja: “Angaha uhyk katu rahã, ihẽma'e pyrãtãha ke nde pe ihẽ amuwyr ta. Sar, nde rakehar pe nde ra'yr ta apo kÿ. Imembyr sawa'e ke u'ar ta” aja manga katu ipe.

¹⁰ Amõ we tĩ. Upa katu te Tupã kotyhar aja ym. Pesarahã! Hembe membyr mokõi

riki. Ipái peteĩ. Hembe sawa'e Isak a'e. Jande ramúi ke a'e.

¹¹⁻¹² Hembe pe Tupã pandu: “Haikwer rupi u'ar ame'ẽ rehe u'ar py ame'ẽ hendu katu ta” aja. Ame'ẽ ta u'ar ym rahã we, aja Tupã pandu. Sawa'e ra'yr ta ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e ym we rĩ. Katu ym ame'ẽ ke ma'ema'e ym we tĩ. Ma'ema'e ym rahã we, aja Tupã pandu. Aja rahã, Tupã putar, a'erehe jō peteĩ sawa'e pe a'e pandu: “Ihẽ kotyhar wan ta nde” aja peteĩ pe pandu. (Ame'ẽ ke Jako pe pandu.) Amõ pe anĩ. (Esau pe anĩ.) A'eta ma'e ke ma'ema'e, a'erehe aja ym. Tupã putar, a'erehe jō.

¹³ Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ: “Jako rehe ihẽ apy'a katu. Esau rehe anĩ. A'e ke ihẽ aputar ym” aja Tupã pandu.

(Esau u'ar py. Haikwer koty Jako u'ar. A'erehe upa katu te Amarã rainõ ta riki Tupã kotyhar ta ke aja ym.)

¹⁴ Aja rahã, myja me'ẽ japandu ta my? “Tupã katu ym” aja japandu ta my? Anĩ. Aja ym ta jande.

¹⁵ Pesarahã! Moise pe Tupã pandu: “Apyrara ihẽ asak tar katu ame'ẽ ta rehe apyrara ihẽ asak ta. Ihẽ apy'a katu tar katu ame'ẽ ta rehe ihẽ apy'a katu ta” aja riki.

¹⁶ Aja rahã, Tupã ma'ema'eha riki sawa'e putar, a'erehe amõ rehe Tupã pyrara usak my? Anĩ. Aja ym. Ma'e ke sawa'e ma'ema'e, a'erehe Tupã pyrara usak ehe my? Anĩ. Aja ym tĩ. Tupã jō putar, a'erehe amõ rehe pyrara aja a'e usak katu.

¹⁷⁻¹⁸ Amõ rehe anĩ. Amõ ke muhendu ym aja a'e riki putar rahã, aja a'e ma'ema'e. Parao aja saka. (Eji ywy pe har tama'e kapitã keruhũ a'e.) Parao pe Tupã pandu, ame'ẽ riki Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Kuja Tupã pandu:

“Nde ke eji ywy pe har tama'e kapitã keruhũ aja ihẽ amu'am. Pe, nde ke ihẽ rehe amuhendu ym, aja ihẽ ama'e ta. (Aja rahã, ihẽ rehe nde erehendu ym ta.) Aja rahã, amõ ta ihẽma'e pyrãtãha ke ukwa katu ta tĩ. A'erehe nde kapitã keruhũ aja ihẽ amu'am. Aja rahã, amõ amõ hekoha pe har ta aja ukwa katu ta tĩ. Ihẽ riki

pyrãtã te hũ, aja ukwa ta” aja riki panduha ihĩ.

Aja rahã, Tupã putar ame'ẽ ke rehe pyrara a'e usak. Tupã rehe hendu tar ym, ame'ẽ ta pe: “Mã peja ixo” aja Tupã. (A'erehe Tupã jō putar ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu, aja mujekwa katu.)

Ngã rehe pyrara Tupã usak.

Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta rehe Tupã parahy.

¹⁹ Aja rahã, pehẽ ngi har amõ pandu ta ihẽ pe my: “Katu ym aja. Tupã putar, a'erehe ngã rehe a'e pyrara usak. Aja rahã: ‘Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e’ aja Tupã pandu ym ta me'ẽ te'e. Tupã putariha ke mukanim ym te ta awa.” Aja ihẽ pe amõ pandu my?

²⁰ Mã! Sa'e! Aja Tupã pe je'ẽha emujy-wyr ym exo. Pesarahã! Tujuk pander ke amõ mujã rahã, mujãha pe pander pandu: “Ma'erehe ihẽ ke nde eremujã my?” aja pander pandu ym.

²¹ Pesarahã! Pander ke amõ mujã rahã, a'e putar aja ame'ẽ pander ke tujuk ke te'e mujã. Tujuk jo'ok. Pe, ame'ẽ ke te'e mokõi pander a'e mujã. Peteĩ pander pe wera rahã pame katu te ma'e ke mupupur. Amõ pander anĩ. Ma'e huryha mujã rahã jō, ame'ẽ pe ma'e ke mupupur. Katu te ame'ẽ ke ame'ẽ pander, a'erehe huryha rehe jō ma'e ke mupupur.

²² Ame'ẽ pander mujãha aja Tupã tĩ. A'e ma'ema'eha riki mujãha aja tĩ. A'e putar, aja a'e ma'ema'e. Amõ ke pander aja saka tĩ. Amõ ta pe a'e parahyha ke a'e mujesak tar katu. Mupyrara tate ame'ẽ ta ke a'eta. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe ame'ẽ ta rehe parahy a'e. Ame'ẽ ta pe pyrãtãha ke mujesak tar katu tĩ. Pahar parahy. Anĩ. Aja ym. I'i harõ. Aja rahã, ipy'a ke muruwak ta my? A'erehe i'i a'e harõ.

²³ Amõ ta pe a'e katu te ha ke a'e mujesak tar katu tĩ. A'erehe i'i a'e harõ tĩ. Pe, jande pe ima'e pyrãtã te ha ke a'e mujesak tĩ. A'e pyrara usak ame'ẽ ta ke jande. Yman jande pe ima'e pyrãtã te ha ke a'e mujekwa ta, aja a'e ukwa. Pe, mujekwa tĩ.

²⁴ Pe, jande riki a'e putar ame'ẽ ta ke jande. A'e pandu: “Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ”

aja jande pe. Ame'ë ta ngi har jundéu awa ta ke. Amõ riki jundéu awa aja ym ame'ë ta ke tĩ.

²⁵ Yman Tupã je'ëha rehe Oséi mupinim. Kuja Tupã pandu ame'ë ke a'e mupinim. Tupã pandu:

“Ihë kotyhar aja ym ame'ë ta pe ihë apandu ta: ‘Ihë kotyhar ta ke pehë apo ‘y’ aja. Amõ ta riki ihë apy'a ym ame'ë ta ke. Ame'ë ta pe ihë apandu ta: ‘Ihë apy'a katu ame'ë ta ke pehë apo ‘y’ aja.”

²⁶ Amõ renda pe amõ ixo rahã, ihë apandu: ‘Ihë kotyhar ta ke aja ym pehë’ aja. Ame'ë renda ke pe ihë apandu ta: ‘Ihë riki ihë ruhã te hũ ame'ë ke ihë. Ihë ra'yr ta ke pehë apo ‘y’” aja Oséi mupinim. (Aja rahã, Tupã putar ame'ë ta ke a'e jo'ok, aja mujekwa.)

²⁷ Yman jundéu awa ta rehe har Isai mupinim tĩ:

—Y ramõi rymy'y rehe ywy ku'i heta te hũ. Aja jundéu awa ta heta te hũ tipe tĩ. Ame'ë ta ngi har heta ym ame'ë ta ke Tupã muhã katu ta.

²⁸ Kome'ë ywy keruhũ pe har ta ke Tupã mupyrara ta. Ame'ë angaha ke rehe i'i a'e harõ ym ta. Pahar mupyrara ta — aja Isai mupinim. (A'erehe heta ym jundéu awa ta ke Tupã muhã katu ta aja mujekwa.)

²⁹ Yman amõ we Isai mupinim tĩ:

“Tupã riki pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e. Heta ym jundéu awa ta ke a'e mupyta ym rahã, jundéu awa ta nixói te ta tipe.

Sondo ok ta pe har ta aja jundéu awa ta nixói te ta tipe. Ngomo ok ta pe har ta aja nixói te ta tipe tĩ” aja Isai mupinim. (A'erehe heta ym jundéu awa ta ke Tupã muhã katu ta, aja mujekwa katu.)

Myrandu katu riki jundéu awa ta pe katu tĩ

³⁰ Upa aja rahã, kuja japandu katu. “Myja me'ë Tupã pe katu te aja jande jaxo my” aja jundéu awa aja ym ame'ë ta putar ym. Kekar aja ym ixo. Anĩ. Jesu Kirisutu rehe a'eta jurujar katu, a'erehe ame'ë ta pe Tupã pandu: “Pehë katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehë pe” aja riki.

³¹ Jundéu awa ta anĩ. Ma'e je'ëha rehe a'eta kekar. Ame'ë pe: “Myja me'ë Tupã pe

a'eta katu te my” aja a'eta putar tipe. Kekar tipe tĩ.

³² Ma'erehe mahem ym my? Jesu Kirisutu rehe jurujar ym, a'erehe mahem ym. A'eta ma'ema'eha jõ riki katu, aja a'eta ukwaha naĩ. A'erehe Jesu Kirisutu rehe a'eta jurujar tar ym. Kirisutu riki ita aja saka. Ame'ë rehe ipy tukwa. Tukwa rahã, u'ar u'ar. Ukwaha ym, a'erehe u'ar u'ar, ame'ëja saka.

³³ Ame'ë rehe har Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. Tupã pandu: “Pesarahã! Siã ok ta pe ita ke ihë amoĩ ta. Ame'ë rehe ipy ke ngã tukwa tukwa ta. Pe, u'ar u'ar ta.

Pe, amõ jurujar katu ehe rahã, pandu ta jupe: ‘Mã! Katu hũ’ aja ta” aja Tupã pandu.

Aja panduha ihĩ. (Kirisutu riki ame'ë ita aja saka. Heta jundéu awa ta jurujar tar ym ehe. U'ar u'ar ame'ëja saka. Aja rahã, mai, ame'ëja saka ixo. “Siã” aja pandu rahã: “Jerusarë ok ta ke” aja mujekwa.)

10

¹ Ihë mu ta! Kuja ihë aputar katu. Ihë Páu. Upa katu te jundéu awa ta ke Tupã muhã katu, aja ihë aputar katu. Ame'ë rehe har Tupã namõ ihë apandu pandu riki. Jundéu awa ta riki ihë anam ta.

² Tupã rehe a'eta ipy'a ke moĩ moĩ katu tipe, aja ihë apandu katu pehë pe. Anĩ. Ukwaha ha rupi ym Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ.

³ Myja me'ë Tupã pandu my: “Pehë katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehë pe” aja. Ame'ë ke jundéu awa ta ukwaha ym. A'erehe myja me'ë Tupã namõ katu te my, ame'ë ke ima'e ukwaha namõ kekar kekar tipe. A'erehe a'eta pandu ym: “Tupã pandu ame'ë ke rehe jajurujar katu ta” aja. Anĩ. Ima'e ukwaha namõ kekar tipe.

⁴ Kirisutu uwyr. A'erehe amõ jurujar katu ehe rahã, upa katu te Moise je'ëha rehe hendu katu, ame'ëja saka. A'erehe Moise je'ëha ke Kirisutu mumba, ame'ëja saka riki. Aja rahã, Kirisutu rehe amõ jurujar katu rahã, Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja riki.

Tupã muhã katu ame'ë ta ke

⁵ Moise je'ēha rehe hendu katu ame'ē ta myja me'ē Tupā koty katu te aja ixo ta my. Ame'ē rehe har Moise mupinim. Kuja. “Je'ēha mujekwa aja amō ma'ema'e rahā, a'e ixo katu ta. Hury katu ta” aja riki. (Ame'ē Moise je'ēha rehe hendu katuha hātā ma'eha. Kirisutu rehe jurujar katuha, anī. Hātā ym ma'eha.)

⁶ Kirisutu rehe amō jurujar katu rahā, Tupā pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Ame'ē panduha riki Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Kuja:

“Pepandu ym pehē jupe: ‘Awa riki ywa pe oho ta my?’ aja.” (Aja rahā, awa riki Kirisutu pe pandu ta oho my: “Kome'ē wvy keruhū pe ewyjy ejur” aja pandu riki.)

Upa a'e uwyr, a'erehe aja pandu ym ta me'ē te'e ipe.

⁷ Amō we tī.

“Pehē pepandu ym pehē jupe tī: ‘Awa riki itakwar keruhū pe ixo ta oho my?’ aja.” (Aja rahā, awa riki Kirisutu ke mukwera katu ta muhem my, aja pandu riki.)

Tupā upa mukwera katu muhem riki, a'erehe aja pandu ym te ta me'ē te'e.

⁸ Tupā je'ēha rehe kuja panduha ihī. “Myrandu ke Tupā mujekwa, ame'ē riki pehī. Nde erepandu riki. Nde erekwa riki” aja panduha ihī. Ame'ē myrandu kuja. Tupā rehe nde erejurujar katu ta me'ē te'e. Ame'ē ke japandu pandu.

⁹ Amō ta ruwa koty nde erepandu: “Jesu riki ihēma'e sawa'e te. Manōha ngi Jesu ke Tupā mukwera katu muhem, ame'ē rehe ihē ajurujar katu.” Aja nde erepandu rahā, nde ke Tupā muhā katu ta.

¹⁰ Jesu rehe jande jajurujar katu rahā, Tupā pandu: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja. Pe, ame'ē jajurujar katuha ke amō ta ruwa koty japandu rahā, jande ke Tupā muhā katu.

¹¹ Tupā je'ēha rehe kuja panduha ihī. “Amō jurujar katu ehe rahā, jupandu ym ta jupe: ‘Mā! Jaxer’ aja ym ta” aja panduha ihī. Katu ta.

¹² Tupā pe upa awa ta juja katu te riki. Jundéu awa ta. Jundéu awa aja ym ame'ē

ta. Upa katu te juja katu te. Myja me'ē upa ame'ē ta ke Tupā muhā katu ta my? Ame'ē riki juja katu te. Upa awa ta pe peteihar jō riki jandema'e sawa'e te ixo. Tupā ke a'e. Inamō pandu pandu ame'ē ta pe katu ame'ē ke a'e te'e me'ē me'ē katu te hū.

¹³ Kuja riki Tupā je'ēha rehe panduha ihī: “Jandema'e sawa'e te pe amō pandu: ‘Ihē ke emuhā katu’ aja. Upa aja pandu ame'ē ta ke Tupā muhā katu ta” aja panduha ihī.

¹⁴ Aja rahā, amō jurujar ym ehe rahā: “Ihē ke emuhā katu” aja marā ka ym a'e panduha. Pe, myrandu ke hendu ym rahā, marā ka ym jurujar katuha ehe. Pe, myrandu ke amō pandu ym oho rahā, marā ka ym henduha.

¹⁵ Pe, myrandu rahoha ke Tupā mondo ym rahā, marā ka ym myrandu ke panduha awa. Pesarahā! Myrandu rahoha ke Tupā mondo riki. Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī: “Myrandu katu ke pandu ame'ē ta uwyr ixo. Mā! Katu te ame'ē uwyrriha ke” aja panduha ihī.

¹⁶ Myrandu katu rehe upa katu te jurujar katu my? Anī. Upa katu te aja ym. Aja riki Isai mupinim tī. “Sawa'e! Ihē apandu ame'ē ke rehe jurujar ym awa” aja mupinim.

¹⁷ Aja rahā, kuja riki. Kirisutu rehe har amō pandu pandu, ame'ē riki myrandu ke. Pe, myrandu rehe amō hendu rahā, Kirisutu rehe jurujar katu.

¹⁸ Myja me'ē jundéu awa ta my? Aja ihē apandu. Myrandu ke a'eta hendu ym my? Ame'ē jetehar te my? Jetehar ym. Hendu riki. Kuja myrandu rehe har Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“A'eta pandu, ame'ē panduha riki kome'ē wvy keruhū rupi amō pandu pandu oho. Ame'ē panduha ke upa kome'ē wvy keruhū pe har ta hendu” aja panduha ihī.

¹⁹ Pe, ihē apandu tī. Myrandu ke jundéu awa ta hendu rahā, ukwa ym my? Anī. Ukwā riki. Moise riki pandu py ame'ē ke a'e. Kuja. Jundéu awa aja ym ame'ē ta rehe har Tupā pandu:

“ ‘Awa ta ym ame'ē ta ke peme'ē ta’ aja jundéu awa ta ukwaha naī. Ame'ē ta rehe ihē riki katu asak ta. A'erehe

jundéu awa ta jyty'ym ta ame'ë ta rehe.

'Ka'u te'e ame'ë ta ke peme'ë ta' aja jundéu awa ta ukwaha naĩ. (Ame'ë ta pe ihë apandu ta: 'Pehë katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehë pe' aja.) A'erehe ame'ë ta rehe jundéu awa ta parahy ta" aja Tupã pandu. Aja Moise mupinim.

("Peme'ë ta" aja pandu rahã: "Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke a'eta" aja mujekwa katu.)

²⁰ Isai aja tĩ. Kyje ym ha namõ Tupã pandu ame'ë ke a'e mupinim. Kuja Tupã pandu:

"Ihë rehe kekar ym ame'ë ta riki ihë ke mahem.

'Myp ihĩ my?' aja pandu ame'ë ta pe ihë juehe har amujekwa" aja Tupã pandu. Aja Isai mupinim. (Aja rahã, jundéu awa aja ym ame'ë ta jurujar katu ehe, aja mujekwa.)

²¹ Amõ we jundéu awa ta rehe har Isai mupinim. Kuja. Tupã pandu:

"Wera rahã pame katu te ihë apandu: 'Ihë koty pejywyr' aja jundéu awa ta pe.

Anĩ riki. Hendu ym ame'ë ta ke a'eta. 'Tupã ke japutar ym' aja pandu ame'ë ta ke a'eta" aja Tupã pandu. Aja Isai mupinim.

11

Jundéu awa ta rehe Tupã pyrara usak

¹ "Jundéu awa ta ke ihë aputar ym" aja Tupã pandu my? Anĩ. Aja ym. Aja ihë akwa katu. Ihë ke a'e ombor ym. Ihë Páu. Jundéu awa ke ihë tĩ. A'erehe jundéu awa ta ke a'e ombor ym tĩ, aja akwa katu. Ihë jundéu awa ke tĩ. Amarã rainõ ke ihë. Ymanihar te ihë ramũi riki Menjamĩ. Jundéu awa ke a'e tĩ.

² Jundéu awa ta ke Tupã ombor ym. Yman te jundéu awa ta nixói rĩ. Tupã pandu: "Ihë kotyhar wan ta" aja. Eri rehe har Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ tĩ. Ame'ë ke pekwa riki. Jundéu awa ta ke Tupã ombor ym, aja Eri panduha mujekwa tĩ. Jundéu awa ta rehe har Eri je'ë je'ë hũ Tupã pe.

³ —Sawa'e! Ne je'ëha pandu ame'ë ta ke jundéu awa ta jukwa jukwa hũ. Nde rehe

ipy'a ke ngã moĩ moĩ, ame'ë renda ke a'eta upa mujaxer. Ne je'ëha pandu ame'ë ta ngi har ihë jõ riki axo. Pe, ihë ke a'eta jukwa tar katu tĩ — aja Eri.

⁴ Kuja Tupã pandu ipe:

—Anĩ. Ne jõ ym. Amõ heta ihë rehe ipy'a ke moĩ moĩ ame'ë ta ixo. Kuja, 7.000 hetaha ixo. Ame'ë ta Mbáu rehe ipy'a ke moĩ moĩ ym. (Mbáu riki tupãran ke) — aja riki Eri pe Tupã pandu.

⁵ Aja jundéu awa ta ke Tupã ombor ym, aja mujekwa. Aja apo tĩ. Heta ym ame'ë ta rehe Tupã pyrara usak. A'erehe ame'ë ta pe Tupã pandu. "Ihë kotyhar ta ke pehë" aja. (A'erehe upa ombor ym aja mujekwa katu.)

⁶ Ma'e katu ame'ë ke a'eta ma'ema'e, a'erehe ame'ë ta pe Tupã pandu my? "Ihë kotyhar ta ke pehë." Anĩ. Aja ym. Ame'ë ta rehe a'e pyrara usak, a'erehe jõ aja a'e pandu. Ma'e ke a'eta ma'ema'e, a'erehe: "Ihë kotyhar ta ke pehë" aja Tupã pandu my? Aja rahã, pyrara usakiha namõ: "Ihë kotyhar ta ke pehë" aja Tupã pandu ym ta tipe. Anĩ. A'eta ma'e ke ma'ema'e, a'erehe: "Ihë kotyhar ta ke pehë" aja Tupã pandu ym te. (Pyrara usak, a'erehe: "Ihë kotyhar ta ke pehë" aja Tupã pandu katu.)

⁷ Myja me'ë Tupã koty katu ta awa my? Myja me'ë Tupã pandu my: "Pehë katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehë pe" aja. Ame'ë ke jundéu awa ta kekar tipe. Heta ym ame'ë ta jõ mahem riki. Ame'ë ta pe jõ Tupã pandu: "Ihë kotyhar ta ke pehë." Amõ hetaha ta pe anĩ. Ipyakwar ym ame'ëja saka ixo. (A'erehe Tupã pandu, ame'ë ke rehe hendu ym.)

⁸ Tupã je'ëha rehe kuja panduha ihĩ: "Iãkã ke Tupã mujanam rãi. A'erehe a'eta ukwa ym ma'e ke. Yman aja ixo. Apo aja ixo tĩ. Jundéu awa ta ukwa ym tĩ" aja panduha ihĩ.

⁹ Aja Ndawi mupinim tĩ. Kuja:

"Awa mi'u matyriha rehe hury katu ixo, aja ukwaha naĩ. Mã peja ame'ë ta ke Tupã pyhyk. Pe, ame'ë ta ke mupyrara tĩ.

¹⁰ Mã peja a'eta reha ke emuwe. Aja rahã, usak ym ta ma'e ke, aja ixo ta. Ukwá ym ta ma'e ke.

Pe, mã peja ma'e puhýiha ke emoĩ xupe pe, ame'ēja saka. Aja rahã, pyrara aja ixo ta. Aja te'eha ixo ta” aja Ndawi mupinim jundéu awa ta rehe har.

11 Kirisutu rehe jundéu awa ta jurujar ym. A'erehe ame'ẽ ta ke Tupã ombor my? Aja te'eha ombor my? Anĩ. Aja ym ixo, aja ihẽ apandu. Jurujar ym jundéu awa ta. Ame'ẽ riki a'etama'e ma'e ka'u te'eha ma'eha ke. A'erehe jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe Kirisutu rehe har amõ ta pandu pandu. A'erehe ame'ẽ ta jurujar katu ehe. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jurujar katu ehe. A'erehe ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu. Aja jundéu awa ta ke Tupã mujyty'ym. (Aja rahã, jundéu awa aja ym ame'ẽ ta rehe jundéu awa ta jyty'ym.)

12 Jurujar ym jundéu awa ta. Ame'ẽ riki a'etama'e ma'e ka'u te'eha ma'eha ke. A'erehe upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta pe katu ame'ẽ ke Tupã te'e me'ẽ katu. Jundéu awa ta hendu ym ehe, a'erehe jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe ma'e katu ame'ẽ ke Tupã te'e me'ẽ katu riki tĩ. Apo aja rahã, Kirisutu rehe jundéu awa ta jurujar katu rahã, i'ar koty te we ma'e katu ame'ẽ ke Tupã te'e me'ẽ ta. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe Tupã te'e me'ẽ ta.

Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu ta

13 Jundéu awa aja ym me'ẽ ta! Pehẽ pe ihẽ apandu apo. Pehẽ koty ihẽ ke Kirisutu mondo. Myrandu katu ke ihẽ apandu pandu, a'erehe ihẽ ke mondo. A'erehe ihẽ rury katu ihẽ.

14 Pehẽ koty ihẽ apandu pandu oho, a'erehe pehẽ rehe jundéu awa ta jyty'ym my? Aja ihẽ ama'ema'e tar katu. Pehẽ rehe jyty'ym aja a'eta ixo rahã, Kirisutu rehe a'eta jurujar katu ta my tĩ. Aja rahã, ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu ta tĩ.

15 Jundéu awa ta rehe har Tupã pandu: “Pehẽ ke ihẽ aputar ym” aja. A'erehe upa amõ awa ta ke ehe katu ame'ẽ ta aja Tupã muruwak. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke ehe katu ame'ẽ ta aja Tupã muruwak. Aja rahã, jundéu awa ta pe: “Pehẽ ke ihẽ aputar” aja Tupã pandu rahã, mã i'ar koty te we hũ jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe

katu te hũ ta. Manõha ngi amõ kwera katu uhem, aja saka ta. Katu te hũ ta.

16 Mbeju ke jundéu awa ta pyhyk. Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ rahã, ta'yr mi mbeju ke mopok. Pe, pandu: “Ko nema'e” aja Tupã pe. Aja rahã, ame'ẽ ta'yr mi riki Tupãma'e, ame'ēja saka. Aja rahã, wetep Tupãma'e tĩ. Aja saka riki jundéu awa ta tĩ. Amarã riki jundéu awa jepy ke a'e, ame'ēja saka. Ta'yr mi ame'ẽ ke, ame'ēja saka riki. Tupã kotyhar ke a'e. Aja rahã, hainõ ta riki Tupã kotyhar ta ke tĩ. (Wetep ame'ēja saka tĩ. “Ta'yr mi” aja pandu rahã, upa katu te jundéu awa ta ke Tupã ombor ym, aja mujekwa katu.)

Amarã riki myra rapo aja saka tĩ. Hainõ ta riki ame'ẽ myra rãkã aja saka. Hapo riki Tupã kotyhar rahã, upa myra rãkã aja tĩ. Tupã kotyhar ta tĩ. Aja rahã, upa jundéu awa ta riki Tupã kotyhar ta tĩ.

17 Pe, amõ ma'eywa'y riki hok rake i'ãi. Pe, hãkã upen riki. A'erehe ijar amõ'y rãkã ke mujar ehe. Te'e uhem, ame'ẽ ma'eywa'y ngi hãkã jo'ok. Ame'ẽ ke mujar ehe. Hãkã upen ame'ẽ riki jundéu awa ta aja saka. Ame'ẽ ta ke Tupã ombor. Pe, amõ rãkã ke mujar ehe. Ame'ẽ riki pehẽ aja saka. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke pehẽ. Mujar rahã, ixotyhar ta ke pehẽ aja Tupã muruwak. Aja rahã, jundéu awa ta aja pehẽ pe katu ame'ẽ ke Tupã te'e me'ẽ tĩ.

18 Hãkã upen, aja jundéu awa ta ke Tupã ombor. “Katu ym jundéu awa ta” aja mã peja ym pepandu pehẽ. Hãkã aja jõ pehẽ. A'erehe kuja: “Jande jõ riki katu te” aja mã peja ym pepandu. Pesarahã! Hãkã riki pyrãtãha ke hapo pe mondo ym. Anĩ. Hapo riki hãkã pe pyrãtãha ke mondo. Aja pehẽ tĩ. Myra rãkã aja jõ pehẽ. Jundéu awa ta riki hapo aja saka. (Aja rahã, jundéu awa ta riki jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe pyrãtãha mondo ixo, ame'ēja saka.)

19 Pe, kuja pepandu ta my? “Sa'e! Hãkã te ke amõ mupen riki. Aja rahã, jundéu awa ta ke Tupã ombor riki. Pe, ame'ẽ ta renda ke pe jande ke moĩ, ame'ēja saka riki” aja.

20-21 A'e tỹ. Kirisutu rehe jundéu awa ta jurujar ym, a'erehe a'eta ke Tupã ombor. (Hãkã mupen ame'ēja saka.) Kirisutu rehe pehẽ pejurujar katu, a'erehe jundéu awa

ta renda ke pe pehē riki Tupā kotyhar ta ke. Jundēu awa aja ym ame'ē ta ke pehē. Pehē katu te pehē jupe, aja ym pexo. Pehē ke Tupā ombor ta my tī, ame'ē ngi pekyje pexo. Jundēu awa ta riki hākā te, ame'ēja saka riki. Kirisutu rehe jurujar ym, a'erehe a'eta ke Tupā ombor. Pehē aja tī. Pejuru-jariha ke pehijar rahā, pehē ke a'e ombor ta tī. A'erehe ame'ē ngi pekyje pexo.

²² Aja rahā, myja me'ē Tupā ipy'a katu ame'ē ke jakwa my? Myja me'ē a'e mupyrara ame'ē ke jakwa my tī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ke a'e mupyrara. Pehē rehe a'e ipy'a katu. Tapijar te'e we pejurujar katu ehe rahā, pehē rehe a'e ipy'a katu. Aja ym pexo rahā, pehē ke a'e ombor ta tī.

²³ Pe, ipy'a ke jundēu awa ta muruwak, pe, Kirisutu rehe jurujar katu rahā, ixotyhar ta ke aja Tupā muruwak ta kŷ tī. Hākā te ke i'y te rehe mujywyr, ame'ēja saka. Aja Tupā ma'e katu. Pyrātā te hū a'e.

²⁴ Jundēu awa aja ym ame'ē ta ke pehē. Ka'a pe har myra rākā aja saka pehē. Ame'ē rākā upen, ame'ē ke ma'eywa'y katu ame'ē rehe mujar. Hātā ame'ē ma'eha. Aja rahā, ixotyhar ta ke aja pehē ke Tupā muruwak. Jundēu awa ta riki ma'eywa'y katu aja saka. Ma'eywa'y katu rākā upen, pe, ame'ē ke ombor. Aja jundēu awa ta ke Tupā ombor. Apo henda te ke pe ame'ē rākā te ke mujar tī. Ame'ē hātā ym ma'eha. Aja rahā, jundēu awa ta ke ixotyhar ta aja Tupā muruwak ta tī. Ame'ē hātā ym ma'eha. Kirisutu rehe a'eta jurujar katu ta, a'erehe ixotyhar ta aja Tupā muruwak ta riki. Hātā ym ame'ē ma'eha.

Upa ngā rehe pyrara Tupā usak

²⁵ Ihē mu ta! Yman ma'e jetehar te ke ukwa ym awa. Ame'ē ke pekwa apo, aja ihē aputar. Ame'ē ke pekwa rahā: “Mā! Jande jakwa katu te jande” aja ym pekwa pekwa ta pexo. Kuja riki. Jundēu awa ta pandu: “Kirisutu rehe jande jajurujar tar ym” aja. Aja tapijar te'e we pandu ym ta. Heta hū jundēu awa aja ym ame'ē ta Tupā kotyhar ta aja a'e muruwak. Ame'ē hetaha a'ewan jō rahā, Kirisutu rehe jundēu awa ta jurujar katu ta tī.

²⁶ Myja me'ē jundēu awa ta ke Tupā muhā katu ta my? Ame'ē rehe har Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Kuja riki:

“Siā ok ta ngi muhāha uwyr ta. Jundēu awa ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Ame'ē ke muhāha harái ta. A'eta rehe ipy'a ke a'e mujywyr ta.

²⁷ Tupā pandu: ‘Jundēu awa ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. A'eta rehe ihē py'a amujywyr ta.

Aja rahā, ihē kotyhar ta aja a'eta ke ihē amuruwak ta. Aja yman ihē apandu ame'ē ke ihē ama'ema'e riki' aja Tupā pandu.” Aja panduha ihī. (“Siā ok ta” aja pandu rahā: “Jundēu awa ta ke” aja mujekwa katu.)

²⁸ Myrandu katu rehe har jundēu awa ta pandu: “Jande japutar ym” aja. A'erehe Tupā ruwajan ta aja a'eta ixo. “Japutar ym” aja a'eta pandu, a'erehe jundēu awa aja ym ame'ē ta pe myrandu katu ke amō ta pandu pandu oho. Yman jundēu awa ramūi ta pe Tupā pandu. “Ihē kotyhar ta ke pehē” aja a'e. A'erehe apo jundēu awa ta riki ehe katu me'ē ta aja ixo rī.

²⁹ Ipy'a pe Tupā ukwa ukwa, ame'ē ke amō koty muruwak ym. A'erehe a'e jo'ok ame'ē ta rehe har amō koty Tupā ukwa ukwa ym ixo. Ma'e katuha ke Tupā me'ē, ame'ē rehe har amō koty Tupā ukwa ukwa ym ixo tī. Mujywyrriha pandu ym tī. A'erehe ehe katu ame'ē ta aja apo jundēu awa ta ixo rī.

³⁰ Jundēu awa aja ym ame'ē ta! Yman Tupā rehe pehendū ym. Apo pehē rehe Tupā pyrara usak katu 'y. Jundēu awa ta hendu ym ehe, a'erehe pehē rehe a'e pyrara usak katu apo 'y.

³¹ Aja pehē rehe pyrara Tupā usak. A'erehe jundēu awa ta hendu ym ehe. Aja rahā, apo a'eta rehe Tupā pyrara usak ta tī.

³² Upa awa ta hendu ym ehe. Jundēu awa ta aja. Jundēu awa aja ym ame'ē ta aja tī. Tupā pandu: “Mā peja hendu ym ame'ē ta aja te'e ixo” aja. Upa awa ta aja rahā, ame'ē ta rehe Tupā pyrara usak. Aja a'e mujekwa. Aja rahā, ixoty ipy'a ke muruwak ta my.

Tupā riki katu te ame'ē ke a'e

³³ Mā! Katu te ame'ē ke Tupā. Ukwa katu te a'e. Upa katu te ma'e ke a'e ukwa katu.

Myja me'ë a'e ukwa ukwa ixo my? Ukwa ym awa. A'e ma'e rahã, ma'erehe aja a'e ma'e my? Ukwa ym awa tĩ.

³⁴ Aja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ:

“Jandema'e sawa'e te ukwa ukwa ixo, ame'ë ke amõ ukwa my? Anĩ. Ukwa ym awa.

‘Ihẽ riki Tupã ke amu'e' aja pandu ym te awa. Marã ka ym mu'eha.

³⁵ Awa riki ma'e ke me'ë ipe my? Pe, pandu ipe: ‘Apo ma'e ke ihẽ pe emujywyr' aja riki. Anĩ. Aja pandu ym te awa’ aja panduha ihĩ.

³⁶ Upa katu te ma'e ke a'e mujã. Upa katu te ma'e ke ixo, ame'ë riki a'e je'ëha rupi ixo katu. Upa ma'e ke ixo, a'erehe japandu: “Ne jõ riki je'ëha te nde erereko” aja. Mã peja Tupã pe japandu: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja. Mã peja aja te'e ta japandu. A'e tỹ. Amen.

12

Tupã putar ame'ë ke ma'ema'e ta me'ë te'e

¹ Ihẽ mu ta! Pesarahã! Pehẽ rehe Tupã pyrara usak, a'erehe ihẽ apandu pehẽ pe. Tupã pe pepandu: “Ihẽ jar aja nde exo katu” aja. “Jande jaxo rahã, nde pe te'e jande jajume'ë katu jande ke” aja pepandu ipe. Aja rahã, a'e putar ame'ë ke jõ pema'ema'e katu. Aja pehẽ py'a pemoĩ moĩ te ehe. A'e ke pemuhury katu tĩ.

² Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ma'e ukwa ukwa ixo, aja pema'ema'e ym. Pehẽ py'a ke mupyahu, aja mã peja Tupã mujã. Aja rahã, a'e putar ame'ë ke pekwa katu ta. Ma'e katu ame'ë ke pekwa katu ta. Ma'e riki a'e ke muhury katu, ame'ë ke pekwa katu ta tĩ. A'e putar ame'ë ke upa katu te pema'ema'e, ame'ë ke pekwa katu ta tĩ.

³ Ihẽ Páu. Ihẽ rehe Tupã ipy'a katu, a'erehe ima'e je'ëha ke ihẽ apandu pandu. Aja ihẽ ke a'e mondo. A'erehe pehẽ pe ihẽ apandu katu: “Pehẽ katu te ame'ë ke pehẽ” aja ym pekwa pekwa pexo. Jete-har te pehẽ juehe har pekwa pekwa pexo. Myja me'ë pyrãtãha ke a'e muwyr, aja pema'ema'e. Pyrãtãha ke pehẽ pe Tupã muwyr, a'erehe pehẽ py'a pemapyk katu te ehe aja Tupãma'e parakyha ke pema'ema'e. Ta'yr mi muwyr rahã, aja pema'ema'e tĩ.

Aja jete-har te pehẽ juehe har pekwa pekwa pexo.

⁴ Jande rete riki peteĩhar. Pe, heta ma'e ke ihĩ. Awa jywa ke. Awa py ke. Awa tymã ke. Aja heta. Aja pame katu te ame'ë namõ ma'e ke ma'ema'e katu.

⁵ Jande aja tĩ. Tupãma'e ke jande. Heta te hũ jande. (Hete rehe heta ma'e ihĩ,) aja jande reta tĩ. Kirisutu kotyhar ta ke jande, a'erehe peteĩhar aja jaxo. Hete riki peteĩhar aja ixo.

⁶ Jande pe pame katu te pyrãtãha ke Tupã muwyr. A'erehe a'e muwyrriha aja, ima'e parakyha ke jama'ema'e katu ta me'ë te'e. Tupã je'ëha ke japandu rahã, pyrãtãha ke a'e muwyr. Ame'ë namõ Tupã je'ëha japandu pandu ta me'ë te'e.

⁷ Amõ Jesu kotyhar ta namõ ma'e ke jama'ema'e katu rahã, pyrãtãha ke Tupã muwyr. Ame'ë namõ jama'ema'e katu ta me'ë te'e. Tupã je'ëha ke jamu'e rahã, pyrãtãha ke a'e muwyr. Ame'ë namõ jande jamu'e ta me'ë te'e.

⁸ Jesu kotyhar ta py'a ke jamãtã rahã, pyrãtãha ke a'e muwyr. Ame'ë namõ jamãtã ta me'ë te'e. Ima'e ym te ame'ë ta rehe kyty'ỹ ym rahã, pyrãtãha ke a'e muwyr. Ame'ë namõ kyty'ỹ ym ta me'ë te'e. Kapitã aja amõ ixo rahã, mã peja eparaky katu te. Amõ rehe pyrara usak rahã, mã peja hury katuha namõ epyrara esak ehe.

⁹ Jete-har rupi amõ ta rehe amõ ipy'a katu ta me'ë te'e. Te'eha rupi anĩ. Mã peja jaxer ai ma'ema'eha ke peputar ym. Katu ame'ë ke jõ pema'ema'e tar katu pexo.

¹⁰ Imu ta ipy'a katu a'eta juehe. Pehẽ johu Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe imu ta aja pexo. A'erehe mã peja pehẽ pepy'a katu pehẽ juehe pexo. Mã peja amõ ta riki katu ame'ë ta ke aja pahar pekwa pekwa pehẽ juehe pexo.

¹¹ Pejyty'ym aja ym pexo. Peparaky katu pexo. Pehẽ rury katuha rupi jandema'e sawa'e tema'e parakyha ke pema'ema'e. (Tupã je'ëha ke pepandu pandu, ame'ë riki pehẽma'e parakyha.)

¹² Pehẽ ruhãha rehe peharõ pexo, a'erehe pehẽ rury katu pexo. Pehẽ ke amõ ta mupyrara rahã, pehẽ py'ahu te'e

pehendu pexo. Upa ma'e ke uhyk, ame'ë rehe har Tupã namõ pepandu pandu katu.

¹³ Amõ amõ Jesu kotyhar ta riki ima'e ym te. Ame'ë ta rehe pekyty'y ym. Jesu kotyhar ta rehe pesak ramõ te, ame'ë ta ke pehë rok pe pemupyta katu.

¹⁴ Pehë ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta mupyrara rahã, Tupã pe: "Katu ame'ë ke emuwyr ame'ë ta pe" aja pepandu. "Mã! Ame'ë ta ke emupyrara" aja Tupã pe pepandu ym.

¹⁵ Amõ ta hury katu aja ixo rahã, a'eta namõ pehë rury katu pexo tĩ. Amõ ta pyai aja ixo rahã, a'eta namõ pepyai pexo tĩ.

¹⁶ Amõ ta namõ pehë juehe katu pexo. "Katu te jande" aja ym pehë juehe har pekwa pekwa pexo. Amõ ta pe ma'e ke pema'ema'e rahã, te'e paraky aja pexo. Ame'ë ke pema'ema'e katu. Pehë jõ pekwa katu aja ym pekwa pekwa pexo.

¹⁷ Pehë pe ma'e jaxer ai ame'ë ke amõ ma'e rahã, juja katu te pemujywyr ym ipe tĩ. Ma'e jaxer ai ame'ë ke pema'e ym ipe tĩ. "Katu ame'ë ke ko" aja amõ ta ukwa, ame'ë ke pema'ema'e katu.

¹⁸ Pehërahã! Upa amõ ta namõ jumai ym ha aja pexo katu.

¹⁹ Ihë rehe katu me'ë ta! Pehë pe ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, juja katu te pemujywyr ym ipe. Anĩ. Kuja pekwa katu. Ame'ë ta ke Tupã jõ riki mupyrara katu ta. "Anĩ ta ihë. Ame'ë ke Tupã riki mupyrara katu ta" aja pekwa pekwa pexo. Pesarahã! Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. Tupã pandu:

"Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ë ta ke ihë riki amupyrara ta.

Ame'ë ta ma'ema'eha, aja ihë riki amujywyr ta a'eta pe' aja Tupã pandu." Aja panduha ihĩ. A'erehe pehë atu ma'e peka'u te'eha ke pemujywyr ym ngã pe.

²⁰ Amõ we tĩ. Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ.

"Ne ruwajan myahy rahã, ne mi'u ke eme'ë ipe tĩ.

Jyngwéi rahã, y ke eme'ë ipe tĩ.

Aja katu te ame'ë ke nde erema'e ipe. (Aja rahã, Tupã koty ipy'a ke ame'ë mu-ruwak ta my)" aja panduha ihĩ.

²¹ "Jaho! Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e jaho!" aja amõ pandu pehë pe rahã, kuja pepandu katu: "Anĩ. Aja ym ta jande" aja pepandu katu. Amõ koty pema'e. Ma'e katu ame'ë ke pema'e. Aja rahã, ame'ë ma'e ka'u te'eha ma'eha ke pemukanim.

13

Kapitã ta rehe hendu katu ta me'ë te'e

¹ Kapitã ta rehe upa katu te hendu katu ta me'ë te'e. Tupã putar, a'erehe ame'ë ta riki kapitã ta aja ixo. Ame'ë ta ke Tupã riki mu'am, ame'ëja saka. A'erehe ame'ë ta rehe ngã hendu katu ta me'ë te'e.

² Kapitã je'ëha rehe amõ hendu ym rahã, Tupã rehe hendu ym tĩ. Kapitã ke Tupã mu'am, a'erehe Tupã rehe hendu ym tĩ. A'erehe amõ hendu ym ehe rahã, a'e ke kapitã mahy ta. Ame'ë ke juehe juma'eha ke.

³ Awa riki kapitã ngi kyje my? Pesarahã! Katu ame'ë ke ma'ema'e ame'ë ta kyje ym ingi. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ë ta jõ kyje ingi. Kapitã ngi nde erekyje tar ym my? Aja rahã, katu ame'ë ke jõ ema'ema'e. Aja rahã, nde pe a'e pandu ta: "Nde katu" aja.

⁴ Tupãma'e miasu aja kapitã ta. A'erehe se katu aja nde erexo aja a'eta putar. A'erehe parakyha ke a'eta ma'ema'e katu. Pe, ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e rahã, ekyje ingi. A'e riki je'ëha te reko, a'erehe nde ke a'e mahy ta. A'erehe ekyje ingi. Tupãma'e miasu ke kapitã ta. Pe, sehar ngã ke a'eta mahy ta, aja Tupã mu'am. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë ta ke mahy ta.

⁵ A'erehe kapitã ta rehe nde erehendu katu ta me'ë te'e. Nde ke Tupã mupyrara ta, ame'ë ke jõ ym. Amõ we tĩ. Kuja nde erekwa tĩ. "Mã! Kapitã rehe ahendu katu ta me'ë te'e" aja nde py'a pe nde erekwa riki. A'erehe kapitã ta rehe nde erehendu katu ta me'ë te'e tĩ.

⁶ Tupã je'ëha rupi kapitã ta ma'ema'e. A'erehe ame'ë ta pe ta'yr mi tamatarer ke peme'ë ta me'ë te'e. Tupã me'ë, ame'ë parakyha ke kapitã ta ma'ema'e, a'erehe ta'yr mi tamatarer pehë peme'ë kapitã ta pe. "Impo" aja riki. Ame'ë namõ parakyha ke kapitã ta ma'ema'e.

⁷ Ame'ë: "Impo" ke peme'ë katu kapitã ta pe. Pehë peme'ë ta me'ë te'e. Se pexo, a'erehe pehë ngi tamatarer ta'yr mi ame'ë ta matyr. Pexoha muhepyha, ame'ëja saka ame'ë. Ame'ë ke peme'ë katu. Ywy rehe pexo, a'erehe pehë ngi tamatarer ta'yr mi a'eta matyr. Ywy muhepyha, ame'ëja saka ame'ë. Ame'ë ke pehë peme'ë tĩ. A'eta je'ëha te reko, aja mã peja pekwa pekwa pexo. Ame'ë ta pe: "Pehë katu" aja mã peja pepandu. Pehendu katu ame'ë ta rehe tĩ.

Pehë pepy'a katu pehë juehe

⁸ Amõ ta pe ma'e ke pemujoywyr ta me'ë te'e. Tamatarer ke my? Pahar upa katu te pemujoywyr katu. Kuja jõ pemujoywyrriha upa ym. Pehë johu pepy'a katu pehë juehe pexo. Ame'ë pemujoywyrriha upa ym. (Tapijar te'e we pepy'a katu pehë juehe pexo.) Aja amõ rehe amõ ipy'a katu rahã, Moise je'ëha rehe hendu katu te, ame'ëja saka.

⁹ Kuja riki ame'ë panduha:

"Amõ kũjã rehe eka'u te'e ym.

Amõ sawa'e rehe eka'u te'e ym tĩ.

Amõ ke ejukwa ym.

Amõma'e ke emukanim ym.

Amõma'e ke rehe nde py'a emoĩ ym" aja panduha ihĩ.

Amõ we panduha ihĩ tĩ. Upa katu te ame'ë ta je'ëha riki kuja peteĩhar aja saka. Kuja:

"Nde erepy'a katu nde juehe, aja amõ rehe epy'a katu tĩ" aja riki.

¹⁰ Amõ rehe nde erepy'a katu rahã, ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e ym ta ipe. A'erehe amõ rehe nde erepy'a katu rahã, upa katu te Moise je'ëha rehe nde erehendu katu.

¹¹ Aja johu pehë pepy'a katu pehë juehe pexo. Pehë pepak, aja pexo. Ame'ë angaha uhyk, ame'ëja saka. (Aja rahã, katu ame'ë ke pema'ema'e ta me'ë te'e.) Kirisutu rehe jande jajurujar katu py rahã, jande ke Tupã muhã katu. Arahã ame'ë muhãha angaha uhyk tate aja jakwa. Apo jajurujar katu py 'ar koty te we tateha aja jakwa katu. A'erehe pehë pepak, aja pexo.

¹² Pytun upa tate. (Aja rahã, jande jaka'u te'eha jama'eha upa tate, ame'ëja saka.) Wera tate apo. (Aja rahã, jande ruhãha angaha uhyk tate.) Pytun rahã, ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Mã peja ame'ë

ke ngi japutu'u. Tupã je'ëha mu'e, ame'ë jakwaha rupi ma'e jaka'u te'eha jama'eha ke jamuputu'u. Aja mã peja jaxo.

¹³ Jande jama'ema'eha ke amõ ta usak, aja jaxo. A'erehe mã peja katu ame'ë ke jama'ema'e. Aja rahã kuja jaxo ym ta. Kawĩ ngi jaka'u ym ta. Amõ kũjã rehe jaka'u te'e ym ta tĩ. Amõ sawa'e rehe jaka'u te'e ym ta tĩ. Ma'e jama'eha rehe amõ usak rahã, huxĩ riki. Ame'ë ke jama'e ym ta tĩ. Amõ namõ jajumai ym ta tĩ. Amõ rehe jajyty'ym ym ta tĩ.

¹⁴ Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te ixo. Mã peja a'e aja jaxo tĩ. Katu te ame'ë ta ke aja jaxo tĩ. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu. Ame'ë ke pehë py'a pe pekwa pekwa pexo. Ame'ë ke ngi mã peja pemuputu'u katu.

14

Jesu kotyhar ta rehe har peje'ë je'ë ym pexo

¹ Pehë koty amõ ta ixo. Jesu kotyhar ta ke ame'ë ta. Jesu rehe jurujar katu wan ame'ë ta ke a'eta. "Mã! Jande aja pekwa ym. Amõ koty pekwa" aja peje'ë je'ë ym pexo. Anĩ. Pehë pejy'ar rahã: "Ko pejur katu" aja pepandu ngã pe. A'eta po ke pepyhyk katu a'eta ngi tĩ.

² Amõ ta jurujar katu ehe, Jesu rehe. A'erehe upa katu te ma'e ke u'u. Upa so'o rukwer ke u'u katu. Tupãran ruwa koty so'o rukwer ke amõ moĩ, ame'ë ke u'u katu tĩ. Amõ ta anĩ. Jurujar katu wan ehe, Jesu rehe. A'erehe so'o rukwer ke u'u ym te. Tupãran ruwa koty so'o rukwer ke amõ moĩ, ame'ë ke u'u tar ym. A'erehe upa katu te so'o rukwer ke u'u ym te. Ma'e ro jõ u'u katu. Ma'eywa ke jõ u'u tĩ.

³ Upa katu te so'o rukwer ke u'u ym ame'ë ta pe: "Mã! Katu ym aja. So'o rukwer ke pe'u" aja pandu ym tĩ. So'o rukwer ke u'u ym ame'ë ta aja pandu ym. So'o rukwer ke u'u ame'ë ta pe: "Ihë kotyhar ta ke pehë" aja Tupã pandu, a'erehe ame'ë ta rehe har mã peja peje'ë je'ë ym.

⁴ Amõma'e miasu rehe har: "Katu ym a'e" aja mã peja pepandu ym. Kome'ë ywy keruhũ ijar riki pandu ta: "Katu ame'ë ke a'e ma'ema'eha" aja. Anĩ rahã: "Katu ym a'e ma'ema'eha" aja. Jesu kotyhar ta anĩ.

Kuja riki. Ame'ë ta pe jandema'e sawa'e tema'e pyrâtâha ke muwyr, a'erehe katu ame'ë ke ame'ë ta ma'ema'e ta. Jandema'e sawa'e te riki pandu ta: “Pehë katu” aja ixotyhar ta pe. (A'erehe pehë pepandu ym.)

⁵ Amõ ta pandu: “Kome'ë weraha katu te ame'ë ke. Jama'e ym ta ma'e ke. Japutu'u ta” aja riki. Amõ ta anī. Wera rahã pame katu te riki juja katu te aja ukwa. (A'erehe wera rahã pame katu te paraky ixo.) Myja me'ë weraha katu my? Ame'ë rehe har pehë pame katu te pekwa pekwa pexo.

⁶ Ma'e weraha riki katu te ame'ë ke aja amõ ta ukwaha. Jandema'e sawa'e te rehe ipy'a ke moĩ moĩ tar katu, a'erehe weraha katu te aja ukwa. Upa so'o rukwer ke u'u ame'ë ke aja tĩ. Jandema'e sawa'e te rehe ipy'a ke moĩ moĩ tar katu, a'erehe upa so'o rukwer ke u'u riki. Tupã pe pandu: “Ne jõ riki katu te me'ë ke. Jande mi'u nde riki eremuwyr jande pe” aja. Pe, u'u. So'o rukwer u'u ym ame'ë ta aja tĩ. Jandema'e sawa'e te rehe ipy'a ke moĩ moĩ tar katu, a'erehe so'o rukwer ke u'u ym. Tupã pe pandu: “Ne jõ riki katu te me'ë ke. Jande mi'u nde eremuwyr jande pe” aja. Pe, u'u. Juja katu te ngã.

⁷ Kome'ë wyw keruhũ pe jaxo rahã, jande jeje jaxo ym. Jamanõ rahã, japutar jande jupe a'erehe jamanõ. Anī. Aja ym.

⁸ Jaxo rahã, jandema'e sawa'e te pe amõ ta pandu: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja. A'erehe ko jaxo. Jamanõ rahã, jandema'e sawa'e te pe amõ ta pandu: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja. Aja riki jamanõha. A'erehe jande jaxo rahã, jandema'e sawa'e te kotyhar ta ke jande. Jamanõ rahã, jandema'e sawa'e te kotyhar ta ke jande tĩ. Juja katu te ngã.

⁹ Kirisutu manõ. Pe, manõha ngi kwera katu uhem. Aja rahã, apo ixo ame'ë ta pandu: “Jandema'e sawa'e te ke nde” aja ipe. Manõ ame'ë ta aja tĩ. Kwera rahã: “Jandema'e sawa'e te ke nde” aja ipe tĩ. A'erehe jande jeje jaxo ym.

¹⁰ Pehë ke tĩ. So'o rukwer u'u ym te ame'ë ta! Mã peja pehë mu ta rehe har peje'ë je'ë ym. “Pehë katu ym” aja pepandu ym. So'o rukwer u'u ame'ë ta! Pehë tĩ. Mã peja pehë

mu ta pe: “Pehë katu ym” aja pepandu ym. Tupã ruwa koty jande johu japu'am ta ja'am. A'e riki jande rehe har pandu ta: “Katu pexo” aja. Anī rahã: “Katu ym pexo” aja riki. A'e riki ngã rehe har ukwa katu ame'ë ke a'e.

¹¹ Aja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. Jandema'e sawa'e te pandu:

“Ihë riki Tupã. Ko apandu ihë. Upa ngã ihë ruwa koty ipynarãi pe wapyk ta kÿ. Aja ihë rehe ipy'a ke moĩ moĩ ta.

Pe, upa ngã pandu ta ihë pe: ‘Ne jõ riki Tupã’ aja.” Aja panduha ihĩ.

¹² Se jaxo rahã, myja me'ë jama'ema'e my? Yman rahã, ame'ë rehe har jande pame katu te Tupã pe japandu ta me'ë te'e. (A'erehe apo pehë mu ta rehe har: “Pehë katu ym” aja pepandu ym.)

Mã peja pehë mu ta rehe pepy'a katu

¹³ Tupã riki ngã rehe har ukwa katu ame'ë ke a'e. A'erehe mã peja amõ ta pe: “Pehë katu ym” aja pepandu ym. Kuja pekwa pekwa pexo rahã, katu tiki. “Ma'e ke jande jama'e rahã, jande aja jande mu ta ma'e ta tĩ. A'erehe ma'e jaka'u te'eha ke jande jama'e rahã, jande mu ta ma'e ka'u te'eha ke ma'e ta tĩ. A'erehe ame'ë ke jande jama'e ym ta” aja riki pekwa pekwa pexo. Aja rahã, katu tiki.

¹⁴ Jesu, ihëma'e sawa'e te kotyhar ke ihë. A'erehe kuja ihë akwa katu. “Ma'e mi'u ke e'u ym” aja Tupã pandu ym, aja akwa katu. Ihë mu anī. Amõ koty a'e ukwa: “Ma'e mi'u e'u ym” aja Tupã pandu, aja ukwaha naĩ. Aja rahã, ame'ë mi'u u'u ym rahã, katu riki.

¹⁵ Ma'e mi'u ke pe'u, a'erehe pehë mu pyai. Katu ym pema'eha aja a'e ukwaha. A'erehe pyai. Aja rahã, ame'ë mi'u pe'u rahã, pehë mu rehe pepy'a ym. Ma'e mi'u ke pe'u, a'erehe pehë mu ke pemujaxer. A'erehe ame'ë ke mã peja pema'e ym. (Ame'ë mi'u ke mã peja pe'u ym tĩ.)

Pesarahã! Pehë mu ka'u te'eha ma'eha ke rehe Kirisutu manõ. Ame'ë imu ke mã peja pemujaxer ym.

¹⁶ Upa ma'e mi'u katu, aja pekwa katu. Amõ ta anī. Ame'ë mi'u pe'uha amõ ta ukwa: “Mã! Jaxer” aja. A'erehe pesak katu kÿ. Pehë mu ke pemujaxer ym.

17 Pehē johu Tupā kotyhar ta ke pehē. A'erehe pehē mi'u rehe har jō pekwa pekwa ym pexo. “Ma'e ja'u ta my?” aja jō mā peja ym pekwa pekwa pexo. Anī. Tupā'ā mujekwa ame'ē ke ma'ema'e ta me'ē te'e. Kuja. Ma'e katu ame'ē ke Tupā putar, ame'ē ke pema'ema'e ta me'ē te'e. Mā peja pehē py'a ke Tupā'ā muhury katu. Mā peja pehē rury katu pexo. Upa aja riki Tupā'ā muma'e katu. (A'erehe pehē rury katu pexo.)

18 Upa aja amō ixo rahā, Kirisutu putar ame'ē ke amō ma'ema'e katu. Aja rahā, Tupā ke a'e muhury katu. Pe, amō ta pandu: “Katu a'e ma'ema'eha ke” aja.

19 Pesarahā! Myja me'ē amō ta namō jande juehe katu jande jaxo my? Ame'ē ke jama'ema'e ta me'ē te'e. Myja me'ē amō ta py'a ke jamātā katu my? Ame'ē ke jama'ema'e ta me'ē te'e tī.

20 Jesu kotyhar ta pe Tupā pandu: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixoi te pehē pe” aja. Ame'ē ta ke pemujaxer ym pexo. Upa ma'e mi'u pe'u rahā, katu tiki. “Katu ym” aja ukwa ha rupi amō ta u'u. Aja rahā, ma'e jaxer ai ame'ē ke ma'ema'e. Aja rahā, pehē riki pe'u rahā, katu ym tiki tī. (A'erehe mā peja pe'u ym tī.)

21 A'erehe so'o rukwer ke pe'u ym rahā, katu tiki. Kawī ke pe'u ym rahā, katu tiki tī. Upa amō ma'e ke pema'ema'eha aja tī. Pehē pema'e, a'erehe ma'e ka'u te'eha ke pehē mu ta ma'e tī. Aja rahā, katu ym. A'erehe mā peja ame'ē ke pema'e ym tī. Aja rahā, ame'ē ke pehē mu ma'e ym ta tī.

22 Upa awa mi'u katu, aja nde erekwa rahā, ame'ē rehe har amō ta pe emujekwa ym. Tupā pe jō emujekwa katu. Pehē mokōi jō pekwa pexo. Aja awa mi'u nde ere'uha rehe har katu aja nde py'a rupi nde erekwa katu. Ame'ē rehe har: “Mā! Katu ym ihē ama'e” aja amō pandu ym rahā, ame'ē riki hury katu ame'ē ke a'e.

23 Ma'e ke amō u'u rahā: “Mā! Katu we my?” aja ukwa. Aja rahā, ame'ē ke amō u'u rahā, Tupā pandu: “Katu ym nde erema'eha” aja. Ipy'a pe ukwa katu, aja a'e ma'ema'e ym. A'erehe: “Katu ym nde erema'eha” aja Tupā pandu. Ipy'a pe ma'e ke ukwa katu, aja amō ma'e ym rahā, ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e. Katu ym aja.

15

Amō ta ke pemuhury katu

1 Jande ngi har amō ta Tupā rehe jurujar katu te. Aja rahā, ame'ē ta riki jurujar katu wan ame'ē ta py'a ke mātā ta me'ē te'e. Aja rahā, a'eta ipy'ahu ta tī. Hury katu ta tī. “Myja me'ē jande rury katu jande juehe my” ame'ē rehe jō pekwa pekwa ym pexo. Anī.

2 Jande mu ta ke jande pame katu te jande jamuhury katu ta me'ē te'e. A'eta pe katu ame'ē ke jama'ema'e ta me'ē te'e tī. Aja rahā, a'eta py'a ke jamātā katu. Aja Kirisutu rehe a'eta jurujar katu te we rī.

3 Pesarahā! Se Kirisutu ixo rahā, jumuhury ym a'e juehe. Anī. Tupā putar ame'ē ke a'e ma'ema'e. Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Tupā! Nde rehe ngā juru ai. Ame'ē riki ihē rehe uhyk apo tī” aja panduha ihī.

Ame'ē riki Tupā pe Kirisutu pandu, ame'ēja saka riki. A'erehe Tupā putar ame'ē ke a'e ma'ema'e katu.

4 Yman ma'e ke Tupā je'ēha rehe amō ta mupinim. Upa katu te ame'ē ke jande pe mu'e ame'ē ke. Jande ke mu'e rahā, jande py'a ke mātā katu ta. Jande ke amō ta mupyrara rahā, jande py'ahu te'e jahendu tī. Pe, Tupā namō jaxo ta, ame'ē rehe jaharō katu jaxo tī.

5 Jande rehe Tupā usak katu, a'erehe jande py'ahu te'e aja jaxo katu. Jande py'a ke a'e mātā katu tī. Kuja Tupā namō ihē apandu: “Hom ok ta pe har ta rehe esak katu. Aja rahā, Kirisutu katuha aja a'eta ixo ta tī. (Katu ixo ta.) Pe, a'eta johu peteihar aja ukwa ukwa ta tī” aja inamō ihē apandu.

6 Aja rahā, pehē johu Tupā pe pepandu ta: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. A'e riki Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te pái.

Jundéu awa aja ym ame'ē ta pe myrandu katu ke amō ta pandu pandu

7 Pehē pe Kirisutu mujekwa: “Ihē kotyhar ta ke pehē” aja. Aja pehē jupe tī. “Pehē namō jande juehe katu jande jaxo tī” aja pepandu pehē jupe tī. Pehē po ke pepyhyk pyhyk katu pehē ngi tī. Aja rahā, Tupā rehe har amō ta pandu ta: “Tupā riki katu te

ame'ë ke a'e. Ixotyhar ta ipy'a katu ngã juehe ixo" aja.

⁸ Kuja pehë pe ihë apandu katu. Jundéu awa ta koty Kirisutu uwyr rahã, te'e paraky ame'ëja a'e uwyr. Aja rahã, ima'e panduha ke Tupã ma'ema'e katu, aja Kirisutu mujekwa. Kuja riki. Jundéu awa ramũi ta pe ma'e ke Tupã manga katu, ame'ë ke a'e muhyk katu, aja Kirisutu mujekwa.

⁹ (Kirisutu uwyr rahã, te'e paraky ame'ëja a'e uwyr.) Aja rahã, jundéu awa aja ym ame'ë ta pandu tĩ: "Mã! Ngã rehe nde erepyrara eresak. Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja Tupã pe pandu. Aja pandu rahã, ymanihar panduha uhyk aja mujekwa. Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ:

"Ihë pái keruhũ! Jundéu awa aja ym ame'ë ta namõ ihë axo rahã, nde rehe har katu ame'ë ke ihë apandu ta.

Ihë ajyngar rahã, nde rehe har ihë ajyngar ta. Katu ame'ë ke ihë ajyngar ta" aja panduha ihĩ.

¹⁰ Pe, amõ we Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ tĩ:

"Jundéu awa aja ym ame'ë ta! Pehë rury katu pexo. Jundéu awa ta namõ pehë rury katu pexo!

Tupã kotyhar ta ke ame'ë ta tĩ. Johu pehë rury katu pexo" aja panduha ihĩ.

¹¹ Amõ we Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ tĩ: "Upa jundéu awa aja ym ame'ë ta! Mã peja jandema'e sawa'e te pe pepandu: 'Ne jõ riki katu te me'ë ke' aja. Aja upa katu te awa ta pandu ta me'ë te'e tĩ" aja panduha ihĩ.

¹² Pe, Tupã je'ëha rehe Isai mupinim tĩ. Kuja:

"Jese rainõ uwyr ta. A'e riki jundéu awa aja ym ame'ë tama'e kapitã keruhũ wan ta. Aja Tupã mu'am ta.

A'e riki muhãha ke. Ame'ë ta jurujar katu ta ehe. A'erehe ame'ë ta ke a'e muhã katu ta" aja Isai mupinim. ("Jese rainõ" aja pandu rahã: "Kirisutu ke" aja mujekwa.)

¹³ Pehë rehe Tupã ipy'a katu. Aja rahã, inamõ pexo ta, ame'ë rehe peharõ katu pexo. Pejurujar katu ehe, a'erehe mã peja pehë ke a'e muhury katu te hũ. Mã peja pehë py'a ke a'e muhury katu tĩ. Aja rahã, i'ar koty te we peharõ katu pexo. Pyrãtãha

ke Tupã'ã muwyr pehë pe, a'erehe i'ar koty te we peharõ katu pexo. Tupã namõ pexo ta, ame'ë rehe peharõ katu pexo.

Ma'erehe Hom ok ta pe har ta pe Páu mupinim my,

Ame'ë ke a'e mujekwa

¹⁴ Ihë mu ta! Pehë katu te aja ihë akwa katu. Myja me'ë katu ame'ë ke pema'ema'e ta me'ë te'e, aja pekwa katu te riki, aja akwa katu tĩ. Myja me'ë pexoha katu my, ame'ë ke pemu'e katu pehë jupe, aja akwa katu tĩ.

¹⁵ Pe, kome'ë paper rehe ma'e ke ihë amupinim. Aja rahã, peharái ym ta. Akyje ym ha namõ ihë amupinim. Tupã riki pandu ihë pe: "Jesu Kirisutuma'e miasu aja exo" a'erehe kyje ym ha namõ ihë amupinim pehë pe.

¹⁶ Jesu Kirisutuma'e miasu ihë. Aja rahã, jundéu awa aja ym ame'ë ta pe myrandu katu ihë apandu pandu. Myrandu katu ke Tupã mujekwa, ame'ë ke ihë apandu pandu. Jundéu awa tama'e pa'i aja myrandu katu ke ihë apandu pandu tĩ. Aja rahã, a'eta jurujar katu. Pe, Tupã kotyhar ta aja uwak. Tupã ruwa koty a'eta ke amõ moĩ, ame'ëja saka. Pa'i moĩ moĩ, ame'ëja saka. Aja rahã, Tupã pandu: "Katu. Ihë kotyhar ta ke peme'ë ta" aja pandu. A'eta riki Tupãma'e ta ke aja I'ã mu'am.

¹⁷ Jesu Kirisutu kotyhar ke ihë, a'erehe Tupã pe ihë aparaky axo. "Ima'e je'ëha ke ihë apandu pandu axo, a'erehe ihë rury katu" aja ihë.

¹⁸ Kirisutu ma'ema'eha jõ ihë apandu pandu katu. Ngã ngi akyje ym ha namõ apandu pandu katu. Ihë pe pyrãtãha ke a'e muwyr, a'erehe jundéu awa aja ym ame'ë ta pe myrandu katu ke ihë apandu pandu rahã, a'eta jurujar katu ehe, Kirisutu rehe. Tupã rehe a'eta hendu katu. Ihë je'ëha ke a'eta hendu. Ihë ama'ema'eha ke rehe a'eta usak tĩ. A'erehe a'eta pe Kirisutu rehe har ihë amu'e katu. A'erehe a'eta jurujar katu ehe.

¹⁹ Pyrãtãha ke ihë pe Tupã'ã muwyr. Aja marã ka ym amõ ma'eha. Ame'ë ke ihë ama'ema'e katu. (Aja ihë apandu ame'ë ke jetehar te ke aja mujekwa. Ihë namõ Tupã ixo, aja mujekwa katu tĩ.) Amõ

ma'e ke ihē ama'e rahā, ngā pandu: “Mā! Katu” aja. Aja riki. A'erehe Kirisutu rehe jundéu awa aja ym ame'ē ta jurujar katu. A'erehe Jerusarē ok ta pe myrandu katu ke ihē apandu pandu katu te hū. Kirisutu rehe har ame'ē myrandu katu ke apandu pandu. Pe, Jerusarē ok ta ngi ihē aho rahā, amō amō ok ta rehe ahyk aho. Upa ame'ē rupi ihē apandu pandu tī. Aja Iry ywy rymy'y rehe ihē ahyk aho.

²⁰ Aja jō ihē aputar katu. Kirisutu rehe har amō ta ukwa ym te. Ame'ē ta pe myrandu katu ke ihē apandu pandu tar katu. Kirisutu rehe har ukwa, ame'ē ta pe tapijar te'e we ihē amu'e tar ym. A'ep amō riki Tupāma'e parakyha ke ma'ema'e. A'erehe a'ep ihē aho tar ym.

²¹ Kirisutu rehe har ukwa ym ame'ē ta pe ihē apandu tar katu aho. Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Kirisutu rehe har amō ta pe amō pandu ym we rī. Ame'ē ta hendu ta.

Ehe har hendu ym ame'ē ta ukwa ta riki” aja panduha ihī. A'erehe ame'ē ta pe ihē apandu tar katu aho.

Hom ok ta pe Páu oho tar katu

²² Amō ta pe myrandu katu ke ihē apandu pandu axo. A'erehe pehē koty ihē aho ym we rī. Amō amō rahā, pehē koty ihē aho ta tipe. Marā ka ym ahoha.

²³ Apo anī. Upa koropi myrandu katu ke ihē apandu pandu riki. Ihēma'e parakyha upa. A'erehe apo aho ta kŷ. Yman pehē rehe ihē asak tar katu axo.

²⁴ A'erehe pehē koty ihē aho ta apo kŷ. Esepān ywy pe ihē aho rahā, pehē namō ihē apyta we ta rī. Pehēma'e ywy kupe koty Esepān ywy ihī. Pehē koty heta aker rahā, Esepān ywy pe aho ta. Arahā, ihē pe ma'e ke peme'ē katu ta, aja ihē aputar. Aja rahā, ihē aho katu ta.

²⁵⁻²⁶ Apo Jerusarē ok ta pe ihē aho ta axo. A'ep Tupā kotyhar ta ke ihē amuhury ta aho. Masendo ywy pe Jesu kotyhar ta ixo. Ngere ywy pe aja tī. Ixo tī. Upa ame'ē ta pandu: “Jerusarē ok ta pe jande mu ta ixo. Ima'e ym te aja ame'ē ta ixo. Ame'ē ta pe tamatarer jame'ē ta. Jamatyr riki” aja masendo ywy pe har ta pandu. Aja ngere

ywy pe har ta pandu tī. (Ame'ē tamatarer ke ihē araho ta tī.)

²⁷ “Tamatarer jamatyr ta” aja a'eta pandu a'eta jupe. Ame'ē rehe har amō ta mu'e ym. A'eta atu pandu a'eta jupe. Pe, ima'e ym te ame'ē ta rehe a'eta kyty'ŷ ym ta me'ē te'e. A'eta riki jundéu awa aja ym ame'ē ta ke. Jundéu awa ta pe ma'e katu ame'ē ke Tupā me'ē, ame'ē ke a'eta kyty'ŷ ym, ame'ēja saka riki. Myrandu katu ke jundéu awa ta kyty'ŷ ym, ame'ēja saka. Jundéu awa aja ym ame'ē ta namō kyty'ŷ ym, ame'ēja saka. A'erehe apo amō ta pe ma'e ke mujywyr rahā, katu tiki tī. A'erehe jundéu awa ta pe tamatarer ke jundéu awa aja ym ame'ē ta mondo rahā, katu tiki tī.

²⁸ Tamatarer ke ame'ē ywy pe har ta matyr. Jerusarē ok ta pe jande mu ta ixo. Upa katu te ame'ē ta pe tamatarer ke ihē ame'ē rahā, Esepān ywy pe ihē aho ta. Aho rahā, pehē namō ihē apyta ta rī. Hom ok ta pe har ta ke pehē.

²⁹ Pehē rehe ahyk rahā, pehē namō apandu pandu ta. Aja rahā, mâte hū ma'e katu ame'ē ke Kirisutu ma'ema'e ta pehē pe.

³⁰ Ihē mu ta! Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe pejurujar katu. Pehē py'a rehe Tupā'ā ihī katu, a'erehe pehē pepy'a katu pehē juehe pexo, aja a'e mu'e. (A'erehe pehē pepy'a katu pehē juehe pexo.) A'erehe Tupā namō ihē rehe har pepandu pandu katu te hū.

³¹ Kuja pepandu pandu inamō: “Jundéi ywy pe nde rehe jurujar ym ame'ē ta ixo. Páu ke ame'ē ta putar ym. A'erehe Páu rehe esak katu, aja rahā, ame'ē ta mahy ym ta Páu ke” aja pepandu. Amō we pepandu inamō tī. “Jerusarē ok ta pe Tupā kotyhar ta ixo. Ame'ē ta koty Páu ta oho. Ame'ē ta ke mā peja emuhury katu. Aja rahā, Páu ngi tamatarer pyhyk katu ta” aja Tupā namō pepandu katu.

³² Pe, Tupā putar rahā, ihē rury katuha namō pehē rehe ihē ahyk ta aho. Pe, pehē namō ihē axo rahā, ihē py'a ke pemātā katu ta. Jande johu jande rury katu aja te'e jaxo ta.

³³ Tupā riki jande py'a ke muhury katu a'e. “Mā peja Hom ok ta pe har ta rehe esak

katu” aja Tupã namõ ihẽ apandu. A'e tỹ. Amen.

16

Katuha ke Páu mondo

¹ Sembe rehe har ihẽ apandu pehẽ pe apo 'y. Jesu kotyhar ke a'e tĩ. Kũjã katu ame'ẽ ke a'e. Senkeréi ok ta rehe Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda ihĩ. Ame'ẽ pe paraky ame'ẽ ke a'e.

² Jandema'e sawa'e te kotyhar ke a'e. A'erehe pehẽ rehe uhyk rahã, ipo ke pepyhyk pyhyk katu ingi. Pehẽ rok pe pemupyta katu tĩ. Tupã kotyhar ta aja riki. Apo ima'e ym te rahã, peme'ẽ katu ipe, Sembe pe. Yman heta amõ ta rehe a'e kyty'ỹ ym. Ihẽ rehe aja tĩ. A'erehe apo ima'e ym te rahã, peme'ẽ katu ipe tĩ, Sembe pe.

³ Pirisi pe katuha ke ihẽ amondo axo. Ak pe aja tĩ. Pirisi sawa'e a'e. Ihẽ namõ Tupã je'ẽha ke a'eta pandu pandu tĩ. Jesu Kirisutuma'e parakyha ta ke a'eta tĩ.

⁴ Ihẽ ke amõ ta tate jukwa rahã, ihẽ namõ a'eta ixo katu te. A'erehe a'eta ke amõ ta tate jukwa tĩ. Ihẽ namõ pyta, a'erehe Ak ta pe: “Katu tiki. Pehẽ katu” aja ihẽ apandu. Ihẽ jõ ym apandu. Upa amõ Jesu kotyhar ta aja tĩ. Pandu tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke a'eta. Ame'ẽ ta Ak ta pe pandu tĩ: “Katu tiki. Pehẽ katu” aja.

⁵ Ak ta rok pe Jesu kotyhar ta jy'ar jy'ar. Ame'ẽ ta pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ.

Epe pe katuha ihẽ amondo axo tĩ. Ihẽ rehe katu ame'ẽ ke a'e. Ihẽ apy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e. Asia ywy rehe a'e riki Kirisutu rehe jurujar katu py.

⁶ Mari pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Pehẽ pe a'e paraky hũ.

⁷ Ando pe katuha ihẽ amondo axo tĩ. Juni pe aja tĩ. Ihẽ aja jundéu awa ta ke a'eta tĩ. Kyndaha pe ihẽ axo rahã, ihẽ namõ a'eta ixo tĩ. Kirisutu rehe ihẽ ajurujar ym we rĩ. A'eta jurujar katu ehe. A'eta rehe har Jesu mondo ame'ẽ ta ukwa katu.

⁸ Ampiri pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Ihẽ rehe katu ame'ẽ ke a'e. Ihẽ apy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e. Jandema'e sawa'e te kotyhar ke a'e tĩ.

⁹ Umba pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Jande aja Tupã je'ẽha ke a'e pandu pandu

tĩ. Kirisutuma'e parakyha ke a'e tĩ. Eta pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Ihẽ rehe katu ame'ẽ ke a'e. Ihẽ apy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e.

¹⁰ Ape pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. A'e ke amõ ta mupyrara rahã, Kirisutu rehe jurujar katuha ke hijar ym. Tapijar te'e we jurujar katu ehe. Arito rok wyr pe ixo ame'ẽ ta pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ.

¹¹ Eroniã pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Ihẽ aja jundéu awa ke a'e tĩ. Nasi rok wyr pe har ta pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Jande aja ame'ẽ ta Kirisutu rehe jurujar katu tĩ.

¹² Tise pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Tipó pe aja tĩ. Katuha ke amondo axo tĩ. Kũjã ta ke a'eta. Jandema'e sawa'e tema'e parakyha ke a'eta ma'ema'e katu. Pesi pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Ihẽ rehe katu ame'ẽ ke a'e. Ihẽ apy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e. Jandema'e sawa'e te parakyha ke a'e ma'ema'e hũ.

¹³ Hu pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Amõ ta 'ar koty te we jandema'e sawa'e tema'e parakyha ke a'e ma'ema'e katu. Imãi pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Ihẽ mãi aja ihẽ rehe a'e haihu katu tĩ.

¹⁴ Asĩ pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Sengõ pe aja tĩ. Eme pe aja tĩ. Pato pe aja tĩ. Ema pe aja tĩ. Katuha ke amondo axo tĩ. A'eta namõ amõ Jesu kotyhar ta ixo. Upa ame'ẽ ta pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ.

¹⁵ Siro pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Juri pe aja tĩ. Nere pe aja tĩ. Nere rendyr pe aja tĩ. Orin pe aja tĩ. Upa ame'ẽ ta namõ Tupã kotyhar ta ixo. Upa ame'ẽ ta pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ.

¹⁶ Pehẽ pejuman juman pehẽ juehe. (Aja pehẽ pepy'a katu pehẽ juehe pexo, aja pemujekwa katu.) Kirisutu kotyhar ta se ixo. Amõ amõ renda pe ixo. Upa ame'ẽ ta pehẽ pe katuha ke mondo ixo tĩ. Hom ok ta pe har ta ke pehẽ.

A'ejõhar je'ẽha ke

¹⁷ Ihẽ mu ta! Apandu katu pehẽ pe. Amõ koty koty ngã ke mujy'ar ame'ẽ ta rehe pesak katu. Amõ koty koty jy'ar rahã, ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ ngã jupe. Katu ym aja. Ame'ẽ ta aja pexo ym tĩ. Ame'ẽ ta riki amõ koty mu'e. A'erehe jurujar katuha ke amõ ta hijar. Katu ym aja. Pehẽ ke amõ ta mu'e,

ame'ë riki katu ym, aja a'eta pandu naĩ. Mã! Ame'ë ta namõ pexo ym pehë.

¹⁸ Ame'ë ta riki Kirisutu, jandema'e sawa'e tema'e parakyha ke ma'ema'e ym. Myja me'ë a'eta jumuhury ngã juehe my? Ame'ë jõ a'eta ma'ema'e. Panduha katu ame'ë ke a'eta pandu pandu. Mã! Pandu katu te hũ tĩ. Aja amõ ta ke a'eta muka'u te'e. Ame'ë ta muka'u tar katu, aja ukwa ym ame'ë ta ke a'eta muka'u te'e riki.

¹⁹ Pehë anĩ. Myrandu katu rehe tapijar te'e we pejurujar katu, aja amõ amõ rekoha pe har ta hendu. A'erehe pehë rehe ihë rury katu. Ma'e katu ame'ë ke pekwa katu te, aja ihë aputar. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke pehë py'a pe pekwa pekwa ym pexo.

²⁰ Tupã riki jande py'a ke muhury katu ame'ë ke a'e. Pahar Satana ke a'e riki muputu'u ta. Aja rahã, pehë ke a'e muka'u ym te ta.

Mã peja pehë rehe Jesu, jandema'e sawa'e te ipy'a katu.

Katuha ke amõ ta mondo tĩ

²¹ Pehë pe katuha ke Timo mondo ixo tĩ. Ihë namõ Tupã je'ëha ke a'e pandu pandu tĩ. Pehë pe katuha ke Rusi mondo ixo tĩ. Jasã aja tĩ. Mondo ixo tĩ. Sosi aja tĩ. Katuha ke mondo ixo tĩ. Ame'ë mahapyr jundéu awa ta ke tĩ.

²² Ihë Tesi. Páu pandu ame'ë ke kome'ë paper rehe ihë riki amupinim aĩ. Jesu kotyhar ke ihë tĩ. Pehë pe katuha ke ihë amondo axo tĩ.

²³ Pehë pe katuha ke Ngái mondo ixo tĩ. Hok pe ko ihë axo. Ihë Páu. Ngái rok wyr pe Jesu kotyhar ta jy'ar jy'ar tĩ. Pehë pe katuha ke Era mondo ixo tĩ. Se Korin ok tama'e tamatarer ke a'e riki matyr matyr. Me'ë me'ë tĩ. Pehë pe katuha ke Kwar mondo ixo tĩ. Jesu kotyhar ke a'e tĩ.

²⁴ [Mã peja johu pehë rehe Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te ipy'a katu. A'e tỹ. Amen.]

“Nde jõ riki katu te me'ë ke” aja Tupã pe Páu pandu

²⁵ Tupã pe mã peja japandu: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja. Myrandu katu ke ihë apandu rahã, Jesu Kirisutu rehe har ihë apandu pandu. Kuja ihë amujekwa. Pehë py'a ke Tupã mātã katu, aja rahã, pejurujar

katuha ke pehijar ym ta. Yman te myrandu katu ame'ë jetehar te ke Tupã mujekwa ym.

²⁶ Apo anĩ. Ame'ë jetehar te ke a'e mujekwa katu ngã pe 'y. Tupã je'ëha rehe ame'ë rehe har Tupã je'ëha pandu ame'ë ta mupinim. Amõ we tĩ. Tupã mujekwa tĩ: “Pemujekwa peho” aja jande pe. Uhã te hũ ame'ë ke a'e. Pe, upa awa ta pe Jesu kotyhar ta pandu pandu oho. Aja rahã, hendu ame'ë ta putar rahã, Kirisutu rehe jurujar katu ta tĩ. Je'ëha rehe hendu katu ta tĩ.

²⁷ Tupã jõ riki ukwa katu te ame'ë ke a'e. Jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe Jesu Kirisutu muhepy. A'erehe manõ. A'erehe mã peja Tupã pe japandu: “Ne jõ riki katu te ame'ë ke a'e” aja. Aja te'e ta japandu. A'e tỹ. Amen.

Upa.

Korin ok ta pe har ta pe Páu mupinim Peteĩhar ke

Amõ paper pinim ke Páu mondo py (1 Korin 5.9-11.) My ame'ẽ my? Ukwa ym awa. Kanim ame'ẽ.

A'engi amõ amõ ma'e rehe har Korin ok ta pe har ta ukwa tar katu. A'erehe upa ame'ẽ rehe har Páu mujekwa katu (1 Korin 7.1; 1 Korin 7.25; 1 Korin 8.1; 1 Korin 12.1; 1 Korin 16.1.) Ame'ẽ paper pinim ke kome'ẽ. Peteĩhar ke aja jakwa.

Jesu kotyhar ta pe: “Ihẽ mu ta” aja Páu pandu.

Korin ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo ame'ẽ ta pe Páu mupinim

¹⁻² Pehẽ riki Jesu kotyhar ta ke. Korin ok ta pe har ta ke pehẽ. Ko pehẽ pe paper pinim ihẽ amupinim aĩ. Ihẽ Páu. Ihẽ namõ Sote ixo tĩ. Ihẽ pe Tupã pandu kwe:

—Nde ke ihẽ amondo axo. Jesu Kirisutu rehe har nde erepandu pandu ereho, aja ihẽ aputar — aja Tupã pandu.

Korin ok ta pe har ta! Jesu rehe pejurujar katu ame'ẽ ta ke pehẽ. Aja ym rahã we Tupã pandu:

—Ihẽ kotyhar wan ta pehẽ. Ihẽma'e wan ta — aja.

Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe Tupãma'e ta ke pehẽ apo 'y. Aja upa Korin ok ta juramã rupi ixo ame'ẽ ta tĩ. Jesu Kirisutu rehe ipy'a moĩ moĩ ame'ẽ ta ke a'eta. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. A'eta Tupãma'e ta ke tĩ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'etama'e sawa'e te a'e tĩ.

³ Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja pehẽ rehe a'eta usak katu. Mã peja pehẽ py'a ke a'eta muhury katu.

⁴ Jesu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe pehẽ rehe Tupã usak katu. A'erehe Tupã namõ ihẽ apandu pandu rahã: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja ihẽ apandu ipe. Aja te'eha ihẽ.

⁵ Jesu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe upa katu te ma'e ke namõ pexo. Tupã'ã me'ẽ me'ẽ, ame'ẽ ke namõ pexo. A'erehe ko upa amõ awa ta je'eha ke pekwa katu. Ame'ẽ

pekwa katuha ke pehẽ pe a'e me'ẽ. Upa ma'e pekwa katuha namõ pexo tĩ. Ame'ẽ ke pehẽ pe a'e me'ẽ tĩ. Tupã rehe har amõ ta mu'e, ame'ẽ ke upa pekwa katu tĩ. Ame'ẽ ke pehẽ pe a'e me'ẽ tĩ.

⁶ Kirisutu rehe har pehẽ pe ihẽ apandu pandu. A'erehe ehe har pekwa katu. Pehijar ym ta.

⁷ A'erehe upa katu te ma'e katu ame'ẽ ke pehẽ pe Tupã muwyr. Tupã'ã me'ẽ ame'ẽ ke a'e muwyr. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te ke Tupã mujywyrr ta. Ame'ẽ ke rehe peharõ katu pexo rahã, upa katu te ma'e katu ame'ẽ namõ pexo.

⁸⁻⁹ Ma'e Tupã pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. A'e pandu pehẽ pe:

—Ihẽ ra'yr namõ pehẽ juehe katu pehẽ pexo — aja.

Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Pehẽ py'a ke Tupã mātã katu te we ta rĩ. Aja te'eha a'e. Kuja pekwa ta. Pehẽ py'a a'e mātã rahã, pejurujar katuha ke pehijar ym ta. Aja rahã, Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te jywyrr rahã, pehẽ rehe har kuja:

—Pehẽ peka'u te'eha pema'ema'eha namõ pexo — aja pandu ym te ta.

Pesarahã! A'e pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. A'erehe a'e pandu ym ta:

—Pehẽ peka'u te'eha pema'ema'eha namõ pexo — aja pandu ym te ta.

Amõ koty koty Jesu kotyhar ta ukwa ukwa

¹⁰ Ihẽ mu ta! Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te je'eha rupi pehẽ pe ihẽ apandu. Peje'ẽ je'ẽ hũ ym pehẽ jupe pexo! Aja rahã, amõ koty koty pekwa ym ta. Peteĩhar aja pekwa pexo. Pexoha peteĩhar aja pexo.

¹¹ Korói anam ta ngi har amõ ta ihẽ pe pandu:

—Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ hũ ngã jupe. Korin ok ta pe har ta ke ame'ẽ ta — aja.

¹² Kuja amõ koty koty pekwaha. Amõ pandu: “Páu kotyhar ke ihẽ.” Amõ pandu: “Anĩ. Apor kotyhar ke ihẽ” aja. Amõ pandu: “Anĩ. Petu kotyhar ke ihẽ” aja. Amõ pandu: “Anĩ. Jesu kotyhar ke ihẽ” aja.

¹³ Mã! Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta amõ koty koty ixo. Katu ym aja. Ihẽ riki myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe amanõ my?

Anī. Aja ym. (Jesu riki ame'ē rehe manō. A'erehe: “Páu kotyhar ke ihē” aja pepandu rahā, katu ym.) Pehē ke amō ta mujahuk rahā, ihē kotyhar ke pehē, a'erehe mujahuk my? Anī. Aja ym. (Jesu kotyhar ta ke pehē, a'erehe pehē ke amō ta mujahuk. Aja rahā: “Páu kotyhar ke ihē” aja pepandu rahā, katu ym tī.)

14-15 Pehē ngi har heta ngā ke ihē amujahuk ym. A'erehe: “Páu riki jande johu mujahuk. A'erehe Páu kotyhar ta ke jande” aja marā ka ym pepanduha. A'erehe ihē rury katu. A'erehe Tupā pe ihē apandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. Pehē ngi har mokōi jō ihē amujahuk riki. Kiri ke ihē amujahuk. Ngāi amō tī. A'eta mokōi jō.

16 Pe, amō ta ixo. Ihē aharái. Esete amō ihē amujahuk tī. Ianam ta aja tī. A'eta jō nahā my. Amō ta akwa ym ihē. (Heta ym amujahuk, a'erehe: “Páu kotyhar ta ke jande” aja pepandu rahā, katu ym.)

17 –Ngā ke emujahuk eho – aja ihē pe Kirisutu pandu ym te.

Kuja a'e pandu:

–Myrandu katu epandu pandu eho – ame'ē jō ihē pe pandu.

A'erehe ame'ē ke ihē apandu rahā, sawa'e ukwa katu te pandu aja ym ihē apandu. Aja ihē apandu tipe rahā, myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō, ame'ē rehe hendu katu ym ta awa. Amō kotyhendu ta. Amō katu te pandu ame'ē ke rehe hendu katu ta. Katu ym aja. Mupara aja saka ta. Aja rahā, myra ngā mupia ame'ē ke rehe manō, ame'ē riki pyrātā ym, ame'ēja saka ta. Pyrātāha rupi ngā ke Tupā muhā katu, aja ym ta tipe. A'erehe pyrātā ym, ame'ēja saka ta.

Pyrātāha ke Tupā mujesak. Ukwa katu ha ke a'e mujesak tī.

18 “Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō.” Ame'ē rehe jurujar katu ame'ē ta ke Tupā muhā katu. Ame'ē ta kuja ukwa katu: “Pyrātāha rupi jande ke a'e muhā katu” aja ukwa katu. Amō ta anī. Mupyraraha renda pe oho ta ame'ē ta hendu rahā: “Ma'ewā manō my. Ka'u te'e” aja ukwaha naī.

19-20 Aja Tupā ma'eha ke ukwa ym. Aja yman Tupā je'ēha rehe amō mupinim tī. Kuja Tupā pandu:

“Jande jakwa katu te' aja pandu ame'ē ta ukwaha ke ihē amukanim ta” aja Tupā pandu, aja amō mupinim.

Aja rahā, Tupā ma'eha ke mupyraraha renda pe oho ta ame'ē ta ukwa ym. A'erehe my ukwa katu ame'ē ta ixo my? My mu'e katu te hū ame'ē ta ixo my? My je'ēha pandu katu te ame'ē ta ixo my? Upa ame'ē ta ukwaha ke Tupā mukanim. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwa katuha jaxer aja Tupā mujekwa.

21 Tupā ukwa katu te ame'ē ke a'e. Pandu:

–Amō ukwa katu te ha namō marā ka ym ihē rehe har ukwaha – aja.

Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō, ame'ē ke japandu pandu. “Ka'u te'e ame'ē” aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwaha naī. Tupā pe jō anī. A'e pandu: “Myra ngā mupia, ame'ē ke rehe Kirisutu manō, aja Páu ta pandu pandu. Pe, Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta ke ihē amuhā katu ta” aja Tupā pandu.

22 “Ma'e ke marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke pyrātāha namō Tupā ma'ema'e rahā, jande jajurujar katu ta ehe” aja jundéu awa ta pandu. Jundéu awa aja ym ame'ē ta amō koty pandu: “Ma'e ukwa katu te ha namō Tupā rehe har pemujekwa rahā, jande jajurujar katu ta ehe” aja riki.

23 Jande riki anī. “Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō” aja jō japandu pandu ngā pe. “Ame'ē ke japutar ym” aja jundéu awa ta pandu jande pe. Kirisutu manō ame'ē rehe har jundéu awa aja ym ame'ē ta hendu rahā: “Mā! Ka'u te'e ame'ē” aja riki a'eta ukwaha naī.

24 Tupā muhā katu ame'ē ta anī. Jetehar te ke ukwa. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō. Pe, Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta ke Tupā muhā katu. Pyrātāha namō muhā katu. Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta ke Tupā muhā katu rahā, a'e ukwa katu te, aja jakwa katu. Aja upa Tupā muhā katu ame'ē ta ukwa katu tī.

25 “Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō. Mā! Ka'u te'e” aja amō ta ukwaha naī. Anī. Ame'ē ta ukwaha 'ar koty

te we Tupã ukwa katuha. “Tupã pyrãtã ym” aja amõ ta ukwaha naĩ. Anĩ. Ame'ẽ ta pyrãtãha 'ar koty te we Tupã pyrãtã te hũ.

²⁶ Ihẽ mu ta! Pesarahã! “Ihẽ kotyhar ta aja pemuruwak” aja pehẽ pe Tupã pandu kwe. Myja pexoha my, ame'ẽ rehe har pekwa pekwa pexo. Arahã pehẽ namõ ukwa katu te ame'ẽ ta heta ym ixo. Aja pekwa katu. Pehẽ namõ kapitã ta aja me'ẽ ta heta ym ixo tĩ. Aja pekwa katu. Ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ta heta ym ixo tĩ. Aja pekwa katu tĩ.

²⁷ “Ukwa ym” aja ngã ukwa ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu. Ixotyhar ta aja a'e muruwak tĩ. Aja rahã, ukwa katu te ame'ẽ ta ke a'e muhuxĩ. Pete'e pyta, a'erehe huxĩ. “Jande pitu te'e” aja amõ ta ukwa ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu tĩ. Ixotyhar ta aja a'e muruwak. Aja rahã, pyrãtã te ame'ẽ ta ke a'e muhuxĩ tĩ. Pete'e pyta, a'erehe huxĩ.

²⁸ “Katu ym a'eta” aja ngã ukwa ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu. Ixotyhar ta aja muruwak tĩ. “Jaxer ame'ẽ ta ke” aja ngã ukwa ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu tĩ. Ixotyhar ta aja muruwak tĩ. “Katu ym te a'erehe jaxer ai te” aja ngã ukwa ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu tĩ. Ixotyhar ta aja muruwak tĩ. Upa aja muhã katu rahã: “Ko ukwa katu te ame'ẽ ke katu te” aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ukwaha jupe naĩ, ame'ẽ ke Tupã mukanim. “Ko pyrãtã te ame'ẽ ke katu te” aja ukwaha jupe naĩ, ame'ẽ ke Tupã mukanim tĩ.

²⁹ Aja Tupã muhã katu rahã: “Ihẽ atu katu te ame'ẽ ke ihẽ” aja Tupã pe marã ka ym panduha.

³⁰ Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ, aja Tupã pehẽ ke muruwak. A'erehe Kirisutu ukwa katuha ke jande pe a'e muwyr. Kirisutu kotyhar ta ke jande, a'erehe jande pe Tupã pandu: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja. Ima'e ta ke jande tĩ. Jande ke a'e muhã katu.

³¹ Upa aja riki Tupã ma'ema'eha, a'erehe: “Mã! Katu” aja amõ pandu rahã: “Tupã ma'ema'eha jõ katu te ame'ẽ ke” aja pandu. Aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

“Katu aja ma'e ke rehe har amõ pandu ta rahã: ‘Tupã ma'ema'eha jõ katu

te ame'ẽ ke' aja epandu” aja amõ mupinim.

2

Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Kirisutu manõ

¹ Ihẽ mu ta! Pehẽ rehe ihẽ ahyk rahã, Tupã je'ẽha ke ihẽ apandu pehẽ pe kwe. Jetehar te ke ame'ẽ. Yman mujekwa ym ngã pe a'e rĩ. Apo mujekwa katu 'y. Ame'ẽ pehẽ pe ihẽ apandu rahã, je'ẽha pandu katu te ha namõ ihẽ apandu ym riki. Amõ ukwa katu te ha namõ ihẽ apandu ym tĩ.

² Pehẽ namõ ihẽ axo rahã, ihẽ ajupandu ihẽ jupe:

—Jesu Kirisutu rehe har jõ ihẽ apandu ta. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe a'e manõ. Ame'ẽ jõ ihẽ apandu ta. Amõ ma'e ke apandu ym ta — aja ihẽ jupe.

³ Pe, pehẽ namõ ihẽ axo rahã, akyjeha ihẽ kangwer ym aja axo. Aryryi ihẽ tĩ. Tupã putar aja ym ihẽ apandu my, ame'ẽ rehe ihẽ ajumupyai. A'erehe akyjeha ihẽ kangwer ym aja axo. Aryryi ihẽ tĩ.

⁴ A'erehe myrandu ihẽ apandu pandu pehẽ pe rahã, amõ ukwa katu te ha namõ ihẽ apandu my? Anĩ. Aja ym. Ihẽ apandu rahã, pyrãtãha namõ marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke Tupã'ã ma'ema'e katu. Ame'ẽ ke rehe pesak. A'erehe ihẽ apandu ame'ẽ ke jetehar te ke aja pekwa. (Tupã ihẽ namõ ixo, aja pekwa katu tĩ.)

⁵ A'erehe Jesu rehe pejurujar katu. Amõ ukwa katu te ha namõ ihẽ apandu, a'erehe pejurujar katu ehe my? Anĩ. Aja ym. Tupãma'e pyrãtãha ke rehe pesak, a'erehe pejurujar katu ehe.

Tupã ukwa katu te a'e

⁶⁻⁷ Tupã'ã rehe hendu katu te ame'ẽ ta pe jõ amõ ukwa katu te ha namõ ihẽ apandu pandu. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ukwa katu te. Ame'ẽ ukwa katu te ha namõ aja ym ihẽ apandu. Kapitã ta ukwa katu te tĩ. Ame'ẽ ukwa katu te ha namõ aja ym ihẽ apandu tĩ. Anĩ. Kuja riki. Tupã ukwa katu te, ame'ẽ ukwa katu te ha namõ ihẽ apandu pandu. Kapitã tama'e pyrãtãha ke Tupã muputu'u ta. Tupã ukwa katu te ame'ẽ ke a'e. Yman kome'ẽ ywy keruhũ a'e mujã ym

rahã we a'e ukwa katuha ke a'e mujekwa. A'erehe a'e jupandu jupe:

—Ihẽ kotyhar ta ihẽ namõ ixo ta. Katu te hũ ta — aja Tupã.

Yman ame'ẽ je'ẽha a'e mujekwa ym rĩ. Apo a'e mujekwa katu 'y. Ame'ẽ je'ẽha ke ihẽ apandu pandu ngã pe.

⁸ Ame'ẽ Tupã ukwa katu te ha ke kapitã ta ukwa ym. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo ame'ẽ tama'e kapitã ta ukwa ym. A'eta ukwa katu rahã, jandema'e sawa'e te ke a'eta jukwa ym ta tipe. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe jukwa ym ta tipe. Jandema'e sawa'e te riki katu te ame'ẽ ke a'e.

⁹ Kuja Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim: “Ma'e ke Tupã moĩ katu. Ame'ẽ ke ipy'a katu ehe ame'ẽ ta pe a'e me'ẽ katu. Ame'ẽ ke rehe usak ym we awa rĩ. Ame'ẽ ke rehe har hendu ym tĩ. Ame'ẽ rehe har ipy'a pe ukwa ukwa ym awa tĩ. Ame'ẽ ke ipy'a katu ehe ame'ẽ ta pe a'e me'ẽ katu” aja amõ mupinim.

Tupã rehe har Tupã'ã mujekwa katu

¹⁰ (Ma'e katu ame'ẽ ke ipy'a katu ehe ame'ẽ ta pe Tupã me'ẽ katu.) A'erehe Tupã ukwa katu te ha ke kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo ame'ẽ tama'e kapitã ta ukwa ym. Ame'ẽ ke jande pe Tupã mujekwa katu. Yman mujekwa ym ngã pe rĩ. Apo a'e mujekwa katu 'y. I'ã jande pe a'e muwyr. A'e riki mujekwa katu jande pe 'y. Upa katu te ma'e ke I'ã ukwa katu. Tupã putar ame'ẽ ke ngã ukwa ym. Ame'ẽ ke upa katu te I'ã riki ukwa katu tĩ. Ma'erehe ma'e ke Tupã ma'ema'e my? Ame'ẽ ke ngã ukwa ym. I'ã anĩ. Ukwa katu a'e.

¹¹ Amõ ipy'a pe ukwa ukwa ixo ame'ẽ ke a'e jõ ukwa katu. Amõ anĩ. Ukwa ym. Aja Tupã rehe har amõ ukwa ym tĩ. I'ã jõ ukwa katu.

¹² A'erehe ehe har jande pe I'ã mujekwa. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ma'e ukwa. Aja ukwaha namõ jande jaxo ym. Anĩ. I'ã ke jande pe Tupã muwyr, a'erehe ehe har jande pe I'ã mujekwa. Ma'e katu ame'ẽ ke jande pe Tupã me'ẽ, ame'ẽ rehe har upa katu te jande pe I'ã mujekwa.

¹³ Amõ ukwa katuha namõ ma'e ke mu'e, ame'ẽ ke japandu pandu ym. Tupã'ã mujekwa ame'ẽ ke jõ japandu pandu katu.

Ame'ẽ ke ipy'a rehe I'ã ihĩ ame'ẽ ta ke jande jamu'e mu'e katu.

¹⁴ Ipy'a rehe Tupã'ã ihĩ ym rahã, a'e mu'e ame'ẽ ke marã ka ym a'e ukwaha. “Ma'e puki my?” aja a'e pandu. Ukwa ym a'e. Tupã'ã ihĩ ym ehe, a'erehe ukwa ym. “Mã ka'u” aja a'e pandu tĩ. Ma'e ke Tupã'ã mujekwa, ame'ẽ ke ipy'a rehe Tupã'ã ihĩ ame'ẽ ta jõ ukwa katu.

¹⁵ Ipy'a rehe Tupã'ã ihĩ rahã, upa ma'e ke ukwa katu. “Kõ katu. Peme'ẽ ihẽ pe katu” aja upa ukwa katu. Pe, Tupã'ã ihĩ ehe, ame'ẽ rehe har amõ ukwa ym. “Mã ka'u te'e a'e” aja Tupã'ã ihĩ ym ehe ame'ẽ ukwaha naĩ.

¹⁶ Aja Tupã rehe har a'e ukwa ym tĩ. Aja kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ: “Tupã ukwa ukwa uĩ, ame'ẽ ke ukwa ym awa. Tupã ke marã ka ym amõ mu'eha” aja panduha ihĩ.

Aja rahã, Tupã rehe har Tupã'ã ihĩ ym ehe ame'ẽ ta ukwa ym te, aja mujekwa katu. A'erehe Tupã'ã ihĩ ehe ame'ẽ rehe har ukwa ym tĩ. Jande anĩ. Tupã'ã jande py'a rehe ihĩ katu, a'erehe Kirisutu ma'e ukwa ukwa uĩ, ame'ẽ ke jande jakwa. (Tupã'ã mujekwa jande pe, a'erehe jakwa. Aja rahã, Tupã ukwa ukwa uĩ, ame'ẽ ke jande jakwa tĩ.)

3

Ta'yn ta aja pehẽ

¹ Ihẽ mu ta! Tupã'ã rehe tapijar te'e we pepy'a katu, aja ym pexo. A'erehe pehẽ ke marã ka ym amu'e katuha. Pepy'a katu ym ehe, aja pexo. Ta'yn ra'yr u'ar ramõ, ame'ẽja pexo. Aja rahã, Kirisutu rehe har amõ amõ we pejumu'e ym pexo.

² Ta'yn ra'yr ta aja pehẽ. Imembyr ra'yr pe imãĩ kamby me'ẽ. Aja pehẽ ke ihẽ amu'e. (Aja rahã ta'yr mi Kirisutu rehe har amu'e pehẽ ke.) Ma'e so'o rukwer pehẽ pe ihẽ ame'ẽ ym, ame'ẽja amu'e ym. (Aja rahã, upa katu te Kirisutu rehe har apandu ym pehẽ pe.) Arahã pekwa katu ym. Apo pekwa katu ym we ta rĩ.

³⁻⁴ Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta aja pehẽ, a'erehe pahar pekwa ym riki. Amõ pandu: “Páu kotyhar ke ihẽ” aja. Amõ pandu: “Ihẽ anĩ. Apor kotyhar ke ihẽ” aja. Aja amõ koty

koty jy'ar rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta aja pexo. Katu ym aja. A'erehe upa katu te Kirisutu rehe har pehẽ pe apandu ym we ta rĩ. A'erehe pejyty'ym pehẽ juehe rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta aja pehẽ tĩ. Pehẽ peje'ẽ je'ẽ pehẽ jupe rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta aja pehẽ tĩ. A'eta ixoha aja pehẽ pexo tĩ. Katu ym aja.

Tupãma'e miasu ta ke

⁵ Ma'e riki Apor ma'ema'e my? Tupãma'e miasu ke a'e. Ma'e riki ihẽ ama'ema'e my? Ihẽ Páu. Tupãma'e miasu ke ihẽ tĩ. Jande juja katu te jande tĩ. (A'erehe amõ koty koty pejy'ar rahã, katu ym. "Páu kotyhar ta ke jande." "Anĩ. Apor kotyhar ta ke jande." Aja rahã, katu ym.) Tupã je'ẽha ke pehẽ pe japandu pandu. Tupãma'e miasu ta ke jande. Pe, pejurujar katu ehe. Tupã pandu ame'ẽ ke Apor ma'ema'e. Aja ihẽ ama'ema'e tĩ. Jande juja katu te jande tĩ.

⁶ Pehẽ riki Tupãma'e kupixa aja pehẽ. Pe, ma'e ra'ĩ ihẽ ajyтым ipe, ame'ẽja saka. (Aja rahã Tupã je'ẽha pehẽ pe ihẽ apandu pandu, a'erehe Jesu rehe pejurujar katu.) Apor riki ma'eywa'y ra'yr rehe y ombor ixo, ame'ẽja saka. (Aja rahã, pehẽ pe Tupã je'ẽha ke a'e mu'emu'e katu. A'erehe Tupã rehe har pekwa katu pexo.) Pe, Tupã riki upa ma'e kupixa pe har ta ke mutiha, ame'ẽja saka. (Aja rahã Tupã riki pehẽ ke muhury katu.)

⁷ A'erehe ma'e ra'ĩ jyтым ame'ẽ ke katu te aja ym. (Aja rahã, ihẽ katu te aja ym ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha apandu ame'ẽ ke ihẽ.) Y ombor ame'ẽ ke katu te aja ym tĩ. (Aja rahã, Apor katu te aja ym tĩ. Tupã je'ẽha ke mu'e ame'ẽ ke a'e.) Tupã jõ riki katu te ame'ẽ ke a'e. A'e riki pehẽ ke muhury katu.

⁸ Ma'e ra'ĩ jyтым ame'ẽ ke amõ namõ juja katu te riki. Y ombor ame'ẽ namõ juja katu te. Aja rahã, Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke juja katu te. Mu'e ame'ẽ ke namõ juja katu te riki. A'eta pe ma'e ke Tupã me'ẽ ta. Paraky katu ame'ẽ pe a'e me'ẽ katu ta. Paraky katu ym ame'ẽ pe me'ẽ katu ym ta.

⁹ Je'ẽha pandu ame'ẽ ke namõ mu'e, ame'ẽ ke pandu pandu ixo. Aja rahã, Apor namõ Tupã je'ẽha ke ihẽ apandu pandu, ame'ẽja jaxo. Jande juja katu te jande tĩ. (A'erehe amõ koty koty pejy'ar rahã, katu

ym. "Páu kotyhar ta ke jande." "Anĩ. Apor kotyhar ta ke jande." Aja rahã, katu ym.)

¹⁰ Pehẽ riki Tupã rok aja tĩ. Ukwa katuha ke ihẽ pe Tupã muwyr. Ame'ẽ namõ ok ke ihẽ amujã katu, aja ihẽ axo. Pyter ke ihẽ ajyтыka. (Aja rahã, Tupã je'ẽha ke ihẽ apandu pandu, pe, Jesu rehe ngã jurujar katu.) Ok ke amõ ta upa mujã, ame'ẽja saka. (Aja rahã, Tupã rehe har a'eta mu'emu'e katu ngã pe.) Ok mujã rahã, katu mujã rahã, katu tiki. (Aja Tupã je'ẽha katu mu'e rahã, katu tiki.)

¹¹ Jesu Kirisutu riki ok pyter aja saka. A'e jõ riki ok pyter katu te ame'ẽ ke aja saka. Tupã riki mu'am aja saka. A'erehe amõ ok pyter ke marã ka ym mu'ãha. (Aja rahã, Jesu Kirisutu rehe har jõ amõ pandu ta me'ẽ te'e.)

¹² Ok pyter ke amõ mu'am rahã, myra hãtã ke mu'am. Pahar ijuk ym ta. (Aja rahã, Kirisutu rehe har katu mu'e.) Aja rahã, katu mujã, ame'ẽja saka tĩ. Itatawa ke te'e mujã, ame'ẽja saka. Itatuwyr ke te'e mujã, ame'ẽja saka tĩ. Ita hepy hũ ame'ẽ ke te'e mujã, ame'ẽja saka tĩ. Amõ ta myra hãtã ym ame'ẽ ke mu'am. Pahar ijuk ta. (Aja rahã, Kirisutu rehe har katu ym mu'e aja saka.) Aja rahã, katu ym mujã, ame'ẽja saka. Inaja ro ke te'e mujã, ame'ẽja saka. Kupi'i ke te'e mujã, ame'ẽja saka tĩ. Myra hãtã ym ame'ẽ ke te'e mujã, ame'ẽja saka tĩ.

¹³ Ok ke tata ukwái rahã, myra hãtã jõ pyta u'am. Aja Kirisutu jywyr rahã, ngã ke a'e mupyrara ta. Arahã myja me'ẽ ehe har amõ mu'e, ame'ẽ ke Kirisutu mujekwa ta. Tata aja ame'ẽ namõ a'e ukwa ta. Katu mu'e my? Katu ym mu'e my? Ame'ẽ ke a'e mujekwa ta.

¹⁴ Katu amõ mu'e, aja Kirisutu ukwa rahã, ma'e katu ame'ẽ ke Tupã me'ẽ ta. Katu mu'e, ame'ẽ pe me'ẽ ta.

¹⁵ Katu ym mu'e, aja Kirisutu ukwa rahã, ma'e ke Tupã me'ẽ ym ipe. Nixói ma'e ke ipe. A'e ke Tupã muhã katu jõ. Tata ngi jawe te'e uhem oho, ame'ẽja saka a'e.

¹⁶ Tupã'ã riki pehẽ py'a rehe ihĩ katu. A'erehe pehẽ riki Tupã ixoha renda aja pehẽ. Ame'ẽ ke pekwa katu.

¹⁷ A'erehe pehẽ pe amõ jaxer ame'ẽ ke mu'e rahã, Tupã ixoha renda ke mujaxer,

ame'ëja saka tĩ. Aja rahã, ame'ë mu'eha ta ke Tupã mupyrara ta. Tupã ixoha renda riki katu te ame'ë ke. Pehẽ riki ixoha renda aja pehẽ. A'erehe pemujaxer ym pehẽ juehe har.

¹⁸ “Upa ihẽ akwa katu” aja amõ ukwa ixo. Aja mã peja pejumuka'u te'e ym pehẽ juehe. “Upa ihẽ akwa katu” aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ukwa ukwa ixo. Aja pehẽ ngi har amõ ta ukwa ukwa ixo rahã, mã peja kuja pepandu: “Mã! Jaka'u te'e jande. Jakwa ym jande” aja. Aja rahã ima'e ukwa katuha ke Tupã muwyr ta a'eta pe. Ehe har mujekwa ta a'eta pe tĩ. Aja rahã, Tupã rehe har a'eta ukwa katu ta.

¹⁹ Upa ma'e ukwa katu, aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ukwaha naĩ. Anĩ. Ame'ë ta ukwa ym. Ka'u te'e aja Tupã ukwa katu. Yman aja Tupã je'ëha rehe panduha amõ mupinim:

“Ma'e ukwa katu ame'ë kuja pandu: ‘Mã! Akwa katu ihẽ’ aja. Anĩ. Ame'ë ukwaha namõ a'e ke Tupã muka'u te'e ta. Aja ame'ë ukwaha ke amõ mukanim” aja panduha ihĩ.

²⁰ Aja amõ we Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. Ame'ë ke mujekwa tĩ. Kuja:

“ ‘Akwa katu’ aja amõ ukwa. Ame'ë riki jaxer aja Tupã ukwa katu” aja panduha ihĩ.

²¹ A'erehe: “Páu mu'e katu te.” “Anĩ. Apor mu'e katu te” aja mã peja pepandu ym. Aja rahã, amõ koty koty pejy'ar ym ta. “Páu kotyhar ta ke jande.” “Apor kotyhar ta ke jande” aja ym ta pehẽ. Pesarahã! Upa ma'e ke pehẽ py'a mātãha ke.

²² Apor pehẽ mu'eha ke. Petu aja tĩ. Mu'eha ke a'e tĩ. Ihẽ aja tĩ. Ihẽ Páu. Pehẽ mu'eha ke ihẽ tĩ. Kome'ë ywy keruhũ Tupã mujã, ame'ë pe pexo. A'erehe pehẽ rury katu aja pexo. Pehẽ pexo katu, a'erehe pehẽ rury katu pexo. Pehẽ pemanõ rahã, Tupã namõ pexo ta kũ. Apo Tupã usakatu pehẽ rehe rĩ. Yman rahã aja ta tĩ. A'erehe aja upa ma'e ke pehẽ py'a mātãha ke.

²³ Pe, Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ. Tupã kotyhar ke Kirisutu. (A'erehe mã peja amõ koty koty pejy'ar ym.)

4

Kirisutu mondo ame'ë ta ke

¹ Pehẽ ke jande jamu'e. Jande rehe har pekwa pekwa pexo rahã, Kirisutuma'e mi-asu ta ke jande, aja mã peja pekwa pekwa pexo. Yman myrandu katu ke Tupã mujekwa ym rĩ. Ame'ë ke a'e mujekwa apo 'y. Ame'ë myrandu katu japandu pandu ame'ë ta ke jande, aja mã peja pekwa pekwa pexo.

² Miasu rahã, ijar pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu ta me'ë te'e. Aja Kirisutu pandu ame'ë ke ihẽ ama'ema'e ta me'ë te'e tĩ.

³ Pesarahã! “Kirisutu pandu ame'ë ke Páu ma'ema'e katu ym” aja pepandu naĩ. Aja pepandu rahã, pehẽma'e panduha ihẽ pe anĩ ta. “Kirisutu pandu ame'ë ke ihẽ ama'ema'e katu my?” aja ihẽ juehe har ajupandu ym ihẽ jupe tĩ.

⁴ A'e pandu ame'ë ke ihẽ ama'ema'e katu, aja ihẽ akwa katu. Ihẽ akwa tipe. “Nde katu” aja mujekwa ym we rĩ. Jandema'e sawa'e te riki pandu ta. “Katu nde erema'ema'e” aja a'e. (Ame'ë jõ ihẽ aputar katu.)

⁵ A'erehe: “Kirisutu pandu ame'ë ke nde erema'ema'e” aja peje'ë ym ta me'ë te'e. Jandema'e sawa'e te jywyr ym rahã we, aja peje'ë ym ta me'ë te'e. A'e jywyr rahã, amõ ma'ema'eha ke a'e riki pandu ta. Amõ ma'ema'eha ke amõ ta ukwa ym, ame'ë ke jandema'e sawa'e te mujekwa ta. Ukwa katu a'e. Ipy'a pe ma'e ke amõ ukwa ukwa ixo, ame'ë ke a'e mujekwa ta tĩ. Ukwa katu te a'e. Pe, ame'ë rehe har a'e pandu ta. Pe, katu ame'ë ke ma'ema'e, ame'ë ta pe Tupã jõ pandu ta: “Pehẽ katu” aja. A'erehe: “Kirisutu pandu ame'ë ke Páu ma'ema'e katu ym” aja ihẽ rehe har peje'ë je'ë ym ta me'ë te'e.

⁶ Ihẽ mu ta! Apandu ramõ ame'ë ke Apor rehe har ihẽ apandu. Ihẽ juehe har amõ tĩ. Apandu tĩ. Jande mokõi jande juehe har ihẽ apandu. Aja rahã: “Peme'ë katu te ame'ë ke” aja pepandu ym ta. Aja Tupã je'ëha mujekwa. Kuja:

“Mã peja amõ mupinim ame'ë rehe pehendu katu” aja panduha ihĩ.

Aja rahã, kuja ym ta: “Peme'ë katu. Jande ke mu'e katu” aja. “Anĩ. Peme'ë anĩ. Jande mu'eha riki katu te” aja pepandu ym ta tĩ.

⁷ Pehē mu'eha riki amō ta 'ar koty te we katuha aja ym riki. Upa mu'eha ta ke pehē koty Tupā mondo. Aja rahā: “Jande mu'eha ta amō mu'eha ta 'ar koty te we katuha” aja marā ka ym pepanduha. Tupā riki mondo. Pehē atu mu'am ym. Tupā mondo. A'erehe: “Jande mu'eha ta amō mu'eha ta 'ar koty te we katuha” aja marā ka ym pepanduha.

⁸ Korin ok ta pe har ta! Upa pehēma'e ke pehī, aja pekwaha naī. Pehēma'e hū namō pexo, aja pekwaha naī tī. Pehē riki kapitā keruhū. Jande anī, aja pekwaha naī. Mā! Pehē riki kapitā keruhū ta tipe rahā, katu tiki. Aja ta tipe rahā, pehē namō jande riki kapitā keruhū ta tipe tī. Upa ma'e ke namō pexo, a'erehe: “Páu ke japutar ym” aja pepandu.

⁹ Jande riki Kirisutu mondo ame'ē ta ke. Jande riki amō ta wyr koty te we katuha, aja Tupā mu'am, aja ihē akwa. Sonda ta jukwa ta ame'ē ta riki jaxer, aja ngā ukwa. Aja jande riki tī, aja upa ngā pe Tupā mukwa. Aja Tupā je'ēha rahoha ta ukwa tī. Aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwa tī. Jande jaxer ame'ē ta ke jande, aja ukwa tī.

¹⁰ Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō, aja japandu pandu, a'erehe jande riki jaka'u te'e, aja amō ta ukwaha. Pehē anī. Kirisutu kotyhar ta ke pehē, a'erehe pekwa katu te ame'ē ta ke pehē, aja amō ta ukwa. Jande riki pitu te'e aja amō ta ukwa. Pehē anī. Pehē pyrātā riki, aja amō ta ukwa. Katu ame'ē ta ke, aja pehē rehe har amō ta ukwa. Jande anī. Jaxer ame'ē ta ke aja ngā ukwa.

¹¹ Apo jande myahy jande jaxo. Jande janengwéi jaxo tī. Jandema'e mundeha ymanihar namō jaxo tī. Jande ke amō ta mupyrara tī. Jande jawata te'e jaxo. Jande rok nixói.

¹² Jande japaraky hū. Aja tamatarer japyhyk. Pe, ame'ē pe upa jandema'e ke jande jajo'ok jo'ok. Jande rehe har amō ta juru ai rahā, ame'ē ta pe japandu: “Mā peja pehē rehe Tupā usak katu” aja. Jande ke amō ta mupyrara rahā, jande py'ahu te'e jahendu.

¹³ Jande rehe har katu ym amō ta pandu rahā, ame'ē ta pe hātā jaje'ē ym jande. Katu ame'ē ke japandu a'eta pe. Ma'e puxi

aja jande aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwaha. Jaxer ai te aja jande rehe har ukwaha tī. Upa aja apo jaxo we rī. (Jesu mondo ame'ē ta ke jande.)

¹⁴ Ihē amupinim ramō ame'ē pe pehē ke ihē amuhuxī my? Anī. Aja ym. Pehē ke ihē amu'e tar katu, a'erehe aja ihē amupinim. Aja rahā, pehē pexoha ke pemukatu ta nahā my. Ta'yr ke ipái mu'e katu, aja pehē ke ihē amu'e tar katu tī.

¹⁵ Myja Kirisutu kotyhar ta pexoha katu my? Ame'ē rehe har mu'e ame'ē ta mâte hū ixo pehē koty. Pehē pái aja ame'ē ta heta ym. Peteī jō pehē pái aja ixo. Ihē ame'ē. Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehē aja pexo. Myrandu katu pehē pe ihē apandu rahā, Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe pehē pái aja ihē.

¹⁶ A'erehe ihē aja pehē pexo tī. Aja rahā: “Katu te jande” aja pekwa ym pexo tī.

¹⁷ Ko Timo ke pehē koty ihē amondo ta. Pehē pe a'e pandu ta:

—Jesu Kirisutu kotyhar ke Páu, a'erehe ixoha pyahu aja a'e ixo katu. Ame'ē ixoha pyahu ame'ē ke Jesu kotyhar ta pe Páu mu'e mu'e. Amō amō ok ta rupi ixo ame'ē ta ke mu'e mu'e — aja pehē pe Timo pandu ta.

Aja rahā, peharái ym ta. Timo pe Jesu rehe har ihē apandu rahā, a'e jurujar katu ehe. A'erehe ihē ra'yr aja a'e. Ihē apy'a katu ehe ame'ē ke a'e. Ihē apandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu tī.

¹⁸ Pehē koty ihē aho ym ta tipe aja pekwaha, a'erehe pehē ngi ihē akyje aja pekwaha naī. A'erehe pehē ngi har amō amō kuja ukwaha: “Mā! Jande ngi Páu kyje, a'erehe Timo ke a'e muwyr” aja riki.

¹⁹ Pesarahā! Tupā putar rahā, pahar pehē koty ihē ahyk ta aho. Ihē ahyk rahā, ma'e ke ihē atu akwa ta. Amō amō ta pandu: “Mā! Jande ngi Páu kyje, a'erehe Timo ke a'e muwyr” aja pandu ame'ē ta ixo. Panduha jō my? Panduha aja ma'ema'e katu my? Ame'ē ke ihē akwa ta.

²⁰ Aja riki jande. Amō pandu: “Tupā! Ihēma'e kapitā keruhū aja exo katu.” Aja pandu rahā, Tupāma'e pyrātāha ke a'e mukwa ta ipe. Pyrātāha namō ma'e ke ma'ema'e ta. Panduha jō aja ixo ym ta. (Pyrātāha muwyr ta.)

²¹ A'erehe pehē koty ihē ahyk rahā, myja me'ē pehē pe katu my? Myra ra'yr namō ahyk ta aho my? (Aja rahā, pehē ke anupā ta.) Pehē rehe ihē apy'a katuha namō ihē ahyk ta aho my? Wewe katu panduha namō ihē ahyk ta aho my? Pesarahā! Wewe katu panduha namō ihē ahyk tar katu. (A'erehe pahar pexoha pemukatu.)

5

Amō rehe ka'u te'eha ke

¹ Jesu kotyhar ta ke pehē. Pehē namō amō ixo. “Imāi nungar namō a'e ukwer ou” aja ihē pe pehē koty ngi uhyk uwyr ame'ē ke pandu. Mā jaxer ai te ma'eha ke ame'ē. Jesu rehe jurujar ym ame'ē ta aja ym ma'eha.

² Mā! Pehē ruxī ym. Anī. “Katu” aja pekwha pehē jupe. Anī. Katu ym aja. Mā peja ym pehē! Ame'ē ma'eha ngi pehē ruxī pexo. Ame'ē jaxer ai ame'ē ke ma'e, ame'ē ke pejy'ar rahā, pehē pyter ngi pemuhem pemondo. Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda rehe pejy'ar rahā, ame'ē sawa'e ke pemuxe ym.

³⁻⁴ Pehē namō ihē axo ym. Pepaite ihē axo. Anī. Ihē py'a rupi pehē rehe har ihē akwa akwa axo. A'erehe pehē namō ihē axo, ame'ēja saka. Pe, ame'ē jaxer ai ame'ē ke ma'e ame'ē pe, Jesu, jandema'e sawa'e te je'ēha rupi ihē apandu.

—Mā peja nde ke Tupā mupyrara! — aja riki.

Amō Jesu kotyhar har ta namō pejy'ar rahā, pehē rehe har ihē akwa akwa axo, a'erehe pehē namō ihē axo, ame'ēja saka. Pehē pejy'ar rahā, Jesu, jandema'e sawa'e te riki pehē py'a ke mātā ixo. Aja rahā, ma'e katu ame'ē ke pema'ema'e ta.

⁵ A'erehe ame'ē sawa'e ke pemuhem pemondo pehē ngi. Aja rahā, Satana koty mondo, ame'ēja saka. (Ājā ramūi a'e.) Pe, ame'ē sawa'e ke a'e riki mahy ta. Mujaxer ta tī. Sawa'e i'ā anī. Jandema'e sawa'e te muhā katu ta. A'e jywyr rahā, ngā ke a'e mupyrara ta. Arahā ame'ē sawa'e'ā ke a'e muhā katu ta tī.

⁶ “Katu te” aja pehē pekwa pehē jupe pexo rahā, katu ym. Mā peja ym pexo. Amōma'e panduha ke pekwa:

—Jaxi muhāi rahā, ipy'a ngi pyairo ke jo'ok. Ta'yr mi mupuk rahā, upa hukwer ke moro ta — aja panduha ihī.

Ame'ē ke pekwa katu. Aja peteī sawa'e ma'e ka'u te'eha ke ma'e rahā, a'e aja upa amō ta ma'e ta tī. (Upa moro, ame'ēja saka.)

⁷ A'erehe ma'e ka'u te'eha ke ma'e ame'ē ke pehē pyter ngi pemuhem pemondo. Aja rahā, pehē py'a juhyk, aja pexo. Ymanihar aja pehē tī. (Pyairo ke pembor, ame'ēja saka.) Aja rahā, hukwer ke moro ym ta tī. Aja rahā, pehē namō ma'e ka'u te'eha ma'eha nixoi tī. Aja pexo riki apo 'y, aja ihē akwa. Eji ywy ngi jundēu awa ta uhem oho rahā, arapuharan ra'yr ke a'eta jukwa. Ame'ē ke jukwa rahā, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke Tupā mukanim, ame'ēja saka. Ame'ē arapuharan ra'yr aja Kirisutu tī. A'e manō. Jande ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke mukanim, ame'ēja saka.

⁸ A'erehe mā peja ima'e ta ke aja jaxo. Mā peja jande py'a juhyk, aja jaxo. Amō namō pandu rahā, mā peja jetehar te ke jō japandu. Ma'e jaka'u te'eha ke mā peja jama'ema'e ym jaxo. Amō ta rehe jaxer ai ame'ē ke mā peja jama'e ym tī.

⁹ Amukwehe paper pinim pehē pe ihē amondo. Ame'ē pe kuja ihē amupinim: “Amō kūjā rehe ka'u te'e. Ame'ē ke namō mā peja pejy'ar ym. Amō sawa'e rehe ka'u te'e tī. Ame'ē ke namō aja tī. Pejy'ar ym tī.”

¹⁰ “Pejy'ar ym inamō” aja amupinim rahā, Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta rehe har amupinim ym riki. Tupā kotyhar ta rehe har amupinim. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta amō kūjā rehe ka'u te'e hū. Amō sawa'e rehe kūjā ka'u te'e hū tī. Amō tama'e ke rehe ipy'a moī moī hū. A'erehe mukanim riki amōma'e ke. Tupāran rehe ipy'a ke a'eta moī moī tī. Upa ame'ē ta namō pexo tar ym rahā, kome'ē ywy keruhū ngi pehem te ta tipe.

¹¹ “Pejy'ar ym inamō” aja ihē amupinim rahā, Jesu kotyhar ta rehe har ihē amupinim. Ame'ē riki amō kūjā rehe ka'u te'e. Amō sawa'e rehe ka'u te'e tī. Tupāran rehe ipy'a ke moī moī tī. Amō ta rehe juru ai tī. Kawī ngi ka'u tī. Amōma'e

ke mukanim tĩ. Pesarahã! Ame'ẽ namõ pejy'ar ym pexo. Hake inamõ ma'e ke pe'u ym te tĩ.

12-13 Pesarahã! Jesu rehe jurujar ym ame'ẽ ta pe kuja ihẽ apandu ym:

—Ma'e peka'u te'eha ke pema'e. Mã peja pehẽ ke Tupã mupyrara — aja.

Ihẽ anĩ. Tupã riki aja me'ẽ pandu ta. Jesu kotyhar ta pe anĩ. Pehẽ atu pepandu katu:

—Mã peja ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym — aja riki.

A'erehe ame'ẽ ka'u te'eha ma'eha ke mã peja pehẽ pyter ngi pemuhem pemondo.

6

Myja je'ẽ je'ẽha ke muputu'u ngã ngi my?

¹ Jesu rehe pejurujar katu, a'erehe pehẽ riki pehẽ mu mu. Pe, pehẽ ngi har imu namõ amõ je'ẽ je'ẽ rahã, jurujar ym ame'ẽ ta ruwa koty oho riki. Mã katu ym. Mã peja peho ym. Anĩ. Tupã kotyhar ta ruwa koty peho. A'eta riki je'ẽ je'ẽha ke mukatu ta.

² Pesarahã! 'Ar rehe angaha uhyk rahã, kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta pe Tupã kotyhar ta pandu: “Pehẽ katu.” Aja katu ame'ẽ ta pe pandu ta. “Pehẽ katu ym.” Aja katu ym ame'ẽ ta pe pandu ta tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pe aja rahã, ma'erehe pehẽ mu je'ẽ je'ẽha ke pemukatu ym my? Mã peja ame'ẽ ke pemukatu!

³ Pesarahã! Tupã je'ẽha rahoha ta pe japandu ta tĩ. “Pehẽ katu.” Aja Tupã rehe hendu katu ame'ẽ ta pe japandu ta. “Pehẽ katu ym.” Aja Tupã rehe hendu ym ame'ẽ ta pe japandu ta tĩ. Aja Tupã je'ẽha rahoha ta pe japandu rahã, ma'erehe sehar peje'ẽ je'ẽha ke pehẽ atu pemukatu ym my? Mã peja pemukatu!

⁴ Mã! Ame'ẽ rehe har amõ ta je'ẽ je'ẽ rahã, jurujar ym ame'ẽ ta ruwa koty peho ta my? A'eta riki je'ẽ je'ẽha mukatu ta my? Katu ym aja. A'eta riki katu ym ame'ẽ ta aja pekwa. A'erehe a'eta ruwa koty peho ym.

⁵ Mã katu ym. Pehẽ ngi ihẽ ruxĩ riki. Pejurujar katu ame'ẽ ta ngi har ukwa katu te ame'ẽ ixo my? Peteĩ ixo my? Pehĩ riki. (Ixoty peho.) A'e riki pehẽ mu ta je'ẽ je'ẽha ke mukatu ta kũ.

⁶ Pehẽ anĩ. Ixoty peho ym riki. Pehẽ mu ta riki je'ẽ je'ẽ rahã, jurujar ym ame'ẽ

ta ruwa koty peho. A'eta riki je'ẽ je'ẽha mukatu riki. Katu ym aja.

⁷ Mã jetehar te riki. Imu ta je'ẽ je'ẽha ke jurujar ym ame'ẽ ta ruwa koty peho. A'eta riki mukatu. A'eta ruwa koty peho, a'erehe katu ym pehẽ aja pemujekwa. Pehẽ rehe ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, mã peja pexo. Pehẽ py'a pemujywyr. Aja rahã, pahar pemukatu ta. Pehẽma'e ke amõ mukanim rahã, mã peja pexo. Pehẽ py'a pemujywyr. Aja rahã, pahar pemukatu ta tĩ.

⁸ Anĩ. Aja pema'e ym pehẽ. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e pehẽ jupe. Pehẽ riki pehẽ mu mu! Pehẽ mu ma'e ke pemukanim pexo. Katu ym aja.

⁹ Pesarahã! Tupã ixo ame'ẽ pe ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta oho ym te ta. Ame'ẽ ke pekwa katu. Peka'u te'e ym. Pesarahã! Sawa'e te renda pe amõ kũjã rehe ka'u te'e, ame'ẽ ke oho ym te ta. Amõ sawa'e rehe ka'u te'e ame'ẽ ke aja tĩ. Oho ym te ta tĩ. Tupãran rehe ipy'a moĩ moĩ, ame'ẽ ta aja tĩ. Oho ym te ta tĩ. Sawa'e ta pame te'e ka'u te'e a'eta juehe, ame'ẽ ta aja tĩ. Oho ym te ta tĩ. Kũjã ta pame te'e ka'u te'e a'eta juehe, ame'ẽ ta aja tĩ. Oho ym te ta tĩ. Tupã ixo ame'ẽ pe oho ym te ta tĩ.

¹⁰ Amõ ma'e ke mukanim, ame'ẽ ta aja tĩ. Oho ym te ta tĩ. Amõma'e ke rehe ipy'a moĩ moĩ ixo ame'ẽ ta aja tĩ. Oho ym te ta tĩ. Kawĩ ngi ka'u ame'ẽ ta aja tĩ. Oho ym te ta tĩ. Amõ ta rehe juru ai, ame'ẽ ta aja tĩ. Oho ym te ta tĩ. Nupã. Aja amõma'e ke mukanim, ame'ẽ ta aja tĩ. Oho ym te ta tĩ. Upa ame'ẽ ta sawa'e te renda pe oho ym te ta. Tupã ixo ame'ẽ pe oho ym te ta.

¹¹ Aja me'ẽ pehẽ ngi har amõ amõ ixo kwe. Apo pehẽ py'a ke Tupã juhyk 'y. Upa ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke a'e juhyk. “Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ. Ihẽma'e ta” aja Tupã pandu. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe pejurujar katu, a'erehe: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja Tupã pandu. Pehẽ py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu, a'erehe: “Pehẽ katu te” aja Tupã pandu tĩ. (A'erehe pexoha katu aja pexo.)

Pehẽ rehe har Tupã pe amõ ta pandu: “Ne jõ riki katu te ame'ẽ ke”

(Amō rehe peka'u te'e aja pexo rahā, katu, aja pekwaha pehē jupe naī. Anī. Katu ym aja. Pehē riki Tupāma'e ke, a'erehe pexoha katu aja pexo rahā, katu tiki.)

¹² Pe, amō pandu:

—Upa ma'e ke ihē ama'e tar katu, ame'ē ke ihē ama'e katu — aja.

Ame'ē jete tipe. Amōma'e ma'eha riki katu ym nde pe. “Upa ma'e ke ihē ama'ema'e tar katu, ame'ē ke ihē ama'ema'e katu” aja ihē apandu ta tipe. Pe, ihē ama'e rahā, marā ka ym ame'ē ama'eha ngi amuputu'uha. Ihē ke muma'e, ame'ēja saka. A'erehe ihē ama'e. Katu ym aja.

¹³ Amō pandu:

—Awa mi'u pehī, a'erehe awa pusu pehī tī. (U'u ta.) Pe, awa pusu pehī, a'erehe awa mi'u pehī tī, aja. (A'erehe jande myahy) — aja.

Ame'ē jete. Yman rahā, ame'ē mokōihar ke Tupā mumba ta. Awa mi'u ke. Awa u'uha ke tī. Mumba ta. Jande ke anī. Pete'e jande jaxo ta rī. A'erehe jaxoha katu, aja jaxo ta me'ē te'e. Amō kūjā rehe sawa'e ka'u te'e, a'erehe sawa'e ke Tupā mujā my? Anī. Aja ym. Amō sawa'e rehe kūjā ka'u te'e, a'erehe kūjā ke a'e mujā my? Anī. Aja ym tī. “Ihēma'e ke” aja jandema'e sawa'e te putar, a'erehe awa ke a'e mujā. A'e riki jandema'e sawa'e te. Aja rahā, awa rete riki sawa'e tema'e ke, ame'ēja saka.

¹⁴ Manōha ngi jandema'e sawa'e te ke Tupā mukwera katu muhem. Pe, ima'e pyrātāha namō jande ke a'e mukwera katu ta muhem tī. A'erehe awa rete riki sawa'e tema'e ke.

¹⁵ Kirisutuma'e ke pehē, ame'ē ke pekwa. Pe, Kirisutuma'e ke kūjā ka'u te'e ame'ē koty ihē amondo ta my? Anī ta. Marā ka ym amondoha.

¹⁶ Pesarahā! Kūjā ka'u te'e ame'ē namō amō jumusarái rahā, mokōi riki peteihar aja ixo. Ame'ē ke pekwa my? Pekwa katu riki pehē! Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Mokōihar riki peteihar wan ta” aja riki.

A'erehe kūjā ka'u te'e ame'ē namō pejumusarái rahā, inamō Kirisutu peteihar aja ixo. Mā! Katu ym! A'erehe Kirisutuma'e ke kūjā ka'u te'e ame'ē koty ihē amondo ym te ta.

¹⁷ Pe, amō riki jandema'e sawa'e tema'e ke rahā, inamō peteihar aja ixo. Tupā'ā ihī katu ehe, a'erehe inamō peteihar aja ixo.

¹⁸ Mā peja amō kūjā rehe eka'u te'e ym. Mā peja amō sawa'e rehe eka'u te'e ym tī. Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'e rahā, juehe jumujaxer ym. Kūjā ka'u te'e ame'ē namō amō jumusarái rahā, a'e jumahy juehe. Kirisutuma'e ym aja mujekwa, a'erehe a'e jumahy juehe.

¹⁹ Amō we tī. Tupā'ā riki pehē py'a rehe ihī katu, a'erehe pehē riki Tupā'ā rok aja pexo. Ame'ē ke pekwa katu. Pehē rehe I'ā ke Tupā muwyr. A'erehe pema'e tar katu ame'ē ke jō pema'e ym. Anī. Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e katu. A'erehe pexoha rehe pesak katu. Peka'u te'eha ke pema'e ym.

²⁰ Ta'yr manō. Peka'u te'eha pema'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'erehe Tupāma'e ke pehē. (A'erehe pema'e tar katu ame'ē ke jō, pema'e ym. Anī.) Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e katu tī. Pexoha katu aja pexo. Aja rahā amō ta pandu ta: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja Tupā pe pandu ta.

7

Jumendar rahā, katu my? Ame'ē rehe har Páu mujekwa.

¹ Paper pinim ihē pe pemuwyr kwe. “Amō jumendar rahā, katu my?” aja paper pinim ihē pe pemuwyr. Ame'ē rehe har ihē amupinim ta pehē pe apo 'y. Amō jumendar ym rahā, katu tiki.

² Amō rehe ka'u te'e hū ngā. Amō kūjā rehe sawa'e ka'u te'e. Amō sawa'e rehe kūjā ka'u te'e tī. A'erehe kūjā namō sawa'e jumendar rahā, katu tiki. Aja rahā, amō kūjā rehe ka'u te'e ym ta. Sawa'e namō kūjā jumendar rahā, katu tiki tī. Aja rahā, amō sawa'e rehe ka'u te'e ym ta tī.

³ Hakehar riki putar rahā, mā peja inamō ixawa'e ukwer. Ixawa'e riki putar rahā, mā peja inamō hakehar ukwer tī. Jumuhury katu a'eta juehe.

⁴ Hakehar putar rahā jō anī. Ixawa'e putar rahā, mā peja inamō hakehar ukwer. Ixawa'e putar rahā jō anī tī. Hakehar putar rahā, mā peja inamō ixawa'e ukwer.

⁵ A'erehe hakehar putar rahã, mã peja inamõ ixawa'e ukwer. Ixawa'e putar rahã, mã peja inamõ hakehar ukwer tĩ.

Pe, hakehar pe ixawa'e kuja pandu:

—Tupã namõ ihẽ apandu pandu ta axo. A'erehe ne namõ ihẽ aker ym ta kÿ — aja.

—A'e tÿ — aja hakehar pandu.

Ixawa'e pe aja hakehar pandu tĩ. Aja jõ rahã, inamõ ixo ame'ẽ namõ mã peja eker ym. Aja heta ym ukwer rahã, katu. Ame'ẽ upa rahã, inamõ ukwer katu tĩ. Aja ym rahã, heta ukwer rahã, hakehar ame'ẽ ym rahã, amõ kÿjã rehe ixawa'e ka'u te'e ta. Marã ka ym ame'ẽ mukanĩha. Ixawa'e ame'ẽ ym rahã, amõ sawa'e rehe hakehar ka'u te'e ta tĩ. Marã ka ym mukanĩha. “Amõ rehe eka'u te'erahã” aja Satana pandu, ame'ẽja saka. (Ãjã ramũi a'e.) Aja rahã katu ym. A'erehe Tupã namõ panduha upa rahã, mã peja inamõ ixo ame'ẽ namõ ukwer katu.

⁶ Jumendar ame'ẽ rehe har ihẽ apandu ramõ. “Mã peja ejumendar” aja ym ihẽ apandu. “Amõ putar rahã, ejumendar” aja ihẽ apandu.

⁷ Ihẽ rakehar ym riki ihẽ. Ihẽ Páu. Upa pehẽ ihẽ aja pexo, aja ihẽ aputar. Aja pame katu te amõ koty koty Tupã mujã. Amõ jumendar ta me'ẽ te'e. Amõ jumendar ym ta me'ẽ te'e tĩ.

⁸ Jeje te'e ixo ame'ẽ ta pe ihẽ apandu ta kÿ. Ixawa'e manõ ame'ẽ ta pe aja tĩ. Pesarahã! Ihẽ jeje te'e axo. Ihẽ aja pehẽ pexo rahã, katu tiki.

⁹ Amõ rehe peka'u te'e rahã, mã peja pejumendar. Marã ka ym amõ rehe ka'u te'eha mukanĩha. Aja rahã, pejumendar rahã, katu tiki.

¹⁰ Upa jumendar ame'ẽ ta pe ihẽ apandu ta apo 'y. Ihẽ akwaha aja ym. Jandema'e sawa'e te mu'e ame'ẽ ke ihẽ apandu ta 'y. Kÿjã ta pe apandu. Ne sawa'e ke mã peja ehijar ym.

¹¹ Nde erehijar, pe, amõ sawa'e ke epyhyk ym. Nde jeje te'e exo kÿ. Aja nde ereputar ym rahã: “Nde sawa'e namõ eju-mukatu eho tĩ. Nde sawa'e koty ejywyr eho” aja apandu. Hakehar ke ixawa'e hijar ym ta me'ẽ te'e tĩ.

¹² Amõ ta pe ihẽ apandu ta apo 'y. Ihẽ akwaha ke ihẽ apandu ta. Jandema'e sawa'e

te je'ẽha anĩ. Ko sawa'e riki Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ke a'e. Pe, hakehar riki jurujar ym ame'ẽ ke a'e. Pe, ixawa'e namõ a'e ixo tar katu rahã, mã peja a'e ke ixawa'e hijar ym.

¹³ Ko kÿjã riki Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ke a'e. Pe, ixawa'e riki jurujar ym ame'ẽ ke a'e. Pe, hakehar namõ a'e ixo tar katu rahã, mã peja a'e ke hakehar hijar ym.

¹⁴ Ame'ẽ jurujar ym ame'ẽ ixawa'e riki hakehar namõ ixo, a'erehe Tupã usak katu ehe, ixawa'e rehe. Hakehar riki jurujar ym ame'ẽ ke a'e. Ixawa'e namõ ixo, a'erehe Tupã usak katu ehe tĩ, hakehar rehe. Aja ym rahã, ta'yn ta riki Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta aja saka ixo. Anĩ. Ta'yn ta Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta aja ym. A'erehe a'eta rehe Tupã usak katu tĩ.

¹⁵ Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ixo. Inamõ ixo ame'ẽ ke Jesu rehe jurujar ym ame'ẽ ke a'e. Pe, a'e pandu: “Nde ke ahijar ta” aja. Aja rahã, mã peja hijar oho. “Eho ym” aja mã peja jurujar katu ame'ẽ epandu ym. Mã peja hijar oho. Kuja Tupã putar. Jumokõi je'ẽ je'ẽ ym ha rupi ixo, aja a'e putar.

¹⁶ Kÿjã! Nde riki Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ke nde. Ne sawa'e namõ exo katu. Aja rahã, a'e riki Jesu rehe jurujar katu ta nahã my tĩ. Sawa'e! Ne riki Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ke nde. Ne rakehar namõ exo katu. Aja rahã, a'e riki Jesu rehe jurujar katu ta nahã my tĩ.

Tupã putar, aja pehẽ pexo katu

¹⁷ A'erehe myja me'ẽ amõ ixo apo, aja mã peja exo rĩ. Pehẽ rehe Tupã katu usak, a'erehe a'e pandu: “Mã peja ihẽ kotyhar ta aja pemuruwak” aja. Arahã myja me'ẽ pexo my? (Pehẽ rakehar namõ pexo my? Pehẽ sawa'e namõ pexo my? Pehẽ pexo te'e me'ẽ te'e pehẽ, aja pexo my? Te'e paraky aja pexo my?) Ame'ẽ pexoha Tupã me'ẽ, muwyr saka riki. A'erehe aja pame katu te pexo rĩ. Amõ koty koty amõ ta aja tĩ. Aja Jesu kotyhar ta pe ihẽ apandu pandu. Amõ amõ ok ta rupi ixo ame'ẽ ta pe ihẽ apandu pandu tĩ.

¹⁸ Amõ rehe Tupã katu usak, a'erehe a'e pandu: “Mã peja ihẽ kotyhar ta aja pemuruwak” aja. Arahã ehe ihĩ ame'ẽ pিরer

jupāha ihī my? Aja rahā, mā peja aja ixo, jupāha namō. Emukanim ym ame'ē ke. Jurujar katu py rahā, a'e ixo. Ame'ēja exo rī. Amō pe Tupā pandu: “Mā peja ihē kotyhar ta aja pemuruwak.” Arahā, ehe ihī ame'ē pিরer ke jupā ym my. Aja rahā, mā peja jupā ym aja exo rī. Jurujar katu py rahā, a'e ixo. Aja exo rī. Jupā ym, aja exo rī.

¹⁹ Ehe ihī ame'ē pিরer jupā my? Ame'ē ke Tupā ukwa tar ym. Ehe ihī ame'ē pিরer jupā ym my? Ame'ē ke a'e ukwa tar ym tī. Kuja jō a'e ukwa tar katu. Ima'e je'ēha rehe amō hendu katu my. Ame'ē ke jō a'e ukwa tar katu.

²⁰ Ngā rehe Tupā katu usak rahā, a'e pandu: “Mā peja ihē kotyhar aja pemuruwak” aja. Arahā myja me'ē ngā ixo my, aja mā peja exo katu rī.

²¹ Ne rehe Tupā katu usak rahā, a'e pandu: “Mā peja ihē kotyhar aja pemuruwak” aja. Arahā se te'e paraky ame'ē ke nde my? Aja exo rī. Pe, nde jar pandu:

—Ihēma'e miasu ym nde apo 'y. Te'e eho katu — aja.

Aja rahā, mā peja ame'ē parakya ngi ehem eho.

²² Sehar te'e paraky ame'ē ke rehe jandema'e sawa'e te katu usak, a'erehe pandu: “Mā peja ihē kotyhar aja pemuruwak” aja. Aja rahā, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi uhem oho, ame'ēja saka. Ame'ē ngi poir ame'ē ke a'e, ame'ēja saka. Jandema'e sawa'e te kotyhar ke a'e, a'erehe poir aja saka ixo.

Pe, sehar amō pe te'e paraky aja ym ame'ē pe Kirisutu pandu: “Mā peja ihē kotyhar aja pemuruwak” aja. Aja rahā, Kirisutu pe te'e paraky aja a'e ixo apo 'y.

²³ Kirisutu manō. Arahā peka'u te'eha pema'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Aja rahā Kirisutu manōha rupi pehē rehe Tupā muhepy, ame'ēja saka. A'erehe amō ta pe te'e paraky ame'ē tama'e aja ym pexo. (Tupāma'e ke pehē.)

²⁴ Ihē mu ta! Pesarahā! Pehē rehe Tupā katu usak rahā, a'e pandu: “Mā peja ihē kotyhar ta aja pemuruwak” aja. Arahā Tupā namō pehē juehe katu pehē pexo. Ame'ē ke pehijar ym. Tapijar te'e we inamō pehē juehe katu pexo rī.

Jeje te'e ixo ame'ē ta rehe har

²⁵ “Myja me'ē jeje te'e ixo ame'ē ta pe japandu ta my” aja ihē pe paper pinim pemuwyr kwe. Ame'ē rehe har jandema'e sawa'e te je'ēha rupi ihē apandu ym. Ihē akwa ame'ē ke ihē apandu ta. Ihē rehe jandema'e sawa'e te pyrara usak. A'erehe ihē apandu ame'ē ke rehe mā peja pehendu katu. (Ihē Páu.)

²⁶ Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta mupyrara ixo. A'erehe amō jeje te'e ixo rahā, aja te'e exo rī. Aja rahā, katu tiki.

²⁷ Nde rakehar namō nde erexo rahā, ehijar ym. Jeje te'e nde erexo rahā, kūjā ke epyhyk ym. Jeje te'e nde erexo rī.

²⁸ Jumendar rahā, ma'e ka'u te'eha ke nde erema'e ym. Kūjā jeje te'e ixo ame'ē jumendar rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym. Jumendar ame'ē ta ima'e ke rehe usak usak ixo. Kupixa mujā. Imi'u matyr. Ima'e ke rehe usak usak hū ixo. Aja pehē rehe ihē aputar ym. A'erehe mā peja jeje te'e pexo, aja ihē apandu.

²⁹⁻³¹ Ihē mu ta! Pekwa katu pexo! 'Ar rehe angaha upa tate. Kome'ē ywy keruhū yman ym ta ixo. Apo ixo ame'ē ke upa ta. A'erehe Tupāma'e ma'ema'eha rehe pesak py. A'engi ima'e ixoha rehe amō usak katu. A'erehe hakehar namō ixo ame'ē ta hakehar aja ym ame'ē ta aja pexo katu. Jeje te'e aja pexo katu. Aja rahā ixoha rehe har ukwa ukwa ym ta ixo. Jixi'u ame'ē ta riki hury katu ame'ē ta aja pexo katu! Puka puka ame'ē ta riki pyai ame'ē ta aja pexo katu! Ma'e ke muhepy jo'ok, ame'ē ta riki jo'ok ame'ē ke ima'e ym aja pexo katu. Ima'ehū namō ixo ame'ē ta riki ma'e ke ima'e ym te ame'ē ta aja pexo katu! Aja rahā ixoha rehe har ukwa ukwa ym ta ixo. 'Ar rehe angaha upa tate, a'erehe Tupāma'e ma'ema'eha rehe pesak py. A'engi pehēma'e pexoha rehe pesak katu.

³² “Ma'e jande ja'u ta my? Ma'e jande jamunde ta my?” aja te'eha pekwa pekwa pexo. Pexoha rehe har pekwa pekwa pexo, aja ihē aputar ym. Sawa'e jeje te'e ixo rahā, jandema'e sawa'e te putar ame'ē ke a'e ma'ema'e tar katu. A'erehe: “Myja me'ē ima'e parakya rehe ihē ama'ema'e katu

my” aja jō a'e ukwa ukwa ixo. Ixoha rehe har ukwa ukwa ym ixo.

³³ Hakehar namō sawa'e ixo rahā, hakehar ke a'e muhury tar katu. A'erehe imi'u matyriha rehe har aja te'eha a'e ukwa ukwa ixo. Myja hakehar ke a'e muhury katu ta my. Ame'ē rehe har aja te'eha a'e ukwa ukwa ixo.

³⁴ A'erehe mokōi ukwaha rehe har ukwa ukwa ixo. Myja me'ē Tupā putar ame'ē ke a'e ma'ema'e katu my, aja a'e ukwa ukwa ixo tī.

Kūjā jeje te'e ixo ame'ē riki jandema'e sawa'e te pe ma'ema'e katu. Myja me'ē pyrātāha namō ima'e ke ma'ema'e katu my, aja a'e ukwa ukwa ixo. Myja me'ē ipy'a ke a'e moī moī katu ehe my, aja a'e ukwa ukwa ixo tī. Ixawa'e namō ixo, ame'ē anī. Ixawa'e ke a'e muhury tar katu, a'erehe: “Ma'e jandē ja'u ta my” aja te'eha a'e ukwa ukwa ixo. Ixoha rehe har jō a'e ukwa ukwa ixo.

³⁵ Ihē apandu ramō ame'ē ke katu. Katu pehē pexoha ke ihē aputar, a'erehe aja me'ē ihē apandu ramō. “Ejumendar ym” aja ym ihē apandu riki. Katu ame'ē ke pema'ema'e, ame'ē ke ihē aputar. Ma'e matyriha rehe har pekwa pekwa ym ha namō jandema'e sawa'e te pe pema'ema'e katu. Aja ihē aputar. Tupā je'ēha ke pepandu pandu, ame'ē riki pehēma'e parakyha ke.

³⁶ Kūjā pái pe sawa'e pandu: “Nde rajyr ihē aputar” aja. Ame'ē ta rehe har ihē apandu ta apo 'y. Ame'ē sawa'e pandu: “Kūjā ke ihē apyhyk ym ta apo 'y” aja. Aja a'e ukwa ukwa ixo: “Ihē apandu, a'erehe ihē apyhyk ym rahā, kūjā huxī ta” aja. Aja rahā, a'eta jumendar rahā, katu tiki. Pe, amō kūjā rehe sawa'e ka'u te'e hū. Marā ka ym mukanīha. A'erehe jumendar rahā, katu aja a'e ukwa ukwa ixo. Aja a'e putar. Aja rahā, kūjā pyhyk rahā, katu tiki. Pe, jumendar rahā, ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e ym.

³⁷ Pe, sawa'e pandu:

—Ihē ajumendar ym ta apo 'y — aja.

Pe, kūjā pái pandu: “Ere” aja. Kūjā pandu tī: “Ere” aja tī. Pe, amō kūjā rehe ka'u te'e ym, aja ukwa katu tī. Upa aja me'ē rahā, jumendar ym rahā, katu tiki.

³⁸ A'erehe kuja riki. Sawa'e kūjā namō jumendar rahā, katu tiki. Amō rahā, kūjā namō jumendar ym rahā, i'ar koty te we katuha.

³⁹ Ixawa'e ixo rahā, inamō kūjā ixo katu tī. Jeje te'e aja ixo ym. A'erehe amō sawa'e ke a'e pyhyk rahā, katu ym tiki. Ixawa'e manō rahā, amō sawa'e ke a'e pyhyk katu. A'e putar ame'ē ke pyhyk katu. Ame'ē sawa'e Jesu rehe jurujar katu ame'ē ke a'e. Aja me'ē jō a'e pyhyk katu. Jurujar ym ame'ē ke anī. Epyhyk ym.

⁴⁰ Ixawa'e manō ame'ē jeje te'e ixo rahā, i'ar koty te we a'e hury katuha. Aja riki ihē akwa. Tupā'ā ihē py'a rehe ihī katu, a'erehe ihē apandu ame'ē ke rehe mā peja pehendu katu tī.

8

Tupāran ruwa koty ngā mi'u ke amō moī

¹ Tupāran ruwa koty ngā mi'u ke amō ta moī moī. “Ame'ē mi'u ke jandē ja'u rahā, katu my?” aja ihē pe paper pinim pemuwyr kwe. Ame'ē rehe har ihē apandu ta apo 'y. (Anī. Apandu ym we rī.) Pehē ngi har amō panduha ihī: “Upa jandē riki jakwa katuha namō jaxo” aja riki pandu. Aja: “Ihē akwa katu” aja amō ukwa ukwa ixo rahā, katu te aja ukwaha jupe. Pe, ma'e ke rehe harái. Kuja. Imu ta rehe ipy'a katuha harái. Imu ta rehe amō ipy'a katu rahā, ame'ē ta py'a ke mātā katu ta.

² Amō pandu:

—Upa katu te ihē akwa katu — aja ukwaha jupe.

Ame'ē riki jupe katu ame'ē te'e a'e jupe. A'erehe upa katu te a'e ukwa ym riki.

³ Pe, Tupā rehe amō ipy'a katu, a'erehe imu ta rehe ipy'a katu tī. Aja rahā: “A'e katu” aja Tupā ukwa.

⁴ Apo ngā mi'u rehe har apandu ta. Tupāran ruwa koty ma'e so'o rukwer ke amō ta moī moī. (Ame'ē ke muhepyha renda pe amō ta muhepy hepy. Ame'ē ke Jesu kotyhar ta u'u rahā, katu my? Katu ym my?) Ame'ē rehe har ihē apandu ta apo 'y.

Ma'e ixuwe ym ame'ē ke tupāran aja amō ta ukwaha naī.

⁵ “Tupā” aja amō ta ukwaha naī tī. Ame'ē heta pete'e ixo my? Ywa pe pete'e ixo my? Kōme'ē ywy keruhū pe pete'e ixo my?

“Jandema'e sawa'e te” aja ukwaha naĩ tĩ. Ame'ẽ pete'e ixo my tĩ?

⁶ Jande pe anĩ. Peteĩhar jõ Tupã te riki. A'e jõ ixo aja jakwa katu. Jande pái keruhũ a'e. Upa ma'e ke a'e mujã. Jande jaxo, a'erehe: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja japandu ipe.

Peteĩhar jõ riki Jesu Kirisutu. Jandema'e sawa'e te a'e. A'e je'ẽha rupi upa ma'e ke Tupã mujã. A'e ixo, a'erehe jande ko jaxo tĩ.

⁷ Tupãran nixói te, aja upa katu te Jesu kotyhar ta ukwa ym. Jurujar ym rahã we tupãran ruwa koty ngã mi'u ke a'eta moĩ moĩ hũ. A'erehe apo ame'ẽ humi'u ke u'u rahã, ame'ẽ riki tupãran kotyhar ta ke, aja a'eta ukwa naĩ rĩ. Ame'ẽ ukwaha marã ka ym mukanĩha. A'erehe: “Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e. Katu ym ihẽ” aja ukwaha.

⁸ Ma'e ke jande ja'u, a'erehe i'ar koty te we Tupã namõ a'e juehe katu a'e ixo my? Anĩ. Aja ym. Ma'e ke ja'u ym rahã, i'ar koty te we Tupã namõ a'e juehe katu a'e ixo my? Anĩ. Aja ym tĩ. Juja katu te riki awa ta Tupã pe. U'u rahã, juja katu te. U'u ym rahã, juja katu te tĩ.

⁹ Tupãran ruwa koty ngã mi'u ke amõ moĩ moĩ. Ame'ẽ ke pe'u rahã, katu. Pe'u ym rahã, katu tĩ. Pehẽ pe juja katu te. Jesu rehe jurujar katu wan ame'ẽ ta pe anĩ. “Katu ym” aja ukwa. Pe, pehẽ pe'u rahã, pehẽ rehe a'e usak. A'erehe a'e u'u tĩ. A'engi: “Mã! Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e. Katu ym ihẽ” aja a'e ukwa. Aja rahã, mã peja ame'ẽ mi'u pe'u ym. (Ne mu ixoha ke emujaxer ym.)

¹⁰ Tupãran ihĩ. Ame'ẽ rok pe ngã mi'u ke huwa koty amõ moĩ. Ame'ẽ ke u'u rahã, katu ym, aja Jesu rehe jurujar katu wan ame'ẽ ke ukwa. Nde pe anĩ. “Upa ihẽ akwa katu. Tupãran ixuwe ym” aja nde erekwa katu. A'erehe ame'ẽ rok pe nde erexe, pe, ngã mi'u ke nde ere'u. Ame'ẽ ke jurujar katu wan ame'ẽ ke usak, a'erehe a'e u'u tĩ.

¹¹ Pe, a'e pyai ixo. “Mã! Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e. Katu ym ihẽ” aja a'e ukwa jupe. Mã! “Upa ihẽ akwa katu. Tupãran ixuwe ym” aja nde riki erekwa katu nde jupe. A'erehe jurujar katu wan ame'ẽ ke aja: “Katu ym ihẽ” aja ukwa jupe. A'e riki

nde mu ke. A'e uhãha ke rehe Kirisutu manõ.

¹² Ne mu ke nde eremupyai riki. A'erehe: “Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e” aja a'e ukwa jupe. Ne mu ke nde eremupyai rahã, nde riki ereka'u te'eha ke nde erema'e, aja Kirisutu riki ukwa katu, ame'ẽja saka.

¹³ A'erehe ihẽ mu ixoha ke ihẽ amujaxer ym. Ihẽ Páu. Tupãran ruwa koty ngã mi'u ihĩ. Ame'ẽ ke a'u rahã, katu ym, aja ihẽ mu ukwa rahã, ame'ẽ mi'u ke ihẽ a'u ym te ta tĩ. Ihẽ aja nde rahã, katu tiki tĩ. (E'u ym tĩ.)

9

Jesu mondo ame'ẽ ta ke

¹ Ihẽ aputar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu. Jesu mondo ame'ẽ ke ihẽ. Ihẽ Páu. Upa Jesu kwera katu uhem rahã, ihẽ asak ehe. Jandema'e sawa'e te ke a'e. Ima'e je'ẽha ke ihẽ apandu pandu pehẽ pe, a'erehe pehẽ pejurujar katu ehe. Ixotyhar ta ke pehẽ. A'erehe Jesu mondo ame'ẽ ke ihẽ, aja pekwa ta me'ẽ te'e.

² “Amõ Jesu mondo ame'ẽ ta jandema'e tamatarer ke pyhyk. Páu anĩ. Pyhyk ym. A'erehe Páu Jesu mondo ame'ẽ aja ym a'e” aja amõ ta pandu naĩ. Pehẽ anĩ. “Páu riki Jesu mondo ame'ẽ ke a'e” aja pekwa katu. Pehẽ riki jandema'e sawa'e te rehe pejurujar katu. A'erehe ihẽ riki Jesu mondo ame'ẽ ke ihẽ, aja pemujekwa ngã pe.

³ Amõ Jesu mondo ame'ẽ ta jandema'e tamatarer ke pyhyk. Páu anĩ. Jandema'e tamatarer ke pyhyk ym. A'erehe: “Páu riki Jesu mondo ame'ẽ aja ym a'e” aja ukwaha. A'erehe: “Páu pe jande mi'u jame'ẽ ym ta” aja pandu pandu rahã, mã kuja ihẽ apandu.

⁴ Tupã je'ẽha ke ihẽ apandu pandu. Ame'ẽ riki ihẽma'e parakyha. A'erehe ihẽ pe a'eta mi'u ke amõ ta muwyr rahã, katu tiki.

⁵ Amõ amõ ok ta rupi Tupã je'ẽha ke amõ Jesu mondo ame'ẽ ta pandu pandu oho rahã, hakehar ta namõ a'eta oho. Hakehar ta pe ngã mi'u me'ẽ me'ẽ tĩ. Jandema'e sawa'e te mu ta aja tĩ. Hakehar ta raho tĩ. Petu aja tĩ. Hakehar raho a'e tĩ. Mã! A'eta aja ihẽ rahã, katu tiki tĩ. Ngã mi'u ihẽ pe amõ ta muwyr rahã, katu tiki tĩ.

⁶ Amō parakyha rehe Jesu mondo ame'ē ta paraky ym. Tupā je'ēha ke jō pandu pandu. Pe, imi'u ke amō ta me'ē me'ē ngā pe. Mā! Ihē jō aja ym my. Manambe amō. Amō parakyha rehe jande mokōi japaraky, pe, ame'ē rehe tamatarer japyhyk. Ame'ē pe jandema'e ke jajo'ok. Mā! Jande jō aja rahā, katu ym.

⁷ Jumaiha rehe sonda oho rahā, amō parakyha rehe paraky ym oho. Ima'e kapitā riki imi'u me'ē ipe. Ma'e ke kupixa pe ijar jyty m rahā, ame'ē ke a'e u'u tī. Ix-amby ke arapuharan ngi ijar jo'ok. Ame'ē ke a'e u'u. Mā! Aja saka ihē tī. Tupā je'ēha ke ihē apandu pandu. A'erehe ihē pe ngā mi'u amō ta muwyr rahā, katu tiki tī. Manambe pe aja tī. Me'ē ipe rahā, katu tiki tī.

⁸ Kupixa jar rehe har ihē apandu. Sonda ta amō. Arapuharan jar amō. Ame'ē ke jō ym. Aja Moise je'ēha mujekwa katu tī.

⁹ Kuja Moise je'ēha rehe jasadak: “Ahúi aja me'ē kurer ke jo'ok rahā, tapi'iruhu pyrū pyrū oho ehe. Arahā iāpūi ke epukwar ym ingi. U'u tar katu rahā, mā peja u'u, aja riki.”

Paraky rahā, ma'e ke u'u tī. Tapi'iruhu rehe jō Tupā pyrara usak my?

¹⁰ Anī. Ame'ē rehe jō ym. Jande rehe har a'e ukwa ukwa ixo. (Jesu mondo ame'ē ta ke jande.) Je'ēha ke japandu pandu rahā, ngā mi'u amō ta muwyr jande pe. (Tapi'iruhu paraky, ame'ēja saka.) Pesarahā! Kupixa ke amō mondok. Amō riki ma'e ke jyty m. Ame'ē mokōi riki kupixa ngi ma'e ke u'u ta. Aja a'eta ukwa katu.

¹¹ Kupixa pe ma'e ke amō jyty m. Ma'e tyarō rahā, ame'ē ke ijar u'u ta. Aja jande tī. Tupā je'ēha ke pehē pe japandu pandu rahā, ma'e ke jajyty m, ame'ēja saka. Apo pehē ngi pehē mi'u japyhyk rahā, katu tiki. (Kupixa ngi ijar ma'e u'u, ame'ēja saka.)

¹² Aja amō Jesu mondo ame'ē ta riki. Pehē ngi pehē mi'u ke pyhyk rahā, katu tiki. A'erehe pehē ngi ihē apyhyk rahā, i'ar koty te we katuha. Manambe aja tī.

Pesarahā! Pehē ngi ihē apyhyk ym te riki ma'e ke. Amō ma'e ke rehe ihē aparaky, aja tamatarer apyhyk. Pe, ame'ē pe ihēma'e ke ajo'ok. Manambe aja tī. Aja rahā: “Páu ta te'e u'u tar katu, a'erehe Tupā je'ēha ke

pandu pandu” aja amō ta pandu ym te ta. Aja pandu ym te ta awa, a'erehe myrandu katu rehe amō ta jurujar katu ta. Kirisutu rehe har ukwa katu ta tī.

¹³ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe pa'i ta paraky u'am. (Jundéu awa tama'e pa'i ta ke ame'ē ta.) Ame'ē renda pe ngā mi'u ke amō ta werur. Ame'ē ke pa'i ta u'u tī. Ame'ē ke pekwa katu. Tupā rehe ipy'a ke amō ta moī moī rahā, arapuharan ra'yr ke a'eta hany. Jumu'eha renda keruhū pe hany. Pe, ame'ē ngi amō ke hany ame'ē ta u'u tī. Ame'ē ke pekwa katu.

¹⁴ Aja saka apo tī. “Mā peja myrandu katu ke pandu pandu ame'ē ta pe pehē mi'u ke peme'ē katu.” Aja jandema'e sawa'e te mujekwa katu.

¹⁵ Aja amō ta ngi ma'e ke ihē apyhyk ym. Kome'ē paper pinim ihē amondo rahā, ihē pe ngā mi'u ke amō ta me'ē ta, a'erehe ihē amupinim axo, aja pekwa. Anī. Aja ym. Muhepyha ke ihē apyhyk rahā, ihē ruxī ta. Ihē amanō py ta tipe. Muhepyha ihē aputar ym. “Muhepyha ihē apyhyk ym ta” aja ajupandu katu te ihē jupe. “Aja ym” aja marā ka ym amō ta panduha.

¹⁶ Myrandu katu ke ihē apandu pandu. A'erehe: “Katu te ihē” aja akwa ihē jupe rahā, katu ym tiki. Pesarahā! Jandema'e sawa'e te riki pandu: “Myrandu katu ke epandu pandu eho” aja ihē pe. Mā! Ame'ē ke ihē apandu pandu ym aho rahā, ihē ke Tupā mupyrara ta, aja akwa.

¹⁷ Ihē atu ihē aputar, a'erehe myrandu katu ke ihē apandu pandu aho rahā, muhepyha ke ihē apyhyk rahā, katu tiki. Anī. Aja ym riki. Tupā riki ihē pe pandu: “Myrandu katu epandu eho” aja. Ame'ē parakyha ke ihē pe me'ē. A'erehe ihē apandu pandu aho.

¹⁸ Anī. Myrandu katu ihē apandu pandu aho rahā, muhepyha ke ihē apyhyk ym. (Jesu mondo ame'ē ke ihē.) A'erehe muhepyha ke ihē apyhyk rahā, katu tiki. Anī. Aja ym ta ihē. Apyhyk ym ta.

¹⁹ Ihē aputar ame'ē ke ihē ama'ema'e katu riki. Amōma'e te'e paraky ame'ē ke ihē aja ym ihē. Anī. Upa amō ta rehe te'e aparaky ame'ē ke ihē aja ihē axo. Aja rahā upa ngā pe myrandu katu ihē apandu

pandu. Aja rahã, heta ngã Jesu rehe jurujar katu ta nahã my.

²⁰Jundéu awa ta namõ ihẽ axo rahã, a'eta ixoha aja ihẽ axo tĩ. Aja rahã, Jesu rehe har ihẽ apandu rahã, heta a'eta jurujar katu ta ehe my. Moise je'ẽha rehe jõ ihẽ ahendu ym. Jesu je'ẽha rehe ihẽ ahendu katu tĩ. Amõ ta riki Moise je'ẽha rehe jõ hendu katu. A'eta namõ ihẽ axo rahã, a'eta ixoha aja ihẽ axo tĩ. Aja rahã, Jesu rehe har ihẽ apandu rahã, heta a'eta jurujar katu ta ehe my tĩ.

²¹Aja jundéu awa aja ym ame'ẽ ta tĩ. A'eta namõ ihẽ axo rahã, a'eta ixoha aja ihẽ axo tĩ. A'eta namõ ihẽ axo rahã, jundéu awa ta ixoha, aja ym ihẽ axo. Aja rahã, Jesu rehe har ihẽ apandu pandu rahã, heta jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jurujar katu ta ehe my tĩ. Pesarahã! Kirisutu je'ẽha rehe ihẽ ahendu katu. A'erehe Tupã je'ẽha rehe ihẽ ahendu katu tĩ.

²²Jesu rehe jurujar katu wan ame'ẽ ta namõ ihẽ axo rahã, a'eta ixoha aja ihẽ axo tĩ. Aja rahã, Jesu rehe har ihẽ amujekwa katu rahã, a'eta ukwa katu te we ta my tĩ. Pesarahã! Amõ ta ixoha, aja ihẽ axo tĩ. Aja rahã, Jesu rehe har ihẽ apandu pandu rahã, a'eta jurujar katu ta ehe my tĩ.

²³Aja ihẽ axo. Aja rahã, myrandu katu ke ihẽ apandu pandu katu aho. Pe, ma'e katu ame'ẽ ke ihẽ pe Tupã muwyr.

²⁴Jumusarái ha rehe amõ ta ujan. Arahã heta ujan oho tipe. Uhyk py ame'ẽ ke jõ ma'e ke pyhyk. Ame'ẽ ke pekwa katu. A'erehe uhyk py, aja pejan katu tĩ. Aja rahã, uhyk py, aja ma'e katu ame'ẽ ke Kirisutu me'ẽ, ame'ẽ ke pepyhyk ta.

²⁵Jumusarái ha rehe amõ ujan rahã, wera rahã pame katu te a'e ujan riki. Aja rahã pyrãtã katu oho. Pe, uhyk py rahã, iãkã rehe har ke iãkã rehe kapitã moĩ ta. Aja ujan ame'ẽ ke putar. Ame'ẽ iãkã rehe har pahar jaxer ta oho. Tupã je'ẽha mujekwa aja jande jaxo rahã, ujaniha rehe jaxo, ame'ẽja saka. Pe, ma'e katu ame'ẽ ke Tupã me'ẽ ta. Ame'ẽ jaxer ym te ta. A'erehe mã peja Tupã je'ẽha mujekwa aja pexo katu.

²⁶A'erehe ihẽ ajan aja ihẽ axo tĩ. Tupã je'ẽha mujekwa aja ihẽ axo. Pahar ahyk py ta aja tĩ. Jumusarái ha rehe amõ ipo

pe tukwa tukwa. Te'e ihẽ atukwa tukwa ym. Pahar amõ ke ihẽ aityk ta, aja hãtã ihẽ atukwa tukwa.

²⁷Ihẽ ke ihẽ ajutukwa tukwa ihẽ jupe. Aja rahã, pyrãtã katu ihẽ axo. Aja rahã, ihẽ aputar ame'ẽ ke pahar ihẽ ama'ema'e ta. Ame'ẽ riki Tupã je'ẽha mujekwa aja ihẽ axo. Amõ ta pe ihẽ apandu: "Tupã je'ẽha mujekwa aja pexo. Aja rahã, ma'e katu ame'ẽ ke Tupã me'ẽ ta pehẽ pe" aja riki. Pe, ihẽ riki Tupã je'ẽha mujekwa aja axo ym rahã, ma'e katu ame'ẽ ke a'e me'ẽ ym ta ihẽ pe. Aja rahã, katu ym. A'erehe Tupã je'ẽha mujekwa aja ihẽ axo. Ihẽ aja pexo tĩ. (Tupã je'ẽha mujekwa, aja pexo tĩ.)

10

Tupãran rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ ym

¹Ihẽ mu ta! Jande ramõi ymanihar rehe har pekwa pekwa pexo. (Ame'ẽ ta Eji ywy ngi uhem ame'ẽ ta ke.) Moise namõ ixo ame'ẽ ta ke a'eta. Upa ame'ẽ ta ywa takãxĩha pu'am, ame'ẽ raikwer rupi wata oho. Upa ame'ẽ ta y apyrer rupi wata aha oho. Y rer riki y pytã ke.

²Ywa takãxĩha pu'am ame'ẽ raikwer rupi wata oho. Mujahuk, ame'ẽja saka. (Aja rahã, a'eta riki Moise kotyhar ta ke aja a'eta mujekwa. Hendu ta ehe.) Y apyrer rupi wata aha oho tĩ. Mujahuk, ame'ẽja saka tĩ. (Aja rahã, a'eta riki Moise kotyhar ta ke aja mujekwa tĩ. Hendu ta ehe.)

³Upa ame'ẽ ta ma'e mi'u ke u'u riki. Tupã'ã me'ẽ ame'ẽ ke a'eta u'u. Ywa ngi mungyr ame'ẽ ke u'u.

⁴Upa ame'ẽ ta y u'u tĩ. Tupã'ã me'ẽ ame'ẽ ke a'eta u'u. Y ke a'eta putar rahã, ita ngi y ke Moise muhem. Tupã'ã mujekwa ame'ẽ ngi muhem. Kirisutu je'ẽha rupi muhem, ame'ẽja saka. A'erehe Kirisutu rehe har a'eta pandu rahã: "Jande namõ ita wata oho ixo ame'ẽja saka" aja pandu. A'eta namõ Kirisutu wata oho, ame'ẽja saka a'erehe aja pandu.

⁵A'eta rehe Tupã usak katu tipe. Tupã rehe a'eta hendu ym. A'erehe Tupã hury ym a'eta rehe. A'erehe a'eta rehe Tupã parahy. A'erehe upa tate a'eta ke a'e jukwa. Awa nixói te ame'ẽ rupi a'e tama'e kangwerupa heta túi.

⁶ Ame'ë ta aja jande jaxo rahã, katu ym tiki. A'erehe ame'ë ta aja pexo ym tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e. A'eta aja pema'ema'e ym tĩ.

⁷ Tupãran rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ riki. A'eta aja pema'ema'e ym tĩ. A'eta rehe har kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ:

“Tupãran rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ rahã, ma'e ke u'uha rehe jō putar katu. A'engi purahái tĩ. Aja tupãran rehe ipy'a ke ame'ë ta moĩ moĩ.”

Mã peja ame'ë ta aja pexo ym tĩ. Tupãran rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ ym tĩ.

⁸ Amō kūjã ta rehe sawa'e ta ka'u te'e. Amō sawa'e ta rehe kūjã ta ka'u te'e tĩ. Mã peja ame'ë ta aja pexo ym tĩ. A'eta ka'u te'e rahã, heta ngã ke Tupã jukwa. Kuja, 23.000 hetaha jukwa. Peteĩ wera rahã, aja hetaha manō.

⁹ A'eta pandu: “Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e rahã, jande ke Tupã mupyrara ym ta” aja pandu naĩ. A'erehe a'eta hendu ym ehe, pe, tapijar te'e we ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e. A'erehe a'eta ke mbói su'u riki. Pe, heta ngã manō. A'eta aja mã peja ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym pexo tĩ.

¹⁰ Tupã rehe har a'eta je'ë je'ë hũ. A'eta aja pexo ym tĩ. A'eta je'ë je'ë hũ rahã, Tupã je'ëha rahoha uhyk uwyr, pe, heta ame'ë ta ke a'e jukwa. A'erehe a'eta aja mã peja pexo ym tĩ. (Tupã rehe har peje'ë je'ë ym pexo tĩ.)

¹¹ Jande ramũi ymanihar rehe mäte me'ë uhyk. A'eta ixoha rehe har amō ta mupinim. Pe, ame'ë ke rehe jasak rahã, a'eta aja jaxo rahã, jande ke Tupã mupyrara ta tĩ, aja mujekwa. 'Ar rehe angaha uhyk Tate, a'erehe jande ramũi ta aja mã peja ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ym tĩ.

¹² A'erehe mã peja pandu ym amō: “Ihẽ akwa katu, a'erehe ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e ym ta” aja ukwaha naĩ. Mã! Aja ym a'e jupe. Pahar ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e ta my.

¹³ Ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu rahã, pehẽ riki awa ta te'e aja pemujekwa pehẽ jupe. Tupã pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu ta. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu. Marã ka ym peputu'uha

ingi. Pe, pema'e ym rahã riki Tupã pandu ta: “A'ewan” aja. Pe, peputu'u ta ingi. Pema'e ym ta. Tupã pandu: “Ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu rahã, pehẽ py'a ke ihẽ riki amãtã ta” aja riki. Aja rahã, ame'ë ke pema'e ym ta. Tupã pandu ame'ë ke a'e ma'e katu ta.

¹⁴ Ihẽ rehe katu me'ë ta! Pehẽ ramũi ta ke Tupã mupyrara. A'erehe mã peja tupãran rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ ym apo 'y.

¹⁵ Pehẽ pekwa katu ame'ë ta ke pehẽ. Aja me'ë ta pe ihẽ apandu pehẽ pe. Ihẽ apandu ame'ë ke jete my? Ame'ë ke pehẽ riki pekwa katu pehẽ jupe.

¹⁶ Jandema'e sawa'e te manōha ke jande jakwa jakwa jaĩ rahã, ma'e rykwer ke ja'u. Ita rekúi japyhyk rahã, japandu: “Ne jō riki katu te me'ë ke” aja Tupã pe. Pe, ame'ë rykwer ja'u rahã, Kirisutu ruwy ke uhem, ame'ë ke jakwa jakwa jaĩ. Aja rahã, Kirisutu namō jande juehe katu jaxo, aja jamujekwa ngã pe. Kirisutu kotyhar ta ke jande aja jamujekwa tĩ. Pe, mbeju ke jamopok tĩ. Ame'ë ke ja'u rahã, Kirisutu manō, ame'ë ke jakwa jakwa jaĩ tĩ. Aja rahã, Kirisutu namō jande juehe katu jaxo aja jamujekwa tĩ. Kirisutu kotyhar ta ke jande aja jamujekwa tĩ.

¹⁷ Jande reta jaxo. Mbeju riki peteĩ. Ame'ë jande johu ja'u. A'erehe jande johu peteĩhar aja jaxo.

¹⁸ Jundéu awa ta rehe har pekwa pekwa pexo. Jesu rehe jurujar ym ame'ë ta ke a'eta. Tupã rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ rahã, ma'e hymba ke a'eta hapy. Jundéu awa tama'e pa'i ta hapy hapy. Ame'ë riki a'etama'e parakyha. Pe, ame'ë hymba ka'ë ke amō u'u rahã, Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ. Ixotyhar ta ke a'eta aja mujekwa.

¹⁹ Aja rahã, tupãran ixuwe, aja ihẽ apandu my? Anĩ. Aja ym. Ixuwe ym. Huwa koty amō mi'u ke amō moĩ. Ame'ë ke amō u'u rahã, pyrãtãha pyhyk my? Anĩ. Aja ym.

²⁰ Kuja ihẽ apandu. Tupãran ruwa koty ma'e ke moĩ moĩ rahã, ãjã ta pe ma'e ke me'ë, ame'ëja saka riki. Tupã pe me'ë, aja ym. A'erehe ame'ë ke pe'u rahã, ãjã ta namō pehẽ juehe katu pexo. Aja ihẽ aputar ym. Ixotyhar ta ke pehẽ, a'erehe aja ihẽ

aputar ym tĩ. (A'erehe tupāran ruwa koty ma'e ke pemoĩ ym.)

²¹ Jandema'e sawa'e te manōha ke pekwa pekwa peĩ rahā, ma'e rykwer pe'u. Aja rahā, jandema'e sawa'e te namō pehē juehe katu pexo, aja pemujekwa. Ixotyhar ta ke pehē aja tĩ. Aja rahā, marā ka ym ājā ta namō pehē juehe katu pexoha. A'erehe huwa koty ma'e ke moĩ ame'ē ke marā ka ym pe'uha. Mbeju ke pe'u rahā, jandema'e sawa'e te manōha ke pekwa pekwa peĩ. Aja rahā, jandema'e sawa'e te namō pehē juehe katu pexo, aja pemujekwa. Ixotyhar ta ke pehē aja tĩ. Aja rahā, marā ka ym ājā ta namō pehē juehe katu pexo. A'erehe huwa koty ma'e ke moĩ, ame'ē ke marā ka ym pe'uha.

²² Tupā ke jamuparahy tar ym. A'erehe mā peja ājā ta namō jande juehe katu jaxo ym. Tupāma'e pyrātāha 'ar koty te we jandema'e pyrātāha my? Anĩ. Aja ym riki. A'erehe ājā ta namō jande juehe katu jaxo rahā, jande ke Tupā mupyrara ta tĩ. A'erehe tupāran ruwa koty ngā mi'u moĩ, ame'ē ke pe'u ym.

²³ “Upa japutar ame'ē ke jama'e katu” aja amō ta pandu. Ame'ē riki jetehar te tipe. Upa ma'e ke katu, aja ym riki. “Upa japutar ame'ē ke jama'e katu” aja panduha. Jete-har te tipe. Upa ma'e amō ta ke muhury ym riki.

²⁴ Ma'e ke jumuhury juehe ame'ē ke jō amō ma'e rahā, katu ym tiki. Amō ta ke muhury, ame'ē ke amō ma'e rahā, katu tiki.

²⁵⁻²⁶ Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihĩ: “Kome'ē ywy keruhū Tupā mujā. Ima'e ke. Upa katu te kome'ē ywy keruhū pe ixo, ame'ē ke a'e mujā tĩ. Ima'e ke tĩ” aja.

A'erehe muhepyha renda ngi ma'e so'o rukwer ke pejo'ok rahā, pe'u katu te'e. “Tupā mujā ame'ē ke ko” aja pekwa. “Tupāran ruwa koty kome'ē so'o rukwer amō moĩ my?” aja ym pepandu. “Moĩ my?” aja pepandu ym ha namō pe'u katu.

²⁷ Jesu rehe jurujar ym ame'ē ke nde pe pandu:

—Ihē rok pe ma'e ke e'u ejur — aja.

Pe, nde erepandu:

—Ihē aho ta kŷ — aja.

Pe, nde erehyk rahā, nde pe me'ē, ame'ē ke e'u. Hok jar pe: “Tupāran ruwa koty

kome'ē mi'u ke nde eremoĩ my” aja epandu ym. (Nde erepandu ym ha namō e'u katu ma'e ke.)

²⁸ Pe, amō pandu. Jurujar katu wan ame'ē ke a'e.

—Tupāran ruwa koty kome'ē mi'u moĩ ame'ē ke ko — aja.

Aja rahā, ame'ē mi'u ke e'u ym. Jurujar katu wan ame'ē ke pandu, a'erehe e'u ym. “U'u rahā, katu ym” aja a'e ukwaha naĩ, a'erehe e'u ym.

²⁹ A'e ukwaha ke, a'erehe e'u ym. Nde erekwa, aja ym. “Nde ere'u rahā, katu” aja nde erekwa katu.

Pe, amō pandu:

—Amō ukwa ame'ē ke ihē ama'e rahā, katu ym aja akwa ihē jupe. A'erehe ihē akwa ame'ē ke ihē ama'e ta. Amō ukwa ame'ē ke ihē ama'e ym ta.

³⁰ Ihē mi'u ihē a'u rahā, Tupā pe ihē apandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke. Ihē mi'u ihē pe nde eremuwyr” aja. Pe, ihē a'u. Aja rahā, ma'erehe ihē rehe amō je'ē je'ē my? Je'ē je'ē rahā, katu ym — aja riki amō pandu. (Anĩ. Jurujar katu wan ame'ē rehe nde erepy'a katu ta me'ē te'e, a'erehe aja epandu ym.)

³¹ Upa ma'e ke pema'e rahā, katu ame'ē ke pema'e. Ma'e ke pe'u rahā, aja tĩ. Katu ame'ē ke pema'e tĩ. Aja rahā, Tupā pe: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja amō ta pandu ta.

³² Katu aja pexo. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym. Ame'ē ke upa ngā ukwa rahā, ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'e ym ta tĩ. Tupā kotyhar ta aja tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym ta tĩ.

³³ Ihē aja pexo tĩ. Upa ihē ama'e ame'ē namō amō ta py'a ke ihē amuhury tar katu. Ihē juehe ajumuhuryha ke ihē ama'e ym. Amō ta ke ihē amuhury tar katu. Aja rahā, a'eta Jesu rehe jurujar katu ta my. Aja rahā, a'eta ke Tupā muhā katu ta.

11

Iākā ke jupyk ame'ē rehe har

¹ (Amō ta ke ihē amuhury tar katu.) A'erehe ihē aja pexo tĩ. Ihē riki Kirisutu aja ihē axo tĩ. Amō ta py'a ke ihē amuhury tar katu.

² Ihē apandu ame'ē ke pekwa pekwa pexo, a'erehe: “Pehē katu” aja ihē apandu

ta. Ihē amu'e ame'ē ke rehe pehendu katu, a'erehe: “Pehē katu” aja apandu ta tī.

³ Pesarahā! Kirisutu riki upa katu te awa tama'e sawa'e te. Ame'ē ke pekwa, aja ihē aputar. Pe, ixawa'e riki hakeharma'e kapitam. Tupā riki Kirisutuma'e sawa'e te.

⁴ Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe Tupā namō sawa'e pandu pandu. Arahā iākā rehe ma'e ke namō jupyk rahā, katu ym. Ejupyk ym. Tupā je'ēha ngā pe pandu pandu rahā, aja tī. Iākā ke ejupyk ym tī. Jupyk rahā, Kirisutu rehe hendu ym, aja mujekwa. Kirisutu sawa'e te aja ym, aja mujekwa.

⁵ Tupā rehe ngā jumu'eha renda pe Tupā namō kūjā pandu pandu. Arahā iākā rehe ma'e ke namō jupyk ym rahā, katu ym. Ixawa'e rehe a'e hendu ym, aja mujekwa ngā pe. A'erehe ixawa'e ke a'e muhuxī. (A'erehe mā peja iākā ke jupyk.) Tupā je'ēha ke kūjā pandu pandu rahā, aja tī. Mā peja iākā jupyk tī. Jupyk ym rahā, ixawa'e ke a'e muhuxī tī. Iākā ke kūjā jāpī rahā, huxī aja saka a'e. Iākā jupyk ym rahā, aja tī. Juja katu te riki. Huxī aja a'e ixo tī. (A'erehe mā peja iākā ke jupyk.)

⁶ Iākā rehe ma'e namō kūjā jupyk ym rahā, mā peja iākā ke amō jāpī. Iākā jāpī aja ixo rahā, a'e huxī. Aja rahā, jāpī ym rahā we, mā peja iākā ke jupyk. Tupā je'ēha pandu rahā, jupyk. Tupā namō pandu rahā, aja tī. Jupyk tī.

⁷ Tupā riki sawa'e te. A'e aja sawa'e riki kome'ē wyw keruhū pe kapitā a'e. A'erehe iākā rehe ma'e ke namō jupyk rahā, katu ym. Amō wyr koty te we a'e aja a'e mujekwa ym ta. Amō rehe te'e paraky aja mujekwa ym ta. Kūjā anī. Sawa'e rehe a'e hendu katu, aja mujekwa katu ta me'ē te'e. A'erehe mā peja iākā rehe ma'e namō jupyk.

⁸ Pesarahā! Sawa'e ke Tupā mujā py. A'engi sawa'e ngi ma'e ke jo'ok, pe, ame'ē ke te'e kūjā ke a'e mujā. Kūjā ngi sawa'e ke a'e mujā ym riki.

⁹ Sawa'e pete'e ixo, a'erehe kūjā ke Tupā mujā. Sawa'e namō ma'eha ke kūjā. Kūjā pete'e ixo, a'erehe sawa'e ke a'e mujā my? Anī. Aja ym riki.

¹⁰ A'erehe Tupā je'ēha sawa'e pandu

rahā, iākā rehe ma'e ke namō kūjā jupyk. Aja rahā, ixawa'e rehe a'e hendu katu, aja mujekwa katu ngā pe. Ame'ē ke Tupā je'ēha rahoha ta usak rahā: “Katu tiki” aja ukwa.

¹¹ Tupā kotyhar ta aja jande jaxo. A'erehe marā ka ym sawa'e jejeha. Kūjā namō ma'eha putar. Marā ka ym kūjā jejeha. Sawa'e namō ma'eha putar a'e tī.

¹² Sawa'e ngi ma'e ke Tupā jo'ok, pe, ame'ē ke te'e kūjā ke a'e mujā. Aja apo kūjā ngi sawa'e uhem. U'ar rahā, ima'e pusu ngi uhem. Aja rahā, mokōi a'eta jumujā a'eta juehe aja mujekwa. Upa aja riki Tupā mu'am. Aja a'e putar.

¹³ Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe Tupā namō kūjā pandu pandu rahā, iākā rehe ma'e ke namō jupyk ym rahā, katu my? Ame'ē ke pehē riki pepandu. Pesarahā! Katu ym, aja pekwa.

¹⁴ Sawa'e'a riki puku rahā, muhuxī, aja jakwa jande jupe.

¹⁵ Kūjā'a puku rahā, anī. Puku rahā, a'e katu te aja jakwa jande jupe. I'a riki jupyka ke aja Tupā mujā.

¹⁶ “Aja ym ta” aja amō ta je'ē je'ē tar katu rahā, kuja jō ihē apandu. Jande riki Jesu mondo ame'ē ta ke jande. Jande riki japandu: “Iākā rehe ma'e ke namō kūjā jupyk rahā, katu tiki” aja. Pesarahā! Amō amō henda pe Tupā rehe ipy'a ke jurujar katu ame'ē ta moī moī rahā, aja kūjā ta ixo. Iākā rehe ma'e ke namō a'eta jupyk riki. A'erehe a'eta aja pehē kotyhar ta kūjā ta tī. Jupyk rahā, katu tī.

Jandema'e sawa'e te manōha ke ukwa ukwa uī

¹⁷ Apo amō rehe har ihē apandu ta. Tupā rehe pehē py'a pemoī moī rahā, pepy'a ym pehē juehe pexo. Tupā rehe har pejumu'e katu te we aja ym rī. A'erehe ihē rury ym ihē. Amō ta Tupā rehe ipy'a moī moī tar katu rahā, pemuka'u te'e pehē juehe. A'erehe Tupā rehe ipy'a moī moī katu ym.

¹⁸ Pesarahā! Pehē pejy'ar rahā, amō koty koty pekwa pexo. Aja pehē koty ngi uwyr ame'ē ta pandu ihē pe. Aja nahā my, aja ihē akwa.

¹⁹ [Amō koty koty ukwa ame'ē ta ixo nahā my. Aja rahā, katu ixo ame'ē ta ke

amõ ta ukwa ta. Ame'ẽ ke mujekwa ta me'ẽ te'e.]

²⁰ Pehẽ pejy'ar rahã, ma'e ke pe'u. Aja jandema'e sawa'e te manõha ke pekwa pekwa peĩ my? Anĩ. Aja ym pehẽ.

²¹ Pehẽ pe'u rahã, pe'u te'e. Uhyk py, ame'ẽ ke pahar riki u'u. Uhyk u'u. A'ejõhar uhyk ame'ẽ ke myahy riki. Nixói ma'e ke. Upa amõ ta u'u. A'erehe amõ ta iãpũ riki. Amõ ta kawĩ ngi ka'u riki. Amõ ta myahy riki. Katu ym aja.

²² Pehẽ rok pehĩ. Pehẽ myahy rahã, a'ep pe'u katu. Amõ Tupã kotyhar ta ke pemuhuxĩ. Ma'e nixói te, ame'ẽ ta jy'ar uwyr tĩ. Ame'ẽ ta uhyk rahã, ma'e u'uha ke nixói. A'erehe ame'ẽ ta ke pemuhuxĩ. Katu ym aja. Myja me'ẽ ihẽ apandu ta my? Pehẽ pejy'ar rahã, katu pexo, aja ihẽ apandu ta my? Anĩ. Aja ym riki pehẽ. Katu ym aja.

²³ Pesarahã! Jandema'e sawa'e te mu'e ihẽ ke. Ame'ẽ ke pehẽ pe ihẽ apandu tĩ. Jesu, jandema'e sawa'e te rehe huwajan ta ke Jun muhyk werur. Muhyk ym rahã we, ame'ẽ pytun rahã, mbeju ke Jesu pyhyk.

²⁴ Tupã pe a'e pandu: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja. Upa pandu rahã, mbeju ke a'e mopok. Pe, pandu: "Kome'ẽ riki ihẽ rete ke. Ihẽ amanõ ta, a'erehe pehẽ pemanõ ym ta. Ihẽ aja mbeju ke pemopok tĩ. Aja ihẽ amanõha ke pekwa pekwa peĩ" aja Jesu pandu.

²⁵ Aja upa a'eta mi'u u'u rahã, ita rekúi ke a'e pyhyk. Pe, pandu: "Kome'ẽ riki Tupã panduha pyahu aja saka. Ihẽ amanõ ta, pe, ihẽ ruwy uhem ta. A'erehe a'e panduha pyahu riki jetehar te ke aja mujekwa. Ita rekúi pe ma'e rykwer pe'u rahã, mã peja ihẽ amanõha ke pekwa pekwa peĩ" aja riki Jesu.

²⁶ Aja rahã, kuja pekwa apo. Pejy'ar rahã, mbeju ke pe'u rahã pame katu te: "Ko jandema'e sawa'e te manõ" aja pepandu pandu pehẽ jupe. Ita rekúi pe ma'e rykwer ihĩ. Ame'ẽ ke pe'u rahã pame katu te: "Ko jandema'e sawa'e te manõ" aja pepandu pandu pehẽ jupe. A'e jywyr ym rahã we, aja tapijar te'e we pema'ema'e.

²⁷ Mbeju ke u'u rahã, jandema'e sawa'e te manõha rehe har pandu pandu. Aja rahã, jumusarái ha rupi u'u rahã, Kirisutu ke a'e

putar ym. Aja a'e mujekwa. Ita rekúi pe ma'e rykwer ke jumusarái ha rupi u'u rahã, aja tĩ. Kirisutu ke a'e putar ym tĩ, aja a'e mujekwa tĩ. Huwy ke a'e putar ym tĩ, aja mujekwa tĩ. Katu ym aja.

²⁸ "Ihẽ py'a juhyk aja me'ẽ ihẽ axo" aja amõ ukwa py uĩ. Aja jõ rahã, pe, mbeju ke a'e u'u katu. Ita rekúi pe ma'e rykwer ke u'u katu tĩ. Ipy'a juhyk ym ixo rahã, mã peja a'e u'u ym.

²⁹ Mbeju ke amõ u'u rahã, jandema'e sawa'e te manõha rehe har a'e ukwa ukwa uĩ, aja a'e ukwa. Ita rekúi pe ma'e rykwer u'u rahã, aja tĩ. Jandema'e sawa'e te manõha rehe har a'e ukwa ukwa uĩ tĩ. Aja ukwa ym rahã riki u'u rahã, a'e ke Tupã mupyrara ta.

³⁰ Pesarahã! Amõ ta ukwa ym rahã, u'u. A'erehe ame'ẽ ta ahy ixo. Amõ ta pitu te'e ixo tĩ. Amõ ta manõ tĩ. (Tupã mupyrara riki.)

³¹ "Ihẽ py'a juhyk aja me'ẽ ihẽ axo" aja jakwa py. Pe, mbeju ke jande ja'u. Ma'e rykwer aja tĩ. Ja'u tĩ. Aja rahã, jande ke Tupã mupyrara ym ta.

³² "Pehẽ py'a juhyk ym pexo" aja jande pe Tupã mujekwa. Pe, jande ke a'e mupyrara. Aja rahã, ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar. Aja rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta namõ jande ke a'e mupyrara hũ ym ta.

³³ Ihẽ mu ta! Pesarahã! Pejy'ar rahã, jandema'e sawa'e te manõha rehe har pekwa pekwa peĩ rahã, peharõ pehẽ juehe peĩ. Uhyk py ame'ẽ ta ke mã peja amõ ta rehe peharõ we peĩ rĩ. (Haikwer rupi uhyk uwyr, ame'ẽ ta rehe peharõ katu. Pe, pehẽ johu peteĩhar aja pe'u.)

³⁴ Amõ myahy rahã, mã peja hok pe a'e u'u. Pe, jy'ar uwyr rahã, u'u hũ ym ta. Aja rahã, a'e ke Tupã mupyrara ym ta. Pe, amõ we ma'e rehe har ihẽ apandu tar katu riki. Ame'ẽ ke pehẽ rehe ihẽ ahyk rahã, ihẽ apandu ta.

12

Ma'e katu ame'ẽ ke Tupã'ã me'ẽ, ame'ẽ rehe har

¹ "Ma'e ke Tupã'ã me'ẽ, ame'ẽ rehe har jande pe emujekwa" aja ihẽ pe paper pinim pemuwyr. Ame'ẽ rehe har ihẽ

apandu ta apo 'y. Ihē mu ta! Jete har te ke pekwa, aja ihē aputar.

² Yman Tupā rehe pepy'a ym rahā we, tupāran rehe pehē py'a pemoī moī. Ixuwe ym ame'ē ke rehe pehē py'a pemoī moī. Arahā, peka'u te'e riki. Aja pekwa katu.

³ Ipy'a rehe Tupā'ā ihī, ame'ē ke kuja pandu ym: "Jesu riki jaxer ai" aja pandu ym te. Aja marā ka ym panduha. Pe, kuja pandu katu: "Jesu riki ihēma'e sawa'e te. Tupā a'e" aja amō pandu. Aja pekwa katu ame'ē ke ihē aputar.

⁴ Ma'e ke Tupā'ā me'ē. Ame'ē ke amō koty koty a'e me'ē me'ē. Me'ēha riki peteihar jō. Tupā'ā ke a'e.

⁵ Tupāma'e parakyha ke amō ma'ema'e rahā, amō koty koty paraky. Ijar riki peteihar. Jandema'e sawa'e te a'e.

⁶ Tupāma'e parakyha ke amō ma'ema'e rahā, amō ukwa katu te. Amō ukwa we. Amō ukwa katu ym. Me'ēha riki peteihar. Tupā a'e. Ma'eha ke ma'ema'e katu te rahā, ukwa katuha ke Tupā muwyr ipe. Ma'eha ma'ema'e we rahā, ukwa we ha ke a'e muwyr ipe tī. Aja a'e me'ē me'ē riki.

⁷ Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ixo. Ame'ē ta rehe pame katu te pyrātāha ke Tupā'ā muwyr. A'erehe amō ta py'a ke ame'ē ta muhury katu. A'erehe pyrātāha ke Tupā'ā muwyr. Kuja.

⁸ Amō pe pyrātāha ke Tupā'ā muwyr. A'erehe upa ma'e ke ukwa katu te a'e. Tupā aja: "Ko katu." "Ko katu ym" aja ukwa katu a'e tī. Amō pe Tupā rehe har Tupā'ā mujekwa tī. A'erehe ukwa katu a'e. Mujekwaha riki peteihar. Tupā'ā ke a'e.

⁹ Amō pe pyrātāha ke Tupā'ā muwyr. A'erehe ame'ē riki Tupā rehe amō ta 'ar koty te we jurujar katu. Amō pe pyrātāha ke a'e muwyr tī. A'erehe ahy ixo ame'ē ta ke a'e mukatu. Pyrātāha muwyr ame'ē ke peteihar. Tupā'ā ke a'e.

¹⁰ Amō pe pyrātāha ke a'e muwyr tī. A'erehe marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. Amō pe pyrātāha ke a'e muwyr tī. A'erehe Tupā mujekwa, ame'ē ke a'e pandu pandu katu ngā pe tī. Amō pe pyrātāha ke a'e muwyr tī. A'erehe a'e ukwa katu, kuja: "Tupā rehe har Tupā'ā je'ēha rupi pandu my" ame'ē ke ukwa katu.

Anī rahā: "Tupā rehe har Tupā'ā je'ēha rupi pandu ym my" aja ukwa katu. Amō pe pyrātāha ke a'e muwyr tī. A'erehe amō awa je'ēha ke a'e pandu. Amō pe pyrātāha ke a'e muwyr tī. A'erehe ame'ē amō awa je'ēha ke amō pandu, ame'ē ke ima'e je'ēha namō mujekwa katu ngā pe. (A'erehe ma'e pandu my, ame'ē ke upa ngā ukwa katu.)

¹¹ Ame'ē pyrātāha muwyr ame'ē ke peteihar jō. Tupā'ā ke a'e. A'e putar, a'erehe pyrātāha ke a'e muwyr muwyr katu ngā pe.

Jande rete riki peteihar aja saka

¹² Kirisutu riki peteihar. Awa ke rehe heta ma'e ke ihī. Ijywa. Ipy. Itymā. Aja heta ihī. Aja jurujar katu ame'ē ta heta ixo. Upa ame'ē ta riki peteihar aja ngā ixo. Awa rete peteihar aja saka. Aja riki Kirisutu tī. Peteī a'e. Ixotyhar ta riki heta. Upa ame'ē ta peteihar aja ixo.

¹³ Aja jande tī. Jundēu awa ta ke jande my? Jundēu awa aja ym ame'ē ta ke jande my? Amō pe te'e paraky ame'ē ke jande my? Amō pe te'e paraky ame'ē aja ym ame'ē ke jande my? Upa jande ke peteihar aja Tupā'ā mu'am. Kirisutu kotyhar ta ke jande aja mu'am. Upa jande py'a rehe a'e ihī katu. Peteī a'e.

¹⁴ Amō rete rehe heta ma'e ke ihī. Peteī jō aja ym. Heta ihī. Ijywa. Itymā. Ipy. Heta riki. Awa rete riki peteihar.

¹⁵ Ipy pandu: "Ihē riki awa po aja ym. A'erehe kome'ē retema'e ym ihē" aja pandu naī. Ame'ē py riki ame'ē retema'e ke.

¹⁶ Inambi pandu: "Ihē riki awa reha aja ym. A'erehe kome'ē retema'e ym ihē" aja pandu naī. Ame'ē reha riki ame'ē retema'e ke.

¹⁷ Amō rehe eha jō ihī rahā, marā ka ym a'e henduha. (Inambi nixói.) Amō rehe inambi jō ihī rahā, marā ka ym a'e hētūha. (Iāpūi nixói.)

¹⁸ Aja ym riki. Amō koty koty ma'e ke amō rete rehe Tupā moī. Eha ke. Inambi ke. Ijywa ke. A'e putar aja a'e moī.

¹⁹ Eha pame katu te rahā, hete nixói ta tipe. Ipy pame katu te rahā, aja tī. Hete nixói ta tipe. Inambi pame katu te rahā, aja tī. Hete nixói ta tipe.

²⁰ Aja ym riki. Amō koty koty ma'e ke hete rehe ihī. Inambi ke. Ijywa ke. Eha ke.

Hete riki peteihar. Aja riki Tupã kotyhar ta ke. Heta ixo. Ame'ë ta pe pyrãtãha amõ koty koty Tupã'ã muwyr. A'erehe ahy ixo ame'ë ke amõ mukatu. Amõ awa je'ëha ke amõ pandu. Tupã mujekwa ame'ë ke amõ pandu pandu katu. Aja riki. Pe, Tupã kotyhar ta riki peteihar aja ixo ta me'ë te'e.

²¹ Pesarahã! Ipo pe eha: “Nde ke ihë aputar ym” aja pandu. Aja marã ka ym panduha. Ipy pe iãkã: “Nde ke ihë aputar ym” aja pandu. Aja marã ka ym panduha tĩ. (A'erehe amõ Tupã kotyhar pe: “Nde ke ihë aputar ym” aja nde erepandu ym ta me'ë te'e.)

²² Amõ we tĩ. Amõ rete rehe ma'e ke pyrãtã ym ame'ë ixo, aja amõ ukwaha naĩ. Ame'ë nixói rahã, hete katu ym riki.

²³ Amõ rete ke rehe ma'e ke ihĩ. Ame'ë riki jaxer aja jakwaha naĩ. Ame'ë ke jande jajupyk. Pe, katu te aja a'e ukwa. Amõ rehe amõ usak rahã, huxĩ riki awa. Ame'ë ke jande jajupyk tĩ. Pe, katu te aja a'e ukwa tĩ.

²⁴ Amõ hete ke rehe usak rahã, katu te aja amõ ukwa. Ame'ë ke jupyk ym awa. Huwa ke aja jupyk ym awa. Amõ rete ke Tupã mujã rahã, amõ ma'e ke jupyk ta me'ë te'e. Ame'ë riki i'ar koty te we katu, aja a'e mujã.

²⁵ Aja rahã, amõ koty koty ym ta riki awa rete. Peteihar aja jõ ixo. Upa awa retema'e ke ma'ema'e katu a'e juehe.

²⁶ Ijywa riki ahy ixo rahã, upa hete mahy. Ipy ahy ixo rahã, upa hete mahy tĩ. (A'erehe peteĩ Jesu kotyhar ahy ixo rahã, amõ ta pyai tĩ.) Ijywa namõ ma'e ke ma'e rahã, amõ pandu: “Nde pyrãtã” aja. Aja rahã, upa hete hury katu, ame'ëja saka. Ipy namõ ma'ema'e rahã, amõ pandu: “Nde pyrãtã” aja. Aja rahã, upa hete hury katu, ame'ëja saka tĩ. Aja peteĩ katu rahã, wetep riki katu tĩ. Aja Tupã kotyhar ta tĩ. (Peteĩ hury katu rahã, upa amõ ta hury katu tĩ.) A'erehe amõ pe: “Nde ke japutar ym” aja marã ym panduha. Amõ ta namõ jande juehe katu jande jaxo ta me'ë te'e. Amõ ta riki katu ym aja jande jakwa tipe rahã, ame'ë riki katu te aja Tupã ukwa. A'erehe amõ riki jaxer aja mã peja pepandu ym. Amõ koty koty pekwa ym pexo. Peteihar aja jõ pexo katu. (Amõ rete rehe har apandu rahã, Tupã kotyhar ta rehe har ihë apandu. A'erehe: “Pehë ke japutar ym” aja

pepandu ym. “Pehë katu ym” aja pepandu ym tĩ.)

²⁷ Upa pehë riki Kirisutu rete aja saka. Peteĩ teĩ riki Kirisutu retema'e ke aja saka. Amõ riki ijywa aja saka. Amõ riki ipy aja saka. Amõ riki eha aja saka. Aja pame katu te.

²⁸ Tupã kotyhar ta aja tĩ. Amõ amõ ta ke Tupã mu'am. Kuja. Jesu mondo ame'ë ta ke aja a'e mu'am py. A'engi Tupã mujekwa, ame'ë ke pandu pandu ame'ë ta ke a'e mu'am tĩ. A'engi Tupã je'ëha ke mu'e ame'ë ta ke a'e mu'am tĩ. A'engi marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke ma'ema'e katu ame'ë ta ke a'e mu'am tĩ. A'engi Tupã'ãma'e pyrãtãha namõ ahy ixo ame'ë ta ke mukatu ame'ë ta ke a'e mu'am tĩ. Amõ ta ke amõ namõ ma'ema'e katu ame'ë ta ke a'e mu'am tĩ. Je'ëha te rupi mondo mondo ame'ë ta ke a'e mu'am tĩ. Amõ awa je'ëha ke pandu ame'ë ta ke a'e mu'am tĩ.

²⁹ Pesarahã! Upa katu te Jesu mondo ame'ë ta aja ym. Amõ amõ aja. Upa katu te Tupã mujekwa, ame'ë ke pandu pandu ame'ë ta aja ym tĩ. Amõ amõ aja. Upa katu te Tupã je'ëha pandu ame'ë ta aja ym tĩ. Amõ amõ aja. Upa katu te marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke ma'ema'e katu ame'ë ta aja ym tĩ. Amõ amõ aja.

³⁰ Upa katu te ahy ixo ame'ë ta ke mukatu ame'ë ta aja ym tĩ. Amõ amõ aja. Upa katu te amõ awa je'ëha ke pandu ame'ë ta aja ym tĩ. Amõ amõ aja. Amõ awa je'ëha ke pandu ame'ë ke ima'e je'ëha namõ mujekwa. Upa katu te ame'ë ta aja ym tĩ. Amõ amõ aja. Pesarahã! Amõ koty koty Tupã kotyhar ta ma'ema'eha.

³¹ Ma'e ke Tupã'ã me'ë me'ë. Amõ riki katu te. Amõ riki katu. I'ar koty te we katuha, ame'ë ke peputar pexo.

Pesarahã! Kuja riki i'ar koty te we katu te ha ke. Ko amujekwa ta kÿ.

13

Ipy'a katuha ke

¹ Amõ awa ta je'ëha ke ihë apandu katu my? Tupã je'ëha rahoha ta je'ëha ke ihë apandu katu my?

Pe, amõ ta rehe ihë apy'a ym rahã, katu ym. Ihë apandu, ame'ë riki ma'e tyapuha jõ riki.

“Pě! Pě! Pě!” aja ita nupã tyapuha jō riki.
 Tyapu te'e jō. Katu ym aja.
 (A'erehe amō ta rehe ihē apy'a katu ta me'ē
 te'e.
 Ame'ē riki katu te me'ē ke.)
² Tupã mujekwa ame'ē ke ihē apandu
 pandu katu my?
 Pe, amō ta rehe ihē apy'a ym rahã, katu ym.
 Upa katu te ma'e ke ihē akwa katu my?
 Pe, amō ta rehe ihē apy'a ym rahã, katu ym.
 Amō ukwa ym ame'ē ke ihē pe Tupã mu-
 jekwa my? A'erehe ame'ē ke ihē akwa
 katu.
 Pe, amō ta rehe ihē apy'a ym rahã, katu ym.
 (A'erehe amō ta rehe ihē apy'a katu ta me'ē
 te'e.
 Ame'ē riki katu te me'ē ke.)
 Ihē ajurujar katu te. A'erehe ajurujar
 katuha namō marã ka ym amō ma'eha,
 ame'ē ke ihē ama'e katu.
 Pe, amō ta rehe ihē apy'a ym rahã, katu ym.
 Te'e riki ihē axo. Katu ym aja.
 (A'erehe amō ta rehe ihē apy'a katu ta me'ē
 te'e.
 Ame'ē riki katu te me'ē ke.)
³ Ima'e ym te ame'ē ta pe upa katu te
 ihēma'e ke ihē ame'ē me'ē my?
 Pe, amō ta rehe ihē apy'a ym rahã, katu ym.
 Tata pe ihē ke amō hapy my? Aja jukwa.
 Aja Jesu rehe ajurujar katuha ke ahijar ym,
 aja ihē amujekwa my?
 Pe, amō ta rehe ihē apy'a ym rahã, katu ym.
 Marã ka ym ihē katuha. Katu ym aja.
 (A'erehe amō ta rehe ihē apy'a katu ta me'ē
 te'e.
 Ame'ē riki katu te me'ē ke.)
⁴ Amō ta rehe japy'a katu rahã, pahar amō
 ta rehe japarahy ym. Wewe katu japandu
 ipe.
 Amō ta rehe japy'a katu rahã,
 Jajyty'ỹ ym a'eta rehe.
 Amō ta i'ar koty te we jande katuha aja ym
 jakwa. “Katu te ame'ē ke jande” aja jakwa
 ym jande jupe tĩ.
⁵ Amō ta rehe jande japy'a katu rahã,
 jajumuhuxĩ ame'ē ke jama'e ym.
 Jande juehe har jō jakwa jakwa ym jaxo tĩ.
 Amō ta rehe har jakwa jakwa ta jaxo.
 Pahar japarahy ym tĩ.
 Amō ta rehe japy'a katu,
 A'erehe pahar amō ka'u te'eha ma'eha ke
 jaharãi.

Pahar jande py'a jamujywywyr ehe.
⁶ Amō ta rehe japy'a katu, a'erehe amō riki
 ma'e ka'u te'eha ke ma'e rahã, jande rury
 ym. Japyai riki.
 Katu aja amō ixo rahã, jande rury katu ehe.
⁷ Amō ta rehe japy'a katu, a'erehe: “A'e
 jyty'ym. Jaxer ai a'e” aja ehe har japandu
 ym.
 Amō ta rehe japy'a katu, a'erehe juehe har
 Amō pandu rahã, jande jajurujar katu ehe.
 Amō riki katu ym rahã, a'e katu wan ta oho,
 ame'ē rehe jaharō katu jaxo.
 Amō ta rehe japy'a katu, a'erehe jande ke
 A'e mahy rahã, jande py'ahu te'e jahendu.
⁸ Amō ta rehe tapijar te'e japy'a katu jaxo.
 Ipy'a katuha upa ym ta.
 Amō ma'e ke upa ta. Kuja.
 Tupã mujekwa ame'ē ke amō ta pandu
 pandu. Ame'ē panduha ke upa ta.
 Amō awa ta je'ēha ke pandu ame'ē ke
 Tupã'ã muwyr amō pe. Ame'ē ke upa ta tĩ.
 Ma'e ukwa katu te ha ke Tupã'ã muwyr
 amō pe. Ame'ē ke upa ta tĩ.
 Ipy'a katuha anĩ. Upa ym ta ame'ē.
⁹ Ma'e ukwa katu te ha ke Tupã'ã muwyr
 tipe. Upa katu te ukwa ym awa, ukwa we.
 Tupã'ã mujekwa ame'ē ke amō pandu
 pandu.
 Upa katu te a'e mujekwa ym. Mujekwa we
 mi.
¹⁰ Pe, Kirisutu jywyr rahã, upa katu te ngã
 ukwa katu te ta kỹ. Pyta we ym ta ma'e
 ukwa ym ha. Upa katu te Tupã mujekwa,
 ame'ē ke a'e mujekwa ta jande pe tĩ.
¹¹ Kurumĩ rahã, ihē je'ēha riki ku-
 rumĩma'e riki. Ihē axoha riki kurumĩma'e.
 Akwaha riki kurumĩma'e.
 Apo riki sawa'e ihē axo 'y. A'erehe kurumĩ
 ym axo.
¹² Waruwa xi'a rahã, jesak katu ym ma'e.
 Aja upa katu te Tupã rehe har jakwa katu
 ym we apo. Waruwa xi'a, ame'ē rehe jasak,
 ame'ēja saka.
 Yman rahã, huwa koty japu'am rahã,
 ehe har upa katu te jakwa ta kỹ. Apo ihē
 akwa we riki. Yman rahã, upa katu te ihē
 akwa katu ta kỹ.
 Ihē rehe har upa katu te Tupã ukwa katu
 apo. Aja yman rahã, upa katu te ehe har
 ihē akwa katu ta kỹ tĩ.

¹³ Tupã pete'e ixo, ame'ë rehe jajurujar katu. Inamõ jaxo ta tĩ. Ame'ë angaha ke rehe jaharõ katu jaxo. Amõ ta rehe japy'a katu tĩ.

Ame'ë mahapyr riki katu.

Jajurujar katuha ke.

Jaharõha ke tĩ.

Japy'a katuha ke tĩ.

Pesarahã! Amõ ta rehe tapijar te'e we jande japy'a katu rahã, ame'ë riki i'ar koty te we katuha.

14

Ma'e ke Tupã'ã me'ë, ame'ë ke amõ we Páu mujekwa

¹ Amõ ta rehe amõ ipy'a katu rahã, i'ar koty te we katuha. A'erehe mã peja amõ ta rehe pepy'a katu pexo. Ma'e ke Tupã'ã me'ë me'ë katu, ame'ë ke mã peja peputar katu. Tupã mujekwa ame'ë ke pepandu pandu, ame'ë riki katu te me'ë ke. Ame'ë ke peputar katu te.

² Amõ awa je'ëha ke amõ pandu rahã, Tupã namõ jõ a'e pandu katu. Amõ ta namõ pandu ym. Amõ jeje te'e ukwa ym ame'ë ke Tupã'ã mujekwa, ame'ë ke amõ awa je'ëha ke pandu. A'erehe amõ ta ukwa ym.

³ Tupã mujekwa ame'ë ke amõ pandu rahã, jande je'ëha rupi a'e pandu tĩ. (A'erehe ukwa katu.) A'erehe mujekwa katu ngã pe ma'e ke. A'erehe Tupã rehe har a'e mujekwa katu ngã pe. A'eta py'a ke a'e mâtã, a'erehe Tupã rehe a'eta jurujar katu te we rĩ. Pyai ame'ë ta ke a'e muhury katu tĩ.

⁴ Amõ awa je'ëha ke amõ pandu rahã, juehe a'e jumuhury. A'e jeje te'e Tupã rehe jurujar katu te we rĩ. Tupã mujekwa ame'ë ke amõ pandu rahã, jande je'ëha rupi a'e pandu tĩ. A'erehe Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta ke a'e muhury katu. Upa a'eta Tupã rehe jurujar katu te we rĩ. A'erehe Tupã mujekwa ame'ë ke pandu rahã, jande je'ëha rupi pandu. Aja rahã, katu te. Upa ukwa katu ta.

⁵ Upa pehë riki amõ awa ta je'ëha ke pepandu ame'ë ke ihë aputar we. Tupã mujekwa ame'ë ke pepandu, ame'ë ke ihë aputar katu te. Tupã mujekwa ame'ë ke amõ pandu rahã, katu te ame'ë. Amõ awa

je'ëha ke amõ pandu rahã, katu we ame'ë. Ame'ë amõ awa je'ëha ke jande je'ëha rupi amõ mujekwa rahã, katu tiki. Mujekwa rahã, upa Jesu kotyhar ta ukwa ta. Aja rahã, hury katu ta.

⁶ Ihë mu ta! Pehë rehe ihë ahyk rahã, amõ awa je'ëha rupi ihë apandu rahã, marã ka ym katuha. Je'ëha pekwa ym ta. Amõ we Tupã rehe har pekwa ym ta tĩ. Mujekwaha nixói, a'erehe pekwa ym ta. Tupã mujekwa ame'ë ke ihë apandu my? Amõ we amõ we Tupã rehe har ihë apandu my? Tupã'ã mujekwa ame'ë ke apandu my? Ma'e ke amu'e katu my? Upa aja amõ awa je'ëha rupi apandu rahã, marã ka ym katuha. Ukwa ym ta, a'erehe katu ym. Jande je'ëha rupi mujekwaha nixói rahã, marã ka ym pehë py'a mâtãha. Katu ym aja.

⁷ Je'ëha ukwa ym rahã, kuja saka. Takwar ra'yr aja saka. Peju rahã, tyapu katu ym rahã, awa peju my? Ukwa ym ta amõ.

⁸ Tapi'iruhu 'ak ke peju rahã, tyapu katu ym rahã, marã ka ym jawar henduha. So'o mujan ym ta.

⁹ Ame'ëja saka riki. Amõ awa je'ëha rupi ma'e ke pepandu rahã, amõ ta ukwa ym ta. Je'ëha ukwa ym ta. Hendu tipe.

¹⁰ Kome'ë ywy keruhũ rupi awa ta je'ëha heta ihĩ. Amõ koty koty je'ëha ke. Amõ awa ta amõ koty je'ëha. A'eta pandu rahã, ianam ta ukwa katu riki. Amõ awa ta amõ koty je'ëha. A'eta pandu rahã, ianam ta ukwa katu ta tĩ. Aja pame katu te.

¹¹ Pe, amõ pandu rahã, pe, ame'ë je'ëha ihë akwa ym rahã, a'e riki amõ awa aja akwa katu. Ihë riki amõ awa aja a'e ukwa tĩ.

¹² Pyrãtãha ke Tupã'ã muwyr ame'ë ke peputar katu riki. Pe, a'e muwyr rahã, ame'ë namõ mã peja Jesu kotyhar ta ke pemu'e katu. Aja rahã, ame'ë ta py'a ke pemãtã katu te we ta rĩ. Aja rahã katu te. (Amõ awa ta je'ëha rupi pepandu rahã, amõ ta py'a ke pemãtã ym ta. Ame'ë katu ym.)

¹³ Amõ awa je'ëha rupi amõ pandu rahã, mã peja Tupã namõ epandu: "Ame'ë amõ awa je'ëha rupi amõ pandu. Ame'ë ke emujekwa katu ihë pe. Aja rahã, amõ ta pe ihë amujekwa katu ta tĩ" aja inamõ epandu.

Aja rahã, amõ pandu ame'ẽ ke jande johu jakwa katu ta.

¹⁴ Pesarahã! Tupã namõ amõ awa je'ẽha rupi ihẽ apandu rahã, Tupã'ã pyrãtãha namõ ihẽ apandu. A'erehe ma'e ihẽ apandu my, ihẽ atu ihẽ akwa ym. (Aja rahã, amõ ta ukwa ym tĩ. Katu ym aja.)

¹⁵ Pesarahã! Myja me'ẽ ihẽ axo my? Kuja katu te. Tupã'ã pyrãtãha namõ ihẽ apandu ta Tupã namõ. Ihẽ akwa katuha namõ ihẽ apandu ta inamõ tĩ. Tupã'ã pyrãtãha namõ Tupã rehe har ihẽ ajyngar ta tĩ. Ihẽ akwa katuha namõ ehe har ihẽ ajyngar ta tĩ.

¹⁶ Tupã'ãma'e pyrãtãha namõ Tupã pe: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja amõ awa je'ẽha rupi nde erepandu. A'erehe nde rehe hendu ame'ẽ ta ukwa ym. Je'ẽha ukwa ym. Aja rahã: "Amen, a'e tỹ" aja marã ka ym panduha.

¹⁷ Katu te ame'ẽ ke nde erepandu Tupã pe tipe. Hendu ame'ẽ ta ke ukwa ym. Je'ẽha ukwa ym, a'erehe ipy'a ke nde eremãtã ym riki. Katu ym aja.

¹⁸ Amõ awa ta je'ẽha rupi pepandu. Ihẽ riki pehẽ 'ar koty te we amõ awa je'ẽha rupi ihẽ apandu. A'erehe Tupã pe ihẽ apandu: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja.

¹⁹ Jesu kotyhar ta jy'ar rahã, anĩ. Amõ awa je'ẽha rupi apandu ym ta. Jande je'ẽha ke apandu. Heta ym ihẽ apandu, ame'ẽ ke a'eta ukwa katu. Aja rahã, katu tiki. Je'ẽha ke ukwa katu. Aja Tupã rehe har ihẽ amu'e rahã, katu tiki. Mãte hũ amõ awa je'ẽha rupi apandu rahã, marã ka ym ngã ukwaha. Je'ẽha ukwa ym. Aja rahã, amõ we Tupã rehe har amu'e ym. Katu ym aja. A'erehe amõ awa je'ẽha rupi apandu ym ta.

²⁰ Ihẽ mu ta! Ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahã, ta'yn ta aja pexo. (Aja rahã, ta'yr mi pema'e.) Pehẽ pekwaha anĩ. Tuwete aja pexo. Aja rahã, amõ awa je'ẽha rupi amõ pandu rahã: "Mã! Katu" aja pepandu ym ta.

²¹ Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Tupã pandu:

"Jundéu awa ta! Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ. Pehẽ pe amõ sawa'e ta ke ihẽ amondo ta.

Amõ awa je'ẽha rupi pehẽ pe a'eta pandu ta.

Pehẽ namõ ame'ẽ ta pandu tipe. Anĩ. Ihẽ rehe pehendu ym riki" aja Tupã pandu.

(Amõ awa ta ke Tupã muwyr. Ame'ẽ ta amõ awa je'ẽha rupi pandu. Tupã putar, ame'ẽ ke ame'ẽ ta ma'ema'e.)

²² Aja apo tĩ. Amõ awa je'ẽha rupi amõ ta pandu. Aja rahã, Tupã putar ame'ẽ ke ma'ema'e. Ame'ẽ kuja mujekwa. Amõ awa je'ẽha rupi amõ pandu rahã, jurujar ym ame'ẽ ta hendu. Pe, a'eta kuja ukwa: "Mã! Tupã'ãma'e pyrãtãha namõ ame'ẽ ta pandu" aja ukwa. Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta anĩ. Tupã mujekwa ame'ẽ ke amõ pandu rahã, jande je'ẽha rupi a'e pandu tĩ. A'erehe kuja ukwa: "Mã! Tupã'ãma'e pyrãtãha namõ ame'ẽ ta pandu" aja ukwa. Jurujar ym ame'ẽ ta anĩ. Aja ukwa ym.

²³ Jesu kotyhar ta jy'ar rahã, upa riki amõ awa je'ẽha rupi pandu u'am. Arahã ame'ẽ je'ẽha ukwa ym ame'ẽ ta ixu uwyr rahã, pehẽ riki peka'u te'e aja a'eta ukwa. Jurujar ym ame'ẽ ta ixu uwyr rahã, aja tĩ. Peka'u te'e aja ukwa tĩ.

²⁴ Tupã mujekwa ame'ẽ ke upa riki pandu u'am rahã, jurujar ym ame'ẽ ke ixu uwyr. Tupã rehe har ukwa ym ame'ẽ ke ixu uwyr tĩ. Upa ame'ẽ ke hendu rahã, ukwa ta. Pe, a'e pandu: "Mã! Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'ema'e, aja ihẽ akwa. Ihẽ ke Tupã mupyrara ta, aja ihẽ akwa tĩ" aja pandu ta.

²⁵ Pe, ma'e ka'u te'eha ke ipy'a pe a'e ukwa ukwa ixo. Ame'ẽ ke a'e ukwa ta a'e jupe. Aja rahã, ipy'a ke Tupã koty a'e muruwak ta. Pe, Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ ta. A'e pandu: "Jetehar te ke. Ihẽ akwa apo 'y. Apo pehẽ namõ Tupã ixo katu" aja riki.

Myja Jesu kotyhar ta ixo katu my

²⁶ Ihẽ mu ta! Pehẽ pejy'ar rahã, myja me'ẽ pexo katu my? Ame'ẽ ke ihẽ amujekwa ta apo 'y. Pejy'ar rahã, mã peja jurujar katu ame'ẽ ta py'a ke pemãtã katu. Peteĩ teĩ epandu katu. Amõ riki Tupã rehe har jyngar. Amõ riki ehe har mu'e katu. Amõ riki ma'e ke Tupã mujekwa ame'ẽ ke mu'e katu. Amõ riki amõ awa je'ẽha rupi pandu. Ame'ẽ ke hendu ame'ẽ ta pe amõ riki mujekwa katu. Aja rahã, upa ukwa ta.

Pejy'ar rahã, aja peteĩ teĩ pandu rahã, katu tiki.

²⁷ Amõ awa je'ẽha rupi amõ pandu rahã, mahapyr sawa'e ta pandu. Mokõi sawa'e ta pandu rahã, katu tĩ. Ko peteĩ sawa'e pandu. A'e upa pandu rahã, amõ pandu. Aja pema'e. Pe, amõ riki ame'ẽ amõ awa je'ẽha ke jande je'ẽha rupi mujekwa katu ta me'ẽ te'e. Hendu ame'ẽ ta pe mujekwa katu. Jande je'ẽha rupi mujekwa katu. Aja rahã, johu upa ukwa katu ta.

²⁸ Pe, amõ mujekwa ame'ẽ ke nixói rahã, amõ awa je'ẽha rupi pandu tar katu, ame'ẽ ke mã peja ebandu ym. Jeje ejupandu jupe. Tupã namõ jõ ebandu tĩ.

²⁹ Jande je'ẽha rupi Tupã mujekwa ame'ẽ ke amõ pandu rahã, mahapyr sawa'e ta jõ pandu. Mokõi sawa'e ta pandu rahã, katu tĩ. Pe, upa hendu ame'ẽ ta pandu a'eta jupe: "Tupã mujekwa ame'ẽ ke a'e mujekwa my" aja riki.

³⁰ Pe, amõ pandu u'am rahã, ma'e myrandu ke amõ pe Tupã mujekwa. Aja rahã, ame'ẽ ke pandu apo 'y. Pandu u'am ame'ẽ ke mã peja eputu'u. Ewapyk.

³¹ Pehẽ peputar rahã, upa pehẽ riki Tupã mujekwa ame'ẽ ke pepandu katu. Peteĩ pandu. Pe, upa pandu rahã, amõ riki pandu. A'e upa pandu rahã, amõ riki pandu. Aja pame katu te. Aja rahã upa hendu ame'ẽ ta ukwa katu ta. Aja Tupã rehe har upa ngã ukwa katu te we ta rĩ.

³² Tupã mujekwa, ame'ẽ ke amõ pandu rahã, myja rahã pandu my, ame'ẽ ke mã peja ekwa katu. Myja rahã, putu'u my, ame'ẽ ke mã peja ekwa katu tĩ.

³³ A'erehe pejy'ar rahã, johu pepandu rahã, tyapu hũ, ame'ẽ ke Tupã putar ym. Anĩ. Peteĩ teĩ pandu, aja a'e putar katu.

Tupã kotyhar ta jy'ar rahã,

³⁴ kũjã ta ma'e ke pandu ym rahã, katu tiki. Jy'ariha renda pe ixo rahã, mã peja pandu ym riki. "Ngã jy'ar rahã, kũjã riki kapitã aja ym ta" aja jundéu awa ta je'ẽha mujekwa.

³⁵ Ma'e ke kũjã ta ukwa tar katu rahã: "Myja my?" aja jy'ariha renda pe pandu ym. Hok pe jywyr oho rahã, ixawa'e pe pandu: "Jy'ariha renda pe ma'e a'eta pandu my?" aja riki. Jy'ariha renda pe

pandu rahã, katu ym ta tiki.

³⁶ Pehẽ riki Korin ok ta pe har ta ke. Pehẽ riki Tupã je'ẽha ke pepandu py my? Anĩ riki. Pehẽ pe jõ Tupã je'ẽha ke amõ ta pandu my? Anĩ riki tĩ. A'erehe: "Katu te jande" aja pekwa pekwa ym pehẽ jupe.

³⁷ Pehẽ ngi har amõ ta riki Tupã mujekwa ame'ẽ ke pandu pandu. Amõ ta riki pyrãtãha namõ ma'eha ke Tupã'ã muwyr, ame'ẽ ke namõ ixo. Aja rahã, ihẽ amupinim ame'ẽ riki jandema'e sawa'e te je'ẽha ke, aja ame'ẽ ta ukwa ta me'ẽ te'e.

³⁸ "Jandema'e sawa'e te je'ẽha rupi Páu mupinim ym" aja amõ pandu rahã, mã peja pete'e ixo.

³⁹ Ihẽ mu ta! Tupã mujekwa ame'ẽ ke pepandu pandu. Mã peja ame'ẽ ke peputar katu te. Amõ ta amõ awa ta je'ẽha rupi pandu tar katu rahã: "Mã peja ebandu ym" aja pepandu ym ipe.

⁴⁰ Pehẽ pejy'ar rahã, johu upa katu te pepandu pandu rahã, tyapu hũ. Aja ym pexo. Anĩ. Peteĩ teĩ ebandu katu.

15

Kirisutu kwera katu uhem

¹ Ihẽ mu ta! Mã peja myrandu katu rehe har pekwa pekwa pexo. Ymaniwe ame'ẽ ke pehẽ pe ihẽ apandu pandu. Pe, pejurujar katu ehe. Aja pexo apo rĩ.

² Ame'ẽ myrandu katu ke pehẽ pe ihẽ apandu pandu. Tapijar te'e we pejurujar katu ehe rahã, pehẽ ke Tupã muhã katu ta. Te'e pejurujar rahã, pehẽ ke Tupã muhã ym ta.

³ Myrandu katu ke ihẽ ahendu, ame'ẽ ke pehẽ pe ihẽ apandu pandu. Ame'ẽ riki amõ panduha 'ar koty te we katuha. Kuja riki. Ma'e jaka'u te'eha ke jande jama'ema'e. Ame'ẽ ke rehe Kirisutu muhepy. A'erehe a'e manõ. Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim, aja a'e ma'e.

⁴ Itakwar keruhũ rupi a'e ke amõ ta mou raho. Mokõi ukwer rahã, a'e ke Tupã mukwera katu muhem. Tupã je'ẽha amõ mupinim, aja ma'e.

⁵ Upa kwera katu uhem rahã, Petu pe a'e jumujesak. A'engi jumu'eha ta pe a'e jumujesak tĩ. Awa py mokõi hetaha ta pe.

⁶ A'engi ymaniwe inamō ixo ame'ē ta pe a'e jumujesak tī. Heta ame'ē ta pe. Kuja, 500 hetaha ta pe a'e jumujesak. Peteī wera rahā, 500 hetaha ta usak ehe. Upa tate ame'ē ta ixo we rī. Amō ta manō riki.

⁷ A'engi Tian pe a'e jumujesak tī. A'engi upa a'e mondo ame'ē ta pe a'e jumujesak tī.

⁸ A'engi ihē pe a'e jumujesak tī. Ihē katu ym ihē jupe ihē tipe. Ihē pe a'e jumujesak tī. Ihē riki a'ejōhar aja saka.

⁹ Amō Jesu mondo ame'ē ta riki ihē 'ar koty te we katuha. Ihē riki iwyr koty te'e we katuha. Jesu kotyhar ta ke ihē amupyrara hū axo, a'erehe ihē riki Jesu mondo ame'ē ke aja ihē apandu ym ta tipe ihē juehe har.

¹⁰ Anī. Ihē rehe Tupā usak katu. A'erehe Jesu mondo ame'ē ke ihē tī. Te'e riki aja ym. Amō Jesu mondo ame'ē ta 'ar koty te we ihē aparaky katu. Tupā je'ēha ke ihē apandu pandu, ame'ē parakyha ke. Ihēma'e pyrātāha namō ame'ē ihē ama'ema'e my? Anī. Aja ym. Tupāma'e pyrātāha namō ima'e je'ēha ke ihē apandu pandu katu.

¹¹ Amō Jesu mondo ame'ē ta riki myrandu katu ke pandu pandu. Ihē riki apandu pandu tī. Juja katu te riki. Ame'ē rehe pejurujar katu tī.

Kwera katu uhem ame'ē rehe har

¹² Jande japandu: “Kirisutu manō. Pe, a'e ke Tupā mukwera katu muhem” aja riki. Aja rahā: “Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera ym ta” aja marā ka ym pepanduha.

¹³ Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera ym, ame'ē riki jete har te rahā, Kirisutu ke a'e mukwera ym tī.

¹⁴ Pe, Kirisutu ke a'e mukwera ym rahā, Kirisutu rehe har marā ka ym japandu panduha. A'e kwera ym rahā, a'e nixói, a'erehe marā ka ym pejurujaraha ehe.

¹⁵ Amō we tī. Tupā rehe har te'e jande japandu tī. Jande japandu: “Kirisutu ke a'e mukwera katu muhem” aja riki. Pe, manō ame'ē ta ke a'e mukwera ym ta rahā, te'e japandu ehe har. Aja ngā pe jamujekwa. Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera ym ta, ame'ē riki jete har te rahā, Kirisutu ke a'e mukwera ym tī.

¹⁶ Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera ym ta rahā, Kirisutu ke a'e mukwera ym tī.

¹⁷ Kirisutu ke a'e mukwera ym rahā, pejurujar katu naī. Peka'u te'e riki. Peka'u te'eha ke pema'ema'e. A'erehe pemanō rahā, mupyrara renda pe peho ta.

¹⁸ Amō we tī. Jesu kotyhar ta manō. Ame'ē ta riki mupyraraha renda pe ixo apo 'y.

¹⁹ Kome'ē ywy keruhū pe jande jaxo rahā jō riki Kirisutu rehe jajurujar katu. Jamanō rahā, ixoty jaho ym rahā, jande pe amō ta pandu: “Mā! Te'e pejurujar naī” aja. Upa amō ta 'ar koty te we japyaiha. Katu ym aja.

²⁰ Anī. Pesarahā! Kirisutu ke Tupā mukwera katu muhem 'y. Ame'ē riki jete har te ke. Kirisutu ke a'e mukwera rahā, manō ame'ē ta ke a'e mukwera ta tī, aja a'e mujekwa katu.

²¹ Peteī riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e. (Anā ke a'e.) A'erehe upa katu te jamanō ta. Aja tī. Peteī Tupā mukwera katu. (Kirisutu ke a'e.) A'erehe upa katu te jamanō rahā, upa katu te jande ke Tupā mukwera katu ta tī.

²² Anā rainō ta ke jande. A'erehe upa katu te jamanō ta. Jande riki Jesu kotyhar ta ke tī. A'erehe jande ke Tupā mukwera katu ta tī.

²³ Ngā ke Tupā mukwera rahā, ka'u te'eha rupi ym ta. Anī. Katu ta. Kirisutu ke a'e mukwera py. Pe, Kirisutu jywyr rahā, ixotyhar ta ke Tupā mukwera katu ta tī.

²⁴ A'engi 'ar rehe angaha uhyk katu ta. Arahā ājā tama'e pyrātāha ke Kirisutu muputu'u katu te ta. Upa katu te huwajan ta ke a'e muputu'u ta tī. Upa rahā, Tupā pe Kirisutu pandu ta: “Papa! Ne jō riki kapitā keruhū te apo 'y” aja riki.

²⁵ Upa katu te huwajan ta ke Tupā muputu'u ta tī. Aja rahā, upa ame'ē ta Kirisutu rehe hendu katu ta. Huwajan ta ke Tupā muputu'u ym rahā we Kirisutu riki kapitā keruhū rī.

²⁶ Amō manō rahā, ame'ē manōha riki awa ruwajan aja saka we rī. Ame'ē ke a'ejōhar Tupā mukanim ta. Aja rahā, manō ym te ta awa.

²⁷ Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī: “Kirisutu rehe upa katu te ngā ke Tupā

muhendu katu ta. Aja rahã, upa katu te hendu katu ta ehe.” Upa katu te aja pandu rahã, Tupã jõ anĩ. A'e riki upa katu te amõ ta ke muhendu katu ta. Kirisutu rehe muhendu katu ta.

²⁸ Aja rahã upa katu te hendu katu ta ehe. Kirisutu rehe upa katu te ngã ke Tupã muhendu katu rahã, Tupã pe ta'yr pandu ta:

—Papa! Nde rehe ihẽ ahendu katu ta tĩ — aja ipe.

Aja rahã, Tupã riki upa katu te ma'e kapitã keruhũ te riki. A'e jõ riki kapitã keruhũ te.

²⁹ Pesarahã! Amõ ta ke amõ mujahuk riki. Aja rahã, y ngi uhem rahã, kwera katu uhem, aja mujekwa. Manõ ame'ẽ ta kwera ta, aja panduha saka. Pe, amõ ta pandu naĩ: “Manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera ym ta” aja naĩ. Ame'ẽ jetehar te rahã, mujahuk ym ta tipe. Anĩ. Tapijar te'e we pemujahuk riki. Aja rahã, ngã ke Tupã mukwera ta, aja pemujekwa.

³⁰ Jande aja tĩ. Mãte we jaxo. Tapijar te'e we aja jaxo. Anĩ. Manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera ym rahã, ihẽ ke mukwera ym ta tĩ. A'erehe ihẽ amanõ tar ym.

³¹ Ihẽ mu ta! Pesarahã! Wera rahã pame katu te amõ ta ihẽ ke jukwa tar katu. Tapijar te'e we jukwa tar katu. (Anĩ. Akyje ym ingi. Ihẽ ke Tupã mukwera katu ta, aja akwa katu. A'erehe ihẽ akyje ym ingi.) Ame'ẽ riki jete. Kuja jetehar te tĩ. Jesu rehe tapijar te'e we pejurujar katu, a'erehe ihẽ rury katu ihẽ axo. Amõ we tĩ. Jesu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe aja ihẽ rury katu axo. Jesu riki jandema'e sawa'e te.

³² Ko Ese ok ta pe ihẽ axo. Amõ ta ihẽ rehe parahy riki. So'o jarõ ame'ẽ ta aja saka. Ihẽ ke ame'ẽ ta mupyrara rahã, ihẽ py'ahu te'e ahendu axo. Anĩ. Manõ ame'ẽ ke Tupã mukwera ym rahã, marã ka ym katuha. Manõ ame'ẽ ke Tupã mukwera ym rahã, amõ mupinĩha aja jaxo ta tipe. Kuja:

—Koĩ jamanõ ta, a'erehe mã peja ja'u te'e jaxo. Jajumuhury katu jandẽ juehe jaxo apo 'y — aja riki yman amõ mupinim.

³³ Anĩ. Aja mã peja ym pexo. “Katu ym ame'ẽ namõ amõ ixo rahã, a'e katu ym wan ta tĩ.” A'erehe mã peja peka'u te'e ym pexo.

³⁴ Pehẽ py'a pemupak! Aja rahã, manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera katu ta, aja pekwa katu ta kÿ. Pemuka'u te'e ym, aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta, aja pexo ta kÿ. Pehẽ namõ amõ ta ixo. Tupã rehe har ukwa ym ame'ẽ ta. Katu ym aja. A'erehe pehẽ ngi ihẽ ruxĩ.

Kwera rahã, awa rete myja me'ẽ ta my

³⁵ Amõ pandu my:

—Myja me'ẽ manõ ame'ẽ ke Tupã mukwera ta my? Hete nixói riki. Myja me'ẽ awa rete my tĩ — aja.

³⁶ Mã! Pekwa ym. Pesarahã! Ma'e raĩ te'e hywõĩ ym. Pejyтым ym rahã, hywõĩ ym.

³⁷ Pehẽ pejyтым ame'ẽ ke ma'e raĩ te'e. Ahúi aja me'ẽ ha'ĩ nahã my. Amõ ma'e raĩ nahã my. Pesarahã! Ha'ĩ ke pejyтым. I'y ke anĩ.

³⁸ Ma'e ra'ĩ hywõĩ rahã, i'y ke uhem. Tupã putar, aja me'ẽ i'y ke. Ma'e ra'ĩ ngi i'y uhem. Amõ ma'e ra'ĩ ngi amõ koty i'y uhem. Amõ ma'e ra'ĩ ngi amõ koty i'y uhem. Aja pame katu te. (Ame'ẽja saka jande rete tĩ. Tupã mukwera rahã, amõ koty jande rete uhem ta tĩ.)

³⁹ Awa rukwer riki so'o rukwer aja ym. Amõ koty riki. Ma'ewyra rukwer amõ koty tĩ. Pira rukwer amõ koty tĩ. Upa juja ym.

⁴⁰ Ywa pe ma'e ke ixo. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ma'e ke ixo tĩ. Ywa pe har ta amõ koty katuha. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta amõ koty katuha tĩ.

⁴¹ Warahy hendy katu. Jahy hendyha amõ koty weraha. Jahy rata hendyha amõ koty hendyha a'e tĩ. Heta jahy rata ihĩ tĩ. Upa ame'ẽ hendyha amõ koty koty hendyha.

⁴² Aja ta tĩ. Manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera rahã, awa rete amõ kotyhar. Awa rete ke amõ jyтым rahã, inem ta oho. Pe, manõ ame'ẽ ke Tupã mukwera rahã, ame'ẽ inem ym te ta. Uhã te hũ ta ixo.

⁴³ Awa rete ke amõ jyтым rahã, awa rete jaxer. Pitu te'e ame'ẽ ke ame'ẽ. Tupã mukwera rahã, awa rete katu te. Pyrãta katu te.

⁴⁴ Awa rete ke amõ jyтым rahã, manõ ame'ẽ ke jyтым. Hete riki. Tupã mukwera rahã, amõ kotyhar uhem. Tupã'ã me'ẽ,

ame'ë ke uhem. Pesarahã! Kome'ë ywy keruhũ pe awa rete ixo. Ywa pe amõ kotyhar ixo. Tupã'ã me'ë, ame'ë ke ixo.

⁴⁵ Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ: “Anã sawa'e py. Kome'ë ywy keruhũ pe har hete ke Tupã me'ë ipe, aja riki.” Amõ Anã ixo. A'ejõhar ame'ë ke aja japandu. A'e Kirisutu. A'e riki awa ke muhã katu.

⁴⁶ Kome'ë ywy keruhũ pe har hete ke uhem py. A'engi amõ kotyhar hete ke Tupã muhem ta. Tupã'ã me'ë, ame'ë ke uhem ta.

⁴⁷ Anã sawa'e py tĩ. Ywy ke te'e a'e ke Tupã mujã. A'erehe kome'ë ywy keruhũ pe har ke a'e. Amõ Anã rehe har a'ejõhar ame'ë ke aja japandu. Kirisutu a'e. A'e riki ywa ngi uwyr. A'erehe ywa pe har ke a'e.

⁴⁸ Ywy ke te'e Anã Tupã mujã. Anã aja kome'ë ywy keruhũ pe har ta tĩ. A'erehe manõ ta. Ywa ngi amõ wyjy uwyr. Kirisutu a'e. Kirisutu aja ixotyhar ta tĩ. A'erehe manõ ym te ta tĩ.

⁴⁹ Ywy ke te'e Tupã mujã ame'ë ke aja jande jaxo tĩ. Yman rahã, ywa ngi wyjy uwyr ame'ë ke aja jande jaxo ta tĩ.

⁵⁰ Ihẽ mu ta! Pesarahã! Ihẽ amujekwa ta pehẽ pe apo 'y. Tupã ixo ame'ë pe manõ ame'ë ta oho ym te ta. Ma'e inem ame'ë ta marã ka ym Tupã namõ pytaha. (A'erehe jande rete amõ koty uwak ta me'ë te'e.)

⁵¹⁻⁵² Ihẽ rehe pehendu katurahã! Yman ukwa ym awa. Ame'ë ke ihẽ amujekwa ta pehẽ pe apo 'y. Jande ngi har amõ ta manõ ta. Upa jande jamanõ ym ta. Tupãma'e jumi'a tyapu ta. A'ejõhar tyapu rahã, pahar amõ koty jande rete ke Tupã muruwak ta. Eha ke amõ jupimi, aja pahar te muruwak ta. Jumi'a tyapu rahã, manõ ame'ë ta ke Tupã mukwera ta. Pe, manõ ym te ta tĩ. Pe, upa jande rete ke amõ koty Tupã muruwak ta.

⁵³ Awa manõ rahã, inem ta. Ame'ë ke Tupã muruwak ta me'ë te'e. Aja rahã, inem ym te ta. Manõ ame'ë ta ke a'e muruwak ta me'ë te'e tĩ. Aja rahã, uhã te hũ ta ixo.

⁵⁴⁻⁵⁵ Upa aja rahã, inem ame'ë ke Tupã muruwak ta. Aja rahã, inem ym te ta. Aja rahã, Tupã je'ëha rehe amõ mupinim. Aja uhyk ta.

Manõ ym te ta awa apo 'y. Uhã te hũ ta awa ixo.

Manõ ym te ta awa apo 'y. Upa Tupã mukwera katu riki.

Manõ ym te ta awa apo 'y. A'erehe marã ka ym jande ke mupyaiha.

⁵⁶ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e. A'erehe a'e manõ riki. Ma'e riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke my? Ame'ë ke Moise je'ëha riki mujekwa katu ngã pe.

⁵⁷ Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te manõ. Upa jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'erehe inamõ jaxo rahã, jamanõ ym te ta 'y. A'erehe: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja Tupã pe japandu katu.

⁵⁸ Ihẽ mu ta! Ihẽ apy'a katu ame'ë ta ke pehẽ! Mã peja Jesu rehe pejurujar katuha ke pehijar ym. Mã peja jandema'e sawa'e te rehe tapijar te'e we peparaky pexo. A'e putar ame'ë ke pema'ema'e rahã, ame'ë riki pehẽma'e parakyha ke. Ima'e parakyha rehe pema'ema'e rahã, ma'e katu ame'ë ke pehẽ pe a'e me'ë me'ë ta, aja pekwa. (Pehẽ ke a'e mukwera katu ta muhem kÿ.)

16

Jesu kotyhar ta ngi tamatarer ke matyr

¹ Tamatarer matyriha rehe har ihẽ apandu ta apo 'y. Ame'ë rehe har paper pinim ihẽ pe pemuwyr. Pesarahã! Ngara ywy rupi Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë ta pe ihẽ apandu, aja pema'ema'e tĩ. Kuja. “Jundéi ywy rupi Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ë ta ngi har amõ amõ ta ima'e ym te ma'e ke. Ame'ë ta pe mã peja tamatarer ke pemondo. Pehẽ pematyr, ame'ë ke pemondo” aja ihẽ apandu ngara ywy pe har ta pe.

² Nomin pame katu te tamatarer ke pemupyta. Ta'yr mi pehẽ pame katu te pemupyta. Pehẽ peparakyha namõ heta pepyhyk rahã, heta we pemupyta. Heta ym pepyhyk rahã, heta ym pemupyta. Aja pame katu te. Aja me'ë pehẽ rehe ihẽ ahyk ym rahã we, pematyr.

³ Pe, pehẽ rehe ihẽ ahyk rahã, ame'ë tamatarer ke Jerusarẽ ok ta pe ihẽ amondo ta. Pehẽ pepandu ame'ë sawa'e ta namõ ihẽ amondo ta. Sawa'e rehe har paper rehe ihẽ amupinim ta tĩ. Aja rahã, Jerusarẽ ok ta pe har ta ukwa katu ta a'eta rehe har tĩ.

4 Heta tamatarer ke pematyr rahã, sawa'e ta namõ ihẽ araho ta tĩ. Aja rahã, sawa'e ta ihẽ namõ oho ta tĩ.

Páu rehe har

5 Masendo ywy rupi ihẽ aho py ta. A'engi pehẽ koty ihẽ aho ta. Masendo ywy rupi ihẽ aho ta me'ẽ te'e.

6-7 Pehẽ koty ihẽ ahyk rahã, pehẽ namõ ihẽ apyta we ta nahã my. Aman ndy'ar rahã, apyta ta nahã my. Pahar pehẽ ngi ihẽ aho ym ta rĩ. Tupã putar rahã, pehẽ namõ ihẽ apyta katu we ta rĩ. Pe, a'ewan asak rahã, pehẽ ngi ihẽ aho ta tĩ. Myp ihẽ aho ta my? Akwa ym rĩ. Ihẽ aho rahã, ihẽ pe ma'e ke peme'ẽ ta, aja ihẽ akwa.

8 Se Ese ok ta pe ihẽ apyta we ta rĩ. Penteko 'ar upa rahã, sengi ihẽ aho ta.

9 Se Tupã rehe har ihẽ amu'e mu'e hũ axo. Pe, ame'ẽ ke amõ ta putar ym riki. Ihẽ ruwajan ta aja saka.

10 Pehẽ rehe Timo uhyk rahã, pahar ipo ke pepyhyk pyhyk katu te ingi. Pehẽ rok pe pemupyta katu. Ihẽ aja Tupã rehe a'e paraky ixo tĩ. Tupã je'ẽha ke a'e pandu pandu, ame'ẽ riki ima'e parakyha.

11 A'erehe: "Jaxer a'e" aja ym pekwaha ehe har. Pehẽ ngi a'e oho rahã, ma'e ke peme'ẽ katu ipe. A'e putar ame'ẽ ke peme'ẽ ipe. Aja rahã, ihẽ rehe a'e uhyk katu ta. A'e uhykiha rehe ihẽ aharõ axo. Imu ta namõ a'e uhyk ta. Jurujar katu ame'ẽ ta ke a'eta.

12 Apor rehe har ihẽ apandu ta apo 'y. Ihẽ apandu pandu ipe: "Korin ok ta pe har ta rehe esak eho. Jande mu ta namõ eho. Jesu kotyhar ta rehe esak eho" aja riki. A'e pandu: "Apo anĩ ta rĩ" aja a'e. A'e ukwa rahã, pehẽ koty a'e oho ta.

Je'ẽha a'ejõhar

13 Pehẽ ruwajan ta aja me'ẽ pewe ixo. Pekwa katu pexo. Aja rahã, pehẽ ke a'eta muka'u te'e ym ta. Aja rahã, Jesu rehe pejurujar katuha ke pehijar ym ta. Pehẽ ruwajan ta ngi pekyje ym pexo. Pehẽ py'a ke pemãtã katu.

14 Upa ma'e ke pema'ema'e rahã, amõ ta rehe pepy'a katu pexo.

15 Esete rehe har pekwa katu. Ianam ta rehe har aja tĩ. Pekwa katu tĩ. Ngere ywy pe Jesu rehe jurujar katu py ame'ẽ ta ke a'eta. Pe, Tupã kotyhar ta namõ ma'e ke

a'eta ma'ema'e katu. Ihẽ mu ta! Ihẽ apandu pehẽ pe.

16 Ame'ẽ ta rehe pehendu katu. Ame'ẽ ta aja amõ ta ixo tĩ. Tupã kotyhar ta namõ ma'e ke ma'ema'e katu tĩ. Ame'ẽ ta rehe pehendu katu tĩ.

17 Se Esete uhyk riki. Potuna aja tĩ. Akái aja tĩ. A'eta uhyk, a'erehe ihẽ rury katu axo. Se ihẽ namõ pexo ym, a'erehe ihẽ py'a pemãtã ym. A'erehe Esete ta riki ihẽ py'a ke mãtã katu.

18 A'erehe ihẽ ke a'eta muhury katu. Pehẽ ke a'eta muhury katu, aja ihẽ ke muhury katu tĩ. Katu ame'ẽ ta ke a'eta, aja ihẽ apandu.

19 Asia ywy pe Jesu kotyhar ta ixo. Katuha ke a'eta mondo ixo pehẽ pe. Ak mondo ixo tĩ. Piriisi mondo ixo tĩ. A'eta rok pe Jesu kotyhar ta jy'ar. Ame'ẽ ta katuha ke mondo ixo tĩ.

20 Se Jesu kotyhar ta ixo. Upa a'eta katuha ke mondo ixo pehẽ pe tĩ.

Pehẽ pejuman juman pehẽ juehe. Aja pepy'a katu pehẽ juehe pexo aja pemujekwa ngã pe.

21 Ko ihẽ po pe te'e ihẽ riki paper pinim ihẽ amupinim aĩ. Ihẽ Páu. Katuha ke pehẽ pe ihẽ amondo axo tĩ.

22 Jandema'e sawa'e te rehe amõ ipy'a ym rahã, mã peja ame'ẽ ke Tupã mupyrara. Mã peja jandema'e sawa'e te pahar jywyr.

23 Mã peja Jesu, jandema'e sawa'e te ipy'a katu pehẽ rehe.

24 Upa jande riki Jesu Kirisutu kotyhar ta ke. A'erehe pehẽ rehe ihẽ apy'a katu tĩ.

Upa.

Korin ok ta pe har ta pe Páu mupinim Mokõihar ke

Páu kome'ë paper ke mupinim tĩ. Korin ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë ta pe kome'ë paper pinim ke mondo. Mokõihar ke.

Paper pinim a'e mondo py. Ame'ë rehe: "Pehendu katu" aja Páu mupinim. Amõ ta pandu: "Páu jande ke muka'u te'e" aja pandu naĩ. "Anĩ. Amuka'u te'e ym" aja Páu mujekwa katu.

Korin ok ta pe har ta rehe a'e ipy'a katu, a'erehe pyrara hũ a'e ixo, aja mujekwa. Aja myrandu katu ke Páu pandu pandu ngã pe. Pyrara hũ ixo, a'erehe ipy'a katu ngã rehe aja a'e mujekwa katu.

Korin ok ta pe Jesu kotyhar har ta ixo ame'ë ta pe Páu mupinim tĩ

1-2 Pehë riki Tupã kotyhar ta ke. Korin ok ta pe har ta ke pehë. Ihë Páu. Ko pehë pe paper pinim ihë amondo axo. Timo ihë namõ ixo. Jande mu aja a'e. Tupã kotyhar ta Ngere ywy pe ixo. Upa katu te ame'ë ta pe paper pinim jamondo jaxo tĩ. Tupã putar, a'erehe ihë pe Jesu Kirisutu pandu kwe:

—Nde ke ihë amondo axo. Ihë rehe har nde erepandu pandu ta ereho — aja Kirisutu pandu.

Mã peja pehë rehe Tupã, jande pái keruhũ ipy'a katu te hũ. Mã peja Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te aja tĩ. Ipy'a katu te hũ tĩ. Mã peja pehë py'a ke Tupã muhury katu tĩ. Mã peja Jesu Kirisutu aja tĩ. Muhury katu tĩ.

Japyrara jaxo rahã, jande py'a ke Tupã mâtã katu

3 Jande rehe Tupã pyrara usak. A'e riki Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te pái ke. Jande pái keruhũ tĩ. Upa jande py'a ke a'e mâtã katu, a'erehe mã peja japandu: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja.

4 Upa katu te mâte jakwaha aja jaxo rahã, jande py'a ke a'e mâtã katu. Aja rahã, amõ ta riki mâte ukwaha aja ixo rahã, ame'ë ta py'a ke jande jamâtã katu tĩ. Jande py'a ke

Tupã mâtã, aja amõ ta py'a ke jamâtã katu tĩ.

5 Kirisutu pyrara hũ kwe. Ixotyhar ta ke jande, a'erehe a'e aja jande tĩ. Japyrara jaxo tĩ. Inamõ jande juehe katu jande jaxo, a'erehe jande japyrara rahã, jande py'a ke Tupã mâtã katu.

6 Myrandu katu ke japandu pandu. A'erehe jande ke amõ ta mupyrara. Pejuru jar katu ehe, a'erehe pehë ke Tupã muhã katu. A'erehe pehë pepyrara aja pexo rahã, pehë py'a ke a'e mâtã katu tĩ. Jande py'a ke a'e mâtã rahã, pehë py'a ke a'e mâtã katu ta tĩ, aja pekwa katu. Pehë pe pyrãtãha ke a'e muwyr, a'erehe pehë py'ahu te'e pehendu. Jande aja pehë pepyrara pexo rahã, pehë py'ahu te'e pehendu tĩ.

7 A'erehe pejuru jar katuha ke pehijar ym ta, aja jakwa katu. Jande aja pepyrara pexo rahã, jande aja pehë py'a ke Tupã mâtã katu ta tĩ. Aja jande jakwa katu.

Pyraraha te hũ ngi Páu ke Tupã muhem

8 Jande mu ta aja pehë! Pesarahã! Asia ywy pe jande jaxo rahã, mâte jakwaha. Ame'ë ke pekwa aja japutar. Asia ywy pe jande ke ngã mupyrara hũ. Mahy hũ tĩ. A'erehe jajupandu jande jupe: "Jande jamanõ ta" aja jande jupe naĩ.

9 Mâte jakwaha, a'erehe: "Páu ta manõ ta me'ë te'e" aja amõ ta pandu, aja jaxo. Aja rahã, marã ka ym jande te'e jahemiha ingi, aja jakwaha. Tupã jõ riki jande ke muhem ta ingi, aja jakwa katu. A'e riki ngã ke mukwera katu ame'ë ke a'e.

10 Jamanõ ta, aja jakwaha. Anĩ. Ame'ë ngi jande ke Tupã muhem riki. Jete! Muhem ta kũ tĩ. Tapijar te'e we jande ke a'e muhem ta kũ tĩ, ame'ë ke jakwa katu tĩ. (Ame'ë ke pekwa katu tĩ, aja japutar.)

11 Pe, jande namõ ma'e ke pema'ema'e ta tĩ. Kuja. "Pyraraha ngi Páu ta ke emuhem" aja jande rehe har Tupã namõ pepandu pandu rahã, jande namõ ma'e ke pema'ema'e katu tĩ, ame'ëja saka. Heta ngã jande rehe har Tupã namõ pandu pandu ame'ë ke a'e muwyr ta jande pe. Jande rehe a'e usak katu ta, a'erehe: "Páu ke Tupã mupoir" aja ngã ukwa rahã, Tupã pe ngã pandu ta: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja riki.

Te'e Páu pandu ym

12 (Pehē ngi har amō ta pandu: “Páu Kirisutu mondo ame'ē ke aja ym a'e” aja naĩ. Anĩ. Kirisutu mondo ame'ē ke ihē, aja akwa katu.) Kome'ē ywy keruhū pe ihē axo rahā, Tupā mujekwa ame'ē ke namō axo katu. Pehē namō axo rahā, aja axo tĩ. Mokōi akwaha namō axo ym tĩ. Ihē atu akwaha namō axo ym. Anĩ. Ihē rehe Tupā ipy'a katu. A'erehe pyrātāha ke ihē pe muwyr. Ame'ē namō kome'ē ywy keruhū pe axo katu. Pehē namō axo rahā, aja tĩ. A'erehe katu ym ame'ē ke ama'ema'e ym, aja akwa. A'erehe ihē rury katu.

13-14 Amukwehe we paper pinim ihē amondo pehē pe. Ame'ē ke pepyhyk. Pe, pekwa. Pekwa katu, ame'ē ke jō paper rehe ihē amupinim. Mokōi akwaha ihē amupinim ym. Jetehar te ke amupinim. Ihē amupinim ame'ē rehe har ta'yr mi pekwa rĩ. (Myrandu katu ke ihē apandu, ame'ē ma'ema'eha rehe ihē ke Jesu Kirisutu mondo.) A'erehe Kirisutu mondo ame'ē ke ihē aja upa katu te pekwa katu, ame'ē ke ihē aputar. Aja rahā, Jesu, jandema'e sawa'e te jywyr rahā, jande rehe pesak rahā, pehē rury katu ta. Arahā pehē rehe jasak rahā, jande rury katu ta tĩ.

15-16 Ihē amupinim ame'ē rehe har pekwa katu, aja akwa katu. A'erehe ihē ajupandu ihē jupe: “Masendo ywy koty ihē aho rahā, Korin ok ta pe ixo ame'ē ta rehe ihē asak ta aho” aja ihē jupe. Kuja tĩ. “Masendo ywy ngi ihē ajywyr rahā, Korin ok ta pe ixo ame'ē ta rehe ihē asak ta aho tĩ” aja ihē jupe. Aja rahā, mokōihar pehē rehe ihē asak ta. Aho rahā, asak ta. Ajywyr rahā, aja tĩ. Asak ta tĩ. Aja rahā, mokōihar pehē rury katu ta. Pe, pehē ngi ihē aho rahā, ma'e ke ihē pe peme'ē katu ta. Aja rahā, Jundéi ywy pe aho katu ta.

17 (“Aho ta” aja ihē apandu. Pe, je'ēha ihē pe amō muhyk werur, a'erehe: “Aho ym we ta rĩ” aja apandu. Ame'ē ke pehē ngi har amō ta ukwa rahā, kuja ukwaha ngā jupe naĩ.) “Manga te'e ixo aja me'ē sawa'e Páu” aja naĩ. Anĩ. Aja ym. “Ihē aho ta” aja apandu rahā, ihē atu aputar ame'ē ke apandu, aja a'eta ukwaha naĩ. A'erehe a'eta pandu: “‘Aho ta’ aja Páu pandu rahā,

pahar: ‘Anĩ. Aho ym ta’ aja pandu” aja pandu pandu. A'erehe: “Manga te'e ixo aja me'ē sawa'e Páu” aja ukwaha naĩ.

18 Anĩ. Aja ym ihē. Tupā pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. Aja ihē tĩ. Ihē apandu ame'ē ke ama'ema'e katu tĩ. A'erehe: “Aho ta” aja ihē apandu rahā, pahar: “Anĩ, aho ym we ta rĩ” aja ym ihē apandu. A'erehe amanga te'e axo aja me'ē sawa'e ym ihē, aja pekwa.

19 Amō we tĩ. Jesu Kirisutu Tupā ra'yr. Ehe har pehē pe ihē apandu pandu. Sir aja tĩ. Timo aja tĩ. Pandu pandu tĩ. Manga te'e ixo aja me'ē sawa'e ym te Kirisutu. Anĩ. A'e pandu ame'ē ke aja te'eha a'e ma'ema'e katu. Aja ihē tĩ. Ihē apandu ame'ē ke ama'ema'e katu tĩ, aja pekwa katu.

20 Pesarahā! Upa katu te Tupā pandu ame'ē ke Jesu ma'ema'e. Tupā pandu katu ame'ē ke Jesu muhyk katu tĩ. A'erehe Jesu rehe har jakwa rahā, jetehar te ke ihē apandu, aja jakwa katu. Aja rahā: “Tupā riki katu te ame'ē ke a'e” aja ngā pandu ta. (A'erehe amanga te'e axo aja me'ē sawa'e ym ihē, aja pekwa katu tĩ.)

21 Pe, Tupā riki jande pe pyrātāha ke muwyr. A'erehe Kirisutu kotyhar ta ke jande aja a'e mujekwa katu jande pe. Pehē pe aja jande pe a'e mujekwa katu tĩ. A'e riki jande pe pandu: “Ihēma'e parakyha ke pema'e peho” aja. (A'erehe Kirisutu rehe har japandu pandu jaxo.)

22 (Ihēma'e ke rehe ihē rer ihē amupinim.) Tupā aja tĩ. “Ko ihēma'e ke” aja Tupā pandu. A'erehe jande py'a rehe I'ā ke muwyr. Aja rahā: “Ko ihēma'e ke” aja a'e mujekwa katu. Jande py'a rehe I'ā ke a'e muwyr. Ame'ē kuja mujekwa. Yman rahā, jande ke a'e muhā katu ta, aja mujekwa. (Jande py'a rehe I'ā ihĩ katu, a'erehe ihē apandu ame'ē ke ihē ama'ema'e katu aja pekwa katu tĩ.)

Pehē pe aje'ē je'ē tar ym, a'erehe pehē koty aho ym

23 Ko jetehar te ke pehē pe ihē apandu, aja Tupā ukwa katu riki. Jetehar te ke ihē apandu ym rahā, mā peja ihē ke Tupā mahy katu. Ko pehē pe apandu: “Pehē koty ihē aho ta” aja. Pe, ihē aho ym. Ma'erehe my? Ame'ē ke amujekwa ta apo 'y. Kuja.

Ihê ajupandu ihê jupe: “Korin ok ta pe ihê aho rahã, a'ep pe har ta pe ihê aje'ẽ je'ẽ hũ ta. Ame'ẽ ta ixoha katu ym, a'erehe aje'ẽ je'ẽ hũ ta” aja ihê jupe. Anĩ. Aja aje'ẽ je'ẽ tar ym. A'erehe pehẽ koty ihê aho ym riki.

²⁴ “Aje'ẽ je'ẽ ta” aja apandu rahã, pehẽma'e kapitã ihê aja my? Anĩ. Aja ym ihê. Myja me'ẽ pejurujuar katu my? Ame'ẽ rehe har ihê apandu ym. Kirisutu rehe pejurujuar katuha ke pehijar ym, aja ihê akwa katu. “Aje'ẽ je'ẽ hũ ta” aja apandu rahã, pexoha rehe har jõ ihê apandu. Pehẽ pexoha ke ihê amukatu tar katu. Aja rahã, Tupã koty pehẽ py'a pejumuruwak ta my tĩ.

2

¹⁻² Pehẽ ke jande jamuhury tar katu, a'erehe ihê ajupandu ihê jupe: “Korin ok ta pe ihê aho ym we ta rĩ. Aja rahã, ame'ẽ ta ke ihê amupyai ym ta” aja ihê jupe. Pesarahã! Pehẽ ke ihê amupyai rahã, awa riki ihê ke muhury katu ta my? Nixói awa! Ihê riki amupyai ame'ẽ ta jõ riki ihê ke muhury katu ta. Pehẽ ke ame'ẽ ta. A'erehe pehẽ ke ihê amupyai tar ym. (A'erehe pehẽ koty aho ym rĩ.)

³ Paper pinim pehẽ pe ihê amondo py. Ame'ẽ pe ihê aje'ẽ je'ẽ hũ ha pehĩ. Aja rahã, upa pehẽ pexoha ke pemukatu my? Aja ym rahã, pehẽ rehe ihê ahyk rahã, ihê aje'ẽ je'ẽ hũ ta tĩ. Aja rahã, ihê apyai ta, aja ihê aputar ym. Ihê ke pemupyai, anĩ. Ihê ke pemuhury katu ta me'ẽ te'e. Ihê rury katu rahã, pehẽ rury katu tĩ, aja ihê akwa katu.

⁴ Amukwehe pehẽ pe paper pinim ihê amondo rahã, upa ihê py'a rupi ihê apyai te. Ajumupyai tĩ. Ihê apyai, a'erehe ihê ajixi'u hũ tĩ. (Ihê amupinim aĩ rahã, ajixi'u aĩ tĩ.) Upa pehẽ rehe ihê apy'a katu te, aja ihê amujekwa tar katu pehẽ pe, a'erehe ame'ẽ paper pinim ihê amondo. Pehẽ ke ihê amupyai, anĩ. Aja aputar ym.

Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ame'ẽ sawa'e rehe pehẽ py'a pemujywyr katu

⁵ (Pehẽ koty imãĩ nungar namõ ukwer kwe. Ame'ẽ rehe har ihê amupinim kwe.) Amõ ta ke ame'ẽ jaxer ai ma'e ame'ẽ mupyai rahã, ihê ke jõ mupyai ym. Pehẽ ke a'e mupyai tĩ. A'erehe: “Upa katu te pehẽ riki ihê ke mupyai” aja apandu tar ym.

⁶⁻⁷ Ame'ẽ sawa'e pe pehẽ ngi har hetaha ta je'ẽ je'ẽ hũ. Ame'ẽ a'ewan riki. Tupã koty ipy'a ke ame'ẽ mujywyr. A'erehe apo pehẽ py'a pemujywyr katu ta me'ẽ te'e ehe. A'e ke pemuhury tĩ. Aja rahã, ame'ẽ sawa'e tapijar te'e we pyai ym te ta ixo. “Mãte ihê ke akwaha” aja pandu ym ta. “Ihê ke Tupã putar ym” aja ukwa ukwa ym ta ixo tĩ.

⁸ A'erehe pehẽ pe ihê apandu. Pehẽ pepy'a katu ehe, aja pemujekwa ipe, sawa'e pe.

⁹⁻¹⁰ Upa ihê apandu ame'ẽ ke rehe pehendu katu my, ame'ẽ ke ihê akwa tar katu. Aja te'eha ihê apandu ame'ẽ ke rehe pehendu katu my. Ame'ẽ ke ihê akwa tar katu tĩ. A'erehe paper pinim pehẽ pe ihê amondo kwe. Ma'e ka'u te'eha ke ame'ẽ sawa'e ma'e. Ame'ẽ ke rehe pehẽ py'a pemujywyr rahã, ihê rehe pehendu katu, aja akwa katu. Pehẽ py'a pemujywyr ehe rahã, ihê py'a ihê amujywyr ehe tĩ. Pehẽ ke ihê amuhury tar katu, a'erehe ame'ẽ sawa'e rehe ihê py'a ihê amujywyr tĩ. (A'e tỹ. Ihê py'a ihê amujywyr ehe.) Kirisutu ihê rehe usak, aja ihê axo, a'erehe ihê py'a ame'ẽ sawa'e rehe ihê amujywyr tĩ.

¹¹ Aja rahã, jande ke Satana muka'u te'e ym ta. (Ãjã ramũĩ a'e.) A'e putar ame'ẽ ke jande jakwa katu. Jande riki ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e, ame'ẽ ke a'e putar, aja jande jakwa katu.

Toroa ok ta pe Páu ixo rahã, jumupyai a'e

¹² Toroa ok ta rehe ihê ahyk aho rahã, a'ep myrandu katu ke ihê apandu pandu. Kirisutu rehe har apandu pandu. Arahã Kirisutu rehe ngã ke jandema'e sawa'e te mujurujuar katu. A'erehe heta jurujar katu ehe. Ame'ẽ riki jandema'e sawa'e te ma'ema'eha ke, aja akwa katu.

¹³ Arahã Tit, jande mu ke ihê amahem ym, a'erehe ihê ajumupyai hũ. (Ihê rehe pehendu katu my, ame'ẽ ke Tit pandu ta ihê pe, aja akwaha naĩ. Nixói a'ep.) A'erehe a'ep pe har ta pe ihê apandu: “Tit ke ihê akekar ta aho” aja. Pe, Masendo ywy pe ihê aho.

Tupã pe ma'e pihe katu ame'ẽ ke jande

¹⁴ (Amõ rahã we, Tit rehe asak. A'erehe pehẽ pexoha rehe har akwa. Pexoha katu, aja akwa.) A'erehe Tupã pe ihê apandu:

“Mā! Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. Pesarahā! Amō ta ke kapitā muputu'u rahā, muputu'u ame'ē ta ke a'e werur. “Ko ihē amuputu'u ame'ē ta ke” aja kapitā mujesak hekoha ta pe. Aja Tupā tī. Kirisutu riki kapitā keruhū a'e. (Jande jajurujar katu ehe.) A'erehe jande riki Kirisutu kotyhar ta ke. (A'erehe a'e muputu'u ame'ē ta aja saka jande tī.) A'erehe Kirisutu namō jande ke Tupā mujesak hekoha ta pe, ame'ēja saka. A'erehe: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja Tupā pe ihē apandu.

Tupā pandu jande pe: “Kirisutu rehe har pepandu pandu peho” aja. A'erehe ehe har japandu pandu jaho. Ma'e pihe katu ame'ē ke amō jyhē rahā, upa koropi pihe katu. Aja Kirisutu rehe har japandu rahā, upa ngā renda rupi Kirisutu rehe har ukwa ta. (Ma'e piheha ok ta rupi upa pihe katu, ame'ēja saka.)

¹⁵ Tupā pe jande ke Kirisutu me'ē, ame'ēja saka. A'erehe Tupā pe jande riki ma'e pihe katu ame'ēja saka. Aja rahā Kirisutu rehe har japandu pandu. Tupā muhā katu ame'ē ta pe japandu pandu. Mupyraraha renda pe oho ta ame'ē ta pe japandu pandu tī. Kirisutu rehe har japandu pandu tī.

¹⁶ A'erehe ame'ē ta hendu rahā, ma'e inem, ame'ēja saka ngā pe. Putar ym. A'erehe mupyraraha renda pe oho ta. Tupā koty oho ta ame'ē ta pe anī. Kirisutu rehe har hendu rahā, ma'e pihe katu, ame'ēja saka. Jurujar katu ehe. A'erehe Tupā namō ixo ta.

Pesarahā! Kirisutu rehe har mupyraraha renda pe oho ta ame'ē ta pe amō pandu pandu. Tupā koty oho ta ame'ē ta pe aja tī. Pandu pandu tī. Aja rahā, awa riki Kirisutu rehe har pandu pandu katu my?

¹⁷ Jande riki. Amō ta anī. Jande aja a'eta ixo ym. Amō ta Tupā je'ēha ke pandu pandu rahā, tamatarer hū ke pyhyk ta, aja ukwaha naī. (Ihē aja tī, aja pehē ngi har amō ta pandu naī. Manambe aja tī. Tamatarer hū japyhyk, aja jande rehe har pandu naī tī.) Anī. Aja ym jande. Jande ke Tupā mondo, a'erehe ima'e je'ēha ke japandu pandu. Mokōi jakwaha aja ym japandu pandu. Kirisutu miasu ta ke

jande, a'erehe jande rehe Tupā usak, aja jaxo. Aja ima'e je'ēha ke japandu pandu.

3

Tupā je'ēha pyahu ame'ē ke

¹ (Ihē apandu ame'ē ke jetehar te ke, aja pekwa katu.) Ihē rehe har amō we pehē pe apandu ym ta me'ē te'e. Pekwa katu, a'erehe apandu ym ta me'ē te'e. Paper rehe: “Páu katu ame'ē ke a'e” aja amō mupinim. Aja ihē aputar my? Anī. Aputar ym. Amō ta aja putar riki. Ehe har amō ta ukwa ta: “Katu ame'ē ke a'e” aja. A'erehe paper rehe ehe har amō mupinim. Ihē anī. Aputar ym. Pe, paper rehe ihē rehe har pemupinim, aja rahā amō ta ihē rehe har ukwa ta. Aja aputar ym tī. Pesarahā!

² (Myrandu katu ke pehē pe japandu pandu rahā, Kirisutu rehe pejurujar katu. A'erehe pehē rehe amō ta usak rahā, jande riki Kirisutu mondo ame'ē ta ke jande aja ukwa katu.) A'erehe pehē rehe usak rahā, pehē atu ihēma'e paper pinim ame'ēja saka. Manambema'e aja tī. Ima'e paper pinim ame'ēja saka tī. Paper pinim rehe amō usak rahā, upa ma'e ke ukwa katu. Ame'ēja saka pehē rehe amō ta usak rahā, jande riki Kirisutu mondo ame'ē ta ke jande, aja ukwa katu. A'e tỹ. Pehē rehe japy'a katu. A'erehe jande py'a rehe pexo, ame'ēja saka.

³ Pehē atu paper pinim, ame'ēja saka tī. Kirisutu mupinim, ame'ēja saka. Pehē koty jande ke Kirisutu mondo, a'erehe ehe har japandu pandu. Pejurujar katu ehe, a'erehe a'e riki mupinim, ame'ēja saka. Kirisutu mupinim, ame'ēja saka rahā, mupihūha namō mupinim ym. Yman ita rehe je'ēha ke Tupā mupinim, ame'ēja saka ym tī. Anī. Awa py'a rehe mupinim, ame'ēja saka. Aja rahā, awa py'a rehe I'ā ke a'e muwyr. (Ame'ē riki mupinīha, ame'ēja saka.) Ixuwe katu te hū ame'ē ke Tupā. Tupā'ā ke Kirisutu muwyr.

⁴ Myrandu katu japandu pandu, ame'ē riki jandema'e parakyha. Ame'ē rehe jande ke Kirisutu mondo, aja jakwa katu. A'erehe jandema'e parakyha rehe Tupā usak, aja rahā, katu aja jakwa katu.

⁵ Jande atu jakwaha namõ myrandu katu ke japandu pandu my? Anĩ. Aja ym. Tupã riki jande pe ima'e pyrãtãha ke muwyr.

⁶ A'e riki pyrãtãha ke muwyr, a'erehe ima'e je'ẽha pyahu ame'ẽ ke japandu pandu katu. Ame'ẽ je'ẽha pyahu kuja riki. Kirisutu rehe awa jurujar katu rahã, ipy'a rehe I'ã ke Tupã muwyr. Ame'ẽ je'ẽha pyahu ame'ẽ ke. Moise je'ẽha rehe hendu katu rahã, amõ koty ame'ẽ. Moise je'ẽha rehe jõ amõ hendu katu rahã, Tupã namõ ixo ym te ta. Amõ py'a rehe I'ã ihĩ rahã, Tupã namõ ixo katu ta. Aja rahã, uhã te hũ ta ixo.

⁷ Yman itape rehe je'ẽha ke Tupã moĩ. Ame'ẽ ke Moise pe Tupã me'ẽ rahã, a'ep hendy te hũ. Aja pyrãtãha ke mujesak. (Aja a'ep a'e ixo aja mujekwa ngã pe tĩ.) Pe, Moise ruwa hendy hũ tĩ. Ame'ẽ uwe wan ixo rahã, hendy we hũ rĩ. A'erehe marã ka ym huwa rehe jundéu awa ta usak usakiha. Ame'ẽ Moise je'ẽha ke amõ pandu pandu rahã, kuja ukwa: “Mã! Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e. Tupã namõ axo ym ta” aja ukwa. Pe, ame'ẽ je'ẽha ke Moise pe Tupã me'ẽ rahã, a'ep hendy te hũ. Pyrãtãha ke mujesak tĩ. (Aja a'ep a'e ixo aja mujekwa ngã pe tĩ.)

⁸ Aja rahã ame'ẽ je'ẽha 'ar koty te we Tupã'ã ma'eha. Amõ ke muhã katu rahã, pyrãtã te ha rupi Tupã'ã muhã katu.

⁹ Ame'ẽ Moise je'ẽha rehe amõ hendu rahã, jupandu jupe: “Mã! Katu ym ihẽ. Ihẽ ke Tupã mupyrara ta” aja. Ame'ẽ Moise je'ẽha riki katu riki. Je'ẽha pyahu ame'ẽ ke i'ar koty te we katuha. Je'ẽha pyahu ame'ẽ ke rehe amõ hendu katu rahã, Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. A'erehe Moise je'ẽha 'ar koty te we je'ẽha pyahu katuha.

¹⁰ Apo je'ẽha pyahu ame'ẽ namõ jaxo. Moise je'ẽha 'ar koty te we katu te ha. A'erehe ymanihar Moise je'ẽha katu ame'ẽ ke upa, aja japandu.

¹¹ Moise je'ẽha i'ixo, ame'ẽja saka. Ame'ẽ riki katu rahã, upa ym te ame'ẽ ke i'ar koty te hũ katuha. Je'ẽha pyahu ame'ẽ ke upa ym te. A'erehe je'ẽha pyahu ame'ẽ ke i'ar koty te we katuha. (Uhã te hũ ha ke ame'ẽ me'ẽ. A'erehe i'ar koty te we katuha.)

Tupã je'ẽha ke jundéu awa ta ukwa ym

¹² Je'ẽha pyahu riki upa ym te ta, ame'ẽ ke jakwa katu. A'erehe kyje ym ha namõ Kirisutu rehe har japandu pandu.

¹³ Moise aja jaxo ym tĩ. Tupã je'ẽha wewe ukwa, aja ym jamu'e. Pesarahã! Huwa ke Moise jupyk. Pan pe jupyk. Aja rahã, huwa hendyha uwe ame'ẽ ke jundéu awa ta usak ym.

¹⁴ Moise ruwa ke pan jupyk. Aja jundéu awa ta py'a tĩ. Pan pe jupyk ame'ẽja saka apo tĩ. A'erehe yman Moise pe je'ẽha ke Tupã muwyr, ame'ẽ ke jundéu awa ta usak usak tipe rahã, iãkã mujanam rã. (A'erehe ukwa ym.) Kirisutu kotyhar aja jõ amõ jumuruwak rahã, ame'ẽ pan kanim. (Aja rahã, upa ukwa katu.)

¹⁵ Apo aja tĩ. Moise je'ẽha ke jundéu awa ta usak usak rahã, ipy'a ke pan jupyk, ame'ẽja saka ixo we rĩ. Usak ame'ẽ ke ukwa ym.

¹⁶ Pe, jandema'e sawa'e te koty jumuruwak rahã, ixotyhar aja ixo. Aja rahã, ame'ẽ pan ke Tupã mukanim. Aja Tupã je'ẽha mujekwa. Jo'ok ame'ẽja saka. Aja rahã, je'ẽha ke ukwa katu.

¹⁷ “Jandema'e sawa'e te” aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ riki Tupã'ã ke. Pe, jandema'e sawa'e te'ã riki jande py'a rehe ihĩ rahã, jande ãkã ke a'e mupirer mi. (Aja rahã, Tupã rehe har jakwa katu te ta.)

¹⁸ Jande ruwa ke pan pirer ame'ẽ ke jupyk ym jaxo. A'erehe upa jande rehe ngã usak rahã, katu ame'ẽ ke jande, aja ukwa. Jandema'e sawa'e te katuha aja jaxo tĩ, aja ukwa. Pe, jandema'e sawa'e te, a'e riki Tupã'ã ke. A'e riki jande ke muruwak ixo. Jandema'e sawa'e te katuha aja amõ we amõ we jande ke muruwak ixo. Pe, yman rahã, a'e aja jaxo ta tĩ. Arahã a'e aja nixói te ta ma'e jaka'u te'eha jama'eha ke jande pe.

4

Tupã rehe har ngã pe Páu ta mujekwa

¹ Jande rehe Tupã pyrara usak, a'erehe jande pe a'e pandu. “Myrandu katu ke pepandu pandu peho” aja riki. Ame'ẽ riki jandema'e parakyha. Ame'ẽ ke jande pe

a'e riki me'ë, a'erehe: “Marã ka ym japanduha” aja ym jande py'a pe jakwa jakwa jaxo.

² Amõ ta ukwa ym ha rupi ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e. Upa ame'ë ke jahijar. Ma'e ke jande ke muhuxĩ, ame'ë jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar tĩ. Tupã je'ëha ke japandu rahã, amõ ta ke jamuka'u te'e tar ym. (“Páu ta muka'u te'e tar katu” aja amõ ta pandu naĩ.) Anĩ. Jetehar te ke Tupã je'ëha mujekwa. Aja jande jaxo. Tupã jande rehe usak uĩ, aja jaxo. Aja rahã, jande rehe amõ ta usak rahã, pandu ta: “Páu ta ixoha katu” aja.

³ Myrandu katu ke japandu pandu. Ame'ë ke amõ ta ukwa ym rahã, ame'ë ta riki mupyraraha renda pe oho ixo ame'ë ta ke. A'erehe ukwa ym ixo.

⁴ Kirisutu riki Tupã a'e tĩ. Kirisutu riki katu te me'ë ke. (Aja rahã, nixói te ma'e jaxeriha ipe.) Ame'ë panduha ke myrandu katu rehe ihĩ. Pe, myrandu katu ke amõ ukwa rahã, ame'ë ukwaha riki ma'e weraha aja saka. Pe, mupyraraha renda pe oho ta ixo ame'ë ta rehe ame'ë weraha hendy ixo tipe, ame'ëja saka. Kirisutu rehe har mujekwa tipe. Ame'ë weraha ke Sataana muwe, ame'ëja saka. (Åjã ramüi a'e.) Aja rahã, iãkã ke mujanam rã. (Aja rahã, ukwaha mukanim. A'erehe ukwa ym te.) A'erehe myrandu katu rehe mupyraraha renda pe oho ixo ame'ë ta jurujar ym. Sataana riki Tupã rehe ipy'a ym ame'ë tama'e kapitã keruhũ.

⁵ Sawa'e te wan ta jande a'erehe jande rehe har japandu pandu. Anĩ. Aja ym. Jesu Kirisutu rehe har jande japandu pandu. A'e riki jandema'e sawa'e te. Ngã muhãha ke a'e aja japandu pandu. Pe, jande riki pehẽma'e miasu ta ke. Jande ke Jesu mondo, a'erehe pehẽma'e miasu ta ke jande tĩ.

⁶ Yman te pytun te'e rahã, Tupã pandu: “Mã peja wera katu” aja. A'e riki weraha mujã. Ame'ë Tupã riki jande py'a pe weraha ke muwyr, ame'ëja saka. (Aja rahã, juehe har a'e mujekwa jande pe.) Pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e. Kirisutu rehe har amõ ukwa rahã, Tupã rehe har ukwa tĩ. A'erehe Tupãma'e pyrãtãha ke Kirisutu mujesak.

Jande pe pyrãtãha ke Tupã muwyr

⁷ Jande riki pitu te'e. Tujuk pander aja saka. Imembek. Anĩ. Ima'e pyrãtãha ke jande pe Tupã muwyr. A'erehe ehe har japandu pandu katu. Ehe har ukwa ame'ë ke katu te me'ë ke. Ehe har japandu rahã, ima'e pyrãtãha namõ japandu, aja ngã pe Tupã mujekwa. Jandema'e pyrãtãha namõ anĩ.

⁸ Amõ amõ rahã, jande ke amõ ta mahy hũ tipe. (Jande pe ima'e pyrãtãha Tupã muwyr.) A'erehe tapijar te'e we Tupã je'ëha ke japandu pandu. Myja me'ë jama'e ta my? Aja amõ amõ rahã, jakwa jakwa jaxo. Anĩ. Mãte jakwaha aja ym te jaxo.

⁹ Jande ruwajan heta ixo. Pe, jande rehe katu ame'ë ta pete'e ixo tĩ. Jande ke amõ ta muputu'u tĩ. Mahy tĩ. Jande ke jukwa ym we rĩ.

¹⁰ Jesu ke amõ ta mupyrara. Aja jande ke amõ ta mupyrara ixo tĩ. Aja te'e ta jaxo. A'e ke amõ ta jukwa. Aja jande ke amõ ta jukwa tar katu tĩ. Aja te'e ta jaxo. Jajurujar katuha jahijar ym. Aja rahã, Jesu ywa pe ixo, a'erehe ima'e pyrãtãha ke jande pe muwyr, aja jamujekwa katu ngã pe. (Aja rahã, Jesu ixuwe katu te hũ ixo, aja mujekwa katu.)

¹¹ Jande jaxo rahã, jande ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta jukwa tar katu tipe. Jesu rehe har japandu pandu, a'erehe jande ke jukwa tar katu. Anĩ. Japandu pandu we rĩ. Aja rahã, Jesu ywa pe ixo, a'erehe jande pe ima'e pyrãtãha ke muwyr, aja jamujekwa katu ngã pe. (Aja rahã, ixuwe katu te hũ ixo, aja mujekwa katu tĩ.)

¹² Pesarahã! Kuja riki. Jesu rehe har japandu pandu, a'erehe jande ke amõ ta jukwa tar katu. Mãte we me'ë jande jaxo. Japyrara jaxo. Pehẽ anĩ. Jande japandu, ame'ë rehe pejurujar katu, a'erehe katu aja pexo. (Pepyrara ym, aja pexo katu.)

¹³ Mãte we me'ë jande jaxo (tapijar te'e we myrandu ke japandu.) Aja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ:

“Tupã je'ëha riki jetehar te ke aja akwa katu, a'erehe ame'ë ke ihẽ apandu katu” aja amõ pandu.

Aja Tupã je'ëha riki jetehar te ke aja jakwa katu, a'erehe myrandu katu ke japandu katu tĩ.

¹⁴ Manõha ngi Jesu, jandema'e sawa'e te ke Tupã mukwera katu muhem. (A'erehe Tupã je'ëha riki jetehar te ke aja jakwa katu.) Jesu ke Tupã mukwera katu muhem. Aja jande jamanõ rahã, yman rahã, jande ke a'e mukwera katu ta muhem tĩ, aja jakwa katu. Pe, Jesu namõ jaxo ta. Pehẽ aja tĩ. Mukwera katu ta muhem tĩ. Pe, pehẽ namõ jande ke huwa koty a'e mupu'am ta.

¹⁵ Apo upa aja japyrara jaxo rahã, pehẽ pe katu. Myrandu katu ke pehẽ pe japandu, a'erehe pehẽ pe katu. Pe, amõ amõ ta rehe pyrara Tupã usak te hũ rahã, Tupã rehe ame'ë ta jurujar katu ta. “Mã! Ne jõ riki katu te hũ” aja Tupã pe pandu ta tĩ. Aja katu Tupã rehe har pandu te hũ riki.

Tapijar te'e we Tupã rehe Páu jurujar katu

¹⁶ (Jande ke Tupã mukwera katu ta muhem, aja jakwa katu.) A'erehe jande jajupyai ym jaxo. Jande pitu te'e riki. Jande rete tamũiha ohoho ixo. Jande py'a anĩ. Wera rahã pame katu te jande py'a ke Tupã mātã katu. A'erehe tapijar te'e we Tupã rehe jajurujar katu. Jahijar ym ame'ë.

¹⁷ Apo jande ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta mahy we ixo rĩ. Jande ke mupyrara we ixo rĩ. Ame'ë upa ta. Apo japyrara jande jaxo. Aja rahã, yman rahã, Tupã namõ jaxo ta. Katu te hũ ta. Ame'ë ke upa ym te ta. Pyraraha 'ar koty te we katu te ha. A'erehe jajurujar katuha jahijar ym.

¹⁸ A'erehe marã ka ym ma'e ke rehe amõ usakiha, ame'ë rehe har jande py'a pe jakwa jakwa jaxo. Ma'e ke amõ usak ym, ame'ë upa ym te ta. Ywa pe Tupã namõ ixo ame'ë ke upa ym te ta. Ma'e ke amõ usak, ame'ë upa ta. Ame'ë rehe har jande py'a pe jakwa jakwa ym jaxo.

5

Jande rete pyahu ame'ë ke Tupã me'ë ta

¹ (Japyrara jaxo. Anĩ. Jajurujar katuha jahijar ym. Yman rahã, jande rete pyahu ame'ë ke Tupã me'ë ta.) Pesarahã! Kome'ë ywy keruhũ pe jaxo rahã, jande rete riki xipa, ame'ëja saka. Xipa ijuk, ame'ë riki jande jamanõ, ame'ëja saka. Jamanõ rahã, amõ jande rete ke Tupã mujã ta, ywa pe.

A'e riki mujã ame'ë ke. Ame'ë ke ijuk ym te ta. Uhã te hũ ame'ë ke.

² Ywa pe jande rete pyahu ame'ë ke jande pe Tupã me'ë ta. Ame'ë ke japutar katu tipe apo 'y. Japutar katu te hũ, a'erehe: “Mã! Ame'ë namõ apo jaxo rahã, katu” aja jande jupe.

³ Amõ jande rete pyahu namõ jande jaxo ta rahã, jande'ã jawe te'e, ame'ëja saka ixo ym ta.

⁴ Kome'ë ywy keruhũ pe jande jaxo rahã, jande pitu te'e riki. Japyrara jaxo, a'erehe: “Ái ái ái” aja japandu, ame'ëja saka riki. Japyrara jaxo, a'erehe jande rete ngi jahem tar katu riki. Aja jõ ym. Ywa pe har jande rete pyahu ke japutar katu. Aja rahã, jamanõ ym te ta riki. Jande ruhã te hũ ta riki.

⁵ Jande rete pyahu ke Tupã moĩ katu ta. Ame'ë ke jetehar te aja a'e mujekwa, a'erehe jande py'a rehe I'ã ke a'e muwyr. Aja rahã, yman rahã jande rete ke a'e mupyahu ta, aja a'e mujekwa katu.

⁶⁻⁸ Tupã'ã jande py'a rehe ihĩ katu, a'erehe jande pyrãtã katu te jande. Kome'ë ywy keruhũ pe jande jaxo rahã, ywa pe jandema'e sawa'e te namõ jaxo ym rĩ, aja jakwa katu. Se jande rete ke jambor, ame'ëja saka. Pe, ywa pe jandema'e sawa'e te namõ jaxo katu, aja japutar katu. Ame'ë ke jasad, a'erehe jajurujar katu ehe. Anĩ. Aja ym. Jasad ym we rĩ. Pe, jande jajurujar katu ehe. Aja te'e ta jaxo.

⁹ Jandema'e sawa'e te namõ jaxo tar katu. Amõ we tĩ. Ima'e ma'eha ke jama'ema'e tar katu. Ame'ë ke jõ japutar katu te. Se jaxo rahã, aja japutar katu te. Ywa pe jaxo rahã, aja tĩ. Ima'e ma'eha ke jama'e tar katu tĩ.

¹⁰ Jande johu Kirisutu ruwa koty japu'am ta kÿ. Upa ixotyhar ta aja tĩ. Huwa koty pu'am ta kÿ tĩ. Pe, jande rehe har a'e pandu pandu ta. Kome'ë ywy keruhũ pe jande jama'ema'eha rehe har a'e pandu pandu ta. (A'erehe ima'e ma'eha ke aja te'eha jama'ema'e tar katu.) Katu ame'ë ke ma'ema'e rahã: “Nde katu” aja Kirisutu pandu ta. Pe, ame'ë katuha aja ma'e katu ame'ë ke Kirisutu me'ë ta ipe tĩ. Katu ym rahã: “Nde katu ym” aja Kirisutu pandu ta. Pe, ame'ë katu ym ha aja ma'e ke a'e

me'ë ta tĩ. Aja pame katu te ta. (A'erehe jandema'e sawa'e te putar ame'ë ke mã peja pema'ema'e katu.)

Tupã rehe katu ame'ë ta ke

¹¹ (Jande jama'eha rehe har jandema'e sawa'e te pandu ta) a'erehe ima'e ma'eha jama'ema'e tar katu te. A'erehe amõ ta pe japandu: “Pejurujar katu ehe” aja riki. Jetehar te jamu'e, aja Tupã ukwa katu. Aja ihẽ rehe har pekwa, aja ihẽ aputar tĩ.

¹² Aja rahã: “Katu ame'ë ta ke jande” aja japandu ym. Anĩ. “Jetehar te jamu'e” aja japandu rahã, jande rehe har pekwa ta, aja japutar. Aja rahã, amõ ta pe katu jande rehe har pepandu katu ta tĩ. Ame'ë panduha pekwa katu ta. Ame'ë ta amõ rehe usak te'e rahã: “Mã! Katu ame'ë ke” aja ukwaha naĩ. Soroka pe jõ usak, ame'ëja saka. Ixoha ukwa ym. Ipy'a pe usak ym, ame'ëja saka. Ame'ë ta jande rehe usak te'e, a'erehe: “Katu ym Páu ta” aja ukwaha naĩ. Jande jaxoha ukwa ym, a'erehe: “Katu ym” aja pandu naĩ.

¹³ Jaka'u te'e jande, aja pekwaha my? Aja jaxo rahã, Tupãma'e ma'eha ke jama'ema'e tar katu, a'erehe jaka'u te'e aja jaxo. Jaka'u te'e ym jande, aja pehẽ pekwaha my? Aja ym jaxo rahã, pehẽ py'a ke jamãtã tar katu, a'erehe jaka'u te'e aja ym jaxo.

¹⁴ Jande rehe Kirisutu ipy'a katu, a'erehe a'e putar ame'ë ke jama'ema'e katu. Peteĩ sawa'e manõ. Aja rahã, upa awa ta ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe muhepy. Aja jakwa katu. A'e manõ rahã, upa katu te awa ta manõ inamõ tĩ, ame'ëja saka.

¹⁵ A'e manõ. Aja rahã, upa awa ta ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Aja rahã, apo ixo ame'ë ta juehe har ma'ema'eha rehe jõ usak usak rahã, katu ym. Kirisutu putar ame'ë ke apo ixo ame'ë ta ma'ema'e ta me'ë te'e tĩ. Kirisutu manõ, pe, a'e ke Tupã mukwera katu muhem tĩ. A'erehe jurujar katu ehe ame'ë ta Tupã namõ ixo ta. A'erehe Kirisutu putar ame'ë ke apo ixo ame'ë ta ma'ema'e ta me'ë te'e tĩ. (Aja pehẽ tĩ. Kirisutu putar ame'ë ke pema'ema'e ta me'ë te'e tĩ.)

¹⁶ Amõ rehe jasak rahã: “Peme'ë katu.” Amõ rehe: “Peme'ë katu ym” aja japandu ym apo 'y. “Kirisutu katu ym” aja jurujar

ym ehe ame'ë ta ukwaha naĩ. Yman ame'ë ta aja jakwa naĩ tĩ.

¹⁷ Kirisutu kotyhar aja amõ jumuruwak rahã, a'e pyahu aja ixo 'y. Kwehehar ixoha ke mukanim, aja ixo. Ixoha pyahu aja ixo apo 'y.

¹⁸ Upa ame'ë ke Tupã ma'ema'e ame'ë ke. Jande ke a'e muruwak. Yman huwajan ta ke jande. Apo ehe katu ame'ë ke jande. Ma'e jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe Kirisutu manõ, a'erehe ehe katu ame'ë ke jande aja Tupã muruwak. Pe, jande pe a'e pandu tĩ: “Kirisutu rehe har pepandu peho” aja. A'erehe ngã jurujar katu ehe rahã, ehe katu ame'ë ta ke aja Tupã muruwak tĩ.

¹⁹ Jande japandu ame'ë ke kuja riki. “Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Kirisutu manõ. A'erehe upa ma'e ngã ka'u te'eha ma'ema'eha ke Tupã harái. Kirisutu manõ, ame'ë namõ upa awa ta ke ehe katu ame'ë ta aja Tupã muruwak ixo” aja japandu. Myja me'ë ehe katu aja ngã ke Tupã muruwak, ame'ë myrandu ke jande pe Tupã mujekwa. Ame'ë ke japandu pandu.

²⁰ Ko jande jaxo. Kirisutu je'eha rupi japandu pehẽ pe. Jande japandu rahã, Tupã riki pandu pehẽ pe, aja tĩ. Jande ke Kirisutu mondo, a'erehe japandu pehẽ pe: “Tupã ruwajan ta ke pehẽ. Mã peja Kirisutu rehe pejurujar katu. Aja rahã ehe katu ame'ë ta ke aja pehẽ ke Tupã muruwak ta” aja japandu.

²¹ Ma'e ka'u te'eha ke Kirisutu ma'e ym te. Upa jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke Kirisutu rehe Tupã moĩ, ame'ëja saka. Arahã upa muhepy. Aja rahã, Kirisutu kotyhar ta aja jaxo rahã, Tupã pandu ta: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja.

6

¹ Tupã pe japaraky aja jaxo. Myrandu katu japandu pandu, ame'ë riki jandema'e parakyha ke. A'erehe pehẽ pe japandu katu: “Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu. A'erehe ixotyhar ta aja pejumuruwak. A'erehe mã peja pexoha pyahu aja pexo” aja japandu.

² Aja Tupã je'eha rehe panduha ihĩ. Ame'ë ke kuja Tupã pandu:

“Ngã rehe apyrara ihē asak, ame'ē angaha rehe uhyk.

Arahā ihē pe pepandu, a'erehe pehē rehe ihē ahendu.

Ngã ke ihē amuhā katu ta, ame'ē angaha ke rehe uhyk.

Ihē pe pepandu, a'erehe pehē ke ihē amuhā katu ta” aja Tupā pandu.

Pesarahā! Apo pehē rehe Tupā ipy'a tar katu. Apo pehē ke muhā tar katu. Mā peja pejuru jar katu ehe tī!

³ Myrandu katu ke japandu pandu, ame'ē jandema'e parakyha riki jaxer, aja amō ta pandu, ame'ē ke japutar ym. A'erehe jande katu aja jande jaxo. Aja rahā amō ta: “Tupā rehe ajuru jar tar ym ihē” aja pandu ym ta.

⁴ Anī. Kuja jaxo. Upa jandema'e ma'eha namō jande riki Tupāma'e miasu ta ke aja jamujukwa ngā pe. Tupāma'e miasu ta ke jande aja jamujukwa rahā, jande ke amō ta mahy rahā, jande py'ahu te'e jahendu. Japyrara jaxo tī. Aja Tupāma'e miasu ta ke jande aja jamujukwa tī.

⁵ Jande ke amō ta nupā riki. Kyn-daha pe jande ke amō ta kynda raho tī. Jande juramā rupi mutyapu tyapu hū ngā. Japaraky te hū, a'erehe jande re'ō te hū. Jaker ym tī. Ma'e ke ja'u ym tī. Aja japaraky te hū.

⁶ Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e aja ym jaxo tar katu. Aja rahā jande riki Tupāma'e miasu ta ke, aja jamujukwa pehē pe. Tupā je'ēha ke jakwa katu tī, aja Tupāma'e miasu ke jande, aja jamujukwa tī. I'i amō ta rehe jahendu te'e tī. Pahar japaraky ym amō rehe. Katu ame'ē ke jō amō ta pe jama'ema'e tī. Upa aja Tupāma'e miasu ta ke jande, aja jamujukwa. Jande py'a rehe Tupā'ā ihī katu tī. Jetehar amō ta rehe japy'a katu tī.

⁷ Jetehar ke jō amō ta pe japandu pandu. Tupāma'e pyrātāha namō ma'e ke jama'ema'e. Upa aja Tupāma'e miasu ta ke jande aja jamujukwa katu. Tupā pandu jande pe: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja jaxo. A'erehe: “Katu ym pehē” aja amō pandu rahā: “Katu jaxo” aja jakwa katu. Aja jaxo, a'erehe amō ta pe myrandu katu ke

japandu katu. Upa aja Tupāma'e miasu ta ke jande, aja jamujukwa katu.

⁸ Amō we tī. Amō ta: “Páu ta mu'e katu” aja jande rehe har pandu. Amō ta anī. “Katu ym” aja ukwaha naī. Jande rehe amō ta juru ai tī. Amō ta: “Katu ame'ē ke peme'ē ta” aja jande rehe har pandu tī. Amō ta: “Páu ta te'e je'ē” aja ukwaha naī. Anī. Jetehar te ke japandu pandu.

⁹ “Jaxer ke Páu ta” aja amō ta ukwaha naī, a'erehe jetehar jande rehe har a'eta ukwa tar ym. “Katu Páu ta” aja amō ta ukwa, a'erehe jetehar jande rehe har ukwa katu. “Páu ta manō ta” aja amō ta ukwaha naī. Anī. Pesarahā! Ko jaxo we rī. “Páu ta ke Tupā mupyrara” aja amō ta ukwaha naī. Anī. Jande ke jukwa ym we rī.

¹⁰ Amō rahā, japyai riki. Anī. Jande rury katu te we rī. Aja te'e ta jaxo. Japyrara aja jaxo. Pe, amō ta pe Tupā rehe har japandu. A'erehe ehe har amō ta ukwa katu. Aja rahā, ame'ē riki ima'ehū aja ixo. Jandema'e nixói te aja jaxo. Pe, upa ma'e ke japutar, ame'ē ke namō jaxo. Upa aja jaxo rahā, Tupāma'e miasu ta ke jande, aja jamujukwa ngā pe.

¹¹ Korin ok ta pe har ta! Ihē rehe katu ame'ē ta ke pehē! Upa ma'e ke pehē pe jamujukwa katu. Jande py'a rehe ihī, ame'ē ke upa jamujukwa katu pehē pe tī.

¹² Aja rahā pehē rehe jande japy'a katu, aja jamujukwa katu. Ame'ē ke japutu'u ym pehē ngi. Jande rehe pehē pepy'a katu, ame'ē ke pehē riki peputu'u, jande ngi.

¹³ Pehē riki ihē ra'yr ta aja saka. A'erehe ko pehē pe ihē apandu katu. Pehē rehe jande japy'a katu, aja pehē tī. Jande rehe pepy'a katu tī!

Juru jar ym ame'ē namō pejumokōi ym pehē pexo

¹⁴ Tupā rehe juru jar ym ame'ē ta namō pejumokōi ym pehē pexo. Marā ka ym paraky katuha. Katu ame'ē namō katu ym ame'ē ke marā ka ym juehe katuha. Tupā rehe har ukwa katu ame'ē namō ukwa ym ame'ē marā ka ym juehe katuha. (A'erehe Tupā rehe juru jar ym ame'ē ta namō pejumokōi ym pehē pexo.)

¹⁵ Kirisutu namō Satana marā ka ym juja panduha. (Ājā ramūi a'e.) Aja rahā,

Kirisutu kotyhar namō Satana kotyhar marā ka ym juja panduha. Tupā rehe jō amō ipy'a moī moī katu ame'ē namō Tupā rehe jurujar ym ame'ē marā ka ym juehe katuha. (A'erehe Tupā rehe jurujar ym ame'ē ta namō pejumokōi ym pehē pexo.)

¹⁶ Tupā riki ixuwe katu te hū ame'ē ke a'e. Jande py'a rehe a'e ihī katu. A'erehe jande riki Tupā rehe ngā jumu'eha renda aja saka. A'erehe Tupā rehe ipy'a ke amō moī moī rahā, marā ka ym tupāran rehe ipy'a ke moīha. Jande py'a rehe Tupā ihī katu. (A'erehe Tupā rehe jurujar ym ame'ē ta namō pejumokōi ym pehē pexo.) Yman kuja a'e pandu:

“Ihē kotyhar ta namō ihē axo ta. Ame'ē ta py'a rehe ihē axo katu ta.

Ihē rehe ipy'a ke a'eta moī moī ta. Ame'ē ta ihēma'e wan ta” aja riki. (A'erehe Tupā rehe jurujar ym ame'ē ta namō pejumokōi ym pehē pexo.)

¹⁷ Jandema'e sawa'e te pandu tī:

“Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ke pehijar peho. Ame'ē ta ngi petyryk peho.

Upa ma'e jaxer ai ame'ē ke pehijar tī. Aja rahā, ihē kotyhar ta ke pehē aja ihē akwa katu.

¹⁸ Pehē pái ke ihē aja ihē axo ta.

Ihē ra'yr ta ke pehē aja pexo ta tī. Ihē rajyr ta ke pehē aja pexo ta tī” aja yman jandema'e sawa'e te pandu. Pyrātā te hū ame'ē ke a'e.

Ta'yr ta ke pehē, a'erehe Tupā rehe jurujar ym ame'ē ta namō pejumokōi ym pehē pexo.

7

¹ Yman upa aja pandu katuha ke Tupā moī katu jande pe. Aja rahā, jamu'e katu rahā, jakwa katu. A'erehe upa ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke mā peja jahijar katu. Ihē rehe katu me'ē ta! Apy'a katu pehē rehe! Apandu katu pehē pe! Mā peja ma'e jaxer ai ame'ē rehe har jande py'a pe jakwa jakwa ym jaxo! Mā peja katu jaxo. Mā peja Tupā rehe jande py'a jamoī moī katu.

Páu hury katu

² (Ihē mu ta! Japandu pehē pe. Jande rehe juru ai ame'ē ta rehe pehendu ym.) Amō ta pe ma'e katu ym ame'ē ke

jama'ema'e ym. Jamujaxer ym amō ta ke. Amō ta ke jamuka'u te'e ym tī. Aja japyhyk ym ma'e ke. A'erehe mā peja jande rehe pepy'a katu.

³ Aja apandu rahā: “Ihē rehe pepy'a ym” aja ihē apandu ym. Apandu ramō te: “Pehē rehe japy'a katu” aja riki. Aja rahā, Tupā putar rahā, pehē namō aja te'e ta jaxo. Pe, pehē rekoha pe jamanō ta my tī. Aja pehē rehe ihē apy'a katu aja amujekwa ta.

⁴ Pehē rehe ihē ajurujar katu. Amō ta pe: “Korin ok ta pe har ta katu ame'ē ta ke a'eta” aja jō pehē rehe har ihē apandu pandu. Māte ihē akwaha. Anī. Ihē py'a ihē amātā katu te riki. Ihē rury katu te hū tī.

⁵ Masendo ywy pe jahyk rahā, tapijar te'e we jande ke amō ta mupyrara. Amō amō rekoha rupi jaho rahā, aja tī. Jande ke mupyrara tī. Jande namō amō ta je'ē je'ē hū tī. Pe, pehē pexoha rehe har jajumupyai tī.

⁶ Pyai ame'ē ta ke Tupā muhury katu. A'erehe a'e riki jande ke muhury katu. Jande rehe Tit uhyk katu uwyr. A'erehe jande ke Tupā muhury katu.

⁷ A'e uhyk uwyr rahā, jande ke a'e muhury katu. Amō we tī. A'e ke pehē pemuhury katu tī, aja Tit pandu jande pe, a'erehe jande rury katu tī. Kuja jande pe a'e pandu tī:

—Páu! Nde rehe Korin ok ta pe har ta usak tar katu. Ne namō ixo ame'ē ta rehe aja tī. Usak tar katu tī. Ame'ē sawa'e jaxer ixo, a'erehe ame'ē py'a ke a'ep pe har ta muruwak. Apo Tupā rehe ipy'a katu 'y. A'eta pandu tī: “Anī. Páu ta katu” aja a'eta pandu — aja Tit jande pe pandu.

A'erehe jande riki jande rury katu te hū.

⁸ Paper pinim pehē pe ihē amondo kwe. Ame'ē rehe pesak rahā, pepyai riki. “Mā! Ihē amondo ym rahā, katu ta tipe” aja ihē akwa ym axo. I'i pehē ke ihē amupyai, ame'ē ke ihē akwa rahā, ihē apyai ta tipe.

⁹ Anī. Apo ihē rury katu riki. Pehē ke ihē amupyai. A'erehe anī. Pehē pepyai, a'erehe pehē py'a ke pemuruwak. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke pehijar. Tupā putar, aja pehē pepyai riki. Pexoha pemukatu, a'erehe pehē ke jamupyai te, aja ym.

¹⁰ Tupā putar, aja amō pyai rahā, ixoty ipy'a ke a'e muruwak. Pe, ma'e ka'u te'eha

ma'eha ke hijar. Ame'ë ke Tupã muhã katu. Aja rahã: “Katu tiki” aja amõ ukwa. Pe, Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta jupyai a'eta juehe jõ rahã, Tupã koty ipy'a muruwak ym. Manõ rahã, Tupã namõ ixo ym te ta.

¹¹ Pehë pepyai, a'erehe ixoty pehë py'a ke Tupã muruwak. Mã peja ame'ë ke pekwa pekwa pexo! Pehë py'a ke a'e muruwak, a'erehe pahar ma'e katu ym ame'ë ke pemukatu. “Mã! Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e. Ame'ë ke jamukatu ta” aja pepandu. Pe, pemukatu tĩ. “Mã! Ma'erehe ame'ë sawa'e ixoha jamukatu ym my?” aja pepandu. Pehë pejuparahy pehë juehe tĩ. Pehë ke Tupã mupyrara ta, ame'ë ngi pekyje tĩ. Jande rehe pepy'a katu, aja pemujekwa tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e, a'e riki ipy'a ke Tupã koty muruwak tĩ, aja peputar katu tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e, ame'ë ke pemahy tar katu. Upa aja pemujekwa. Aja rahã, pahar katu ym ame'ë ke pemukatu tar katu tĩ, aja pemujekwa katu jande pe tĩ.

¹² A'erehe ame'ë paper pinim ke ihë amondo rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'e, ame'ë pe ihë amondo. Ame'ë pe jõ ym. Anĩ. Amõ ke ame'ë sawa'e muhuxĩ. Ame'ë huxĩ ame'ë pe ihë amondo tĩ. Ame'ë pe jõ ym tĩ. Anĩ. Pehë pe ihë amondo tĩ. Aja rahã, jande rehe pehë pepy'a katu te, aja pejumujekwa pehë jupe tĩ. (Jande rehe pehendu katu, a'erehe jande rehe pepy'a katu, aja pejumujekwa katu pehë jupe tĩ.) Ame'ë ke pehë pe amujekwa tar katu, a'erehe ame'ë paper pinim ke ihë amondo. “Ame'ë katu” aja Tupã pandu tĩ, ame'ëja saka tĩ.

¹³ Jande rehe pehë pepy'a katu, a'erehe jande rury katu tĩ. Jande jõ riki jande rury katu my? Anĩ. Tit ke pemuhury tĩ. Ame'ë ke jakwa rahã, jande rury katu te riki tĩ.

¹⁴ Pehë koty Tit oho tate rahã, ihë apandu ipe: “Korin ok ta pe har ta katu riki. Nde rehe haihu katu ta” aja. Pe, ihë apandu aja pema'ema'e. (A'erehe ihë rury katu axo.) Jetehar ke pehë rehe har japandu. Aja te'eha japandu. Tit pe japandu aja pehë pema'ema'e katu ipe.

¹⁵ Tit pandu ame'ë ke rehe pehendu katu. Ame'ë ke a'e ukwa ukwa ixo. Pehë rok pe a'e ke pemupyta katu. Upa a'e pandu ame'ë ke pema'ema'e my, aja pekwa pekwa pexo.

Upa ame'ë ke Tit ukwa ukwa ixo rahã, i'ar koty te we pehë rehe a'e ipy'a katu.

¹⁶ Ihë apandu ame'ë ke pema'ema'e ta, aja ihë akwa katu. A'erehe ihë rury katu tĩ.

8

Tamatarer ke me'ë ame'ë rehe har

¹ Jande mu ta! Pesarahã! Masendo ywy pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë ta rehe Tupã usak katu. A'erehe a'eta ma'ema'eha ke pekwa, ame'ë ke japutar.

² A'eta ke amõ ta mupyrara te hũ. Aja Tupã rehe jurujar katuha ke amõ ta mukanim ta tipe. Anĩ. Mukanim ym. Masendo ywy pe har ta hury katu te hũ, a'erehe tamatarer ke a'eta me'ë me'ë hũ. Heta ym a'etama'e ke. Anĩ. A'eta me'ë me'ë katu riki.

³ Ko apandu pehë pe. Ima'e ke namõ a'eta ixo, ame'ë ke a'eta me'ë me'ë. Jete. Ame'ë 'ar koty te we a'eta me'ë me'ë. Aja jumunioxĩ a'eta juehe, ame'ëja saka. A'eta putar, a'erehe aja a'eta me'ë me'ë katu.

⁴ A'eta jande pe pandu pandu hũ: “Jundéi ywy rehe Tupã kotyhar ta ixo. Pyrara ixo. Ima'e ym te ma'e ke. Ame'ë ta rehe jande jahaihu tar katu. Jandema'e tamatarer ke jamatyr ta. Mã peja ame'ë ke peraho ngã pe” aja masendo ywy pe har ta pandu hũ jande pe.

⁵ Ta'yr mi a'eta matyr ta aja jakwaha naĩ. Anĩ. Heta te hũ matyr riki. Amõ we tĩ. Kuja a'eta pandu py: “Jande riki Tupã kotyhar ta ke jande” aja riki. A'erehe Tupã putar aja jamu'e, ame'ë ke a'eta ma'ema'e tĩ.

⁶ Ame'ë jakwa rahã, Tit pe japandu: “Tit! Amukwehe Korin ok ta pe har ta pe tamatarer matyriha ke nde eremu'e. Pe, a'eta matyr. Apo ixoty ejywyr eho tĩ. Pe, matyriha ke emumba. Aja rahã, upa matyr ta. Jesu kotyhar ta ma'e ke ima'e ym te, ame'ë ta pe ame'ë ke a'eta mondo tar katu” aja japandu Tit pe.

⁷ Pehëma'e ke mäte hũ pehĩ. Kuja. Tapijar te'e we Tupã rehe jõ pejurujar katu te. Amõ ta ke pemu'e katu te pexo tĩ. Tupã je'eha ke pekwa katu te tĩ. Upa ma'e katu ame'ë ke jõ pema'ema'e tar katu tĩ. Jande rehe pehë pepy'a katu te hũ tĩ. Upa aja pehë. Aja pehëma'e pehũ aja saka. A'erehe apo ima'e

ym te ame'ë ta pe tamatarer ke pemondo katu te hũ, aja japutar.

⁸ Pehë pema'ema'e ame'ë ke ihë apandu ym ta. Ima'e ym te ame'ë ta pe tamatarer ke amõ ta riki mondo tar katu te hũ, aja pehë pe ihë amujekwa tar katu. A'erehe amõ ta aja pehë tĩ. Aja rahã, myja me'ë ima'e ym te ame'ë ta pe peme'ë me'ë katu my, ame'ë ke ihë akwa tar katu. Aja ame'ë ta rehe pepy'a katu, aja pemujekwa ta.

⁹ Pesarahã! Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te riki awa ta rehe pyrara usak, ame'ë ke pekwa. Ywa pe upa katu te ima'e ke pehĩ. Anĩ. Upa hijar. Pe, kome'ë ywy keruhũ pe uwyr rahã, ima'e ym te aja ixo. Pehë ke a'e muhã tar katu, a'erehe ima'e ym te ixo. Aja rahã, ywa pe pehẽma'e ke mãte hũ ta. (Aja pekwa pekwa pexo. Aja rahã, sehar ima'e ym te ame'ë ta pe peme'ë me'ë katu ta me'ë te'e tĩ.)

¹⁰ Peteĩ warahy 'ar aha oho apo. Ima'e ym te ame'ë ta pe tamatarer ke pemondo tar katu. Tamatarer pematyr riki. (Ame'ë upa ym we rĩ.) Apo ame'ë ke pemumba rahã, katu tiki, aja ihë apandu pehë pe. Pehë riki ima'e ym te ame'ë ta pe pemondo tar katu py. Pe, pehë riki pematyr py. Upa ym we rĩ.

¹¹ A'erehe apo pemumbarahã! Pematyr! Yman pepandu: "Ima'e ym te ame'ë ta pe tamatarer jamondo ta" aja. Aja apo pematyriha ke pemumba. Pehẽma'e tamatarer pehĩ apo 'y. Ame'ë ngi pematyr.

¹² Tamatarer ke peme'ë tar katu rahã, pehẽma'e ngi har peme'ë katu. Ame'ë rehe Tupã pandu: "Katu tiki" aja. Pehẽma'e ym rahã, peme'ë ym. Ame'ë rehe Tupã pandu tĩ: "Katu tiki" aja tĩ. Juja katu te.

¹³⁻¹⁴ "Pehë jõ riki peme'ë katu. Amõ ta anĩ" aja ym ihë aputar. Apo pehẽma'e riki heta. A'erehe ima'e ym te ame'ë ta pe pemondo katu rahã, katu tiki. Yman rahã, pehẽma'e ym te rahã, pe, amõ tama'e heta rahã, pehë pe ame'ë ta riki me'ë me'ë ta tĩ. Aja rahã, juja katu te ngã me'ë me'ë ngã jupe.

¹⁵ Aja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ: "Ma'e ke amõ matyr hũ, ame'ë ke pyta hũ ym. Ma'e ke ta'yr mi matyr, ame'ë ke uhyk katu ipe" aja panduha ihĩ.

Tit namõ ehe katu ame'ë ta oho ta

¹⁶ Jande aja Tit kuja putar tĩ. "Korin ok ta pe har ta tamatarer matyr. Upa ym we rĩ. Ame'ë ke mumba rahã, katu tiki" aja a'e putar tĩ. Ame'ë putariha ke Tupã muwyr ipe. A'erehe Tupã pe japandu: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja.

¹⁷ Japandu ipe: "Korin ok ta pe har ta rehe esak eho" aja Tit pe. A'e pandu: "Hã! Ihë aho tar katu te tĩ. Ame'ë ta ke amu'e ta aho kÿ" aja jande pe pandu. Japandu ym rahã we, a'e oho tar katu. A'erehe a'e pandu: "Ihë aho ta kÿ" aja.

¹⁸ Tit namõ amõ jande mu ke jamondo ta jaxo. Ame'ë rehe har se upa Jesu kotyhar ta pandu: "Katu a'e. Myrandu katu a'e pandu pandu katu riki" aja. Ame'ë ke jamondo ta jaxo, Tit namõ. (Ame'ë ta tamatarer matyriha ke mumba ta pehë koty.)

¹⁹ Amõ we tĩ. Jesu kotyhar ta pandu ipe: "Nde ke jande japutar. Páu ta namõ eho katu. Amõ Jesu kotyhar ta pyrara ixo. Ame'ë ta pe Páu ta namõ tamatarer eraho tĩ. Ame'ë ta rehe jande jahaihu tar katu, ame'ë ke emujekwa eho tĩ" aja. Aja rahã, tamatarer pyhyk ame'ë ta pandu ta: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja Tupã pe.

²⁰⁻²¹ Mã tamatarer hũ pehë peme'ë. "Ame'ë ke Páu ta juehe pyhyk pyhyk" ame'ë je'ë je'ëha japutar ym. A'erehe jetehar jamuhã tar katu jamondo. Aja Tupã ukwa ame'ë ke japutar tĩ. Aja upa ngã ukwa ame'ë ke japutar katu tĩ.

²² A'erehe Tit ta namõ ame'ë jande mu ke jamondo jaxo. Ame'ë mu amõ koty koty jamondo kwe. Aja rahã: "Pahar ihë aho ta" aja a'e pandu. Apo pehë rehe a'e jurujar katu te. A'erehe pehë rehe uhyk rahã, pehë py'a ke a'e mātã katu ta. Aja rahã, tamatarer matyriha ke pemumba ta. Upa ta pematyr.

²³ Tit rehe har ihë apandu tĩ. Ihë namõ myrandu katu ke a'e pandu pandu tĩ. Ihë namõ pehë py'a ke a'e mātã tar katu tĩ. Pe, amõ mu ta Tit namõ oho ta ixo. Ame'ë ta ke se Jesu kotyhar ta riki mondo tĩ. A'eta je'ëha rupi ame'ë mokõi ta oho ixo. Ame'ë ta ke amõ ta ukwa rahã, Kirisutu pe pandu: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja.

²⁴ Ame'ë ta pe pemujekwa. Pyrara ixo ame'ë ta rehe pehë pepy'a katu, aja pemu-

jekwa. Tamatarer pemondo rahã, pehẽ pepy'a katu amõ ta rehe, aja pemujekwa. Aja rahã, upa Jesu kotyhar ta ukwa ta tĩ. Amõ we tĩ. Jande japandu: “Korin ok ta pe har ta tamatarer ke matyr katu ta” aja riki jande. Ame'ẽ riki jetehar te ke aja mã peja pemujekwa katu ngã pe tĩ. A'erehe tamatarer pematyriha ke pemumba katu.

9

Jesu kotyhar ta rehe haihu katu ame'ẽ rehe har

¹ Jundéi ywy pe Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta pe amõ Jesu kotyhar ta tamatarer ke mondo ixo. Ame'ẽ rehe har pehẽ pekwa, a'erehe ame'ẽ rehe har amõ we hũ ihẽ amupinim. Anĩ ta.

² Ame'ẽ ta pe tamatarer ke pemondo tar katu tĩ, aja ihẽ akwa katu. A'erehe pehẽ rehe har masendo ywy pe har ta pe ihẽ apandu katu. “Ngere ywy pe jande mu ta ixo. Korin ok ta pe har ta ke. Ima'e ym te ame'ẽ ta pe a'eta tamatarer ke mondo tar katu” aja ihẽ apandu. “Jete. Yman amõ warahy 'ar rahã, ame'ẽ ta tamatarer ke mondo ta tipe” aja jande japandu. Ame'ẽ ke masendo ywy pe har ta ukwa rahã, tamatarer ke ame'ẽ ta mondo tar katu tĩ.

³ Amõ ta pe japandu: “Korin ok ta pe har ta tamatarer ke matyr katu riki” aja jande. Pe, tamatarer pematyr ym rahã, amõ ta pandu ta: “Páu te'e pandu” aja. A'erehe jande mu ta ke pehẽ koty jamondo jaxo. Pehẽ namõ ixo rahã, tamatarer ke pematyr katu ta. Upa pehĩ ta.

⁴ Anĩ rahã, pehẽ ngi jande ruxĩ ta. Ihẽ namõ masendo ywy pe har ta pehẽ rehe uhyk rahã, tamatarer nixói, aja jakwa. Aja rahã, pehẽ ngi jande ruxĩ ta. Pehẽ rehe jajurujar katu riki a'erehe pehẽ ngi jande ruxĩ ta. Pehẽ ruxĩ ta pehẽ ke tĩ.

⁵ A'erehe jande mu ta pe ihẽ apandu: “Korin ok ta pe peho py. Pehẽ raikwer rupi ihẽ aho ta. Korin ok ta pe har ta pandu: ‘Tamatarer jande jamatyr ta’ aja. Ame'ẽ ke a'ep pe har ta namõ pematyr” aja ihẽ apandu. Aja rahã, pehẽ rehe ihẽ ahyk rahã, tamatarer pehĩ ta. Aja rahã, pehẽ ruryha namõ tamatarer pematyr, aja pemujekwa ta ngã pe. Peme'ẽ tar ym ha namõ pematyr.

Anĩ. Aja ym riki. Pehẽ rury katuha namõ pematyr.

Huryha namõ peme'ẽ katu

⁶ Heta ym ma'e raĩ ke amõ jytym rahã, ta'yr mi i'a ke matyr tĩ, ame'ẽ ke pekwa pekwa pexo. Heta te hũ ma'e raĩ ke amõ jytym rahã, heta te hũ i'a ke matyr ta tĩ. (Aja tamatarer me'ẽha ke tĩ. Heta tamatarer peme'ẽ rahã, heta ma'e ke pehẽ pe Tupã muwyr ta tĩ.)

⁷ A'erehe: “Kuja hetaha ihẽ ame'ẽ ta” aja amõ pandu. Aja rahã, aja a'e me'ẽ rahã, katu tiki. Huryha namõ me'ẽ, ame'ẽ ke rehe Tupã hury katu tĩ. A'erehe me'ẽ tar ym ha namõ amõ me'ẽ rahã, katu ym. “Mã! Ihẽ ame'ẽ ta me'ẽ te'e” aja ukwaha namõ me'ẽ rahã, katu ym tĩ.

⁸ Pehẽ pexoha rehe ma'e ke peputar, ame'ẽ ke Tupã muwyr ta. “Ma'e ke jande pe emuwyr” aja Tupã namõ pepandu, ame'ẽ 'ar koty te we a'e muwyr ta. Aja rahã, aja te'eha pehẽ pexoha rehe ma'e ke pehĩ. Amõ we hũ pehẽma'e pehĩ ta. Aja rahã, ame'ẽ ngi har pyrara ixo ame'ẽ ta pe peme'ẽ katu.

⁹ Aja riki Tupã je'ẽha mujekwa. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

“Ma'e ima'e ym te ame'ẽ ta pe Tupã muwyr katu te hũ. Aja te'eha pyrara a'e usak katu ixo” aja riki.

¹⁰ Ma'e raĩ ke amõ jytym rahã, tyarõ rahã, i'a pehĩ tĩ. Ame'ẽ ke Tupã muwyr ipe, ame'ẽja saka. Awa mi'u ke a'e muwyr katu tĩ. Aja pehẽ pe tĩ. Pehẽ pexoha rehe ma'e ke peputar, ame'ẽ ke Tupã upa muwyr ta pehẽ pe tĩ. Amõ we hũ muwyr ta pehẽ pe tĩ. Aja rahã, pehẽma'e pehũ ta. Aja rahã, ame'ẽ ngi har ima'e ym te ame'ẽ ta pe peme'ẽ me'ẽ katu te we hũ ta tĩ.

¹¹ Pehẽma'e ke heta hũ, aja Tupã muwyr ta pehẽ pe. Aja te'eha ta. Aja rahã, ima'e ym te ame'ẽ ta pe peme'ẽ katu ta. Aja te'eha pexo ta. Pehẽ pematyr, ame'ẽ ke jamuhãi jamondo. Aja rahã, pyhyk ame'ẽ ta pandu ta: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja Tupã pe.

¹² Pehẽ peme'ẽ, ame'ẽ riki ima'e ym te ame'ẽ ta pe peme'ẽ katu ta. Tupã kotyhar ta ima'e ym te rahã, ame'ẽ ta pe peme'ẽ katu ta. Pe, a'eta pyhyk rahã, Tupã pe

pandu ta: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pandu hū ta.

¹³ Tamatarer pehē pematyr hū rahā, myrandu katu rehe pehendu katu, aja pemujukwa katu ngā pe. Kirisutu rehe har myrandu katu ame'ē ke pehendu katu. A'erehe Tupā pe ngā pandu ta: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. Ame'ē myrandu katu pepandu pandu katu tī. Jundēi ywy pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ē ta pe tamatarer peme'ē katu. Amō ta pe peme'ē katu tī.

¹⁴ A'erehe pehē rehe har Tupā namō a'eta pandu pandu katu. Pehē rehe a'eta ipy'a katu riki. Pyrara ixo ame'ē ta pe peme'ē katu rahā, katu tiki, aja pehē pe Tupā mujekwa. Aja pehē rehe a'e usak katu te hū.

¹⁵ Ma'e katu te ame'ē ke amō te'e me'ē. Marā ka ym hepyha mangaha. Katu te hū. Aja jande pe Ta'yr ke Tupā muwyr tī. A'erehe mā peja jande japandu ipe: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja riki.

10

“Ihē ke Kirisutu mondo” ame'ē rehe har Páu pandu

¹⁻² Ko ihē Páu. (Ihē rehe juru ai ame'ē ta pe apandu apo 'y.) Ihē rehe har ame'ē ta pandu: “Jande namō Páu ixo rahā, jande ngi a'e kyje, a'erehe hātā ym pandu. Pepaite ixo rahā, mā hātā panduha a'e mupinim jande pe” aja amō ta pandu naī. Pesarahā! Katu ame'ē ke jō Kirisutu ma'ema'e. Wewe katu pandu ngā pe tī. Aja pehē pe ihē apandu tar katu tī. (A'erehe pehē py'a pemuruwak, aja rahā Kirisutu aja wewe katu pehē pe apandu ta tī.) Pehē py'a pemuruwak ym rahā, mā hātā ihē aje'ē je'ē ta pehē pe. Pesarahā! Ihē rehe juru ai ame'ē ta pe hātā ihē aje'ē katu, aja akwa katu. (Tupā je'ēha ke japandu rahā, tamatarer hū japyhyk, aja ame'ē ta pandu naī.) Ame'ē ta pe, hātā ihē aje'ē ta, aja ihē akwa katu.

³ Awa te'e aja jande jaxo tī. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta namō kome'ē ywy keruhū pe jaxo. “Myrandu katu riki te'e” aja amō ta pandu naī. Ame'ē ta je'ēha ke jamukanim rahā, jande je'ēha rupi aja ym jamukanim.

⁴ Pesarahā! Tupā je'ēha rupi ame'ē ta je'ēha ke jamukanim. Pyrātāha ke a'e muwyr jande pe. Ame'ē namō myrandu katu ke putar ym ame'ē ta ukwaha ke jamukanim. Ame'ē ta te'e pandu: “Myrandu katu riki te'e” aja riki. Ame'ē ke Tupāma'e pyrātāha rupi jamukanim.

⁵ Juehe har Tupā mujekwa ngā pe. Ame'ē ke amō ta putar ym. Je'ē je'ē hū ehe har. A'eta ukwa katu, aja a'eta jupe naī. Upa ame'ē ke Tupā je'ēha rupi jamukanim. Aja rahā, ame'ē ta ukwaha ke jamuruwak. Pe, Kirisutu rehe hendu katu.

⁶ Jande rehe pehendu katu, aja upa pemujukwa jande pe. Aja rahā, jande rehe hendu ym ame'ē ta pe jaje'ē je'ē ta. Ame'ē ta pe jaje'ē ta: “Pehē katu ym” aja.

⁷ Pesarahā! “Páu Kirisutu mondo ame'ē ke aja ym a'e” aja amō ta pandu naī. Mā! Ame'ē ta awa rehe jō usak te'e, aja ixo. Soroka pe jō usak te'e aja ixo. Pehē koty amō Kirisutu mondo ame'ē ke ixo. Mā! Ehe har pekwa pekwa pexo tī. A'e Kirisutu mondo ame'ē ke rahā, ihē aja tī.

⁸⁻⁹ “Jandema'e sawa'e te je'ēha rupi ihē apandu pandu. Ihē ke a'e mondo” aja pehē pe ihē apandu. Aja ihē apandu hū riki. Ame'ē ngi ihē ruxī ym. A'e je'ēha rupi pexoha rehe har hātā ihē aje'ē je'ē. Anī. Aja ym. Paper pinim ke pehē pe ihē amondo axo. Ame'ē pe pehē ke ihē amukyje. Anī. Aja ym ihē aputar tī. Kuja aputar. Kirisutu je'ēha rupi pehē py'a ke ihē amātā. Aja rahā i'ar koty te we Tupā rehe jō pehē py'a pemapyk katu. Ame'ē ke aputar katu. (A'erehe ihē ke Kirisutu mondo.)

¹⁰ Pesarahā! Kuja amō pandu ta my. “Paper pinim ke Páu muwyr. Hātā je'ēha ke a'e mupinim. Je'ē je'ē hū, ame'ē panduha ihī. Jande namō a'e ixo rahā, pitu te'e a'e. A'e je'ēha te reko ym. Je'ēha hātā ym te riki” aja pandu my.

¹¹ Ame'ē ta kuja ukwa ta me'ē te'e. Pehē namō ihē axo ym rahā, paper pinim ihē amondo. Ame'ē pe hātā je'ēha ke ihē amupinim. Pe, pehē koty aho rahā, juja katu te ta. Ihē amupinim, aja pehē pe hātā ihē aje'ē je'ē ta ky. Akyje ym ta ihē.

¹² Amō ta pandu: “Jande riki katu te ame'ē ta ke jande” aja a'eta juehe har jupandu. Ame'ē ta aja ihē my? Anī. Aja:

“Ihē katu te ihē” aja ym ihē rehe har akwa akwa axo. A'eta aja ihē tī, aja ym axo. Juja ym. Ame'ē ta pandu a'eta jupe: “Pesarahā! Jande jō riki katu ame'ē ke jama'ema'e. Amō ta aja ym jaxo. Jande jō katu” aja a'eta jupe ukwaha. Mā! Ukwaha ym te ame'ē ta ke a'eta. Ka'u te'e ame'ē ta ke a'eta.

¹³ Aja ym ihē rehe har ihē apandu. “Tupāma'e pyrātāha namō myrandu katu apandu” aja apandu. Aja ym rahā, aja ihē apandu ym ta tipe.

Amō amō hekoha pe ihē ke Tupā mondo. Manambe amō. A'ep jō myrandu katu ke japandu jaho. Ame'ē hekoha jandema'e parakyha renda, ame'ēja saka. Pe, yman pehē koty jande ke Tupā mondo. Jandema'e parakyha renda, ame'ēja saka tī.

¹⁴ Pehē koty jande ke Tupā mondo. Aja ym rahā: “Tupā je'ēha rupi jajur” aja japandu ym ta tipe. Yman pehē rehe jahyk rahā, myrandu katu ke japandu pandu pehē pe. Ame'ē myrandu katu japandu rahā, Kirisutu rehe har japandu.

¹⁵ Pesarahā! Ngā pe amō riki Tupā je'ēha ke mu'e py. Ame'ē raikwer rupi amō ta oho, pe, pandu: “Jande jō riki Tupā je'ēha ke jamu'e katu” aja. Aja ym jaxo. Anī. Kuja jaxo. Pehē koty jande ke Tupā mondo. A'erehe pehē ke jamu'e. Aja rahā, Kirisutu rehe pejurujar katu te we hū, aja japutar. Aja rahā, i'ar koty te we Tupā je'ēha pehē ke jamu'e katu ta.

¹⁶ Aja upa rahā, pehē rekoha kupe koty myrandu katu ke apandu pandu ta aho. Myrandu katu ke amō pandu ym, ame'ē ta renda pe apandu pandu ta aho. Aja rahā, amō ta pandu py, ame'ē renda pe haikwer rupi ihē aho ym ta. “Ihē jō pehē pe Tupā je'ēha ke ihē amu'e” aja ym ihē apandu ta tī.

¹⁷ Pesarahā! Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī: “Ihē jō riki ama'ema'e katu” aja amō pandu tar katu rahā, kuja a'e pandu ta me'ē te'e: “Jandema'e sawa'e te riki ma'ema'e, ame'ē ke ko. Katu te ame'ē” aja panduha ihī.

¹⁸ Jandema'e sawa'e te riki amō rehe har pandu ta: “A'e katu” aja. Aja rahā, ame'ē ke katu. Juehe har amō pandu: “Ihē katu” aja. Aja rahā, katu aja ym a'e. (A'erehe ihē rehe har Tupā pandu: “Nde katu” aja

ihē aputar. Sawa'e pandu ame'ē ke anī. Aputar ym ame'ē ke.)

11

Mā peja pehē ke Kirisutu mondo ame'ē ta ran muka'u te'e ym

¹ (“Katu ame'ē ke ihē” aja ihē apandu rahā) aka'u te'e ame'ē ke aja saka ihē apandu axo. Mā peja pehē py'ahu te'e pehendu.

² Pehē riki kūjā ixo te'e ame'ē ke, ame'ēja saka. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ipy'a pe nixói te, ame'ēja saka. Pe, peteī sawa'e pe jō pehē ke ihē apandu katu, ame'ēja saka. “Nde pe ihē ame'ē ta” ame'ēja saka. Ame'ē sawa'e Kirisutu ke. (Pe, Kirisutu ngi amō koty pehē py'a pemuruwak, a'erehe pehē rehe ihē ajyty'ym.) Tupā aja tī. Pehē rehe jyty'ym tī. Aja pehē rehe ajyty'ym tī.

³ Yman Ewa pe mbói te'e pandu. Satana riki. (Ājā ramūi a'e.) Pandu katu tipe. Anī. Muka'u te'e Ewa ke. Aja pehē ke amō ta muka'u te'e ta my tī. Ame'ē rehe ihē ajumupyai. Muka'u te'e rahā, Kirisutu rehe jō pehē pepy'a katu te, ame'ē ke pehijar ta my.

⁴ Pehē pe Jesu rehe har jande jamu'e. Amō kotyhar Jesu rehe har amō ta mu'e pehē pe. Pe, ame'ē ta rehe pehē ruryha namō pehendu katu. Katu ym aja. Tupā je'ēha ke japandu rahā, Tupāma'e pyrātāha namō ma'e ke jama'ema'e, aja jetehar te ke aja jamujekwa. Apo amō kotyhar Tupā'ā rehe har amō ta mu'e. Ame'ē rehe pehendu katu. Katu ym aja. Myrandu katu ke pehē pe japandu. Ame'ē rehe pejurujar katu. Apo amō kotyhar myrandu katu ke amō ta pandu pehē pe. Ame'ē rehe pehendu katu tī. Katu ym aja.

⁵ Kirisutu mondo ame'ē ta ke pehē koty ixo apo. “Jande katu te” aja ame'ē ta ukwa a'eta jupe naī. Anī. Ihē 'ar koty te we katuha, aja ym ame'ē ta, aja akwa.

⁶ Ma'e pandu katu te hū ame'ē ke aja ym ihē. Anī. Tupā rehe har akwa katu te hū ame'ē ke ihē, aja jō ihē akwa. Ame'ē ke pehē pe ihē amujekwa katu. Aja te'eha pehē pe ihē amujekwa. (Aja rahā, ihē rehe pehendu katu ta apo my.)

⁷ Myrandu katu ke jande pe Tupã mujekwa. Ame'ẽ ke pehẽ pe ihẽ apandu pandu. Arahã pehẽ ngi tamatarer ke ihẽ apyhyk ym. A'erehe: "Páu Kirisutu mondo ame'ẽ ke aja ym a'e" aja pekwaha naĩ. Anĩ. Kirisutu mondo ame'ẽ ke ihẽ. Pesarahã! Ngãma'e miasu aja ihẽ axo, a'erehe ihẽ aparaky axo. Aja tamatarer apyhyk. Ame'ẽ pe jõ ihẽma'e ajo'ok katu. Ngãma'e miasu aja ihẽ axo, a'erehe katu ym my? Anĩ. Katu tiki. Aja ihẽ axo. Aja rahã Tupã rehe har pejumu'e katu. Aja katu pehẽ pe.

⁸ Pehẽ pe myrandu katu ke ihẽ apandu pandu axo rahã, amõ ta ngi tamatarer ihẽ apyhyk. Amõ hekoha pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta ngi tamatarer ihẽ apyhyk. (Pehẽ ngi anĩ.) Ihẽ pe a'eta te'e me'ẽ me'ẽ. A'erehe ame'ẽ tama'e ke ihẽ amukanim, ame'ẽja saka. (A'erehe ihẽma'e ke upa pehĩ.) A'erehe pehẽ pe myrandu katu ihẽ apandu pandu. (Aja pehẽ namõ ma'e ke ihẽ ama'ema'e.)

⁹ Pe, pehẽ namõ ihẽ axo rahã, tamatarer ke ihẽ aputar rahã, pehẽma'e ke ihẽ apyhyk ym. Masendo ywy pe har ta jande mu ta riki tamatarer ke muwyr ihẽ pe. Upa ihẽ aputar ame'ẽ ke a'eta muwyr. Yman: "Tamatarer ihẽ aputar" aja apandu ym pehẽ pe. Aja yman rahã, apandu ym te ta tĩ. Aja te'eha apandu ym ta.

¹⁰ Kirisutu kotyhar ke ihẽ. A'erehe jete-har ke apandu. Kuja. "Myrandu katu ke ihẽ apandu axo rahã, amõma'e tamatarer ke ihẽ apyhyk ym te ta" aja ihẽ akwa. Aja te'e ta ihẽ. Pehẽma'e tamatarer apyhyk ym te ta. Aja upa ngere ywy pe har tama'e ihẽ apyhyk ym ta tĩ. (Ngere ywy pe pexo. Korin ok ta aja tĩ. Ngere ywy rehe ihĩ tĩ.)

¹¹ "Jandema'e tamatarer Páu pyhyk ym, a'erehe jande rehe a'e ipy'a ym" aja amõ ta pandu naĩ tĩ. Anĩ. Aja ym. Pehẽ rehe ihẽ apy'a katu, ame'ẽ ke Tupã ukwa katu tĩ.

¹² Myrandu katu ihẽ apandu rahã, amõma'e tamatarer ihẽ apyhyk ym we ta rĩ. Aja tapijar te'e we ihẽ axo ta rĩ. Aja rahã, amõ Kirisutu mondo ame'ẽ ta kuja: "Páu aja myrandu katu ke japandu" aja marã ka ym panduha. Ame'ẽ ta amõ tama'e tamatarer ke pyhyk riki. A'erehe ihẽ aja: "Ihẽ apyhyk ym" aja marã ka ym panduha.

Ame'ẽ ta riki Kirisutu mondo ame'ẽ ta ke aja a'eta jupe.

¹³ Ame'ẽ ta Kirisutu mondo ame'ẽ ta ke aja ym. Kirisutu mondo ame'ẽ ta ran ke a'eta. Te'e a'eta pandu. "Tupãma'e parakyha ke jama'ema'e" aja te'e a'eta. A'eta rehe amõ usak rahã, ame'ẽ ta Kirisutu mondo ame'ẽ ta ke a'eta aja riki. Anĩ. Muka'u te'e ngã ke ame'ẽ ta.

¹⁴ Pesarahã! Satana riki jumuruwak. (Ãjã ramũi a'e.) Tupã je'ẽha rahoha katu te aja a'e jumuruwak. Aja a'e muka'u te'e ngã ke.

¹⁵ A'erehe Satana kotyhar ta jumuruwak riki tĩ. Kuja. "Katu ame'ẽ ta ke jande. Jete-har te ke japandu ngã pe" aja ame'ẽ ta pandu naĩ. Pandu ame'ẽ ta ran, aja ame'ẽ ta jumuruwak. (Aja Kirisutu mondo ame'ẽ ta ran ta ke.) Aja muka'u te'e ngã ke. 'Ar rehe angaha uhyk rahã, ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta. Ame'ẽ ta ma'ema'eha, aja mupyrara ta. (A'erehe Kirisutu mondo ame'ẽ ta ran rehe pehendu ym.)

Kirisutu mondo ame'ẽ ke aja Páu ixo rahã, a'e ke ngã mupyrara hũ

¹⁶ Ihẽ riki aka'u te'e ame'ẽ ke, aja pehẽ ngi har amõ ta ukwaha a'eta jupe. Aja ym rahã, katu tiki. Pe, apandu tĩ. "Ihẽ aka'u te'e ame'ẽ ke ihẽ" aja ihẽ rehe har apandu we mi rahã, mã peja: "Páu ke japutar" aja pepandu. Aja rahã, mu'eharan ta aja saka: "Ihẽ katu" aja ihẽ axo ihẽ jupe.

¹⁷ Ame'ẽ ke ihẽ apandu rahã, Tupã je'ẽha rupi ym ihẽ apandu. Ihẽma'e je'ẽha rupi apandu. "Ihẽ katu" aja apandu rahã, aka'u te'e ame'ẽ ke ihẽ aja apandu axo. (Aja rahã, ihẽ rehe pehendu katu ta my tĩ.)

¹⁸ "Ihẽ katu" aja pandu ame'ẽ ta heta ixo. Awa te'e aja pandu tĩ. A'erehe ihẽ apandu tĩ. "Ihẽ katu" aja ihẽ jupe. (Aja rahã, ihẽ rehe pehendu katu ta my tĩ.)

¹⁹ Pehẽ pekwa katu te aja pekwaha pehẽ jupe. Mã! Pekwa katu tipe. Ka'u te'e ame'ẽ ta katu aja pekwaha. Pe, ame'ẽ ta rehe pehendu katu. (Aja rahã, mã peja ihẽ rehe pehendu katu tĩ. A'erehe aka'u te'e ame'ẽ ke ihẽ aja ihẽ axo tĩ.)

²⁰ Pehẽ ke amõ koty koty mondo ame'ẽ ta rehe har pepandu: "Mã peja pexo" aja. Pehẽma'e ke te'e pyhyk raho ame'ẽ ta rehe

har: “Mā peja peraho” aja tī. Pehē ke a'eta muka'u te'e tī. “Mā peja” aja pepandu tī. “Jaxer ai ame'ē ta ke pehē” aja a'eta ukwaha pehē rehe har. “Mā peja” aja pepandu tī. Pehē ke a'eta nupā, aja pehē jaxer aja a'eta ukwaha. Pe, pepandu: “Mā peja” aja.

²¹ Mā! Ame'ē ta ma'ema'eha aja ihē ama'e ym. Ihē ruxī ingi, a'erehe ihē ama'e ym riki. A'erehe ihē pitu te'e, aja amō ta ukwaha naī. Mā! Je'ēha te areko ym ihē, aja a'eta ukwaha naī tī.

Ma'e ke rehe har: “Mā! Katu te” aja amō pandu tar katu rahā, ihē aja tī. “Katu te” aja ihē rehe har apandu. Aja rahā, aka'u te'e ame'ē ke ihē, aja akwa ihē juehe har. (Aja rahā, ihē rehe pehendu katu ta my tī.)

²² Kirisutu mondo ame'ē ta ran jundēu awa ta ke my? Ihē aja tī. Jundēu awa ke ihē tī. Ame'ē ta Amarā rainō ta ke my? Ihē aja tī. Amarā rainō ke ihē tī.

²³ Kirisutuma'e parakyha ke ame'ē ta my? Ame'ē ta 'ar koty te we ihē riki Kirisutuma'e parakyha ke. (Aja Kirisutu mondo ame'ē ke ihē, aja amujekwa pehē pe.) Aja apandu rahā, aka'u te'e ame'ē ke ihē, aja akwa ihē juehe har. Kirisutu mondo ame'ē ta ran 'ar koty te we myrandu katu ke ihē apandu pandu. Ame'ē ta 'ar koty te we kyndaha pe ihē ke amō ta kynda raho. Ame'ē ta 'ar koty te we ihē ke amō ta pirok hū. Ame'ē ta 'ar koty te we tate ihē amanō. (Aja Kirisutu mondo ame'ē ke ihē, aja amujekwa pehē pe.)

²⁴ So'o pিরer pe ihē ke jundēu ta awama'e kapitā ta nupā hū. Kuja, 39 hetaha ihē kupe rupi nupā. Aja kuja hetaha. Awa po wajar petēihar upa aja riki.

²⁵ Homa awa ta ihē ke nupā tī. Myra ra'yr pe nupā. Ame'ē kuja hetaha, mahapyr. Peteihar ihē rehe parahy ame'ē ta ita ombor. Ihē ke japi tipe. Tate ihē ke jukwa. Jarusu keruhū pe ihē aho axo rahā, jarusu keruhū ke y kotok keruhū upa mupēpen. Mahapyrihar aja ihē axo. Amō rahā, y pe ihē axo. Aja te'e pytun oho. Aja te'e xu'em oho tī. Tate ihē ke y jukwa. (Aja Kirisutu mondo ame'ē ke ihē, aja amujekwa pehē pe.)

²⁶ Amō amō hekoha pe ihē awata aho rahā, pyrara ihē axo. Y tiha ame'ē tate ihē

ke jukwa. Ma'e mukanīha ta tate ihē ke jukwa tī. Ihē ke jundēu awa ta tate jukwa tī. Jundēu awa aja ym ame'ē ta tate jukwa ihē ke tī. Ok ta pe ihē axo rahā, ihē ke amō ta tate jukwa tī. Ka'a rupi ihē awata axo rahā, pyrara ihē axo tī. Y ramūi aha aho rahā, tate y ihē ke jukwa tī. Ihē rehe katu ame'ē ta ran ihē ke mupyrara tī. (Aja Kirisutu mondo ame'ē ke ihē, aja amujekwa pehē pe.)

²⁷ Ihē aparaky te hū. Ihē re'ō te ihē axo tī. Pyrara ihē axo, a'erehe amō amō rahā, ihē aker ym. Myahy hū ihē axo tī. Ma'e ke ihē a'u ame'ē ke amō amō rahā nixói te. Pyrara ihē axo tī. Amō amō rahā, ihē akeriha renda nixói te tī. Amō amō rahā, ihēma'e mundeha nixói tī. (Aja Kirisutu mondo ame'ē ke ihē, aja amujekwa pehē pe.)

²⁸ Amō we tī. Wera rahā pame katu te Jesu kotyhar ta rehe har ihē ajumupyai hū axo. Amō amō ok ta pe ixo ame'ē ta rehe har ihē ajumupyai hū axo. (Jurujar katuha ke hijar my, ame'ē rehe ajumupyai hū axo.)

²⁹ Jesu kotyhar riki Tupā rehe jō ipy'a mapyk wan rahā, ihē apyai tī. Pe, amō rehe hendu, a'erehe ma'e jaxer ai ame'ē ke amō ma'ema'e rahā, ihē apyai te hū tī. (Aja Kirisutu mondo ame'ē ke ihē, aja amujekwa pehē pe.)

³⁰ “Ihē katu te” aja ihē jupe apandu ta me'ē te'e rahā, ihē riki pitu te'e aja ihē amujekwa ta. Ame'ē rehe har ihē apandu katu ta.

³¹ Ihē te'e apandu ym, aja Tupā ukwa katu. A'e riki Jesuma'e pái keruhū. “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja Tupā pe japandu. Jesu jandema'e sawa'e te a'e. Pesarahā! Te'e apandu ym ihē.

³² Ndama ok ta pe ihē axo rahā, ihē ke kapitā pyhyk ta tipe. Arahā Are riki kapitā keruhū. Harōha ta pe kapitā pandu: “Ok ta rukwen keruhū rehe peharō. A'ep Páu ke pepyhyk” aja riki.

³³ Anī. Ihē ke a'eta pyhyk ym. Ok ta kurar ngi ihē ke ihē rehe katu ame'ē ta mujy mondo. Wasākāran keruhū pe mujy mondo. Kurar soroka rupi mujy mondo. (Aja ihē ajan aho ingi. Aja ihē pitu te'e, aja ihē amujekwa ngā pe.)

12

Páu pe ma'e ke Tupã mujekwa

¹ “Ihẽ katu te” aja apandu ihẽ jupe rahã, katu ym aja akwa. Anĩ. (Pehẽ koty Kirisutu mondo ame'ẽ ta ran ixo. Ixeraiha aja ame'ẽ ta usak hũ, aja pandu.) A'erehe: “Katu te” aja ame'ẽ ta ukwaha jupe naĩ. A'erehe aja ihẽ tĩ. Ihẽ keraiha aja ihẽ asak tĩ. Ame'ẽ rehe har apandu ta apo 'y. Jandema'e sawa'e te mujekwa ihẽ pe. Ame'ẽ rehe har ihẽ apandu ta apo 'y.

² Yman ywa pe ihẽ ke Tupã raho. Ywa te hũ, aja akwaha. Yman riki. Kuja, 14 warahy 'ar aha oho apo. Ihẽ ke a'e raho te my? Ihẽ keraiha aja ihẽ asak my? Ame'ẽ ke Tupã jõ riki ukwa katu. Ihẽ akwa ym.

³ Kuja. Pahar Tupã ixo ame'ẽ pe ihẽ ke a'e raho. Ame'ẽ ke jetehar te my? Ihẽ akwa ym. Ihẽ keraiha aja ihẽ asak my? Ame'ẽ ke Tupã jõ ukwa katu, aja apandu tĩ.

⁴ A'ep ma'e ke ihẽ ahendu. Ame'ẽ rehe har marã ka ym amõ pe ihẽ apanduha. Je'ẽha nixói. Ihẽ ahendu ame'ẽ ke amõ pe apandu ym ta me'ẽ te'e. “Emujekwa ym ngã pe” aja ihẽ pe a'e pandu.

⁵ Ma'e ke ihẽ ahendu, a'erehe: “Ihẽ katu te” aja akwa ihẽ jupe. Ihẽ rehe har: “Katu te” aja ym apandu. Ihẽ pitu te'e, ame'ẽ rehe har jõ ihẽ apandu katu.

⁶ “Ywa pe ihẽ asak aho” aja ihẽ apandu rahã: “Mã! Ka'u te'e ame'ẽ ke a'e” aja ihẽ rehe har apandu ta my. Anĩ. Jete ihẽ apandu, a'erehe aka'u te'e aja ym ihẽ. Ywa pe ihẽ asak aho, ame'ẽ rehe har ihẽ apandu ym ta. Pesarahã! Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ ama'ema'eha ke rehe amõ usak. Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe hendu tĩ. A'erehe ihẽ rehe har ukwa katu. (Kirisutu mondo ame'ẽ ke ihẽ, aja ukwa katu.)

⁷ Mãte hũ katu ame'ẽ ke ihẽ asak, a'erehe: “Ihẽ katu te” aja ihẽ axo my? Anĩ. Aja Tupã putar ym, a'erehe ma'e ahy te ame'ẽ ke ihẽ pe a'e muwyr. Ame'ẽ riki Satanama'e je'ẽha rahoha, aja saka. (Ãjã ramũi a'e.) A'e riki ihẽ ke mahy, ame'ẽja saka. Aja rahã: “Ihẽ katu te” aja ym ihẽ akwa akwa axo.

⁸ Ame'ẽ ahyha rehe har Tupã namõ ihẽ apandu. Mahapyr ihẽ apandu: “Ihẽ ngi ahyha ke emukanim” aja apandu ipe.

⁹ A'e pandu:

—Anĩ. Amukanim ym ta. Nde rehe ihẽ apy'a katu te. Ame'ẽ jõ riki katu. Ame'ẽ ke a'ewan nde pe. Nde pitu te'e rahã, ihẽma'e pyrãtãha ke nde eremujekwa katu ngã pe — aja Tupã ihẽ pe.

A'erehe: “Ihẽ pyrãtã ym” aja ihẽ apandu katu ngã pe. Ihẽ pitu te'e rahã, Kirisutuma'e pyrãtãha ihẽ namõ ixo. A'erehe ihẽ rury katu te.

¹⁰ Ihẽ pitu te'e rahã, ihẽ rury katu ihẽ axo. Ihẽ rehe amõ ta juru ai rahã, ihẽ rury katu ihẽ axo tĩ. Ihẽ apyrara rahã, aja tĩ. Ihẽ rury katu axo tĩ. Ihẽ ke amõ ta mahy rahã, aja tĩ. Ihẽ rury katu axo tĩ. Mãte ihẽ akwaha aja rahã, aja tĩ. Ihẽ rury katu ihẽ axo tĩ. Upa ame'ẽja rahã, ihẽ rury katu. Kirisutu kotyhar ke ihẽ, a'erehe ihẽ rury katu ihẽ axo. Ihẽ pitu te'e rahã, Kirisutuma'e pyrãtãha ke ihẽ amujekwa katu ngã pe, a'erehe ihẽ rury katu ihẽ axo.

Korin ok ta pe har ta rehe Páu jumupyai

¹¹ “Ihẽ katu te” aja ihẽ rehe har ihẽ apandu rahã, aka'u te'e ame'ẽ ke ihẽ aja ihẽ axo. Ame'ẽ ke pehẽ riki ihẽ ke pemupandu, ame'ẽja saka. “Páu katu te” aja pehẽ riki pepandu ta me'ẽ te'e tĩ. “Ihẽ katu te” aja ym ihẽ akwa. Pehẽ koty Kirisutu mondo ame'ẽ ta ran ixo. Ame'ẽ ta riki: “Katu te hũ” aja pekwaha naĩ. Ame'ẽ ta wyr koty te we ihẽ katuha aja ym ihẽ axo. (Jande juja katu te jande tĩ. A'erehe aka'u te'e ame'ẽ ke ihẽ aja ihẽ axo.)

¹² Pehẽ namõ ihẽ axo rahã, marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke Tupãma'e pyrãtãha namõ ihẽ ama'ema'e hũ. A'erehe ihẽ riki Kirisutu mondo ame'ẽ ke aja amujekwa pehẽ pe. Ihẽ ke amõ ta mahy rahã, ihẽ py'ahu te'e ahendu. Aja Tupãma'e pyrãtãha namõ ihẽ ama'ema'e hũ. Aja rahã, ihẽ riki Kirisutu mondo ame'ẽ ke ihẽ aja amujekwa pehẽ pe tĩ.

¹³ Amõ ok ta pe Jesu kotyhar ta jy'ar. Ame'ẽ ta wyr koty te we pehẽ katuha my? Anĩ. Aja ym riki. Pe, kuja jõ pema'e ym. Pehẽ pe tamatarer ke ihẽ apandu ym. Pehẽ ngi apyhyk ym. Ame'ẽ jõ. A'erehe: “Mã! Páu rehe Korin ok ta pe har ta ipy'a ym. Tamatarer me'ẽ ym ipe” aja amõ ta ukwaha naĩ. A'erehe pehẽ ruxĩ ingi my? Mã! Ame'ẽ ke ihẽ ama'eha, aja saka. A'erehe

ihē apyai tī. Mā peja ihē rehe pehē py'a pemujywywyr katu.

¹⁴ Apo pehē rehe ihē asak tar katu tī. “Ihē asak ta aho” aja apandu ihē jupe. Mahapyrihar ke ame'ē. Ahyk rahā, pehē pe tamatarer ke ihē apandu ym ta tī. Ame'ē ke ihē aputar ym. Tapijar te'e we Kirisutu rehe pehendu katu. Ame'ē ke ihē aputar katu. Pesarahā! Ta'yn ta riki ipái ta rehe usak katu ta me'ē te'e, aja ym. Ipái ta riki ta'yn ta rehe usak katu ta me'ē te'e. Ta'yn ta aja pehē. Ihē riki pehē pái aja tī. A'erehe pehē pe tamatarer ke apandu ym ta. Ipái rehe ta'yn ta usak katu, aja ym ta.

¹⁵ Upa katu te ihēma'e ke ihē rury katuha namō pehē pe ihē ame'ē ta riki. Aja pehē py'a amātā ta. Jete! Upa ihēma'e pyrātāha namō ma'e ke ihē ama'ema'e ta. Aja pehē py'a ke amātā ta tī. Mā! Aja pehē rehe ihē apy'a katu te hū. Aja rahā iwyr koty te we ihē rehe pepy'a my?

¹⁶ Ihē aja pepandu apo: “Jete. Jande pe tamatarer ke Páu pandu ym. Pyhyk ym” aja. Pehē ngi har amō ta pandu my: “Anī. Jande ke Páu muka'u te'e. Aja jandema'e ke pyhyk. Amō riki pyhyk ipe” aja nāi.

¹⁷ Myja me'ē pehēma'e ke ihē apyhyk my? Myrandu rahoha ke pehē koty ihē amondo. Ame'ē ta riki pehēma'e ke pyhyk my? Anī riki.

¹⁸ Tit pe ihē apandu te hū: “Korin ok ta pe eho. Jesu kotyhar ta rehe esak eho” aja. Amō jande mu ke inamō ihē amondo tī. Pehēma'e ke Tit pyhyk, aja pepandu my? Anī. A'e pyhyk ym tī. Ihē aja Tit tī. Pyhyk ym tī. Pehē py'a ke a'e mātā tar katu tī. Ihē aja a'e ixoha katu tī.

¹⁹ “Jande riki katu” aja jande rehe har japandu pandu rahā, katu jande rehe har pekwa, aja japutar my? Anī. Aja ym japutar. Jande rehe katu ame'ē ta ke pehē. Pehē rehe japy'a katu. Pesarahā! Jande rehe Tupā usak, aja jaxo. Pe, Kirisutu je'ēha rupi pehē pe japandu katu. Upa jande jama'eha namō pehē py'a ke jamātā katu.

²⁰ Pehē rehe ihē ahyk rahā, amō kotyhar pexoha aja ihē akwa ta my. Ihē aputar, aja ym pexo, ame'ē rehe ihē ajumupyai. Pe, peputar, aja ym ihē axo my. Amō kotyhar ihē axoha aja pekwa ta my. Pehē rehe ahyk rahā, peje'ē je'ē hū pehē jupe aja ihē

akwa ta my. (Aja rahā, pehē pe ihē aje'ē je'ē hū ta tī.) Ame'ē rehe ihē ajumupyai ta. Amō amō ta rehe pejyty'ym, ame'ē rehe ajumupyai ta tī. Pahar peparahy ngā rehe. Pehē pekyty'ym ngā rehe my. (Aja rahā, pehē pe ihē aje'ē je'ē hū ta tī.) Amō ta rehe pehē juru ai my. Amō ta rehe har katu ym pepandu my. “Katu te jande” aja jō pekwa pehē juehe har my. Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe pejy'ar rahā, tyapuha rupi pejy'ar. Upa aja me'ē ihē akwa ta my. Aja rahā, ihē aje'ē je'ē hū ta pehē pe. Ame'ē rehe ihē ajumupyai.

²¹ Amō rahā, pehē rehe ihē ahyk rahā, pehē ke ihē amupyrara ta my. Ame'ē rehe ihē ajumupyai. Pehē ke amupyrara rahā, ihē ke Tupā muhuxī, ame'ēja saka. Katu pehē rehe har ihē apandu, a'erehe ihē ruxī ta. Yman amō ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Amō kūjā rehe ka'u te'e. Amō sawa'e rehe ka'u te'e tī. Mā! Katu ym! Ame'ē ngi ipy'a ke ame'ē ta muruwak ym rī. Tupā koty muruwak ym rī. Ame'ē ta rehe ihē asak rahā, ihē ajixi'u ta.

13

Korin ok ta pe har ta pe Páu je'ē hū

¹ Pehē rehe asak ta aho tī. Mahapyrihar ke apo. (A'erehe peta kŷ.) Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Amō rehe har peteī pandu: ‘Nde riki ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Asak riki' aja. Peteī usak ehe rahā, pehendu ym ehe. Mokōi riki usak ehe rahā, ame'ē mokōihar ta rehe pehendu katu. Mokōihar ta 'ar koty te we usak ehe rahā, ame'ē ta rehe pehendu katu tī’ aja panduha ihī.

A'erehe pehē rehe ahyk rahā, usak ame'ē ta rehe ihē ahendu ta.

² Yman mokōihar pehē namō ihē axo rahā, ihē apandu pehē pe: “Ma'e ka'u te'eha ma'eha ta ke ihē amupyrara ta” aja. Aja yman ma'e ka'u te'eha ke ma'e ame'ē ta pe ihē apandu. Apo pehē namō ihē axo ym. Ihē apandu katu tī. Amō rahā, pehē namō ihē axo rahā, upa katu te ma'e ka'u te'eha ma'e ame'ē ta ke ihē amupyrara ta. Pyta ym ta. Aje'ē je'ē hū ta ngā pe tī.

³ Kirisutu je'ēha rupi ihē apandu, aja pekwa tar katu. Ihē ahyk rahā, ame'ē ke

upa katu te amujekwa ta. Kirisutu pyrātā te hū ame'ē ke a'e. Pehē ke a'e mupyrara rahā, a'e pyrātā te hū aja a'e mujekwa ta pehē pe. (Aja ihē tī. Kirisutu mondo ame'ē ke ihē, aja amujekwa ta pehē pe.)

⁴ Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō rahā, a'e pitu te'e aja ngā ukwaha naī. A'e ixuwe katu te hū apo 'y. Ima'e pyrātāha namō Tupā mukwera katu muhem. Jande aja tī. Kirisutu kotyhar ta ke jande, a'erehe jande pitu te'e aja ngā ukwaha naī tī. Pe, ixotyhar ta ke jande. A'erehe ima'e pyrātāha ke jande pe Tupā muwyr. Ame'ē ke pehē pe jamujekwa ta. (Aja rahā, Kirisutu je'ēha rupi pehē ke jamupyrara katu, aja pekwa ta. Kirisutu mondo ame'ē ta ke jande, aja jamujekwa ta pehē pe tī.)

⁵ Jete har te Tupā rehe pejurujar katu my? Ame'ē rehe har pekwa pekwa pexo. Kirisutu rehe pejurujar katu my? Pejuru jar ym my? Ame'ē ke pehē jō pekwa katu. Pehē py'a rehe Jesu Kirisutu ihī ym rahā, jaxer ame'ē ta ke pehē, aja pekwa katu.

⁶ Jande riki Kirisutu mondo ame'ē ta ke jande, aja pekwa katu ame'ē ke japutar.

⁷ Tupā namō japandu: “Korin ok ta pe har ta rehe esak katu. Aja rahā, ma'e jaxer ai ame'ē ke a'eta ma'ema'e ym ta” aja jande inamō. Aja japandu ipe rahā, jete har pehē ke jamu'e aja jamujekwa tar katu, a'erehe my? Anī. Aja ym. Pexoha katu aja japutar, a'erehe Tupā namō japandu pandu pehē rehe har. “Jete har ym Páu ta mu'e” aja amō ta ukwa naī. Anī. Pexoha katu aja japutar katu rī.

⁸ Jete har te ke Tupā mujekwa, ame'ē ke japandu ta me'ē te'e. Ame'ē ke jō jamu'e ta me'ē te'e.

⁹ Jande pitu te'e aja jaxo rahā, jande rury katu. Jande pitu te'e aja jaxo rahā, pehē ke jamupyrara ym ta riki. Pehē pyrātā, aja pexo rahā, pexoha ke pemukatu ta, a'erehe jande rury katu tī. A'erehe Tupā pe japandu: “Korin ok ta pe har ta rehe esak katu. Aja rahā, upa mukatu ta” aja inamō japandu.

¹⁰ A'erehe pehē namō ihē axo ym rahā, kome'ē paper pinim ke ihē amondo pehē pe. (Aja rahā, pehē pexoha ke pemukatu ta, aja akwa.) Aja rahā, pehē rehe ihē ahyk

rahā, pehē pe ihē aje'ē je'ē ym ta me'ē te'e. Jandema'e sawa'e te je'ēha rupi pehē pe hātā ihē apandu ym ta me'ē te'e. Ihē pe a'e pandu: “Ihē je'ēha rupi eandu eho” aja. (A'erehe a'e mondo ame'ē ke ihē.) A'e je'ēha rupi pehē py'a ke ihē amātā tar katu. Aja rahā, pehē py'a ke pemoī moī katu ta ehe. A'e je'ēha rupi hātā pehē pe ihē apandu tar ym. A'erehe pexoha ke pemukatu.

Katuha ke Páu mondo

¹¹ Ihē mu ta! Pehē rury katu pexo! Pehē pexoha ke pemukatu. Ihē amupinim ame'ē ke rehe pehendu katu. Peteihar aja pexo katu pehē juehe. Pejumai ym ha namō pexo katu. Pehē rehe Tupā ipy'a katu. Pehē py'a ke a'e muhury katu tī.

¹² Pehē pejuman juman pehē juehe, aja pepy'a katu pehē juehe pexo, aja pemujekwa katu ngā pe. Se ihē namō Tupā kotyhar ta ixo. Pehē pe ame'ē ta katuha ke mondo ixo.

¹³⁻¹⁴ Mā peja pehē rehe Jesu Kirisutu ipy'a katu te hū. Jandema'e sawa'e te ke a'e. Mā peja pehē rehe Tupā ipy'a katu te hū tī. Mā peja Tupā'ā namō pehē juehe katu pexo tī.

Upa.

Ngara ywy pe har ta pe Páu mupinim

Hom ok ta pe Páu ixo. Jesu rehe har a'e pandu pandu ixo, ame'ë ke amõ ta putar ym. A'erehe kyndaha pe a'e ke amõ ta kynda raho. A'ep a'e ixo rahã, kome'ë paper ke a'e mupinim.

Ngara ywy rupi Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë ta amõ koty ukwa apo 'y. "Jesu rehe jurujar katu, ame'ë a'ewan ym we rĩ. Moise je'ëha rehe hendu katu ta me'ë te'e tĩ. A'erehe ipirer ke jupã ta me'ë te'e tĩ" aja amõ ta mu'e naĩ.

"Aja ym" aja Páu mujekwa katu. "Jesu rehe jurujar katu rahã, ame'ë ke Tupã muhã katu. Ame'ë jõ katu te" aja Páu mujekwa katu.

Jesu kotyhar ta pe: "Ihë mu ta" aja Páu pandu.

Ngara ywy rupi Jesu kotyhar ta ixo ame'ë ta pe

Paper pinim ke Páu mondo

¹ Ihë Páu. "Myrandu katu ebandu eho" aja ihë pe pandu ym awa. Aja ihë ke amõ mu'am ym tĩ. Jesu Kirisutu riki pandu: "Myrandu katu ebandu eho" aja ihë pe. Aja Tupã, jande pái keruhũ pandu tĩ. A'e riki Jesu ke manõha ngi mukwera katu muhem.

² Pehë riki ngara ywy pe har ta ke pehë. Ngara ywy rupi Jesu kotyhar ta ixo. Johu pehë pe paper pinim ihë amondo axo. Pehë pe katuha ihë amondo axo tĩ. Se ihë namõ ixo ame'ë ta katuha mondo ixo tĩ. Jesu kotyhar ta ke a'eta. Ihë mu ta aja a'eta.

³ Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja pehë rehe a'eta ipy'a katu. Mã peja pehë py'a ke a'eta muhury katu.

⁴ Ma'e ka'u te'eha ke kome'ë ywy keruhũ pe har ta ma'ema'e ixo apo rĩ. Ame'ë ke jande jahijar apo 'y, aja Kirisutu putar. A'erehe ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'erehe a'e pandu: "Ame'ë muhepyha rehe ihë atu amanõ ta" aja. Ame'ë ke Tupã, jande pái keruhũ putar. A'erehe a'e putar ame'ë ke Kirisutu ma'ema'e katu.

⁵ Mã peja Tupã rehe har katu japandu: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja japandu pandu. Aja te'eha japandu pandu katu. Amen. Ame'ë riki: "A'e tỹ" aja.

Myrandu katu te ame'ë rehe har

⁶ (Mã! Amõ kotyhar rehe pehendu pexo apo 'y.) A'erehe ihë apyai! Mã pahar Tupã ke pehijar pexo. Tupã riki pehë pe pandu: "Pehë rehe Kirisutu ipy'a katu. A'erehe pejurujar katu ehe. Aja rahã, pehë ke ihë amuhã katu ta" aja pehë pe Tupã pandu. Tupã ke pehijar pexo apo tĩ. Pe, amõ kotyhar myrandu katu rehe pejurujar katu pexo apo tĩ. Katu ym aja.

⁷ Pesarahã! Pehë ke amõ ta muka'u te'e ixo. (Aja ihë ahendu. A'erehe: "Amõ kotyhar myrandu katu" ame'ë rehe har ihë riki apandu tĩ, aja amõ ta pandu naĩ.) "Amõ kotyhar myrandu katu" ame'ë ke nixói te riki. Myrandu katu ke ihë apandu rahã, Kirisutu rehe har amujekwa. Ame'ë myrandu katu ke amõ koty amõ ta murwak tar katu ixo. (Ihë anĩ.)

⁸ Myrandu katu ke pehë pe japandu. Apo: "Amõ kotyhar myrandu katu ke" pehë pe japandu rahã, mã peja mupyraraha renda pe jande jaho. Jete. "Amõ kotyhar myrandu katu ke" ywa pe har Tupã je'ëha rahoha pandu uwyr rahã, mã peja mupyraraha renda pe a'e oho tĩ. Aja te'e ta ixo.

⁹ Myrandu katu rehe pejurujar katu. Anĩ. Apo amõ kotyhar myrandu katu ke pehë pe amõ pandu rahã, mã peja mupyraraha renda pe a'e oho. Amukwehe te we japandu. Apo amõ we ihë apandu tĩ. Amõ kotyhar myrandu katu pandu ame'ë ke, mã peja mupyraraha renda pe a'e oho. Aja te'e ta ixo.

¹⁰ Aja me'ë ihë apandu rahã: "Páu katu" aja amõ ta pandu ame'ë ke ihë aputar my? Anĩ. Aja ym. Tupã riki pandu: "Páu katu." Ame'ë ke ihë aputar. Amõ ta ke ihë amuhury tar ym axo. Amõ ta ke amuhury tar katu axo rahã, Kirisutuma'e miasu aja ym ta tipe ihë.

Jesu riki ihë ke mondo

¹¹ Ihë mu ta! (Pehë ngi har amõ ta pandu: "Páu ke Jesu mondo ym" aja pandu naĩ.) Pehë pe ihë amujekwa katu ta.

Kuja. Myrandu katu ke ihē apandu pandu. Ame'ē ke ipy'a rupi amō ukwa ukwa ame'ē ke my? Anī. Aja ym riki.

¹² Myrandu katu ke ihē pe amō mujekwa ym. Ihē ke amō mu'e ym tī. Kuja riki. Jesu Kirisutu, a'e riki ihē pe mujekwa katu. (A'erehe Jesu mondo ame'ē ke ihē.)

¹³ Yman ihē axoha ke pehē pe amō ta pandu. Arahā jundéu awa ta aja Tupā rehe ihē py'a amoī moī. Kuja ihē axoha ke. Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta ke ihē amupyrara hū axo rī. Ame'ē ta rehe apyrara ym ihē asak. Ame'ē ta ke ihē amai hū tī.

¹⁴ Jundéu awa ta aja Tupā rehe ihē py'a ke ihē amoī moī. Amō ta riki ihē aja tamūiha a'eta tī. Juja tamūiha. “Ame'ē ta 'ar koty te we Tupā rehe ihē py'a amoī moī katu” aja akwa. Jande ramūi ta ukwaha ke rehe amō ta 'ar koty te we ihē ahendu katu.

¹⁵ Anī. (Jesu kotyhar ta ke ihē amupyrara rahā:) “Mā peja ym” aja Tupā pandu ihē pe. Pe, ihē rehe a'e ipy'a katu. Ihē māi pusu ngi ihē a'ar ym rahā we a'e pandu: “Ihēma'e wan ta a'e. Ihēma'e parakyha wan ta” aja riki a'e ukwa.

¹⁶ Tupā kuja ukwa tī: “Páu pe ihē ra'yr rehe har ihē amujekwa ta” aja tī. Aja rahā, jundéu awa aja ym ame'ē ta pe myrandu katu ke ihē apandu pandu katu ta. (A'erehe Jesu mondo ame'ē ke ihē.) Ihē pe Tupā mujekwa rahā, amō sawa'e pe ihē apandu ym aho. “Myja me'ē riki myrandu katu ke” aja ihē apandu ym aho.

¹⁷ Jete! Jerusarē ok ta pe ihē aho ym tī. A'ep Jesu mondo py ame'ē ta ixo. A'eta rehe ihē asak ym aho. Kuja ihē axo. Pahar Ara ywy pe ihē aho. (A'ep Jesu rehe har ihē ajumu'e inamō.) A'engi Ndama ok ta pe ihē ajoywyr aho. (A'erehe Jesu mondo ame'ē ke ihē aja amujekwa pehē pe.)

¹⁸ Heta jahy kanim, kuja, tirī ta i séi (36) hetaha kanim rahā, Jerusarē ok ta pe ihē aho. Petu rehe ihē asak aho. Inamō ihē apyta. Awa py peteī upa ihē aker a'ep.

¹⁹ Tian rehe ihē asak tī. Jandema'e sawa'e te mu ke a'e. Amō Jesu mondo ame'ē ta rehe ihē asak ym te. Ame'ē mokōihar rehe jō ihē asak, ko Petu. Amō Tian.

²⁰ Upa ihē apandu ramō jetehar te ke. Te'eha ihē apandu ym. Ame'ē ke Tupā ukwa katu a'e tī.

²¹ A'engi amō amō ta renda rupi ihē aho. Si ywy pe amō ta henda ihī. Siri ywy pe aja tī. Henda ihī tī. Ame'ē ta rupi ihē aho.

²² Jundéi ywy rupi ihē aho ym. A'erehe a'ep pe har ta ukwa ym ihē rehe har. Jurujar katu ame'ē ta ke a'eta. Usak ym te ihē rehe. Kirisutu rehe ihē ajurujar katu ame'ē ke a'ep pe har ta ukwa ym tī.

²³ Amō ta pandu ame'ē ke rehe jō a'ep pe har ta hendu. Kuja ihē rehe har amō ta pandu: “Jande ke sawa'e mupyrara hū. Yman jurujar katuha ke a'e muhijar tar katu tipe. Mupyrara hū tipe. Anī. Apo Kirisutu rehe jurujar katu 'y aja a'e pandu pandu ixo riki” aja ihē rehe har amō ta pandu.

²⁴ Apo Kirisutu rehe har ihē apandu pandu axo. (A'erehe Jesu mondo ame'ē ke ihē.) A'erehe Tupā rehe har katu a'eta pandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja Tupā rehe har.

2

Amō Jesu mondo ame'ē ta rehe asak aho

¹ Awa py tumeme (14) warahy 'ar aha oho rahā, Jerusarē ok ta pe ihē ajoywyr aho tī. Manambe namō ihē aho tī. Tit ke ihē araho tī.

² “Jerusarē ok ta pe eho” aja ihē pe Tupā mujekwa, a'erehe a'ep ihē aho. A'ep tamūi ta namō jō ihē apandu pandu. Tamūi ta riki Jesu kotyhar tama'e kapitā ta ke. Jundéu awa aja ym ame'ē ta pe myrandu katu ihē apandu pandu. Ame'ē ke myja me'ē ihē apandu my. Ame'ē ke tamūi ta pe ihē amujekwa aho. A'erehe a'ep ihē aho. Yman Tupā pe ihē aparaky axo. Apo ihē aparaky we rī. Myrandu katu ihē apandu pandu ame'ē riki ihēma'e parakyha ke. Ame'ē ke jaxer, aja tamūi ta ukwa, aja ihē aputar ym. (Ame'ē rehe: “Katu” aja tamūi ta pandu, ame'ē ke ihē aputar katu.) A'erehe tamūi ta pe ihē amujekwa aho.

³ Tit riki ihē namō ixo ame'ē ke a'e. Jundéu awa ym ame'ē ke a'e. Ngere awa ke a'e. “Mā peja ehe ihī ame'ē pিরer ke jupā” aja pandu ym awa ipe. (Ipirer jupā rahā, jundéu awa kotyhar te ke a'e aja mujekwa

katu. Aja rahã, i'ar koty te we Tupã usak katu ehe, aja ukwaha naĩ.)

⁴ Pe, amõ sawa'e ta ixo. A'eta pandu tipe: "Nde pিরer ke ejupã" aja Tit pe. A'eta te'e pandu a'eta juehe har: "Jesu rehe jajurujar katu. Pehẽ mu ke jande" aja riki. Pe, jande namõ a'eta jy'ar uwyr. Jande rehe a'eta usak te'e uwyr. Kuja. Jesu rehe jurujar katu, a'erehe ymanihar jundéu awa ta je'eha rehe jahendu ym apo 'y. (A'erehe ipirer ke jajupã ym.) Ame'ẽ ke a'eta ukwa uwyr. "Ymanihar jundéu awa ta je'eha rehe pehendú katu ta me'ẽ te'e tĩ" aja pandu tipe. Ame'ẽ ke a'eta manga tipe.

⁵ A'eta pandu ame'ẽ ke rehe jahendu ym te 'y. Aja rahã, myrandu katu te ame'ẽ ke pehẽ pe japandu katu te we rĩ. (Ame'ẽ ke ymanihar jundéu awa je'eha namõ jamu-para ym te.)

⁶ A'ep kapitã ta ixo, Jerusarẽ ok ta pe. (Myja me'ẽ sawa'e ta my. "Kapitã ta" aja me'ẽ ihẽ apandu. Kapitã rahã, katu ihẽ pe. Kapitã ym rahã, katu ihẽ pe tĩ. Ipy'a rehe Tupã usak katu. Aja amõ rehe har a'e riki ukwa katu.) Ame'ẽ kapitã ta amõ we myrandu katu rehe har mujekwa ym ihẽ pe. "Katu myrandu katu nde erepandu ame'ẽ ke nde" aja ihẽ pe a'eta pandu.

⁷ Kuja a'eta ukwa. Ihẽ riki jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe myrandu katu ke apandu pandu. Ame'ẽ parakyha ke ihẽ pe Tupã me'ẽ, ame'ẽja saka. Aja kapitã ta ukwa. Petu aja tĩ. A'e riki jundéu awa ta pe myrandu katu ke a'e pandu pandu. Ame'ẽ parakyha ke Tupã me'ẽ ipe tĩ.

⁸ Jundéu awa ta pe myrandu katu ke Petu pandu ixo rahã, pyrãtãha ke Tupã muwyr ipe. Petu aja ihẽ pe tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe myrandu katu ke ihẽ apandu axo rahã, pyrãtãha ke ihẽ pe Tupã muwyr tĩ. (A'erehe Jesu mondo ame'ẽ ke ihẽ, aja amujekwa katu.)

⁹ Tian riki Jesu kotyhar tama'e kapitã a'e. Petu aja tĩ. Juã aja tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe jõ myrandu katu ke ihẽ riki apandu aho. Ame'ẽ parakyha ke Tupã me'ẽ ihẽ pe. Aja Petu ta ukwa katu. A'erehe ihẽ po ke a'eta pyhyk pyhyk katu ihẽ ngi. Manambe po ke aja tĩ. (Aja rahã, a'eta aja ihẽ tĩ. Manambe namõ tĩ. Tupã

je'eha pandu ame'ẽ ta ke jande tĩ, aja ngã pe mujekwa. A'erehe Jesu mondo ame'ẽ ke ihẽ tĩ, aja mujekwa katu.) Jande johu riki Tupã je'eha pandu ame'ẽ ta ke jande. Jande johu japandu jande jupe: "Petu ta jundéu awa ta pe Tupã je'eha pandu pandu ta. Manambe namõ Pãu jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe pandu pandu ta" aja jande johu japandu jande jupe. Aja riki katu jande pe.

¹⁰ Kuja jõ Petu ta putar katu. Jerusarẽ ok ta pe ma'e ke ima'e ym te ame'ẽ ta ixo. Jesu kotyhar ta ke ame'ẽ ta tĩ. Ame'ẽ ta rehe Manambe namõ ihẽ apyrara asak katu, aja Petu ta putar. (Aja rahã, ame'ẽ ta pe ma'e ke jame'ẽ katu ta, aja jamujekwa.) Aja me'ẽ ihẽ ama'ema'e tar katu te hũ ihẽ tĩ.

Petu pe ihẽ aje'ẽ je'ẽ hũ

¹¹ Antioki ok ta pe Petu uwyr rahã, hetaha ta ruwa koty ihẽ aje'ẽ je'ẽ hũ ipe. Katu ym a'e ma'eha. (Amõ jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jande mu. Ame'ẽ ta ke Petu muka'u te'e. Katu ym aja.) A'erehe ihẽ aje'ẽ je'ẽ hũ ipe. (Kuja a'e ma'eha.)

¹² Petu ixo, ame'ẽ ok ta pe sawa'e ta ke Tian mondo. Jundéu awa ta ke mondo. Ame'ẽ ta uhyk ym rahã we jundéu awa aja ym ame'ẽ ta namõ Petu ma'e ke u'u uĩ. Jurujar katu ame'ẽ ta ke a'eta. Imu ta ke a'eta tĩ. Ame'ẽ ta namõ Petu u'u uĩ. Jundéu awa ke Petu. Pe, Tian mondo ame'ẽ ta uhyk rahã, jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke Petu hijar oho. A'eta namõ ma'e ke u'u ym apo 'y. Uhyk ame'ẽ ta ngi Petu kyje, jundéu awa ta ngi. Ame'ẽ ta jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pিরer ke jupã aja a'eta putar. (Aja rahã, jundéu awa ta kotyhar ta te ke a'eta tĩ, aja mujekwa katu. Aja rahã, i'ar koty te we Tupã usak katu ngã rehe, aja ukwaha naĩ.) Ame'ẽ ta ngi Petu kyje, a'erehe jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke a'e hijar. U'u ym ma'e ke apo 'y.

¹³ A'e aja amõ ta tĩ. Kyje tĩ. Jesu kotyhar ta ke a'eta tĩ. Ipirer jupã ame'ẽ ke putar ame'ẽ ta ngi a'eta kyje tĩ. A'erehe jundéu awa aja ym ame'ẽ ta namõ u'u ym 'y. Mã! Jete! Manambe aja tĩ. Kyje a'e tĩ.

¹⁴ Pesarahã! Myrandu katu ke ukwa katu rahã, jetehar te ke ukwa katu. Aja Petu ta ixo ym. Ame'ẽ ke ihẽ akwa rahã, hetaha ta ruwa koty Petu pe ihẽ apandu:

—Nde riki jundéu awa ke. Jundéu awa aja ym ame'ë ta aja nde erexo ramō. A'eta namō upa katu te ma'e ke nde ere'u ereĩ. Jundéu awa ta aja ym. Upa ma'e ke u'u ym. Aja rahā, jundéu awa aja ym ame'ë ta pe: “Mā peja jundéu awa ta aja pexo katu” aja ym epandu. Katu ym aja — aja Petu pe ihē aje'ë je'ë riki.

(Aja rahā, Petu aja Jesu mondo ame'ë ke ihē, aja amujekwa katu. A'erehe Petu pe ihē aje'ë je'ë katu ihē.)

Kirisutu rehe jurujar katu ame'ë ta ke Tupā muhā katu

¹⁵ Jete! Jande māi pusu ngi jande ja'ar rahā, jundéu awa ta ke jande. Aja jaxo. Jundéu awa aja ym ame'ë ta aja ym jaxo. Ame'ë ta riki: “Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ta ke” aja jundéu awa ta ukwaha. Ame'ë ta aja ym jaxo aja jakwa katu.

¹⁶ Jesu Kirisutu rehe amō jurujar katu rahā, Tupā pandu:

—Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe — aja jurujar katu ame'ë pe Tupā pandu.

Aja jakwa katu. Moise je'ëha mujekwa ame'ë ke amō ma'ema'e rahā, kuja: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupā pandu ym, aja jande jakwa katu. Anĩ. Kuja jakwa katu tĩ. Jesu Kirisutu rehe jande jajurujar katu. A'erehe Tupā pandu:

—Kirisutu rehe pejurujar katu. A'erehe pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe — aja jande pe Tupā pandu.

Jete! Moise je'ëha mujekwa aja amō ma'ema'e rahā: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupā pandu ym te ta.

¹⁷ Pesarahā! Kirisutu kotyhar ta ke jande, a'erehe Tupā pandu: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja. A'erehe Moise je'ëha rehe jahendu ym apo 'y. Ame'ë ke amō ta ukwa rahā, kuja pandu my: “Mā! Katu ym. Moise je'ëha rehe pehendu ym. A'erehe Kirisutu rehe pejurujar katu rahā, ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e we rĩ. Jundéu awa aja ym ame'ë ta aja ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e we rĩ” aja pandu naĩ. Aja rahā, Kirisutu pandu: “Mā peja peka'u

te'eha ke pema'e” aja saka my? Anĩ te riki. Aja Kirisutu pandu ym te.

¹⁸ “Moise je'ëha rehe ehendu ym” aja ihē apandu kwe. Pe, apo: “Ame'ë rehe ehendu katu” aja ihē apandu rahā, ihē je'ëha mutambyk ym. Ma'e aka'u te'eha ke ihē ama'e, aja ihē. Katu ym aja. A'erehe: “Moise je'ëha rehe ehendu katu” aja apandu ym te.

¹⁹ A'erehe Moise je'ëha rehe ihē ahendu ym te. Ihē amanō ame'ëja saka ihē axo. Aja rahā, ahendu ym te ehe. A'erehe apo Tupāma'e parakyha ke ihē ama'ema'e katu. Myra ngā mupia ame'ë ke rehe Kirisutu manō rahā, inamō ihē ke ngā jukwa, ame'ëja saka riki. Ihē amanō, ame'ëja saka.

²⁰ Aja rahā, apo se ihē axo rahā, ihē aputar ame'ë ke ihē ama'ema'e ym. (Kirisutu putar ame'ë ke ihē ama'ema'e.) Kirisutu riki ihē py'a rehe ixo, a'erehe Kirisutu rehe ihē ahendu katu. A'erehe se ihē axo rahā, Tupā ra'yr rehe ihē tapijar te'e we ihē ajurujar katu axo. Ihē rehe a'e ipy'a katu. A'erehe ihē ma'e aka'u te'eha ama'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'e manō rahā, muhepy.

²¹ Kirisutu rehe amō jurujar katu rahā, Tupā pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja ipe. “Aja ym” aja ihē apandu ym te. Pesarahā! Moise je'ëha rehe amō hendu katu rahā: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupā pandu ta tipe rahā, myra ngā mupia ame'ë ke rehe Kirisutu te'e manō, ame'ëja saka. Jaxer tĩ, ame'ëja saka tĩ.

3

Moise je'ëha rehe pehendu ym ta me'ë te'e

¹ Ngara ywy pe har ta! Mā! Pehē riki peka'u te'e pehē! Pehē ke amō muka'u te'e riki. Katu ym aja. Myra ngā mupia ame'ë ke rehe Jesu Kirisutu manō. Ame'ë ke pehē pe jamujekwa katu te riki. Pehē ruwa koty jamujekwa katu te pehē pe.

² Pehē pe ihē apandu ta. Moise je'ëha rehe pehendu katu rahā, pehē py'a rehe I'ā ke Tupā muwyr my? Anĩ. Aja ym. Kuja riki. Myrandu katu ke pehendu rahā, Kirisutu rehe pejurujar katu. Arahā riki I'ā ke Tupā muwyr pehē py'a rehe.

³ Mā! Peka'u te'e pexo rahā, katu ym. Yman Kirisutu rehe pejurujar katu rahā, I'ā ke pehē py'a rehe Tupā muwyr. Ame'ē pyrātāha namō pexo kwe rī. Anī. Apo pehēma'e pyrātāha namō jō pexo katu ta, aja pekwa. Katu ym aja.

⁴ Mā! Kirisutu rehe pejurujar katu rahā, pehē ke amō ta mupyrara riki. Ame'ē ke mupitu te'e pehē ke my? Anī. Pehē py'a ke mātā riki.

⁵ Pehē py'a rehe I'ā ke Tupā muwyr rahā, pehē pyter pe pyrātāha namō marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. Moise je'ēha rehe pehendū katu, a'erehe aja me'ē katu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu my? Anī. Aja ym. Kuja riki. Myrandu katu rehe pehendū rahā, Kirisutu rehe pejurujar katu. A'erehe ma'e katu ame'ē ke Tupā ma'ema'e katu.

Tupā pandu ame'ē ke rehe Amarā jurujar katu

⁶ Amarā rehe har pekwa pekwa pexo. Ehe har Tupā paper rehe panduha ihī. Kuja. Tupā pandu ame'ē ke rehe Amarā jurujar katu. A'erehe ehe har Tupā pandu: —A'e riki katu te. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe — aja Amarā rehe har pandu.

⁷ A'erehe Tupā rehe jurujar katu ame'ē ta riki Amarā rainō te, ame'ēja saka. Aja mā peja pekwa katu pexo.

⁸ Yman Tupā je'ēha rehe amō mupinim. Ma'e ke uhyk ym rī, ame'ē ke a'e mujekwa katu. Kuja. Tupā rehe jundéu awa aja ym ame'ē ta jurujar katu ta, a'erehe Tupā pandu ta:

—Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe — aja jundéu awa aja ym ame'ē ta rehe har Tupā pandu ta.

Ame'ē ke uhyk ym rī. Pe, Tupā je'ēha rehe amō mujekwa. A'erehe myrandu katu ke Amarā pe Tupā pandu, ame'ē ke amō mupinim. Kuja Tupā pandu Amarā pe:

—Ihē apandu ame'ē ke rehe nde erejurujar katu. A'erehe upa kome'ē ywy keruhū pe har ta rehe ihē asak katu ta — aja Amarā pe Tupā pandu.

(“Upa kome'ē ywy keruhū pe har ta” aja pandu rahā, jundéu awa aja ym ame'ē ta tī.

Jundéu awa ta aja tī. Upa katu te riki, aja mujekwa katu.)

⁹ Tupā pandu ame'ē ke rehe Amarā jurujar katu. A'erehe upa ma'e ke Tupā me'ē me'ē katu ipe. Amarā aja amō ta tī. Upa Tupā rehe jurujar katu ame'ē ta rehe Tupā usak katu ta tī. Amarā aja a'eta rehe Tupā usak katu ta tī.

Jandema'e pyrātāha namō jaxo rahā, japyrara jaxo

¹⁰ Tupā je'ēha rehe kuja panduha ihī:

“Upa katu te Moise mupinim ame'ē ke rehe aja te'eha amō hendu ym rahā, mā peja a'e ke Tupā mupyrara” aja panduha ihī.

A'erehe Moise je'ēha rehe amō ta hendu katu. Aja a'eta ixo. (Marā ka ym upa katu te hendu katuha ehe.) Aja rahā Tupā mupyrara ta ame'ē ta ke a'eta.

¹¹ Moise je'ēha rehe amō hendu katu rahā, marā ka ym Tupā panduha ehe har: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Aja Tupā je'ēha rehe panduha mujekwa katu jande pe. Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī tī:

“Tupā rehe amō jurujar katu, a'erehe Tupā pandu ehe har: ‘A'e riki katu te. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe’ aja ehe har Tupā pandu. Aja rahā, ame'ē riki uhā te hū ta.”

¹² Tupā koty katu aja pexo ta tipe, a'erehe Moise je'ēha rehe pehendū katu. Aja rahā, Tupā rehe pejurujar ym ta me'ē te'e. Moise je'ēha mujekwa, aja pema'ema'e ta me'ē te'e jō. Aja rahā, kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī tī:

“Moise je'ēha mujekwa, aja me'ē upa katu te amō ma'ema'e rahā, a'e ixo katu te hū ta” aja panduha ihī. (Anī. Upa katu te ma'ema'e ame'ē ta nixói te.)

¹³ Pesarahā! Upa katu te Moise je'ēha rehe amō hendu ym rahā, a'e ke Tupā mupyrara ta. Ame'ē ngi jande ke Kirisutu muhem, ame'ēja saka. A'e manō rahā, upa katu te mupyraraha rehe muhepy. Jande ke Tupā mupyrara ta tipe rahā, Kirisutu ke a'e mupyrara. A'erehe Tupā mupyraraha ngi jande ke Kirisutu muhem, ame'ēja saka. Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī tī: “Tupā mupyrara ame'ē ke myra rehe emuxiko e'am” aja panduha ihī.

¹⁴ Kirisutu ke Tupã mupyrara. Aja rahã, jundéu awa aja ym ame'ẽ ta rehe Tupã usak katu. Amarã pe Tupã pandu katu. “Thẽ rehe nde erejuruar katu, a'erehe upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta rehe ihẽ asak katu ta” aja Amarã pe. Aja jundéu awa aja ym ame'ẽ ta rehe Tupã usak katu tĩ. Jesu Kirisutu rehe a'eta jurujar katu, a'erehe a'eta rehe Tupã usak katu tĩ. Aja jande tĩ. Jesu Kirisutu rehe jajuruar katu, a'erehe jande py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr. Tupã manga katu, aja a'e muwyr.

Tupã manga katu ame'ẽ rehe har

¹⁵ Ihẽ mu ta! Pehẽ pe ihẽ apandu ta. Apo amõ ta ma'ema'e ixo, ame'ẽ rehe har ihẽ amujekwa ta pehẽ pe. Kuja. Ma'e ke rehe mokõi sawa'e ta manga katu a'eta jupe. Pe, ame'ẽ je'ẽha ke paper rehe mupinim katu rahã, marã ka ym ame'ẽ je'ẽha ke amõ mukanĩha. Amõ we ma'e ke mupinim ym te ehe tĩ. Muruwak ym te je'ẽha ke tĩ. Juja katu te ixo.

¹⁶ Aja Tupã manga katu ame'ẽ ke tĩ. Muruwak ym te je'ẽha ke tĩ. Amarã pe ma'e ke Tupã manga katu. Hainõ pe aja tĩ. Pesarahã! “Hainõ ta pe” aja ym pandu. “Hainõ ta” aja pandu rahã, heta ame'ẽ ta riki. Anĩ. Kuja pandu: “Ne rainõ pe.” Aja rahã, peteĩhar jõ aja jakwa katu. Ame'ẽ: “Ne rainõ” aja pandu rahã: “Kirisutu ke a'e.”

¹⁷ Kuja ihẽ apandu. Tupã manga katu ame'ẽ ke a'e mupinim, ame'ẽja saka. Pe, manga katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu ta. (Aja rahã, muruwak ym te je'ẽha ke.) Ame'ẽ Amarã pe manga katuha raikwer koty Moise je'ẽha uhyk. Kuja, kwa turu sã tu i tirĩ ta (430) warahy 'ar aha oho rahã, Moise je'ẽha uhyk. Ame'ẽ ke Amarã pe manga katu ame'ẽ ke marã ka ym mukanĩha. Tupã manga katu ame'ẽ ke marã ka ym mukanĩha.

¹⁸ Moise je'ẽha rehe hendu katu ame'ẽ pe uhãha Tupã me'ẽ rahã, Amarã pe Tupã manga katu, ame'ẽ ke mukanim ta tipe riki. Aja ym riki. Mukanim ym te. Kuja riki. Uhãha ke Amarã pe Tupã me'ẽ ta, aja a'e manga katu. Tupã manga katu a'erehe me'ẽ ipe. Muruwak ym te je'ẽha ke.

Ma'e riki ma'e ka'u te'eha ke, ame'ẽ ke Moise je'ẽha mujekwa

¹⁹ (Amarã pe manga katu, ame'ẽ ke mukanim ym.) Aja rahã, ma'erehe Moise je'ẽha uhyk my? Kuja riki. Ma'e riki ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke my? Ame'ẽ ke Moise je'ẽha mujekwa. A'erehe ame'ẽ uhyk. Amarã rainõ uhyk ym rahã we, Moise je'ẽha rehe amõ hendu katu ta me'ẽ te'e. Amarã rainõ uhyk rahã, Moise je'ẽha upa. Amarã rainõ riki Kirisutu. A'erehe Kirisutu uhyk rahã, Moise je'ẽha upa. A'e pe ma'e ke Tupã pandu katu. Je'ẽha ke jundéu awa ta pe Tupã muwyr rahã, Tupã je'ẽha rahoha ta riki muwyr. Pe, amõ riki mupinim. Moise riki mupinim, a'erehe: “Moise je'ẽha” aja japandu.

²⁰ Amarã pe pandu rahã, anĩ. Ma'e katu ame'ẽ ke Tupã pandu ipe rahã, a'e jõ riki pandu ipe. Je'ẽha rahoha ta ke muwyr ym. Amõ sawa'e ke muwyr ym tĩ. Tupã jõ je'ẽha muwyr ipe, Amarã pe.

Jesu Kirisutu rehe jurujar katu ame'ẽ ta jõ Tupã muhã katu

²¹ Amarã pe Tupã manga katu ame'ẽ ke Moise je'ẽha mukanim my? Anĩ. Aja ym te riki. Moise je'ẽha ke Tupã muwyr. Ame'ẽ rehe hendu katu ame'ẽ pe: “Nde ke ihẽ amuhã katu ta” aja Tupã pandu ta tipe rahã, Moise je'ẽha rehe upa katu te hendu katu ta me'ẽ te'e. Ame'ẽ ta pe Tupã pandu ta tipe: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja.

²² Aja ym riki. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. “Upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e riki. Marã ka ym hijariha ingi.” Aja rahã, kuja jõ katu. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu, ame'ẽ ta pe uhãha ke Tupã me'ẽ katu. “Jurujar katu ame'ẽ ta pe uhãha ke ihẽ ame'ẽ ta” aja Tupã manga katu. Ame'ẽ ke Tupã me'ẽ katu ngã pe.

²³ Kirisutu rehe jajuruar ym rahã we, Moise je'ẽha rehe jahendu katu. (Aja rahã: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja Tupã pandu, aja jakwaha naĩ.) Amõ kotyhar jakwa ym. A'erehe jande ke kynda, ame'ẽja saka. “Kirisutu rehe pejuruar katu” aja jande pe

Tupã mujekwa ym rahã we, Moise je'ëha rehe jahendu katu jaxo.

²⁴ (Arahã ta'yn ta aja saka jande.) A'erehe Moise je'ëha riki jande ke mutiha ame'ë ke, ame'ëja saka. Ame'ë riki Kirisutu uwyr ym rahã we, jande mu'eha aja saka tĩ. “Ma'e riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke” ame'ë ke mu'e. (Aja rahã: “Ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym” aja mu'e tĩ.) Pe, Kirisutu uwyr rahã, jande jajurujar katu ehe. (A'erehe jaka'u te'eha jama'ema'eha ke a'e mukanim.) Aja rahã, Tupã pandu: “Pehë katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehë pe” aja pandu.

²⁵ Apo Kirisutu rehe jajurujar katu 'y. Ame'ë angaha ke rehe uhyk katu te apo 'y. A'erehe jande mu'eha aja jande ke mutiha ym ta rĩ. A'erehe Moise je'ëha rehe jahendu ym ta me'ë te'e apo 'y.

Kirisutu kotyhar ta peteïhar aja ixo

²⁶ Jesu Kirisutu rehe pehë johu pejuru-jar katu, a'erehe Tupã ra'yr ta ke pehë. Kirisutu kotyhar ta ke pehë, a'erehe Tupã ra'yr ta pehë tĩ.

²⁷ Y pe pehë ke amõ mujahuk rahã, Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehë aja pemujekwa ngã pe. Aja rahã, Kirisutu aja pehë tĩ. Kirisutu katu te aja pehë tĩ.

²⁸ A'erehe amõ ta amõ koty koty ym Tupã pe. Kome'ë ywy keruhũ pe har ta upa juja katu te ipe. Amõ jundéu awa ta ke. Amõ jundéu awa aja ym ame'ë ta ke, aja ym ipe. Upa juja katu te ipe. Amõ paraky te'e ame'ë ke a'e. Amõ awa jar ame'ë ke a'e, aja ym ipe tĩ. Upa juja katu te ipe. Amõ sawa'e ke, amõ kũjã ke, aja ym ipe. Upa juja katu te ipe. Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehë, a'erehe upa juja katu te ipe. A'erehe upa pehë riki peteïhar aja pexo.

²⁹ Kirisutu kotyhar ta ke pehë, a'erehe Amarã rainõ ta ke pehë, aja pexo. Aja rahã, yman ma'e ke Tupã manga katu ame'ë ke pehë pe a'e me'ë ta apo 'y. Pehë ruhãha ke a'e me'ë ta.

4

Moise je'ëha ke Tupã mukanim

¹ Amõ we ihë apandu ta. Ipáima'e ke ta'yr pyhyk ta. Sawa'e rahã, pyhyk ta. Sawa'e

ym rahã we, miasu aja a'e ixo. Upa ipáima'e ima'e ke tipe.

² Ta'yr sawa'e ym rahã we, amõ sawa'e ta usak katu ehe. Mutiha ame'ë ta ke a'eta. Ta'yrma'e ke rehe sawa'e ta usak usak katu. Ta'yr namõ a'eta ma'ema'e katu. Sawa'e ta pe ipái pandu: “Ihë ra'yr sawa'e rahã, ihëma'e ke pehë peme'ë katu ipe” aja. Ame'ë angaha rehe uhyk ym rahã we, sawa'e ta riki ta'yrma'e ke rehe usak usak katu ixo.

³ Aja jande tĩ. Yman sawa'e ym jande tĩ. Aja rahã Tupã rehe har jakwa ym rĩ. Arahã Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta mu'e, ame'ë ke jande jama'ema'e jaxo. Miasu aja jande tĩ.

⁴ Pe, Tupã putar, ame'ë angaha ke rehe uhyk katu rahã, Ta'yr ke Tupã muwyr 'y. Sehar kũjã pusu ngi a'e u'ar. Moise je'ëha rehe a'e hendu katu, aja a'e ixo.

⁵ Aja rahã, amõ Moise je'ëha rehe hendu katu ame'ë ta ke a'e muhem, ame'ëja saka. Moise je'ëha hendu katuha ngi muhem. Aja rahã, jande ke ta'yr ta aja Tupã muruwak. (Sawa'e ta aja jande jaxo apo 'y. A'erehe Moise je'ëha rehe jahendu ym ta me'ë te'e apo 'y.)

⁶ Jande py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr. Aja rahã, ta'yr ta ke jande, aja jande pe a'e mujekwa. Pe, jande py'a rehe ihĩ rahã, I'ã pandu: “Papa! Jande pái keruhũ!” aja.

⁷ A'erehe miasu ta ym pexo apo 'y. Ta'yr ta ke pehë. Aja rahã, ta'yr ta pe upa ima'e ke Tupã me'ë me'ë katu, aja pehë pe a'e me'ë me'ë katu ta tĩ.

Ngara ywy pe har ta! Pehë rehe ihë ajumupyai

⁸ Yman Tupã rehe har pekwa ym te pexo. A'erehe ma'e ke tupã ta aja pekwha pehë jupe naĩ. Ame'ë ke rehe pehë py'a pemoĩ moĩ katu. Anĩ. Ame'ë ke Tupã te ym.

⁹ Apo anĩ. Tupã te rehe har pekwa katu 'y. Anĩ. Kuja ihë apandu ta my. Pehë rehe har Tupã riki ukwa katu. Apo ma'erehe jundéu awa ramũi ta mu'e ame'ë ke rehe pejywy my? Katu ym aja. Ame'ë ta mu'e ame'ë ke jaxer riki. Awa ke ame'ë mu'e ame'ë ke muhã ym riki. Ame'ë ta mu'e ame'ë ke pema'ema'e tar katu my tĩ? Anĩ. Katu ym aja.

10 Kuja hamūi ta mu'eha rehe pekwa pekwa pexo. Amō weraha rehe har pekwa pekwa pexo. Ame'ē weraha riki katu te ame'ē ke aja pekwa pekwa pexo naī. Ma'e jahy rehe har aja tī. Katu te ame'ē ke aja pekwa pekwa pexo naī tī. Amō aman ndy'ar rehe har aja tī. Amō warahy 'ar rehe har aja tī. I'ar koty te we katu te ame'ē ke aja pekwa pekwa pexo naī tī. Aja pekwa rahā, Tupā ke pemuhury, aja pekwa pehē jupe naī. Katu ym aja.

11 Amō koty pemuruwak ta, aja pehē rehe ihē ajumupyai axo. Pehē ke ihē amu'e mu'e hū. (Jetehar te ke ihē amu'e pehē pe.) Ame'ē ke pemukanim nahā my. Aja rahā, pehē ke ihē amu'e ym te, ame'ēja saka. Upa kanim, ame'ēja saka. Katu ym aja.

12 Ihē mu ta! Pehē pe ihē apandu katu. Mā peja ihē aja pexo tī. (Ihē aja Moise je'ēha rehe pehendu ym ta me'ē te'e tī.) Pesarahā! Yman Moise je'ēha rehe pehendu ym te. Amō awa ta ke pehē. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke pehē, a'erehe Moise je'ēha rehe pehendu ym te arahā. A'erehe pehē aja ihē axo apo tī. Moise je'ēha rehe ahendu ym aja axo apo tī. Arahā ihē rehe pehē rury katu pexo. (Apo ihē rehe pehē rury my?)

13 Pehē rehe ihē ahyk py rahā, ihē ahy axo. A'erehe pehē namō ihē apyta. Arahā, myrandu katu ke pehē pe ihē apandu pandu. Ame'ē rehe pekwa pekwa pexo.

14 Ihē ahy axo, a'erehe ihē ke Tupā mupyrara aja pekwa naī. A'erehe ihē ngi pekyje riki. Anī. “Páu jaxer. Japutar ym” aja ym pepandu. Tupā je'ēha rahoha po aja ihē po ke pepyhyk pyhyk katu ihē ngi tī. Aja: “Páu katu” aja pekwa. Jesu Kirisutu po aja ihē po ke pepyhyk pyhyk katu ihē ngi tī. Aja: “Páu katu” aja pekwa. Ihē rehe pehē rury katu.

15 Pehē rury katu te pexo kwe! Arahā pehē reha ke pejo'ok ta tipe. Pe, ame'ē ke ihē pe peme'ē ta tipe. (Aja rahā, pehēma'e katu te hū ame'ē ke ihē pe peme'ē ta tipe.) Mā! Apo amō koty pemuruwak riki.

16 Jetehar te ke pehē pe ihē apandu pandu. Moise je'ēha rehe pehendu ym ta me'ē te'e. Ame'ē jetehar te ke apandu pehē pe. A'erehe ihē riki pehē ruwajan aja amō ta ukwa my? Anī. Aja ym ihē.

17 Ixotyhar ta aja pehē ke amō ta muruwak tar katu. Muka'u te'e ame'ē ta ke a'eta. Anī. A'eta ma'ema'e ame'ē ke katu ym pehē pe. Jetehar te ihē amu'e, ame'ē ngi pehē ke a'eta muhem aja jō a'eta putar. Aja rahā, ame'ē ta aja pejumue ta tī, aja a'eta putar. Katu ym aja.

18 Pehē rehe a'eta hury katu rahā, katu riki. Pe, jetehar te ke ame'ē ta mu'e tar katu rahā, katu tiki tī. Pe, ame'ē ta rehe pehē rury katu rahā, katu tiki tī. Aja te'e ihē rehe tī. Pehē namō ihē axo rahā, ihē rehe pehē rury katu rahā, katu tiki tī. Pehē namō ihē axo ym rahā, ihē rehe pehē rury katu rahā, katu tiki tī.

19 Ihē ra'yr ta aja pehē! Pehē rehe ihē apy'a katu ame'ē ta ke pehē! Imembyr imāi ngi u'ar rahā, ahy ipe. Ame'ēja saka ihē pe tī. Kirisutu ukwa katu aja pekwa ym rahā we, pehē rehe ihē ajumupyai. Ahy ihē pe, ame'ēja saka ihē axo, a'erehe pehē rehe ihē ajumupyai.

20 Mā! Apo pehē namō ihē axo tar katu. Aja rahā amō koty ihē je'ēha ihē amuruwak ta tipe. Apo pehē pe hātā panduha ihē amupinim aī. Pehē namō ihē axo rahā, wewe katu ihē apandu ta tipe. (Kirisutu ukwa katuha ngi amō koty pehē py'a pemuruwak my.) Ame'ē rehe ajumupyai tī.

Paraky te'e ame'ē rehe har: Anga rehe har tī. Sar rehe har tī.

21 Mā! Moise je'ēha rehe hendu tar katu me'ē ta! Pesarahā! Pehē pe ihē apandu. Moise je'ēha rehe pehendu tar katu rahā, ame'ē riki mujekwa ta pehē juehe har. “Katu ym pehē” aja mujekwa ta.

22 Kuja panduha ihē: “Mokōi ta'yr ta Amarā pe. Peteī riki kūjā paraky te'e ame'ē membyr ke. Kūjā paraky te'e ame'ē rer: ‘Anga.’ Amō ta'yr riki hakehar te membyr ke. Hakehar te rer: ‘Sar.’ ”

23 Kūjā paraky te'e ame'ē ke pe Amarā ta'yr. Hakehar te pe ta'yr tī. Tupā riki manga katu: “Nde rakehar imembyr ta” aja Tupā manga katu Amarā pe. A'erehe hakehar pe Amarā ta'yr.

24-25 Ame'ē mokōi kūjā ta kuja mujekwa ngā pe. Mokōi kūjā ta riki mokōi je'ēha, ame'ēja saka. Peteī je'ēha ywy'ā keruhū ngi uwy. Ywy'ā keruhū rer Sinái. A'ep Moise

pe je'ēha ke Tupā muwyr. “Angama'e ywy'ā keruhū” aja ngā pandu. Ame'ē ke Ara ywy pe ihī. Pe, paraky te'e ame'ē ta aja ixo. Ame'ē ta riki Anga membyr ta aja saka. Moise je'ēha rehe hendu katu, a'erehe paraky te'e me'ē aja saka. Amō we tī. Se Jerusarē ok ta ihī. Ame'ē riki Anga aja saka tī. Pe, ame'ē ok ta pe har ta paraky te'e ame'ē ta aja saka tī. Moise je'ēha rehe hendu katu, a'erehe aja tī. Paraky te'e ame'ē ta aja saka tī.

²⁶ Pe, amō Jerusarē ok ta ihī. Ywa pe har ke ame'ē. Ame'ē pe har ta paraky te'e aja ym te ixo. A'erehe ame'ē ok ta riki jande māi te aja saka. Sar aja saka. Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta ame'ē ok ta pe har ta aja saka. Sar membyr aja saka. Paraky te'e aja ym te.

²⁷ Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Kūjā imembyr ym te ame'ē ke mā peja nde rury katu te exo.

Imembyr u'ar rahā, ahy ipe. Aja ukwa ym ame'ē ke mā peja nde rury katuha namō nde ejixi'u exo. Mā peja nde rury katuha namō epukái exo.

Ixawa'e namō ixo, ame'ē 'ar koty te we ixawa'e hijar ame'ē imembyr ta.

A'erehe mā peja nde rury katuha namō epukái exo” aja Isai mupinim. (Aja rahā, ywa pe har Jerusarē ok ta pe heta te hū Tupā kotyhar ta ixo ta. Ywy pe har Jerusarē ok ta 'ar koty te we heta te hū ixo ta, aja mujekwa katu.)

²⁸ Ngara ywy pe har ta! Ihē mu ta! Pesarahā! Isak u'ariha rehe har Tupā manga katu. A'e je'ēha rupi a'e u'ar. Isak aja pehē tī. Tupā manga katu, a'erehe ta'yr ta ke pehē tī. A'e je'ēha rupi aja saka.

²⁹ Yman kūjā pe Amarā ta'yr. Anga membyr ke. Ame'ē riki imu ke mupyrara ixo. Isak ke mupyrara. Isak ke Tupā'ā muhem, ame'ēja saka. A'e ke Anga membyr mupyrara ixo. Aja apo tī. Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta ke Moise je'ēha rehe hendu katu ame'ē ta mupyrara ixo tī. Isak ke Anga membyr mupyrara, ame'ēja saka.

³⁰ Pe, kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī tī:

“Hakehar te membyr riki ipáima'e ke pyhyk ta. A'e ke aja kūjā paraky te'e ame'ē membyr pyhyk ym ta tī.

A'erehe imembyr namō kūjā paraky te'e ame'ē ke emujan emondo” aja panduha ihī.

³¹ A'erehe pehē pekwa katu pexo apo. Ihē mu ta! Pesarahā! Jande riki kūjā paraky te'e ame'ē membyr ta aja ym te jaxo. (Aja rahā Moise je'ēha rehe jahendu ym ame'ē ta ke jande.) Jande riki hakehar te membyr ta aja jaxo. (Aja rahā, Kirisutu rehe jajurujar katu ame'ē ta ke jande.)

5

Moise je'ēha rehe hendu katu ha ngi jande ke Kirisutu muhem

¹ Jande riki Kirisutu muhem ame'ē ta ke jande! Moise je'ēha rehe amō hendu katu, ame'ē ke ngi jande ke Kirisutu muhem. A'erehe aja pexo katu! Pejywy ym ehe. Moise je'ēha rehe pehendu ym we tī. Mu'eharan ta mu'e ame'ē ke rehe pehendu ym tī.

² Ihē Páu. Pesarahā! Pehē pe ihē apandu katu. Pehē pিরer ke amō jupā rahā, jundéu awa ta kotyhar ta te ke pehē, a'erehe pehē rehe Tupā usak katu aja pekwaha naī. Aja rahā, Kirisutu jō riki pehē ke muhā ym ta, aja pekwaha naī. Katu ym aja. A'e jō a'ewan ym aja pekwaha naī tī. Katu ym aja.

³ Ihē apandu we rī. Amō ipirer ke jupā, ame'ē ke amō putar. Apandu katu ipe tī. Ipirer ke jupā rahā, upa katu te Moise je'ēha rehe a'e hendu katu ta me'ē te'e.

⁴ Pehē ngi har amō ta Moise je'ēha rehe hendu katu. Aja rahā: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja Tupā pandu ta, aja ame'ē ta ukwaha naī. Aja rahā, Kirisutu ke a'eta hijar oho, ame'ēja saka. A'eta rehe Tupā ipy'a katu, ame'ē ke putar ym, aja pandu.

⁵ Jande riki amō kotyhar. “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja Tupā pandu ta jande pe. Ame'ē angaha rehe jaharō katu jaxo. Jande jajurujar katu ehe tī, a'erehe jande pe pyrātāha ke Tupā'ā muwyr. Ame'ē namō jaharō katu jaxo.

⁶ Kirisutu namō jande juehe katu jande jaxo rahā, amō ipirer jupā ame'ē ke rehe

har Kirisutu ukwa ym. Ipirer ke amō jupā rahā, ame'ē rehe a'e usak ym. Ipirer ke amō jupā ym rahā, ame'ē rehe a'e usak ym tī. Juja katu te ipe. Kuja jō katu. Kirisutu rehe amō jurujar katu. A'erehe amō ta rehe amō ipy'a katu.

⁷⁻⁸ Jetehar rehe pehendu katu pexo kwe! Katu tiki arahā. Mā! Awa ame'ē ke pehē ngi mukanim my? Katu ym aja! Myja jetehar te ngi pehē py'a ke amō koty muruwak my? Tupā riki aja ym. A'e riki pehē pe pandu ame'ē ke a'e: “Kirisutu rehe pejurujar katu. Aja rahā, pehē ke ihē amuhā katu ta” aja Tupā pandu.

⁹ Kuja amō panduha ihī:

“Mbeju ke mupururuk rahā, ta'yr te mi mupururukiha ke amō moī katu” aja.

(Ame'ēja ta'yr mi te'eha rehe pejurujar katu rahā, pehē johu peka'u te'e ta. Katu ym aja.)

¹⁰ Jandema'e sawa'e te namō jande juehe katu jande jaxo. A'erehe amō koty mu'e ame'ē ke rehe pehendu ym ta, aja ihē akwa katu. A'erehe pehē rehe ihē ajurujar katu. Pe, pehē ke muka'u te'e ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta. Awa muka'u te'e my? Akwa ym ihē. A'e ke Tupā mupyrara ta, ame'ē ke jō akwa katu.

¹¹ Ngara ywy pe har ta! Ihē mu aja pehē! Ihē juehe har apandu ta apo 'y. “Pehē pirer ke pejupā ta me'ē te'e” aja ihē apandu rahā, ma'erehe: “Páu katu ym” aja ihē rehe har jundéu awa ta pandu my? (Anī. “Pehē pirer pejupā” aja apandu ym te riki.) Aja me'ē ihē apandu rahā, Kirisutu rehe har ihē apandu rahā, amuparahy ym ta jundéu awa ta ke. “Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō. Aja ngā ke Tupā muhā katu” ame'ē panduha muparahy ym ta amō ta ke. Pesarahā! “Pehē pirer ke pejupā ta me'ē te'e” aja ihē apandu ym te riki a'erehe: “Páu katu ym” aja ihē rehe har amō ta pandu naī.

¹² Pehē ke muka'u te'e ame'ē ta upa kanim oho rahā, katu tiki. Aja ihē aputar. (Ipirer ke ta'yr mi jupā.) Mā! Wetep mondok rahā, katu tiki. (Aja rahā, pehē ke upa muka'u te'e ame'ē ta hijar ta oho.)

Pehē mu ta rehe pepy'a katu

¹³ Ihē mu ta! Pehē rehe har ihē apandu ta apo 'y. “Ihē kotyhar ta aja pemuruwak” aja Tupā pandu pehē pe. A'erehe ixotyhar ta ke pehē. A'erehe pehē koty mu'eharan ta ixo. Ame'ē ta putar ame'ē ke pema'ema'e ym apo 'y. A'erehe: “Upa katu te ma'e ke japutar ame'ē ke jama'ema'e katu” aja mā peja ym pekwa pekwa pexo. Aja pexo kwe. Anī. Kuja katu tiki. Amō ta rehe pehē pepy'a katu, a'erehe ame'ē ta rehe ma'e katu ame'ē ke pema'ema'e katu.

¹⁴ Upa katu te Moise je'ēha riki kuja pe-teīhar aja je'ēha riki. Kuja:

“Nde juehe nde erepy'a katu, aja amō ta rehe nde erepy'a katu tī” aja je'ēha ihī. (Aja jama'e rahā, upa katu te Moise je'ēha rehe jahendu katu, ame'ēja saka.)

¹⁵ Pesarahā! Amō ta rehe pepy'a ym pexo rahā, so'o jarō aja peparahy pehē juehe pexo. Aja rahā, upa pehē juehe pe-jumumba ta aja saka. Aja rahā, pehē juehe katuha ke pehijar ta. Pehē juehe pejumahy pehē pexo rahā, aja tī. Pehē juehe katuha ke pehijar ta tī. Katu ym aja.

Ma'e ke Tupā'ā putar ame'ē ke pema'ema'e katu

¹⁶ Kuja pehē pe ihē apandu katu: “Pehē py'a pe ma'e ke Tupā'ā mujekwa aja mā peja pema'ema'e katu.” Aja rahā, ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e tar ym pexo.

¹⁷ Jande atu jama'ema'e tar katu ame'ē ke Tupā'ā ma'ema'e tar ym. Pe, Tupā'ā ma'ema'e tar katu ame'ē ke jande atu jama'ema'e tar ym tī. Aja rahā, Tupā'ā namō jande ruwajan ta aja jaxo, a'erehe a'e putar ame'ē ke jama'ema'e ym. (A'erehe Tupā'ā putar ame'ē ke jama'ema'e ta me'ē te'e.)

¹⁸ Pehē py'a rehe ma'e ke Tupā'ā mujekwa, ame'ē ke pema'ema'e rahā, Moise je'ēha rehe pehendu ym ta me'ē te'e.

¹⁹ Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e tar katu, ame'ē ke jakwa katu. Kuja riki. Amō kūjā rehe ka'u te'e. Amō sawa'e rehe ka'u te'e tī. Ka'u te'e hū tī. Aja amō usak rahā, huxī hū. Ame'ē ke ma'ema'e tī.

²⁰ Ma'e'ā riki tupā aja amō ukwaha jupe naī. Ame'ē ke rehe ipy'a ke amō moī moī katu. Katu ym aja. Pajema'e ukwaha ke

ma'ema'e tĩ. Katu ym tĩ. Ehe katu ame'ẽ ke te'e huwajan wan uwak oho. Pe, jumai mai tĩ. Amõ rehe jyty'ym tĩ. Parahy oho tĩ. “Apo ihẽ py ky” ame'ẽ ke jõ putar katu tĩ. Katu ym aja. Amõ koty koty jy'ar oho tĩ. Amõ koty koty ukwaha oho tĩ.

²¹ Ma'e ke amõ pyhyk rahã, amõ parahy ehe. Katu ym aja. Kawĩ ngi ka'u ka'u tĩ. Amõ ta 'ar koty te we kawĩ ke u'u tar katu tĩ. Upa aja me'ẽ ma'e ka'u te'eha ke amõ ta ma'ema'e tĩ. Katu ym aja. Yman pehẽ pe ihẽ pandu. Aja apo ihẽ apandu pehẽ pe tĩ. Upa aja me'ẽ ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e rahã, Tupã ixo ame'ẽ pe oho ym te ta awa. (A'erehe upa ame'ẽ ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym.)

²² Pesarahã! Kuja pexo. Amõ py'a pe ma'e ke Tupã'ã mujekwa, ame'ẽ ke amõ ma'ema'e. Kuja. Amõ ta rehe amõ ipy'a katu. Tupã rehe hury katu tĩ. Amõ ta namõ juehe katu a'e ixo tĩ. Ipy'ahu ixo tĩ. Amõ rehe parahy ym tĩ. Amõ ta rehe kyty'ỹ ym tĩ. Ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e tĩ. Ma'e manga katu ame'ẽ ke ma'ema'e katu tĩ.

²³ “Ihẽ riki sawa'e te” aja juehe har ukwa ym te awa. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e tar katu rahã, ame'ẽ ngi putu'u. Upa aja ma'ema'e rahã: “Nde katu ym” aja je'eha nixói ta ipe.

²⁴ Jesu Kirisutu kotyhar ta riki ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar. Upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tar katu ame'ẽ ke hijar tĩ. Aja ma'ema'e tar katu ame'ẽ ke jukwa, ame'ẽja saka. (Aja rahã, jama'ema'e tar ym.)

²⁵ Jande ruhãha ke jande pe Tupã'ã me'ẽ. Aja rahã, japandu ipe: “Nde eremujekwa ame'ẽ ke jama'ema'e katu ta” aja.

²⁶ “Ihẽ riki sawa'e te” aja ym jaxo ta me'ẽ te'e. Mã peja jande juehe jajumuparahy ym. Mã peja jande juehe jajyty'ym.

6

Pesak katu pehẽ juehe

¹ Ihẽ mu ta! Pehẽ pe ihẽ apandu katu. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, amõ ta usak ehe. Aja rahã, pehẽ ngi har amõ ta pandu oho ipe. Pe, mukatu. “Mã peja ym” aja ipe. Kuja ame'ẽ ta pandu oho. Tupã'ã rehe hendu katu ixo, ame'ẽ ta jõ pandu oho

ipe. Wewe katu pandu ipe. Pehẽ atu pesak katu pehẽ juehe tĩ. (Aja rahã, ame'ẽ ke aja pehẽ atu ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar ym tĩ.)

² Ma'e ka'u te'eha ke amõ ta ma'e. A'erehe a'eta pyai te hũ. Aja rahã, a'eta namõ pehẽ juehe pejupyai pexo tĩ. Ame'ẽ ta ke pemuhury peho tĩ. Ma'e puhýi ame'ẽ ke a'eta namõ pehupir katu, ame'ẽja saka. Aja rahã, Kirisutu pandu: “Amõ ta rehe pepy'a katu” ame'ẽ ke rehe pehendu katu.

³ “Aja ym ta ihẽ. Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e ym ame'ẽ ke ihẽ” aja amõ pandu rahã, juehe har katu te ame'ẽ ke a'e aja ukwaha jupe naĩ. Aja rahã, juehe a'e jumuka'u te'e a'e ixo. Katu ym aja.

⁴ Mã peja ima'e ma'eha pame katu te amõ ta ukwa ukwa ixo. Katu my? Katu ym my? Katu rahã, katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e, aja a'e ukwa katu. Hury katu ta ixo. Aja rahã, amõ ta ma'eha namõ ima'e ma'eha ke manga ym ta. Awama'e riki i'ar koty te we katuha my? Aja manga ym ta.

⁵ Jete! Ima'e ma'ema'eha rehe har Tupã pe jõ mujekwa ta me'ẽ te'e.

⁶ Tupã je'eha rehe panduha ihĩ, ame'ẽ ke amõ ta pe amõ mu'e ixo. Aja rahã, mu'e ixo ame'ẽ pe upa ma'e ke jumu'eha ta kyty'ỹ ym rahã, katu tiki. (Aja rahã, mu'eha pe ma'e ke jumu'eha ta me'ẽ katu ta.)

Mã peja katu ame'ẽ ke jama'ema'e katu

⁷ Mã peja pehẽ atu pejumuka'u te'e ym pexo! Tupã ke muka'u te'e ym te awa! (Myja me'ẽ amõ ma'ema'e, ame'ẽ ke Tupã ukwa katu. A'erehe a'e ke muka'u te'e ym te awa.) Ma'e ra'ĩ amõ jyty'm rahã, ame'ẽ ke uhem.

⁸ Aja amõ tĩ. Ma'e katu ym ame'ẽ ke amõ ma'e tar katu. Ame'ẽ riki kupixa pe ma'e ke jyty'm, ame'ẽja saka. A'engi ame'ẽ uhem rahã, ma'e jaxer ame'ẽ ke uhem, ame'ẽja saka tĩ. (Aja rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'e a'e. Ame'ẽ ke Tupã ukwa katu. Muka'u te'e ym te a'e ke awa.) Aja rahã, mupyraraha renda pe oho ta ame'ẽ ke a'e.

Amõ ta anĩ. Ipy'a pe ma'e ke Tupã'ã mujekwa ame'ẽ ke amõ ma'ema'e. Ame'ẽ ke kupixa pe ma'e ke jyty'm, ame'ẽja saka tĩ. A'engi ame'ẽ uhem rahã, ma'e katu ame'ẽ ke uhem tĩ, ame'ẽja saka tĩ. (Aja rahã, ma'e

katu ame'ë ke ma'ema'e katu a'e. Ame'ë ke Tupã ukwa katu tĩ.) Aja rahã, ame'ë pe uhãha ke Tupã'ã me'ë katu.

⁹ A'erehe tapijar te'e we ma'e katu ame'ë ke jama'ema'e katu. Aja jaxo rahã, yman rahã ma'e katu ame'ë ke jande pe Tupã me'ë ta kÿ.

¹⁰ A'erehe amõ amõ rahã, ma'e katu ame'ë ke amõ ta pe jama'ema'e katu rahã, katu tiki. Jete! Kuja katu te. Kirisutu rehe jurujar katu ame'ë ta pe katu ame'ë ke jama'ema'e katu rahã, katu tiki.

A'ejõhar je'ëha ke

¹¹ Ihë Páu. Apo kome'ë a'ejõhar je'ëha ke ihë po pe te'e ihë amupinim aĩ. (Ihëma'e akwaha amupinim ym. Anĩ. Tupã je'ëha amupinim aĩ.) Pesak katurahã! Pinĩha tiha ame'ë namõ ihë amupinim aĩ. (Aja rahã, ihë amupinim ame'ë ke rehe pehendu katu ta me'ë te'e, aja pekwa katu ta.)

¹² Amõ ta pehë pe pandu: "Pehë pিরer ke pejupã ta me'ë te'e" aja. (Aja rahã, jundéu awa ta kotyhar ta te ke pehë. Aja rahã, i'ar koty te we Tupã usak katu pehë rehe aja pekwaha naĩ.) Aja mu'eharan ta putar. Aja rahã, pehë pিরer ke pejupã rahã, a'eta pandu ta: "Jande jama'eha katu te" aja riki naĩ. Pesarahã! "Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Kirisutu manõ. A'erehe jõ Tupã koty amõ katu" aja pandu tar ym. Pandu rahã, a'eta ke amõ ta mupyrara ta tipe. A'erehe amõ ipirer jupãha jõ a'eta pandu katu.

¹³ Ipirer ke jupã ame'ë ta Moise je'ëha rehe hendu ym tipe. Pe, pehë pিরer ke pejupã ame'ë ke jõ a'eta putar katu. Pehë pিরer ke pejupã rahã, amõ ta pe a'eta pandu hũ ta: "Ko ipirer ke jupã ame'ë ta ke amõ ta pete'e ixo! Japandu ame'ë ke rehe hendu katu ame'ë ta ke a'eta" aja a'eta pandu hũ ta. A'erehe: "Katu te ame'ë ta ke jande" aja a'eta pandu ta a'eta jupe naĩ. Katu ym aja.

¹⁴ Ihë anĩ. Jandema'e sawa'e te, Jesu Kirisutu manõ. Myra ngã mupia ame'ë ke rehe a'e manõ. Ame'ë namõ jõ ngã ke Tupã muhã katu. Ame'ë rehe har jõ ihë apandu pandu. Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Kirisutu manõ, a'erehe ma'e aka'u te'eha ama'eha ke ihë ahijar. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e hũ. Ame'ë ke ihë ahijar. Ame'ë ke ihë ama'e tar

ym tĩ. Ame'ë ngi ihë amanõ, ame'ëja saka. (Aja rahã, ihë ama'e ym.)

¹⁵ Ipirer ke amõ jupã my. Amõ jupã ym my. Amõ koty koty ym ame'ë ta. Juja katu te Tupã ukwa katu. Kuja jõ riki amõ kotyhar katu. Amõ py'a ke Tupã mupyahu. Ame'ë riki katu te.

¹⁶ Aja ngã ixo rahã, mã peja a'eta py'a ke Tupã muhury katu. Mã peja a'eta rehe Tupã pyrara usak tĩ. Aja upa Tupã kotyhar ta rehe tĩ. Pyrara usak tĩ. A'eta py'a ke muhury katu tĩ.

¹⁷ Apo har kupe koty mã peja ihë ke mupyrara ym awa. (Kirisutu rehe har ihë apandu, a'erehe ihë ke amõ ta mahy hũ.) A'erehe ihë ke rehe pirokiha rape mãte hũ te'e ihĩ. Ame'ë ke ma'e mujekwa ngã pe. Kuja. Jesuma'e miasu ke ihë, aja mujekwa ngã pe.

¹⁸ Ngara ywy pe har ta! Ihë mu ta pehë! Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja johu pehë rehe a'e ipy'a katu te hũ. Amen. Ame'ë riki: "A'e tÿ" aja.

Upa.

Ese ok ta pe har ta pe Páu mupinim

Hom ok ta pe Páu ixo. Jesu rehe har a'e pandu pandu ixo, ame'ë ke amõ ta putar ym. A'erehe kyndaha pe a'e ke amõ ta kynda raho. A'ep a'e ixo rahã, kome'ë paper ke a'e mupinim.

Ese ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë ta pe kome'ë paper ke a'e mupinim. Kuja Páu mu'e. Se ixo rahã, upa Jesu kotyhar ta Jesu rete aja saka riki. A'erehe peteihar aja ixo ta me'ë te'e, aja a'e mu'e. Jesu riki ixotyhar tama'e âkã ke a'e. A'erehe ixotyhar ta hendu katu ta me'ë te'e ehe aja a'e mu'e tĩ.

Jesu kotyhar ta pe: "Ihë mu ta" aja Páu pandu.

Ese ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo

Ame'ë ta pe paper pinim ke Páu mondo

¹ Ese ok ta pe har ta riki pehë. Tupã kotyhar ta ke pehë. Jesu Kirisutu rehe pejurujar katu ame'ë ta ke pehë. Ko pehë pe paper pinim ihë amondo axo. Ihë Páu. Jesu Kirisutu kotyhar ke ihë. Tupã putar, a'erehe Jesu Kirisutu pandu:

—Ihë rehe har epandu pandu eho — aja ihë pe.

A'erehe Jesu Kirisutu mondo ame'ë ke ihë.

² Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja pehë rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja pehë py'a ke a'eta muhury katu tĩ.

Tupã kotyhar ta ke jande

³ Kirisutu kotyhar ta ke jande, a'erehe upa ma'e katu ame'ë ke Tupã'ã me'ë me'ë. Ame'ë ke jande pe Tupã muwyr katu. Ywa pe har ma'e katu, ame'ëja saka ma'e ke a'e muwyr katu. A'erehe mã peja japandu:

—Ne jõ riki katu te me'ë ke — aja Tupã pe.

A'e riki Jesu Kirisutu pái ke. Kirisutu riki jandema'e sawa'e te.

⁴ Kome'ë ywy keruhũ Tupã mujã ym rahã we a'e pandu:

—Pehë ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke rehe Kirisutu muhepy ta kÿ. A'erehe a'e

manõ ta kÿ. A'erehe kome'ë ywy keruhũ pe har ta ngi har pehë riki ihëma'e wan ta kÿ. Aja rahã, ihë kotyhar ta ke pehë. Ihë ruwa koty pepu'am rahã, nixói te ta ma'e peka'u te'eha pema'eha ke pehë pe. "Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'e" aja pehë rehe har pandu ym te ta awa tĩ — aja Tupã pandu.

⁵ Jande rehe a'e ipy'a katu. A'erehe jande rehe har upa a'e pandu:

—Jesu Kirisutu manõha rehe a'eta jurujar katu ta kÿ. A'erehe ihë ra'yr ta aja ihë amuruwak ta tĩ. Ihë namõ ixo ta kÿ — aja.

Aja a'e putar. Aja a'e ukwa katu tĩ.

⁶ Ta'yr rehe a'e ipy'a katu. Jande jajurujar katu ehe, a'erehe jande rehe Tupã ipy'a katu tĩ. A'erehe mã peja japandu ipe:

—Ne jõ riki katu te me'ë ke. Mã! Jande rehe nde erepy'a katu te hũ — aja Tupã pe.

⁷ Ma'e jaka'u te'eha ke jande jama'ema'e. Ame'ë rehe Kirisutu muhepy. A'erehe a'e manõ. A'erehe jande rehe ipy'a ke Tupã mujywyr katu. Mã! Jande rehe a'e ipy'a katu te hũ.

⁸ Ame'ë ke upa ym. Mãte hũ jande rehe a'e ipy'a katu.

⁹⁻¹⁰ A'e pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. Upa ukwa katuha namõ a'e ma'ema'e. Kuja a'e jupandu jupe:

—Upa katu te ihë amujã. Ywa pe ixo ame'ë ke amujã. Ywy keruhũ pe ixo ame'ë ke aja tĩ. Amujã tĩ. Kirisutu riki upa katu te ame'ë tama'e kapitã keruhũ wan ta kÿ — aja jupandu jupe.

Aja a'e putar. Kirisutu riki sawa'e te aja a'e putar. Angaha ke rehe uhyk katu rahã, aja Kirisutu ke a'e mu'am ta kÿ. Yman ame'ë ke mujekwa ym ngã pe. Apo jande pe mujekwa katu 'y.

¹¹ Tupã jupandu jupe: "Kirisutu rehe jurujar katu ame'ë ta ke ihë kotyhar ta aja ihë amuruwak ta" aja riki. Kome'ë ywy keruhũ a'e mujã ym rahã we, aja a'e jupandu jupe. Aja a'e putar, a'erehe upa ma'e ke ixo katu. Upa a'e pandu ame'ë ke ixo katu tĩ. Pe, kome'ë ywy keruhũ pe har ta ngi har jande ke ixotyhar ta aja a'e muruwak. "Ihë kotyhar ta pehë" aja a'e pandu. Jande ke jo'ok, ame'ëja saka.

¹² Aja rahã, mã peja Tupã katuha rehe har jande japandu:

—Mã! Katu te hũ — aja.

Jande riki jundéu awa ta ke. Kirisutu uwyr ym rahã we, jundéu awa ta harõ py ixo ehe.

¹³ Pehẽ riki jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke. (Ese ok ta pe har ta ke pehẽ.) Jandeja pehẽ tĩ. Myrandu katu te rehe pehendu rahã, pehendu katu ehe tĩ. Pehẽ ke Tupã muhã katu ta aja myrandu katu jamujekwa pehẽ pe. Pe, Kirisutu rehe pejurujar katu. Pe: “Ko ihẽma'e ke” ame'ẽ ukwa katuha ke Tupã moĩ pehẽ py'a rehe. Pehẽ py'a rehe I'ã ke Tupã moĩ. Aja rahã: “Ko ihẽma'e ta ke” aja Tupã pandu. “Ihẽã ke ihẽ amoĩ ta” aja a'e pandu katu yman. Ame'ẽ ke a'e moĩ katu apo 'y.

¹⁴ I'ã ke jande py'a rehe moĩ, a'erehe jande ke a'e muhã katu ta kÿ, aja jakwa katu. A'e manga katu, a'erehe aja jakwa katu. Aja rahã, ixoty jaxo rahã, nixói te ta ixotyhar ta pe ma'e ka'u te'eha ma'eha ke, aja jakwa katu. A'erehe mã peja ima'e katuha rehe har japandu: “Mã! Katu te” aja Tupã pe.

Tupã namõ ihẽ apandu pandu

¹⁵⁻¹⁶ Jande rehe Tupã ipy'a katu. A'erehe Jesu, jandema'e sawa'e te rehe pejurujar katu, aja ihẽ ahendu. A'erehe Tupã pe tapijar te'e we ihẽ apandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja ipe. Tupã kotyhar ta rehe pehẽ pepy'a katu, aja ihẽ ahendu tĩ. A'erehe Tupã pe tapijar te'e we ihẽ apandu tĩ: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja ipe.

¹⁷ Pehẽ rehe har Tupã namõ ihẽ apandu pandu. Kuja:

–Tupã! Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te pái ke nde. Jande pái keruhũ nde. Nde katu te ame'ẽ ke nde. Ne'ã ke Ese ok ta pe har ta py'a rehe emoĩ katu. Aja rahã, upa ma'e ke a'eta pe Ne'ã mujekwa katu ta. Nde rehe har a'eta pe mujekwa katu ta tĩ. Aja rahã, nde rehe har Ese ok ta pe har ta ukwa katu te ta.

¹⁸ Ko apandu nde pe. Ese ok ta pe har ta ãkã emupirer mi. Aja rahã, ma'e ke nde erekwa katu, aja a'eta ukwa katu ta tĩ. Ne namõ a'eta ixo ta kÿ, aja nde erepandu. Ame'ẽ ke a'eta ukwa katu te we ta. Nde kotyhar ta pe ma'e katu te hũ ame'ẽ ke nde ereme'ẽ katu ta. Mã! Heta te hũ ame'ẽ. Ame'ẽ ke Ese ok ta pe har ta ukwa katu ta tĩ.

¹⁹⁻²⁰ Ne rehe jande jajurujar katu. Nema'e pyrãtãha namõ jande ke nde eremuhã katu. Mãte hũ nema'e pyrãtãha! Ame'ẽ pyrãtãha namõ Kirisutu ke manõha ngi nde eremukwera katu eremuhem. Pe, nde jywa katu koty a'e ke nde eremapyk. (Aja rahã, katu te ame'ẽ ke a'e aja nde eremujekwa.) Ywa pe nde eremapyk. Nema'e pyrãtãha namõ Kirisutu ke nde eremukwera katu eremuhem. Ame'ẽ pyrãtãha jande rehe ihĩ tĩ. Juja katu te riki.

²¹ Amõ we pyrãtãha ke emujekwa. Kirisutu riki upa katu te ywa pe ixo ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ te tĩ. Upa katu te ãjã ta hendu katu ehe tĩ. Kapitã keruhũ ta apo ixo. Kirisutu riki ame'ẽ ta 'ar koty te we kapitã keruhũ te ha. Aja rahã, pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e aja mujekwa katu. Yman rahã, kapitã keruhũ ta ixo ta tĩ. Kirisutu riki ame'ẽ ta 'ar koty te we kapitã keruhũ te ha tĩ – aja Tupã namõ ihẽ apandu pandu pehẽ rehe har.

²² Kirisutu pe Tupã pandu:

–Kapitã keruhũ te nde. Upa katu te ma'e ke nde eremondo mondo apo – aja ipe.

Pe, jurujar katu ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ te a'e tĩ.

²³ (Kirisutu riki ixotyhar ta ãkã, ame'ẽja saka.) Ixotyhar ta riki Kirisutu rete aja saka. A'erehe a'e riki wetep ame'ẽja saka jamujã. Jande py'a rehe a'e ihĩ katu. A'e ixo a'erehe upa katu te ma'e ke katu tĩ. Pe, Kirisutu riki upa katu te ma'e renda rupi ixo. Ywa pe ixo. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo tĩ. Pyta we ym te ma'e renda rupi ixo.

2

Jande ke Tupã muhã katu

¹ Yman Tupã je'ẽha rehe pehendu ym. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e tĩ. Tupã rehe har pekwa pekwa ym te pexo, a'erehe manõ ame'ẽ ta aja pehẽ.

² Arahã kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta aja ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e tĩ. Arahã Satana rehe pehendu katu, a'erehe ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. A'e riki Tupã rehe hendu ym ame'ẽ tama'e kapitã. (Ãjã ramũi a'e.)

³ Jete riki. Yman Tupã rehe hendu ym ame'ẽ ta aja upa katu te jande tĩ. Jande

japutar ame'ë ke japyhyk pyhyk. Jande py'a rupi ma'e jaka'u te'eha jama'eha ke jakwa jakwa jaxo tĩ. Ame'ë ke jama'ema'e. Jaka'u te'e jaxo tĩ. Upa amõ ta aja jande ke Tupã mupyrara ta me'ë te'e.

⁴ Apo anĩ. Johu jande rehe Tupã pyrara usak. Jande rehe a'e ipy'a katu te hũ tĩ.

⁵ Yman jahendu ym ehe, a'erehe manõ ame'ë ta aja jaxo. Arahã jande rehe a'e katu usak, a'erehe jande ke a'e muhã katu. Aja rahã, jande ke a'e mukwera katu muhem ame'ëja saka riki. Manõha ngi Kirisutu ke a'e mukwera katu muhem a'erehe jande ke mukwera katu muhem tĩ, ame'ëja saka tĩ.

⁶ Jesu Kirisutu kotyhar ta ke jande apo 'y. A'erehe Kirisutu namõ jande ke Tupã mukwera katu muhem, ame'ëja saka riki. Pe, ywa pe Kirisutu namõ kapitã keruhũ aja jande ke a'e mu'am, ame'ëja saka tĩ.

⁷ Aja rahã, jande rehe upa katu te a'e ipy'a katu te hũ. Ame'ë ke upa ngã pe mujekwa katu. Ame'ë ke aja te'eha mujekwa ta tĩ. Ma'e jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe Jesu Kirisutu muhepy. A'erehe a'e manõ. Aja jande rehe Tupã ipy'a katu te hũ, aja a'e mujekwa katu.

⁸ Jesu Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe pehẽ ke Tupã muhã katu. Pehẽ rehe a'e ipy'a katu te hũ. A'erehe jõ pehẽ ke a'e muhã katu. Ame'ë ke peputar, a'erehe pehẽ ke a'e muhã katu my? Anĩ. Aja ym. Pehẽ ruhãha ke Tupã te'e me'ë.

⁹ A'erehe: "Mã! Jande jama'eha namõ jande ke Tupã muhã katu" aja marã ka ym pepanduha. Katu pehẽ pexoha a'erehe pehẽ ke a'e muhã katu my? Anĩ. Aja ym te tĩ.

¹⁰ (Jande ke a'e muhã katu.) A'erehe Kirisutu kotyhar ta ke jande apo 'y. A'erehe jande py'a ke mupyahu aja Tupã mujã. Katu jande, aja Tupã mujã. A'erehe ma'e katu ame'ë ke jama'ema'e. Kome'ë ywy keruhũ mujã ym rahã we, Tupã pandu katu: "Ihẽ kotyhar ta ma'e katu ame'ë ke ma'ema'e ta ky" aja.

Kirisutu kotyhar ta riki johu katu ngã juehe ixo

¹¹ Ymanihar pexoha rehe har pekwa pekwa pexo. Pehẽ mãi pusu ngi pe'ar rahã,

jundéu awa ta aja ym pe'ar. "Pehẽ pিরer ke pejupã ym ame'ë ta ke" aja pehẽ rehe har jundéu awa ta pandu. (Aja pehẽ rehe puka puka hũ ngã.) "Jande pিরer ke jajupã ame'ë ta ke jande" aja jundéu awa ta pandu a'eta jupe. (Aja rahã, i'ar koty te we Tupã usak katu a'eta rehe, aja ukwaha naĩ.) Ame'ë jupãha japandu rahã, hete ngi ma'e ke jupã.

¹² Tupã rehe har pekwa ym rahã, Kirisutu kotyhar ta aja ym pehẽ. Amõ awa ta ke pehẽ. Jundéu awa kotyhar ta aja ym pehẽ. Jundéu awa ta pe Tupã pandu: "Pehẽ rehe ihẽ asak katu te ta" aja a'e pandu katu. Ame'ë pandu katuha ke nixói pehẽ pe kwe. Amõ awa ta ke pehẽ. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke pehẽ. Pehẽ ruhãha rehe har pekwa ym te, aja kome'ë ywy keruhũ pe pexo. Tupã rehe har pekwa ym te tĩ.

¹³ Apo Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ 'y. Yman Tupã rehe har pekwa ym te, a'erehe Tupã ngi paite pexo, ame'ëja saka. Apo Tupã kotyhar ta ke pehẽ. Ehe har pekwa katu, a'erehe Tupã rake pexo 'y. Pehẽ ma'e peka'u te'eha pema'ema'e ame'ë muhepyha ke rehe Kirisutu manõ, a'erehe Tupã kotyhar ta ke pehẽ apo 'y.

¹⁴ Mokõi awa ta ixo. Jundéu awa ta ixo. Amõ jundéu awa aja ym ame'ë ta ixo tĩ. Ame'ë mokõi awa ta huwajan ta aja ixo. Ame'ë mokõi awa ta pyter rupi ita kurar aja me'ë ihĩ. Pe, Kirisutu manõ rahã, ame'ë ita kurar aja me'ë a'e upa ombor, ame'ëja saka. A'erehe ame'ë mokõi awa ta johu ixo apo 'y. Hury katu ngã juehe ixo apo 'y. Jundéu awa ta namõ jundéu awa aja ym ame'ë ta johu ngã ixo. Kirisutu riki mukatu, a'erehe johu ngã ixo.

¹⁵ Myja jundéu awa ta ixo ta me'ë te'e my, ame'ë ke Moise je'ëha mujekwa. Jundéu awa tama'e ke ame'ë je'ëha. Ame'ë ke Kirisutu mukanim uwyr. Aja rahã, mokõi awa ta riki johu ngã ixo. Mokõi awa ta ixotyhar ta ke, a'erehe johu ngã ixo. Aja a'e mukatu. Johu ixo ame'ë ta ke ixoty mujy'ar.

¹⁶ Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Kirisutu manõ. Aja rahã, jande rehe Tupã parahyha ke a'e mukanim tĩ. Ngã parahyha ke mukanim tĩ. A'erehe jundéu awa ta namõ jundéu awa aja ym ame'ë ta juehe katu ixo. Johu ngã ixo. Pe, Tupã

parahyha ke mukanim tĩ. A'erehe johu ngã py'a ke Tupã koty Kirisutu muruwak. Aja rahã, Tupã koty mujywyr ame'ẽja saka.

¹⁷ “Tupã namõ katu” ame'ẽ myrandu katu ke upa ngã pe Kirisutu pandu pandu uwyr. Pehẽ pe a'e pandu pandu uwyr tĩ. Jundéu awa ta pe a'e pandu pandu uwyr tĩ. A'eta Tupã rehe har ukwa we ame'ẽ ta ke. Pehẽ riki jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke. Yman Tupã rehe har pekwa ym te ame'ẽ ta ke pehẽ.

¹⁸ Kirisutu manõ, a'erehe jande pái keruhũ namõ johu jande japandu pandu katu. Jundéu awa ta aja. Jundéu awa ym ame'ẽ ta aja tĩ. Pandu pandu inamõ tĩ. Jundéu awa ta py'a rehe l'ã ihĩ katu. Ame'ẽ l'ã jundéu awa aja ym ame'ẽ ta py'a rehe ihĩ katu tĩ. A'erehe jande pái keruhũ namõ ame'ẽ ta pandu pandu katu tĩ.

¹⁹ Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta! Pesarahã! Ixotyhar ta ke pehẽ. A'erehe amõ awa ta ym Tupã pe. Tupã rehe har pekwa ym te ame'ẽ ta aja ym pehẽ. Jande aja Tupã kotyhar ta aja pexo apo tĩ. A'erehe ywa pe har ta aja pehẽ tĩ. Jande aja Tupã ra'yr ta riki pehẽ tĩ. A'erehe ywa pe har ta aja pehẽ tĩ.

Tupãma'e ok keruhũ aja jande

²⁰ Upa Tupã kotyhar ta riki ok keruhũ aja. Tupã ixo ame'ẽ ok aja ixotyhar ta ke. Tupã rehe har Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta pandu pandu. Kirisutu mondo ame'ẽ ta aja tĩ. Pandu pandu tĩ. (Ame'ẽ ta riki jurujar katu py ame'ẽ ta ke a'eta.) A'erehe ame'ẽ ta riki ok keruhũ mu'am py, ame'ẽja saka. A'engi ame'ẽ ta 'ar pe jamujã jaxo tĩ, ame'ẽja saka tĩ.

Pe, Kirisutu riki ita ok pyter ke aja saka.

²¹ Pyter riki ok ke mupyta katu. Kirisutu riki aja tĩ. Amõ amõ awa ta ke johu ngã aja a'e mujy'ar. Petẽlhar aja ixo. Pe, amõ amõ heta jurujar katu ehe. A'erehe ok keruhũ tiha te hũ oho ame'ẽja saka ixo. Ok katu te ame'ẽ ke aja saka. Ame'ẽ ke jandema'e sawa'e tema'e ke.

²² Pehẽ riki Kirisutu kotyhar ta ke. Pehẽ namõ upa katu te amõ jurujar katu ehe ame'ẽ ta jumuheta hũ ixo. Aja ok keruhũ aja Kirisutu mu'am. A'ep Tupã ixo katu. Kirisutu kotyhar ta py'a rehe l'ã ihĩ katu.

A'erehe Tupã riki ixo katu tĩ. (A'erehe upa Kirisutu kotyhar ta riki ok keruhũ aja saka.)

3

Jundéu awa ym ame'ẽ ta pe Tupã je'ẽha ke ihẽ apandu pandu

¹ Pehẽ riki amõ awa ta ke. Jundéu awa ta ym. Pehẽ pe Jesu Kirisutu rehe har ihẽ apandu pandu. (Ame'ẽ ke amõ ta putar ym. A'erehe ihẽ ke kyndaha pe amõ ta kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihẽ axo. A'erehe pehẽ rehe har Tupã namõ ihẽ apandu pandu. Ihẽ Páu.

² Ihẽ rehe Tupã ipy'a katu. Pe, ihẽ pe parakyha ke a'e me'ẽ. Pehẽ pe Jesu Kirisutu rehe har ihẽ apandu pandu. Ame'ẽ parakyha ke ihẽ pe a'e me'ẽ. Ame'ẽ ke pehendu, aja ihẽ akwa. Pe, pejurujar katu ehe.

³ Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu ta. Ame'ẽ ke yman ngã pe a'e mujekwa ym. Apo ame'ẽ ke ihẽ pe a'e mujekwa katu 'y. [Ame'ẽ rehe har a'eramõ ihẽ amupinim we mi.]

⁴ Kirisutu rehe jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jurujar katu ta, a'erehe Tupã muhã katu ta kũ. Ame'ẽ ke yman Tupã mujekwa ym ngã pe. Apo ihẽ pe mujekwa 'y, a'erehe ihẽ akwa katu. Pe, ame'ẽ rehe har a'eramõ paper rehe ihẽ amupinim. Ame'ẽ rehe pesak rahã, pekwa katu ta tĩ.]

⁵ Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu ta. Ame'ẽ ke ymanihar ta pe Tupã mujekwa ym. Apo ame'ẽ ke Jesu mondo ame'ẽ ta pe a'e mujekwa katu. Katu ame'ẽ ta ke a'eta. A'eta riki Tupã je'ẽha ke pandu pandu ame'ẽ ta ke tĩ. A'eta pe Tupã mujekwa.

⁶ Kuja a'e mujekwa. Myrandu katu mujekwa rahã, Kirisutu rehe jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jurujar katu. A'erehe Tupã katu usak ngã rehe tĩ. Ma'e katu ame'ẽ ke jundéu awa ta pe Tupã pandu katu. Ame'ẽ pandu katuha ke jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe pandu katu tĩ. Pe, jundéu awa ta aja jundéu awa aja ym ame'ẽ ta Kirisutu rete aja saka tĩ. Tupã jupandu jupe:

—Jesu Kirisutu rehe jurujar katu rahã, ame'ẽ ke ihẽ amuhã katu ta — aja.

Ame'ë pandu katuha ke jundéu awa tama'e ke. Jundéu awa aja ym ame'ë tama'e ke tĩ. Johu ngāma'e ke. Kirisutu rehe jurujar katu, a'erehe pandu katuha johu ngāma'e ke tĩ.

⁷ Tupā pandu ihē pe:

—Myrandu katu epandu eho. Ihēma'e pyrātāha ke ihē amondo ta nde pe — aja ihē pe.

Ame'ë parakyha ke a'e me'ë te'e ihē pe.

⁸ Upa Tupā kotyhar ta ngi har ihē riki katu ym te aja ihē akwa. Anĩ. Ihē pe a'e pandu:

—Jundéu awa aja ym ame'ë ta pe myrandu katu epandu eho. Kirisutu rehe har, ame'ë myrandu katu epandu eho — aja ihē pe.

Ame'ë parakyha ke ihē pe a'e me'ë. Māte hũ Kirisutu katu te ha ke. Marā ka ym upa katu te ehe har amō panduha. Māte hũ ehe har ihĩ.

⁹ Pe, ihē pe Tupā pandu tĩ:

—Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke ihē amuhā katu ta tĩ. Yman ame'ë ke amujekwa ym ngā pe. Apo ame'ë ke upa ngā pe emujekwa eho — aja ihē pe.

Upa katu te ma'e ke Tupā mujā. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke a'e muhā katu ta tĩ. Upa katu te ymanihar ta pe ame'ë ke a'e mujekwa ym te.

¹⁰ Apo anĩ. Upa mujekwa katu. Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta kome'ë ywy keruhũ pe ixo. Ame'ë ta rehe Tupā je'ēha rahoha ta usak rahā: “Mā! Tupā ukwa katu” aja a'eta ukwa katu. Tupā ukwa katu te ma'e ke. Ame'ë ke amō koty koty Tupā mujekwa. Ame'ë ke Tupā je'ēha rahoha ta ukwa katu. Ywa pe har ta kapitā keruhũ ta ke a'eta. Ājā ta ukwa katu tĩ.

¹¹ Kome'ë ywy keruhũ nixói te rahā, Tupā jupandu jupe:

—Yman rahā ihē akwa katuha ke ihē amujekwa ta ngā pe kŷ — aja.

Pe, Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te uwyr rahā, ima'e ukwa katuha ke Tupā mujekwa ngā pe. Kirisutu manō, a'erehe ngā ke Tupā muhā katu, aja ima'e ukwa katuha ke a'e mujekwa.

¹² Jande riki Kirisutu kotyhar ta ke. Jajurujar katu ehe, a'erehe Tupā namō japandu pandu katu. Jakyje ym ha namō

japandu pandu katu inamō. Tupā ruwa koty japu'am, ame'ēja saka.

¹³ Ko apandu pehē pe. Pehē pe myrandu katu ihē apandu, a'erehe ihē ke amō ta mupyrara ixo. (Aja pehendu.) A'erehe ihē rehe pejumupyai pexo. Anĩ. Pejumupyai ym pexo. Kirisutu rehe pehendu katu, a'erehe pehē rury katu pexo.

Kirisutu ipy'a katu te hũ

¹⁴ Pehē riki jundéu awa ta ym. Pehē rehe Tupā ipy'a katu, a'erehe jande pái keruhũ namō ihē apandu pandu pehē rehe har.

¹⁵ Tupā riki jande pái keruhũ. A'erehe upa katu te ixotyhar ta riki peteihar aja ixo. Ywa pe har ta riki Tupā kotyhar ta ke. Kome'ë ywy keruhũ pe har ta riki Tupā kotyhar ta ke tĩ.

¹⁶ Kuja Tupā namō ihē apandu:

—Jande pái keruhũ! Mā! Ne katu te hũ! A'erehe Ese ok ta pe har ta pe nema'e pyrātāha emondo. Ne'ā riki mondo ta. Aja rahā, a'eta py'ahu te'e ta.

¹⁷ Kirisutu rehe a'eta jurujar katu, a'erehe mā peja a'eta py'a rehe Kirisutu ixo katu te. A'eta py'a rehe hok ihĩ, ame'ēja saka mā peja Kirisutu ixo katu te. Mā peja amō ta rehe a'eta ipy'a katu. Aja rahā pahar ipy'a katuha ke kanim ym ta. (Ese ok ta pe har tama'e ipy'a katuha ke kanim ym ta.) Myra hātā ame'ë hapo aja saka ipy'a katuha pyta katu ta. Ok keruhũ pyter ke aja saka ipy'a katuha pyta katu ta tĩ.

¹⁸⁻¹⁹ Aja rahā, amō amō Tupā kotyhar ta namō kuja ukwa katu ta. Jande rehe Kirisutu ipy'a katu te hũ. Ame'ë ke upa katu te ukwa katu rahā, katu tiki. Ame'ë Kirisutu ipy'a katuha ke marā ka ym amō mangaha. Ipe te hũ aja saka. Pepaite hũ aja saka tĩ. Ywate te hũ aja saka tĩ. Typy te hũ aja saka tĩ. Mā! Kirisutu ipy'a katu te hũ. Ame'ë ke mā peja Ese ok ta pe har ta ukwa katu. Aja rahā, nde aja a'eta ixo ta tĩ. Katu te aja ixo ta tĩ. Jande pái keruhũ! Upa nde pe ihē apandu — aja Tupā namō ihē apandu.

²⁰ Tupā namō ma'e ke japandu pandu. Ame'ë 'ar koty te we a'e ma'ema'e katu ta. Ima'e pyrātāha jande py'a rehe ihĩ katu. Ame'ë namō i'ar koty te we a'e ma'ema'e katu ta. Jande py'a pe ma'e ke jakwa jakwa

jaxo. Ame'ë 'ar koty te we a'e ma'ema'e katu ta tĩ.

²¹ Jurujar katu ehe ame'ë ta ixo. A'erehe mã peja Tupã pe japandu katu:

—Ne jõ riki katu te me'ë ke — aja.

Jesu Kirisutu ixo, a'erehe mã peja Tupã pe japandu katu tĩ:

—Ne jõ riki katu te me'ë ke — aja.

Aja te'e ta japandu katu jaxo. Amen. “A'e tỹ” aja ame'ë.

4

Jurujar katu ame'ë ta riki Kirisutu rete aja saka

¹ Jandema'e sawa'e te rehe har ihẽ apandu pandu. (Ame'ë ke amõ ta putar ym. A'erehe ihẽ ke kyndaha pe amõ ta kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihẽ axo. Ko ihẽ apandu pehẽ pe. Mã peja Tupã ra'yr ta aja katu pexo. Kirisutu rehe pejurujar katu rahã, Tupã pandu:

—Ihẽ ra'yr ta pehẽ — aja.

A'erehe mã peja Tupã ra'yr ta aja katu pexo. Johu katu pexo.

² “Katu te ihẽ” aja ym pehẽ py'a pe pekwa pekwa pexo. Pehẽ py'a pemahy ym pehẽ juehe pexo. Pahar peparahy ym pexo tĩ. Pehẽ py'ahu te'e pehendu tĩ. Aja te'eha pexo. Amõ ta rehe katu ame'ë ke pema'ema'e katu. Aja pehẽ py'a katuha ke pemujekwa ngã pe.

³ Pehẽ johu aja Tupã'ã mujy'ar. Pehẽ peparahyha ke a'e mukanim pehẽ ngi, a'erehe mã peja johu katu aja pehẽ juehe pexo.

⁴ Jurujar katu ame'ë ta riki Kirisutu rete aja saka. Peteĩhar ame'ë. Tupã'ã riki peteĩhar a'e tĩ. Tupã mujekwa pehẽ pe:

—Ihẽ namõ pexo ta kỹ — aja.

Ame'ë rehe peharõ pexo. Ame'ë riki peteĩhar tĩ.

⁵ Jandema'e sawa'e te ixo. Peteĩhar a'e tĩ. Jurujar katu ame'ë ta ke jõ Tupã muhã katu. Ame'ë pe jõ awa ke uhã te hũ. Jurujar katu ame'ë ta ke amõ mujahuk rahã, Kirisutu kotyhar ke a'e, aja mujekwa ngã pe. Mujahuk rahã, peteĩhar ame'ë. Johu ngã ixo.

⁶ Tupã peteĩhar a'e tĩ. Upa jurujar katu ame'ë tama'e pái keruhũ a'e. Peteĩhar a'e tĩ. Upa katu te ixotyhar tama'e sawa'e te

a'e. Peteĩhar a'e tĩ. Upa ixotyhar ta pe ima'e pyrãtãha ke a'e muwyr tĩ. Peteĩhar ame'ë tĩ. Upa katu te ixotyhar ta py'a rehe a'e ihĩ katu tĩ. A'erehe mã peja peteĩhar aja pexo.

Ixotyhar ta pe ma'e ke Kirisutu me'ë me'ë

⁷ Peteĩhar aja jaxo. Pe, amõ koty koty ma'e ke Kirisutu me'ë me'ë te'e. Upa katu te jande pe te'e me'ë me'ë. A'e putar aja a'e me'ë me'ë. Amõ amõ pe me'ë me'ë hũ tĩ. Amõ amõ pe ta'yr mi me'ë tĩ. A'erehe myja Jesu me'ë me'ë, ame'ë namõ mã peja Jesu kotyhar ta pe katu ame'ë ke jama'ema'e katu.

⁸ Ma'e ke me'ëha kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. Kirisutu rehe har mujekwa.

“Ywa kupe koty a'e jupir oho rahã, heta ngã ke a'e raho inamõ. Ame'ë ta ke a'e muputu'u ame'ë ta ke a'eta. Ame'ë ta ke a'e raho.

Pe, ixotyhar ta pe ma'e katu ame'ë ke a'e me'ë me'ë.” (“Muputu'u ame'ë ta ke” aja pandu rahã: “Jurujar katu ehe ame'ë ta ke” aja mujekwa.)

⁹ “A'e jupir oho” aja panduha ihĩ. Myja ame'ë my? Kuja. Kome'ë ywy keruhũ pe a'e wyjy py uwyr.

¹⁰ Aja rahã, ywate ngi wyjy uwyr ame'ë ke jupir oho tĩ. Ywa kupe koty a'e oho. Aja rahã, upa henda rupi katu te a'e ixo. Kome'ë ywy keruhũ rupi aja tĩ. A'e ixo tĩ. Ywa pe aja tĩ. A'e ixo tĩ.

¹¹ A'e atu ima'e pyrãtãha ke ixotyhar ta pe me'ë me'ë. A'erehe ima'e parakyha ke a'eta ma'ema'e katu. A'erehe amõ ta riki Jesu mondo ame'ë ta ke. Ehe har a'eta pandu pandu. Amõ ta riki Tupã je'ëha ke pandu pandu ame'ë ta ke tĩ. Amõ ta ukwa ym ame'ë ta pe Tupã rehe har pandu pandu tĩ. Amõ ta Jesu kotyhar ta usakiha ta ke tĩ. Ame'ë ta riki Tupã je'ëha ke mu'e tĩ.

¹² Aja rahã, upa Tupã kotyhar ta ukwa katu ta. Tupã je'ëha pandu pandu oho ame'ë ke ukwa katu ta tĩ. Pe, Kirisutu kotyhar ta py'a ke a'eta muhury katu ta tĩ. Ixotyhar ta riki Kirisutu rete aja saka.

¹³ Aja rahã, upa jande peteĩhar aja jaxo ta. Tupã rehe har peteĩhar aja jakwa katu ta jaxo. Tupã ra'yr rehe har jakwa katu te ta tĩ. Aja rahã, tuwete ta aja jaxo. (Aja rahã, upa jakwa ta. Upa Kirisutu aja katu te jande tĩ.)

14 Aja rahã, ta'yn ta aja ym ta jande. Ta'yn rahã, jarusu ra'yr aja saka. Amõ koty koty ngi ywytu peju uwyr rahã, amõ koty koty jarusu ra'yr ke y kotok keruhũ raho raho. Ta'yn rahã, ame'ẽja saka. Aja rahã te'e mu'e ame'ẽ ta rehe a'eta hendu hendu. Pe, amõ koty koty Tupã rehe har ukwa. A'eta ke te'e mu'e ame'ẽ ta muka'u te'e. A'eta jupe ukwa ame'ẽ namõ muka'u te'e.

15 Aja rahã, katu ym. Kuja katu. Amõ ta rehe jande japy'a katu, a'erehe jetehar te ke japandu. Aja amõ amõ we Kirisutu aja jande tĩ. Katu te aja jaxo tĩ. A'e riki jurujar katu ame'ẽ ta ãkã aja saka. (A'erehe ixotyhar ta hendu katu ehe, aja mujekwa katu.)

16 Aja rahã, a'e putar ame'ẽ ke upa ma'ema'e katu. Ixotyhar ta pame katu te ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e katu. Aja johu katu ngã ixo rahã, awa rete katu ame'ẽja saka. Upa ma'e ke ma'ema'e katu. A'erehe peteĩ ma'e ke ma'ema'e katu rahã, amõ ta py'a ke mâtã katu. Muhury katu. Aja pame katu te. Aja rahã, johu ixotyhar ta py'a ke muhury katu te we hũ ta. Ipy'a katuha namõ muhury katu te we hũ ta. Tuwete oho, ame'ẽja saka ta. (Aja rahã, johu ixotyhar ta py'a ke muhury katu te we hũ ta. Ixotyhar ta py'a ke mâtã katu ta ngã juehe tĩ.)

Kirisutu rehe jurujar katu rahã, a'e riki pyahu aja saka

17 Jandema'e sawa'e te je'ẽha rupi ihẽ apandu pehẽ pe. Hâtã ihẽ apandu pehẽ pe. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta aja ym pexo tĩ. Ipy'a pe te'e ma'e ke a'eta ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke jaxer ai.

18 Jetehar te ke ukwa ame'ẽ ke Satana mukanim a'eta ngi. (Ãjã ramũi a'e.) Tupã rehe har a'eta ukwa ym te. "Anĩ" aja hendu tar ym, a'erehe ukwa ym te. A'erehe uhãha nixói a'eta rehe. Tupã me'ẽ, ame'ẽ ke nixói te a'eta pe.

19 A'eta huxĩ ym te. A'erehe upa ma'e jaxer ame'ẽ ke a'eta ma'ema'e. Amõ kũjã rehe a'eta ka'u te'e. Amõ sawa'e rehe ka'u te'e tĩ. Pahar pahar upa ka'u te'eha ma'ema'eha ke jõ a'eta putar. Aja riki Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta.

20 Pehẽ riki aja ym pehẽ. Kirisutu rehe har pejumu'e rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta aja pexo rahã, katu ym, aja pekwa katu.

21 Jete! Ehe har pehendu. Ixotyhar ta ke pehẽ, a'erehe jetehar te ke amõ ta mu'e pehẽ pe. Jesu riki jetehar te ke mu'e. Ame'ẽ ke pehẽ pe amõ ta mu'e tĩ.

22 A'erehe ymanihar jaxer pexoha ke aja ym pexo apo 'y. Yman jaxer ame'ẽ ma'ema'eha ke jõ peputar rahã, amõ amõ we hũ pexoha mujaxer aja riki oho.

23 Pehẽ py'a pyahu aja Tupã mukatu ta me'ẽ te'e.

24 Pehẽ pexoha pyahu aja pexo ta me'ẽ te'e tĩ. Ame'ẽ riki Tupã katuha aja riki. Aja rahã, pexo katu te ta riki. Ma'e ka'u te'eha ke pema'e ym ta riki.

25 (Tupã katuha aja pexo tĩ.) A'erehe mã peja amõ Kirisutu kotyhar ta pe te'e pepandu ym te apo 'y. Ixotyhar ta riki hete aja saka riki. Johu jande. A'erehe upa jetehar te ke pepandu ta me'ẽ te'e.

26 Amõ ta rehe peparahy rahã, ame'ẽ namõ ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym. Peparahyha namõ aja te'e pytun oho. Aja ym pehẽ. (Pahar pehẽ py'a pemujywywyr ehe.)

27 Peparahy pexo rahã, Satana pe: "Jaka'u te'eha jama'e jahorahã" aja pepandu, ame'ẽja saka riki. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'e ta my tĩ. Katu ym aja.

28 Yman amõ tama'e ke aja te'e amõ mukanim ixo rahã, mã peja ym apo 'y. Pe, a'engi paraky katuha namõ tamatarer pyhyk. Pe, ame'ẽ pe ima'e ma'e ke a'e jo'ok jo'ok katu. Pe, ima'e ym te ame'ẽ ta pe ma'e ke me'ẽ me'ẽ katu ta tĩ.

29 Amõ rehe juru ai ym pexo. Je'ẽha katu ame'ẽ ke jõ pepandu. Aja rahã, amõ amõ ta ke pemuhury katu ta. Aja rahã, pehẽ rehe hendu ame'ẽ ta hury katu ta tĩ.

30 Tupã'ã ke pemupyai ym. (Ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahã, Tupã'ã ke pemupyai ta.) A'e riki pehẽ py'a rehe ihĩ katu. A'erehe pehẽ riki Tupãma'e ke aja mujekwa katu a'e. I'ã ihĩ katu pehẽ py'a rehe, a'erehe inamõ pexo katu te ta, aja Tupã mujekwa katu pehẽ pe.

³¹ Amō rehe ahy te pesak ame'ē ke pehē py'a ngi pemukanim. Amō ta namō peje'ē je'ē hū ym. Amō ta rehe pehē juru ai ym tī. Upa peparahyha ke pehē py'a ngi pemukanim tī.

³² Kuja katu tiki. Katu pexo. Pehē py'a katu pehē juehe pexo. Pehē py'a pemujywyr pehē juehe pexo. Kirisutu manō. A'erehe pehē rehe ipy'a ke Tupā mujywyr. Aja pehē py'a pemujywyr pehē juehe pexo tī.

5

Amō ta rehe pepy'a katu

¹ Pehē rehe Tupā ipy'a katu. Ta'yr ta ke pehē. A'erehe a'e katuha aja mā peja pexo katu ta kŷ tī. (Aja rahā, ma'e katu ame'ē ke pema'ema'e katu.)

² Jande rehe Kirisutu ipy'a katu. A'erehe a'e manō. Ame'ē pe jande ke a'e muhā katu. Jande rehe Kirisutu ipy'a katu. Aja amō ta rehe pehē pepy'a katu ta me'ē te'e tī. Aja pexo katu tī. Kirisutu manō rahā, ma'e ke Tupā pe a'e me'ē, ame'ēja saka. A'erehe ame'ē rehe Tupā hury katu. Ma'e pihe katu ame'ēja saka tī. A'erehe ame'ē rehe Tupā hury katu tī.

Tupā kotyhar ta ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym ta me'ē te'e

³ Tupā kotyhar ta ke pehē. A'erehe ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym. “Amō kūjā ta rehe a'eta ka'u te'e” aja pehē rehe har amō ta pandu rahā, katu ym. “Amō sawa'e ta rehe a'eta ka'u te'e” aja pehē rehe har amō ta pandu rahā, katu ym tī. Upa ka'u te'eha katu ym tī. Ma'e ke rehe ipy'a moī moī rahā, katu ym tī. Aja pehē rehe har amō ta pandu rahā, katu ym. Tupā kotyhar ta ke pehē, a'erehe katu ym.

⁴ Pehē je'ēha namō amō ta ke pemuhuxī rahā, katu ym tiki. Je'ēha ka'u te'eha pepandu rahā, katu ym tiki tī. Jaxer ame'ē ke pepandu rahā, katu ym tiki tī.

Kuja katu tiki. Tupā pe kuja pepandu:

—Ne jō riki katu te me'ē ke — aja pepandu rahā, katu tiki.

⁵ Jete. Amō kūjā rehe ka'u te'e rahā, ame'ē ke Kirisutu kotyhar aja ym a'e. Tupā kotyhar aja ym tī. Amō sawa'e rehe ka'u te'e ame'ē ke aja tī. Kirisutu kotyhar aja

ym tī. Tupā kotyhar aja ym tī. Ma'e ke rehe ipy'a moī hū ame'ē ke aja tī. Kirisutu kotyhar aja ym tī. Tupā kotyhar aja ym tī. Ma'e ke rehe ipy'a moī moī hū rahā, ma'e'ā rehe ipy'a ke a'e moī moī, ame'ēja saka. Katu ym aja.

⁶ Tupā rehe hendu ym ame'ē ta ke a'e mupyrara ta. Ame'ē ta riki amō ta ke muka'u te'e. Je'ēha ka'u te'e ame'ē namō muka'u te'e. Pehē tī. Muka'u te'e tar katu pehē ke tī. A'erehe mā peja pehē ke amō ta muka'u te'e ym.

⁷ A'erehe ame'ē ta namō pexo ym. Muka'u te'e ame'ē ta namō pexo ym.

Tupā kotyhar ta weraha aja saka ame'ē pe ixo

⁸ Yman pytuniha aja ame'ē pe pexo. Aja rahā, Tupā rehe har pekwa ym. Apo Tupā kotyhar ta ke pehē 'y. A'erehe weraha aja ame'ē pe pexo katu 'y. Aja rahā, Tupā rehe har pekwa katu. A'erehe mā peja weraha aja ame'ē pe pexo katu apo 'y. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta.

⁹ Tupā rehe har pekwa katu rahā, weraha aja ame'ē pe pexo katu. Aja rahā, pema'ema'e hū ta. Kuja. Amō ta pe katu ame'ē ke pema'ema'e katu. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta tī. Jetehar te ke jō pepandu pandu ta tī. Aja pexo katu ta.

¹⁰ Weraha aja ame'ē pe pexo rahā, ma'e ke jandema'e sawa'e te ke muhury my. Ame'ē ke pekwa pekwa katu pexo. Pe, ame'ē ke pema'ema'e katu tī.

¹¹ Pytuniha aja ame'ē pe ixo ame'ē ta ma'e ka'u te'eha ke jō ma'ema'e. Ame'ē ta namō mā peja pexo ym. Kuja katu. A'eta ma'eha riki katu ym, aja pemujekwa ngā pe. “Mā peja ym” aja pepandu ngā pe.

¹² Amō ta ukwa ym ha rupi ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e. Ame'ē rehe har amō pandu rahā, huxī hū amō.

¹³ Pe, upa ma'e ke weraha pe amō moī rahā, ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ngā pe mujekwa. Aja rahā, ame'ē riki katu ym te, aja ngā pe mujekwa katu. (Aja rahā, ipy'a ke muruwak ta my tī. Tupā koty muruwak ta my tī.)

¹⁴ Ma'e ke ngā pe mujekwa katu rahā, ame'ē riki weraha pe moī. A'erehe amō pandu:

“Nde ereker ereju ame'ë ke epak!
Nde eremanõ, ame'ëja saka. Epu'am!
Pe, nde pe Kirisutu muwera katu ta,
ame'ëja saka.” (Tupã rehe hendu
ym ame'ë ta manõ, ame'ëja saka ixo.
Ukwer aja tĩ. Pe, Tupã rehe har
Kirisutu mujekwa rahã, amõ rehe
a'e muwera, ame'ëja saka.)

¹⁵ Pehendu katurahã! Pehë pexoha katu
aja pexo. Ukwa ym ame'ë ta aja ym pexo.
Ukwa ym ame'ë ta Tupã rehe har ukwa ym.
Ukwa katu ame'ë ta aja pexo tĩ. Aja rahã,
Tupã rehe har pekwa katu.

¹⁶ Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë ta
heta ixo apo 'y. A'erehe amõ kotyhar pexo.
Aja te'eha katu ame'ë ke pema'ema'e.

¹⁷ Weraha aja ame'ë pe pexo, a'erehe
peka'u te'e ym pexo. Myja pehë pexo ame'ë
ke jandema'e sawa'e te putar my. Ame'ë
ke pekwa pekwa katu pexo. Pe, ame'ë ke
pema'ema'e katu.

Tupã'ã pehë py'a rehe pemupyta katu

¹⁸ Kawĩ ngi peka'u ym. Ame'ë pehë ke
mujaxer jõ. Kuja rahã, katu tiki. Mã peja
Tupã'ã ihĩ katu pehë py'a rehe.

¹⁹ Pehë py'a pejumuhury katu pehë
juehe rahã, Ndawi riki jyngariha
mupinim, ame'ë ke pepandu pandu pehë
jupe. Tupã rehe pejyngar tĩ. Tupã rehe
har pepandu, ame'ë ke pejyngar tĩ. Pehë
pejyngar rahã: “Ne jõ riki katu te me'ë ke”
aja pekwaha namõ jandema'e sawa'e te
rehe pejyngar. Pehë ruryha namõ: “Ne jõ
riki katu te me'ë ke” aja jandema'e sawa'e
te rehe pejyngar.

²⁰ Upa katu te ma'e ke rehe aja te'eha:
“Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja Tupã pe
pepandu. Jande pái keruhũ a'e. Jesu
Kirisutu, jandema'e sawa'e te je'ëha rupi
pepandu pandu ipe.

Ne sawa'e rehe ehendu katu

²¹ Kirisutu rehe pehë py'a pemoĩ moĩ
katu, a'erehe pehendu katu pehë juehe.

²² Ixawa'e katu ame'ë ta te'e! Pehë pe
apandu ta apo! Pehë sawa'e ta rehe pe-
hendu katu. Aja rahã, jandema'e sawa'e te
je'ëha rehe pehendu katu tĩ.

²³ Ixawa'e riki hakeharma'e kapitã aja
saka. Aja Kirisutu tĩ. Jurujar katu ehe
ame'ë tama'e kapitã a'e tĩ. A'e riki jurujar

katu ame'ë ta ke muhã katu. Jurujar katu
ame'ë ta riki hete aja saka.

²⁴ Ixawa'e ta rehe hakehar ta hendu katu
ta me'ë te'e. Kirisutu rehe jurujar katu
ame'ë ta hendu katu. Aja ixawa'e ta rehe
hakehar ta tĩ. Hendu katu tĩ.

Ne rakehar rehe epy'a katu

²⁵ Sawa'e ta! Pehë pe apandu tĩ. Pehë
rakehar ta rehe pepy'a katu. Jurujar katu
ame'ë ta rehe Kirisutu ipy'a katu. A'erehe
a'eta uhãha ke rehe a'e muhepy. A'erehe
manõ. Aja pehë rakehar ta rehe pepy'a
katu tĩ.

²⁶ Pe, jurujar katu ame'ë ta py'a ke
Kirisutu juhyk rahã, Tupã pe pandu:

—Ko a'eta riki nema'e apo 'y. Nde koty-
har ta ke — aja Kirisutu pandu.

Jurujar katu ame'ë ta ke amõ ta mu-
jahuk rahã, a'eta py'a ngi ma'e ka'u te'eha
ma'ema'eha ke Kirisutu juhyk. Ame'ë ta
ke a'eta aja mujekwa katu. Pe, Tupã je'ëha
rehe hendu katu rahã, a'eta py'a juhyk aja
a'eta ixo tĩ.

²⁷ Aja jurujar katu ame'ë ta py'a ke a'e
juhyk rahã, ame'ë ta ke ixoty a'e muhyk ta
kỹ. Katu te ta a'eta. Nixói te ta ma'e ka'u
te'eha ma'eha ke a'eta pe. Jahy ruwy ym te,
ame'ëja saka a'eta katu te ta. Ma'e katu ym
ame'ë ke nixói te ta a'eta pe.

²⁸ Hakehar ta rehe sawa'e ta ipy'a katu ta
me'ë te'e. A'eta juehe a'eta ipy'a katu, aja
hakehar ta rehe ipy'a katu ta me'ë te'e tĩ.
Hakehar rehe sawa'e ipy'a katu rahã, a'e
juehe ipy'a katu tĩ.

²⁹ Juehe ipy'a ym ame'ë ke nixói. Aja
ym. Kuja riki. A'e atu u'u katu ma'e ke
ixo. A'e atu ixo katu. Jurujar katu ame'ë
ta rehe Kirisutu haihu katu. Aja amõ juehe
juhahu katu tĩ.

³⁰ Jande riki Kirisutu rete aja saka. Ixoty-
har ta ke jande. A'erehe jurujar katu ame'ë
ta rehe Kirisutu haihu katu.

³¹ Jumendaraha rehe har kuja Tupã
je'ëha rehe panduha ihĩ:

“Ipái ta ke sawa'e hijar oho. Pe, hakehar
namõ ixo katu.

Mokõihar riki peteihar aja ixo” aja panduha
ihĩ.

³² Mā! Ame'ē jetehar te ke Tupā je'ēha mujekwa jande pe. Pe, kuja ihē akwa. Jurujar katu ehe ame'ē ta riki Kirisutu namō peteīhar aja ixo.

³³ Tupā je'ēha rehe panduha ihī, ame'ē ke pehē pe katu tī. Sawa'e juehe ipy'a katu. Aja hakehar rehe ipy'a katu ta me'ē te'e tī. Pe, ixawa'e rehe hakehar hendu katu ta me'ē te'e tī.

6

Ta'yr ta ipái ta rehe hendu katu ta me'ē te'e

Tajyr ta aja tī, hendu katu ta me'ē te'e tī

¹ Ta'yn ta! Kurumī ta! Kūjātāi ta! Tiha ame'ē ta! Kirisutu kotyhar ta ke pehē. A'erehe pehē pái ta rehe pehendu katu ta me'ē te'e. Aja rahā, katu ame'ē ke pema'ema'e.

² Tupā je'ēha rehe kuja panduha ihī: “Nde pái rehe ehendu katu. Ne māi rehe aja tī. Ehendu katu tī.” Ame'ē je'ēha namō ma'e manga katuha ke Tupā moī.

³ Kuja moī:

—Nde pái ta rehe nde erehendu katu rahā, upa katu te katu nde pe. Kuja. Kome'ē ywy keruhū pe yman nde erexo ta — aja Tupā manga katu.

A'erehe ipái ta rehe ta'yn ta hendu katu ta me'ē te'e. Kurumī ta aja tī. Hendu katu ta me'ē te'e tī. Kūjātāi ta aja tī. Hendu katu ta me'ē te'e tī.

⁴ Ta'yn pái ta! Ta'yn māi ta tī. Ta'yn ta ke pemuparahy ym. Pehē ra'yr ta pe aja tī. Pehē rajyr ta pe aja tī. A'eta ke pemuparahy ym tī. Kuja katu. A'eta ke pemutiha rahā, a'eta ke pemu'e katu. Aja rahā, pehē rehe a'eta hendu katu ta. Wewe katu pepandu a'eta pe. Kirisutu kotyhar ta ke pehē, a'erehe ehe har wewe katu pemu'e katu a'eta ke.

Ijar ta pe miasu ta hendu katu ta me'ē te'e

⁵ Miasu ta! Sehar pehē jar ixo. A'eta rehe pehendu katu. Pemuparahy ym ta aja pekyjeha namō pehendu katu a'eta rehe. Mokōi pekwaha namō pexo aja ym peparaky katu. Kirisutu rehe peparaky, ame'ēja saka pehē jar rehe peparaky katu.

⁶ Pehē rehe pehē jar usak ixo rahā jō, peparaky katu my? Anī. A'eta usak ym

rahā, peparaky katu tī. Pehē rehe a'eta usak ixo rahā jō, peparaky katu rahā: “Mā! Miasu riki paraky katu te” ame'ē panduha ke jō peputar. Katu ym aja. Kirisutuma'e miasu aja pehē. A'erehe sehar pehē jar usak ym rahā, peparaky katu tī. Aja Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e katu te.

⁷ Pehē riki miasu ta ke. Peparaky rahā, pehē ruryha namō peparaky katu. Sawa'e ta rehe jō peparaky, aja ym pekwa. Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe peparaky, aja pehē rury katuha namō peparaky katu.

⁸ Pesarahā! Kuja pekwa pekwa pexo tī. Se katu aja amō paraky rahā, ame'ē namō ywa pe ma'e katu ame'ē ke jandema'e sawa'e te me'ē me'ē katu ta. Upa katu te ngā pe a'e me'ē me'ē katu ta. Miasu ta pe aja tī. Me'ē katu tī. Miasu aja ym ame'ē ta pe aja tī. Ma'e katu ame'ē ke a'e me'ē ta tī. Se katu aja paraky a'erehe me'ē me'ē katu ywa pe.

Miasuma'e jar ta pe ihē apandu apo tī

⁹ Miasuma'e jar ta! Pehē pe ihē apandu tī. Pehē pe ipy'a katuha namō miasu ta paraky. Aja pehē pepy'a katuha namō miasu ta pe pepandu pandu. Ame'ē ta pe: “Pahar peparaky ym rahā, nde ke ihē anupā ta” aja ym pepandu. Pesarahā! Jandema'e sawa'e te ywa pe ixo ame'ē ke a'e. Kuja pekwa pekwa pexo. Pehēma'e miasu ame'ē ta aja pehē riki ixotyhar ta ke tī. Jandema'e sawa'e te ywa pe ixo ame'ēma'e ke pehē tī. Ngā pe juja katu te a'e ma'e ke me'ē me'ē katu ta tī. A'e usak rahā: “Ko miasu ta ke” aja ym ipe. “Ko miasuma'e jar ta” aja ym ipe tī. Upa juja katu te ipe. A'erehe pehē pepy'a katuha namō miasu ta pe pepandu pandu katu.

Tupāma'e mundeha namō pexo katu

¹⁰ A'ejōhar panduha ke ihē apandu ta apo. Jandema'e sawa'e te kotyhar ta ke pehē. A'erehe ima'e pyrātāha namō pexo katu. Ame'ē namō pehē py'a ke pemātā katu pexo.

¹¹ Ima'e mundeha aja me'ē Tupā me'ē pehē pe. Ame'ē namō pexo katu. Aja rahā, Satana riki pehē ke muka'u te'e ym ta. (Ājā ramūi a'e.)

12 Amō awa ta namō jajumai mai jaxo my? Anī. Aja ym. Ājā ta namō jajumai jaxo, ame'ēja saka jaxo. A'eta katu ym te. Ywa pe har ta ke a'eta tī. A'eta riki Tupā rehe hendu ym ame'ē tama'e kapitā keruhū ta.

13 A'erehe Tupāma'e mundeha aja me'ē namō pexo katu. Pe, mupyraraha pehē rehe uhyk rahā, pehē ke pehē ruwajan ta muputu'u ym ta. Ame'ē mupyraraha upa rahā, pete'e pexo katu ta rī.

14 A'erehe pepu'am katu, aja pexo. Tupāma'e mundeha aja me'ē namō pexo. Kuja. Sonda ta aja pehē ku'a rupi har pepukwar katu. Aja rahā, jetehar te ke namō pexo katu. Sonda ta aja pehē juehe ita kamixa pemunde tī. Aja rahā, Tupā pandu: “Pehē katu. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke nixói te pehē pe” aja pexo katu.

15 Sonda ta aja pehē py rehe har pemunde tī. Aja rahā, pahar myrandu katu ke amō ta pe pepandu peho. “Pehē py'a ke Tupā muhury katu ta.” Ame'ē myrandu katu ke pepandu peho.

16 Sonda ta aja pehē jywa rehe itape ke aja te'e pemujar katu. Aja rahā, Kirisutu rehe pejurujar katu pexo. Aja rahā, ame'ē pe upa u'y hapy ame'ē ke pemuwe ta tī, ame'ēja saka tī. Satana ombor ame'ēja saka tī. (Ājā ramūi a'e.) Ombor rahā, pejurujar katuha ke a'e mukanim tar katu. Ame'ē u'y hapy ame'ē ke pemuwe ta tī, ame'ēja saka tī.

17 Sonda ta aja pehē ākā rehe har pehē ākā rehe pemoi tī. Itasape ke. Aja rahā, pehē ke Tupā muhā katu, aja pekwa katu. Sonda ta aja ita tamarā namō pexo katu. Pehē pe Tupā'ā me'ē katu, ame'ē ke aja saka. Aja rahā, Tupā je'ēha namō pexo katu. Ame'ē ke pepandu pandu.

18 Aja Tupāma'e mundeha aja me'ē namō pexo. Amō we tī. Tupā namō pepandu pandu. Kuja:

—Jande pái keruhū! Ihē pe nema'e pyrātāha emuwyr — aja ipe.

Pehē pe Tupā'ā mujekwa rahā, Tupā namō aja te'eha pepandu pandu. A'erehe peta kŷ! Peputu'u ym ingi. Upa Tupā kotyhar ta rehe har Tupā namō aja te'eha pepandu pandu.

19 Ihē rehe har Tupā namō pepandu pandu tī.

—Jande pái keruhū! Páu pe nema'e pyrātāha ke emondo katu. Aja rahā, kyje ym ha namō nema'e je'ēha ke a'e pandu pandu ta. Myrandu katu ke a'e mujekwa ta ngā pe. Yman ukwa ym ame'ē ke. Ame'ē ke mujekwa ta ngā pe apo 'y — aja ihē rehe har Tupā namō pepandu.

20 Ame'ē myrandu katu ke ihē apandu ta. A'erehe ihē ke Jesu mondo. Kyndaha pe ihē axo apo. A'erehe kuja Tupā namō pepandu tī:

—Mā peja kyje ym ha namō myrandu katu ke Páu pandu pandu. Aja rahā katu tiki — aja Tupā namō pepandu ihē rehe har.

Katuha ke ihē amondo

21 Pehē koty Tik ke ihē amondo ta. Ihē rehe har a'e mujekwa katu ta pehē pe. Aja rahā, ihē axoha ke pekwa katu ta. Tik rehe jande japy'a katu ame'ē ke a'e. Jande mu a'e. Jandema'e sawa'e te pe a'e paraky ixo tī. Tupā je'ēha ke a'e pandu pandu, ame'ē riki ima'e parakyha ke. Tik pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu.

22 Ihē rehe har a'e mujekwa ta pehē pe. A'erehe pehē koty a'e ke ihē amondo axo. Myja upa jaxo my, ame'ē rehe har a'e mujekwa ta pehē pe. Aja rahā, pehē py'a ke a'e muhury katu ta.

23 Tupā riki jande pái keruhū. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mā peja pehē py'a ke a'eta muhury katu. Mā peja pehē py'a ke a'eta mātā katu tī. Aja rahā, upa pehē mu ta rehe pehē pepy'a katu ta. Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe upa pehē mu ta rehe pepy'a katu tī.

24 Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe ipy'a katu ame'ē ta ixo. Mā peja ame'ē ke a'eta mukanim ym te. Mā peja a'eta rehe Tupā ipy'a katu te hū.

Úpa.

Siri ok ta pe har ta pe Páu mupinim

Hom ok ta pe Páu ixo. Jesu rehe har a'e pandu pandu ixo, ame'ë ke amõ ta putar ym. A'erehe kyndaha pe a'e ke amõ ta kynda raho. A'ep a'e ixo rahã, kome'ë paper ke a'e mupinim.

Páu pe Siri ok ta pe har ta tamatarer ke mondo. A'erehe a'e pandu: “Katu tiki” aja. Tupã pe pandu tĩ: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja.

Páu pyrara ixo tipe. Anĩ. Tapijar te'e we myrandu katu ke a'e pandu pandu. Tapijar te'e we Jesu rehe har a'e ukwa tar katu tĩ, aja mupinim tĩ. “Mã peja Jesu ukwa katu aja pehë tĩ” aja Páu mupinim Siri ok ta pe har ta pe.

Jesu kotyhar ta pe: “Ihë mu ta” aja Páu pandu.

Siri ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo

Ame'ë ta pe paper pinim ke Páu mupinim

¹ Ihë Páu. Timo ihë namõ a'e ixo tĩ. Jesu Kirisutuma'e parakyha ta ke jande. Ehe har japandu pandu, ame'ë riki jandema'e parakyha ke.

Ko pehë pe paper pinim ke ihë amondo axo. Siri ok ta pe har ta ke pehë. Tupã kotyhar ta ke pehë. Upa Jesu Kirisutu rehe jurujar katu ame'ë ta pe paper pinim ihë amondo axo tĩ. Tupã kotyhar tama'e kapitã ta pe amondo axo tĩ. Tupã kotyhar ta rehe ma'e ke amõ ta ma'ema'e katu tĩ. Ame'ë ta pe paper pinim amondo axo tĩ.

² Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja pehë rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja pehë py'a ke a'eta muhury katu.

Tupã namõ Siri ok ta pe har ta rehe har ihë apandu pandu

³ Pehë rehe har ihë akwa akwa axo rahã: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja Tupã pe ihë apandu pandu. Aja te'eha ihë.

⁴⁻⁵ Jesu rehe pejurujar katu py rahã, tamatarer ihë pe pemuwyr. A'erehe myrandu katu ke ihë apandu pandu axo rĩ. Aja we apo tĩ. Amõ ta pe myrandu katu ihë

apandu pandu axo rahã, ihë pe tamatarer pemuwyr tĩ. A'erehe pehë rehe har Tupã namõ ihë apandu pandu rahã, ihë rury katuha namõ: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja Tupã pe ihë apandu katu.

⁶ Pe, kuja ihë akwa katu te. Pehë pejurujar katu py rahã, I'ã ke pehë py'a rehe Tupã moĩ. Aja rahã Kirisutu katuha aja pehë ke Tupã muwak ixo. Aja a'e muwak we ixo rĩ. Pe, Jesu Kirisutu jywyr rahã, ame'ë muwakiha ke a'ewan ta. Arahã Tupã pandu ta: “Uhyk katu. Kirisutu katuha aja pehë tĩ” aja.

⁷ Pehë rehe har ihë akwa akwa axo rahã, ihë rury katu. Pehë rehe ihë apy'a katu, a'erehe ihë rury katu. “Myrandu katu ke ebandu eho” aja Tupã ihë pe. Ame'ë parakyha ke ihë ama'ema'e. Aja ihë axo rahã, ihë pe tamatarer ke pemuwyr. Apo kyndaha pe ihë axo rahã, aja ihë pe pemuwyr tĩ. Kyndaha pe ihë axo ym rahã we, aja tĩ. Pemuwyr tĩ. Kyndaha pe ihë axo ym rahã we, kapitã ruwa koty ihë apu'am. “Jesu rehe har myrandu katu riki jetehar te ke” aja ihë apandu. Ngã pe apandu tĩ. Aja rahã, Jesu rehe har ukwa katu te we ngã.

⁸ Pehë rehe Jesu Kirisutu ipy'a katuha aja ihë apy'a katu tĩ. Jetehar te ke ihë apandu. Ame'ë ke Tupã ukwa katu.

⁹ Kuja pehë rehe har Tupã namõ ihë apandu pandu:

—Mã peja Siri ok ta pe har ta ipy'a katu te we a'eta juehe ixo. Mã peja nde rehe har a'eta jumu'e katu te we ixo tĩ. Aja rahã ukwa katuha namõ ipy'a katu te we ta a'eta juehe. Mã peja katu ame'ë ke a'eta ukwa katu te we ixo. Aja rahã, ipy'a katu te we ta a'eta juehe tĩ.

¹⁰ Upa aja rahã, ma'e riki katu te ame'ë ke a'eta ma'ema'e ta. Aja rahã, Kirisutu jywyr rahã, a'eta pe nixói te ta ma'e ka'u te'eha ma'eha ke. “Katu ym ame'ë ta” aja amõ ta pandu ym te ta tĩ.

¹¹ Pe, Jesu Kirisutu riki ima'e pyrãtãha ke muwyr. A'erehe ame'ë namõ katu ame'ë ke jõ Siri ok ta pe har ta ma'ema'e ta. Aja rahã, nde pe katu ngã pandu: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja riki — aja Tupã namõ pehë rehe har ihë apandu pandu.

Tapijar te'e we Tupã je'êha ke ihê apandu pandu katu

¹² Ihê mu ta! Ihê rehe har pekwa katu aja ihê aputar katu. Mâte we ihê axoha kwe. Apyrara hũ axo kwe. (Anĩ. Tapijar te'e we myrandu katu apandu pandu.) A'erehe myrandu katu ke amõ amõ we hũ amõ ta ukwa katu te we ixo.

¹³ (Ame'ê ke amõ ta putar ym. A'erehe kyndaha pe ihê ke kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihê axo apo. Ame'ê ke se ixo ame'ê ta ukwa. Kirisutu rehe har ihê apandu pandu. Kirisutuma'e parakyha ke ihê. A'erehe kyndaha pe ihê axo apo. Ame'ê ke upa amõ ta ukwa. Ame'ê ke kapitã rok harõha ta ukwa katu tĩ.

¹⁴ Kyndaha pe ihê axo. Anĩ. Ihê py'ahu axo. A'erehe jandema'e sawa'e te rehe heta jande mu ta jurujar katu te we ixo. I'ar koty te we a'eta ipy'ahuha. A'erehe Tupã je'êha ke a'eta pandu pandu katu tĩ. Ngã ngi kyje ym ha namõ pandu pandu.

¹⁵⁻¹⁷ Jete! Amõ ta Kirisutu rehe har pandu pandu tĩ. "Jande japandu rahã, jande rehe Páu jyty'ym ta" aja ame'ê ta ukwaha naĩ. A'erehe ame'ê ta pandu pandu. Ihê namõ je'ê hãtã tã tar katu tĩ. A'erehe Kirisutu rehe har pandu pandu tĩ. Muka'u te'eha namõ a'eta pandu pandu. Kirisutu rehe har pandu pandu rahã: "Peme'ê ta katu" aja panduha ke a'eta putar katu. A'eta mu'e ame'ê ke rehe heta ngã hendu. A'erehe kyndaha pe ihê axo rahã, ihê riki ajyty'ym a'eta rehe aja a'eta ukwaha naĩ.

Amõ ta anĩ. Amõ ta ihê rehe ipy'a katu. A'erehe Kirisutu rehe har a'eta pandu pandu. Jetehar rupi pandu pandu. Kapitã ruwa koty ihê apu'am rahã: "Jesu rehe har myrandu katu riki jetehar te ke" aja ihê apandu. Ame'ê parakyha ke ihê pe Tupã me'ê. Aja a'eta ukwa. A'erehe ihê rehe a'eta ipy'a katu.

¹⁸ Upa riki katu ihê pe. Ka'u te'eha namõ amõ ta Kirisutu rehe har pandu pandu. Jetehar rupi amõ ta pandu pandu tĩ. Mokõihar ta Kirisutu rehe har pandu pandu. A'erehe ihê rury katu ihê axo.

¹⁹ Ihê rehe har Tupã namõ pepandu pandu. "Páu ke kyndaha ngi emuhem" aja. A'erehe kyndaha ngi ihê ke kapitã muhem katu ta, aja akwa. A'erehe ihê rury

katu te axo. Tupã'ã ihê rehe usak katu, Jesu Kirisutu muwyr ame'ê ke a'e. A'erehe kyndaha ngi ihê ke kapitã muhem katu ta tĩ. Aja akwa. A'erehe ihê rury katu te axo.

²⁰ Ihê riki Kirisutu rehe har ihê apandu pandu tar katu te. Aja te'eha ihê axo. Ame'ê jõ ihê aputar katu. Aja ym rahã, ihê ruxĩ ta. Ihê py'ahu ta me'ê te'e. Aja te'eha ihê axo. Amanõ ta nahã my. Aja rahã: "Ne jõ riki katu te me'ê ke" aja Kirisutu rehe har amõ ta pandu. Aja ihê aputar. Ko axo we nahã my rĩ. Aja rahã: "Ne jõ riki katu te me'ê ke" aja Kirisutu rehe har amõ ta pandu tĩ. Aja ihê aputar tĩ.

²¹ Ihê atu ko axo we rahã, Kirisutu rehe har: "Ne jõ riki katu te me'ê ke" aja ihê apandu axo. Ihê amanõ rahã, amõ ta Kirisutu pe pandu ta: "Ne jõ riki katu te me'ê ke." Aja rahã i'ar koty te we katuha.

²² Pe, ko ihê axo rahã we Kirisutu rehe har ihê apandu pandu katu te we axo. Myja ihê aputar katu my? Akwa ym.

²³ Ihê amanõha ke aputar my? Ko axoha we aputar my? Myja my? Akwa ym. Kuja ihê akwa. Ihê amanõ tar katu. Aja rahã, Kirisutu namõ ihê axo ta kÿ. Ame'ê riki i'ar koty te we katuha.

²⁴ Pehê pe anĩ. Ko axo rahã we, katu tiki pehê pe. (Aja rahã, amõ we Kirisutu rehe har pehê pe ihê amu'e ta rĩ.)

²⁵ Aja akwa. A'erehe ihê amanõ ym we ta rĩ. Pehê namõ ihê axo we ta rĩ. Aja rahã, pehê ke ihê amu'e we ta axo rĩ. Aja rahã, tapijar te'e we Kirisutu rehe pejurujar katu te we rĩ. Aja rahã, pehê rury katu te we ta pexo.

²⁶ Pe, amõ we pehê namõ ihê axo rahã, Jesu Kirisutu pe: "Ne jõ riki katu te me'ê ke" aja pepandu ta. A'e riki kyndaha ngi ihê ke muhem ta, a'erehe aja pepandu ta.

Pexoha katu aja pexo katu

²⁷ Apo amõ we apandu ta. Kirisutu rehe har myrandu katu rehe panduha ihĩ. Ame'ê myrandu ke amõ mu'e, aja pexoha katu ta me'ê te'e. Aja rahã, pehê pexoha rehe har ihê ahendu ta. Pehê rehe ihê asak ta aho my. Aho ym ta my. Pehê rehe har ihê ahendu ta. Kirisutu rehe pejurujar katu te we rĩ. Pehijar ym. Aja ihê ahendu ta. Aja rahã, katu te. Myrandu katu rehe amõ ta jurujar katu. Ame'ê

ke peputar, a'erehe ame'ë ke pehë johu pepandu pandu. Peteihar aja pepandu pandu. Ame'ë rehe ihë ahendu ta tĩ. Aja rahã, katu te tĩ.

²⁸ Pehë ke amõ ta mupyrara rahã, a'eta ngi pekyje ym. Pehë py'ahu te'e pehendu aja pemujekwa a'eta pe. Aja rahã, a'eta ma'eha ke pemujekwa. (Kirisutu ke a'eta putar ym.) A'erehe mupyraraha renda pe a'eta oho ta ame'ë ta ke a'eta, aja pemujekwa. Pehë anĩ. Tupã muhã katu ame'ë ta ke pehë, aja pemujekwa katu. A'e riki pehë ke muhã katu ta.

²⁹ Pehë pe Tupã pandu: "Pehë rehe katu asak. Kirisutu rehe pejurujar katu. Amõ we tĩ. Ehe har pepandu pandu peho tĩ. A'erehe pehë ke amõ ta mupyrara ta tĩ" aja Tupã pandu.

³⁰ Ihë aja pehë tĩ. Mu'eharan ta namõ peje'ë je'ë hũ tĩ. Aja pexo tĩ. Aja rahã ame'ë ta mu'e ame'ë ke pemukanim ta tĩ. A'erehe ihë aja pehë tĩ. Yman ame'ë ta namõ ihë aje'ë je'ë hũ tĩ, aja pekwa. Apo aja ihë axo tĩ. Aja pehendu tĩ.

2

Kirisutu rehe har

¹ Kirisutu riki pehë py'a ke mâtã. Pehë rehe a'e ipy'a katu, a'erehe pehë ke muhury katu. Tupãã namõ pehë juehe katu pexo. Amõ ta rehe pepy'a katu. Amõ ta rehe pepyrara pesak tĩ.

² Ko apandu pehë pe. Ihë aja juja katu te pekwa pekwa pexo tĩ. Jumai ym ha namõ pexo. Pepy'a katu pehë juehe. Peteihar aja pexo. Aja rahã, ihë ke pemuhury katu te ta.

³ Ma'e ke pema'ema'e rahã, amõ ta pandu my: "Mã! Katu hũ peme'ë ta." Ame'ë panduha peputar my? Mã peja ym aja. "Mã! Jande jõ katu te" aja ym pekwa pekwa pehë juehe har. Amõ ta katuha riki pehë 'ar koty te we aja pekwa katu pexo. Amõ ta 'ar koty te we pehë katuha ke aja ym pekwa pekwa pexo tĩ.

⁴ Amõ ta pe kuja pepandu katu: "Pehë namõ jama'ema'e ta" aja. Pe, ame'ë ta pehë pe: "Pehë namõ jande jama'ema'e ta tĩ" aja. Juja katu te ma'ema'eha ngã jupe. Aja katu. Pehëma'e ke rehe jõ pesak ym pexo.

⁵ Jesu Kirisutu ukwa katuha aja mã peja pekwa pekwa katu pexo tĩ. "Mã! Ihë katu

te ihë" aja ym te panduha a'e. Kuja Kirisutu ukwa katu:

⁶ "Tupã aja a'e tĩ. Aja te'eha a'e ixo. Ima'e pyrãtãha namõ Tupã aja a'e ixo ta, aja ukwa jupe my? Anĩ. Aja ym riki.

⁷ Kuja a'e ukwa tĩ. Upa katu te ywa pe ixo ame'ë ta ke jeje a'e hijar. Tupã aja ame'ë ke hijar uwyr tĩ.

Awa aja te'e a'e uwyr. Te'e paraky ame'ë ke aja a'e ixo.

⁸ Katu te a'e jupe, aja ym a'e ukwa.

Tupã rehe a'e hendu katu. A'erehe a'e manõ. Myra ngã mupia ame'ë ke rehe a'e manõ.

⁹ Manõha ngi mukwera katu muhem. A'erehe katu te ame'ë ke a'e aja Tupã mu'am.

Pe, ywa kupe koty mujywyr raho. A'erehe amõ ta 'ar koty te we a'e katuha aja mu'am.

A'e aja me'ë amõ nixói te.

¹⁰ Aja rahã: 'Jesu' aja her ke hendu ame'ë ta ipynarãi pe wapyk ta. (Ame'ëja ipy'a ke moĩ moĩ katuha ke mujekwa ta.)

Aja upa katu te ngã wapyk ta. Ywa pe har ta wapyk ta tĩ. Aja ipy'a ke moĩ moĩ katu ta ehe. Kome'ë ywy keruhũ pe har ta aja tĩ. Ipy'a ke moĩ moĩ katu ta ehe tĩ. Mupyraraha renda pe ihĩ, ame'ë ta aja tĩ. Ipy'a ke moĩ moĩ katu ta ehe tĩ.

Upa katu te ngã ipy'a ke moĩ moĩ ta ehe tĩ.

¹¹ Pe: 'Jesu Kirisutu riki sawa'e te' aja upa katu te ngã pandu ta.

Pe, Jesu rehe har katu ma'e pandu rahã, Tupã pe: 'Ne jõ riki katu te me'ë ke' aja pandu ta tĩ. A'e riki jande pái keruhũ te."

Pexoha katu aja ngã pe pemujekwa

¹² Pehë riki ihë rehe katu ame'ë ta ke. Ihë apy'a katu ame'ë ta ke pehë tĩ. Pesarahã! Pehë namõ ihë axo rahã, ma'e ke ihë apandu pehë pe. Ame'ë rehe pehendu katu. Apo pehë namõ axo ym. Ko amõ we panduha ke pehë pe ihë amondo axo. Ame'ë rehe pehendu katu ta me'ë te'e tĩ. Kuja. Pehë ke Tupã muhã katu. A'erehe ma'e peka'u te'eha pema'eha ngi pehë ke a'e poir, ame'ëja saka. A'erehe mã peja ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym. Amõ

we ame'ë ke pema'e ta my, ame'ë pekyjeha namō katu ame'ë ke jō pema'ema'e.

¹³ Ima'e pyrātāha ke Tupā muwyr pehē pe. A'erehe a'e putar ame'ë ke pema'ema'e tar katu. Pehendu tar katu ehe tī.

¹⁴ Upa ma'e ke pema'e rahā, pehē ruryha namō pema'e pexo. Peje'ë hātā tā ha namō aja ym pema'e.

¹⁵ Aja rahā: “Pehē katu ym” aja amō ta pandu ym ta. Pehē py'a juhyk, aja Tupā ra'yr ta katu aja pexo tī. Kome'ë ywy keruhū pe pexo. A'ep ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ë ta ixo. Jaxer ame'ë ta aja tī. Ixo tī. Ame'ë ta namō pexo rahā, pehē riki amō kotyhar ta ke aja pemujekwa ta me'ë te'e. Katu ame'ë ta ke pehē aja pemujekwa ta me'ë te'e.

¹⁶ Aja rahā, myja ngā ke Tupā muhā katu, ame'ë rehe har ngā pe pepandu pandu. Ame'ë ke pehē pe ihē amu'e katu, aja pemujekwa ihē pe. Aja rahā: “Pesarahā! Sīri ok ta pe har ta katu” aja ihē apandu ta. Kirisutu jywyr rahā, aja ihē apandu ta. Aja ihē rury katu axo.

¹⁷ Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe Tupā pe pepandu: “Ko jande riki nema'e ta ke. Jande py'a jamōi moī katu nde rehe” aja pepandu. Pe, Tupā rehe har pehē pe ihē apandu katu te we axo rī. A'erehe pehē py'a pemoī moī katu te we ehe. A'erehe ihē ke amō ta jukwa ta my? (Aja Tupā rehe ihē apy'a katuha ke ihē amujekwa ta ngā pe.) Aja rahā, ihē rury katu ta axo. Pehē aja ihē rury katu ta axo tī.

¹⁸ Aja pehē tī. Pehē rury katu ta me'ë te'e. Ihē aja pehē rury katu ta pexo tī.

Pehē koty Timo ke ihē amondo ta

¹⁹ Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'e putar rahā, pahar pehē koty Timo ke ihē amondo ta. Pe, pehē ngi Timo jywyr rahā, pehē rehe har a'e pandu ta uwyr ihē pe tī. Aja rahā, (katu pexo aja ahendu rahā,) ihē rury katu ta ihē axo.

²⁰ Ihē aja a'e jō pehē rehe a'e jumupyai ixo tī. Myja pexoha apo my, aja pehē rehe har a'e jumupyai ixo.

²¹ Amō ta anī. Juehe har ixoha rehe har jō sehar ta usak usak ixo. Jesu Kirisutu rehe har pandu tar ym. Ame'ë parakyha ke ma'ema'e tar ym.

²² Timo riki paraky katu. Aja a'e mujekwa katu pehē pe. Ame'ë rehe har pekwa katu. Ipái aja ta'yr tī. Mokōihar ta paraky katu. Aja ihē namō myrandu katu ke Timo pandu pandu tī. (Ihē ra'yr aja a'e.)

²³ Myja se ihē axo ta my? Kyndaha ngi ihē ahem ta my? Ame'ë ke ihē akwa rahā, pahar pehē koty Timo ke ihē amondo ta. Aja akwa.

²⁴ Pe, Tupā putar rahā, ihē atu pehē rehe asak ta aho. Yman ym rahā ihē asak ta aho.

Pehē koty Eparondi ke ihē amondo ta

²⁵ Eparondi ke pehē koty ihē amondo ta me'ë te'e, aja akwa. Ihē mu aja a'e. Tamatarer ke a'e werur ihē pe. Pehē pemuwyr ame'ë ke a'e werur. Se Hom ok ta pe ihē namō myrandu katu ke a'e pandu pandu tī. Mujekwa katu tī.

²⁶ Ma'e ahyha ke a'e pyhyk, aja pehendu. Pehendu aja a'e ukwa rahā, jumupyai ixo tī. Apo pehē rehe a'e usak tar katu tī.

²⁷ Jete riki. Ma'e ahyha ke a'e pyhyk. Tate manō. Anī. Tupā pyrara usak ehe. A'e ke rehe jō ym pyrara usak. Ihē rehe pyrara usak tī. A'erehe manō ym. Manō rahā, i'ar koty te we ihē pyai ta tipe tī.

²⁸ Anī. A'e manō ym. A'erehe pahar pehē koty a'e ke ihē amondo tar katu. Pe, pesak ehe rahā, pehē rury katu ta. Aja rahā, ihē apyaiha ke upa kanim ta tī.

²⁹ Pehē koty a'e uhyk rahā, ipo ke pepyhyk pyhyk katu ingi. Pehē ruryha namō pepyhyk katu ingi. Pesak ehe rahā: “Ne jō riki katu te me'ë ke” aja Tupā pe pepandu. Pehē mu aja ipo ke pepyhyk katu ingi. Eparondi aja me'ë sawa'e ta rehe har: “Katu ame'ë ta ke a'eta” aja pekwa pekwa katu tī.

³⁰ Myrandu katu ke a'e pandu pandu. Kirisutu pe paraky ame'ë ke a'e tī. Arahā tate a'e manō. Pyraraha ngi kyje ym a'e. Myrandu katu pandu pandu. A'erehe Eparondi aja me'ë sawa'e rehe har: “Katu ame'ë ke a'e” aja pekwa pekwa pexo. Se Hom ok ta pe pehē pexo ym. A'erehe marā ka ym ihē py'a ke pemātāha. A'erehe a'e riki ihē py'a ke mātā katu.

3

“Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha

Nixói te nde pe” aja Tupã pandu

¹ Ihê mu ta! Amõ we ihê amupinim ta. Pesarahã! Jandema'e sawa'e te kotyhar ta ke pehê, a'erehe pehê rury katu pexo. Amukwehe pehê pe ihê apandu, ame'ê juja katu te paper pinim ke pehê pe ihê amondo axo. Ihê py'a jukwa ym riki. Ihê amondo rahã, pejurujar katuha ke pehijar ym ta.

² Amõ mu'eha ta rehe pesak te'e. Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e hũ. Muka'u te'e hũ amõ ta ke tĩ. Amõ pিরer ke jupã ta me'ê te'e, aja riki a'eta mu'e. (Ipirer ke jupã rahã, Tupã kotyhar ta te ke a'eta, aja a'eta ukwaha jupe naĩ.)

³ Anĩ. Jande atu Tupã kotyhar ta ke. Ame'ê jakwa katuha ke Tupã moĩ, jande py'a rehe. I'ã ke jande py'a rehe moĩ. A'erehe ixotyhar ta ke aja jakwa katu. A'erehe Tupã rehe jande py'a ke jamoĩ moĩ katu. Jesu Kirisutu namõ jande juehe katu jaxo. A'erehe jande rury katu. Ipirer rehe mangaha ke amõ ta moĩ rahã, Tupã kotyhar ta ke aja a'eta ukwaha naĩ. Jande anĩ.

⁴ Ihê atu ihê aputar rahã, ame'ê pিরer jupãha ke rehe ihê ajurujar katu ta tipe. Ima'e ma'eha ke rehe amõ jurujar katu rahã, ko ihê riki i'ar koty te we ihê ajurujar katu ta tipe.

⁵ Ihê mõi pusu ngi a'ar. Pe, awa po wajar mahapyr aker rahã, ihê pিরer ke amõ jupã. Aja rahã, jundéu awa te ke ihê, aja amujekwa. Menjamĩ rainõ ke ihê. Ihê pái ta riki jundéu awa ta ke. Jundéu awa ramũi ta ukwaha rehe ihê ahendu katu tĩ. Parise ta kotyhar ke ihê. (Ame'ê ta riki Moise je'eha rehe hendu katu te.) Aja ihê tĩ. Ahendu katu ehe tĩ.

⁶ Ame'ê ke rehe amõ ta hendu katu te. Aja ihê aputar katu te tĩ. A'erehe Jesu kotyhar ta ke ihê amupyrara hũ axo kwe. Amõ koty a'eta ukwa, aja ihê akwaha naĩ, a'erehe ihê amupyrara hũ a'eta ke axo. Moise je'eha rehe amõ hendu katu te rahã, katu ame'ê ke a'e, aja ukwaha jupe naĩ. Aja ihê tĩ. Nixói ma'e aka'u te'eha ama'eha ihê pe, aja ihê akwaha ihê jupe naĩ.

⁷ Pe, ihê axoha riki katu te, aja akwaha naĩ. Apo ame'ê ymanihar axoha riki jaxer

aja akwa katu apo 'y. Kirisutu rehe ihê ajurujar katu, a'erehe aja ihê akwa katu apo 'y.

⁸ Jete. Upa katu te jaxer riki, aja akwa katu apo 'y. Pe, amõ koty ihê akwa. Amõ riki ymanihar 'ar koty te we katuha. Jesu Kirisutu rehe har ihê akwa. Ame'ê riki i'ar koty te we katuha. Jesu riki ihêma'e sawa'e te. Ehe har ihê akwa katu apo 'y, a'erehe ymanihar akwaha ke ihê ahijar. Ame'ê jaxer aja akwa. Aja rahã, Kirisutu kotyhar te aja ihê axo.

⁹ Pe, Kirisutu namõ ihê juehe katu ihê axo. Moise je'eha rehe ihê ahendu katu, a'erehe ihê ke Tupã muhã katu my? Anĩ. Aja ym. Ko Kirisutu rehe ihê ajurujar katu, a'erehe ihê ke Tupã muhã katu 'y. Jete. Upa Kirisutu rehe jurujar katu ame'ê ta ke Tupã muhã katu ta kÿ.

¹⁰ Kuja ihê aputar apo 'y. Kirisutu rehe har jõ ihê akwa tar katu te we hũ ihê axo rĩ. Tupãma'e pyrãtãha ke aja tĩ. Akwa tar katu te we hũ ihê axo tĩ. Kirisutu ke a'e mukwera katu muhem rahã, pyrãtãha namõ mukwera katu muhem. Ame'ê ke ihê akwa tar katu te we ihê axo tĩ. Kirisutu ke amõ ta mupyrara. A'e aja ihê ke amõ ta mupyrara ta aja ihê aputar axo tĩ. A'e manõ. A'e aja ihê aputar katu tĩ.

¹¹ Pe, manõ ame'ê ta ke Tupã mukwera katu ta muhem rahã, ko ihê ke a'e mukwera katu ta muhem tĩ. Aja ihê aputar tĩ.

Kirisutu ixoha aja ihê axo tar katu tĩ

¹² Upa katu te ehe har ihê akwa katu, aja ym ihê apandu. Uhyk ym we rĩ. Upa katu te akwa ym we rĩ. A'erehe tapijar te'e we ihê ajumu'e axo. Jesu Kirisutu riki ihê ke muhã katu. Ixotyhar ke ihê. A'erehe tapijar te'e we ehe har ihê ajumu'e axo tĩ.

¹³ Ihê mu ta! Ko pehendu katurahã! Ehe har akwa katu te ha ke uhyk ym we rĩ. Aja akwa katu. Kuja ihê axo ta apo 'y. Ymanihar ihê axoha rehe har ihê akwa akwa ym ta axo. Apo har kupe koty ma'e ihê ruwa koty ihĩ ame'ê ke rehe ihê akwa akwa ta axo.

¹⁴ Kuja riki. Jesu Kirisutu kotyhar ke ihê, a'erehe Tupã pandu ta: “Ywa pe ejur” aja. Ame'ê rehe aharõ katu axo, a'erehe Kirisutu rehe har ihê tapijar te'e we ajumu'e ihê axo.

¹⁵ Jande johu Tupã rehe har jakwa katu ame'ë ta ke jande. Yman ehe har jakwa katu ame'ë ta ke jande. Aja me'ë ta rahã, jande johu Kirisutu rehe har tapijar te'e we jajumu'e ta me'ë te'e. Aja amõ ta putar ym rahã, amõ koty ukwa rahã, ame'ë ke Tupã mujekwa ta. (Aja rahã, Kirisutu rehe har ukwa tar katu tĩ.)

¹⁶ Pe, Kirisutu rehe har jajumu'e. Aja tapijar te'e we jaxo ta me'ë te'e. Jamu'e katu te we ta me'ë te'e tĩ.

Ywa pe har ta aja pehë a'erehe pexoha katu pexo

¹⁷ Ihë mu ta! Mã peja ihë axoha aja pehë johu tĩ. Myja katu jaxoha my? Ame'ë ke jamujekwa pehë pe. Aja amõ ta ixoha katu rahã, pesak katu a'eta rehe. A'eta aja pehë tĩ. Pexoha katu tĩ.

¹⁸ Amõ amõ we hũ apandu pehë pe. Ihë apyaiha namõ apandu we ta amõ tĩ. Kuja. Amõ ta heta ixo. A'eta ixoha riki amõ koty. Jaxer riki. Ame'ë ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe Kirisutu muhepy. A'erehe myra ngã mupia ame'ë ke rehe a'e manõ. Ma'e ka'u te'eha ke tapijar te'e we amõ ta ma'ema'e ixo. A'erehe huwajan ta aja a'eta ixo rĩ.

¹⁹ Mupyraraha renda pe a'eta oho ta. Ma'e ka'u te'eha ma'eha rehe jõ ipy'a ke a'eta moĩ moĩ. Tupã rehe moĩ ym. Kome'ë ywy keruhũ pe ixoha rehe har jõ a'eta ukwa ukwa ixo tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e rahã, katu aja a'eta ukwaha jupe naĩ. Huxĩ ym riki.

²⁰ Jande riki amõ koty. Ywa pe har ta aja jande. Jande muhãha rehe jaharõ hũ jaxo. Jesu Kirisutu riki jande muhãha. Jaharõ hũ jaxo ehe. Ywa ngi a'e wyjy ta uwyr. A'e riki jandema'e sawa'e te.

²¹ Jande rete ke a'e muruwak ta kÿ. Apo jande pitu te'e riki. Ima'e rete ke katu te ame'ë ke. A'erehe a'e aja jande ke a'e muruwak ta kÿ. Pyrãtãha namõ jande ke a'e muruwak ta kÿ. A'erehe upa katu te ngã hendu katu te ehe. Upa katu te. Pyta we ym ta.

4

Pehë py'a pemujuwyr pehë juehe

¹ Ihë mu ta! Pehë rehe ihë apy'a katu. Pehë rehe ihë asak tar katu tĩ. Ihë ke

pemuhury katu. Pehë ngi ihë ruxĩ ym. Ko apandu pehë pe. Kirisutu rehe pejuurjar katu. Ame'ë ke pehijar ym. Tapijar te'e we pejuurjar katu ehe pexo.

² Ko kũjã ta pe ihë apandu. Ewo pe. Syn pe amõ. (Peje'ë je'ë pehë jupe, aja ihë ahendu.) A'erehe mã peja pehë py'a pemujuwyr katu pehë juehe. Kirisutu rehe pejuurjar katu. A'erehe pehë anam ta aja pehë.

³ Sa'e! Nde erepandu ame'ë ke nde erema'ema'e katu. Ihë namõ myrandu katu ke nde erepandu pandu. Apo apandu nde pe. Ame'ë kũjã ta pe epandu katu, Ewo pe. Syn pe tĩ. Aja rahã, a'eta py'a jywyr ta a'eta juehe. Yman ame'ë kũjã ta riki ihë namõ myrandu katu ke pandu pandu hũ tĩ. Amõ sawa'e aja tĩ. Keremë ke. Amõ ta heta aja tĩ. Ame'ë ta ihë namõ myrandu katu ke pandu pandu tĩ. Upa ame'ë ta rer ke ima'e paper rehe Tupã mupinim katu. Uhã te hũ ame'ë ta rer ke ame'ë paper rehe ihĩ.

Pehë rury katu aja pexo katu

⁴ Kirisutu namõ pehë juehe katu pexo. A'erehe pehë rury katu pexo. Aja te'eha pexo. Ko riki apandu we tĩ. Mã peja pehë rury katu pexo.

⁵ Mã peja upa amõ ta rehe katu ame'ë ta ke pehë, aja pexo katu. Sawa'e te jywyr tate.

⁶ Upa ma'e ke rehe pejumupyai ym pexo. Ame'ë rehe har Tupã namõ pepandu. In-amõ pepandu rahã, ma'e ke nixóí te pehë pe ame'ë ke pepandu ipe. "Ne jõ riki katu te me'ë ke" ame'ë panduha namõ pepandu ipe.

⁷ Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehë. A'erehe pehë py'a ke Tupã muhury katu ta. Ipy'a muhuryha ke amõ ukwa katu. Tupã riki muhury katu rahã, i'ar koty te we katuha.

Ma'e katu ame'ë ke jõ pehë py'a rupi pekwa pekwa pexo

⁸ Ihë mu ta! Ko a'ejõhar panduha ke apandu pehë pe apo 'y. Kuja. Ma'e katu ame'ë ke jõ pehë py'a pe pekwa pekwa pexo. "Mã katu ko" aja amõ ta pandu, ame'ë rehe har pehë py'a pe aja tĩ. Pekwa pekwa pexo tĩ. Jetehar te ke aja tĩ. Ame'ë rehe har pekwa pekwa pexo tĩ. Ma'e ke

muhuxĩ ym amõ ke, ame'ẽ rehe har aja tĩ. Pekwa pekwa pexo tĩ. Katu ame'ẽ ke ma'ema'e, ame'ẽ rehe har aja tĩ. Pekwa pekwa pexo tĩ. Ma'e jaxer ai ym ame'ẽ rehe har aja tĩ. Pekwa pekwa pexo tĩ. Amõ ta rehe ipy'a katu, ame'ẽ rehe har aja tĩ. Pekwa pekwa pexo tĩ. "Peme'ẽ panduha katu" aja amõ ta pandu, ame'ẽ rehe har aja tĩ. Pehẽ py'a pe pekwa pekwa pexo tĩ. Aja rahã, pekwa pekwa pexo aja pema'ema'e ta. (A'erehe ma'e katu ame'ẽ ke jõ pehẽ py'a pe pekwa pekwa katu pexo.)

⁹ Ma'e ke ihẽ amu'e pehẽ pe. Aja pema'ema'e katu tĩ. Ihẽ axoha rehe pesak. Aja pexo tĩ. Pe, pehẽ namõ Tupã ixo katu ta. Jande py'a ke muhury katu ame'ẽ ke a'e.

Ihẽ pe tamatarer pemuwyr a'erehe pehẽ pe apandu: "Katu pehẽ"

¹⁰ Jandema'e sawa'e te kotyhar ke ihẽ. A'erehe ihẽ rury katu te hũ. Tupã pe ihẽ apandu tĩ: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja. Heta te hũ jahy kanim, pe, apo ihẽ rehe pehaihu katu tĩ. Ihẽ pe tamatarer pemuwyr tĩ. Aja ihẽ rehe pehẽ pepy'a katu, aja pemujekwa katu ihẽ pe. A'erehe ihẽ rury katu te hũ ihẽ. Ihẽ rehe peharái, aja ym apandu. Ihẽ rehe peharái ym. Tamatarer pemuwyrriha pemanga tipe. Ame'ẽ ke akwa katu. Anĩ. Marã ka ym tamatarer ihẽ pe pemuwyrriha. Ame'ẽ ke akwa katu tĩ.

¹¹ Ihẽ rehe ma'e ke pema'ema'e ym rahã, ihẽ apyrara ym axo. Upa ma'e ihẽ axoha rehe ihẽ rury katu. Aja ihẽ akwa katu.

¹² Ihẽma'e ym te aja ihẽ axo rahã, ihẽ rury katu axo. Ihẽma'e hũ aja axoha ke ihẽ akwa katu tĩ. Aja axo rahã, ihẽ rury katu tĩ. Aja ihẽ ajumu'e katu. A'erehe ihẽ myahy te rahã, ihẽ rury katu. Ihẽ ãpũ rahã, aja tĩ. Ihẽ rury katu tĩ. Ihẽma'e ym te rahã, aja tĩ. Ihẽ rury katu tĩ. Ma'e heta rahã, aja tĩ. Ihẽ rury katu tĩ. Aja te'eha ihẽ. Amõ amõ renda pe ihẽ axo rahã, ihẽ rury katu.

¹³ Upa katu te ma'e ke ihẽ rehe uhyk rahã, ihẽ rury katu. Pyrãtãha ke ihẽ pe Kirisutu muwyr, a'erehe ihẽ rury katu.

¹⁴ Pe, ihẽ apyrara rahã, ihẽ rehe pehaihu katu. Aja rahã, katu tiki.

¹⁵ Siri ok ta pe har ta ke pehẽ. Masendo ywy pe pexo. A'ep myrandu katu ke ihẽ apandu pandu py pehẽ pe. Pe, pehẽ ngi ihẽ

aho rahã, pehẽ jõ riki ihẽ pe ma'e ke peme'ẽ katu. Aja pekwa katu. Pehẽ jõ ma'e ke rehe pekyty'ỹ ym ihẽ pe. Ihẽ apyrara rahã, pehẽ jõ pepyai tĩ.

¹⁶ Pe, Tesaron ok ta pe ihẽ axo rahã, ihẽma'e ke nixói te. Arahã ihẽ pe tamatarer ke pemuwyr. Jete. A'engi mokõihar pemuwyr tĩ.

¹⁷ Ame'ẽ ke ihẽ apyhyk rahã, ihẽ rury katu. Ame'ẽ rehe jõ ym. Tupã koty pehẽma'e ke ihĩ hũ ta, aja saka. Ame'ẽ pehẽma'e hetaha ke ihẽ aputar katu riki.

¹⁸ Jete. Upa katu te ihẽ pe pemuwyr. Ame'ẽ ke upa ihẽ apyhyk. Pemuwyr te hũ. Upa ma'e ihẽ aputar ame'ẽ ke kohĩ apo. Pemuwyr ame'ẽ ke Eparondi werur. A'erehe i'ar koty te we ihẽma'e kohĩ. Pemuwyr ame'ẽ ke Tupã koty ma'e pihe katu, ame'ẽja saka. Tupã hury katu ehe. Ymanihar ta Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ rahã, ma'e pihe katu ame'ẽ ke mutakãxĩ. Hapy, ame'ẽja mutakãxĩ. Aja ihẽ pe pehẽ pemuwyr ame'ẽ ke tĩ. (Tupã ke pemuhury katu ame'ẽ ke tĩ.)

¹⁹ Pe, pehẽma'e ke upa katu te nixói te rahã, ame'ẽ ke Tupã me'ẽ me'ẽ ta, pehẽ pe. Jande japy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e. Ima'e ma'e ke upa ym te ta. Jesu Kirisutu namõ pehẽ juehe katu pexo, a'erehe pehẽ pe a'e me'ẽ me'ẽ katu.

²⁰ Tupã riki jande pái keruhũ. "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja japandu pandu katu. Aja te'eha ta. "Amen." Ame'ẽ: "A'e tỹ."

Katuha ke Páu mondo

²¹ Pehẽ koty Tupã kotyhar ta ixo. Jesu Kirisutu kotyhar ta ke a'eta tĩ. A'eta pe katuha ke ihẽ amondo axo. Se Hom ok ta pe amõ ta ixo. Pehẽ mu ta aja a'eta tĩ. A'eta mondo ixo tĩ. Pehẽ pe katuha ke mondo ixo tĩ.

²² Se Tupã kotyhar ta ixo. Upa ame'ẽ ta pehẽ pe katuha ke mondo ixo tĩ. Kapitã keruhũ rok pe Jesu kotyhar ta amõ ta ixo. Kapitã keruhũma'e parakyha ta ke ame'ẽ ta. Ame'ẽ ta katuha ke mondo ixo pehẽ pe tĩ.

²³ Jesu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja johu pehẽ rehe Jesu Kirisutu usak katu. Upa.

Koro ok ta pe har ta pe Páú mupinim

Hom ok ta pe Páú ixo. Jesu rehe har a'e pandu pandu ixo, ame'ë ke amõ ta putar ym. A'erehe kyndaha pe a'e ke amõ ta kynda raho. A'ep a'e ixo rahã, kome'ë paper ke a'e mupinim.

Koro ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë ta pe amõ ta amõ koty mu'e ixo. Kuja: “Jesu katu te ame'ë ke a'e. Anĩ. Tupã aja ym a'e” aja mu'e naĩ.

Ame'ë mu'eha ke Páú mukanim tar katu, a'erehe a'e mu'e katu. “Jetehar te ke. Jesu Tupã a'e tĩ” aja mu'e katu. “Mã peja pehë ke amõ ta muka'u te'e ym” aja Koro ok ta pe har ta pe Páú mupinim.

Jesu kotyhar ta pe: “Ihë mu ta” aja Páú pandu.

Koro ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo

Ame'ë ta pe paper pinim ke Páú mondo

¹⁻² Pehë riki Koro ok ta pe har ta ke. Tupã kotyhar ta ke pehë tĩ. Ko pehë pe paper pinim ihë amondo axo. Ihë Páú. Ko Timo ihë namõ ixo tĩ. Jande mu aja a'e. Jesu Kirisutu mondo ame'ë ke ihë. Aja Tupã putar katu. Kirisutu rehe pejurujar katu tĩ. A'erehe jande mu ta aja pehë tĩ.

Mã peja pehë rehe Tupã ipy'a katu te hũ. Mã peja pehë py'a ke a'e muhury katu. A'e riki jande pái keruhũ.

Myrandu katu rehe pehendu rahã, Jesu rehe pejurujar katu

³ Tupã namõ japandu rahã, pehë rehe har japandu. Arahã: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja japandu ipe. Aja te'eha jande. Tupã riki Jesu Kirisutu pái keruhũ. Jesu riki jandema'e sawa'e te.

⁴ Jesu Kirisutu rehe pejurujar katu, aja jahendu, a'erehe: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja Tupã pe japandu. Tupã kotyhar ta rehe pehë pepy'a katu, aja jahendu tĩ. A'erehe: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja japandu ipe tĩ.

⁵ Myrandu katu rehe pehendu py rahã, Tupã namõ jurujar katu ame'ë ta ixo ta, aja pehendu. Jetehar te ke ame'ë. A'erehe Jesu

rehe pejurujar katu. Tupã namõ ixo ta, aja pehendu. A'erehe amõ ta rehe pehë pepy'a katu tĩ. Tupã namõ pexo ta, ame'ë ke pekwa katu. Ame'ë ke pehë ngi mukanim ym te ta awa. Ywa pe ihĩ katu, ame'ëja saka.

⁶ Awa ta rehe Tupã ipy'a katu te hũ. Ame'ë ke rehe pehendu py rahã, jetehar te ke aja pekwa. A'erehe pehë py'a pemuruwak. Pehë pexoha katu aja pemuruwak tĩ. Pe, myrandu katu pehë koty amõ ta pandu pandu oho. A'erehe amõ amõ ta hendu katu tĩ. Aja kome'ë ywy keruhũ rupi tĩ. Myrandu katu pandu pandu oho tĩ. Pe, ngã py'a muruwak tĩ. Ixoha katu aja muruwak tĩ.

⁷ Awa ta rehe Tupã ipy'a katu te hũ, ame'ë ke Epar riki mu'e katu pehë pe. Jande japy'a katu ehe ame'ë ke a'e tĩ. Jande aja Kirisutu pe a'e paraky ixo tĩ. Tupã je'ëha ke a'e pandu pandu, ame'ë riki ima'e parakyha ke. Pehë koty jande jaho ym, a'erehe a'e riki Tupã je'ëha ke pandu pehë pe. (A'erehe pehendu katu ta me'ë te'e ehe.)

⁸ Tupã'ã riki pehë pepy'a rehe ihĩ katu, a'erehe amõ ta rehe pepy'a katu aja jande pe Epar pandu.

Pehë rehe har Tupã namõ japandu pandu

⁹ A'erehe pehë rehe har jahendu rahã, Tupã namõ pehë rehe har japandu pandu. Aja te'eha jande. Kuja inamõ japandu:

—Jande pái keruhũ! Koro ok ta pe har ta pe ma'e ke nde ereputar ame'ë ke emujekwa katu. Nde erekwa katu ame'ë ke Ne'ã muwyr. Ame'ë namõ nde ereputar ame'ë ke emujekwa katu ngã pe — aja Tupã namõ japandu.

¹⁰ Aja rahã, Tupã putar, aja pexo katu ta kÿ. A'e putar ame'ë ke pema'ema'e ta kÿ tĩ. Aja rahã, katu ame'ë ke jõ pema'ema'e katu ta. Amõ we Tupã rehe har pekwa katu te we ta tĩ.

¹¹ A'e jõ riki pyrãtã te hũ ame'ë ke. Ame'ë pyrãtãha namõ pehë py'a mã peja a'e mãtã katu. Aja rahã, pehë ke amõ ta mupyrara rahã, pehë py'ahu te'e pehendu ta kÿ.

¹² Ixotyhar ta pe ma'e katu ame'ë ke a'e me'ë me'ë ta kÿ. A'e ixo ame'ë renda pe me'ë me'ë ta kÿ. Ame'ë renda rupi wera te

hũ. (Aja rahã, Tupã a'ep ixo, aja mujekwa katu.) "Ihẽma'e ta ke" aja a'e pandu, a'erehe ma'e katu ame'ẽ ke pehẽ pe a'e me'ẽ me'ẽ ta tĩ. A'erehe jande pái keruhũ namõ pepandu rahã: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja pepandu ipe. Pehẽ rury katuha namõ aja pepandu.

¹³ Satana kotyhar ta ke jande kwe. (Ãjã ramũi a'e.) Apo Tupã ra'yr kotyhar ta ke jande ke Tupã muruwak. A'erehe Ta'yr kotyhar ta ke jande apo 'y. Ta'yr rehe a'e ipy'a katu te. Pe, Ta'yr pandu ame'ẽ ke rehe jahendu katu jaxo rahã, jande rehe Tupã usak katu. Ymanihar jaxoha aja ym jande apo 'y. Satana kotyhar ta aja jaxo rahã, ymanihar jaxoha namõ jaxo. Katu ym aja.

¹⁴ Apo anĩ. Ta'yr kotyhar ta ke jande apo 'y, a'erehe Satanama'e pyrãtãha ngi jande ke Ta'yr muhem. Upa jaka'u te'eha ke jama'ema'e. Ame'ẽ ke rehe Ta'yr muhepy. A'erehe jande rehe Tupã ipy'a jywyr katu tĩ.

Kirisutu rehe har

¹⁵ Tupã rehe usak ym te awa. Kirisutu rehe awa usak, a'erehe Tupã rehe usak, ame'ẽja saka tĩ. Tupã a'e tĩ. 'Ar nixói te rahã, pete'e a'e ixo. Upa katu te ma'e ke a'e mujã. Ame'ẽ 'ar koty te we a'e katu te ha ke.

¹⁶ A'e ixo, a'erehe upa katu te ywa rehe ihĩ ame'ẽ ke Tupã mujã. Upa katu te kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo, ame'ẽ ta ke mujã tĩ. Awa usak, ame'ẽ ke mujã. Usak ym, ame'ẽ ke mujã tĩ. Kuja awa usak ym ame'ẽ ta ke mujã tĩ. Je'ẽha rahoha ta ke mujã. (Ame'ẽ ta rehe usak ym awa.) Ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ ta ke mujã tĩ. (Ame'ẽ ta rehe usak ym tĩ.) Upa katu te ame'ẽ ta ke a'e mujã tĩ. Kirisutu je'ẽha rupi upa katu te mujã. Upa katu te mujã, ame'ẽ kapitã keruhũ te Kirisutu.

¹⁷ Kome'ẽ ywy keruhũ nixói te rahã, pete'e a'e ixo. A'e ixo, a'erehe upa katu te ma'e ke henda pe katu aja ihĩ tĩ.

¹⁸ A'e riki jurujar katu ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ. Pe, jurujar katu ehe ame'ẽ ta riki hete aja. Iãkã aja riki Kirisutu. (Aja rahã, ixotyhar ta hendu katu ehe.) A'e riki jurujar katu ehe ame'ẽ ta ke muhã katu. Tupã ra'yr ke a'e. A'e riki manõha ngi kwera katu py uhem. A'erehe upa katu te

ma'e ke ihĩ, ame'ẽ ta 'ar koty te we a'e katu te ha ke.

¹⁹ Upa katu te Tupã aja Ta'yr a'e tĩ. Juja katu te a'eta tĩ. Aja Tupã putar katu.

²⁰ Tupã pandu:

–Ihẽ ra'yr riki upa katu te ma'e ke mukatu ta ihẽ pe tĩ – aja.

Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Ta'yr manõ, a'erehe Tupã hury katu ngã rehe tĩ. Upa katu te a'e mukatu, hury katu ngã rehe tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo, ame'ẽ ta rehe hury katu. Ywa rehe ma'e mujã, ame'ẽ ke ihĩ. Ame'ẽ mukatu tĩ. Ame'ẽ ta rehe hury katu tĩ.

Tupã rehe katu ame'ẽ ta ke pehẽ apo 'y

²¹ Tupã rehe har pehẽ py'a pe pekwa ym te pexo kwe. Pexo ai te'e, a'erehe huwajan ta aja pexo. Pehẽ py'a pe ma'e jaxer ame'ẽ ke pekwa pekwa pexo tĩ, a'erehe huwajan ta aja pexo tĩ.

²² Pe, ehe katu ame'ẽ ta ke pehẽ apo 'y, aja pehẽ ke a'e muruwak. Ta'yr manõ, a'erehe pehẽ ke a'e muruwak katu. Aja rahã, a'e ixo ame'ẽ pe pehẽ ke a'e muhyk katu ta. Pehẽ riki katu te ame'ẽ ta ke aja a'e muhyk katu ta. Pehẽ py'a juhyk ame'ẽ ta aja tĩ. Pehẽ ke muhyk katu ta tĩ. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe aja pehẽ ke a'e muhyk katu ta tĩ.

²³ Kuja katu tiki. Jesu rehe tapijar te'e we pejurujar katu pexo rĩ. Ehe har pejumu'e katu te we pexo rĩ. Myrandu katu ke pehendu rahã, myja Tupã namõ amõ ixo katu ta, aja pehendu. Pejurujar katu ehe tĩ. Tupã namõ pexo ta, ame'ẽ pekwa katuha ke pemukanim ym ta me'ẽ te'e. Ame'ẽ myrandu katu ke kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta pe amõ ta pandu pandu oho. Ame'ẽ ke ihẽ apandu pandu axo tĩ. Ame'ẽ rehe ihẽ aparaky axo. Ihẽ Páu.

Tupãma'e miasu ke ihẽ

²⁴ Jesu rehe har ngã pe ihẽ apandu pandu, a'erehe ihẽ ke amõ ta mupyrara. (A'erehe pehẽ pe katu tĩ. Ehe har pehẽ pe kome'ẽ paper rehe ihẽ amujekwa tĩ.) A'erehe ihẽ ruryha namõ ihẽ py'ahu te'e ahendu. Kirisutu ke amõ ta mahy hũ. Ame'ẽ mahyha a'ewan ym we rĩ. Jurujar katu me'ẽ ta riki Kirisutu rete aja saka. Pe, ame'ẽ ta ke amõ ta pyrara hũ. Ihẽ ke aja

tī. Ihē ke mupyrara hū ngā ixo tī. Aja rahā, Kirisutu pyraraha ke ihē riki amumba ta rī.

²⁵ Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta pe Tupā je'ēha ke ihē amu'e katu. Ame'ē parakyha ke Tupā me'ē ihē pe. Pehē pe aja tī. Amu'e katu tī. Upa katu te ima'e je'ēha ke ihē apandu katu ngā pe.

²⁶ Yman ima'e je'ēha ke kome'ē ywy keruhū pe har ta pe a'e mujekwa ym rī. Apo ixotyhar ta pe a'e mujekwa katu 'y.

²⁷ Kuja a'e ukwa. Pehē py'a rehe Kirisutu ihī katu. Ame'ē ke yman a'e mujekwa ym rī. Apo ame'ē ke ixotyhar ta pe a'e mujekwa katu. Mā katu te hū ame'ē ke ame'ē. Ima'e katu te ha ke pesak ta tī. Ame'ē ke yman mujekwa ym tī. Apo upa ame'ē ke a'e mujekwa katu tī.

²⁸ Kirisutu rehe har upa ngā pe japandu pandu. Upa jande jakwa katuha namō upa ngā ke jamu'e katu. “Pejuru jar katu ehe” aja japandu ngā pe tī. Aja rahā, aja pame katu te Tupā ruwa koty jamuhyk ta, ame'ēja saka. “Ko Kirisutu kotyhar ta ke. Ehe har ukwa katu te ame'ē ta ke” aja jamuhyk ta.

²⁹ Ame'ē ke rehe ihē aparaky hū. Ima'e je'ēha ke ihē apandu, ame'ē riki ihēma'e parakyha ke. Ima'e pyrātā te ha ke Kirisutu muwyr ihē pe. A'erehe ima'e je'ēha ke ihē apandu hū.

2

Ihēma'e aparakyha rehe har apandu ta

¹ Ko pehē pekwa katu aja ihē aputar. Pehē rehe har Tupā namō ihē apandu pandu te hū. Ihē aparaky hū, ame'ēja saka. Raoniséi ok ta pe har ta rehe har aja tī. Pehē rekoha juramā rupi upa katu te ihē rehe usak ym ame'ē ta rehe har aja tī. Tupā namō apandu pandu tī.

² Kuja Tupā namō ihē apandu:

—Jande pái keruhū! A'eta py'a ke emātā katu. Petēihar aja mā peja a'eta ipy'a katu a'eta juehe ixo. Mā peja nde rehe har a'eta ukwa katu te. Aja rahā, ka'u te'e ym ta. Kirisutu rehe har nde eremujekwa, ame'ē ke a'eta ukwa katu te ta tī. Yman ehe har ngā pe nde eremujekwa ym. Apo nde eremujekwa katu 'y — aja ihē apandu inamō.

³ Upa ma'e ke Tupā ukwa katu te a'e. Ame'ē ke Kirisutu mujekwa jande pe. Pe, Kirisutu rehe har amō ukwa katu rahā, Tupā ukwa katuha ke a'e ukwa ta tī.

⁴ Ko pehē pe ihē amupinim aī. Te'e amō ta pandu. Aja je'ē hātā tā pehē namō. Mā peja pehē ke a'eta muka'u te'e ym. Ame'ē ta panduha rehe pehendū rahā: “Mā! Katu” aja pekwaha naī. Anī. Ame'ē je'ēha namō mā peja pehē ke muka'u te'e ym.

⁵ Pehē namō ihē axo ym. Pe, pehē rehe har ihē py'a pe ihē akwa akwa axo. Kirisutu rehe pehē johu pejuru jar katu te. Pehijar ym, aja ihē ahendu, a'erehe ihē rury katu axo.

Kirisutu namō pehē juehe katu pexo

⁶ Jesu Kirisutu rehe pejuru jar katu a'erehe pepandu: “A'e riki jandema'e sawa'e te” aja pehē py'a pe pemu'am. A'erehe inamō pehē juehe katu pexo.

⁷ Mā peja pahar a'e ke pehijar ym. Myra rapo ypyp ihon, aja inamō pexo katu. (Pehijar ym.) I'y tiha oho, aja ehe har pejumu'e katu te we pexo rī. Pehē ke Epar mu'e, aja pejuru jar katu te we rī. Tupā namō pepandu rahā: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pepandu ipe.

⁸ Pesak katurahā! Kirisutu rehe har pehē ke amō muka'u te'e rahā, katu ym tiki. Ngā ukwaha namō muka'u te'e. Jaxer ke ame'ē ukwaha. Ame'ē ke hamūi ta ukwaha ke ngā ukwa ixo. Kirisutu mu'e aja ym ame'ē. Pe, Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwaha ke namō muka'u te'e tī. Ame'ē ke Kirisutu mu'e aja ym tī.

⁹ Kirisutu uwyr rahā, awa te'e a'e aja kome'ē ywy keruhū pe a'e ixo. Tupā a'e tī. Juja katu te a'eta tī.

¹⁰ Inamō pehē juehe katu pexo. A'erehe Kirisutu rehe har pekwa katu te, aja pexo. Amō Tupā je'ēha rahoha ta riki kapitā keruhū ta ke. Ame'ē ta 'ar koty te we Kirisutu pyrātā te hū ha.

Pehē ke Tupā muhā katu

¹¹ Pehē py'a rehe Kirisutu ihī, ame'ē riki pehē pিরer ke pejupā, ame'ēja saka. (Ame'ē ke ixotyhar ta ke pehē, aja mujekwa.) Ame'ē ke amō mujā ym. Kirisutu mujā ame'ē ke. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu rahā, pepandu ta: “Anī.

Japutu'u ta ingi" aja. (Aja rahā, ame'ē ma'e peka'u te'eha pema'eha ngi pehē ke Kirisutu muhem.)

¹² Pe, y pe pehē ke amō mujahuk rahā, Kirisutu namō pehē ke amō ta jytym, ame'ēja saka. Aja rahā, pexo ai te'e, ame'ē ke pehijar aja pemujekwa. Pe, y ngi pehē ke amō muhem rahā, Kirisutu namō pehē ke Tupā mukwera katu muhem, ame'ēja saka tī. Aja rahā, pexoha pyahu, aja pexo. Pejurujuar katu ehe, a'erehe Kirisutu namō pehē ke a'e mukwera katu muhem, ame'ēja saka.

¹³ Yman pemanō ame'ēja saka pehē. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e, a'erehe pemanō, ame'ēja saka. Amō awa ta aja pehē. Jundéu awa ta ym. Amō awa ta ke pehē, a'erehe pemanō ame'ē ta ke pehē kwe tī. Apo anī. Kirisutu namō pehē juehe katu pexo 'y. A'erehe pehē ruhā te hū aja pexo apo 'y. Ma'e jaka'u te'eha ke jande johu jama'ema'e. Ame'ē ke jande py'a ngi Tupā juhyk. Pe, jande rehe ipy'a ke a'e mujywyr.

¹⁴ Upa jandema'e ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke paper rehe amō mupinim, ame'ēja saka riki. Pe, ame'ē paper ke Tupā munixói te 'y. Kirisutu manō, ame'ē myra ngā mupia ame'ē ke rehe ame'ē paper ke Tupā munixói te 'y. (Aja upa katu te mukanim.)

¹⁵ A'erehe amō ta ke ājā ta mukyje, ame'ē ke Kirisutu mukanim 'y. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe a'e manō rahā, ājā tama'e pyrātāha ke a'e muputu'u. Ame'ē ke a'e mujekwa ngā pe. A'erehe upa ngā ukwa katu apo 'y. (A'erehe ājā ta ngi ngā kyje ym ta me'ē te'e.)

Mu'eharan ta rehe pehendu ym

¹⁶ Pesarahā! Ma'e ke pe'u, ame'ē rehe har katu ym, aja mu'eharan ta pandu. Ame'ē ta rehe pehendu ym. Amō ma'e wera rahā, Tupāma'e ame'ē, a'erehe peparaky ym, aja pandu tī. Jahy pihun te rahā, aja tī. Peparaky ym tī. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā aja tī. Peparaky ym tī, aja a'eta mu'e tī. Upa aja mu'eharan ta mu'e ame'ē ke rehe pehendu ym.

¹⁷ Upa ame'ē ta riki ma'e mujekwaha jō. Kuja. Yman rahā uwyr ame'ē ke mujekwa.

Ame'ē uwyr apo 'y. Kirisutu a'e. A'erehe mu'eharan ta rehe pehendu ym.

¹⁸ A'eta rehe pehendu ym, a'erehe pexoha riki katu ym aja amō ta pandu naī. Mā peja pemukahem ym. Ame'ē ta riki Tupā je'ēha rahoha ta rehe ipy'a moī moī katu, aja a'eta pandu. Pehē aja ym. (Tupā je'ēha rahoha ta rehe pehē py'a pemoī ym.) A'erehe pexoha katu ym aja pandu naī tī. Katu ym a'eta juehe aja a'eta pandu a'eta jupe. Ame'ē riki te'e. (A'eta katu te aja ukwaha.) Ixeraiha aja a'eta usak, a'erehe ukwa katu te aja a'eta pandu naī tī. A'erehe a'eta katu te aja a'eta jupe ukwaha naī.

¹⁹ Ame'ē ta Kirisutu kotyhar ta ym apo. Anī. Hijar oho.

Kirisutu riki jurujar katu ame'ē ta ākā aja saka. (Aja rahā, ixotyhar ta hendu katu ehe.) Jurujar katu ame'ē ta hendu katu ehe rahā, pyrātāha ke a'e muwyr ngā pe. (Jurujar katu ame'ē ta Kirisutu rete aja saka.) Hajy amō ke pyrātā katu. Mutariha aja tī. Pyrātā katu tī. (Aja Kirisutu namō ixotyhar ta juehe katu ixo rahā, Tupā putar aja ehe har ukwa katu te we ta ixo.)

Awama'e ukwaha rehe pehendu ym

²⁰ Kirisutu riki manō rahā, inamō pemanō ame'ēja saka tī. Aja rahā, Tupā rehe hendu ym ame'ē ta ukwaha ngi pehē ke a'e muruwak. A'erehe Tupā rehe hendu ym ame'ē ta aja pexo rahā, katu ym tiki.

²¹ A'eta pandu:

—Kome'ē mi'u pe'u ym. Pemanga ym tī. Pepyhyk ym te tī — aja.

²² Ame'ē mi'u amō u'u. A'engi pusu ngi uhem riki. A'erehe a'eta pandu ame'ē ke awa ta ke te'e pandu ame'ē ke jō. A'etama'e ukwaha ke mu'e, ame'ē jō. (A'erehe upa ame'ē rehe pehendu ym.)

²³ Jete! Huryha namō Tupā je'ēha rahoha ta rehe ipy'a ke a'eta moī moī rahā, a'eta ukwa katu te, aja mujekwa naī. A'eta katu ym a'eta juehe aja a'eta jupe naī. Aja rahā, ukwa katu te, aja mujekwa naī tī. Ma'e ke u'u ym te rahā aja tī. Ukwa katu te, aja mujekwa naī tī. Pe, upa ame'ē ta aja ma'ema'e rahā, ipy'a pe ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ukwa ukwa ixo. Ame'ē ke muputu'u ym. (Pe, ukwa ukwa ixo, aja a'eta ma'ema'e ixo)

tī.) Katu ym aja. A'erehe ame'ē mu'eharan ta rehe pehendu ym pehē.

3

Ywa pe har ma'e katu ame'ē ke pekwa pekwa pexo

¹ Kirisutu ke Tupā mukwera katu muhem rahā, pemañoha ngi pehē ke a'e mukwera katu muhem tī, ame'ēja saka. A'erehe pexoha pyahu aja pexo katu. A'erehe ywa pe pehē pexo, aja pekwa pekwa pexo. (Aja rahā, Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e, ame'ē rehe har pekwa pekwa pexo tī.) Ame'ē ywa pe Tupā rake Kirisutu wapyk uī. Ijywa katu koty wapyk. (Aja rahā, katu te ame'ē ke a'e, aja mujekwa katu.)

² Ywa pe ma'e ke ihī. Ame'ē rehe har pekwa pekwa pexo. (Aja rahā, Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e ta.) Kome'ē ywy keruhū pe ma'e ke ihī, ame'ē rehe har pekwa pekwa ym pexo. (Aja rahā, kome'ē ywy keruhū pe har ta aja ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta tī.)

³ Aja rahā, pemañ, ame'ēja saka pexo. A'erehe kome'ē ywy keruhū pe har ta ma'e ke rehe har pekwa pekwa ym pexo. Tupā namō pehē juehe katu pexo. Aja rahā, Kirisutu ixoha te aja pexo katu tī. Ame'ē ke Tupā mujekwa ym we rī. (Kome'ē ywy keruhū pe har ta pe mujekwa ym we rī.)

⁴ Pe, Kirisutu jywyr rahā, inamō pexo ta tī. Katu te ha namō a'e jywyr ta. (Arahā upa ngā pe pexoha te ke Tupā mujekwa katu ta.)

Pexo ai te'e kwe

⁵ Pesarahā! Ma'e ka'u te'eha ke kome'ē ywy keruhū pe har ta ma'ema'e tar katu. Aja pehē tī. Ame'ē ke pemukanim ta me'ē te'e. Kuja! Amō kūjā rehe peka'u te'e ym. Amō sawa'e rehe peka'u te'e ym tī. Pehē py'a pe ma'e jaxer ame'ē ke pekwa pekwa pexo ame'ē ke peputu'u ingi. Peka'u te'e ym. Amō tama'e ke rehe pehē py'a pemoī ym tī. Ame'ē ta rehe pehē pemoī rahā: “Ko tupā” aja ame'ē rehe pehē pekwa. Katu ym aja.

⁶ Upa aja me'ē ke amō ta ma'ema'e. Aja rahā Tupā je'ēha rehe hendu ym. A'erehe ame'ē ta ke Tupā mahy hū ta.

⁷ Aja pehē kwe tī. Pexo ai te'e kwe tī.

⁸ Apo upa amō we ma'e ke pehijar ta me'ē te'e. Kuja. Peparahy ym. Peje'ē je'ē hū ym tī. Amō ta rehe har katu ym peje'ē ym tī. Amō ta rehe pehē juru ai ym tī.

⁹ Amō ta pe te'e ym pehē tī. Yman aja te'e pexo ame'ē ke pehē tī. Apo ame'ē pexoha ke pehijar ta me'ē te'e.

Pexoha pyahu aja pexo katu

¹⁰ Apo pehē py'a pe katu ame'ē ke jō pekwa pekwa pexo. Pehē py'a pyahu, ame'ēja saka. Ame'ē ke Tupā moī. A'e riki pyahu aja mujā. Amō amō we rahā, ame'ē ke a'e mukatu te we ixo rī. Aja rahā, a'e katu te ha aja pehē tī. Aja rahā, juehe har pehē pe a'e mujekwa katu te we ta rī.

¹¹ Ixotyhar ta pyahu aja ixo. A'erehe juja katu te awa ta ipe. Amō koty koty awa ta ke aja ym ipe. Ko jundéu awa ta ke aja a'e ukwa ym. Ko jundéu awa aja ym ame'ē ta ke aja a'e ukwa ym tī. Ko ipirer jupā ame'ē ta ke aja a'e ukwa ym tī. Ko ipirer jupā ym ame'ē ta ke aja ukwa ym tī. Ko amō awa ta aja ukwa ym tī. Ko ukwa ym te ame'ē ta ke aja ukwa ym tī. Ko miasu ta ke aja ukwa ym tī. Ko miasu ym ame'ē ta ke aja ukwa ym tī. Upa awa ta juja katu te ipe. Kirisutu jō riki katu te me'ē ke. Upa jurujar katu ame'ē ta py'a rehe a'e ihī katu. A'erehe upa ixotyhar ta juja katu te ipe.

Amō ta rehe pepy'a katu

¹² Pehē riki Tupā kotyhar ta ke. Pehē rehe a'e ipy'a katu. Pehē rehe a'e katu usak tī. A'erehe ixotyhar ta ke aja a'e muruwak. A'erehe amō ta rehe pepyrara pesak katu ta me'ē te'e. Pepy'a katu amō ta rehe tī. Pahar je'ēha pemujywy ym amō ta pe tī. Pahar peparahy ym amō ta rehe tī. “Mā! Katu te me'ē ke jande” aja ym pekwa pekwa pehē juehe har.

¹³ Pehē pe jaxer amō ta ma'e rahā, peje'ē ym a'eta pe. Pehē py'a pemujywy katu ehe tī. Pehē pe amō je'ē je'ē hū rahā, pahar pehē py'a pemujywy ehe. Pehē rehe Kirisutu ipy'a jywyr, aja pehē py'a pemujywy amō ta rehe tī.

¹⁴ Amō we tī. Kuja riki katu te ame'ē ke. Amō ta rehe pepy'a katu. Aja rahā, pehē katu te pehē juehe pexo.

15 “Myja ihē axo ta my? Ma'e ihē ama'e ta my?” aja pexo rahā, mā peja pehē py'a ke Kirisutu muhury katu. Aja rahā, pehē pema'eha rehe: “A'e tŷ” aja a'e pandu tī. (Aja ym rahā, pema'e ym ma'e ke.) “Pe-teihar aja pexo tī. Pehē kotyhar ta namō pehē juehe katu pexo” aja Tupā mujekwa katu pehē pe. Aja rahā pehē py'a ke a'e muhury katu tī, aja pekwa ta. Pe, Tupā pe: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pepandu katu.

Tupā rehe har pejyngar katu

16 Kirisutu je'ēha ke pehē py'a pe pemupyta katu. Katu te ame'ē ke pemu'e katu pehē jupe. Ukwa katuha ke pehē pe Tupā muwyr, ame'ē namō pemu'e katu pehē jupe. Tupā je'ēha ke pejyngar. Tupā rehe har pejyngar tī. Tupā mujekwa ame'ē ke pejyngar tī. Tupā rehe pejyngar rahā: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pehē py'a pe pekwa pekwa pexo ehe har.

17 Upa katu te pema'ema'e, ame'ē ke Jesu je'ēha rupi pema'ema'e. Upa katu te pepandu ame'ē ke Jesu je'ēha rupi pepandu tī. A'e riki jandema'e sawa'e te. Pejuru-jar katu ehe, a'erehe Tupā namō pepandu rahā: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pepandu ipe. A'e riki jande pái keruhū.

Kirisutu kotyhar ta ma'ema'eha, ame'ē rehe har

18 Ixawa'e katu me'ē ta! Pehē pe apandu apo 'y. Pehē riki Kirisutu kotyhar ta ke, a'erehe pehē sawa'e ta rehe pehendu katu ta me'ē te'e.

19 Hakehar katu me'ē ta! Pehē pe apandu apo 'y! Pehē rakehar ta rehe pepy'a katu. Peje'ē je'ē hū ym a'eta pe.

20 Kurumī ta aja tī. Kūjātāi ta aja tī. Ta'yn ta aja tī. Kirisutu kotyhar ta ke pehē tī, a'erehe upa katu te nde pái pandu ame'ē ke rehe pehendu katu. Ne māi rehe aja tī. Pehendu katu tī. Aja rahā, katu tiki. Aja rahā, Tupā ke pemuhury katu, ame'ēja saka.

21 Ko ipái ta pe ihē apandu katu. Pehē ra'yr ta ke pemuparahy ym. Pehē rajyr ta ke aja tī. Pemuparahy ym tī. Imāi ta pe apandu tī. Pehē membyr ta ke pemuparahy ym tī. Pemuparahy rahā, a'eta

jupyai ta ixo. Katu ym aja. A'erehe pemuparahy ym.

22 Ko miasu ta pe ihē apandu apo. Sehar pehē jar ta ixo. Upa katu te ame'ē ta pandu ame'ē ke rehe pehendu katu. Amō ta riki ijar usak u'am rahā jō paraky katu. Aja rahā, ijar pandu ta: “Pehē katu” aja ukwaha jupe. Aja ym pehē. Tupā rehe pehē py'a pemoī moī katu, a'erehe peparaky katu. Pemuka'u te'eha aja ym peparaky.

23 Peparaky rahā, peparaky katu. Tupā pe peparaky pexo, aja pekwa pekwa pexo. A'erehe peparaky katu. Pehē jar ta rehe jō peparaky pexo, aja ym pekwa pekwa pexo.

24 Tupā riki ma'e ke pehē pe me'ē ta, aja pekwa pekwa pexo. Ixotyhar tama'e ke a'e mupyta katu. Ýman rahā, a'e me'ē ta pehē pe. Pesarahā! Kirisutu riki pehē jar te. Peparaky ipe, aja pekwa pekwa pexo.

25 Katu ym ame'ē ke amō ma'e rahā, aja juja Tupā mujywyr ta ipe. Awa ta rehe juja katu te a'e usak. A'erehe katu ym ame'ē ke amō ma'ema'e rahā, ame'ē ke a'e mupyrara ta tī.

4

1 Ko miasu jar ta pe ihē apandu apo. Penupā ym, miasu ta ke. A'eta paraky katu rahā, pemuhepy katu a'eta pe tī. Pesarahā! Pehē jar keruhū ywa pe ixo tī, aja pekwa pekwa pexo. (Kirisutu a'e.) A'erehe katu ame'ē ke miasu ta pe pema'ema'e tī.

Tupā namō pepandu katu

2 Ma'e ke rehe har Tupā namō pepandu pandu rahā, pahar ame'ē rehe har peputu'u ym. Pepandu katu te we rī. Aja te'eha pehē. Peta kŷ. Aja rahā, pepyhŷi ym ta pexo. (Aja rahā, tapijar te'e we Tupā namō pepandu pandu katu ta.) Tupā namō pepandu rahā: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pepandu ipe tī.

3 Kirisutu rehe har ihē apandu. (Ame'ē ke amō ta putar ym. A'erehe ihē ke kyn-daha pe amō ta kynda raho.) A'erehe kyndaaha pe ihē axo apo. Pe, Tupā namō pepandu rahā, jande rehe har pepandu tī. Kuja pepandu ipe:

—Páu ta ke emupoir. Aja rahā, ne je'ēha ke a'eta pandu pandu katu ta. Ýman Kirisutu rehe har ngā ukwa ym, ame'ē

ke a'eta mujekwa katu ta apo — aja Tupã namõ pepandu katu.

⁴ Kuja inamõ pepandu tĩ:

—Páu pandu rahã, mã peja Kirisutu rehe har a'e mujekwa katu te. Aja rahã, katu tiki — aja inamõ pepandu ihẽ rehe har.

Amõ ta pe Tupã je'ẽha pemujekwa katu

⁵ Jesu rehe jurujar ym ame'ẽ ta ixo. Ame'ẽ ta namõ pexo rahã, pekwa katuha namõ pexo katu. Amõ amõ rahã, ame'ẽ ta rehe pesak rahã, Tupã je'ẽha ke pepandu katu ngã pe. Ame'ẽ angaha ke pemukanim ym.

⁶ Amõ ta namõ pepandu rahã, panduha katu ame'ẽ ke pepandu. Jaxer aja ym pepandu. Pehẽ pe amõ pandu: “Myja my?” Aja rahã, ame'ẽ ke pemujekwa katu ipe rahã, katu tiki.

Koro ok ta pe har ta pe Páu rehe har Tik mujekwa ta

⁷⁻⁸ Tik ke pehẽ koty ihẽ amondo ta. Jande mu aja a'e tĩ. Ihẽ apy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e tĩ. Ihẽ aja Kirisutu rehe a'e paraky ixo. Ima'e je'ẽha ke a'e pandu, ame'ẽ riki Tikma'e parakyha. Tik pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. Pehẽ koty uhyk rahã, upa ihẽ rehe har pandu ta pehẽ pe. A'erehe pehẽ koty ihẽ amondo ta kÿ. Myja jande johu jaxo, ame'ẽ rehe har pehẽ pe a'e mujekwa ta tĩ. Aja rahã, pehẽ ke muhury katu ta.

⁹ Inamõ One oho ta tĩ. Jande mu aja a'e tĩ. Ihẽ apy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e tĩ. A'e pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. Pehẽ kotyhar ke a'e. Sehar myrandu ke upa katu te a'eta jumokõi pandu ta pehẽ pe.

Katuha ke ngã mondo

¹⁰ Arita riki katuha ke mondo ixo pehẽ pe. Ihẽ namõ kyndaha pe a'e ixo. Katuha ke Mak mondo ixo tĩ. Manambe anam ke a'e. Ehe har ihẽ apandu pehẽ pe kwe. Pehẽ koty a'e uhyk rahã, pehẽ rury katuha namõ ipo ke pepyhyk katu ingi, aja ihẽ apandu kwe.

¹¹ Josue amõ her Jusu. Katuha ke a'e mondo ixo tĩ. Ame'ẽ mahapyr jundéu awa ta ke. Ma'e Arita, Mak, Josue. Jundéu awa ta ngi har a'eta mahapyr jõ ihẽ namõ Tupã rehe har pandu pandu. Ta'yr rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe Tupã pandu katu:

“Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ apo 'y. Aputar katu” aja. Ame'ẽ je'ẽha pyahu ame'ẽ ke ame'ẽ mahapyr sawa'e ta mujekwa katu ngã pe. Ihẽ namõ mujekwa katu. Ihẽ ke a'eta mahapyr muhury katu tĩ.

¹² Epar riki katuha ke mondo ixo a'e tĩ. A'e riki pehẽ kotyhar tĩ. Jesu Kirisutu rehe a'e paraky tĩ. Ima'e je'ẽha ke pandu, ame'ẽ riki Eparma'e parakyha ke. Pehẽ rehe har Tupã namõ a'e pandu pandu hũ.

—Mã peja Koro ok ta pe har ta py'a ke emãtã katu. Aja rahã, jurujar katuha ke a'eta hijar ym ta. Nde rehe har a'eta ukwa katu te. Aja ixo 'y. Upa katu te nde ereputar ame'ẽ ke a'eta ukwa katu te, aja mã peja a'eta ixo tĩ — aja pehẽ rehe har Tupã namõ Epar pandu pandu hũ.

¹³ Jete! Ihẽ apandu katu. Pehẽ rehe har Tupã namõ a'e pandu pandu hũ. Raoniséi ok ta pe har ta rehe har aja tĩ. Tupã namõ pandu pandu hũ tĩ. Iera ok ta pe har ta rehe har aja tĩ. Tupã namõ pandu pandu hũ tĩ. Ame'ẽ rehe ahendu tĩ.

¹⁴ Ruk riki katuha ke pehẽ pe mondo ixo a'e tĩ. Nduku ke a'e. Jande japy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e. Nema riki katuha ke pehẽ pe mondo ixo a'e tĩ.

¹⁵ “Katuha ke jande jamondo jaxo” aja Jesu kotyhar ta pe pepandu. Raoniséi ok ta pe ixo ame'ẽ ta pe pepandu tĩ. Jande mu aja ame'ẽ ta tĩ. Amõ kũjã pe aja tĩ, ma'e Nin pe. Jandema'e katuha pepandu ipe. Hok pe Jesu kotyhar ta jy'ar. Ame'ẽ ta pe jandema'e katuha ke pepandu tĩ.

¹⁶ Kome'ẽ paper pinim rehe upa pesak rahã, Raoniséi ok ta pe har ta koty pe-mondo tĩ. A'ep Jesu kotyhar ta usak katu ta tĩ. Aja Raoniséi ok ta pe har ta amõ paper pinim pehẽ pe mondo rahã, ame'ẽ rehe pesak katu tĩ.

¹⁷ Kuja Aki pe pepandu katu:

—Kirisutu rehe nde ereparaky erexo. Ame'ẽ ke ehijar ym — aja pepandu ipe. (Tupã je'ẽha ke a'e pandu, ame'ẽ riki ima'e parakyha ke.)

Ihẽ atu amupinim aĩ

¹⁸ Ko ihẽ po pe te'e ihẽ amupinim aĩ. Ihẽ Páu. Katuha ke pehẽ pe ihẽ amondo axo. Ko kyndaha pe ihẽ axo. Tupã namõ pepandu rahã, ihẽ rehe har pepandu ipe.

Mã peja pehẽ rehe Tupã ipy'a katu te hũ.
Upa.

Tesaron ok ta pe har ta pe Páu mupinim Peteĩhar ke

Tesaron ok ta pe har ta pe Tupã je'ẽha ke Páu pandu pandu. Ame'ẽ ke hendu rahã, amõ amõ ta jurujar katu ehe. A'erehe Jesu rehe a'eta jurujar katu. Jesu kotyhar ta ke apo 'y. Aja jundéu awa ta jurujar katu ehe tĩ. Aja jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jurujar katu ehe tĩ.

Peteĩ jahy a'ep Páu mukanim. Pe, ame'ẽ ok ta ngi oho. Korin ok ta pe oho. A'ep a'e ixo rahã, Timo uhyk uwyr ehe. Tesaron ok ta ngi a'e uhyk uwyr ehe. Pe, upa Tesaron ok ta pe har ta rehe har a'e pandu ipe, Páu pe. Myja Jesu kotyhar ta ixo my, ame'ẽ rehe har a'e pandu ipe. Apo Jesu kotyhar ta ke Páu muhury tar katu. Ame'ẽ ta pe amõ we Tupã je'ẽha ke a'e mujekwa tar katu tĩ. A'erehe kome'ẽ paper pinim ke Páu mondo ixo.

Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe Páu pandu: “Ihẽ mu ta” aja.

Tesaron ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo ame'ẽ ta pe Páu mupinim

¹ Tesaron ok ta pe har ke pehẽ. Jesu rehe pehẽ pejurujar katu ame'ẽ ta ke pehẽ. Ko pehẽ pe paper pinim ihẽ amondo axo. Ihẽ Páu. Ko Sir ihẽ namõ ixo tĩ. Timo aja tĩ. Ihẽ namõ ixo tĩ.

Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'eta rehe pejurujar katu. Ixotyhar ta ke pehẽ.

Mã peja pehẽ rehe Tupã ipy'a katu te hũ. Mã peja pehẽ py'a ke a'e muhury katu tĩ.

Pehẽ rehe har Tupã namõ ihẽ apandu

² Tupã namõ pehẽ rehe har japandu pandu. Aja rahã: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja jande japandu ipe. Aja te'eha japandu pandu.

³ Tupã riki jande pái keruhũ. Inamõ pehẽ rehe har japandu pandu. Pehẽ pejurujar katu ehe, ame'ẽ rehe har amõ ta pe pepandu pandu. Aja jakwa jaxo rahã: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja Tupã pe japandu. Amõ ta rehe pepy'a katu, a'erehe ame'ẽ ta rehe pehaihu katu tĩ. Aja jakwa jaxo rahã: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja Tupã

pe japandu tĩ. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe peharõ katu te pexo tĩ. Aja jakwa jaxo rahã: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja japandu ipe tĩ.

Pexoha ke amõ ta pe pemujekwa

⁴ Jande mu ta! Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu, aja jakwa katu. A'erehe pehẽ pe a'e mujekwa: “Ihẽ koty pehẽ py'a pemuruwak. Ihẽma'e wan ta pehẽ” aja. A'erehe Tupã kotyhar ta ke pehẽ apo 'y.

⁵ Pehẽ pe myrandu katu ke japandu. Ame'ẽ riki jetehar te ke aja jakwa katu. Pe, Tupãma'e pyrãtãha ke pehẽ pe jamujekwa tĩ. Jande namõ I'ã ma'ema'e katu tĩ. Amukwehe pehẽ namõ jaxo rahã, katu jande jaxoha, ame'ẽ ke pekwa. Aja rahã Tupã rehe pehẽ pejurujar katu ta my, ame'ẽ ke japutar.

⁶ (Jete. Pejurujar katu ehe.) A'erehe jande aja pehẽ ke amõ ta mupyrara tĩ. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mupyrara pehẽ ke. Jesu aja pehẽ ke ame'ẽ ta mupyrara tĩ. Pehẽ ke amõ ta mupyrara hũ tipe. Anĩ. Tupã je'ẽha rehe pehẽ rury katuha namõ pejurujar katu rĩ. Ame'ẽ pehẽ rury katuha ke pehẽ pe Tupã'ã me'ẽ.

⁷ Pexoha ke amõ ta pe pemujekwa. A'erehe pehẽ aja Jesu kotyhar ta tĩ. Masendo ywy pe ixo ame'ẽ ta ke a'eta. Pehẽ aja ame'ẽ ta ke amõ ta mupyrara tipe tĩ. Anĩ. Hury katuha namõ ame'ẽ ta jurujar katu ehe tĩ.

⁸ Yman Masendo ywy rupi Tupã je'ẽha ke pepandu pandu peho. Ngere ywy rupi pepandu pandu peho tĩ. Jesu rehe har pepandu pandu peho. Pesarahã! Pehẽ rehe har aja tĩ. Amõ amõ ywy pe har ta pehẽ rehe har ukwa tĩ. Tupã rehe pejurujar katu ame'ẽ ke amõ ta ukwa. A'erehe amõ ywy rupi ame'ẽ pejurujar katuha rehe har marã ka ym japanduha tĩ. (Upa pehẽ rehe har ukwa katu.)

⁹ Amõ we tĩ. Pehẽ namõ jaxo rahã, myja pehẽ rok pe jande ke pemuxe katu, ame'ẽ rehe har a'eta pandu pandu. Amõ ywy pe har ta pandu pandu. A'erehe ukwa katu tĩ. Yman ma'e'ã riki tupã aja pehẽ pekwa pehẽ jupe naĩ tĩ. Myja ame'ẽ ngi Tupã te koty pehẽ py'a pemuruwak pemondo. Apo Tupã te rehe pehẽ py'a pemoĩ katu.

Ame'ë rehe har a'eta pandu pandu katu tĩ. A'erehe ukwa katu tĩ. Tupã riki ixuwe katu te hũ ame'ë ke a'e.

¹⁰ Pe, ywa ngi Ta'yr rehe peharõ pexo. Jesu ke a'e. Manõha ngi a'e ke Tupã mukwera katu muhem. Yman rahã Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ke a'e mupyrara ta. Ame'ë ngi jande ke Ta'yr muhem.

2

Tesaron ok ta pe Tupã je'ëha ke Páu pandu pandu

¹ Jande mu ta! Pehë namõ jaxo rahã, Jesu rehe heta ngã jurujar katu. Ame'ë ke pekwa katu.

² Pe, pehë rehe jahyk ym rahã we, Siri ok ta pe jande ke amõ ta mahy. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta mahy. Myrandu katu ke japandu, (ame'ë ke ame'ë ta putar ym.) A'erehe jande ke ame'ë ta mahy. Jaxer ai ame'ë ke jande pe ame'ë ta ma'e tĩ. Ame'ë ke pekwa katu. Pe, jande py'a ke Tupã mātã. A'erehe myrandu katu ke pehë pe japandu pandu katu we rĩ. Jande pe Tupã muwyr, ame'ë ke japandu. Amõ ta putar ym tipe. Anĩ. Japandu pandu we rĩ.

³ “Mã peja pejurujar katu ehe” aja japandu pehë pe. Jete har te ke japandu pehë pe. Pehë ke jamujaxer tar katu, a'erehe pehë pe myrandu katu ke japandu my? Anĩ. Aja ym. Pehë ke jamuka'u te'e ym te tĩ.

⁴ Jete! Jande rehe Tupã usak katu. Jande pe myrandu katu ke a'e muwyr tĩ. A'erehe a'e putar aja japandu pandu. Aja te'eha japandu pandu. Sawa'e ta putar aja japandu tar ym. Tupã putar aja jõ japandu. Myja me'ë japandu my, ame'ë ke a'e manga. Ukwa tar katu. Pe, ukwa rahã: “Pehë katu” aja a'e ukwa katu.

⁵ Kuja pekwa katu. Pehë rehe jahyk rahã, katu japandu my? Aja pehëma'e ke japyhyk my? Anĩ. Aja ym. Tamatarer japutar, a'erehe pehë pe japandu my? Anĩ. Aja ym tĩ. Ame'ë ke Tupã ukwa katu tĩ.

⁶ “Páu ta katu” aja pepandu ame'ë ke japutar, a'erehe myrandu katu ke pehë pe japandu my? Anĩ. Aja ym. Ame'ë jande rehe har katu pepandu ame'ë ke japutar ym. Amõ ta pandu ame'ë ke japutar ym tĩ.

⁷ Jande ke Kirisutu mondo, a'erehe jande je'ëha rupi pehë pe japandu ta tipe. “Japutar ame'ë ke pemuwyr” aja japandu ta tipe. Anĩ. Aja japandu ym te. (Pehë ngi japyhyk ym te ma'e ke.) Pehë namõ jaxo rahã, pehë pe jande rury katuha namõ japandu pandu. Ta'yn ta pe hury katuha namõ imãi pandu pandu. Aja pehë pe japandu pandu tĩ.

⁸ Pehë rehe japy'a katu, a'erehe myrandu katu ke pehë pe japandu rahã, katu tiki. Tupã muwyr, ame'ë ke japandu. Jete! Jande ke amõ ta jukwa ta tipe rahã, myrandu katu ke pehë pe japandu we ta rĩ. Jete! Pehë riki japy'a katu ame'ë ta ke pehë.

⁹ Jete! Kuja pekwa katu. Myrandu katu ke pehë pe japandu rahã, pehëma'e ke japyhyk ym. Tupã muwyr, ame'ë ke japandu. Jande japaraky hũ. Pytun rahã, japaraky. Wera rahã aja tĩ. Japaraky tĩ. Aja tamatarer ke japyhyk. Ame'ë pe jandema'e ke jajo'ok jo'ok.

Jande jaxoha ke pekwa katu

¹⁰ Pehë riki Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta ke. Kuja jande rehe har pekwa katu. Tupã ukwa katu tĩ. Kuja. Pehë namõ jaxo rahã, Tupã putar ame'ë ke jama'ema'e. Katu ame'ë ke jama'ema'e tĩ. “Páu ta jaxer ai” aja jande rehe har pepandu ym tĩ.

¹¹ Ta'yr ta rehe ipái usak katu, aja pehë rehe jasad katu tĩ. Ame'ë ke pekwa katu tĩ.

¹² Kuja. Pehë ke jande jamuhury katu. A'erehe Jesu rehe pehë py'a pemoi moĩ katu rĩ. Pehë py'a ke jamātã tĩ. Tupã riki kuja mujekwa. Yman rahã inamõ pexo ta kũ. “Ko ihë axo ame'ë pe pejur. Ihë katuha ke pesak ta pejur” aja mujekwa. A'erehe Tupã putar, aja mã peja pexo katu rĩ. Aja pehë pe japandu pandu katu jaxo rĩ.

Tupã je'ëha rehe pejurujar katu ame'ë ke amõ ta putar ym

¹³ Kuja tĩ. Jande pe Tupã muwyr, ame'ë myrandu ke pehë pe japandu rahã, pehendu katu ehe. A'erehe pehë rehe har Tupã namõ japandu pandu rahã: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja japandu ipe. Aja te'eha japandu ipe. Myrandu katu rehe pejurujar katu. Jete riki! Tupã muwyr, aja pekwa katu. Sawa'e muwyr ym, aja

pekwa katu tĩ. Ame'ẽ myrandu katu rehe pehendu katu. A'erehe Tupã rehe pejuru-jar katu te we rĩ. Jesu rehe pejuru-jar katu ame'ẽ ta ke pehẽ.

¹⁴ Jundéi ywy pe Jesu Kirisutu kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta ke jundéu awa ta mahy. Ame'ẽ ta aja pehẽ ke tĩ. Pehẽ ke pehẽ rekoha pe har ta mahy tĩ.

¹⁵ Yman Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke jundéu awa ta jukwa jukwa. Jesu ke ame'ẽ ta jukwa tĩ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Apo jande ke ame'ẽ ta mupyrara tĩ. Tupã ke ame'ẽ ta muhury ym. Jesu rehe ngã jurujar katu, ame'ẽ ke a'eta putar ym tĩ. A'erehe upa sawa'e ta ruwajan ta riki ame'ẽ ta.

¹⁶ Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe myrandu katu ke japandu. Ame'ẽ ta jurujar katu ehe, a'erehe ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu ta. Pe, ame'ẽ myrandu katu japandu ame'ẽ ke jundéu awa ta mukanim ta tipe. Mukanĩha ke manga tipe. Upa ame'ẽ riki a'eta ka'u te'eha ma'ema'eha ke. Jaxer ai ma'eha ke. Aja te'eha a'eta. Ame'ẽ ta ke Tupã putar ym apo. A'erehe ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara hũ ta apo.

Tesaron ok ta pe har ta rehe ihẽ asak tar katu tĩ

¹⁷ Jande mu ta! Pehẽ ngi jaho. Pe, pehẽ rehe har jakwa jakwa jaxo. Heta ym jaker rahã, pehẽ koty jajywyr tar katu tĩ.

¹⁸ Pehẽ koty jaho ta tipe. Jahoha ke jamanga tipe jaxo. Pehẽ koty jajywyr tar katu. Ihẽ Páu. Pehẽ koty ihẽ aho tar katu. Ihẽ amanga hũ tipe axo. Anĩ. Jande ke Satana mupyta riki. (A'erehe arahã pehẽ koty ihẽ ajywyr ym we aho.)

¹⁹ Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'e jy-wyr rahã, huwa koty jaxo ta. Arahã pexo ta a'ep tĩ. Ame'ẽ angaha ke rehe jaharõ katu jaxo. A'ep pexo ta, a'erehe jande ke pemuhury katu ta tĩ. Myrandu katu japandu pehẽ pe rahã, ame'ẽ ke rehe pejuru-jar katu. A'erehe a'ep pexo ta. A'erehe: "Parakyha ke Kirisutu muwyr, ame'ẽ ke jama'ema'e katu" aja japandu ta, ame'ẽja saka.

²⁰ Jete riki. A'ep pexo ta tĩ. A'erehe: "Parakyha ke Kirisutu muwyr, ame'ẽ ke jama'ema'e katu" aja japandu ta, ame'ẽja saka. Jande ke pemuhury katu ta tĩ.

3

Pehẽ rehe ihẽ ajumupyai a'erehe Timo ke ihẽ amondo

¹ Pehẽ rehe jajumupyaiha ke marã ka ym amõ ta muputu'uha. A'erehe: "Ate ok ta pe jande jõ japyta" aja japandu.

² Pe, pehẽ koty Timo ke jamondo. (Pe, a'e jywyr uwyr rahã, pehẽ rehe har mujekwa ta jande pe. A'erehe jajumupyaiha ke muputu'u ta.) A'e riki jande mu aja. Tupãma'e miasu ke a'e tĩ. Jande aja myrandu katu ke a'e pandu pandu tĩ. Kirisutu rehe har a'e pandu pandu. Pehẽ koty jamondo. Pehẽ py'a ke a'e mātã we oho rĩ. Aja Tupã rehe har pehẽ pe a'e mujekwa katu te we rĩ. Pehẽ ke a'e mu'e katu tĩ. Aja rahã Tupã rehe pejuru-jar katu te we rĩ.

³ Aja rahã, jurujar katuha ke pehẽ ngi har amõ ta hijar ym ta. Pehẽ ke amõ ta mupyrara hũ tipe. Anĩ. Pejuru-jar katuha ke pehijar ym. Jande ke amõ ta mupyrara hũ ame'ẽ ke Tupã putar katu, aja pekwa katu.

⁴ Jande ke amõ ta mupyrara ta, aja pehẽ pe japandu katu. Pehẽ namõ jaxo rahã, pehẽ pe japandu katu. Pehẽ ke amõ ta mupyrara ym rahã we aja jamujekwa katu pehẽ pe. A'erehe pekwa katu. A'erehe pe-jumupyai ym ta. Jamujekwa aja pyraraha jande rehe uhyk apo 'y. Ame'ẽ ke pekwa katu.

⁵ A'erehe pehẽ koty Timo ke ihẽ amondo. Pehẽ rehe ihẽ ajumupyai hũ, a'erehe a'e ke ihẽ amondo. Jesu rehe tapijar te'e we pejuru-jar katu my? Ame'ẽ ke a'e ukwa ta oho. Pehẽ ke Satana muka'u te'e my? (Ãjã ramũi a'e.) Aja rahã, Jesu rehe pejuru-jar katuha ke pehijar ta my? Ame'ẽ ke pehijar rahã, myrandu katu japandu, ame'ẽ ke upa a'e mukanim ta. (A'erehe pehẽ rehe jajumupyai.)

Timo jywyr uwyr rahã pehẽ rehe har upa a'e mujekwa jande pe

⁶ Apo pehẽ ngi Timo jywyr uwyr. Jande rehe a'e uhyk uwyr. Tapijar te'e we pejuru-jar katu ehe, Kirisutu rehe. Ame'ẽ myrandu katu ke jande pe Timo muwyr. Pehẽ namõ ixo ame'ẽ ta rehe pehẽ pepy'a katu pehẽ juehe pexo. Ame'ẽ ke a'e pandu

jande pe tĩ. Jande rehe har aja te'eha katu pekwa pekwa pexo. Aja jande pe Timo pandu tĩ. Pehẽ rehe jande jasak tar katu. Aja jande rehe pesak tar katu tĩ. Ame'ẽ ke jande pe a'e pandu tĩ. (A'erehe upa katu te jajumupyaiha ke a'e muputu'u katu riki.)

⁷ Jande mu ta! Upa pehẽ rehe har Timo pandu, a'erehe pehẽ rehe jande rury katu. Jande ke amõ ta mupyrara. Mãte te'e jaxoha tĩ. Anĩ. Pehẽ rehe jande rury katu rĩ. Jesu rehe tapijar te'e we pejurujar katu. A'erehe jande ke pemuhury katu.

⁸ Jesu rehe tapijar te'e we pejurujar katu. A'erehe jande rury katu te apo tĩ.

⁹ Apo pehẽ rehe har Tupã namõ japandu rahã: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja japandu ipe. Pehẽ rehe har jakwa jakwa jaxo rahã, jande rury katuha ke japandu pandu ipe. Jande ke pemuhury, ame'ẽ ke japandu ipe tĩ.

¹⁰ Pytun rahã, Tupã namõ japandu pandu. Wera rahã, aja tĩ. Japandu pandu inamõ tĩ. Kuja:

—Tesaron ok ta pe har ta rehe jasak tar katu. Mã peja jande ke a'eta koty emondo. Nde rehe har a'eta pe jamu'e tar katu te we rĩ — aja japandu pandu hũ ipe.

¹¹ Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Kuja japandu pandu inamõ tĩ:

—Mã peja Tesaron ok ta pe har ta koty jande ke emondo.

¹² Ame'ẽ ta ipy'a katu a'eta juehe ixo. Amõ ta rehe a'eta ipy'a katu hũ tĩ. Mã peja a'eta py'a ke emuhury katu. Aja rahã, i'ar koty te we a'eta ipy'a katu te ha. Ame'ẽ ta rehe jande japy'a katu te hũ. Mã peja jande aja ame'ẽ ta ipy'a katu te we hũ a'eta juehe ixo tĩ — aja japandu.

¹³ Aja rahã, pehẽ py'a ke a'e mātã ta. Aja rahã, Tupã ruwa koty pexo rahã, pehẽma'e riki nixói te ta. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te ta pehẽ pe. Pehẽ riki katu te ame'ẽ ta ke pehẽ tĩ. Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu jywyr rahã, upa inamõ ixo ame'ẽ ta jywyr ta tĩ. Arahã Tupã ruwa koty pexo ta. Jesu riki jandema'e sawa'e te.

4

Ymanihar pexo ai te'e aja ym pexo apo

¹⁻² Jande mu ta! Pehendu katurahã! Myja katu pexo rahã, pehẽ rehe Tupã hury katu ta my? Ame'ẽ rehe har pehẽ pe jamujekwa. Apo aja katu pexo rĩ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Apo a'e je'ẽha rupi pehẽ pe japandu katu te. Mã peja katu pexo rĩ. A'e je'ẽha rupi pehẽ ke jamu'e. Ame'ẽ ke pekwa katu.

³ Tupã putar katu ame'ẽ ke kuja pehẽ pe katu. Pehẽ riki katu te ame'ẽ ke, aja a'e putar. Amõ kũjã rehe eka'u te'e ym. Amõ sawa'e rehe eka'u te'e ym tĩ.

⁴ Sawa'e ta! Peteĩhar pame katu te ekwa katu. Katu te aja me'ẽ nde rakehar epyhyk.

⁵ Kũjã rehe nde erepy'a katu, a'erehe a'e ke nde erepyhyk. Epandu katuha rupi epyhyk. Kũjã namõ jumusarái ha jõ Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta putar. A'erehe kũjã ke a'eta pyhyk. A'eta aja ym pehẽ tĩ.

⁶ Aja jumusarái ha namõ kũjã ke pepyhyk rahã, Jesu kotyhar ta ke pemuparahy ta. Ame'ẽ ta pe katu ym ame'ẽ ke ema'ema'e ym tĩ. Aja ma'ema'e ame'ẽ ke Tupã mahy ta. Aja amukwehe te we pehẽ pe japandu katu. Pehẽ pe jaje'ẽ hũ tĩ.

⁷ Tupã mujekwa:

—Mã peja katu te ame'ẽ ke pema'ema'e. Amõ kũjã rehe peka'u te'e ym. Amõ sawa'e rehe peka'u te'e ym tĩ — aja a'e pandu.

⁸ Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe pehendu ym rahã, Tupã rehe pehendu ym tĩ. Ame'ẽ je'ẽha riki sawa'e je'ẽha aja ym. Tupã je'ẽha ke. A'e riki I'ã ke pehẽ py'a rehe muwyr.

Pehẽ mu ta rehe pepy'a katu te we rĩ

⁹ Jesu kotyhar ta rehe pepy'a katu. Ame'ẽ rehe har pehẽ pe jamupinim ym ta me'ẽ te'e. Anĩ. Aja pepy'a katu pehẽ juehe pexo. Ame'ẽ ke pehẽ pe Tupã riki mu'e tĩ. Kuja: “Pepy'a katu pehẽ juehe pexo ta me'ẽ te'e” aja riki.

¹⁰ Aja Jesu kotyhar ta rehe pepy'a katu pexo riki. Masendo ywy pe ixo ame'ẽ ta rehe pepy'a katu. Jande mu ta! Pehẽ pe japandu katu te we rĩ. Amõ we ma'e ke pema'ema'e katu te we rĩ.

¹¹ Mã peja pehẽ rury katu pehẽ juehe pexo. Aja pexo katu. Amõ ta ixoha rehe har peje'ẽ ym. Pemujaxer ym. Pehẽ pexoha rehe jõ pekwa pekwa katu pexo. Pehẽ peparakya namõ pehẽma'e ke

pejo'ok jo'ok katu. Aja amukwehe pehë pe japandu katu.

¹² Aja rahã: “Peme'ë ta katu” aja pehë rehe har amõ ta ukwa ta ixo. Jesu rehe jurujar ym ame'ë ta ukwa ta ixo. Aja peparaky rahã, ma'e ke peputar ame'ë ke amõ ta pe pepandu ym ta. “Jande pe pemuwyr!” aja pepandu ym ta. Pehëma'e ke pehë jeje te'e ta pejo'ok katu ta.

Yman rahã Jesu kotyhar ta ke Tupã mukwera katu ta muhem

¹³ Jande mu ta! Pehendu katurahã! Jesu kotyhar ta manõ. Ame'ë rehe har japandu ta pehë pe apo 'y. Ame'ë rehe har jetehear te ke pekwa katu ame'ë ke japutar. Aja rahã, pepyai ym ta. Jesu rehe jurujar ym ame'ë ta manõ. Ianam ta pyai te hũ. Manõ ame'ë ke Jesu namõ ixo ym te ta. A'erehe ianam ta pyai te hũ. Ame'ë ta aja ym pehë tĩ.

¹⁴ Jesu manõ. Pe, manõha ngi kwera katu uhem tĩ. Ame'ë ke rehe jajurujar katu. A'erehe manõ ame'ë ta ke Jesu namõ Tupã muwyr ta kÿ. Jesu kotyhar ta manõ. Ame'ë ta ke Tupã muwyr ta kÿ. Ame'ë ke rehe jajurujar katu tĩ.

¹⁵ Jesu mu'e ame'ë ke pehë pe japandu. Kuja. A'e jywyr ta kÿ. Arahã jande jaxuwe katu ame'ë ke hundutar koty jaho ym ta. Manõ ame'ë ta hundutar koty jaho ym ta.

¹⁶ Tupã je'ëha rahoha keruhũ pandu ta kÿ. Pukái ta kÿ. Tupãma'e jumi'a tyapu ta. Pe, ywa ngi Jesu wyjy ta uwyr. Ixotyhar ta manõ. Ame'ë ta ke Tupã mukwera katu py ta muhem.

¹⁷ A'engi jande jaxuwe katu ame'ë ta ke a'e mujy'ar ta kÿ. Mukwera ame'ë ta namõ jande ke a'e mujy'ar ta kÿ. Pe, ywa wyr koty Jesu rehe jande johu jahyk ta kÿ. Pe, Tupã koty Jesu namõ aja te'e ta jaxo.

¹⁸ A'erehe: “Ixotyhar ta kwera katu ta uhem” ame'ë je'ëha namõ Jesu kotyhar ta ke pemuhury katu. Pehë rury katu pehë juehe pexo tĩ.

5

Jesu jywryiha rehe peharõ katu pexo

¹⁻² Jande mu ta! Pehendu katurahã! Jesu jywyr ta kÿ. Ma'e 'ar rahã, uhyk ta my? Myja me'ë jahy rahã, uhyk ta my? Jande jakwa ym. A'erehe ame'ë rehe har pehë

pe jamupinim ym ta. Kuja pekwa katu. Pytun rahã, amõ ukwa ym ha rupi ma'e mukanïha uwyr. Aja amõ ta harõ ym ha rupi Jesu jywyr ta. Ame'ë ke pekwa katu.

³ Kuja amõ ta pandu ta:

—Katu apo. Jajumai ym ha namõ jaxo apo. Mã peja japutu'u katu jaxo — aja pandu ta jupe naĩ.

Aja rahã, pahar ame'ë ta rehe ahyha keruhũ uhyk ta. Uhem ym ta oho ingi. Imembyr u'ar tate rahã, ta'yn ahy ipe. Ahyha ngi uhem ym ta. Aja ahyha keruhũ ngi Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta uhem ym te ta oho tĩ.

⁴ Pytuniha aja ame'ë pe amõ ta ixo. Aja ym pehë. Pytuniha aja ame'ë pe amõ ixo rahã, Tupã rehe har ukwa ym. Aja ym pehë tĩ. Amõ ukwa ym ha rupi ma'e mukanïha uhyk ta uwyr. Ukwa ym awa. Aja peharõ ym pexo rahã, katu ym ta. A'erehe Jesu jywryiha angaha ke rehe peharõ katu pexo.

⁵ Pehë johu riki weraha kotyhar ta aja pexo. Aja rahã, Tupã rehe har pekwa katu. Pytuniha aja ame'ë pe amõ ta ixo. Aja ym jande tĩ. Pytuniha aja ame'ë pe amõ ixo rahã, Tupã rehe har ukwa ym. Aja ym jande tĩ.

⁶ Amõ ta ukwer aja ixo. Aja rahã, Jesu jywryiha rehe harõ ym ixo. Mã peja ame'ë ta aja ym jaxo tĩ. Jaker ym jaxo. Kawĩ ngi jaka'u ym jaxo tĩ. Aja rahã jaharõ katu jaxo ehe, Jesu rehe.

⁷ Pytun rahã amõ ukwer katu. Pytun rahã kawĩ ngi amõ ka'u. Aja rahã, harõ ym ixo ehe.

⁸ Pe, jande riki weraha kotyhar ta aja jande. Aja rahã, Tupã rehe har jakwa katu. Kawĩ ngi jaka'u ym, aja rahã, katu tiki. Aja rahã, jaharõ katu jaxo ehe.

Ita kamixa ke sonda ta ipixi'a rehe munde. Aja rahã, amõma'e ru'y asa ym ta a'eta rehe. Jukwa ym ta. Aja jande tĩ. Jesu rehe tapijar te'e we jajurujar katu rahã, ita kamixa jande pixi'a rehe jamunde, ame'ëja saka. Aja rahã, pahar ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ym ta. Tupã rehe jande japy'a katu rahã, aja tĩ. Ita kamixa jande pixi'a rehe jamunde, ame'ëja saka. Pahar ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ym ta tĩ. Iãkã rehe itasape ke sonda ta moĩ tĩ. A'eta aja pemoĩ tĩ. Aja rahã, pahar amõ tama'e ru'y asa ym

ta a'eta rehe. Jukwa ym ta. Aja jande tĩ. Jande ruhãha angaha ke rehe jaharõ katu jaxo rahã, itasape ke jande ãkã rehe jamoĩ, ame'ëja saka. Aja rahã, pahar jajurujar katuha ke jahijar ym ta.

⁹ Tupãma'e parahyha keruhũ japyhyk ame'ë ke a'e putar ym. A'erehe jande rehe a'e usak katu. Pe, Jesu Kirisutu rehe jajurujar katu. A'erehe jande ke a'e muhã katu ame'ë ke a'e putar katu. Jesu riki jandema'e sawa'e te.

¹⁰ A'e manõ. A'erehe inamõ jaxo ta. A'e jywyr ta kÿ. Arahã jande jaxuwe katu jaxo my? Upa jamanõ nahã my? Ukwã ym awa. (Kuja jõ jakwa katu.) Inamõ jaxo ta kÿ.

¹¹ A'erehe mã peja pemuhury katu pehẽ juehe pexo. Mã peja pehẽ py'a ke pemãtã katu te we pehẽ juehe pexo tĩ. Aja Tupã rehe har pemujekwa katu te we pehẽ jupe pexo tĩ. Aja pema'ema'e pexo pehẽ jupe apo.

Tupã je'ëha pandu ame'ë ta rehe pehaihu katu

¹² Jande mu ta! Pehendu katurahã! Pehẽ pe japandu katu. Pehẽ namõ Tupã je'ëha pandu pandu ame'ë ta ixo. Ame'ë ta rehe pehaihu katu. (Ma'e ke ame'ë ta pe peme'ë me'ë katu.) Pehẽma'e kapitã ta ke a'eta. Pehẽ ke a'eta mu'e katu. Ame'ë ta rehe Tupã usak katu tĩ.

¹³ Tupã je'ëha ke ame'ë ta pandu pandu ixo. A'erehe ame'ë ta rehe har katu pekwa katu. Ame'ë ta rehe pehẽ pepy'a katu tĩ. Mã peja pehẽ rury katu pehẽ juehe.

Katu ame'ë ke Pãu mujekwa

¹⁴ Jande mu ta! Pehẽ pe japandu katu. Kuja. Tupã rehe jurujar katu we mi ame'ë ta ke pemu'e katu. Jyty'ym ame'ë ta pe pepandu katu. "Mã peja peparaky katu peho" aja. Aja rahã, paraky katu ta. Jumupyai te'e ixo ame'ë ta ke pemuhury katu. Pahar ym upa ngã pe peje'ë je'ë. Pemu'e katu te we rĩ.

¹⁵ Katu ym ma'ema'e ame'ë pe juja katu te amõ mujwyr ipe. Ame'ë ta aja ym pehẽ tĩ. Anĩ. Katu ame'ë ke pema'ema'e katu pehẽ jupe. Aja te'eha pehẽ. Jete. Upa amõ ta rehe katu ame'ë ke pema'ema'e katu.

¹⁶ Aja te'eha pehẽ rury katu pexo.

¹⁷ Aja te'eha Tupã namõ pepandu pandu katu pexo.

¹⁸ Upa ma'e ke pehẽ rehe uhyk rahã, pehẽ rury katu te we rĩ. Ma'e katu ame'ë ke pehẽ rehe uhyk ta my? Ma'e katu ym ame'ë ke uhyk ta my? Pehẽ rury katu te we pexo rĩ. Jesu Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe upa ma'e uhyk rahã: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja Tupã pe pepandu. Aja me'ë Tupã putar katu pehẽ pe.

¹⁹ Ma'e ke amõ pe Tupã'ã mujekwa rahã, pehendu katu ehe:

²⁰⁻²¹ "Tupã je'ëha rupi ma'e ke pehẽ pe ihẽ apandu" aja amõ pandu rahã, ame'ë panduha ke pemanga manga katu py pexo. Kuja. Jetehar ame'ë pandu nahã my? Te'e pandu nahã my? Aja pemanga manga katu py pexo. Pe, je'ëha katu ame'ë ke rehe jõ pehendu katu.

²² Upa ma'e jaxer ame'ë ke pema'ema'e ym.

²³ Jande py'a ke Tupã muhury katu. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Kuja pehẽ rehe har Tupã namõ japandu pandu: "Mã peja Tesaron ok ta pe har ta ke nema'e te aja emu'am. Aja rahã, ma'e jaxer ame'ë ke nixói te ta a'eta pe. Aja rahã, a'eta py'a rehe ma'e jaxer ame'ë ke a'eta ukwa ukwa ym ta ixo. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym ta tĩ. Jesu Kirisutu jywyr rahã, mã peja aja me'ë a'eta ixo ta tĩ. Mã peja ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ta a'eta pe" aja Tupã namõ japandu.

²⁴ "Tesaron ok ta pe har ta ihẽma'e ta ke" aja Tupã pandu katu. A'erehe pehẽ riki katu te aja me'ë a'e mu'am ta tĩ. A'e pandu katu, ame'ë ke a'e ma'ema'e katu tĩ.

²⁵ Jande mu ta! Mã peja jande rehe har Tupã namõ pepandu pandu.

²⁶ Pehẽ koty Jesu kotyhar ta ixo. Upa ame'ë ta rehe pejuman juman katu pehẽ juehe. (Aja pepy'a katu pehẽ juehe pexo, aja pemujekwa.)

²⁷ Tupã je'ëha rupi pehẽ pe ihẽ apandu. Kuja. Mã peja kome'ë paper pinim ke upa Jesu kotyhar ta pe pemujesak katu. (Aja rahã, upa ukwa katu ta.)

²⁸ Mã peja pehẽ rehe Jesu Kirisutu ipy'a katu te hũ. A'e riki jandema'e sawa'e te.

Upa.

Tesaron ok ta pe har ta pe Páu mupinim tĩ Mokõihar ke

Jesu kotyhar ta Tesaron ok ta pe ixo. Ame'ẽ ta rehe har Páu pe amõ pandu oho. Pe, ame'ẽ ta rehe har ukwa rahã, amõ paper ke Páu mupinim. Ame'ẽ ke Tesaron ok ta pe mondo, Jesu kotyhar ta pe. Páu pe amõ pandu:

—Jesu kotyhar ta ke amõ ta mu'e naĩ. Ngã ke Tupã mukwera katu ta muhem. Ame'ẽ angaha ke asa oho apo 'y. A'erehe apo mukwera ym te ta tĩ — aja amõ mu'e naĩ.

A'erehe Jesu kotyhar ta pyai te hũ ixo. Anĩ. Ngã ke Tupã mukwera ym we rĩ. Ame'ẽ rehe har amõ we Páu mujekwa tar katu. A'eta ke Páu muhury tar katu. Amõ we Tupã rehe har a'e mujekwa tar katu tĩ. A'erehe paper pinim ke a'e mondo. Mokõihar ke a'e mondo.

Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe Páu pandu: “Ihẽ mu ta” aja.

Tesaron ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo ame'ẽ ta pe Páu mupinim tĩ

¹⁻² Tesaron ok ta pe har ta ke pehẽ. Jesu rehe pejurujuar katu ame'ẽ ta ke pehẽ. Ko pehẽ pe paper pinim ke ihẽ amondo axo. Ihẽ Páu. Sir ihẽ namõ ixo tĩ. Timo aja tĩ. Ihẽ namõ ixo tĩ.

Pehẽ riki Tupã kotyhar ta ke pehẽ. Pehẽ riki Jesu Kirisutu kotyhar ta ke tĩ. Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja pehẽ rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja pehẽ py'a ke a'eta muhury katu tĩ.

Tapijar te'e we Tupã rehe pejurujuar katu

A'erehe pehẽ ngi jande ruxĩ ym

³ Jande mu ta! Pehẽ rehe har Tupã namõ japandu pandu rahã: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja japandu pandu ipe. Aja te'eha japandu pandu ipe. Tupã rehe tapijar te'e we pejurujuar katu. Jete! I'ar koty te we pejurujuar katu rĩ. Amõ ta rehe pepy'a katu te we tĩ.

⁴ A'erehe amõ amõ Jesu kotyhar ta namõ jaxo rahã, pehẽ rehe har japandu pandu

ngã pe. “Jesu kotyhar ta Tesaron ok ta pe ixo. Tupã rehe tapijar te'e we jurujar katu. A'erehe ame'ẽ ta ke amõ ta mahy hũ. Mupyrara hũ ngã tĩ. Anĩ. Ipy'ahu te'e ame'ẽ ta hendu” aja pehẽ rehe har japandu ngã pe. A'erehe pehẽ ngi jande ruxĩ ym.

⁵ Tupã kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe pehẽ ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mupyrara hũ tipe. Anĩ. Pehẽ py'ahu te'e pehendu. Ame'ẽ ke jakwa rahã, kuja jakwa katu tĩ. “Pehẽ katu” aja Tupã pandu ta. Pe, henda pe pehẽ ke a'e muhyk ta raho. Inamõ pexo katu ta kũ. Aja jakwa katu.

⁶ (A'erehe kuja ihẽ apandu.) Katu ame'ẽ ke jõ Tupã ma'ema'e katu. (A'erehe juja katu te a'e mujywyr ngã pe.) A'erehe pehẽ ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mupyrara hũ. Ame'ẽ ta ke a'e riki mupyrara hũ ta tĩ.

⁷ Pehẽ pepyrara hũ pexo. Pe, pehẽ ke a'e muhem ta ingi. Jande aja tĩ. A'e muhem ta ingi tĩ. Ywa ngi Jesu, jandema'e sawa'e te jywyr rahã, jande johu a'e muhem ta ingi.

Tupã je'ẽha rahoha ta namõ Jesu jywyr ta. A'eta riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ta ke a'eta.

⁸ Tata keruhũ weraha aja me'ẽ namõ a'e jywyr ta uwyr. Pe, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ke a'e mahy hũ ta. Mupyrara hũ ta. Myrandu katu amõ ta pandu rahã, Jesu rehe har pandu. Ame'ẽ rehe hendu ym ame'ẽ ta ke a'e mupyrara hũ ta tĩ.

⁹ Mupyraraha renda pe ame'ẽ ta ke a'e mahy ta. Aja te'e ta ame'ẽ ta ixo a'ep. Jandema'e sawa'e te namõ ixo ym te ta. Ima'e pyrãtã katu te ha ke ame'ẽ ta usak ym te ta tĩ. Jesu jywyr rahã, aja ta.

¹⁰ A'e riki jywyr rahã, upa ixotyhar ta pandu ta. “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja pandu ta. Aja upa katu te jurujar katu ehe ame'ẽ ta pandu ta tĩ. Aja pandu ame'ẽ ta namõ pexo ta tĩ. Myrandu ke pehẽ pe japandu. Ame'ẽ ke rehe pejurujuar katu, a'erehe a'eta namõ pexo ta tĩ.

¹¹ A'erehe pehẽ rehe har Tupã namõ japandu pandu. Aja te'eha japandu. Pehẽ ke Tupã muhã katu, a'erehe mã peja pexoha katu, aja pemujekwa. Aja japandu ipe. Mã peja ima'e pyrãtãha ke muwyr pehẽ pe. Aja rahã, a'e putar aja katu ame'ẽ ke pema'ema'e katu ta. Tupã rehe pejurujuar

katu, a'erehe katu ame'ë ke pema'ema'e katu.

¹² Aja rahã: “Ne jô riki katu te me'ë ke” aja Jesu rehe har pepandu ta. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Pe, pehë rehe har a'e pandu ta tî. “Pehë riki katu ame'ë ta ke” aja a'e pandu ta tî. Pehë rehe Tupã ipy'a katu te hũ, a'erehe aja me'ë a'e pandu ta. Pehë rehe Jesu Kirisutu ipy'a katu te hũ, a'erehe aja me'ë a'e pandu ta tî. Jesu riki jandema'e sawa'e te.

2

Sawa'e katu ym te ame'ë rehe har

¹ Jande mu ta! Pehendu katurahã! Jesu Kirisutu jywyriha rehe har pehë pe ihë apandu ta apo 'y. A'e riki jandema'e sawa'e te. Jande ke a'e mujy'ar ta ixoty. Ame'ë rehe har ihë apandu ta tî.

²⁻³ “Jesu jywyriha upa asa oho apo 'y” aja pehë pe amô ta pandu naï. Aja me'ë Tupã je'ëha rupi pandu naï. Aja me'ë Tupã je'ëha mu'eha pandu naï. Aja me'ë paper rehe jande jamupinim, aja amô ta pandu naï. Mã pahar aja me'ë ke rehe peka'u te'e ym. Pejumupyai ym ehe tî.

Pehendu katurahã! Kuja ym rahã we, Jesu jywyriha uhyk ym ta rî. Kuja. Tupã rehe jurujar katuha ke amô amô ta hijar hũ ta. Sawa'e katu ym te ame'ë ke uwyr ta tî. A'e riki mupyraraha renda pe oho ta ame'ë ke a'e.

⁴ (Upa ngã ipy'a moï moï ehe ame'ë ke a'e putar.) A'erehe upa katu te Tupã rehe ipy'a ke amô moï moï katu. Ame'ë ke a'e putar ym. Upa katu te ma'e'ã riki tupã aja amô ta ukwaha jupe, ame'ë ke a'e putar ym tî. (A'e ke rehe jô ngã ipy'a moï moï, ame'ë ke a'e putar katu. Sawa'e katu ym te ame'ë ke putar katu.) “Ne jô riki katu te me'ë ke” aja ngã panduha ke juehe har har sawa'e katu ym te ame'ë ke putar katu. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'e wapyk ta oho tî. “Ihë riki tupã” aja sawa'e katu ym te ame'ë ke pandu ta naï tî. (A'e uhyk ym we rî. A'erehe Jesu jywyrym we rî, aja jakwa katu.)

⁵ Pehë namô ihë axo rahã, upa katu te pehë pe ihë apandu. Jesu jywyriha rehe har ihë apandu. Ame'ë rehe har pekwa pekwa katu pexo.

⁶ Pe, sawa'e katu ym te ame'ë uhykiha ke ma'e ke mupyta we rî. Ame'ë rehe har pekwa katu. Ima'e angaha ke rehe uhyk rahã, sawa'e katu ym te ame'ë ke uwyr ta.

⁷ Amô ukwa ym ha rupi ma'e katu ym te ame'ë ke a'e ma'ema'e we apo ixo rî. Pe, a'e uhyk ym te ta rî. A'e mupytaha ke Tupã mutyryk ym rahã, a'e uhyk ym te ta rî.

⁸ A'e mupytaha ke Tupã mutyryk rahã, pe, sawa'e katu ym te ame'ë ke uwyr ta. Pe, je'ëha rupi a'e ke Jesu jukwa ta. Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'e jywyrym rahã, pyrãtãha namô a'e jywyrym ta kÿ. Ame'ë namô sawa'e katu ym te ame'ë ke a'e jukwa ta. (Ame'ë sawa'e katu ym te ame'ë uwyr ym we rî. A'erehe Jesu jywyrym we rî, aja jakwa katu.)

⁹ Satanama'e pyrãtãha namô sawa'e katu ym te ame'ë ke uwyr ta. Marã ka ym ma'e ke amô ma'eha, ame'ë ke pyrãtãha namô a'e ma'ema'e hũ ta. Ame'ë rehe ngã usak rahã, pandu ta: “Mã! Katu hũ” aja pandu ta. Amô amô ma'e katu ame'ë ke a'e ma'ema'e hũ ta. Aja ngã ke a'e muka'u te'e hũ ta.

¹⁰ Upa ma'e katu ym ame'ë ke a'e ma'ema'e ta. Pe, mupyraraha renda pe oho ta ame'ë ta ke a'e muka'u hũ ta. Tupã rehe har jetehar te amô pandu. Ame'ë ke rehe a'eta ipy'a ym. Putar ym tî, a'erehe mupyraraha renda pe oho ta. Tupã rehe har jetehar te ke amô pandu, ame'ë ke rehe a'eta ipy'a katu rahã, putar katu rahã, ame'ë ta ke Tupã muhã ta tipe. Anï. Putar ym.

¹¹ A'erehe te'eha namô ma'e ke ma'ema'e. Ame'ë ke a'eta pe Tupã muwyr. A'erehe te'eha rehe ame'ë ta jurujar katu.

¹² Pe, upa katu te jetehar rehe jurujar ym ame'ë ta ke Tupã mupyrara hũ ta. Jetehar rehe jurujar ym. Pe, ma'e ka'u te'eha ke putar katu te. Ame'ë ta ke a'e mupyrara hũ ta tî.

Pehë ke Tupã muhã katu

¹³ Jande mu ta! Pehë rehe jandema'e sawa'e te ipy'a katu. A'erehe pehë rehe har Tupã namô japandu rahã: “Ne jô riki katu te me'ë ke” aja japandu ipe. Aja te'eha japandu. Kome'ë ywykeruhũ nixói te rahã, pehë rehe har a'e pandu: “Ame'ë ta ke ihë aputar. Ihëma'e wan ta” aja. A'erehe pehë

ke a'e muhã katu. A'erehe I'ãma'e pyrãtãha namõ a'e mu'am: "Ko Tupã kotyhar ta ke" aja. Tupã rehe har jetehar japandu. Ame'ẽ rehe pejurujuar katu. A'erehe ixotyhar ta ke pehẽ, aja a'e mu'am.

¹⁴ Myrandu katu pehẽ pe japandu. Ame'ẽ rehe pejurujuar katu, a'erehe pehẽ ke Tupã muhã katu. Tupã namõ Jesu Kirisutu ixo. Inamõ pexo ta tĩ. A'e riki jandema'e sawa'e te. A'e katuha namõ pexo katu ta.

¹⁵ A'erehe pehẽ py'a ke pemãtã katu. Jetehar te ke pehẽ pe jande jamu'e. Ame'ẽ ke namõ pexo katu rĩ. Jetehar te ke japandu pehẽ pe. Ame'ẽ rehe har paper rehe jamupinim tĩ. Ame'ẽ ke jamondo pehẽ pe tĩ.

¹⁶⁻¹⁷ Jande rehe Tupã ipy'a katu. Jande rehe a'e usak katu tĩ, a'erehe jande ke a'e muhury katu. Upa ym ame'ẽ ke. Jesu namõ jaxo ta, ame'ẽ ke jande pe a'e mujekwa tĩ. Katu ame'ẽ ke. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Tupã riki jande pái keruhũ. Mã peja pehẽ py'a ke a'eta mãtã katu tĩ. Aja rahã, upa katu te ma'e katu ame'ẽ ke jõ pepandu ta. Katu ta pexoha tĩ.

3

Mã peja jande rehe har Tupã namõ pepandu pandu

¹ Jande mu ta! Mã peja jande rehe har Tupã namõ pepandu pandu apo. Jande pe je'ẽha ke Tupã muwyr. Ame'ẽ ke japandu. Mã peja ame'ẽ rehe har Tupã namõ pepandu pandu. "Mã peja pahar ame'ẽ ke amõ ta pandu pandu raho. Mã peja ame'ẽ ke rehe amõ ta jurujar katu" aja pepandu ipe. Aja yman pehẽ rehe uhyk tĩ.

² "Sawa'e katu ym ame'ẽ ta ngi Páu ta ke emuhem" aja Tupã pe pepandu tĩ. Myrandu katu rehe upa amõ ta jurujar ym, a'erehe sawa'e katu ym ame'ẽ ta ixo.

³ Jete riki. Jandema'e sawa'e te pandu katu, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. Pehẽ py'a ke a'e mãtã ta. Aja rahã, Satana pehẽ ke manga rahã, pehẽ py'a ke jandema'e sawa'e mãtã ta. Aja rahã, pehẽ py'ahu aja pexo ta. (Ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta tĩ.)

⁴ Jandema'e sawa'e te namõ pehẽ juehe katu pehẽ pexo. A'erehe pehẽ pe ma'e

ke japandu ame'ẽ ke rehe pehendu katu ta. Aja jakwa katu. Jete. Tapijar te'e we pehendu katu ehe.

⁵ Tupã rehe pepy'a katu. Mã peja pehẽ py'a ke jandema'e sawa'e te muhury katu. Aja rahã, amõ we Tupã rehe pepy'a katu. Pehẽ ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mupyrara rahã, mã peja pehẽ py'ahu te'e pehendu. Mã peja pehẽ py'a ke Kirisutu muhury katu tĩ. Aja rahã, amõ we pehẽ py'ahu te'e pehendu katu ta.

Pehẽ peparaky katu

⁶ Jande mu ta! Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te je'ẽha rupi pehẽ pe japandu katu. Pehẽ koty Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta ngi har amõ amõ ta jyty'ym. Paraky ym. Jande jamu'e ame'ẽ ke rehe a'eta hendu ym tĩ. Mã peja ame'ẽ ta namõ pexo ym.

⁷ Pehẽ namõ jande jaxo rahã, jande riki jajyty'ỹ ym. Japaraky katu. Jande aja pema'ema'e rahã, katu tiki tĩ, aja pekwa katu tĩ.

⁸ Amõ tama'e japyhyk rahã, ame'ẽ ke rehe jamuhepy katu. Jete riki. Japaraky hũ. Wera rahã, japaraky hũ. Pytun rahã, aja tĩ. Aja tamatarer japyhyk. Ame'ẽ pe jandema'e ke jo'ok jo'ok. Aja rahã, pehẽma'e ke japyhyk ym. Jamukanim ym.

⁹ Aja jande jaxo. Pehẽ py'a ke jandema'e sawa'e te muhury katu. Aja rahã, amõ we Tupã rehe pepy'a katu. Pehẽma'e ke jande je'ẽha rupi japyhyk rahã, katu tiki. Aja ym jande. Jande japaraky hũ. Aja rahã, jande aja mã peja peparaky katu tĩ.

¹⁰ Pehẽ namõ jaxo rahã, kuja pehẽ pe japandu:

—Amõ paraky tar ym rahã, ma'e ke u'u ym ta tĩ — aja.

¹¹ Aja me'ẽ japandu katu. Pehẽ koty jyty'ym ame'ẽ ta ixo, aja jahendu. Te'e ame'ẽ ta ixo. Paraky ym. Amõ ta ixoha rehe har ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ ixo. Katu ym aja.

¹² Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te je'ẽha rupi ame'ẽ ta pe japandu. Kuja.

—Mã peja peparaky katu — aja jyty'ym ame'ẽ ta pe japandu.

Aja rahã ame'ẽ ta paraky katu ta my. Aja tamatarer pyhyk. Pe, ame'ẽ pe ima'e ke jo'ok jo'ok rahã, katu tiki tĩ.

¹³ Jande mu ta! Katu ame'ẽ ke pema'ema'e pexo rĩ. Mã peja aja me'ẽ tapijar te'e we pexo.

¹⁴ Ko paper rehe pehẽ pe pexo katuha rehe har jamupinim jaxo. Ame'ẽ ke rehe amõ amõ hendu ym rahã, pexo ym inamõ. Aja rahã, a'e ke pemuhuxĩ ta. Aja rahã, a'e hendu katu ta nahã my.

¹⁵ Mã peja pehẽ ruwajan aja ym pekwa pekwa ehe har pexo. Jete riki. A'e riki pehẽ mu aja pepandu ipe. Aja rahã, hendu katu ta.

A'ejõhar je'ẽha

¹⁶ Jande py'a ke jandema'e sawa'e te muhury katu. Upa ma'e jajumupyai ha ngi muhury katu. Mã peja aja te'eha pehẽ py'a ke a'e muhury katu tĩ. Upa ma'e ke pehẽ rehe uhyk rahã, aja tĩ. Pehẽ py'a ke muhury katu tĩ. Mã peja johu pehẽ namõ tapijar te'e we Jesu ixo.

¹⁷ Ihẽ po pe te'e kome'ẽ paper ihẽ amupinim. Katuha ke pehẽ pe ihẽ amupinim aĩ. Ihẽ Páu. Aja ihẽma'e mangaha ke. Aja ihẽ amupinim katu.

¹⁸ Mã peja johu pehẽ rehe Jesu Kirisutu ipy'a katu te hũ. A'e riki jandema'e sawa'e te.

Upa.

Timo pe paper pinim ke Páu mondo Peteĩhar ke

Ese ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta pe Tupã je'ẽha ke Timo mu'e mu'e ixo. Jy'ariha renda pe Jesu kotyhar ta jy'ar rahã, myja katu a'eta ixo my. Ame'ẽ rehe har Timo pe Páu mujekwa tar katu. Jesu kotyhar tama'e kapitã ta ke Timo mu'am rahã, myja me'ẽ sawa'e katu my? Ame'ẽ rehe har a'e mujekwa tar katu ipe tĩ. Timo py'a ke a'e mātã tar katu. Muhury tar katu tĩ. A'erehe kome'ẽ paper pinim ke Páu mondo ipe. Peteĩhar ke.

Timo pe paper pinim ke Páu mondo

1-2 Timo! Ko nde pe paper pinim ihẽ amondo axo. Ihẽ Páu. Jesu mondo ame'ẽ ke ihẽ. Tupã je'ẽha rupi myrandu katu ihẽ apandu pandu. Aja Jesu Kirisutu putar tĩ. A'e jywyriha rehe jaharõ katu jaxo. Tupã jande muhãha a'e.

Ihẽ aja Tupã rehe nde erejurujar katu tĩ. A'erehe ihẽ ra'yr te aja nde.

Tupã jande pái keruhũ. Jesu jandema'e sawa'e te. Mã peja nde rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja nde rehe a'eta pyrara usak tĩ. Mã peja nde py'a ke a'eta muhury katu tĩ.

Te'e mu'e ame'ẽ ta rehe ehendu ym

3 Timo! Nde pe ihẽ apandu kwe. Masendo ywy pe ihẽ aho Tate rahã, kuja nde pe ihẽ apandu. “Ese ok ta pe epyta rĩ” aja. Apo nde erepyta we rĩ, aja ihẽ aputar rĩ. Pep amõ ta te'e mu'e ixo. “Mã peja pemu'e ym” aja ebandu a'eta pe.

4 Kuja ebandu tĩ:

—Ymanihar jundéu ramõi ta ukwaha ke pemu'e ym. Ame'ẽ ta hamõi ta rer rehe har pemu'e ym tĩ. Mãte hũ te'e ame'ẽ ta hamõi ta rer ihĩ. Ame'ẽ rehe har jundéu awa ta je'ẽ hātã tā jõ. Ame'ẽ ke Tupã putar ame'ẽ ke mujekwa ym ngã pe. Tupã rehe amõ jurujar katu rahã, Tupã putar ame'ẽ ke a'e ukwa katu — aja me'ẽ te'e mu'eha ta pe ebandu katu.

5 Aja me'ẽ nde erebandu rahã, upa Jesu kotyhar ta ipy'a katu ta a'eta juehe. A'eta py'a Tupã juhyk, a'erehe ipy'a katu ta

a'eta juehe. Katu a'eta ma'ema'e, aja ukwa katuha namõ a'eta ipy'a katu ta a'eta juehe. Jetehar Tupã rehe a'eta jurujar katu, a'erehe a'eta ipy'a katu ta a'eta juehe tĩ.

6 Katu ixoha ngi amõ ta ipy'a ke muruwak mondo. Katu ym ame'ẽ pe muruwak mondo. Je'ẽha te'e reko. Ame'ẽ pe muruwak mondo.

7 Tupã je'ẽha ke a'eta mu'e tar katu. Anĩ. Ame'ẽ ke a'eta ukwa ym. “Tupã je'ẽha rehe har japandu pandu katu te” aja a'eta pandu naĩ. A'eta atu ukwaha ke pandu pandu tĩ. Anĩ. Ukwaha ai te'e.

8 Je'ẽha ke Moise pe Tupã muwyr. Katu te ame'ẽ ke ame'ẽ. Ame'ẽ namõ juehe har jumujekwa rahã, katu tiki, aja jakwa.

9 Amõ katu ame'ẽ ke ma'ema'e ame'ẽ ta pe je'ẽha ke amõ mupinim. Anĩ. Aja ym. Aja jakwa katu. Katu ame'ẽ ke ma'ema'e rahã, je'ẽha rehe hendu katu. A'erehe ame'ẽ ta pe amõ je'ẽha ke amõ mupinim ym. Je'ẽha rehe hendu ym ame'ẽ ta pe a'e mupinim. Kapitã keruhũ je'ẽha rehe hendu ym ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Tupã nixói te, aja ukwa ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Tupã rehe jurujar ym ame'ẽ ta pe mupinim tĩ. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pe mupinim tĩ. Ipái ta ke jukwa ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Imã ta ke jukwa ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Amõ ta ke jukwa ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ.

10 Amõ sawa'e ta rehe kũjã ta ka'u te'e ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Amõ kũjã ta rehe sawa'e ta ka'u te'e ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Sawa'e ta pame te'e jumusarái ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Kũjã ta pame te'e jumusarái ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Sawa'e ta pame te'e amõ ta mukanim raho. Aja paraky te'e aja ame'ẽ ke muruwak. Ame'ẽ mukanim raho ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Je'ẽ te'e ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Amõ ta rehe har te'e pandu. Ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Upa mu'e katu ame'ẽ ke rehe hendu ym ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ.

11 Ame'ẽ mu'e katuha jamujekwa. Myrandu katu ke japandu rahã, ame'ẽ ke jamujekwa. Myrandu katu ihẽ pe Tupã muwyr. Ame'ẽ ke ngã pe ihẽ apandu

pandu. Tupã riki katu te ame'ë ke a'e. A'e pe jõ japandu: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja.

Ihë rehe Jesu Kirisutu pyrara usak

¹² Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te je'ëha ke amõ ta pe ihë apandu pandu. A'erehe pyrãtãha ke ihë pe a'e muwyr. Aja rahã, a'e je'ëha ke ihë apandu katu. A'erehe: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja ihë apandu ipe. A'e pandu ame'ë ke ihë ama'ema'e ta, aja a'e ukwa katu. A'erehe: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja ihë apandu ipe tĩ. Pe, a'e pandu: “Myrandu katu epandu eho” aja ihë pe, a'erehe: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja ihë apandu ipe tĩ.

¹³ Yman riki katu ym ihë aje'ë je'ë ehe har. Anĩ. “Myrandu katu ke epandu eho” aja ihë pe a'e pandu. Ihë aparahy ehe tĩ. Jurujar katu ehe ame'ë ta ke ihë amupyrara hũ tĩ. Ihë ajurujar ym we ehe rĩ, a'erehe ihë akwa ym ha rupi upa aja me'ë Jesu kotyhar ta ke ihë amupyrara. Ihë akwa ym ha rupi ihë amupyrara, a'erehe ihë rehe a'e pyrara usak.

¹⁴ Jete! I'ar koty te we hũ ihë rehe jandema'e sawa'e te ipy'a katu te hũ. A'erehe ihë ajurujar katu ehe. A'erehe inamõ ihë juehe katu ihë axo. A'erehe ihë apy'a katu ehe.

¹⁵ Apo nde pe ihë apandu. Ame'ë ke jete har te ke. Upa ngã jurujar katu ehe rahã, katu tiki. Kuja. Kome'ë ywy keruhũ rehe Jesu Kirisutu uhyk uwyr. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ë ta ke a'e muhã katu ta uwyr. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ë ta ngi har ihë riki katu ym te ame'ë ke.

¹⁶ A'erehe ihë rehe Tupã pyrara usak. Katu ym te riki ihë. Ma'e aka'u te'eha ke ihë ma'ema'e. Anĩ. A'e je'ë ym. Ihë rehe tapijar te'e we a'e pyrara usak. Aja ngã pe Tupã mujekwa rahã, ihë aja upa amõ ta rehe a'e pyrara usak ta katu tĩ. Aja ngã ukwa katu ta. Ihë raikwer rupi Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta rehe a'e pyrara ta usak tĩ. A'eta ke a'e muhã katu ta tĩ.

¹⁷ Mã peja Tupã rehe har katu japandu apo. “A'e jõ riki katu te ame'ë ke a'e” aja. Mã peja aja te'eha japandu. A'e riki kapitã keruhũ te! Aja te'eha a'e. Uhã te hũ ame'ë ke a'e.

Usak ym te awa ehe.

A'e jõ riki Tupã te! A'erehe: “A'e jõ riki katu te me'ë ke a'e.”

Mã peja aja te'eha japandu. Amen. Ame'ë je'ëha: “A'e tỹ” aja.

Timo! Tupã je'ëha ke epandu katu

¹⁸ Timo! Ihë ra'yr aja nde. Yman nde rehe har Tupã je'ëha pandu ame'ë ke mujekwa. Kuja:

—Nde rehe Tupã usak katu, a'erehe a'e je'ëha ke nde erepandu ta ereho — aja.

Ame'ë panduha rehe ekwa ekwa exo apo. Ame'ë panduha namõ nde py'a emãtã. Aja rahã, ngã pe Tupã je'ëha ke nde erepandu pandu katu ta tĩ.

¹⁹ Nde erejurarjar katuha ke ehijar ym. Nde py'a ke Tupã juhyk, aja nde erekwaha namõ exo katu. Amõ ta aja ym ixo tĩ. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e rĩ. A'erehe Tupã rehe jurujar katuha ke hijar oho.

²⁰ Imenëu hijar oho a'e tĩ. Amõ Arexan hijar oho tĩ. Tupã rehe jurujar ym, ame'ë ta koty a'eta ke ihë amondo. Satana riki jurujar ym ame'ë tama'e kapitam. (Ãjã ramũ i a'e.) Pe, Imenëu ta ke a'e mupyrara ta. Aja rahã Tupã rehe Imenëu ta juru ai ym ta. (Mã peja Imenëu ta aja ym nde tĩ.)

2

Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ ame'ë rehe har

¹ Pe, ma'e ke nde pe ihë apandu ta. Ko apandu py nde pe. Jesu kotyhar ta pe kuja epandu:

—Upa katu te amõ ta rehe har Tupã namõ pepandu pandu. “Amõ ta rehe pehaihu katu” aja Tupã pe pepandu. Pe, amõ ta rehe a'eta haihu katu rahã: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja pepandu ipe.

² Kapitã keruhũ ta rehe har Tupã namõ pepandu tĩ. Upa katu te kapitã ta rehe har Tupã namõ pepandu tĩ. Upa katu te je'ëha te reko ame'ë ta rehe har Tupã namõ pepandu tĩ. Aja rahã, johu jande amõ ywy pe har ta namõ jajumai ym ha rupi jaxo katu ta. Aja Tupã rehe jande py'a jamoĩ moĩ katu ta. Katu jaxoha aja amõ ta ukwa ta tĩ. Aja jaxo ta tĩ — aja Jesu kotyhar ta pe epandu.

³ Aja me'ë upa amõ ta rehe har Tupã namõ amõ pandu rahã, katu tiki. Aja pexo rahã, ame'ë ke Tupã putar katu. A'e riki jande muhãha.

⁴ Upa katu te awa ta ke a'e muhã tar katu. Je'ëha jetehar te ke upa katu te awa ta ukwa katu te, aja a'e putar katu tĩ.

⁵ Tupã peteihar a'e. Ma'e ka'u te'eha ke awa ta ma'ema'e. A'erehe Tupã parahy ngã rehe. A'erehe ame'ë ke amõ mukatu uwyr. Mukatuha peteihar a'e tĩ. Jesu Kirisutu a'e. Awa te'e a'e tĩ. Kirisutu mukatu, a'erehe Tupã namõ awa ta juehe katu ixo.

⁶ A'e manõ. Aja upa katu te awa ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Aja awa ta ke a'e muhã katu. Aja Tupã mujekwa rahã, upa katu te awa ta ke a'e muhã tar katu, aja a'e mujekwa katu. A'e putar, a'erehe a'e mujekwa katu.

⁷ Upa katu te awa ta ke Tupã muhã tar katu, a'erehe jundéu awa aja ym ame'ë ta pe ihë ke a'e mondo. Te'e ym ihë. Jetehar te ke ihë apandu. A'e mondo ame'ë ke ihë. Mu'eha ke ihë tĩ. "Jesu rehe pejurujar katu" aja jundéu awa aja ym ame'ë ta pe ihë apandu. "Je'ëha jetehar te ke rehe pejurujar katu" aja ihë apandu ngã pe tĩ.

⁸ Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe Jesu kotyhar ta jy'ar oho rahã, sawa'e ta riki Tupã namõ pandu pandu. Aja ihë aputar. Tupã rehe sawa'e ipy'a katu te ame'ë ke ihë aputar. Amõ ta rehe parahyha nixói, aja Tupã namõ pandu pandu, aja ihë aputar tĩ. Je'ë hãtã tã amõ ta jupe aja ym ha namõ Tupã namõ pandu pandu, aja ihë aputar tĩ.

⁹ Sawa'e ta aja kũjã ta tĩ. Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe Tupã rehe ipy'a ke kũjã ta moĩ moĩ oho rahã, kuja ihë aputar. Ima'e mundeha namõ amõ ta ke muhuxĩ ym rahã, katu tiki. Upa ukwa katuha namõ ima'e ke munde. Kuja rahã katu ym. I'a ke mukatu jõ. Aja: "Mã! Katukwer" aja amõ ta pandu. Ame'ë ke kũjã ta putar rahã, katu ym tiki. Ko itatawa ke te'e ma'e ke mujã, ame'ë ke namõ wata. Ko mäte hũ pu'yr namõ wata. Ko ima'e mundeha hepy hũ ame'ë namõ jõ wata tĩ. Aja: "Mã! Katukwer" aja amõ ta pandu. Ame'ë ke kũjã ta putar rahã, katu ym tiki. Upa aja

me'ë rahã, juehe har katuha mujesak tar katu ngã pe. A'erehe katu ym.

¹⁰ Kuja katu. Amõ ta rehe katu ame'ë ke kũjã ta ma'ema'e rahã, katu tiki. Aja: "Tupã rehe ihë apy'a katu" aja pandu ixo.

¹¹ Tupã je'ëha ke amõ mu'e rahã, pandu ym ha namõ kũjã ta jumu'e. Aja rahã, katu tiki. Ixawa'e ta rehe hendu katu rahã, katu tiki tĩ.

¹² Kũjã ta pe ihë apandu:

—Sawa'e ta pe Tupã je'ëha ke pemu'e ym. Pehendu te'e pehë pexo. Mã peja sawa'e tama'e kapitã ta aja ym pehë — aja kũjã ta pe ihë apandu.

¹³ Yman Anã ke Tupã mujã py. A'engi Ewa ke a'e mujã tĩ. (A'erehe mã peja sawa'e tama'e kapitã ta aja ym kũjã ta ixo.)

¹⁴ Amõ we tĩ. Anã ke Satana muka'u te'e ym. (Åjã ramũ i a'e.) Kũjã ke a'e muka'u te'e. Pe, ma'e ka'u te'eha ke kũjã ma'e. (Tupã rehe a'e hendu ym. A'erehe mã peja sawa'e tama'e kapitã ta aja ym kũjã ta ixo.)

¹⁵ Pe, Tupã pandu: "Kũjã ta imembyr rahã, mã peja ahy ngã pe" aja. (Ame'ë imembyriha riki kũjãma'e ma'ema'eha. Sawa'e ke mu'eha anĩ.) Pe, kũjã ta ke Tupã muhã katu ta tĩ. Jesu rehe tapijar te'e we a'eta jurujar katu rahã, a'eta ke Tupã muhã katu ta tĩ. Tapijar te'e we ipy'a katu ehe rahã, aja tĩ. Muhã katu ta tĩ. Tapijar te'e we ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ym. Upa ukwa katuha namõ katu ixo rahã, aja tĩ. Muhã katu ta tĩ.

3

Jesu kotyhar tama'e kapitã rehe har

¹ Apo ihë apandu ame'ë ke jetehar te riki. Amõ sawa'e Jesu kotyhar tama'e kapitã wan ta rahã, katu tiki. Aja rahã, parakyha katu ame'ë ke a'e putar katu.

² Jesu kotyhar tama'e kapitã a'e. A'erehe nixói ma'e je'ëha ipe aja amõ ta ukwa rahã, katu tiki. Kuja katu tiki tĩ. Ko hakehar peteihar namõ jõ ixo. Ko kawĩ ngi ka'u ym ame'ë ke a'e tĩ. Ko upa ukwa katuha namõ ixo ame'ë ke a'e tĩ. "Sawa'e katu" aja ehe har amõ ta ukwa ame'ë ke a'e tĩ. Jesu kotyhar ta rehe usak ramõ te tĩ. Ame'ë ta ke hok pe mupyta katu rahã, katu tiki tĩ. Ko Tupã je'ëha ke mu'e katu ame'ë ke rahã, katu tiki tĩ.

³ Ko kawĩ ke u'u hũ ym ame'ẽ ke a'e tĩ. Ko sawa'e parahy war ym ame'ẽ ke a'e tĩ. Ko sawa'e hury katu ame'ẽ ke a'e tĩ. Ko jumai tar ym ame'ẽ ke a'e tĩ. Ko tamatarer rehe jõ ipy'a moĩ moĩ ym ame'ẽ ke a'e tĩ.

⁴ Ko hok wyr pe har ta rehe usak usak katu ame'ẽ ke a'e tĩ. Pe, ta'yr ta ke muhendu katu juehe ame'ẽ ke a'e tĩ. Tajyr ta ke aja tĩ. Aja rahã pahar parahy ym ha namõ ta'yr ta hendu katu ehe. Tajyr ta aja tĩ. Hendu katu ehe tĩ.

⁵ Myja hok wyr pe har ta rehe usak usak katu my? Ame'ẽ ke ukwa ym rahã, marã ka ym Jesu kotyhar ta rehe usak katuha. (Usak katu ym ta ngã rehe tĩ. Aja me'ẽ sawa'e ke emu'am ym. Jesu kotyhar tama'e kapitã, aja emu'am ym.)

⁶ Kuja katu tiki tĩ. Ko Jesu rehe jurujar katu ramõ te, aja ym ame'ẽ ke a'e. A'e riki kapitã rahã, katu te ame'ẽ ke a'e jupe, aja ukwa ta nahã my? Aja rahã, a'e ke Tupã mupyrara ta. Yman Satana aja, apo a'e ke Tupã mupyrara ta tĩ. Yman katu te ame'ẽ ke a'e aja Satana ukwa jupe rahã, Tupã pandu: "Nde katu ym." Pe, mupyrara. (Ajã ramõi a'e.)

⁷ Kuja katu tiki tĩ. "Sawa'e katu ame'ẽ ke ko" aja Jesu rehe jurujar ym ame'ẽ ta ukwa. Aja rahã: "Mã ihẽ ke amõ ta putar ym" aja pyai ym ta a'e. Aja pyai ixo rahã, ame'ẽ sawa'ema'e parakyha ke Satana mujaxer ta nahã my. Jesu kotyhar ta rehe usak usak ixo, ame'ẽ riki ame'ẽ sawa'ema'e parakyha. (A'erehe sawa'e katu ame'ẽ ke emu'am. Jesu kotyhar tama'e kapitã aja emu'am.)

Jesu kotyhar ta rehe haihu katu ame'ẽ ta rehe har

⁸ Jesu kotyhar ta rehe amõ ta haihu katu. Ame'ẽ ta riki sawa'e katu ame'ẽ ke rahã, katu tiki. Mokõi ukwaha namõ ixo ym rahã, katu tiki tĩ. Kuja katu tiki tĩ. Ko kawĩ u'u hũ ym ame'ẽ ke a'e tĩ. Ko tamatarer rehe jõ ipy'a moĩ moĩ ym ame'ẽ ke a'e tĩ.

⁹ Ko Jesu rehe har jande pe Tupã mujekwa, ame'ẽ rehe jajurujar katu. Ame'ẽ rehe tapijar te'e we a'e jurujar katu ame'ẽ ke a'e tĩ. Katu ame'ẽ ke ma'ema'e tĩ. Aja ukwa katuha namõ tapijar te'e we jurujar katu ehe tĩ.

¹⁰ Ehe har Jesu kotyhar ta ukwa py ta me'ẽ te'e. "Sawa'e katu ame'ẽ ke ko" aja ehe har a'eta ukwa katu rahã, Jesu kotyhar ta rehe ame'ẽ sawa'e haihu katu ta.

¹¹ Pesarahã! Ame'ẽ ta aja hakehar ta tĩ. Haihu katu ame'ẽ ta rakehar ta ke. "Hakehar katu" aja amõ ta pandu rahã, katu tiki. Kuja katu tiki tĩ. Ko ma'e ke amõ amõ rok pe pandu ym oho ame'ẽ ke a'e tĩ. Ko kawĩ ngi ka'u ym ame'ẽ ke a'e tĩ. Ko ma'e mukanĩha nixói ipe tĩ. Aja ame'ẽ hakehar rahã, katu tiki tĩ. (Aja me'ẽ sawa'e ke emu'am. Jesu kotyhar ta rehe haihu katu, aja emu'am.)

¹² Pesarahã! Jesu kotyhar ta rehe amõ haihu katu rahã, hakehar peteĩhar namõ jõ ixo. Aja rahã, katu tiki. Kuja katu tiki tĩ. Ta'yr ta ke mu'e katu tĩ. Aja rahã, a'eta hendu katu ehe tĩ. Tajyr ta ke aja tĩ. Mu'e katu tĩ. Aja rahã, ame'ẽ ta hendu katu ta ehe tĩ. Upa hok wyr pe har ta rehe a'e usak usak katu ixo tĩ.

¹³ Pe, haihu katu ame'ẽ ta paraky katu rahã: "A'eta riki katu" aja amõ ta pandu ta. Aja rahã: "Jesu Kirisutu rehe jajurujar katu, a'erehe ixotyhar ta ke jande" aja ame'ẽ ta ngã pe pandu katu tĩ. Kyje ym ha namõ ngã pe pandu katu ta. (Aja me'ẽ sawa'e ke emu'am. Jesu kotyhar ta rehe haihu katu, aja emu'am.)

Jesu rehe har Tupã mujekwa katu ngã pe

¹⁴ Timo! Esarahã! Ko paper pinim nde pe ihẽ amondo axo. Pahar nde koty ihẽ asak ta aho. Aja ihẽ akwa.

¹⁵ Kowe ihẽ axo rahã, ma'e ke kome'ẽ paper pinim mujekwa ta nde pe. A'erehe nde pe ihẽ amupinim aĩ. Kuja nde pe mujekwa ta. Myja Tupã kotyhar ta ixo katu ta my? (Ame'ẽ ke amujekwa katu ta nde pe. A'erehe ko amupinim aĩ.) Tupã ixuwe katu ixo ame'ẽ ke a'e. Jurujar katu ehe, ame'ẽ ta ixotyhar ta ke. A'eta namõ Tupã je'ẽha pyta katu. Ame'ẽ ke a'eta pandu katu tĩ.

¹⁶ Ame'ẽ je'ẽha rehe jajurujar katu ame'ẽ ke katu te ame'ẽ ke. Yman ame'ẽ ke mujekwa ym rĩ. Ame'ẽ ke jande pe Tupã mujekwa apo 'y. Kuja:

"Awa aja imãi pusu ngi Jesu u'ar. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ipe, aja Tupã'ã mujekwa ngã pe. Tupã je'ẽha rahoha ta usak ehe tĩ.

Amō amō ta renda rupi ehe har ngā pandu pandu oho.
Heta kome'ē ywy keruhū pe har ta jurujar katu ehe.
Pe, ywa pe a'e ke Tupā mujywywyr raho.”

4

Mu'eharan ta rehe har ihē amujekwa ta

¹ Kuja Tupā'ā mujekwa katu:

—'Ar rehe angaha uhyk tate rahā, Jesu rehe jurujar katuha ke amō amō ta hijar ta oho. Ājā ta mujekwa ame'ē ke rehe a'eta hendu katu ta. A'eta jumu'e ta oho tī — aja mujekwa.

² Ājā ta mujekwa ame'ē ke mu'eharan ta mu'e. Te'e pandu ame'ē ta ke a'eta. Te'eha mu'e. Aja ngā ke a'eta muka'u te'e. Aja rahā, katu ym, aja a'eta ukwa katu. Anī. Huxī ym. Anī. A'eta mu'e we rī.

³ A'eta pandu naī:

—Pejumendar ym. Kūjā ke pepyhyk ym tī. Amō amō ma'e pehē mi'u ke pe'u ym tī — aja pandu naī.

Anī. Ame'ē mi'u ke awa u'u katu aja Tupā mujā jande pe. Jumendar rahā, katu tī. Aja yman Tupā mujekwa katu tī.

—Jande pāi keruhū! Jande pe jande mi'u nde eremuwyr katu. A'erehe ne jō riki katu te ame'ē ke — aja Tupā pe Jesu kotyhar ta pandu.

Pe, u'u katu. Jetehar te ke ukwa katu tī. A'erehe u'u katu.

⁴ Upa katu te ngā mi'u awa u'u katu aja Tupā mujā katu jande pe. Ame'ē rehe: “Katu tiki” aja Tupā pe japandu, pe, ja'u katu. Ame'ē rehe: “Ja'u ym” aja mā peja japandu ym.

Jumendar rahā, katu tī. Kūjā ke pyhyk rahā, katu tī. Aja yman Tupā mujekwa tī.

⁵ Upa jande mi'u ja'u katu, aja Tupā je'ēha rehe amō mupinim. Jande ja'u rahā: “Katu tiki” aja Tupā pe japandu tī. A'erehe upa jande mi'u ja'u katu aja Tupā mujā jande pe. Jajumendar rahā, katu tiki tī. Kūjā pyhyk rahā, katu tiki tī.

Jesuma'e miasu ke

⁶ Ame'ē mu'eharan ta rehe har Jesu kotyhar ta pe nde eremujekwa rahā, miasu katu nde. Jesu Kirisutuma'e miasu ke nde. Tupā rehe har amō ta pandu pandu nde

pe. Nde erehendu katu ehe. Tapijar te'e we nde erejumu'e erexo. Aja rahā, nde erekwa katu ta. Jetehar te ke nde pe amō ta mu'e mu'e tī. Nde erejurujar katu ehe tī. Ame'ē ke rehe tapijar te'e we nde erejumu'e erexo tī. Upa aja me'ē rahā, miasu katu riki nde.

⁷ Ymanihar jundéu awa ramūi ta panduha ke emu'e ym. Ame'ē riki Tupā rehe har mujekwa ym ngā pe. Jupe te'e je'ē je'ē ixo ame'ē ke ame'ē. Katu ym aja. Nde py'a ke tapijar te'e we emātā katu exo rī. Aja rahā, Tupā rehe har nde erekwa katu te we rī.

⁸ Awa jumuwewi wewi katu rahā, pyrātā katu jupe. Ame'ē riki katu we. Amō katu te. Kuja. Tupā rehe har amō ukwa katu te we rahā, ame'ē riki i'ar koty te we katuha. Aja rahā, Tupā usak katu ehe apo. Pe, yman rahā, inamō a'e ixo ta.

⁹ Ame'ē je'ēha riki jetehar te ke. Upa ngā jurujar katu ehe rahā, katu tiki.

¹⁰ A'erehe japaraky hū. A'e je'ēha ke ngā pe japandu pandu hū. Ame'ē riki jandema'e parakyha. Tupā rehe jajurujar katu, a'erehe je'ēha ke japandu pandu we rī. Tupā riki ixuwe katu te hū ame'ē ke a'e. Upa ngā ke a'e muhā katu. Jete riki. Jurujar katu ehe ame'ē ta ke a'e muhā katu.

¹¹ Timo! Nde pe ihē apandu ame'ē ke ngā pe epandu katu. Emu'e katu tī.

¹² Nde riki ta'ynuhu. A'erehe myja katuha namō awa ixo katu my? Ame'ē ke emujekwa katu Jesu kotyhar ta pe. Aja rahā, nde aja a'eta tī. Nde aja jetehar te ke jō a'eta pandu ta tī. Nde aja a'eta katu ixo ta tī. Nde aja amō ta rehe a'eta ipy'a katu ta tī. Nde aja Tupā rehe tapijar te'e we a'eta jurujar katu ta tī. Nde aja ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e ym ta tī. Upa aja rahā: “Mā! Ta'ynuhu a'e. A'erehe ukwa ym” aja ym pandu.

¹³ Nde rehe ihē ahyk ym we oho rī. A'erehe Jesu kotyhar ta jy'ar rahā, Tupā je'ēha ke epandu pandu ngā pe rī. Emujekwa katu ngā pe tī. Emu'e katu ngā pe tī.

¹⁴ Nema'e parakyha ke nde pe Tupā mujekwa. A'e je'ēha ke nde erepandu pandu. Ame'ē riki nema'e parakyha. Ne ākā rehe ipo ke tamūi ta mujar rahā, nema'e parakyha ke nde pe me'ē. Arahā

ame'ë rehe har Tupã je'ëha pandu ame'ë ta pandu tĩ. Ame'ë parakyha ke tapijar te'e we ema'ema'e katu. (Tupã je'ëha ke nde erepandu pandu, ame'ë riki nema'e parakyha ke.)

¹⁵ Upa ihë apandu ame'ë ke ema'ema'e katu. Upa nde erekwa katuha namõ ema'ema'e katu tĩ. Aja rahã, katu ame'ë ke nde erema'ema'e katu te we rĩ, aja ngã pe nde eremujekwa ta.

¹⁶ Myja katu nde erexoha my? Ame'ë rehe har ekwa ekwa exo. Katu ema'ema'e. Nde eremu'e ame'ë ke emuka'u te'e ym. Amõ koty emu'e ym. Aja rahã, Tupã namõ nde erexo katu ta. Nde rehe hendu ame'ë ta muka'u te'e ym ta tĩ. A'erehe Tupã namõ ixo katu ta tĩ.

5

Myja Jesu kotyhar ta rehe usak usak katu my

¹ Ma'e jaxer ame'ë ke amõ ma'e rahã: "Mã peja ym" aja ebandu ipe. A'e riki nde 'ar koty we tamũiha rahã, hãtã ym ebandu ipe. Nde pái aja wewe katuha rupi ebandu katu ipe. Ta'ynuhu te rahã, nde mu aja ebandu katu ipe.

² Nde 'ar koty te we a'iha rahã, ne mõi aja ebandu katu ipe. Kũjãtãi rahã, nde rendyr aja ebandu katu ipe. Nde ereka'u ym ehe. Nde rendyr aja wewe katu ebandu katu ipe.

³ Ixawa'e manõ ame'ë rehe har ihë apandu ta apo 'y. Nixói te ma'e me'ëha ke ipe rahã, Jesu kotyhar ta me'ë me'ë ipe. Jeje te ixo ame'ë ke pe me'ë me'ë. Aja rahã, katu tiki.

⁴ Pe, ixawa'e manõ ame'ë membyr ta ixo rahã, a'eta riki usak usak katu ehe. Hainõ ta ixo rahã, a'eta usak usak katu ehe tĩ. Imembyr ta tiha oho ixo rahã, imõi usak usak katu ehe tĩ. Hainõ ta rehe aja tĩ. A'erehe apo imõi riki ixawa'e ym rahã, a'eta usak usak katu ehe rahã, katu tiki. Iari rehe hainõ ta usak usak katu tĩ. Aja Tupã putar katu. Imõi rehe imembyr usak usak katu rahã, Tupã rehe a'eta hendu katu. Hainõ ta aja tĩ. Tupã rehe hendu katu tĩ.

⁵ Pe, ixawa'e manõ ame'ë ke jeje te ixo rahã, ma'e ke Jesu kotyhar ta me'ë me'ë katu ipe. Ma'e me'ëha ke nixói te, a'erehe

Jesu kotyhar ta me'ë me'ë katu ipe. Tupã rehe ixawa'e manõ ame'ë ke jurujar katu. Inamõ ma'e pandu pandu ixo tĩ. Aja te'eha a'e. "Ihë rehe esak katu" aja a'e pandu pandu ipe, Tupã pe.

⁶ Pe, ixawa'e manõ ame'ë ke jumuhury katu jõ juehe rahã, Tupã ke a'e putar ym te apo. Aja rahã, ma'e ke Jesu kotyhar ta me'ë ym ipe.

⁷ Aja ixawa'e manõ membyr ta pe ebandu katu. Hainõ ta pe ebandu katu tĩ. Pe, ihë apandu ame'ë ke a'eta ma'ema'e rahã: "Katu ym pehë" aja ym amõ ta pandu a'eta rehe har.

⁸ Pe, ianam ta rehe Jesu kotyhar ta haihu ym rahã, Tupã je'ëha rehe a'eta hendu ym. Jete. Hok wyr pe har ta rehe haihu ym rahã, aja tĩ. Tupã je'ëha rehe hendu ym tĩ. A'erehe Jesu rehe jurujar ym ame'ë ta aja a'e tĩ. Jete. I'ar koty te we katu ym a'e. Ianam ta rehe jurujar ym ame'ë ta haihu katu riki. (Aja ianam ta rehe jurujar katu ame'ë ta tĩ. Haihu katu ta tĩ.)

⁹ Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe ixawa'e manõ ame'ë paraky tar katu rahã, a'i ta jõ katu. A'i te rahã, katu tiki. Kuja, 60 warahy 'ar i'ar koty te we rahã, ame'ë ke katu. Ixawa'e peteihar jõ namõ ixo ame'ë ke rahã, katu tiki. Aja rahã, paper rehe her ke emapyk. Amõ parakyha ta rer namõ emapyk. (Aja rahã, jy'ariha renda pe paraky ta, aja mujekwa katu.)

¹⁰ Kuja ehe har ngã ukwa ame'ë ke rahã, katu tiki tĩ. Amõ ta pe ma'e katu ame'ë ke ma'ema'e. Imembyr ta ke mutiha rahã, a'eta ke a'e mu'e katu. Jesu kotyhar ta rehe usak ramõ, ame'ë ta ke hok pe a'e mupyta katu. "Ihë katu te" aja ym ukwa ame'ë ke. Pyrara ixo ame'ë ta py'a ke a'e muhury oho. Upa katu te ma'e katu ame'ë ke ma'ema'e tar katu. Upa aja rahã, katu tiki.

¹¹⁻¹² Pe, ixawa'e manõ ame'ë ke a'i te ym rahã, paraky ym ta. Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe paraky ym ta. A'i te ym rĩ. A'erehe amõ sawa'e rehe usak rahã, pyhyk tar katu nahã my tĩ. Aja rahã, Kirisutu pe ma'e manga katu ame'ë ke hijar ta. (Ixawa'e manõ ramõ rahã, a'e pandu: "Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe ihë aparaky ta" aja ixawa'e manõ ame'ë ke

manga katu.) Ame'ë manga katuha ke a'e hijar.

¹³ Aja rahã, a'e paraky ym ta. Amõ amõ ta rok rupi te'e a'e wata wata ixo my. Amõ we tĩ. Amõ ta rehe har katu ym pandu pandu ta my. Amõ ta ixoha ke mujaxer te'e ta my tĩ. Ma'e ke pandu ym rahã, katu tiki. Anĩ. Ame'ë ke a'e pandu.

¹⁴ A'erehe ixawa'e manõ ame'ë ke a'i te ym rahã, mã peja amõ sawa'e ke a'e pyhyk, aja ihẽ aputar.

Kuja ihẽ aputar tĩ. Ko imembyr mujã. Ko hok rehe usak usak katu. Aja rahã: "Jesu kotyhar ta katu ym" aja Jesu rehe jurujar ym ame'ë ta pandu ym ta.

¹⁵ Jete riki. Amõ ixawa'e manõ, ame'ë ta amõ koty ipy'a ke muruwak mondo. Satanama'e ukwaha rehe ipy'a ke muruwak mondo. (Ãjã ramũ i a'e.)

¹⁶ Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta ixo. Ko sawa'e. Kũjã amõ tĩ. Pe, ame'ë ta riki ixawa'e manõ ame'ë anam rahã, ame'ë ta riki haihu katu ehe. Aja rahã, Jesu kotyhar tama'e ke ame'ë ixawa'e manõ ame'ë pyhyk ym ta. Aja rahã, amõ ixawa'e manõ ame'ë ke ixo. Nixói te ma'e ke me'ëha ipe. Ame'ë ke rehe jõ Jesu kotyhar ta haihu katu ta.

¹⁷ Jesu kotyhar tama'e kapitã paraky katu rahã, mã peja pemuhepy katu ipe. Jete. Tupã je'ëha ke pandu pandu katu rahã, i'ar koty te we pemuhepy katu ipe. Tupã je'ëha ke mu'e katu rahã, aja tĩ. Muhepy katu tĩ.

¹⁸ Tupã je'ëha rehe kuja amõ mupinim: "Hymba paraky rahã, iãpũi ke epukwar ym. (U'u we ta ixo rĩ.)

Ahúi aja me'ë ke pyrũ pyrũ rahã, iãpũi ke epukwar ym."

Aja Jesu kotyhar tama'e kapitã paraky katu rahã, pemuhepy katu ipe. Kuja Tupã je'ëha rehe amõ mupinim tĩ:

"Amõ paraky rahã, muhepy katu awa ipe" aja.

¹⁹ "Katu ym a'e ma'e" aja Jesu kotyhar tama'e kapitã rehe har amõ pandu pandu. Aja me'ë peteĩ sawa'e jõ pandu rahã, ame'ë panduha rehe ejurujar ym. Pe, aja me'ë mokõi sawa'e ta juja katu te pandu rahã, ejurujar katu ehe. Juja ym pandu rahã, ejurujar ym.

²⁰ Ame'ë kapitã riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e rahã, upa Jesu kotyhar ta ruwa koty ebandu ipe. "Mã peja ym aja" aja ebandu ipe, kapitã pe. Aja rahã, upa usak ame'ë ta kyje ta. (A'erehe ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'e ym ta tĩ.)

²¹ Ihẽ apandu ame'ë ke Tupã hendu. Jesu Kirisutu hendu tĩ. Tupã je'ëha rahoha ta hendu tĩ. Katu te ame'ë ta ke a'eta. Upa a'eta hendu. A'erehe nde pe ihẽ apandu ame'ë ke rehe ehendu katu. Kuja. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã: "Mã peja ym aja" aja ebandu ipe. Aja me'ë nde rehe katu ame'ë ta pe ebandu. Aja me'ë nde rehe katu aja ym ame'ë ta pe ebandu tĩ.

²² Jesu kotyhar tama'e kapitã ke nde eremu'am rahã, pahar emu'am ym. Eharõ we rĩ. Katu ixoha namõ a'e ixo katu my. Ame'ë ke ekwa py exo. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ë ke nde eremu'am rahã, nde riki ereka'u te'eha ke nde erema'e, ame'ëja saka tĩ. Katu ym aja. A'erehe pahar kapitã ke emu'am ym. Ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'e ym nde. Nde katu ame'ë ke nde aja ngã pe emujekwa.

²³ Timo! Ehendu katurahã! Y ke te'e nde ere'u erexo apo. Pe, amõ amõ rahã, nde pusu ahy nde pe. A'erehe kawĩ pirã e'u we. (Mukatu ta. Anĩ. Eka'u ym ingi.)

²⁴ Amõ tama'e ka'u te'eha ma'eha ke amõ ukwa katu. "Katu ym nde" aja pandu ym ta me'ë te'e. Amõ ta usak ehe, a'erehe pahar ukwa katu ehe har. Amõ ta ukwa ym ha rupi ka'u te'eha ke amõ ta ma'e. Amõ ta ukwa ym ha rupi ma'e, a'erehe pahar amõ ta ukwa ym. A'engi amõ ta mujekwa, a'erehe ukwa katu ehe har. (A'erehe pahar kapitã ke emu'am ym. Pahar haihu katuha ke emu'am ym tĩ. Pahar ixawa'e manõ ame'ë ke mu'am ym tĩ. Ame'ë ta rehe har ekwa katu py exo.)

²⁵ Aja me'ë katu ame'ë ke amõ ta ma'e rahã, aja tĩ. Katu amõ ta ma'e rahã, amõ ta usak a'eta rehe, a'erehe pahar ukwa katu ame'ë ta rehe har. Amõ ta ukwa ym ha rupi katu ame'ë ke amõ ta ma'e. A'erehe pahar ym ukwa. A'engi amõ ta mujekwa, a'erehe ukwa katu a'eta rehe har. (A'erehe pahar kapitã ke emu'am ym. Pahar haihu katuha ke emu'am ym tĩ. Pahar ixawa'e

manō ame'ē ke emu'am ym tī. Ame'ē ta rehe har ekwa katu py.)

6

Miasu ta ke emu'e katu

¹ Timo! Miasu ta rehe har ihē apandu ta apo 'y. Ame'ē ta Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke. Pe, ijar rehe a'eta hendu katu rahā, katu tiki. Aja me'ē jamu'e. A'erehe ijar rehe hendu katu rahā: “Páu ta mu'e ame'ē ke katu ym” aja amō ta pandu ym ta. “Tupā katu ym” aja ym pandu ta tī.

² Pe, ijar riki Jesu rehe jurujar katu rahā, imu aja a'e. A'erehe ijar rehe hendu ym rahā, katu ym tiki. Jesu rehe jurujar katu a'e tī, a'erehe imu aja apo 'y. A'erehe i'ar koty te we a'e paraky paraky katuha rahā, katu tiki. Ijar riki Jesu kotyhar apo 'y. Miasu ta ipy'a katu ehe tī. A'erehe paraky katu ipe rahā, katu tiki. Timo! Aja miasu ta pe ebandu katu. Emu'e katu a'eta pe tī.

Amō koty mu'e ame'ē ta pe ebandu: “Mā peja ym”

³ Ihē apandu ame'ē ke ngā pe ebandu katu. Emu'e katu tī. Pandu katuha ke Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te mu'e. Ame'ē mu'e ame'ē ke kuja. Tupā je'ēha mu'e, aja katuha namō amō ixo. Pe, aja amō mu'e ym rahā, amō koty a'e mu'e rahā,

⁴ a'e ukwa katu te, aja ukwaha jupe naī. Anī. Ukwa ym ma'e. Panduha rehe har je'ē hātā tā hū. Ame'ē rehe ka'u te'e. Pe, ame'ē ke muparahy ngā ke. Jumai tī. (“Mā peja ym pemu'e” aja ame'ē ta pe ebandu.) Amō ta namō ame'ē ta je'ē je'ē hū a'eta jupe tī. Katu ym ukwa ukwa a'eta juehe ixo.

⁵ Jaxer ame'ē ke pame katu te ipy'a pe ukwa ukwa ixo. A'erehe je'ē hātā tā hū. Aja te'eha a'eta. Jete har ke a'eta ukwa ym apo. (“Mā peja ym pemu'e” aja ame'ē ta pe ebandu.) Jesu rehe a'eta jurujar katu rahā, ma'e ke heta hū ta, aja a'eta ukwaha jupe naī.

Tamatarer rehe jō nde py'a emoī moī ym

⁶ Jete. Jesu rehe amō jurujar katu rahā, hury katu a'e ixo, a'erehe ma'e ke heta hū, ame'ēja saka. Ima'e ma'e ke heta hū rahā, hury katu ixo. Ima'e ym te rahā, hury katu ixo tī. Jesu rehe jurujar katu, a'erehe hury katu ixo.

⁷ Kome'ē ywy keruhū pe jande māi ngi ja'ar rahā, ma'e ke namō ym ja'ar. Jawe te'e ja'ar. Pe, jamanō rahā, upa katu te jahijar ta jaho tī.

⁸ A'erehe jande mi'u namō jō jande jaxo rahā, jande rury katu jaxo. Jandema'e mundeha namō jō jaxo rahā, aja tī. Jande rury katu jaxo tī.

⁹ Ma'ewyra myahy rahā, matapi pe ixo katu oho. Pe, matapi pyhyk. Aja awa tī. Upa ma'e ke amō heta hū ta jupe rahā, pahar ka'u te'e ehe. Amō we putar. A'erehe ma'e jaxer ma'eha rupi amō we ma'e ke muheta hū ta my. Ka'u te'eha namō muheta hū my. Muheta hū rahā, katu ym, aja ukwa ym. (Matapi pyhyk, ame'ēja saka.) A'engi a'e pyai. A'e ke Tupā mupyrara ta.

¹⁰ Jete. Tamatarer rehe jō amō ipy'a katu ixo rahā, tamatarer pyhykiha rehe upa katu te ma'e jaxer ame'ē ke ma'ema'e ta my. Tamatarer ke amō ta putar katu ta, a'erehe Jesu rehe jurujar katuha ke hijar oho. A'erehe a'engi a'eta pyai te hū. Marā ka ym jumuhuryha juehe.

Timo ke Páu mu'e

¹¹ Timo! Nde riki Tupā kotyhar ke. Tamatarer rehe jō ipy'a katu ame'ē rehe har ihē amupinim ramō. Ame'ē ta aja ym nde tī. Anī. Katu ame'ē ke ema'ema'e. Tupā je'ēha mujekwa, aja katuha namō exo. Tupā rehe tapijar te'e we ejurujar katu. Mā peja amō ta rehe epy'a katu. Nde ke amō ta mahy rahā, mā peja nde py'ahu te'e ehendu. Amō ta pe nde erepandu pandu rahā, wewe katu ebandu.

¹² Upa nema'e pyrātāha namō eparaky katu. Tupā je'ēha ke nde eremu'e, ame'ē riki nema'e parakyha ke. Pe, ixoty nde ke Tupā muhyk ta raho. Jesu rehe nde erejurujar katu, ame'ē ke amō ta pe nde erepandu pandu rahā, ixoty nde ke a'e muhyk ta raho, aja a'e mujekwa nde pe.

¹³ Upa katu te ma'e ke pe ixuweha Tupā muwyr ixo. Pon Pirat ruwa koty juehe har Jesu Kirisutu pandu pandu katu. Ihē apandu ame'ē ke a'e hendu. Tupā aja tī. Hendu tī. A'erehe mā peja ihē apandu ame'ē ke rehe ehendu katu tī.

¹⁴ Upa katu te nde pe Tupā mujekwa ame'ē ke rehe ehendu katu. Emupyta we

ym. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te jywyrriha angaha ke rehe Tupã mujekwa. Ame'ẽ angaha ke uhyk ym rahã we, Tupã je'ẽha rehe tapijar te'e we ehendu katu. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe nde erehendu katu rahã: "Katu ym nde erema'e" aja amõ ta pandu ym ta.

¹⁵ Angaha ke rehe uhyk katu te rahã, Ta'yr ke Tupã mujywyr ta. Tupã riki katu te ame'ẽ ke a'e. Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e tĩ. Upa katu te sehar kapitã keruhũ ta ke Tupã mu'am. A'e putar ame'ẽ ke jõ ame'ẽ ta ma'ema'e. A'erehe a'e riki kapitã keruhũ te.

¹⁶ "A'e jõ riki uhã te hũ ame'ẽ ke a'e.

Weraha rupi a'e ixo. Marã ka ym awa uhykiha ehe, weraha rehe.

Usak ym te awa ehe tĩ.

Awa usak ym ta ehe tĩ.

'Ne jõ riki katu te me'ẽ ke' aja mã peja ngã pandu ipe.

A'e pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. Aja te'eha a'e. Amen." Ame'ẽ riki: "A'e ty" aja.

¹⁷ Kome'ẽ ywy keruhũ pe ima'ehũ ame'ẽ ta ixo. Ame'ẽ ta pe epandu katu. Kuja epandu ipe:

—Pehẽma'e hũ, a'erehe pehẽ jõ riki katu te ame'ẽ ke pehẽ jupe, aja ym pekwa. Pahar pehẽma'e kanim ta my, a'erehe ame'ẽ ke rehe jõ pehẽ py'a pemoĩ ym. Pe, Tupã rehe pejurujar katu pexo. A'e riki upa katu te ma'e katu ame'ẽ ke jande pe muwyr katu. Ame'ẽ namõ jande ke a'e muhury katu.

¹⁸ Katu ame'ẽ ke pema'ema'e. Jete. I'ar koty te we katu ame'ẽ ke pema'ema'e. Ima'e ym te ame'ẽ ta rehe pekyty'y ym — aja ima'ehũ ame'ẽ ta pe epandu katu.

¹⁹ Aja ima'ehũ ame'ẽ ta ma'ema'e rahã, ywa pe a'etama'e heta hũ ta. Yman rahã, ywa pe ma'e Tupã me'ẽ me'ẽ katu ta a'eta pe. A'eta uhãha namõ ixo katu ta. Hury katu ta ixo tĩ.

²⁰ Timo! Ehendu katurahã! Ima'e je'ẽha ke nde pe Tupã muwyr. Ame'ẽ ke jõ emu'e katu. Amõma'e panduha jaxer ame'ẽ ke rehe ehendu ym. Ame'ẽ riki Tupã ngi har ym. Amõ ta pandu: "Upa katu te jakwa katu te" aja pandu naĩ. Anĩ. Ukwa katuha rehe har a'eta je'ẽ hãtã tã jõ. Ame'ẽ ke rehe ehendu ym tĩ.

²¹ Ame'ẽ ke rehe amõ ta hendu katu. Pe, Jesu rehe jurujar katuha ke hijar oho. A'erehe ame'ẽ ke rehe ehendu ym. (Aja rahã, nde erejurujar katuha ke nde erehijar ym ta tĩ.)

Mã peja johu pehẽ rehe Tupã ipy'a katu te hũ.

Upa.

Timo pe paper pinim ke Páú mondo tĩ Mokõihar ke

Hom ok ta pe Páú ixo. Kyndaha pe a'e ixo. Jesu rehe har a'e pandu pandu. Ame'ẽ ke amõ ta putar ym, a'erehe kyndaha pe a'e ke amõ kynda raho. A'ep ixo rahã, Timo pe paper pinim a'e mondo. A'e mupinim:

–Timo! Tapijar te'e we eparaky katu exo. Tupã je'ẽha ke nde erepandu pandu, ame'ẽ riki nema'e parakyha ke – aja Páú mupinim.

Timo ke Páú muhury tar katu. A'erehe paper pinim ke a'e mondo ipe. Mokõihar ke kome'ẽ paper pinim.

Timo pe paper pinim ke Páú mondo tĩ

1-2 Timo! Kõ nde pe paper pinim ke ihẽ amondo axo. Ihẽ Páú. Tupã mujekwa: “Ihẽ ra'yr rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe uhãha ihẽ ame'ẽ katu. Ame'ẽ rehe har epandu eho ngã pe. A'erehe Jesu kotyhar ta uhãha namõ ixo” aja Tupã ihẽ pe. A'erehe ihẽ ke Jesu Kirisutu mondo. Tupã putar, a'erehe ihẽ ke Jesu Kirisutu mondo.

Ihẽ aja Tupã rehe nde erejurujar katu tĩ, a'erehe ihẽ ra'yr aja nde. Nde rehe ihẽ apy'a katu.

Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu jandema'e sawa'e te. Mã peja nde rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja nde rehe a'eta pyrara usak. Mã peja nde py'a ke a'eta muhury katu.

Timo! Nema'e parakyha ke tapijar te'e we ema'ema'e katu exo

3 Tupã rehe ihẽ py'a ihẽ amoĩ moĩ katu. Ihẽ ramũi ta aja ihẽ tĩ. Katu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e, aja akwa katuha namõ ihẽ py'a ihẽ amoĩ moĩ katu ehe tĩ. Tupã namõ ihẽ apandu rahã, nde rehe har ihẽ akwa akwa aĩ. “Timo namõ ma'e ke nde erema'ema'e katu, a'erehe ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja ihẽ apandu ipe. Aja te'eha ihẽ. Wera rahã aja. Pytun rahã aja tĩ. Tupã namõ apandu pandu tĩ.

4 Nengi ihẽ aho rahã, nde erejixi'u ihẽ rehe. Ame'ẽ rehe ihẽ akwa akwa axo. A'erehe nde rehe ihẽ asak tar katu te apo tĩ. Aja rahã, ihẽ ke nde eremuhury katu ta.

5 Jete. Jesu rehe nde erejurujar katu te. Ame'ẽ rehe ihẽ akwa akwa axo. Aja me'ẽ, Rói, nde ari jurujar katu te ehe tĩ. Aja me'ẽ Euni, ne mãi jurujar katu te ehe tĩ. A'eta aja nde tĩ, aja ihẽ akwa katu.

6 A'erehe ihẽ apandu nde pe. Nema'e parakyha ke tapijar te'e we ema'ema'e katu exo. Tupã je'ẽha ke nde erepandu, ame'ẽ riki nema'e parakyha ke. Ne ãkã rehe ihẽ po ihẽ amujar rahã: “Ihẽ je'ẽha ke epandu eho” aja Tupã mujekwa nde pe.

7 Jete. Jande py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr. A'erehe jakyje ym ngã ngi. Anĩ. Jande py'a ke a'e riki mātã katu. A'erehe Tupã je'ẽha ke japandu pandu katu. Amõ we tĩ. Pyrãtãha ke jande pe I'ã muwyr tĩ. A'erehe amõ ta rehe jande japy'a katu. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu rahã, ame'ẽ ke jande py'a ngi a'e mukanim. (A'erehe ame'ẽ ke jama'e ym.)

Jande rehe Tupã ipy'a katu te hũ, ame'ẽ ke Jesu Kirisutu mujekwa

8 Jande py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr, a'erehe Jesu rehe har nde erepandu pandu rahã, ne ruxĩ ym nde erepanduha ngi. Jesu rehe har ihẽ apandu pandu. (Ame'ẽ ke amõ ta putar ym. A'erehe kyndaha pe ihẽ ke kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihẽ axo apo. Mã peja ihẽ ngi ne ruxĩ ym tĩ. Myrandu katu ke japandu pandu, a'erehe jande ke amõ ta mupyrara. Aja rahã, ihẽ aja mã peja nde py'ahu te'e ehendu tĩ. Pyrãtãha ke Tupã muwyr nde pe. A'erehe nde ke amõ ta mupyrara rahã, mã peja nde py'ahu te'e ehendu tĩ.

9 Katu ame'ẽ ke jama'ema'e, a'erehe jande rehe a'e ipy'a katu te hũ my? Anĩ. Aja ym. A'e jõ riki putar katu. Ipy'a katu te hũ tĩ. A'erehe jande pe a'e pandu: “Ihẽ ra'yr rehe pejurujar katu, a'erehe pehẽ ke ihẽ amuhã katu ta. Ihẽ kotyhar ta aja pexo apo 'y' aja Tupã pandu. Kome'ẽ ywy keruhũ nixói te rahã, jande rehe a'e ipy'a katu te hũ. Jesu Kirisutu rehe jajurujar katu ta, aja a'e ukwa katu, a'erehe kome'ẽ ywy keruhũ nixói te rahã, jande rehe a'e ipy'a katu te hũ. (Jande nixói te rahã, jande rehe a'e ipy'a katu te hũ.)

10 Jande rehe a'e ipy'a katu te hũ, aja jande pe a'e mujekwa katu apo 'y. Jesu

Kirisutu, jande muhãha uwyr, a'erehe jande rehe Tupã ipy'a katuha ke jande pe a'e mujekwa katu. Jesu manõ. A'erehe jaturujar katu ehe rahã, jamanõha ngi jakyje ym. Jamanõ rahã, Tupã namõ jaxo ta. A'erehe jamanõha ngi jakyje ym. Myrandu katu ke Jesu pandu pandu rahã, myja amõ uhã katu ta ixo my, ame'ẽ ke a'e mujekwa jande pe.

Je'ẽha jete har te ke emu'e katu

¹¹ Ihẽ pe Tupã mujekwa:

—Myrandu katu ke ngã pe epandu eho — aja ihẽ pe.

A'erehe ihẽ riki Jesu mondo ame'ẽ ke. A'erehe myrandu katu ke ihẽ amu'e tĩ.

¹² A'erehe ihẽ ke amõ ta mupyrara tĩ. Ihẽ akyje ym a'eta ngi tĩ. Tapijar te'e we ihẽ ajurujar katu ehe. Ehe har ihẽ akwa katu, a'erehe akyje ym ngã ngi. Myrandu katu ke ihẽ pe a'e muwyr. Ihẽ ajurujar katu ehe, a'erehe ixotyhar ke ihẽ. Ihẽ ke a'e mai ym te ta. Jesu jywyr ym rahã we, ihẽ rehe a'e usak katu ta ixo. Aja ihẽ akwa katu.

¹³ Je'ẽha jete har te ke ihẽ amu'e nde pe. Ame'ẽ rehe tapijar te'e we ejurujar katu. Nde ke ihẽ amu'e, aja amõ ta ke nde tĩ. Emu'e tĩ. Jesu Kirisutu namõ nde juehe katu exo. A'erehe Tupã rehe tapijar te'e we ejurujar katu. Amõ ta rehe tapijar te'e we epy'a katu exo tĩ.

¹⁴ Myrandu katu ke nde pe Tupã muwyr. Ame'ẽ riki katu. Ame'ẽ ke emu'e katu. Jande rehe Tupãã ihĩ katu. Jande rehe pyrãtãha ke a'e muwyr. Ame'ẽ pyrãtãha namõ myrandu katu ke emu'e katu.

Yman Onesi ihẽ ke muhury katu

¹⁵ Ihẽ ke asia ywy pe har ta hijar oho. Ihẽ namõ ma'e ke a'eta ma'ema'e ym apo. Ame'ẽ ke nde erekwa katu. Jesu kotyhar ta ke a'eta. Jete. Sije aja tĩ. Emo aja tĩ. Ihẽ ke a'eta hijar oho tĩ.

¹⁶⁻¹⁸ (Onesi aja tĩ. Hok wyr pe har ta aja tĩ. Hijar oho tĩ.) Mã peja ame'ẽ ta rehe Tupã pyrara usak.

Pesarahã! Yman Ese ok ta pe ihẽ axo rahã, ihẽ ke Onesi muhury katu. Ame'ẽ ke nde erekwa katu. Pe, Hom ok ta pe a'e uhyk rahã, pahar ihẽ ke a'e kekar ixo. Pe, ihẽ ke mahem rahã, ihẽ ke a'e muhury katu tĩ. Amõ ku'ẽ rahã ha pewe ihẽ rehe a'e usak

uwyr. Pe, ihẽ ke muhury katu tĩ. Kyndaha pe ihẽ axo tipe. Ihẽ ngi a'e huxĩ ym tĩ. (Apo Sije ta aja Onesi ihẽ ke hijar oho tĩ.) A'erehe mã peja Onesi rehe jandema'e sawa'e te pyrara usak. Pyrara usak ta ehe aja akwa katu. Tupã rehe jurujar ym ame'ẽ ta ke a'e mupyrara ta rahã, mã peja a'e riki pyrara usak katu Onesi ta rehe tĩ.

2

Tupãma'e parakyha ke

¹ Timo! Ihẽ ra'yr aja nde. Ehendu kat-urahã! Nde rehe Jesu Kirisutu ipy'a katu te hũ. Inamõ nde juehe katu nde erexo. A'erehe nde py'a ke emãtã katu.

² Tupã rehe har ngã pe ihẽ apandu. Ame'ẽ riki: “Jete har te ke” aja amõ ta pandu tĩ. Nde erehendu tĩ. Ame'ẽ ke amõ sawa'e ta pe emu'e katu tĩ. Sawa'e katu ame'ẽ ta pe emu'e. Pe, a'eta riki amõ ta pe mu'e katu ta tĩ.

³ Nde ke amõ ta mupyrara rahã, mã peja nde py'ahu te'e ehendu. Sonda katu ame'ẽ ke aja mã peja nde py'ahu te'e ehendu tĩ. Tupã je'ẽha nde erepandu pandu, a'erehe Jesu Kirisutuma'e sonda aja nde tĩ.

⁴ Sonda riki hok pe te'e pyta ym. Sonda a'e. Jumai ta oho rahã, ima'e sondama'e kapitã pandu ame'ẽ ke jõ a'e ma'ema'e katu. Nde aja tĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jõ ehendu katu nde tĩ.

⁵ Ujaniha jumusarãiha rehe amõ ujan rahã, kapitã rehe a'e hendu katu. Ujan te'e ym ta. Kapitã rehe hendu katu. Aja ym rahã, uhyk py ame'ẽ ke pyhyk ym. Nde aja tĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe nde erehendu ym rahã, ma'e ke nde erepyhyk ym ta tĩ. (Ma'e katu ame'ẽ ke Kirisutu me'ẽ, ame'ẽ ke nde erepyhyk ym ta tĩ.)

⁶ Kupixa rehe ijar paraky hũ rahã, a'e riki ma'eywa ke u'u py. Aja rahã, katu tiki. Nde aja tĩ. Tupã je'ẽha ke epandu pandu katu. Aja nema'e parakyha rehe amõ ta muhepy ta tĩ. (Nde rehe haihu katu ta tĩ.)

⁷ Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe ekwa ekwa exo. Pe, upa ihẽ apandu ame'ẽ ke jandema'e sawa'e te mujekwa ta nde pe.

Tupã je'ẽha mukanim ym te ta awa

⁸ Jesu Kirisutu rehe har ekwa ekwa exo. A'e riki Ndawi rainõ ke a'e. (A'erehe awa

te'e a'e tĩ.) A'e manõ. Pe, a'e ke Tupã mukwera katu muhem. Aja me'ẽ myrandu katu rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ ke ihẽ apandu pandu.

⁹ A'erehe ihẽ ke amõ ta mupyrara. Ma'e mukanĩha aja ihẽ ke amõ ta pukwar tĩ. Ita tupaham pe ihẽ ke pukwar. Anĩ. Tupã je'ẽha ke pukwar ym awa. (Aja rahã, Tupã je'ẽha ke amõ ta pandu pandu we rĩ. Mukanim ym te. Pukwar ym te, ame'ẽja saka.)

¹⁰ A'erehe amõ ta ihẽ ke mupyrara rahã, ihẽ py'ahu te'e ahendu. Jesu Kirisutu manõ, a'erehe a'e muhã katu ngã ke. Muhã katu ame'ẽ ta pe ima'e katuha ke a'e mujekwa ta tĩ. Ame'ẽ katuha riki upa ym te ta.

¹¹ Apo ihẽ apandu ame'ẽ ke jetehar te ke. Kuja:

“Jesu rehe jajurujar katu, a'erehe jande ke amõ ta jukwa rahã, inamõ jande jaxo ta.

¹² Jande ke amõ ta mupyrara rahã, mã peja jande py'ahu te'e jahendu. Aja rahã, inamõ jande riki kapitã keruhũ wan ta.

‘A'e riki jandema'e sawa'e te aja ym' aja japandu rahã, a'e pandu ta: ‘Pehẽ riki ihẽ kotyhar aja ym' aja Kirisutu pandu ta jande rehe har.

¹³ A'e je'ẽha rehe jajurujar ym my. Anĩ. A'e pandu katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. Marã ka ym pandu te'eha a'e.”

Jaxer panduha rehe ehendu ym

¹⁴ Timo! Ihẽ apandu ramõ ame'ẽ ke rehe har nde kotyhar ta pe emujekwa katu exo. Jande rehe Tupã usak, aja jaxo. A'erehe kuja epandu katu ngã pe:

—Jundéu awa ramũi ta panduha rehe peje'ẽ hãtã tã ym. Pehendu ym ehe — aja nde kotyhar ta pe epandu.

Tamũi ta panduha rehe hendu ame'ẽ ta muka'u te'e jõ. A'erehe jurujar katuha ke a'eta hijar. (A'erehe pehendu ym ehe.)

¹⁵ Tupã je'ẽha riki jetehar te ke. Ame'ẽ ke emu'e katu. Aja rahã, ne ruxĩ ym ta. Nde eremu'e katu rahã, nde pe Tupã pandu ta:

—Ihẽ je'ẽha ke nde eremu'e katu ngã ke. A'erehe ihẽ rury katu — aja ta.

Ame'ẽ panduha ke eputar katu exo.

¹⁶ Amõ ta jaxer pandu ame'ẽ ke rehe ehendu ym exo tĩ. Muka'u te'e ame'ẽ ke amõ ta je'ẽ hãtã tã ta. Ame'ẽ ke rehe ehendu ym exo tĩ. Upa ame'ẽ ke Tupã rehe har mujekwa ym ngã pe.

¹⁷ Ame'ẽ ke ngã mu'e rahã, amõ amõ ta ke muka'u te'e hũ ta. Tupã rehe jurujar ym ta. Aja mu'e ame'ẽ ta heta ixo. Ko mokõi sawa'e ta ixo tĩ. Her Imenéu. Amõ Sire tĩ.

¹⁸ Jetehar panduha ke a'eta mu'e ym apo 'y. Amõ koty a'eta mu'e. Kuja:

—Ixotyhar ta ke Tupã mukwera katu muhem. Ame'ẽ angaha upa asa oho apo. A'erehe amõ ta kwera katu ym te ta uhem apo 'y — aja mu'e naĩ.

A'erehe amõ amõ Jesu kotyhar ta ke a'eta muka'u te'e. Pe, ngã ke Tupã mukwera katu ta muhem, ame'ẽ ke rehe amõ amõ ta jurujar ym apo 'y. Katu ym aja.

¹⁹ Jetehar te ke Tupã mujekwa jande pe. Ame'ẽ rehe tapijar te'e we jajurujar katu. Jaka'u te'e ym jande. Jande riki ixotyhar ta ke. Ame'ẽ ke kuja a'e mujekwa. Tupã je'ẽha rehe kuja panduha ihĩ:

“Ixotyhar ta ke Tupã ukwa katu.”

Kuja tĩ:

“ ‘Tupã kotyhar ke ihẽ' aja amõ pandu. Aja rahã, mã peja ma'e ka'u te'eha ke ema'e ym.”

Tupã je'ẽha ke emu'e katu

²⁰ Ima'ehũ ame'ẽ rok pe heta paratupe ihĩ. Ita rekũi aja tĩ. Amõ amõ itatuwyr ke te'e mujã ame'ẽ ke ihĩ. Amõ amõ itatawa ke te'e mujã ame'ẽ ke ihĩ tĩ. Myra ke te'e mujã ame'ẽ ke amõ tĩ. Tujuk ke te'e mujã ame'ẽ ke amõ tĩ. Katu te ame'ẽ ke ihĩ. Katu we ame'ẽ ke ihĩ tĩ. Pe, katu te ame'ẽ ke a'eta mi'u matyr rahã jõ amõ moĩ. Huryha mujã rahã, moĩ katu. Katu we ame'ẽ ke wera rahã pame katu te amõ moĩ.

²¹ Jesu kotyhar ta aja tĩ. Katu te ame'ẽ ta ixo. Katu we ame'ẽ ta ixo tĩ. Mu'eharan ta jaxer ame'ẽ ke mu'e. Aja ym rahã, katu te ame'ẽ ke a'e. Upa jandema'e sawa'e te pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e tar katu. Jandema'e sawa'e te pandu ta ipe:

—Ihẽ kotyhar ke nde. Katu te ame'ẽ ke nde. Nde riki ihẽ je'ẽha ke nde eremu'e mu'e ta. Ame'ẽ parakyha ke nde pe ihẽ ame'ẽ ta — aja ta.

²² Ta'ynuhu putar ame'ë ke jō a'eta ma'ema'e. Aja ym nde tī. Anī. Katu te ame'ë ke ema'ema'e. Ma'e ke nde erepandu katu rahā, ame'ë ke ema'ema'e katu. Te'e aja ym nde. Amō ta rehe epy'a katu. Amō Jesu kotyhar ta rehe nde rury katu tī. Ipy'a ke Tupā juhyk ame'ë ta ke a'eta. Ame'ë ta riki jandema'e sawa'e te pe pandu pandu:

—Jande namō ma'e ke ema'ema'e katu —
aja.

²³ Jaxer ame'ë ke amō ta pandu tar katu rahā, eho a'eta ngi. Ma'e ukwa ym ame'ë rehe har pandu tar katu rahā, eho a'eta ngi tī. A'eta namō nde erepandu rahā, pehē peje'ë hātā tā jō pehē jupe. Aja nde erekwa katu. A'erehe a'eta namō epandu ym, eho a'eta ngi.

²⁴ Amō ta namō sawa'e tema'e miasu je'ë hātā tā rahā, katu ym. Upa amō ta rehe a'e katu rahā, katu ta tiki. Mu'eha katu ame'ë ke rahā, katu ta tiki tī. A'e mu'e rahā, pahar parahy ym rahā, katu ta tiki tī. Wewe katu emu'e.

²⁵ Mu'eharan ta ke a'e mu'e rahā, wewe katu epandu a'eta pe tī. Aja rahā, katu ta tiki. A'eta ukwaha ke Tupā muruwak ta my. Aja rahā, jetehar te ke a'eta ukwa ta my.

²⁶ Aja rahā, ka'u te'eha ngi a'eta jumukatu ta a'eta jupe. Aja rahā, Satana je'ëha ke rehe a'eta hendu ym we ta tī. (Ājā ramūi a'e.) A'eta ke a'e muka'u te'e kwe. Apo anī. Tupā je'ëha rehe a'eta hendu katu apo 'y.

3

'Ar rehe angaha uhyk tate ame'ë rehe har

¹ Kuja ekwa exo apo. 'Ar rehe angaha uhyk tate rahā, pyrara hū ta ngā ixo.

² Arahā kyty'ym te ta amō ta juehe. Arahā tamatarer rehe jō ipy'a ke moī moī ta tī. Arahā: “Jande jō riki katu te me'ë ke” aja jō amō ta ukwa ta a'eta juehe har tī. Arahā: “Upa amō ta riki jaxer ai” aja jō amō ta ukwa ta a'eta juehe har tī. Arahā ipái rehe hendu ym te ta tī. Imāi rehe aja tī. Hendu ym te ta tī. Arahā amō ta ngi ma'e pyhyk rahā: “Pete tiki” aja pandu ym te ta tī. Arahā Tupā rehe har ukwa ukwa ym te ta ixo tī.

³ Arahā amō ta rehe ipy'a ym te ta tī. Arahā amō ta rehe parahy rahā, ipy'a jywyr ym te ta a'eta rehe tī. Arahā amō ta rehe juru ai pame katu te ta tī. Arahā pahar ipy'a pihun te ta oho tī. Pahar parahy ta tī. Arahā katu ame'ë ke amō ma'ema'e, ame'ë ke putar ym te ta tī.

⁴ Arahā ehe katu ame'ë ke te'e huwajan wan uwak ta oho tī. Arahā upa ma'e ka'u te'eha namō ma'ema'e ta tī. A'eta jō ukwa katu te ame'ë ta ke a'eta aja ukwa ta tī. Arahā Tupā rehe ipy'a ym ta. Anī. Ima'e jumuhuryha rehe jō a'eta ipy'a katu ta tī.

⁵ “Tupā rehe jande japy'a katu” aja a'eta pandu ta naī. Anī. Panduha aja a'eta ixoha ym ta tī. Tupāma'e pyrātāha namō ma'e ke amō ma'ema'e. Aja ym ta awa. Aja a'eta ixo ym ta.

Timo! Ehendu katurahā! A'eta ngi eho.

⁶ A'eta ngi har amō ta ixo oho. Amō rok pe ixo oho. Pe, kūjā ka'u te'e ame'ë ke a'eta muka'u te'e raho. Ma'e katu ym ame'ë ke kūjā ta putar katu. Pe, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë rehe a'eta jupyai. Anī. Putu'u ym ingi.

⁷ Ma'e ke a'eta jumu'e mu'e tar katu ixo tī. Aja te'eha a'eta. Anī. Jetehar te ke marā ka ym a'eta ukwa katuha.

⁸ Yman Moise ke Jan putar ym. Jā aja tī. Moise ke putar ym tī. (“Te'e Moise pandu” aja a'eta naī.) Ame'ë mokōihar ta aja apo mu'eharan ta jetehar te ke putar ym tī. (“Ame'ë ke te'e” aja a'eta pandu naī tī.) Ima'e ukwaha ke a'eta muka'u te'e. “Jetehar te ke jamu'e” aja a'eta pandu naī. Anī. Juru jar ym ame'ë ta ke a'eta, aja Tupā ukwa katu.

⁹ Anī. Upa ngā ke a'eta muka'u te'e ym ta. A'eta riki te'e aja pahar amō ta ukwa ta. A'erehe upa ngā ke muka'u te'e ym ta. Aja Jan ta rehe har tī. Ka'u te'e ame'ë ta ke a'eta aja ymanihar ta ukwa tī.

Tapijar te'e we jetehar te ke rehe ejurujar katu

¹⁰ Timo! Ihē rehe har nde erekwa katu. Kuja. Ihē amu'e ame'ë ke rehe har nde erekwa katu. Katu ihē axoha rehe har nde erekwa katu tī. Ma'e ke ihē ama'ema'e tar katu, ame'ë ke nde erekwa katu tī. Tupā rehe tapijar te'e we ihē ajurujar katu. Ame'ë rehe har nde erekwa katu tī. Ihē

apy'a katu te we ngã rehe axo rĩ, ame'ẽ ke nde erekwa katu tĩ. Amõ ta rehe ihẽ apy'a katu, ame'ẽ ke nde erekwa katu tĩ. Ihẽ ke amõ ta mupyrara rahã, ihẽ py'ahu te'e ahendu. (Tapijar te'e we myrandu katu ke ihẽ apandu pandu.) Ame'ẽ ke nde erekwa katu tĩ.

¹¹ Ihẽ apyraraha rehe har nde erekwa katu tĩ. Ihẽ ke amõ ta mupyrara hũ. Ame'ẽ rehe har upa katu te nde erekwa katu tĩ. Antioki ok ta pe aja tĩ. Iko ok ta pe aja tĩ. Rit ok ta pe aja tĩ. Mupyrara ihẽ ke tĩ. Anĩ. Ame'ẽ mupyraraha ngi ihẽ ke Tupã muhem.

¹² Jete. Tupã je'ẽha mu'e, aja amõ ixo tar katu rahã, a'e ke amõ ta mupyrara ta tĩ. A'e riki Jesu Kirisutu kotyhar ke, a'erehe amõ ta mupyrara ta tĩ.

¹³ Pe, sawa'e katu ym ame'ẽ ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ta. Jete! I'ar koty te we ma'ema'e we ta rĩ. Muka'u te'eha aja tĩ. Amõ ta ke a'eta muka'u te'e ta tĩ. Pe, a'eta juehe amõ ta jumuka'u te'e ta tĩ.

¹⁴ Ame'ẽ ta aja ym nde tĩ. Jetehar te ke nde ke amõ ta mu'e. Ame'ẽ ke nde erekwa katu te. Tapijar te'e we ejurujar katu ehe tĩ. Nema'e mu'eha ta rehe har nde erekwa katu. Katu ame'ẽ ta ke a'eta. A'erehe nde ke mu'e, ame'ẽ riki jetehar te ke aja nde erekwa katu tĩ.

¹⁵ Amõ we tĩ. Kurumĩ rahã har Tupã je'ẽha ke nde erekwa katu. Ame'ẽ ke nde erekwa rahã, Jesu Kirisutu rehe nde erejurar katu, a'erehe nde ke Tupã muhã katu.

¹⁶ Jete! Upa Tupã je'ẽha ke amõ ta mupinim. Tupãã mujekwa ame'ẽ ke a'eta mupinim. Tupã je'ẽha riki ma'e ke rehe katu tiki. Kuja. Jetehar te ke mu'e, ame'ẽ ke mujekwa katu. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, ame'ẽ ke Tupã je'ẽha mujekwa katu ipe tĩ. Amõ ixoha katu ym rahã, myja mukatu ta my? Ame'ẽ ke Tupã je'ẽha mujekwa katu tĩ. Myja amõ ixoha katu my, ame'ẽ ke mu'e katu tĩ.

¹⁷ Aja rahã, Tupã rehe har mu'e ame'ẽ ke ixo katu ta. Ma'e ukwa katu ta tĩ. Aja rahã, upa ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e ta tĩ.

4

Tapijar te'e we Tupã je'ẽha ke epandu pandu katu

¹⁻² Timo! Ko apandu katu nde pe. Tupã je'ẽha ke epandu pandu katu ngã pe. Nde rehe Tupã usak uĩ. Jesu Kirisutu aja tĩ. Usak uĩ tĩ. A'erehe nde pe apandu katu: "Tupã je'ẽha ke epandu pandu katu te we rĩ" aja ihẽ apandu nde pe. Kirisutu jywyr rahã, ngã rehe har a'e ukwa ta. Katu my? Ame'ẽ ke ukwa ta. Anĩ rahã, katu ym my? Ame'ẽ ke ukwa ta tĩ. Aja ixuwe katu ixo ame'ẽ ta rehe har ukwa ta. Manõ ame'ẽ ta ke mukwera katu ta muhem, pe, ame'ẽ ta rehe har ukwa ta tĩ. (Katu te aja nde erema'ema'e rahã, ma'e katu ame'ẽ ke nde pe a'e me'ẽ ta.) Kome'ẽ ywy keruhũ pe kapitã keruhũ te aja a'e jywyr rahã, ma'e katu ame'ẽ ke a'e me'ẽ ta nde pe. Amõ ta Tupã je'ẽha rehe hendu tar ym nahã my? Hendu tar katu nahã my? Tapijar te'e we epandu katu ngã pe. Nde erepandu ame'ẽ ke jetehar te ke, aja ngã pe emujekwa katu. Katu ym ame'ẽ ke amõ ma'ema'e rahã, epandu katu ipe: "Mã peja ym" aja epandu ipe. Emuhury ngã ke tĩ. Nde eremu'e rahã, wewe katu epandu ipe.

³ Yman rahã, jetehar te ke mu'e ame'ẽ ke rehe ngã hendu ym ta. Juehe jumuhury ame'ẽ ke rehe jõ hendu tar katu. Aja mu'eha ta koty a'eta jy'ar ta oho tĩ.

⁴ Jetehar te ke rehe a'eta hendu ym ta. Ymanihar je'ẽha rehe jõ hendu ta.

⁵ Timo! Aja ym nde tĩ. Ka'u te'eha rehe ehendu ym. Aja te'eha exo nde. Nde ke amõ ta mahy rahã, mã peja nde py'ahu te'e ehendu. Myrandu katu ke epandu pandu katu te we rĩ. Tupãma'e miasu ke nde, a'erehe upa Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke ema'ema'e katu.

⁶ Ihẽ ke rahã, ihẽma'e angaha ke rehe uhyk tate oho. Ihẽ ke amõ ta jukwa ta, aja akwa. (Aja Tupã rehe ihẽ apy'a katu, aja amujekwa ta.) Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk tate oho. Kome'ẽ ywy keruhũ ngi ihẽ aho ta kũ.

⁷ Ihẽ ke Jesu mondo, a'erehe myrandu katu ke ihẽ apandu katu. Ame'ẽ parakyha ke upa ima'e pyrãtãha namõ ihẽ ama'ema'e. Ame'ẽ parakyha ke ihẽ amumba apo 'y. Myrandu katu ke ihẽ apandu katu te we rĩ. Jesu rehe ihẽ ajurujar katu te we rĩ.

⁸ Jumusaráiha rehe ujan rahã, uhyk py ame'ẽ ke ma'e pyhyk. Aja ihẽ pe ma'e ke Jesu me'ẽ ta. Kuja. Ihẽ pe a'e pandu ta:

—Nde katu te — aja ihẽ pe.

A'e jywyr rahã, aja ihẽ pe a'e pandu ta. Ihẽ pe jõ ym. Upa katu te hury katuha rupi a'e jywyrriha rehe harõ, ame'ẽ ta pe aja me'ẽ a'e pandu ta tĩ. A'e riki: “Ne katu te me'ẽ ke” aja pandu ta.

Timo! Pahar ihẽ koty ejur

⁹⁻¹⁰ Timo! Ihẽ jeje Tate axo. A'erehe pahar ihẽ koty ejur. Ko Tupã rehe jurujar ym ame'ẽ ta namõ Nema ixo tar katu. A'erehe ihẽ ke a'e hijar oho. Tesaron ok ta pe a'e oho. Ngara ywy pe Kesen oho. Nauma ywy pe Tit oho.

¹¹ Ruk jõ riki ihẽ namõ ixo. Nde erejur rahã, Mak ke eho piam. Inamõ ejur. Ihẽ namõ a'e paraky ta. Tupã je'ẽha ke japandu ta, ame'ẽ riki jandema'e parakyha ke.

¹² Ese ok ta pe Tik ke ihẽ amondo.

¹³ Toroa ok ta pe Kapo ixo. Ihẽma'e mundeha ihẽ amupyta ipe. Pukeka aja mundeha ke. Nde erejur rahã, ame'ẽ ke erur tĩ. Paper ke erur tĩ. So'o pirer ke te'e mujã ame'ẽ ke. Ame'ẽ ke erur tĩ. Ame'ẽ ke ihẽ aputar katu te.

¹⁴ Itapytã namõ ma'eha ke Arexan. (Ame'ẽ ke te'e ma'eã mujã ame'ẽ ke a'e.) A'erehe ihẽ rehe har katu ym a'e je'ẽ je'ẽ hũ. Ihẽ ke a'e mupyrara, aja a'e ke Tupã mupyrara ta tĩ.

¹⁵ Jande japandu ame'ẽ ke a'e putar ym te. Mujaxer hũ japanduha ke tĩ. A'erehe esak katu ehe exo. (Aja rahã, ne je'ẽha ke a'e mujaxer ym ta tĩ.)

Ihẽ rehe amõ ta juru ai

¹⁶ Yman kapitã keruhũ ruwa koty ihẽ apu'am a'am. Ihẽ rehe har amõ ta jaxer pandu naĩ, ame'ẽ ke ihẽ amukatu a'am. “Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e ym” aja ihẽ apandu pandu. Arahã: “Jete! Ma'e ka'u te'eha ke Páu ma'e ym” aja me'ẽ ihẽ rehe har pandu ym te awa. Upa ihẽ ke hijar oho. Mã peja Tupã ipy'a jywyr ame'ẽ ta rehe.

¹⁷ Upa ihẽ ke hijar oho. Anĩ. Upa ym. Ihẽ namõ Tupã riki ixo katu. Ihẽ py'a ke a'e mātã katu tĩ. A'erehe myrandu katu ke ihẽ apandu katu te. Pe, ame'ẽ ke rehe heta jundéu awa aja ym ame'ẽ ta hendu.

Arahã ihẽ ke jangwateran juru ngi Tupã muhem, ame'ẽja saka. (Aja rahã, ihẽ ke kapitã keruhũ jukwa ta tipe. Ame'ẽ ngi Tupã muhem.)

¹⁸ Ihẽ pe jaxer ai ame'ẽ ke amõ ta ma'ema'e rahã, ame'ẽ ngi ihẽ ke a'e muhem ta tĩ. Pe, ywa pe inamõ ihẽ ke a'e raho ta. A'ep inamõ ihẽ axo ta kÿ. (Aja rahã, amõ ta ihẽ ke mahy ym te ta tĩ.) “A'e riki katu te me'ẽ ke” aja mã peja japandu ipe. Aja te'eha japandu. Amen. Ame'ẽ riki: “A'e tÿ” aja.

Katuha ke ihẽ amondo axo

¹⁹ Pirisi pe katuha ke ihẽ amondo axo. Ak pe aja tĩ. Pirisi sawa'e a'e. Onesi rok wyr pe har ta pe aja tĩ. Katuha ke amondo axo tĩ.

²⁰ Korin ok ta pe Era pyta. Toro riki ma'e ahyha pyhyk, a'erehe Mire ok ta pe a'e ke ihẽ ahijar.

²¹ Pahar ihẽ koty ejur. Aman ndy'ar ym rahã, ejur.

Nde pe sehar ta katuha ke mondo ixo. Ko Eu. Purutẽ aja tĩ. Karáu aja tĩ. Upa jande mu ta mondo ixo tĩ. Jesu rehe a'eta jurujar katu, a'erehe jande mu ta aja a'eta.

²² Mã peja nde py'a ke Jesu mātã katu. Mã peja johu pehẽ rehe Tupã ipy'a katu te hũ.

Upa.

Tit pe paper pinim ke Páu mondo

Kere y rapa'ũ pe Tit ke Páu mupyta. A'ep Jesu kotyhar ta rehe Tit usak usak katu ta. Tupã je'ẽha ke a'e mu'e ta ngã pe tĩ. Myja Jesu kotyhar tama'e kapitã ta katu ta ixo my? Ame'ẽ rehe har Páu mujekwa tar katu ipe tĩ. Tit ke a'e muhury tar katu tĩ. A'erehe kome'ẽ paper pinim ke Tit pe a'e mondo.

Tit pe paper pinim ke Páu mondo

¹⁻⁴ Tit! Ko nde pe paper pinim ihẽ amondo axo. Ihẽ Páu. Tupãma'e miasu ke ihẽ. Jesu Kirisutu mondo ame'ẽ ke ihẽ tĩ. Ihẽ pe Tupã pandu:

—Ihẽ kotyhar ke nde. Ihẽ asak katu ame'ẽ ta ke emu'e katu eho. Aja rahã ihẽ rehe tapijar te'e we a'eta jurujar katu ta. A'eta pe jetehar te ke emujekwa tĩ. Ihẽ rehe ihẽ kotyhar ta py'a ke a'eta moĩ moĩ rahã, jetehar te ke a'eta ukwa katu. Ame'ẽ ke emujekwa ngã pe — aja ihẽ pe pandu.

Jetehar te ke jakwa katu. A'erehe jande ruhãha angaha ke rehe jaharõ jaxo. Ame'ẽ rehe har Tupã pandu katu. Kome'ẽ ywy keruhũ nixói te rahã, a'e pandu katu. Te'e ym a'e. Tupã putar rahã, myrandu ke a'e muwyr. Ame'ẽ namõ uhãha rehe har ngã pe a'e mujekwa. “Ame'ẽ myrandu ke nde pe ihẽ amujekwa. Ame'ẽ ke epandu pandu eho ngã pe. A'erehe nde ke ihẽ amondo” aja Tupã pandu ihẽ pe. A'erehe ame'ẽ myrandu ke ihẽ apandu pandu aho. Tupã riki jande muhãha.

Tit! Ihẽ aja Jesu rehe nde erejurujar katu tĩ. A'erehe ihẽ ra'yr aja nde.

Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu riki jande muhãha. Mã peja nde rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja nde py'a ke a'eta muhury katu tĩ.

Myja me'ẽ Jesu kotyhar tama'e kapitã katu my

⁵ Kere y rapa'ũ pe jande jaxo rahã, Jesu kotyhar tama'e kapitã ta ke jamu'am ym we rĩ. A'erehe a'ep nde ke ihẽ amupyta. Apo kapitã ta ke emu'am katu. Ok ta pame katu te emu'am. Ihẽ apandu ame'ẽ ke ekwa katu exo.

⁶ Kuja kapitã ke emu'am. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói ipe, aja amõ ta ukwa ehe har. Hakehar peteĩhar namõ jõ ixo rahã, katu tiki tĩ. Jesu rehe upa ta'yr ta jurujar katu ame'ẽ ke tĩ. Tajyr ta aja tĩ. Jesu rehe jurujar katu tĩ. Ipái rehe ame'ẽ ta hendu katu rahã, katu tiki tĩ. Imãi rehe aja tĩ. Hendu katu ehe tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ame'ẽ ta ma'ema'e ym, aja amõ ta ukwa rahã, katu tiki. (Aja me'ẽ sawa'e ke emu'am. Jesu kotyhar tama'e kapitã, aja emu'am.)

⁷ Jesu kotyhar tama'e kapitã riki. Ame'ẽ tama'e usakiha ke a'e. A'erehe ehe har katu ym amõ ta pandu ym rahã, katu tiki. A'e jõ sawa'e katu te ame'ẽ ke aja ukwa ym rahã, katu tiki tĩ. Pahar ipy'a pihun ym rahã, katu tiki tĩ. Kawĩ ngi ka'u ym rahã, katu tiki tĩ. Pahar jumai ym rahã, katu tiki tĩ. Tamatarer rehe jõ ipy'a moĩ moĩ ym rahã, katu tiki tĩ.

⁸ Pe, hok pe uhyk, ame'ẽ ta ke muxe katu rahã, katu tiki tĩ. Katu ame'ẽ ke putar rahã, katu tiki tĩ. Upa ma'ema'e, ame'ẽ ke ukwa katuha namõ ma'ema'e rahã, katu tiki tĩ. Amõ ta pe katu ame'ẽ ke ma'ema'e rahã, katu tiki tĩ. Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu rahã, katu tiki tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e tate rahã, muputu'u ingi. (Aja rahã, ma'e ym ta.) Aja rahã, katu tiki tĩ.

⁹ Je'ẽha jetehar te ke jamu'e ngã pe. Ame'ẽ ke ipy'a pe kapitã mupyta katu rahã, katu tiki tĩ. Aja rahã, panduha jetehar namõ amõ ta ke a'e muhury katu ta. Aja Tupã rehe har ngã pe mujekwa katu ta. Pe, amõ koty mu'e ame'ẽ ta pe pandu: “Mã peja ym” aja pandu. Aja rahã, jetehar te ke a'e mu'e ta. (Aja me'ẽ sawa'e ke emu'am. Jesu kotyhar tama'e kapitã, aja emu'am.)

Muka'u te'e ame'ẽ ta pe: “Mã peja pemu'e ym” aja epandu

¹⁰ Tit! Ehendu katurahã! Jesu kotyhar tama'e kapitã ta rehe hendu ym ame'ẽ ta heta ixo. Jesu kotyhar ta ke a'eta. Pe, a'eta mu'e we rĩ:

—Moise je'ẽha rehe pehendu katu! — aja a'eta mu'e naĩ.

Jesu kotyhar ta ke a'eta muka'u ka'u te'e hũ ixo. Te'e je'ẽha namõ muka'u ka'u te'e ixo.

¹¹ Upa katu te ok wyr pe har ta ke a'eta muka'u ka'u te'e tĩ. Jete har ym ame'ẽ ke a'eta mu'e ixo. Aja tamatarer ke a'eta pyhyk pyhyk ixo. Tamatarer ke jō a'eta putar, a'erehe a'eta mu'e mu'e ixo. Huxĩ ym riki ingi. A'erehe ame'ẽ ta je'ẽha ke amō mukanim ta me'ẽ te'e. (A'erehe: “Mā peja pemu'e ym” aja ebandu a'eta pe.)

¹² Kere y rapa'ũ pe har ta ngi har amō ixo. Upa katu te ma'e a'e pandu. A'e riki ixotyhar ta rehe har pandu:

—Kere y rapa'ũ pe har ta riki te'e pandu ame'ẽ ta ke a'eta. Aja te'eha a'eta. So'o jarō ame'ẽja saka. Amō ta ke a'eta mupyrara tĩ. Ma'e u'uha ke jō putar katu. Jyty'ym tĩ, a'erehe paraky ym — aja kere y rapa'ũ pe har ta rehe har a'e pandu.

¹³ A'e pandu ame'ẽ ke jete har te ke. A'erehe muka'u ka'u te'e, ame'ẽ ta pe hātã ebandu: “Mā peja pemu'e ym” aja. (Nde rehe hendu rahã,) jete har te ke rehe a'eta jurujar katu te ta my.

¹⁴ Jundéu awa ramũ ta pandu ame'ẽ ke rehe a'eta jurujar ym ta my tĩ. Jete har te ke hijar ame'ẽ ta je'ẽha rehe a'eta jurujar ym ta my tĩ.

¹⁵ Amō amō jundéu awa ta pandu:

—Ma'e ke pe'u ym. Aja Moise je'ẽha rehe panduha ihĩ. Pe'u rahã, Tupã rehe pepy'a ym — aja pandu naĩ.

Sawa'e katu ame'ẽ pe upa katu te ma'e ke katu ipe. Sawa'e katu ym ame'ẽ pe upa katu te ma'e ke katu ym ipe. Tupã rehe jurujar ym ame'ẽ pe aja tĩ. Ma'e ukwa ukwa ixo ame'ẽ ke katu ym, a'erehe upa katu te katu ym ipe. Ipy'a ke jai te'e ixo, a'erehe upa katu te katu ym ipe.

¹⁶ “Tupã rehe har jakwa katu” aja a'eta pandu naĩ. Anĩ. Ima'e ma'ema'eha ke amō koty. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe Tupã rehe har ukwa ym, aja ngã pe a'eta mujekwa. Tupã rehe a'eta hendu ym. Pe, a'eta ke Tupã putar ym tĩ. Marã ka ym a'eta katu ame'ẽ ke ma'ema'eha.

2

Jete har te ke emu'e katu

¹⁻² Nde riki aja ym tĩ. Jete har te ke emu'e. Tamũ ta pe ebandu katu. Kuja ebandu katu:

—Kawĩ ngi peka'u ym. Katu pexoha namō pexo tĩ. Pekwa katuha namō pexo katu tĩ. Jete har te ke rehe tapijar te'e we pejurujar katu. Aja pexo katu. Amō ta rehe pepy'a katu tĩ. Pehẽ ke amō ta mupyrara rahã, mā peja pehẽ py'ahu te'e pehendu — aja tamũ ta pe ebandu katu.

³ A'i ta pe aja tĩ. Kuja ebandu katu tĩ:

—Tupã rehe har pekwa katu pexo, aja pexo katu. (Aja rahã, katu ame'ẽ ke pema'ema'e ta.) Amō ta rehe pehẽ juru ai ym tĩ. Kawĩ ngi peka'u ym tĩ. Katu ame'ẽ ke pemu'e — aja a'i ta pe ebandu katu.

⁴ Aja rahã, kūjã pyahu ta ke a'i ta mu'e katu ta. Kuja mu'e katu ta: “Pehẽ sawa'e ta rehe pepy'a katu. Pehẽ membyr ta rehe pepy'a katu tĩ” aja.

⁵ Amō we a'i ta pe ebandu tĩ:

—Pekwa katuha namō pexo katu. Ma'e jaxer ame'ẽ ke pehẽ py'a rupi pekwa pekwa ym pexo. Pehẽ rok wyr pe har ta rehe pesak pesak katu pexo. Pejyty'ỹ ym tĩ. Peparaky katu tĩ. Pehẽ sawa'e rehe pehendu katu tĩ. Aja rahã, amō ta pandu ta: “Jesu kotyhar ta riki katu ixo. A'erehe Tupã je'ẽha riki katu” aja pandu ta. Aja kūjã pyahu ta ke pemu'e katu — aja a'i ta pe ebandu katu.

⁶ Ta'ynuhu ta pe aja tĩ. Kuja ebandu katu tĩ:

—Pekwa katuha namō pexo katu — aja ebandu katu ipe.

⁷ Tit! Nde aja tĩ. Katu ame'ẽ ke ema'ema'e tĩ. Aja rahã, nde aja amō ta katu ame'ẽ ke ma'ema'e ta tĩ. Ngã ke nde eremu'e rahã, jete har te ke emu'e. Nde eremu'e rahã, ejumusarái ym tĩ.

⁸ Panduha katu ame'ẽ ke ebandu. Aja rahã: “Tit pandu ame'ẽ ke katu ym” aja amō ta pandu ym ta. Aja rahã, Jesu kotyhar ta rehe har marã ka ym katu ym ame'ẽ ke a'eta je'ẽha. A'erehe nde rehe parahy ame'ẽ ta huxĩ ta.

⁹ Miasu ta pe ebandu katu tĩ. Jesu kotyhar ta ke ame'ẽ ta. Kuja ebandu:

—Pehẽ jar ta rehe pehendu katu. Upa katu te pema'ema'e, ame'ẽ ke namō pehẽ jar ta ke pemuhury katu. Pehẽ jar ta pe je'ẽha ke pemujywyr ym tĩ.

¹⁰ Pehẽ jarma'e pemukanim ym. Pemandu ame'ẽ ke pema'ema'e katu, aja

pemujekwa katu pehẽ jar pe. Aja te'eha pehẽ – aja miasu ta pe epandu katu.

Aja miasu ta upa katu te katu ame'ẽ ke ma'ema'e rahã, amõ ta pandu ta:

–Tupã rehe har Jesu kotyhar ta mu'emu'e. Ame'ẽ mu'e ame'ẽ ke katu – aja pandu ta.

Jande rehe Tupã ipy'a katu te hũ a'erehe katu aja jaxo ta me'ẽ te'e

¹¹ Upa awa ta ke Tupã muhã tar katu. A'erehe awa ta rehe a'e ipy'a katu te hũ, ame'ẽ ke ngã pe a'e mujekwa.

¹² Awa ta rehe a'e ipy'a katu te hũ. A'erehe jande ke a'e mu'e tĩ. Kuja. Ma'e ke a'e putar ym ame'ẽ ke jahijar. Katu ym ma'ema'eha ke kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta putar. Ame'ẽ ke jahijar tĩ. Pe, jakwa katuha namõ jaxo katu rahã, katu tiki. Amõ ta pe katu ame'ẽ ke jama'ema'e rahã, katu tiki tĩ. Tupã putar ame'ẽ ke jama'ema'e rahã, katu tiki tĩ. Aja apo jama'ema'e jaxo rahã, katu tiki tĩ.

¹³ Aja jaxo rahã, jande rury katuha namõ Jesu Kirisutu jywyriha rehe jaharõ jaxo. Katu te ha namõ a'e jywyr ta. A'e riki Tupã a'e tĩ. Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. A'e riki jande muhãha tĩ.

¹⁴ A'e manõ, a'erehe jande ke a'e muhã katu. Upa jandema'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Ame'ẽ ke jande py'a ngi a'e mukanim, ame'ẽja saka. A'erehe jande py'a ke a'e juhyk apo 'y. Aja rahã ixotyhar ta ke jande. Ima'e ke jõ jande. A'erehe katu ame'ẽ ke jama'ema'e tar katu tĩ.

¹⁵ Upa ihẽ apandu ame'ẽ ke emu'e katu. Nde erepandu katuha namõ emu'e katu. Nde rehe hendu ame'ẽ ta ke emuhury katu. Aja rahã, Jesu rehe ame'ẽ ta ipy'a katu te we rĩ. Katu ym amõ ma'e rahã: “Mã peja ym” aja epandu ipe. Nde rehe amõ ta hendu ym rahã, ame'ẽ ta pe epandu:

–Tupã je'ẽha rupi ma'e ihẽ apandu pandu. A'erehe mã peja ihẽ rehe pehendu katu – aja epandu.

3

Jande rehe Tupã pyrara usak, a'erehe jande ke a'e muhã katu

¹ Nde koty ixo ame'ẽ ta pe kuja epandu katu:

–Kapitã ta rehe pehendu katu. Kapitã keruhũ ta rehe pehendu katu tĩ. Ma'e katu ame'ẽ ke amõ ta pandu rahã, pahar ame'ẽ ke pema'ema'e katu. Pehendu katu a'eta rehe.

² Amõ ta rehe pehẽ juru ai ym. Amõ ta namõ peje'ẽ hãtã tã ym. Amõ ta namõ pehẽ juehe katu pexo. Upa awa ta rehe pehẽ rury katu pexo. Aja te'eha pehẽ – aja nde koty ixo ame'ẽ ta pe epandu katu.

³ Amukwehe te we jetehar te ke jakwa ym jaxo tĩ. Tupã rehe jahendu ym tĩ. Jande ke amõ ta muka'u ka'u te'e hũ tĩ. Upa ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu. Ma'e katu ym ame'ẽ ke te'e jama'ema'e hũ jaxo. Amõ ta rehe jakyty'ym tĩ. Amõ ta rehe japy'a ym tĩ. Jande rehe amõ ta ipy'a ym tĩ.

⁴ Tupã riki katu te ame'ẽ ke a'e, ame'ẽ ke jande pe a'e mujekwa. Awa ta rehe a'e ipy'a katu. Ame'ẽ ke a'e mujekwa tĩ. A'e riki jande muhãha.

⁵ Jande ke a'e muhã katu. Katu ame'ẽ ke jama'ema'e, a'erehe jande ke a'e muhã katu my? Anĩ. Aja ym. Jande rehe a'e pyrara usak, a'erehe jande ke a'e muhã katu. Jande py'a ke a'e juhyk, a'erehe jande py'a ke amõ koty Tupã'ã muruwak mondo. Mupyahu ame'ẽja saka. Jaxoha pyahu aja muruwak tĩ.

⁶ Jesu Kirisutu manõ. A'erehe jande py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr. A'e me'ẽ te'e riki. Jesu riki jande muhãha.

⁷ Jande rehe Tupã ipy'a katu te hũ, a'erehe Tupã namõ jande juehe katu jaxo. Pe, jande ruhãha rehe jaharõ jaxo. Ame'ẽ ke jande pe a'e me'ẽ.

⁸ Upa ihẽ apandu ame'ẽ ke jetehar te ke.

Muka'u te'e ame'ẽ ta namõ eje'ẽ hãtã tã ym

Ihẽ apandu ramõ ame'ẽ ke emu'e mu'e katu te we rĩ. Aja rahã, Tupã rehe jurujar katu ame'ẽ ta katu ame'ẽ ke jõ ma'ema'e tar katu. Kome'ẽ je'ẽha riki katu ame'ẽ ke. Myja ixoha katu my, ame'ẽ ke mujekwa katu ngã pe tĩ.

⁹ Jundéu awa ramũ ta rer rehe har amõ ta pandu pandu. Mãte hũ te'e ame'ẽ ta hamũ ta rer ihĩ. Ame'ẽ rehe har pandu pandu ame'ẽ ta namõ eje'ẽ hãtã tã ym.

Moise je'ēha rehe har amō ta pandu pandu. Ame'ē ta namō eje'ē hātā tā ym tī. Je'ēha hātā tā ha riki katu ym. Jaxer riki tī.

¹⁰ Jesu kotyhar ta ukwa katuha ke amō koty koty amō muruwak. Aja rahā: “Mā peja ym” aja muka'u te'eha ta pe epandu. Aja mokōihar epandu ipe tī. Pe, nde rehe hendu ym rahā, eho ingi.

¹¹ Ame'ē ta riki sawa'e ta jaxer ame'ē ta ke, aja nde erekwa. Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e, a'erehe sawa'e jaxer aja a'e mujekwa nde pe.

Amō ta rehe ehaihu katu

¹² Nde koty sawa'e ke ihē amondo ta. Her Ar. A'e ke amondo ym rahā, Tik ke ihē amondo ta. Nde rehe a'e uhyk rahā, pahar Niko ok ta pe ejur. A'ep ihē axo ta tī. Aman ndy'ar rahā, a'ep ihē apyta we ta, aja ihē akwa tī.

¹³ Amō sawa'e rehe ehaihu katu. Her Sena. Je'ēha hātā tā ame'ē mukatuha ke a'e. Apor ke ehaihu katu tī. A'etama'e ym te rahā, ame'ē ke eme'ē katu a'eta pe. Aja rahā, ame'ē namō a'eta oho katu ta.

¹⁴ Jesu kotyhar ta pe emujekwa katu. “Katu ame'ē ke pema'ema'e” aja emujekwa katu ngā pe. “Īma'e ym te ame'ē ta rehe pehaihu katu” aja emujekwa ngā pe tī. Aja rahā, ma'e ke me'ē katu ta. Aja rahā, Jesu kotyhar ta jyty'ŷ ym ta. Paraky katu ta.

¹⁵ Upa ihē namō ixo ame'ē ta katuha ke nde pe mondo ixo. Nde koty Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ixo. Jande rehe a'eta ipy'a katu. Katuha ke ame'ē ta pe jamondo jaxo tī, aja ame'ē ta pe epandu tī.

Mā peja upa nde kotyhar ta rehe Tupā ipy'a katu te hū.

Upa.

Siremõ pe paper pinim ke Páú mondo

Siremõ riki ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ke a'e. Pe, miasu ujan oho ingi. Her One. Ma'e ke a'e mukanim raho tĩ. Pe, kyndaha pe Páú ixo rahã, One ke sonda ta muhyk raho tĩ. Hom ok ta pe har kyndaha pe kynda raho. Pe, One pe Tupã rehe har Páú mukewa rahã, Jesu rehe One jurujar katu tĩ. A'erehe imu aja apo 'y. Pe, ijar pe, Siremõ pe One ke Páú mujywyr tar katu. A'erehe ame'ẽ rehe har Siremõ pe Páú mupinim. “Ihẽ aja One ke nde rok pe emupyta katu tĩ” aja Siremõ pe Páú mupinim.

Siremõ pe paper pinim ke Páú mondo

¹ Siremõ! Ko nde pe paper pinim ihẽ amondo axo. Ihẽ Páú. Timõ ihẽ namõ ixo tĩ. Jande mu ke a'e.

Ko nde riki jande rehe katu ame'ẽ ke nde. Jande aja Tupã je'ẽha ke nde erepandu pandu erexo tĩ. Jesu rehe har ihẽ apandu pandu. (Ame'ẽ ke amõ ta putar ym. A'erehe kyndaha pe ihẽ ke amõ ta kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihẽ axo.

² Nde rok pe Jesu kotyhar ta jy'ar jy'ar. Ame'ẽ ta pe katuha ihẽ amondo axo tĩ. Ihẽ rendyr pe, Asi pe, katuha ihẽ amondo axo tĩ. (Jesu rehe a'e jurujar katu, a'erehe: “Ihẽ rendyr” aja ihẽ apandu.) Aki pe katuha ihẽ amondo axo tĩ. Ihẽ aja Tupã je'ẽha ke a'e pandu pandu oho ngã pe tĩ.

³ Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te. Mã peja pehẽ rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja pehẽ py'a ke a'eta muhury katu.

Siremõ! Johu jande py'a ke nde eremãtã katu

⁴⁻⁵ Upa Tupã kotyhar ta rehe nde erepy'a katu, aja ihẽ ahendu. Jesu, jandema'e sawa'e te rehe nde erejurujar katu te, aja ihẽ ahendu tĩ. A'erehe Tupã namõ ihẽ apandu pandu rahã, kuja ihẽ apandu:

—Jande pái keruhũ! Siremõ rehe nde eresak katu. A'erehe ne jõ riki katu te me'ẽ ke — aja apandu ipe.

⁶ Tupã namõ ihẽ apandu:

—Jesu rehe Siremõ jurujar katu. Mã peja ame'ẽ rehe har ngã pe a'e pandu pandu katu te we rĩ. Aja rahã, hendu ame'ẽ ta jurujar katu ta ehe tĩ. Aja rahã, upa ma'e katu ame'ẽ ke Kirisutu me'ẽ jande pe. Ame'ẽ ke mã peja jurujar katu ame'ẽ ta ukwa katu. Kirisutu kotyhar ta ke jande — aja ihẽ apandu Tupã namõ.

⁷ Siremõ! Ihẽ mu aja nde. Tupã kotyhar ta rehe nde erepy'a katu, a'erehe ihẽ rury katu. Ihẽ ke nde eremuhury katu, a'erehe ihẽ py'a ke nde eremãtã katu. Upa Tupã kotyhar ta ke nde eremuhury katu tĩ, a'erehe ihẽ aja a'eta tĩ. A'eta py'a ke nde eremãtã katu tĩ.

One rehe har ihẽ apandu nde pe

⁸ Jande ke nde eremuhury katu, a'erehe ma'e ke nde pe ihẽ apandu ta apo 'y. Kirisutu je'ẽha rupi nde pe ihẽ apandu tar katu.

⁹ Anĩ. Aja ym ta ihẽ. Nde rehe ihẽ apy'a katu, a'erehe ma'e ke nde pe ihẽ apandu ta. (Wewe katu apandu ta. Ihẽ je'ẽha rupi apandu ta.) Ihẽ Páú. Ihẽ tamũi te ihẽ. Jesu rehe har ihẽ apandu pandu, a'erehe kyndaha pe ihẽ axo.

¹⁰ Apo One rehe har nde pe ihẽ apandu. Kyndaha pe ihẽ axo rahã, myrandu katu ihẽ apandu ipe. A'erehe Jesu rehe a'e jurujar katu. A'erehe ihẽ ra'yr aja a'e. Pe, ipái aja ihẽ.

¹¹ Yman nde pe One paraky ixo. Arahã a'e jaxer nde pe. Apo ihẽ pe a'e katu 'y. Apo nde pe a'e katu ta tĩ.

¹² Apo nde koty a'e ke ihẽ amujywyr ta. Ihẽ apy'a katu ehe, a'erehe nde koty a'e ke ihẽ amujywyr rahã, ihẽ apyai te ta.

¹³ Myrandu katu ihẽ apandu pandu, a'erehe kyndaha pe ihẽ axo. Se ihẽ axo rahã, One ke ihẽ amupyta tar katu. Aja rahã, One riki ihẽ rehe haihu katu ta. Se nde erexo ym. A'erehe marã ka ym ihẽ rehe nde erehaihuha. (A'erehe One riki ihẽ rehe haihu katu ta.)

¹⁴ Nde erema'e ta me'ẽ te'e, a'erehe ihẽ rehe nde erehaihu katu ta, aja nde erekwa. Anĩ. Aja ym ihẽ aputar. Nde ereputar katu, a'erehe One pe nde erepandu ta:

—One! A'ep epyta. Páú rehe ehaihu katu — aja.

Anĩ we rĩ. “Ere” aja nde erepandu rahã jō, a'e ke ihẽ amupyta ta.

¹⁵ Siremŏ! Yman nengi One oho. Apo nde koty a'e jywyr rahã, ne namŏ aja te'e a'e ixo ta my.

¹⁶ Nema'e miasu, aja ym ehe har ekwa ekwa exo apo 'y. Kirisutu rehe a'e jurujar katu, a'erehe ne mu apo 'y, aja ekwa ekwa exo tĩ. A'erehe nde koty jywyr rahã, i'ar koty te we miasu katu ame'ẽ ke a'e apo 'y, aja ekwa ekwa exo. Nde aja Kirisutu rehe a'e jurujar katu tĩ, a'erehe ne mu aja a'e tĩ. A'erehe i'ar koty te we nde pe katuha a'e tĩ. Ihẽ apy'a katu ehe. Ihẽ pe katu a'e tĩ.

¹⁷ Nde aja Tupã je'ẽha ke ihẽ apandu pandu, aja nde erekwa katu. A'erehe One ke nde rok pe emupyta katu. Ihẽ aja a'e ke emupyta katu tĩ.

¹⁸ Yman ma'e katu ym ame'ẽ ke a'e ma'e my. Nde pe ma'e ke a'e mujywyr ta me'ẽ te'e my. Ame'ẽ ke paper rehe emapyk. (Anĩ. Onema'e nixói te ma'e ke.) A'erehe ihẽ riki ame'ẽ ke amujywyr ta nde pe.

¹⁹ Ko paper rehe ihẽ amupinim katu:

—Ihẽ Páu. Ihẽ ame'ẽ ta nde pe — aja.

Pe, kuja ekwa ekwa exo tĩ. (Myja nde ke Tupã muhã katu ta my, ame'ẽ rehe har nde pe ihẽ riki apandu. A'erehe ihẽ pe ma'e ke nde ereme'ẽ ta me'ẽ te'e, ame'ẽja saka.)

²⁰ Siremŏ! Ihẽ mu aja nde! Jandema'e sawa'e te rehe jajurujar katu, a'erehe ihẽ apandu ame'ẽ ke ema'e katu. One ke nde rok pe emupyta katu tĩ. Aja rahã, ihẽ ke nde eremuhury katu ta.

²¹ Ihẽ apandu ame'ẽ ke nde erema'e katu ta. One ke nde rok pe nde eremupyta katu ta, aja ihẽ akwa katu. A'erehe paper pinim ke nde pe ihẽ amondo axo. Jete riki. Ihẽ apandu ame'ẽ 'ar koty te we katu ame'ẽ ke nde erema'e katu ta, aja akwa katu.

²² Nde koty ihẽ ahyk ta aho my, aja ihẽ akwa. Ame'ẽ rehe har Tupã namŏ pepandu katu, a'erehe aja ihẽ akwa. A'erehe ihẽ akeriha renda ke epeir katu apo tĩ.

Katuha ke Páu mondo

²³ Jesu Kirisutu rehe har Epar pandu pandu. (Ame'ẽ ke amŏ ta putar ym. A'erehe kyndaha pe a'e ke amŏ ta kynda

raho.) A'erehe kyndaha pe ihẽ namŏ a'e ixo. Katuha ke nde pe a'e mondo ixo.

²⁴ Mak aja tĩ. Katuha ke nde pe a'e mondo ixo tĩ. Arita aja tĩ. Mondo ixo tĩ. Nema aja tĩ. Mondo ixo tĩ. Ruk aja tĩ. Katuha ke nde pe a'e mondo ixo tĩ. Ihẽ namŏ myrandu katu ke a'eta pandu pandu ixo.

²⁵ Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja johu pehẽ rehe a'e ipy'a katu te hũ. Upa.

Emberéu awa ta pe mupinim me'ẽ ke

Awa kome'ẽ paper mupinim my? Ukwa ym awa. Jundéu awa ta ngi har amõ amõ ta Jesu rehe jurujar katu. “Emberéu awa ta ke” aja amõ jundéu awa ta her tĩ. Ame'ẽ ta pe kome'ẽ paper ke amõ mupinim. A'erehe kome'ẽ paper pinim: “Emberéu” aja jakwa.

Amõ ta amõ koty mu'e tar katu. “Ymanihar ta aja Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu tĩ. A'erehe Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe hymba ke hapy tĩ” aja mu'e naĩ.

“Anĩ. Mã peja ym” aja kome'ẽ paper rehe panduha ihĩ. “Jesu Kirisutu rehe jõ pehẽ py'a pemapyk. A'e riki upa katu te amõ ta 'ar koty te we katu te ha” aja panduha ihĩ tĩ.

Jesu kotyhar ta pe: “Ihẽ mu ta” aja pandu.

Tupã je'ẽha ke Ta'yr pandu

¹ Yman Ta'yr uwyr ym rahã we, ima'e je'ẽha ke Tupã mujekwa. Amõ amõ rahã, mujekwa. Amõ koty koty mujekwa. Je'ẽha ke pandu pandu ame'ẽ ta pe mujekwa. Pe, a'eta riki jãnde ramũi ta pe Tupã je'ẽha ke pandu pandu hũ.

² Apo anĩ. Ta'yr ke a'e muwyr. Pe, ima'e je'ẽha ke Ta'yr riki pandu pandu jãnde pe. Yman te Tupã pandu ipe: “Nde riki upa ma'e ke emujã” aja. A'erehe Ta'yr riki upa katu te ma'e ke mujã. Kome'ẽ ywy keruhũ mujã. Ywa ke mujã tĩ. Pe, Tupã pandu ipe tĩ:

—Nde pe upa katu te ma'e ke ihẽ ame'ẽ ta. Upa katu te nema'e wan ta. Aja te'e ta — aja Ta'yr pe.

³ Tupã katu te ha aja Ta'yr tĩ. Aja ngã pe Ta'yr mujekwa. Tupã aja Ta'yr tĩ. Upa katu te a'e mujã ame'ẽ ke henda pe te'e ihĩ katu. Ywa rehe ihĩ ame'ẽ ke. Ywy rehe ihĩ ame'ẽ ke tĩ. Ihĩ katu tĩ. Ywa rehe wata ame'ẽ ke hape rupi wata katu tĩ. Pyrãtãha namõ a'e pandu, a'erehe henda pe te'e ihĩ katu. Wata katu tĩ. A'e manõ rahã, upa awa ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'erehe awa ta py'a ke Tupã juhyk katu. A'e manõ, pe, kwera

katu uhem tĩ. Pe, ywa pe Tupã rake a'e wapyk oho. Aja rahã, a'e riki je'ẽha te reko, aja mujekwa katu. Tupã riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e.

Ta'yr riki Tupã je'ẽha rahoha ta 'ar koty te we katuha

⁴ Tupã rake Ta'yr wapyk, a'erehe Tupã je'ẽha rahoha ta 'ar koty te we Ta'yr katu te ha. “Ihẽ ra'yr” aja Ta'yr pe Tupã pandu, a'erehe ame'ẽ ta 'ar koty te we Ta'yr katuha tĩ.

⁵ Ta'yr pe jõ a'e pandu:

“Apo ngã pe ihẽ amujekwa ta. Nde riki ihẽ ra'yr. Nde pái ihẽ” aja.

Aja ym ima'e je'ẽha rahoha ta pe pandu. Amõ we Ta'yr pe a'e pandu:

“Ko nde pái ihẽ axo. Ihẽ ra'yr nde tĩ” aja.

Aja ym ima'e je'ẽha rahoha ta pe a'e pandu. (A'erehe i'ar koty te we Ta'yr katuha.)

⁶ Upa awa ta 'ar koty te we katuha ame'ẽ ke a'e. Kome'ẽ ywy keruhũ pe Ta'yr ke a'e muwyr Tate rahã, upa katu te ima'e je'ẽha rahoha ta pe a'e pandu:

“Ihẽ ra'yr rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu” aja.

⁷ Ima'e je'ẽha rahoha ta rehe har a'e pandu rahã, kuja a'e pandu:

“Ywytu aja pahar ihẽma'e je'ẽha rahoha ta ke ihẽ amondo.

Tata aja pyrãtãha namõ ihẽma'e je'ẽha rahoha ta ma'e ke ma'ema'e ta tĩ. Ihẽ apandu ame'ẽ ke ma'ema'e ta” aja.

(Aja rahã, je'ẽha rahoha ta ima'e miasu ta ke aja mujekwa. A'erehe Ta'yr wyr koty te we katuha, aja mujekwa.)

⁸ Ta'yr rehe har a'e mujekwa. Kuja:

“Ihẽ aja nde tĩ. (A'erehe: ‘Tupã’ aja nde pe amõ ta pandu ta tĩ.) Nde riki kapitã keruhũ te. Aja te'e ta nde erexo.

Nde kotyhar ta ke nde eremondo mondo rahã, katuha namõ nde eremondo mondo ta.

⁹ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e, ame'ẽ rehe nde ereparahy. Katu amõ ma'ema'e, ame'ẽ ke nde ereputar katu. A'erehe nde pe ihẽ apandu: ‘Ihẽma'e ke nde’ aja. Ihẽ Tupã.

Pe, nde rehe katu ame'ẽ ta pe ihẽ apandu: ‘Pehẽ katu’ aja.

I'ar koty te we nde pe ihê apandu: 'Nde katu te' aja. A'erehe nde rury katu nde erexo" aja Ta'yr rehe har Tupã pandu. Yman ame'ë panduha ke Ndawi mupinim.

¹⁰ Tupã pandu tĩ:

"Sawa'e! Kirisutu nde. Ma'e ke nixói te rahã, kome'ë ywy keruhũ nde eremujã.

Nema'e pyrãtãha namõ ywa ke nde eremujã tĩ.

¹¹⁻¹² Upa ame'ë ta ke nixói te ta tĩ. Awama'e mundeha aja ame'ë ke ymanihar wan ta oho. Kanim ta.

Mundeha ke amõ pukek. Aja kome'ë ywy keruhũ ke nde erepukek ta tĩ. Ywa ke aja tĩ. Nde erepukek ta tĩ. (Pe, nde erembor ta tĩ.)

Mundeha ymanihar ke amõ ombor. Pe, pyahu ke pyhyk. Aja kome'ë ywy keruhũ ke nde eremukanim ta tĩ.

Pe, pyahu ame'ë ke nde eremujã ta tĩ. Ywa ke aja tĩ. Pyahu ame'ë ke nde eremujã ta tĩ.

Nde anĩ. Aja te'e ta nde erexo katu. Nde ruhã te hũ ame'ë ke nde" aja Ta'yr rehe har Tupã pandu.

¹³ Ta'yr pe Tupã pandu:

"Se ihê rake ewapyk katu. Nde ruwajan ta ke ihê amuputu'u katu ta. Upa ame'ë ta nde rehe hendu katu ta" aja ipe. ("Tupã rake wapyk" aja pandu rahã: "A'e je'ëha te reko" aja mujekwa katu.)

Ima'e je'ëha rahoha ta pe aja ym a'e pandu. Ta'yr pe jõ pandu. (A'erehe i'ar koty te we Ta'yr katuha.)

¹⁴ Ma'erehe Tupã je'ëha rahoha ta ixo my? Tupãma'e miasu ta ke ame'ë ta. Awa'ã ta aja te'e ixo. Pe, ame'ë ta ke Tupã mondo mondo. A'e muhã ta, ame'ë ta koty a'e mondo. Pe, ame'ë ta namõ a'eta ma'e ke ma'ema'e katu oho ixo tĩ.

2

Jande ke Tupã muhã katu

¹ Ta'yr katuha riki Tupã je'ëha rahoha ta 'ar koty te we katuha. A'erehe jetehar te ke jahendu ame'ë ke rehe mã peja tapijar te'e we jajurujar katu. Aja rahã jaharái ym ta.

² Jande ramũi ta pe myrandu ke Tupã je'ëha rahoha ta pandu pandu. Ame'ë riki: "Moise je'ëha ke" aja jakwa katu. Ame'ë riki jetehar te ke aja Tupã mujekwa ngã pe. Ame'ë je'ëha mujekwa aja a'eta ma'ema'e ym rahã, a'eta ke Tupã mupyrara. Ame'ë ke rehe hendu ym rahã, aja tĩ. Tupã mupyrara tĩ.

³ Tupã je'ëha rahoha ta pandu, ame'ë ke rehe awa hendu ym rahã, Tupã mupyrara. Aja rahã, ngã ke Ta'yr muhã katu ta, ame'ë myrandu rehe awa hendu ym rahã, marã ka ym Tupã mupyraraha ngi uhemihã. Moise je'ëha rehe hendu ym, ame'ë ta 'ar koty te we mupyrara ta. (A'erehe Ta'yr pandu, ame'ë ke rehe i'ar koty te we hendu katu ta me'ë te'e.)

Ngã ke Tupã muhã katu ta, aja jandema'e sawa'e te riki pandu py. A'engi hendu ehe, ame'ë ta jande pe mujekwa tĩ. Jetehar te ke aja a'eta mujekwa jande pe.

⁴ Tupã aja tĩ. Mujekwa a'e tĩ. Jetehar te ke aja hendu ehe, ame'ë ta mujekwa ixo rahã, Tupã mujekwa tĩ. Kuja. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke Tupã ma'ema'e katu rahã, ngã pandu: "Mã! Katu te hũ!" aja. Aja pandu ame'ë ke jetehar te ke aja a'e mujekwa katu ngã pe tĩ. Amõ we tĩ. A'e putar aja I'ãma'e pyrãtãha ke a'e muwyr. Ma'e ke Tupã'ã te'e me'ë me'ë, ame'ë ke Kirisutu rehe jurujar katu ame'ë ta pe a'e muwyr. A'erehe Ta'yr rehe hendu, ame'ë ta pandu ame'ë ke riki jetehar te ke aja jakwa katu.

Jande ke muhã katu ame'ë rehe har

⁵ Kome'ë ywy keruhũ pyahu ame'ë rehe har japandu. Ame'ë ke Tupã mujã ta. "Ame'ë pe har tama'e kapitã keruhũ ke nde" aja ym ima'e je'ëha rahoha ta pe a'e pandu.

⁶ Anĩ. Amõ pe a'e pandu. Pesarahã! Yman Tupã je'ëha rehe amõ mupinim: "Nde Tupã. Awa ke rehe nde ereharái ym. Awa te'e tipe. Anĩ. Nde eresak katu ehe.

⁷ A'e ke nema'e je'ëha rahoha ta wyr koty te we katuha, aja nde eremu'am.

I'i atu ym iwyr koty te we katuha. A'e ke rehe nde eresak katu. A'erehe nde erepandu: 'Nde katu' aja.

Kapitã keruhũ aja: ‘Nde katu’ aja nde erepandu.

⁸ Pe, nde erepandu tĩ: ‘Upa katu te ma'e ke ihĩ. Ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ nde' aja nde erepandu tĩ.’ Aja Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim.

Pesarahã! Ame'ẽ je'ẽha rehe Tupã mujekwa: “Upa katu te ma'e ke ixo. Ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ nde” aja. Aja rahã, upa katu te riki. Pyta we ym ma'e ke. Pesarahã! Apo sehar sawa'e aja ym we rĩ. Upa katu te, ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ ym we rĩ.

⁹ Jesu anĩ. Ehe har jakwa. Ymaniwe awa te'e a'e ixo tĩ. (A'erehe Tupã je'ẽha rahoha ta wyr koty te we a'e katuha.) I'i atu ym awa te'e a'e ixo. Aja ixo rahã, Jesu manõ. Tupã usak katu ehe. A'erehe upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'e pyrara. Pe, manõ. A'erehe apo Tupã pandu ipe: “Nde riki katu te me'ẽ ke” aja. Apo katuha renda pe a'e ixo 'y. (A'erehe Tupã je'ẽha rahoha ta 'ar koty te we Jesu katuha apo tĩ, aja mujekwa katu.)

¹⁰ Upa ma'e ke Tupã mujã. Pe, a'e panduha rupi upa ma'e ke ixo katu. Jesu ke amõ ta mupyrara rahã, Tupã pandu: “Mã peja” aja. A'erehe a'e pyrara ixo. Pe, pyrara upa rahã, a'e pandu ipe: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja. A'e pyrara, a'erehe heta ta'yr ta ke a'e raho. Katuha renda pe inamõ raho. Jesu riki hundutar oho py, ame'ẽja saka. Pe, Tupã muhã katu ame'ẽ ta haikwer rupi oho tĩ, ame'ẽja saka tĩ. (A'erehe Tupã je'ẽha rahoha ta 'ar koty te we Jesu katuha, aja mujekwa katu.)

¹¹ Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Ame'ẽ ke ngã py'a ngi Jesu juhyk. A'erehe Tupã riki ame'ẽ tama'e pái keruhũ. Jesu pái tĩ. Peteĩ riki jande pái keruhũ. A'erehe ipy'a juhyk ame'ẽ ta pe Jesu pandu: “Ihẽ mu ta” aja. Huxĩ ym ha namõ a'e pandu: “Ihẽ mu ta” aja. (Ame'ẽ ke amõ mujekwa.) Kuja.

¹² Tupã pe a'e pandu: “Ma'e ke nde erema'ema'e. Ame'ẽ ke ihẽ mu ta pe ihẽ apandu ta. A'eta jy'ar rahã, nde rehe har ihẽ apandu ta: ‘Katu te me'ẽ ke a'e' aja.”

¹³ A'e pandu tĩ:

“Tupã rehe ihẽ ajurujar katu ta” aja. (Aja rahã, imu ta aja a'e tĩ, aja a'e mujekwa katu.)

Amõ we tĩ:

“Se nde eremuhã katu, ame'ẽ ta namõ ihẽ axo. Nde ra'yr ta aja a'eta. Ihẽ pe a'eta ke nde ereme'ẽ, ame'ẽja saka” aja Tupã pe Ta'yr pandu. (Aja rahã, imu ta aja a'e tĩ, aja a'e mujekwa katu.)

¹⁴ “Ta'yr ta” aja a'e pandu. Ame'ẽ ta riki awa ta te'e a'eta tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke. Pe, Jesu uwyr rahã, ame'ẽ ta aja a'e tĩ. Awa te'e a'e tĩ. A'erehe a'e manõ rahã, Satanama'e pyrãtãha ke a'e muputu'u. Manõha ngi ngã ke Satana mukyje. (Ãjã ramũi a'e.) Ame'ẽ ke a'e mukanim tĩ.

¹⁵ Manõha ngi awa kyje. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo rahã, aja te'eha kyje. Ame'ẽ kyjeha ke Jesu mukanim. Kyjeha ngi poir, ame'ẽja saka.

¹⁶ Pesarahã! Tupã je'ẽha rahoha ta py'a ke a'e muhury ym uwyr. Amõ ta py'a ke muhury uwyr. Kuja. Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim: “Amarã rainõ ta py'a ke a'e muhury uwyr” aja. (Aja pandu rahã, Tupã kotyhar ta rehe har pandu, aja jakwa katu.)

¹⁷ Ngã py'a ke a'e muhury katu uwyr, a'erehe imu ta aja a'e uwak ta me'ẽ te'e tĩ. Jande riki imu ta aja tĩ. Aja rahã, jande aja a'e tĩ. Awa te'e rahã, pa'i keruhũ aja a'e ixo tĩ. (Jesu riki pa'i keruhũ aja tĩ.) Tupãma'e ma'ema'eha ke a'e ma'ema'e katu. Pa'i keruhũ aja ixo rahã, awa ta rehe a'e pyrara usak. A'e pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e, ame'ẽ ke rehe pa'i keruhũ muhepy. (Jesu riki pa'i keruhũ.) A'erehe ngã rehe Tupã ipy'a jywyr katu.

¹⁸ Ma'e ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ẽ ke Satana putar tipe. (Anĩ. Ma'e ym te a'e.) Satana manga manga tipe. (Ãjã ramũi a'e.) A'erehe mangaha ke Jesu ukwa katu. A'erehe Tupã kotyhar ta ke ãjã ramũi manga manga rahã, ame'ẽ ta py'a ke Jesu mātã katu. Ame'ẽ ke ukwa katu tĩ. A'e pyrara tĩ. A'erehe Tupã kotyhar ta pyrara ixo rahã, ame'ẽ ta py'a ke Jesu mātã katu tĩ. Ame'ẽ ke ukwa katu tĩ.

3

Moise 'ar koty te we Jesu katuha

¹ Ihē mu ta! Jesu rehe pejurujar katu, a'erehe ihē mu ta aja pehē. Pehē pe Tupā pandu:

—Ihē koty pehē py'a pemuruwak — aja.

Pesarahā! Mā peja Jesu rehe har pekwa pekwa pexo. A'e ke Tupā muwyr. Pa'i keruhū aja a'e ke muwyr. Pe, jande japandu:

—Ixotyhar ta ke jande. Jajurujar katu ehe — aja.

² Tupā pandu ipe:

—Pa'i keruhūma'e ma'eha ke nde erema'ema'e — aja.

A'erehe a'e pandu ame'ē ke Jesu ma'ema'e katu. Yman Moise aja tī. Juja katu te ma'eha tī. Tupā pandu ipe:

—Ihē kotyhar ta rehe esak katu — aja ipe.

—Ame'ē ma'eha ke nde pe ihē ame'ē — aja Moise pe.

A'erehe a'e pandu ame'ē ke Moise ma'ema'e katu.

³ Ok mujāha pe amō ta pandu: “Mā! Katu nde eremujā!” aja. Aja ok rehe har aja pandu ym awa. A'erehe ok mujāha riki ok 'ar koty te we katuha. Aja Jesu tī. Moise 'ar koty te we Jesu katuha a'e tī. (A'erehe Jesu rehe pehendu katu ta me'ē te'e.)

⁴ Ok pame katu te awa mujā. Tupā riki upa katu te ma'e ke mujā.

⁵⁻⁶ Tupāma'e miasu ke Moise. Tupā pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. Tupā kotyhar ta rehe a'e usak katu. Pe, ma'e ke Tupā mujekwa ta, ame'ē ke ngā pe a'e pandu pandu. Kirisutu riki Tupā ra'yr. Tupā pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu tī. Tupā kotyhar tama'e kapitā keruhū ke a'e. Moise riki miasu. Kirisutu riki Tupā ra'yr. A'erehe Moise 'ar koty te we katuha. Kirisutu kotyhar ta ke jande. Aja rahā, ma'e hok wyr pe har ta aja jande jaxo. Kirisutu jwyriha ke rehe jaharō katu. Jande ke amō ta mahy rahā, jande py'ahu te'e jahendu. Jajurujar katuha ke jahijar ym. Upa aja jaxo rahā, ima'e hok wyr pe har ta ke aja jaxo. Ixotyhar ta ke jande aja jamujekwa katu.

Jande py'a ke Tupā muhury katu

⁷ (Ixotyhar ta ke jande, a'erehe mā peja Tupā rehe pehendu katu.) Aja yman Tupā'ā mujekwa ame'ē ke amō mupinim. (Kuja jundéu awa ta rehe har mupinim.)

“Apo Tupā pandu ame'ē ke rehe pehendu katurahā!

⁸ Anī. Jahendu ym ta ehe' aja ym pepandu. Mā pahar pehendu katu ehe.

Awa nixói te ame'ē pe pehē ramūi ixo rahā, a'eta pandu: “Tupā ke japutar ym. Jahendu ym ta ehe. Jande ke a'e mupyrara ym ta' aja pandu naī.

Aja a'eta manga manga tipe. Ame'ē ta aja mā peja ym pexo tī. (A'erehe pahar pehendu katu ehe.)

⁹ Pe, Tupā pandu: “Yman ihē ama'ema'eha ke a'eta usak tipe. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ihē ama'ema'e hū tipe.

Kuja, 40 warahy 'ar rahā, a'eta usak tipe. Anī. Ihē ke a'eta putar ym. A'eta ke ihē amupyrara ym ta' aja a'eta ukwaha naī. A'erehe ihē ke a'eta manga manga hū tipe. Katu ym aja.

¹⁰ A'erehe a'eta rehe ihē aparahy. A'erehe ihē ajupandu ihē jupe: “Ihē rehe a'eta hendu ym.

Ihē ngi amō rehe a'eta py'a ke a'eta muruwak. Aja te'eha a'eta. Ihē amu'e, aja a'eta ixo ym. Katu ym aja' aja riki.

¹¹ A'erehe a'eta rehe ihē aparahy. Pe, ihē apandu: “Ihē apandu katu ame'ē ke ama'e katu ta kŷ.

Amō henda amukatu. Ame'ē pe a'eta ixo ym ta. (Kanaā ywy ke ame'ē.)

A'ep a'eta oho rahā, putu'uha ke a'eta ukwa ta tipe. Ihē ame'ē ta tipe' aja Tupā pandu.” Aja Tupā'ā mujekwa ame'ē ke amō mupinim.

¹² Ihē mu ta! Pesak katu pehē juehe pexo. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym pexo. Ame'ē ke jō peputar rahā, Tupā ngi amō koty pehē py'a pemuruwak ta. Katu ym aja. Tupā riki ixuwe katu te hū ame'ē ke a'e.

¹³ Pesarahā! “Apo” aja Tupā je'ēha rehe amō mupinim. Aja rahā, apo riki wera rahā pame katu te pehē py'a pemātā katu pehē juehe pexo. Aja rahā, ma'e peka'u

te'eha ke pema'e ym ta. Aja rahã: “Anĩ. Jahendu ym ta ehe” aja ym pepandu. A'erehe angaha pewe ihĩ rahã, pehendu katu ehe.

¹⁴ Kirisutu rehe jajurujar katu py rahã, ixotyhar ta ke jande, aja jakwa katu te. Aja tapijar te'e we jaxo rahã, Kirisutu namõ jande juehe katu jaxo ame'ẽ ta ke jande.

¹⁵ Pesarahã! Amõ we ihẽ apandu. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

“Apo Tupã pandu ame'ẽ ke rehe pehendu katurahã! ‘Anĩ. Jahendu ym ta ehe’ aja ym pepandu. Pahar pehendu katu ehe.

Awa nixói te ame'ẽ pe pehẽ ramõi ixo rahã, a'eta pandu: “Tupã ke jande japutar ym. Jahendu ym ta ehe’ aja yman amõ mupinim.” A'eta aja pexo ym pehẽ tĩ.

¹⁶ Awa riki Tupã pandu ame'ẽ ke rehe hendu ym my? Awa riki pandu my: “Tupã ke japutar ym” aja? Pesarahã! Jande ramõi ta ke ame'ẽ ta. A'eta riki Tupã pandu ame'ẽ ke rehe hendu ym. A'eta riki pandu: “Tupã ke japutar ym” aja. A'eta ke Eji ywy ngi Moise muhem raho.

¹⁷ Awa rehe Tupã parahy my? Kuja, 40 warahy 'ar rahã, a'e parahy. Pesarahã! Jande ramõi ta ke ame'ẽ ta. A'eta rehe Tupã parahy. A'eta riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e hũ. A'erehe awa nixói te ame'ẽ pe upa katu te a'eta manõ.

¹⁸ Tupã pandu: “Ihẽ apandu katu ame'ẽ ke ama'e katu ta kÿ. Amõ henda amukatu ame'ẽ pe a'eta ixo ym ta. (Kanaã ywy ke ame'ẽ.) A'ep a'eta oho rahã, putu'uha ke a'eta ukwa ta tipe. Ihẽ ame'ẽ ta tipe” aja a'e pandu. Awa pe a'e pandu my? Pesarahã! Jande ramõi ta pe a'e pandu. A'eta riki pandu: “Tupã ke japutar ym” aja.

¹⁹ A'erehe Tupã pandu: “Ame'ẽ ywy pe a'eta oho ym” aja pandu ame'ẽ ke jande jakwa. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe a'eta jurujar ym, a'erehe ame'ẽ ywy pe a'eta oho ym tĩ. (A'erehe ame'ẽ ta aja ym pehẽ tĩ. Pahar pehendu katu ehe.)

4

¹ Tupã pandu jande pe:
—Ihẽ apandu katu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu ta kÿ. Amõ henda amukatu. A'ep ihẽ namõ peputu'u ta kÿ — aja.

(Aja pandu rahã, ima'e henda pe inamõ jaxo ta, aja mujekwa katu.) Pesak katu pehẽ juehe! Aja rahã, tapijar te'e we pejurujar katu ehe. Aja rahã, ame'ẽ renda pe peho ta kÿ. A'erehe pesak katu pehẽ juehe pexo.

² Myrandu katu rehe jande ramõi ta hendu tipe. “Putu'uha” ame'ẽ myrandu katu rehe hendu tipe. A'eta aja jahendu tĩ. A'eta hendu tipe. Hendu rahã, a'eta jurujar ym. A'erehe mã peja a'eta aja ym jande tĩ. A'erehe mã peja jahendu katu ehe.

³ Jande riki jajurujar katu ehe ame'ẽ ta ke. A'erehe Tupã ixo, ame'ẽ putu'uha renda pe jaho ta kÿ. Yman Tupã pandu:

“Ihẽ aparahy, a'erehe a'eta pe ihẽ apandu: ‘Ihẽ apandu katu ame'ẽ ke ama'ema'e katu ta kÿ.

Amõ henda amukatu. Ame'ẽ pe a'eta oho ym ta. (Kanaã ywy ke ame'ẽ.) A'eta oho rahã, putu'uha ke a'eta ukwa ta tipe.

Ihẽ ame'ẽ ta tipe’ aja Tupã.”

Upa kome'ẽ ywy keruhũ a'e mujã rahã, a'e putu'u. Ame'ẽ ngi har a'e ma'ema'eha riki upa. Upa tipe. Anĩ. A'e pandu: “Putu'uha renda pe a'eta oho ym ta” aja.

⁴ Awa po wajar mokõihar rehe har amõ mupinim. Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim: “Awa po wajar peteĩ rahã Tupã paraky rahã, a'e putu'u. Awa po wajar mokõihar rehe a'e putu'u” aja amõ mupinim.

⁵ Pe, amõ rahã, kuja mupinim. Tupã pandu: “Ihẽ apandu, ame'ẽ ywy pe a'eta oho ym ta. A'eta oho rahã, putu'uha ke a'eta ukwa ta tipe” aja. (Ame'ẽ ywy upa Tupã mukatu. Pewe ihĩ tipe. Anĩ. Oho ym ame'ẽ ta.)

⁶ Ame'ẽ myrandu katu ke rehe hendu py, ame'ẽ ta jurujar ym ehe. A'erehe putu'uha ke a'eta ukwa ym. Aja rahã, amõ ta riki putu'uha ke ukwa ta.

⁷ Pesarahã! Amõ weraha ke Tupã manga, aja jakwa. A'e pandu: “Apo” aja. Yman te warahy 'ar aha oho rahã, pe, Ndawi pe a'e mujekwa. Ame'ẽ ke apandu ramõ. Kuja:

“Apo Tupã pandu ame'ẽ ke rehe pehendu katurahã!

'Anĩ. Jahendu ym ta ehe' aja ym pepandu. Pahar pehendu katu ehe" aja Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim.

⁸ Kanaã wyy pe jande ramũi ta ke Josue raho tipe. Anĩ. "Putu'u" aja ym ngã ixo. "Putu'uha ihẽ ame'ẽ ta" aja Tupã pandu. Aja ngã ixo rahã, kuja Tupã pandu ym ta tipe:

—Amõ wera rahã, putu'uha ke ihẽ ame'ẽ ta — aja.

⁹ Pesarahã! Ixotyhar ta pe putu'uha ke Tupã me'ẽ ta. Awa popa wajar mokõihar wera rahã, Tupã putu'u riki. Aja putu'uha ke ixotyhar ta ukwa ta tĩ.

¹⁰ "Putu'uha ke ihẽ ame'ẽ ta" aja Tupã pandu. Pe, ame'ẽ ke amõ ukwa rahã, a'e putu'u katu ta. "Putu'u katu" aja pandu rahã, henda pe Tupã namõ ixo ta, aja mujekwa katu. A'erehe kome'ẽ ywyma'e ma'ema'eha ke upa. Tupã namõ ixo, a'erehe upa. Tupã ma'e ke mujãha ngi a'e putu'u. Aja amõ putu'u ta tĩ.

¹¹ Ame'ẽ putu'uha rehe mã peja jaho. Aja rahã, upa katu te jande japutu'u katu ta. (Tupã namõ jaxo katu ta.) Jande ramũi ta aja ym jande tĩ. A'eta Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jurujar ym, a'erehe putu'uha ke a'eta ukwa ym.

¹² A'erehe mã peja jahendu katu ehe. Pesarahã! Awa riki ixuwe katu. Aja Tupã je'ẽha tĩ. A'erehe Tupã je'ẽha mujekwa, aja jande jama'ema'e ta me'ẽ te'e. Kyse upa te'e haimbe ame'ẽ ke haimbe katu. So'o rukwer mondok rahã, ixangwer ke rehe uhyk katu. Tupã je'ẽha riki kyse upa te'e haimbe aja saka. I'ar koty te we haimbe riki. Amõ hendu rahã, ipy'a rehe uhyk, ame'ẽja saka. A'erehe ipy'a pe ma'e ke ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke mujekwa juehe har. "Ko katu." Anĩ rahã: "Ko katu ym. Jaxer" aja mujekwa. Ipy'a pe ma'e ke putar, ame'ẽ ke mujekwa jupe tĩ. "Ko katu." Anĩ rahã: "Ko katu ym. Jaxer" aja mujekwa. (Upa ipy'a rehe ma'e ke amõ ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke Tupã je'ẽha mujekwa. A'erehe Tupã rehe jahendu ta me'ẽ te'e.)

¹³ Upa ma'e ke Tupã ukwa katu. Marã ka ym ma'e ke ingi mukanĩha awa. Upa a'e mujã ame'ẽ ke a'e ukwa katu. Upa ma'e ke a'e usak tĩ. Yman rahã, upa jama'ema'e

ame'ẽ ke japandu ta ipe tĩ. (A'erehe mã peja jahendu katu ehe apo 'y.)

Jesu riki jandema'e pa'i keruhũ

¹⁴ Jesu rehe jajurujar katu, a'erehe mã peja tapijar te'e we jajurujar katu ehe. Jesu riki jandema'e pa'i keruhũ. Tupã ra'yr a'e tĩ. Jande rehe har Tupã namõ a'e pandu pandu ixo. Inamõ ixo.

¹⁵ Jande pitu te'e. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e. Upa ame'ẽ ke Jesu ukwa katu. Pe, jande rehe pyrara usak tĩ. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e, ame'ẽ ke Satana putar katu. (Ãjã ramũi a'e.) Ame'ẽ ke a'e manga manga. Jande aja jandema'e pa'i keruhũ tĩ. Satana manga manga tipe. Jandema'e pa'i keruhũ ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te. A'erehe jande py'a ke a'e mātã katu. Ame'ẽ ke ukwa katu. Jandema'e pa'i keruhũ a'e tĩ.

¹⁶ A'erehe mã peja Tupã namõ japandu pandu katu. Jakyje ym ha namõ a'e wapyk ame'ẽ ndutar koty jahyk katu, ame'ẽja saka. Aja rahã, japandu pandu katu inamõ. Arahã jande rehe a'e ipy'a katu. Jande rehe a'e pyrara usak tĩ. Jande pitu te'e rahã, jande py'a ke a'e mātã katu tĩ.

5

¹ Sehar sawa'e ta ngi har pa'i keruhũ ke jande jajo'ok. A'e riki mukatuha aja saka. Tupã namõ mukatuha. Ma'e ke amõ ma'ema'e ta me'ẽ te'e, ame'ẽ ke henda ke pe pa'i keruhũ ma'ema'e. A'erehe Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, ma'e ke pa'i keruhũ riki me'ẽ me'ẽ Tupã pe. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ipy'a ngi Tupã juhyk, ame'ẽ ke amõ putar rahã, arapuharan ke a'e werur, pa'i keruhũ pe. Pe, ame'ẽ ke pa'i keruhũ hapy. Aja jundéu awa ta ma'ema'eha ke.

² Pa'i keruhũ awa te'e a'e tĩ. A'erehe pitu te'e a'e tĩ. A'erehe amõ ta pe wewe katu pandu. Amõ ta ukwa ym ame'ẽ ta ke. Ka'u te'eha ma'ema'eha namõ ixo ame'ẽ ta ke tĩ. Ame'ẽ ta pe pa'i keruhũ wewe katu pandu.

³ A'e pitu te'e tĩ. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e tĩ. A'erehe ima'e ka'u te'eha ma'eha ke rehe arapuharan ke a'e hapy tĩ. Aja Tupã pe pandu: "Ihẽ py'a ke ejuhyk apo 'y" aja. Ngã ma'e ka'u te'eha

ma'ema'eha ke rehe arapuharan ke a'e hapu tĩ.

⁴ “Ihẽ riki pa'i keruhũ wan ta” aja ym sawa'e jeje jumu'am. Anĩ. Tupã putar, aja amõ mu'am: “Pa'i keruhũ wan ta nde” aja. Arã riki aja. Yman amõ pandu ipe: “Nde riki pa'i keruhũ apo 'y” aja.

⁵⁻⁶ Kirisutu aja tĩ. “Ihẽ riki pa'i keruhũ wan ta” aja jeje jumu'am ym tĩ. Anĩ. Tupã riki pandu ipe. Aja amõ riki Tupã je'eha rehe mupinim.

“Ihẽ ra'yr nde. Nde pái ihẽ tĩ” aja ngã pe ihẽ apandu apo 'y.

Amõ mupinim we tĩ. Tupã mujekwa ame'ẽ ke mupinim.

“Pa'i keruhũ nde. Aja te'e ta nde erexo. Mekisende aja nde pa'i keruhũ tĩ” aja pandu.

⁷ Kome'ẽ ywy keruhũ pe Jesu ixo rahã, Tupã namõ a'e pandu pandu. (Sehar pa'i keruhũ ma'eha aja a'e tĩ.) “Mã! Ihẽ ke ngã jukwa ta. Nde ereputar rahã, emuhem ihẽ ke kÿ” aja pandu pandu. Hãtã a'e pandu ipe. Jixi'u tĩ. (Aja rahã, sehar pa'i keruhũ aja pitu te'e a'e tĩ aja mujekwa tĩ.) “Ihẽ jõ riki katu te me'ẽ ke” aja ym Ta'yr pandu. Amõ we tĩ. Ipái keruhũ rehe a'e ipy'a katu tĩ. A'erehe a'e pandu ame'ẽ ke rehe Tupã hendu katu.

⁸ Tupã ra'yr ke a'e tipe. Anĩ. A'e ke amõ ta mupyrara hũ. Ame'ẽ ke Tupã putar, aja a'e ukwa katu. A'erehe ipy'ahu te'e hendu. Amõ ta mupyrara rahã, Tupã pe a'e pandu: “Tapijar te'e we nde rehe ahendu katu axo” aja. Aja hendu katuha ke a'e jumu'e. (Sehar pa'i keruhũ aja Tupã rehe hendu katu tĩ.)

⁹ Pe, upa rahã, ehe har Tupã pandu: “Katu te ame'ẽ ke nde” aja. Pe, ywa pe mujywy raho. A'erehe Ta'yr riki ngã ke muhã katu. Upa hendu katu ame'ẽ ta ke a'e muhã ta. Aja te'e ta inamõ a'eta ixo.

¹⁰ Pe, Tupã pandu tĩ:

—Nde riki pa'i keruhũ. Mekisende aja nde riki pa'i keruhũ tĩ — aja Ta'yr pe.

Ta'yn ta aja ym ma'e ke pekwa pekwa pexo

¹¹ Kirisutu riki pa'i keruhũ ame'ẽ rehe har amõ we ihẽ apandu tar katu tipe. Anĩ.

Pehẽ ãkã ianam rãi, a'erehe marã ka ym upa katu te amujekwaha pehẽ pe.

¹² Yman Jesu kotyhar ta ke aja pexo. Tupã je'eha ke amõ ta pe pemu'e ta me'ẽ te'e tĩ. Anĩ. Aja ym rĩ. Pehẽ pe amõ ta Tupã je'eha ke mu'e we rĩ. Pejurujar katu py rahã, pejumu'e. Ame'ẽ ke pejumu'e we rĩ. Ta'yn ta aja kamby te'e u'u ame'ẽja saka. (Aja rahã ta'yr mi Tupã je'eha ke pekwa.) Tiha ame'ẽ ta aja pexo rahã, so'o pupur ke pe'u ta tipe. So'o pupur ke pe'u, aja rahã, Tupã je'eha ke pekwa katu, aja pexo.

¹³ Kamby te'e u'u ame'ẽ ke ta'yn riki. Pe, ta'yn rahã, ukwa ym ma'e ke. Ma'e riki katu ame'ẽ ke my? Ma'e riki katu ym ame'ẽ ke my? Ame'ẽ ke ukwa ym.

¹⁴ So'o pupur ke u'u, ame'ẽ ke tiha ame'ẽ ke a'e. Yman ixo. A'erehe upa ukwa katu. Ma'e katu ame'ẽ ke ukwa katu. Pe, ame'ẽ ke ma'ema'e katu. Ma'e katu ym ame'ẽ ke ukwa katu tĩ. Pe, ame'ẽ ke ma'e ym tĩ.

6

Mã peja Tupã rehe har pejumu'e we rĩ

¹ Mã peja katu ame'ẽ ke jama'ema'e katu, a'erehe Tupã je'eha ke mã peja i'ar koty te we jajumu'e katu te we ta rĩ. Mã peja tiha ame'ẽ ta aja jaxo. Kirisutu rehe jajurujar katu py rahã, ehe har jõ jajumu'e. Ame'ẽ ke rehe jõ mã peja ym jakwa jakwa jaxo rĩ. Arahã ma'e jaka'u te'eha jama'eha ngi jande py'a ke jamuruwak ta me'ẽ te'e, aja jajumu'e. Tupã rehe jajurujar katu ta me'ẽ te'e, aja jajumu'e tĩ.

² Jande ke amõ ta mujahuk ta me'ẽ te'e, aja jajumu'e tĩ. (Aja rahã, Tupã kotyhar ta ke apo 'y, aja jamujekwa.) Jande ãkã rehe ipo ke amõ mujar rahã, pandu: “Mã peja nde rehe Tupã usak katu” aja. Aja jajumu'e tĩ. Manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera katu ta muhem, aja jajumu'e tĩ. Yman rahã ixotyhar ta aja ym ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta tĩ. Pe, aja te'eha mupyraraha renda pe ixo ta, aja jajumu'e tĩ. Upa aja jajumu'e py, ame'ẽ ke rehe mã peja ym jakwa jakwa jaxo rĩ.

³ Mã peja i'ar koty te we Tupã je'eha ke jajumu'e katu. Tupã putar rahã, amõ we ame'ẽ ke jajumu'e katu ta kÿ.

Mã peja pejurujar katuha ke pehijar ym

4 Tupã rehe jurujar katuha ke amõ ta hijar rahã, marã ka ym ipy'a ke Tupã koty muruwakiha tĩ. Yman Tupã rehe har a'eta jumu'e katu riki. I'ã ke a'eta py'a rehe Tupã moĩ tĩ. Ywa ngi ma'e ke Tupã me'ẽ me'ẽ, ame'ẽ ke a'eta ukwa tĩ. Pyhyk katu tĩ.

5 Tupã pandu ame'ẽ ke a'eta ma'ema'e katu, aja a'eta ukwa katu tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pyahu ame'ẽ ke pyrãtãha namõ Tupã mujã ta tĩ. Aja me'ẽ pyrãtãha ke rehe a'eta usak tĩ. (Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e rahã, a'eta usak tĩ.)

6 Pe, Tupã rehe jurujar katuha ke a'eta hijar. Aja rahã marã ka ym ipy'a ke Tupã koty muruwakiha tĩ. Aja rahã, marã ka ym jurujar katuha ehe tĩ. Tupã ra'yr ke myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe mupyrãtã we ta tĩ, ame'ẽja saka. Aja rahã, Tupã ra'yr rehe ngã puka puka hũ, ame'ẽja saka tĩ. Aja rahã marã ka ym ipy'a ke Tupã koty muruwakiha tĩ.

7 Ywy rehe aman u'ar u'ar. Pe, ma'eywa uhem katu. Ame'ẽ ke ijar u'u katu. Ame'ẽ ma'eywa ke Tupã muhury katu. Usak katu ehe. Aja awa tĩ. Je'ẽha ke Tupã mujekwa ngã pe. Pe, jurujar katu ehe. Ma'e katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e tĩ. Ma'eywa hury katu, ame'ẽja saka ame'ẽ. Ame'ẽ ta rehe Tupã usak katu tĩ.

8 Pe, ywy ngi juruwe jõ uhem rahã, ame'ẽ kupixa jaxer riki. Kupi'i jõ uhem rahã, aja tĩ. Jaxer tĩ. Aja amõ ta tĩ. Je'ẽha ke Tupã mujekwa ngã pe. Ame'ẽ ke rehe jurujar katu. Pe, a'engi hijar tĩ. Ma'e katu ame'ẽ ke aja ym ma'ema'e. Juruwe uhem, ame'ẽja saka ame'ẽ. Aja rahã, Tupã pandu tate my: "Pehẽ katu ym. Aputar ym pehẽ" aja my. Juruwe ke kupixa jar jo'ok. Pe, xirik rahã, hapu. Upa ukwái. Aja hijar ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta tĩ.

Ixotyhar ta rehe tapijar te'e we pesak katu rĩ

9 Ihẽ rehe katu me'ẽ ta! Pehẽ rehe ihẽ apy'a katu, a'erehe hãtã ihẽ aje'ẽ pehẽ pe. Pejurujar katuha ke pehijar ym, aja ihẽ akwa. Kupixa jaxer aja ym pehẽ tĩ, aja akwa tĩ. Pehẽ ke Tupã muhã katu, a'erehe ma'e katu ame'ẽ ke pehẽ pe a'e muwyr ta tĩ. Kupixa katu, aja me'ẽ pehẽ tĩ, aja ihẽ akwa tĩ.

10 Tupã riki katu te ame'ẽ ke a'e. Pehẽ pepy'a katu ehe, a'erehe Jesu kotyhar ta rehe pesak katu. Ima'e ym te ame'ẽ ta pe peme'ẽ me'ẽ katu. Ame'ẽ ke Tupã harái ym ta. Jete. Tapijar te'e we Jesu kotyhar ta rehe pesak katu rĩ. Aja Tupã rehe pepy'a katu, aja pemujekwa.

11 Jesu kotyhar ta rehe pesak katu. Pehẽ pame katu te aja pexo. Jesu jywyr ym rahã we, mã peja aja te'e ta pexo, aja japutar katu. Pe, pehẽ rury katu ta pexo. Jesu jywyriha rehe peharõ katu pexo. Pe, a'e jywyr rahã, pehẽ rury katu ta.

12 Amõ ta pe Tupã pandu katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu ta kÿ. Kuja: "Ihẽ namõ pexo ta" aja. Ame'ẽ rehe a'eta jurujar katu. Ame'ẽ rehe ipy'ahu we harõ ixo rĩ. Ame'ẽ ke hijar ym rĩ. A'erehe Tupã pandu katu, ame'ẽ ke a'eta pyhyk katu. Ame'ẽ ta aja pexo tĩ. Pehẽ ãkã ianam rãi aja ym pexo.

Tupã pandu katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu

13-14 Amarã pe Tupã manga katu: "Nde rehe ihẽ asak katu ta. Ne rainõ ta ke ihẽ amuheta hũ ta" aja Tupã. A'e pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu ta, aja Amarã pe mujekwa. Tupã 'ar koty te we katu te ame'ẽ ke nixói te. A'erehe ima'e je'ẽha namõ manga katu ame'ẽ ke Tupã ma'ema'e katu.

15 Ame'ẽ rehe ipy'ahu te'e we ixo rĩ. A'erehe Tupã manga katu ame'ẽ ke Amarã pe a'e muwyr katu.

16 Sehar sawa'e pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu ta, aja sawa'e pandu rahã, i'ar koty te we pyrãtã katu ame'ẽ je'ẽha rupi a'e pandu. Aja rahã, katu tiki. Aja rahã, sawa'e ta je'ẽ je'ẽha putu'u ta riki. "A'e ma'ema'e ym ta" aja ym pandu ta. Panduha ke mukanim ym te ta awa, aja ukwa.

17 Amõ ta pe Tupã pandu: "Pehẽ ke ihẽ amuhã ta" aja. "Ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ amukanim ym te ta" aja a'eta pe Tupã mujekwa tar katu. A'erehe a'e pandu tĩ: "Ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu ta" aja.

18 A'e pandu ame'ẽ ke Tupã mukanim ym te ta. "Ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ta" aja Tupã pandu. Ame'ẽ ke a'e muruwak ym te ta tĩ. Marã ka ym te'e panduha a'e. A'erehe Tupã kotyhar ta aja jaxo rahã, a'e

pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu ta, aja jakwa katu. Jande py'a ke a'e mâtã katu tĩ. A'erehe Tupã namõ jaxo ta, ame'ë ke rehe jaharõ katu jaxo. Ame'ë panduha ke jahijar ym te ta.

¹⁹ Tupã namõ jande jaxo ta, ame'ë rehe jaharõ katu jaxo. A'erehe jajurujar katuha ke jahijar ym ta. Tupã namõ jaxo ta, ame'ë riki jetehar te ke. Marã ka ym awa mukanĩha. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe kapy ihĩ. Pan te'e hukwen kyn-daha a'ep ihĩ. Ame'ë rupi sehar pa'i keruhũ asa oho. Tupã namõ pandu rahã, ame'ë rupi asa oho. Aja ywa pe Jesu oho tĩ. Tupã namõ a'e pandu pandu. Pan te'e hukwen kyndaha aja a'e asa oho, ame'ëja saka. Pe, Tupã namõ ixo apo 'y.

²⁰ A'ep Jesu riki oho py. A'erehe Tupã namõ jaxo ta kÿ, aja jakwa katu. Haikwer rupi jaho ta kÿ tĩ. Jande rehe har Tupã pe a'e pandu pandu ixo. A'e riki pa'i keruhũ. Aja te'eha a'e. Mekisende aja Jesu riki pa'i keruhũ tĩ.

7

Mekisende rehe har

¹ Apo Mekisende rehe har ihẽ apandu ta. A'e riki sehar kapitã keruhũ tĩ. Sarẽ ok ta pe har tama'e kapitã keruhũ. Sehar pa'i keruhũ a'e tĩ. Tupã pe a'e paraky ixo. Tupã riki ywatehar ke a'e. Sehar amõ kapitã keruhũ ta namõ Amarã jumai mai. Pe, ame'ë ta ke a'e muputu'u riki. Pe, hok koty a'e jywyr oho ixo rahã, Mekisende uhyk ehe. Pandu ipe: “Mã peja nde rehe Tupã usak katu” aja Amarã pe.

² Pe, ma'e ke Amarã me'ë ipe. Kapitã keruhũ ta ke muputu'u rahã, a'etama'e ke upa pyhyk raho. Upa ame'ë ke Amarã mowok. Jande popa hetaha aja mowok. Ame'ë jande popa hetaha ngi har peteĩ Mekisende pe a'e te'e me'ë. Mekisende mokõi her namõ ixo: “Ko kapitã keruhũ. Katu te ame'ë ke jõ ma'ema'e ame'ë ke a'e” aja her. Amõ her: “Ko kapitã keruhũ. Ngã jumai ym te ame'ë ke a'e” aja her tĩ. (A'erehe jandema'e sawa'e te aja a'e tĩ. Kapitã keruhũ a'e tĩ. Jumaiha nixói ipe tĩ.)

³ Mekisende pái rer ke jande jakwa ym. Imãi rer jakwa ym tĩ. Hamũi ta rer jakwa ym tĩ. Myja rahã a'e u'ar my? Jakwa ym

tĩ. Myja rahã a'e manõ my? Jakwa ym tĩ. (A'erehe ixuwe katu ixo, ame'ëja saka.) A'erehe Tupã ra'yr aja a'e tĩ. (Ixuwe katu aja ixo a'e tĩ.) Pa'i aja te'eha a'e ixo.

⁴ Mekisende riki katu te ame'ë ke, aja pekwa. Amarã jande ramũi ke a'e. Amõ kapitã keruhũ ta namõ a'e jumai rahã, a'etama'e ke a'e pyhyk. Pe, jande popa hetaha ngi har peteĩ Mekisende pe a'e te'e me'ë. A'erehe Mekisende riki katu te ame'ë ke a'e, aja pekwa. (Amarã 'ar koty te we katuha.)

⁵ Rewi rainõ ta pa'i ta ke. Moise je'ëha mujekwa: “Jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke jo'ok. Jundéu awa ta ngi jo'ok” aja pa'i ta pe mujekwa. Ianam ta ngi jo'ok. Amõ awa ta ngi anĩ. Jo'ok ym. Ianam ta riki Amarã rainõ ta ke tĩ.

⁶ Mekisende Rewi rainõ ym. Jundéu awa ym a'e. Amarã ngi ma'e ke a'e jo'ok. Jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke a'e jo'ok. Pe, Amarã pe a'e pandu: “Mã peja nde rehe Tupã usak katu” aja. Amarã pe Tupã pandu: “Ne rainõ ta ke ihẽ amuheta hũ ta” aja. Ame'ë Amarã pe katu ame'ë ke Mekisende pandu.

⁷ Amõ pe amõ pandu: “Mã peja nde rehe Tupã usak katu” aja. Ame'ë pandu ame'ë ke amõ 'ar koty te we pyrãtãha, aja jakwa katu. (A'erehe Mekisende riki Amarã 'ar koty te we katuha aja jakwa katu.)

⁸ Jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke pa'i ta jo'ok. Awa ta te'e a'eta. A'erehe manõ ta tĩ. Mekisende anĩ. Jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke a'e jo'ok tĩ. Pe, Tupã je'ëha rehe amõ mupinim: “A'e ixo” aja. (Aja rahã, a'e manõ, aja Tupã je'ëha rehe mupinim ym awa. A'erehe Mekisende riki pa'i ta 'ar koty te we katuha.)

⁹ Pe, Mekisende pe jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke Amarã me'ë rahã, Rewi riki me'ë ipe tĩ, ame'ëja saka japandu. Rewi rainõ ta riki jundéu awa ta ngi jo'ok tĩ. Jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke jo'ok tĩ.

¹⁰ Amarã rehe Mekisende uhyk rahã, Rewi nixói rĩ. U'ar ym rĩ. Rewi riki hamũi rehe ihĩ, ame'ëja saka japandu. A'erehe Mekisende pe ma'e ke Rewi me'ë tĩ, ame'ëja saka. Amarã me'ë rahã, Rewi me'ë ipe

tĩ, ame'ẽja saka. (A'erehe Mekisende riki Rewi 'ar koty te we katuha.)

¹¹ Tupã je'ẽha ke jundéu awa ta pe Moise me'ẽ rahã, Rewi rainõ ta pa'i ta ke. Ame'ẽ pa'i ta Tupã mujekwa ame'ẽ ke ma'ema'e. Upa hymba ke ngã hapy hapy. Ame'ẽ riki ngãma'e ma'eha. Hapy rahã: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke nixói te nde pe” aja ym Tupã pandu. Aja pandu rahã, amõ pa'i ke Tupã mu'am ym ta tipe. Anĩ. Pandu ym. A'erehe amõ pa'i keruhũ ke Tupã mu'am ta me'ẽ te'e. Arã pa'i keruhũ py. Amõ uhem ta. Arã aja ym ta a'e tĩ. Mekisende aja amõ pa'i keruhũ uhem ta tĩ.

¹²⁻¹⁴ Aja japandu rahã, jandema'e sawa'e te rehe har japandu. Kirisutu ke a'e. Aja amõ kotyhar pa'i uhem rahã, Moise je'ẽha ke muruwak ta me'ẽ te'e tĩ. Pesarahã! Moise je'ẽha kuja mujekwa: “Rewi rainõ ta jõ pa'i ta” aja. Jandema'e sawa'e te Rewi rainõ ym. Junda rainõ ke a'e aja jakwa katu. Junda rainõ ta ngi har pa'i ym te ta riki. A'erehe Moise je'ẽha ke muruwak ta me'ẽ te'e. “Junda rainõ ta ngi har amõ riki pa'i keruhũ wan ta” aja Moise pandu ym te. Aja rahã jandema'e sawa'e te pa'i keruhũ ym ta tipe. Anĩ. A'e riki Mekisende aja pa'i keruhũ a'e tĩ. A'erehe Moise je'ẽha ke muruwak ta me'ẽ te'e tĩ.

Mekisende aja amõ pa'i keruhũ pu'am tĩ

¹⁵ Ame'ẽ rehe har jakwa katu te we rĩ. Amõ kotyhar pa'i ke uhem. Mekisende aja a'e tĩ. (Kirisutu a'e.)

¹⁶ Pa'i aja a'e ke amõ mu'am. Rewi rainõ ke a'e a'erehe pa'i aja a'e ke amõ mu'am my? Anĩ. Aja ym. Uhã te hũ ame'ẽ ke a'e, a'erehe pa'i aja mu'am.

¹⁷ Aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ: “Nde riki pa'i wan ta. Aja te'e ta nde erexo. Mekisende aja nde riki pa'i wan ta tĩ” aja panduha ihĩ.

¹⁸ Rewi rainõ ta riki pa'i ta. Ame'ẽ panduha ke Tupã mukanim. A'eta riki pa'i ta rahã, muhã ym awa ke, a'erehe katu ym. Jaxer tĩ.

¹⁹ Moise je'ẽha rehe amõ hendu katu rahã: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke nixói te nde pe” aja Tupã pandu ym te. Apo amõ kotyhar pa'i ke Tupã mu'am, a'erehe Tupã namõ jaxo ta

ky. Ame'ẽ rehe jaharõ katu jaxo. Katu te ame'ẽ.

²⁰⁻²¹ Amõ we tĩ. Jesu ke pa'i aja Tupã mu'am rahã, a'e pandu: “Ihẽ ruhã te hũ ame'ẽ ke ihẽ. A'erehe ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu ta” aja. Aja Rewi rainõ ta rehe har a'e pandu ym. Pa'i ta aja a'e mu'am rahã, aja pandu ym. Pe, Jesu rehe har a'e pandu. Ame'ẽ ke Ndawi mupinim. Kuja:

“Jandema'e sawa'e te manga katu: ‘Ihẽ ruhã te hũ ame'ẽ ke ihẽ. A'erehe ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu ta’ aja.

Kuja a'e pandu tĩ: ‘Nde riki pa'i wan ta. Aja te'e ta nde erexo’ aja.” (Ame'ẽ panduha ke a'e muruwak ym te ta.)

²² “Jesu riki pa'i” aja Tupã pandu. A'erehe a'e pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu ta, aja mujekwa katu. (A'erehe Kirisutu pa'i keruhũ a'e tĩ.)

²³ Amõ we tĩ. Pa'i ta heta riki. Rewi rainõ manõ ta ame'ẽ ta ke a'eta, a'erehe marã ka ym tapijar te'e we pa'i tama'e parakyha ke ma'ema'eha. Peteĩ manõ rahã, amõ riki henda pe paraky ixo. A'erehe a'eta heta riki.

²⁴ Jesu anĩ. Uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. A'erehe Jesuma'e ma'eha ke amõ pyhyk ym te. Pa'ima'e ma'eha ke pyhyk ym te. Aja te'e ta pa'i ke Jesu.

²⁵ “Jesu rehe ihẽ ajurujar katu. A'erehe ihẽ ke emuhã katu” aja Tupã pe amõ pandu. Ame'ẽ ta ke Jesu muhã katu apo 'y. Aja te'e ta muhã katu ixo tĩ. Uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. A'erehe aja te'e ta Tupã namõ a'e pandu pandu. Jurujar katu ehe ame'ẽ ta rehe har a'e pandu pandu. A'erehe ame'ẽ ta ke a'e muhã katu.

Jesu riki jandema'e pa'i keruhũ katu te ame'ẽ ke

²⁶ Jesu riki jandema'e pa'i keruhũ. A'e jõ riki a'ewan, ame'ẽja saka. Katu te ame'ẽ ke a'e. Katu ym ha nixói te ipe. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke nixói te ipe tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'e, ame'ẽ ta aja ym te a'e ixoha tĩ. Pe, ywa pe a'e ke Tupã raho. Hake a'e mapyk. (Aja rahã: “Katu te ame'ẽ ke ko” aja mujekwa katu.)

²⁷ Sehar pa'i keruhũ ta aja ym Jesu tĩ. Sehar pa'i keruhũ ta arapuharan ta ke

hapy. Ima'e ma'e ka'u te'eha ma'eha ke rehe muhepy. Ame'ë ke hapy. Aja wera rahã pame katu te hapy. Jesu aja ym. Pe, amõ ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe pa'i keruhũ muhepy. Ame'ë ke sehar pa'i keruhũ hapy tĩ. Aja wera rahã pame katu te hapy. Jesu aja ym tĩ. Peteĩhar a'e manõ. A'e jõ. A'ewan ame'ë. Upa awa ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'erehe a'e manõ.

²⁸ Sawa'e ta ke pa'i keruhũ wan ta aja Moise je'ëha mu'am. Ame'ë sawa'e ta pitu te'e. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe pitu te'e. Jesu anĩ. Pitu te'e ym a'e. Pe, Moise je'ëha muwyr. A'engi: "Jete atu te ihẽ apandu" aja Tupã pandu. "Ihẽ ra'yr ke pa'i keruhũ aja ihẽ amu'am ta" aja. Ta'yr riki katu te ame'ë ke a'e. Aja te'e ta a'e ixo.

8

Jesu riki jandema'e pa'i keruhũ

¹ Pesarahã! Pa'i keruhũ rehe har ihẽ apandu ramõ. Aja me'ë pa'i keruhũ Jesu. Ywa pe Tupã rake a'e wapyk uĩ. Tupã pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e.

² Tupã rehe ipy'a moĩ moĩha renda te ke Tupã mujã, ame'ëja saka. Ywa pe ihĩ ame'ë ke mujã. A'erehe ame'ë ke sawa'e ta mujã ym. Ame'ë rehe kapy ihĩ, ame'ëja saka. Katu te ame'ë ke ame'ë. A'ep Tupã ixo. A'ep pa'i keruhũma'e ma'eha ke Jesu ma'ema'e katu, aja a'e ixo.

³ Yman sehar pa'i keruhũ ta pame katu te amõ mu'am. Ma'e ke myrape 'ar pe a'eta moĩ moĩ. "Tupãma'e ke ko" aja a'eta pandu. Ame'ë ke ywa ngi Tupã usak, ame'ëja saka. Arapuharan ta ke a'eta hapy hapy tĩ. (Aja ymanihar ta ima'e ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe muhepy.) A'erehe ma'e ke Tupã pe Jesu me'ë ta me'ë te'e tĩ. Pa'i keruhũ a'e, a'erehe ma'e ke me'ë ta me'ë te'e. Arapuharan anĩ. Kuja. Tupã pe a'e pandu: "Ko ihẽ axo. Nde pe ihẽ ajume'ë" aja.

⁴ Kome'ë ywy keruhũ pe a'e ixo ta tipe rahã, pa'i aja ym ta a'e. Ko pa'i ta ixo. Kome'ë ywy keruhũ pe ixo. A'erehe Jesu anĩ. Pa'i aja ym ta a'e. Tupã pe ma'e ke sehar ta me'ë me'ë. Moise je'ëha mujekwa, aja a'eta me'ë me'ë.

⁵ Pa'ima'e ma'eha ke sehar ta ma'ema'e tĩ. Ame'ë ma'eha ywa pe ma'eha aja saka tĩ. Yman Moise mujãha ke aja tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda ke a'e mujã. So'o pirer ok ke te'e ame'ë. Ame'ë ke a'e mujã tate rahã, Tupã pandu ipe:

—So'o pirer ok mujãha ke nde pe ihẽ amujekwa ta. Ywy'ã keruhũ pe nde erexo rahã, ihẽ amujekwa ta nde pe. Ywa pe amõ ihĩ, aja me'ë amujekwa ta. Aja me'ë emujã katu te tĩ — aja Moise pe.

⁶ Jesu riki amõ kotyhar. Ywa pe pa'ima'e ma'eha ke a'e ma'e. A'erehe ima'e ma'eha riki sehar pa'i 'ar koty te we katuha. Ma'e panduha ke Tupã namõ Jesu pandu. Kuja: "Ihẽ amanõ ta, a'erehe ngã rehe nde py'a emujywy" aja ipe. Ame'ë panduha i'ar koty te we katuha. Moise pe je'ëha me'ë, ame'ë 'ar koty te we katuha. Pandu katuha ke Jesu ma'ema'e katu tĩ. Kuja. "Ihẽ rehe jurujar katu ame'ë ta ke ihẽ amuhã katu ta" aja. A'erehe panduha ke Tupã namõ Jesu pandu. Ame'ë ke Moise pe me'ë, ame'ë 'ar koty te we katuha. A'erehe i'ar koty te we katuha.

⁷ Je'ëha ke Moise pe Tupã muwyr. Ame'ë riki katu te ame'ë ke rahã, amõ je'ëha ke Tupã muwyr ym ta tipe.

⁸ Ymanihar ixotyhar ta riki katu ym aja Tupã ukwa katu. Hendu ym ehe. A'erehe amõ je'ëha ke a'e muwyr ta me'ë te'e. A'erehe yman kuja jandema'e sawa'e te pandu:

"Yman rahã jundéu awa ta pe ihẽ je'ëha ke ihẽ amondo ta.

Pyahu ame'ë ke. Junda rainõ ta pe ihẽ amondo ta tĩ.

⁹ Pehẽ ramũi ta ke Eji ywy ngi ihẽ amuhem rahã, ihẽ je'ëha ke ihẽ amondo ngã pe.

Ihẽ je'ëha rehe a'eta hendu ym. Je'ëha mujekwa aja a'eta ma'ema'e ym riki. A'erehe a'eta ke ihẽ ahijar tĩ.

Ame'ë je'ëha ke hainõ ta pe ihẽ amondo ym ta tĩ. Amõ kotyhar je'ëha ke amondo ta.

¹⁰ Apo amõ kotyhar je'ëha ke jundéu awa ta pe ihẽ amondo ta.

Yman rahã, ihẽ je'ëha ke a'eta pe ihẽ amujekwa ta.

Ngã py'a rehe ihẽ amoĩ ta. A'erehe upa katu te ukwa ta. Pe, a'eta hendu katu

ehe. (A'erehe mu'e ym ta ihē rehe har.)

Ihē kotyhar ta ke a'eta. A'etama'e Tupā ihē. A'eta rehe ihē asak katu ta" aja jandema'e sawa'e te pandu.

¹¹ Amō we a'e pandu tī:

"Upa katu te ihē rehe har ngā ukwa ta. Upa katu te kapitā keruhū ta ukwa ta tī. Upa katu te miasu ta ukwa katu ta tī. A'erehe ianam ta ke a'eta mu'e ym ta: 'Jandema'e sawa'e te rehe har pejumu'e' aja pandu ym ta.

A'eta ixo, ame'ē ywy pe har ta ke aja ym a'eta mu'e ta tī. 'Jandema'e sawa'e te rehe har pejumu'e' aja mu'e ym ta tī. Upa katu te ngā ukwa katu, a'erehe aja pandu ym ta.

¹² Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e tipe. Ihē py'a jywyr ta ngā rehe. Upa ngāma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ihē aharái ta" aja jandema'e sawa'e te pandu.

¹³ Je'ēha pyahu ke Tupā muwyr, aja a'e pandu. Aja rahā muwyr py ame'ē ke mukwehehar. Pe, kwehehar rahā, ombor. Katu ym rahā, ombor tī. A'erehe muwyr py ame'ē ke Tupā mukanim. (Moise je'ēha ke mukanim.)

9

Tupā rehe ipy'a ke moī moī ha rehe har

¹ Yman Tupā pandu jande ramūi ta pe. Panduha py ke ame'ē, aja jakwa. "Ihē Tupā. Ihē je'ēha rehe pehendu katu rahā, pehē rehe ihē asak katu ta" aja. Pe, so'o pিরer ke te'e ok ke a'eta mujā. A'ep Tupā rehe ipy'a ke a'eta moī moī. Myja me'ē Tupā rehe ipy'a ke a'eta moī moī my? Ame'ē ke Tupā mujekwa katu.

² Pe, sehar so'o pিরer ke te'e ok keruhū ke a'eta mujā. Jupyka riki so'o pিরer tī. Mokōi kapy ihī. Peteī kapy hukwen koty ihī. Ame'ē pe ma'e weraha tymā i'āi. Myrape ihī tī. Ame'ē 'ar pe mbeju ke pa'i mou. Aja Tupā rehe ipy'a ke moī moī ngā. Ame'ē kapy: "Katu" aja ngā panduha.

³ Ame'ē kupe koty amō kapy ihī. Ame'ē riki: "Katu te me'ē ke" aja jande ramūi ta pandu. A'ep Tupā ixo, ame'ēja saka. Pan rukwen kupe koty ihī. A'ep Tupā ixo, ame'ēja saka.

⁴ Ame'ē kapy pe kaixā ihī. Myra ke te'e mujā ame'ē ke. Upa katu te itatawa pe pukek. Ame'ē kaixā 'ar pe ma'e pihe katu ame'ē ke ukwái. Amō kaixā a'ep ihī tī. Itatawa ke te'e upa katu te ame'ē pe pa'i pukek tī. Ame'ē kaixā jywī pe parasuku ihī. Itatawa ke te'e mujā ame'ē ke. Ame'ē pe: "Mana" ihī. (Yman ame'ē ke jundéu awa ta pe Tupā me'ē.) Ame'ē kaixā pe myra ihī tī. Arāma'e ke. Yman xirik rahā, ame'ē ngi hokyr uhem. Ame'ē kaixā pe mokōi itape ihī tī. Ame'ē rehe je'ēha ke Tupā mupinim. Jande popa (10) je'ēha ame'ē ke. Ame'ē rehe jundéu awa ta hendu katu ta me'ē te'e.

⁵ Ame'ē kaixā 'ar pe ma'e'a i'āi. "Xerumī" aja riki. Ipyyo namō ixo. Tupā je'ēha rahoha ta aja ame'ē ta tī. Ipyyo pিরar, aja i'āi. Ame'ē i'āi rahā, Tupā riki a'ep ixo tī, aja ame'ē mujekwa ngā pe. Ma'e renda 'ar pe ipyyo pিরar aja i'āi. Ma'e ka'u te'eha ke ngā ma'ema'e. Ame'ē ta rehe Tupā ipy'a jywyr tī, aja mujekwa tī. Ipyyo pিরar aja i'āi rahā, aja mujekwa katu. Apo upa katu te ame'ē kapy rehe ihī ame'ē ke ihē amujekwa ym ta rī. Ta'yr mi jō amujekwa.

⁶ Upa moī katu rahā, kuja pa'i ma'ema'eha ke. Sehar so'o pিরer ok keruhū kapy katu ame'ē pe ma'e ke ma'ema'e ixo. Wera rahā pame katu te a'ep pa'i ta ma'e ke ma'ema'e ixo.

⁷ Jywī pe pa'i keruhū jō ixo katu. Kapy katu te ame'ē pe ixo. Peteī warahy 'ar aha oho rahā, peteīhar jō ixo oho. Amō ta rymba ruwy ke namō ixo oho. Ame'ē ke Tupā pe mujesak, ame'ēja saka. Pe, pandu: "Ma'e aka'u te'eha ke ihē ama'ema'e. Ko ihē rymba ruwy ihī. Ame'ē arur. A'erehe ihē rehe nde py'a emujywyr katu" aja Tupā pe. Amō we tī. Kuja pandu tī: "Ukwa ym ha rupi ma'e ka'u te'eha ke ngā ma'ema'e. Ko amō ta rymba ruwy arur tī. A'erehe ngā rehe nde py'a emujywyr katu tī" aja Tupā pe tī.

⁸ So'o pিরer ok keruhū pewehī rahā, marā ka ym kapy rehe johu ngā ixeha, aja Tupā'a mujekwa katu ngā pe. (Aja rahā, Tupā ixo, ame'ē pe oho ym awa, aja mujekwa.)

⁹ Aja apo tī. Marā ka ym kapy katu te ame'ē pe ngā ixeha. Kuja jakwa. Ymanihar ta ma'e ke Tupā pe werur. Ipy'a ke ngā moī moī ehe rahā, ma'e ke ngā werur. Pe,

ame'ë hymba ta ke tapijar te'e we pa'i ta hany hany rĩ. Upa ukwái. Aja rahã, upa ame'ë ke a'eta py'a ke juhyk ym we rĩ, aja jakwa katu.

¹⁰ Pesarahã! (Ymanihar ma'ema'eha awa py'a ke juhyk ym we rĩ.) Ame'ë ymanihar je'ëha kuja mujekwa. Ma'e ke ja'u katu my. Y aja me'ë ke ja'u katu my. Myja Tupã koty ipy'a juhyk, aja ixo my? Ame'ë ke ma'ema'e tĩ. Upa aja ymanihar ke awa ma'ema'eha jõ. (Anĩ. Ngã py'a juhyk ym.) Apo anĩ. Amõ kotyhar Tupã mujekwa, a'erehe ame'ë ymanihar ke upa. (Apo Tupã mujekwa ame'ë ke awa py'a juhyk katu te.)

¹¹ Pe, Kirisutu uwyr rahã, pa'i keruhũ aja a'e uwyr. Pe, ma'e katu ame'ë ke ixotyhar ta pe a'e me'ë me'ë. Pa'i keruhũ ma'eha ke a'e ma'ema'e katu. A'e ma'eha renda ke kome'ë ywy keruhũ pe ihĩ ym. Sawa'e mujã ym tĩ. Ywa pe Tupã rake a'e ma'ema'e. A'erehe katu te ame'ë ke ame'ë renda. Kome'ë ywy keruhũ renda 'ar koty te we ame'ë katuha.

¹² Kapy katu te ame'ë pe sehar pa'i keruhũ ixo oho. Aja Kirisutu ixo oho tĩ. Ywa pe katuha renda pe ixo oho tĩ. Pe-teĩhar jõ ixo oho. Amõ amõ we anĩ. Arahã arapuhame ruwy ke Tupã pe mujesak ym. Tapi'iruhu ruwy ke mujesak ym tĩ. Anĩ. Ima'e huwy ke Kirisutu muhem, a'erehe jande ke Tupã muhã katu. Pe, aja te'e ta inamõ jaxo katu.

¹³ Jundéu awa ta ukwaha aja amõ ta ipy'a juhyk ym, aja ixo rahã, arapuharan ruwy pe ngã ki'aha ke ombor, ame'ëja saka. Tapi'iruhu ruwy ke namõ aja tĩ. Ngã ki'aha ke kutuk, ame'ëja saka tĩ. Aja rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ixo katu tĩ. Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu tĩ. Tapi'iruhu ra'yr upa ukwái rahã, ame'ë tatimbuk ke y namõ mupara. Pe, ame'ë ke mupipi ngã rehe. Aja rahã ngã ki'aha ke ombor, ame'ëja saka tĩ. Aja rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ixo katu tĩ. Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu tĩ. Aja ukwaha.

¹⁴ Ame'ë riki jetehar te ke. Aja rahã, Jesu ruwy riki i'ar koty te we ipy'a juhykiha. Tupãã riki uhã te hũ ame'ë ke a'e. A'ema'e pyrãtãha namõ Tupã pe Kirisutu pandu: "Ko ihẽ axo. Upa ma'e ka'u te'eha

ma'ema'eha ke rehe amuhepy. Ame'ë rehe ihẽ amanõ ta" aja a'e pandu ipe. A'e riki katu te ame'ë ke. Nixõi te ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ipe. A'erehe Kirisutu ruwy i'ar koty te we katuha. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e rahã: "Mã katu ym jande" aja jakwa. Anĩ. Ame'ë jakwaha ke Kirisutu mukanim ta. Huwy pe juhyk ta. Aja rahã, Tupã rehe jande py'a jamoĩ moĩ katu ta. Ixuwe katu te hũ ame'ë ke a'e.

¹⁵ Huwy pe ngã py'a juhyk katu, a'erehe panduha pyahu ame'ë ke Tupã namõ Kirisutu pandu. A'erehe: "Ihẽ kotyhar ta aja pejumuruwak" aja Tupã pandu ame'ë ta ma'e ke pyhyk ta. Kuja. Tupã pandu katu: "Ihẽ ra'yr rehe jurujar katu ame'ë ta ke ihẽ amuhã katu ta" aja. Kirisutu ruwy namõ ngã py'a juhyk katu. Ame'ë pandu katuha aja, uhãha namõ ixo ta. Pyhyk ta, ame'ëja saka ame'ë. Panduha ymanihar namõ ixo rahã, ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Ame'ë ke rehe Kirisutu muhepy. A'e manõ rahã, muhepy. A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngĩ poir, ame'ëja saka.

¹⁶⁻¹⁷ Amõ mupinim: "Ihẽ amanõ rahã, upa katu te ihẽma'e ke nema'e wan ta" aja. A'e riki manõ ym rahã we ima'e ke amõ pyhyk ym. A'e manõ, aja mujekwa ym rahã we ima'e ke marã ka ym pyhykiha. Manõ rahã, ima'e ke ngã muhãi.

¹⁸ Aja saka ymanihar panduha ke. Tupã pandu: "Ihẽ je'ëha rehe nde erehendu katu rahã, nde rehe ihẽ asak katu ta" aja. Ame'ë riki ymanihar panduha ke. Hymba ruwy jo'ok rahã jõ ame'ë panduha rehe hendu katu, aja mujekwa. (Hymba jukwa, huwy muhem, a'erehe hendu ta me'ë te'e, aja mujekwa. Awa manõ te, a'erehe ima'e ke muhãi, ame'ëja saka.)

¹⁹ Kuja riki. Jundéu awa ta pe Tupã je'ëha ke Moise mujekwa. Ame'ë mujekwa py. Pe, tapi'iruhu ke jukwa. Pe, huwy ke a'e jo'ok. Arapuhame ke jukwa tĩ. Huwy ke jo'ok tĩ. Ame'ë ke y namõ mupara. Pe, ame'ë ke jundéu awa ta rehe a'e mupipi. Myra ra'yr rãkã pe mupipi. Myra ra'yr rer: "Iso." Arapuharan ra ke mupirã. Ame'ë pe mupipi tĩ. Tupã je'ëha rehe mupipi tĩ.

²⁰ A'e pandu:

—Tupã pandu pehẽ pe: "Ihẽ je'ëha rehe pehendu katu rahã, pehẽ rehe ihẽ asak

katu ta” aja. Ame'ë rehe pehendu katu ta, aja ihë amujekwa apo 'y. Tapi'iruhu ruwy ke ihë amupipi pehë rehe rahã, pehendu katu ta aja ihë amujekwa. Arapuhame ruwy ihë amupipi rahã, aja tĩ. Pehendu katu ta, aja ihë amujekwa tĩ – aja Moise pandu.

²¹ Aja so'o pিরer ok keruhũ rehe huwy ke Moise mupipi tĩ. Upa so'o pিরer ok wyr pe ihĩ ame'ë ke rehe mupipi tĩ. Myrape rehe mupipi tĩ. Arapuharan ka musururuha renda rehe aja tĩ. Mupipi tĩ. Upa so'o pিরer ok wyr pe ihĩ ame'ë ke rehe mupipi.

²² Jete riki. Tupã je'ëha ke amõ mupinim: “Upa ma'e ke rehe huwy ke mupipi rahã, ame'ë riki xi'aha ke kutuk” ame'ëja saka. Aja apo tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e rahã, pe, amõ manõ. Huwy ke muhem. Aja rahã jõ Tupã ipy'a jywyr katu ehe.

Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke rehe Jesu muhepy

²³ Kome'ë ywy keruhũ pe so'o pিরer ok keruhũ ihĩ. Ame'ë riki ywa pe ihĩ, ame'ëja saka. Pe, kome'ë ywy keruhũ pe ihĩ ame'ë rehe huwy ke mupipi. Aja kutuk ame'ë ke aja mujekwa. Ywa pe ihĩ ame'ë ke aja tĩ. Huwy pe mupipi tĩ, ame'ëja saka. A'eta rymba ruwy 'ar koty te we katuha ke Tupã putar. Ame'ë Kirisutu ruwy ke.

²⁴ Ywa pe ihĩ, aja kapy katu te ame'ë ke amõ mujã, kome'ë ywy keruhũ pe. Ame'ë pe Kirisutu ixey ym oho. Awa ta mujã ame'ë pe ixey ym oho. Anĩ. Ywa pe te'e oho. Tupã rake a'e ihĩ. Pe, jande rehe har inamõ a'e pandu pandu uĩ.

²⁵ Warahy 'ar rahã pame katu te kapy katu te ame'ë pe sehar pa'i keruhũ ixey oho. A'eta rymba ruwy namõ ixey oho. Kirisutu anĩ. Tupã pe a'e jume'ë rahã, heta ym manõ a'e. Peteĩhar manõ. Peteĩhar huwy uhem tĩ.

²⁶ Heta manõ ta tipe rahã, heta a'e pyrara ta tipe tĩ. Kome'ë ywy keruhũ Tupã mujã rahã har ngi heta pyrara ta tipe. Heta manõ ta tipe tĩ. Aja ym riki. (Peteĩhar manõ.) 'Ar rehe angaha uhyk tate apo 'y. Pe, Kirisutu uwyr. Tupã pe a'e jume'ë. Pe, manõ. A'erehe ngã ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy.

²⁷ Upa awa ta manõ ta me'ë te'e. Peteĩhar manõ. A'engi Tupã pandu ta. Katu awa ixoha my? Katu ym my? Ame'ë ke a'e pandu ta. Pe, awa ixo ai te'e rahã, ame'ë ke a'e mupyrara ta. Ima'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e atu muhepy, ame'ëja saka.

²⁸ Kirisutu anĩ. Peteĩhar a'e manõ tĩ. Tupã pe a'e jume'ë. Pe, manõ. Aja ngã ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Peteĩ awama'e ke rehe muhepy my? Anĩ. Aja ym. Upa katu te awa tama'e ke rehe muhepy. Mokõihar a'e uwyr ta tĩ. Arahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy ym te ta tĩ. Anĩ. A'e uwyriha rehe harõ ame'ë ta ke a'e muhã katu ta uwyr.

10

¹ Moise je'ëha riki upa katu te ma'e ke mujekwa ym. Jetehar te ke aja ym. Ma'eha ran aja saka. Aja rahã, ma'e katu ame'ë ke jande pe Tupã muwyr ta, aja mujekwa. Jetehar te ke ame'ë. Ame'ë ke Moise je'ëha mujekwa we mi tĩ. Pesarahã! Warahy 'ar rahã pame katu te ngã rymba ke sehar pa'i keruhũ jukwa. Ame'ë ruwy ke Tupã pe mujesak tipe, ame'ëja saka. Ngã py'a ke juhyk ym ame'ë. Hymba werur ame'ë ta Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ. Ame'ë ta pe: “Pehë katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke nixói te pehë pe” aja ym Tupã pandu. (A'erehe amõ jetehar te ke Tupã mujekwa ta me'ë te'e.)

² Hymba ke hapya ame'ë ta py'a ke huwy juhyk rahã, a'eta pyai ym ta tipe. Jupandu ym ngã jupe: “Ma'e jaka'u te'eha jama'eha namõ jaxo” aja. Pyai ym ta tipe. Hymba ke jukwa ym we ta tipe tĩ. Huwy ke jo'ok ym we ta tipe tĩ. Upa ame'ë ke muputu'u ta tipe.

³ Aja ym riki. Warahy 'ar rahã pame katu te ngã rymba ke jukwa. Huwy ke jo'ok ingi tĩ. A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'eha namõ ixo, aja ame'ë mujekwa.

⁴ Tapi'iruhu ruwy ke awa py'a ke juhyk ym. Arapuhame ruwy ke juhyk ym tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ipy'a ngi juhyk ym riki.

⁵ A'erehe kome'ë ywy keruhũ pe Kirisutu uwyr tate rahã, Tupã pe a'e pandu:

“Nde rehe ngã ipy'a moĩ moĩ rahã, ngã rymba ke hany hany. Ame'ẽ ke nde ereputar ym riki. Amõma'e ke nde pe ngã me'ẽ ame'ẽ ke nde ereputar ym tĩ. (Ame'ẽ ke ngã py'a juhyk ym, a'erehe nde ereputar ym.)

Awa aja te'e ihẽ ke nde eremondo ta. (Aja rahã, nde ereputar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu ta.)

6 Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ngã mukanim rahã, ngã rymba ke hany. Ame'ẽ rehe nde rury ym.

Nde rehe ipy'a ke ngã moĩ moĩ rahã, ngã rymba ke upa katu te hany. Ame'ẽ rehe nde rury ym tĩ. (Ame'ẽ ke ngã py'a juhyk ym, a'erehe nde rury ym.)

7 A'erehe ihẽ apandu: ‘Papa! Nde riki Tupã! Ko ihẽ axo. Nde erepandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu ta.

Ihẽ rehe har Moise je'ẽha rehe panduha ihĩ. Aja nde erepandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu ta’ ” aja Kirisutu pandu.

8 A'e pandu py: “Nde rehe ngã py'a ke ngã moĩ moĩ rahã, ma'e hymba ke upa hany. Ame'ẽ ke nde ereputar ym. Ame'ẽ rehe nde rury ym tĩ. (Ame'ẽ ke ngã py'a juhyk ym, a'erehe nde ereputar ym.) Ma'e ke nde pe ngã werur rahã, aja tĩ. Ngã rymba upa katu te hany rahã, aja tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ngã mukanim rahã, ngã rymba hany rahã, aja tĩ. Ame'ẽ ta ke nde ereputar ym tĩ. Ame'ẽ ta rehe nde rury ym tĩ. (Ame'ẽ ke ngã py'a juhyk ym, a'erehe nde ereputar ym tĩ)” aja Kirisutu pandu. Aja me'ẽ a'e pandu riki. Moise je'ẽha mujekwa, aja ma'e hymba hany tipe. Moise je'ẽha mujekwa aja ma'e ke Tupã pe ngã werur tipe tĩ.

9 Kirisutu pandu tĩ:

—Papa! Nde riki Tupã! Ko ihẽ axo. Nde erepandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu ta — aja a'e pandu.

Aja rahã, ngã rymba hany ame'ẽ ke Tupã mukanim. Ymanihar ixoha ke mukanim, ame'ẽja saka. Pe, henda ke pe Kirisutu manõ. A'erehe ngã rymba ke hany ym ta me'ẽ te'e apo 'y.

10 Tupã putar ame'ẽ ke Jesu Kirisutu ma'ema'e katu. A'e manõ. Peteihar a'e manõ. A'erehe ma'e jande jaka'u te'eha

jama'ema'eha ke jande py'a ngi Tupã juhyk katu.

11 A'etama'e ma'eha ke jundéu awa tama'e pa'i ta pame katu te ma'ema'e katu. Wera rahã pame katu te ma'ema'e. Amõ amõ rahã, ngã rymba hany hany. Heta hany tipe. Ame'ẽ hany rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke mukanim ym te.

12 Kirisutu manõ rahã, anĩ. Peteihar a'e manõ. Ngã ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Aja te'e ta ame'ẽ katu. Aja rahã, awa ta py'a ke Tupã juhyk katu apo 'y, aja mujekwa katu. Pe, upa rahã, Tupã rake a'e wapyk oho. (Aja rahã, katu te ame'ẽ ke a'e, aja mujekwa katu.)

13 A'ep pewe ihĩ rĩ. Upa katu te Kirisutu ruwajan ta ke Tupã muputu'u ym rahã we, a'ep pewe ihĩ rĩ.

14 Peteihar a'e manõ. A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ngã py'a ngi Tupã juhyk katu. Ame'ẽ ta pe Tupã pandu: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke nixói te pehẽ pe” aja. Aja te'e ta a'eta ixo.

15 Ame'ẽ ke jande pe Tupã'ã mujekwa katu tĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke a'e mujekwa py.

16 Ame'ẽ ke amõ mupinim. Kuja: “Tupã panduha ke Tupã'ã mujekwa: ‘Yman rahã, amõ panduha ke ihẽ kotyhar ta pe ihẽ amondo ta. Kuja riki.

Ihẽ je'ẽha ke ipy'a pe ihẽ amoĩ katu ta. Iãkã ke ihẽ amujanam ym ta. Aja rahã, harái ym te ta' aja riki.” Aja Tupã panduha ke amõ mupinim.

17 A'engi Tupã pandu: “A'eta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke upa katu te ihẽ aharái ta. Upa ma'e jaxer ai ame'ẽ ma'ema'eha ke ihẽ aharái ta tĩ” aja.

18 Aja rahã Tupã ipy'a jywyr ngã rehe. Upa ame'ẽ ke Tupã harái katu te. Ipy'a jywyr ngã rehe. A'erehe amõ we ngã rymba hany ym ta me'ẽ te'e.

Mã peja Tupã rehe jahyk katu

19 Ihẽ mu ta! Pesarahã! Jesu manõ rahã, huwy ke uhem. A'erehe Tupã ixo ame'ẽ pe jaxe katu te. Kapy katu te ame'ẽ pe jaxe katu te, ame'ẽja saka. Ywa pe har ame'ẽ pe jaxe katu te, ame'ẽja saka.

20 Pan rukwen rupi hape pyahu ame'ẽ ke musorok, ame'ẽja saka. A'e manõ, a'erehe

musorok, ame'ëja saka. A'erehe Tupã ixo ame'ë pe jahyk katu. Jesu riki uhã te hũ ame'ë ke a'e, a'erehe Tupã rehe aja te'e ta jahyk katu.

²¹ Jesu riki pa'i keruhũ. A'e riki ixotyhar tama'e kapitã keruhũ.

²² A'erehe mã peja Tupã ixo ame'ë pe jahyk katu. (Aja pandu rahã, Tupã namõ japandu pandu katu.) Te'eha namõ aja ym japandu pandu inamõ. A'e riki Tupã, ame'ë rehe jajurujar katu. Ame'ë jakwa katuha namõ mã peja inamõ japandu pandu. Jande py'a ke Tupã juhyk, a'erehe mã peja: "Ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha namõ jaxo" aja ym japandu. Jande py'a ke Tupã upa juhyk. Y namõ jande upa jajukutuk, ame'ëja saka jande py'a juhyk. Aja jaxo rahã, japandu pandu inamõ.

²³ Inamõ jaxo ta kÿ. Ame'ë rehe jaharõ katu jaxo. Aja amõ ta pe japandu. Mã peja ame'ë ke jahijar ym. Tupã pandu, ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. Ame'ë ke jakwa katu, a'erehe mã peja jaharõ katuha ke jahijar ym.

²⁴ Amõ Jesu kotyhar ta rehe har mã peja jakwa jakwa jaxo. Aja rahã, a'eta namõ ma'e ke jama'ema'e katu jande juehe. Mã peja amõ ta rehe japy'a katu tĩ. Mã peja amõ ta pe ma'e katu ame'ë ke jama'ema'e tĩ.

²⁵ Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe amõ ta jy'ar ym uwyr apo 'y. Mã peja ame'ë ta aja ym jande. Mã peja jande johu jajy'ar katu jaxo. Mã peja jande py'a ke jamãtã katu jande juehe jaxo. Jandema'e sawa'e te riki jywyr tate aja pekwa katu. A'erehe mã peja i'ar koty te we jande py'a jamãtã katu jande juehe jaxo.

Jurujar katuha ke hijar rahã, pyrara ixo ta

²⁶ Jetehar te ke jande pe Tupã mujekwa. A'engi tapijar ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e jaxo rahã, marã ka ym ame'ë ke jamukanãha. Ma'e muhepyha riki nixói te. Jande rehe Tupã ipy'a jywyr, ame'ë ke mukanim, ame'ëja saka.

²⁷ Aja rahã, Tupã mupyraraha rehe jõ jaharõ jaxo. Jakyjeha namõ jaharõ jaxo. Amõ we tĩ. Tupã ke putar ym, ame'ë ta riki tata keruhũ pe oho ta. A'ep pyrara hũ

ixo. Aja tapijar te'e we ma'e jaka'u te'eha ke jama'e jaxo rahã, japyrara hũ jaxo tĩ.

²⁸ Moise je'ëha mujekwa aja amõ ma'ema'e ym. Hendu ym riki. (A'erehe tupãran rehe ipy'a moĩ moĩ.) Ame'ë ke mokõi sawa'e ta usak. Mahapyr usak my. Aja rahã: "Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e" aja a'eta pandu. Aja rahã, ame'ë ma'ema'e ame'ë ke ngã jukwa riki. Pyrara usak ym ehe. Jukwa riki tĩ.

²⁹ Aja rahã: "Tupã ra'yr ihë aputar ym" aja pandu ame'ë ke i'ar koty te we Tupã mupyrara ta. Jesu manõ rahã, huwy ke uhem. A'erehe Tupã pandu katu: "Ihë ra'yr rehe jurujar katu ame'ë ta py'a ke ihë ajuhyk ta" aja. "Mã ame'ë Jesu ruwy riki jaxer" aja pandu ame'ë ke aja tĩ. I'ar koty te we Tupã mupyrara ta tĩ. Tupã'ã rehe juru ai tĩ. Tupã'ã ipy'a katu ame'ë ke a'e. Juru ai ehe. Ame'ë juru ai ame'ë ke i'ar koty te we Tupã mupyrara ta tĩ.

³⁰ Tupã pandu: "Katu ym ame'ë ta ke ihë amupyrara ta. Ame'ë ta rehe juja katu te ihë amujywyr ta" aja riki. Tupã pandu, ame'ë ke a'e ma'ema'e katu aja jakwa katu. Amõ we tĩ. "Ixotyhar ta ke jandema'e sawa'e te mupyrara ta. Aja rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar ta" aja Tupã ukwa. Ame'ë ke jakwa katu tĩ.

³¹ Tupã riki uhã te hũ ame'ë ke a'e. A'e mupyrara rahã, mãte hũ pyraraha.

³² Yman pexoha rehe har pekwa pekwa pexo. Jetehar te ke pehẽ pe Tupã upa mujekwa. Pe, pehẽ ke Jesu rehe jurujar ym ame'ë ta mupyrara tipe. Anĩ. Pejurujar katuha ke pehijar ym.

³³ Hetaha ta ruwa koty pehẽ rehe har amõ ta juru ai. Pehẽ ke a'eta mupyrara tĩ. Aja pyrara ixo ame'ë ta namõ pejy'ar peho. Pekiye ym ha namõ a'eta namõ pepu'am.

³⁴ Kyndaha pe amõ Jesu kotyhar ta ixo. Pyrara ixo. Ame'ë ta rehe pehaihu katu peho. Upa pehẽma'e ke jurujar ym ame'ë ta pyhyk raho rahã, pehẽ py'ahu te'e pehendu. Pehẽ rury katuha namõ pexo we rĩ. Ywa pe i'ar koty te we ma'e katu ame'ë ke pehẽma'e ihĩ, aja pekwa, a'erehe pehẽ rury katuha namõ pexo. Aja te'e ta pehẽma'e ke. Marã ka ym ame'ë ke awa mukaniãha.

³⁵ A'erehe pehẽ py'a ke pemãtã katu. Aja

rahã, ma'e katu te ame'ẽ ke pehẽ pe Tupã muwyr ta.

³⁶ Pehẽ py'ahu te'e pexo rĩ. Aja rahã Tupã putar ame'ẽ ke pema'ema'e katu. Pe, a'e pandu katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. A'erehe ame'ẽ ke pehẽ pe a'e muwyr katu ta tĩ, aja pekwa katu.

³⁷ Pe, Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim: "Peharõ we rĩ. Aja rahã, jywyr ame'ẽ ke jywyr ta. I'i we ym ta.

³⁸ Ihẽ kotyhar ta tapijar te'e we jurujar katu ixo. 'Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke nixói te pehẽ pe' aja ihẽ apandu ta.

Ihẽ namõ a'eta ixo katu ta. Ihẽ rehe jurujar katuha ke a'eta hijar rahã, a'eta rehe ihẽ rury ym ta tĩ" aja amõ mupinim. ("Jywyr ame'ẽ ke" aja pandu rahã: "Kirisutu ke a'e" aja mujekwa katu.)

³⁹ Jande riki jajurujar katuha ke jahijar ym ta ame'ẽ ta ke jande. Mupyraraha renda pe jaho ym te ta ame'ẽ ta ke jande tĩ. Pesarahã! Tapijar te'e we jajurujar katu ehe, Tupã rehe. Jande ke a'e muhã katu ta ame'ẽ ta ke jande.

11

Jurujar katuha ke

¹ Ma'e jurujar katuha ke my? Kuja. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jajurujar katu rahã, jaharõ ame'ẽ ke jande pe Tupã muwyr ta, aja jakwa katu te. Inamõ jaxo ta ame'ẽ rehe jaharõ katu jaxo. Ma'e jasad ym te ame'ẽ ke pehĩ, aja jakwa katu te tĩ.

² Tupã pandu ame'ẽ ke rehe ymanihar ta jurujar katu, a'erehe a'eta rehe har Tupã pandu: "Pehẽ katu" aja.

³ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jajurujar katu, a'erehe kome'ẽ ywy keruhũ a'e mujã, aja jakwa katu. A'e je'ẽha rupi a'e mujã, aja jakwa katu te. Aja rahã ma'e jasad ame'ẽ ke a'e mujã. Ma'e jasad ym te ame'ẽ ke a'e mujã tĩ, aja jakwa katu te tĩ.

⁴ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Ambéu jurujar katu, a'erehe Tupã rehe ipy'a ke a'e moĩ moĩ rahã, arapuharan ke a'e hany. Aja rahã, Tupã pandu ame'ẽ ke rehe a'e jurujar katu, aja a'e mujekwa. Imu anĩ. Aja ym mujekwa a'e. A'erehe Ambéu hanyha ke imuma'e 'ar koty te we katuha. Imu rer Kaĩ.

Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Ambéu jurujar katu, a'erehe Tupã pandu: "Nde katu" aja. A'e pandu tĩ: "Nde rymba nde erehapy. Ame'ẽ katu" aja riki tĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Ambéu jurujar katu, a'erehe jande pe a'e mujekwa rĩ: "Myja me'ẽ Tupã rehe jurujar katu my" aja mujekwa rĩ. A'e manõ tipe. A'e jande pe mujekwa rĩ.

⁵ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Eno jurujar katu, a'erehe a'e manõ ym. Ywa pe a'e ke Tupã raho, a'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe amõ ta kekar kekar tipe. Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim: "Ywa pe Eno ke Tupã raho ym arahã we, Tupã ke a'e muhury katu" aja.

⁶ Amõ jurujar katu ym ehe rahã, marã ka ym a'e ke muhuryha awa. Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, a'e pete'e ixo, aja amõ jurujar katu ta me'ẽ te'e. (Nixói rahã, ipy'a ke moĩ moĩ ym ta awa.) Amõ we tĩ. Ehe har awa ukwa tar katu rahã, juehe har Tupã mujekwa ta ipe.

⁷ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Noe jurujar katu, a'erehe a'e hendu katu ehe. Tupã pandu: "Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke ihẽ ajukwa ta y pe" aja. Aman keruhũ uhyk ym we rĩ. Usak ym we rĩ. A'e jurujar katu ehe. Tupã rehe a'e hendu katu, a'erehe jarusu keruhũ ke a'e mujã. A'erehe a'e ke y jukwa ym. Hok wyr pe har ta ke jukwa ym tĩ. Noe jurujar katu ehe, a'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta riki hendu ym ame'ẽ ta ke a'eta, aja Noe mujekwa. Pe, Tupã pandu: "Ihẽ rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde katu" aja.

⁸ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã jurujar katu. A'erehe a'e hendu katu ehe. Tupã pandu: "Amõ ywy pe eho. Amõ ywy ke nde pe ihẽ ame'ẽ ta. Nema'e ta" aja. A'erehe hekoha ke Amarã hijar oho. Myp oho ta my? A'e ukwa ym te riki. A'e oho riki.

⁹ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe a'e jurujar katu. Tupã pandu: "Kome'ẽ ywy ke nde pe ihẽ ame'ẽ. Nema'e ta" aja. Pe, ame'ẽ ywy pe a'e ixo rahã, ame'ẽ ywy jar aja ym a'e ixo. Usak te'e ixo ame'ẽ ke a'e aja ixo. So'o pির ok namõ a'e wata wata ixo. Isak pe aja tĩ. Jako pe aja tĩ. A'eta pe Tupã juja katu te pandu tĩ: "Nde pe kome'ẽ ywy ke ihẽ ame'ẽ ta" aja.

¹⁰ Amō ok ta rehe Amarã ixo ta, ame'ẽ rehe a'e harō ixo. Tupã mujã ta ame'ẽ ke. Ame'ẽ rehe a'e harō. Ame'ẽ ok ta mujãha ke Tupã ukwa katu. A'e riki mujã tĩ. Ame'ẽ ok ta kanim ym te ta. Ywa pe ihĩ ame'ẽ ke ame'ẽ.

¹¹ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã jurujar katu, a'erehe Tupã je'ẽha rupi ta'yr u'ar. Amarã tamũi te tipe. Sar aja tĩ. A'i te a'e tĩ. A'erehe imembyr ym ta tipe. Anĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e ta, ame'ẽ rehe Amarã tapijar te'e we jurujar katu.

¹² Ta'yr ym. Tamũi te tipe. Pe, hakehar pe Amarã ta'yr. Pe, Amarã ngi heta te hũ hainō uhem. Ywa rehe marã ka ym jahy rata hetaha mangaha awa. Aja Amarã rainō ta hetaha tĩ. Y ramũi rymy'y rehe marã ka ym ywy ku'i hetaha mangaha. Aja Amarã rainō ta hetaha tĩ.

¹³ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã tapijar te'e we jurujar katu. Pe, manō. Isak aja tĩ. Jako aja tĩ. Tupã pandu: “Kome'ẽ ywy ke nde pe ihẽ ame'ẽ ta. Nema'e ta” aja. Ame'ẽ ke Amarã pyhyk ym riki. Yman rahã, hainō ta riki ame'ẽ ywy ke pyhyk ta, aja a'e ukwa katu, a'erehe hury katu a'e. Isak aja tĩ. Amarã aja a'e ukwa katu tĩ, a'erehe hury katu a'e tĩ. Jako aja tĩ. Amarã aja ukwa katu a'e tĩ, a'erehe hury katu a'e tĩ. Ywy ke Amarã pyhyk ym. Amō ta pe a'e pandu: “Kome'ẽ ywy pe asak te'e aja ihẽ axo. Apaxia aja ihẽ axo se” aja riki. Isak aja tĩ. Jako aja tĩ.

¹⁴ Aja pandu, a'erehe amō hekoha te ke kekar, aja mujekwa ngã pe.

¹⁵ Hekoha ke hijar uwyr, ame'ẽ rehe har a'eta ukwa ukwa ym ixo. Ame'ẽ rehe har a'eta ukwa ukwa ixo rahã, putar rahã, a'ep a'eta jywyr ta tipe.

¹⁶ Jywyr ym te riki. Amō hekoha katu te ame'ẽ ke a'eta putar. Ywa pe har ke ame'ẽ. A'erehe: “Tupã! Nde rehe ihẽ py'a ihẽ amoĩ moĩ katu” aja pandu. Ame'ẽ ta ngi Tupã huxĩ ym. A'eta pe hekoha te ke Tupã moĩ katu.

¹⁷⁻¹⁸ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã jurujar katu, a'erehe Tupã usak ixo rahã, ta'yr ke Amarã hapy ta tipe. Yman Tupã pandu ipe: “Isak nde ra'yr te, a'erehe ne rainō heta hũ ta” aja. Aja pandu tipe.

Pe, Tupã jupandu jupe: “Ihẽ rehe Amarã hendu katu my? Ihẽ amanga ta” aja. A'erehe Amarã pe a'e pandu: “Nde ra'yr ejukwa. Ehapy tĩ” aja. Arahã ta'yr peteihar Amarã jukwa ta tipe. Tupã rehe hendu katu, aja Amarã mujekwa ipe.

¹⁹ Ta'yr ke a'e jukwa rahã, manōha ngi Isak ke Tupã mukwera katu muhem, ame'ẽ rehe Amarã jurujar katu, a'erehe jukwa ta tipe. Pesarahã! Manōha ngi muhem, ame'ẽja saka riki Isak, aja japandu. Pe, Isak namō Amarã hok pe jywyr oho.

²⁰ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Isak jurujar katu, a'erehe ta'yr ta pe a'e pandu: “Yman rahã ma'e katu ame'ẽ ke pehẽ pe Tupã muwyr ta” aja riki. Aja Jako pe. Aja Esau pe tĩ.

²¹ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Jako jurujar katu, a'erehe a'e manō tate rahã, Jose ra'yr ta pe a'e pandu: “Ma'e katu ame'ẽ ke pehẽ pe Tupã muwyr ta” aja. Myra rehe tamũi wata. Aja myra rehe Jako pyhyk uĩ rahã, Tupã rehe ipy'a ke a'e moĩ moĩ.

²² Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Jose jurujar katu, a'erehe a'e manō tate rahã, a'e pandu: “Jundéu awa ta Eji ywy ngi uhem ta oho” aja. A'erehe ta'yr ta pe a'e pandu: “Sengi peho rahã, ihẽ rete ke pehẽ namō peraho tĩ” aja riki.

²³ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Moise pái ta jurujar katu, a'erehe Moise u'ar rahã, eji ywy pe har tama'e kapitã keruhũ ngi Moise ke ipái ta mukanim. Mahapyr jahy rahã, mukanim. Moise riki ta'yn katu aja ipái ta ukwa, a'erehe kapitã keruhũ je'ẽha ngi kyje ym. A'erehe a'eta hendu ym ehe. Kapitã keruhũ pandu: “Sawa'e ra'yr u'ar rahã, pejukwa” aja jundéu awa ta pe. Ame'ẽ rehe Moise pái ta hendu ym.

²⁴ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Moise jurujar katu, a'erehe sawa'e rahã, a'e pandu: “Nde riki Parao rajyr membyr” aja ym ihẽ rehe har pepandu. Aja ym ihẽ” aja Moise pandu.

²⁵ Jundéu awa ta Tupã kotyhar ta ke. Ame'ẽ ta namō pyrara ixo, aja a'e putar. (Parao rajyr membyr aja a'e ixo rahã, Tupã ke a'e putar ym, aja a'e mujekwa.) A'erehe ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e ta tipe. Aja a'e putar ym te. Parao rajyr membyr aja a'e

ixo rahã, a'e jumuhury katu juehe. Anĩ. Aja a'e putar ym te.

²⁶ A'erehe jundéu awa ta namō pyrara ixo rahã, katu, aja a'e ukwa. Eji ywy rehe ma'e katu ame'ẽ ke heta ihĩ. Ame'ẽ namō ixo rahã, hury katu tipe, aja Moise ukwa katu. Anĩ. Ame'ẽ ke putar ym. Tupã kotyhar ta namō pyrara ixo rahã, katu tiki, aja a'e ukwa. Ame'ẽ i'ar koty te we katu aja ukwa. Eji ywyma'e 'ar koty te we katu, aja ukwa tĩ. Yman rahã, ma'e katu ame'ẽ ke Tupã riki muwyr ta ipe, aja a'e ukwa katu tĩ, a'erehe ianam ta namō a'e pyrara ixo.

²⁷ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Moise jurujar katu, a'erehe Eji ywy ngi a'e uhem oho. Kapitã keruhũ parahyha ngi kyje ym ha namō uhem oho. Tupã rehe usak ym te awa. Usak ehe, aja Moise ixo, a'erehe a'e pandu: "Parao rekoha pe ihẽ ajywy ym ta" aja.

²⁸ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Moise jurujar katu, a'erehe jundéu awa ta pe a'e pandu:

—Arapuهران ruwy ke hukwen rehe pemupipi. Aja rahã, sawa'e u'ar py ame'ẽ ke Tupã je'ẽha rahoha jukwa ym ta — aja pandu.

Ame'ẽ Tupã je'ẽha rahoha rer: "Ngã jukwaha ke a'e." "Ame'ẽ arapuhan ruwy namō mupipiha aja te'eha pekwa pekwa pexo. Amō amō warahy 'ar rahã, pekwa pekwa pexo" aja Moise pandu jundéu awa ta pe. Ame'ẽ riki: "Pasuko" aja japandu.

²⁹ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jundéu awa ta jurujar katu, a'erehe y ke a'eta aha oho. Y rer y pytã. Y aha oho rahã, y apyrer rupi wata oho. (Pe, y ruwái rehe uhem oho.) Pe, eji ywy pe har ta aha tipe oho ixo rahã, upa katu te y jukwa.

³⁰ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jundéu awa ta jurujar katu, a'erehe Jeriko ok ta kurar ke Tupã upa mupe. Awa po wajar mokõi wera rahã, ok ta xupe 'ar rupi juramã wata wata oho. Pe, ok ta kurar ke Tupã mupe.

³¹ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Hambe jurujar katu, a'erehe a'e ke jundéu awa ta jukwa ym. Ok ta pe mokõi jundéu awa ta usak uwyr rahã, ame'ẽ mokõi sawa'e ta ke hok pe Hambe muxe katu. Mukanim riki, a'erehe ok ta pe har ta pyhyk ym ame'ẽ mokõi sawa'e ta ke. A'erehe ok ta pe har ta

ke jundéu awa ta upa jukwa rahã, Hambe ke a'eta jukwa ym. Ok ta pe har ta Tupã rehe hendu ym ame'ẽ ta ke. Hambe kũjã ka'u te'e ame'ẽ ke a'e tipe. A'eta jukwa ym.

³² Amō we ihẽ apandu ta my? Amō heta ymanihar ta ixo rĩ. Ame'ẽ ta rehe har ihẽ apandu ym ta apo. Pesarahã! Jineã ixo. Mbara amō tĩ. Ixo tĩ. Sãsã amō tĩ. Ixo tĩ. Jesete amō tĩ. Ixo tĩ. Ndawi amō tĩ. Ixo tĩ. Samue amō tĩ. Ixo tĩ. Amō Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ixo tĩ.

³³ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe a'eta jurujar katu, a'erehe amō ywy pe har ta namō jumai mai rahã, ame'ẽ ta ke a'eta muputu'u. Katu aja a'eta ixo. Pe, Tupã pandu ame'ẽ ke a'eta pe a'e muwyr. Tupã rehe a'eta jurujar katu, a'erehe jangwatan juru ke Tupã kynda. A'erehe jangwatan jukwa ym a'eta ke.

³⁴ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe a'eta jurujar katu, a'erehe tata keruhũ pe a'eta ke amō ta ombor rahã, tata ke Tupã muwe, a'erehe jukwa ym. Kyse puku pe amō ta jukwa tate rahã, ame'ẽ ta ngi Tupã muhem, a'erehe a'eta manō ym tĩ. A'eta pitu te'e rahã, a'eta py'a ke Tupã mātã. Amō awa ta namō jumai mai rahã, ame'ẽ ta ke a'eta muputu'u tĩ. Pyrātãha ke Tupã muwyr, a'erehe muputu'u.

³⁵ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe kũjã ta jurujar katu, a'erehe ianam ta manō rahã, ame'ẽ ta ke Tupã mukwera katu.

(Amō ta anĩ. Ame'ẽ ta ke ngã jukwa.) Amō ta pandu: "Tupã rehe jajurujar katuha ke jahijar ym ta. A'erehe jande ke pepoir ame'ẽ ke japutar ym" aja. A'erehe ame'ẽ ta ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mahy hũ. A'erehe jukwa. Manō ta ame'ẽ ta kuja ukwa: "Ihẽ amanō rahã, Tupã namō ihẽ axo ta kÿ. Ihẽ ke Tupã mukwera katu ta muhem" aja ukwa katu. A'erehe kyje ym. Henda katu te ame'ẽ pe oho ta kÿ, aja ukwa katu, a'erehe manōha ngi kyje ym.

³⁶ Amō jurujar katu ame'ẽ ta rehe Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta puka puka hũ riki. Amō ta ke so'o pিরer pe a'eta pirok hũ. Amō ta ke ita tupaham pe pukwar. Pe, kyndaha pe kynda raho.

³⁷ Amō ta ke ita pe a'eta jukwa. Amō ta ke sehói pe kytyk mondok, ixu'a rupi. Aja jukwa. Amō ta ke kyse puku pe

jukwa. Amō ta pyrara ixo. Arapuharan pিরer kamixa namō ixo. Arapuhame pিরer kamixa namō aja tī. (Aja ima'e ym te aja mujekwa.) Amō ta ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta mupyrara hū. Amō ta rehe mujaxeriha ke a'eta mondo.

³⁸ Kome'ē ywy keruhū pe a'eta ixo rahā marā ka ym katuha, aja Tupā ukwa katu. Anī. (Ame'ē ta ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta mupyrara hū. Hok ngi mujan mondo.) A'erehe te'e a'eta ixo. Kuja. Awa nixói te ame'ē rupi wata wata ixo. Ka'a wyr rupi te'e ixo amō ta tī. Itakwar keruhū rupi ixo amō ta tī. Ywykwar keruhū rupi ixo amō ta tī.

³⁹ Tupā pandu ame'ē ke rehe upa ame'ē ta jurujar katu, a'erehe Tupā pandu: “Pehē riki katu ame'ē ta ke pehē” aja riki. Kome'ē ywy keruhū pe a'eta ixo rahā, Tupā pandu ame'ē ke a'e muwyr ym we ngā pe rī.

⁴⁰ Yman Tupā pandu: “Yman rahā ihē kotyhar ta pe ma'e ke 'ar koty te we katu ame'ē ke ihē ame'ē ta” aja. Aja jande rehe har a'e ukwa. Kuja. Jande namō jō ymanihar ta py'a ke a'e juhyk ta, aja a'e ukwa katu. “Katu te ame'ē ke pehē. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja Tupā pandu ta. Aja ymanihar ta pe a'e pandu ame'ē ke a'e muwyr ym yman. Apo jō jande namō ame'ē panduha muwyr katu a'e.

12

Tupā riki jande pái keruhū

¹ Pesarahā! Tupā pandu ame'ē ke rehe heta hū ymanihar ta jurujar katu. Ame'ē ta riki jande rehe usak usak ixo, ame'ēja saka. Jande py'a ke a'eta mātā u'am, ame'ēja saka. A'erehe jande ke upa ma'e puhýi ame'ē ke mā peja jambor. Aja riki ujan te'e ame'ē ta ombor tī. Upa ma'e puhýi ame'ē ke ombor. Aja rahā, pahar ujan katu ta. Jande aja tī. Ujan te'e ame'ē ta aja jaxo tī. A'erehe ma'e puhýi ame'ē ke mā peja jambor. Aja rahā, ma'e jaka'u te'eha jama'eha ke mā peja jahijar katu. Aja rahā Tupā putar ame'ē ke upa ima'e pyrātāha namō mā peja jama'ema'e katu.

² Mā peja Jesu rehe har jakwa jakwa jaxo. A'e aja Tupā pandu ame'ē ke rehe jajurujar katu ta me'ē te'e tī. Jande ke a'e

mu'e katu. (A'erehe jajurujar katu ehe.) Ma'e ke upa rahā, inamō aja te'e ta jaxo. Hury katuha namō ipái koty a'e ixo ta, aja a'e ukwa katu. A'erehe a'e pandu: “Myra ngā mupia ame'ē ke rehe ihē amanō ta. Ihē ruxī ym ingi” aja. Pe, ame'ē rehe a'e manō. Apo Tupā rake a'e wapyk uī. (Aja rahā, katu te ame'ē ke a'e, aja jakwa.) Inamō kapitā keruhū te a'e.

³ Yman Jesu pyrara ixo, ame'ē rehe har pekwa pekwa pexo. Ma'e jaxer ai ma'ema'e ame'ē ta parahy te hū ehe. Ipy'ahu te'e a'e hendu. Mukahem ym. Aja pexo ym we rī. A'erehe māte pekwhaha aja ym pexo. Pejurujar katuha ke pehijar ym tī.

⁴ Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta pe pepandu: “Mā peja ym pexo” aja. A'erehe pehē rehe a'eta parahy. Pehē ke mupyrara tipe tī. Pehē ke a'eta jukwa ym we rī.

⁵ Ta'yr ta namō ipái pandu katu. Aja pehē namō Tupā pandu pandu katu. A'e pandu ame'ē ke rehe pekwa pekwa pexo. Pehē py'a ke a'e mātā tar katu. Kuja riki: “Ihē ra'yr! 'Ema'e ym' aja nde pe jandema'e sawa'e te pandu rahā, ehendu katu ehe.

'Katu ym ame'ē ke nde erema'e' aja a'e pandu rahā, eparahy ym ehe tī.

⁶ 'Ema'e ym' aja upa ipy'a katu ame'ē ta pe jandema'e sawa'e te pandu.

'Ihē ra'yr' aja me'ē ke a'e nupā. Aja ta'yr ixoha ke a'e mukatu” aja Tupā pandu.

⁷ Pehē pepyrara pexo rahā, pehē py'ahu te'e pehendu. Ipái riki ta'yr ke nupā, aja pehē py'ahu te'e pehendu. Pesarahā! Ta'yr ke ipái nupā ym ame'ē ke nixói. Upa katu te nupā. (Aja ixoha ke mukatu.) A'erehe pepyrara pexo rahā, pehē riki ta'yr ta ke aja Tupā mujekwa.

⁸ Upa ta'yr ta ke Tupā mupyrara. A'erehe pehē pepyrara ym pexo rahā, Tupā ra'yr ta aja ym pehē. Ta'yr ta te aja ym pehē. Amō riki pehē pái aja pexo.

⁹ Kome'ē ywy pe jande pái ixo. Jande ke a'eta nupā rahā, jahendu katu ehe. Aja rahā i'ar koty te we jande pái keruhū rehe jahendu katu ta me'ē te'e tī. Pe, inamō aja te'e ta jaxo.

¹⁰ Kome'ë ywy pe jande ke jande pái ta'yr mi nupã. Muhendu tar katu juehe, aja a'eta ukwa. Jahendu katu ehe, aja ukwa tĩ. A'erehe nupã. Jande ke Tupã mupyrara rahã, katu jaxoha aja jamuruwak ta, aja a'e ukwa. Aja rahã, a'e katu te aja jaxo ta tĩ, aja me'ë a'e putar. A'erehe jande ke mupyrara.

¹¹ Jande ke a'e mupyrara rahã, japyai jaxo. I'i we japyai. Muhury ym jande ke. Anĩ. I'i atu ym ame'ë. Kuja. Tupã mupyrara, a'erehe ta'yr ta ipy'a muruwak tĩ. A'erehe a'eta hendu katu ehe. Aja rahã, hury katuha namõ ixo katu ta tĩ. Ixoha katu aja ixo apo 'y. A'erehe ta'yr ta ke Tupã mupyrara.

Katu ixoha ame'ë ke mujekwa

¹² Mã peja pyai ame'ë ta ke pemuhury katu. Mã peja kyje ame'ë ta py'a ke pemãtã katu tĩ. Aja rahã, pehë ke amõ ta mahy rahã, aja te'eha pehë py'ahu te'e pehendu katu.

¹³ Jetehar te ke pekwa. Aja pexo katu. Aja rahã, jurujar katuha ke hijar tate, ame'ë ta py'a ke pemujuwyr ta. Aja rahã, a'eta hijar ym ta. Aja rahã, Tupã namõ a'eta juehe katu ixo tĩ.

¹⁴ Pejumai ym ha namõ amõ ta namõ pexo. Pexoha katu aja pexo. Aja ym rahã, jandema'e sawa'e te namõ pexo ym te ta.

¹⁵ Pesak katu pexo. Pehë rehe Tupã ipy'a katu. Ame'ë ke mã peja pehijar ym. Pesarahã! Juruwe'y tiha oho rahã, upa pyta rake rupi i'ãi ame'ë ke jukwa. Ame'ë riki kuja saka. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e rahã, amõ ta riki Tupã rehe jurujar katuha ke hijar ta my. Aja rahã, katu ym. (Pyta rake rupi i'ãi ame'ë ke jukwa, ame'ëja saka.) A'erehe juruwe'y aja ym pexo.

¹⁶ Esau aja ym pehë tĩ. Kũjã rehe a'e ka'u te'e. Tupã ke a'e putar ym te tĩ. A'e riki u'ar py ame'ë ke tipe. Aja rahã, ipái manõ rahã, ipáima'e ke a'e pyhyk ta tipe. Ame'ë ke imu pe a'e muhepy. A'e myahy te rahã, a'e pandu imu pe: “Paratupe pe nde mi'u nde eremuwyr rahã, jande páima'e ke nema'e wan ta. Ihë pe papa muwyr ame'ë ke nema'e wan ta” aja riki.

¹⁷ I'i katu rahã we, ipy'a ke muruwak. Pe, ipái pandu katuha ke a'e pyhyk ta tipe,

ame'ë ke pekwa riki. Ipái pe a'e pandu: “Tupã pe ebandu: ‘Mã peja u'ar py ame'ë ke rehe esak katu’ aja ihë rehe har ebandu ipe” aja ipái pe. Ipái pandu: “Anĩ. Marã ka ym ihë apanduha. Tupã pe ne mu rehe har upa ihë apandu” aja riki. Pe, Esau jixi'u tipe. Ipái pe pandu: “Tupã pe ihë rehe har ebandu tĩ. Ihë koty pandu katuha ke emuruwak” aja tipe. Marã ka ym ipái panduha ke muruwakiha ixoty, Esau koty. A'erehe Esau aja: “Tupã ke japutar ym” aja ym pexo tĩ.

¹⁸ Ywy'ã keruhũ pe jundéu awa ta uhyk uwyr kwe. Her Sinái. Tata xupe 'ar rupi ihĩ. Aman pihun te aja ywa takãxĩha ihĩ tĩ. Ywytu keruhũ peju hũ tĩ. (Tupã pyrãtã te hũ aja mujekwa.)

¹⁹ Jumi'a aja tyapu hũ tĩ. Tupã pandu tĩ. Ame'ë ke jundéu awa ta hendu rahã, a'eta pandu: “Ebandu ym apo” aja riki. Kyje ingi a'erehe aja pandu.

²⁰ A'eta hendu: “Ywy'ã rehe pepyrũ rahã, ame'ë ke ita pe pejapi. Aja pejukwa. Pehë rymba ta aja tĩ. Pejukwa tĩ” aja riki. (Aja rahã, Tupã a'ep ixo. Jaxer ame'ë ke nixói te ipe, ame'ë ke a'ep ixo, aja mujekwa.) A'erehe a'eta kyje ingi. Amõ we Tupã pandu ame'ë ke hendu tar ym. Kyje.

²¹ Upa Moise usak, ame'ë ke mäte we ame'ë te a'eta my. (Tupã pyrãtã te hũ aja ukwa katu. Ma'e jaxer ame'ë ke nixói te ipe, ame'ë ke a'ep ixo, aja ukwa tĩ.) A'erehe: “Ihë akyje hũ. Ihë ryrýi riki” aja Moise pandu.

²² Pehë anĩ. Tupã ngi pekyje aja ym ixoty pejur. Tupã rehe pehë py'a pemoĩ moĩ, ame'ë renda riki amõ koty. Amõ ywy'ã keruhũ ke ame'ë. “Siã” aja riki her. Tupã ixo, ame'ë ok ta ke ame'ë. A'e riki uhã te hũ ame'ë ke a'e. Ame'ë ok ta riki ywa pe har ke. Amõ Jerusarë ok ta ke. Ywa pe har ke ame'ë. A'ep heta te hũ Tupã je'ëha rahoha ta ixo.

²³ A'ep Tupã kotyhar ta jy'ar u'am. Hury katuha namõ ngã ixo. Ixotyhar ta riki u'ar py ame'ë ta aja saka. A'eta rer ke paper rehe amõ mupinim. Ywa pe ame'ë ihĩ. A'ep Tupã ixo tĩ. Pehë py'a pemoĩ moĩ ehe. A'e riki upa kome'ë ywy keruhũ pe har ta ke mondo mondo ta. Hendu ym ehe, ame'ë ta ke mupyraraha renda pe a'e mondo ta.

Hendu katu ehe, ame'ë ta inamõ ixo ta. Ixoty oho ta. A'ep ymanihar ixoha katu ame'ë ta ixo tĩ. Ame'ë ta pe Tupã pandu: “Pehë katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke nixói te pehë pe” aja.

²⁴ A'ep Jesu ixo tĩ. A'e riki ipái pe pandu: “Ihë amanõ, a'erehe ihë rehe jurujar katu ame'ë ta ke emuhã katu” aja. Ame'ë riki panduha pyahu ame'ë ke. Huwy ke uhem tĩ. A'erehe ngã ke Tupã muhã katu. Ame'ë ruwy riki Ambéu ruwy 'ar koty te we mukatuha. Ambéu manõ. Huwy rehe har jakwa jaxo rahã: “Ambéu jukwa ame'ë ke ejukwa tĩ” aja Tupã pe japandu. Jesu ruwy rehe har jakwa jakwa jaxo rahã: “Jande py'a ke ejuhyk” aja Tupã pe japandu. A'erehe Jesu ruwy riki Ambéu ruwy 'ar koty te we mukatuha. A'erehe Tupã ngi jakyje ym ha namõ jahyk katu ehe.

²⁵ Pesak katu pexo. “Tupã rehe ihë ahendu ym ta” aja ym pepandu. Kome'ë ywy keruhũ pe ixo rahã, Tupã je'ëha ke Moise pandu pandu ngã pe. Ame'ë rehe hendu ym ame'ë ta ke Tupã mupyrara riki. Apo ywa ngi je'ëha ke Tupã muwyr jande pe. Ame'ë ke rehe jahendu ym rahã, mã ymanihar ta 'ar koty te we jande ke Tupã mupyrara ta.

²⁶ Moise ta pe Tupã pandu rahã, ywy ke a'e mukatak hũ. Pe, a'e pandu tĩ: “Amõ we ywy ke ihë amukatak ta tĩ. Ywa ke ihë amukatak ta tĩ” aja riki.

²⁷ “Amõ we” aja pandu rahã, ma'e Tupã mujã ame'ë ke a'e mukatak ta. Pe, mukanim ta. Mumba ta. Aja rahã, marã ka ym mukatakiha, ame'ë ke jõ pyta ta. (Aja rahã, Tupã kotyhar ta jõ pyta katu, aja mujekwa.)

²⁸ Pesarahã! Sawa'e te namõ jaxo ta kÿ. Marã ka ym ima'e pyrãtãha mukaniha. (Aja rahã inamõ ixo, ame'ë ta jõ pyta ta.) Inamõ jaxo ta, a'erehe mã peja japandu ipe: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja. Myja me'ë Tupã ke jamuhury katu my? Aja mã peja jande py'a jamoĩ moĩ katu ehe. Aja rahã: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja japandu ipe. “Mã! Pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e” aja jakwa katuha namõ mã peja jande py'a jamoĩ moĩ katu ehe.

²⁹ Hendu ym ehe ame'ë ta ke Tupã mupyrara hũ ta. Tata upa ma'e ukwái. Aja Tupã mahy ta tĩ. A'erehe: “Mã! Pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e” aja jakwa katuha namõ mã peja jande py'a jamoĩ moĩ katu ehe.

13

Myja me'ë Tupã ke jamuhury my

¹ Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe pehë mu ta aja pexo. A'erehe tapijar te'e we pepy'a katu pehë juehe pexo.

² Pesak ramõ ame'ë ta ke pehë rok pe pemuxe katu. Ame'ë ke pema'ema'e katu. Jesu kotyhar ta ke ame'ë ta. Amõ ta usak ramõ ame'ë ta ke hok pe muxe katu. Amõ hekoha pe har ta ke aja ukwaha naĩ. Anĩ. Ukwã ym ha rupi Tupã je'ëha rahoha ta ke hok pe muxe katu riki.

³ Kyndaha pe ixo ame'ë ta rehe har pekwa pekwa pexo. Jesu kotyhar ta ke ame'ë ta. Ame'ë ta rehe pesak peho. Pehë atu kyndaha pe pexo, ame'ëja saka pekwa pekwa pexo, a'erehe ame'ë ta rehe pehaihu katu. Pyrara ixo ame'ë rehe har pekwa pekwa pexo tĩ. Pehë atu pepyrara pexo, aja pekwa pekwa pexo. A'erehe a'eta py'a ke pemãtã katu peho.

⁴ Jumendar ame'ë ta rehe har katu, aja pekwa. Hakehar ipy'a wapyk ta me'ë te'e. Ixawa'e ipy'a wapyk ta me'ë te'e tĩ. Amõ kÿjã rehe sawa'e ka'u te'e rahã, a'e ke Tupã mupyrara ta. Amõ sawa'e rehe kÿjã ka'u te'e rahã, a'e ke Tupã mupyrara ta tĩ.

⁵ Tamatarer rehe aja te'eha pehë py'a pemoĩ moĩ ym pexo. Pehëma'e ke namõ pexo, ame'ë namõ pehë rury katu pexo. Pesarahã! Tupã pandu: “Pehë namõ aja te'e ta ihë axo. Marã ka ym pehë ke ihë ahijariha” aja riki. A'erehe pehëma'e ke namõ pehë rury katu pexo.

⁶ Mã peja jakyje ym ha namõ jaxo. Kuja mã peja japandu:

“Jandema'e sawa'e te ihë namõ ma'e ke ma'ema'e katu a'e, a'erehe ihë akyje ym axo.

Marã ka ym kome'ë ywy keruhũ pe har ta ma'ema'eha ihë pe. A'erehe ihë akyje ym axo” aja riki.

⁷ Kapitã ambyr ta rehe har pekwa pekwa pexo. Pehë pe Tupã je'ëha ke a'eta pandu

pandu kwe. A'eta ixoha rehe har pekwa pekwa pexo tĩ. Myja me'ë a'eta manõ my? Pekwa pekwa pexo tĩ. Tupã pandu ame'ë ke rehe a'eta jurujar katu. Ame'ë ta aja pexo katu tĩ.

⁸ Jesu Kirisutu manga te'e ym te a'e. Apo a'e ixo. Yman rahã pete'e ta a'e ixo tĩ. Aja te'e ta a'e ixo tĩ.

⁹ Jetehar te ke pekwa katu. Amõ koty amõ ta mu'e. Ame'ë rehe mã peja pemuka'u te'e ym. Ame'ë koty pehë py'a pemuruwak ym. Jande rehe Tupã ipy'a katu ame'ë ke jakwa katu, a'erehe jajurujar katu te we ehe. Amõ ta pandu: "Ma'e mi'u e'u ym. Amõ ke e'u katu" aja riki. Aja jundéu awa ta je'ëha rehe hendu katu. Ame'ë rehe hendu katu ame'ë ta kuja ukwaha naĩ: "Ma'e ke ja'u ym rahã, jande rehe i'ar koty te we Tupã ipy'a katu" aja naĩ. Jande anĩ. Jande rehe aja te'eha Tupã ipy'a katu, ame'ë rehe jajurujar katu. A'erehe ma'e ke ja'u ym rahã: "I'ar koty te we jande rehe Tupã ipy'a katu" aja ym jakwa jakwa jaxo.

Ok ta kurar kupe koty Jesu manõ

¹⁰ Kirisutu manõ, pe, jajurujar katu ehe. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe jundéu awa tama'e pa'i ta paraky ixo. Amõma'e hymba ke a'eta hany hany ixo. Upa ukwái. Ame'ë riki a'etama'e ma'eha. Upa ukwái rahã, ngã py'a ke Tupã juhyk katu, aja a'eta ukwaha naĩ. Amõ koty a'eta ukwaha, a'erehe Kirisutu rehe jurujar ym.

¹¹ Pesarahã! Kapy katu te ame'ë pe ma'e hymba ruwy ke pa'i keruhũ raho. Tupã pe mujesak, ame'ëja saka. Aja rahã, ngã ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke Tupã mukanim, aja ukwaha naĩ. Ame'ë ma'e hymba rukwer ke amõ riki upa katu te hany. Upa ukwái. Ame'ë rukwer ke pa'i ta u'u ym te. Ok ta kurar kupe koty upa katu te hany.

¹² A'erehe Jesu aja tĩ. Ok ta kurar kupe koty a'e manõ tĩ. Huwy pe ngã ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke a'e mukanim. Ipy'a ke juhyk.

¹³ Kirisutu ke amõ ta jukwa rahã, a'e ke a'eta mupyrara hũ. Muhuxĩ hũ tĩ. Aja jande tĩ. Jundéu awa ramũi ta ukwaha ke jahijar. A'erehe jande ke amõ ta mupyrara hũ tipe tĩ. Jesu kotyhar ta ke jande, a'erehe

mupyrara hũ tipe tĩ. Muhuxĩ hũ tĩ. Anĩ. Tapijar te'e we jajurujar katu ehe.

¹⁴ Pe, pepyrara pexo rahã, kuja pekwa. Kome'ë ywy keruhũ pe jande rekoha te nixói te. Kome'ë ywy keruhũ pe aja te'eha jaxo ym ta. Ok ta ke Tupã mujã ta. Ame'ë pe jahoha rehe jaharõ jaxo.

¹⁵ Jande ke Jesu muhã katu, a'erehe mã peja Tupã pe japandu: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja riki. Aja te'eha japandu. Aja japandu rahã, ma'e hymba ke hany, ame'ëja saka tĩ. Tupã rehe jande py'a jamoĩ moĩ, ame'ëja saka tĩ.

¹⁶ Ma'e katu ame'ë ke amõ ta pe pema'ema'e, ame'ë rehe pekwa pekwa pexo. Amõ ta rehe pepyrara pesak tĩ. Aja pema'ema'e rahã, Tupã rehe pehë py'a pemoĩ moĩ, ame'ëja saka tĩ. Aja rahã, Tupã ke pemuhury katu.

Pehẽma'e kapitã ta rehe pehendu katu

¹⁷ Pehẽma'e kapitã ta rehe pehendu katu. (Tupã kotyhar tama'e kapitã ta ke a'eta.) A'eta pandu ame'ë ke pema'ema'e katu. Pehẽ rehe a'eta usak usak katu ixo, aja rahã, pehẽ pejurujar katuha ke pehijar ym ta. Katu a'eta paraky my? Katu ym my? Ame'ë ke Tupã pe a'eta pandu ta me'ë te'e. A'erehe pehẽ rehe a'eta usak usak katu ixo. A'eta rehe pehendu katu rahã, hury katuha namõ parakyha ke a'eta ma'ema'e katu. A'eta rehe pehendu ym rahã, pyaiha namõ parakyha ke a'eta ma'ema'e. Aja rahã, katu ym pehẽ pe. A'erehe pehendu katu a'eta rehe.

Tupã namõ panduha

¹⁸ Jande rehe har Tupã pe tapijar te'e we pepandu pandu katu pexo. Tupã pandu ame'ë ke aja te'eha jama'ema'e tar katu, a'erehe katu jaxoha aja jaxo. (Aja rahã, jande rehe je'ëha nixói ta, aja jakwa katu.)

¹⁹ Pe, ihẽ apandu katu te pehẽ pe. Tupã namõ ihẽ rehe har pepandu katu te we rĩ. "Pahar jande koty a'e ke emuwyr" aja pepandu Tupã pe.

Arapuharan usakiha aja Jesu riki jandema'e usakiha keruhũ tĩ

²⁰⁻²¹ Arapuharan ta rehe amõ usak usak katu ixo, aja Jesu tĩ. Jandema'e sawa'e te riki ixotyhar tama'e usakiha keruhũ.

A'e manõ, pe, a'e ke Tupã mukwera katu muhem. A'e manõ, pe, huwy uhem, a'erehe Tupã pe a'e pandu: "Ihẽ amanõ, a'erehe ngã ke amuhã katu ta" aja riki. Aja te'eha ta. Pehẽ py'a ke Tupã muhury katu. A'e putar, aja pexo. Mã peja ame'ẽja pehẽ ke a'e mu'e katu. (Aja rahã, a'e putar ame'ẽ ke pema'ema'e katu ta.) Jesu Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe a'e ke jamuhury katu. Ame'ẽ ke mã peja jande ke a'e mu'e katu tĩ. (Aja rahã, a'e putar ame'ẽ ke pema'ema'e katu ta tĩ.) Mã peja Kirisutu rehe har japandu: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja riki. Mã peja aja te'eha japandu. Amen.

A'ejõ panduha

²² Ihẽ mu ta! Kome'ẽ paper ke pehẽ pe ihẽ amupinim aĩ. Ta'yr mi ihẽ amupinim. Kome'ẽ myrandu namõ pehẽ py'a ke ihẽ amãtã tar katu. Pehendu katu ehe, aja ihẽ apandu katu te. Pehenduha pahar pemukanim ym.

²³ Kyndaha ngi Timo, jande mu riki uhem oho. Ame'ẽ ke pekwa, aja ihẽ aputar. Pahar se ihẽ rehe a'e uhyk uwyr rahã, ihẽ namõ a'e oho ta tĩ. Pehẽ rehe ihẽ asak ta aho rahã, ihẽ namõ a'e oho ta tĩ.

²⁴ Pehẽma'e kapitã ta pe jandema'e katuha ke pepandu. Tupã kotyhar tama'e kapitã ta ke ame'ẽ ta. Upa Tupã kotyhar ta pe pepandu tĩ. Itar wywy pe amõ jande mu ta ixo. Pehẽ pe katuha ke ame'ẽ ta mondo ixo tĩ.

²⁵ Mã peja johu pehẽ rehe Tupã ipy'a katu te hũ.

Upa.

Tian mupinim me'ë ke

Tian kome'ë paper ke mupinim. Jerusarë ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë tama'e kapitã a'e tĩ. Amõ Jesu mu a'e tĩ.

Amõ amõ jundéu awa ta Jesu rehe jurujar katu. Ame'ë ta amõ amõ ok ta pe ixo. Amõ amõ ywy pe har ok ta pe ixo. Ame'ë ta pe kome'ë paper pinim ke Tian mondo.

Tupã kotyhar ta pe: "Ihë mu ta" aja Tian pandu.

¹ Ihë Tian. Tupã rehe ihë aparaky axo. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe ihë aparaky axo tĩ. Myrandu katu ke ihë apandu pandu, ame'ë riki ihëma'e parakyha.

Pehë riki Tupã kotyhar ta ke. Jundéu awa ta ke pehë. Pehë riki kome'ë ywy keruhũ rupi pehãi peho ame'ë ta ke pehë. Upa pehë pe katuha ke ihë amondo axo.

Jurujar katuha rehe har

² Ihë mu ta! Pehë rehe upa pyraraha uhyk rahã, pehë rury katu pexo.

³ Pyraraha upa asa oho rahã, Tupã rehe pejurujar katu te we pexo. Aja rahã, amõ pyraraha uhyk rahã, pehë py'ahu te'e pehendu katu te ta tĩ. Aja pekwa katu. A'erehe pehë rury katu pexo.

⁴ Pesak katu te'e pehë juehe pexo. Pehë rehe pyraraha uhyk rahã, aja te'e Tupã rehe pejurujar katu pexo. Aja rahã, Tupã pandu ta: "Pehë katu. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehë pe" aja. Pe, Tupã putar, aja pexo katu ta.

⁵ Pehë ngi har ma'e ke amõ ukwa ym te rahã, Tupã pe a'e pandu pandu katu ta me'ë te'e. Aja rahã ukwa katuha ke Tupã muwyr ta ipe. Ame'ë ke a'e me'ë ta. Me'ë katu ame'ë ke a'e. "Mã! Pandu hũ. Ihë ame'ë ym ta. Eho" aja a'e pandu ym te. A'e me'ë katu ta ngã pe.

⁶⁻⁸ Ma'e ke Tupã namõ pepandu pandu rahã, ame'ë ke pehë pe a'e muwyr ta, aja pejurujar katu te pexo. "Muwyr ta nahã my?" aja ym pekwa pexo. Aja pekwa pexo rahã, y ramũi pe har y kotok keruhũ aja saka ta. Ame'ë ke amõ koty koty ywytu peju peju raho. Aja: "Muwyr ta nahã my?"

"Anĩ, muwyr ym ta nahã my?" aja amõ koty koty pejurujariha ke. Katu ym aja. Aja ta amõ ixo rahã, jandema'e sawa'e te ngi pyhyk ym ta ma'e ke. Ukwa ym ma'e.

Mã peja hury katu ixo rĩ

⁹ "Mã nde erekwa ym te ame'ë ke nde" aja nde rehe har kome'ë ywy keruhũ pe har ta ukwaha naĩ. Aja rahã, jumupyai ym. Mã peja hury katu a'e ixo. Tupã riki ma'e ukwa katu te ame'ë ke a'e, aja ukwa ta, a'erehe mã peja hury katu ixo.

¹⁰ Amõ imu ima'ehũ namõ ixo rahã, hury katu ixo tĩ. Ame'ë ma'e ke amõ mukanim ingi rahã, mã peja a'e hury katu ixo rĩ. Ima'ehũ ame'ë ta kupi'i'a aja saka. Yman rahã ixo ym ta. Kupi'i'a manõ ta. Aja amõ ta aja ima'ehũ ame'ë ta manõ ta tĩ.

¹¹ Warahy opok rahã, kupi'i ke warahy hakuha jukwa. I'a ke upa kukúi. I'a katuha upa manõ. Aja ta ima'ehũ ame'ë ta ke tĩ. Ima'e ixoha rehe har jõ a'e ukwa ukwa ixo rahã, a'e kanim ta tĩ. Kupi'i'a aja kanim ta tĩ. Manõ ta tĩ.

Pyraraha rehe har

¹² Pyraraha amõ imu rehe uhyk rahã, katu aja ixo we rĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ym we. Aja rahã, hury katu a'e. Pyraraha upa, pe, a'e jurujar katu ehe rĩ. Aja rahã, uhãha ke Tupã me'ë ta ipe. Inamõ aja te'e ta ixo. Ame'ë ke upa ipy'a katu ehe ame'ë ta pe Tupã me'ë ta tĩ. "Ihë rehe ipy'a katu ame'ë ta pe uhãha ihë ame'ë ta" aja Tupã pandu katu.

¹³ Pyraraha uhyk ehe rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'e. Aja rahã: "Ma'e pyraraha Tupã muwyr ihë pe. A'erehe ma'e aka'u te'eha ke ihë ama'e." Aja mã peja epandu ym. Anĩ. Marã ka ym ma'e ka'u te'eha ke Tupã ma'eha. "Ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'e" aja jurujar katu ehe ame'ë ta pe a'e pandu ym te. A'erehe: "Tupã riki pyraraha muwyr ihë pe, a'erehe ma'e aka'u te'eha ke ihë ama'e" aja mã peja epandu ym te.

¹⁴ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, kuja ta. Ma'e ka'u te'eha ke a'e putar katu. Ame'ë riki a'e ke muka'u te'e. Ame'ë rape rupi oho, ame'ëja saka. Pe, ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e.

¹⁵ Pe, ame'ë ka'u te'eha ke a'e putar. Ame'ë ke ipy'a pe ukwa ukwa ixo rahã,

ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e. (Ipy'a ngi uhem, ame'ëja saka.) Pe, a'e ma'e rahã, manõ ta. Ame'ë riki mupyraraha renda pe oho ta, aja riki.

¹⁶ Ihë mu ta! Pehë rehe ihë py'a katu. Pehendu katurahã! (Ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu.) Mã peja ame'ë ke muka'u te'e ym pehë!

¹⁷ Upa ma'e katu ame'ë ke japyhyk, ame'ë riki ywa ngi tur. Upa katu te ma'e ke aja tĩ. Upa katu te ame'ë ke Tupã muwyr. Upa ywa rehe ma'e hendy, ame'ë ta ke a'e mujã. Warahy hendy rahã, rysãha pehĩ. Jahy hendy rahã, pytuniha pehĩ tĩ. Tupã aja ym. Pytuniha nixói te, aja saka. Rysãha nixói te, aja tĩ. (A'erehe a'e me'ë me'ë ame'ë ke aja te'eha katu te ame'ë ke.)

¹⁸ A'e putar katu, a'erehe ta'yr ta aja jande ke a'e mu'am. Je'ëha jetehar te rupi a'e mu'am. Aja rahã, jande riki jepy te ame'ë ta ke, ame'ëja saka. A'engi amõ Tupã ra'yr ta aja ta tĩ. Ta'yr ta aja mu'am ta tĩ.

Ma'e katu ame'ë ke mujekwa ame'ë ta rehe jahendu katu ta me'ë te'e

¹⁹ Ihë mu ta! Pehë rehe ihë apy'a katu ame'ë ta ke pehë! Kuja pekwa pekwa pexo! "Mã! Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke pehijar" aja pehë pe amõ ta pandu rahã, pahar pehendu katu a'eta rehe. Pahar ym je'ëha pemujywywyr a'eta pe. Pahar pehë py'a pemahy ym tĩ.

²⁰ Awa ta katu aja Tupã putar. Amõ parahy rahã, katu aja ym ta. A'erehe pahar pehë py'a pemahy ym.

²¹ Upa ma'e peka'u te'eha pema'eha ke pehijar. Pexo ai te'e ame'ë ke aja tĩ. Pehijar tĩ. Tupã rehe pehendu katu. Ima'e je'ëha ke pehë py'a pe a'e mupyta. Ame'ë ke rehe pehendu katu. Ame'ë ke rehe pejurujar katu rahã, pehë ke a'e muhã katu ta.

²² Ima'e je'ëha rehe pehendu katu. Pehendu jõ rahã, pehë ke Tupã muhã katu ta, aja pekwaha naĩ. Mã peja peka'u te'e ym pexo. Kuja katu te. A'e je'ëha mujekwa, aja pema'ema'e katu ta me'ë te'e.

²³ Je'ëha rehe amõ hendu. Pe, mujekwa aja a'e ma'ema'e ym rahã, kuja ta a'e. Waruwa pe i'ã ke a'e usak. Aja te'e ixo.

²⁴ I'ã rehe a'e usak te'e. Pe, oho ingi. Pahar harái. Ma'e ym ma'e ke. Myja i'ã

ixoha my, ame'ë ke pahar harái. Ma'e ym ma'e ke.

²⁵ Ima'e je'ëha katu te ame'ë ke rehe amõ usak usak katu. Ame'ë rehe hendu katu rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ym. Aja je'ëha rehe a'e hendu katu tĩ. A'e hendu te'e ehe, pe, pahar harái. Anĩ. Aja ym. Je'ëha mujekwa aja a'e ma'ema'e katu tĩ. Aja rahã, upa a'e ma'ema'e ame'ë ke rehe Tupã muhury katu.

²⁶ Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ katu, aja a'e ukwa. Aja rahã, je'ëha ke mutambyk rahã, katu tiki. Je'ëha ke mutambyk ym rahã, Tupã rehe ipy'a moĩ moĩha ke te'e aja. Jumuka'u te'e a'e juehe.

²⁷ Kuja Tupã, jande pái keruhũ putar katu tĩ. Ipy'a ke amõ moĩ moĩ katu te ehe. Ame'ë riki jetehar te ke. Aja rahã, kuja katu ipe. Ipái ym te ame'ë ta pyrara ixo. Imãĩ nixói te tĩ. Ame'ë ta pe ma'e ke me'ë me'ë rahã, ame'ë riki Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu, ame'ëja saka. Ixawa'e ym ame'ë ta pyrara ixo tĩ. Ame'ë ta pe ma'e ke me'ë me'ë rahã, ame'ë riki Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu tĩ, ame'ëja saka tĩ. Tupã rehe hendu ym ame'ë ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Ame'ë ta aja ym rahã, katu tiki tĩ.

2

Amõ ta rehe juja katu te usak rahã, katu tiki

¹ Ihë mu ta! Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe pejurujar katu. A'e riki Tupãma'e weraha pe ixo ame'ë ke a'e. Pejurujar katu ehe, a'erehe amõ ta rehe pesak rahã, pesak aja pema'e katu. "Kome'ë sawa'e amõ ta 'ar koty te we katuha." "Peme'ë anĩ" aja ym pekwa pekwa pexo. "Kome'ë sawa'e amõ ta wyr koty te we katuha." "Peme'ë anĩ" aja ym pekwa pekwa pexo tĩ. (Juja katu te pesak a'eta rehe.) Aja rahã, katu tiki.

² Pesarahã! Pehëma'e jy'ariha renda pe ima'ehũ ame'ë ke ixo uwyr. Itatawa ke te'e ipo rehe har mujã ame'ë ke namõ ixo. Heta ipo rehe har namõ ixo. Ima'e mundeha katukwer ame'ë ke namõ ixo. Amõ sawa'e ima'e ym te ame'ë ke ixo uwyr tĩ. Ima'e jaxer ai ame'ë ke namõ ixo uwyr.

³ Pe, ima'e mundeha katukwer namõ ixo ame'ë pe pepandu:

—Se ewapyk. Se katu te — aja ipe. (Aja rahã, ame'ẽ sawa'e katu, aja pekwaha.)

Amõ sawa'e pe anĩ. Ima'e ym te ame'ẽ pe pepandu:

—Anĩ, sa'e! Epu'am! Paite we ewapyk eho — aja ipe. (Aja rahã, ame'ẽ sawa'e katu ym, aja pekwaha.)

⁴ Aja rahã, amõ koty koty sawa'e ta rehe pesak. Katu ym aja. Katu ym pehẽ py'a pe pekwa pekwa pexo. A'erehe amõ riki katu. Amõ katu ym. Aja pekwa pekwa pexo. Katu ym aja. (A'erehe juja katu te amõ ta rehe pesak rahã, katu tiki.)

⁵ Ihẽ mu ta! Pehẽ rehe ihẽ apy'a katu ame'ẽ ta ke pehẽ! Pesarahã! Kome'ẽ ywy keruhũ pe ima'e ym te ame'ẽ ta ixo. Amõ amõ rehe Tupã katu usak. Pe, a'eta riki jurujar katu ehe. Ame'ẽ ta riki hury katu. Mãte hũ ima'e ke aja saka ame'ẽ. Pe, Tupã pandu: “Ihẽma'e ta ke pehẽ. Ihẽ renda pe peho katu ta” aja ima'e ym te ame'ẽ ta pe pandu. Ame'ẽ ke ipy'a katu ehe ame'ẽ ta pe Tupã pandu katu tĩ:

—Ihẽ renda pe peho ta — aja ipy'a katu ehe ame'ẽ ta pe Tupã pandu katu tĩ.

⁶ Ima'e ym te ame'ẽ ta rehe Tupã katu usak. Pehẽ anĩ. Ima'e ym te ame'ẽ ta ke pemuhuxĩ riki. Katu ym aja. Pesarahã! Ima'ehũ ame'ẽ ta riki pehẽ ke mupyrara riki. A'eta riki pehẽ ke kapitã ruwa koty hykýi raho.

⁷ A'eta riki her katu te ame'ẽ rehe juru ai. “Jesu kotyhar ta” ame'ẽ her rehe juru ai. “Jesu kotyhar ta” aja pehẽ pe Tupã pandu. Pehẽ rehe ame'ẽ her a'e moĩ, ame'ẽja saka.

⁸ Je'ẽha ke kapitã keruhũ mondo, ame'ẽ rehe pehendu katu rahã, katu tiki. Ame'ẽ je'ẽha Tupã je'ẽha rehe ihĩ. Kuja: “Nde juehe nde erepy'a katu. Aja mã peja nde namõ ixo ame'ẽ ta rehe epy'a katu tĩ.”

⁹ Pe, amõ ta rehe pesak. Pe, amõ amõ pehẽ 'ar koty te we katuha aja pekwa pekwa pexo rahã, ma'e katu ym ame'ẽ ke pema'e. Soroka pe jõ pesak, ame'ẽja saka. Katu ym aja. Aja rahã: “Pehẽ katu ym. Tupã je'ẽha rehe pehendu ym” aja pehẽ rehe har ame'ẽ je'ẽha mujekwa.

¹⁰ Tupã je'ẽha rehe amõ hendu. (Heta pehĩ.) Pe, peteĩ je'ẽha rehe hendu ym rahã,

upa katu te je'ẽha rehe hendu ym tĩ. Upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, aja tĩ.

¹¹ Pesarahã! Juja katu te Tupã je'ẽha ke. Kuja tĩ. Tupã pandu:

“Amõ kũjã rehe eka'u te'e ym. Amõ sawa'e rehe eka'u te'e ym tĩ” aja pandu. (Ame'ẽ rehe pehendu katu ta me'ẽ te'e.)

Amõ we tĩ:

“Amõ ta ke ejukwa ym” aja Tupã pandu tĩ.

(Ame'ẽ rehe pehendu katu ta me'ẽ te'e tĩ. Upa katu te je'ẽha rehe pehendu katu ta me'ẽ te'e. Upa juja katu te.) Amõ kũjã rehe nde ereka'u te'e ym. Amõ sawa'e rehe nde ereka'u te'e ym tĩ. Anĩ. Te'e amõ ke nde erejukwa rahã, je'ẽha rehe nde erehendu ym. Ma'e jaxer ame'ẽ ke nde erema'e. (Amõ kũjã rehe nde ereka'u te'e tĩ, ame'ẽja saka tĩ. Amõ sawa'e rehe nde ereka'u te'e tĩ, ame'ẽja saka tĩ.) A'erehe upa katu te Tupã je'ẽha rehe nde erehendu ym tĩ.

¹² Kirisutu je'ẽha rehe amõ jurujar katu rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi a'e uhem katu, ame'ẽja saka. (A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar.) Kirisutu je'ẽha rupi amõ ta ke Tupã mupyrara ta. Pehẽ rehe har ukwa ta tĩ. Katu my? Katu ym my? A'erehe je'ẽha ke pemutambyk, aja pexo katu. Pexoha aja tĩ. Pemukatu tĩ.

¹³ Aja ym rahã, pehẽ rehe Tupã pyrara ym usak ta tĩ. Mupyrara rahã, pyrara ym usak ta tĩ. Amõ ta rehe amõ pyrara usak rahã, kyje ym ta a'e. Tupã mupyraraha ngi kyje ym ta. Tupã pyrara usak ta ehe tĩ, a'erehe kyje ym ta.

Jetehar Jesu rehe jurujar katu rahã, katu ame'ẽ ke ma'ema'e ta

¹⁴ Ihẽ mu ta! Pesarahã! Amõ pandu:

—Tupã rehe ihẽ ajurujar katu — aja a'e.

Pe, Tupã putar aja a'e ma'ema'e ym rahã, katu ym. Aja jurujar katu rahã, a'e ke Tupã muhã ym ta.

¹⁵ Kuja saka ame'ẽ. Ko amõ imu ta ixo my. Hendyr amõ ta ixo nahã my. A'etama'e mundeha ke nixói. A'eta mi'u nixói te tĩ.

¹⁶ Pe, a'eta pe ma'e ke peme'ẽ ym te rahã, kuja katu ym pepandu:

—Mã peja pehẽ rehe Tupã usak katu. Mã peja nema'e mundeha Tupã muwyr katu. Mã peja pehẽ mi'u ke Tupã muwyr katu — aja pepandu.

Anĩ. Peme'ẽ ym te rahã, ame'ẽ panduha katu ym. Me'ẽ ym te ma'e ke, a'erehe katu ym.

¹⁷ Aja amõ jurujar katuha tĩ. Tupã rehe amõ jurujar katu jõ. Pe, katu ame'ẽ ke ma'ema'e ym rahã, jurujar katuha riki katu ym. Te'e aja saka.

¹⁸ Pe, amõ pandu ta my:

—Tupã rehe nde erejurujar katu. Ame'ẽ jõ katu. Ihẽ anĩ. Ma'e katu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu. Ame'ẽ jõ katu tĩ — aja a'e pandu.

Aja rahã, ihẽ apandu ta ipe:

—Anĩ. Tupã rehe ihẽ ajurujar katu. A'erehe ma'e katu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu tĩ. Aja ihẽ ajurujar katuha ke ihẽ amujekwa ta. Myja nde erejurujar katuha ke nde eremujekwa ta my? Nde erema'eha katu ym rahã, marã ka ym nde eremujekwaha — aja apandu ta. (Ihẽ Tian.)

¹⁹ Peteĩhar jõ Tupã, aja nde erekwa erexo. A'erehe nde ke Tupã muhã katu ta, aja nde erekwaha naĩ. Anĩ. Esarahã! Aja ãjã ta ukwa katu tĩ. “Peteĩhar jõ Tupã” aja ukwa katu tĩ. A'erehe a'eta kyje hũ ingi. Ryrýi riki tĩ. (Anĩ. Ame'ẽ ta ke Tupã muhã ym te.)

²⁰ Mã! Nde ereka'u te'e nde ke! Ma'e ke nde erekwa tar katu my? Esarahã! Tupã rehe amõ jurujar katu. Pe, a'e ma'ema'eha katu ym rahã, a'e jurujar katuha riki katu ym tĩ.

²¹ Esarahã! Amujekwa ta. Yman te Amarã ixo. Jande ramũi ke a'e. Myja katu te a'e my, aja Tupã ukwa. Kuja. A'e ma'eha namõ Amarã mujekwa. Ita matyr, ame'ẽ 'ar pe ta'yr ke a'e mou rahã, Tupã pandu ame'ẽ ke rehe hendu katu, aja mujekwa Tupã pe. (Ta'yr rer Isak.)

²² Pesarahã! Tupã rehe a'e jurujar katu, a'erehe a'e ma'eha katu tĩ. Mokõi pehĩ. Jurujar katuha pehĩ. Amarã ma'eha pehĩ tĩ. A'e ma'eha katu ame'ẽ ke mujekwa katu. Kuja. Jetehar te ke Tupã rehe a'e jurujar katu, aja mujekwa katu ipe.

²³ Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ panduha aja uhyk katu. Kuja:

“Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã jurujar katu.

A'erehe Tupã pandu: ‘A'e katu te. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe’ aja

Amarã rehe har.” Aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ.

Pe, Amarã pe Tupã pandu:

—Ihẽ rehe katu ame'ẽ ke nde — aja ipe.

²⁴ Pesarahã! Pekwa katu apo! Amõ katu ame'ẽ ke ma'ema'e, a'erehe Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja riki. Jurujar katu ehe rahã jõ, aja ym Tupã pandu.

²⁵ Aja Hambe a'e tĩ. Kũjã ka'u te'e ame'ẽ ke a'e. Ima'e ma'eha katu, a'erehe Tupã pandu:

—A'e riki katu te. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe — aja.

Kuja Hambe katu ame'ẽ ke ma'e. Jundéu awa tama'e je'ẽha rahoha ta uhyk ehe rahã, hok pe a'eta ke kũjã muxe katu. (Pe, mukanim. A'erehe ame'ẽ ta ke Hambe rekoha pe har ta pyhyk ym.) Pe, a'eta oho rahã, amõ awa rape rupi mujywyr mondo.

²⁶ Amõ we ihẽ amujekwa ta. Awa'ã awa rehe ihĩ ym rahã, awa ke manõ te'e. Aja Tupã rehe amõ jurujar katu tipe. Pe, ma'eha katu ym rahã, manõ te'e, ame'ẽja saka. Jurujar katuha riki te'e aja saka.

3

Amõ pandu ame'ẽ rehe har

¹ Ihẽ mu ta! Tupã je'ẽha ke pehẽ johu pemu'e tar katu. Pehẽ johu mu'eha ta aja ym rahã, katu tiki. Ma'erehe my? Kuja. Jande jamu'e, aja jama'ema'e my. Jama'ema'e ym rahã, jande ke Tupã mupyrara ta. Mu'e ym ame'ẽ ta 'ar koty te we jande ke mupyrara ta. Aja pekwa katu. A'erehe pehẽ johu pemu'e ym rahã, katu tiki.

² Jande jamu'e rahã, upa jande jajawy we. Ame'ẽ riki ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke. Amõ pandu rahã, jawy ym te rahã, katu te ame'ẽ ke a'e. Juehe har a'e ukwa katu.

³ Pesarahã! Amujekwa ta. Tupaham pe kahwa ãpũi ke jande japukwar. Ta'yr mi tupaham. Ame'ẽ pe amõ amõ koty jaraho. Aja jande rehe jamuhendu katu. Pe, jande jaho tar katu, ame'ẽ rupi jande ke raho.

⁴ Amõ we amujekwa ta. Jarusu keruhũ rehe har pekwa pekwa pexo tĩ. Tiha te hũ ame'ẽ ke. Ywytu keruhũ mujan katu tipe. Pe, ruwakiha ta'yr te mi ame'ẽ pe

amõ muruwak katu raho. Pe, oho tar katu, ame'ẽ rupi sawa'e muruwak raho.

⁵ Aja awa rembe tĩ. Jarusu keruhũ ruwakiha ta'yr te mi, ame'ẽja saka. Awa rembe ta'yr te mi tipe tĩ. Pe, ame'ẽ pe ma'e rehe har pandu pandu te hũ.

Kupixa keruhũ xirik hũ oho oup, ame'ẽ ke rehe pekwa pekwa pexo tĩ. Tata ta'yr te mi ame'ẽ pe te'e amõ upa katu te hany indo. Upa katu te ukwái. Ame'ẽja saka jande rembe tĩ. Ta'yr te mi. Ame'ẽ pe ma'e ke japandu pandu hũ.

⁶ Amõ pandu ame'ẽ ke tata aja saka. Amõ juru pe hembé ihĩ. Ame'ẽ pe je'ẽha ke mutambyk ym riki. Tata aja saka upa mujaxer. A'erehe ixoha ke upa mujaxer. Mupyraraha renda ngi tata uhem, ame'ẽja saka. Ame'ẽ namõ jande jaxoha ke upa mujaxer.

⁷ Pesarahã! Upa ka'a rupi ixo ame'ẽ ke amõ muhymba. Yman upa ame'ẽ ta ke mujarõ ym. Ka'a rupi wata ame'ẽ ke muhymba. Ma'ewyra ta ke aja tĩ. Muhymba tĩ. Ipusu pe te'e wata ame'ẽ ke aja tĩ. Muhymba tĩ. Y rupi ixo ame'ẽ ta aja tĩ. Muhymba tĩ. Mujarõ ym tĩ.

⁸ Amõ pandu ame'ẽ ke anĩ. Marã ka ym mujarõ ym ha, aja saka. Upa je'ẽha ngã mutambyk ym. Marã ka ym kanĩha ingi. Henem ahyha aja saka. Ahyha jukwa ta me'ẽ te'e, ame'ẽja saka. Aja riki amõ pandu ame'ẽ ke tĩ.

⁹ Jande pái keruhũ riki jandema'e sawa'e te. Japandu ipe:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke — aja japandu ipe tipe.

Pe, jande anam ta rehe jande riki juru ai hũ. Katu ym aja. Ija katu te awa ta ke Tupã mujã tĩ. Tupã aja mujã tĩ. A'erehe ame'ẽ ta rehe juru ai hũ rahã, (Tupã rehe juru ai tĩ, aja tĩ.) Katu ym aja.

¹⁰ Je'ẽha katu ame'ẽ ke amõ pandu katu. A'e riki panduha katu ym ame'ẽ ke pandu tĩ. Katu ym aja. Ihẽ mu ta! Aja me'ẽ mã peja ym pepandu.

¹¹ Pesarahã! Amõ we amujekwa ta. Y te ke mundu ngi muhem. Marã ka ym y he'ẽ ame'ẽ ke muhemiha ingi tĩ. Mokõihar muhem ym ta.

¹² Ihẽ mu ta! Pesarahã! Narãiy ngi irimã uhem ym. Murukuja rymbo ngi

narãiy uhem ym tĩ. Y he'ẽ ame'ẽ ke mundu ngi muhem rahã, y te ke muhem ym tĩ. (Aja amõ pandu me'ẽ ke tĩ. Katu ame'ẽ ke pandu rahã, mã peja katu ym ame'ẽ ke pandu ym tĩ.)

Ma'e ukwa katuha ke Tupã muwyr, ame'ẽ rehe har

¹³ (Pehẽ ngi har mu'eha ta ixo my?) Ame'ẽ ta ngi har ma'e ukwa katu ame'ẽ ke ixo my? Ixo rahã, ame'ẽ ke emujekwa katu amõ ta pe. Ixoha katu rahã, ukwa katu ame'ẽ ke a'e, aja emujekwa katu. Ma'ema'eha katu rahã, ukwa katu ame'ẽ ke a'e, aja emujekwa tĩ. “Katu ihẽ jupe” aja ym ha namõ emujekwa tĩ. Ma'ema'e katuha namõ aja tĩ. Ukwã katuha ke emujekwa tĩ.

¹⁴ Pe, amõ rehe pejyty'ym rahã, pehẽ riki pekwa katu ame'ẽ ta ke aja ym pehẽ juehe har pekwa pekwa pexo. Amõ rehe parahy rahã, aja tĩ. Pekwa katu ame'ẽ ta ke, aja ym pehẽ juehe har pekwa pekwa pexo tĩ. Pehẽ juehe har jõ pekwa pekwa pexo rahã, aja tĩ. Pekwa katu ame'ẽ ta ke, aja ym pehẽ juehe har pekwa pekwa pexo tĩ. Pekwa katu ame'ẽ ke aja pexo rahã, katu pehẽ jupe, aja ym pexo. Pekwa katu ame'ẽ ta ke aja pexo rahã, jetehar te ke te'e aja ym pepandu tĩ.

¹⁵ Aja ukwaha ke ywa ngi uwyr ym. Tupã muwyr ym. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ukwaha aja riki. Ipy'a katu ym ame'ẽ ke ngi uhem. Ajã ta ukwa aja ame'ẽ.

¹⁶ Amõ rehe amõ jyty'ym rahã, amõ ta namõ je'ẽ je'ẽ hũ a'eta jupe. Upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ta tĩ. Juehe har jõ ukwa ukwa ixo rahã, aja tĩ. Je'ẽ je'ẽ hũ a'eta jupe tĩ. Upa ma'e katu ym ame'ẽ ke ma'e ta tĩ.

¹⁷ Ywa ngi ma'e ukwa katuha uwyr rahã, ame'ẽ amõ koty. Tupã muwyr ame'ẽ ke rahã, amõ koty. Kuja py riki. Ma'e jaxer ame'ẽ ke ipy'a pe ukwa ukwa ym ixo. Ukwã katu, a'erehe amõ namõ jumai ym aja a'e ixo. Parahy ym a'e ixo. Hury katu a'e ixo tĩ. Amõ namõ juehe katu a'e ixo tĩ. Amõ ta rehe pyrara hũ usak tĩ. Katu ame'ẽ ke jõ ma'ema'e hũ tĩ. Ima'ehũ ame'ẽ ta rehe jõ ipy'a ym tĩ. Juja katu te ngã rehe usak katu riki. Mokõ ukwaha aja ym a'e ixo tĩ.

¹⁸ Aja ukwa katuha namō amō ixo rahā, jumaiha ke mukatu oho. Aja rahā, hury katu a'eta juehe ixo.

4

Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'ema'eha riki katu aja pepandu ym

¹ Apo amō koty apandu ta. Pejumai mai pehē juehe pexo. Peje'ē je'ē hū pehē jupe pexo tī. My ngi uhem my? Pehē py'a ngi uhem, ame'ēja saka. A'ep upa ma'e peputar ame'ē ke pekwa pekwa pexo.

² Ma'e ke peputar hū tipe. Marā ka ym pepyhykiha. A'erehe amō ta ke pejukwa tar katu. Aja me'ē pepyhyk tar katu ma'e ke. Ma'e ke rehe katu pesak tipe. Marā ka ym pehēma'e wan ta. A'erehe amō ta namō pejumai mai. Peje'ē je'ē hū inamō tī. Aja pepyhyk ta tipe. Katu ym aja. Peputar ame'ē ke Tupā namō pepandu ym. A'erehe ame'ē ke nixói pehē pe.

³ Tupā namō pepandu rahā, pehē juehe har jō pekwa pekwa pexo. Kuja. Peju-muhuryha jō Tupā namō pepandu tipe. A'erehe muwyr ym pehē pe.

⁴ Pehē riki Tupā ke pehijar peho ame'ē ta aja saka! “Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'ema'eha riki katu” aja pandu rahā, Tupā ruwajan ke a'e, aja pekwa katu. “Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'ema'eha riki katu” aja pandu tar katu rahā, Tupā ruwajan wan ta a'e tī. Aja huwajan ta rahā, Tupā ke hijar ame'ē ta ke. Katu ym aja.

⁵ Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Ame'ē riki jetehar te ke aja pekwa katu. Kuja ihī: “I'ā ke jande py'a rehe Tupā moī. Tupā kotyhar ta ke jande aja a'e putar katu te.

A'erehe Tupā ke jahijar rahā, jande rehe Tupā'ā jyty'ym a'e” aja panduha ihī.

⁶ Amō we tī. Tupā je'ēha rehe kuja panduha ihī tī:

“‘Katu ame'ē ke ihē. Tupā ke aputar ym’ aja pandu ame'ē ke Tupā putar ym tī.

‘Katu ame'ē ke ihē’ aja ym ixo ame'ē ke rehe Tupā hury katu tī” aja panduha ihī.

Aja rahā, i'ar koty te we pehē rehe Tupā ipy'a katu.

“Katu ame'ē ke jande” aja ym pexo

⁷ Pehē rehe Tupā ipy'a katu, a'erehe Tupā rehe pehendu katu. Satana rehe anī. (Ājā ramūi a'e.) Pehendu ym ehe. Aja rahā, a'e atu oho ta pehē ngi, ame'ēja saka.

⁸ Ka'u te'e me'ē ta! Pehē pe ihē apandu katu! Ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym. Pehē py'a pe mokōi pekwaha namō pexo ame'ē ta! Pehē pe apandu katu tī! Mā peja pehē py'a ke Tupā juhyk katu. (Aja mokōi pekwaha aja ym pexo.) Aja rahā, Tupā rake pehyk peho, ame'ēja saka pexo. Aja rahā, pehē rake a'e riki uhyk ta uwyr tī, ame'ēja saka tī.

⁹ Ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahā, pepyai pexo. Pejixi'u tī. Pepuka puka hū ame'ē ke pehijar tī. Pe, pejixi'u pexo. Pehē ruryha ke pehijar tī. Pe, pepyai pexo. (Aja Tupā koty pehē py'a pemuruwak tī, aja pemujekwa.)

¹⁰ “Katu ame'ē ke jande” aja ym pexo. Aja Tupā ruwa koty pexo katu, ame'ēja saka. Aja rahā: “Pehē katu” aja a'e pandu ta. (Pehē py'a upa juhyk rahā, aja me'ē pehē rehe har a'e pandu ta.)

Pehē mu rehe pehē juru ai ym

¹¹ Ihē mu ta! Pehē pe apandu katu! Ma'e jaxer ame'ē ke pepandu ym pehē jupe pexo. Imu rehe har ma'e jaxer ame'ē ke amō pandu rahā, Tupā je'ēha riki katu ym, aja a'e pandu. Tupā je'ēha riki jaxer aja a'e ukwa tī. (Ma'erehe my? “Amō rehe juru ai ym” aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī. A'erehe amō rehe juru ai rahā, Tupā je'ēha 'ar koty te we ukwa katu, aja ukwaha naī. A'erehe Tupā je'ēha jaxer aja ukwaha naī.) Tupā je'ēha riki jaxer aja nde erekwa rahā, je'ēha rehe nde erehendu ym apo 'y. Aja rahā Tupā je'ēha riki jaxer aja nde erekwa ame'ē ke nde. Katu ym aja.

¹² Myja awa ixo katu my, ame'ē je'ēha ke Tupā jō me'ē katu. A'e riki awa ke mupyrara katu tī. A'e jō riki awa ke muhā katu tī. A'e jō riki awa ke mupyraraha renda pe mondo katu ta tī. Tupā aja nde tī, aja nde erekwaha nde jupe. Katu ym aja. A'erehe: “Ihē mu riki jaxer” aja epandu ym.

Tupā putar ame'ē ke ema'ema'e katu

¹³ Yman rahã pexo ame'ë ke rehe har pandu me'ë ta! Ko pehë pe ihë apandu ta apo 'y. Pepandu:

—Koï amõ ok ta pe jaho ta. Koï har pewe nahã my? Ukwa ym awa. A'ep jahyk rahã, heta jahy jamukanim ta. Pe, jama'ema'e katu ta a'ep. Aja tamatarer hũ japyhyk ta — aja pepandu.

¹⁴ Koï se pexo ta my? Ame'ë ke pekwa ym te. Pexoha riki ywy takãxĩha ta'yr mi, ame'ëja saka. Takãxĩha ta'yr mi ihĩ. Pe, pahar ywytu mukanim raho. Aja pexoha tĩ. Ko pexo. Pe, pahar pemaõ ta my.

¹⁵ A'erehe kuja pepandu rahã, katu tiki:

—Jandema'e sawa'e te putar aja jaxoha katu ta. Pe, ma'e ke jama'ema'e katu ta my. Anĩ rahã, a'e putar rahã, amõ koty jama'ema'e katu ta my — aja pepandu rahã, katu tiki.

¹⁶ “Jandema'e sawa'e te putar rahã” aja ym pepandu rahã, kuja pepanduha. “Jande katu te jande” aja pehë juehe har pekwaha pehë jupe. Katu ym aja. “Jande atu jama'ema'e katu ta” aja pepandu. Ame'ë katu ym tĩ.

¹⁷ (A'erehe pesak katu pexo!) Ukwa katu awa apo 'y. A'erehe myja ma'ema'e katu rahã, katu tiki. Ame'ë ke ukwa katu tipe. Pe, aja ma'ema'e ym rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'e ame'ë ke a'e.

5

Ima'ehũ ame'ë ta rehe har

¹ Ima'ehũ ame'ë ta! Apo pehë pe ihë apandu ta! Pehendu katurahã! Pyraraha ke pehë rehe uhyk ta. A'erehe pejixi'u hũ pexo. Pehë peahem hũ pexo tĩ.

² Awa mi'u pyta rahã, inem ta oho ipe. Ame'ëja saka pema'e tĩ. Kanim ta tĩ. Ima'e mundeha ke hyru pe mou rahã, tarawe upa u'u. Ame'ëja saka pehẽma'e mundeha ke tĩ. Pehë pemou hũ, ame'ë ke upa jaxer ta oho tĩ.

³ Tamatarer itatawa ke te'e mujã, ame'ë ke pematyr hũ tĩ. Itatuwyr ke te'e mujã, ame'ë ke aja tĩ. Pematyr hũ tĩ. Pete'e pemou hũ. A'erehe ipuxi hũ, ame'ëja saka. Jaxer riki. Ipuxi hũ, a'erehe kuja mujekwa ngã pe. (Pekyty'ym aja mujekwa. Ima'e ym te ame'ë ta rehe pekyty'ym, aja pemujekwa. Katu ym aja.) Pematyr tar katu te

hũ. Ame'ë ke pehë ke mujaxer ta. Ipuxi aja pehë ke mujaxer ta tĩ. Pyrara hũ pexo ta. 'Ar rehe angaha uhyk rahã, aja ta pehë.

⁴ Pehẽma'e kupixa pe amõ ta paraky ixo. Ame'ë ta pe pemuhepy ym riki. A'eta je'ë je'ë hũ. Mã peja pehendurahã! Pehẽma'e kupixa pe har ke amõ ta matyr. Ame'ë ta pe pemuhepy ym, a'erehe a'eta je'ë hũ tĩ. Ame'ë ke Tupã, jandema'e sawa'e te hendu. Pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e. A'e riki kupixa jar ke mupyrara ta.

⁵ Kome'ë ywy pe pexo rahã, upa katu te ma'e ke namõ pexo. Nixói ha aja ym pehë pe. Pehë ruryha namõ jõ pexo. U'u ta ame'ë wan tapi'iruhu ke ijar jukwa. Ixa te ame'ë ke jukwa. Aja pehë tĩ. Pehë ruryha namõ jõ pexo rahã, pehë ka peho pexo, ame'ëja saka. Arahã pehë ke Tupã mupyrara ta. Jukwa ta pehë ke, ame'ëja saka tĩ.

⁶ Ma'e jaxer ame'ë ke amõ ma'ema'e ym. Pe, ehe har pepandu te'e. Ngãma'e kapitã pe pepandu: “Katu ym ame'ë ke” aja pepandu te'e. Pe, a'e ke ngã jukwa. Ame'ë ke pehë pe je'ëha mujywy ym. Hendu te'e. Aja te'e jukwa. (Pe, ima'e ke pepyhyk peraho. Katu ym te aja.)

Jandema'e sawa'e te uwyriha rehe peharõ katu pexo

⁷ Ihë mu ta! Pehë pe ihë apandu katu. (Ima'ehũ ame'ë ta ke jandema'e sawa'e te mupyrara ta kũ.) A'erehe a'e uwyriha rehe peharõ katu pexo. Kupixa pe har tyarõ, ame'ë ke kupixa jar harõ hũ ixo. Ma'eywa katu ame'ë ke rehe harõ hũ ixo. Upa ma'e ke jytym rahã, aman ke a'e harõ ixo. Aman muhury ta ipe. Ame'ë ke harõ hũ ixo.

⁸ Aja pehë tĩ. Peharõ katu pexo. Jandema'e sawa'e te uwyrate. Ame'ë rehe peharõ katu te pexo rĩ.

⁹ Ihë mu ta! Mã peja peje'ë je'ë ym pehë jupe pexo! Aja pexo rahã, pehë ke Tupã mupyrara ym ta. Mupyrara ame'ë ke kotete ixo, ame'ëja saka. Pahar a'e uwyrate, aja a'e ixo. Mupyrara ta ngã ke a'e.

¹⁰ Ihë mu ta! Pehendu katurahã! Jandema'e sawa'e te je'ëha rupi je'ëha pandu ame'ë ta pandu pandu. Ymanihar je'ëha pandu ame'ë ta ke. A'eta rehe har pekwa pekwa pexo. A'eta ke amõ mupyrara rahã,

a'eta py'ahu te'e hendu. Tupã rehe jurujar katuha ke hijar ym. Ame'ẽ ta aja pehẽ tĩ. Pehẽ py'ahu te'e pehendũ tĩ.

¹¹ A'eta py'ahu te'e hendu, aja Tupã pyrara usak a'eta rehe aja mujekwa a'eta pe. Ipy'a katu ehe tĩ, aja mujekwa ipe tĩ. A'erehe ame'ẽ ta hury katu ame'ẽ ta ke, aja japandu. Ymanihar Jo pyrarahe rehe har pekwa katu. Ipy'ahu te'e hendu a'e tĩ. Tupã rehe jurujar katuha ke hijar ym a'e tĩ. Pe, upa rahã, pyrara Tupã usak ehe, aja mujekwa ipe. Ipy'a katu ehe tĩ, aja mujekwa ipe tĩ. A'erehe upa ma'e ke jandema'e sawa'e te me'ẽ me'ẽ ipe.

¹² Ihẽ mu ta! “Jande jama'e katu ta” aja pemanga katu rahã, ame'ẽ ke pema'ema'e katu. Amõ we pepandu ym:

“Jete atu te ihẽ apandu aja Tupã ukwa tĩ”
aja pepandu ym pehẽ.

(Aja pepandu rahã, pema'ema'e katu ta, aja pemujekwa tar katu. Anĩ. Aja pepandu ym.)

“Ywa ke mujã ame'ẽ ke ukwa katu” aja pepandu ym tĩ.

(Aja pepandu rahã, pema'ema'e katu ta, aja pemujekwa tar katu. Anĩ. Aja pepandu ym tĩ.)

“Kome'ẽ ywy keruhũ mujã ame'ẽ ke ukwa katu” aja pepandu ym tĩ.

(Aja pepandu rahã, pema'ema'e katu ta, aja pemujekwa tar katu. Anĩ. Aja pepandu ym tĩ.)

Upa ma'e ke rehe har aja ym pepandu tĩ. “Anĩ” aja pepandu rahã, amõ koty pema'ema'e ym. “Jete” aja pepandu rahã, amõ koty pema'ema'e ym tĩ. Je'ẽha pemu-tambyk rahã, pehẽ ke Tupã mupyrara ym ta.

Tupã namõ pepandu pandu

¹³ Pehẽ ngi har amõ pyrara ixo rahã, mã peja ame'ẽ rehe har Tupã namõ a'e pandu pandu katu. Amõ hury katu ixo my? Mã peja Tupã rehe har a'e jyngar katu.

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke — aja jyngar jyngar.

¹⁴ Ahy ixo ame'ẽ ke pehĩ my? Tamũi ta ke a'e mujy'ar rahã, katu tiki. Jurujar katu ame'ẽ tama'e kapitã ta ke tamũi ta. Pe, ahy ixo ame'ẽ ke rehe har Tupã namõ tamũi ta pandu pandu ta. Jandema'e sawa'e te

je'ẽha rupi ma'e ka rykwer ke a'eta kytyk ehe. Ipykã pyter pe kytyk.

¹⁵ Aja Tupã namõ a'eta pandu pandu. Pe, Tupã mukatu ta, ame'ẽ rehe a'eta jurujar katu rahã, ahy ixo ame'ẽ ke manõ ym ta. A'e ke Tupã mukatu ta. Ma'e ka'u te'eha ke ahy ixo ame'ẽ ke ma'ema'e. Ame'ẽ ke ipy'a ngi Tupã juhyk ta. Ipy'a jywyr ta ehe.

¹⁶ Tupã namõ pepandu pandu rahã, ahy ixo ame'ẽ ke a'e mukatu ta. A'erehe ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahã, ame'ẽ ke pepandu pandu katu pehẽ jupe. Pemukatu pehẽ juehe. Tupã namõ pepandu pandu katu pehẽ juehe har. Aja rahã, pehẽ ahy pexo rahã, pehẽ ke Tupã mukatu ta. Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ katu. A'e riki Tupã namõ pandu pandu rahã, ame'ẽ pandu-duha aja Tupã ma'e katu ta kÿ.

¹⁷ Jande aja Eri tĩ. Awa te'e a'e tĩ. Ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Tupã namõ a'e pandu hũ:

—Aman ke emungyr ym — aja ipe.

Pe, aman ukyr ym te riki. Heta hũ jahy kanim rahã, aman ukyr ym te. Kuja, kwaren ta i ndói (42) jahy hetaha kanim rahã, aman ukyr ym te.

¹⁸ Pe, Tupã namõ a'e pandu tĩ. “Aman emungyr” aja pandu. Pe, aman ukyr tĩ. Pe, upa ma'eywa hury tĩ. (A'erehe Eri aja pehẽ tĩ. Tupã namõ pepandu pandu tĩ.)

¹⁹ Ihẽ mu ta! Pehendu katurahã! Pehẽ ngi har amõ ixo. Tupã je'ẽha jete har te rehe hendu ym. Anĩ. Hijar oho. Pe, hendu ym ame'ẽ pe amõ pandu: “Tupã koty nde py'a emuruwak tĩ” aja ipe. A'erehe, Tupã koty ipy'a ke muruwak tĩ.

²⁰ Aja rahã, manõha ngi jo'ok, ame'ẽja saka. Ame'ẽ rehe Tupã ipy'a jywyr. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Mãte hũ ame'ẽ. Tupã ipy'a jywyr ehe. A'erehe manõha ngi jo'ok, ame'ẽja saka.

Upa.

Petu mupinim me'ë ke Peteĩhar ke

Petu kome'ë paper ke mupinim. Jerusarë ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë tama'e kapitã a'e tĩ.

Jesu rehe amõ amõ jundéu awa ta juru-jar katu. Ame'ë ta amõ amõ ok ta pe ixo. Amõ awa tama'e ywy pe ame'ë ok ta ihĩ. Ame'ë ta pe kome'ë paper pinim ke mondo. Ame'ë ta pyrara hũ ixo. Hók ngi ame'ë ta ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta mujan mondo. A'erehe amõ amõ ywy rehe usak te'e aja ixo. A'erehe pyrara hũ ixo.

Ame'ë ta py'a ke Petu mātã tar katu. “Pepyrara hũ pexo rahã, Tupã rehe pehẽ py'a pemapyk katu te we rĩ. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar katu te we rĩ” aja Petu mu'e.

Pepyrara hũ pexo tipe, anĩ, pehẽ rury katu te we pexo rĩ

¹ Ko pehẽ pe paper pinim ihẽ amondo axo. Ihẽ Petu. Jesu Kirisutu pandu ihẽ pe:

—Myrandu katu epandu eho — aja ihẽ pe. Ame'ë ihẽ.

Pehẽ riki Tupã kotyhar ta ke. A'erehe pehẽ rok ngi pehẽ ke amõ ta mujan mondo. A'erehe amõ amõ ywy pe pehãi peho ame'ë ta ke pehẽ. A'erehe põ ywy pe har ta ke pehẽ. Amõ ngara ywy pe har ta ke pehẽ tĩ. Amõ kapando ywy pe har ta ke pehẽ tĩ. Amõ asia ywy pe har ta ke pehẽ tĩ. Amõ mbiti ywy pe har ta ke pehẽ tĩ. Upa pehẽ pe paper pinim ihẽ amondo axo.

² Tupã riki jande pái keruhũ. Kome'ë ywy keruhũ pe har ta ngi har pehẽ ke a'e jo'ok. “Ihẽma'e ke pehẽ” aja a'e putar. Aja rahã I'ã pandu:

—A'eta riki nema'e ta ke — aja Tupã pe.

Aja rahã, Jesu Kirisutu rehe pehendu katu. Pe, huwy pe pehẽ py'a ke Tupã juhyk katu. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehẽ py'a ngi a'e juhyk.

Mã peja pehẽ rehe a'e ipy'a katu te hũ. Mã peja pehẽ py'a ke a'e muhury katu te tĩ.

Tupã namõ jande jaxo ta

³ Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te pái ke Tupã. Mã peja japandu ipe:

—Ne jõ riki katu te ame'ë ke — aja ipe.

Jande rehe a'e pyrara te hũ usak, a'erehe jande pe ixoha pyahu ke a'e me'ë. Jesu Kirisutu ke a'e mukwera katu muhem, a'erehe ame'ë ixoha pyahu ke jande pe a'e me'ë. A'erehe jande ruhãha angaha ke rehe jaharõ katu jaxo. Aja jaxo katu apo 'y.

⁴ A'erehe ma'e ke japyhyk ta. Ame'ë ke rehe jaharõ katu jaxo tĩ. Ixotyhar ta pe ma'e ke Tupã me'ë hũ ta. Ame'ë rehe jaharõ katu jaxo. Ywa pe ame'ë ke a'e moĩ katu rĩ. Pehẽma'e a'e moĩ katu rĩ. A'ep ijuk ym te ta. Inem ym te ta tĩ. Kanim ym te ta tĩ.

⁵ Pehẽma'e ke ame'ë. Tupã rehe pejuru-jar katu, a'erehe pyrãtãha namõ pehẽ rehe a'e usak usak katu. Pehẽ ruhãha angaha ke rehe peharõ pexo rahã, pehẽ rehe a'e usak usak katu ixo. 'Ar rehe angaha uhyk rahã, pehẽ ruhãha ke a'e me'ë ta. 'Ar rehe angaha uhyk, ame'ë ke rehe jõ a'e harõ ixo. Uhyk rahã, a'e me'ë ta pehẽ pe.

⁶ Pehẽ ruhãha angaha uhyk ta kÿ, a'erehe pehẽ rury katu pexo. Pehẽ pepyai we rĩ. Pepyrara we pexo, a'erehe pepyai we rĩ.

⁷ Pehẽ pepyrara rahã, Tupã pandu: “Mã peja” aja. Aja rahã, kuja a'e ukwa katu ta. Pejuru-jar katu ehe, ame'ë riki jetehar te ke my? Ame'ë ke a'e manga ta. Ukwa ta tĩ. Itatawa aja tĩ. Tata pe amõ moĩ. Aja katu te my? Ame'ë ke amõ manga ta. Ukwa ta. Aja Tupã rehe pejuru-jar katuha tĩ. A'e manga ta tĩ. Ame'ë riki itatawa 'ar koty te we katuha. A'erehe pejuru-jar katuha riki jetehar te ke my, ame'ë ke Tupã ukwa ta me'ë te'e. Jetehar rahã, pejuru-jar katu te ta. Aja rahã, Jesu Kirisutu jywyr rahã: “Pehẽ riki katu te me'ë ke” aja Tupã pandu ta.

⁸ Pehẽ pesak ym ehe rĩ. Pepy'a katu ehe pexo. Apo pesak ym ehe pexo rĩ. Pejuru-jar katu ehe. Pe, pehẽ rury katu te pehẽ. Marã ka ym pehẽ rury katuha rehe har amõ panduha. Ywa pe har ta hury katuha aja pehẽ tĩ.

⁹ Pejuru-jar katu ehe, a'erehe ma'e ke Tupã me'ë pehẽ pe. Pehẽ ruhãha ke me'ë pehẽ pe. A'erehe pehẽ rury katu te pehẽ.

¹⁰ Ame'ë pehẽ ruhãha rehe har ymanihar Tupã je'eha pandu ame'ë ta ukwa tar katu. Tupã je'eha rehe a'eta usak usak hũ tipe. Pe, pehẽ rehe Tupã usak katu ta, ame'ë

rehe har yman a'eta pandu katu. Uhyk ym rahã we a'eta pandu katu.

¹¹ Myja rahã ame'ẽ uhyk ta my? Ame'ẽ ke a'eta ukwa tipe. Myja uhyk ta my? Ame'ẽ ke a'eta ukwa tipe tĩ. Tupã'ã ke Kirisutu muwyr. A'e riki a'eta py'a rehe ihĩ katu. A'e riki ma'e ke mujekwa ngã pe.

Kuja mujekwa. Kirisutu ke amõ ta mupyrara hũ ta. Uhyk ym rahã we a'e mujekwa. Upa mupyrara rahã, katuha renda pe Kirisutu oho ta. Ame'ẽ ke Tupã'ã mujekwa tĩ.

¹² Jetehar te ke Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta pandu. Ame'ẽ ke pehendu apo 'y. Yman ame'ẽ jetehar te ke a'eta pandu rahã, kuja ame'ẽ ta pe Tupã mujekwa. A'eta pandu ame'ẽ ke a'eta ixo rahã, uhyk ym we rĩ. Pehẽ pe ame'ẽ uhyk katu apo 'y. Ame'ẽ jetehar te ke myrandu katu pandu ame'ẽ ta pandu pehẽ pe apo 'y. I'ã ke ywa ngi Tupã muwyr. Ima'e pyrãtãha namõ myrandu katu pandu ame'ẽ ta pandu katu. Ame'ẽ myrandu katu ke Tupã je'ẽha rahoha ta ukwa tar katu tipe.

Tupã aja katu te pexo tĩ

¹³ Peta kÿ, aja pexo. Aja rahã, Tupã rehe pehendu katu ta. Pehẽ pepyhÿi ym aja pexo. Jesu Kirisutu jywyr rahã, ma'e ke pehẽ pe Tupã me'ẽ ta. Ame'ẽ rehe peharõ katu te pexo. Pemukanim ym ame'ẽ ke.

¹⁴ Tupã rehe pehendu katu. Ehe har pekwa ym rahã, upa ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Aja yman pexo ai te'e aja ym pexo apo 'y.

¹⁵ Kuja katu. Ma'e ka'u te'eha ke nixói te Tupã pe. Aja pexo tĩ. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar ta. A'e riki pehẽ pe pandu:

—Mã peja Kirisutu rehe pejurujar katu. Aja rahã, ihẽma'e wan ta — aja.

¹⁶ Tupã je'ẽha rehe ima'e panduha ihĩ tĩ:

—Ihẽ riki katu te. Ma'e aka'u te'eha ama'eha ke nixói te ihẽ pe. A'erehe ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar — aja panduha ihĩ.

Aja rahã, Tupã aja pehẽ tĩ. Katu te pehẽ tĩ.

¹⁷ Tupã namõ pepandu pandu rahã: “Papa, jande pái keruhũ” aja pepandu ipe. Upa katu te awa ta rehe har a'e ukwa ta.

Juja katu te aja a'e ukwa katu ta. Myja me'ẽ ngã ma'ema'e my? Ame'ẽ ke a'e ukwa ta. Katu te aja ma'ema'e rahã, ma'e ke Tupã me'ẽ hũ ta ipe. Ta'yr mi amõ ma'ema'e rahã, ta'yr mi Tupã me'ẽ ta ipe tĩ. A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe pexo rahã, tapijar te'e we pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu ehe, Tupã rehe.

¹⁸ Pehẽ ramũi ta ixoha ke pehẽ pe a'eta mujekwa. Jaxer ame'ẽ ke ame'ẽ. Ame'ẽ ngi pehẽ ke Tupã muruwak. Ame'ẽ ke rehe a'e muhepy, ame'ẽja saka. Myja a'e muhepy, ame'ẽ ke pekwa katu. Muhepyha kanim ame'ẽ pe a'e muhepy ym. Itatawa riki muhepyha kanim te'e riki. Itatuwyr aja tĩ. Kanim tĩ. Ame'ẽ ita aja ame'ẽ pe a'e muhepy ym riki.

¹⁹ Kuja a'e muhepy. Kirisutu manõ rahã, huwy ke uhem. Muhepy hũ ame'ẽja saka ame'ẽ. Ame'ẽ pe pexoha muruwakiha ke rehe Kirisutu muhepy. Kirisutu riki arapuharan ra'yr aja saka. Arapuharan ra'yr jaxer ym te, ame'ẽ ke aja saka. Ipirer pinim ym te ame'ẽ ke aja saka tĩ. (Aja rahã, Kirisutu pe ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te. Katu te ame'ẽ ke a'e aja mujekwa.)

²⁰ Yman kome'ẽ ywy keruhũ nixói te rahã, Kirisutu pe Tupã pandu:

—Ngã ruhãha muhepyha ke rehe nde eremanõ ta — aja.

Pe, 'ar rehe angaha uhyk tate rahã, a'e ke Tupã mujesak ta ngã pe. Arahã, pehẽ ke a'e muhã katu te ta.

²¹ A'e uwyr, a'erehe Tupã rehe pejurujar katu. A'e ke Tupã mukwera katu muhem. Pe, hake a'e wapyk tĩ. (Aja rahã: “Katu te ame'ẽ ke a'e” aja mujekwa.) A'erehe Tupã rehe pejurujar katu. Inamõ pexo ta, ame'ẽ ke rehe peharõ pexo.

²² Jetehar te ke rehe pehendu katu, a'erehe pehẽ py'a ke pejuhyk apo 'y, aja pexo katu 'y. A'erehe amõ jurujar katu, ame'ẽ ta rehe pepy'a katu tĩ. Jetehar rupi pepy'a katu a'eta rehe. Mã peja pepy'a katu te pehẽ juehe pexo.

²³ Tupã je'ẽha riki aja te'e ta ixo. Uhãha ke pehẽ pe me'ẽ, ame'ẽja saka ame'ẽ. Ame'ẽ ke rehe pejurujar katu, a'erehe pexoha pyahu ame'ẽ ke namõ pexo katu. Ta'yr ta riki pehẽ tĩ. Pehẽ pái uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. Ame'ẽ ra'yr ta pehẽ. Manõ ym te ta a'e.

²⁴ Pehē anī. Kuja Tupā je'ēha rehe amō mupinim:

“Upa awa ta kupi'i aja saka.

A'e katu te ha riki kupi'i'a aja saka. Kupi'i manō te'e a'e.

I'a aja tī. Ijuk tī. (Aja pahar awa ta manō ta tī.)

²⁵ Tupā je'ēha anī. Jandema'e sawa'e te je'ēha aja te'e ta ixo” aja amō mupinim.

Ame'ē je'ēha ke pehē pe amō muwyr. Myrandu katu ke pehē pe pandu rahā, ame'ē ke muwyr.

2

Tupā kotyhar ta riki ok ke aja saka

¹ Apo upa peka'u te'eha ke pema'ema'e ym. Te'e pepandu ym. Pehē mokōi pekwha aja ym pexo. Amō ta rehe pe-jyty'ŷ'ym. Amō ta rehe pehē juru ai ym.

² Ta'yn ta u'ar ramō, ame'ēja pexo katu. A'eta kamby te'e juhēi. Aja mā peja Tupā je'ēha ke peputar katu tī. (Kamby juhēi, ame'ēja saka tī.) Aja rahā, pahar tiha oho. Aja rahā, Tupā rehe har pekwa katu te ta. Aja rahā, Tupā putar aja pexo katu ta.

³ Jete. Tupā je'ēha rehe panduha ihī: “Pehē rehe jandema'e sawa'e te ipy'a katu. Ame'ē ke pekwa katu” aja panduha ihī. (A'erehe upa ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym.)

⁴ Jandema'e sawa'e te koty pejur! (Uhā te hū ame'ē ke a'e.) A'e riki ita aja saka. Ame'ē ita jaxer ke te'e, aja ngā ukwaha naī. Anī. “Katu te ame'ē ke a'e” aja Tupā pandu. “Ihē aputar ame'ē ke a'e” aja a'e pandu tī.

⁵ Pehē riki ita ta aja saka tī. Jande jaxoha pyahu aja jaxo tī. Pejur. Pehē ke te'e ok ke Tupā mujā ame'ēja saka. Ame'ē rehe I'ā ihī katu ta. A'ep Tupāma'e pa'i ta aja saka pema'ema'e ta. Pa'i ta katu te ame'ēja saka. Jesu kotyhar ta ke pehē. A'erehe ma'e ke Tupā pe peme'ē te'e. Ame'ē rehe Tupā huru katu. Pehē pe Tupā'ā mujekwa ame'ē ke peme'ē te'e ipe.

⁶ Kuja Tupā je'ēha rehe amō mupinim. Tupā pandu:

“Ita katu te ame'ē ke ihē ajo'ok. Ame'ē ke Siā ok ta pe ita ok pyter ke aja amupu'am ta.

Amō jurujar katu ehe rahā, a'e huxī ym te ta” aja Tupā pandu. Aja amō mupinim. (Kirisutu riki ame'ē ita katu te ame'ēja saka. “Siā” aja pandu rahā: “Ywa pe har Jerusarē ok ta ke” aja mujekwa.)

⁷ Jetehar te. Pejurujar katu ehe ame'ē ta ke pehē. A'erehe ame'ē ita riki katu te aja pekwa katu. Jurujar ym ehe ame'ē ta amō koty ukwaha. Kuja ta:

“Ita ok mujāha pandu: ‘Kome'ē ita jaxer. Japutar ym' aja riki.

Anī. Ame'ē ke ita ok pyter ke amō mupu'am. Katu te ame'ē ita ke” aja amō mu'am. (Kirisutu riki ame'ē ita ame'ēja saka.)

⁸ Pe, kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī tī: “Kome'ē ita rehe amō ta tukwa tukwa ta. Ita rehe amō ta tukwa, a'erehe u'ar ta” aja panduha ihī tī.

Tupā je'ēha rehe a'eta jurujar ym, a'erehe ita rehe a'eta tukwa tukwa aja saka. Aja Tupā putar. (Aja rahā, Kirisutu ke a'eta putar ym. Jurujar ym rahā, u'ar u'ar, aja saka. Aja rahā, mupyraraha renda pe oho ta, aja riki.)

⁹ Kome'ē ywy keruhū pe har ta ngi har pehē pe Tupā pandu:

—Ihē koty pejur. Ihēma'e wan ta — aja.

Sawa'e tema'e pa'i ta ke pehē tī. Je-suma'e ke. Awa ta katu te ame'ē ta ke pehē tī. Ixotyhar ta ke pehē tī. Aja rahā, Tupā ma'ema'eha katu te ame'ē rehe har pepandu katu ta me'ē te'e. Pe, pytuniha aja me'ē pe pexo rahā, a'e pandu:

—Ihēma'e weraha pe pejur. Hendy hū. Katu te riki — aja pehē pe.

(Aja rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta ngi pehē ke a'e mutyryk. Ixoty mutyryk. Ixotyhar ta ke pehē apo 'y.)

¹⁰ Yman ixotyhar ta ke aja ym pehē. Apo Tupā kotyhar ta ke pehē 'y. Awa ta rehe Tupā pyrara usak, ame'ē ke yman pekwa ym. Apo pehē rehe a'e pyrara usak ame'ē ta ke pehē 'y.

Tupāma'e miasu ta riki pehē, a'erehe katu pexoha aja pexo

¹¹ Ihē rehe katu ame'ē ta ke pehē! Pehē riki kome'ē ywy keruhū pe har ta aja ym pehē. (Ywa pe har ta ke pehē, aja pexo.)

A'erehe kome'ë ywy keruhũ pe pesak te'e pexo ame'ë ta ke pehẽ. A'erehe pehẽ pe ihẽ apandu katu. Yman pexo ai te'e aja ym pexo apo 'y. Pexoha pyahu aja pexo apo 'y. Ame'ë mokõi pekwhaha namõ pexo rahã, katu ym.

¹² Tupã rehe hendu ym ame'ë ta namõ pexo rahã, mã peja pexo katu. Pe, pehẽ rehe har a'eta pandu my:

—Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e hũ — aja Tupã rehe hendu ym ame'ë ta pandu naĩ.

Aja pandu naĩ. Pe, katu pexoha, aja a'eta ukwa katu. A'erehe Tupã koty ipy'a ke a'eta muruwak rahã, a'eta pandu ta:

—Ne jõ riki katu te ame'ë ke — aja Tupã pe a'eta pandu ta.

¹³ Kome'ë ywy pe kapitã keruhũ ta ixo. Upa ame'ë ta rehe pehendu katu. Jandema'e sawa'e te aja pehẽ tĩ. Sehar kapitã keruhũ rehe pehendu katu tĩ. A'e riki kome'ë ywy pe awa ta 'ar koty te we je'ëha te reko.

¹⁴ Kapitã ta rehe pehendu katu tĩ. A'eta ke sehar kapitã keruhũ mu'am. Katu ym ma'ema'e, ame'ë ta ke a'eta mahy ta, aja rahã ma'e ym ta. A'erehe kapitã ta ke sehar kapitã keruhũ mu'am. Pe, katu ame'ë ke ma'ema'e, ame'ë ta pe kapitã ta pandu tĩ:

—Pehẽ katu — aja pandu ta.

¹⁵ Kuja Tupã putar katu. Katu ame'ë ke pema'ema'e. Aja rahã, ka'u te'e ame'ë ta je'ëha ke pemukanim ta a'eta ngi. Ukwa ym ame'ë ta pandu. “Jesu kotyhar ta katu ym” aja naĩ. Anĩ. Katu pexoha rahã, ame'ë je'ëha ke pemukanim ta a'eta ngi.

¹⁶ Pehẽ peputar, aja pexo katu. Anĩ. Kuja ym pepandu:

—Japutar ame'ë ke jama'e katu. A'erehe ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ta — aja ym pepandu.

Aja ym pexo. Tupãma'e miasu ta riki pehẽ. A'erehe pehendu katu ehe. Aja rahã, katu ame'ë ke pema'ema'e katu.

¹⁷ Upa awa ta rehe pehendu katu. Pehẽ mu ta rehe pehẽ pepy'a katu tĩ. A'eta riki Tupã rehe jurujar katu, a'erehe pehẽ mu ta riki. Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu tĩ. Hom ok ta pe har tama'e kapitã keruhũ rehe pehendu katu tĩ. (Sesa a'e.)

Kirisutu ke amõ ta mupyrara, ame'ëja pehẽ ke tĩ

¹⁸ Miasu ta! Pehẽ pe ihẽ apandu apo. Pehẽ jar rehe pehendu katu. Pehẽ peje'ë ym te ipe. Aja pehẽ jar katu ame'ë ta rehe pehẽ nixói te. A'e riki hury katu ame'ë ke tĩ. Hãtã je'ë ame'ë ta rehe aja tĩ. Pehẽ peje'ë ym te ipe tĩ. Pehendu katu ehe tĩ.

¹⁹ Katu te ame'ë ke pema'ema'e tipe. Pe, pehẽ jar pehẽ ke te'e pirok. Aja rahã, pehẽ py'ahu te'e pehendu. Aja Tupã putar, aja pekwhaha namõ pepyraraha ke pehẽ py'ahu te'e pehendu. A'erehe: “Pehẽ katu” aja Tupã pandu ta.

²⁰ Katu ym ame'ë ke pema'ema'e, a'erehe pehẽ ke pehẽ jar pirok. Ame'ë ke rehe pehẽ py'ahu te'e pehendu. Aja rahã: “Pehẽ riki katu” aja Tupã pandu ym ta. Pe, katu te ame'ë ke pema'ema'e tipe rahã, pehẽ ke pehẽ jar pirok. Ame'ë ke rehe pehẽ py'ahu te'e pehendu. Aja rahã: “Pehẽ katu” aja Tupã pandu ta.

²¹ Pehẽ ke Tupã muhã katu ame'ë ta ke pehẽ aja amõ ta ukwa rahã, pehẽ ke A'eta mupyrara ta. Kirisutu aja pehẽ ke tĩ. Pehẽ ruhãha muhepyha ke rehe a'e manõ rahã, a'e ke amõ ta mupyrara hũ. Aja rahã, a'e aja pehẽ ke tĩ. Mupyrara ta pehẽ ke tĩ.

²² Ma'e ka'u te'eha ke Kirisutu ma'e ym te. Te'e a'e pandu ym te tĩ. Ingi te'e panduha hendu ym te awa.

²³ Amõ ta je'ë hãtã tã hũ ipe rahã, aja hãtã Kirisutu mujywyr ym a'eta pe. A'e ke amõ ta mupyrara rahã: “Pehẽ ke Tupã mupyrara ta” aja ym mupyrara ame'ë ta pe a'e pandu tĩ. A'e ke amõ ta mupyrara rahã, Tupã riki usak katu ta ehe, aja a'e ukwa katu. Ma'e katu ym ame'ë ke ma'ema'e, ame'ë ta ke Tupã riki mupyrara ta, aja Kirisutu ukwa katu. A'e riki katu te ame'ë ke a'e.

²⁴ Jande riki ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e. A'erehe myra ngã mupia ame'ë ke rehe Kirisutu pyrara hũ u'am. Aja rahã, ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar katu ta. Pe, katu ame'ë ke jama'ema'e apo 'y. A'e nupãha rape rehe jande ke a'e mukatu.

²⁵ Arapuharan ta kanim oho ixo, aja saka pehẽ tĩ. Aja rahã, Tupã kotyhar ta aja ym pexo kwe. Apo arapuharan usakiha koty

pejywywyr peho, ame'ēja saka. Pehē rehe a'e usak usak katu ixo tī. A'e riki pehē ngi pehē ruwajan ke mujan mondo, ame'ēja saka tī. (A'erehe pehē rehe a'e riki usak usak katu ixo. Kirisutu riki arapuharan usakiha aja a'e.)

3

Ok wyr pe har ta rehe har

¹⁻² Ixawa'e katu ame'ē ta! Pehē pe ihē apandu ta apo 'y! Pehē sawa'e ta rehe pehendu katu. Ixawa'e ta ngi har amō ta Tupā je'ēha rehe hendu ym my? A'eta rehe pehendu katu rī. Aja rahā, katu pexoha rehe a'eta usak. Aja a'eta py'a ke pemuruwak ta. Aja rahā, Tupā rehe a'eta jurujar katu ta. Pepandu ym riki. Pe, a'eta jurujar katu ehe. Katu pexoha rehe a'eta usak. Katu te ame'ē ke. Tupā rehe pehē py'a ke pemoī moī katu, ame'ē ke a'eta ukwa ta. A'erehe pepandu ym ha rupi Tupā rehe a'eta jurujar katu ta.

³ Pehē rehe ma'e katuha ke pemoī ym pehē juehe. Pehē'a pororok hū ame'ē namō pewata ym. Pu'yr ke heta hū ame'ē namō pewata ym tī. Pehēma'e mundeha katu te ame'ē ke namō jō pewata ym. Ame'ē ta riki pehē ke mukatukwer ym ta.

⁴ Kuja katu tiki. Pehē py'a katu, aja rahā, katuha ke pemoī, ame'ēja saka. Ipy'a ke pitu te'e rahā, katu te, aja Tupā ukwa. Ame'ē kūjā katuha ke jaxer ym ta. Hury katu rahā, katu te, aja Tupā ukwa tī. Ame'ē kūjā katuha ke jaxer ym ta tī.

⁵ Aja yman kūjā ta ixo tī. Aja ma'e katuha ke a'eta moī, ame'ēja saka. A'eta Tupā rehe ipy'a ke moī moī katu ame'ē ta ke. Tupā pandu katu ame'ē ke rehe a'eta jurujar katu tī. Kuja riki a'eta katukweriha ke. Ixawa'e ta rehe aja te'eha a'eta hendu katu.

⁶ Aja Sar tī. Amarā rehe a'e hendu katu, ixawa'e rehe. Kuja a'e pandu ipe: "Ihēma'e kapitā ke nde" aja ixawa'e pe. Pehē sawa'e ngi pekyje ym rahā, katu pexoha rahā: "Sar membyr ta ke" aja pehē pe amō ta pandu ta tī. (A'erehe Sar aja pehē tī. Pehē sawa'e ta rehe pehendu katu tī.)

⁷ Hakehar katu ame'ē ta! Pehē pe ihē apandu tī! Pehē rakehar ta namō pexo rahā, pekwa katuha namō pexo katu. A'eta

pyrātāha pehē wyr koty te we, aja pekwa katu ta me'ē te'e. A'erehe a'eta pe hātā ym peje'ē. Pehē aja a'eta pe uhāha ke Tupā me'ē ta tī. Hātā ym peje'ē pehē jupe. Aja rahā, Tupā namō pepandu pandu rahā, pehē rehe Tupā hendu katu ta. Pehē pepanduha ke mukanim ym te ta ma'e ke.

Katu ame'ē ke ma'e tipe, pe, a'e ke amō ta mupyrara

⁸ Ihē apandu, aja apandu ta tī. Pesarahā! Peteihar aja upa pekwa pekwa pexo. Pyai ame'ē ta ke peteihar aja pemuhury peho. Jurujar katu ame'ē ta riki pehē mu aja. A'eta namō pehē pepy'a katu pehē juehe pexo. Pehē rury pehē juehe pexo tī. "Jande katu te ame'ē ta ke jande" aja ym pepandu pehē jupe tī.

⁹ Pehē pe jaxer ai ame'ē ke amō ta ma'ema'e rahā, ame'ēja pemujywywyr ym a'eta pe tī. Pehē rehe amō ta juru ai rahā, ame'ēja a'eta pe pemujywywyr ym tī. Kuja katu tiki. A'eta pe pepandu:

—Mā peja pehē rehe Tupā usak katu — aja juru ai ame'ē ta pe pepandu.

Aja pehē pe Tupā pandu katu tī. Pehē ke a'e muhā katu rahā, pehē pe a'e pandu katu:

—Pehē rehe ihē asak katu ta — aja pehē pe.

A'erehe aja juru ai ame'ē ta pe pepandu tī.

¹⁰ Aja juja katu te Tupā je'ēha rehe panduha ihē:

"Yman rahā pete'e amō ixo tar katu rahā, mā peja amō ta rehe juru ai ym.

Mā peja te'e ma'e nde erepandu ame'ē ke emukanim nengi.

Hury katuha namō ixo tar katu rahā, mā peja amō ta rehe juru ai ym tī.

¹¹ Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke ehijar. Pe, katu ame'ē ke ema'ema'e.

Mā peja amō ta namō nde rury katu nde juehe nde erexo. Aja mā peja exo katu.

¹² Katu te ame'ē ta rehe har jandema'e sawa'e te ukwa katu.

Inamō a'eta pandu pandu rahā, aja te'eha Tupā hendu katu a'eta rehe.

Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta rehe a'e parahy riki." Aja Tupā je'ēha rehe panduha ihē.

13 Katu te ame'ë ke pema'ema'e rahã, awa pehë ke mahy ta my? Mahy ym ta awa.

14 Anĩ. Katu te ame'ë ke pema'ema'e tipe. Pe, pehë ke amõ ta mupyrara. Aja rahã, mã pehë rury katu pexo. A'eta ngi pekyje ym. Pejumupyai ym tĩ. Tupã riki pandu ta: "Pehë katu" aja.

15 Kirisutu rehe pehë py'a pemoĩ moĩ katu. "Jandema'e sawa'e te" aja pehë py'a pe Kirisutu rehe har pekwa pekwa pexo. Tupã rehe pejurujar katu. Ame'ë rehe har pehë pe amõ ta pandu rahã, pahar pemujekwa katu. Aja te'eha pehë.

16 Pehë pe pandu ame'ë ta pe pepandu rahã, wewe katu pepandu. Tupã rehe pehë pepy'a katu, ajaha namõ a'eta pe pepandu. Katu ame'ë ke pema'ema'e ame'ë ke pekwa. Aja pexo rahã, pehë rehe amõ ta juru ai. Pejumupyai ym ehe. Kirisutu kotyhar ta ke pehë, a'erehe katu ame'ë ke pema'ema'e. Ame'ë rehe amõ ta juru ai rahã, ame'ë ta ke Tupã muhuxĩ ta. Te'e ame'ë ke pandu, a'erehe Tupã muhuxĩ ta.

17 Katu ym ame'ë ke pema'ema'e. Pe, pehë ke amõ ta mupyrara. Aja katu ym ame'ë ke pema'ema'e rahã, katu ym tiki. Kuja katu. Katu ame'ë ke pema'ema'e tipe rahã, pehë ke amõ ta mupyrara. Aja Tupã putar rahã, katu tiki.

18 Aja Kirisutu tĩ. Sawa'e katu te ame'ë ke a'e. Pe, a'e ke amõ ta jukwa. Pe, a'e ke Tupã mukwera katu muhem. Aja rahã, uhã te hũ ame'ë ke a'e. Ma'erehe manõ my? Kuja. Upa ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Ame'ë muhepyha ke rehe Kirisutu manõ. Peteĩhar a'e manõ. Sawa'e katu te ame'ë ke manõ. Aja rahã, sawa'e ta katu ym ame'ë ta manõ ym ta me'ë te'e. Kirisutu manõ, a'erehe Tupã koty pehë ke a'e muhyk raho, ame'ëja saka.

19 Kirisutu'ã pandu oho. Awa'ã ta pe pandu oho. Ame'ë awa'ã ta kyndaha pe ixo, ame'ëja saka.

20 A'eta riki Tupã rehe hendu ym ame'ë ta ke. A'eta rehe Tupã harõ hũ ixo tipe. Ixoty a'eta py'a ke a'eta muruwak, ame'ë rehe Tupã harõ hũ ixo tipe. Jarusu keruhũ Noe mujã ixo rahã, a'e harõ hũ ixo tipe. Anĩ. Muruwak ym. Kuja jõ katu uhem. Jarusu keruhũ pe heta ym te awa ta ixo. Kuja jõ,

awa po wajar mahapyr hetaha. A'eta jõ y ngi uhem. Y jukwa ym.

21 Noe ta y ngi uhem, ame'ëja saka, a'erehe ame'ë riki apo mujahuk ame'ëja saka tĩ. Awa ki'aha ke kutuk, a'erehe my? Anĩ. Awa py'a ke Tupã juhyk, a'erehe ame'ë pandu: "Ihë py'a juhyk aja ihë axo" aja. Pandu tĩ: "Tapijar te'e we nde rehe ihë apy'a katu" aja Tupã pe pandu. A'erehe ame'ë ke Tupã muhã katu. Manõha ngi Jesu Kirisutu kwera katu uhem. A'erehe pehë ke Tupã muhã katu. Pehë ke amõ mujahuk, pe, y ngi pehem rahã, Kirisutu aja manõha ngi pekwera katu pehem tĩ, ame'ëja saka tĩ. A'erehe pehë ke Tupã muhã katu.

22 A'e riki ywa pe oho. Pe, Tupã rake a'e wapyk oho. (Aja rahã, katu te ame'ë ke a'e, aja upa ngã ukwa katu.) Upa Tupã je'eha rahoha tama'e kapitã keruhũ a'e. Ywa pe kapitã ta ixo. Ame'ë tama'e kapitã keruhũ ke Jesu tĩ.

4

Pexoha pyahu aja pexo apo 'y

1 Kome'ë ywy keruhũ pe Kirisutu ixo rahã, a'e ke amõ ta mupyrara hũ. Arahã ipy'ahu te'e hendu. Aja rahã, a'e aja pehë py'a pe pekwa pekwa pexo tĩ. Pehë ke amõ ta mupyrara ta tĩ. Pehë py'ahu te'e pehendu tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke awa ta ma'ema'e, ame'ë ke rehe Kirisutu muhepy. A'erehe a'e ke amõ ta mupyrara hũ. Apo a'e ke awa ta katu ym ame'ë ta mupyrara ym te ta tĩ. A'erehe a'e aja pekwa pekwa pexo tĩ. Pehë py'ahu te'e pehendu tĩ.

2 Apo har kupe koty Tupã putar ame'ë ke pema'ema'e katu. Kome'ë ywy pe pexo rahã, a'e putar ame'ë ke pema'ema'e katu. Ma'e peka'u te'eha ke peputar ame'ë ke pema'ema'e ym pexo.

3 Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta putar katu. Yman ame'ë ta aja pema'ema'e hũ pexo tĩ. Kuja pexo. Peka'u te'e pexo. Kawĩ ngi peka'u hũ pexo tĩ. Amõ kũjã ta rehe peka'u te'e tĩ. Amõ sawa'e ta rehe peka'u te'e tĩ. Awa mi'u matyriha ke jõ peputar tĩ. Katu ym aja. Amõ ta 'ar koty te we kawĩ ke pe'u tar katu. Aja rahã: "Jande janepyrãtã" aja

pepandu. Katu ym aja. Ma'e'ã riki tupã aja amõ ta ukwa jupe. Ame'ẽ rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ tĩ. Katu ym te ame'ẽ.

⁴Upa aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ixo rĩ. Ka'u te'e hũ ixo rĩ. Pe, a'eta aja pexo ym apo 'y. A'erehe a'eta jupandu:

—Mã! Ma'erehe my? — aja a'eta jupe.

Ukwa ym. A'erehe pehẽ rehe a'eta juru ai.

⁵Pe, myja kome'ẽ ywy keruhũ pe a'eta ixo my, ame'ẽ ke Tupã pe a'eta mujekwa ta. Apo ixo ame'ẽ ta ke Tupã riki mupyrara ta. Manõ ame'ẽ ta ke a'e mukwera katu ta muhem, pe, a'eta ke mupyrara ta tĩ. Ame'ẽ rehe a'e harõ ixo.

⁶Manõ ame'ẽ ta pe myrandu katu ke amõ ta pandu pandu. Yman se pewe ixo rahã, myrandu katu ke amõ ta pandu pandu tipe a'eta pe. Pe, upa amõ ta aja a'eta manõ tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe amõ ta aja a'eta manõ tĩ. Ame'ẽ ta'ã pewe ixo rĩ. Tupã uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. Aja ame'ẽ ta'ã tĩ. Uhã tĩ. (A'erehe ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta tĩ.)

Ma'e ke Tupã me'ẽ, ame'ẽ ke namõ pema'e katu

⁷Kome'ẽ 'ar rehe angaha uhyk tate. Pahar peparahy ym pexo. Pekwa katuha namõ pexo katu. Aja rahã, Tupã namõ pepandu pandu katu ta.

⁸Kuja rahã, i'ar koty te we katu te ha. Pepy'a katu te hũ pehẽ juehe pexo. Aja rahã, pehẽ pe mãte hũ ma'e jaxer ame'ẽ ke amõ ta ma'ema'e rahã, ame'ẽ ta rehe pehẽ py'a pemujywyr katu ta.

⁹Pehẽ rok pe amõ ta ke pemupyta katu. Pehẽ rok wyr pe har ta je'ẽ je'ẽ ym ha namõ pemupyta katu.

¹⁰Pehẽ pe pame katu te amõ amõ ma'e ke Tupã me'ẽ me'ẽ. A'e muwyr ame'ẽ ke pemuhãi katu. Pekyty'y ym amõ ta rehe. Aja amõ ta ke pemuhury katu.

¹¹Ma'e ke amõ pandu pandu rahã, mã peja Tupã je'eha ke pandu pandu. Jesu kotyhar ta namõ ma'e ke ma'ema'e rahã, pyrãtãha ke Tupã muwyr, ame'ẽ namõ mã peja ma'ema'e katu. Aja rahã, upa katu te katu ame'ẽ ke ma'ema'e katu. A'erehe Tupã pe pandu ta:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke — aja.

Jesu Kirisutu kotyhar ta ke a'eta, a'erehe aja me'ẽ Tupã pe pandu ta.

A'e riki katu te me'ẽ ke a'e.

A'e riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e tĩ.

Aja te'eha a'e. (Amen. Ame'ẽ riki: “A'e tÿ.”)

Kirisutu kotyhar ta ke amõ ta mupyrara

¹²Pehẽ riki ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke pehẽ! Pehẽ rehe ihẽ apy'a katu ame'ẽ ta ke pehẽ tĩ! Pejurujuar katuha ke amõ ta mukanim tar katu, a'erehe pehẽ ke amõ ta mupyrara hũ. Mahy hũ tĩ. “Jande ke mupyrara ym ta awa” aja ym pekwa pekwa pexo. (Pehẽ pejurujuar katuha ke jete har te my. Ame'ẽ ke manga.) A'erehe pepyraraha ngi pemukahem ym.

¹³Kirisutu ke amõ ta mupyrara hũ. Aja pehẽ ke tĩ. Mupyrara ta pehẽ ke tĩ. Aja rahã, pehẽ rury pexo. Aja rahã, Kirisutu pyrãtãha ke Tupã mujesak rahã, pehẽ rury katu te ta.

¹⁴Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe pehẽ rehe amõ ta juru ai. Anĩ. Pehẽ rury katu pexo rĩ. Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe pehẽ rury katu pexo. Pehẽ rehe amõ ta juru ai rahã, Tupã'ã riki pehẽ py'a rehe ihĩ katu, aja pekwa. Tupã ngi a'e uwyr. Pehẽ ke muhury katu uwyr.

¹⁵Pepyrara hũ pexo. Amõ ke pehẽ pejukwa, a'erehe pepyrara hũ pexo my? Anĩ. Aja ym rahã, katu tiki. Amõma'e ke pemukanim, a'erehe pepyrara hũ pexo my? Anĩ. Aja ym rahã, katu tiki. Ma'e jaxer ame'ẽ ke pema'e, a'erehe pepyrara hũ pexo my? Anĩ. Aja ym rahã, katu tiki. Amõ ta ixoha ke pemujaxer a'erehe pepyrara hũ pexo my? Anĩ. Aja ym rahã, katu tiki.

¹⁶Kuja katu. Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe pehẽ ke amõ ta mupyrara. Aja rahã, pehẽ ruxĩ ym ingi. “Kirisutu kotyhar ta ke jande” aja pepandu. A'erehe Tupã pe pepandu tĩ:

—Ne jõ riki katu te ame'ẽ ke — aja.

¹⁷Awa ta ke Tupã mupyrara ta. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk oho apo 'y. Ixotyhar ta rehe har a'e ukwa py ta. Jande riki ixotyhar ta ke. Jande ke a'e mupyrara py ta. (Aja rahã, jaxoha ke jamukatu ta. Aja rahã, ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar ta.) Ixotyhar ta ke a'e mupyrara rahã, myrandu katu rehe jurujar ym ame'ẽ ta

rehe mäte hũ pyraraha ke ihĩ ta. Myrandu katu ke Tupã muwyr, ame'ẽ ke rehe a'eta jurujar ym, a'erehe mupyrara ta.

¹⁸ Tupã je'ẽha rehe kuja panduha ihĩ:

“Awa ta katu te ame'ẽ rehe pyraraha uhyk. A'engi ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu ta.

Aja rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta rehe myja ta my? Marã ka ym a'eta ke muhãha.

Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta rehe myja ta my tĩ? Marã ka ym a'eta ke muhãha tĩ.”

¹⁹ A'erehe amõ ta pyrara hũ ixo. Tupã putar, a'erehe pyrara hũ ixo. Aja se ixo rahã, ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e katu rĩ. Aja Tupã rehe jurujar katuha ke mujekwa. A'e riki kome'ẽ ywy keruhũ mujã ame'ẽ ke a'e. A'e pandu katu ame'ẽ ke ma'ema'e katu tĩ. A'erehe a'eta jurujar katu ehe.

5

Tupã kotyhar ta rehe har

¹ Pehẽ namõ tamũi ta ixo. Jurujar katu ame'ẽ tama'e kapitã ta ke a'eta. A'eta pe ihẽ apandu ta apo 'y. Ihẽ Petu. Ihẽ tamũi tĩ. Jurujar katu ame'ẽ tama'e kapitã ke ihẽ tĩ. Kirisutu ke amõ ta mupyrara hũ rahã, ihẽ asak te'e ehe. Yman rahã, a'e ke Tupã mujesak rahã, inamõ ihẽ axo ta tĩ. Ko tamũi ta pe ihẽ apandu.

² Arapuharan ta rehe usakiha ta usak usak katu ixo. Aja Tupã kotyhar ta rehe pehẽ tĩ. Ixotyhar ta ke pehẽ koty Tupã muwyr, ame'ẽja saka. “Jasak tar ym” aja ym pepandu. Anĩ. Tupã putar, aja ixotyhar ta rehe pesak pesak katu pexo. Pehẽ atu peputar katu, a'erehe a'eta rehe pesak pesak katu pexo. Tamatarer pepyhyk ta, a'erehe ame'ẽ parakyha ke pema'ema'e, aja ym pekwa pexo. Ixotyhar ta ke pemuhury tar katu, a'erehe pesak tar katu pexo, aja rahã, katu tiki.

³ Pehẽ koty Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ aja ym pexo. A'erehe a'eta pe hãtã ym pepandu pandu. Katu pexoha pemujekwa a'eta pe. Aja rahã, pehẽ aja a'eta tĩ. Katu a'eta ixoha tĩ.

⁴ Pe, usakiha keruhũ uwyr rahã, iãkã rehe har katu te ame'ẽ ke ame'ẽja saka pehẽ pe a'e me'ẽ ta. Ame'ẽ katu te ha kanim

ym ta riki. (Kirisutu riki usakiha keruhũ a'e.)

⁵ Sawa'e wan ame'ẽ ta! Pehẽ pe ihẽ apandu. Tamũi ta rehe pehẽdu katu. “Katu te ame'ẽ ke jande” aja pehẽ pekwa pekwa ym pexo. Pe, pehẽ mu ta namõ pema'ema'e katu pehẽ juehe pexo. Jete. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduhda ihĩ: “‘Katu te ihẽ’ aja ukwa jupe ame'ẽ ke Tupã putar ym.

Pe: ‘Katu te ihẽ’ aja ym ukwa ukwa ixo, ame'ẽ rehe a'e ipy'a katu.” Aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ.

⁶ A'erehe: “Katu te jande” aja ym pekwa pekwa pexo. Aja Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu. A'e riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. Pe, a'e putar rahã, pehẽ rehe har a'e pandu ta:

—Pehẽ katu — aja.

⁷ Pehẽ pejumupyaiha ke upa katu te Tupã namõ pepandu. Aja rahã, pehẽ rehe pyrara a'e usak katu ta. (Pehẽ ke muhury katu ta.)

⁸ Satana, pehẽ ruwajan, a'e riki jangwate ahem hũ ame'ẽja saka. (Ãjã ramũi a'e.) U'u ta, ame'ẽ ke a'e kekar kekar ixo, ame'ẽja saka ixo. (Aja rahã, pehẽ pejurujuar katuha ke a'e mukanim tar katu.) A'erehe pepyhyĩ ym, aja pexo katu. Pema'ã ma'ã katu pexo, aja pexo katu tĩ.

⁹ Pejan ym ingi. Pete'e ta pepu'am pe'am, aja pexo. (Aja rahã pejurujuar katuha ke pehijar ym ta.) Pehẽ ke amõ ta mupyrara hũ. Pehẽ jõ ym, aja pekwa. Aja upa amõ Jesu kotyhar ta ke amõ ta mupyrara hũ tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ rupi Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta ke amõ ta mupyrara hũ tĩ. Aja pekwa katu.

¹⁰ Pepyraraha upa rahã, pehẽ ke Tupã muhury katu ta. Mukatu ta. Pehẽ pe pyrãtãha ke a'e muwyr ta tĩ. Aja rahã, pejurujuar katuha ke pehijar ym ta. A'e riki awa ta rehe ipy'a katu te hũ ame'ẽ ke a'e. A'e riki pehẽ pe pandu:

—Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe ihẽ renda pe ihẽ namõ aja te'e ta pexo — aja pehẽ pe pandu.

¹¹ A'e riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. Aja te'e ta a'e ixo. Amen. Ame'ẽ: “A'e tỹ” aja.

Katuha ke Petu mondo

¹² Pehẽ pe paper pinim ta'yr mi ihẽ amondo axo. Ihẽ apandu ame'ẽ ke Sir mupinim a'e. Ihẽ mu ke a'e. (Jesu rehe a'e jurujar katu, a'erehe ihẽ mu a'e.) A'e pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. Pehẽ py'a ke ihẽ amuhury tar katu. A'erehe kome'ẽ paper pinim ihẽ amondo axo. Tupã namõ pexo ta kÿ. Ame'ẽ riki jetehar te ke. Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu te hũ. Ame'ẽ ke ihẽ apandu katu. Mã peja Tupã rehe pejurujar katuha ke pehijar ym.

¹³ Mambiro ok ta pe jurujar katu ame'ẽ ta ixo. Yman a'ep pe har ta pe Tupã pandu tĩ.

—Ihẽ rehe pejurujar katu. Ihẽma'e wan ta pehẽ — aja ngã pe.

A'eta riki pehẽ pe katuha ke mondo ixo. Mak mondo ixo a'e tĩ. Ihẽ ra'yr aja a'e.

¹⁴ Pehẽ ruryha namõ pehẽ po pepyhyk pyhyk katu pehẽ ngi.

Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ. Mã peja upa pehẽ py'a ke Tupã muhury katu.

Upa.

Petu mupinim me'ē ke Mokōihar ke

Petu kome'ē paper ke mupinim. Mokōihar ke. A'e ke amō ta jukwa ta, aja a'e ukwa katu. A'erehe Jesu kotyhar ta ke a'e mu'e tar katu. A'erehe kome'ē paper pinim ke a'e mondo.

Yman rahā, amō ta uwyr ta. Ame'ē ta te'eha ke mu'e ta. Kirisutu ruwajan ta ke a'eta. Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ran ke a'eta tī. Aja Petu mujekwa katu. A'erehe Jesu kotyhar ta pe a'e pandu: “Tapijar te'e we Jesu Kirisutu rehe har pejumu'e katu te we pexo rī” aja Petu mupinim.

¹ Ihē Simā Petu. Jesu Kirisutuma'e miasu ke ihē. A'e pandu ihē pe:

—Myrandu katu epandu eho — aja ihē pe. Ame'ē apandu pandu ame'ē ke ihē.

Jesu Kirisutu riki katu te ame'ē ke a'e. Jande ke a'e muhā katu. Jandema'e Tupā a'e tī. A'e riki katu te ame'ē ke, a'erehe jande aja pejurujar katu ehe tī. Katu te me'ē ke ame'ē. Pejurujar katuha ke Tupā me'ē pehē pe, ame'ēja saka.

Ko pehē pe paper pinim ihē amondo axo. Pehē riki pejurujar katu ame'ē ta ke pehē.

² Tupā rehe har pekwa katu. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe har aja tī. Pekwa katu tī. A'erehe mā peja amō we pehē rehe a'eta ipy'a katu te hū. Mā peja amō amō we pehē py'a ke a'eta muhury katu tī.

Pexoha katu aja pexo

³ Jande pe pyrātāha ke Tupā muwyr. A'erehe upa jandema'e ke kohī. Ame'ē namō Tupā aja katu te jande tī. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke nixói te ipe. Aja rahā, ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar jaxo. Aja rahā, a'e aja jaxo katu tī. Ehe har jande jakwa katu, a'erehe katu te ame'ē ke jō jama'ema'e katu jaxo tī. A'e riki jande pe pandu:

—Ihē axo ame'ē pe pexo ta tī. Wera hū ame'ē pe pexo ta tī. Ihēma'e katu te ha ke pekwa ta tī — aja Tupā pandu.

⁴ Aja ame'ē jande pe a'e pandu katu. Katu te hū ame'ē pandu katuha ke. “Ihē axo

ame'ē pe pexo ta tī” aja jande pe Tupā pandu katu. Aja jakwa katuha rupi ma'e jaka'u te'eha ke jahijar katu. Ma'e ka'u te'eha ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'ema'e hū. A'erehe mupyraraha renda pe oho ta. Aja jama'ema'eha ke jahijar katu. Pe, Tupā riki katu te aja jaxo ta tī.

⁵ A'erehe mā peja amō we pehēma'e ke pematyr katu, aja pexo. Kuja. Tupā rehe pejurujar katu. A'engi amō we Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e tī. Mā peja katu ame'ē ke pema'ema'e. A'engi amō we tī. Mā peja Tupā rehe har pekwa katu te we pexo.

⁶ A'engi amō we tī. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu ame'ē ke mā peja pema'e ym pexo. A'engi amō we tī. Pehē ke amō ta mupyrara rahā, mā peja pehē py'ahu te'e pehendu. A'engi amō we tī. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te Tupā pe, aja mā peja pexo tī. (Aja rahā, ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta tī.)

⁷ A'engi amō we tī. Mā peja pehē mu ta rehe pepy'a katu pexo. A'engi amō we tī. Mā peja upa amō ta rehe pepy'a katu tī.

⁸ Upa katu te aja rahā, pexoha katu ta. Upa katu te aja pema'ema'e katu te rahā, Jesu Kirisutu rehe har pekwa katu te we pexo rī. Aja rahā amō we Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e ta tī. Ame'ē ke peputar katu te we pexo tī. Jandema'e sawa'e te a'e.

⁹ Upa aja ym rahā, kuja kotete ma'e usakiha, ame'ēja saka. Eha ym te ame'ēja saka. Aja rahā, marā ka ym amō we ehe har ukwa katuha. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ipy'a ngi Tupā juhyk. Ame'ē ke harái tī. (A'erehe upa apandu ramō ame'ē ta ke a'e ma'ema'e ym.)

¹⁰ Ihē mu ta! Apandu ramō, aja pexo. Amō we tī. Tupā pandu pehē pe:

—Ihē rehe pejurujar katu. Aja rahā, pehē ke ihē amuhā katu ta. Kome'ē ywy keruhū pe har ta ngi har pehē ke ihē kotyhar ta aja amuruwak — aja Tupā.

Ame'ē ke pekwa katu. Mā peja ame'ē ke pehē py'a pe pemupyta katu te hū. Aja rahā, pejurujar katuha ke pehijar ym te ta.

¹¹ Aja rahā, Tupā pandu ta:

—Pehē katu! Katuha renda pe pejur katu pengi. Jesu Kirisutu namō pexo katu ta. Aja te'e ta pexo kī — aja Tupā pehē pe.

Jesu riki jandema'e sawa'e te. Jande ke a'e muhã katu.

¹² Ihẽ amupinim ramõ ame'ẽ ke pehẽ pe aja te'eha ihẽ amujekwa ta. Aja rahã, peharái ym ta. Ihẽ amupinim ame'ẽ ke pekwa katu 'y. Jetehar te ke pehẽ pe amõ ta mu'e. Ame'ẽ ke pekwa katu te. Pehijar ym ta. Pehẽ pe ihẽ amujekwa we ta rĩ.

¹³ Ko te'e ihẽ axo rahã, ihẽ amupinim ramõ, ame'ẽ ke pehẽ pe ihẽ amujekwa ta. Aja rahã, pekwa pekwa katu ta pexo. Aja rahã, katu tiki, aja ihẽ akwa.

¹⁴ Yman atu ym rahã, ihẽ amanõ ta, aja ihẽ akwa. Ame'ẽ ke Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te mujekwa katu te ihẽ pe.

¹⁵ A'erehe upa ma'e ke ihẽ ama'ema'e katu ta. Ihẽ amupinim hũ ta. Aja rahã, ihẽ amanõ rahã, ihẽ raikwer koty aja te'e ta pekwa pekwa katu pexo tĩ. Ihẽ amupinim ame'ẽ ke pekwa pekwa katu ta pexo. Ihẽ nixói rahã, peharái ym ta.

Kirisutu katuha ke Petu usak

¹⁶ Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te jywyr ta, aja jamujekwa pehẽ pe. Pyrãtãha namõ jywyr ta, aja jamujekwa. Aja jamujekwa rahã, jande atu jande py'a pe jakwa ame'ẽ ke japandu my? Anĩ. Aja ym. A'e katuha rehe jande reha pe te'e jasad. (A'erehe a'e jywyr ta tĩ, aja jakwa katu.)

¹⁷ Katu ehe har Tupã, jande pái keruhũ pandu rahã, a'ep jaxo tĩ. Ywa pe har weraha muwyr ehe rahã, aja tĩ. A'ep jaxo tĩ. Arahã, ywa pe har weraha katu te ame'ẽ ngi je'ẽha muwyr. Kuja pandu:

—Ko ihẽ ra'yr. Nde rehe ihẽ apy'a katu ame'ẽ ke nde. Ihẽ ke nde eremuhury katu — aja pandu.

¹⁸ Ywy'ã keruhũ katu te ame'ẽ ke pe inamõ jaxo rahã, ywa ngi ame'ẽ je'ẽha uwyr ame'ẽ ke rehe jande atu jahendu. (Arahã ywa pe har Ta'yr katuha ke ipái mujesak jande pe.)

¹⁹ Pe, myrandu ke ymanihar Tupã je'ẽha pandu, ame'ẽ ta pandu pandu. Ame'ẽ riki jetehar te ke aja jakwa katu te tĩ. Ame'ẽ rehe pehendu katu rahã, katu tiki. Myrandu ke a'eta pandu pandu. Ame'ẽ riki araparín aja saka. Pytuniha ke muwera katu, ame'ẽja saka. Aja te'e xu'em oho. (Aja rahã, Tupã rehe har mujekwa we.) Pe,

pytuniwe te jahy rata a'ejõhar wera katu. Pesak ehe. (Ame'ẽ riki Jesu Kirisutu, aja saka.) Pehẽ pe wera katu, ame'ẽja saka. (Aja rahã, upa katu te juehe har Kirisutu mujekwa pehẽ pe.)

²⁰ Amõ we tĩ. Kuja pekwa pekwa katu pexo. Tupã je'ẽha rehe Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim. Ame'ẽ ke awa ke te'e mujekwa ym. Amõ pandu ym rahã, marã ka ym mujekwaha. (Tupã'ã mujekwa ta me'ẽ te'e.)

²¹ Pesarahã! Myrandu ke Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta pandu rahã, a'eta pandu tar katu. A'erehe a'eta pandu pandu. Anĩ. Aja ym. A'eta pe Tupã'ã mujekwa. Myrandu ke Tupã muwyr. Ame'ẽ ke a'eta pandu pandu rahã, a'eta pe Tupã'ã mujekwa katu.

2

Mu'eharan ta rehe har (Jun 1.3-16)

¹ Ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ixo rahã, amõ ta ixo tĩ. A'eta Tupã je'ẽha ke te'e pandu pandu. Apo aja pehẽ namõ mu'eharan ta mu'e mu'e ta tĩ. Te'e a'eta mu'e ta. A'erehe amõ koty koty amõ ta ukwa ta. Mu'eharan ta ke jandema'e sawa'e te muhã katu tipe. Pe, a'eta pandu ta:

—Jande ke a'e muhã ym — aja mu'eharan ta te'e pandu ta.

A'erehe yman rahã, pahar a'eta ke jandema'e sawa'e te mupyrara ta.

² Te'e a'eta mu'e. Pe, a'eta aja ma'e ka'u te'eha ke amõ ta ma'ema'e ta tĩ. A'erehe amõ ta juru ai ta. Jetehar rehe hendu katu ame'ẽ ta rehe juru ai ta.

³ Mu'eharan ta ima'ehũ tar katu. Ipy'a rupi te'e ukwa ukwa ame'ẽ ke a'eta pandu pandu ta pehẽ pe. Aja tamatarer ke a'eta pyhyk pyhyk hũ ta. A'eta ke mupyrara ame'ẽ ke yman pete'e harõ uĩ. (Tupã a'e.) A'eta rehe har a'e ukwa katu. Pe, a'eta ke a'e ombor ta. Mupyraraha renda pe ombor ta.

⁴ Jete. A'eta ke jukwa ta. Pesarahã! Yman Tupã je'ẽha rahoha ta ixo. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta ke a'eta. Pyraraha ngi a'eta uhem ym te ta. Mupyraraha renda pe a'eta ke Tupã ombor 'y. A'ep pytun ame'ẽ pe ixo. Ita tupaham pe pukwar

aja ixo. Aja a'eta harõ u'am. Ngã ke Tupã mupyrara hũ ta. Ame'ẽ angaha ke rehe a'eta harõ u'am. (A'erehe mu'eharan ta ke Tupã mupyrara ta tĩ, aja jakwa katu.)

⁵ Amõ we tĩ. Yman kome'ẽ ywy keruhũ ke y keruhũ pe Tupã upa mukanim. Arahã kome'ẽ ywy keruhũ pe ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta ixo. Ame'ẽ ta ke y keruhũ pe Tupã upa jukwa. (Aja mu'eharan ta tĩ. Tupã jukwa ta tĩ.) Yman kuja jõ manõ ym. Noe a'e. Amõ awa po wajar mokõi hetaha ta manõ ym tĩ. (A'erehe ixotyhar ta ke a'e muhem katu. Ame'ẽ ke Tupã ukwa katu aja mujekwa katu.) “Tupã katu te ame'ẽ ke a'e. Pehendu katu ehe” aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pe Noe pandu pandu tipe.

⁶ Amõ we tĩ. “Sondo ok ta pe har ta katu ym te” aja Tupã pandu. “Ngomo ok ta pe har ta katu ym te tĩ” aja a'e pandu tĩ. Pe, ame'ẽ mokõi ok ta pe har ta ke tata pe Tupã mumba. Aja rahã ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta ke Tupã mumba ta tĩ, aja amõ ta ukwa ta. Amõ ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta jukwa ta tĩ. (A'erehe mu'eharan ta ke Tupã mupyrara ta tĩ, aja a'eta ukwa ta me'ẽ te'e.)

⁷ Ame'ẽ ok ta ngi Ro ke Tupã muhem. Ro riki sawa'e katu ame'ẽ ke a'e. Sawa'e jaxer ame'ẽ ta katu ym ame'ẽ ke ma'ema'e hũ. Ame'ẽ ke rehe Ro usak rahã, a'e pyai te hũ.

⁸ Ame'ẽ ta namõ Ro ixo rahã, ma'e jaxer ame'ẽ ma'eha ke rehe a'e usak usak. Ngã juru ai ha rehe hendu tĩ. Wera rahã pame katu te aja a'e usak usak tĩ. Hendu tĩ. A'erehe a'e pyai te hũ. A'e sawa'e katu ame'ẽ ke a'e.

⁹ Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta ngi Tupã rehe ipy'a katu ame'ẽ ta ke jandema'e sawa'e te muhem katu. Ame'ẽ ke a'e ukwa katu riki. (A'erehe mupyraraha ngi ixotyhar ta te ke a'e muhem katu ta, ame'ẽ ke a'e ukwa katu tĩ.) Pe, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta ke a'e mupyrara ta tĩ. Ame'ẽ ke a'e ukwa katu tĩ. (A'erehe mu'eharan ta ke a'e mupyrara ta tĩ.) Yman atu rahã, upa ngã ke Tupã mupyrara ta. Ame'ẽ weraha rehe a'e harõ uĩ. Mupyraraha weraha angaha ke rehe Tupã harõ uĩ.

¹⁰ Jete! Ma'e ka'u te'eha ke amõ ta putar

hũ. Ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara hũ ta. Kome'ẽ ywy keruhũ pe kapitã keruhũ ke Tupã mu'am. A'e je'ẽha rehe hendu ym ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara hũ ta tĩ.

Mu'eharan ta riki amõ ta ngi kyje ym. “Katu te jande” aja a'eta juehe har ukwa jupe naĩ. Ywa pe har ta katu te ame'ẽ ta ke a'eta. Ame'ẽ ta rehe har: “Ame'ẽ ta katu te” aja a'eta pandu ym te. Anĩ. Juru ai riki.

¹¹ Pesarahã! Mu'eharan ta 'ar koty te we Tupã je'ẽha rahoha tama'e pyrãtãha. Pe, a'eta ywa pe har ta ma'e katu te, ame'ẽ ta rehe juru ai ym riki. Ājã tama'e kapitã rehe juru ai ym. Ame'ẽ rehe jandema'e sawa'e te ruwa koty a'eta juru ai ym. (Mu'eharan ta anĩ. Juru ai te'e ixo. Katu ym aja.)

¹² So'o ka'a rupi ixo ame'ẽ ra'yr ke u'ar. Pe, ame'ẽ ke amõ ta pyhyk. Pe, jukwa. Mu'eharan ta riki ame'ẽja saka. Ipy'a pe te'e a'eta ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke a'eta ma'ema'e ixo tĩ. So'o aja ma'e ke ukwa ym aja te'e a'eta ixo. Ame'ẽ rehe a'eta juru ai. So'o ka'a rupi ixo aja a'eta ke Tupã jukwa ta tĩ.

¹³ Amõ ta ke mu'eharan ta mupyrara. Aja a'eta ke Tupã mupyrara ta tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke a'eta putar. Ame'ẽ ke wera rahã riki a'eta ma'ema'e. Huxĩ ym riki. Aja a'eta jumuhury a'eta juehe. Jesu manõ ame'ẽ ke pekwa pekwa peĩ rahã, ma'e ke pe'u. Pehẽ namõ mu'eharan ta u'u rahã, a'eta ngi amõ ta huxĩ. A'eta katu ym. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha namõ a'eta ixo rĩ. Ipy'a juhyk aja ym ixo.

¹⁴ Kũjã ta ka'u te'e ame'ẽ ta rehe a'eta usak tar katu jõ. Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e ixo. A'ewan ym ma'ema'eha ke a'eta pe. Ukwa katu ym ame'ẽ ta ke a'eta muka'u te'e. Pe, ma'e ka'u te'eha ke ame'ẽ ta ma'ema'e tĩ. Tamatarer pyhyk hũ ame'ẽ ke rehe jõ mu'eharan ta ukwa ukwa ixo. Tupã mupyrara ta ame'ẽ ta ke a'eta.

¹⁵ Pe, katu te ame'ẽ ke ngi a'eta pia oho, pe, ka'a pe te'e a'eta kanim oho. Ame'ẽja saka a'eta ixo. (Aja rahã, jetehar te ke a'eta ukwa, ame'ẽ ke hijar. Pe, te'e pandu pandu ixo.)

Maraã Mbeo ra'yr. A'e ma'ema'e ame'ẽ ke aja mu'eharan ta ma'ema'e tĩ. Tamatarer rehe ipy'a ke Maraã moĩ,

a'erehe ma'e katu ym ame'ë ke ma'ema'e. (Ame'ë ta aja mu'eharan ta tĩ.)

¹⁶ Pe, amō pandu Maraã pe:

—Mā peja katu ym ame'ë ke ema'e ym — aja pandu ipe.

Aja me'ë riki jumen pandu ipe. Awa aja jumen pandu ipe. Pe, Maraã ka'u te'eha ke a'e muhijar. Maraã riki Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e. (Aja mu'eharan ta tĩ. Ame'ë ta ka'u te'eha ke Tupã jō riki muhijar ta tĩ, aja jakwa katu.)

¹⁷ Mu'eharan ta riki ywykwar upa te'e y typa ame'ëja saka. (Aja rahã jaxer ame'ë ta ke a'eta, aja mujekwa.) Ywa takãxīha ke amō koty koty ywytu peju raho, ame'ëja saka riki mu'eharan ta tĩ. (Aja rahã, pahar amō koty koty a'eta ukwa. Katu ym aja.) Pytun te hũ ame'ë renda ke Tupã mukatu. A'ep a'eta ke Tupã ombor ta indo.

¹⁸ “Katu te jande” aja me'ë upa mu'eharan ta pandu pandu naĩ. Ka'u te'eha rupi te'e a'eta pandu pandu tĩ. Pe, ma'e ka'u te'eha ma'eha ke amō ta hijar Tate. Ame'ë ke mu'eharan ta ukwa. Pe, ame'ë ta ke mu'eharan ta muka'u te'e tĩ. Aja ma'e ka'u te'eha ma'eha rehe mujywyr ta mondo, ame'ëja saka.

¹⁹ “Peputar ame'ë ke pema'ema'e katu” aja mu'eharan ta pandu naĩ. Anĩ. A'eta te'e marã ka ym ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijariha. Pesarahã! Katu ym ame'ë ke amō ma'ema'e. Ame'ë ke marã ka ym hijariha rahã, ame'ë riki aja te'e ta ixo. Katu ym aja.

²⁰ Ma'e katu ym ame'ë ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ma'ema'e hũ. Ame'ë ke amō ta hijar katu. Jesu riki jande muhãha. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te ke a'eta ukwa katu, a'erehe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar. A'engi ame'ë pe a'eta jywyр tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha pe jywyр tĩ. Marã ka ym hijariha. Aja rahã, ixo py 'ar koty te we katu ym ha aja a'eta ixo.

²¹ Aja rahã kuja katu ta tipe. Myja rahã, amō pe Tupã pandu my:

—Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke nixói te nde pe — aja Tupã pandu my.

Ame'ë ukwa ym rahã, katu ta tipe. Ame'ë ukwa rahã, pe, panduha katu te ame'ë

ke hijar rahã, ame'ë riki i'ar koty te we jaxeriha. Panduha katu te ame'ë ke amō pandu ipe, ame'ë ke hijar rahã, i'ar koty te we jaxeriha.

²² A'eta ma'eha kuja mujekwa. Yman sawa'e ukwa katu ame'ë ke paper rehe mupinim. Ame'ë riki jetehar te ke aja mujekwa. Kuja mupinim:

“Jawar we'en rahã, ame'ë pe te'e a'e jywyр u'u indo.”

Kuja amō we tĩ:

“Kure ke y pe amō mujahuk rahã, pahar tu'um ame'ë pe kure jere jahuk oho” aja amō mupinim.

Aja rahã, jaxeriha rehe jywyр oho, aja mujekwa. (Ame'ëja tĩ. Jandema'e sawa'e te rehe har ukwa katuha ke hijar rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha rehe jywyр. Katu ym te riki.)

3

Jandema'e sawa'e te jywyр ta

¹ Ihē rehe katu ame'ë ta ke pehē! Ko mokōihar paper rehe ihē amupinim aĩ. Mā peja pehē py'a pe ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pekwa pekwa ym pexo. Aja mokōihar paper rehe ihē amupinim. Aja rahã, peharái ym ta pexo.

² Yman Tupã je'ëha pandu ame'ë ta pandu. Katu te ame'ë ta ke a'eta. A'eta pandu ame'ë ke mā peja pekwa pekwa katu pexo. Jesu mondo ame'ë ta pe je'ëha ke jandema'e sawa'e te mujekwa. Ame'ë je'ëha ke pehē pe Jesu mondo ame'ë ta pandu pandu. Ame'ë ke pekwa pekwa katu pexo tĩ. Jesu riki jande muhãha ke.

³ Kuja pekwa pekwa py pexo. 'Ar rehe angaha uhyk Tate rahã, amō sawa'e ta ixo ta. Ma'e ka'u te'e ha namō a'eta ixo ta. Pehē rehe a'eta puka puka hũ ta. Ahem hũ ta tĩ.

⁴ Kuja a'eta pandu ta:

—A'e jywyр ta. Aja a'e manga katu riki. Mā! My mamy? Nixói riki. (Jande ramūi ta harō hũ ixo ehe.) A'eta upa manō. Kome'ë ywy keruhũ Tupã mujã. Aja te'e kome'ë ywy keruhũ ihĩ rĩ. A'erehe a'e jywyр ym ta, aja jakwa — aja a'eta pandu ta naĩ.

⁵ Kuja puka puka hũ ame'ë ta harái riki. Ukwa tar ym riki. Kuja. Yman Tupã pandu. Aja kome'ë ywy keruhũ a'e mujã. Ywa ke

mujã tĩ. Y ngi kome'ẽ ywy uhem. Y ramũi pyter pe ihĩ.

⁶ Y pe ymanihar kome'ẽ ywy keruhũ ke Tupã jupyk. Upa katu te ma'e ke jukwa. Y keruhũ pe jupyk. (A'erehe Tupã pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. Ame'ẽ ke puka puka hũ ame'ẽ ta harái.)

⁷ Apo kome'ẽ ywy keruhũ kohĩ. Ywa rehe ihĩ ame'ẽ ta pehĩ tĩ. Upa ame'ẽ ta rehe har Tupã pandu: "Mã peja ixo rĩ." A'erehe yman pandu aja apo ixo rĩ. Anĩ. Aja te'eha ihĩ ym ta. Yman rahã, kome'ẽ ywy keruhũ ke tata pe Tupã mai ta. Ywa rehe ihĩ ame'ẽ ke aja tĩ. Mai ta tĩ. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk ym rahã we, pewe ixo we rĩ. Ma'e katu ym ma'ema'e ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta. Pe, uwyriha anga rehe har ukwa ym rahã, mupyraraha renda pe mondo ta tĩ. Aja ym rahã, kome'ẽ ywy keruhũ ixo rĩ. Ywa rehe ixo ame'ẽ ta aja tĩ. Ixo rĩ. "Mã peja ixo rĩ" aja Tupã pandu. (A'erehe Tupã pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu.)

⁸ Ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke pehẽ. Pehẽ riki apy'a katu ame'ẽ ta ke pehẽ tĩ. Kuja peharái ym pexo. (Yman te aja jakwa. Tupã pe anĩ.) A'erehe miu (1.000) warahy 'ar aha oho rahã, ame'ẽ riki peteĩ weraha aha oho, aja jandema'e sawa'e te ukwa. Juja katu te ipe. Peteĩ weraha aha oho rahã, ame'ẽ riki miu (1.000) warahy 'ar aha oho, aja a'e ukwa. Juja katu te ipe.

⁹ A'e pandu katu ame'ẽ ke jandema'e sawa'e te ma'ema'e ta kÿ. Pahar ym a'e ma'ema'e, aja amõ ta ukwaha naĩ. Anĩ. Aja ym. A'e ma'ema'e ta kÿ. Pesarahã! Mupyraraha renda pe amõ oho ta, ame'ẽ ke a'e putar ym. Ma'e ka'u te'eha ke upa ngã hijar, ame'ẽ ke a'e putar katu. A'erehe ngã py'a ixoty muruwak, ame'ẽ rehe a'e harõ katu uĩ.

¹⁰ Jandema'e sawa'e te jywyr, ame'ẽ weraha angaha rehe uhyk ta kÿ. Ma'e mukanĩha uwyr, ame'ẽja saka harõ ym ehe rahã, jandema'e sawa'e te uwyr ta kÿ. Arahã ywa riki kanim ta oho. Tyapu te hũ ha namõ kanim ta oho. Ywa rehe ihĩ ame'ẽ ke ukwái ta tĩ. Upa ta kanim. Kome'ẽ ywy keruhũ kanim ta tĩ. Upa katu te kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo ame'ẽ ta ke kanim ta tĩ.

¹¹⁻¹² Aja ame'ẽ upa katu te ma'e ke kanim ta oho. Aja rahã, myja me'ẽ pexoha katu my? Pesarahã! Katu ym ma'ema'e, ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta. Ame'ẽ weraha angaha ke rehe peharõ pexo rahã, mã peja katu pexo. Aja rahã, katu tiki. Tupã rehe pehẽ py'a tapijar te'e we pemoĩ moĩ katu tĩ. Aja rahã, katu tiki. Ame'ẽ weraha ke pahar pemuhyk, aja pema'ema'e katu pexo. Ame'ẽ weraha uhyk rahã, ywa upa ukwái ta. Upa ta kanim. Ywa rehe ihĩ ame'ẽ ke upa ta musururu mondo. Hakuha upa ta musururu mondo.

¹³ "Ywa pyahu ame'ẽ ke ihẽ amujã ta. Ywy keruhũ pyahu ame'ẽ ke aja tĩ. Amujã ta tĩ" aja Tupã manga katu. A'ep katu te ame'ẽ ta jõ ixo ta. Mã peja ame'ẽ rehe jaharõ katu jaxo.

¹⁴ Ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke pehẽ! Ame'ẽ weraha rehe peharõ pexo rahã, Tupã ruwa koty pexo, aja saka pekwa pekwa pexo. A'e usak uĩ, aja saka a'erehe mã peja pexoha katu aja pexo. Mã peja peka'u te'eha ke pema'e ym. Pehẽ py'a a'e juhyk, aja pexo. Mã peja Tupã namõ pehẽ rury katu pehẽ pexõ.

¹⁵ (A'e uwyr ym we rĩ, a'erehe uwyr ym te ta, aja ym pekwa pekwa pexo tĩ.) A'e harõ we rĩ. Aja rahã, amõ we pehẽ ngi har amõ ta jurujar katu ta. Aja rahã, amõ we Tupã muhã katu ta. A'erehe a'e harõ we rĩ. Aja pekwa pekwa pexo. Aja Páu mupinim pehẽ pe tĩ. Ukwa katuha ke Tupã muwyr ipe. Ame'ẽ namõ pehẽ pe a'e mupinim. Páu rehe japy'a katu ame'ẽ ke a'e.

¹⁶ Kirisutu jywyr ta. Ame'ẽ rehe har Páu mujekwa rahã, upa paper rehe a'e mupinim. A'e mondo ame'ẽ paper rehe ame'ẽ rehe har a'e mupinim. Amõ amõ ma'e ke a'e mupinim ame'ẽ ke amõ ta ukwa katu ym. Pe, ame'ẽ ke amõ koty muka'u te'e ame'ẽ ta mujekwa. Ukwa ym ame'ẽ ta aja tĩ. Amõ koty mujekwa tĩ. Aja amõ Tupã je'ẽha rehe ihĩ, ame'ẽ ke amõ koty koty a'eta mujekwa. Te'e pandu, aja saka. Aja Tupã mupyrara ame'ẽ ke a'eta jumuhyk a'eta juehe.

¹⁷ Ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke pehẽ! Pesarahã! Amõ ta amõ koty Tupã je'ẽha mujekwa aja pekwa katu. A'erehe pepyhyĩ ym, aja pexo! Aja rahã, amõ koty sawa'e

katu ym ame'ě ta mu'e, ame'ě koty pe-
jumu'e ym ta peho. Jetehar te ke pekwa,
ame'ě ke pehijar ym ta tĩ.

¹⁸ Jesu riki jande muhãha ke! Jesu
Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Ehe har
tapijar te'e we pekwa katu te we pexo.
Pehě rehe a'e ipy'a katu. Ame'ě rehe har
tapijar te'e we pekwa katu te we pexo. Mã
peja japandu ipe:

—Ne jõ riki katu te ame'ě ke.

Aja apo mã peja japandu ipe. Mã peja aja
te'e ta japandu ipe. Amen. Ame'ě riki: “A'e
tỹ” aja.

Upa.

Juā mupinim me'ē ke Peteĩhar ke

Juā kome'ē paper ke mupinim. Jesu kotyhar ta pe a'e mondo. Amō ta amō koty Jesu rehe har mu'e. Ame'ē ke Juā mukatu tar katu, a'erehe kome'ē paper ke mupinim.

Kuja Juā mujekwa. Jesu Tupã ra'yr a'e. Awa aja te'e kome'ē ywy keruhũ pe a'e uwyr tĩ. Jesu rehe har amō ukwa rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar katu ta me'ē te'e, aja Juā mupinim. Tupã rehe har ukwa rahã, aja tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar ta me'ē te'e tĩ. Jesu kotyhar aja rahã, imu ta rehe ipy'a katu ta me'ē te'e tĩ, aja Juā mujekwa.

“Imu ta” aja pandu rahã, Jesu kotyhar ta ke, aja jakwa.

“Ta'yn ta” aja pandu rahã, Jesu kotyhar ta ke tĩ, aja jakwa tĩ.

Jesu rehe har

¹ Ihẽ Juā. Jesu rehe har ihẽ amupinim aĩ. A'e riki jande ke muhã katu. Kome'ē ywy keruhũ nixói te rahã, pete'e ixo me'ē te'e a'e. Ima'e panduha rehe jahendu. Jasak ehe tĩ, Jesu rehe. Jama'ã katu ehe tĩ. Jande po pe japyhyk pyhyk ehe tĩ.

² Kome'ē ywy keruhũ pe a'e uwyr rahã, jasak ehe. Ame'ē rehe har japandu pandu ngã pe. Uhã te hũ ame'ē ke a'e. Ipái namō a'e ixo. Jande pe Ta'yr rehe har a'e mujekwa.

³ Ma'e jasak ame'ē ke japandu pandu pehẽ pe. Ma'e jahendu ame'ē ke japandu pandu tĩ. A'erehe pehẽ namō jande juehe katu jande jaxo. Jete riki. Jande pái keruhũ namō jande juehe katu jande jaxo tĩ. Ta'yr namō jande juehe katu jande jaxo tĩ, Jesu Kirisutu namō.

⁴ Ame'ē rehe har pehẽ pe jamupinim. Aja rahã jande rury katu te jaxo apo 'y.

Tupã rehe har

⁵ Ta'yr mu'e ame'ē ke jahendu. Ame'ē ke pehẽ pe japandu pandu tĩ. Kuja:

—Tupã riki weraha aja saka. (Aja rahã, katu te ame'ē ke a'e.) Pytuniha aja ym a'e. (Aja rahã, nixói te ma'e jaxeraha ke ipe) — aja japandu.

⁶ A'erehe pytuniha aja ame'ē pe jaxo rahã: “Inamō jande juehe katu jande jaxo” ame'ē panduha te'e riki. Pytuniha aja ame'ē pe jaxo rahã, ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e jaxo rĩ. Katu ym aja.

⁷ Tupã riki weraha aja ame'ē pe ixo. Aja rahã, nixói te ma'e jaxer ame'ē ke ipe. A'e aja jande jaxo rahã, jande katu jande juehe jaxo. Pe, Jesu ruwy pe jande py'a ke a'e juhyk. Upa ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke juhyk. Jande pái keruhũ ra'yr Jesu.

Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e rahã,

Ame'ē ke Tupã namō japandu ta me'ē te'e

⁸ “Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ym” aja japandu rahã, jande jaka'u te'e. Te'e japandu.

⁹ Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e rahã, mã peja Tupã pe japandu:

—Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e. Jande japyai. Mã peja jande py'a ke ejuhyk katu. Mã peja jande rehe nde py'a emujywy — aja ipe.

Aja me'ē japandu rahã, jande rehe ipy'a jywy te ta. A'e riki katu te ame'ē ke a'e. A'e pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu ta. Jete. Ipy'a jywy ta jande rehe.

¹⁰ Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ame'ē ta ke jande, aja Tupã je'ēha mujekwa. “Anĩ. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ym” aja japandu rahã, Tupã te'e pandu, aja japandu naĩ. (Anĩ. Tupã te'e pandu ym te. A'erehe ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ame'ē ta ke jande aja jakwa katu.) Ima'e panduha rehe jahendu ym tĩ. Aja rahã, katu ym.

2

Jesu jandema'e mukatuha ke

¹⁻² Jesu rehe pejuruar katu. A'erehe ihẽ ra'yr ta aja pehẽ. Ko ma'e ka'u te'eha ma'eha ke nixói te Tupã pe. A'erehe ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar rahã, katu tiki. Ame'ē rehe har pehẽ pe ihẽ amupinim aĩ. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym ta. Pema'e rahã, jande pái keruhũ namō Jesu Kirisutu pandu ta:

—Ma'e ka'u te'eha ke ihẽ kotyhar ta ma'e. Ame'ē ke rehe ihẽ amuhepy. Ihẽ amanõha

pe ihē amuhepy. A'erehe mā peja nde py'a emujywyr ehe — aja a'e pandu ta.

Aja jandema'e mukatuha ke a'e. A'e riki katu te me'ē ke a'e.

Jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Amō we tī. Upa kome'ē ywy keruhū pe har ta ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy tī. A'erehe Tupā ipy'a jywyr ngā rehe tī.

³Tupā je'ēha rehe jahendu katu rahā, ehe har jakwa katu, aja jakwa katu.

⁴Amō pandu:

—Ehe har akwa katu — aja.

(Aja rahā, ima'e je'ēha rehe hendu katu ta me'ē te'e.) Je'ēha rehe hendu ym rahā: “Ehe har akwa katu” ame'ē panduha riki te'e aja. Jetehar te ke ukwa ym.

⁵⁻⁶Je'ēha rehe amō hendu katu rahā, Tupā rehe a'e ipy'a katu. Pe, ipy'a katu te we ehe rī. Kuja jakwa katu. Amō pandu:

—Tupā namō ihē juehe katu ihē axo — aja.

Aja rahā, mā peja Jesu Kirisutu aja katu a'e ixo tī. (A'e aja katu ame'ē ke ma'ema'e tī.) Kome'ē ywy keruhū pe Jesu ixo rahā, katu ame'ē ke a'e ma'ema'e. Aja te'eha a'e ma'ema'e. A'e aja amō tī. Katu ame'ē ke ma'ema'e ta me'ē te'e tī. Aja rahā, Tupā namō a'e juehe katu a'e ixo, aja jande jakwa katu te tī.

“Pehē pepy'a katu pehē juehe pexo” ame'ē je'ēha pyahu ame'ē ke

⁷Ihē rehe katu me'ē ta! Apy'a katu ame'ē ta ke pehē tī! Pehendu katurahā! Ko Jesu je'ēha ke ihē amupinim aī. (“Pehē pepy'a katu pehē juehe pexo” aja a'e pandu.) Ame'ē ke pyahu ym. Ymanihar je'ēha ke ame'ē. Jesu rehe pejurujar katu py rahā, (“pehē pepy'a katu pehē juehe pexo”) ame'ē je'ēha rehe pehendu katu. Ame'ē ke namō pexo katu apo 'y. Ame'ē panduha ke pehē pe ko ihē amupinim aī tī.

⁸Pyahu aja apo tī. Amō ta rehe Kirisutu ipy'a katu. Ame'ē ke rehe jasad. A'erehe ame'ē panduha jetehar te ke, aja jakwa katu. Pepy'a katu pehē juehe pexo tī, a'erehe (“pehē pepy'a katu pehē juehe pexo”) ame'ē panduha jetehar te ke aja jakwa tī. Pytuniha aja asa oho. Weraha aja hendy hendy ixo apo 'y. (Aja rahā, Ta'y

rehe har Tupā mujekwa katu ngā pe apo 'y. A'erehe upa ngā ipy'a katu ngā juehe ixo apo 'y. A'erehe mā peja pepy'a katu pehē juehe pexo.)

⁹Upa Jesu kotyhar ta riki imu ta aja ixo. Amō pandu:

—Weraha aja ame'ē pe ihē axo — aja.

(Aja rahā, imu rehe ipy'a katu ta me'ē te'e.) Imu rehe a'e ipy'a ym rahā, pytuniha aja ame'ē pe a'e ixo we rī. (Aja rahā, Jesu pandu ame'ē ke rehe a'e hendu ym tī. Kuja a'e pandu:

—Pepy'a katu pehē juehe pexo — aja Jesu.

Ame'ē rehe amō hendu ym. Weraha aja ame'ē pe amō ixo rahā, Jesu pandu ame'ē rehe hendu katu.)

¹⁰Imu rehe amō ipy'a katu rahā, weraha aja ame'ē pe tapijar te'e we a'e ixo katu. (Aja rahā, Jesu pandu ame'ē ke rehe a'e hendu katu.) Aja amō ta ukwa rahā, ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e ym ta.

¹¹Pe, imu rehe amō ipy'a ym rahā, pytuniha aja ame'ē pe a'e ixo we rī. Aja rahā, Jesu pandu ame'ē ke rehe a'e hendu ym. Aja te'e a'e ixo. Pytun rahā, jasad ym ma'e, ame'ēja saka. A'erehe marā ka ym katu ame'ē ke a'e ma'ema'eha.

Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ta'yn ta aja saka.

Amō ta tamūi ta aja saka tī. Amō ta ta'ynuhu ta aja saka tī.

¹²“Ta'yn ta” aja ihē apandu pehē pe. (Jesu rehe pejurujar katu ramō, a'erehe: “Ta'yn ta” aja apandu pehē pe.) Pehendu katurahā! Pehē peka'u te'eha pema'ema'eha ke rehe Jesu muhepy. A'erehe a'e manō. A'erehe pehē rehe Tupā ipy'a jywyr. A'erehe pehē pe ko ihē amupinim aī.

¹³“Tamūi ta” aja apandu pehē pe tī. (Jesu rehe yman pejurujar katu, a'erehe: “Tamūi ta” aja apandu tī.) Pehendu katurahā! Kome'ē ywy keruhū nixói te rahā, Jesu riki pete'e ixo ame'ē te'e a'e. Ehe har pekwa katu, a'erehe pehē pe ko ihē amupinim aī. “Ta'ynuhu ta!” (Jesu rehe har pekwa katu ame'ē ta ke pehē.) Pehendu katurahā! Satana mujekwaha rehe pejurujar ym. (Ājā ramūi a'e.) A'erehe pehē pe ko ihē amupinim aī tī.

14 “Ta'yn ta” aja ihē apandu pehē pe. (Jesu rehe pejuruĵar katu ramō, a'erehe: “Ta'yn ta” aja apandu pehē pe.) Pehendu katurahā! Jande pái keruhū rehe har pekwa katu, a'erehe pehē pe ko ihē amupinim aĩ. “Tamūi ta” aja apandu pehē pe tĩ. (Jesu rehe yman pejuruĵar katu, a'erehe: “Tamūi ta” aja apandu tĩ.) Pehendu katurahā! Kome'ē ywy keruhū nixói te rahā, Jesu riki pete'e ixo ame'ē te'e a'e. Ehe har pekwa katu, a'erehe pehē pe ko ihē amupinim aĩ. “Ta'ynuhu ta!” (Jesu rehe pekwa katu ame'ē ta ke pehē.) Pehendu katurahā! Pehē py'a pe Tupā je'ēha ke pekwa katu pexo, a'erehe pehē pyrātā katu. A'erehe pehē pe ko ihē amupinim aĩ. Satana mujekwa ame'ē ke rehe pehendu ym. (Āĵā ramūi a'e.) A'erehe ko ihē amupinim aĩ tĩ.

15 Tupā rehe hendu ym ame'ē ta ma'ema'eha ke pemanga tar ym pehē. Upa ame'ē tama'e ke rehe pehē py'a pemoĩ ym tĩ. Ame'ē ke rehe pepy'a katu rahā, jande pái keruhū rehe pepy'a ym.

16 Kome'ē ywy keruhū pe māte hū te'e ma'e katu ym ame'ē ke ihĩ. Kuja. Ma'e ka'u te'eha ke jō ma'ema'e tar katu. (Ame'ē ke jande pái keruhū putar ym.) Ma'e ke rehe usak, ame'ē ke katu usak. A'erehe ame'ē ke putar katu, aja ukwa. Aja rahā, katu ym. (Ame'ē ke jande pái keruhū putar ym tĩ.) Kuja ukwaha naĩ tĩ. Ima'e ma'e ke jō katu te ame'ē ke, aja amō ukwaha naĩ. (Upa ame'ē ta ke jande pái keruhū putar ym tĩ.) Upa ame'ē ta ke Tupā rehe hendu ym ame'ē ta ma'ema'eha ke. Katu ym aja.

17 Ame'ē ma'ema'eha ke kanim ta oho. Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e tar katu. Upa katu te ame'ē ke kanim ta tĩ. Tupā putar ame'ē ke amō ma'ema'e rahā, a'e riki uhā te hū ame'ē ke a'e.

Kirisutu ruwajan rehe har

18 Ta'yn ta! Jesu rehe pejuruĵar katu ame'ē ta ke pehē! 'Ar rehe angaha uhyk tate. Kirisutu ruwajan uwyr ta, aja pehendu. (“Kirisutu ihē” aja pandu naĩ.) Aja Kirisutu ruwajan ta heta ixo apo. A'erehe 'ar rehe angaha uhyk tate, aja ĵakwa katu.

19 Kirisutu ruwajan ta riki jande ngi har ym, a'erehe jande ngi uhem oho. Jande ngi

har rahā, jande namō pyta ta tipe. Jande ngi uhem oho, a'erehe jande ngi har ym aja ĵakwa katu.

20 Pehē anĩ. Pehē py'a rehe Tupā'ā ke Kirisutu muwyr. (A'e riki mujekwa pehē pe.) A'erehe jeteĵar te ke upa pekwa katu apo 'y.

21 “Ĵeteĵar te ke pekwa ym” aja ym ihē apandu. Ĵeteĵar te ke pekwa katu, a'erehe ko ihē amupinim aĩ. Ĵeteĵar te ke aja ym amō pandu rahā, te'e ame'ē pandu.

22 Awa pandu te'e my? Ĵasarahā! Jesu riki Kirisutu ym. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke ym a'e, aja pandu ame'ē ke te'e pandu. Jesu riki Tupā ra'yr ym, aja pandu ame'ē ke Kirisutu ruwajan tĩ. A'e riki jande pái keruhū rehe ĵuruĵar ym tĩ.

23 “Jesu riki Tupā ra'yr ym” aja amō pandu rahā, jande pái keruhū ke a'e putar ym tĩ. “Jesu riki Tupā ra'yr” aja amō pandu rahā, jande pái keruhū ke a'e putar katu.

24 Tupā ra'yr rehe har pehendu. Arahā pejuruĵar katu ehe. Ame'ē myrandu ke pehē py'a rehe pemupyta katu pexo. Aja rahā, Ta'yr namō pehē ĵuehe katu pehē pexo. Jande pái keruhū namō pehē ĵuehe katu pehē pexo tĩ.

25 Kuja riki jande pe Jesu pandu katu. “Pehē ke ihē amuhā katu ta” aja a'e pandu katu jande pe.

26 Kome'ē paper rehe amujekwa ta pehē pe. Aja rahā pehē ke muka'u te'e tar katu ame'ē ta muka'u te'e ym ta pehē ke. (Kirisutu ruwajan ta muka'u te'e ym ta pehē ke.)

27 Pehē anĩ. Pehē pe Tupā'ā ke Kirisutu muwyr. Pehē py'a rehe a'e ihĩ katu. Upa katu te pehē ke a'e mu'e ta. A'e mu'e ame'ē ke jeteĵar te ke. Te'e aja ym. A'e mu'e katu. A'erehe amō mu'eha nixói ta pehē pe. Mā peja Jesu namō pehē ĵuehe katu pexo, aja Tupā'ā mujekwa katu. Mā peja ame'ē rehe pehendu katu.

28 Ta'yn ta! Pehendu katurahā! Ĵete riki. Mā peja Jesu namō pehē ĵuehe katu pexo. Aja pexo rahā, pekyje ym ta ingi. A'e jywyr rahā, pekyje ym ta ingi. Pehē ruxĩ ym ta tĩ.

29 Jesu riki katu te ame'ē ke a'e, aja pekwa katu. Kuja pekwa katu tĩ. Katu te ame'ē ke amō ma'ema'e rahā, a'e riki Tupā ra'yr ta tĩ.

3

Tupã ra'yr ta rehe har

¹ Pehendu katurahã! Jande rehe jande pái keruhũ ipy'a katu te. A'erehe jande rehe har a'e pandu:

—Ihẽ ra'yr ta pehẽ — aja jande rehe har.

Jete riki! Jande riki ta'yr ta. Tupã rehe har amõ ta ukwa ym, a'erehe jande riki ta'yr ta, ame'ẽ ke a'eta ukwa ym tĩ.

² Ihẽ rehe katu me'ẽ ta! Apy'a katu ame'ẽ ta ke pehẽ tĩ! Jande riki ta'yr ta apo 'y. Yman rahã myja jaxo ta my? Ame'ẽ rehe har jakwa katu ym we rĩ. Kuja jõ jakwa katu apo 'y. Jesu jywyr rahã, a'e ixo aja jaxo ta tĩ. A'e katu te, aja jasad katu ta ehe, a'erehe a'e aja jaxo ta tĩ. Jande katu te aja jaxo ta tĩ.

³ Ame'ẽ ke rehe amõ harõ ixo rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ym ta. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke nixói te ipe, Jesu pe. A'e aja amõ ixo tĩ. (Aja rahã, ma'e ka'u te'eha ma'eha ke amõ hijar katu.)

⁴ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e rahã, Tupã je'ẽha rehe hendu ym. Tupã je'ẽha rehe hendu ym rahã, ame'ẽ riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke.

⁵ Kuja pekwa katu. Ma'e jande jaka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe Jesu muhepy uwyr. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te a'e.

⁶ A'erehe Jesu namõ juehe katu amõ ixo rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tar ym ixo. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e rahã, ehe har a'e ukwa ym. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke nixói te Jesu pe, ame'ẽ rehe har amõ ukwa ym tĩ.

⁷ Ta'yn ta! Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke pehẽ! Pehendu katurahã! Mã peja pehẽ ke amõ muka'u te'e ym. A'erehe pehendu katurahã! Katu ame'ẽ ke amõ ma'ema'e rahã, a'e riki katu te ame'ẽ ke a'e. Jesu aja katu te ame'ẽ ke a'e tĩ.

⁸ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e ixo rahã, Satana kotyhar ke a'e. Kome'ẽ ywy keruhũ nixói te rahã, Satana riki ma'e jaxer ame'ẽ ke ma'e. (Ãjã ramũi a'e.) A'engi ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e hũ ixo rĩ. “Ma'e ka'u te'eha ke ema'e” aja ngã pe a'e pandu tĩ, ame'ẽja saka tĩ. Anĩ. Ame'ẽ ke Tupã ra'yr mukanim uwyr.

⁹ Amõ riki Tupã ra'yr rahã, ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e tar ym ixo. Tupã riki

katu te me'ẽ ke a'e. Tupã aja a'e tĩ. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e tar ym ixo tĩ. Tupã riki ipái keruhũ, a'erehe ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e tar ym ixo tĩ.

¹⁰ Katu te ame'ẽ ke amõ ma'ema'e tar ym rahã, a'e riki Tupã ra'yr ym. Imu rehe ipy'a ym rahã, a'e riki Tupã ra'yr ym tĩ. A'erehe a'eta riki Satana ra'yr ta aja jakwa apo 'y. Aja ym Tupã ra'yr ta, aja jakwa tĩ.

Imu rehe amõ ipy'a katu rahã, katu tiki

¹¹ Myrandu rehe pehendu py rahã, kuja pehendu: “Mã peja jande japy'a katu jande juehe” aja pehendu.

¹² Amõ rehe ipy'a ym ame'ẽ ke Kaĩ. Mã peja a'e aja ym jaxo tĩ. Ymanihar ke a'e. Satana kotyhar ke a'e, a'erehe imu ke a'e jukwa. Ma'ewã jukwa my? Kuja. Ima'e ma'eha ke katu ym. Imuma'e anĩ. Katu ame'ẽ ke ame'ẽ. (A'erehe jyty'ym ehe.) A'erehe imu ke a'e jukwa. Imu rehe ipy'a ym. Ipy'a ke jai te'e ehe.

¹³ Ihẽ mu ta! Pehendu katurahã! (Jesu kotyhar ta ke pehẽ.) A'erehe Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pehẽ rehe parahy rahã, pemukahem ym ame'ẽ ta ngi.

¹⁴ Jande anĩ. Japy'a katu ame'ẽ ta ke jande. Jande mu rehe japy'a katu tĩ, a'erehe manõha ngi jahem, ame'ẽja saka. Aja jakwa katu. Pe, ixuweha koty jatyryk, ame'ẽja saka. (Aja rahã, jande mu rehe japy'a katu.) Amõ rehe amõ ipy'a ym rahã, manõha ngi uhem ym we rĩ, ame'ẽja saka.

¹⁵ Imu rehe amõ parahy te rahã, a'e ke jukwa ame'ẽja saka. Amõ ke jukwa rahã, Tupã muhã ym ame'ẽ ke a'e, aja pekwa.

¹⁶ Kuja ipy'a katuha rehe har jakwa katu. Jande rehe Jesu ipy'a katu, a'erehe a'e manõ. A'e manõ, a'erehe jande ke a'e muhã katu. Aja jande ke a'e haihu katu. Jesu aja jande tĩ. Jande mu ta rehe japy'a katu, a'erehe mã peja a'eta rehe jahaihu katu tĩ. Myja jahaihu katu ta my? A'eta pe jamanõ ta nahã my.

¹⁷ Jandema'e ma'e ke jame'ẽ me'ẽ ta ipe nahã my. Ima'ehũ namõ ixo. Pe, imu rehe pyrara a'e usak tipe. Anĩ. Imu pe ma'e ke a'e me'ẽ ym te. Aja rahã, ima'e panduha te'e aja. “Tupã rehe ihẽ apy'a katu” ame'ẽ panduha te'e aja.

¹⁸ Ta'yn ta! Pehendu katurahã! “Jande mu ta rehe japy'a katu” aja jō japandu rahã, katu ym. Jande mu ta rehe japy'a katu rahã, mã peja ma'e ke jame'ẽ me'ẽ ipe. Aja rahã, japy'a katu te a'eta rehe, aja jamujekwa ngã pe.

Tupã namõ jande japandu

¹⁹ Jande japy'a katu jande juehe jaxo, a'erehe Tupã kotyhar ta riki jande, aja jakwa katu. Tupã riki jetehar te ke pandu katu ame'ẽ ke a'e. Japy'a katu jande juehe jaxo, a'erehe Tupã namõ japandu rahã, jakyje ym ingi.

²⁰ Jande katu ym jande jupe, aja jakwa jakwa jaxo rahã, jakyje ym ingi. Jande katu ym aja a'e ukwa tĩ. Upa katu te a'e ukwa katu. Jande rehe a'e ipy'a katu rĩ.

²¹ Ihẽ rehe katu me'ẽ ta! Jete riki! Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ym, aja jakwa rahã, jakyje ym ingi. Aja Tupã namõ japandu pandu katu. Jakyje ym ingi tĩ.

²² Aja rahã ma'e ke japandu ipe rahã, ame'ẽ ke jande pe a'e muwyr. Ima'e panduha rehe jahendu katu, a'erehe japandu ipe ame'ẽ ke jande pe a'e muwyr tĩ. A'e putar ame'ẽ ke jama'ema'e a'erehe japandu ipe ame'ẽ ke a'e muwyr tĩ.

²³ Kuja a'e putar. A'e pandu:

—Mã peja Jesu Kirisutu rehe pejurujar katu. Mã peja pehẽ pepy'a katu pehẽ juehe pexo tĩ — aja jande pe Tupã pandu.

“Pepy'a katu pehẽ juehe pexo” aja Kirisutu pandu tĩ. A'e riki Tupã ra'yr.

²⁴ Tupã je'ẽha rehe amõ hendu tar katu rahã, Tupã namõ juehe katu a'e ixo. Pe, inamõ juehe katu Tupã ixo tĩ. Jande pe I'ã ke a'e muwyr, a'erehe inamõ jande juehe katu jande jaxo, aja jakwa katu.

4

Jetehar pandu ame'ẽ ke. Te'e pandu ame'ẽ ke tĩ.

¹ Ihẽ rehe katu me'ẽ ta! Pehendu katurahã! Ma'e je'ẽha ke amõ ta pandu uwyr. Ame'ẽ ta rehe pahar pejurujar ym. Jetehar te ke a'eta pandu nahã my? Te'e pandu nahã my? Myja my? Mã peja pekwa katu. Tupã je'ẽha rupi a'eta pandu uwyr nahã my? Sawa'e je'ẽha rupi pandu uwyr nahã my? Myja my? Pekwa katu tĩ. Tupã je'ẽha

mu'eharan ta heta ixo. Amõ amõ ok ta rupi pandu pandu hũ oho.

² Tupã je'ẽha rupi amõ pandu rahã, kuja ame'ẽ rehe har pekwa katu ta pexo. Kuja a'e pandu ta uwyr:

—Kome'ẽ ywy keruhũ pe Jesu Kirisutu uwyr. Awa te'e a'e uwyr — aja pandu uwyr.

Aja me'ẽ pandu uwyr ame'ẽ ke Tupã kotyhar te ke.

³ Aja me'ẽ pandu ym rahã, a'e riki Tupã kotyhar ym. Tupã je'ẽha rupi ym a'e pandu. Kirisutu ruwajan je'ẽha rupi a'e pandu uwyr. Kirisutu ruwajan uhyk ta uwyr, aja pehendu. Kome'ẽ ywy keruhũ pe uhyk apo 'y. (Pehĩ.)

⁴ Ta'yn ta! Jesu rehe pejurujar katu ame'ẽ ta ke pehẽ. Pehendu katurahã! Tupã kotyhar ta riki pehẽ, a'erehe Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ran rehe pehendu ym. Mu'eharan ta ke ame'ẽ ta. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pyrãtã. Anĩ. Tupã'ã riki i'ar koty te we pyrãtã te ha ke. Pe, Tupã'ã pehẽ py'a rehe ihĩ. A'erehe pehẽ ke mu'eharan ta muka'u te'e ym ta. (Aja rahã, pehendu ym a'eta rehe.)

⁵ A'eta riki Kirisutu ruwajan kotyhar ta ke. A'erehe Kirisutu ruwajan je'ẽha rupi a'eta pandu. A'eta rehe amõ ta hendu katu. Tupã rehe hendu ym ame'ẽ ta hendu katu.

⁶ Jande anĩ. Tupã kotyhar ta ke jande. Jande jamu'e, ame'ẽ ke rehe amõ ta hendu katu. Tupã rehe har ukwa katu ame'ẽ ta hendu katu. Jande jamu'e ame'ẽ ke rehe Tupã kotyhar ta ym ame'ẽ ta hendu ym. A'erehe kuja jakwa. Tupã'ã je'ẽha rehe hendu katu, ame'ẽ ta Tupã kotyhar ta ke tĩ. Kirisutu ruwajan je'ẽha rehe hendu katu, ame'ẽ ta Tupã kotyhar ta ym.

Tupã riki ipy'a katu te ame'ẽ ke a'e

⁷ Ihẽ rehe katu me'ẽ ta! Pehendu katurahã! Mã peja jande japy'a katu jande juehe jaxo! Jande japy'a katuha ke jande pe Tupã muwyr. Amõ ta rehe amõ ipy'a katu rahã, Tupã ra'yr ke a'e. Tupã rehe har a'e ukwa katu tĩ.

⁸ Tupã riki ipy'a katu te ame'ẽ ke a'e. A'erehe amõ ta rehe amõ ipy'a ym rahã, ehe har a'e ukwa ym.

⁹ Kuja jande pe ipy'a katuha ke Tupã mujekwa. Ta'yr peteihar ke kome'ẽ ywy

keruhũ pe a'e muwyr. A'e riki jande ke muhã katu.

¹⁰ Yman Tupã rehe japy'a ym tipe. Anĩ. Jande rehe Tupã ipy'a katu. A'erehe Ta'yr ke a'e muwyr. Jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe ta'yr muhepy. A'erehe a'e manõ. A'erehe jande rehe Tupã ipy'a jywyr. Aja jande rehe a'e ipy'a katu te ha ke a'e mujekwa.

¹¹ Ihẽ rehe katu ame'ẽ ta! Pehendu kat-urahã! Aja jande rehe Tupã ipy'a katu, a'erehe mã peja japy'a katu jande juehe jaxo tĩ.

¹² Tupã rehe usak ym te awa. Pe, japy'a katu jande juehe jaxo rahã, Tupã namõ jande juehe katu jande jaxo tĩ. Aja rahã, jande rehe Tupã ipy'a katu te aja amõ ta rehe jande japy'a katu tĩ.

¹³ Jande py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr, a'erehe Tupã namõ jande juehe katu jaxo, aja jakwa katu. Jande namõ a'e juehe katu a'e ixo tĩ.

¹⁴ Yman kome'ẽ ywy keruhũ pe Ta'yr ke Tupã muwyr. Awa ta ke a'e muhã katu uwyr. Ame'ẽ rehe har japandu pandu. Ta'yr rehe jasak, a'erehe ehe har japandu pandu tĩ.

¹⁵ “Jesu riki Tupã ra'yr” aja amõ pandu rahã, Tupã namõ a'e juehe katu a'e ixo. Pe, inamõ Tupã juehe katu a'e ixo tĩ.

¹⁶ Pe, jande rehe Tupã ipy'a katu, aja jakwa. Ame'ẽ riki jetehar te ke, aja jakwa katu tĩ. Tupã riki ipy'a katu te ame'ẽ ke a'e. Amõ ta rehe amõ ipy'a katu ixo rahã, Tupã namõ a'e juehe katu a'e ixo tĩ. Pe, inamõ Tupã juehe katu a'e ixo tĩ.

¹⁷ Jande rehe Tupã ipy'a katu te hũ. A'e aja jande japy'a katu jande juehe jaxo tĩ. Aja rahã, jakyje ym ta ingi. Kuja. Yman rahã, amõ ma'ema'eha ke Tupã ukwa ta. Katu ame'ẽ ke ma'ema'e my? Katu ym ame'ẽ ke ma'ema'e my? Ame'ẽ ke a'e ukwa ta. Pe, kome'ẽ ywy keruhũ pe Kirisutu ixo rahã, amõ ta rehe a'e ipy'a katu. A'e aja jaxo rahã, yman rahã Tupã pandu ta: “Pehẽ katu” aja. A'erehe jande japy'a katu jande juehe jaxo rahã, jakyje ym ta ingi.

¹⁸ Tupã rehe japy'a katu rahã, a'e mupyraraha ngi jakyje ym ta. Jande rehe a'e ipy'a katu te, aja jakwa katu, a'erehe upa jakyjeha ke a'e mukanim. A'e

mupyraraha ngi jakyje rahã, jande japy'a ym ehe, aja jamujekwa. Mupyrara ta jande ke aja jakwa, a'erehe jakyje ingi.

¹⁹ Jande rehe Tupã ipy'a katu py, a'erehe japy'a katu ehe tĩ.

²⁰ “Tupã rehe ihẽ apy'a katu” aja amõ pandu rahã, mã peja imu rehe a'e ipy'a katu tĩ. Pe, imu rehe a'e ipy'a ym rahã, a'e te'e pandu. “Tupã rehe ihẽ apy'a katu” ame'ẽ panduha riki te'e aja. Imu rehe amõ usak katu. A'e ke rehe amõ ipy'a ym rahã, usak ym ame'ẽ ke rehe marã ka ym a'e ipy'a katuha. Tupã rehe amõ usak ym, a'erehe marã ka ym amõ ipy'a katuha Tupã rehe tĩ. (Usak ame'ẽ ke rehe ipy'a ym rahã, usak ym ame'ẽ ke rehe ipy'a ym tĩ.)

²¹ Kuja Kirisutu pandu:

–Tupã rehe pepy'a katu rahã, mã peja pehẽ mu rehe pepy'a katu tĩ – aja pandu.

5

Ma'e jaka'u te'eha jama'eha ke jande jahijar

¹ Jesu riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e. Ame'ẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta riki Tupã ra'yr ta. Amõ ta rehe amõ ipy'a katu rahã, ta'yr ta rehe a'e ipy'a katu tĩ.

² Tupã rehe japy'a katu. Je'ẽha rehe jahendu katu tĩ. A'erehe Tupã ra'yr ta rehe japy'a katu tĩ, aja jakwa katu tĩ.

³⁻⁴ A'erehe Tupã rehe japy'a katu rahã, ima'e je'ẽha rehe jahendu katu tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe jaxo rahã, ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e tar katu. Tupã ra'yr ta riki jande, a'erehe ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar katu. Jesu rehe jajurujar katu. A'erehe ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar katu. A'erehe kuja: “Tupã je'ẽha rehe jahendu ym ta” aja japandu ym ta. Jete. Pahar Tupã je'ẽha rehe jahendu katu.

⁵ Kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tar katu. Myja ta ame'ẽ ke amõ hijar katu my? Kuja. Jesu riki Tupã ra'yr, ame'ẽ ke rehe amõ jurujar katu rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke a'e hijar katu. (Pyrãtãha ke a'e muwyr, a'erehe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke a'e hijar katu.)

Jesu Kirisutu rehe har pandu ame'ë ke. Mahapyr pehĩ.

⁶ Jesu Kirisutu uhyk uwyr. Y pe a'e ke amõ mujahuk rahã, a'e riki Tupã ra'yr aja a'eta ukwa katu. A'e manõ rahã, huwy ke uhem. Aja rahã, a'e riki Tupã ra'yr, aja a'eta ukwa katu tĩ. A'e ke amõ mujahuk. A'e manõ tĩ. Ame'ë mokõi riki Tupã ra'yr ke a'e aja mujekwa. Amõ we tĩ. Ehe har Tupã'ã mujekwa: "Tupã ra'yr a'e" aja. Jetehar te ke a'e mujekwa.

⁷ Jesu riki Tupã ra'yr, aja mujekwa katu ame'ë ta mahapyr ixo.

⁸ Jesu riki Tupã ra'yr, aja Tupã'ã mujekwa katu. (Petẽhar ame'ë.) Jesu ke amõ mujahuk rahã: "A'e riki ihẽ ra'yr" aja Tupã pandu katu. (Mokõihar ame'ë.) Jesu mujekwa tĩ. A'e manõ rahã, juehe har mujekwa katu tĩ. "Ihẽ riki Tupã ra'yr" aja a'e mujekwa katu juehe har tĩ. (Mahapyrihar ame'ë.) Upa ame'ë ta panduha ke juja katu te. (Tupã ra'yr a'e, aja mujekwa katu.)

⁹ Sehar ma'e ke pandu katu rahã, jahendu katu ehe. Aja rahã Tupã pandu katu rahã, i'ar koty te we katuha. A'erehe jahendu katu ta me'ë te'e ehe. Kuja. Ta'yr rehe har Tupã pandu katu. (Ame'ë rehe mã peja jahendu katu.)

¹⁰ Tupã ra'yr rehe amõ jurujar katu rahã, jurujar katu ame'ë ke jetehar te ke, aja a'e ukwa katu. Amõ anĩ. Tupã pandu ame'ë ke rehe jurujar ym. A'erehe kuja a'e ukwaha naĩ:

—Tupã te'e pandu — aja ukwaha jupe naĩ.

"Jesu ihẽ ra'yr" aja Tupã pandu ame'ë rehe jurujar ym, a'erehe aja amõ ukwaha jupe naĩ.

¹¹ Kuja riki Tupã pandu katu:

—Ihẽ ra'yr rehe pejurujar katu, a'erehe pehẽ ke ihẽ amuhã katu ta — aja jande pe pandu katu.

Jesu ke amõ mujahuk rahã: "A'e riki ihẽ ra'yr" aja Tupã pandu katu tĩ. Jesu mujekwa tĩ. A'e manõ rahã, juehe har mujekwa katu tĩ. "Ihẽ riki Tupã ra'yr" aja a'e mujekwa katu juehe har. Upa ame'ë ta panduha ke juja katu te.

¹² Amõ py'a rehe Ta'yr ihĩ rahã, a'e uhã te hũ ta ixo. Ipy'a rehe Tupã ra'yr ihĩ ym rahã, a'e uhã ym te ta. Tupã namõ ixo ym te ta.

Awa ruhãha rehe har

¹³ Tupã ra'yr rehe pejurujar katu ame'ë ta ke pehẽ. Ko riki pehẽ pe ihẽ amupinim aĩ. Aja rahã Tupã muhã katu ame'ë ta ke pehẽ, aja pekwa katu. A'erehe pehẽ pe ihẽ amupinim aĩ.

¹⁴ Pe, Tupã namõ ma'e japandu pandu rahã, jakyje ym ta ingi. "Jande rehe a'e hendu katu ta" aja jakwa katu, a'erehe jakyje ym ingi. Jande pe ma'e ke a'e me'ë tar katu, ame'ë ke japandu ipe. Aja rahã, japanduha rehe a'e hendu katu ta.

¹⁵ Ma'e japandu ipe rahã, japanduha rehe a'e hendu katu, aja jakwa katu te. A'erehe ma'e japandu ipe ame'ë ke jande pe a'e me'ë ta, aja jakwa katu te tĩ.

¹⁶ Amõ riki Jesu rehe jurujar katu ame'ë ke a'e. A'erehe imu aja a'e. Pe, ma'e ka'u te'eha ke ame'ë ma'e. Ame'ë ke rehe amõ usak rahã, ame'ë rehe har Tupã namõ mã peja epandu. Aja rahã, ame'ë mu rehe Tupã ipy'a jywyr ta. Amõ ma'e ka'u te'eha ke ma'e rahã, manõ ta. Ame'ë pehĩ. Ame'ë ke amõ ma'e rahã, Tupã namõ epandu ym. Ipy'a jywyr ym ta ehe. Ame'ë ym rahã, Tupã namõ epandu katu. Aja rahã, Tupã ipy'a jywyr ta ehe.

¹⁷ Upa katu te ma'e jaxer ma'eha riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke. Pe, amõ ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e rahã, manõ ym ta. Ame'ë pehĩ.

¹⁸ Sehar amõ ta riki Tupã ra'yr ta ke. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e tar ym ixo, aja jakwa. Kirisutu riki usak katu a'eta rehe, a'erehe a'eta ke Satana muka'u te'e ym. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'e ym ta.

¹⁹ Jande riki Tupã kotyhar ta ke jande, aja jakwa katu. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta riki Satana ukwaha namõ a'eta ixo, aja jakwa katu tĩ. (Ãjã ramõi a'e.)

²⁰ Kuja jakwa katu. Yman kome'ë ywy keruhũ pe Tupã ra'yr uwyr. Upa uwyr rahã, ukwa katuha ke jande pe a'e muwyr. A'erehe Tupã te rehe har jakwa katu. Tupã te namõ jande juehe katu jande jaxo. Ta'yr namõ jande juehe katu jande jaxo tĩ. Jesu Kirisutu namõ tĩ. A'e riki Tupã te. A'e riki awa ke muhã katu.

²¹ Ta'yn ta! Pehendu katurahã! Ma'e'ã ta riki tupã ta aja amõ ta ukwaha a'eta jupe

naĩ. Ame'ě rehe pehě py'a pemoĩ moĩ ym
te.
Upa.

Juã mupinim me'ë ke Mokõihar ke

Ehe katu ame'ë pe kome'ë paper pinim ke Juã mondo. Kûjã ke a'e.

Kuja Juã mupinim. “Jesu mu'e aja exo katu” aja mupinim. Aja rahã, imu rehe amõ ipy'a katu ta me'ë te'e. “Imu” aja pandu rahã, amõ Jesu kotyhar ta ke.

Kuja Juã mupinim tĩ. “Jesu rehe har mu'e ame'ë ta ran ixo. Ame'ë ta rehe ehendu ym te” aja Juã mujekwa katu.

Ehe katu ame'ë pe kome'ë paper pinim ke Juã mondo

¹ Ihë riki tamõi te apo 'y. Ihë Juã. Ko nde pe paper pinim ihë amondo axo. Ne membyr ta pe ihë amondo axo tĩ. Jesu rehe nde erejuru jar katu, a'erehe ihë rendyr aja nde. Nde rehe Tupã usak katu tĩ. Nde rehe ihë apy'a katu. Ihë jõ ym. Amõ ta aja tĩ. Nde rehe ipy'a katu tĩ. Upa katu te Jesu je'ëha ke ukwa katu ame'ë ta nde rehe ipy'a katu tĩ.

² Jete har te ke jande johu jakwa katu, a'erehe nde rehe japy'a katu. Ame'ë jete har te ke jande namõ aja te'e ta ixo.

³ Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu riki Ta'yr. Mã peja jande rehe a'eta ipy'a katu te hũ! Mã peja jande rehe a'eta pyrara usak. Mã peja jande py'a ke a'eta muhury katu. Aja rahã, Jesu kotyhar ta namõ jande juehe katu jande jaxo. Aja rahã, japy'a katu te amõ ta rehe tĩ.

Pehë pepy'a katu pehë juehe pexo

⁴ Jande pái keruhũ pandu:

—Mã peja pepy'a katu pehë juehe pexo tĩ — aja.

Ame'ë ke rehe amõ amõ ne membyr ta hendu katu te. Aja ihë ahendu, a'erehe ihë rury katu te axo tĩ.

⁵ Ihë rendyr! Ehendu katurahã! Ko nde pe ihë apandu:

—Mã peja jande johu japy'a katu jande juehe jaxo tĩ!

Ame'ë je'ëha ke nde pe ihë amupinim aĩ. Ame'ë riki pyahu ym.

⁶ Ame'ë je'ëha ke Jesu rehe nde erejuru jar katu py rahã, nde erehendu. Ame'ë pandu katuha aja jama'ema'e rahã, Tupã

je'ëha rehe jahendu katu te. Ame'ë je'ëha ke Jesu rehe nde erejuru jar katu py rahã, nde erehendu. Kuja:

—Tapijar te'e we pepy'a katu pehë juehe pexo!

Ame'ë je'ëha rehe nde erehendu.

“Jesu Kirisutu awa te'e aja ym uwyr” aja mu'eharan ta pandu naĩ

⁷ Kome'ë ywy keruhũ pe mu'eharan ta heta ixo. “Jesu Kirisutu awa te'e aja ym a'e uwyr” aja a'eta pandu naĩ. Ame'ë ta riki mu'eharan ta ke. Ame'ë ta Kirisutu ruwajan ta ke tĩ.

⁸ Ame'ë ta rehe pehendu ym. Ame'ë ta rehe pehendu rahã, peka'u te'e ta. Aja rahã, pejuru jar katuha ke pehijar ta my. Ame'ë ke pehijar ym rahã, Tupã koty peho rahã, pehë pe a'e pandu ta:

—Pehë riki katu te ame'ë ke — aja.

⁹ Kirisutu mu'e ame'ë ke amõ mu'e tar ym. Anĩ. Amõ koty mu'e tar katu rahã, Tupã ngi har ym a'e. Kirisutu mu'e ame'ë ke amõ mu'e rahã, jande pái keruhũ namõ a'e juehe katu a'e ixo. Ta'yr namõ a'e juehe katu a'e ixo tĩ.

Mu'eharan ke nde rok pe emuxe ym

¹⁰ Nde rok pe amõ uhyk. Pe, a'e pandu:

—Tupã je'ëha ke ihë amu'e ta — aja.

Pe, Kirisutu mu'e ame'ë ke a'e mu'e ym rahã, a'e ke nde rok pe emupyta ym. Emuxe ym.

¹¹ “Mã peja nde rehe Tupã usak katu” aja epandu ym ipe tĩ. Aja me'ë nde erepandu rahã, mu'eharan ta namõ nde juehe katu nde erexo. Katu ym aja.

Katuha ke ihë amondo axo

¹² Kohũ je'ëha ihë areko, ame'ë ke nde pe ihë amupinim tar katu. Anĩ. Paper rehe ihë amupinim ym ta rĩ. Ame'ë ke nde rehe ihë ahyk aho rahã, ne namõ ihë apandu pandu ta. Aja rahã, jande mokõi jande rury katu ta.

¹³ Ko riki paper rehe ne anam membyr ta katuha ke mondo nde pe tĩ. Ne anam rehe Tupã usak katu, ame'ë ta nde pe katuha mondo ixo.

Upa.

Juā mupinim me'ē ke Mahapyrihar ke

Ehe katu me'ē pe kome'ē paper pinim ke Juā mondo. Ngái pe a'e mondo. Amō ta Jesu rehe har pandu pandu oho. Ngái rekoha pe ame'ē ta uhyk rahā, hok pe Ngái mupyta katu. “Katu tiki” aja Juā mupinim.

Amō sawa'e katu ym ame'ē ke ixo. Her Ndio. Jesu rehe har amō koty a'e pandu. A'e aja: “Mā peja ym” aja Juā mupinim. Mu'eharan aja: “Mā peja ym” aja mujekwa.

Ehe katu ame'ē pe kome'ē paper pinim ke Juā mondo

¹ Ihē riki tamūi te apo 'y. Ihē Juā. Ngái! Ko nde pe paper pinim ihē amondo axo. Ihē rehe katu ame'ē ke nde. Nde rehe ihē apy'a katu te.

² Ngái! Ihē rehe katu ame'ē ke nde! Kuja Tupā namō nde rehe har ihē apandu:

—Mā peja upa katu te Ngái katu ixo. Mā peja a'e ahy ym te ixo. Amō we tī. Mā peja ne namō a'e juehe katu te a'e ixo — aja ihē apandu nde rehe har.

³ Nde koty ngi amō amō jande mu ta uhyk uwyr. Jesu rehe jurujar katu, a'erehe jande mu ta ke a'eta. Ihē rehe a'eta uhyk uwyr. Je'ēha jetehar te ke rehe tapijar te'e we nde erejurar katu, aja ihē pe a'eta pandu. Je'ēha jetehar te ke rehe tapijar te'e we nde erehendu katu, aja pandu tī. Ame'ē rehe ihē ahendu rahā, ihē rury katu te.

⁴ Je'ēha jetehar te ke rehe ihē ra'yr ta hendu katu. Ame'ē riki ihē ke muhury katu. Pehē pe myrandu katu ihē apandu rahā, Jesu rehe pejurujar katu. A'erehe ihē ra'yr ta aja pehē.

Ngái rehe har

⁵ Ngái! Nde rehe ihē apy'a katu ame'ē ke nde! Jande mu ta rehe nde erehaihu katu. Nde eresak ramō, ame'ē ta rehe nde erehaihu katu. Aja katu ame'ē ke nde erema'ema'e erexo.

⁶ Jande rehe ame'ē ta uhyk uwyr rahā, nde rehe har pandu katu. Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe jay'ar rahā, nde erepy'a katuha rehe har jande pe a'eta pandu pandu katu. Nde koty a'eta jywyr

ta oho tī. Uhyk oho rahā, mā peja ehaihu katu te we ta tī. Pe, oho katu ta. A'eta riki Tupā kotyhar ta ke, a'erehe ehaihu katu a'eta rehe.

⁷ Kirisutu rehe a'eta mu'e mu'e oho ixo. Oho ixo rahā, jurujar ym ame'ē tama'e ke a'eta pyhyk ym.

⁸ A'erehe a'eta rehe Jesu kotyhar ta haihu katu rahā, katu tiki. Aja rahā, jande mu ta aja je'ēha jetehar te ke jamuhāi ame'ēja saka tī.

Ndio aja ema'e ym tī

⁹ Amukwehe te we pehē kotyhar ta pe paper pinim ke ihē amondo. Tupā rehe jurujar katu ame'ē ta pe ihē amupinim. Anī. Ihē rehe Ndio hendu ym. A'e riki Jesu kotyhar tama'e kapitā jupe. A'erehe Jesu kotyhar ta ke a'e mondo mondo tar katu. Aja a'e putar katu. Katu ym aja.

¹⁰ Ihē rehe har katu ym a'e pandu tī. Ihē rehe har je'ē te'e tī. Nde rehe ihē ahyk aho rahā, upa a'e ma'ema'eha ke nde pe ihē apandu ta.

Pewe amō a'e ma'eha pehī tī. Jande mu ta uhyk oho ehe rahā, ame'ē ta ke Ndio putar ym. Jande mu ta rehe amō ta haihu tar katu tipe. Ame'ē ta ke a'e muhem mondo tī. Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda ngi a'e muhem mondo. Katu ym a'e ma'eha ke.

¹¹ Ngái! Nde rehe ihē apy'a katu ame'ē ke nde! Ndio ma'eha aja ema'e ym tī. Katu ame'ē ke ma'ema'e ame'ē riki Tupā kotyhar ke a'e. Katu ym ame'ē ke ma'ema'e ame'ē ke Tupā rehe har ukwa ym. (A'erehe katu ame'ē ke ema'e katu.)

Neme katu ame'ē ke a'e

¹² Neme rehe har upa amō ta pandu katu:

—Sawa'e katu ame'ē ke a'e — aja pandu katu.

Aja ehe har japandu katu tī. Jetehar te ke japandu, aja nde erekwa katu. Jetehar rehe a'e hendu katu, a'erehe sawa'e katu ame'ē ke a'e, aja amō ta pe a'e mujekwa juehe har.

Katuha ke ihē amondo

¹³ Kohū je'ēha ihē areko. Ame'ē ke nde pe ihē amupinim tar katu. Anī. Ame'ē ke paper rehe ihē amupinim ym ta rī.

¹⁴ Nde koty ihē aho tate, a'erehe amupinim ym ta rī. Pe, nde rehe ihē ahyk rahā, upa ne namō ihē apandu pandu ta.

¹⁵ Mā peja nde ke Tupā muhury katu!

Ko nde rehe katu ame'ē ta ixo. Upa ame'ē ta katuha ke nde pe mondo ixo. Nde koty jande rehe katu ame'ē ta ixo. Ame'ē ta pe jandema'e katuha ke epandu tī.

Upa.

Jun mupinim me'ē ke

Jun kome'ē paper ke mupinim. Amō Jesu mu a'e tī. Upa Jesu kotyhar ta pe kome'ē paper pinim ke a'e mondo.

Ame'ē ta ke Jun mu'e katu. Kuja. Amō Jesu kotyhar ta amō koty mu'e. “Amō kūjā rehe ka'u rahā katu” aja mu'e nāi. “Amō sawa'e rehe ka'u rahā katu” aja mu'e nāi tī. “ ‘Anī. Mā peja ym' aja ame'ē ta pe pepandu” aja Jun pandu katu.

Yman rahā, Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta muka'u te'e hū ta ngā ke aja Jun mujekwa katu tī.

¹ Ihē Jun. Tian mu ke ihē. Jesu Kirisutuma'e miasu ke ihē. Pehē pe Tupā pandu:

—Ihē rehe pejurujar katu. Aja rahā, pehē ke ihē amuhā katu ta. Aja rahā, ihē kotyhar ta ke pehē — aja pehē pe.

Pehē rehe Tupā, jande pái keruhū ipy'a katu. Pehē py'a ke Jesu Kirisutu mātā katu, a'erehe pejurujar katuha ke pehijar ym.

Ko pehē pe paper pinim ihē amondo axo.

² Mā peja amō amō we pehē rehe Tupā pyrara usak. Mā peja pehē py'a ke a'e muhury katu te we ixo tī. Mā peja pehē rehe a'e ipy'a katu te we ixo tī.

Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta rehe har. Mu'eharan ta rehe har tī.
(2 Petu 2.1-17)

³ Ihē rehe katu ame'ē ta ke pehē! Upa jande ke Tupā muhā katu ta. Ame'ē rehe har pehē pe paper rehe ihē amupinim āi rahā, kuja amō koty katu, aja ihē akwa. Pehē pe ihē apandu. Mu'eharan ta pe pepandu katu:

—Tupā rehe har jetehar te ke jakwa katu. Mā peja te'e pemu'e ym — aja mu'eharan ta pe pepandu katu.

Jetehar te ke ixotyhar ta pe Tupā mujekwa. Ame'ē ke amō koty pemuruwak ym.

⁴ Pesarahā! Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta jande namō ixo. Jakwa ym rahā, jande rehe a'eta uhyk uwyr. A'eta pandu:

—Ngā rehe Tupā ipy'a katu. Ngā rehe ipy'a a'e mujwyr katu. A'erehe kūjā rehe ka'u te'e aja ngā ixo katu. Sawa'e rehe aja tī. Ka'u te'e rahā, katu tī. Aja ixo rahā,

ngā rehe Tupā ipy'a jywyr katu — aja a'eta pandu nāi. (Katu ym ame'ē panduha.)

Amō we pandu tī:

—Jesu Kirisutu japutar ym apo 'y — aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta pandu tī.

Jesu jō riki jande jar keruhū. Jandema'e sawa'e te a'e tī. Yman Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta rehe har amō mupinim. Tupā je'ēha rehe mupinim. A'eta ke Tupā mupyrara ta, aja mupinim. A'erehe Tupā mupyrara ta ame'ē ta ke a'eta.

⁵ Kuja upa pekwa katu tipe. Apo amō we ihē apandu we ta pehē pe rī. Kuja. Yman Eji ywy ngi jundéu awa ta ke jandema'e sawa'e te muhem tipe. A'engi a'e pandu ame'ē ke rehe hendu ym tī. Ame'ē ta ke a'e mumba riki. (A'erehe Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ke Tupā mumba ta kŷ tī, aja jakwa katu.)

⁶ Amō we tī. Tupā je'ēha rahoha ta rehe har pekwa pekwa pexo tī. Yman Tupā je'ēha rehe heta amō ta hendu tar ym. Putar ym riki. Pe, Tupā ixo ame'ē renda ke a'eta hijar oho. A'erehe pytun ame'ē pe a'eta ke Tupā kynda. Ita tupaham pe aja te'eha a'e pukwar. Aja a'eta ixo. A'eta ke Tupā mupyrara ta. Ame'ē weraha rehe uhyk ym rahā we, aja te'eha a'eta ixo. (A'erehe Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta kŷ tī, aja jakwa katu.)

⁷ Amō we tī. Sondo ok ta pe har ta rehe har pekwa pekwa pexo tī. Ngomo ok ta pe har rehe har aja tī. Ame'ē mokōi ok ta rake amō heta ok ta ihī. Upa a'ep pe har ta rehe har pekwa pekwa pexo tī. A'ep pe har ta ka'u te'e riki tī. Kūjā rehe a'eta ka'u te'e. Sawa'e ta rehe aja tī. Ka'u te'e tī. Sawa'e ta pame te'e ka'u te'e a'eta juehe. Upa ame'ē ta ke tata pe aja te'eha Tupā mupyrara. (Aja rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta kŷ tī. Aja mujekwa katu ngā pe.)

⁸ Ame'ē ok ta pe har ta aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta, aja mu'eharan ta ukwa katu tipe. Pe, ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e we ixo rī. Ixeraiha pe ma'e ke Tupā mujekwa, aja a'eta pandu nāi. A'erehe ma'e jaxer ame'ē ke a'eta ma'ema'e a'eta juehe. Tupā je'ēha

rupi amō pandu ame'ē ke rehe a'eta hendu ym tī. Ywa pe har ta katu te ame'ē ta rehe a'eta juru ai tī.

⁹ Aja me'ē rehe Minge je'ē ym tī. Minge riki Tupā je'ēha rahoha tama'e kapitā keruhū. Yman Satana rehe a'e juru ai ym. (Ājā ramūi a'e.) “Awa Moise rete ke jyty m raho ta my?” Ame'ē rehe har Satana namō Minge je'ē je'ē hū. Arahā Satana rehe a'e juru ai ym riki. Kuja jō Minge pandu ipe:

—Mā peja Tupā nde ke emupyrara — aja Satana pe.

¹⁰ Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta anī. A'eta juru ai riki. Ywa pe har ta rehe har a'eta ukwa ym. Ame'ē ta rehe a'eta juru ai. So'o ta aja te'e ma'e ke a'eta ukwa ym. Ajaha namō a'eta ma'ema'e ixo. A'erehe amō amō we a'eta ixoha ke katu ym te oho. (Ixo ai te we hū oho.)

¹¹ Mā! A'eta ke Tupā mupyrara hū ta! Kaī aja Tupā pandu ame'ē rehe a'eta hendu ym tī. A'erehe a'eta ke Tupā mupyrara ta tī. Maraā aja a'eta te'eha mu'e tī. Ame'ē rehe jō a'eta putar katu. Aja tamatarer a'eta pyhyk pyhyk ixo. Katu ym aja. A'erehe a'eta ke Tupā mupyrara ta. Kore aja Tupā je'ēha rupi pandu ame'ē ke rehe a'eta hendu ym tī. A'erehe a'eta ke Tupā mupyrara ta tī.

¹² Pehē ruryha pemujā rahā, pehē mi'u pematyr. Aja pehē juehe pepy'a katu pexo, aja pemujekwa amō ta pe. Arahā mu'eharan ta pehē namō u'u tī. U'u hū te ha ke jō a'eta putar katu. Huxī ym riki. A'eta jō u'u ta a'eta jupe. Katu ym aja.

Ywytu wan te'e upa ihon. Aja mu'eharan ta riki. Ma'e ke pandu katu tipe. Anī. Pandu katuha aja ma'ema'e ym te. I'a angaha rehe uhyk rahā, i'a angaha ke asa oho. I'a ym te riki. Aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta tī. (I'a ym te aja ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e ym te.) Myra porok ame'ē ke pete'e manō oup. Aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta katu ym aja amō ta ukwa tī. (Ixoha ai te'e aja ixo.)

¹³ Y ramūi katak hū, ame'ēja saka Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta panduha. Tyapu hū jō ame'ēja saka. Anī. Panduha aja ma'ema'e ym te. Y ramūi katak hū rahā, mutyjúi hū. Ame'ē ke amō usak. Aja riki Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'ema'eha. Amō usak ehe rahā, jaxer ai aja ukwa.

A'erehe huxī awa ke. Aja jō Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'ema'e katu te ixo. Jahy rata u'ar oho. Aja awa ta ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta muka'u te'e riki. A'erehe ame'ē ta ke ma'e renda pe Tupā mupyta ta. Pytuniha aja te'e ihī, ame'ē pe mupyta ta. Aja te'eha mupyta ta.

¹⁴ Yman Eno ixo. Anā ngi awa po wajar mokōihar ke a'e. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta rehe har a'e pandu katu riki. Kuja:

—Pesarahā! Heta te hū je'ēha rahoha ta namō jandema'e sawa'e te uwyr ta. Katu te ame'ē ta ke je'ēha rahoha ta.

¹⁵ Pe, upa hendu ym ehe ame'ē ta ke a'e mupyrara ta. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe a'eta rehe har Tupā pandu ta: “Pehē katu ym te” aja. Tupā rehe a'eta juru ai hū tī, a'erehe a'eta rehe har Tupā pandu ta tī: “Pehē katu ym te” aja Tupā pandu. Pe, mupyrara ta — aja yman Eno pandu katu.

¹⁶ Sehar kapitā ta namō Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta je'ē je'ē hū. Katu ym aja. “Ihē anī. Amō riki ma'e” aja pame a'eta je'ē je'ē. Ma'e katu ym ame'ē ke a'eta putar, aja te'e a'eta ixo. “Jande katu te jande” aja jō a'eta juehe har a'eta pandu pandu. Pe, amō ta pe: “Mā! Pehē katu” aja a'eta muhury amō ta ke. Pe, aja ame'ē tama'e ke a'eta pyhyk. Aja te'eha rupi amō tama'e pyhyk rahā, katu ym riki.

Katu ixoha ame'ē ke Jun mujekwa

¹⁷ Ihē rehe katu ame'ē ta ke pehē! Pesarahā! Yman Jesu Kirisutu mondo ame'ē ta pandu ame'ē ke peharái ym pexo. Jesu riki jandema'e sawa'e te.

¹⁸ Kuja yman Jesu mondo ame'ē ta pandu:

—Ar rehe angaha uhyk tate rahā, amō ta uwyr ta. “Kirisutu jywyr ym te ta” aja a'eta puka puka hū ta. Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e tar katu. Jete. Ame'ē ke a'eta ma'ema'e ta — aja Jesu mondo ame'ē ta pandu. (Aja rahā, Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta rehe har a'eta pandu. Aja apandu ramō tī. Juja katu te ame'ē ta rehe har.)

¹⁹ Ame'ē ta Jesu kotyhar ta ke amō koty koty mujy'ar. Peteīhar aja a'eta ixo ym ta. Ipy'a pe te'e ma'e ka'u te'eha ke a'eta ukwa

ukwa ixo. Ame'ë ke jō a'eta ma'ema'e. A'eta py'a rehe Tupã'ã ihĩ ym.

²⁰ Ihē rehe katu ame'ë ta ke pehē! Pesarahā! Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta aja pexo ym tĩ. Tupã rehe har pehē pe amō ta pandu. Amō we ame'ë rehe har pejumu'e katu te we pexo rĩ. Aja rahã, ame'ë riki katu te ame'ë ke. Tupã'ãma'e pyrãtãha rupi Tupã pe ma'e ke pepandu pandu tĩ.

²¹ Mã peja katu pexoha aja pexo katu tĩ. Aja rahã, pehē rehe Tupã ipy'a katu, aja pehē pe a'e mujekwa ta. Aja pexo rahã, pehē ruhãha rehe peharō pexo. Ame'ë ke Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te me'ë katu ta pehē pe. Pehē rehe a'e pyrara ta usak, a'erehe pehē pe a'e me'ë katu pehē pe.

²² Jetehar te ke ukwa katu ym ame'ë ta rehe pepyrara pesak.

²³ Tata ngi myra ukwái ame'ë ke pejo'ok. Aja Tupã mupyraraha ngi ukwa katu ym ame'ë ta ke pemuhem tĩ. (Ame'ë ta py'a ke Tupã koty pemuruwak rahã, Tupã mupyraraha ngi pemuhem ta.) Amō ta rehe pepyrara pesak tĩ. Pekyjeha namō pepyrara pesak. Aja rahã, amō ta aja ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym ta tĩ. Ima'e mundeha jaxer te ame'ë ke amō putar ym. Aja amō ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke peputar ym tĩ.

Tupã rehe har katu pandu

²⁴ Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ë ta ngi pehē ke Tupã muhem katu. Ame'ë ke a'e ukwa katu. A'e katu te ame'ë ke a'e. Huwa koty pehē ke a'e muhyk katu ta kÿ. Ame'ë ke a'e ukwa katu tĩ. Arahã nixói te ta ma'e peka'u te'eha pema'eha ke pehē pe. Aja rahã, pehē rury katu te ta.

²⁵ Tupã riki peteihar a'e. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te manō. A'erehe jande ke Tupã muhã katu. Mã peja ehe har ukwa katu ixo. Kuja:

A'e riki katu te ame'ë ke a'e.

A'e riki kapitã keruhũ tĩ.

A'e riki pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e tĩ.

Upa katu te ngãma'e kapitã keruhũ te a'e tĩ.

Upa aja me'ë yman a'e ixo.

Apo aja te'e ta ixo tĩ.

Aja te'e ta ixo ame'ë te'e a'e tĩ.

Amen. Ame'ë: "A'e tÿ" aja.

Upa.

Apokarip Ma'e ke uhyk ta ame'ě rehe har

Juã kome'ě paper ke mupinim. Upa katu te Jesu mujekwa ame'ě ke Juã mupinim. Ywa pe Jesu ixo ame'ě rehe har mujekwa Juã pe. Ame'ě ke a'e mupinim tĩ. Kome'ě ywy keruhũ pe Jesu kotyhar ta ixo ame'ě ta rehe har mujekwa tĩ. Ame'ě rehe har mupinim tĩ.

Yman rahã, ma'e ke uhyk ta my, ame'ě rehe har upa katu te mujekwa. Ame'ě rehe har Juã mupinim tĩ. Myja me'ě katuha renda ixo my, ame'ě rehe har mupinim tĩ.

Jesu jywyr ta, ame'ě rehe har mupinim tĩ.

Ma'e ke uhyk ta ame'ě ke Jesu Kirisutu mujekwa

¹ I'i atu rahã we, ma'e ke uhyk ta, ame'ě ke Jesu Kirisutu pe Tupã mujekwa. Ame'ě ke ihě pe Kirisutu mujekwa tĩ. A'erehe kome'ě ywy keruhũ pe har ta Tupãma'e miasu ta pe ihě amujekwa tĩ. Ame'ě ke kome'ě paper rehe ihě amupinim. Ihě Juã. Kirisutuma'e miasu ke ihě. Ihě pe Tupã je'ěha rahoha ke Kirisutu mondo. Pe, ame'ě je'ěha rahoha ihě pe upa mujekwa.

² Pe, upa katu te ihě asak ame'ě ke ihě amupinim. Aja rahã, pekwa katu ta tĩ. Myrandu ke Tupã mujekwa, ame'ě ke kome'ě paper rehe ihě amupinim. Jetehar te ke Jesu Kirisutu mujekwa, ame'ě ke kohĩ tĩ.

³ Kome'ě paper rehe amõ usak usak rahã, hury katu ame'ě ke a'e. Kome'ě paper rehe panduha ihĩ, ame'ě ke rehe amõ hendu katu rahã, hury katu ame'ě ke a'e tĩ. Ma'e ke uhyk ta, ame'ě rehe har kome'ě paper rehe ihě amupinim. Upa ma'e ke uhyk ta. Ame'ě uhykiha angaha uhyk tate. A'erehe amõ hendu ehe rahã, hury katu ame'ě ke a'e tĩ.

Jesu kotyhar ta amõ amõ ok ta pe ixo ame'ě ta pe Juã mupinim

⁴ Asia ywy rehe amõ amõ ok ta ihĩ. Heta ihĩ. Kuja. Awa po wajar mokõi hetaha ihĩ. Ame'ě ok ta pe Jesu kotyhar tama'e jy'ariha

renda ihĩ. Ame'ě ok ta pe har ta pe paper pinim ke ihě amondo axo. Ihě Juã.

Mã peja johu pehě rehe Tupã usak katu. Mã peja pehě py'a ke a'e muhury katu.

A'e uhã te hũ ame'ě ke a'e.

Yman ixo.

Apo pete'e ixo.

Yman rahã pete'e ta ixo tĩ.

Wapyka katu te ame'ě ruwa koty I'ã ixo. Amõ koty koty a'e ma'ema'eha. Awa po wajar mokõi ima'e ma'ema'eha ke. Ame'ě'ã riki pehě rehe usak katu ixo tĩ. Pehě py'a ke muhury katu tĩ.

⁵ Jesu Kirisutu pehě rehe usak katu tĩ. Pehě ke muhury katu tĩ. A'e riki Tupã rehe har mujekwa katu ame'ě ke a'e.

A'e pandu ame'ě ke a'e ma'ema'e katu tĩ. Manõha ngi a'e ke Tupã mukwera katu muhem. A'erehe Kirisutu riki amõ ta 'ar koty te we je'ěha te reko. A'e riki kapitã keruhũ te. Kome'ě ywy keruhũ pe har tama'e kapitã keruhũ 'ar koty te we kapitã keruhũ te ha tĩ.

Jande rehe a'e ipy'a katu. A'e manõ, a'erehe upa jande ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jande py'a ngi Tupã juhyk.

⁶ Pe, a'e aja jande ke kapitã keruhũ aja Kirisutu mu'am tĩ. (Aja rahã, a'e putar ame'ě ke jama'ema'e ta.) Ima'e pa'i ta ke aja jande ke a'e mu'am tĩ. (Aja rahã, pa'i ta aja Tupã rehe jande py'a jamoĩ moĩ katu tĩ.) Kirisutu pái ke a'e tĩ. Mã peja Jesu Kirisutu pe japandu: "Ne jõ riki katu te me'ě ke. Mã peja kapitã keruhũ te aja exo. Aja te'eha exo" aja japandu. Amen! A'e tỹ.

⁷ Pesarahã! Ywa takãxĩha 'ar pe a'e jywyr ta uwyr ixo. Upa katu te awa ta usak ta ehe. A'e ke putar ym ame'ě ta usak ta ehe tĩ. Myra rehe itatakwar pe kutuk ame'ě ta usak ta ehe tĩ. Upa katu te kome'ě ywy keruhũ pe har ta jixi'u ta tĩ. (A'e mupyrara ta, aja ame'ě ta ukwa katu, a'erehe jixi'u ta.) Aja ta riki. Amen.

⁸ Tupã riki pyrãtã te hũ ame'ě ke a'e. Jandema'e sawa'e te a'e. Kuja pandu:

—Ihě ruhã te hũ ame'ě ke ihě.

Ihě axo py te ame'ě ke ihě.

A'ejõhar rahã, tapijar te'e we ihě axo ta tĩ.

Yman axo.

Apo kote'e axo.

Yman rahã, aja te'e ta axo tĩ — aja riki Tupã pandu.

Kirisutu rehe Juã usak

⁹ Ihẽ Juã. Pehẽ mu ke ihẽ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Ixotyhar ke ihẽ tĩ. Ixotyhar ta ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mupyrara hũ. Pehẽ aja ihẽ ke ame'ẽ ta mupyrara riki. Pehẽ aja ihẽ py'ahu te'e ahendu axo tĩ. Tupã je'ẽha ke ihẽ apandu pandu. Ihẽ pe jete har te ke Jesu mujekwa, ame'ẽ ke ihẽ amujekwa tĩ. (Ame'ẽ ke amõ ta putar ym.) A'erehe ihẽ ke kome'ẽ ypa'ũ rehe Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mondo. (Kyndaha aja saka se.) Ypa'ũ rer Pat.

¹⁰ Tupã rehe ipy'a ke ngã moĩ moĩ, ame'ẽ wera rahã, ihẽ py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu te. Pe, amõ pandu ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu. Ihẽ kupe koty ngi panduha uwyr. Tyapu hũ panduha. Jumi'a aja panduha.

¹¹ Kuja panduha ihẽ ahendu:

—Ma'e ke nde eresak ta, ame'ẽ ke paper rehe emupinim. Ame'ẽ paper ke amõ amõ ok ta pe emondo. Ame'ẽ ta ok ta pe Jesu kotyhar ta jy'ar. Ame'ẽ ta pe emondo. Awa po wajar mokõi hetaha ihĩ. Kuja ok ta rer. Ese ok ta. Amõ Esimi ok ta. Amõ Per ok ta. Amõ Tiati ok ta. Amõ Sandi ok ta. Amõ Sirande ok ta. Amõ Raoniséi ok ta — aja ahendu.

¹² Awa pandu my? Ame'ẽ asak tar katu, a'erehe ihẽ awak. Aja rahã, ma'e weraha tymã ke ihẽ asak. Itatawa ke te'e mujã ame'ẽ rehe asak. Kuja. Awa po wajar mokõi hetaha.

¹³ Ame'ẽ pyter pe awa aja ame'ẽ rehe ihẽ asak. Kamixa puku namõ ixo. Ipy rehe pukuha ihon. Ixu'a rupi har aja ame'ẽ riki ipixi'a rupi ihĩ. Itatawa ke te'e mujã ame'ẽ ke a'e tĩ.

¹⁴ I'a riki ituwyr te hũ. Ame'ẽ tuwyrriha aja se nixói te. Ituwyr te hũ. Eha riki tata aja hendy hũ.

¹⁵ Ipy hendy hũ tĩ. Itatawaran ke kytyk katu aja hendy hũ. Tata pe maku rĩ, aja hendy hũ tĩ. A'e pandu rahã, itapupur keruhũ aja tyapuha ahendu. (Jesu ame'ẽ. Ywa pe har aja katu te hũ ame'ẽ ke a'e.)

¹⁶ Ipo pe jahy rata ke a'e pyhyk reko. Ijywa katu kotyhar pe pyhyk reko. Kuja awa po wajar mokõi jahy rata hetaha ke. A'e pandu rahã, kyse upa te'e haimbe

ame'ẽ ke uhem, ame'ẽja saka. Warahy jandar rahã, warahy hendy hũ, ame'ẽja saka huwa ke hendy te hũ.

¹⁷ Ihẽ asak ehe rahã, huwa koty ihẽ a'ar ajup. Manõ ame'ẽ ke aja ihẽaju. Ipo pe ihẽ ke a'e pyhyk. Ijywa katu kotyhar pe ihẽ ke mupu'am. Pe, ihẽ pe pandu:

—Ihẽ ngi ekyje ym.

Ihẽ ruhã te hũ ame'ẽ ke ihẽ. Ma'e nixói te rahã, pete'e ihẽ axo. Yman te rahã, pete'e ta ihẽ axo tĩ.

¹⁸ Ihẽ axuwe katu ame'ẽ ke ihẽ.

Yman ihẽ amanõ.

Apo ihẽ ruhã te hũ ame'ẽ ke ihẽ.

Aja te'e ta ihẽ axo.

—Ihẽ apandu katu: “Nde eremanõ ta” aja. Aja ihẽ je'ẽha rupi a'e manõ ta. Ihẽ riki apandu katu: “Nde erekwera katu erem” aja. Aja ihẽ je'ẽha rupi a'e kwera katu ta uhem tĩ.

¹⁹ Apo nde eresak ame'ẽ ke emupinim. Apo ma'e ke ixo ame'ẽ rehe nde eresak. Ame'ẽ ke emupinim. I'i atu rahã we, ma'e ke uhyk ta, ame'ẽ ke emupinim tĩ.

²⁰ I'i nde eresak ame'ẽ rehe nde erekwa ym. Ame'ẽ ke ihẽ amujekwa nde pe apo 'y. Ihẽ jywa katu kotyhar ame'ẽ ihẽ po rehe jahy rata nde eresak. Awa po wajar mokõi nde eresak. Ame'ẽ riki kapitã ta ke. Ihẽ kotyhar tama'e jy'ariha rendama'e kapitã ta ke. Awa po wajar mokõi jy'ariha renda ihĩ. Ame'ẽ kapitã ta ke. Ma'e weraha tymã rehe nde eresak. Awa po wajar mokõi hetaha rehe nde eresak. Ame'ẽ riki ihẽ kotyhar tama'e jy'ariha renda ke — aja ihẽ pe Jesu pandu.

2

Ese ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juã mupinim

¹ Ihẽ pe a'e pandu:

—Ese ok ta pe ihẽ kotyhar tama'e jy'ariha renda ihĩ. Ame'ẽma'e kapitã pe kuja emupinim: “Pehẽ pe myrandu ke ihẽ amondo axo. Ihẽ riki ihẽ po pe jahy rata apyhyk ame'ẽ ke ihẽ. Ihẽ jywa katu kotyhar ame'ẽ pe awa po wajar mokõi hetaha ihẽ apyhyk. Ma'e weraha tymã rupi awata axo ame'ẽ ke ihẽ tĩ. Itatawa ke te'e mujã ame'ẽ ke ame'ẽ. Awa po wajar mokõi hetaha ihĩ. Ame'ẽ rupi ihẽ awata axo.

² —Pehē pema'ema'e ame'ē ke ihē akwa katu. Mu'eharan ta je'ēha ke pemukanim tar katu te hū. Ame'ē rehe har pepandu pandu hū. Aja pemukanim. Ame'ē ke ihē akwa katu. Pehē ke amō ta mupyrara rahā, pehē py'ahu te'e pehendu pexo, aja ihē akwa katu tī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta ke peputar ym tī. Ame'ē ke ihē akwa katu tī. Amō ta pandu: 'Kirisutu mondo ame'ē ta ke jande' aja naī. Jete my? Ame'ē ke pemanga katu. Aja rahā, Kirisutu mondo ym ame'ē ta ke a'eta aja pekwa. Te'e pandu ame'ē ta ke a'eta aja pekwa tī. Aja pema'ema'e ame'ē ke ihē akwa katu tī.

³ Ihē kotyhar ta ke pehē, a'erehe pehē ke amō ta mupyrara hū. Pehē py'ahu te'e pehendu pexo. Ihē rehe pehē pejurujuar katuha ke pehijar ym tī. (Ūpa ame'ē rehe ihē rury katu.)

⁴ —(Pe, kuja jō ihē rury ym.) Ihē rehe pejurujuar katu py rahā, ihē rehe pepy'a katu te hū. Aja ihē rehe pepy'a katu ym pexo apo 'y.

⁵ Myja me'ē pehē pepy'a katuha kanim my? Myja pemukanim my? Ame'ē rehe har pekwa pekwa pexo. Ma'e pehē peka'u te'eha ke pema'ema'eha ke pehijar. Pe, pema'e py, ame'ē ke pema'ema'e tī. Mu'eharan ta je'ēha ke pemukanim tī. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar ym rahā, pehē rehe ihē ahyk ta. Amupyrara ta pehē ke. Ma'e weraha tymā ke ihē amukanim ta. (Aja rahā, jy'ariha renda nixói ta.)

⁶ —Pe, Niko kotyhar ta ma'ema'e ame'ē ke peputar ym tī. Jetehar ym ame'ē ta mu'e. Ihē aja ame'ē ta ke peputar ym tī. Ame'ē pema'eha riki katu" — aja Jesu pandu.

⁷ —Pekwa tar katu rahā, myrandu rehe pehendu katu. Ihē kotyhar ta pe Tupā'ā mujekwa ame'ē ke rehe pehendu katu! Ihē rehe jurujar katuha ke amō hijar ym rahā, ihē apandu ta: "Tupāma'e kupixa pe exo katu. A'ep ma'eywa heta i'āi. E'u. Aja rahā, nde rury katuha namō nde ruhā te hū nde erexo ta" — aja Jesu pandu.

Esimi ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juā mupinim

⁸ Ihē pe Jesu pandu tī:

—Esimi ok ta pe ihē kotyhar tama'e jy'ariha renda ihī. Ame'ēma'e kapitā pe kuja emupinim: "Ihē riki ihē ruhā te hū ame'ē ke ihē. Ma'e nixói te rahā, pete'e ihē axo. Yman te rahā, pete'e ta ihē axo tī. Ihē amanō. Pe, ihē akwera katu ahem tī.

⁹ —Pesarahā! Pehē ke amō ta mupyrara hū ame'ē ke ihē akwa katu. Mupyrara hū, a'erehe pehēma'e ym te ame'ē ke ihē akwa katu tī. Pesarahā! Tupā ukwa katu ame'ē ke anī. Pehēma'e ke heta hū aja a'e ukwa. Amō ta pandu: 'Jundéu awa ta ke jande, a'erehe pehē namō Tupā rehe jande py'a jamoī moī ta' aja pandu naī. Anī. Ihē ke ame'ē ta putar ym. A'erehe pehē rehe ame'ē ta juru ai. A'erehe ame'ē ta riki Satana kotyhar ta ke.

¹⁰ Pehē pepyrara hū tate. Ame'ē ngi pekyje ym.

—Pesarahā! Pehē ngi har amō amō ke kyndaha pe Satana kotyhar ta kynda ta raho. Aja ihē rehe pejurujuar katuha ke Satana manga ta. (Ājā ramūi a'e.) Pepyraraha heta ym ta wera. Ihē rehe pejurujuar katuha ke pehijar ym. Pehē ke amō ta jukwa ta my? Pehijar ym pejurujuar katuha ke tī. Aja rahā ma'e katu ame'ē ke pehē pe ihē ame'ē ta. Pehijar ym, a'erehe pehē ruhāha ke ihē ame'ē ta pehē pe" — aja Jesu pandu.

¹¹ —Pekwa tar katu rahā, myrandu rehe pehendu katu. Ihē kotyhar ta pe Tupā'ā mujekwa ame'ē ke rehe pehendu katu! Tapijar te'e we ihē rehe pejurujuar katu rahā, marā ka ym mupyraraha renda pe pehoha. Mupyraraha renda pe amō oho ta rahā, mokōihar manō, ame'ēja saka riki — aja Jesu pandu.

Per ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juā mupinim

¹² Ihē pe a'e pandu tī:

—Per ok ta pe ihē kotyhar tama'e jy'ariha renda ihī. Ame'ēma'e kapitā pe kuja emupinim: "Pehē pe myrandu ke ihē amondo axo. Ihē apandu rahā, kyse upa te'e haimbe ame'ē ke uhem, ame'ēja saka.

¹³ —Pesarahā! Per ok ta pe har ta katu ym te riki. A'ep Satana ixo, ame'ēja saka. (Ājā ramūi a'e.) Ame'ē ok ta pe pexo, aja ihē akwa katu. Ihē kotyhar ta ke pehē.

Ihē rehe har Anti pandu pandu katu. Ihē rehe jurujar katuha ke a'e hijar ym. Pe, a'e ke ngā jukwa. (Aja pehē ke ngā mukyje ta tipe.) Anī. Arahā ihē rehe pejurujar katuha ke pehijar ym riki tī. (Upa ame'ē rehe ihē rury katu.) Ame'ē ok ta pe Satana ixo, ame'ēja saka.

14 —Pe riki pehē rehe har ihē aje'ē we ta. Kuja ihē rury ym. Pehē ngi har amō ta Maraā mu'e ame'ē ke rehe hendu katu. Katu ym aja. Yman Mbara ke Maraā mu'e. Kuja yman Maraā mu'e. 'Tupāran ruwa koty ma'e mi'u ke ngā moī. Ame'ē ke pe'u katu. Kūjā rehe peka'u te'e tī. Sawa'e rehe peka'u te'e tī, aja jundéu awa ta pe epandu katu' aja Mbara pe Maraā mu'e naī. Ame'ē mu'eha rehe amō ta hendu katu. Ame'ē ta pehē namō ixo apo. Katu ym aja.

15 Aja pehē ngi har Niko kotyhar ta mu'e ame'ē ke rehe hendu ame'ē ta ixo tī. Katu ym tī.

16 Ame'ē ta ke pehē ngi pemuhem ym we pemondo rī. Mā peja pemuhem katu pemondo. Aja ym rahā, pahar pehē rehe ihē ahyk ta. Pe, ame'ē katu ym ame'ē ke mu'e ame'ē ta ke ihē amupyrara ta. Ihē apandu ta. Aja rahā, kyse aja saka ihē juru ngi uhem ta. Aja ame'ē pe ihē amupyrara ta ngā ke" — aja Jesu pandu.

17 —Pekwa tar katu rahā, myrandu rehe pehendu katu. Ihē kotyhar ta pe Tupā'ā mujekwa, ame'ē ke rehe pehendu katu! "Ihē rehe jurujar katuha ke amō hijar ym rahā, ma'e katu ame'ē ke ihē ame'ē ta ipe. Yman mana riki jundéu awa tama'e mi'u. Amō mupyta ame'ē ke pehī. Ywa pe har ke ame'ē. A'erehe ame'ē ke rehe kome'ē ywy keruhū pe har ta usak ym. Ame'ē mana aja pehē pe ihē ame'ē katu ta. (Aja rahā aja te'eha pehē āpū ta.) Pe, upa katu te ame'ē ta pe ita ra'yr tuwyr ke ihē ame'ē ta tī. (Aja rahā, ame'ē namō huruha mujāha rehe oho katu ta. Ywa pe har huruha ke ame'ē.) Ame'ē ita ra'yr rehe awa rer pyahu ame'ē ke ihī. Ame'ē rer ukwa ym te awa. Ita ra'yr pyhyk ame'ē ke jō ame'ē rer ukwa ta" — aja Jesu pandu.

Tiati ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juā mupinim

18 Ihē pe Jesu pandu tī:

—Tiati ok ta pe ihē kotyhar tama'e jy'ariha renda ihī. Ame'ēma'e kapitā pe kuja emupinim: "Pehē pe myrandu ke ihē amondo axo. Tupā ra'yr ke ihē. Ihē reha tata aja hendy hū riki. Ihē py hendy hū tī. Itatawaran kytyk aja hendy hū.

19 —Pehē pema'ema'e ame'ē ke ihē akwa katu. Pepy'a katu pehē juehe pexo. Ihē rehe pejurujar katuha ke pehijar ym. Ima'e ym te ame'ē ta pe ma'e ke peme'ē me'ē katu. Pehē ke amō ta mupyrara rahā, pehē py'ahu te'e pehendu. Upa ame'ē pema'ema'eha ke ihē akwa katu. Pehē pejurujar katu py rahā, aja pema'ema'e. Apo ame'ē 'ar koty te we pema'ema'e katuha. Aja rahā katu hū. Ame'ē ke ihē akwa katu. (Upa ame'ē rehe ihē rury katu.)

20 —Pe, kuja pehē rehe har ihē aje'ē ta. Kuja ihē rury ym. Amō kūjā pehē namō ixo. Ymanihar Jesambe aja a'e. 'Katu a'e' aja pepandu ehe har. Anī. Katu ym aja. Ame'ē kūjā pandu: 'Tupā je'ēha ke pandu ame'ē ke ihē' aja pandu naī. Te'e riki. Ihē je'ēha ke pandu ame'ē ta ke kūjā muka'u te'e riki. A'e mu'e ame'ē ke namō muka'u te'e riki. A'erehe ihē je'ēha pandu ame'ē ta amō kūjā ta rehe ka'u te'e. Tupāran ruwa koty ma'e mi'u ke amō ta moī, ame'ē ke a'eta u'u tī. Katu ym aja.

21 Ihē aharō riki. 'Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Ame'ē ngi emuruwak. Ihē koty nde py'a emuruwak' aja amō pandu ipe. Anī riki. Muruwak tar ym. Sawa'e rehe ka'u te'e we rī.

22 A'erehe a'e ke ihē amupyrara te hū ta. Upa katu te kūjā mu'e ame'ē ke rehe hendu katu ame'ē ta ke ihē amupyrara te hū ta tī. Ame'ē ta kūjā rehe hendu katu, a'erehe ame'ē ta ka'u te'eha ke ma'ema'e. Ame'ē ta py'a ke ihē koty muruwak ym rahā, pahar ame'ē ta ke ihē amupyrara ta.

23 Upa kūjā kotyhar ta ke ihē ajukwa ta tī. Aja rahā, upa katu te ihē kotyhar ta ukwa ta. Ma'e ke rehe har ipy'a rehe amō ukwa ukwa ixo, ame'ē ke ihē akwa katu te. Ma'e ke amō putar ame'ē ke ihē akwa katu te tī. Ame'ē ke upa katu te ihē kotyhar ta ukwa ta. Pehē pame katu te ihē ame'ē me'ē ta. Nde erema'ema'e, aja ihē ame'ē me'ē ta tī.

24 —Pe, pehē ngi har amō ta aja ym. Ame'ē ma'e jaxer ai ame'ē mu'eha rehe pe-

hendu ym. Mu'e ame'ë ke aja pema'e ym tĩ. Pehë riki Tiati ok ta pe har ta ke pehë. Amõ ta pandu: 'Yman Satana rehe har ukwa ym awa. (Åjã ramũi a'e.) Apo ehe har jetehar te ke jakwa katu' aja a'eta jupe. Ame'ë rehe pehendu ym tĩ. Pejumu'e ym tĩ. Katu aja. Ko apandu pehë pe: 'Mu'eharan ta ke pemujan pemondo pehë ngi' aja. Ame'ë jõ apandu. Amõ we ma'e ke pema'ema'e, aja ym apandu ta. Pema'e apo 'y, aja tapijar te'e we pema'ema'e.

²⁵ Pehë koty ihë ajywyr ta. Aja ym rahã we tapijar te'e we pepy'a katu pehë juehe pexo tĩ. Tapijar te'e we ihë rehe pejurujar katu pexo. Ima'e ym te ame'ë ta pe tapijar te'e we peme'ë me'ë katu pexo tĩ. Upa aja tapijar te'e we pema'ema'e ta me'ë te'e.

²⁶⁻²⁸ —Ihë rehe tapijar te'e we amõ ta jurujar katu. Pe, ihë aputar ame'ë ke tapijar te'e we ma'ema'e katu tĩ. Ajahap manõ. Aja rahã, ihë pe Papa pandu, aja ihë apandu ta a'eta pe tĩ: 'Kapitã ta aja pehë. Ihë je'ëha rupi awa ta ke pemondo mondo ta. Pyrãtã te ha rupi pemondo mondo te ta. Pehë rehe hendu ym ame'ë ta ke pahar pemuputu'u ta tĩ. Ywy pander nupã rahã, pahar uhã. Aja hendu ym ame'ë ta ke pahar pemuputu'u ta tĩ' aja apandu ta.

—Pe, wera uwyr rahã, jahy rata pete'e amõ usak. Ame'ë riki myrĩ myrĩ myrĩ aja hendyha. Ame'ë myrĩ myrĩ myrĩ aja ma'e katukwer ame'ë ke ihë ame'ë me'ë ta a'eta pe tĩ" — aja Jesu pandu.

²⁹ —Pekwa tar katu rahã, myrandu rehe pehendu katu. Ihë kotyhar ta pe Tupã'ã mujekwa, ame'ë ke rehe pehendu katu! — aja Jesu pandu.

3

Sandi ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juã mupinim

¹ Ihë pe Jesu pandu tĩ:

—Sandi ok ta pe ihë kotyhar tama'e jy'ariha renda ihĩ. Ame'ëma'e kapitã pe kuja emupinim: "Pehë pe myrandu ke ihë amondo axo. Tupã'ã ihë namõ ixo. Amõ koty koty a'e ma'ema'eha. Awa po wajar mokõi hetaha ima'e ma'ema'eha ke. Awa po wajar mokõi hetaha jahy rata ihë po pe ihë apyhyk areko tĩ. Aja rahã, jy'ariha

renda kapitã tama'e kapitã keruhũ te ihë tĩ. (Aja rahã, ihë rehe a'eta hendu katu ta me'ë te'e.)

—Pesarahã! Pehë pe myrandu amondo axo. Pehë pema'ema'e pexo ame'ë ke ihë akwa katu. Pehë pepy'a katu pehë juehe pexo aja amõ ta pandu naĩ. Tupã rehe jõ pehë py'a pemoĩ moĩ katu, aja pandu naĩ tĩ. Anĩ. Ame'ë ta aja ym pehë.

² A'erehe pepu'am, aja pexo. Upa katu te ihë ke pehijar ym rahã we, pehë py'a pemuruwak. Pehë py'a pejumãtã. Aja Tupã rehe jõ pehë py'a pemoĩ moĩ katu te we rĩ. Pehë pema'ema'e ame'ë ke katu ym we rĩ, aja ihë akwa katu. Tupã aja ihë akwa katu tĩ.

³ —Myrandu katu ke pehë pe Tupã je'ëha pandu ame'ë ta pandu pandu. Pehë ke ame'ë ta mu'e katu tĩ. Ame'ë rehe pehendu ym apo. Mã peja ame'ë rehe pehendu katu tĩ. Ma'e jaxer ai ame'ë pema'ema'eha ngi pemuruwak. Tupã koty pehë py'a pemuruwak tĩ. Aja ym rahã, peharõ ym rahã, ihë ahyk ta pehë rehe. Pe, pehë ke amupyrara hũ ta. Ma'e mukanĩha uhykiha aja peharõ ym rahã, ihë ahyk ta. Ihë ahykiha angaha pekwa ym ta.

⁴ —Pep Sandi ok ta pe amõ ta ixo. Heta ym ame'ë ta. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ym riki. Ywa pe ihë namõ ame'ë ta wata ta. Ipy'a juhyk te hũ, aja ixo ta. Apandu ta: 'Ko pehë pexo. Katu aja' aja ame'ë ta pe apandu ta.

⁵ Ihë rehe jurujar katuha ke hijar ym ame'ë ta py'a riki juhyk te hũ, aja ixo ta. Pe, ame'ë ta rer ke ihë amukanim ym te ta. Paper rehe uhã te hũ ame'ë ta rer ihĩ. Ame'ë ngi ihë amukanim ym te ta. 'Peme'ë ta riki ihë kotyhar ta ke' aja Papa pe ihë apandu ta tĩ. Ima'e je'ëha rahoha ta pe aja ihë apandu ta tĩ" — aja Jesu pandu.

⁶ —Pekwa tar katu rahã, myrandu rehe pehendu katu. Ihë kotyhar ta pe Tupã'ã mujekwa, ame'ë ke rehe pehendu katu! — aja Jesu pandu.

Sirande ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juã mupinim

⁷ Ihë pe a'e pandu tĩ:

—Sirande ok ta pe ihë kotyhar tama'e jy'ariha renda ihĩ. Ame'ëma'e kapitã pe

kuja emupinim: “Pehē pe myrandu ke ihē amondo axo. Ihē apandu ame'ē ke ihē ama'ema'e katu. Ihē riki katu te ame'ē ke ihē. Nixói te ma'e aka'u te'eha ama'eha ke ihē pe. Yman Ndawi rok kyndaha mopokiha namō amō ixo. Aja ihē Papa rok kyndaha mopokiha namō ihē axo tī. Kyndaha ke ihē apirar rahā, marā ka ym amō kyndaha. (Ihē kotyhar ta ixē katu ta.) Ihē akynda rahā, marā ka ym amō pirariha. (Ihē kotyhar ta aja ym ame'ē ta ixē ym te ta.) Ihē riki je'ēha te areko. Aja rahā: ‘Nde erexe katu’ aja ihē apandu ta. Amō pe: ‘Anī. Nde erexe ym ta’ aja ihē apandu ta tī.

8 –Pesarahā! Pehē pema'ema'e ame'ē ke ihē akwa katu. Pehēma'e pyrātāha ta'yr mi, ame'ē ke ihē akwa katu. Ihē rehe har amō ta mu'e ame'ē rehe pehendu katu. Ihē rehe pejurujar katuha ke pehijar ym tī. Pe, kyndaha ke ihē apirar pehē pe. Marā ka ym ame'ē ke amō kyndaha. (Aja rahā, amō ta pe myrandu katu ke pepandu pandu katu ta.)

9 –Pesarahā! Satana kotyhar ta pehē koty ixo. Jundéu awa ta ke ame'ē ta tī. ‘Jundéu awa ta aja Tupā rehe jande py'a jamōi moī katu tī’ aja pandu a'eta jupe. Anī. Te'e riki. ‘Pehē riki je'ēha te perēko’ aja ame'ē ta pandu ta pehē pe. Pehē rehe ihē apy'a katu, aja upa ame'ē ta ukwa ta tī.

10 Pehē pe ihē apandu: ‘Pehē ke amō ta mupyrara rahā, pehē py'ahu te'e pehendu’ aja riki. Ame'ē rehe pehendu katu. Pehē py'ahu te'e pehendu riki. A'erehe kome'ē ywy keruhū pe har ta ke ihē amupyrara rahā, ame'ē ngi pehē ke ihē amuhem ta. Ihē rehe jetehar ke ngā jurujar katu my? Ame'ē ke ihē amanga ta, a'erehe kome'ē ywy keruhū pe har ta ke ihē amupyrara ta.

11 –Pahar ihē ajywyr ta. Tupā rehe jō pehē py'a ke pemapyk katu, aja tapijar te'e we pexo. Aja rahā, pehēma'e ke amō mukanim ym te ta. Ma'e katu ame'ē ke pehē pe Tupā me'ē ta, ame'ē ke mukanim ym te ta awa.

12 Ihē rehe jurujar katuha ke amō hijar ym rahā, Tupā namō ixo katu te ta. Ihē aja ixo katu te ta tī. A'engi marā ka ym uhemihā.

–(Mahapyr her ihē amoī ta ehe.) Tupā rer ihē amoī ta ehe. (Aja rahā, ixotyhar ke a'e aja ngā ukwa.) Ihē rer pyahu ame'ē ke ihē amoī ta ehe tī. (Aja rahā, ihē kotyhar ke a'e aja ngā ukwa tī.) (Tupā rekoha pe har ke a'e, aja ukwa tī.) A'erehe Tupā rekoha rer ihē amoī ta ehe tī. Jerusarē ok ta ame'ē rer ke. Pyahu te ame'ē ok ta ke. Tupā koty ngi ame'ē ok ta wyjy ta uwyr. Ywa ngi wyjy ta uwyr” – aja Jesu pandu.

13 –Pekwa tar katu rahā, myrandu rehe pehendu katu. Ihē kotyhar ta pe Tupā'ā mujekwa, ame'ē ke rehe pehendu katu! – aja Jesu.

Raoniséi ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juā mupinim

14 Ihē pe Jesu pandu tī:

–Raoniséi ok ta pe ihē kotyhar tama'e jy'ariha renda ihī. Ame'ēma'e kapitā pe kuja emupinim: “Pehē pe myrandu ke ihē amondo axo. Jetehar te ke apandu ame'ē ke ihē. Ihē apandu ame'ē ke ihē ama'ema'e katu te. Jetehar namō Tupā rehe har ihē apandu pandu. Upa katu te Tupā mujā, ame'ēma'e kapitā keruhū ke ihē.

15 –Pesarahā! Pehē pema'ema'e ame'ē ke ihē akwa katu. Y haku te aja ym pehē. (Y haku ame'ē pe jahuk rahā, amō ma'e ahyha ke mukatu riki. Aja amō ta ke pemuhury ta tipe.) Aja ym pehē. Y rysā te aja ym pehē tī. (Y rysā te ame'ē ke amō u'u rahā, rysā katu ta. Aja pyai ame'ē ta py'a ke pemuhury ta tipe.) Aja ym pehē. Mā! Y haku te aja pexo rahā, katu tiki. Aja ym rahā, y rysā te, aja pexo rahā, katu tiki tī.

16 Y aku pitu, aja pexo. Y haku te aja ym pexo. Y rysā te aja ym pexo tī. Y aku pitu, aja pexo. Katu ym aja. Ihē juru ngi tymū ihē ambor ta, aja ihē ama'e ta. (Aja rahā, pehē pema'ema'e ym te ma'e ke, aja amujekwa ta.)

17 –(Ma'erehe aja ihē apandu my? Pesarahā!) Pepandu: ‘Jandema'e heta te hū. Katu jaxo. Upa ma'e ke japutar ame'ē ke namō jaxo’ aja pehē jupe. Anī riki. Pepyrrara pexo. Pehē jaxer aja pexo. Ame'ē ke pekwa ym pehē. Jetehar namō Tupā rehe pehē pepy'a ym pexo. Pehē juehe pejesak ym. Pehē reha ym te aja pehē. (Aja rahā, Tupā rehe jō pehē py'a pemapyk ym

pexo.) Ame'ë ke pesak ym. Pekwa ym tĩ. Pehẽ jawe te'e pexo.

¹⁸—A'erehe pehẽ pe ihẽ apandu katu. Ihẽ pe itatawa katu te ame'ë ke pepandu. Aja rahã, ihẽ koty pehẽ py'a pemuruwak ta. Aja rahã, Tupã rehe pehẽ pepy'a katu te hũ ta tĩ. Pan tuwyr katu te ame'ë ke pepandu ihẽ pe tĩ. Ame'ë pe pehẽ jawe te'eha ke pejupyk. Pehẽ ruxĩha pejupyk. (Pan tuwyr aja rahã, pehẽ py'a juhyk aja pexo.) Eha puhã ke pepandu ihẽ pe tĩ. Ame'ë ke pehẽ reha rehe pemoĩ. Aja rahã, pesak katu ta. (Aja rahã, pehẽ juehe pesak katu ta. Aja rahã, Tupã putar, aja pexo katu ta.)

¹⁹ Ihẽ apy'a katu ame'ë ta ke ihẽ amupyrara riki. Aja rahã, ihẽ rehe hendu katu ta. Ihẽ rehe hendu ym rahã, amupyrara ta. Ihẽ apandu ta ipe tĩ: 'Mã peja ym' aja. A'erehe mã pahar ma'e pehẽ jaxer ai ame'ë pema'ema'eha ngi pemuruwak. Ihẽ koty pemuruwak. Aja rahã, ihẽ amupyrara ym ta.

²⁰—Pesarahã! Ok rukwen rake ihẽ apu'am a'am, aja ihẽ axo. Ihẽ apukái pukái a'am. Ihẽ apukái ame'ë ke rehe amõ hendu rahã, pe, hukwen ke pirar rahã, hok pe ihẽ axe ta. Inamõ ma'e ke ihẽ a'u ta. Ihẽ namõ a'e ma'e ke u'u ta tĩ. (Aja rahã, ame'ë py'a rehe ihẽ axe tar katu aja amujekwa. Pe, ihẽ namõ a'e juehe katu a'e ixo tĩ.)

²¹ Ihẽ rehe jurujar katuha ke amõ hi-jar ym rahã, ihẽ apandu ta ipe: 'Ihẽma'e wapyka rehe ihẽ rake ewapyk. Ihẽ namõ nde erexo ta' aja. Ihẽ aja a'e tĩ. Ihẽ ruwajan ta ke ihẽ amuputu'u. A'erehe Papama'e wapyka rehe Papa rake ihẽ awapyk aĩ tĩ" — aja Jesu pandu.

²²—Pekwa tar katu rahã, myrandu rehe pehendu katu. Ihẽ kotyhar ta pe Tupã'ã mujekwa, ame'ë ke rehe pehendu katu! — aja Jesu pandu.

4

Ywa pe har ta Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu

¹ Ajame'ë ke ihẽ ama'ã tĩ. Ihẽ Juã. Kuja ihẽ asak. Ywa pe hukwen pirar ame'ë ke ihẽ asak. I'i we ihẽ pe pandu, ame'ë pandu ihẽ pe tĩ. Pandu rahã, jumi'a aja panduha ke. Kuja pandu apo:

—Se ywate ejur. Apo har ma'e ke uhyk ta me'ë te'e, ame'ë ke nde pe ihẽ amujekwa ta — aja ihẽ pe.

² Pahar ihẽ py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu. A'ep ywa pe amõ riki wapyk ame'ë rehe ihẽ asak. (Tupã a'e.) Wapyka rehe wapyk uĩ. Wapyka kapitã keruhũma'e aja saka.

³ Huwa ke hendy hũ. Ma'e ita hepy hũ aja huwa hendy hũ. Itawa hũ. Ita rer jase. Itawa ame'ë. Sando ita amõ tĩ. Ipirangwer ame'ë. Aja huwa hendy hũ. Pe, ame'ë wapyka juramã rupi maju'ã aja hendy hũ. Howy te ame'ë ke. Ita hepy hũ aja saka. Ita rer emeráu.

⁴ Wapyka juramã rupi amõ heta wapyka ihĩ. Kuja, 24 hetaha. Ame'ë pe tamũi ta wapyk uĩ. Kuja, 24 tamũi ta ke. Ima'e mundeha tuwyr te hũ. Iãkã rehe har namõ ihĩ. Itatawa ke te'e mujã, ame'ë iãkã rehe har namõ ihĩ.

⁵ Wapyka pyter ngi Tupã pirã pirã hũ. Tupã tyapuha tyapu tyapu hũ. Wapyka ndutar koty ma'e weraha hendy hendy. Kandéi i'y rehe moĩ, ame'ëja saka. Awa po wajar mokõi ma'e weraha ihĩ. Ame'ë riki Tupã'ã aja me'ë. Ima'e ma'ema'eha ke awa po wajar mokõi hetaha aja.

⁶ Wapyka ndutar koty y ramũi aja ihẽ asak tĩ. Waruwa ke te'e mujã, ame'ëja saka. Kisatáu aja hendy pu.

Wapyka juramã rupi kuja tumeme ixuwe katu hũ ame'ë ta i'ãi. Hundutar koty amõ. Xupe koty amõ tĩ. Ijywa katu koty amõ tĩ. Ijywa'i koty amõ tĩ. Ame'ë ixuwe katu hũ ame'ë ta eha namõ i'ãi. Huwa koty eha ihĩ. Xupe koty eha ihĩ tĩ. (Aja rahã, upa katu te a'eta usak katu. Upa katu te ukwa katu tĩ.)

⁷ Ixuwe katu hũ ame'ë ta ngi har pe-teĩhar kuja saka. Jangwateran aja ihẽ asak. Mokõihar tapi'iruhu aja ihẽ asak tĩ. Mahapyrihar sawa'e ruwa aja ihẽ asak tĩ. Tumemehar wyrahuran keruhũ aja ihẽ asak tĩ. Wewe ixo aja ihẽ asak.

⁸ Ame'ë ixuwe katu hũ ame'ë ta ipypo namõ ixo. Ame'ë ta pame katu te awa po wajar peteĩ hetaha ipypo namõ ixo. Aja rahã, pahar Tupã je'eha ke ma'ema'e ta oho. Hete rupi upa te'e eha ihĩ. Soroka ngi amõ usak rahã, eha heta hũ amõ usak tĩ. Jywĩ ngi amõ usak ehe rahã, eha heta hũ usak tĩ.

Wera rahã, ame'ẽ ta pandu pandu. Pytun rahã, pandu pandu tĩ. Putu'u ym riki. Kuja pandu:

“Tupã riki jandema'e sawa'e te.

Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e.

Katu te hũ ame'ẽ ke a'e tĩ. Ma'e jaxer ame'ẽ ke nixói te ipe tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe tĩ.

A'e te'e ixo ame'ẽ te'e a'e.

Yman a'e ixo.

Apo pete'e ixo.

Yman rahã aja te'e ta ixo” aja riki pandu.

⁹ Wapyka rehe wapyk uĩ. A'e uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. Ehe har tumeme ixuwe katu hũ ame'ẽ ta pandu pandu: “Mã! Katu te hũ nde! Nde jõ riki je'ẽha te nde erereko!” aja riki.

¹⁰ Aja pandu rahã, tamũi ta u'ar oup. Wapyka rehe wapyk ame'ẽ ndutar koty u'ar oup. Aja ame'ẽ ta py'a ke moĩ moĩ katu ehe. Iãkã rehe har ke wapyka ndutar koty a'eta ombor tĩ. (Aja rahã, a'e riki i'ar koty te we pyrãtã te hũ ha ke a'e, aja mujekwa ipe.) Pe, a'eta pandu:

¹¹ “Tupã nde. Jandema'e sawa'e te nde.

Upa katu te ma'e ke nde eremujã. Nde ereputar, a'erehe upa katu te ma'e ke ixo.

Nde ereputar, a'erehe upa katu te ma'e ke ixuwe katu ixo. Upa katu te ma'e ke nde eremujã.

A'erehe kuja nde pe japandu rahã, katu tiki.

Ne jõ riki katu te hũ ame'ẽ ke nde.

Ne jõ riki je'ẽha te nde erereko.

Ne jõ riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke nde”

Aja tamũi ta pandu.

5

Paper mamã ame'ẽ rehe har

¹ Wapyka rehe amõ wapyk ame'ẽ ke rehe ihẽ asak. Ihẽ Juã. Ipo pe paper mamã ame'ẽ ke rehe asak. Ijywa katu kotyhar ame'ẽ ipo pe ihĩ. Paper rehe pinĩha ihĩ. Xupe rehe ihĩ tĩ. Pe, paper mamã ame'ẽ ke rehe kyndaha ihĩ. Yraity aja ame'ẽ pe kynda. Awa po wajar mokõi hetaha pe kynda.

² Pe, Tupã je'ẽha rahoha ke rehe ihẽ asak. Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. Hãtã a'e pandu: “Awa riki katu te ame'ẽ ke my? Pe, awa

peme'ẽ paper kyndaha ke mopok ta my?” aja.

³ Mopok ta ame'ẽ ke nixói riki. Ywa pe har ta marã ka ym mopokiha. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta aja tĩ. Marã ka ym mopokiha tĩ. Manõ ame'ẽ ta'ã aja tĩ. Marã ka ym mopokiha tĩ. Paper mamã, ame'ẽ jywĩ pe marã ka ym amõ ta usakiha. Mopok ta ame'ẽ ke nixói te.

⁴ Katu te ame'ẽ ke mahem ym awa. A'erehe marã ka ym paper kyndaha ke amõ mopokiha. A'erehe marã ka ym paper jywĩ rehe usak usak awa. A'erehe ajixi'u hũ ihẽ.

⁵ Pe, tamũi ta ngi har peteĩ pandu ihẽ pe: —Ejixi'u ym. Esarahã! Junda ta ngi har kapitã keruhũ pehĩ. Jangwateran aja pyrãtã te hũ a'e. Ndawi rainõ ke a'e tĩ. Huwajan ta ke upa katu te a'e muputu'u. A'e riki paper mamã ame'ẽ kyndaha ke mopok ta. (Kirisutu ke a'e.) Upa mopok ta. Awa po wajar mokõi hetaha kyndaha ke mopok ta. Pe, paper ke pirar ta — aja ihẽ pe.

⁶ Pe, wapyk ame'ẽ ta pyter pe Arapuharan Ra'yr rehe ihẽ asak. (Kirisutu ke a'e.) Wapyka ndutar koty a'e pu'am u'am. Tumeme ixuwe katu hũ ame'ẽ ta juramã rupi ixo. Pe, xupe 'ar rupi tamũi ta ixo tĩ. Juramã u'am. Yman ame'ẽ Arapuharan Ra'yr manõ ame'ẽ ke a'e. Jukwaha rape namõ ixo, a'erehe Arapuharan Ra'yr manõ ame'ẽ ke a'e. Awa po wajar mokõi hetaha i'ak namõ ixo tĩ. (Aja rahã, pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e aja mujekwa.) Pe, awa po wajar mokõi hetaha eha namõ ixo tĩ. Ame'ẽ riki Tupã'ã ke. Awa po wajar mokõi hetaha riki a'e ma'ema'eha ke. A'e ke kome'ẽ ywy keruhũ rupi Tupã mondo. Tupã rehe har a'e mujekwa oho. Upa katu te a'e usak, a'erehe eha heta aja ixo. Upa katu te ukwa tĩ.

⁷ Pe, wapyka koty Arapuharan Ra'yr a'e oho. (Kirisutu ke a'e.) Ame'ẽ wapyka rehe amõ wapyk uĩ. Ipo ngi paper mamã ame'ẽ ke Arapuharan Ra'yr pyhyk. Ijywa katu kotyhar ipo ke ngi pyhyk.

⁸ Pyhyk rahã, Kirisutu ruwa koty tumeme ixuwe katu hũ ame'ẽ ta u'ar oup. Aja a'eta py'a ke a'eta moĩ moĩ katu ehe. Kuja, 24 tamũi ta aja tĩ. U'ar oup tĩ. Ame'ẽ

ta pame katu te araraperan namō ipo pe ixo. Itatawa rekúi ipo pe reko tĩ. Ame'ẽ tyryhem riki. Ma'e pihe katu ame'ẽ ke ihĩ. Ame'ẽ ke Tupã namō ixotyhar ta pandu pandu, aja ame'ẽ. Ame'ẽ riki itatawa rekúi pe ihĩ, ame'ẽja saka.

⁹ Pe, a'eta jyngar. Panduha pyahu ame'ẽ namō a'eta jyngar. Kuja riki:

“Ne jō riki katu te me'ẽ ke, a'erehe paper mamã ame'ẽ ke nde erepyhyk katu. Kyndaha ke nde riki eremopok katu tĩ.

Yman nde ke amō ta jukwa. Nde eremanō, a'erehe upa ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe nde eremuhepy. A'erehe Tupã rehe ngã ke nde eremuhyk katu.

Ka'a pe har ta ke nde eremuhyk katu ehe tĩ. Amō koty koty je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke nde eremuhyk katu tĩ. Amō amō awa ta ke nde eremuhyk katu tĩ. Amō amō ywy pe har ta ke nde eremuhyk katu tĩ.

¹⁰ Upa ame'ẽ ta ke pa'i ta aja nde eremu'am. Aja rahã ame'ẽ ta riki Tupãma'e mi-asu ta ke tĩ.

Kapitã keruhũ ta ke aja nde eremu'am tĩ. Aja rahã, ame'ẽ ta riki kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke mondo mondo ta tĩ. Kapitã keruhũ aja mondo mondo ta” aja a'eta jyngar.

¹¹ Pe, ihẽ ama'ã tĩ. Ihẽ Juã. Tupã je'ẽha rahoha ta rehe ihẽ asak. Heta te hũ ixo! Marã ka ym amō mangaha. Heta te hũ ixo! Wapyka juramã rupi ixo. Tamũi ta xupe 'ar rupi ixo tĩ. Tumeme ixuwe katu hũ ame'ẽ ta xupe 'ar rupi ixo tĩ. Tupã je'ẽha rahoha ta pandu ame'ẽ rehe ihẽ ahendu.

¹² Kirisutu rehe har hãtã a'eta jyngar: “Arapuharan Ra'yr aja nde. Yman nde ke amō ta jukwa.

Katu te ame'ẽ ke nde. A'erehe ne jō riki ngã ke nde eremondo mondo, aja Tupã mu'am nde ke. Upa katu te ma'e ke a'e me'ẽ nde pe tĩ.

A'erehe nema'e heta te hũ. Ukwã katu te ha ke a'e me'ẽ nde pe tĩ. Pyrãtã te hũ ha ke me'ẽ nde pe tĩ.

Ne jō riki je'ẽha te nde erereko. Ne jō riki katu te me'ẽ ke” aja Tupã je'ẽha rahoha ta jyngar.

¹³ Pe, upa katu te Tupã mujã, ame'ẽ ta jyngar. Ame'ẽ rehe ihẽ ahendu. Ywa pe har ta ke Tupã mujã ame'ẽ ta jyngar. Ywy keruhũ pe har ta aja tĩ. Jyngar tĩ. Manō ame'ẽ ta'ã jyngar tĩ. Y ramũi pe har ta aja tĩ. Upa katu te ixuwe katu ame'ẽ ta jyngar tĩ. Pyta we ym te. Upa katu te riki. Pe, kuja jyngar:

“Mã peja wapyka rehe wapyk ame'ẽ pe pepandu.

Mã peja Arapuharan Ra'yr pe pepandu tĩ.

Pehẽ jō riki katu te me'ẽ ke.

Pehẽ jō riki je'ẽha te pereko.

Pehẽ jō riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ta ke pehẽ.

Mã peja aja te'e ta pehẽ jō pexo” aja riki upa katu te jyngar.

¹⁴ Tumeme ixuwe katu hũ ame'ẽ ta pandu: “A'e tỹ” aja. Tamũi ta u'ar oup tĩ. Aja a'eta rehe ipy'a ke tamũi ta moĩ moĩ katu tĩ.

6

Paper mamã ame'ẽ kyndaha ke Kirisutu mopok

¹ Ajame'ẽ ke Arapuharan Ra'yr rehe ihẽ asak. (Kirisutu ke a'e.) Paper mamã ame'ẽ kyndaha ke a'e mopok. Awa po wajar mokõi hetaha kyndaha ke ihĩ. Ame'ẽ ngi peteĩhar ke a'e mopok. Aja rahã, tumeme ixuwe katu hũ ame'ẽ ta ngi har peteĩ pandu. Pandu rahã, Tupã tyapuha aja ihẽ ahendu. Kuja pandu:

—Ejur! — aja riki.

² Ihẽ ama'ã rahã, kahwa tuwyr ame'ẽ ke uhem. Xupe 'ar pe sawa'e oho. Yrapar namō oho. (Aja rahã, huwajan ta namō jumai ta oho, aja mujekwa.) Pe, iãkã rehe har amō me'ẽ ipe. Kapitã keruhũma'e aja ame'ẽ. (Huwajan ta ke muputu'u ta, aja ame'ẽ mujekwa.) Huwajan ta ke muputu'u ta oho.

³ A'engi paper kyndaha mokõihar ke Arapuharan Ra'yr mopok. (Kirisutu ke a'e.) Pe, ixuwe katu hũ ame'ẽ ta ngi har mokõihar pandu:

—Ejur! — aja.

⁴ Aja rahã, amō kahwa uhem. Pirã ame'ẽ ke ame'ẽ. Xupe 'ar pe sawa'e oho. Pyrãtãha ke Tupã muwyr ipe. Ame'ẽ namō kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke sawa'e muka'u te'e. A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta

jumai mai ngā juehe. Aja ngā jukwa jukwa ngā juehe. A'erehe ame'ē sawa'e pe kyse keruhū ke Tupā muwyr.

⁵ A'engi paper kyndaha mahapyrihar ke Arapuharan Ra'yr mopok. (Kirisutu ke a'e.) Ixuwe katu hū ame'ē ta ngi har mahapyrihar pandu. Ame'ē ke rehe ihē ahendu:

—Ejur! — aja riki.

Ihē ama'ā rahā, kahwa pihun ame'ē ke uhem. Xupe 'ar pe sawa'e oho. Ma'e puhýiha mangaha ke ipo pe a'e pyhyk reko. (Ame'ē pe ngā mi'u ke manga ta.)

⁶ Tumeme ixuwe katu hū ame'ē ta ngi har amō pandu, aja ihē ahendu. Kuja pandu riki:

—Peteī wera rahā, amō paraky rahā, tamatarer pyhyk. Ame'ē pe Peteī mangaha jō ahúí aja me'ē ke amō jo'ok katu. Aja pame katu te ngā pe me'ē me'ē. (Ta'yr te mi ame'ē. Uhyk ym ngā pe. A'erehe myahy te hū ngā.) Peteī wera rahā, amō paraky rahā, tamatarer pyhyk. Ame'ē pe mahapyr mangaha jō u'i aja me'ē amō jo'ok katu. (Awa mi'u ame'ē tī.) Aja pame katu te ngā pe me'ē me'ē. (Ta'yr mi jo'ok. Uhyk ym ngā pe. A'erehe myahy te hū ngā.) Kupixa pe har ma'eywa'y emondok ym. Oriwéi'y emondok ym. Uwa'y aja tī. Emondok ym tī — aja panduha ihē ahendu. (Aja rahā, ta'yr te mi awa mi'u ke arahā ngā jo'ok aja mujekwa. Uhyk ym ngā pe. A'erehe myahy te hū ngā.)

⁷ A'engi paper kyndaha tumemehar ke Arapuharan Ra'yr mopok. (Kirisutu ke a'e.) Ixuwe katu hū ame'ē ta ngi har tumemehar pandu ame'ē ke rehe ihē ahendu:

—Ejur! — aja riki.

⁸ Ihē ama'ā rahā, kahwa tawa ke rehe ihē asak. Xupe 'ar pe sawa'e oho. A'e uwyr rahā, manō te hū ngā. A'erehe her: “Manō ame'ē ke” aja riki. Haikwer rupi manō ame'ē ta oho inamō, ame'ēja saka. Pe, ame'ē ta pe Tupā pandu: “Kome'ē ywy keruhū pe har ta ke pejukwa. Tumeme ixo rahā, ame'ē ngi har Peteī pejukwa. Aja pame katu te kome'ē ywy keruhū pe har ta ke pejukwa. Ngā jumai mai ixo rahā, tumemehar ngi har Peteī pejukwa. Ngā mi'u nixói te aja ixo rahā, tumemehar ngi

har Peteī pejukwa tī. Tumeme ma'e ahyixo ame'ē ta ngi har Peteī pejukwa tī. Ka'a rupi so'o jarō ame'ē ta ixo. Ame'ē ta ke ngā koty pemondo. Ame'ē ta riki ngā ke jukwa ta tī. Tumeme har ngi har Peteī jukwa ta” aja Tupā pandu.

⁹ A'engi paper kyndaha awa po wajar Peteīhar upa har ke Arapuharan Ra'yr mopok. (Kirisutu ke a'e.) Ihē ama'ā rahā, myrape keruhū rehe ihē asak. Kome'ē ywy keruhū pe Tupā rehe amō ipy'a moī moī rahā, myrape keruhū 'ar pe tapi'iruhu ke hapu. Ame'ē myrape aja asak. Ame'ē myrape keruhū wyr pe amō ta'ā rehe ihē asak. Ame'ē ta riki Tupā je'ēha ke kome'ē ywy keruhū rupi pandu pandu ame'ē ta ke. A'erehe ame'ē ta ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta jukwa. Ame'ē ta ke ngā mupyrara rahā, tapijar te'e we Kirisutu rehe har pandu pandu. Hijar ym.

¹⁰ Ame'ē ta hātā pandu:

—Sawa'e! Pyrātā te hū ame'ē ke nde. Katu te ame'ē ke nde. Nde erepandu ame'ē ke nde erema'ema'e katu. Peme'ē ywy keruhū pe nde rehe ipy'a ym ame'ē ta ixo. Ame'ē ta pe nde erepandu ta: “Pehē katu ym” aja. Myja rahā, ame'ē ta pe aja nde erepandu ta my? Myja rahā ame'ē ta ke nde eremupyrara ta my tī? — aja Tupā pe pandu.

¹¹ Ame'ē ta pame katu te pe mundeha tuwyr te ame'ē ke amō me'ē me'ē. (Aja rahā, ipy'a juhyk ame'ē ta ke, aja mujekwa.) Pe, pandu: “Peharō we rī. Pehē aja Tupā je'ēha ke amō ta pandu pandu tī. Pehē mu ta aja ame'ē ta tī. Ame'ē ta ke pehē aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta jukwa ta kŷ tī. A'ewan ym we rī. A'ewan jukwa rahā, ihē amupyrara ta” aja Tupā pandu.

¹² A'engi paper kyndaha awa po wajar Peteīhar ke Arapuharan Ra'yr mopok. (Kirisutu ke a'e.) Kyndaha mopok rahā, ywy ke katak te hū. Pe, warahy pihun oho. Pan pihun xuru rāi, ame'ēja saka warahy pihun oho. (Aja rahā, kome'ē ywy keruhū pe har ta pyrara te hū ta aja mujekwa.) Jahy aja tī. Awa ruwy aja pirā oho. (Pyrara te hū ta ngā aja mujekwa tī.)

¹³ Jahy rata ta u'ar tī. Kome'ē ywy keruhū pe u'ar. Ywytu keruhū peju rahā, ma'eywa

jakyr ke u'ar, aja jahy rata ta u'ar tĩ. (Aja rahã, kapitã ta ke muputu'u ta, aja mujekwa.)

¹⁴ Ywa kanim oho tĩ. Paper ke amõ mamã. Aja ywa kanim oho. (Aja rahã, ma'e ke uwak ta aja mujekwa.) Pe, ywy'ã keruhũ henda ngi tyryk tĩ. Ypa'ũ aja tĩ. Henda ngi tyryk tĩ. (Aja rahã, uwakiha uhyk ta, aja mujekwa.)

¹⁵ Pe, kapitã keruhũ ta kanim oho. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo ame'ẽ ta ke ame'ẽ ta. Kapitã ta aja tĩ. Kanim oho tĩ. Sonda tama'e kapitã ta aja tĩ. Kanim oho tĩ. Upa ima'ehũ ame'ẽ ta aja tĩ. Kanim oho tĩ. Pyrãtã te hũ ame'ẽ ta aja tĩ. Kanim oho tĩ. Upa katu te amõ ta aja tĩ. Amõ pe paraky te'e ame'ẽ ta ke aja tĩ. Kanim oho tĩ. Juehe paraky ame'ẽ ta ke aja tĩ. Kanim oho tĩ. Upa katu te aja tĩ. Kanim oho tĩ. Itakwar keruhũ rupi kanim oho. Ywy'ã keruhũ rehe ita keruhũ ihĩ. Ame'ẽ wyr pe kanim oho tĩ.

¹⁶⁻¹⁷ Upa ame'ẽ ta pukái hũ. Ywy'ã keruhũ pe pukái hũ. Ita keruhũ pe pukái hũ tĩ. Kuja riki pukái:

—Jande ke pejupyk. Jande ke pemukanim tĩ. Wapyka rehe wapyk ame'ẽ ke ngi jande ke pemukanim, Tupã ngi. Aja rahã, a'e usak ym ta jande rehe. Ara-puharan Ra'yr ngi jande ke pemukanim tĩ, Kirisutu ngi. Aja rahã, jande rehe usak ym ta a'e tĩ. Ame'ẽ tama'e parahyha ngi jande ke pemukanim. Ame'ẽ ta mokõi riki parahy jande rehe. Ame'ẽ angaha uhyk riki. Marã ka ym ame'ẽ ngi uhemihã awa — aja pukái hũ ngã.

'Ar rehe anga uhyk rahã, aja ta kÿ.

7

144.000 hetaha jundéu awa ta ke

¹ Upa ame'ẽ rehe ihẽ asak. A'engi amõ ma'e ihẽ keraiha aja ihẽ asak tĩ. Kuja. Tumeme Tupã je'ẽha rahoha ta rehe ihẽ asak. Ihẽ Juã. Ame'ẽ Tupã je'ẽha rahoha ta amõ koty koty pu'am u'am. Warahy uhemihã koty peteĩ. Warahy u'ariha koty amõ pu'am u'am tĩ. Warahy jurukwã koty amõ tĩ. Amõ warahy jurukwã koty amõ tĩ. Ame'ẽ ta riki ywytu ke mupyta. A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ rupi ywytu peju ym te.

Y ramõi 'ar rupi peju ym te tĩ. Myra rehe peju ym te tĩ.

² Pe, amõ Tupã je'ẽha rahoha rehe ihẽ asak. Warahy uhemihã koty ngi a'e uwyr. Ipo pe ma'e ke namõ ixo. Awa riki Tupã kotyhar ke aja ukwaha ke namõ ixo. Ame'ẽ mangaha riki Tupãma'e ke. A'e riki ixuwe katu te hũ ame'ẽ ke a'e. Pe, ame'ẽ Tupã je'ẽha rahoha pandu. Tumeme Tupã je'ẽha rahoha ta pe pandu. Ame'ẽ ta pe Tupã pandu: "Ihẽ je'ẽha rupi kome'ẽ ywy keruhũ ke pemaí peho. Y ramõi aja tĩ. Pemaí tĩ." Ame'ẽ Tupã je'ẽha rahoha ta pe amõ Tupã je'ẽha rahoha pandu.

³ Kuja pandu:

—Tupãma'e miasu ta rehe ukwaha pemoĩ ym rahã we, kome'ẽ ywy keruhũ ke pemujaxer ym we rĩ. Y ramõi aja tĩ. Pemujaxer ym we rĩ. Myra aja tĩ. Pemujaxer ym we rĩ. Ipykã rehe ixotyhar ta ukwaha ke pemoĩ ym rahã we, ma'e ke pemujaxer ym we rĩ — aja riki pandu.

⁴ Pe, ngã hetaha mangaha ke ihẽ pe a'e pandu. Kuja, 144.000 hetaha ta ke. Ame'ẽ ta pykã rehe ukwaha ke moĩ. Tupã kotyhar ta ke peme'ẽ ta, ame'ẽ ukwaha ke moĩ. Jundéu awa ta riki amõ koty koty jy'ar. Awa py mokõi hetaha ta jy'ariha. Ame'ẽ ta ngi amõ amõ ta jo'ok rahã, 144.000 hetaha ta uhyk.

⁵⁻⁸ A'erehe Junda kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho.

Humẽ kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

Nga kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

Ase kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

Natari kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

Manase kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

Simeã kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

Rewi kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

Isakar kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

Semurõ kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

Jose kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

Menjamĩ kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.
A'erehe johu upa ngã jy'ar rahã, 144.000 hetaha ta uhyk.

Heta te hũ ame'ẽ ta i'ãĩ

⁹ A'engi ihẽ ama'ã rahã, heta te hũ ame'ẽ ta ixo. Marã ka ym amõ mangaha. Heta te hũ riki. Ka'a pe har ta ngi har pete'e ixo. Amõ amõ awa ta ngi har ta ixo tĩ. Amõ amõ ywy pe har ta ixo tĩ. Amõ amõ je'ẽha pandu ame'ẽ ta ixo tĩ. Wapyka ndutar koty ame'ẽ ta pu'am u'am. Arapuharan Ra'yr ndutar koty pu'am u'am tĩ. (Kirisutu a'e.) Ame'ẽ heta te hũ ame'ẽ ta mundeha ituwyr ame'ẽ namõ pame katu te ixo. Aja rahã, Tupã pandu: "Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke nixói te pehẽ pe" aja ngã pe. Ngã po rehe pindo ro aja me'ẽ namõ ixo. (Aja rahã, ame'ẽ ta ke huwajan ta muputu'u ym aja mujekwa. Tupã rehe jurujar katuha ke hijar ym, aja mujekwa tĩ.)

¹⁰ Ame'ẽ ta pukái:

—Tupã riki ngã ke muhã katu. A'e riki wapyka rehe wapyk uĩ. Kirisutu riki ngã ke muhã katu tĩ. A'e riki Arapuharan Ra'yr aja a'e — aja.

¹¹ Wapyka juramã rupi upa katu te Tupã je'ẽha rahoha ta pu'am u'am. Tamũi ta aja tĩ. Pu'am u'am tĩ. Tumeme ixuwe katu hũ ame'ẽ ta aja tĩ. Wapyka juramã rupi pu'am u'am tĩ. Pe, wapyka ndutar koty ame'ẽ ta u'ar oup. Upa katu te ame'ẽ ta huwa koty u'ar oup. Aja Tupã rehe ngã py'a ke ngã moĩ moĩ katu.

¹² Pe, ngã pandu:

—Amen! A'e tỹ!

Ne jõ riki katu te me'ẽ ke nde!

Nde riki erekwa katu te ame'ẽ ke nde tĩ!

Nde riki je'ẽha te nde erereko ame'ẽ ke nde tĩ!

Nde riki upa katu te nde eremujã, ame'ẽ ke nde eremondo mondo tĩ.

Nde riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke nde tĩ.

Upa aja te'e ta nde erexo. A'e tỹ! — aja Tupã pe ngã pandu.

¹³ Pe, tamũi ta ngi har peteĩ ihẽ pe pandu:

—Peme'ẽ mundeha ituwyr ame'ẽ namõ pame katu te munde. Awa riki peme'ẽ ta my? My ngi uhyk my? — aja ihẽ pe.

¹⁴ —Sa'e! Ihẽ akwa ym. Nde atu erekwa katu — aja ihẽ apandu ipe.

A'e pandu:

—Mupyraraha keruhũ ngi peme'ẽ ta uhem. Katu uhem. Arapuharan Ra'yr ruwy namõ ngãma'e mundeha kutuk, ame'ẽja saka, a'erehe ituwyr te. (Aja rahã, ngã py'a ke Tupã upa katu te juhyk, aja mujekwa.) Kirisutu riki ame'ẽ Arapuharan Ra'yr aja a'e.

¹⁵ Ame'ẽ ruwy pe ngã py'a juhyk, a'erehe Tupãma'e wapyka ndutar koty a'eta pu'am u'am. A'e ixo, ame'ẽ renda riki Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ aja saka. A'ep tapijar te'e we Tupã rehe ngã py'a ke ngã moĩ moĩ katu. "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja pandu pandu Tupã pe. Putu'u ym panduha. A'ep Tupã ixo, a'erehe marã ka ym ngã ke amõ mahyha. Katu ixo.

¹⁶⁻¹⁷ Kirisutu riki Arapuharan Ra'yr aja a'e. A'e riki katu te ame'ẽ ke, a'erehe johu pyter pe ixo. Ngã py'a juhyk ame'ẽ ta rehe a'e usak katu ta. Arapuharan ta usakiha aja ame'ẽ ta rehe a'e usak katu tĩ. Mundu pe ame'ẽ ta ke a'e raho ta tĩ. Ame'ẽ ngi y ke ame'ẽ ta u'u ta. Ame'ẽ y muxuwe katu hũ ta. (Aja rahã, aja te'e ta hury katu te ixo, aja mujekwa katu.) A'erehe ame'ẽ ta myahy ym te ta tĩ. Hyngwéi ym te ta tĩ. Warahy hakuha pyhyk ym te ta tĩ. Haku ym te ta tĩ. Pe, ngã reha ngi upa katu te eha rykwer ke Tupã mukanim ta. (Aja rahã, pyai ym te ta ngã. Jixi'u ym te ta tĩ.) Aja te'e ta hury katu te ixo — aja ihẽ pe tamũi pandu.

8

Paper kyndaha awa po wajar mokõi har ke mopok

¹ Paper kyndaha awa po wajar mokõihar ke Arapuharan Ra'yr mopok rahã, ywa pe ma'e ke tyapu ym te. Kirisutu riki Arapuharan Ra'yr aja a'e. Hendu te'e u'am. Aja i'i u'am. Mejaor aja u'am. (Upa katu te ngã mukahem hũ, a'erehe hendu te'e u'am. Mupyrara hũ ame'ẽ ke uhyk ta aja ukwa katu, a'erehe ame'ẽ ngi mukahem hũ.)

² A'engi awa po wajar mokõi hetaha Tupã je'ẽha rahoha ta rehe ihẽ asak. Tupã ruwa koty pu'am ame'ẽ ta ke a'eta. Jumi'a pame katu te Tupã me'ẽ a'eta pe.

³ Kome'ë ywy keruhũ pe Tupã rehe ipy'a ke jundéu awa ta moĩ moĩ rahã, myrape 'ar pe ma'e pihe katu ame'ë ke hany. Ame'ë myrape aja ywa pe ihĩ tĩ. Ame'ë rehe amõ Tupã je'ëha rahoha uhyk oho u'am. Ipo pe ma'e ryru raho. Itatawa rekúí ke raho. Ma'e pihe katu ame'ë ke ame'ë hyru pe ihĩ. Tupã namõ ixotyhar ta pandu pandu. Ame'ë panduha namõ ma'e pihe katu ame'ë ke mupara. Ame'ë ke Tupã je'ëha rahoha pe amõ me'ë. A'e riki ame'ë ke myrape 'ar pe moĩ. Tupã namõ panduha ke moĩ tĩ. Ma'e pihe katu ame'ë ke namõ. Myrape itatawa ke te'e mujã, ame'ë 'ar pe moĩ. Ame'ë myrape wapyka ndutar koty ihĩ.

⁴ Tupã ruwa koty ima'e je'ëha rahoha pu'am u'am. Tupã namõ ixotyhar ta pandu pandu, ame'ë panduha ipo ngi uhem oho, ame'ëja saka. Ame'ë ke takãxĩha namõ mupara pu'am oho. Ma'e pihe katu ame'ë ke ukwái. Ame'ë takãxĩha namõ pu'am oho.

⁵ A'engi ma'e pihe katu ame'ë ryru ke a'e raho. Pe, amõ myrape keruhũ ngi tata jo'ok. Ame'ë ke hyru pe moĩ. Ame'ë ke kome'ë ywy keruhũ pe a'e ombor. Aja rahã, Tupã tyapu tyapu hũ. Tupã pirã pirã hũ tĩ. Kome'ë ywy keruhũ katak katak tĩ.

Jumi'a rehe har

⁶ A'engi awa po wajar mokõi hetaha Tupã je'ëha rahoha ta peju Tate. Aja pame katu te jumi'a peju Tate. Awa po wajar mokõi hetaha jumi'a ke.

⁷ Jumi'a ke Tupã je'ëha rahoha peteihar peju. Aja rahã, kome'ë ywy keruhũ pe tata u'ar. Y rãtã ame'ë ke aman aja u'ar tĩ. Awa ruwy namõ mupara aja u'ar. Upa katu te kãpĩ ke ukwái. Upa katu te kupi'i ukwái tĩ. Xirik ym ame'ë ke upa katu te ukwái. Myra mahapyrihar ngi har peteĩ ukwái tĩ. Aja pame katu te. Ywy ke aja tĩ. Mahapyrihar ngi har peteĩ ukwái tĩ. Aja pame katu te tĩ.

⁸ Tupã je'ëha rahoha mokõihar jumi'a peju tĩ. Ywy'ã keruhũ aja ihẽ asak. Upa ukwái ixo, ame'ëja asak. Ame'ë ke y ramũí pe ombor. Aja rahã, mahapyrihar ngi har peteĩ awa ruwy aja uwak. Y ramũí ke awa ruwy aja uwak.

⁹ Aja rahã y ramũí rupi ixo ame'ë ta ke manõ. Mahapyrihar ngi har peteĩ manõ.

Y ramũí 'ar rupi jarusu keruhũ wata. Mahapyrihar ngi har peteĩ upa katu te mujaxer. Aja pame katu te.

¹⁰ A'engi Tupã je'ëha rahoha mahapyrihar jumi'a ke peju. Aja rahã, jahy rata keruhũ aja u'ar. Kandéi hany ame'ë ke aja ywa ngi u'ar. Ame'ë riki y pe u'ar. Y mahapyrihar ngi har peteĩ pe u'ar. Mundu aja tĩ. Mahapyrihar ngi har peteĩ pe u'ar.

¹¹ Y mahapyrihar ngi har peteĩ iro aja uwak. Ame'ë ke amõ u'u rahã, manõ riki. Iro riki a'erehe heta ngã manõ. [Ame'ë jahy rata keruhũ rer: "Iro ame'ë ke" aja riki.]

¹² A'engi Tupã je'ëha rahoha tumemehar jumi'a ke peju. Aja rahã, warahy ke a'e nupã. Mahapyr aja mowok rahã, peteihar ke nupã. Aja rahã, peteihar uwe. Jahy rata ta aja tĩ. Mahapyr hetaha ngi har peteĩ nupã. Peteihar uwe tĩ. Jahy aja tĩ. Mahapyr aja mowok rahã, peteihar ke nupã. Peteihar uwe tĩ. Wera rahã, pytun oho tĩ. Mahapyr mowok rahã, peteihar pytun oho. Pytun rahã, aja tĩ. Wera ym jahy. Wera ym jahy rata ta tĩ. Mahapyr mowok rahã, peteihar pytun rahã, pytun te. Upa aja rahã, ma'e mupyraraha uhyk ta, aja mujekwa.

¹³ A'engi ihẽ ama'ã. Ywate te hũ wyraharan keruhũ wewe ixo. Ame'ë rehe ihẽ asak. Ame'ë pandu ame'ë ke rehe ihẽ ahendu. Kuja riki:

—Mãte hũ! Pyrara te hũ ta! Amõ mahapyr Tupã je'ëha rahoha ta jumi'a ke peju ta. Ame'ë tyapu rahã, kome'ë ywy keruhũ pe har ta pyrara te hũ ta — aja ihẽ ahendu.

9

¹ A'engi Tupã je'ëha rahoha awa po wajar peteihar upa har jumi'a ke peju tĩ. Aja rahã, kome'ë ywy keruhũ pe jahy rata u'ar aja ihẽ asak. Kapitã aja a'e. Ame'ë pe mupyraraha renda kyndaha mopokiha ke amõ me'ë.

² Ame'ë kapitã riki kyndaha mopok. Jahy rata aja ame'ë kapitã. Mupyraraha renda ke pirar. Aja rahã, mupyraraha renda ngi tata takãxĩha pu'am hũ. Tata keruhũ ngi aja takãxĩha pu'am te hũ. Tate warahy ke muwe. Pytun oho riki.

³ Tata takãxĩha ngi tukur ta u'ar hũ. Ywy keruhũ pe u'ar. Jawajyr pyairo aja me'ë

tukur rehe jawajyr ruwái ke Tupã moĩ. Ame'ẽ pe awa ke tukur ta jupi katu.

⁴ Tukur ta pe a'e pandu:

—Kãpĩ ke pe'u ym. Kupi'i ke aja tĩ. Pe'u ym tĩ. Myra ro aja tĩ. Pe'u ym tĩ. Ma'e ke aja tĩ. Pe'u ym tĩ. Awa pykã rehe ukwaha nixói ame'ẽ ta ke jõ pemahy katu. Awa riki Tupã kotyhar ta ke my, ame'ẽ ukwaha nixói ame'ẽ ta ke jõ pemahy.

⁵ Ame'ẽ ta ke jõ pemahy. Pejukwa ym. Heta jahy rahã, pemahy. Awa po wajar peteĩhar upa jahy hetaha rahã, pemahy — aja riki tukur ta pe Tupã pandu.

Tukur ta ngã ke mahy rahã, jawajyr jupi aja ahyha.

⁶ Ame'ẽ awa po wajar peteĩhar upa jahy hetaha rahã, ngã jupandu ta ngã jupe: “Mã! Ihẽ pe ahy hũ ma'e. Ihẽ amanõ rahã, katu ta my. Ahyha ngi ahem ta my” aja ngã jupe. A'eta manõ tar katu te hũ. Marã ka ym manõha awa. Tapijar te'e we ahyha.

⁷ Tukur ta kahwa ta aja ihẽ asak. Kahwa 'ar pe kapitã jumai oho, ame'ẽ kahwa aja saka. Iãkã rehe iãkã rehe har aja ihẽ asak tĩ. Kapitã keruhũ iãkã rehe har aja saka. Itatawa ke te'e mujã ame'ẽ ke ame'ẽ. Huwa riki sawa'ema'e aja saka tĩ.

⁸ I'a riki kũjã ta'a aja pukuha. Hãi riki jangwaterãma'e aja saka. Jarõ riki.

⁹ Itape ke ipixi'a rehe mujar. Pe, wewe oho rahã, ngã pypo riki tyapu hũ. Jumaiha pe myra ujan ame'ẽ ke kahwa hykýi raho, ame'ẽja saka tyapu hũ ngã pypo ke.

¹⁰ Huwái namõ tukur ta ixo. Jawajyr ruwái aja ame'ẽ. Ame'ẽ ipyairo pe ngã ke a'eta mahy te hũ. Awa po wajar peteĩhar upa jahy hetaha rahã, mahy te hũ ngã ke.

¹¹ Ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ pehĩ tĩ. A'e riki ame'ẽ ta ke mondo mondo. Ame'ẽ kapitã keruhũ Tupã je'ẽha rahoha. A'e riki mupyraraha rendama'e kapitã ke tĩ. Jundéu awa ta je'ẽha rahã, kuja her riki: “Amandom” aja. Ngere awa ta je'ẽha rahã: “Aporiã” aja her. [Ame'ẽ riki: “Upa mujaxer ame'ẽ ke a'e” aja riki.]

¹² Pyraraha peteĩhar ke upa. Amõ mokõi pyraraha uhyk ta rĩ.

¹³ A'engi Tupã je'ẽha rahoha awa po wajar peteĩhar riki peju. Jumi'a ke peju. Tupã ruwa koty myrape keruhũ ihĩ. Kome'ẽ ywy

keruhũ rahã, tapi'iruhu ke hapy, ame'ẽ myrape keruhũ aja ywa pe myrape keruhũ ihĩ tĩ. Ame'ẽ myrape keruhũ ngi amõ pandu. Ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu.

¹⁴ Kuja Tupã je'ẽha rahoha awa po wajar peteĩhar pe pandu:

—Y keruhũ rake Tupã je'ẽha rahoha ke amõ kynda. Tumeme kynda. Y rer Eura. Ame'ẽ ta ke emuhem apo 'y — aja ihẽ ahendu.

¹⁵ Tumeme Tupã je'ẽha rahoha ta ke a'e muhem. Arahã jõ muhem. Aja ym rahã, muhem ym ta rĩ. Arahã jõ muhem. Ame'ẽ wera rahã, ame'ẽ jahy rahã, ame'ẽ warahy 'ar rahã jõ muhem. Arahã, mahapyr hetaha ta ngi har peteĩ a'eta jukwa. Aja pame katu te. Upa katu te kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta aja riki. Mahapyr hetaha ta ngi har peteĩ a'eta jukwa katu te.

¹⁶ Kahwa 'ar pe oho ame'ẽ ta hetaha mangaha ke ihẽ pe Tupã je'ẽha rahoha pandu. Heta te hũ riki. Marã ka ym awa mangaha. Kuja, 200.000.000 hetaha ta riki.

¹⁷ Pe, ihẽ keraiha aja ihẽ asak. Kahwa 'ar pe oho ame'ẽ ta rehe ihẽ asak. Itape ke ipixi'a rehe sawa'e ta mujar. Tata pirãha aja pirã ame'ẽ ke mujar tĩ. Pirã namõ howy mupara tĩ. Sasi ita aja howyha. Amõ itawa mupara tĩ. Enxo aja itawaha. Kahwa ãkã riki jangwateran ãkã aja saka. Juru ngi tata aja uhem. Tata takãxiha aja uhem tĩ. Enxo aja inẽha uhem tĩ.

¹⁸ Ame'ẽ kahwa juru ngi uhem ame'ẽ pe heta te hũ kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke jukwa. Ame'ẽ mahapyr mahyha pe jukwa. Tata pe jukwa. Tata takãxiha pe aja tĩ. Jukwa tĩ. Enxo pe aja tĩ. Jukwa tĩ. Upa ame'ẽ ta pe jukwa. Kuja hetaha. Mahapyr hetaha ngi har peteĩ jukwa. Aja pame katu te. Aja kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke jukwa.

¹⁹ Kahwa ta juru ngi uhem ame'ẽ pe jukwa. Huwái pe mahy tĩ. Huwái riki mbói ãkã aja saka. Ame'ẽ pe ngã ke su'u. Aja mahy hũ.

²⁰ Kahwa ta juru ngi uhem ame'ẽ pe jukwa te hũ ngã ke. Amõ heta te hũ pyta we rĩ. Kahwa ta juru ngi uhem ame'ẽ pe jukwa ym ame'ẽ ta ke ame'ẽ ta. Heta te hũ pyta we rĩ. Mahyha usak tipe. Ipy'a ke ame'ẽ ta muruwak ym rĩ. Tupã koty muruwak ym

rĩ. Ipo pe te'e mujã ame'ẽ ke rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ we rĩ. Kuja, ãjã ta rehe ipy'a ke tapijar te'e we moĩ moĩ we rĩ. Itatawa ke te'e ma'eã mujã ame'ẽ ke rehe tapijar te'e we ipy'a moĩ moĩ we rĩ. Itatuwyr ke te'e mujã ame'ẽ ke rehe aja tĩ. Ipy'a moĩ moĩ we rĩ. Itatawaran ke te'e mujã ame'ẽ ke rehe aja tĩ. Ipy'a moĩ moĩ we rĩ. Ita ke te'e mujã ame'ẽ ke rehe aja tĩ. Ipy'a moĩ moĩ we rĩ. Myra ke te'e mujã ame'ẽ ke rehe aja tĩ. Ipy'a ke tapijar te'e we moĩ moĩ we rĩ. Upa ame'ẽ ke usak ym ma'e ke. Hendu ym tĩ. Wata ym tĩ. Ame'ẽ ke rehe ipy'a ke tapijar te'e we ngã moĩ moĩ. Katu ym aja.

²¹ Tupã koty ipy'a ke muruwak ym riki. Amõ ke jukwa. Ame'ẽ ngi muruwak ym. Amõma'e ke mukanim raho. Ame'ẽ ngi muruwak ym tĩ. Kũjã rehe ka'u te'eha ngi muruwak ym tĩ. Sawa'e rehe ka'u te'eha ngi muruwak ym tĩ. Paje ma'ema'eha ngi muruwak ym tĩ. Tupã koty ipy'a ke muruwak ym. Tapijar te'e we ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e we rĩ.

10

Paper ra'yr mamã ame'ẽ ke

¹ A'engi amõ Tupã je'ẽha rahoha rehe ihẽ asak. Ihẽ Juã. Ame'ẽ je'ẽha rahoha riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. Ywa ngi a'e wyjy uwyr. Ywa takãxĩha juramã rupi ihĩ. Iãkã rehe har riki maju'ã aja saka. Huwa hendy hũ. Warahy aja hendy te hũ. Itymã riki tata pirãha aja hendy.

² Ipo pe paper ra'yr mamã ame'ẽ ke reko. Pirar aja ihĩ. Ipy iyywa katu kotyhar y ramũi pe pyrũ. Ipy iyywa'i kotyhar ywy rehe pyrũ tĩ.

³ Pe, a'e pukái. Ame'ẽ riki jangwateran je'ẽha aja tyapuha. Upa pukái rahã, Tupã tyapuha tyapu hũ. Ame'ẽ pe je'ẽha ke mujwyr. Awa po wajar mokõi hetaha tyapu te hũ. Je'ẽha mujwyr.

⁴ Ame'ẽ upa rahã, ihẽ ahendu ame'ẽ ke amupinim ta tipe. Ywa ngi ihẽ pe amõ pandu:

—Anĩ. Tupã tyapuha awa po wajar mokõi hetaha pandu ame'ẽ ke emupinim ym. Emujekwa ym tĩ — aja ihẽ pe.

⁵ A'engi iyywa ke Tupã je'ẽha rahoha ywa koty mupuku. Y ramũi pe pyrũ. Ywy rehe

pyrũ tĩ. Ame'ẽ je'ẽha rahoha riki iyywa katu kotyhar ke mupuku.

⁶ A'e pandu:

—Tupã riki ixuwe katute hũ ame'ẽ ke a'e. Uhã te hũ ame'ẽ ke a'e tĩ. Ywa ke a'e mujã. Kome'ẽ ywy keruhũ mujã tĩ. Y ramũi mujã tĩ. Upa katu te ame'ẽ pe ixo ame'ẽ ta ke mujã tĩ. A'e je'ẽha rupi jetehar te ke ihẽ apandu. Harõ ym te ta apo 'y. (Upa ame'ẽ ta ke a'e mukanim ta.)

⁷ Tupã je'ẽha rahoha awa po wajar mokõihar jumi'a ke peju rahã, ma'e ke Tupã ma'e ta. Yman mujekwa ym ngã pe ma'e ke rĩ. Ame'ẽ ke mujekwa ta apo 'y. Yman ima'e je'ẽha ke pandu ame'ẽ ta pe pandu. Ima'e miasu ta ke ame'ẽ ta. Mujekwa ta kũ — aja Tupã je'ẽha rahoha pandu.

⁸ A'engi ywa ngi ihẽ pe pandu, a'e riki ihẽ pe pandu tĩ:

—Y ramũi pe pyrũ. Ywy rehe pyrũ tĩ. Ame'ẽ Tupã je'ẽha rahoha po pe paper mamã ame'ẽ ke ihĩ. Pirar aja ihĩ. Ame'ẽ ke epyhyk eho — aja ihẽ pe.

⁹ Ame'ẽ Tupã je'ẽha rahoha koty ihẽ aho. Apandu ipe:

—Ihẽ pe paper mamã ame'ẽ ke emuwyr — aja ipe.

—Hã! Epyhyk rahã! E'u tĩ. Nde juru pe eir aja he'ẽ ta. Nde pusu pe ihon rahã, hái ta — aja a'e pandu ihẽ pe.

¹⁰ Ipo ngi ame'ẽ paper ra'yr mamã ame'ẽ ke ihẽ apyhyk. Pe, ame'ẽ ke ihẽ a'u. Ihẽ juru pe he'ẽ riki. Pe, upa ihẽ a'u rahã, ihẽ pusu pe hái aja uwak oho. (He'ẽ aja rahã, ma'e ke Tupã mujekwa ame'ẽ ke rehe ihẽ rury katu. Háí aja rahã, amõ we pyraraha uhyk ta, aja ihẽ akwa, a'erehe ihẽ apyai.)

¹¹ Pe, ihẽ pe pandu:

—Amõ we Tupãma'e myrandu ke nde erepandu ta tĩ. Amõ ywy pe har ta rehe har nde erepandu ta tĩ. Amõ amõ awa ta rehe har aja tĩ. Amõ amõ je'ẽha pandu ame'ẽ ta rehe har aja tĩ. Amõ amõ kapitã keruhũ ta rehe har aja tĩ. Upa ame'ẽ ta rehe har nde erepandu ta tĩ — aja ihẽ pe pandu.

11

Mokõi Tupãma'e myrandu ke pandu ame'ẽ ta ke

¹ Myra ra'yr mangaha ke ihē pe Tupã muwyr. Ihē Juã. Ihē pe Tupã pandu:

—Ywa pe har ihē rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ke emanga eho. Myja tihaha my? Emanga eho. A'ep ihē rehe ipy'a ke moĩ moĩ ame'ẽ ta ixo. Heta ngã ixo. Ame'ẽ hetaha ke emanga tĩ. A'ep myrape keruhũ ihĩ tĩ. Ame'ẽ tihaha emanga tĩ. Ame'ẽ riki kome'ẽ ywy keruhũ pe ihĩ, ame'ẽja saka. Tapi'iruhu ke ame'ẽ 'ar pe hapy, ame'ẽ ke ame'ẽ.

² Ihē rehe ngã jumu'eha renda keruhũ soroka ke emanga ym. Ame'ẽ renda ke jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe ihē ame'ẽ, a'erehe emanga ym. Ihē kotyhar aja ym ame'ẽ ke a'eta. A'etama'e renda ke aja saka ta. Ok ta katu te ame'ẽ ke a'eta mai ta, Jerusarē ok ta ke. Heta jahy rahã, aja te'e ta. Kuja, 42 jahy rahã, mai ta. (Aja rahã, ihē kotyhar ta ke mahy ta, aja mujekwa.)

³ —Ihē rehe har pandu ame'ẽ ta ke ihē amondo ta. Mokõi amondo ta. Ima'e mundeha pan xuru rãi ame'ẽ ke ta. (Aja rahã, pyai aja mujekwa. Ngã py'a Tupã koty muruwak ym, a'erehe pyai, aja mujekwa.) Heta jahy rahã, ihēma'e myrandu ke ame'ẽ ta pandu pandu ta. Kuja, 42 jahy rahã, pandu ta. Ame'ẽ 42 jahy hetaha 1.260 weraha — aja ihē pe Tupã pandu.

⁴ Kome'ẽ ywy keruhũ pe har tama'e kapitã keruhũ ke Tupã. Huwa koty mokõi ma'e weraha tymã i'ã. Ame'ẽ riki Tupãma'e myrandu pandu pandu ame'ẽ ta ke. Mokõi i'ã. Myra Tupã ruwa koty i'ã tĩ. Mokõi i'ã. Oriwé'y ke. Ame'ẽ riki myrandu pandu pandu ame'ẽ ta ke aja tĩ. Mokõi i'ã tĩ.

⁵ Ame'ẽ mokõi myrandu pandu pandu ame'ẽ ta ke amõ ta mahy ta tipe rahã, tata ke juru ngi uhem. Mokõihar ta juru ngi uhem. Ame'ẽ riki huwajan ta ke upa jukwa ta. Aja ame'ẽ mokõihar ta ke mahy tar katu ame'ẽ ta ke upa jukwa ta.

⁶ Heta jahy rahã, Tupãma'e myrandu ke ame'ẽ mokõihar ta pandu pandu rahã, Tupã je'ẽha rupi ma'e ke a'eta ma'ema'e ta. Arahã aman pe pandu ta: “Epyta” aja. Aja rahã, aman ukyr ym te ta. Myrandu pandu pandu ixo rahã, ukyr ym te ta. Tupã je'ẽha rupi mundu pe pandu ta tĩ: “Awa ruwy aja ewak!” aja. Aja rahã y riki awa ruwy aja

uwak ta oho. A'eta putar rahã pame katu te, upa ma'e ahyha ke kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta pe mondo mondo ta katu. Tupã je'ẽha rupi mondo mondo ta katu.

⁷ Myrandu ke upa pandu pandu rahã, mupyraraha renda ngi so'o jarõ aja me'ẽ uhem ta. Ame'ẽ riki mokõihar ta namõ jumai mai ta. Pe, ame'ẽ mokõihar ta ke so'o jarõ aja me'ẽ riki muputu'u ta. Jukwa ta tĩ.

⁸ Ame'ẽ mokõihar ta rete riki awa rape rupi pete'e túi. (Jaxer ame'ẽ ta ke aja ngã ukwaha naĩ, a'erehe jyty ym awa.) Ok ta katu te ame'ẽ rape rupi pete'e túi. Jerusarē ok ta rape ame'ẽ. Yman ame'ẽ ok ta pe ima'e kapitã keruhũ ke ngã jukwa tĩ. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe jukwa. Ame'ẽ Jerusarē ok ta pe har ta riki Sondo ok ta pe har ta aja tĩ. Tupã ke a'eta putar ym tĩ, aja mujekwa. Eji ywy pe har ta aja tĩ. Tupã ke a'eta putar ym tĩ, aja mujekwa tĩ.

⁹ Hete rehe amõ amõ ywy pe har ta usak ta. Amõ amõ ka'a pe har ta aja tĩ. Usak ta tĩ. Amõ koty koty je'ẽha pandu ame'ẽ ta aja tĩ. Usak ta tĩ. Amõ amõ awa ta aja tĩ. Hete rehe usak ta tĩ. Mahapyr wera rahã, amõ ixu'a rupi aja te'e usak ta. “Hete ke pejyty ym” aja ngã pandu. Pete'e túi.

¹⁰ Ame'ẽ mokõihar ta manõ, a'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta hury katu. Ahyha namõ kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke ame'ẽ mokõi Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupyrara hũ. Apõ manõ, a'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta huryha mujã. Pe, ma'e katu ame'ẽ ke a'eta me'ẽ me'ẽ ngã jupe.

¹¹ Ajame'ẽ ke mahapyrihar weraha asa oho, amõ ixu'a rupi asa oho rahã, ame'ẽ ta'ã ke Tupã mujywy muwyr tĩ. Ywytu aja peju muwyr. Pe, a'eta kwera katu pu'am. A'eta rehe usak ame'ẽ ta upa mukahem hũ.

¹² Pe, ame'ẽ mokõi Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta pe Tupã pandu. Ywa ngi pandu:

—Se ywate pejur! — aja.

Ame'ẽ ta ruwajan ta usak u'am rahã, ywa pe ame'ẽ mokõihar ta jupir oho. Ywa takãxĩha 'ar pe jupir oho.

¹³ Arahã ywy riki katak hũ. Ok ta ke mujaxer. Jande popa har ngi har peteĩ mujaxer. Ywy katak hũ ame'ẽ ke ngã ke jukwa tĩ. Kuja, 7.000 hetaha ngã ke jukwa. Amõ pyta ame'ẽ ta mukahem hũ. Pe, Tupã

pe pandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke. Ywa pe har ke nde” aja riki.

¹⁴ Pyraraha mokōihar upa. Pahar pyraraha mahapyrihar uhyk ta tī.

Jumi'a awa po wajar mokōihar ke

¹⁵ Ajame'ē ke jumi'a ke Tupā je'ēha rahoha awa po wajar mokōihar peju. Ywa pe pukái pukái hū, ame'ē rehe ihē ahendu. Kuja pukái:

—Tupā riki kome'ē ywy keruhū pe har tama'e kapitā keruhū. Tupā mondo ame'ē ke aja tī. (Kirisutu ke a'e.) Aja te'eha kapitā keruhū ke a'e. Upa ym te ta ame'ē — aja pukái.

¹⁶ Aja rahā, tamūi ta huwa koty u'ar oup. Kuja, 24 tamūi hetaha ta u'ar oup. Tupā ndutar koty ame'ē ta wapyk uī. Myrape 'ar kapitā keruhūma'e saka, ame'ē pe wapyk uī. Ame'ē ta riki huwa koty u'ar oup. (Aja Tupā rehe ipy'a ke a'eta moī moī.)

¹⁷ A'eta pandu:

“Tupā! Jandema'e sawa'e te nde! Pyrātā te hū ame'ē ke nde.

Yman nde erexo. Apo pete'e nde erexo tī. Uhā te hū ame'ē ke nde.

Nema'e pyrātā te ha namō ngā ke nde eremondo mondo apo, a'erehe: ‘Ne jō riki katu te me'ē ke’ aja japandu nde pe.

¹⁸ Nema'e mupyraraha angaha uhyk, a'erehe amō amō ywy pe har ta parahy nde rehe.

Manō ame'ē ta ke nde eremukwera katu ta, pe, ame'ē ta ke nde eremupyrara ta tī. Ame'ē angaha uhyk tī. A'erehe ngā parahy nde rehe tī.

Kome'ē ywy keruhū ke mujaxer ame'ē ta ke nde eremupyrara ta tī. Mupyraraha renda pe nde eremondo ta tī. Ame'ē angaha uhyk tī.

Nde kotyhar ta anī. Upa nde kotyhar ta pe ma'e katu ame'ē ke nde ereme'ē ta. Ame'ē angaha uhyk tī.

Ne je'ēha pandu ame'ē ta pe ma'e katu ame'ē ke nde ereme'ē ta tī. Ame'ē ta nema'e miasu ta ke.

Upa katu te nde rehe ipy'a ke moī moī ame'ē ta pe aja tī. Ma'e katu ame'ē ke nde ereme'ē ta tī.

Kapitā keruhū ta ke. Je'ēha reko ym te aja jupe, ame'ē ta ke tī. Upa ame'ē ta pe

ma'e katu ame'ē ke nde ereme'ē ta tī. Ame'ē angaha rehe uhyk tī” aja tamūi ta pandu.

¹⁹ Ywa pe Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū aja ihī. Ame'ē ke pirar. Aja rahā, kaixā rehe usak awa. Ame'ē kaixā pe ymanihar Tupā je'ēha ihī. Moise pe Tupā mujekwa, ame'ē je'ēha ke. Pe, Tupā pirā pirā. Tupā tyapuha tyapu hū tī. Ywy ke katak hū tī. Johu ngā pandu pandu hū, aja tyapu tyapu hū tī. Aman aja y rātā ukyr hū tī.

12

Kūjā ke. Mbóí keruhū ke tī.

¹ Ajame'ē ke ywa pe ma'e ke uhem. Ame'ē rehe ihē asak rahā: “Mā!” aja ihē akwa. A'ep kūjā i'āi. Ima'e mundeha warahy hendyha aja saka. Jahy rehe pyrū u'am, aja i'āi. Iākā rehe har namō i'āi. Ame'ē rehe jahy rata aja hendyha ihī tī. Kuja awa py mokōi hetaha jahy rata ta ke ihī.

² Imembyr u'ar tate, a'erehe ahy ipe. Imembyr ahy, a'erehe kūjā ahem riki.

³ Pe, amō ma'e ke ywa pe uhem tī. “Mā!” aja ihē akwa tī. Mbóí keruhū petúí. Pirā riki. Heta iākā ke. Kuja awa po wajar mokōi hetaha aja iākā. I'ak namō ixo tī. Kuja jande popa hetaha aja i'ak ke. Iākā rehe pame katu te iākā rehe har ihī. Kapitā keruhūma'e aja ame'ē.

⁴ Ywa ngi jahy rata ta ke a'e pyhyk. Huwái pe pyhyk. Mahapyr hetaha ngi har peteī pyhyk. Aja pame katu te. Pe, pyhyk rahā, kome'ē ywy keruhū pe ombor. Pe, kūjā ruwa koty a'e harō u'am. Imembyr u'ar rahā, pahar a'e u'u ta, a'erehe a'e harō u'am.

⁵ Pe, imembyr u'ar. Sawa'e ra'yr u'ar. A'e riki kome'ē ywy keruhū pe har tama'e kapitā keruhū wan ta. Ngā ke a'e mondo mondo katu te ta. Pe, ta'yn ke amō pyhyk raho. Tupā rake pyhyk raho. Tupāma'e wapyka katu te ame'ē rake pyhyk raho.

⁶ Awa nixói te ame'ē pe kūjā ujan oho. Amō renda ke Tupā moī katu. A'ep kūjā oho. A'ep kūjā ke amō ta mahy ym ta, ame'ē renda ke. A'ep heta wera rahā, 1.260 wera rahā, usak katu ta ehe. Kūjā rehe Tupā usak katu ta.

⁷ Ajame'ë ke ywa pe jumai maiha uhyk. Minge, a'e riki Tupã je'ëha rahoha tama'e kapitã keruhũ. Inamõ amõ heta Tupã je'ëha rahoha ta ixo. Pe, Minge ta namõ mbóí keruhũ jumai mai riki. Mbóí keruhũ namõ ixo ame'ë ta jumai mai tĩ. Amõ Tupã je'ëha rahoha ta ke ame'ë ta tĩ.

⁸ Pe, mbóí keruhũ ke Minge ta muputu'u. Ywa ngi muhem mondo. Ywa pe mbóí keruhũ pyta ym ta tĩ. Inamõ ixo ame'ë ta aja tĩ. Pyta ym ta tĩ.

⁹ Ywa ngi mbóí keruhũ ke Minge ta muhem mondo. Ame'ë riki ymanihar mbóí ke. Her Satana. Amõ her ãjã ramõi. A'e riki kome'ë ywy keruhũ pe har ta ke muka'u te'e hũ. Kome'ë ywy keruhũ pe mbóí ke Minge ta ombor mondo. Mbóí kotyhar ta ke ombor mondo tĩ. Ame'ë ta riki Tupã je'ëha rahoha ta ke tĩ. Ame'ë ta ke Minge ta ombor mondo tĩ.

¹⁰ Ajame'ë ke ywa pe amõ pukái, ame'ë ke rehe ihẽ ahendu. Kuja pandu:

—Apo Satanama'e pyrãtãha ngi ngã ke Tupã jo'ok. Kapitã keruhũ te aja pyrãtãha ke a'e mujekwa. Tupã mondo ame'ë ke je'ëha te reko, ame'ë ke mujekwa tĩ. (Kirisutu ke a'e.) Tupã ruwa koty pu'am ame'ë ke jande mu ta rehe har je'ë je'ë hũ. Ame'ë riki Satana ke. (Ãjã ramõi a'e.) Juru ai riki. Wera rahã aja te'e ixo. Pytun rahã aja tĩ. Aja te'e ixo tĩ. Ame'ë ke ywa ngi Minge ta muhem mondo. (Mã! Katu tiki.)

¹¹ Tupã rehe jurujar katuha ke jande mu ta hijar ym. Satana ke a'eta muputu'u aja riki. (Ãjã ramõi ke a'e.) Kirisutu riki Arapuharan Ra'yr aja a'e. Huwy pe jande mu ta py'a juhyk, a'erehe Satana ke a'eta muputu'u aja ixo tĩ. Jetehar te ke rehe a'eta jurujar katu, ame'ë ke pandu pandu, a'erehe Satana ke a'eta muputu'u, aja ixo tĩ. A'eta ke amõ ta jukwa tate rahã, tapijar te'e we Tupã rehe jurujar katu. Ajahap manõ.

¹² —Satana ke ywa ngi Minge ta muhem mondo. A'erehe pehẽ rury katu pexo. Upa ywa pe har ta! Pehẽ rury katu pexo. Tupã je'ëha rahoha ta! Pehẽ rury katu pexo tĩ. Ywy keruhũ pe har ta anĩ. Mã! Pyrara hũ ta. Y ramõi 'ar rupi wata ame'ë ta aja tĩ. Pyrara hũ ta tĩ. Pehẽ koty Satana wyjy uwy. (Ãjã ramõi a'e.) Parahy hũ

a'e. Weraha heta ym te ta a'e ma'ema'eha ke, a'erehe parahy te hũ a'e — aja riki amõ pandu.

¹³ “Mã! Ihẽ ke ywy keruhũ pe a'eta ombor muwyr” aja mbóí keruhũ ukwa rahã, kũjã ke a'e mahem oho. Sawa'e ra'yr muhem, ame'ë kũjã ke mahem oho.

¹⁴ Mokõi wyrahuran keruhũ pypo aja Tupã me'ë ipe, kũjã pe. Ame'ë pe awa nixóí te ame'ë pe a'e wewe oho. Ame'ë renda ke Tupã moí katu. A'ep 1.260 wera rahã, Tupã usak katu ehe. A'erehe mbóí keruhũ mahy ym kũjã ke.

¹⁵ Pe, juru ngi y keruhũ ke mbóí keruhũ muhem. Aja y keruhũ pe kũjã ke munde ta raho tipe.

¹⁶ Anĩ. Ywy riki owok. Y keruhũ mbóí keruhũ juru ngi muhem, ame'ë ke upa owokiha pe u'ar oho. (A'erehe kũjã ke y jukwa ym.) Ywy owok ame'ë pe upa y u'ar oho.

¹⁷ A'erehe kũjã rehe mbóí keruhũ parahy hũ we rĩ. A'erehe, imembyr ta ke a'e mupyrara hũ oho. Imembyr pyta ame'ë ta ke mupyrara hũ oho. Ame'ë imembyr ta riki Tupã je'ëha rehe hendu katu ame'ë ta ke a'eta. Jetehar te ke Jesu mujekwa, ame'ë ke a'eta pandu pandu tĩ. Hijar ym riki. Ame'ë ta riki kũjã membyr ta tĩ. Ame'ë ta ke mbóí keruhũ mupyrara hũ oho.

¹⁸ Pe, y ramõi rymy'y rehe mbóí keruhũ pu'am u'am.

13

So'o jarõ aja me'ë ke

¹ Ajame'ë ke y ramõi ngi so'o jarõ aja me'ë uhem. Ame'ë ke rehe ihẽ asak. Ihẽ Juã. Heta iãkã ihĩ. Kuja awa po wajar mokõi hetaha ihĩ. I'ak heta tĩ. Kuja jande popa hetaha i'ak ke. I'ak ta rehe pame katu te iãkã rehe har ihĩ. Kapitã keruhũma'e aja ame'ë. Iãkã rehe pame katu te ma'e her ke amõ mupinim. Ame'ë ta rer Tupã rehe juru ai ame'ë ke.

² So'o jarõ aja me'ë jangwate aja ihẽ asak. Hãí riki jangwateran aja saka. Ipy riki usu aja pyrãtã te hũ ame'ë ke ame'ë. Mbóí keruhũ riki ima'e pyrãtãha ke mondo ipe, so'o jarõ aja me'ë pe. Mbóí keruhũ je'ëha te reko, ame'ë ke a'e me'ë ipe tĩ, so'o jarõ aja me'ë pe tĩ. Mbóí keruhũ pandu ipe:

“Ihēma'e wapyka rehe ewapyk” aja. (Aja rahā, ngā ke so'o jarō aja me'ē mondo mondo ta tī.)

³ Heta iākā ngi har peteī riki kyse mungāiha rape ihī. Manō ta tipe. Ame'ē ka'ē oho, a'erehe manō ym. “Mā!” aja upa kome'ē ywy keruhū pe har ta ukwa. Pe, ixotyhar ta aja ame'ē ta uwak.

⁴ Mbói keruhū je'ēha te reko, ame'ē ke so'o jarō aja me'ē pe a'e me'ē, a'erehe mbói keruhū rehe ipy'a ke ngā moī moī katu. So'o jarō aja me'ē rehe ipy'a ke ngā moī moī katu tī. Ngā pandu:

—So'o jarō aja me'ē pyrātā te hū. A'e aja nixói amō. Marā ka ym a'e ke muputu'u awa — aja riki naī.

⁵ Pyrātāha ke so'o jarō aja me'ē pe mbói keruhū mondo, a'erehe Tupā rehe juru ai. So'o jarō aja me'ē juru ai Tupā rehe tī. Tupā aja a'e jupe tī. Pe, heta jahy, 42 jahy rahā, ame'ē riki je'ēha te reko. Ngā ke mondo mondo hū.

⁶ A'e pandu pandu:

—Tupā jaxer ai riki. Her riki jaxer ai tī. Hekoha katu ym tī. Ywa pe har ta katu ym tī. Upa jaxer ai riki — aja so'o jarō aja me'ē pandu naī.

⁷ Mbói keruhū pandu ipe: “Tupā kotyhar ta namō ejumai eho” aja. Pe, a'e jumai mai oho. Tupā kotyhar ta ke a'e muputu'u ta tī. Mbói keruhū pandu ipe tī: “Nde riki upa ka'a pe har tama'e kapitā keruhū ke. Amō amō ywy pe har tama'e kapitā keruhū ke tī. Amō koty koty je'ēha pandu ame'ē tama'e kapitā keruhū ke nde tī. Amō amō awa tama'e kapitā keruhū ke nde tī” aja so'o jarō aja me'ē pe.

⁸ Upa kome'ē ywy keruhū pe har ta ngā py'a ke moī moī ehe, so'o jarō aja me'ē rehe. Kome'ē ywy keruhū Tupā mujā ym rahā we, paper rehe uhā te hū ame'ē ta rer a'e mupinim. Ame'ē rehe her nixói ame'ē ta riki so'o jarō aja me'ē rehe ngā py'a moī moī. Ame'ē paper riki Kirisutuma'e ke. A'e ke amō ta jukwa. A'e riki Arapuharan Ra'yr aja a'e.

⁹ “Myrandu rehe pehendu katu!

¹⁰ Amō ke huwajan pyhyk ta raho aja me'ē rahā, aja oho ta a'e. Amō ke kyse pe huwajan jukwa ta aja me'ē rahā, aja kyse pe jukwa ta ame'ē ke. Aja rahā, Tupā

kotyhar ta ipy'ahu te'e hendu ta me'ē te'e. Tapijar te'e we Tupā rehe jurujar katu ta me'ē te'e tī” aja riki pandu.

¹¹ Ajame'ē ke amō so'o jarō aja me'ē ihē asak. (Mokōihar ke ame'ē.) Ywy ngi a'e uhem aja saka. I'ak mokōi namō ixo. Arapuhame ra'yr aja saka ame'ē. Pe, mbói keruhū aja a'e pandu tī.

¹² So'o jarō aja me'ē uhem py. Ame'ē je'ēha rupi ma'e ke mokōihar ma'ema'e katu. Upa kome'ē ywy keruhū pe har ta pe a'e pandu: “So'o jarō aja me'ē uhem py. Pehē py'a pemoī moī katu ehe. Mungāiha rape ka'ē ame'ē ke namō a'e ixo. Pehē py'a pemoī moī ehe” aja so'o jarō aja me'ē mokōihar pandu.

¹³ Ma'e ke so'o jarō aja me'ē ma'ema'e katu. Mokōihar ke a'e. Marā ka ym amō ma'eha. Ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. Upa ngā usak u'am rahā, ywa ngi tata ke a'e mujy muwyr. Kome'ē ywy keruhū pe mujy muwyr.

¹⁴ Uhem py so'o jarō aja me'ē huwa koty ma'e ke a'e ma'ema'e katu. Pyrātāha ke mbói keruhū muwyr ipe, so'o jarō aja me'ē mokōihar pe. A'erehe marā ka ym amō ma'eha. Ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. Aja upa kome'ē ywy keruhū pe ixo ame'ē ta ke a'e muka'u te'e. Ame'ē ta pe a'e pandu:

—I'ā ke pemujā. So'o jarō aja me'ē'ā ke pemujā. Iākā ke kyse puku pe amō mungāi. Manō ym a'e. Ame'ē ma'e'ā ke pemujā — aja riki ngā pe.

¹⁵ Pyrātāha ke mbói keruhū muwyr ipe. A'erehe ame'ē'ā ke so'o jarō aja me'ē mokōihar peju. So'o jarō aja me'ē uhem py, ame'ē'ā ke peju. Aja rahā, ixuwe katu pu'am. Aja rahā, je'ēha uhem ipe. Pe, ame'ē pandu: “Ihē rehe ipy'a ke ngā moī moī ym rahā, ame'ē ta ke pejukwa” aja kwera ramō ame'ē pandu.

¹⁶ Upa awa ta pe so'o jarō aja me'ē pandu. Mokōihar ke a'e. Kuja pandu. “Ma'e ngā ukwaha ke pehē pykā rehe pemoī. Pehē po jywa katu kotyhar rehe pemoī tī. Upa ngā pe aja pepandu. Kapitā keruhū aja ixo ame'ē ta pe pepandu tī. Je'ēha reko ym te ame'ē ta pe aja tī. Pepandu tī. Ima'ehū namō ixo ame'ē ta pe aja tī. Pepandu tī. Ima'e ym te ame'ē ta pe aja tī. Pepandu tī.

Amō ta te'e paraky ame'ē ta pe aja tī. Aja me'ē ijar aja ixo ame'ē ta pe aja tī. Pepandu tī. Upa ngā pe aja me'ē pepandu. ('Ngā ukwaha ke pehē pykā rehe pemoī. Pehē po jywa katu kotyhar rehe pemoī tī' aja pepandu)" aja so'o jarō aja me'ē pandu.

¹⁷ Ame'ē ngā ukwaha nixói rahā, marā ka ym ma'e ke muhepyha. Marā ka ym ma'e ke jo'okiha amō ngi tī. Ame'ē ngā ukwaha riki so'o jarō aja me'ē rer ke. Her moī ym rahā, ukwaha mangaha ke moī ta.

¹⁸ Mā! Ukwaha katu ta me'ē te'e awa. Ukwaha katu ame'ē ke, aja amō ixo rahā, mā peja ngā ukwaha ke emanga. So'o jarō aja me'ē ukwaha mangaha ke emangarahā! Ame'ē ukwaha mangaha sawa'e rer aja ame'ē. Kuja ukwaha ke: 666 aja riki.

14

Kirisutu namō ixotyhar ta ixo

¹ Ajame'ē ke ihē ama'ā rahā, ywy'ā keruhū rehe Arapuharan Ra'yr pu'am u'am, ame'ē ke rehe ihē asak. (Kirisutu a'e.) Ywy'ā keruhū rer Siā. (Ame'ē Jerusarē ok ta pyahu, aja ngā ukwaha.) Inamō heta te hū ixotyhar ta ixo. Kuja, 144.000 hetaha ta ixo. Ame'ē ta pykā rehe Kirisutu rer pame katu te amō mupinim. (Aja rahā, ixotyhar ta ke aja mujekwa.) Ipái rer mupinim tī. (Aja rahā, ixotyhar ta ke aja mujekwa tī.)

² Pe, ywa ngi panduha uwyr. Ame'ē ke rehe ihē ahendu. Ita pupur keruhū aja ahendu. Tupā tyapuha keruhū aja tī. Araraperan ke nupāha ta hykýi, aja panduha tyapuha uwyr. Ame'ē ke rehe ahendu tī.

³ Pe, wapyka ndutar koty 144.000 hetaha ta pu'am u'am tī. Jyngariha pyahu ame'ē ke a'eta jyngar u'am. Tumeme ixuwe katu hū ame'ē ta huwa koty aja tī. Jyngar u'am tī. Tamūi ta ruwa koty aja tī. Jyngar u'am tī. Ame'ē 144.000 hetahama'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe Kirisutu muhepy. Kome'ē ywy keruhū pe har ta ngi jo'ok riki. Ame'ē ta jō riki ame'ē jyngariha pyahu ame'ē ke jumu'e katu. Amō ta anī.

⁴ Ame'ē ta riki kūjā rehe pyta ym te. Sawa'e jeje te'e ixo ame'ē ta ke, aja ame'ē ta ixo. Arapuharan Ra'yr oho. (Kirisutu a'e.) Haikwer rupi ame'ē ta oho tī. Ame'ē tama'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe Kirisutu

muhepy. Kome'ē ywy keruhū pe har ta ngi har ame'ē ta ke Tupā pe me'ē py, ame'ēja saka. Arapuharan Ra'yr pe me'ē py, ame'ēja saka tī.

⁵ Te'e pandu ym te ame'ē ta, aja ukwaha katu awa. Anī te ame'ē ta. Katu ame'ē ta ke ame'ē ta.

Mahapyr Tupā je'ēha rahoha ta ke

⁶ Ajame'ē ke amō Tupā je'ēha rahoha rehe ihē asak. Ywate wewe oho ixo. Upa katu te kome'ē ywy keruhū pe har ta pe myrandu katu ke a'e pandu raho. Ame'ē myrandu upa ym te ta. Uhā te hū, aja saka. Ame'ē ke upa amō amō awa ta pe pandu raho. Upa ka'a pe har ta pe aja tī. Pandu raho tī. Upa amō koty koty je'ēha pandu ame'ē ta pe aja tī. Pandu raho tī. Upa amō amō ywy pe har ta pe aja tī. Myrandu katu pandu raho tī.

⁷ Hātā a'e pandu:

—Upa kome'ē ywy keruhū pe har ta ke Tupā mutyryk tyryk ta. A'e riki ngā pe pandu ta: “Nde katu.” Anī rahā: “Nde katu ym” aja. Ame'ē angaha uhyk apo 'y. A'erehe: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pepandu ipe. Pehē py'a ke pemoī moī katu ehe tī. A'e riki ywa ke mujā. Kome'ē ywy keruhū aja tī. Mujā tī. Y ramūi aja tī. Mujā tī. Upa mundu aja tī. A'e riki mujā tī — aja Tupā je'ēha rahoha pandu.

⁸ Peteīhar upa rahā, Tupā je'ēha rahoha mokōihar pandu:

—Mambiro ok ta keruhū ke Tupā mai! Upa katu te mai! Upa ngā ke a'e muka'u te'e hū, a'erehe Tupā aja ym ame'ē ke rehe ngā py'a ke ngā moī moī. Kawī ngi ka'u ame'ēja saka riki — aja pandu.

⁹ Mokōihar upa pandu rahā, Tupā je'ēha rahoha mahapyrihar pukái:

—So'o jarō aja me'ē rehe ipy'a ke amō moī moī rahā, (ame'ē ke rehe Tupā parahy te hū ta.) So'o jarō aja me'ē'ā rehe ipy'a ke amō moī moī rahā, aja tī. (Ame'ē ta rehe Tupā parahy te hū ta tī.) Ipykā rehe ame'ē ukwaha moī rahā, aja tī. (Ame'ē ta rehe Tupā parahy te hū ta tī.) Ipo rehe ame'ē ukwaha moī rahā, aja tī. (Ame'ē ta rehe Tupā parahy te hū ta tī.)

¹⁰ Kawī iro te ame'ē ke amō u'u, aja Tupā parahy te ha ke pyhyk ta. Ame'ē ke kawī

ryru pe Tupã moĩ, ame'ēja saka. Ame'ẽ ta ke tata pe a'e mupyrara ta. Enxo ukwái ixo ame'ẽ pe mupyrara ta tĩ. Ahy hũ ta. Ame'ẽ mupyraraha ke Tupã je'ẽha rahoha ta katu te ame'ẽ ta usak ta. Arapuharan Ra'yr usak ta tĩ. (Kirisutu a'e.)

¹¹ Tata pe mupyrara riki. Ame'ẽ tata takãxĩha aja te'eha pu'am u'am. Upa ym te ta. Ahy te hũ. Putu'u ym te riki. Wera rahã, putu'u ym. Pytun rahã, aja tĩ. Putu'u ym tĩ. So'o jarõ aja me'ẽ rehe ipy'a moĩ moĩ, ame'ẽ ta pyrara te hũ. Putu'u ym te. So'o jarõ aja me'ẽã rehe ipy'a moĩ moĩ, ame'ẽ ta pyrara te hũ tĩ. Her ukwaha ke moĩ ame'ẽ ta aja tĩ. Ahyha putu'u ym te ta tĩ — aja Tupã je'ẽha rahoha pandu. Mahapyrihar ke ame'ẽ.

¹² Tupã je'ẽha rehe hendu katu ame'ẽ ta ipy'ahu te'e hendu ta me'ẽ te'e. Jesu rehe tapijar te'e we jurujar katuha hijar ym ame'ẽ ta ipy'ahu te'e hendu ta me'ẽ te'e tĩ. Tupã kotyhar ta aja ixo ta me'ẽ te'e tĩ.

¹³ Ajame'ẽ ke ywa ngi panduha uwyr. Ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu. Kuja pandu:

—Kuja emupinim. Apo har jandema'e kapitã keruhũma'e parakyha ke amõ ta ma'ema'e ixo. Tupã je'ẽha ke pandu pandu ame'ẽ ke ima'e parakyha ke. Aja ixo rahã, ame'ẽ ta ke amõ ta jukwa. Aja rahã, mã hury katu ame'ẽ ta ke a'eta — aja ahendu.

Tupã'ã pandu:

—A'e tỹ! Ame'ẽ ta paraky te hũ. Apo putu'u katu te ta. Paraky te hũ, a'erehe ma'e katu ame'ẽ ke Tupã me'ẽ ta. Ame'ẽ namõ ixo, a'erehe hury katu te ta — aja riki.

Ngã ke Tupã je'ẽha rahoha ta mujy'ar

¹⁴ A'engi ihẽ asak rahã, ywa takãxĩha ituwyr ame'ẽ rehe ihẽ asak. Ame'ẽ 'ar pe awa aja wapyk uĩ. (Kirisutu a'e.) Iãkã rehe har namõ ihĩ. Kapitã keruhũma'e aja ame'ẽ. (Aja rahã, upa katu te huwajan ta ke a'e muputu'u, aja mujekwa katu.) Itatawa ke te'e mujã ame'ẽ ke iãkã rehe har. Kyse apar haimbe ame'ẽ ke ipo pe pyhyk reko.

¹⁵ Pe, amõ Tupã je'ẽha rahoha uhem. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ngi uhem. Tupã koty ngi uhem. Ywa takãxĩha 'ar pe wapyk uĩ ame'ẽ pe hãtã a'e pandu:

—Angaha uhyk riki. Kyse apar pe ma'e tyarõ ame'ẽ ke emondok. Ematyr. Kome'ẽ ywy keruhũma'e ke tyarõ riki — aja ipe.

¹⁶ Pe, takãxĩha 'ar pe wapyk ame'ẽ ke kyse apar pe mondok. Kome'ẽ ywy keruhũma'e tyarõ ame'ẽ ke mondok. Ame'ẽ ke matyr. (Aja rahã, kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke mujy'ar ta. Ixotyhar ta ke ixoty a'e mujy'ar, aja mujekwa.)

¹⁷ A'engi ywa pe har Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ngi amõ Tupã je'ẽha rahoha rehe ihẽ asak. Kyse apar haimbe ame'ẽ ke a'e pyhyk reko tĩ.

¹⁸ Ajame'ẽ ke amõ Tupã je'ẽha rahoha rehe ihẽ asak. Ame'ẽ riki tata harõha ke. Tata usakiha ke a'e tĩ. Myrape keruhũ rake ngi a'e uwyr. Kome'ẽ ywy keruhũ pe rahã, tapi'iruhu ke hapy, ame'ẽ myrape keruhũ aja saka. Pe, kyse apar haimbe ame'ẽ ke pyhyk reko. Ame'ẽ pe pandu.

—Ma'eywa ke kyse apar pe emondok. Uwa ame'ẽ ma'eywa ke. Peme'ẽ ywy keruhũ pe uwa ty túi. Tyarõ riki, a'erehe a'ep emondok eho — aja pandu.

¹⁹ A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe Tupã je'ẽha rahoha mondok uwyr. Hymbo ngi uwa ke mondok. Ame'ẽ ke tykwer jamiha renda pe ombor. Ame'ẽ jamiha renda Tupã parahy te ha aja saka.

²⁰ Ok ta kurar sorokap jamiha renda ihĩ. Ame'ẽ pe uwa ke jami. Awa ruwy aja tykwer uhem hũ ingi. Y tiha aja uhem. Manga rahã, tyyha riki peteĩ met, amõ met ixu'ap tyyha. Pukuha manga rahã, 300 kiro met pukuha. (Upa aja rahã, kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke Tupã je'ẽha rahoha ta mujy'ar ta. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ke a'eta. Pe, ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara te hũ ta. Awa ruwy uhemihã aja ahy te hũ ta ngã ke, aja mujekwa.)

15

Ma'e ahyha a'ejõhar ke

¹ Ajame'ẽ ke ywa rehe amõ ma'e rehe ihẽ asak tĩ. Ame'ẽ ke ihẽ asak rahã: “Mãte we ame'ẽ te a'e my!” aja ihẽ akwa. Kuja ihẽ asak. Tupã je'ẽha rahoha ta awa po wajar mokõi hetaha rehe ihẽ asak tĩ. Kuja ame'ẽ ta pyhyk reko. Ma'e ahyha awa po wajar mokõi hetaha ke. Ame'ẽ riki a'ejõhar ke. Ame'ẽ ke Tupãma'e parahy te ha ke. A'ejõhar ke ame'ẽ.

² Pe, y ramõi aja ihẽ asak. Waruwa aja ame'ẽ. Tata namõ mupara aja riki. Pe,

so'o jarō aja me'ē koty ipy'a ke muruwak ym ame'ē ta rehe ihē asak. Tapijar te'e we Tupā rehe jurujar katu ame'ē ta ke a'eta. Ame'ē so'o jarō aja me'ē'ā koty ipy'a ke muruwak ym tī. Ame'ēma'e ukwaha ke moī ym tī, ipykā rehe. Ame'ē ta rehe ihē asak. Y ramūi aja ame'ē rake pu'am u'am. Ame'ē ta pe pame katu te araraperan ke Tupā me'ē me'ē. Ame'ē ke ngā jywa rehe ngā pyhyk u'am.

³ Moise mu'e, ame'ē jynhariha ke ame'ē ta jynjar u'am. A'e riki Tupāma'e miasu ke. Arapuharan Ra'yr rehe ame'ē ta jynjar u'am tī. (Kirisutu ke a'e.) Kuja jynjar:

“Tupā! Jandema'e sawa'e te nde! Pyrātā te hū ame'ē ke nde.

Mā! Nde erema'ema'eha riki katu te ame'ē ke.

Jetehar rupi ma'e ke nde erema'ema'e katu. Katu te ha rupi nde erema'ema'e katu tī.

Upa amō amō ywy pe har tama'e kapitā keruhū te nde.

⁴ Sawa'e! Nde rehe upa ngā hendu katu ta. Upa ngā pandu ta: ‘Ne jō riki katu te me'ē ke' aja.

Nde pe ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixōi te.

Jetehar rupi nde erema'ema'e, ame'ē ke rehe upa ngā usak, a'erehe nde rehe upa katu te amō amō ywy pe har ta ngā py'a ke moī moī ta uwyr” aja riki jynjar.

⁵ Ajame'ē ke ywa pe har Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū rehe ihē asak. Hukwen pirar aja asak. A'ep so'o pিরer ke te'e mujā aja ihī. Ame'ē so'o pিরer ok keruhū: “Ko Tupā ixo” aja ame'ē mujekwa.

⁶ Pe, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ngi Tupā je'ēha rahoha ta uhem. Awa po wajar mokōi hetaha ke. Ma'e ahyha awa po wajar mokōi hetaha namō ixo ame'ē ta ke a'eta. Ima'e mundeha hendy hū ame'ē ke namō ixo. Katu te ame'ē ke. Ipixi'a rupi ma'e pukwariha ihī. Itatawa ke te'e mujā ame'ē ke.

⁷ Ame'ē ta pe ma'e ke amō me'ē. Tumeme ixuwe katu hū ame'ē ta ngi har peteī me'ē ma'e ke. Kuja, ita rekūi awa po wajar mokōi hetaha. Itatawa ke te'e mujā ame'ē ke. Ame'ē pe Tupā parahyha tyryhem ihī. Ame'ē ke Tupā je'ēha rahoha awa po wajar

mokōi hetaha ta pe me'ē. Tupā riki uhā te hū ame'ē ke a'e.

⁸ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe tata takāxīha pu'am hū u'am. Tupā katu te ha ke ame'ē mujekwa. Ima'e pyrātā te ha ke mujekwa tī. Ma'e ahyha awa po wajar mokōi hetaha ke Tupā je'ēha rahoha ta jyhē ta. Ame'ē upa ym rahā we, marā ka ym Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ixeha awa. Tupā je'ēha rahoha awa po wajar mokōi hetaha ta ma'e ahyha ke jyhē ta.

16

Tupāma'e parahyha ke

¹ Ywa pe har Tupāma'e ngā jumu'eha renda keruhū ngi amō hātā pandu. Ame'ē ke rehe ihē ahendu. Ihē Juā. Tupā je'ēha rahoha ta pe hātā pandu: “Peho! Ita rekūi pe ihī ame'ē ke pejyhē peho. Awa po wajar mokōi hetaha ita rekūi ke. Ame'ē pe Tupāma'e parahyha ke ihī. Ywy keruhū pe pejyhē peho” aja ahendu.

² Tupā je'ēha rahoha peteīhar jyhē oho. Kome'ē ywy keruhū pe ita rekūi pe ihī ame'ē ke jyhē oho. Aja rahā pere ahy te hū ame'ē ke awa ta rehe uhem. So'o jarō aja me'ē ukwaha reko ame'ē ta rehe uhem. Ipykā rehe ukwaha ihī. Ipo rehe aja tī. Ihī tī. Upa ame'ē ta rehe pere uhem. So'o jarō aja me'ē'ā rehe ipy'a ke amō ta moī moī, ame'ē ta rehe pere ahy te hū ame'ē ke uhem tī.

³ A'engi Tupā je'ēha rahoha mokōihar ita rekūi pe ihī ame'ē ke jyhē tī. Y ramūi pe jyhē. Aja rahā, y riki awa ruwy aja uwak. Manō ame'ē ruwy aja ame'ē. Upa katu te y rupi ixo ame'ē ta ke manō. Pyta we ym te.

⁴ A'engi Tupā je'ēha rahoha mahapyrihar ita rekūi pe ihī ame'ē ke jyhē tī. Y pe ombor. Mundu pe aja tī. Ombor tī. Upa y riki awa ruwy aja uwak tī.

⁵ Pe, Tupā je'ēha rahoha pandu ame'ē ke rehe ihē ahendu. A'e riki y harōha ke. Y usakiha ke tī. Kuja pandu:

—Tupā! Katu te ame'ē ke nde. Ngā ke nde eremupyrara. Ame'ē ke katu. Yman nde erexo. Apo pete'e nde erexo tī. Nde ruhā te hū ame'ē ke nde.

⁶ Nde kotyhar ta ke ngā jukwa. Huwy muhem riki. Nde je'ēha pandu ame'ē ta ke

aja tĩ. Jukwa tĩ. A'erehe ngã pe awa ruwy aja nde eremondo. Ame'ẽ ke a'eta u'u, ame'ẽja saka. (Aja rahã, huwy muhem, aja ame'ẽ ta ke Tupã jukwa tĩ, aja mujekwa.) Aja katu a'eta pe – aja pandu.

⁷ Pe, myrape keruhũ koty ngi amõ pandu, ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu. Kome'ẽ ywy keruhũ pe rahã, myrape keruhũ 'ar pe tapi'iruhu ke hany. Ame'ẽ myrape keruhũ aja ame'ẽ. Kuja pandu: “Tupã! Jandema'e sawa'e te ke nde! Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke nde. Jetehar rupi ngã ke nde eremupyrara ta. Nde eremupyrara ta rahã, katu tiki ame'ẽ tĩ” aja ahendu.

⁸ A'engi Tupã je'ẽha rahoha tumemehar ita rekúi pe ihĩ ame'ẽ ke jyhẽ tĩ. Warahy rehe jyhẽ. Aja rahã, warahy haku te hũ oho. A'erehe ngã pিরer ke hany, aja riki.

⁹ Warahy haku te hũ. Ngã pিরer ke hany. A'erehe Tupã pe a'eta pandu: “Nde katu ym” aja ipe naĩ. (Tupã riki ma'e ahyha ke muwyr, aja ngã ukwa a'erehe Tupã rehe juru ai.) Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi ipy'a ke ngã muruwak ym. Tupã koty muruwak ym. “Katu te ame'ẽ ke nde” aja Tupã pe pandu ym ngã.

¹⁰ A'engi Tupã je'ẽha rahoha awa po wajar peteĩhar upa har ita rekúi pe ihĩ ame'ẽ ke jyhẽ tĩ. So'o jarõ aja me'ẽ ma'e wapyka rehe jyhẽ. Aja rahã, hekoha rupi pytun te oho. A'e riki ngãma'e kapitã keruhũ aja ixo. Upa ame'ẽ renda rupi pytun te oho. Hembe ke a'eta su'u su'u rãi u'am. Ahy te hũ ngã, a'erehe hembe ke su'u su'u u'am.

¹¹ Pe, a'eta pandu: “Tupã! Ywa pe har ke nde! Katu ym te nde” aja riki naĩ. Ahy te ngã ixo. Pere hũ tĩ. Ahy riki a'erehe Tupã rehe juru ai. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi ngã muruwak ym. Tupã koty muruwak ym.

¹² A'engi Tupã je'ẽha rahoha awa po wajar peteĩhar ita rekúi pe ihĩ ame'ẽ ke jyhẽ tĩ. Y pe jyhẽ. Y rer Eura. Aja rahã, y riki upa katu te typa oho. A'erehe ame'ẽ y renda rupi kapitã keruhũ uwyr ta. Warahy uhemihã kotyhar kapitã keruhũ ame'ẽ. Y rapyrer rupi uwyr ta.

¹³ A'engi ãjã ta rehe ihẽ asak. Mahapyr asak. Jaxer ai te ame'ẽ ta ke a'eta. Kururu aja ame'ẽ ta rehe asak. Mbói keruhũ juru ngi peteĩ uhem. Amõ riki so'o jarõ aja me'ẽ

juru ngi uhem tĩ. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ran juru ngi amõ uhem tĩ. Aja asak tĩ.

¹⁴ ãjã ta ke ame'ẽ ta. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke a'eta ma'ema'e katu. Ame'ẽ mahapyr ãjã ta riki upa katu te kapitã keruhũ ta ke mujy'ar. Kome'ẽ ywy keruhũ rupi ixo ame'ẽ ta kapitã keruhũ ta ke mujy'ar. Jumaiha rehe mujy'ar. Tupã namõ jumai ta. A'e riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e.

¹⁵ –Pesarahã! Awa ukwa ym ha rupi ma'e mukanĩha uhyk uwyr. Aja amõ harõ ym rahã, ihẽ ajur ta. Amõ ukwer ym, aja ixo rahã, huru katu ame'ẽ ke a'e. Ukwer ym, aja ima'e mundeha ke rehe amõ usak katu. Peta kÿ, aja ixo. Aja rahã, jawe te'e aja wata ym. Jawe te'e rahã, huxĩ ta. Peta kÿ, aja amõ ixo rahã, huxĩ ym ta – aja riki Kirisutu pandu.

¹⁶ Pe, ma'e renda pe kapitã keruhũ ta ke ãjã ta mujy'ar. Ame'ẽ renda rer: “Aman-genõ.” Aja riki jundéu awa ta je'ẽha ipe.

¹⁷ A'engi Tupã je'ẽha rahoha awa po wajar mokõihar ita rekúi pe ihĩ ame'ẽ ke jyhẽ tĩ. Ywate ngi jyhẽ. Ywa pe har Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ihĩ. Ame'ẽ pe wapyka ihĩ. Kapitã keruhũma'e aja ame'ẽ. Ame'ẽ ngi Tupã hãtã pandu. Kuja. “Upa katu te riki” aja pandu.

¹⁸ Pe, Tupã pirã pirã hũ. Tupã tyapuha tyapu hũ tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ katak te hũ tĩ. Sawa'e ke Tupã mujã, ame'ẽ ngi har aja ywy ke katak ym. Mãte hũ katak hũ. Ywy katak hũ, ame'ẽ 'ar koty te we hũ ame'ẽ katakiha.

¹⁹ Ame'ẽ ok ta keruhũ owo. Mahapyr pyngwer aja owo. Upa amõ amõ ywy pe ok ta ihĩ, ame'ẽ ta ke upa mujaxer tĩ. Mambiro ok ta ke Tupã harái ym. Ame'ẽ pe har ta ke a'e mupyrara te hũ. Ame'ẽ ta pe pandu: “Ihẽma'e ita rekúi ngi kawĩ pe'u” aja pandu. (Aja rahã, Tupãma'e parahy te ha ke ame'ẽ ta pyhyk.)

²⁰ Upa ypa'ũ riki kanim oho. Upa ywy'ã keruhũ kanim oho tĩ.

²¹ Ywa ngi aman aja y rãtã ukyr tĩ. Y rãtã keruhũ riki. Puhýi ame'ẽ. Kuja, 40 kir puhýiha riki ukyr. Ywy pe har ta rehe ukyr. Pe, ame'ẽ ta Tupã rehe juru ai. “Katu ym nde” aja pandu naĩ. Y rãtã keruhũ ukyr rahã, ahy te hũ. A'erehe Tupã rehe juru ai.

17

Kūjā katu ym ame'ē rehe har

¹ Ajame'ē ke Tupā je'ēha rahoha awa po wajar mokōi hetaha ngi har peteī uwyr ihē koty. Ame'ē Tupā je'ēha rahoha ta ita rekūi pyhyk reko ame'ē ke. Awa po wajar mokōi hetaha ita rekūi ke. Pe, ihē rehe uhyk rahā, ihē pe pandu:

—Ejur! Y rymy'y rehe ame'ē ok ta keruhū ngā mujā. Myja me'ē ame'ē ke Tupā mai ta my? Ame'ē ke nde pe ihē amujekwa ta. Ame'ē ok ta keruhū riki kūjā ka'u te'e aja saka.

² Ame'ē kūjā rehe kome'ē ywy keruhū pe har tama'e kapitā keruhū ka'u te'e. (Aja rahā, ame'ē ok ta pe har ta ma'ema'eha ke rehe ngā py'a ke ngā moī moī. Ipy'a moī ehe, a'erehe kūjā ka'u te'e aja ame'ē.) Ame'ē kūjāma'e kawī ke kome'ē ywy pe har ta u'u tī. Ame'ē kawī ma'e ka'u te'eha aja saka. (Aja rahā, ame'ē ok ta pe har ta aja ma'e ka'u te'eha ke ngā ma'ema'e tī, aja mujekwa) — aja ihē pe pandu.

³ Ihē py'a rehe Tupā'ā ihī katu. Ihē Juā. Pe, ihē ke Tupā je'ēha rahoha pyhyk raho. Awa nixói te ame'ē pe pyhyk raho. A'ep kūjā rehe ihē asak. So'o jarō aja me'ē pirā ame'ē ke rehe asak tī. Ame'ē kupe 'ar pe kūjā wapyk uī. Hete rupi her ihī. Tupā rehe juru ai, ame'ē rer riki heta ihī. Pe, ame'ē so'o jarō aja me'ē heta iākā namō ixo. Awa po wajar mokōi hetaha iākā. I'ak heta tī. Jande popa hetaha i'ak ke.

⁴ Kūjāma'e mundeha katu te. Pan pirangwer ke te'e mujā ame'ē ke te'e ame'ē mundeha. Pan pirā amō tī. Itatawa ke te'e ma'e ke mujā, ame'ē ke mundeha rupi moī moī tī. Aja mukatuha. Itara'yr muhepy hū ame'ē ke moī moī tī. Pero moī tī. Pu'yr aja ame'ē. Aja mukatuha tī. Ipo pe ita rekūi ra'yr ke a'e pyhyk reko. Itatawa ke te'e mujā ame'ē ke. Tyryhem riki. Upa ma'e ka'u te'eha ma'ema'e ame'ē ke ihī ipe. Upa katu te jaxer ai ame'ē ke ihī ipe tī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe upa ma'e ke ita rekūi ra'yr pe ihī.

⁵ Ipykā rehe her ke amō mupinim. Myja me'ē ame'ē rer my? Yman ame'ē ke ukwa ym awa rī. Kuja her. “Mambiro ok ta keruhū ke. Upa kūjā ka'u te'e ame'ē

tama'e kapitā keruhū aja ame'ē. Kome'ē ywy keruhū pe upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē tama'e kapitā keruhū ke a'e tī. Kūjā ke a'e” aja riki.

⁶ Tupā kotyhar ta ruwy ngi kūjā ka'u, aja ihē asak. Jesu rehe jurujar katuha ke hijar ym, ame'ē ta ke amō ta jukwa. Ame'ē ta ruwy ngi ka'u tī. (Aja rahā, Tupā kotyhar ta ke kūjā jukwa, aja mujekwa ngā pe. Jesu rehe jurujar katuha ke hijar ym ame'ē ta ke jukwa tī, aja mujekwa tī.)

Ame'ē kūjā rehe ihē asak rahā: “Mā!” aja ihē akwa.

⁷ Aja rahā, ihē pe Tupā je'ēha rahoha pandu:

—Nde eremukahem rahā, katu ym. Myja me'ē ame'ē kūjā my? Yman ame'ē ke amō ukwa ym rī. Ame'ē ke nde pe ihē amujekwa ta apo 'y. So'o jarō aja me'ē rehe har ihē amujekwa ta tī. Ame'ē kupe 'ar pe kūjā wapyk. Iākā kuja hetaha, awa po wajar mokōi. I'ak kuja hetaha tī, jande popa.

⁸ Ame'ē so'o jarō aja me'ē ixo kwe. Apo anī. Nixói apo 'y. Mupyraraha renda ngi uhem Tate. Jumai ta oho a'e. Pe, a'e ke Tupā jukwa ta. Ame'ē so'o jarō aja me'ē rehe kome'ē ywy keruhū pe har ta usak rahā: “Mā!” aja ukwa. Ame'ē ta rer ke paper rehe nixói. Uhā te hū ame'ē ta rer aja ym. Kome'ē ywy keruhū ke Tupā mujā ym rahā we, uhā te hū ame'ē ta rer ke paper rehe a'e mupinim. Ame'ē rehe nixói te ame'ē ta rer. Ame'ē so'o jarō aja me'ē ixo kwe. Apo nixói 'y. Manō riki. Uwyr ta tī.

⁹ —Apo ukwa katu ame'ē ke ukwa ukwa ta me'ē te'e. Iākā awa po wajar mokōi hetaha riki ywy'ā awa po wajar mokōi hetaha ke. Ame'ē 'ar pe kūjā wapyk uī. Aja rahā, ok ta riki ywy'ā awa po wajar mokōi ihī, aja mujekwa. Ame'ē ok tama'e kapitā keruhū awa po wajar mokōi hetaha ixo tī.

¹⁰ Awa po wajar peteīhar upa hetaha upa 'y. Nixói apo 'y. Awa po wajar peteīhar riki kapitā keruhū kote'e ixo apo 'y. Amō riki awa po wajar mokōihar uhyk ym we uwyr rī. Ame'ē uhyk uwyr rahā, jahy heta ym rahā, kapitā keruhū aja ixo ta tī.

¹¹ So'o jarō aja me'ē ixo kwe. Apo nixói 'y. Ame'ē riki awa po wajar mahapyrihar ke a'e. Ame'ē riki awa po wajar mokōi ngi

har peteĩ a'e. Jumai oho. Pe, a'e ke Tupã jukwa ta.

¹² –I'ak jande popa rehe nde eresak. Ame'ẽ riki kapitã keruhũ jande popa hetaha ta. Ame'ẽ ta kapitã keruhũ aja ixo ym we rĩ. Uhyk ta kÿ. So'o jarõ aja me'ẽ namõ ame'ẽ ta ke kapitã keruhũ aja amõ mu'am ta. I'i atu we ym rahã, kapitã keruhũ aja ixo ta tĩ.

¹³ Ame'ẽ kapitã keruhũ jande popa hetaha ma'ema'e. Ame'ẽ ke peteĩhar aja ma'ema'e. So'o jarõ aja me'ẽ pe ame'ẽ ta pandu: “Nde riki jandema'e kapitã keruhũ ke apo 'y. Jande je'ẽha rupi ma'e ke ema'ema'e katu” aja so'o jarõ aja me'ẽ pe pandu.

¹⁴ Arapuharan Ra'yr namõ so'o jarõ aja me'ẽ jumai ta oho. (Kirisutu ke a'e.) Kapitã keruhũ jande popa hetaha aja tĩ. Jumai ta oho tĩ. Pe, ame'ẽ ta ke Arapuharan Ra'yr muputu'u ta. A'e riki kapitã keruhũ te. “Ihẽma'e ke pehẽ” aja Kirisutu pandu ame'ẽ ta jumai oho inamõ tĩ. “Ihẽ koty ejur” aja Kirisutu pandu ame'ẽ ta jumai oho inamõ tĩ. Ixotyhar ta jurujar katuha ke hijar ym ame'ẽ ta jumai oho inamõ tĩ. So'o jarõ aja me'ẽ ke a'eta muputu'u ta oho tĩ. Kapitã keruhũ ta ke muputu'u ta tĩ – aja Tupã je'ẽha rahoha pandu.

¹⁵ Ihẽ pe Tupã je'ẽha rahoha pandu tĩ:

–Y rehe nde eresak. Ame'ẽ 'ar pe kũjã ka'u te'e pyrũ. Ame'ẽ y riki amõ amõ ywy pe har ta ke. Amõ amõ awa ta ke tĩ. Amõ koty koty je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke tĩ. Amõ amõ ka'a pe har ta ke tĩ.

¹⁶ Kũjã ka'u te'e ame'ẽ ke i'ak jande popa hetaha putar ym ta. So'o jarõ aja me'ẽ aja tĩ. Putar ym ta kũjã ke tĩ. Upa katu te kũjãma'e ke jo'ok ta ingi. Jawe te'e aja a'e ke ame'ẽ ta mupyta ta ixo. (Aja rahã, a'e ke muputu'u ta, aja mujekwa.) Kũjã rukwer ke u'u ta, ame'ẽja saka ta. Kũjã ke tata pe hany ta, ame'ẽja saka upa katu te mujaxer ta tĩ. (Aja rahã, kũjã riki kapitã keruhũ aja putar ym aja mujekwa.)

¹⁷ Tupã pandu: “Ihẽ aputar ame'ẽ ke kapitã keruhũ ta ma'ema'e ta. Ihẽ aputar-ihã ke ipy'a rehe ihẽ amoĩ ta, a'erehe ihẽ aputar ame'ẽ ke a'e ma'ema'e ta” aja a'e pandu. A'erehe kapitã keruhũ ta pandu: “Nde riki jandema'e kapitã keruhũ

ke apo 'y. Jande je'ẽha rupi ma'e ke ema'ema'e katu” aja so'o jarõ aja me'ẽ pe pandu. A'erehe so'o jarõ aja me'ẽ riki kapitã keruhũ aja ixo. Tupã pandu ame'ẽ ke upa uhyk ym rahã we, aja ixo ta ame'ẽ.

¹⁸ –Kũjã rehe nde eresak, ame'ẽ riki ok ta keruhũ ke. Ame'ẽ ok ta keruhũ ngi je'ẽha uhem, ame'ẽja saka. Upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har tama'e kapitã keruhũ ke mondo mondo. A'erehe ame'ẽ ok ta keruhũ je'ẽha te reko, ame'ẽja saka – aja ihẽ pe Tupã je'ẽha rahoha pandu.

18

Mambiro ok ta ke upa katu te mujaxer

¹ Ajame'ẽ ke amõ Tupã je'ẽha rahoha rehe ihẽ asak. Ihẽ Juã. Ywa ngi wyjy uwy a'e. Je'ẽha te reko. Katu te ame'ẽ ke a'e. Hendy hũ. Ima'e hendyha namõ kome'ẽ ywy keruhũ ke muwera hũ.

² A'e hãtã pandu:

–Mambiro ok ta upa katu te mujaxer. Ma'e jaxer ai ame'ẽ rekoha ke apo 'y. A'ep ãjã ta ixoha renda ke apo 'y. ãjã jaxer ai ame'ẽ ta pehĩ riki. A'ep ma'ewyra jaxer ame'ẽ ke ixo tĩ. Ma'ewyra amõ u'u ym ame'ẽ ke pehĩ tĩ.

³ (Ame'ẽ ok ta mujaxer ym rahã, pewe ihĩ rahã,) ma'e ka'u te'eha riki kawĩ aja saka. Ame'ẽ ngi upa amõ amõ ywy pe har ta ka'u. Aja rahã, ame'ẽ ma'e ka'u te'eha ke amõ amõ ywy pe har ta ma'ema'e tĩ. Ame'ẽ ok ta pe har ta aja kome'ẽ ywy keruhũma'e kapitã keruhũ ta ma'ema'e tĩ. Pe, upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Ame'ẽ ok ta rehe mãte hũ ma'e ke ihĩ. Ma'e ke muhepy ame'ẽ ta muhepy hepy hũ. Aja matyr hũ tamatarer ke. Muka'u te'eha rupi pyhyk hũ. Katu ym aja – aja riki Tupã je'ẽha rahoha pandu.

⁴ Pe, ywa ngi amõ pandu ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu.

“Ihẽ kotyhar ta! Ame'ẽ ok ta ngi pehem peho!

Ame'ẽ ok ta pe har ta aja ma'e ka'u te'eha pema'ema'e ym pexo tĩ.

Ame'ẽ ok ta pe har ta ke ihẽ amupyrara ta. Pehem peho ingi. (Aja rahã, ame'ẽ ta aja pehẽ ke ihẽ amupyrara ym ta tĩ.)

⁵ Upa ma'e ka'u te'eha ke a'ep pe har ta ma'ema'e hũ. Māte hũ te'e ma'ema'e. Ywa rehe uhyk, ame'ēja saka hetaha. Ma'e katu ym te ame'ē ma'ema'eha ke ihē aharái ym. (A'erehe amupyrara ta)" aja ahendu.

Pe, ywa ngi pandu ame'ē ke rehe ahendu tĩ. Tupã je'ēha rahoha ta pe pandu:

⁶ "Ihē kotyhar ta ke a'ep pe har ta mupyrara hũ.

Aja juja katu te a'ep pe har ta ke pemupyrara tĩ.

Jetehar te! Mokōihar aja pemupyrara. Amō ta ke a'ep pe har ta muka'u te'e.

Aja mokōihar aja a'ep pe har ta ke pemuka'u te'e tĩ. Aja pemahy katu tĩ.

⁷ Ma'e katu ame'ē ke jō a'ep pe har ta me'ē me'ē ngā jupe. Ma'e hepy hũ ame'ē ke aja tĩ. Me'ē me'ē ngā jupe tĩ.

Aja jumuhury ngā juehe. A'erehe a'ep pe har ta ke pemahy apo. Pemupyrara tĩ.

Ame'ē ok ta riki kūjã aja saka.

Jupandu jupe: 'Kapitã keruhũ ihē. Aja ko axo. Ihē sawa'e manō ame'ē ke ym ihē axo. A'erehe apyaiha ihē akwa ym te ta' aja jupe.

⁸ Aja pandu jupe, a'erehe peteĩ wera rahã, ma'e ahyha uhyk ta ehe.

Pyaiha uhyk ta ehe tĩ. Myahy te ha uhyk ta tĩ. Mahyha uhyk ta tĩ. Tata pe hapy ta tĩ.

Tupã, jandema'e sawa'e te riki pyrãtã te hũ. A'erehe tata pe hapy ta. Upa ukwái ta. Mujaxer ta. A'e riki mupyrara ta" aja ywa ngi pandu ame'ē ke rehe ahendu.

⁹ Kome'ē ywy keruhũma'e kapitã keruhũ ta pyai ta. Ame'ē ok ta pe har ta aja ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tĩ. Ame'ē ok ta riki ukwái hũ. Tata takãxiha pu'am hũ tĩ. Ame'ē rehe kapitã keruhũ ta usak, a'erehe pyai hũ. Jixi'u hũ tĩ.

¹⁰ Ame'ē ok ta aja pyrara tar ym kapitã keruhũ ta. Kyje ingi. A'erehe paite pu'am u'am. Pandu u'am:

—Mā! Māte hũ puki! Katu ym! Mambiro ok ta upa riki. Katu te ame'ē ke kwe. A'ep pe har kapitã ta pyrãtã te. Mā! Pahar mumba. I'i we ym aja pahar mumba — aja kapitã keruhũ ta pandu. Jixi'u hũ tĩ.

¹¹ Kome'ē ywy keruhũ pe ma'e muhepy ame'ē ta ixo. Ame'ē ta jixi'u hũ tĩ. Apo ame'ē ok ta ngi ma'e ke jo'ok ym ta awa. Muhepy ym ta tĩ. A'erehe tamatarer ke muheta ym te ta apo 'y, aja ukwa katu. A'erehe: "Mā! Katu ym" aja ma'e muhepy ame'ē ta jixi'u hũ.

¹² Itatawa ke amō jo'ok ym ta ingi 'y. Itatuwyr aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Itara'yr muhepy ame'ē ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Pero aja tĩ. (Pu'yr aja ame'ē.) Pan katu te ame'ē ke aja tĩ. Jo'ok ym tĩ. Pan pirangwer aja tĩ. Pan pirã aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Pan sen ame'ē aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Arapuharan ra ke te'e mujã ame'ē ke tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Upa ma'e myra katu te ame'ē ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Masin ke te'e mujã me'ē ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. (Masin riki i'ak aja saka. Tuwyr ame'ē.) Ma'e myra hepy hũ ke te'e mujã ame'ē ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Itatawaran ke te'e mujã ame'ē ke aja tĩ. Ita, ser ke te'e mujã ame'ē ke aja tĩ. Ma ke te'e mujã ame'ē ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ.

¹³ Kane aja tĩ. Ma'e pihe katu ame'ē ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Insen aja. Miha amō tĩ. Ma'e pihe katu ame'ē ke amō tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Kawĩ aja tĩ. Ma'e ka aja tĩ. U'i aja tĩ. Ahúi aja me'ē ku'i aja tĩ. Ahúi aja me'ē aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Tapi'iruhu aja tĩ. Arapuharan aja tĩ. Kahwa aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Myra ujan ame'ē ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Te'e paraky ame'ē ta aja tĩ. Awa ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ.

¹⁴ Ame'ē ok ta rehe har muhepy ame'ē ta pandu:

—Upa ma'e katu te ame'ē ke ok ta pe har ta putar katu. Ame'ē ke upa kanim. Upa tamatarer kanim tĩ. Amō usak rahã, katu te, ame'ē riki nixói te apo 'y. Upa ame'ē ta ke mujwyr ym te ta tĩ — aja pandu.

¹⁵ Ame'ē ok ta rehe ixo rahã, ma'e muhepy ame'ē ta muhepy hepy. Aja tamatarer pyhyk hũ. Aja tamatarer muheta hũ tĩ. Ame'ē ok ta ke upa mujaxer, aja ma'e muhepy ame'ē ta ke jukwa ta tĩ, aja a'eta ukwa katu. Ame'ē ngi kyje a'erehe paite pu'am u'am. Jixi'u u'am. Kuja pandu:

¹⁶ —Māte hũ puki! Mā! Ame'ē ok ta keruhũ upa riki! Katu te aja ame'ē ok ta

ixo. Pan katu te ame'ë ke ihĩ. Pan pirangwer aja tĩ. Ihĩ tĩ. Pan pirã aja tĩ. Ihĩ tĩ. Itatawa ke te'e mujã ame'ë ke aja tĩ. Ihĩ tĩ. Itara'yr hepy ame'ë ke aja tĩ. Pero aja tĩ. Ihĩ tĩ. Upa ame'ë ta ke ok ta ke mukatu.

¹⁷ Mã! Pahar ame'ë ta ke upa. I'i we ym aja pahar upa — aja riki pandu ngã. (Tamatarer ke muheta ym ta apo 'y, aja ukwa katu. A'erehe jixi'u hũ ngã.)

Upa jarusu keruhũma'e kapitã ta paite pu'am u'am tĩ. Jarusu keruhũ pe y rupi wata, ame'ë ta aja tĩ. Jarusu keruhũ rehe paraky ixo, ame'ë ta aja tĩ. Paite pu'am u'am tĩ. Amõ heta y rupi paraky, ame'ë ta aja tĩ. Paite pu'am u'am tĩ.

¹⁸ Ok ta ke tata upa ukwã. Ame'ë tata takãxĩha rehe a'eta usak rahã, a'eta jixi'u hũ.

—Ame'ë ok ta jõ riki katu te ame'ë ke — aja riki.

¹⁹ Ywy ku'i ke iãkã rehe a'eta ombor. (Aja pyaiha ke mujekwa.) Jixi'u hũ tĩ. Kuja pandu:

—Mã! Katu ym tiki! Ame'ë ok ta keruhũ upa riki. Ame'ë ok ta pe har ta tamatarer hũ namõ ixo. Ame'ë ta namõ y rupi jarusu keruhũ raho ame'ë ta muhepy hepy. Ame'ëja tamatarer ke jarusu jar ta pyhyk katu. Pahar ame'ë ok ta upa riki. I'i we ym aja pahar upa riki — aja pandu ngã. (Tamatarer ke muheta ym ta apo 'y, aja ukwa katu. A'erehe jixi'u hũ ngã.)

²⁰ Ywa pe har ta! Pehẽ anĩ. Ame'ë ok ta ke upa mumba riki a'erehe pehẽ rury katu pexo. Tupã kotyhar ta! Pehẽ rury katu pexo tĩ. Tupã je'ëha pandu ame'ë ta! Pehẽ rury katu pexo tĩ. Kirisutu mondo ame'ë ta! Pehẽ rury katu pexo tĩ. Upa pehẽ ke ame'ë ok ta pe har ta mupyrara, a'erehe ame'ë pe har ta ke Tupã mupyrara tĩ. Ok ta ke mujaxer tĩ. A'erehe pehẽ rury katu pexo.

²¹ Pe, ita keruhũ ke Tupã je'ëha rahoha pyhyk. Pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e. Ahúi aja me'ë ke ita pe kytyk, aja ita keruhũ ke. Ame'ë ke y ramũi pe ombor. Arahã kuja pandu:

—Aja Mambiro ok ta keruhũ ke Tupã ombor ta. Pahar mujaxer ta. Upa mai. Ame'ë ok ta ke usak ym te ta awa tĩ.

²² Ngã huryha nixói te ta tĩ. Araraperan ke nupã ym te ta awa a'ep tĩ. Jyngar ym te ta awa tĩ. Takwar ra'yr ke peju ym te ta awa tĩ. Jumi'a ke peju ym te ta tĩ. Upa aja me'ë namõ muhury ym te ta awa tĩ. Paraky ym te ta awa a'ep tĩ. Ahúi aja me'ë ke muku'i ym te ta tĩ. (Aja rahã, ngã mi'u nixói te ta a'ep, aja mujekwa.)

²³ Ma'e weraha ke hapy ym te ta tĩ. Weraha ke usak ym te ta awa tĩ. A'ep jumendar ym te ta awa tĩ. Aja huryha tyapuha ke hendu ym te ta awa tĩ. Ame'ë ok ta pe har muhepy ame'ë ta tamatarer hũ namõ ixo. Kome'ë ywy keruhũ rupi kapitã ta aja ame'ë ta ixo. Paje aja ngã ke muka'u te'e tĩ. Upa kome'ë ywy keruhũ pe har ta ke muka'u te'e. Aja tamatarer hũ pyhyk. Katu ym aja. Apo upa mumba riki — aja Tupã je'ëha rahoha pandu.

²⁴ Mambiro ok ta pe Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ke ame'ë pe har ta jukwa. Tupã kotyhar ta ke jukwa tĩ. Jete. Heta hũ jukwa. Upa kome'ë ywy keruhũ rehe amõ ke ngã jukwa tĩ, aja ame'ë ok ta pe ngã jukwa. A'erehe ame'ë pe har ta ke Tupã mupyrara. Ame'ë ok ta ke Tupã upa katu te mujaxer.

19

¹ Ajame'ë ke ywa pe heta te hũ ngã pandu pandu, aja ihẽ ahendu. Tyapu hũ. Kuja pandu:

—Mã peja Tupã pe pepandu:

“Ne jõ riki katu te me'ë ke nde” aja pepandu.

A'e riki ngã ke muhã katu.

A'e riki pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e tĩ.

A'e riki katu te hũ ame'ë ke a'e tĩ.

² —Jete har rupi ngã pe a'e pandu: “Nde katu.” Anĩ rahã: “Nde katu ym” aja. Aja ngã ke a'e mondo mondo rahã, katu tiki. Mambiro ok ta riki kũjã ka'u te'e aja saka. Ngã ke muka'u te'e, a'erehe upa ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. A'erehe ame'ë ok ta rehe har Tupã pandu: “Upa katu te ihẽ amujaxer ta” aja. Ima'e miasu ta ke ame'ë ok ta pe har ta jukwa, a'erehe ame'ë ok ta ke upa a'e mujaxer — aja riki johu ngã pandu.

³ Pe, amõ we a'eta pandu tĩ:

—Mã peja Tupã pe pepandu: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja. Ame'ë ok ta keruhũ ke

tata upa katu te ukwái. Ame'ë tata takãxíha aja te'eha pu'am u'am. (Aja rahã, aja te'eha nixói te ta, aja mujekwa) — aja pandu.

⁴ Tamüi ta, 24 hetaha ta ipynarãi rehe wapyk u'ar oup. (Aja Tupã rehe a'eta py'a ke a'eta moĩ moĩ.) A'e riki wapyka rehe wapyk ame'ë ke a'e. Tumeme ixuwe katu hũ ame'ë ta aja tĩ. A'eta pynarãi rehe wapyk u'ar oup tĩ. (Tupã rehe a'eta py'a ke a'eta moĩ moĩ tĩ.) Upa ame'ë ta pandu:

—A'e tÿ! Tupã! Ne jõ riki katu te me'ë ke — aja pandu.

Arapuharan Ra'yr jumendaraha ke

⁵ A'engi wapyka koty ngi pandu ame'ë ke rehe ihë ahendu. Kuja pandu:

—Upa katu te Tupãma'e miasu ta! Upa Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu ame'ë ta! Kapitã keruhũ aja ixo ame'ë ta! Je'ëha reko ym te ame'ë ta amõ. Upa katu te pehë johu! Mã peja Tupã pe pepandu katu: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” — aja riki.

⁶ Pe, heta te hũ ngã pandu pandu, aja ihë ahendu. Tyapu hũ. Ita pupur keruhũ tyapuha aja ahendu. Tupã tyapu tyapu aja ahendu. Kuja riki ame'ë ta pandu, ame'ë ke rehe ahendu:

—Tupã! Ne jõ riki katu te me'ë ke. Tupã jandema'e kapitã keruhũ! Nde riki pyrãtã te hũ ame'ë ke nde. Nde riki kapitã keruhũ te tĩ.

⁷ —Mã peja jande rury katu te aja jaxo! Mã peja Tupãma'e katuha rehe har japandu katu. Arapuharan Ra'yrma'e jumendaraha angaha ke rehe uhyk katu. (Kirisutu ke a'e.) Inamõ jumendar ame'ë ke pete'e ixo. Kũjã jumendar tate aja pete'e ixo.

⁸ Ima'e mundeha katu te ame'ë ke Tupã me'ë ipe. Pan katu te ame'ë ke. Xi'a ym te ame'ë ke — aja riki ahendu.

[Ame'ë pan katu te ame'ë ke Tupã kotyhar ta ma'e katu ame'ë ke ma'ema'e.] (Kirisutu namõ jumendar ame'ë ke pete'e ixo aja pandu rahã, upa katu te ixotyhar ta ke mujy'ar, aja mujekwa katu. “Jumendar” aja pandu rahã: “Kirisutu namõ aja te'e ta ixo” aja mujekwa.)

⁹ Pe, ihë pe Tupã je'ëha rahoha pandu:

—Kuja emupinim: “Arapuharan Ra'yr jumendaraha huraha rehe pejur, aja hendu

ame'ë ta mã huru katu te ame'ë ta ke a'eta” — aja pandu.

Kirisutu riki Arapuharan Ra'yr aja a'e. Tupã je'ëha rahoha pandu tĩ:

—Ihë apandu ame'ë ke Tupãma'e panduha ke. Jetehar te ke ame'ë — aja ihë pe pandu.

¹⁰ Ihë pynarãi pe awapyk a'ar aĩ. Ihë Juã. (Aja ihë py'a ke ihë amoĩ ta ehe.) Tupã je'ëha rahoha pandu:

—Anĩ. Aja ym ihë rehe. Tupã rehe jõ nde py'a emoĩ moĩ katu. Nde aja Tupãma'e miasu ke ihë tĩ. Nde mu ta aja Tupãma'e miasu ke ihë tĩ. Jetehar te ke Jesu mujekwa ame'ë ke pandu ame'ë ta aja Tupãma'e miasu ke ihë tĩ. A'erehe ihë rehe nde py'a emoĩ ym — aja ihë pe.

Jetehar te ke Jesu mujekwa, ame'ë myrandu ke Tupã je'ëha pandu ame'ë ta pandu pandu.

Kahwa tuwyr 'ar pe amõ oho ame'ë ke

¹¹ Ajame'ë ke ywa owok, aja ihë asak. Pe, kahwa tuwyr ame'ë ke rehe asak. Ame'ë 'ar pe amõ oho ixo. (Mokõi her ipe.) Her: “Jetehar te ke.” (Kirisutu a'e.) “A'e pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu” aja her tĩ. Katuha rupi ngã ke a'e mondo mondo. Katuha rupi huwajan ta namõ a'e jumai mai tĩ.

¹² Eha riki tata hendyha aja hendy. Heta iãkã rehe har iãkã rehe ihĩ. (Kapitã keruhũ te aja mujekwa ame'ë.) Her ke a'e mupinim tĩ. Iãkã rehe har rehe her moĩ. Myja me'ë ame'ë her my? Ukwa ym awa. A'e jõ ukwa katu.

¹³ Ima'e mundeha ma'e ruwy pe makym, ame'ëja saka ame'ë ke. Her riki: “Tupã je'ëha” aja. (Ame'ë ke ngã pe mujekwa, a'erehe ame'ë riki ima'e her.)

¹⁴ Haikwer rupi ywa pe har tama'e sonda ta oho ixo. Kahwa tuwyr 'ar pe ame'ë ta oho ixo tĩ. Ame'ë tama'e mundeha riki pan katu te ame'ë ke tĩ. Ituwyr katu te ame'ë ke. Xi'a ym te ame'ë ke tĩ.

¹⁵ Pe: “Tupã je'ëha ke” aja her, ame'ë juru ngi kyse puku haimbe ame'ë ke uhem, ame'ëja saka. Ame'ë pe amõ amõ ywy pe har ta ke a'e muputu'u. Pyrãtã te ha namõ kapitã keruhũ te aja a'e ixo ta. Marã ka ym a'e ke muputu'uha awa. Uwa ma'eywa ke

ipy pe amõ jami jami. Aja huwajan ta ke a'e upa katu te a'e mupyrara ta. Tupã riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. Ima'e parahya namõ huwajan ta ke Kirisutu mupyrara ta.

¹⁶ Ima'e mundeha rehe her a'e moĩ. I'u rehe moĩ tĩ. Kuja riki: "A'e jõ riki kapitã keruhũ te. Amõ kapitã keruhũ 'ar koty te we kapitã keruhũ te ha a'e" aja.

¹⁷ Ajame'ẽ ke warahy rehe Tupã je'ẽha rahoha pyrũ, aja ihẽ asak. Ywate rupi ma'ewyra ta wewe ixo. Ame'ẽ ta pe a'e pukái:

—Pejy'ar pejur! Tupãma'e mi'u matyriha keruhũ pehĩ. Ame'ẽ rehe pejy'ar pejur!

¹⁸ Kapitã keruhũ ta rukwer pe'u pejur. Kapitã ta rukwer aja tĩ. Pe'u pejur. Sonda ta rukwer aja tĩ. Pe'u pejur. Kahwa rukwer aja tĩ. Pe'u pejur. Xupe 'ar pe oho ame'ẽ ta rukwer aja tĩ. Pe'u pejur. Upa awa ta rukwer aja tĩ. Te'e paraky ame'ẽ ta rukwer aja tĩ. Pe'u pejur. Ijar ta rukwer aja tĩ. Pe'u pejur. Je'ẽha te reko ame'ẽ ta rukwer aja tĩ. Pe'u pejur. Je'ẽha reko ym te ame'ẽ ta rukwer aja tĩ. Pe'u pejur tĩ — aja Tupã je'ẽha rahoha pukái. (Aja rahã, upa katu te huwajan ta ke Tupã muputu'u ta. Jukwa ta, aja mujekwa katu.)

¹⁹ Ajame'ẽ ke so'o jarõ aja me'ẽ rehe ihẽ asak. Inamõ kome'ẽ ywy keruhũ pe har tama'e kapitã keruhũ ta ixo. Sehar ixotyhar tama'e sonda ta ixo tĩ. Upa katu te jy'ar uwyr. Kahwa 'ar pe oho ixo ame'ẽ ta namõ ame'ẽ ta jumai uwyr. (Kirisutu ke a'e.) Kirisutu kotyhar tama'e sonda ta namõ ame'ẽ ta jumai uwyr tĩ.

²⁰ So'o jarõ me'ẽ ke Kirisutu kotyhar ta pukwar raho. Inamõ Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ran ke a'eta pyhyk raho tĩ. Ame'ẽ Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ran riki marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e. So'o jarõ aja me'ẽ ruwa koty a'e ma'ema'e. [Ame'ẽ ma'ema'eha namõ ngã ke a'e muka'u te'e. So'o jarõ aja me'ẽ ukwaha ke namõ ixo, ame'ẽ ta ke a'e muka'u te'e. So'o jarõ aja me'ẽã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ. Ame'ẽ ta ke a'e muka'u te'e tĩ. Ima'e ma'ema'eha rupi Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ran muka'u te'e riki.] So'o jarõ aja me'ẽ ke tata pe Tupã je'ẽha rahoha ombor. Ixuwe katu rahã, ombor. Ypa aja tata. Enxo

ukwái, aja ame'ẽ tata. A'ep Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ran ke ombor tĩ.

²¹ Ame'ẽ tama'e sonda ta ke kyse puku pe jukwa, ame'ẽja saka tĩ. Ame'ẽ kyse puku juru ngi uhem, ame'ẽja saka. Kahwa 'ar pe oho ixo ame'ẽ juru ngi uhem. (Kirisutu a'e.) (Aja rahã, a'e pandu, aja jõ. Pe, upa huwajan ta ke jukwa.) Pe, upa ma'ewyra ta hukwer ke u'u. Uhyk u'u. (Aja rahã, pete'e manõ ou aja mujekwa. Jyтым ym ngã.)

20

Warahy 'ar 1.000 hetaha ke

¹ Huwajan ta ke upa Kirisutu muputu'u rahã, ywa ngi Tupã je'ẽha rahoha wyjy uwyr. Ame'ẽ ke rehe ihẽ asak. Ipo pe kyndaha mopokiha ke pyhyk reko. Ywykwar typy te hũ ame'ẽ ke. Ywy ke nixói te. Ame'ẽ ywykwar kyndaha mopokiha ke pyhyk reko. Ita tupaham ke pyhyk reko tĩ.

² Mbóí keruhũ ke a'e pyhyk. Ame'ẽ riki ymanihar mbóí ke. Satana ke a'e. Æjã ramõi aja amõ her tĩ. A'e ke ita tupaham pe pukwar. Kuja 1.000 warahy 'ar rahã, pukwar.

³ Pe, ywykwar typy te hũ ame'ẽ pe a'e ke Tupã je'ẽha rahoha ombor mondo. Ame'ẽ ke kynda tĩ. Pe, hukwen rehe yraity aja moĩ. (Ngã ukwaha ke ame'ẽ. Hukwen pirar rahã, ukwa ta awa.) Ywykwar typy te hũ ame'ẽ renda pe ombor mondo, a'erehe amõ amõ ywy pe har ta ke Satana muka'u te'e ym ta. (Æjã ramõi a'e.) Kuja, 1.000 warahy 'ar rahã, aja te'e ixo rĩ. Muka'u te'e ym ta ngã ke. Pe, 1.000 warahy 'ar upa rahã, Satana ke Tupã muhem ta tĩ. Jahy heta ym rahã, poir aja ixo ta.

⁴⁻⁵ Ajame'ẽ ke heta wapyka rehe ihẽ asak. Ihẽ Juã. Kapitã keruhũma'e aja saka. Ame'ẽ pe wapyk ame'ẽ ta pe Tupã pandu: "Ngã ke pehẽ pemondo mondo. Je'ẽha te pereko" aja. Pe, amõ ta rehe asak tĩ. Jetehar te ke Jesu mujekwa. Ame'ẽ ke pandu pandu ame'ẽ ta ke amõ ta jukwa. Ame'ẽ ta rehe ihẽ asak. Tupã je'ẽha ke pandu pandu ame'ẽ ta ke amõ ta jukwa tĩ. Ame'ẽ ta rehe asak tĩ. Upa ame'ẽ ta riki so'o jarõ aja me'ẽ rehe ipy'a ke moĩ moĩ ym te. Ame'ẽã rehe ipy'a moĩ moĩ ym te tĩ. Ipykã rehe so'o jarõ aja me'ẽ ukwaha ke amõ mupinim ym te

tĩ. Nixói ukwaha. Ipo rehe aja tĩ. Nixói ukwaha tĩ. Upa ame'ẽ ta riki kwera katu uhem tĩ. Ame'ẽ riki kwera katu py uhem ame'ẽ ke ame'ẽ. Pe, Kirisutu namõ kapitã keruhũ aja ame'ẽ ta ixo tĩ. Kuja, 1.000 warahy 'ar rahã, kapitã keruhũ aja ame'ẽ ta ixo. [Amõ manõ, ame'ẽ ta kwera ym. Kuja, 1.000 warahy 'ar upa rahã jõ, kwera katu ta uhem.]

⁶ Manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera py ta. Ame'ẽ ta riki mã hury katu ame'ẽ ta ke. Ame'ẽ ta pe Tupã pandu ta: “Pehẽ riki katu ame'ẽ ta ke” aja. Ame'ẽ ta mupyraraha renda pe oho ym te ta. Mupyraraha renda pe oho rahã, mokõihar manõ ame'ẽja saka. Tupãma'e pa'i aja ixo ta. (A'erehe inamõ pandu pandu katu ta.) Kirisutuma'e pa'i aja ixo ta tĩ. (A'erehe inamõ pandu pandu ta tĩ.) Pe, 1.000 warahy 'ar rahã, inamõ kapitã keruhũ aja ame'ẽ ta ixo ta tĩ.

Satana ke upa katu te muputu'u ta

⁷ Kuja, 1.000 warahy 'ar upa rahã, Satana ke Tupã muhem ta. Kyndaha ngi muhem ta, ywykwar typy te hũ ame'ẽ ke ngi.

⁸ Upa katu te kome'ẽ ywy keruhũ rupi amõ amõ ywy pe har ta ixo. Ame'ẽ ta ke Satana muka'u te'e ta oho. (Ãjã ramõi a'e.) Aja ame'ẽ ta ke a'e mujy'ar ta. Tupã kotyhar ta namõ jumai ta, a'erehe ngã ke a'e mujy'ar ta. Heta te hũ mujy'ar ta. Y ramõi rymy'y rehe ywy ku'i ihĩ. Aja saka marã ka ym awa mangaha. Heta te hũ ngã ke. Aja ngo ywy pe har ta ke mujy'ar. (Tupã ruwajan ta ke ame'ẽ ta.) Mango ywy pe har ta ke mujy'ar tĩ. (Huwajan ta ke tĩ.) Pe, Tupã kotyhar ta namõ upa ame'ẽ ta jumai ta oho.

⁹ Ywy rupi ame'ẽ ta uhãi oho. Pe, Tupã kotyhar ta ixo, ame'ẽ renda rupi juramã uhãi oho. Ok ta ke Tupã putar katu, ame'ẽ rupi juramã uhãi oho tipe. Ywa ngi tata u'ar. Pe, upa katu te huwajan ta ke jukwa.

¹⁰ Pe, Satana ke tata renda pe Tupã ombor mondo tĩ. Ngã ke Satana muka'u te'e. Ame'ẽ ta ke tata pe Tupã ombor mondo tĩ. Ame'ẽ tata renda ypa aja saka. Enxo riki ukwái a'ep. A'ep so'o jarõ aja me'ẽ Tupã ombor mondo kwe. A'ep Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ran ke ombor mondo kwe tĩ.

Upa ame'ẽ ta ke Tupã mahy te hũ ta. Upa ym te ta ahyha. Aja te'e ta ixo.

Ngã ke Tupã mondo mondo ta, a'ejõhar ke

¹¹ Ajame'ẽ ke ywa rehe wapyka keruhũ rehe ihẽ asak. Ihẽ Juã. Ituwyr ame'ẽ ke. Ame'ẽ pe wapyk uĩ ame'ẽ ke rehe asak tĩ. Kirisutu a'e. (Amõ ngi awa kyje rahã, ujan oho ingi.) Aja katu te hũ ame'ẽ ke wapyk uĩ. A'erehe huwa koty ngi awa aja ywa riki kanim ujan oho, ame'ẽja saka. Myp oho ta my? Kanĩha renda nixói. (Aja rahã, upa mai te. Nixói te ta, aja mujekwa.) Kome'ẽ ywy keruhũ aja tĩ. Kanim ujan oho, ame'ẽja saka tĩ. Kanĩha renda nixói te tĩ. (Aja rahã, upa mai ta. Nixói te ta, aja mujekwa tĩ.) A'erehe ame'ẽ ta ke usak ym te awa tĩ.

¹²⁻¹³ Pe, manõ ame'ẽ ta kwera katu uhem. Y ramõi pe manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera katu muhem. Y jukwa ame'ẽ ta ke. Upa katu te manõ ame'ẽ ta ke a'e mukwera katu muhem tĩ. Manõ, pe, amõ ta jyty m ame'ẽ ta ke mukwera muhem tĩ. Upa katu te. Pyta we ym te ta. Upa katu te ame'ẽ ta wapyka huwa koty pu'am u'am. Ame'ẽ rehe asak. Tamõi ta rehe asak. Ta'yn ta rehe asak tĩ. Upa katu te ngã rehe asak. Pe, paper ke amõ pirar. Pe, amõ paper ke pirar tĩ. Uhã te hũ ame'ẽ ta rer ame'ẽ rehe ihĩ. Ame'ẽ ta ma'ema'eha ke paper rehe amõ mupinim. Pe, ame'ẽ ta ma'ema'eha ke Kirisutu ukwa. Katu my? Anĩ rahã, katu ym my? Pe, ame'ẽ ta ma'ema'eha aja a'e ma'ema'e ngã pe tĩ.

¹⁴⁻¹⁵ Uhã te hũ ame'ẽ ta rer paper rehe amõ mupinim. Ame'ẽ paper rehe her nixói rahã, ame'ẽ ta ke tata renda pe Tupã ombor mondo. Ame'ẽ renda ypa aja saka. Manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera katu muhem, ame'ẽ ta ke ame'ẽ tata renda pe a'e ombor mondo. [Ame'ẽ renda pe oho rahã, mokõihar manõ, ame'ẽja saka. A'engi uhem ym te ta.]

21

Ywa pyahu ame'ẽ ke Tupã mujã. Kome'ẽ ywy keruhũ aja tĩ.

¹ Ajame'ẽ ke ywa pyahu ame'ẽ ke rehe ihẽ asak. Kome'ẽ ywy keruhũ pyahu ame'ẽ ke rehe asak tĩ. Ywa Tupã mujã py ame'ẽ ke kanim oho. Kome'ẽ ywy keruhũ mujã

py ame'ë ke aja tĩ. Kanim oho tĩ. Y ramũ aja tĩ. Kanim oho tĩ. (Aja rahã, upa katu te ymanihar ke Tupã mai ta, aja mujekwa.)

² Pe, ok ta katu te ame'ë ke rehe asak tĩ. Ame'ë riki Jerusarë ok ta pyahu ame'ë ke. Ywa ngi wyjy uwyr. Tupã koty ngi wyjy uwyr. Sawa'e namõ kũjã jumendar rahã, ima'e mundeha katu te ame'ë ke kũjã munde. Ame'ëja saka Jerusarë ok ta katu te ame'ë ke rehe asak. Upa Tupã mukatukwer. Sawa'e koty raho, ame'ëja saka. (Ame'ë ok ta katu te ame'ë ke apandu rahã, Jesu kotyhar tama'e henda pyahu ke aja amujekwa. Jesu namõ aja te'e ta ixo. Ame'ë riki jumendaraha aja saka.)

³ Pe, wapyka koty ngi amõ hãtã pandu. Ame'ë rehe ihë ahendu.

—Apo awa ta ixo a'ep Tupã ixo ta tĩ. Ame'ë ta namõ a'e ixo katu ta. Pe, ame'ë ta riki ixotyhar ta ke. Pe, ame'ë tama'e Tupã aja a'e ixo ta tĩ.

⁴ Eha rykwer ke upa katu te awa ta reha ngi a'e juhyk ta. (Aja rahã, awa jixi'u ym te ta.) Manõ ym te ta awa tĩ. A'erehe pyai ym te ta tĩ. Ahyha nixói te ta tĩ. Upa ymanihar ame'ë ke kanim oho — aja pandu.

⁵ Pe, wapyka rehe wapyk uĩ ame'ë pandu:

—Apo upa katu te pyahu aja ihë amujã ta — aja riki.

Pe, ihë pe a'e pandu tĩ:

—Upa nde erehendu ame'ë ke paper rehe emupinim. Jetehar te ke ame'ë. Ame'ë rehe amõ jurujar katu ta me'ë te'e — aja pandu.

⁶ Pe, a'e pandu:

—Upa katu te riki. Ihë ruhã te hũ ame'ë ke ihë. Ihë riki axo py te ame'ë ke ihë. Yman rahã, pete'e ta ihë axo tĩ. Ihë riki ma'e ke amujã py. Ihë riki upa ma'e ke amumba ta tĩ. Upa hyngwéi ame'ë ta pe ihë apandu ta: “Mundu ngi y ke pe'u peho. Te'e pe'u. Hepy ym te ta ame'ë” aja ihë apandu ta. Ame'ë y ke u'u rahã, uhã te hũ aja ixo ta.

⁷ Ihë rehe jurujar katuha ke amõ hijar ym rahã, kuja ihë apandu ta ipe: “A'e riki ihë ra'yr aja ixo ta. Ihë riki ima'e Tupã aja axo ta tĩ.”

⁸ Amõ ta anĩ. “Tupã kotyhar ihë” aja pandu tar ym. Kyje ixo. Ima'e henda riki tata renda ke. Ypa aja ame'ë renda ke.

Enxo ukwái a'ep. Ame'ë renda pe oho rahã, mokõihar manõ, ame'ëja saka. A'engi uhem ym te ta. Ihë rehe jurujar ym ame'ë ta aja tĩ. Ima'e henda tata renda ke tĩ. Jaxer ai ame'ë ta aja tĩ. Tata renda ke tĩ. Amõ ke te'e jukwa ame'ë ta aja tĩ. Tata renda ke tĩ. Kũjã rehe ka'u te'e ame'ë ta aja tĩ. Tata renda ke tĩ. Sawa'e rehe ka'u te'e ame'ë ta aja tĩ. Tata renda ke tĩ. Paje aja ma'ema'e ame'ë ta aja tĩ. Tata renda ke tĩ. Ma'eã riki tupã aja jupe, ame'ë rehe ipy'a ke moĩ moĩ ame'ë ta aja tĩ. Tata renda ke tĩ. Te'e pandu ame'ë ta aja tĩ. Upa ame'ë tama'e henda riki tata renda ke tĩ — aja riki Tupã pandu.

Jerusarë ok ta pyahu ame'ë ke

⁹ Tupã je'ëha rahoha awa po wajar mokõi hetaha ngi har peteĩ ihë rehe uhyk. Ihë Juã. Ame'ë Tupã je'ëha rahoha ta ita rekúi awa po wajar mokõi hetaha namõ ixo ame'ë ke a'e. Ita rekúi pe ma'e ahyha awa po wajar mokõi hetaha ihĩ. Ame'ë ta ngi har peteĩ uhyk ihë rehe rahã, pandu ihë pe:

—Ejur! Arapuharan Ra'yr rakehar nde pe ihë amujesak ta. Kũjã jumendar ta, ame'ëja saka ame'ë — aja ihë pe. (Kirisutu riki arapuharan Ra'yr aja a'e. “Hakehar” aja pandu rahã: “Upa katu te ixotyhar ta ke” aja mujekwa.)

¹⁰ Ihë rehe Tupãã ihĩ katu te. Pe, ywyã keruhũ ywate te hũ ihĩ. Ame'ë 'ar pe ihë ke Tupã je'ëha rahoha pyhyk raho. Jerusarë ok ta ke ihë pe a'e mujesak. Ok ta katu te ame'ë ke. Ywa ngi wyjy uwyr, ame'ëja saka. Tupã mujy mondo.

¹¹ Tupãma'e hendyha aja hendy katu te hũ. Ita hepy hũ, aja ame'ë ok ta hendy hendy hũ. Ita jase aja hendy hũ. Ame'ë ke ita kisatáu aja hendy hendy hũ. Hendy pu te hũ. (Aja rahã, Tupã aja ixotyhar ta katu te hũ aja mujekwa. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke nixói te ixotyhar ta pe, aja mujekwa.)

¹² Ok ta kurar keruhũ ywate hũ ame'ë ke tĩ. Hukwen awa py mokõi hetaha ihĩ tĩ. Hukwen harõha ta Tupã je'ëha rahoha ta ke. Awa py mokõi hetaha. (Aja rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ë ta ixo ym te ta, aja mujekwa.) Hukwen rehe jundéu awa ta rer ihĩ. Jundéu awa ta amõ koty koty jy'ar. Ame'ë jy'ariha riki awa py mokõi.

Ame'ë awa py mokõi hetaha ta rer hukwen awa py mokõi hetaha ihĩ. (Aja rahã, jundéu awa ta ngi har upa katu te Tupã kotyhar ta ixo, aja mujekwa. Ame'ë ta a'ep ixo ta tĩ, aja mujekwa.)

¹³ Ok ta mukurar kurar aja. A'erehe warahy uhemiha koty mahapyr hukwen ihĩ. Warahy u'ariha koty mahapyr ihĩ tĩ. Warahy jurukwã koty mahapyr ihĩ tĩ. Amõ warahy jurukwã koty mahapyr ihĩ tĩ.

¹⁴ Ok ta kurar ke ita keruhũ 'ar pe moĩ, aja ixo. Ita katu moĩ py, aja rahã, kurar u'ar ym ta. Awa py mokõi hetaha ita keruhũ ke. Ame'ë rehe Arapuharan Ra'yr mondo ame'ë ta rer ihĩ. Awa py mokõi hetaha ke a'e mondo ame'ë ta ke. (Kirisutu riki Arapuharan Ra'yr aja a'e. Aja rahã, upa katu te Kirisutu kotyhar ta a'ep ixo ta tĩ, aja mujekwa.)

¹⁵ Ihẽ namõ Tupã je'ëha rahoha pandu, ame'ë ke ipo rehe myra mangaha pyhyk reko. Itatawa ke te'e mujã ame'ë ke. Ame'ë pe ok ta ke manga ta. Hukwen ke manga ta tĩ. Ok ta kurar ke manga ta tĩ.

¹⁶ Ok ta riki kurar kurar katu te. Pukuha juja katute ipeha namõ tĩ. Myra mangaha pe ok ta ke Tupã je'ëha rahoha manga. (Ok ta te hũ aja akwa.) Pukuha riki 2.200 kiro met. Ipeha juja katu te tĩ. Kuja, 2.200 kiro met tĩ. (Tiha te hũ, a'erehe heta te hũ ngã ixo ta a'ep.)

¹⁷ Ok ta kurar ke a'e manga tĩ. Ipeha 64 met ke. A'e manga rahã, sehar awa mangaha aja a'e manga.

¹⁸ Ok ta kurar ita jase ke te'e mujã ame'ë ke. Ok ta itatawa ke te'e mujã ame'ë ke. Waruwa aja hendypu te hũ.

¹⁹ Ita kurar wyr rupi ita katu te ame'ë ke moĩ. Ame'ë ita ke itara'yr hepy hũ ame'ë ke. Awa py mokõi hetaha moĩ. Katukwer. Amõ koty koty hendyha. Itawa. Howy. Pirã. Aja pame katu te. A'erehe katukwer.

A'erehe jase ita ke moĩ py. Howy ame'ë.

Mokõihar sasi ita ke. Howy ame'ë tĩ.

Mahapyrihar ang ita ke. Ituwyr ame'ë.

Amõ amõ namõ mupara tĩ.

Tumemehar emeráu ita ke. Howy te ame'ë.

²⁰ Awa po wajar peteĩhar upa har sando ita ke. Ituwyr ame'ë tĩ. Pirã namõ mupara.

Awa po wajar peteĩhar sa ita ke. Pirã ame'ë. Awa po wajar mokõihar kiso ita ke. Itawa ame'ë tĩ.

Awa po wajar mahapyrihar mberi ita ke. Howy te ame'ë tĩ.

Awa po wajar tumemehar topa ita ke. Itawa ame'ë tĩ.

Jande popa har kirisito ita ke. Howyngwer ame'ë.

Awa py peteĩhar jasin ita ke. Howyngwer ame'ë tĩ.

Pe, awa py mokõihar ameti ita ke. Pirangwer ame'ë. (Aja amõ koty koty hendyha. A'erehe katukwer te riki.)

²¹ Hukwen riki awa py mokõi hetaha ihĩ. Pero riki hukwen ke. Pero riki pu'yr tuwyr aja saka. Hukwen pame katu te pero ke. Aja awa py mokõi hetaha pero. Ok ta rupi awa rape ihĩ. Ame'ë riki itatawa ke te'e mujã ame'ë ke. Waruwa aja hendypu.

²² Ok ta pe Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rehe ihẽ asak ym. Nixói te. Tupã, jandema'e sawa'e te riki jumu'eha renda keruhũ, ame'ëja saka. Arapuharan Ra'yr ame'ëja saka tĩ. (Kirisutu a'e.) A'eta pete'e ixo. A'erehe a'eta rehe ngã py'a ke ngã moĩ moĩ katu, a'erehe jumu'eha renda keruhũ nixói te. Tupã riki pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e.

²³ Ok ta rupi Tupã hendy hendy, aja ixo. Arapuharan Ra'yr aja tĩ. (Kirisutu a'e.) Hendy hendy aja ixo tĩ. A'erehe ame'ë rupi warahy hendyha nixói te. Jahy hendyha aja tĩ. Nixói te tĩ.

²⁴ Ame'ë tama'e weraha rupi a'ep pe har ta wata ta. Kome'ë ywy keruhũ pe har kapitã keruhũ ta ma'e katu te ame'ë ke raõ ta a'ep.

²⁵ Wera rahã, ok ta hukwen ke kynda ym te ta awa. Pirar aja ixo ta. Pytun nixói te ta a'ep. A'erehe hukwen ke kynda ym te ta.

²⁶ Ame'ë ok ta pe ma'e katu te ame'ë ke amõ amõ ywy pe har ta werur ta. Upa ma'e hepy te hũ ame'ë ke werur ta tĩ.

²⁷ Amõ ta anĩ. Ame'ë ok ta pe ma'e jaxer ai ame'ë ta ixo ym te ta. Ma'e ke amõ ma'ema'e, aja rahã, huxĩ awa. Ame'ë ma'ema'e ame'ë ta ixo ym te ta tĩ. Arapuharan Ra'yr pete'e ixo. (Kirisutu a'e.) Ima'e paper rehe uhã te hũ ame'ë ta rer ihĩ. Ame'ë ta jõ ame'ë ok ta pe ixo katu ta.

22

¹ Pe, y ke ihē pe Tupā je'ēha rahoha mujesak tī. Y pyrātā ame'ē ke. Y riki hendypu te. Kisatáu aja hendypu te. Ame'ē ke amō u'u rahā, uhā te hū aja ixo ta. Tupāma'e wapyka koty ngi y uhem. Arapuharan Ra'yr koty ngi uhem tī. (Kirisutu a'e.)

² Ok ta pyter rupi y pyrātā oho. Y rymy'yp pe ma'e myra i'āi. Se koty peteī i'āi. Wajar koty peteī tī. Jahy wahu rahā pame katu te i'a tyarō. Aja awa py mokōi jahy rahā pame katu te i'a tyarō. Ame'ē i'a ke amō u'u rahā, uhā te hū aja ixo ta. Ho ke upa ywy pe har tama'e ahyha mukatuha ke ame'ē. (Upa aja rahā, a'ep pehar ta rehe Tupā haihu katu te ta, aja mujekwa.)

³ “Peme'ē katu ym” aja Tupā pandu ame'ē ke nixói te ame'ē ok ta pe. A'ep Tupāma'e wapyka ihī. Aja rahā, aja te'e ta a'e ixo, aja mujekwa. Arapuharan Ra'yrma'e wapyka a'ep ihī tī. (Kirisutu a'e.) Aja rahā, aja te'e ta a'e ixo, aja mujekwa tī. Ima'e miasu ta ipy'a ke moī moī katu ta ehe.

⁴ Tupā ruwa ke ame'ē ta usak katu ta. Ipykā rehe her ke amō moī. Ima'e ke aja mujekwa ame'ē.

⁵ Pytun nixói te ta a'ep. Tupā, jandema'e sawa'e te riki hendy hendy aja ixo. A'erehe ma'e weraha ke a'ep nixói te. Warahy hendyha nixói te tī. Pe, ame'ē ta riki kapitā keruhū aja ixo ta. Aja te'e ta ixo.

Jesu jywyr ta

⁶ Ihē Juā. Ihē pe Tupā je'ēha rahoha pandu:

—Peme'ē je'ēha jetehar te ke. Upa katu te nde eresak ame'ē ke jetehar te ke. Ame'ē rehe amō jurujar katu ta me'ē te'e tī. Ima'e je'ēha pandu ame'ē ta py'a rehe l'ā ke Tupā, jandema'e sawa'e te muwyr katu. A'e riki ima'e je'ēha rahoha pe pandu: “Eho! Pahar ma'e ke uhyk ta. Ame'ē ke ihēma'e miasu ta pe emujekwa eho” aja Tupā pandu — aja ihē pe Tupā je'ēha rahoha pandu.

⁷ Jesu pandu:

—Pehendu katurahā! Pahar ihē ajywyr ta! Ma'e ke uhyk ta ame'ē panduha peme'ē paper rehe ihī. Ame'ē rehe amō hendu katu rahā, mā hury katu ame'ē ke a'e — aja riki.

⁸ Ihē Juā. Upa ihē amupinim ame'ē ke ahendu riki. Asak tī. Pe, upa asakrahā, upa ahendu rahā, Tupā je'ēha rahoha py koty ihē pynarāi rehe a'ar aī. (Aja ihē py'a ke tate amoī moī ehe.) Upa ma'e ke a'e riki ihē pe mujekwa ame'ē ke a'e.

⁹ A'e pandu:

—Anī. Aja ym ihē rehe. Tupā rehe jō nde py'a emoī moī katu. Nde aja Tupāma'e miasu ke ihē tī. Tupā je'ēha pandu ame'ē ta riki nde mu aja tī. Ame'ē ta aja Tupāma'e miasu ke ihē tī. Peme'ē paper rehe panduha ihī. Ame'ē rehe hendu katu ame'ē ta aja Tupāma'e miasu ke ihē tī. A'erehe ihē rehe nde py'a emoī ym. Tupā rehe jō nde py'a emoī moī katu — aja pandu ihē pe.

¹⁰ Ihē pe pandu tī:

—Ma'e ke uhyk ta, ame'ē panduha peme'ē paper rehe ihī. Ame'ē ke emukanim ym. Mā peja amō usak katu ehe. Upa ma'e ke uhyk ta, ame'ē angaha uhyk tate riki, a'erehe emukanim ym. Mā peja usak katu ehe tī.

¹¹ Katu ym ame'ē ke, mā peja aja te'e ixo. Ipy'a ke Tupā koty marā ka ym muruwak-ihā. Jaxer ai ame'ē ke, mā peja aja te'e ixo tī. Ipy'a ke Tupā koty muruwak katu ame'ē ke, mā peja aja te'e ixo tī. Ipy'a juhyk aja ixo, mā peja aja te'e ixo tī — aja Tupā je'ēha rahoha pandu.

¹² Jesu pandu:

—Pehendu katurahā! Pahar ihē ajywyr ta! Ma'e katu ame'ē ke ihē ame'ē me'ē ta. Ame'ē ke ihē ajywyr rahā, araho ta. Ma'e ke awa ma'ema'e, aja ame'ē pe ihē ame'ē ta tī.

¹³ Ihē ruhā te hū ame'ē ke ihē. Ihē axo py te ame'ē ke ihē tī. Yman rahā, aja te'e ta ihē axo tī. Kome'ē ywy keruhū nixói te rahā, pete'e ihē axo ame'ē te'e ihē. Kome'ē ywy keruhū kanim rahā, pete'e ta ihē axo tī — aja Jesu pandu.

¹⁴ Ima'e mundeha ke kutuk katu, aja ixo rahā, mā hury katu ame'ē ke a'e. (Aja rahā, ipy'a ke Tupā juhyk katu, aja mujekwa.) Ipy'a juhyk ame'ē ke a'e, a'erehe Tupā pandu ipe: “Ma'eywa ke e'u katu. Aja rahā, ne ruhā te hū ta nde erexo” aja. Aja rahā, mā hury katu ame'ē ke a'e. Ipy'a juhyk ame'ē ke a'e, a'erehe hukwen rupi ok ta pe ixo katu. Jerusarē ok ta pyahu ame'ē

pe ixē katu. Aja rahā, mā hury katu ame'ē ke a'e.

¹⁵ Ok ta soroka pe ma'e jaxer ai ame'ē ta ixo. Paje aja ma'ema'e ame'ē ta ixo tī. Kūjā rehe ka'u te'e ame'ē ta ixo tī. Sawa'e rehe ka'u te'e ame'ē ta aja tī. Ok ta soroka pe ixo tī. Amō ke te'e jukwa ame'ē ta aja tī. Ok ta soroka pe ixo tī. Ma'e'ā riki tupā aja ukwa jupe, ame'ē rehe ipy'a moī moī ame'ē ta aja tī. Ok ta soroka pe ixo tī. Te'e pandu ame'ē ta aja tī. Ok ta soroka pe ixo tī. Ma'ema'eha namō muka'u te'e ame'ē ta aja tī. Ok ta soroka pe ixo tī.

¹⁶ —Ihē Jesu. Ihēma'e je'ēha rahoha ke ihē amondo pehē koty. Amō amō ok ta pe Tupā kotyhar ta jy'ar jy'ar. Pehē pe ma'e uhyk ta ame'ē ke mujekwa ta. Ihē amondo ame'ē mujekwa ta pehē pe. Ndawi rainō ke ihē. (Aja rahā, ihē riki kapitā keruhū te, aja Tupā mu'am, aja mujekwa.) Pytuniwe te jahy rata hendy hū ame'ē ke amō usak. Aja ihē tī. (Aja rahā, ihē riki awa ruhāha ke amuhyk ta pehē pe. Weraha uwyr, aja amuhyk ta tī) — aja Jesu pandu.

¹⁷ Hyngwéi ame'ē ke: “Ejur!” Amō putar rahā, y ke Tupā te'e me'ē katu. Ame'ē ke pyhyk katu. U'u tī. U'u rahā, uhā te hū aja ixo. A'erehe Tupā'ā pandu:

—Ejur!

Hakehar wan ta, ame'ē ke pandu tī:

—Ejur!

(“Hakehar wan ta” aja pandu rahā: “Jesu kotyhar ta ke” aja mujekwa.) Kome'ē pa-

per rehe panduha ihī. Ame'ē rehe hendu katu ame'ē ta pandu ta me'ē te'e tī:

—Ejur! — aja.

A'ejōhar panduha ke

¹⁸ Ihē Juā. Kome'ē paper rehe ma'e ke uhyk ta ame'ē panduha ihī. Ame'ē rehe hendu ame'ē pe ihē apandu katu. Ame'ē panduha pe amō we mi panduha ke amō mupinim rahā, ame'ē ke Tupā mupyrara ta. Kome'ē paper rehe ma'e ahyha rehe har ihē amupinim tī, ame'ē namō Tupā mupyrara ta tī.

¹⁹ Kome'ē paper rehe ma'e ke uhyk ta, ame'ē panduha ihī. Ame'ē panduha ta'yr mi mukanim my? Aja rahā, ame'ē mukaniha pe Tupā pandu ta: “Ma'eywa ke nde ere'u ym ta. Ame'ē ma'eywa amō u'u rahā, uhā te hū aja ixo. U'u ym rahā, ok ta katu te ame'ē pe ixē ym ta tī. Jerusarē ok ta pyahu ame'ē pe ixē ym ta” aja Tupā pandu ta. Ame'ē rehe har kome'ē paper rehe panduha ihī tī.

²⁰ Upa ihē asak ame'ē ke ihē amupinim:

—Jetehar te ke — aja Jesu pandu.

A'e riki pandu tī:

—Jetehar te ke! Pahar ihē ajywyr ta! — aja.

—A'e tŷ! Sawa'e! Ejur! Nde Jesu — aja ihē apandu. Ihē Juā.

²¹ Mā peja upa ngā rehe Jesu, jandema'e sawa'e te ipy'a katu te hū!

Upa.